

HUBEYB ÖNDEŞ KURAN MEALİ

Düzenleyen: Eren Burulday

FATİHA (1)

1) Rahman olan, Rahim olan Allah'ın adıyla..

2-4) Övgü, Alemlerin[*varlıkların*]¹ RAB'bi, Rahman olan, Rahim olan, din gününün hükümdarı olan Allah'a mahsustur.

1: "alemler" [العالمين] kelimesi var olan tüm varlıklar anlamındadır. Bunun delili Şuara 23-24 ayetleri'dir.

Şuara:

23) Firavun "Alemlerin [varlıkların] RAB'bi nedir?" dedi.

24) [Musa] "Göklerin, yerin (evrenin) ve ikisinin arasındakilerin (içindekilerin) RAB'bidir. Eğer, yakinen-kesin olarak inananlar iseniz..." dedi.

5) Sadece sana kulluk ediyoruz ve sadece senden destek istiyoruz.

6-7) Bizi en doğruya¹ ileten yola, yani kendilerine gazap edilmiş olmayan ve [yolu] kaybetmiş olmayan, kendilerine nimet vermiş olduklarının doğru yoluna yumuşakça² ilet.

1: Ayetteki الصراط kelimesi, sin harfi ile سراط olarak da okunmuştur. (Ragıp isfehani el müfredat, صراط maddesi) bu durumda "kolay olana ileten yola ilet" manasındadır.

BAKARA (2)

1) Elif lam mim¹

1: "hurufu mukatta" olarak bilinir. müteşabih olduğu için (Alimran 7 gereğince) araştırmamayı doğru bulanlar da vardı; bazıları ise pek çok yorum sunmuştur. Her bir harfin, Allah'ın bir sıfatını temsil ettiğini söyleyenler vardır, bazıları da ebced hesabı ile bazı olayların tarihini tespit etmiştir. (kaynak: Fahreddin Razi ilgili ayetin tefsiri)

2) İşte bu, içinde hiçbir şüphe olmayan, korunup sakınanlara bir hidayet [doğru yol rehberi] olan kitaptır.

3) [Korunup sakınanlar] gayb'da[yalnızlıkta]¹ inananlardır, yönelişi² (namazı) ayakta³ tutanlardır(devam ettirenlerdir), kendilerine rızık ettiğimizden harcama yapanlardır.

1: "gayb'a[görünmeyene] inanırlar" veya "gayb'da [yalnızlıkta] inanırlar" olarak iki şekilde de tercüme edilebilir. (müfredat: غيب) bir nevi "siz yanlarında olmasanız bile, inanırlar. İkiyüzlülük yapmazlar" manasındadır. Sonraki ayetlerde "ikiyüzlülük" yapanlardan bahsetmesi bu manayı destekliyor.

2: "Salat=صلاة" kelimesine sözlükler genelde "dua, içinde tazim bulunan bir dua çeşiti, içinde kıyam, rüku, Secde, dua ve tesbih bulunan namaz" anlamları vermişlerdir. (Lisanu-l Arap) hatta Zamahşeri, bu kelimenin uyluk kemiği anlamından hareketle, rüku ve secde eden insanların uyluk kemiğini hareket ettirmesi sebebiyle, salat kelimesinin namaz anlamında olduğunu söylemiştir. (Fahreddin Razi)

Bu kelimenin "önde gideni takip etmek" manası da vardır. (Lisanu-l Arap) hatta bu mantıkla "Biz, hiç Musallin (namaz kılanlardan) olmadık" (Müddessir 43)

ayetini Ragıp isfehâni sözlüğünde "peygambere tabi olmak; onu takip etmek" manasında anlatmıştır.

Kıyamet 31-32 ayetlerinde de "Salat=صلاة" kelimesi, "yönelme" anlamında kullanılmıştır.

Kıyamet 31. Ayet "doğrulamadı ve salat etmedi"

Kıyamet 32. Ayet "ama yalanladı ve yüz çevirdi"

Bu ayetlerde "doğruladı (سَدَّقَ)" fiilinin zıttı olarak "yalanladı (كَذَّبَ)" fiili; "Salat etti (صَلَّى)" fiilinin zıttı olarak da "yüz çevirdi (تَوَلَّى)" fiili kullanılmıştır. Demekki "yüz çevirme" eyleminin zıttı olan "Salat" takip etme/yönelme olmalıdır.

"Yönelme" eyleminin kapsamı geniştir. Dua, kur'an (zikir), din, namaz vb her eylem özünde vahye bir yöneliş olduğu için hepsinde de "Salat" kategorisine dahil edilebilir.

Örneğin "Ey Şuayb! Atalarımızın kulluk ettiğini terk etmemizi veya mallarımızda istediğimizi yapmamızı terk etmeyi senin 'salatın' mı emrediyor?..." (Hud 87) ayetinde "dinin" manasında kullanılmıştır. Ki, Zad'ul mesir tefsirinde de bu anlamda olduğu söyleniyor.

Bazıları kelimenin etimolojik kökenini yok sayarak bu kelimeye "destek" manası verse de bu zorlama yorumdur. Çünkü kur'an'ın diğer hükümleri, zekat, yardımlaşma, iyiliği emredip kötülükten alıkoymak gibi emirler ile zaten "destek olun" emrini vermiştir. Zorlama yaparak namazı yok etmenin bir manası yoktur.

3: "ikame=إِقَامَ" mastarı, "ka'me=قَامَ" (ayağa kalktı) fiilinin if'al kalıbından olup "ayakta tutmak" manasındadır. Bu kalıbın "devamlılık" manasında olduğu da söylenir (Fahreddin Razi) genellikle sözlükler, namazın sürekliliği ve tüm rükünlerine uyularak kılınması anlamında, olarak açıklamıştır. (müfredat : قوم)

anlam olarak "yönelişi ayakta tutmak, yönelişi (yani vahyi) gereğince uygulamak, devam ettirmek" manasında olabilir. En doğrusunu Allah bilir.

4) [sakınan kimseler] ki : Sana ne indirildi ise ve senden önce ne indirildi ise ona inanırlar. Ahirete [son hayata] yakinen/kesin olarak inanırlar.

5) İşte onlar [sakınan kimseler] RAB'lerinden bir hidayet [doğru yol rehberi] üzerindedir. Ve işte onlar, başarılı olanların ta kendileridir.

6) Gerçek şu ki, Gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanlar[a gelince], onları uyardın mı? Yoksa, hiç uyardın mı? [fark etmez],onlara göre eşittir; İnanmıyorlar.

7) Allah, [o kimselerin] kalplerini¹, kulaklarını kapattı ve gözlerinin üzerinde bir perde vardır. Onlar için büyük bir azap vardır.²

1: Kur'an kalbi genellikle duygusal bir anlayış, kavrama ve derin anlayış kaynağı olarak tarif etmektedir. Genellikle öfke, sevgi, merhamet gibi duyguların ve bununla birlikte düşünme özelliğine sahip bir organ olarak tanımlar. Bilimden bihaber olan din karşıtları, bu durumun bilimsel bir hata olduğunu sanıyor, fakat bilim ise bu ayetlerin doğruluğunu ispat etmiştir.

"HearthMath" tarafından yazılmış "Science of the heart" kitabında kalple ilgili şu bilgiler verilmiştir:

Aşk hormonu olarak bilinen, biliş, hoşgörü, arkadaşlık bağı ve güven gibi duygusal fonksiyonlara etkisi olan oksitosinin kalp tarafından da üretilip salgılandığı hatta kalpteki üretimin beyindekiyle aynı aralıkta olduğu keşfedildi. Ayrıca beyindeki duygusal işlem merkezi olan amigdaladaki ve alakalı çekirdeklerdeki işlevlerin kalp tarafından doğrudan etkilenmiş olduğu da keşfedildi.

Bunların yanı sıra, kalbin beyne, beynin sadece anlamakla kalmadığı aynı zamanda itaat ettiği mesajlar gönderdiği biliniyor. Demek ki kalp, beyne kendisine itaat ettiriyor. Ayrıca kalp ve beyin sürekli olarak, iki taraflı bir diyalog halinde bir bağlantıya sahip olup her ikisi de birbirinin fonksiyonlarını etkiliyor. Üstelik kalp, beynin kalbe yolladığından fazla bilgiyi beyne yolluyor.

İlgili kitap, kalbin kendi aklı varmış gibi davrandığını, gündelik etkileşimlerimizde algılarımızı ve tepkilerimizi önemli ölçüde etkilemiş olduğunu, kişiliğimizi, algılarımızı ve zekamızı etkileyebileceğini belirtmektedir.

Bunun yanı sıra kalbin daha pek çok fonksiyonlarından da bahsetmektedir. Yani kalp, sanılanın aksine; sadece kan pompalamaz. Ayetlerde belirtildiği üzere ve ilgili kitap tarafından da teyit edildiği üzere, kalbin duyguları ve düşünceye etkisi vardır. Kur'an'ın sıklıkla kalbe düşünme özelliğini atıf etme sebebi de bu olmalıdır.

Kaynak:

<https://www.heartmath.org/research/science-of-the-heart/heart-brain-communication/>

Science of the heart, ilgili ifadelerin orjinal metni:

More recently, it was discovered the heart also manufactures and secretes oxytocin, which can act as a neurotransmitter and commonly is referred to as the love or social bonding hormone. Beyond its well-known functions in childbirth and lactation, oxytocin also has been shown to be involved in cognition, tolerance, trust and friendship and the establishment of enduring pair-bonds. (Chapter 1)

Remarkably, concentrations of oxytocin produced in the heart are in the same range as those produced in the brain. (Chapter 1)

Research has shown that the heart's afferent neurological signals directly affect activity in the amygdala and associated nuclei, an important emotional processing center in the brain. (Chapter 5)

The heart was behaving as though it had a mind of its own. Furthermore, the heart appeared to be sending meaningful messages to the brain that the brain not only understood, but also obeyed. (Chapter 1)

That communication between the heart and brain actually is a dynamic, ongoing, two-way dialogue, with each organ continuously influencing the other's function. (Chapter 1)

This means the heart sends more information to the brain than the brain sends to the heart (Chapter 1)

2: Allah'ın kalpleri kapatması, durduk yere keyfi olan bir eylem değildir. Diğer ayetlerde belirtildiği üzere Allah; gerçeği örtüp göz ardı edenlerin kalplerini mühürler(Nisa 155) haddi aşanların kalplerini mühürler (Yunus 74) büyüklük taslayan zorbalının kalplerini mühürler (mümin 35).

8) İnsanlardan [bazıları] İnançlı olmadıkları halde "Allah'a ve Ahiret [son] gününe inandık!" diyen kimseler vardır.

9) Allahı('ın elçisini¹) ve inanmış olanları oyuna getirmeye çalışırlar. Ancak kendi canlarını oyuna getiriyorlar ve farkında değiller.

1: Bir tamlayan [muzaf] yani "Resul=رسول" ifadesi hazf edilmiş olabilir. (müfredat خدع, kurtubi)

10) Kalplerinde bir hastalık var, böylece Allah da onları hastalık bakımından arttırdı. Yalanlamakta olmaları sebebiyle kendilerine can yakıcı bir azap vardır.¹

1: "Yalanlama=تكذيب" sadece dille değildir. İnsan, eylemiyle de yalanlar.(müfredat :كذب & صدق)

Örneğin kur'an, masum bir insanı öldürmeyi yasakladığı (İsra 33, maide 32,) halde masum bir insanı öldüren, işkence eden birisi, eylemiyle ayetleri yalanlamış sayılır.

11) Onlara [kalplerinde hastalık bulunan kimselere] "Yerde [dünyada] bozgun [terör, kaos] çıkarmayın!" denildiği zaman, "biz sadece düzelticileriz/iyileştiriceleriz" dediler.

12) Dikkat! Kesinlikle onlar, asıl bozgunculardır; fakat fark etmiyorlar.

13) Onlara [kalplerinde hastalık bulunan kimselere] "(o) insanların inandığı gibi inanın!" denildiği zaman, "aklı eksikler gibi inanır mıyız?" dediler. Dikkat! kesinlikle onlar asıl akli eksik olanlardır; fakat bilmiyorlar.

14) İnanmış olanlarla karşılaştıkları zaman "inandık" dediler. Şeytanlarına yalnız kaldıkları zaman "Kesinlikle biz, sizinle birlikteyiz. Biz ancak maskara edinmeye çalışanlarız" dediler.

15) Allah onları maskara yapmayı diler¹ ve Taşkınılıkları içinde, şaşkın halde onlara müddet verir.

1: Allah'ın istihza etmesi yani Maskara etmeyi dilemesi onlara göz yumup, kıyamet günü ceza vermesi anlamındadır. (müfredat :هزو)

Bu ifade "karşılığını verir" anlamında da olabilir. Mesela bir beyitte şöyle geçer:

"bize cahillik edenlere, daha fazla cahillik ederiz"(kurtubi)

Burada "cahillik" işlenen suçun cezası olarak kullanılmıştır. Çünkü Araplar, bir sözün karşılığını, manası aynı bile olsa, o sözü tekrarlayarak o sözün karşılığı olarak kullanırlar. Yani "ceza" manasında(kurtubi, bakara :15)

16) İşte onlar, hidayete [doğru yol rehberine] karşılık, kayboluşu [yanlış yolu] satın almış olanlardır. Böylece, kendi ticaretleri kar etmedi ve yol bulanlar değillerdi.

17) Onların örneği, bir ateş tutuşturmak istemiş olanın örneği gibidir. Artık, [ateş] çevresinde ne varsa onu aydınlattığı an, Allah onların aydınlığını (hidayetini) götürdü ve onlar göremiyor bir haldeyken karanlıklar (yanlış yollar) içinde terk etti.

18) (onlar) sağır, dilsiz ve kördür, artık dönmezler.

19) Yahut gökten (buluttan)¹ içinde karanlıklar, bir gök gürültüsü/titreme ve bir şimşek bulunan bir 'düşen (yağmur)' gibidir. Şiddetli sesten/sarsıntıdan², ölümün (verdiği) dikkati (korkusu) yüzünden parmaklarını kulaklarına tikiyorlar. Allah, kâfirleri [gerçeği örtenleri] kuşatandır.

1: "sema =سما" kelimesi, yerden yukarıda olan her şey için kullanılır. Yağmura da, yerden yukarıda olması sebebiyle "gök" denilmiştir. Örneğin bir şair "Sema (yağmur) bir kavmin arzına yağdı mı..." demiştir. Burada sema (gök) kelimesi "yağmur" anlamında kullanılmıştır. (Ragıp isfehani el müfredat, سما maddesi, ayrıca bkz: kurtubi tefsiri ilgili ayet)

2: [Tekil formu "saika=صاعقة" olan] "savaika=صواعق" kelimesi, şiddetli ses- çığlık manasındadır. (İbni faris Mekayisi-l lugat: صعق) büyük sarsıntı manası da olup, kimi zaman ölüm, azap ve ateş anlamında kullanıldığı da bilinir. (Ragıp isfehani :müfredat: صعق)

20) (O) şimşek, neredeyse onların bakışlarını [gözlerini] kapacak. [o şimşek] her ne zaman onlara aydınlık verirse, onda [ışığında] yürürler. Karanlık çökünce/ışığı yok olunca da, dikilip kalırlar. Eğer Allah tercih etseydi, kesinlikle duyularını (kulaklarını) ve görmelerini giderirdi. Gerçekten Allah her şeye imkanı olandır.

21) Ey insanlar!¹ Sizi yaratmış olan ve sizden öncekileri yaratmış olan RAB'binize kulluk edin. Korunup sakınmanız beklenir.

22) [O RAB] ki, yeri [yeryüzünü] sizin için düzenli bir halde¹ ve göğü de bir yapı halinde yaptı. Gökten² bir su indirdi ve onunla [o suyla] size rızık olarak ürünler çıkardı. O halde siz bilirken, Allah'a denkler (eşit ilahlar) kabul etmeyin.

1: Bu ayette dünyanın "fıraş=فراش" olarak yaratıldığı yazmaktadır. Bu kelimeye genellikle "döşek" manası verildiği için okuyucular tarafından "döşek düz olur, o zaman dünyada da döşek gibi dümdüzdür" şeklinde yanlış bir çıkarım yapılmıştır. Oysaki bu kelime sözlüklerde verilen anlamlara göre özetle bir şeyi hazırlamak ve artırmak anlamındadır. (İbni faris:Mekayisi-I lugat: فرش maddesi)

Mesela aynı kök ile if'al babından "efraşe-ş şecaru=وأفرش الشجر" denilir, "Ağaç dallandı" anlamındadır. Tefil babından "ferraşe-z zerau=وفرش الزرع" denilir, "ekin yayıldı." anlamındadır. (zamaşşeri: belegat esası فرش maddesi) bu kelimenin bu ayette hangi anlamda olduğu konusunda sözlük yazarı olan Ragıp isfehane [v. 1108] şunu söyler:

"...[Bu ayet] onu [yeri] boyun eğdirdi/alçalttı, üzerinde istikrarın mümkün olmayacağı bir çıkıntı/tümsek yapmadı [anlamındadır]. [ذللها ولم يجعلها نائنة لا يمكن]. [الاستقرار عليها]" sözlük anlamlarından bu kelimenin dünyanın şekliyle alakalı değil de "düzenleme, yaşama elverişli hale getirme" manasında olduğunu görebiliyoruz.

Bu kelimeyle ilgili şu şekilde bir açıklama da yapılmıştır:

<https://www.bilimveyaratilisagaci.com/2020/01/204-yeryuzunun-uzatilmasi-ve-gun-esin-etrafinda-bir-pervane-olmasi/>

2: bakara 19. Ayetin dipnotuna bakınız. Gök ile kastedilen uzay da olabilir, bulut da. Mevcut bilimsel verilere göre, dünyadaki su, uzaydan gelmiştir. (kaynak: BBC dergi - okyanuslar nasıl oluştu.) ayetin kastettiği bu olabilir.

23) Eğer, kullarımıza¹ kısım kısım² indirdiğimizde herhangi bir şüphe içinde idiyerseniz onun [o vahyin] örneğinden bir yüksek makam³ getirin!⁴ Eğer dürüst iseniz, Allah'tan beride şahitlerinize dua edin!

1: burası "kullarımıza" mânâsında olarak (على عبادنا) şeklinde de okunmuştur (Beydav) Maide 59. Ayet bunu destekler.

Pek çok Ayette "biz" zamiri kullanılır. Allah'ın tek olduğu halde "biz" diye kendinden bahsetmesi tıpkı kralların kendisini yüceltmek amacıyla "biz" diye konuşması gibidir. Bir başka görüşe göre melekleri ile birlikte kendini kastettiği zaman "biz" ; sadece kendini anlattığı zaman "ben" der. (müfredat : نحن)

2: "[Kısım kısım] lütuf ettiğimizden" mânâsına gelen, "nezzelna=نزلنا" fiili, ile "topyekun indirmek" mânâsına gelen "inzal=إنزال" fiili, birbirinden farklıdır.

(müfredat: نزل)

3: "Suret=سورة" yüksek makam anlamındadır. (Müfredat: سور) bir nevi "onun seviyesine ulaşan yüksek bir makam getirin." anlamındadır.

4: Kur'an'ın kendisine sunduğu kanıtı kendisinin benzerinin asla getirilemez oluşudur. Genellikle edebi açıdan eşsiz olduğu söylene de ayette herhangi bir sınırlama yoktur. 1400 yıl öncesinden kozmoloji doğa ve yaratılış hakkında o kadar çok konuşup bulunduğu çağın yüzlerce yanlış bilgisine rağmen günümüz

bilimine zıt herhangi bir sözü olmayan aksine isabetli ve bağdaşabilen ayetleri olan, her çağın bilimine uygun şekilde yorumlamaya müsait bir yapısı olan, her okuyanın aradığını veren; mucize isteyene mucize; mesaj isteyene mesaj; bir sistem arayanlara bir sistem; inkar etmek için bahane arayanlara bahane veren bir kitabın benzeri asla getirilemez.

24) Artık, hiç yapamadıysanız, asla yapamayacaksınız, yakacağı insanlar ve taşlar olan (o) Ateşten korunup sakının. Kâfirler [gerçeği örtenler] için hazırlandı.

25) İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanları, kendileri için alt taraflarından ırmaklar Akan cennetler olduğunu müjdele! Bir rızık olarak, ondan [cennetten] herhangi bir üründen her ne zaman rızıklandırıldılarsa, "Bu, önceden de bize Rızık edilendir." dediler. Onlara, onun [önceden verilen rızıkın] benzerleri verildi. Onlar, orada [cennette] kalıcı iken, kendileri için temizlenmiş eşler vardır.

26) Kesinlikle Allah, bir misal olarak bir sivrisineği, ardından onun üstündekini örnek vermekten utanç duymaz. Artık, İnanmış olanlara gelince: onlar bunun RAB'lerinden bir Hak [gerçek] olduğunu bilirler. Kâfirlere[gerçeği örten kimselere] gelince: onlar "Allah'ın, bu örnek ile (demek) istediği nedir?" derler. [Allah] bununla bir çoğuna [yolu] kaybettirir ve bununla bir çoğuna yol gösterir. Bununla [bu örnekle] ancak hadlerini aşanlara [yolu] kaybettirir.

1: Bu ifadelerden Allah'ın keyfine göre yoldan çıkardığı veya doğru yola ilettiği sonucu çıkmaz. Çünkü ayetin sonunda yanlış yola götürmesinin sadece hadlerini aşanlara mahsus olduğu yazıyor. Sonraki Ayette bunu açıklıyor. (Ali İmran 86. Ayete bakınız)

27) [Hadlerini aşanlar] ki, Allah'ın sözleşmesini¹, kendisinin sağlam sözünden sonra bozuyorlar, Allah'ın, kendisiyle birleştirilmesini emrettiğini² kesiyorlar ve yerde [dünyada] bozgun [terör] çıkarıyorlar. İşte, asıl kaybedenler onlardır.

1: Araf 172. ayette anlatılan sözleşmedir.

2: "Akrabalık bağı" olarak bilinir. Ancak bununla sınırlı değildir. İnananlar arasındaki bağı kesmek, iman ve eylem arasındaki bağı kesmek de bu kapsama girer.

28) Siz ölülerdiniz, ardından [Allah] size hayat vermişken nasıl olur da Allah[ın varlığı] gerçeğini örtüp nankörlük ediyorsunuz?² Sonra sizi öldürüyor, sonra size hayat veriyor, sonra ona döndürülüyorsunuz.

1: "tefurun = تكفرون" kelimesinin mastarı olan "küfr= كفر" bir şeyi örtmek ve nankörlük mânâsına gelir(müfredat : كفر) . Allah'ın varlığını bile bile görmezden gelen, bu gerçeği örtmüş olur. Nankörlük de, nimeti örtmek ve göz ardı etmektir.

2: buradaki soru, öğrenmek amaçlı değil, muhatabı düşünmeye sevk etmek amaçlıdır. Ayet sanki "siz doğada cansız maddeler halinde ölü iken, size hayat verildi. Böyle bir gerçek varken Allah'ı inkar etmeniz mümkün değil" demiştir.

29) Her şeyi bilen olarak, yerde [dünyada] ne varsa, topluca sizin için yaratmış olan sonra da göğe¹ yönelip, yedi² [birçok] gökler olarak düzenleyen³ o'dur.

1: "sema = سماء" kelimesi, yerden yukarıda olan her şey için kullanılır. (bakınız 19. Ayet) kelime her ne kadar tekil olsa da, çoğul yerine de kullanılabilir.(müfredat : سما)

2: "yedi" sayısı, eski metinlerde (Arapça metinler, hadisler, diğer dillerde yazılı metinler) hep "birçok" manasındadır. Lokman 27 de ".. Yedi deniz de katılsa.." ifadesi de bunu destekler. âyette "birçok" manasında kullanılmış olabilir.

3: Ayetin bilime zıt herhangi bir yönü yoktur. bu Ayette dünyanın veya göğün yaratılış sırası değil, düzenleme sırası anlatılıyor. Fussilet 9-12 ve Naziat 29-32 ayetlerinin dipnotuna bakınız.

30) Bir zamanlar RAB'bin, meleklerle¹ "kesinlikle ben yerde [dünyada] bir halife [birinin yerine geçen] yapıcısıyım [yapacağım]." demişti. Onlar "biz seni övgünle tesbih [tenzih ve ibadet] yaparken ve seni kutsarken, orada [dünyada] kanlar döken ve bozgunculuk yapan kimseyi mi yapıyorsun?" dediler. [RAB'bin] "kesinlikle ben, bilmediklerinizi biliyorum" dedi.

1: Melek, köken olarak "gönderilen mesaj, mektup, Elçi" gibi manalarda kullanılmaktadır. İlk muhatabın bu varlıkları gökten (uzaydan) gelen bir varlık çeşidi olarak inandığı malumdur. (müfredat : الملك، اللك، kurtubi bakara 30)
Bu varlıklara inanmak, varlıklarının "Gayb" alanında olması sebebiyle "körü körüne inanışçılık" değildir. Örneğin, bir kişi evrenin çok uzak bir noktasında bembeyaz bir boşluk olduğunu iddia etse, bu iddia doğrulanamaz ve yanlışlanamaz. Çünkü bu iddia "Gayb" noktasındadır. Ancak bunu iddia eden kişinin daha önceden bulunduğu her iddia zamanla doğrulanmış ise, bu iddiasına da inanılır.

Kur'an'ın 1400 yıl öncesinden kozmoloji doğa ve yaratılış hakkında o kadar çok konuşup bulunduğu çağın yüzlerce yanlış bilgisine rağmen günümüz bilimine zıt herhangi bir bilgi vermemesi ve "Gayb" alanında olduğunu söylediği pek çok bilginin (mesela ahiret) doğruluğuna kanıt olması sebebiyle henüz doğrulanmış olmayan diğer iddialarına inanmak mantığa aykırı değildir.

31) Adem'e isimlerin tümünü öğretti, sonra onları meleklerle sundu. Ardından "Eğer dürüst idiyerseniz, bunların isimlerini bana haber verin" dedi.

32) [Melekler] "Seni tenzih ederiz! senin bize öğrettiğin dışında bizim için hiçbir bilgi yoktur. Kesinlikle sen, asıl bilensin, hakimsin/hikmetlisin" dediler.

33) "Ey adem! Onlara [meleklerle] bunların isimlerini haber ver." dedi. Ardından onların isimlerini haber verdiği anda [RAB] "ben size "göklerin ve yerin [evrenin] gizliliğini biliyorum, sizin açığa vurduğunuz [şeyler] ve gizlemiş olduğunuz [şeyleri] biliyorum" demedim mi?." dedi.

34) Bir zamanlar, meleklerle "Ademe secde edin" demiştik. Ardından secde ettiler, ancak iblis hariç. [iblis] şiddetle karşı çıktı, büyüklendi. Kâfirlerden [gerçeği örtenlerden] oldu.

35) "Ey adem, sen ve eşin cenneti [bahçeyi]¹ yurt edin. Ondan istediğiniz yerde bol bol yiyeceksiniz ve şu ağaca yaklaşmayın, aksi halde zalimlerden² olursunuz." dedik

1: "cennet = الجنة" bahçe mânâsına gelir. (müfredat : جن) genellikle bu cennetin, dünya harici bir yer olduğu söylenir, ancak bu cennetin (bahçenin) dünyada bir yer olduğunu kabul edenler de bu cennetin (bahçenin) bize söz verilen cennet olmayıp, Aden bölgesinde bir yer olduğunu söylemiştir. (kurtubi)

Tevratın yaratılış 3. Bölümü, bakara 30. Ayette" yerde [dünyada] bir halife yapacağım "ifadeleri , ademin dünyada bir bahçede olduğu fikrini destekler.

2: "kuralları çiğneyerek kendinize eziyet etmiş olursunuz" manasında.

36) Akabinde şeytan o ikisini ondan yana kaydırdı/yanılttı, ardından o ikisini buldukları [konum]dan çıkarttı. "Birbirinize birer düşman olarak inin! Yerde [dünyada] sizin için bir barınma yeri ve bir süreye kadar bir geçim vardır." dedik.

37) Ardından, Adem RAB'binden bir takım kelimeler aldı, ardından [RAB'bi] onun pişmanlığını[tevbesini] kabul etti. Kesinlikle o, pişmanlığı [tevbeyi] çokça kabul edendir, Rahim'dir.

38) "Ondan topluca inin! Artık benden bir hidayet [doğru yol] size gelir de kimler benim hidayetime [rehberime] uyarsa, artık kendileri üzölmez bir haldeyken, kendilerine herhangi bir korku yoktur" dedik.

39) Gerçeği örtmüş ve âyetlerimizi yalanlamış olanlar¹ [evet!] İşte onlar ateşin dostlarıdır. Onlar orada [ateşte] kalıcıdır.

1: "yalanlamak (كذب)" "doğrulamak (صدق)" kelimesinin tersidir. Ancak yalanlamak sadece sözle sınırlı değildir. Eylemleri ile ayetleri yalanlamak da bu kategoriye girer. (bkz : Zümer 33) günümüzde ne yazık ki diliyle ayetleri doğrulayan, eylemi ile ayetleri yalanlayan kişiler müslüman olarak görülüyor.

40) Ey İsrail'in¹ oğulları [soyu]² size verdiğim nimeti,[iyi hali]³ hatırlayıp anın! Benim anlaşmama vefa gösterin ki anlaşmanıza vefa göstereyim. Sadece benden korkun/sakının.

1: İsrail adının manası için, "Allahın kulu" manası verilmiştir. (kurtubi)

2: "beni =بنى" manası her ne kadar "oğul" olsa da, genelde "soy" kastedilir. Mesela çoğu âyette "adem oğulları" derken, kadın ve erkek hepsini kapsar. Ayrıca Nahl 72. Ayete bakınız.

3: Kasas suresinde yazdığı üzere, İsrail oğullarının, firavunun elinden kurtulmasıdır.

4: Bu söz Maide 11. ve 12. Ayetlerinde yazmaktadır.

41) Sizinle birlikte bulunanları doğrulayan olarak indirdiğime inanın. O konuda, kafirin [gerçeği örtenin] önderi¹ olmayın, ayetlerimi [işaretlerimi] düşük bir bedelle değiştirmeyin ve sadece bana (karşı gelmekten) korunup sakının!

1: "ilk (اول)" kelimesi sözlükte "önder, uyulacak kişi" manalarına da gelir. İsfehani de bu ayeti aynı şekilde yorumlamıştır. (müfredat : evl = اول)

42) Siz bilirken, gerçeği yalanlarla karıştırmayın ve¹ gerçeği gizlemeyin.

1: bu ayetteki "ve (و) 'nin" beyan olması da mümkündür. Şu şekilde de meal edilebilir "siz biliyor haldeyken, gerçeği, yalanlarla karıştırarak gerçeği gizlemeyin" (nesefi medarik, ilgili ayet)

43) Yönelişi (namazı)¹ ayakta tutun (devam ettirin), zekâtı verin ve Rûku edenlerle birlikte Rûku edin.²

1: Bakara 3. Ayetin dipnotuna bakınız.

2: rûku (ركع) sözlükte "boyun eğmek" mânâsına gelir. Bu bazen "Allah'ın kurallarına boyun eğmek" anlamında bazen de namazda rûku hali mânâsına gelir. Hepsi de mümkündür. Bazıları da "yahudilerin kıldığı namazda rûku yoktur, Allah onlara rûku etmelerini emretmiştir" demektedir.

44) Siz kitabı okuyup teşvik etmekte¹ iken insanlara iyiliği emrediyor ve kendinizi birbirinizi unutuyor musunuz? Artık akıl etmiyor musunuz?

1: (müfredat : تول)

45) Sabır¹ ve yöneliş (dua) ile destek dileyin. Kesinlikle o, çok zor gelir, [Allah'a] saygı gösterenler hariç. [onlara zor gelmez]

1: Sabır (صبر) kelimesi için "oruç" manasında olduğunu iddia edenler de vardır (kurtubi ilgili ayet,)

2: Bu ayeti "sabır (oruç) ve namazla destek dileyin" olarak anlamak da mümkündür. (kurtubi ilgili ayet)

46) [Allah'a saygı gösterenler] ki, kendilerinin RAB'lerine kavuşacak olduklarını ve kendilerinin ona dönecek olduklarını düşünürler.

47) Ey İsrail'in oğulları [soyu]!¹ Size verdiğim nimeti [iyi hali] ve size âlemlere² [tüm varlıklara] karşı fazlalık/üstünlük verdiğimi hatırlayıp anın!

1: bakara 40. Ayete bakınız.

2: Fatiha 2. Ayetin dipnotuna bakınız. alem kelimesinin "insanlar, varlıklar, boyutlar" manasında olduğu söylenir. Genellikle bu Ayette kastedilen Musa zamanındaki insanlar olduğu söylenir (müfredat: علم, kurtubi ilgili ayet)

3: Hitap, İsrail oğulları üzerinden tüm insanlara yöneliktir. Çünkü adem oğlu da tüm canlılara üstün kılınmıştır. (İsra 70)

48) Kendileri yardım olunmaz bir haldeyken, herhangi bir canın (nefsin) herhangi bir can (nefis) hakkında hiçbir şekilde karşılık ödemeyeceği, kendisinden [o candan] hiçbir şefaatin [yardıma gelişin]¹ kabul edilmeyeceği ve kendisinden fidye alınmayacağı bir günden (dönemden)² korunup sakının.

1: (müfredat : شفيع)

2: "yevm= يوم" kelimesi eski sözlüklerde "dönem, çağ, evre" anlamında kullanılır. Bunu kur'an ayetleri ile de anlayabiliriz.

Kur'an'ın pek çok ayetinde "kıyamet GÜNÜ (يوم القيامة)" ifadesi geçer (örnek :2/85)

Bu ayetlerde "gün" kelimesinin "dönem, zaman, evre" manasında olduğunu anlıyoruz. Çünkü kıyametin 24 saatlik bir zaman diliminden oluşmadığını biliyoruz.

Ayrıca bir diğer delil de Kur'an'a göre zaman görecelidir. Bunu şu ayetlerden anlayabiliriz:

Mearic 4 "süresi 50.000 yıl olan 1 günde ona yükselir"

Hac 47 "Allah katında 1 gün sizin saydığınız 1000 yıl gibidir"

Bilimsel olarak da ispat edilmiştir. Zaman görecelidir.

Arapçada 1000, 50.000 gibi sayılar çokluktan kinayedir. Bu ayetlerde 1 günün çok uzun yıllara denk olarak göreceli olduğu açıkça belirtiliyor.

49) Hani [Firavun'un ailesi/halkı] sizi azabın en kötüsüne sürerek çocuklarınızı boğazlıyor ve kızlarınızı hayatta bırakıyorlarken, sizi Firavun'un Ailesinden/halkından kurtarmıştık. Bunda sizin için RAB'binizden büyük bir sınama vardır.

50) Hani denizi/suyu sizinle¹ ayırmıştık, ardından sizi kurtarmıştık ve siz bakıp düşünürken² firavunun ailesin/halkını batırmıştık³.

1: sizinle (بكم) ifadesinin "sizin için(لكم)" mânâsında olduğu da söylenmiştir. (kurtubi ilgili ayet)

2: "bakmak, görmek, ibret almak" mânâsına gelen (نظر) kelimesi daha çok "bir şeyi düşünmek" mânâsında kullanılır. (müfredat: نظر)

3: "batırmak, boğmak" mânâsına gelen (غرق), "belaya boğmak, suya boğmak" manalarına da gelir. (müfredat : غرق)

51) Bir zamanlar, Musa'ya kırk gece söz vermiştik¹ onun ardından zalimler olarak buzağıyı [Tanrı]² yaptınız.

1: bu kelime mevcut mushafta mufaale (işteş) babından (واعدنا) şeklinde olup "sözleştik" demektir. Ancak, bu kelime (وعدنا) şeklinde elif harfi olmaksızın da okunmuştur.(kurtubi)

2: "edindi" manasında olan (اتخذ) fiili, iki meful (nesne) alan bir fiildir. Ayette hazf edilmiş bir meful olan (اله) kelimesi vardır.

52) sonra bunun [buzağıyı Tanrı edinmenizin] ardından sizi[n hatalarınızı] sildik¹, teşekkür etmeniz beklenir.

1: af(عفو) kelimesi, an (عن) harfi cerr'i ile "günahları silmek" mânâsına gelir. Mesela عفو عنك "günahlarını sildim" denir. (müfredat : عفو)Kelime farklarını bilmeyen ve art niyetle kur'an'a yaklaşan insanlar, Bu Ayetin "Allah şirk'i bağışlamaz" ayetleri ile çelişkili olduğunu iddia ederler. İlgili Ayette "affetti [afe=عفو]" fiili geçerken, "Allah, şirki bağışlamaz" (Nisa 48) ayetinde ise "bağışladı [gafera=غفر]" fiili geçer. Affetmek bir ceza karşılığı veya karşılıksız olarak günahı silmek mânâsına; bağışlamak, hiçbir ceza vermeden doğrudan bağışlamak anlamına gelir.(kurtubi ilgili ayet) dolayısıyla çelişki yoktur.

53) Bir zamanlar, Musa'ya (o) kitabı ve¹ Furkanı [gerçeği ve yalanı ayıranı] verdik. Doğru yolu bulmanız beklenir.

1: "Ve=و" harfi, sadece ayırmak maksadıyla değildir. Bazen sıla olarak kullanılır. Örneğin bu ayet "kitabı ve Furkanı verdik" şeklinde anlaşıldığı gibi, "Furkan olan kitabı verdik" şeklinde de anlaşılabilir. Aradaki "ve" ayırmak maksatlı değildir. (kurtubi, nesefti medarik, ilgili ayetin tefsiri)

54) Bir zamanlar Musa, kendi milletine "Ey milletim! Buzağıyı [Tanrı] edinmeniz sebebiyle kesinlikle siz kendi canınıza zulüm ettiniz! Artık, örneksiz var edicinize tevbe edin, ardından benliklerinizi öldürün¹ işte bu [hüküm] örneksiz var edicinizin katında sizin için daha iyidir." demişti. Ardından, tevbenizi [özüünüzü] kabul etti. Kesinlikle o, tevbeyi [özü] çokça kabul edendir, Rahimdir.

1: Nefsi arzuları öldürmek manasında da olabilir. (müfredat : قتل)

55) Bir zamanlar, "Ey Musa! Allah'ı açıkça görünceye kadar senin için asla inanmayacağız!" demiştiniz. Ardından siz bakıp düşünürken şiddetli ses/sarsıntı¹ (ölüm) sizi yakalamıştı.

1: (müfredat : صعق, kurtubi, İbni faris Mekayısı-I lugat: صعق)

56) Sonra, ölümünüzün ardından sizi uyandırdık¹. teşekkür etmeniz beklenir.

1: "yeniden dirilttik" anlamında bir uyandırmadır. (بعث) fiili, "göndermek, diriltmek," manalarına gelir. (müfredat : بعث)

57) Bulutu üzerinize gölgelettik, üzerinize kudret helvası¹ ve bıldırcın eti indirdik. "size ne pay ettiysek Temiz/hoş olanlarından yiyin" [dedik]². Bize zulüm etmediler, fakat kendi canlarına zulüm ediyorlardı.

1: Et, yumurta gibi proteinli yiyeceklerin, midede hazmı uzun sürer. Tatlılar ve meyveler, midede fazla kalmadan hemen hazım edilir. Bundan dolayı yemekte önce Tatlı sonra proteinli yiyecekler yenilir. Ayette de önce tatlı (kudret helvası) sonra proteinli gıda (et) anlatılmaktadır. (aidin Sâlih, gerçek Tıp)

2: Ayetteki (قلنا) sözü hazf edilmiştir. (Kurtubi ilgili ayet)

58) Bir zamanlar, "bu kente¹ girin, oradan istediğiniz yerden bol bol yiyin ve secde ederek² kapıya/bölüme girin. 'hıttâ' [günahlarımızı düşür]³ diyin, sizin için hatalarınızı bağışlayalım. İyilik edenlere (mükafatı) artıracacağız." demiştik.

1: Karye (القرية) kelimesi, insanların toplandığı yere denildiği gibi, insanların kendisine de denebilir. (müfredat: قرية)

2: secde, bildiğimiz yere kapanmak maksadıyla da olabilir, gönülden boyun eğmek manasında da olabilir. (kurtubi ilgili ayet)

3: (kurtubi ilgili ayet)

59) Zulüm etmiş olanlar, kendilerine söylenmiş olmayan bir söz ile değiştirdiler. Ardından, zulüm etmiş olanlara, hadlerini aşmakta olmaları sebebiyle gökten bir sarsıntı indirmiştik.

60) Bir zamanlar Musa, kendi milleti için su istemişti, ardından "Asan ile taşa vur" dedik, hemen ondan [taştan] on iki göz [pınar] patladı. İnsanların hepsi içme yerlerini/zamanlarını bilmişlerdi. "Allah'ın rızkindan yiyin ve için. Yerde [dünyada] bozguncular olarak, baş kaldırmayın!"

61) Bir zamanlar, "Ey Musa, bir tek yemeğe asla sabır etmeyeceği. Artık, bizim için RAB'bine dua et de bizim için yerin yetiştirdiği şeylerden, bakliyatından, kuru bitkisinden, buğdayından, mercimeğinden ve soğanından çıkarсын.." dediniz. [Musa] "İyi olanı daha aşağı/değersiz olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? Büyük şehire/Mısır'a¹ inin². Kesinlikle, ne istediyseniz o sizin için vardır ." dedi. Onların üzerine zillet ve yoksulluk vuruldu [çöktü/örttü] ve Allah'tan bir gazaba uğradılar. İşte bu [cezanın nedeni] Allah'ın ayetlerini [işaretlerini] örtüp göz ardı ediyor olmaları ve Nebi'leri haksız yere öldürüyor olmalarından dolayıdır. İşte bu, baş kaldırmaları ve saldırganlık etmekte olmalarından dolayıdır.

1: "misran (مصرًا)" sözü için, bazıları herhangi bir şehir olduğunu, bazıları da Mısır şehri olduğunu söylemiştir. (müfredat : مصر, kurtubi ilgili ayet) kelimenin son harfinin tenvinli olması sebebiyle "herhangi bir şehir" olduğunu düşünerek böyle meal ettim.

2: Ayetteki (اهبط) fiili, (إنزال) fiili gibi, yukarıdan aşağıya inmek manasında değildir. Farka dikkat edilmelidir.

62) Gerçek şu ki, inanmış olanlar¹, yahudiliği seçmiş² olanlar hristiyanlar ve Sabii'ler [Evet! Bunlardan] kim[ler] Allah'a ve ahiret (Son) gününe inandı ve düzgün-iyi eylemlerde³ [amellerde] bulunduysa, [bilsinler ki] kendileri üzülmeyen bir haldeyken RAB'lerinin katında kendileri için ödülleri vardır ve kendilerine herhangi bir korku yoktur⁴.

1: İnançlı tüm insanları kapsar. Tek şart, yaratıcıya ve ahiret gününe de iman etmeleridir.

2: Birisi, Dinde Yahudilerin yolunu seçtiği zaman "he'de fulenun=هاد فلان" denilir. (müfredat : هاد) ayette de "ellezine he'du=الذين هادو" şeklinde fiil olarak gelmiştir.

3: "Amele (عمل)" fiili ile "feale (فعل)" fiili arasında fark vardır. (عمل) sadece bilinçli bir şekilde yapılan eylemleri kapsar. Dar anlamlıdır. (müfredat : عمل)

4: Ayet özetle: Hristiyan olsun, Yahudi olsun, bir Yaratıcıya ve ahiret gününe inanıp, bilinçli olarak iyi işler yapma şartıyla, cennetlik olduğunu müjdeliyor. Ancak, kendisine kur'an veya diğer mucizeler farklı şekillerde apaçık belli olduysa, gerçeği kabul etmek zorundadır. Aksi takdirde inat eder gerçeği görmezlikten gelmeye devam ederse, "bile bile görmezlikten gelen (kafir)" olur.

63) Bir zamanlar, Tur'u¹ üzerinize kaldırarak² "size ne verdiysek onu kuvvetle tutun (hükümlerine itaat edin) ve içindekileri hatırlayıp anın! Korunup sakınmanız beklenir." [diyerek] sağlam sözünüzü almıştık.

1: tur (طور) bilinen Dağ'dır. herhangi bir dağ da olabilir. (müfredat : طور)

2: Buradaki (و) hal vav'ıdır. (i'cazu-l beyan)

64) Sonra bunların ardından yüz çevirdiniz. Allah'ın size ikramı ve rahmeti olmasaydı, mutlaka kaybedenlerden olmuştunuz.

65) Sizden cumartesi [işı bırakma]¹ gününde saldırganlık yapıp da bizim kendilerine "küçümsenerek kovulmuş² maymunlar olun!³" dediğimiz kimseleri bilmişsiniz.

1: (müfredat : سبت)

2: (Müfredat: خساً)

3: "ku'nu=كونو" ifadesi yahudilere yönelik bir emir değildir, Allah'ın onları o hale çevirmesidir. Şeklen veya huy olarak onların bir çeşit maymuna dönüştüğünü ifade etmektedir. (müfredat : قرد)

66) Bunu [bu olayı] öncesine ve arkasına/sonrasına bir ders ve korunup sakınanlar için, bir öğüt yaptık.

67) Bir zamanlar Musa, milletine "kesinlikle Allah bir inek kurban etmenizi emrediyor." dedi. "Bizi bir maskara mı ediniyorsun?" dediler. [Musa] "cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım" dedi.

68) "RAB'bine bizim için dua et onun ne olduğunu bize açıklasın" dediler. [Musa] "kesinlikle o [Allah] diyor ki: gerçekten o yaşlı olmayan, genç de olmayan, bunun arasında orta yaşlı bir inektir. Artık, emrolunduğun [şeyi] yapın." dedi.

69) "RAB'bine bizim için dua et onun renginin ne olduğunu açıklasın" dediler. "kesinlikle o [Allah] diyor ki: gerçekten o, Tam sarı olan, rengi bakanları sevindiren bir inektir." dedi.

70) "RAB'bine bizim için dua et ki onun ne olduğunu bize açıklasın. Kesinlikle (o) inek, bize benzer geldi. Eğer Allah tercih ederse, kesinlikle biz yol bulanlarız" dediler.

71) "Kesinlikle o [Allah] diyor ki : gerçekten o, yeri sürmeyen ezilmiş olmayan, ekinleri sulaması olmayan hastalıklardan uzak, renginde herhangi bir benzeri olmayan bir inektir." dedi. "İşte şimdi gerçeği getirdin." dediler. Hemen onu kestiler, Neredeyse bunu yapamayacaklardı.¹

1: bu olayda hükmün detayı hakkında soru sorma hastalığının işleri zorluğa götürdüğünü anlatıyor. Günümüzde gereksiz detay soran insanlara güzel bir mesaj içeriyor.

72) Bir zamanlar, bir canı öldürmüştünüz. Ardından, Allah, saklamakta olduğunuzu [ortaya] çıkarıcı olduğu halde o konuda [katilin kim olduğu konusunda] ittiştiniz/birbirinizi suçladınız.

73) Ardından "ona [ölüye]¹ onun² bir parçası ile vurun!" dedik. İşte bunun gibi, Allah ölümlere yeniden canlandırıyor ve ayetlerini/delillerini size gösteriyor. Akıl etmeniz beklenir.

1: Ayetteki (و) zamiri öldürülen nefsin, erkek olduğunu gösteriyor.

2: âyette (ها) zamiri, ineğe de ölmüş kişiye de dönebilir. Çünkü can mânâsına gelen (نفس) kelimesi de, inek mânâsına gelen (بقرة) kelimesi de dişi olduğundan iki tarafa da dönmesi mümkündür.

74) Dahası, bu [olayların] ardından kalpleriniz katı oldu. Artık onlar taşlar gibidir. Hatta¹ katı olmak bakımından daha beterdir! Kesinlikle taşlardan [bir kısmı] vardır ki kendisinden ırmaklar fışkırır. Kesinlikle onlardan [taşlardan], çatlayıp da kendisinden su çıkanı vardır. Kesinlikle onlardan [taşlardan] Allah saygısından aşağıya yuvarlanan vardır.² Allah, eylemlerinizi³ bihaber değildir.

1: Bazı meallerde "veya" diye çevrilen (أو), yerine göre "ve, veya, hemde, hatta" anlamlarını kazanır. (kurtubi ilgili ayet)

2: âyette güzel bir benzetme vardır. Taşlar bile, sert olmalarına rağmen aralarından ırmaklar dahi akar. Ancak sizin kalpleriniz o kadar sert oldu ki, bir taş kadar dahi yumuşak olmuyor.

3: "amele (عمل)" fiili ile "feale (فعل)" fiili arasında fark vardır. (عمل) sadece bilinçli bir şekilde yapılan eylemleri kapsar. Dar anlamlıdır. (müfredat : عمل)

75) Onlardan [yahudilerden] bir grup vardı. Allah'ın kelamını duyuyordu, dahası onu akıl ettikten sonra bilerek onu tahrif ediyorlardı. [Durum bu haldeyken] sizin için inanırlar diye mi umut ediyorsunuz? (umut etmeyin!)

76) Onlar [yahudilerin bir kısmı] inanmış olanlarla karşılaştıkları zaman "inandık" dediler. Birbirleriyle yalnız kaldıklarında, "RAB'binizin katında bunlarla size delil getirmeye çalışsınlar diye mi Allah'ın size açtığı [hüküm ettiği şeyleri] onlara bahsediyorsunuz? Artık, akıl etmiyor musunuz?" dediler.

77) Gizlemekte olduklarını ve açığa vurmakta olduklarını, Allah'ın bildiğini bilmiyorlar mı?

78) Onlardan bilgisiz olanlar/okuma yazma bilmeyenler¹ var. Kitabı bilmiyorlar. Ancak kuruntu biliyorlar. Onlar ancak zannediyorlar.

1: "ummi=أمي" okuma yazma bilmeyen, anlamına geldiği gibi, bilgisizlik, bilgi kıtlığı anlamına da gelir. (müfredat : ام) resmen günümüz İnsanları tarif edilmiştir. Kur'an'ı bilmez, öğrendiği şeylerin dinde yeri olup olmadığını bilmez, sadece kulaktan dolma bilgilerle dini bilir ve yaşar.

79) Kendi elleriyle kitabı yazıp, sonra düşük bir bedele onu satmak için "bu Allah'ın katındandır." diyenlere yazıklar olsun! Yazıklar olsun elleriyle yazdıklarından dolayı. Yazıklar olsun elde ettikleri [şeylerden] dolayı...

80) Bir de "bize ateş asla dokunamayacak, ancak sayılı günler müstesna" dediler. "Allah'ın katından bir anlaşma mı edindiniz? Öyleyse Allah, kendi anlaşmasına asla aykırı davranmaz. Yoksa, Allah'ın üzerine bilmediğiniz bir şey mi söylüyorsunuz?" de.

81) Aksine! bir çirkinlik [kötülük] elde edip de hatası kendisini kuşatmış kimseler (evet!) işte onlar ateşin dostlarıdır. Onlar onun [ateşin] içinde kalıcıdır.

82) İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlar (evet!) işte onlar cennetin [o bahçenin] dostlarıdır. Onlar onun [cennetin] kalıcılarıdır.

83) Bir zamanlar, "Allah'tan başkasına kulluk etmeyeceksiniz, anaya babaya iyilik edin¹ yakınlara da, yetimlere de, yoksullara da [iyilik edin!]. İnsanlara güzelce söyleyin, yönelişi (namazı) ayakta tutun ve zekâtı verin" diye² İsrail'in oğullarının sağlam anlaşmasını almıştık. Sonra azınlık bir kısım hariç, ilgiyi kesenler olarak yüz çevirdiniz.³

1: âyette gizli bir (أحسنوا) fiili vardır. (Fahredden Razi, bakara 83. Ayet)

2: "diye" manası verdiğim (ان) edatı hazf edilmiş. Yani ayet "...الاعبدوا..." şeklindedir. (Fahredden Razi bakara 83. Ayet)

3: İltifat sanatı uygulanarak, üçüncü şahıstan ikinci şahısa çekildi. Üçüncü şahıs olanlar, ikinci şahıs olarak anlatıldı.

84) Bir zamanlar, "kanınızı dökmeyeceksiniz ve birbirinizi yurtlarınızdan çıkarmayacaksınız" [diye] sizin pekiştirilmiş anlaşmanızı aldık. Sonra siz şahitler olarak onayladınız.

85) Sonra siz, yine kendi benliğinizi/birbirinizi öldürüyorsunuz, sizden bir grubu yurtlarından çıkarıyorsunuz, onlara karşı kasıtlı suçta ve düşmanlık konusunda sırt sırta veriyorsunuz. Onları çıkarmak size yasak edildiği halde size esirler olarak gelirse, onlarla fidyeleşiyorsunuz. Yoksa (o) Kitabın bir kısmına inanıyor, diğer kısmını örtüp göz ardı mı ediyorsunuz? sizden bunu yapanların cezası/karşılığı dünya [ilk] hayatında rezillik harici bir şey değildir. Ahiret gününde azabın en kötüsüne doğru geri döndürülmekten [başka bir şey değildir]. Allah, eylemlerinizi bihaber değildir.

86) İşte bunlar dünya hayatını ahiret hayatına satın almış olanlardır. Kendileri yardım olunmaz bir halde iken, onların azabı yumuşatılacak değildir.

87) Elbetteki, Musa'ya (o) kitabı vermiştik ve onun ardından peş peşe elçiler yolladık. Meryemin oğlu İsa'ya açık deliller verdik ve onu kutsal Ruh ile güçlendirdik. Artık, ne zaman Nefsinizin keyif almadığı [şeyler] ile bir elçi gelirse büyüklük tasladınız. Ardından bir grubu yalanladınız ve bir grubu da öldürüyorsunuz, öyle mi?

88) "Kalplerimiz bir kılıftır" dediler. Hayır! küfürleri/gerçeği örtmeleri sebebiyle Allah onları lanetledi [rahmetinden engelledi]¹. Artık ne az inanıyorlar!

1: "Lane (لعن)" kelimesi, belirlenmiş yoldan atılmak mânâsına gelir. Allah için kullanıldığı zaman, dünyada Allah'ın rahmetinden uzak tutulmak mânâsına gelir.
(müfredat : لعن)

89) Daha önceden, gerçeği örtmüş olanlara karşı fetih [hüküm, yardım]¹ istedikleri halde, kendilerine Allah'ın katından yanlarında bulunanları (kutsal metinleri) doğrulayan bir Kitap geldiği zaman, ardından tanıdıkları² geldiği zaman, onu örtüp göz ardı ettiler. Artık, Allah'ın laneti [rahmetinden engellemesi]³ kafirlere [gerçeği örtenlere]'dir.

1: feth (فتح) ile kastedilen, peygamberdir (müfredat) veya Allah'ın hükmüdür.
(kurtubi : bakara 76)

2: Tanıdıkları peygamber kastediliyor. İncil de geçen şu durum, onların tanıdığına işaret etmektedir:

Yuhanna :1:19-25: "Yahudi yetkililer Yahya'ya, "Sen kimsin?" diye sormak üzere Yerus alim'den k ahinlerle Levililer'i gönderdikleri zaman Yahya'nın tanıklığı  oyle oldu –açıkça konuŗtu, ink ar etmedi– "Ben Mesih değilim" diye açıkça konuŗtu.Onlar da kendisine, "Oyleyse sen kimsin? İlyas mısın?" diye sordular.O da, "Değilim" dedi. "Sen beklediğimiz peygamber misin?" sorusuna "Hayır" yanıtını verdi. Bu kez, "Kim olduğunu söyle de bizi gönderenlere bir yanıt verelim" dediler. "Kendin için ne diyorsun?" Yahya, "Peygamber Yeŗaya'nın dediği gibi, 'Rab'bin yolunu d zleyin' diye  olde haykıranın sesiyim ben" dedi.Yahya'ya gönderilen bazı Ferisiler ona, "Sen Mesih, İlyas ya da beklediğimiz peygamber değilsen, niye vaftiz ediyorsun?" diye sordular"

"beklediğimiz peygamber" ifadesi, Yahudilerin beklediği bir peygamber daha olduğunu gösteriyor.

3: (müfredat: لعن)

90) Allah'ın, kullarından tercih ettiği kimseye kendi ikramından kısım kısım¹ indirdięini² kıskanarak, (sırf) Allah'ın indirdiğini örtüp göz ardı etmek i in³ kendi canlarını (nefislerini) kendisine sattıkları ne kötüdür! Artık, bir gazap üzerine bir gazaba uğradılar.⁴ Kâfirler [gerçeği örtenler] için, alçaltan bir azap vardır.

1: Ayetteki (بِنزَل) ifadesi, Şeddesiz olarak (بِنزَل) olarak da okunmuŗtur (celaleyn)

2: Topluca indirme ve ayrı ayrı indirme manalarına gelen (انزال - تنزيل) ayrımı için, bakara 23. Ayetin dipnotuna bakınız.

3: "li-en yekfuru=لان يكفرو" manasındadır.

91) Onlara [yahudilere] "Allah'ın indirdiğine inanın!" denildiği zaman "biz, bize indirilene inanırız!" dediler. Onun [kendilerine indirilenin] gerisindekini örtüp göz ardı ediyorlar. Hâlbuki o, kendileriyle birlikte olanı doğrulayan bir haldeki gerçektir. "Eğer inançlı idiyse, neden daha önceden Allah'ın Nebi'lerini öldürüyordunuz¹?" de.

1: buradaki "siz" hitabı, onların atalarına yöneliktir. Muhatap olan yahudilerin, atalarının yaptıklarını savunuyor ve onları Maide 81 de yazdığı üzere rehber ediniyor olmaları sebebiyle Allah onları da suçlar. Çünkü Tevratta Nebi'lerin yani peygamberlerin katledilmesi yasaktı. Ama ataları katletti, muhatap yahudiler de atalarını savundu. (kurtubi ilgili ayet)

Peygamberleri katlettikleri Tevratın pek çok ifadesinde belirtilir. En basitinden : "...Ama İsrail halkı senin antlaşmanı reddetti, sunaklarını yıktı ve peygamberlerini kılıçtan geçirdi. Yalnız ben kaldım. Beni de öldürmeye çalışıyorlar." (1. krallar 19:10)

Bu ayetten "bir kötülüğü savunan, o kötülüğü yapan kadar suçludur" hükmünü görebiliriz.

92) Elbetteki Musa size açık kanıtlarla gelmişti, sonra zalimler olarak buzağıyı [Tanrı]¹ yaptınız.

1: bakara 54. Ayetin dipnotuna bakınız.

93) Bir zamanlar, sizin pekiştirilmiş anlaşmanızı aldık. Tur'u üstünüze kaldırdık "size verdiğimiz kuvvetle tutun ve duyun! [algılayıp itaat edin]¹" (diye söz aldık). "İşittik ve isyan ettik" dediler ve küfürleri/gerçeği örtmeleri sebebiyle Kalplerine buzağı [sevgisi]² içirildi³. De ki "inancınız size ne kötü emrediyor! Siz inananlar değilsiniz!⁴"

1: Ayetteki (سمع) kelimesi, algılamak, bazen de itaat etmek manasında kullanılır (müfredat : سمع) ayetteki bu ifade "dinleyip itaat edin" manasındadır. Devamında "işittik ve isyan ettik" ifadesi de bunu doğruluyor.

2: Burada (حب) kelimesi hazf edilmiştir. (nesefi medarik ilgili ayet)

3: Buzağı sevgisi, önceki ayetlerden anlaşılacağı üzere onların müşrik olmaları içindir. Peki Allah durduk yere kulunu yanlışa iletir mi? Asla! yette onların "duyduk ve baş kaldırdık" sözlerine ve küfürlerine karşılık bu cezanın verildiği anlatılır. Bu durum "Allah dilediğini yanlışa götürür" ayetlerini izah ediyor.

4: Ayetteki (ان) yerine göre "eğer" yerine göre "değil" manası verir.

94) "Eğer ahiret [son] yurdu Allah'ın katında diğer insanlardan beride mahsus kılınmış olarak size ait idiyse, ölümü temenni edin! [en başından beri] dürüst değildiniz." de.

95) Allah, zalimleri gayet iyi bilirken, elleriyle hazırladıkları sebebiyle onu [Ölümü]ebediyen asla temenni etmeyecekler.

96) Onların biri, bin sene kendisine ömür verilseydi [diye] arzu ederlerken, insanların bir hayata en düşkün - ortak koşanlardan bile [daha düşkün]- olarak mutlaka ama mutlaka onları bulursun. Hâlbuki o, kendisine ömür veriliyor diye kendisini azaptan uzaklaştıracak değildir. Hâlbuki Allah, onların eylemlerini devamlı görendir.

97) "kim Cebrail'e düşman olduysa, (artık Allah da o kimseye düşman olmuştur)" de. kesinlikle o [Cebrail] onu (kur'an'ı/vahyi) önündekileri bir doğrulayan, insanlara bir yol rehberi ve müjde olarak Allah'ın izniyle senin kalbine [kısım kısım] indirdi.

1: Burada cevap cümlesi hazf edilmiştir (İrşad Ebu-s su'd ilgili ayet)

98) Kim Allah'a, onun Meleklerine, onun Elçilerine Cebrail'e ve Mikaile¹ bir düşman olduysa [bilsin ki] kesinlikle Allah, kafirlere [gerçeği örtenler] düşmandır.

1: Cebrail ve Mikail de melek sınıfına dahil olduğu halde, meleklerden ayrı gibi söylenmesi, onların özel bir konuma sahip olduğunu gösterir. Tıpkı "O iki cennette meyveler; hurma ve nar vardır" (Rahman: 68) ayetinde hurma ve nar da meyve olduğu halde, onların ayrı sayılması gibidir.

99) Kesinlikle sana apaçık ayetler [işaretler] indirmiştik. Onları [o mucizeleri] ancak hadlerini aşanlar örtüp göz ardı eder.

100) [Hadlerini aşanlar] ne zaman bir anlaşma yaptılarsa, onlardan bir grup onu [anlaşmayı] değersizce atmadılar mı [bozmadılar]? Aksine, onların çoğunluğu inanmıyor!

101) Onlara [hadlerini aşanlara] ne zaman Allah'ın katından, yanlarında bulunanları doğrulayan olarak bir elçi geldiyse, kendilerine kitap verilmiş olanlardan bir grup sanki bilmiyorlar gibi Allah'ın kitabını değersizce arkalarına attılar.

102) [Allah'ın kitabını arkalarına attılar ve]¹ şeytanların, Süleyman'ın krallığına karşı² okuyup teşvik ettikleri [şeylere] uydular. Süleyman, nankörlük etmedi; fakat şeytanlar babilde³ iki melik [sahip]⁴ olan harut ve maruta indirilen sihri insanlara öğreterek gerçeği örtüp göz ardı ettiler. halbuki o ikisi hiçbir kimseye, "kesinlikle biz sadece fitneyiz/imtihanız, gerçeği örtüp göz ardı etmeyin!" diyene kadar öğretmezlerdi. Artık onlar, Allah'ın izin verdiği hariç hiçbir kimseye zarar vermeyecek bir haldeyken, o ikisinden [o iki hükümdardan] kişi ile eşinin arasını ayıracak şeyi öğreniyorlar. Onlara sıkıntı veren ve fayda vermeyen [şeyleri] öğreniyorlar. Elbette [şunu] bildiler: onu [şeytanların anlattığını] satın alan kim varsa, kendisine ahirette [son'da] hiçbir pay yoktur. Şayet, biliyor olsalardı, kendi canlarını sattıkları ne kötüdür!

1: Bu ayet önceki ayetin devamıdır. Allah'ın kitabını arkalarına atanların yaptıklarını anlatmaya devam ediyor.

2: Şeytandan kasıt, yanlışa giden cin ve insanlardır. (kurtubi ve Fahreddin Razi ilgili ayet)

3: "babil" ile kastedilen bölgenin ne olduğu hakkında Irak veya kufe toprağında bir yer olduğu söylenir, bazıları da nihavend de bir dağ olduğunu söyler. (İrşad Ebu-s su'd ve kurtubi ilgili ayet)

4: "melikeyn=ملكين" yani "iki Melik/kral" şeklinde de okumuştur. (kurtubi ilgili ayet)

103) Şayet onlar inanmış ve korunup sakınmış olsalardı, elbetteki Allah'ın katından bir 'eylemin getirisi' daha iyidir. Şayet, biliyor olsalardı..

104) Ey inanmış olanlar! "bize çobanlık et¹" demeyin! "Bize bak!" deyin ve işitin [algılayıp itaat edin]² kafirlere can yakıcı bir azap vardır.

1: Raina (راعنا) kelimesine "bize çobanlık et" manası müfredattaki manaya kıyasla verildi.

2: Bakara 93. Ayette açıklandı

105) Allah, kimi tercih ediyorsa rahmetini ona mahsus kılarken, kitap halkından gerçeği örtmüş olanlar, RAB'binizden size hiçbir iyinin (hayrın) inmesini arzu etmiyorlar, müşrikler [Allah'a ortak sayanlar] da öyle. Hâlbuki Allah büyük ikram sahibidir.

106) Bir ayeti/mucizeyi¹ nesh² edersek veya iptal edersek³ ondan daha iyisini veya benzerini getiririz. Allah'ın, her şeye gücü yeten olduğunu hiç bilmedin mi?

1: ayet kelimesi "mucize" mânâsında da olabilir.

2: nesh, bir şeyin yerine başka bir şeyi getirmek, bir şeyi aktarmak, kopya etmek manalarına gelir. (kadı beydavi) Mesela, "güneş, gölgeyi nesh etti" denir.

(Fahredden Razi) Güneşin ışığı, gölgeyi gidermiş onun yerine geçmiştir. Bu ayetin "kanununda değişme göremezsin" ayetleriyle çelişkisi yoktur. Çünkü nesh de kanuna dahildir. Örneğin güneşin gölgeyi gidermesi bir neshtir. Ancak güneşin doğuşu ve gölgenin giderilmesi de doğa kanunlarına bağlıdır.

"ayet" kelimesini "mucize" mânâsında kabul ederek, nesh'in sadece mucizeler için olduğunu savunanlar vardır.

Nesh ile kasıt, tevat ve İncilin nesh'i olabilir. Önceki ayetlerde sürekli olarak tevat'a atıf vardır.(Ebu hayyan, 2001)

Nesh'i duruma göre geçerlilik olarak anlamak mümkün. Savaş esnasında "size savaş açanlara karşı savaşın"(bakara 190) ayeti, barış olduğunda "barışa yanaşırlarsa sende barışa yanaş" (Enfal 61) ayeti geçerlilik kazanır.

3: ayetteki bu kelime (تنسأها) şeklinde de okunmuştur. (zamaşeri ilgili ayet) Manası "ertelemek" demektir. Bu takdirde manası "iptal etmek" olur. (müfredat : نسا)

107) Göklerin ve yerin (Evrenin)¹ yönetiminin Allah'a ait olduğunu bilmiyor musun? Sizin için Allah'tan beride hiçbir Veli (rehber) ve yardımcı yoktur.

1: "gökler ve yer" ifadesi, her zaman için "tüm evren, tüm kainat" manasında kullanılır. Geçtiği tüm ayetlere dikkat edildiği zaman, bu durum kolayca anlaşılabilir.

108) Yoksa siz daha önceden Musa'dan istenildiği¹ gibi elçinizden istemeyi mi düşünüyorsunuz? İnanıcı, küfr [gerçeği örtmek] ile değiştiren kimse, yolun eşitliğini (doğru yolun ortasını) kaybetmiştir.

1: Araf 138. Ayete bakınız.

109) Kitap halkından çoğunluğu, gerçek kendilerine açıkça belli olduktan sonra, içlerindeki kıskançlıktan dolayı sizi inancınızdan sonra, küfre/gerçeği örtenler olmaya çevirmeyi arzu ettiler. Artık Allah, emrini verinceye (kıyamet gününe)¹ kadar onları affedin ve hoş görün. Kesinlikle Allah, her şeye gücü yetendir.

1: Allah'ın emri onların arasında kıyamet günü gelecektir.

Eğer bu emrin dünyada geldiğini kabul edersek gelen emir şudur;

Ankebut 46 "kitap ailesinden (Yahudi ve Hristiyanlardan) zulüm edenleri hariç, onlara karşı en güzel tarzın dışında fikri mücadele yapmayın"

110) Yönelişi (namazı) ayakta tutun ve zekâtı da verin. Kendi nefsiniz için hayırdan gönderdiğinizizi, Allah'ın katında bulursunuz. Kesinlikle Allah, eylemlerinizi bir devamlı görendir.

111) "Cennete, Yahudi veya Hristiyan olandan başkası asla girmeyecek." dediler. İşte bu [söyledikleri] kendilerinin kuruntusudur. "Eğer sadık/doğru kimseler iseniz, en sağlam olan kanıtınızı [burhan] getirin!" de.

112) (durum gerçekten onların anlattığı gibi mi?) Hayır! Kim iyilik eden olarak yüzünü [kendini]¹ Allah'a teslim ederse, artık onun ödülü RAB'binin katındadır. Onlara bir korku yoktur onlar üzülmezler.

1: ayetteki (وجه) bildiğimiz "yüz" mânâsına gelir. Ancak bazen bu kelimeyle insanın kendisi de kastedilir. (Mufredat: وجه)

113) Yahudiler "Hristiyanlar, herhangi bir şey (yol) üzerinde değildir." dediler. Hristiyanlar "Yahudiler, herhangi bir şey (yol) üzerinde değildir" dediler. Hâlbuki, kitabı okuyup teşvik ediyorlar. İşte bunun gibi, bilmeyenler de onların sözlerinin benzerini söylediler. Artık, hakkında ayrılığa düşmekte oldukları konuda Allah kıyamet günü aralarında hüküm verir.

114) Allah'ın ibadethanelerinde onun adının zikir edilmesini[anılmamasını, anlatılmasını]engellemiş ve onun harap edilmesi konusunda gayret etmiş kimseden daha zalim kimdir? İşte onlara korkarak olması müstesna, oraya giriş yoktur. Onlara dünyada [ilk'te] bir rezillik vardır, ahirette [son'da] büyük bir azap vardır.

115) Doğu ve batı [her yer]¹ Allah'ındır. Nereye dönerseniz, Allah'ın yüzü (yönü)² oradadır. Kesinlikle Allah, [gücü] geniş olandır, bilendir.

1: Bu ifadeyle, bütün yönler kastedilmiştir. (kadı beydavi, ilgili ayetin tefsiri) gökler ve yer, diyerek bütün evreni kastetmek gibi, doğu ve batı diyerek her yön kastedilir.

2: Rum 30. Ayette "yüzünü dine çevir" sözünde, yüz kelimesinin mecaz olması gibi, bu Ayette de yüz kelimesi Yön manasında kullanılıyor.

116) ve "Allah bir çocuk edindi" dediler. O yücedir [bundan münezzehtir]¹. Hayır! Göklerde ve yerde [tüm evrende] ne varsa, hepsi onundur [Allah'ındır]. [Onların²] her biri ona [Allah'a] gönülden bağlı olarak itaat eder.³

1: Allah, kendi adını yüceltmek için bazen kendisine 3. Şahıs (o) olarak anlatır. Bu Ayette, konuşan Allah olduğu halde, kendisini "o" diyerek anlatma sebebi budur. 1. Şahıs (ben) 2. Şahıs (sen) 3. Şahıs (o) birçok Ayette birbirlerinin yerlerine kullanılır. (İltifat sanatı)

2: muzafun ileyh olan (هم) zamiri hazf edilmiştir. (كلهم) manasındadır.

3: (müfredat : قنت)

117) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] örneği olmaksızın¹ ilk yaratıcısı'dır. Herhangi bir işi tamamladığı² zaman, ona sadece "ol" der, hemen oluverir.

1: âyette (بدع) fiilinin, ismi faili olan (بديع), bir şeyi bilinen bir yol izlemeden, hiçbir örneği olmadan ilk yaratan mânâsına gelir. (müfredat : بدع) bu sadece Allah için kullanılır. İnsanın gücü, bir şeyi örnek almadan yaratmaya yetmiyor. Bugün yapılan tüm icatlar, evrende var olanlardan kopya çekilerek, örnek alınarak yapılmıştır.

2: "kada=قضي" fiili, "tamamladı" mânâsına gelir. Örneğin biri ölünce ömrünün tamamlanması sebebiyle de bu fiil kullanılır (müfredat : قضي Fahreddin Razi, ilgili ayet) bu ayeti de "işini yapıp bitirdiği zaman ona 'ol' der, hemen oluverir 'şeklinde anlamamız gerekiyor. Bunun delili Alimran 59. Ayette önce topraktan yaratmayı anlatıp "sonra" ol emrini verdiğini söylemesidir. Demekki "ol" emri, iş tamamlandığı zaman verilen bir emirdir. Aksi takdirde hem bu ayetle hemde evrenin 6 evrede yaratıldığını anlatan ayetlerle çelişki çıkardı.

118) Bilmeyenler "Allah bizimle iletişime geçmeli veya bir ayet (mucize) gelmeli değil miydi?" dediler. İşte bunun gibi, onlardan öncekiler de onların sözlerinin benzerini söylediler. Kalpleri benzedi. Yakinen/kesin bilgi sahibi olarak inanmak isteyen [her¹] millet için ayetleri (mucizeleri) elbetteki açıkça gösterdik².

1: Ayetteki (قوم) kelimesinin tenvinli olması, onun geneli kapsamı içindir. Yani bir tek topluluk değil, gerçeği bilmek isteyen her topluluk içindir bu.

2: Evrendeki sistematik ve rasyonel (anlaşılabilir) yapı, bize bir yaratıcının varlığını yeterince kanıtlayan bir mucizedir. Kur'an, 1400 yıl öncesinden kozmoloji doğa ve yaratılış hakkında o kadar çok konuşup bulunduğu çağın yüzlerce yanlış bilgisine rağmen günümüz bilimine zıt herhangi bir ayeti olmayan aksine isabetli

ve bağdaşabilen ayetleri olan bir kitap olarak bize mucize sunuyor. Bu mucizeler diğer ayetlerde anlatılacaktır.

Ayetteki bahsedilen kişiler ise farklı mucize istiyor. Onların istediği mucizeler, Tıpkı Nisa 153. yette "Allah'ı bize açıkça göster" diyenlerin istediği gibi mucizedir.

119) Kesinlikle biz, seni hak ile bir müjde ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Kızgın Ateşin dostlarından sorulacak değilsin.

120) Yahudiler ve Hristiyanlar, sen onların dini görüşüne bağlı oluncaya kadar asla senden razı olmayacaklar. "kesinlikle, Allah'ın hidayeti, asıl hidayettir!" de. Eğer, sana bilgiden gelenlerden sonra, onların kötü arzularına uyacak olursan, kesinlikle sana Allah'tan bir veli [rehber] yoktur. Bir yardımcı da yoktur.

121) Kendilerine kitabı vermiş olduğumuz [kişiler] onu gerçek okunmasıyla okuyorlar[Takip ediyorlar]¹ işte, ona [o kitaba] inananlar onlardır. Kim onu görmezlikten gelirse/gerçeğini örterse, [bilsin ki] kaybedenlerin ta kendileri işte onlardır.

1: (tilavet=تلاوة) kitaplara bağlılık manasında kullanılır. Okumak, kitabın içindeki emir ve yasaklara uymak, gereğini yapmak demektir. (müfredat : تلو)

122) Ey İsrail'in oğulları! Size verdiğim nimetimi [iyi hali] ve sizi âlemlere [tüm varlıklara] fazla/üstün kıldığımı hatırlayıp anın!

123) Yardım olunmaz bir halde iken, herhangi bir canın (nefsin) herhangi bir can (nefis) hakkında hiçbir şekilde karşılık ödemeyeceği, kendisinden bir fidye kabul edilmeyeceği ve kimseden bir şefaahat'in [yardıma gelişin] fayda vermeyeceği bir günden korunup sakının.

124) Bir zamanlar RAB'bi, İbrahim'i kelimelerle¹ sınadı. Ardından onları tamamladı. [RAB'bi] "kesinlikle ben, seni insanlara bir imam yapacağım" dedi. [İbrahim] "soyumdan da [imamlar yap]" dedi. [RAB'bi] "Benim anlaşmam, zalimlere ulaşmaz" dedi.

1: Kelimeler ile kasıt, oğluyla yaşadığı imtihandır (müfredat : كلم) bakınız saffat 100-113 ayetleri.

125) Bir zamanlar, (o) Evi, (o) insanlar için bir toplanma mekanı ve emniyet¹ yaptık. Siz de İbrahim'in makamından bir yönelme yeri² edinin. İbrahim ve İsmail'e "(o) Evi, tavaf edenler, akifler [ibadete kendisini bağlayanlar]³, Rûku edenler, secde edenler için temizleyin" diye anlaşma verdik.

1: Emniyet, azaptan emin olmak manasındadır. Fiziksel koruma değil. (müfredat : امن)

2: "musalla=مصلي" kelimesi İsmi mekan veya mastardır. (Halebi: duru-l mes'un) "bir yöneliş edinin" manasında da olabilir. Anlam itibariyle "İbrahim'in yönelişi gibi bir yöneliş edinin" manasında olabilir.

3: (müfredat : عاكف)

126) Bir zamanlar, İbrahim "RAB'bim, bunu emniyetli bir belde (devlet)¹ yap. Onun [o beldenin] ailesinden kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa, ona ürünlerinden Rızık ver" dedi. [RAB'bi] "kim, nankörlük ettiyse artık onu birazcık geçindiririm. Sonra Ateşin azabına doğru zorlarım/mahkum ederim! Ne Kötü bir ulaşım yeridir!" dedi.

1: Belde (بلد) kelimesi sınırları çekilmiş bölge mânâsına gelir. (müfredat : بلد) Yunanca da "politea = πολιτεία" kelimesinden alıntıdır. Bu kelime "devlet," manasında kullanılıyor (kaynak : etimoloji türkçe/ wictionary)

127) Bir zamanlar İbrahim, evden temelleri yükseltirken İsmail ile "RAB'bimiz bizden Kabul buyur! Kesinlikle Sen işitensin, bilensin." [dediler] ¹.

1: "dediler" ifadesi hazf edilmiştir.

128) "RAB'bimiz, bizi sana teslim olanlar (Müslümanlar)¹ ve soyumuzdan da sana teslim olan (müslüman) bir Ümmet (topluluk) yap. Bize ibadet yerlerimizi göster ve bizim pişmanlığımızı/tevbemizi kabul et. Kesinlikle sen, pişmanlığı /tevbeyi çokça kabul edenin, Rahim olanın ta kendisisin."

1: Müslüman ismi, if'al babından teslim olan ve barışa giren demektir. (müfredat : سلم)

129) "RAB'bimiz, Onların içine, ayetlerini onlara okuyup teşvik eden, (o) Kitabı ve hikmeti¹ öğreten ve onları arındıran kendi içlerinden bir elçi (resul) tayin et. Kesinlikle sen devamlı üstünsün, hakimsin/hikmetlisin."

1: Hikmet, akılla gerçeğe isabet etmektir. (müfredat: حكمة)

130) Kendine akılsızlık eden bir yana, kim İbrahim'in dini görüşünden hoşlanmaz¹ elbetteki onu dünyada seçtik ve kesinlikle ahirette [son'da] düzgün-iyi kişilerdendir.

1: Ayetteki (رغب) kelimesi, (عن) harfi cerr'i ile "sevmemek, yüz çevirmek" mânâsına gelir (müfredat : رغب)

131) RAB'bi ona [İbrahim'e] "Teslim ol!" demişti. O da "âlemlerin Efendisine teslim oldum." demişti.

132) Bunu İbrahim kendi oğullarına Vasiyet/emretti. Yakup "Ey oğullarım! Kesinlikle Allah, sizin için (o) Dini seçti. Artık ancak Teslim olanlar (Müslümanlar) olarak ölün." [dedi].

1: "dedi" sözü hazf edilmiştir.

133) Yakup, ölüm kendisine geldiği zaman, oğullarına "benden sonra neye kulluk edeceksiniz?" dediğinde "Teslim olanlar olarak senin Tanrına ve Ataların' İbrahim'in, İsmail'in ve İshak'ın da Tanrısı olan bir tek Tanrıya inanacağız." dediler. [bunlar olduğu] zaman siz şahit miydiniz?

134) İşte bunlar gelip geçmiş birer topluluktur. Ne elde ettiler ise kendileri içindir. Ne elde ettiyseniz sizin içindir. Onların bulunmakta oldukları eylemlerinden sorgulanmazsınız.

135) "Yahudi veya Nasrani [Hristiyan] olun ki, hidayet [doğru yol] bulursunuz" dediler. "Hayır! Hanif olarak ortak koşanlardan olmayan İbrahim'in milletine (dinine) [uyanlar, hidayeti bulur]!" de!

1: Bu kısım, Yahudi ve Hristiyanların "Doğru yolu bu şekilde bulursunuz" sözüne itiraz olduğu için böyle meal edildi.

136- "biz ona teslim olanlar olarak, Allah'a ve bize [topluca] indirilene¹ inandık. İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakuba ve Torunlarına [topluca]¹ indirilene inandık . Musa'ya İsa'ya verilene² inandık. RAB'lerinden Nebi'lere ne verildi ise inandık, onlardan hiçbirinin arasında ayırım yapmayız³." deyin.

1: inzal (إنزال) topluca indirmek anlamına gelir. (müfredat : نزل)

2: İbrahim, İsmail, İshak ve yakup için indirilmiş sayfalar vardır. Musa ve isa için verilen kanunlar (Tevrat ve İncil) vardır. Bu sebeple kelime ayırımı yapılmıştır.

Bugün var olan Tevhid temelli dinler, aslında ilahi bir kaynaktan alıntı yapmış olabilir. Bu sebeple herhangi bir dinin kutsal metninin, vahye dayanabilecek olduğunu unutmamak gerekir.

137) Eğer, sizin inandığınızın benzeri ile¹ ona [Allah'a] inandılar ise yol bulmuşlardır. Eğer yüz çevirdiler ise onlar ancak bir cepheleşme² içindedirler. O halde işiten, bilen olarak Allah sana yetecek.

1: Allah'a bizim inandığımız gibi, ortak koşmadan inanırlarsa, manasındadır. Çünkü cennet Müslümanların tekelinde değildir (bakara 62)

138) Allah'ın boyası [dini]¹! Biz ona kulluk ederken, boya [din] bakımından, Allah'tan daha güzel olan kimdir?

1: Ayetteki (صبغ) kelimesi bildiğimiz boya demektir. Burada din kastedilmiştir. Boya nasıl iz bırakıyorsa, din de insanın eylemlerinde öyle bir etki bırakır. Bundan dolayı dine "boya" denmiştir. (kurtubi ilgili ayet) bu kelimenin fıtrat, Akıl manasında olduğu da söylenmiştir (müfredat : صبغ)

139) Kendisi RAB'bimiz ve RAB'biniz olduğu halde bizimle Allah hakkında mı tartışıyorsunuz? Biz ona adanmış iken, bizim eylemlerimiz bizim içindir; sizin eylemleriniz sizin içindir.

140) Yoksa, "kesinlikle İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve torunları birer Yahudi veya Hristiyandı" mı diyorsunuz? "Siz mi daha iyi bilirsiniz? Yoksa Allah mı?" de. Allah, eylemlerinizden bihaber değilken, Allah'tan gelen yanında bulunan şahitliği gizleyen'den daha zalim kimdir?¹

141) İşte onlar gelip geçmiş birer topluluktur(ümmettir). Ne elde ettiler ise kendileri içindir; ne elde ettiyseniz sizin içindir. Onların eylemlerinden sorguya çekilmiyorsunuz.

142) İnsanlardan akli eksikler, "Onları üzerine oldukları kiblelerinden [yönlerinden¹] ne çevirdi?" diyecekler. "doğu ve batı [her yer] Allah'ındır. [Allah] kimi tercih ediyorsa onu sapasağlam bir doğru yola iletir" de.

143) İşte bunun gibi, insanlara karşı şahitler olmanız ve Elçinin size karşı bir devamlı şahit olması için sizi orta bir topluluk (ümme) yaptık. Üzerinde bulunmuş olduğu kibleyi [yönü] ancak topuğu üzerine dönen kimseden, Elçi'ye bağlı olan kimseyi bilmemiz için yaptık. [Bu durum], Allah'ın kendisine yol göstermiş olduğu [kişilerden] başkasına kesinlikle çok büyük [bir iş] oldu. Allah, inancınızı zarara uğratacak değildir. Gerçekten Allah, insanlara bir Rauf'tur, bir Rahim'dir.

1: Bu ifadeye dayanarak Allah'ın eylemleri ortaya çıktıktan sonra bildiğini savunanlar vardır. Bu görüşü savunanlara göre, Allah'ın bilgisi, sadece kendisinin belirlediği olaylar için vardır. Henüz ortaya çıkmayan bir eylemin bilgisi yoktur.

144) Yüzünü, göğün içine döndürdüğünü görüyorduk. Artık seni kendisine razı olacağın bir kibleye mutlaka ama mutlaka çevireceğiz. Artık, yüzünü kutsal ibadethane (mescidi haram) tarafına/yönüne çevir. Nerede olursanız, yüzünüzü onun tarafına/yönüne çevirin. Kendilerine kitap verilmiş olanlar kesinlikle onun RAB'lerinden (gelen) gerçek bir olduğunu biliyorlar. Allah onların eylemlerinden bihaber değildir.

145) Kendilerine kitap verilmiş olanlara bütün mucizeleri/ayetleri getirsen bile, sen onların kiblelerine [yönlerine] bağlı olacak değilken onlar kiblene [yönüne] bağlı olmazlar. Onların bazıları, bazısının kiblesine [yönüne] bağlı olmaz. Sana gelen (o) bilgiden sonra, onların kötü arzularına uyacak olursan, kesinlikle sen, o an zalimlersin [demektir].

146) Kendilerine kitabı vermiş olduklarımız onu (Peygamberi), kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanıyorlar. Kesinlikle onlardan bir grup, (o) gerçeği bile bile gizliyor.

147) (o) Gerçek, RAB'bindendir. Artık şüphelenenlerden olma!

148) Her biri için, birer yön/Kible¹ vardır, ki o (Allah) ona (o yöne/kibleye) çevirendir. O halde, iyilere (hayırlara) koşuşturmaya çalışın! Nerede olursanız olun, Allah hepinizi bir topluluk haline getiriyor. Kesinlikle, Allah her şeye gücü yetendir.

1: "vichetun=وجهة" Kible manasındadır. Bir başka kıraat'e "Kibletun=قبالة" okunması da bunu destekler (KEŞŞÂF)

149) Nereden çıkarsan çık, yüzünü kutsal ibadethane (Mescid-i haram) tarafına çevir. Kesinlikle o RAB'binden (gelen) gerçektir. Allah, eylemlerinizden bihaber değildir.

150) Nereden çıkarsan çık, artık yüzünü kutsal ibadethane (Mescid-i haram) tarafına çevir. Artık, onlardan zulüm edenleri hariç, size karşı insanlara ait bir delil olmaması için, nerede olursanız olun, yüzünüzü onun tarafına çevirin ve size nimetimi [iyi hali] tamamlamak için onlara [insanların zalim olanlarından] saygılı olmayın ve bana saygılı olun. Yol bulmanız beklenir.

151) Tıpkı, Ayetlerimizi size okuyup teşvik eden, sizi arındıran, kitabı ve hikmeti size öğreten ve hiç bilmiyor olduğunuz [şeyleri] size öğreten bir Elçi'yi, içinize gönderişim gibi.¹

1: 150. Ayette geçen "liutimme=لأتمم" yani "tamamlayayım" ifadesine bağlıdır. (zamahşeri: keşşaf) buna göre, "Elçi'yi, içinize gönderişim gibi, tamamlayayım" anlamındadır.

152) O halde, beni hatırlayıp anın ki sizi anıyım, bana teşekkür edin ve bana nankörlük etmeyin!

153) Ey inanmış olanlar! Sabır¹ ve yöneliş (dua) ile destek isteyin. Kesinlikle Allah, sabır edenlerle birlikte dir.

1: 45. Ayetin dipnotuna bakınız.

154) Allah'ın yolunda¹ öldürülen kimseler için "ölüler" demeyin. Aksin! Onlar diridirler; fakat siz farkında değilsiniz.

1: "Allah yolunda" ifadesiyle kastedilen her ifade, kur'an'ın onay verdiği ve emrettiği şeyleri kapsar. Kur'an'ın onay verdiği savaş, sadece savunma, koruma, sadist insanları yok etmek, baskıyı yok etmek maksadıyla yapılan savaştır. (Bakara 190-195,) bunların dışında hiçbir şekilde savaşa müsaade yoktur. Savaş açanlar barış istiyorsa, bu durumda Barışı emreder (Enfal 61,) savaş açmadığı sürece, müslüman olmayan kişilere dahi iyilik etmeye müsaade edilir. (Mumtehine 8,) bazılarının sandığının aksine; bu tarz ayetler durduk yere savaşmayı emretmiyor.

155) Sizi korkudan, açlıktan; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltme[türün]den bir şeyle mutlaka ama mutlaka sınavacağız. Sabırlıları müjdele!

156) [sabır edenler] ki kendilerine bir musibet² isabet ettiği zaman, "kesinlikle biz, Allah için varız ve kesinlikle biz sadece ona [Allah'a] dönüyoruz" dediler.

157) RAB'lerinden salavat¹ [bağışlama, övgüler] işte onların (evet!) onların üzerinedir, bir Rahmet [de onların üzerinedir.] işte onlar, yol bulanların ta kendileridir.

1: Salat (الصلاة) bildiğimiz dua demektir. Ayette çoğulu (صلوات) geçmiştir. Salat, Allah'tan olursa, manası "rahmet,övgü, bağışlamak ," olur. (kaynak : Mufredat, lisanul Arab, Fahreddin Razi)

Devamında gelen rahmet, bu manayı pekiştirmek içindir. "ve" ayırmak maksatlı değildir, tevbe 117 de olduğu gibi pekiştirmek maksatlı kullanılmaktadır.

158) Kesinlikle, Safa ve Merve¹ Allah'ın alametlerinden'dir. Artık kim (o) Evi hacceder [kasteder]² veya umre yaparsa [ziyaret ederse] bu ikisini tavaf etmekte kendisine bir günah/yanlış meyil ediş yoktur³. Kim, herhangi bir iyiyi (hayrı) gönülden itaat ederek yaptıysa, [bilsin ki] Allah, teşekkürle çokça karşılık verendir, bilendir.

1: Safa, arınmış taş demektir (müfredat : صفو) âyette marife olarak gelmesi, bunun belli bir yer olduğunu gösteriyor. Merve ise sert taş demektir.(kurtubi)

2: Hac, "kasıt etmek" demektir.(kurtubi)

3: (müfredat : جنح)

4: Ayetteki (طوع) ikrâh'ın (zorlamanın) zıddı olarak isteyerek, gönülden gelerek itaat etmektir. (müfredat : طوع)

159) Gerçek şu ki, açık kanıtlardan ve doğru yol rehberinden indirdiğimizi, kendisini kitapta insanlar için açıklamamızdan sonra gizleyenler (evet!) Allah'ın kendilerine lanet ettiği [rahmetinden engellediği] ve lanet edenlerin kendilerine lanet ettikleri [kimseler] işte onlardır.

160) Ancak, tevbe etmiş, (halini) düzeltilmiş ve (gerçeği) açıklamış olanlar hariç. O halde, işte onlar (evet!) onların Tevbelerini kabul ediyorum. Hemde ben, Tevbeleri çokça kabul edenim, Rahim olanım.

161) Gerçek şu ki, Gerçeği örtmüş ve kâfirler [gerçeği örtenler] olarak ölmüş olanlar (evet!) Allah'ın, Meleklerin ve toplu halde insanların laneti kendilerinin üzerine olanlar işte onlardır.

162) Onda kalıcıdırlar. Onlara bakılmaz bir haldeyken, onlardan azap yumuşatılacak değildir.

163) Tanrınız, bir tek olan Tanrıdır. Rahman, Rahim ondan başka hiçbir Tanrı yoktur.

164) Gerçekten, göklerin ve yerin (evrenin) yaratılışında; gece ve gündüzün birbiri yerine geçmesinde; insanların faydalandığı [şeyler] ile denizin içinde akıp giden gemilerde; bir gökten¹ bir sudan Allah indirip, ardından yere [dünyaya] ölümünün ardından onunla hayat vermesinde; onun [yerin] içinde her kımıldanan[türün]den savurmasında/yaymasında; rüzgarları halden hale çevirmesinde; gök ve yer arasında hizmete hazır edilmiş bulutlarda, akıl eden bir millet için mutlaka ayetler [mucizeler] vardır.

1: Sema, yerden yukarıda olan her şey için kullanılır. (müfredat : بسما, kurtubi Bakara 19)

Dünyanın oluşumu ile ilgili teoriler, dünyada başta su olmadığını ve sonradan dünya dışından suyun geldiğini belirtmektedir. (bkz: BBC- dergi, okyanuslar nasıl oluştu?) yani "Gökten" inen su ile kastedilen yağmur harici bir su olabilir.

165) İnsanlardan kimi, Allah'tan beride, Allah sevgisi gibi onları severek denk(Tanrı)lar ediniyor. İnanmış olanların, Allah(a olan) sevgisi, daha güçlüdür. Zulüm etmiş olanlar, (o) azabı gördükleri vakit kuvvetin tamamen sadece Allah'a ait olduğunu görüyor olsalardı...¹ Kesinlikle;² Allah, azabı şiddetli olandır.

1: "Şayet" [lev=لو] ifadesinin cevabı hazf edilmiştir. Yani anlamı takdiren şöyle olabilir "...görüyor olsalardı, zulüm etmezlerdi", "...şirk koşmazlardı" gibi.

2: Buradaki "en=أن" Yakup'un kıraat'inde "in=إن" olarak yani yeni bir cümle başlangıcı olarak da okunmuştur. (Beydavi) çeviri buna göre yapıldı. Eğer mevcut kıraat baz alınırsa anlamı şu şekilde olur: "Zulüm etmiş olanlar, (o) azabı (dünyada yaşadıkları azabı) gördükleri o vakit, kuvvetin, tamamen sadece Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın, 'azabı şiddetli olan' olduğunu görüyor olsalardı..."

166) Bir zamanlar kendilerine bağlı olunmuş olanlar, (kendilerine) bağlı olanlardan beri oldu, azabı gördüler ve kendilerinden sebepler [bağlar] parça parça oldu.

167) (Onlara) bağlı olmuş olanlar "bizim için bir kere daha [dünyaya dönüş] olsaydı, onlardan [bağlı olduğumuz o kimselerden] bizden uzak oldukları gibi, onlardan uzak olurduk" dediler. İşte bunun gibi, onlar ateşten çıkmayacak bir haldeyken, Allah kendilerine hasretler olarak kendilerinin eylemlerini kendilerine gösterir.

168) Ey insanlar! Yerdekilere temiz helal olarak yiyin ve şeytanın (kötülüğün) adımlarına uymayın. Kesinlikle o, sizin için apaçık bir düşmandır.

169) O sadece çirkinliği [kötülüğü], fuhuşu ve Allah'ın üzerinden bilmediğiniz [şeyleri] söylemenizi size emrediyor.

170) Onlara "Allah ne indirdi ise ona uyun" denildiği zaman, "hayır! babalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol) ne ise ona uyarız" dediler. Babaları bir şey akıl etmiyor ve yol bulamıyor olsa da mı?

171) Gerçeği örtmüş olanların rneği, tıpkı bir dua¹ ve bir nida seslenişinden başkasını duymayan [şeylere] bağırıp ađıranın² rneği gibidir. Sağır, dilsiz ve kördür, artık onlar akıl etmiyorlar.

1: Dua yakın sesleniş nida ise uzak sesleniş demektir. (kurtubi ilgili ayet)

2: Ayetteki (نعق) kelimesi, çobanın sürüsüne haykırması manasındadır. (müfredat : نعق)

172) Ey inanmış olanlar! Size rızık ettiğimiz [şeylerin] hoş olanlarından yiyin ve eğer sadece kendisine kulluk etmekte idiyseñiz Allah'a teşekkür edin!

173) Size ancak kendiliğinden ölmüş¹ hayvan, kan, domuzun eti ve kendisiyle Allah harici bir şey adına² kesilenler ne ise onları yasak etti. O halde mecbur kalan kimseye sınırı aşmayı istemeksizin ve düşmanlık etmeksizin [bunları yemesinde] kasıtlı suç yoktur. Kesinlikle Allah, çok bağışlayandır, Rahimdir.

1: Buradaki (الميتة) kelimesi kendiliğinden kesilmeden ölmüş /leş mânâsına gelir (müfredat : موت) âyette "kutile=قتل" yani "katledilmiş" dememesi de bunu doğruluyor.

2: (müfredat : هلال)

Bu ayetten "ihtiyaç varsa, yasaklar serbest olur" hükmünü görebiliriz.

174) Gerçek şu ki, Allah'ın kitaptan indirdiği [şeyleri] gizleyenler ve onu az bir bedele satanlar (evet!) işte onlar karınlarına ancak Ateşi yiyorlar. Kıyamet gününde Allah, onlara konuşmaz ve onları arındırmaz. Kendileri için can yakan bir azap vardır.

175) İşte onlar, hidayet [doğru yol] karşılığı dalaleti [yolu kaybedişi] ve bağışlanma karşılığı azabı satın almış olanlardır. Artık onlar ateşe karşı ne sabırlıdır!¹

1: Burası "cüretkar" manasındadır. (müfredat : صبر)

176) İşte bu, Allah'ın hak ile kitabı indirmesi sebebiyledir. Kesinlikle (o) Kitap hakkında ayrılığa düşmüş olanlar kesinlikle çok uzak bir cepheleşme içindedir.

177) Yüzünüzü, doğu ve batı yönüne çevirmeniz 'iyilik' değildir; fakat 'iyilik' Allah'a, Ahiret [son] gününe, Meleklerle, kitaba ve Nebi'lere inanmış; Malı, kendisini sevdiği halde yakınlık sahibine, yetimlere, yoksullara, yol çocuklarına [yolculara] ve isteyenlere (dilencilere) bir de boyunlar [köleler/esirler] hakkında vermiş; yönelişi (namazı) ayakta tutmuş, zekatı vermiş kimsenin; anlaşma yaptıkları zaman kendi anlaşmalarına vefalı

olanların; perişanlık [savaş], sıkıntı ve perişanlık [zorluk] süresi içinde sabır edenlerin¹ [iyiliğidir]. İşte onlar, dürüst olanlardır. İşte onlar, korunup sakınanların ta kendileridir.

1: Burada "sabır edenler" anlamındaki "sabirine =الصَابِرِينَ" ifadesinin mensup gelmesi "özellikle de bunları kastediyorum" manasında olmasından dolayıdır. (kurtubi) dilin bu yapısını bilmeyenler gramer hatası olduğunu iddia etmiştir.

178) Ey inanmış olanlar! Cinayetlerde Kisas [misilleme] üzerinize yazıldı. Hür'e Hür, köleye köle, kadına kadın¹... Artık kimin lehine, onun kardeşinden [ölenin kardeşinden] bir şey affedilir ise tanınan iyiliğe bağlı kalmak ve ona diyeti iyilikle ödemek vardır. İşte bu RAB'binizden bir hafifletme ve rahmettir. Artık, kim bundan sonra düşmanlık ettiyse artık ona acı bir azap vardır.

1: Bu ifade, İsra 33 ve Maide 45 ayetleri gereğince asla "Köle, hür'ü; Hür, köleyi; kadın erkeği öldürürse ceza almaz" olarak anlaşılamaz. Bu ifade sadece misilleme olduğunu vurgulamak amaçlıdır. Eğer "Köle'ye hür," gibisinden bir ifade olsaydı, bu durumda Arapların cahiliye döneminde uyguladığı, A kabilesinin B kabilesinden bir köle'yi katletmesine karşılık kisas yerine iki hürü katletmesini, yaralamalarda haddi aşmasını onaylamış olurdu. Hâlbuki ayetin iniş sebebi bile bu olayı engellemek amaçlıdır. (Fahredden Razi) Ayrıca, hadislerde bile peygamberin uygulamasına bakılınca, katil bir erkeğin, katlettiği kadına karşılık kisas olduğu, yani "Erkeğe kadın" şeklinde bir kisas olduğu da görülüyor. (kurtubi) hatta bir "kıyamet günü Allah'a karşı en küstah üç kişi gelir: katilinden başkasını katletmiş olan adam..." hadisi de bu düşünceyi doğruluyor.

179) Kasas'ta¹ [anlatılanlarda] size bir hayat vardır Ey akıl sahipleri! Korunup sakınmanız beklenir.

1: "Kasas=قصص" şeklinde de okunmuştur. (kadı beydavi) bu durumda çeviride yazıldığı anlamdadır. genel okuyuşta ise "Kıyas'ta hayat vardır" anlamındadır.

180) Birinize ölüm geldiği zaman eğer bir hayır bıraktı ise meydana getirenler [anne ve baba] ve akrabalar için tanınan iyilikle [uygun bir biçimde] vasiyet etmek -korunup sakınanlara (mutakilere) bir Hak olarak- size yazıldı.

181) O halde kim onu duymasından sonra onu [vasiyeti] değiştirdi ise, onun kasıtlı suçu sadece onu değiştirenlerin üzerinedir. Kesinlikle Allah, bir devamlı işitendir, bir devamlı bilendir

182) Artık, kim vasiyet eden [kişi tarafın]dan bir taraflılık [yapılmasından] veya bir kasıtlı suç [işlenmesinden] korkup onların aralarını düzeltti ise, artık ona [o kimseye] bir kasıtlı suç [günah] yoktur. Kesinlikle Allah, çok bağışlayandır, Rahimdir.

183) Ey inanmış olanlar! Sizden öncekilere yazıldığı gibi, oruç size de yazıldı. Korunup sakınmanız beklenir.

184) Sayılmış günlerde [oruç size yazıldı]¹. Sizden kim hasta veya bir yolculukta olduysa diğer günlerden sayısınca [oruç tutsun]². Sadece ona takat yetirenlere herhangi bir yoksulun yiyeceği bir fidye³ vermek gerekir. Kim, gönülden gelerek bir iyiyi (hayrı) yaptıysa o [yaptığı] kendisi için daha iyidir. Eğer biliyorsanız, [hastalık veya yolculuk üzerinde] oruç tutmanız sizin için daha iyidir.

1: "eyyemen=أياماً" kelimesi zarf olarak mensuptur. (Beydavi, zad'ul mesir)

2: "feiddeten=فعدة" şeklinde mensup olarak da okunmuştur. (Keşf ve-l beyan) bu okuyuşa göre meal edildi.

3: Bu ifade fitre olarak anlaşılabilir. Ayetin zahiri fitreye işaret etmektedir (müfredat : طوق)

185) Ramazan Ay'ı, kur'an'ın insanlara bir yol rehberi, hidayetten [doğru yoldan] açık kanıtlar ve Furkan [hak ile batılı ayıran] olarak kendisinde [topluca] indirildiği¹ [Ay'dır]. Artık sizden kim (o) Ay'a şahit olursa onu [orucu] tutsun. Kim hasta veya bir yolculuk üzerinde olursa diğer günlerden [tutmadığı günlerin]² sayısınca [oruç ona gerekir]. Hâlbuki Allah, size kolaylık istiyor; size zorluk istemiyor. Bir de, (o) sayıyı tamamlayın ve Allah'ı size yol göstermesi sebebiyle ululayın. Teşekkür etmeniz beklenir.

1: Ayetteki (أنزل) fiili, if'al babından olarak "topluca indirmek" manasındadır (müfredat : نزل)

2: (müfredat : عدد)

Bir nevi ayete "fe aleyhi iddetuha =فعليه عدتها" anlamı verildi. "iddetun=عدة" ifadesindeki tenvin muzafun ileyh'ten bedeldir. "iddetuha=عدتها" anlamındadır.

186) Kullarım sana benim hakkımda sordukları zaman [kendilerine bildir] kesinlikle ben çok yakınım. Duacının duasına, bana dua ettiği zaman cevap veririm. O halde, bana cevap vermeyi dilesinler bana inansınlar, olgunluğa [doğruluğa] ulaşmaları beklenir.

187- Orucun gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal edildi. Siz onlar [kadınlar] için, [kötülükten koruyan]¹ bir elbise iken, Onlar [kadınlar] da sizin için [kötülükten koruyan] bir elbisedir. Allah, kesinlikle sizin kendinize hainlik etmeye çalışmış [fıtratınıza karşı gelmeye çalışmış] olduğunuzu bildi. Artık, tevbenizi kabul etti ve sizi affetti. O halde, şimdi onlarla [kadınlarla] birlikte olun ve Allah'ın size ne yazmış ise onu arayın. Şafağın bir kısmından [bir bölümde], beyaz iplik siyah iplikten, size göre ayırt edilene kadar yiyin ve için. Sonra geceye doğru [akşam vakti]² orucu tamamlayın. Siz ibadet yerlerinde (Mescitlerde), akifler [ibadete kapananlar] iken, kadınlarla birlikte olmayın³. İşte Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. O halde, onlara [sınırlara] yaklaşmayın. Allah, ayetlerini insanlara işte bunun gibi açıklıyor. Korunup sakınmaları beklenir.

1: Eşlerin birbirlerine elbise, kötülükten birbirlerini korumaları manasındadır.
(müfredat: لبس)

2: Arapçada "gece (الليل)" akşam vakti ile başlar. Lisanul Arab da, şöyle anlatılır: "gündüzün ardından akabinde gelendir ve güneşin battığı zamandır" (Lisanul Arab : الليل) Dilimizde, gece vakti akşam vaktinin ardında gelen vakit olarak anlaşıldığı için ayet yanlış anlaşılabilir. Bu yüzden "akşam" kelimesi parantez içinde eklendi.

3: Mecaz olarak ilişki demektir. (müfredat : بشر) aynı ortamda bulunmak manasında değildir.

188) Mallarınızı aranızda yalan ile [haksızlıkla] yemeyin. Siz bile bile kasıtlı suç ile insanların mallarından bir grubu yemek [almak] için onları [malları] hakimlere yollamayın [rüşvet teklif etmeyin].

189) Sana hilaller hakkında soruyorlar, "o, insanlar ve haç için, belirlenmiş vakitlerdir. İyilik, Evlere sırt tarafından girmeniz değildir; fakat iyilik, korunup sakınmış kimsenin [iyiliğidir]. Evlere, kapılarından girin! Allah'a (karşı gelmekten) korunup sakının. Başarılı olmanız beklenir.

190) Size, saldıranlara karşı Allah yolunda¹ savaşın ve haksızlık yapmayın². Kesinlikle Allah, haksızlık yapanları sevmiyor.

1: Demek ki Allah yolunda savaş, savunma amaçlı yapılan savaştır.

2: "i'tida=اعتدا" Hakka tecavüz etmek ve davranışlarda adaleti ihlal etmektir.
(müfredat : عدا)

191) Size saldıranları¹ denk geldiğiniz yerde infaz edin ve sizi çıkardıkları yerden onları çıkarın. Fitne [işkence ve baskı]² öldürmekten daha şiddetlidir. Kutsal ibadethanenin (mescidi haramın) yanında, onlar size saldırıncaya kadar, onlarla savaşmayın. Artık,

size saldırırlarsa onlarla savaşın. İşte, kafirlerin [gerçeği örtenlerin] karşılığı bunun gibidir.

1: ayetteki "onlar = هم" zamiri önceki âyette bahsedilen "Size saldıranlar" ifadesine işaret etmektedir.

2: Ankebut 10, Enfal 73, Hadid 14 ve Yunus 83 ayetlerinde "fitne" kelimesi "işkence ve baskı" anlamında kullanılmaktadır. Örneğin Yunus 83 "..Firavun'un ve onun seçkin adamlarının kendilerine fitne [işkence] etmesi korkusundan dolayı Musa için onun milletinden bir tek soy'dan başkası inanmadı" devamındaki "fitne, öldürmekten daha şiddetlidir" ifadesi de bunu doğruluyor.

192) Artık, [saldırıya] son verilerse,¹ [bilin ki] kesinlikle Allah, çok bağışlayandır, Rahimdir.

1: Enfal 61. Ayet, savaşa son verdikleri zaman yapılması gerekeni belirtmektedir.

193) Size saldıranlara karşı¹a, herhangi bir fitne² [şiddet, baskı] kalmayınca ve Din Allah'a ait³ oluncaya⁴ kadar savaşın. Artık, [sizinle çarpışmaya /savaşmaya] son verilerse, zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur.

1: "onlar [Hum=هم]" zamiri, 190. Ayetteki saldıranlara işaret etmektedir.

2: 191. Ayetin dipnotuna bakınız.

3: Dinin Allah'a ait olması, inanç özgürlüğünün olmasıdır. Allah'ın dini, bakara 256. yette yazıldığı üzere "bu dinde zorlama yoktur" denilen, yani inanç özgürlüğü olan din demektir.

4: Ayetteki bir hedef zulmün yok olması diğeri ise dinin Allah'a mahsus olmasıdır. Bu hedefi yerine getirmek için uğraşan biri, saldırıya uğrarsa, ona savaşması

emredilir. Yoksa durduk yere savaşmak emredilmez. Eğer öyle olsaydı âyette "din Allahın oluncaya kadar sizinle çarpışan /savaşan o kimselerle savaşın" demek yerine "din Allahın oluncaya kadar kafirlere karşı savaşın" derdi.

194) Kutsal Ay, kutsal Ay'a karşılıktır. Haramlar [kutsallar] kısas'tır [karşılıklıdır]. O halde, kim size haksızlık yaptıysa, size yaptığı haksızlığın örneğinde kendisine haksızlık yapın. Allah'a (karşı gelmekten) korunup sakının. Allah'ın, korunup sakınanlar ile birlikte olduğunu bilin.

195) Allah yolunda harcama (infak) yapın. Kendi ellerinizle [gücünüzle] kendinizi tehlikeye atmayın ve güzellik [iyilik] edin. Gerçekten Allah, güzellik [iyilik] edenleri seviyor.

196) Haccı ve umreyi [ziyareti] Allah için tamamlayın. Eğer, [bir düşman veya hastalık sebebiyle] engellenmişseniz, o halde hedy'den(kabe'ye gönderilen kurbandan)¹ size kolay olanını [kesin] ve hedy, mahalline [kesim yerine]² ulaşıncaya kadar başınızı tıraş etmeyin. Artık, sizden kim hasta olduysa veya kendisinde başından [kaynaklı] bir eziyet varsa artık oruçtan veya sadakadan veya nesk'ten [ibadet kurbanından] bir fidye [gerekir]. Emin [güvende] olduğunuz zaman, kim Hacc'a kadar umreden [ziyaretten] faydalanmak isterse, hedy'den [kabe'ye gönderilen kurbandan] kolay geleni istemesi [kesmesi gerekir]. Artık, kim hiç bulamadıysa haç'ta üç gün, döndüğünde de yedi gün oruç [tutması gerekir]. İşte bu, tam on gündür. İşte bu, Ailesi/halkı kutsal ibadethanede (mescidi haramda) hiç olmayan kimseler³ içindir. Allah'a (karşı gelmekten) korunup sakının ve Allah'ın, sonucu [cezası] şiddetli olan olduğunu bilin.

1: ayetteki (الهدى) kelimesi bu manada kullanılır. (kurtubi, beydavi,) Maide 95. Ayet bunu destekler.

2: Kesim yeri kabe'dir. Maide 95. Ayete bakınız.

3: "ailesi kutsal ibadethanede olmayan kişiler" ifadesi, islamın lokal bir din olmayıp küresel bir din olduğunun ispatıdır. Eğer lokal olsaydı, bu ifadenin eklenmesine gerek kalmazdı

197) Haç, bilinen aylardır. kim o ayların içinde, haccı farz ederse [niyet ederse] Artık haç'ta, feras¹[çirkin konuşmak ve kadınlara yaklaşmak], haddini aşmak ve tartışmak/kavga etmek² yoktur. Hayır[türün]den ne yapıyorsanız, Allah onu biliyor. Yol eşyası edinin. Kesinlikle, yol eşyalarının en iyisi (hayırlısı) korunup sakınmadır. Korunup sakının ey sağlıklı akıp sahipleri!

1: Feras, her iki manada da kullanılır (müfredat : فرث)

3: Cidal (جدال) bir tarafın diğer tarafa baskın gelmeye çalışması, tartışma mânâsına gelir. Bazıları da bunun kavga etme manasında olduğunu söyler (müfredat : جدل)

198) (Haç'ta) RAB'binizden bir ikramı aramanız¹ size bir günah/yanlış meyil ediş² değildir. Arafat'tan afet olduğunuz [dolup taşıdığınız] zaman, Meşar-il Haram yanında, Allah'ı hatırlayıp anın! ve size yol göstermesi gibi onu hatırlayıp anın. Siz bundan önce, gerçekten [yolu] kaybedenlerden idiniz.

1: Ticaret ile ilgilidir. İslamiyet geldikten sonra, Araplar ukaz zulmecaz ve mecenne gibi haç aylarında kurulan panayır ve pazarlardan günah endişesiyle bıraktılar. Bu ayet bu olay üzerine inmiştir. (İrşad /Ebu-s su'd ilgili ayet)

2: (müfredat : جنح)

199) Sonra insanların afet ettiği [taştığı] yerden afet edin [taşın] ve Allah'tan bağışlama dileyin. Kesinlikle Allah, çok bağışlayandır, Rahimdir

200-202) Haç ibadetlerinizi¹ tamamlayınca atalarınızı hatırlayıp andığınız gibi hatta daha da güçlü bir anma olarak Allah'ı hatırlayıp anın! Artık, insanlardan "RAB'bimiz! Bize Dünyada [ilk'te] bir güzellik [iyilik] ver" diyen kim varsa ona Ahirette [son'da] hiçbir pay yoktur. Onlardan "RAB'bimiz! Bize dünyada [ilk'te] bir güzellik [iyilik], ahirette [son'da] bir güzellik [iyilik] ver ve ateşin azabından bizi koruyup sakındır" diyen kimse[ler de vardır]. İşte, kendilerine elde ettiklerinden bir nasip bulunanlar onlardır. Allah, hesabı seri [çabuk] olandır.

1: Bu kelime (مناسك) haç ibadetleri için kullanılır. Diğerleriyle karışmaması gerekir.

203) Sayılmış günlerde, Allah'ı hatırlayıp anın. Kim iki günde acele ederse, artık ona kasıtlı suç [günah] yoktur. Kim erteler ise korunup sakınmış kimse için kendisine kasıtlı suç [günah] yoktur. Allah'a (karşı gelmekten) korunup sakının ve kendisine doğru bir araya toplanıyor olduğunuzu bilin.

204) İnsanlardan, dünya [ilk] hayatı hakkında sözü senin hoşuna giden kimse[ler] vardır. Kendisi azılı olan davacı [düşman] olduğu halde, kalbinde olana Allah'ı şahit eder.

205) O, yönetime geçtiği zaman, Allah bozgunu sevmediği halde, yerde [dünyada] onun içini bozmaya [teröre], ekini ve¹ nesli helak etmeye gayret etti.

1: Buradaki (ve/و) harfi, sadece ayırmak maksadıyla değildir. Bazen sıla; önceki cümleyi açıklamak maksadıyla kullanılır. Yani ayet "ekinleri bozarak nesli helak etmek.." manasında olabilir.

Doğuştan veya sonradan olan hastalıkların nedeni yaratılış değil, insanların kendisidir. İnsanlar ekinleri, bozarak yeni neslin hastalıklı doğmasına neden oluyor(Aidin Sâlih, gerçek Tıp. Kitabın yazarı özellikle şunu söyler: hastalıkların kaynağı bedenimiz değil, insanların kendisidir) . Bu ayet bu gerçeğe işaret ediyor

kur'an'da emir ve yasaklar her zaman "yapın, yapmayın" şeklinde gelmez. Bazen, yapanları eleştirerek bize yapmamamız gerektiğini söyler. Ayette açıkça ekinleri, doğayı ve canlı neslini bozmayı yasaklamış olduğuna göre, kur'an'a göre doğayı katletmek de bir suçtur.

206) Ona [yönetime geçip ekinleri ve nesli yok eden kimseye] "Allah'a (karşı gelmekten) korunup sakın!" denildiği zaman izzeti onu kasıtlı suç [günah] sebebiyle yakaladı. Artık cehennem ona yeterli gelir. Ne kötü hazırlanmış yer'dir!

207) insanlardan, canını Allah'ın rızasını aramak için satan kimse[ler] vardır. Allah, kullar konusunda rauf'tur.

208) Ey inanmış olanlar! Topluca barışa/teslimiyete girin ve şeytanın izlerini takip etmeyin. Kesinlik o, size apaçık bir düşmandır.

1: "slm=سلم" kelimesi, barış ve teslimiyet/islam olarak her iki manaya da gelir.
(müfredat : سلم, kurtubi, beydavi)

Çünkü barış, teslimiyeti gerektirir. İki taraf da birbirine teslim olduğu, güvendiği zaman barış meydana gelir. Bu yüzden ilgili ayet her iki manaya da uygundur.

209) Artık, size gelen açık kanıtlardan sonra (islamdan/barıştan) kayarsanız, kesinlikle Allah'ın aziz, hakim/hikmetli olduğunu bilin!

210) Onlar, Allah'ın [emrinin]¹, gölgelerin içindeki karanlıklardan gelmesini, meleklerin de [gelmesini] ve işin hüküm edilmesinden başkasını beklemiyorlar.² Emirler/işler yalnızca Allah'a döndürülür.

1: "emir" manasında olan muzaf hazf edilmiştir. [ayet "emrullahi=امر الله" manasındadır]

2: "hel=هل" burada "ma=ما" anlamındadır.

211) israil'in oğullarına, açık kanıt olan ayet[türün]den kendilerine kaç tane verdi[ğimizi] sor. Kim, Allah'ın nimetini, kendisine gelmesinden sonra değiştirirse, [bilsin ki] kesinlikle Allah, sonucu [cezası] şiddetli olandır.

212) kâfirler [gerçeği örtenler] için, dünya [ilk] hayatı süslendi. İnanmış olanlarla alay ediyorlar. Allah, kimi tercih ediyorsa ona hesapsız rızık verirken, korunup sakınmış olanlar kıyamet gününde onların [kafirlerin] tepesindedir.

213) İnsanlar tek bir topluluktuk. Ardından Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olan Nebi'leri yönlendirdi. İnsanların ayrılığa düştüğü ne ise, onun hakkında aralarında hüküm versin diye Gerçek ile (o) kitapları onların beraberinde [topluca] indirdi. O konuda ayrılığa düşmediler; ancak kendilerine onun [kitabın] verilmiş olduğu [kimseler] kendilerine açık kanıtların gelmesinden sonra aralarında bir hadsizlik sebebiyle [ayrılığa düştüler]. Ardından Allah, inanmış olanlara hakkında ayrılığa düşmüş oldukları [şeyler] için, Hak'tan [dolayı] kendi izniyle yol gösterdi. Allah, tercih ettiği kimseye en doğruya ileten sapasağlam bir yola doğru yol gösterir.

214) Sizden önceki gelip geçmiş olanların benzeri (olaylar), size henüz gelmeden, cennete gireceğinizi mi sandınız? Elçi ve onunla birlikte inanmış olanlar "Allah'ın yardımı ne zaman?" diyene kadar, onlara perişanlık ve sıkıntı dokundu, sarsıldılar. Dikkat! Kesinlikle Allah'ın yardımı yakındır.

215) Neyi harcayacaklarını sana soruyorlar. "İyiden (hayırdan) ne harcama (infak) yaptıysanız o, artık meydana getirenler [anne ve baba], akrabalar, yetimler, yoksullar ve yolda kalanlar içindir. Bir hayır [türün]den ne yaparsanız, kesinlikle Allah onu devamlı bilendir.

216) (o) savaş¹, size hoş olmadığı halde üzerinize yazıldı [şart oldu]. Belki size iyi (hayırlı) olduğu halde bir şeyden hoşlanmıyor olabilirsiniz; belki size zararlı (şerli) olduğu halde bir şeyden hoşlanıyor olabilirsiniz. Siz bilmiyorken, Allah biliyor.

1: Burada [harfi tarifli gelerek] belirli bir savaş kastedilmiştir. Bu savaşın savunma olduğunu, bakara 190-193 gibi, ayetler anlatıyor.

217) Kutsal (haram) Ay yani onda savaşmak hakkında sana soruyorlar. "Onda savaşmak, çok büyük[günah]tır. Allah'ın yolundan şiddetle geri çevirmek, o konuda ve kutsal ibadethane (Mescidi haram) konusunda gerçeği örtüp göz ardı etmek, [kutsal ibadethanenin] ailesini/halkını ondan çıkarmak, Allah'ın katında daha büyük[günah]tır. Fitne [baskı ve işkence]¹, öldürmekten daha büyüktür. Eğer, güçleri yetse sizi dininizden döndürünceye kadar size saldırmaya ara vermezler. Sizden kim kendi dininden dönüp Kafir [gerçeği örten] olarak ölürse², [bilsin ki] Dünyada [ilk'te] ve ahirette [son'da] eylemleri boşa çıkanlar, işte kendileridir. İşte onlar, Ateşin dostlarıdır, onlar onda [Ateşte] kalıcıdır.

1: Bakara 191. Ayetin dipnotuna bakınız.

2: Birinci "fe=ف" harfi cevap değildir, ikinci "fe=ف" harfi cevap cümlesidir. Bazıları "mevt =موت" kelimesinden "dinden çıkan öldürülür" manasını çıkarmaktadır. Bu yorum geçersizdir. Çünkü can almak eylemi bu fiil ile değil, "katl=قتل" fiili ile ifade edilir.

218) Gerçekten, inanmış olanlar, hicret etmiş olanlar ve Allah'ın yolunda çaba sarf (Cihad) etmiş olanlar (evet!) işte onlar, Allah'ın rahmetini umuyorlar. Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.

219) Sana, içki ve kumar hakkında soruyorlar. "ikisinde de insanlara büyük bir kasıtlı suç [günah] ve fayda vardır. O ikisinin kasıtlı suçu [günahı] faydalarından daha

büyüktür." de. Neyi harcayacaklarını (infak edeceklerini) sana soruyorlar. "harcanması kolay olanı¹" de. İşte bunun gibi, Allah ayetlerini size açıklıyor. Düşünmeniz beklenir.

1: (müfredat : عفو)

220) Dünya [ilk] ve ahiret [son] hakkında [kavramaya çalışmanız beklenir]. Yetimler hakkında sana soruyorlar. "Onları düzeltilmesi [terbiye edilmesi] sizin için daha iyidir. Eğer onlarla içli dışlı olursanız, artık kardeşlerinizdir." de. Allah, bozguncuları, düzeltici olanlardan (ayırıp) biliyor. Allah tercih etseydi, sizi sıkıntı verirdi. Kesinlikle Allah, azizdir, hakimdir/hikmetlidir.

221) Eş koşan kadınlarla, inanıncaya kadar evlenmeyin. Elbetteki, inanan bir esir kadın, Eş koşan bir kadından daha iyidir. Hoşunuza gitmiş olsa bile. Eş koşan erkekleri, inanıncaya kadar evlendirmeyin. Elbetteki, inanan bir esir erkek, Eş koşan bir erkekten daha iyidir. Hoşunuza gitmiş olsa bile. Allah sizi izniyle cennete ve bağışlanmaya davet ediyorken, onlar [müşrikler] sizi (o) Ateşe davet ediyorlar. [Allah] ayetlerini insanlara açıklıyor. Düşünüp öğüt almaları beklenir.

222) Sana Ay hali hakkında soruyorlar. "O bir eziyettir. Artık, Ay hali içindeki kadınlardan kaçının ve [kadınlar] temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlediği zaman, Allah'ın size emrettiği yerden onlara gelin. Kesinlikle Allah, çokça tevbe edenleri sever, temizlenenleri de sever." de

223) (o) kadınlar, sizin için bir Ekim yeridir/kültürdür¹. Artık tarlanıza tercih ettiğiniz şekilde gelin, kendiniz için hazırlık yapın, Allah'a(karşı gelmekten) korunup sakının ve onunla karşılaşacak olduğunuzu bilin. İnançlıları müjdele!

1: (Lisanu-l Arap: حرث)

224) Allah, devamlı işiten, devamlı bilen iken, iyilik etmemek, sakınmamak ve insanların arasını düzeltmemek/iyileştirmemek için¹, Allah'ı yeminlerinize bir alet² etmeyin.

1: "...en = ان.(diye)" edatının önünde hazf edilmiş ,bir "le = ل " vardır. Yani "enle=لأ" anlamındadır. Nisa 176. Ayette olduğu gibi. (kurtubi ilgili ayet)

2: (kurtubi)

225) Allah, yeminlerinizdeki boş sözlerden [ağız alışkanlığı olarak yapılan yeminlerinizden]¹ dolayı sizi (sorumlu) tutmuyor. Fakat, kalpleriniz ne elde etti ise, ondan sizi (sorumlu) tutuyor. Allah çok bağışlayandır, halimdir.

1: Ağız alışkanlığı, sinirle olan, laf gelimi söylenen yeminlerdir. (kurtubi)

226) Kadınına, i'la eden [uzaklaşma yemini eden] kimseler için, dört ay bekleyiş hakkı vardır¹. Artık, güzel hale (eşlerine) geri dönüş yaparlarsa, kesinlikle Allah, çok bağışlayandır, Rahimdir.

1: "hakkı vardır" manasını veren şey, ayetin başındaki (li=ل) harfidir. Eğer (ale =على) olsaydı, bu şart olurdu.

227) Eğer, boşanmaya karar verdilerse kesinlikle Allah işitendir, bilendir.

228) Boşanmış kadınlar, üç kur kendi kendilerine beklerler. Eğer, Allah'a ve ahiret [Son] gününe inanıyorlar ise, Allah'ın, Rahimlerinde yarattığını (çocuklarını) gizlemek, onlara helal olmaz. Bu esnada (boşanma kararı veren) kocaları, eğer (arayı) düzeltmeyi istediler ise, işte bunda onlara geri dönmeye daha çok hak sahibidir. Bilinen iyilik konusunda, [kadınların] kendilerine karşı olanın [erkeklerin sahip olduğu hakkın] benzeri kendileri için de vardır.¹ Erkeklerin onlara [o kadınlara] karşı bir dereceleri vardır.² Allah, azizdir, hakimdir/hikmetlidir.

1: Kısaca: erkeğin kadın üzerinde olduğu gibi, kadının da erkeğin üzerinde hakkı vardır. Birbirlerine karşı olan sorumlulukları denktir.

2: Erkeğe bu derece, kadına mehir verme (Nisa 20-21) çocuğun geçimini sağlama (bakara 233) boşanmada kadını evinde tutma (talak 1-3) gibi sorumlulukları sebebiyle verilmektedir. Bu gayet adil bir durumdur. Eğer aynı görevler kadına da verilmiş olsaydı, buradaki dereceden dolayı adaletsizlik olduğu söylenebilirdi. Unutmayalım: eşitlikte adalet yoktur; ama adalette eşitlik vardır.

229) Boşanma, iki defadır¹. Artık, ya güzellikle/bilinen iyilik ile tutulur, ya da güzellikle bırakılır. Onlara verdiğinizden [mehirden] bir şey almak size helal olmaz. Ancak, [eşler] Allah'ın sınırlarını ayakta tutamayacak olduklarından korkuyorlarsa müstesna. Eğer, o ikisinin [eşlerin] Allah'ın sınırlarını ayakta tutamayacak olduklarına korkuyorsanız², o halde, [kadının] fidyeye ile kendisini [nikahtan] kurtarması[boşanması]³ konusunda, ikisine [kadına ve erkeğe] de bir günah/yanlış meyil ediş yoktur. İşte Allah'ın sınırları bunlardır, artık onları aşmayın. Allah'ın sınırlarını aşan kimseler, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.

1: Bu boşanmanın, tek seferde üç kez boşanma olduğunu söyleyenler de vardır, tek seferde üç kez söylenmiş olsa bile tek olduğunu kabul edenler de vardır. (kurtubi) ancak, islamın yuvayı ayakta tutma gayretinde olduğunu dikkate alırsak, bu boşanmanın ayrı ayrı yapılan bir boşanma olduğunu anlayabiliriz.

2: Eşler arasındaki geçimsizlik, antipati, dışarıya yansıdı ise, yapılması gerekenleri anlatıyor. (ayrıca Nisa 35. Ayete bakınız)

3: Kadının boşanma hakkını en açık anlatan ayettir. Kaynaklarda "hul" diye geçer. Elçinin uygulamasına bakınca, kadının boşanma için vereceği fidyeye, sadece aldığı mehirdir.

"Hul" yapan kadından (kocasını) ona verdiğinden fazlasını alamaz." Dâraikutnî, III, 255; Ebû Dâvûd, el-Merasil, Beyrut, 1408/1988,)

Bir kadın, peygambere gelip" Ey Allah'ın Rasûlü, ebediyyen benim başımla onun başı bir araya gelmez. Ben çadırın bir tarafını kaldırdığımda birkaç kişiyle geldiğini gördüm. Baktım ki aralarında en siyah, boyları en kısa, suratı en çirkin olanlarıdır. Hazret-i Peygamber ona: "Bahçesini ona geri verir misin?" deyince kadın: Evet isterse daha fazlasını da veririm, dedi. Hazret-i Peygamber de onları birbirinden ayırdı. Taberî, II, 461; İbn Kesîr, I, 403; Suyûtî, ed-Dürri'l-Mensûr, I, 671.

230) Eğer [bundan sonra da¹] [Erkek] ondan boşandı ise, Artık [kadın] ondan başka bir eşle evleninceye² kadar, ona [eski eşine] helal olmaz³. Eğer, [o evlendiği eş de] ondan [kadından] boşandı ise, Artık [kadın ve o eski eşinin] birbirlerine geri dönmesinde -Eğer, Allah'ın sınırlarını ayakta tutacak olduklarını düşündülse- bir günah/yanlış meyil ediş yoktur. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır, bilen bir millete açıklıyor.

1: Buradaki (ف) harfi sebebiyle bu ifade yazıldı. Yani bu olay, erkeğin üç defa boşanmasının ardından olan bir olaydır.

2: Buradaki "evlenme" eyleminin öznesi kadındır. [yani geniş zaman fiili, diş çekimi olarak "tenkiha=تنكح" şeklinde okunup faili kadın olmuştur]bu durum evlilik hakkının erkeğe mahsus olmayıp kadına da ait olduğunu göstermektedir (nesefi medarik, ilgili ayet)

3: Bazıları bu hükmü tuhaf bulmuştur, ancak ayetin gayesi, kadını korumaktır. Örneğin, evlilikte erkek kadından boşandığı zaman, kadının beklemesi gereken bir iddet zamanı vardır. Bu süre içinde erkek kadına geri dönerse bu süre bozulur, tekrar boşanmış olsalar, kadın yine aynı süreyi beklemek zorundadır. Bu da kadını ne evli ne bekar gibi ortada bırakmak isteyenlere fırsat olacaktı. İslam, kadını bu şekilde bir zulümden korumak ve evliliğin çocuk oyuncağı olmadığını hatırlatmak için bu şekilde bir hüküm vermiştir.

231) Kadınlardan boşandığınız zaman sürelerinin sonuna ulaştıkları zaman, ya güzellekle/bilinen iyiliğe uygun bir şekilde tutun, veya güzellekle/bilinen iyiliğe uygun bir şekilde bırakın. Haklarına tecavüz etmek için, zararlı bir şekilde tutmayın! Bunu yapan, kendi canına zulüm etmiştir! Allah'ın ayetlerini maskara edinmeyin. Allah'ın üzerinizdeki nimetini, size kitaptan indirdiğini ve kendisiyle size öğüt verdiği hikmeti hatırlayıp anın, Allah'a (karşı gelmekten) korunup sakının ve Allah'ın her şeyi devamlı bilen olduğunu bilin.

232) Kadınlardan boşandığınız zaman ardından sürelerinin sonuna ulaştıkları zaman, güzellekle/bilinen iyiliğe uygun bir şekilde (eski) eşleri ile aralarında anlaştıkları zaman, onların [kadınların] evlenmesini¹ engellemeyin! İşte bu, [Allah'ın] sizden olup Allah'a ve ahiret [son] gününe inanan kimseye kendisiyle öğüt verdiğidir. İşte bu, sizin için daha arınık ve daha temizdir. Hâlbuki, siz bilmiyorken Allah biliyor.

1: Kadının kendisinin evlilik yapabileceğine dair delildir. Çünkü eylemin faili kadındır.

233) Meydana getirenler [Anneler], emzirmeyi tamamlamak isteyen kimse[ler] için, çocuklarını tam iki yıl emzirir. Onların [kadınların] rızkı ve giyeceği, güzellekle/bilinen iyiliğe uygun bir şekilde, kendisi için doğurulana [babaya] aittir¹. Herhangi bir can (nefis) ancak kendi [gücünün] genişliğince sorumludur. Doğurana [anneye] çocuğu sebebiyle hiçbir sıkıntı olmasın; kendisi için doğurulana [babaya] da çocuğu sebebiyle [sıkıntı olmasın]. Mirasçılara da bunun benzeri (yükümlülük) vardır. Eğer, kendi aralarında karşılıklı rıza ve danışma ile sütten kesmeyi isterlerse, o ikisine [kadına ve erkeğe] de bir günah/yanlışa meyil ediş yoktur. Eğer, çocuklarınızı (bir başkasına) emzirtmek isterseniz, verdiğinizi (ücreti) güzelce/bilinen iyiliğe uygun bir şekilde teslim ettiğiniz zaman, artık üzerinize bir günah/yanlışa meyil ediş yoktur. Allah'a (karşı gelmekten) korunup sakının ve Allah'ın eylemlerinizi devamlı gören olduğunu bilin.

1: Kadına yönelik pozitif bir ayrımcılık olarak çocuğun yiyeceği ve giyeceği tamamen erkeğin sorumluluğuna veriliyor.

234) Sizden vefat ettirilen ve eşler bırakanlar[ın eşleri]¹, dört ay on [gün] kendi kendilerine beklerler. Sürelerinin sonuna ulaştıkları zaman kendi canları hakkında bilinen iyiliği yapmaları konusunda size bir günah/yanlışta meyil ediş yoktur. Allah, eylemlerinizi devamlı bir haberdardır.

1: İfadenin takdiri "ezvacu-lleziyne...=ازواج الذين..." şeklindedir. (Müşkül i'rabu-l Kur'an) devamında "yeterabbesne=يتربصن" şeklinde dişi formuyla gelmesi de bunu doğrular.

235) (o) kadınların [kendileriyle] evlilik istenmesinden¹ yana ima [yoluyla evlilik teklif] etmeniz² veya kendi benliğinizde gizlemeniz konusunda size bir günah/yanlışta meyil ediş yoktur. Allah, sizin onları hatırlayıp bahsedeceğinizi bildi; fakat onlarla sır olarak [gizlice] sözleşmeyin. Ancak güzelce/bilinen iyiliğe uygun bir söz söylemeniz durumu müstesna. Kitap [belirlenmiş süre/iddet süresi] kendi süresinin sonuna ulaşınca kadar evlilik anlaşmasına karar vermeyin. Kendi canınız içinde ne olduğunu Allah'ın bildiğini bilin. O halde, dikkat edin! Allah'ın çok bağışlayan olduğunu, halim olduğunu bilin.

1: (ibni faris: makayıs-l lugat: ختب)

2: (müfredat: عرض,)

236) Kadınlarla birlikte olmadan¹ veya/ve onlara bir mehir belirlemeden boşanmış iseniz, size bir günah/yanlışta meyil ediş yoktur. Onları geçindirin. [imkanı] geniş olana kendi gücü [kadarıyla]; yoksul olana kendi gücü [kadarıyla] güzel/bilinen iyiliğe uygun bir geçindirme olarak [kadınları geçindirme görevi] vardır. Güzellik [iyilik] edenlere bir hak olarak [hüküm budur]

1: Bazıları buradaki "dokunma" kelimesinin, normal temas olduğunu, bazıları ise birliktelik olduğunu söyler. Ancak bu kelime işteş bir kalıptan da [yani mufaale olarak {تماسوهن} şeklinde] okunmuştur (kurtubi) bu kıraat, buradaki dokunmadan kastedilen birliktelik olduğunu doğrular.

237) Eğer, onlarla [o kadınlarla] birlikte olmadan önce, onlara mehir belirlemiş ve boşanmış iseniz, belirlemiş olduğunuz [mehirin] yarısını [vermeniz gerekir]. Ancak, [kadının] affetmesi [erkeğe bağışlaması] veya evlilik anlaşması bulunan [erkeğin] affetmesi [kadına bağışlaması] müstesna. Siz [erkeklerin] affetmesi [kadınlara bağışlaması], korunup sakınmaya (takvaya) daha yakındır. Aranızdaki fazlalığı/ikramı unutmayın. Kesinlikle Allah, eylemlerinizi bir devamlı görendir.

238) Yönelişleri¹ ve orta yönelişi (namazı) koruyun. Allah için gönülden bağılı olarak (namaza) kalkın.

1: "Salat=صلاة" kelimesinin çoğul formu olan "salavat=صلوات" ile kasıt genellikle "tüm namazlar" olarak açıklanmıştır. Ancak kasıt "her türlü yöneliş çeşidini; namazı, duayı, dini, kur'an'ı, yani vahye yönelmenize sebep olan her yönelişi koruyun" manasında olabilir. En doğrusunu Allah bilir.

239) Eğer korkarsanız, o halde yaya veya binek olarak [yönelişi(namazı)ayakta tutun]. Emniyette olduğunuz zaman, Allah'ın size bilmediklerinizi öğrettiği gibi, Allah'ı hatırlayıp anın.

240) sizden vefat ettirilen ve eşler bırakanlar, eşleri için çıkarılmaksızın bir (o) yıla kadar bir geçim olarak tam bir vasiyet olarak [vasiyet etsinler]¹. Artık, [kadınlar kendi rızalarıyla] çıktılarsa, onların kendi canları hakkında bilinen iyiliğe uygun olarak yaptıklarında size herhangi bir günah/yanlış meyil ediş yoktur. Allah, azizdir, hakimdir/hikmetlidir.

1: "vasiyyeten=وصية" meful'u mutlaktır. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

241) Korunup sakınanlara bir Hak [sorumluluk] olarak, boşanmış kadınlar için, bilinen iyiliğe uygun olarak bir geçim vardır.

242) Allah, akıl edersiniz diye, ayetlerini size bunun gibi açıklıyor.

243) Görmedin mi¹ binlerce [kişi] oldukları halde, ölümün dikkati [korkusu sebebiyle] yurtlarından çıkan kimseleri? Allah onlara "ölün!" dedi (ölümü yarattı). Sonra onlara hayat verdi. Kesinlikle Allah, insanlara karşı gerçekten bir ikram sahibidir; fakat insanların çoğu teşekkür etmiyorlar.

244) Allah'ın yolunda¹ savaşın ve Allah'ın, devamlı işiten, devamlı bilen olduğunu bilin.

1: "Allah yolunda" ifadesiyle kastedilen her ifade, kur'an'ın onay verdiği ve emrettiği şeyleri kapsar. Kur'an'ın onay verdiği savaş, sadece savunma, koruma, sadist insanları yok etmek, baskıyı yok etmek maksadıyla yapılan savaştır. (Bakara 190-195,) bunların dışında hiçbir şekilde savaşa müsaade yoktur. Savaş açanlar barış istiyorsa, bu durumda Barışı emreder (Enfal 61,) savaş açmadığı sürece, müslüman olmayan kişilere dahi iyilik etmeye müsaade edilir. (Mumtehine 8,) bazılarının sandığının aksine; bu tarz ayetler durduk yere savaşmayı emir etmiyor.

245) Allah'a güzel bir ödünç veren, böylece Allah'ın da onu [o ödünçü] pek çok katlar halinde artırdığı [kişi] kimdir? Allah, sıkar [daraltır] ve yayar [artırır]. Sadece ona geri döndürülürsünüz.

246) İsrail'in oğullarından olan seçkinleri hiç görmedin mi? Musa'dan sonra bir zamanlar, Nebi'lerine, "bize bir hükümdar gönder, Allah yolunda savaşalım." dediler. [Nebi] "savaş, size yazıldığı zaman, belki savaşmazsanız [ne olacak]?" dedi. "yurdumuzdan ve evlatlarımız(ın arasından) çıkartıldığımız halde, bize ne var ki Allah yolunda savaşmayalım?" dediler. Ardından, Allah zalimleri çok iyi bildiği halde, üzerlerine savaş yazılınca, onlardan pek azı hariç yüz çevirdi.

247) Nebi'leri onlara "kesinlikle Allah, sizin için bir yönetici olarak talut'u göndermişti" dedi. [İsrail oğulları da] "yöneticilik konusunda, biz ondan daha çok hak sahibi iken, o nasıl bizim üzerimize yöneticilik hakkına sahip oluyor? Ona maldan bir genişlik de verilmedi" dediler. [Nebi] "kesinlikle Allah, onu sizin üzerinize seçti, bilgi ve cisim konusunda, genişliğini artırdı. Allah, kimi tercih ediyorsa ona yöneticiliğini veriyor. Allah, [kuvvet] geniş olandır, devamlı bilendir" dedi.

248) ve Nebi'leri "kesinlikle onun yöneticiliğinin ayeti [delili], içinde RAB'binizden bir huzur bulunan, Musa ailesinin ve Harun ailesinin bıraktığı bir kalıntı bulunan, kendisini Meleklerin taşıdığı sandığın size gelmesidir. İşte, eğer inançlı iseniz, bunda sizin için kesin bir ayet [delil] vardır." dedi.

249) Talut, ordular ile ayrıldığı zaman, "kesinlikle Allah, sizi bir nehir ile test edicidir. O halde, kim ondan içerse, artık benden değildir. Kim ondan tatmazsa, kesinlikle o bendendir. Ancak, eliyle bir avuç ile avuçlayan hariç [onlar da bendendir]." dedi. Ardından, onlardan pek azı müstesna, ondan içtiler. Onu [nehri] geçince, o [Talut] ve beraberindeki inanan kimseler "bugün, Calut ve ordusuna karşı, bizim için bir güç yoktur" dediler. Allah'a kavuşacak olduklarını düşünenler "nice [sayıca] az olan gruplar vardır ki, [sayıca] çok olan grupları, Allah'ın izniyle yenmişti. Allah, sabredenlerle beraberdir." dediler.

250) Calut ve ordusu için açıkça göründükleri zaman "RAB'bimiz, üzerimize bir sabır yağdır, ayaklarımızı [bu yolda] sabit kıl ve kafirlere [gerçeği örtenlere] karşı bize yardım et "dediler.

251) Ardından, Allah'ın izniyle onları yıktılar, Davut, Calut'u öldürdü, Allah ona yönetimi, hikmeti verdi ve tercih ettiği [şeylerden] ona öğretti. Eğer Allah, insanların bir kısmını, bir kısmıyla savmasaydı, yer [yeryüzü] bozulurdu; fakat Allah, alemlere [tüm varlıklara] karşı ikram sahibidir.

252) İşte bunlar, sana hak olarak okuyup teşvik ettiğimiz, Allah'ın ayetleri'dir. Kesinlikle sen, gönderilmişlersin.

253) İşte! birbirlerinden farklı kıldığımız Elçiler bunlardır. Onlardan Kimisine Allah konuştu. Bazılarını dereceler halinde yükseltti. Meryemin oğlu İsa'ya açık kanıtlar verdik¹ ve onu kutsal Ruh ile güçlendirdik. Allah tercih etseydi, onlardan sonrakiler kendilerine açık kanıtların gelişinden sonra savaşmazlardı; fakat ayrılığa düştüler. Onlardan kimi inandı, kimi gerçeği örttü. Allah tercih etseydi, savaşmazlardı; fakat Allah istediğini yapıyor.

1: İltifat sanatı uygulanmıştır.

254) Ey inanmış olanlar! İçinde hiçbir alışverişin olmadığı, hiçbir dostluğun olmadığı ve hiçbir şefaatine [yardıma gelişin] olmadığı bir gün gelmeden önce, size rızık ettiğimizden harcayın. Kâfirler [gerçeği örtenler] zalimlerin ta kendileridir.

255) Allah'tan başka hay [ölümsüz], kayyum [gözeten, destek olan, ayakta tutan]¹ hiçbir Tanrı yoktur. Onu herhangi bir dalgınlık ve uyku tutmaz. Göklerde ne varsa, yerde ne varsa [evrende ne varsa] onundur. Onun katında onun izin verdiği hariç şefaate edecek [yardıma gelecek] olan kimdir? Onların önlerinde bulunanları ve arkalarında bulunanları [Allah] biliyor. Onun bilgisinden, onun tercih ettiği müstesna, herhangi bir şeyi [bilgi] bakımından kuşatamazlar. Onun kürsüsü [hükümü/saltanatı]² gökleri ve yeri [evreni] kuşattı. Onları [gökleri ve yeri] korumak, ona [kürsüye] zor gelmiyor. O, yücedir, çok büyüktür.

1: (müfredat : قوم)

2: Kastedilen, Allah'ın ilmi ve onun mülkiyeti olduğu söylenmiştir (müfredat : كرس) kürsünün Allah'ı taşıyan bir sandalye olması mümkün değildir. Çünkü Allah, her şeyden münezzehtir.

Kasas 88:

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ:

Her şey yok olacaktır, ancak onun (Allah'ın) kendisi hariç.

Rad 16:

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ

Allah, her şeyi yaratmıştır.

Bu iki ayetten kıyasla, Allahın şey(ler)'den bağımsız olduğunu rahatça görebiliriz. Çünkü her şeyi yaratıyor ve kendisi dışında her şey yok olursa, bu yarattığı şeylerden kendisinin bağımsız olması gerekir. Eğer bağımlı ise, kendisi de yok olacaktır! Ki bu imkansız olduğuna göre bağımsızdır. Şey, varlığı bilenebilen ve kendisinden haber verilebilendir. (müfredat: شيء)

256) Dinin içinde/din konusunda hiçbir¹ zorlama yoktur. Rüşd [doğru yol/olgunluk] , kurgulardan [yanlış bilgidен kaynaklı cehaletten] ayrılıp apaçık belli olmuştur. Artık, kim taşkınlığı (Tağutu) örtüp göz ardı eder ve Allah'a inanırsa, çok sağlam olan kendisi için hiçbir kopma olmayan kulb'a tutunmayı dilemiştir. Allah, devamlı işitendir, devamlı bilendir.

1: Nefyi cins olduğu için "ikrahE=اكره" şeklinde mensup gelmiştir. Yani "Hiçbir zorlama yoktur" anlamındadır.

257) Allah, inanmış olanların velisi(rehberi)'dir. Onları, karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanların velileri(rehberleri) ise, taşkınlık'tır (Tağut'tur). Onları aydınlıktan karanlıklara çıkarırlar. İşte onlar ateşin dostlarıdır, onun içinde kalıcıdır.

258) Allah ona yöneticilik verdi diye, İbrahim ile RAB'bi hakkında tartışmış olanı hiç görmedin mi¹? O vakit İbrahim "RAB'bim, yaşatan ve öldürendir" demişti. [o kişi] "ben yaşatıyor ve öldürüyorum" dedi. İbrahim "Kesinlikle Allah, güneşi doğu yönünden getiriyor, artık sen onu [güneşi] batı yönünden getir"² dedi. Gerçeği örtmüş olan [o kişi] şaşırıp kaldı. Allah, zalimler milletine yol göstermez.

1: "görmek" bazen "bilmek" yerine kullanılır. Fil suresinin 1. Ayetinde anlatıldığı gibi. Bu ayette de "bilmedin mi" anlamındadır.

2: Olay, insan gözüyle anlatıldığı için "doğudan getiriyor" denilmiştir. Dikkat edilirse, olay gerçek anlamda anlatılmış değildir; İbrahim'in kendi gözlemi sebebiyle söylediği bir söz nakil edilmiştir.

259) Veya, duvarları çatıları üzerine çökmüş halde olan bir kente uğrayan gibisini [görmüyor musun?] "Allah buna [kente] ölümünden sonra nasıl hayat verebilir ki?" dedi. Peşinden, Allah onu yüz yıl vefat ettirdi. Sonra onu uyandırdı [hayat verdi]. [Allah] "(bu halde) ne kadar kaldın?" dedi. "bir gün veya bir günün birazı kadar kaldım" dedi. [Allah] "Aksine! yüz yıl kaldın. Artık, yiyeceğine ve suyuna bakıp düşün: o hiç bozulmadı ve Eşeğine bakıp düşün. Hemde İnsanlara seni bir ayet/delil yapalım diye (böyle yaptık). Kemikleri, nasıl ayağa kaldırıyoruz¹ sonra bir et olarak ona giydireyoruz seyret. Ona açıkça belli olunca "Allah'ın her şeye imkanı olan olduğunu biliyorum" dedi.

1: "nunşiruha=تنشروها" ve "nunşizuha=تنشزها" olarak iki şekilde de okunmuştur (Beydavi, zad'ul mesir) her ikisi de "diriltmek" anlamında kullanılır. (müfredat : نشز ve نشر)

260) Bir zamanlar İbrahim "RAB'bim! Bana göster, ölümlere nasıl hayat veriyorsun? " dedi. [Allah] "Hiç inanmadın mı?" dedi. [İbrahim] "Tabiki [inandım]. Ancak kalbimin tatmin olması için.." dedi. [Allah] "o halde kuşlardan dört tane al, kendine alıştır¹. Sonra onlardan bir parça olarak her dağın üstüne bırak. Sonra onları çağır, koşarak sana gelirler. Allah'ın aziz hakim olduğunu bil" dedi.

1: "Onları böl/yar" anlamına gelecek şekilde "sirhunne=صيرهن" şeklinde de okunmuştur (müfredat : صير)

261) Malını, Allah yolunda harcayanların örneği yedi (birçok) başak yetiştiren bir tohuma benzer. Her bir başakta, yüz tane tohum vardır. Allah, kimin için tercih ediyorsa onun için arttırıyor. Allah, [gücü] geniştir, devamlı bilendir.

262) Malını, Allah yolunda harcayan sonra harcadığını başa kalkmak için peşine düşmeyen ve eziyet etmeyenler (evet!) İşte onların Efendileri katında ödülleri vardır. Kendileri üzülmez bir haldeyken, kendilerine herhangi bir korku yoktur.

263) Güzel/bilinen iyiliğe uygun bir söz ve bağışlamak peşinden bir eziyet gelen sadakadan daha iyidir. Hâlbuki Allah, zengindir, halimdir.

264) Ey inananlar! Başa kakma ve bir eziyet ile sadakalarınızı iptal etmeyin. Malını insanların gösterişine harcayan, Allah'a ve ahiret gününe inanmayan gibi [böyle yapmayın]. Onun örneği, üzerinde toprak bulunan bir kayanın örneği gibidir. Ona bir sağanak isabet eder, bitki bitmeyen bir taş olarak bırakır. Elde ettiklerinden herhangi bir şeye kadir [sahip] olamazlar. Allah, kafirler [gerçeği örtenler] milletine yol göstermiyor.

265) Malını, Allah'ın rızasını aramaya ve kendi canlarından [bir kısmını: inancı] tespit etmek/sabit kılmak için harcayanların örneği, tepedeki bir cennete [bahçeye] benzer. bir sağanak isabet edince yiyeceklerini iki kat verdi. Artık, ona herhangi bir sağanak isabet etmese, bir çisenti [isabet eder]. Allah, eylemlerinizi bir devamlı görendir.

266) Biriniz, hurmalar'dan ve üzüm ağaçlarından [oluşan] alt taraflarından ırmaklar akan, içinde kendisine ait her üründen [bulunan] bir bahçe kendisine ait olsun, kendisine büyüklük[yaşlılık] isabet etsin ve kendisine ait zayıf bir soy olsun, ardından ona [bahçeye] içinde bir ateş bulunan kasırga isabet etsin ardından yakıp kül etsin [diye] arzu eder mi? İşte bunun gibi, Allah ayetlerini size açıklıyor. Düşünmeniz beklenir.

267) Ey inanmış olanlar! Elde ettiğinizin ve sizin için yerden çıkardıklarımızdan temiz olanlarından harcayın (infak edin). Ondandarcama (infak) yaparak pis olana ve kendisi

hakkında göz yummaksızın kendisini alıcı olmadığınız[ı harcamaya] kalkışmayın. Allah'ın, zengin olduğunu, övgüye layık olduğunu bilin.

268) Allah, kendisinden bir bağışlanmayı ve ikramı size söz verirken; şeytan size fakirliği söz veriyor ve çirkin işleri (fuhuşları) emrediyor. Hâlbuki Allah, [gücü] geniş olandır, devamlı bilendir.

269) Kimi tercih ediyorsa ona hikmeti¹ veriyor ve kime hikmet veriliyor ise ona pek çok hayır verilmiştir. Ancak sağlıklı akıl sahipleri öğüt alır.

1: Hikmet, akılla gerçeği tesbit etmektir. (müfredat : حكمة)

270) Harcama[türün]den harcadığınız veya adak[türün]den adadığınız ne varsa, kesinlikle Allah onu biliyor. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.

271) Eğer, sadakaları açığa çıkarıyorsanız [açıktan veriyorsanız] o ne güzeldir. Eğer onları gizliyorsanız ve fakirlere veriyorsanız, o sizin için daha yararlıdır(hayırlıdır).¹ [o gizli sadaka] sizin hakkınızda, kötülüklerinizden [bir kısmını] tamamen örtüp yok eder. Allah, eylemlerinizden devamlı haberdardır.

1: Sadaka açıkta herkesi teşvik etmek için açıktan da verilebilir, ancak gizleyerek vermek, kişinin kibirden kaçınması ve verilen kişiyi rencide etmemek adına daha iyidir. "daha yararlı" denilme sebebi budur. (en doğrusunu Allah bilir)

272) Onların hidayeti [yolu bulması] üzerine [düşen bir görev] değildir; fakat, Allah kimi tercih ediyorsa ona yol gösterir. Hayır[türün]den ne harcıyorsunuz, kendi canınız (nefsiniz) içindir. Ancak Allah'ın yüzünü[kendisini] aramak için harcıyorsunuz. Hayır[türün]den ne harcıyorsunuz size zulüm edilmez bir halde tamamen veriliyor.

273) [Sadakalar]¹ Allah yolunda engellenmiş olanlar, Yerde sefere güçleri yetmeyen fakirler içindir. Bilmeyenler, onların utangaç olmalarından dolayı, zengin zannederler.

Sen onları simaları sebebiyle tanıyorsun, insanlardan ısrarla istemiyorlar. Hayır [türün]den ne harcıyorsanız, kesinlikle Allah, onu devamlı bilendir.

274) Malını, gece ve gündüz [her zaman]¹ gizli ve açık [her şekilde] harcayanlar (evet) RAB'leri katında kendileri için ödülleri vardır. Kendilerine herhangi bir korku yoktur ve onlar üzülmezler.

1: Zıt kavramlar bir arada kullanılarak böyle bir mana verir. Tıpkı "gökler ve yer" diyerek tüm kainatı kastettiği gibi. "gece ile gündüz" diyerek tüm zamanlar kastedilir.

275) Faiz yiyenler ancak delilikten dolayı kendisini şeytan çarpanın kalkması gibi kalkarlar. İşte bu, onların "Alışveriş sadece Faiz gibidir" demelerinden dolayıdır. Allah, alışverişini helal etti; faizi haram etti. Artık, kendisine RAB'binden bir öğüt gelip de [hatasına] son veren kimse[ye gelince] geçmiş olan, kendisine aittir ve onun işi Allah'a kalır. Kim[ler], tekrar dönerse, [bilsinler ki] işte ateşin dostları kendileridir. Onlar, onun içinde kalıcıdır.

276) Allah, faizi yok ediyor; sadakaları yükseltiyor. Allah, hiçbir kasıtlı suçlu kafiri [gerçeği örtene] sevmez.

277) Gerçekten, inanmış, düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş, namazı sürekli olarak gereğince kılmış ve zekatı vermiş olanlar[a gelince] RAB'lerinin katında onlara ödülleri vardır. Kendilerine herhangi bir korku yoktur ve onlar üzülmezler.

278) Ey inananlar! Allah'a(karşı gelmekten) korunup sakının ve eğer inançlı iseniz, Faizden arta kalanı bırakın.

279) Artık, hiç yapmazsanız, Allah ve Elçisi[tarafı]ndan bir harp olduğunu¹ duyun. Artık, Tevbe ettiyseniz, mallarınızın başı sizindir. Zulüm etmezsiniz ve zulme uğramazsınız.

1: Burada dikkat edilirse harp; (حرب) denilmiştir. Kital; (قتال) değil. Buradaki savaştan maksat, kıyamet gününde uğrayacak oldukları bir harp'tir.(kurtubi) Fiziki bir saldırı olamaz. Çünkü islamın savaşı, ancak savunma ve koruma amaçlıdır. (bakara 190 Hac 39 Nisa 75), haksız yere değildir. (İsra 33 Maide 32) ve dine veya dinin içindeki herhangi bir şeye zorlamak yasaktır (bakara 256)

280) Eğer (alacaklı olduğunuz kişi), bir zorluğa sahip [durumu sıkıntılı] ise, bir kolaylığa [durumu iyi olana] kadar beklemek [gerekir]. Eğer, bilmekte idiyse sadaka olarak bağışlamak, sizin için daha hayırlıdır.

281) İçinde Allah[ın emrine]¹ döneceğiniz sonra her bir cana (nefse) ne elde ettiyse tamamen verileceği ve kendilerinin zulüm olunmayacağı bir günden korunup sakının.

1: Hazf edilmiş bir tamlama vardır. [yani muzaf olan (امر) hazf edilmiştir]

282) Ey inanmış olanlar! İsimlendirilmiş [belirlenmiş] bir süre sonuna kadar bir borç hakkında birbirinize borç verdiğiniz zaman, onu yazın! Herhangi bir yazıcı, aranızda adaletle yazsın. Allah'ın kendisine (bu ayette) öğrettiği gibi yazmaya karşı çıkmasın, artık yazsın. Üzerine hak olan [borçlu] da yazdırsın, RAB'bi olan Allah'a(karşı gelmekten) korunup sakınsın ve ondan [borçtan] hiç bir şey eksiltmesin. Eğer üzerine hak olan [borçlu], akli eksik ise veya zayıf ise veya onu imla ettirmeye gücü yetmiyor ise, o halde onun velisi adaletli bir şekilde yazdırsın. Erkeklerinizden iki şahidi şahit edinin. Eğer, hiç iki erkek yoksa, şahitler'den olan razı olacağınız kimse[ler]den bir erkek ve ikisinden biri şaşırırsa, diğer biri hatırlatır diye¹ iki kadın [şahit olur]. Şahitler davet edildikleri zaman karşı çıkmasınlar. Onu [borcu] küçük veya büyük, sürelerinin sonuna kadar yazmaktan üşenmeyin. İşte bu, Allah'ın katında daha hakkaniyetli, şahitlik için daha kuvvetli ve şüphelenmemeniz için daha yakındır. Ancak, aranızda hemen alıp vereceğiniz hazır olan alışveriş müstesna. Onu yazmamanız size bir günah/yanlış meyil ediş değildir. Alışveriş yapacağınız zaman şahit ettirin. Yazıcıya ve şahide hiçbir zarar/sıkıntı yoktur [zarar vermek yasaktır]; yaparsanız [zarar verirsiniz] kesinlikle o,

sizin hakkınızda bir 'sınırı çiğnemek(günah)'tır. Allah'a (karşı gelmekten) korunup sakının. Size Allah öğretiyor. Allah, her şeyi devamlı bilendir.

1: Buradaki illet, kadının şaşırmasıdır. O dönemde kadınlar genel olarak ticaret hayatına atılmış olmadığı için, bilmedikleri borç konusunda hata yapma riski daha yüksektir. Eğer illet ortadan kalkarsa, kadının tek başına şahitliği kabul edilebilir. Bunun delili şunlardır:

A.) Ayetteki "en tedille=أن تضل" ifadesi "in tedille=إن تضل" şeklinde de okunmuştur (zad'ul mesir) bu durumda "O ikisinden [kadınlardan] biri unutursa, bir erkek ve iki kadın [şahitlik eder]" anlamındadır. Bu okuyuş, illeti kadınlardan birinin unutmasına bağlamıştır.

B.) Peygamber tek başına bir kadının şahitliğini geçerli saymıştır. (bkz: Buhari şehadet 13)

C.) Zina şahitliği konusunda, kadın ve erkeğin dört defa şahitliği eş değerde tutulmuştur, kadının şahitliği yarım sayılmamıştır. Hatta kadının tek başına şahitliği, erkeğin şahitliğini bastırıp kadından cezayı kaldırmıştır. (Nur 4-9) diğer şahitlik ayetlerinde de cinsiyet ayrımı yapılmaz.

Mesela Boşanmada kadın - erkek ayrımı yapılmadan iki şahit istenir (talak 2) zina şahitliğinde dört şahit istenir ve cinsiyet ayrımı yapılmaz (Nisa 15) Vasiyet meselesinde iki şahit istenir ve yine kadın - erkek ayrımı yapılmaz (Maide 106)

283) Eğer, sefer üzerinde [yolculukta] olur ve hiç yazıcı bulamazsanız, alınan rehineler [yeterli]¹ eğer birbirinizden inandıysanız/güvendiyseniz, kendisine güvenilmiş olan [kişi], emanetini (borcunu) ödesin ve RAB'bi olan Allah'a (karşı gelmekten) korunup sakınsın. Şahitliği gizlemeyin. Onu [şahitliği] kim gizlerse, [bilsin ki] kesinlikle onun kalbi, kasıt suçludur. Allah, eylemlerinizi bir devamlı bilendir.

284) Göklerde ve yerde (evrende) ne varsa, Allah'ındır. Nefsinizde olanı açıklasanız veya saklamış olsanız bile, Allah onunla sorguya çekiyor¹. Artık, kimi tercih ediyorsa onu bağışlıyor; kimi tercih ediyorsa ona azap ediyor². Allah, her şeye gücü yetendir.

1: Kişinin aklına gelen düşünceler, bu kapsama dahil değildir. Çünkü 286. ayette kişinin sadece gücünün yettiği kadarıyla yükümlü olduğu yazmaktadır. Bunu engellemek gücünden fazlası olduğu için, bu kapsama giremez. Kişinin içindeki inanç ve inkar bu kapsama girer. Çünkü inanç, insanın içinde olur.

2: bakara 26-27. Ayetlerin dipnotuna bakınız;

Bu manada olan ayetlerde "kimi tercih ediyor?" sorusunu sorarak diğer ayetlerden Allah'ın sadece tercihe göre tercihte bulunduğunu anlıyoruz. Örneğin Rad 27. Ayette "Allah [samimi bir şekilde] kendisine yönelen kimseye hidayet ediyor [doğru yola iletiyor]" diyerek, tercihin yine insanın doğru tercihine dayandığını görüyoruz.

285) Elçi, RAB'binden kendisine [topluya] indirilene inandı ve inançlılar da [inandı]. [onların]¹ her biri, Allah'a, Meleklerine, kitaplarına ve Resullerine inandı. "Elçilerinden hiçbirinin arasında ayırım yapmayız" [derler]², "işittik ve itaat ettik, bağışlamayı [istiyoruz] RAB'bimiz! Dönüş yeri sadece sanadır [senin emrine'dir]³" dediler.

1: Muzafun ileyh hazf edilmiştir. (celaleyn)

2: Hazf edilmiş bir (يقولو) fiili vardır. (Fahredden Razi ilgili ayet)

3: Muzaf hazf edilmiştir

286) Allah, her canlıya ancak kendi [imkanı] genişliğince [görev] yüklüyor. [Her bir canın] elde ettiği kendisinin lehine; [kötülük olarak] elde ettiği kendi aleyhinedir¹ "RAB'bimiz! unutursak veya hata edersek bizi (sorumlu) tutma. RAB'bimiz! bizden öncekilere

yüklediğin gibi, bizim üzerimize o sorumluluğu (elçilere inanma ve destek olma görevini)² yükleme. RAB'bimiz! gücümüzün yetmediği [şeyleri] bize yükleme. Bizi affet, bizi bağışla ve bize rahmet et. Sen bizim için mevlasın/sahipsin, o halde kâfirler [gerçeği örten kimseler] milletine karşı bize yardım et" [deyin]]³

1: İlk cümlede (كسب) fiili (له) ile gelerek Olayın lehe yönelik olduğunu gösteriyor. Sonraki cümlede (اكتسب) fiili (عليه) ile gelerek Olayın aleyhte olduğunu gösteriyor. Bir açıklamaya göre "iktisab=اكتساب" kötülük/günah anlamındadır. (müfredat: كسب)

2: Ayetteki (اصر) kelimesi, bu ayet harici iki âyette geçer. Alimran 81. yette bunun ne olduğu anlatılıyor, Araf 157. yette ise, bizden öncekilere yüklenmiş bir görev olduğu yazıyor. Bu sebeple ayete bu manayı verdim.

3: Hazf edilmiş bir (deyin ki= قولوا) emri vardır. (kaynak: müşkil irabul kuran ilgili ayet)

ALİMRAN (3)

1) Elif lam mim.

2-4) Kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan, diri olan, gözeten (kayyum) Allah (o) kitabı, hak ile, önündekileri doğrulayan olarak kısım kısım sana indirdi. Tevratı ve İncili de önceden insanlara bir doğru yol rehberi olarak indirdi ve Furkanı [gerçeği ve yalanı ayıranı] da indirdi. Gerçekten, Allah'ın ayetlerini [işaretlerini] örtüp göz ardı etmiş olanlara (evet!) onlara çok şiddetli bir azap vardır. Allah devamlı üstündür, intikam sahibidir.

5) Kesinlikle ne yerde ve ne de gökte [tüm evrende] hiçbir şey Allah'a gizli olmaz

6) O [Allah] ki, sizi Rahimler içinde, nasıl tercih ediyorsa, öyle şekillendiriyor, ondan başka Tanrı yoktur. O devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

7) O, kendisinden [bir kısmı] muhkem ayetler olan kitabı sana indirendir. Onlar [muhkem ayetler] kitabın anasıdır. Diğerleri ise müteşabihtir. Kalplerinde¹ bir yanlış yola meyil bulunanlara [gelince] onlar onun [müteşabih ayetlerin] yorumunu ancak Allah biliyor olduğu halde, fitne aramak ve (farklı) yorumlarını aramak için onun [kitabın] müteşabih olanlarının peşinden giderler. Bilgide kalıplaşmış [bilginin hakikatini bilen ve tereddüt etmeyen] kimseler ise "ona [müteşabih ayetlere] inandık, [o ayetlerin]² hepsi RAB'bimizin katından'dır" derler. Sağlıklı akıl sahiplerinden başkası öğüt almıyor.

1: Bakara 7. Ayetin dipnotuna bakınız

2: Muzafun ileyh hazf edilmiştir.

8) "RAB'bimiz, bize bir vakit yol gösterdikten sonra kalplerimizi yanlış yola meyil ettirme. Bize tarafından bir rahmet bağıyla. Kesinlikle sen çokça hediye verenin ta kendisisin." [derler]¹

1: Derler, mânâsına gelen (يقولون) fiili hazf edilmiştir. (kurtubi ilgili ayet)

9) "RAB'bimiz, kesinlikle sen, kendisinde hiçbir şüphe olmayan bir günde insanların toplayıcısısn." kesinlikle Allah, verilen sözden dönmüyor.

10) Kesinlikle gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanlar[a gelince] malları ve çocukları hiçbir şekilde Allah'tan [gelen herhangi bir şeye karşı] kendilerine asla yeterli gelmeyecek. İşte onlar ateşin yakıtı'dır.

11) [onların hali] Firavunun ailesinin/halkının ve onlardan öncekilerin durumu gibidir. Ayetlerimizi yalanladılar¹, derken, cezayı gerektiren işleri sebebiyle Allah onları yakaladı. Allah, sonucu [cezası] şiddetli olandır.

1: Bakara 39. Ayetin dipnotuna bakınız.

12) Gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanlara "yenileceksiniz ve cehenneme doğru bir araya toplanacaksınız. Ne kötü hazırlanmış yerdir!" de.

13) Karşılaşan iki takımda, sizin için bir ayet [işaret] vardı. Bir takım, Allah yolunda savaşıyor, diğeri ise, gözün görüşü bakımından onları [Allah yolunda savaşanları] kendilerinin iki misli gören Kafir [gerçeği örten] bir [takımdı]. Allah kimi tercih ediyorsa onu yardımıyla destekliyor. Kesinlikle bunda bakış sahipleri için mutlaka bir ibret vardır.

14) Kadınlardan, çocuklardan; altından ve gümüşten yığın yığın kantarlardan, işaretlenmiş atlardan, sağmal hayvanlardan ve ekinden olan arzuların sevgisi, insanlar için süslendi. İşte bunlar, Dünya [ilk] hayatının geçimidir. Hâlbuki Allah'ın [evet!] onun katında dönüş yerinin güzeli vardır.

15) "Bundan daha iyisini (hayırlısını) size haber vereyim mi? Korunup sakınmış olanlar için, RAB'lerinin katında, alt taraflarından ırmaklar akan, içinde kalıcı oldukları cennetler, temizlenmiş eşler ve Allah'tan çokça razı oluş vardır." de. Allah, kulları devamlı görendir.

16) [O kullar] ki "RAB'bimiz, biz kesinlikle inandık. Artık, cezayı gerektiren işlerimizi bize bağışla, ateşin azabından bizi koru." diyorlar.

17) [Özellikle] Sabır edenler, dürüst olanlar, [Allah'a] gönülden itaat edenler, [Allah yolunda] harcama yapanlar ve seher vakitlerinde bağışlanma isteyenler..¹

1: Bu sayılan sıfatların hepsi medih üzerine mensuptur. (Fahredden Razi) yani "Özellikle...bunları kasıt ediyorum" anlamındadır.

18) Allah, hakkaniyeti ayakta tutan olarak kesinlikle kendisinden başka hiçbir Tanrı olmadığına şahitlik etti, Melekler ve bilgi sahipleri [de şahitlik etti]. Ondan yani aziz olandan, hakim olandan başka hiçbir Tanrı yoktur.

19) Gerçekten Allah katındaki Din, İslamdır [barış ve teslimiyettir]¹. Kendilerine kitap verilmiş olanlar, kendilerine gelen bilgiden sonra ancak aralarındaki bir hadsizlik yüzünden fikir ayrılığına düştüler. Allah'ın ayetlerini [işaretlerini] örtüp göz ardı ediyorsa, [bilsin ki] kesinlikle Allah, hesabı seri [çabuk] olandır.

1: "İslam=الاسلام" kelimesi if'al babından "teslimiyet" veya "barışa girmek" anlamındadır. (müfredat : سلم)

Bu ayetle, bakara 62 arasında herhangi bir çelişki yoktur. Çünkü İslam özel isim değildir, yaratıcıyı teslimiyet manasını taşır özünde. Kafir olmayan yahudi ve Hristiyan, İslam dininden sayılır. Zaten kur'an, İbrahim, Musa ve İsa gibi peygamberlerin de İslama çağırdığını çeşitli ayetlerde vurgular, onların çağırdığı kanuna uyanlar İslam dininden sayılır.

Bu yüzden ilgili ayet, tüm elçilerin ortak mesajına "islam" demektir. Bir nevi "Allah'ın katında din, Elçilerin getirdiği kanundur" anlamındadır.

20) Eğer seninle tartışmaya girerler ise, "ben yüzümü (kendimi) Allah'a teslim ettim ve bana uyanlar da [yüzlerini (kendilerini) Allah'a teslim etti]" de. Kendilerine kitap verilen kimselere ve bilgisiz olanlara "[Tanrıya] Teslim oldunuz mu?" de. Eğer [Tanrıya] teslim olurlarsa, elbetteki doğru yolu bulmuşlardır. Eğer, dönerler ise, artık sana düşen sadece duyurudur. Allah, ibadet edenleri devamlı görendir

21) Allah'ın ayetlerini[işaretlerini] örten, Nebi'leri Haksızca öldüren ve insanlardan hakkaniyeti emir edenleri öldürenler (evet!) onları can yakıcı bir azap ile müjdele!¹

1: Normalde ceza ile müjde olmaz, ancak istihza sanatı uygulanmıştır.

22) işte onlar, dünyada (İlk'te) ve ahirette (sonda) eylemleri boşa gidenlerdir. Onlara, hiçbir yardımcı yoktur.

23) kendilerine kitaptan bir pay verilmiş olanları, aralarında hüküm versin diye Allah'ın kitabına davet edilirken hiç görmedin mi? sonra onlardan bir grup ilgiyi kesenler olarak yüz çeviriyor.

24) işte bu, onların "Ateş, bize sayılmış günlerden başka asla temas etmeyecek" demelerinden dolayıdır. İftira etmekte oldukları, kendilerinin dini konusunda kendilerini aldattı.

25) O halde, kendisinde hiçbir şüphe olmayan bir günde, kendilerini topladığımız ve kendilerine haksızlık edilmez iken her bir cana (nefse) elde ettiği neyse onun tamamen ödeneceği bir günde [halleri] nasıldır?

26) "Yönetimin sahibi olan Allah'ım! tercih ettiğine yönetimi veriyorsun, tercih ettiğinden yönetimi çekip alıyorsun, tercih ettiğini yükseltiyor, tercih ettiğini alçaltıyorsun. Hayır senin elindedir. Kesinlikle sen, her şeye imkanı olansın." de.

27) "Geceyi gündüzün içine geçiriyorsun; gündüzü gecenin içine geçiriyorsun. Ölüden canlıyı çıkarıyorsun; canlıdan ölüyü çıkarıyorsun, tercih ettiğine hesapsız rızık veriyorsun."

28) İnançlılar, İnançlılardan beride, kâfirleri [gerçeği örtenleri] veliler (rehberle) edinmesinler. İşte bunu yapan kimsenin Allah'tan (alacağı) hiçbir şey yoktur. Ancak, onlardan [kâfirlerden] herhangi bir tehlikeden korunup sakınmanız müstesna. Allah, sizi kendi benliğine (karşı) dikkat ettiriyor. Dönüş yeri sadece Allah'adır.

29) "Göğüslerinizde¹ bulunanları saklarsanız veya onları açığa vurursanız Allah onu bilir. Göklerde ne varsa, yerde [dünyada] ne varsa [tüm evrende bulunanları] biliyor. Allah, her şeye imkanı olandır." de.

1: Bakara 7. Ayetin dipnotuna bakınız.

30) Her bir canın (nefsin), hayır [türün]den ne eylemde bulduysa ve kötülük[türün]den ne eylemde bulduysa hazırlanmış bulacağı gün, [Her can] onunla [kötü eylemiyle] kendisinin arasında çok uzak bir uzaklık olsaydı diye arzu eder. Allah, sizi kendi benliğine (karşı) dikkat ettiriyor. Allah, kullara (karşı) Rauf'tur.

31) "Allah'ı seviyorsanız, bana (yoluma)¹ uyun ki sizi Allah sevsin ve cezayı gerektiren işlerinizi size bağışlasın. Allah, bağışlayandır, Rahimdir." de.

1: Elçiye uymak, onun getirdiği dine (İslâm'a) uymak demektir.

32) "Allah'a ve Elçi'ye gönülden itaat edin" de. Eğer yüz çevirdiler ise, [bilsinler ki] kesinlikle Allah kâfirleri [gerçeği örtenleri] sevmiyor.

33-34) Kesinlikle Allah, Ademi, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini, birbirlerinin soyundan olarak Alemlere [tüm varlıklara] karşı özel olarak seçti. Allah, devamlı işitendir, devamlı bilendir.

35) Bir zamanlar¹, İmran'ın² hanımı "RAB'bim! Gerçekten ben, karnımdakini hür olarak sana adadım. Artık benden (bunu) kabul et. Kesinlikle sen, devamlı işitensin, devamlı bilensin" demişti.

1: Burada "hatırla ki" manasındadır. (kurtubi ilgili ayet)

2: Tarihi bir olayla karışmaması için şunu belirtmekte fayda var:

"İmran'ın karısının adı Hanne'dir, o da Meryem'in annesidir. Bu, Matan oğlu İmran'dır, Mûsa'nın babası İmran değildir. Bu Meryem de Mûsa'nın kardeşi Meryem değildir. Mûsa ile İsa arasında 1800 sene vardır" (İrşad Ebu-s su'd)

36) Onu doğurduğu anda, Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bilen olduğu halde, "RAB'bim, kesinlikle ben onu kız olarak doğurdum¹, erkek, kız gibi değildir. Kesinlikle ben, ona 'Meryem' ismini verdim. Onu ve soyunu, kovulmuş şeytandan sana sığındırıyorum" dedi.

37) RAB'bi onu, güzel bir kabulleniş ile kabul etti ve onu güzel bir bitki olarak yetiştirdi. Onu[n sorumluluğunu] Zekeriya'ya yükledi. Her ne zaman tapınağın ön tarafına onun yanına girerse, onun yanında bir rızık bulurdu. "Ey Meryem! Bu nasıl (geldi) sana?" derdi. [Meryem] "o Allah'ın katından(geldi). Kesinlikle Allah, kimi tercih ediyorsa onu hesapsız rızıklandırıyor" derdi.

38) Zekeriya orada RAB'bine dua etti, "RAB'bim! bana tarafından temiz bir soy bağışla, kesinlikle sen duayı işitensin" dedi.

39) Melekler, Zekeriya tapınağın ön tarafında yönelerek (namaz kılarak) ayakta iken "Allah seni, Allah'tan bir kelimeyle doğrulayan, beyefendi, iffetli ve düzgün-iyi kişilerden bir Nebi olan Yahya ile müjdeliyor" diye nida ettiler.

1: Mihrab, mescidin ön tarafına denilir. (lisanul Arab محراب)

40) [Zekeriya] "RAB'bim! hanımım kısır iken, bana da büyüklük [ihtiyarlık] ulaşmış iken, benim bir çocuğum nasıl olur?" dedi. O da "işte bunun gibi, Allah istediğini yapıyor." dedi.

41)[Zekeriya] "RAB'bim! bana bir ayet [işaret] yap." dedi. [RAB'bi] "senin ayetin [işaretin] üç gün insanlarla konuşmamandır. Ancak, işaret etmek müstesna. RAB'bini çokça hatırlayıp an, yatsı ve sabahın ilk vakitlerinde tenzih et." dedi.

42) Bir vakit Melekler "Ey Meryem, kesinlikle Allah, özel olarak seni seçti, seni temizledi ve alemlerin [tüm varlıkların] kadınlarına karşı özel olarak seni seçti" demişti.

43) Ey Meryem, RAB'bin için boyun eğ, Secde et ve Ruku edenlerle birlikte Ruku et.

44) İşte bunlar, kendisini sana vahyettiğimiz gayb'ın [görünmeyenin] haberlerindedir. Halbuki, hangisi Meryem'in[bakımını] yüklenecek (diye) kalemlerini attıkları zaman, sen onların yanında değildin ve onlar davalışırken sen onların yanında değildin.

45-46) Bir zamanlar, Melekler "Ey Meryem! kesinlikle Allah, seni kendisinden bir kelimeyle müjdeliyor. Onun adı 'Meryem oğlu Mesih isa'dır , dünyada ve ahirette saygındır, (Allah'a) yakınlaştırılanlardandır, beşikte ve gençlikte insanlara konuşur ve düzgün-iyi kişilerdendir." dediler.

47) [Meryem] "RAB'bim! benim bir çocuğum nasıl olabilir? Bana herhangi bir beşer hiç dokunmadı." dedi. O da "İşte bunun gibi, Allah tercih ettiğini yaratıyor. Herhangi bir işi tamamladığı zaman, ona sadece 'ol' diyor, hemen oluyor." dedi.

48) Ona [İsa'ya] Kitabı, hikmeti, tevratı ve incili öğretir.

49) İsrail'in oğullarına bir Elçi olarak "kesinlikle ben, size RAB'binizden bir ayet [mucize] getirmiştım. Kesinlikle ben, kuşun biçimini çamurdan yaratırım, ardından ona üflerim, ardından Allah'ın izniyle o bir kuş olur. Allah'ın izniyle, körü ve cüzzam hastasını iyileştirir, ölüye hayat veririm. Evlerinizde yediğinizi ve depoladığınızı size haber veririm." [diyecek]¹. Eğer, inançlı olduysanız, gerçekten işte bunda size mutlaka bir ayet [işaret] vardır.

1: "Resulen=رسولا" kelimesi hal olarak mensuptur. "yekulu=يقول" fiili gizlidir.

50) "Tevrattan önümdekleri bir doğrulayan olarak ve size haram edilenlerin bazısını size helal edeyim [diye size gelmişim]. Size RAB'binizden bir ayet [mucize] getirdim, o halde Allah'a (karşı gelmekten) sakının ve bana gönülden itaat edin" [diyecek]

51) "Kesinlikle Allah, RAB'bimdir ve RAB'binizdir. Artık ona ibadet edin. Bu, dosdoğru bir yoldur"

52) Ardından, İsa onlardan [bir kısmında] küfrü [delilleri göz ardı etmeyi] hissedince "kim Allah'ın varan [yolda]¹ yardımcılarım kimlerdir?" dedi. Havariler "Biz, Allah'ın [yolunun] yardımcılarımız. Allah'a inandık ve Müslümanlar [teslim olanlar] olduğumuza şahit ol." dediler.

1: "ile sebili-İlahi=إلى سبيل الله" takdirindedir, muzaf hazf edilmiştir.

53) "RAB'bimiz! İndirdiğin ne ise ona inandık ve Elçi'ye uyduk. Artık, bizi şahitlerle beraber yaz."

54) Hile yaptılar, Allah da hile yaptı [karşılığını verdi]¹. Allah hile yapanların [karşılık verenlerin] en iyisidir. (hayırlısıdır)

1: "Ceza/karşılık" manasında, işlenen suçun adı kullanılır. Mesela bir beyitte şöyle denilir:

"Bize cahillik edenlere, daha fazla cahillik ederiz"

Burada "cahillik" işlenen suçun cezası olarak kullanılmıştır. Çünkü Araplar, bir sözün karşılığını, manası aynı bile olsa, o sözü tekrarlayarak o sözün karşılığı olarak kullanırlar. (kurtubi, bakara :15. Ayetin tefsiri)

55) Bir zamanlar Allah "Ey isa, kesinlikle ben, seni vefat ettireceğim¹, kendime yükselteceğim ve Seni, gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanlardan temizleyeceğim sana uyan kimseleri, kıyamet gününe (dönemine) kadar gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanların üstünde tutacağım. Sonra dönüş yeriniz sadece benim [emrime] varır. Ardından, hakkında ayrılığa düşmekte olduğunuz ne ise o konuda aranızda ben hüküm veririm." dedi

1: Hz. isa peygamberin, kıyamete yakın bir saatte geri döneceğine inananlar buradaki (متوفي) kelimesinin uyku manasında olduğunu savunur. Bu kelimenin diğer ayetlerde ve sözlüklerde uyku manasında da olduğu bir gerçektir. Tabi, bu ifadeye farklı yorumlar yapanlar mevcuttur.

"-yani seni öldürmek isteyenlerden koruyarak ecelini tamamlayacağım ve seni belli eceline erteleyeceğim demektir.

-Yahut seni yerden alacağım, demektir bu da 'teveffeytü mali' deyiminden gelir.

-Yahut seni uykuda öldürecek demektir.

-Yahut seni melekut alemine çıkmaktan engelleyen şehvetlerden öldürecek demektir.

-Şöyle de denilmiştir: Allah onu birkaç saat öldürdü, sonra da göğe kaldırdı.
Hıristiyanlar da bu görüştedirler" (kadı beydavi)

56) Gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanlara gelince: dünyada [ilk'te] ve ahirette [sonda] şiddetli bir azap olarak onlara azap ederim. Kendileri için hiçbir yardımcı yoktur.

57) İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara gelince:¹ onların ödülleri tamamen verilir. Allah, zalimleri sevmiyor.

1: (عمل) fiili ile, (فعل) arasındaki fark, amel (عمل) kelimesinin bilinçli olarak yapılan işler manasında olup dar anlamlıdır (müfredat : عمل) diğer fiil (فعل) ise bu manada sınırlı değildir. Aradaki farkın önemi; kişinin bir eylemde bulunurken, bu eylemin doğru olduğunu bilerek yapmasıdır. Kötü bir niyetle iyi bir eylemde bulunan insan, bu ayetteki kategoriye girmez.

58) İşte bunlar, kendisini sana okuyup teşvik ettiğimiz ayetlerden ve hikmeti olan hatırlatmadandır.

59) Kesinlikle Allah katında İsa'nın örneği, Adem'in örneği gibidir. Onu topraktan yarattı, sonra ona "ol" demişti, ardından oluyordu.

60) (o) Gerçek (hak) RAB'binden(gelmiş)tir. Artık, şüpheli tartışanlardan olma!

61) Artık, sana bilgiden gelenden sonra kim seninle onun [isa] hakkında tartışmaya kalkarsa, "hadî gelin, oğullarımızı, oğullarınızı; kadınlarımızı, kadınlarınızı; nefislerimizi, nefislerinizi davet edelim. Sonra gönülden dua edelim de Allah'ın lanetinin[rahmetinden engellemesinin] yalancıların üzerine olmasını isteyelim." de.

62) Kesinlikle bu, gerçek kasas[rivayet]'tir. Allah'tan başka hiçbir Tanrı yoktur. Kesinlikle Allah devamlı üstün olanın, hakim/hikmetli olanın ta kendisidir.

63) Artık, yüz çevirirler ise kesinlikle Allah bozgunculuk yapanları devamlı bilendir.

64) "Ey kitap halkı! Haydi aramızda ve aranızda eşit olan kelimeye gelin. [O kelime şudur] : Allah'tan başkasına kulluk etmiyoruz, ona [Allah'a] hiçbir şeyi şirk [ortak] koşmuyoruz, Allah'tan beride bazılarımız bazılarımızı RAB'ler edinmeyecek" de. Eğer yüz çevirdiler ise "şahit olun ki, kesinlikle bizler teslim olanlarız" deyin.

65) Ey kitap halkı! İbrahim hakkında neden tartışıyorsunuz? Tevrat ve İncil ancak ondan sonra indirildi. Artık, akıl etmiyor musunuz?

66) İşte siz, işte bunlar, kendisi hakkında size herhangi bir bilgi olmayan konuda tartıştınız! Neden bilginiz olmayan konuda tartışıyorsunuz? Hâlbuki siz bilmiyorken, Allah biliyor.

67) İbrahim, bir Yahudi değildi, Hristiyan da [değildi.] fakat müslüman [teslim olan] bir Hanif [doğruya meyil etmiş] idi ve müşriklerden de değildi.

68) Gerçek şu ki, insanların İbrahim'e en yakın olanları, kesinlikle ona uyanlar, bu Nebi ve inanmış olanlardır. Hemde Allah, inançlıların velisi(rehberi)'dir

69) Kitap halkından bir takım, size [yolu] kaybettirseler diye arzu ettiler. Kendi canlarından başkasını saptırmıyorlar ve farkında değiller.

70) Ey kitap halkı! şahit olduğunuz halde, neden Allah'ın ayetlerini [mucizelerini] örtüp göz ardı ediyorsunuz?

71) Ey kitap halkı! Neden gerçeği yalanlarla karıştırıyorsunuz? [gerçeği] biliyor olduğunuz halde, [neden] gerçeği gizliyorsunuz?

72) Kitap halkından bir takım, "İnanmış olanlara indirilmiş [şeye] gündüzün yüzünde [sabahleyin] inanın, onun [gündüzün] sonunda da gerçeği örtüp göz ardı edin. Belki geri dönerler" dedi.

73) (o takım) "dininize uyan kimseden başkasına inanmayın/güvenmeyin" dedi. "kesinlikle hidayet [doğru yol] Allah'ın hidayetidir [doğru yoludur]. Size verilen şeylerin benzeri, birine verilir veya Allah'ın katında, size karşı delil sunarlar diye mi¹ (böyle söylüyorsunuz?)" de. "kesinlikle ikram/üstünlük Allah'ın elindedir[gücündedir]². Kimi tercih ediyorsa ona onu [ikramı/üstünlüğü] veriyor. Allah, [gücü] geniştir, devamlı bilendir." de.

1: "E'n yu'te=آن يؤتي" şeklinde elif (ا) harfi uzatılarak soru anlamına gelecek şekilde de okunmuştur (Fahreddin Razi) bu okuyuşa göre çeviri yapıldı.

2: (müfredat : يد)

74) Kimi tercih ediyorsa rahmetini ona has kılıyor. Allah, çok büyük bir ikram sahibidir.

75) Kitap halkından kimi vardır ki kendisine tonlarca emanet versen, sana geri öder. Onlardan [kitap halkından] kimi vardır ki, bir dinar emanet versen, sürekli başına dikilmedikçe sana geri ödemez. İşte bu, onların "Bilgisizler konusunda, bize karşı bir yol (sorumluluk) yoktur" demelerinden kaynaklanır. Onlar, bildikleri halde Allah'ın üzerinden yalan söylüyorlar.

76) (durum gerçekten onların anlattığı gibi mi?) Hayır. Kim sözüne vefa gösterir ve sakınırsa, kesinlikle Allah, korunup sakınanları sever.

77) Kesinlikle, Allah'ın sözünü ve yeminlerini az bir bedele satan kimseler[e gelince] işte onlar, ahirette (sonda) kendileri için hiçbir pay olmayanlardır. Allah onlara konuşmaz, kıyamet günü (dönemi) onlara bakmaz ve onları arındırmaz. Onlara can yakıcı bir azap vardır.

78) Kesinlikle onlardan bir grup, Kitaptan olmadığı halde, kitaptan sanmanız için, dillerini kitapla eğiyor [kitapla yalan söylüyor¹]. "bu Allah'ın katındandır" diyorlar. Halbuki Allah'ın katından değildir. Onlar bildikleri halde Allah'ın üzerinden yalan söylüyorlar.

1: Kinaye yoluyla bu manaya gelir. (müfredat : لوي)

79) Herhangi bir beşer için, Allah'ın kendisine kitabı, hükmü ve Nebiliği vermesi, sonra da [o beşerin] insanlara "Allah'tan beride bana kullar olun" demesi [mümkün] olmaz; fakat "kitabı öğrenmekte olmanız ve ders yapmakta olmanız sebebiyle, Rabbaniler¹ olun" [demesi mümkün olur].

1: Rabhani, RAB'be bağlı kişiler mânâsına gelir. Kimileri bunun "bilgiyle kendisini düzelten" manasında olduğunu söylemiştir (müfredat : رب)

80) Melekleri ve Nebi'leri RAB'ler edinmenizi de emir etmiyor. Siz teslim olduktan sonra, küfrü [gerçeği örtmeyi] size emir eder mi?

81) Bir zamanlar Allah "Size kitaptan ve hikmetten [bir pay] verdiğim, sonra da sizinle birlikte ne varsa onu doğrulayan bir Elçi (resul) geldiği zaman¹, mutlaka ama mutlaka ona inanacaksınız ve mutlaka ama mutlaka ona yardım edeceksiniz" [diye] Nebi'lerin pekiştirilmiş anlaşmasını almıştı. "Onayladınız mı? Bu sorumluluğumu (isr) aldınız mı?" dedi. [Nebiler] "Onayladık" dediler. [Allah] "O halde ben sizinle birlikte şahitlerden iken, siz de şahitler olun" dedi.

1: "lemma=لما" olarak da okunmuştur. (Beydavi) bu okuyuşa göre çeviri yapıldı.

82) Artık, bundan sonra kim[ler] yüz çevirdi ise [bilsinler ki] hadlerini aşanların ta kendileri işte onlardır.

83) O halde, Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar? göklerde ve yerde (evrende) bulunanlar, gönülden gelerek veya istemeyerek ona [Allah'a] teslim oldu. Geri dönüş, sadece onadır.

84) "Allah'a inandık, bize ne indirildi ise ona [inandık], İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakuba ve Torunlarına indirilene, RAB'lerinden Musa'ya İsa'ya, Nebi'lere ne verildi ise inandık. Biz ona teslim olanlar iken, herhangi birinin arasında ayırım yapmayız." de.

85) Kim, Din olarak İslam'dan [Allah'a teslimiyet ve barış'tan] başkasını arıyorsa, artık kendisi ahirette kaybedenlerden iken, ondan asla kabul edilmeyecektir.¹

1: Bu ayetle bakara 62. Ayet arasında hiçbir çelişki yoktur. Çünkü İslam özel isim değildir, yaratıcıyı teslimiyet manasını taşır özünde. Kafir olmayan yahudi ve Hristiyan, İslam dininden sayılır. Zaten kur'an, İbrahim, Musa ve İsa gibi peygamberlerin de İslama çağırdığını çeşitli ayetlerde vurgular, onların çağırdığı kanuna uyanlar İslam dininden sayılır.

Bu yüzden Alimran 85. Ayet bütün elçilerin mesajına özet olarak "İslam" demektedir. Bir nevi "kim, elçilerin getirdiği kanunların dışında bir kanun ararsa" manasındadır

86) İnançlarından, elçinin gerçek olduğuna şahit olduktan ve açık kanıtların kendilerine gelişinden sonra gerçeği örtüp göz ardı etmiş bir millete Allah nasıl yol gösterebilir? Allah, zalimler milletine yol göstermez.

87) İşte Onların karşılığı Allah'ın Meleklerin ve topluca insanların lanetinin [rahmetten kovmasının] sadece onlara olmasıdır.

88) Onun içinde kalıcıdır. Azap, kendilerinden yana hafifletilmez ve kendilerine bakılmaz.

89) Ancak, bundan sonra tevbe etmiş ve (hallerini) düzeltmiş olanlar hariç. Artık, kesinlikle Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.

90) Gerçek şu ki, inançlarından sonra gerçeği örtmüş sonra da küfr [gerçeği örtmek] bakımından artmış olanlar[a gelince] onların Tevbesi asla kabul edilmeyecektir. İşte onlar, [yolu] kaybedenlerin ta kendileridir.

91) Gerçekten, nankör¹ olarak gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanlar[a gelince] onların hiçbirinden altın olarak yer dolusu [fidye] olsa onu feda etse bile asla kabul edilmeyecek. İşte onlar, kendileri için can yakıcı bir azap olanlardır. Kendileri için hiçbir yardımcı yoktur.

1: Küfr (كفر) bir şeyi örtmek mânâsına gelir. Nimeti örtmek yani nankörlük anlamında da kullanılır. Bu yüzden bazen teşekkür etmenin zıttı olarak da bu fiil kullanılmıştır. (bkz: insan 3. Ayet)

92) Neyi seviyorsanız ondan harcama yapana kadar, iyiliğe asla ulaşamazsınız. Herhangi bir şeyden, ne harcama yaparsanız, Allah kesinlikle onu devamlı bilendir.

93) Tevratın kısım kısım indirilişinden önce, İsrail'in kendi benliğine haram ettikleri hariç, bütün yiyecekler İsrail oğullarına helaldi. "Eğer dürüst kişiler idiyeniz Tevratı getirin ve onu okuyup uygulayın!" de.

94) Artık bundan sonra, Allah'a (o) yalanı iftira eden kimse[ler'e gelince] işte onlar, zalimlerin ta kendileridir.

95) "Allah doğru söyledi. Artık, Hanif [doğruya meyil etmiş] olarak İbrahim'in milletine/dini görüşüne uyun. O, müşriklerden [ortak koşanlardan] değildi." de.

96) Kesinlikle, insanlar için yerleştirilmiş Evin ilki/önderi¹, bekke'de² alemlere bir mübarek ve bir hidayet [doğru yol] olan(ev)'dir.

1: İlk kelimesinin, "başta gelen" manasıyla sınırlı olmadığını unutmayalım. Bu kelime yerine göre "uyulacak olan/önder" mânâsına da gelir.(müfredat: أول)

2: Bekke ve mekkenin aynı olduğu söylenir. Bazıları ise, mekke şehrin adı, bekke ise oradaki ibadethanenin adıdır, demiştir. (müfredat: بك)

Mekkenin, zalimlerin boyunlarını kırma sebebiyle bu adı aldığı da söylenir. (müfredat: بك, kadı beydavi ilgili ayet)

97) Onda apaçık kanıt ayetler yani İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren emniyette¹ olurdu. (o) Evin haccı, insanların yani ona bir yol bulabilen kimsenin üzerine Allah'ın[hakkıdır]. Kim gerçeği örtüp göz ardı ederse, [bilsin ki] kesinlikle Allah, âlemlerden zengindir [kimseye ihtiyacı yoktur].

1: Burası "cehennem azabından emin/emniyette olur" manasındadır (müfredat : امن) bu ifadeyi, emir olarak anlayıp "oraya girene emniyet verin" manasında yorumlamak da mümkündür. (kurtubi ilgili ayet)

98) "Ey kitap halkı! Allah, eylemlerinize karşı devamlı şahit iken neden Allah'ın ayetlerini [işaretlerini] örtüp göz ardı ediyorsunuz?" de.

99) "Ey kitap halkı! Siz şahitler iken, neden İnanmış olanları Allah'ın yolundan, onda [o yolda] bir eğrilik arayarak, şiddetle geri çeviriyorsunuz? Allah, eylemlerinizden bihaber değildir.

100) Ey inanmış olanlar! Kendilerine kitap verilmiş olanlardan bir gruba, gönülden itaat ederseniz, sizi inancınızdan sonra kafirlere [gerçeği örtenlere] geri döndürürler.

101) Allah'ın ayetleri size okunup teşvik edilmekte ve Elçisi sizin içinizde iken, nasıl gerçeği örtüp göz ardı ediyorsunuz? Kim Allah'a sarılırsa, dosdoğru bir yola doğru kendisine yol gösterilmiştir.

102) Ey inanmış olanlar! Allah'a (karşı gelmekten) kendisine yakışır bir biçimde¹ sakının. Ancak ve ancak müslümanlar [barışçı ve teslim olanlar] olarak ölü.

1: "gücünüz yettiği kadarıyla, titizlikle sakının" manasındadır. (zamahşeri:keşşaf)

103) Topluca Allah'ın ipine sımsıkı sarılın ve gruplaşmayın. Allah'ın, üzerinizdeki nimetini hatırlayıp anın. Hani siz (birbirinize) düşmandınız, ardından o, kalplerinizin arasını uzlaştırdı. Böylece onun nimeti (İslâm) ile, kardeşler olarak sabahladınız, ateşten bir çukurun kenarında idiniz, o sizi ondan [çukurun kenarından] kurtardı. İşte böylece, Allah ayetlerini size açıklıyor. Yol bulmanız beklenir.

104) Sizden, iyiye (hayra) davet eden, bilinen iyiliği emreden, tanımayanı/kötülüğü engelleyen bir topluluk (ümme) olsun, işte onlar kazananların ta kendileridir.

105) Kendilerine açık kanıtlar geldikten sonra gruplaşan ve ayrılığa düşmüş olanlar gibi olmayın. İşte onlar, kendileri için çok büyük bir azap olanlardır.

106) (Bahset o) günü ki, bazı yüzler ağarıyor [bazı kişiler seviniyor¹] ve bazı yüzler kararıyor [bazı kişiler üzülüyor]. Yüzü kararan [üzülen] kimselere, "inancınızdan sonra gerçeği örtüp göz ardı ettiniz öyle mi? o halde gerçeği örtüp göz ardı etmenize karşılık (o) azabı tadın!" [denilir]

1: Yüzün ağarması sevinci, kararması ise üzüntüyü temsil eder.

107) yüzü ağaran [sevinen] kimselere gelince: Allah'ın Rahmeti içindedir ve orada [rahmet içinde] kalıcıdırlar.

108) İşte bunlar, kendisini sana Hak ile okuyup teşvik ettiğimiz Allah'ın ayetleridir. Allah, Alemlere [tüm varlıklara] herhangi bir zulmü [yaşatmak] istemez.

109) Göklerde ve yerde (evrende) ne varsa, Allah'ındır ve işler, sadece Allah'a geri döndürülür.

110) İnsanlar için çıkarılmış bir topluluğun (ümmetin) iyisi (hayırlısı) oldunuz. Tanınanı [iyiliği] emrediyorsunuz, tanınmayı [kötülüğü] engelliyorsunuz ve Allah'a inanıyorsunuz. Kitap halkı inanmış olsaydı, kendileri için elbetteki daha iyi (hayırlı) olurdu. Onlardan inananlar vardır, onların çoğunluğu hadlerini aşanlardır.

111) [kitap halkından hadlerini aşanlar] bir eziyet haricinde, size asla zarar veremeyecekler. Eğer, size saldırırlarsa, arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra yardım olunmazlar.

112- Nerede olurlarsa olsunlar, Allah'tan bir ipte veya insanlardan bir ipte bulunanları bir yana, üzerlerine zillet vuruldu [zillet çöktü]. Allah'tan bir intikama uğradılar ve üzerlerine yoksulluk vuruldu [çöktü]. İşte bu, Allah'ın ayetlerini örtüp göz ardı etmekte olmaları ve Nebi'leri herhangi bir haklı sebep¹ olmadan öldürmeleri sebebiyledir. İşte bu [cezanın nedeni] isyan etmeleri ve sınırları aşıyor olmalarından dolayıdır.

1: Kendileri dahi haklı bir sebep bulamadıkları halde öldürdüler.

113-115) Onlar [kitap halkı] eşit değildir. Kitap halkından, Gece saatlerinde, secde ediyorlarken, Allah'ın ayetlerini okuyup uygulayan, Allah'a ve ahiret gününe inanan, bilinen iyiliği emreden, tanımayan/kötülüğü engelleyen ayakta bir toplum (ümmet) vardır. İşte onlar, düzgün-iyi kişilerden'dir. Allah, sakınanları bilirken, hayır[türün]den ne yaptılar ise o asla göz ardı edilmeyecektir.

116) Gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanlar[a gelince] kesinlikle malları ve evlatları Allah'tan [gelen herhangi bir şeye karşı] hiçbir şekilde asla kendilerine yeterli gelmeyecektir. İşte onlar ateşin dostlarıdır. Onlar orada kalıcıdır.

117) Bu dünya [ilk] hayatı hakkında ne harcıyorlar ise, onun misali, içinde dondurucu bulunan bir rüzgarın, kendi canlarına/birbirlerine zulüm eden bir topluluğun tarlasına isabet edip, onu yok etmesi misali gibidir. Onlar Allah'a zulüm etmediler; fakat kendi canlarına eziyet ediyorlardı.

118) Ey inanmış olanlar! [sizden başkaları] size bir rahatsızlık vermekten geri durmuyor ve sizi sıkıntıya sokacak şeyleri arzu ediyorken sizden başkasını bir sırdaş edinmeyin. Elbetteki öfkeleri ağızlarından ortaya çıkmıştır. İçlerinde gizliyor oldukları (nefret) ise, en büyüğüdür. Eğer akıl ediyorsanız ayetleri size açıklamıştık.

119) Siz öylesiniz ki, onlar sizi sevmediği halde siz onları seviyorsunuz. Siz, kitabın hepsine inanıyorsunuz, sizinle karşılaştıkları zaman "inandık" dediler. Tek başlarına kalınca da, aşırı öfkeden size karşı parmaklarını ısırıyorlar. "öfkenizle ölün!" de. Kesinlikle Allah, göğüslerin özünü biliyor.

120) Size bir güzellik dokunur ise, [bu güzellik] onları üzer; size bir kötülük isabet ederse, onunla [o isabet eden kötülük sebebiyle] mutlu olurlar. Eğer sabır eder ve korunup sakınırsanız, onların planı hiçbir şekilde size zarar vermez. Kesinlikle Allah, onların eylemlerini bir kuşatan'dır.

121-122) Bir vakit, savaş için oturma yerlerine inançlıları yerleştirerek ailenden/halkından sabahleyin ayrılmıştın. Allah devamlı işitendir, devamlı bilendir. O vakit, sizden iki takım, korkaklığa/zayıflığa yüz tutmuştu. Hâlbuki, o iki[takım]ın velisi Allah'tır. İnançlılar, sadece Allah'a güvenip dayansın (tevekkül etsin).

123) Elbetteki, siz Bedir'de daha aşağı (zayıf) bir haldeyken, Allah size yardım etmişti. O halde, Allah'a (karşı gelmekten) sakının, şükür etmeniz beklenir.

124) O vakit sen "RAB'binizin, Melekler'den [topluya] indirilmiş üç bin [tanesi] ile size destek vermesi size asla yetmeyecek mi?" diyordun.

125) Tabiki, eğer sabrederseniz, sakınırsanız ve [düşmanlar] size gelse, onların hemen peşinden şu anda, Meleklerden işaretlenmiş¹ beş bin [tanesi] ile size destek verir.

1: Ayetteki (مُسومين) kelimesi özne olarak "işaretleyen" ve nesne olarak "işaretlenmiş" şeklinde de okunabilir. (kadı beydavi, nesefi medarik, kurtubi ilgili ayet)

126) Allah bunu [desteği] ancak, sizin için bir müjde olarak ve kalpleriniz bununla tatmin olsun (diye) yaptı. Yardım, ancak aziz olan, hakim/hikmetli olan Allah'ın katındandır.

127-128) [bu desteği] gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanlardan (olan) bir tarafı kessin [yok etsin] veya onları onları perişan etsin böylece onlar umutsuz olarak geri dönsünler veya onların Tevbesini kabul etsin veya onlara azap etsin diye [yaptı]. (Bu) İştten, sana herhangi bir şey yoktur.¹

1: Bu cümle, ara cümledir. (kurtubi)

129) Göklerde ve yerde (evrende) ne varsa, Allah'ındır. kimi tercih ediyorsa bağışlıyor, kimi tercih ediyorsa azap ediyor. Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.

130) Ey inanmış olanlar! Faizi artırarak kat kat yemeyin!¹ istediğinize kavuşmak için, Allah('ın yasaklarından) sakının.

1: "artırarak" ifadesi "artırma yapmadan, normal olarak yiyebilirsiniz/alabilirsiniz" mânâsına gelmez. Bu ifade, Araf 33. ayette geçen "... Allah'a kendisinin herhangi bir yetki-delil indirmemiş olduğu (şeyi) ortak yapmayı yasaklar..." ifadesine benzemektedir. Bu ayetten "Allah'ın yetki verdiği varlıkları (mesela Melekleri) kendisine ortak yapmak haram değildir" sonucu çıkmadığı gibi, bu ayetten de "faizi kat kat artırmaksızın yiyebilirsiniz" sonucu çıkmaz.

131) Kâfirler [gerçeği örtenler] için hazırlanmış olan ateşten sakının.

132) Rahmet edilmek için, Allah'a ve Elçi'ye gönülden itaat edin.

133) RAB'lerimizden bir bağışlanmaya ve genişliği göklerle yer (evren) [kadar] olan, sakınanlar için hazırlanmış olan bir cennete doğru koşuşun.

134) [Sakınanlar] ki, Allah iyilik edenleri seviyorken, bollukta ve darlıkta [her koşulda] harcama (infak) yapıyorlar. [Onlar] öfkelerini yutanlardır ve insanlar konusunda affedicidirler.

135) O [sakınanlar], bir çirkin eylemi yaptıkları veya kendi canlarına zulüm ettikleri zaman, Allah'ı hatırlayıp andılar, ardından cezayı gerektiren işleri için, bağışlanma dilediler. Allah'tan başka kim cezayı gerektiren işleri bağışlar? Onlar, yaptıklarında bile bile hiç ısrar etmediler.

136) İşte onların karşılığı, RAB'lerinden bir mağfiret, altlarından ırmaklar akan, kendilerinin kalıcı oldukları cennetler'dir. (o) çalışanların ödülü-ücreti ne güzeldir!

137) Sizden önce gelip geçmiş sünnetler/yasalar vardır. Artık yerde [dünyada] gezin, yalanlamakta olanların sonucu nasıl olmuş? Bakıp düşünün.

138) bu [anlatılanlar] insanlara bir açıklamadır, bir hidayettir [doğru yoldur]. Sakınanlar içinse bir öğüttür.

139) Eğer inanıyorsanız, en üstün olan siz iken alçalmayın ve üzülmeğin.

140) Eğer, size bir kurh [içeriden bir yara¹] dokundu ise, [bilin ki] (o) millete onun [o zararın] benzeri bir karh [yara] dokunmuştu. İşte bu, kendisini insanların arasında döndürüp dolaştırdığımız günlerdir. Bir de, Allah'ın inanmış olanları bilmesi (görmesi)² ve sizden şahitler edinmesi için [böyle oldu]. Allah, zalimleri sevmez.

1: Ayetteki (قرح) kelimesinin ilk harfi ötreli olarak (قُرْح) şeklinde de, okunmuştur. (kadı beydavi, nesefi medarik, ilgili ayet) Bu takdirde manası "içeriden yara" demektir. (müfredat : قرح) Uhud savaşında münafıklar yüzünden 300'e yakın kişinin ordudan ayrıldığı malumdur. (bkz: sorularla İslamiyet, TDV islam

ansiklopedisi uhud savaşı,) Münafıklar böyle yaparak, içeriden bir zarar vermiş oldular, ayetin kastettiği yara da bu olmalıdır.

2: Eylemlerin bilgisinin ancak ortaya çıktıktan sonra Allah tarafından bilindiğini düşünenlere göre Allah'ın bilgisi, sadece kendisinin belirlediği olaylar için vardır. Henüz ortaya çıkmayan bir eylemin bilgisi yoktur. Buradaki sınaama amacı da, iradenin açığa çıkıp Allah'ın bilmesidir.

Ancak, iradenin sonucunun Allah tarafından bilindiğini düşünenlerin görüşünü kısaca şöyle özetlemek yeterli:

Kur'an'da bilmek, korkmak ve görmek, bazen birbirlerinin yerlerine kullanılırlar. Fil 1. Ayette "RAB'binin fil ashabına ne yaptığını görmedin mi?" demesi, Nisa 35. yette "eğer korkarsanız" ifadelerinde olduğu gibi. Burada "Allah ezeli ilmi ile bildiğini sizi şahit tutarak görsün" manasında da olabilir. İbni Abbas da benzeri bir görüş savunmuştur (kurtubi ilgili ayet)

141) Bir de Allah'ın, inanmış olanları arındırması ve kafirleri [gerçeği örtenleri] azaltması için [böyle oldu].

142) Yoksa, Allah içinizden Cihad edenleri¹ ve sabır edenleri henüz bilmediği² halde cennete gireceğinizi mi sandınız?

1: Cihad, savaşmak ile sınırlı değildir. Ki, savaş sadece savunma amaçlıdır (bkz: bakara 190-195) Allah yolunda yapılan her türlü çaba, gayret, harcama, yardım, Cihad kapsamına girer.(Furkan 53. Ayete bakınız)

2: Bu ifade tıpkı "Allah, falanca kişide herhangi bir hayır bilmedi [me alimAllahu fi fulenin hayran=ما علم الله في فلان خيرا]" diyen bir adamın "[Allah] onu bilinceye kadar, onda herhangi bir hayır yoktur" demek istemesine benzer. (Zamahşeri:keşşaf)

143) Elbetteki, kendisiyle karşılaşmadan önce ölümü temenni ediyordunuz, Artık bakıp dururken, onu görmüştünüz.

144) Muhammed ancak bir Elçi'dir. Ondan önce de Elçiler gelip geçmiştir. Artık o [Muhammed] vefat eder veya öldürülür ise, gerisin geriye mi döneceksiniz? Kim Gerisin geriye döner ise, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah, şükür edenlere karşılığını ileride verecek.

145) Allah'ın izni ile olması müstesna, süre sonu belirlenmiş bir kitap [yazgı] olarak, hiçbir canlı için ölmek yoktur. Kim, dünyanın [ilk'in] getirisini istiyorsa, kendisine ondan veriyoruz; kim Ahiretin getirisini istiyorsa, kendisine ondan veriyoruz. Şükür edenlere karşılığını ileride vereceğiz.

146) Nebi[ler]den öyleleri vardır ki, beraberindeki pek çok Rabbaniler savaştı¹. Ardından, Kendilerine Allah yolunda isabet edenler için yılmadı, zayıflık göstermedi ve boyun eğmediler. Allah, sabredenleri sever.

1: Ayetteki (قاتل) fiili, salim meçhul olarak (قتل) şeklinde de okunmuştur. Bu durumda fail, peygambere işaret eden zamir olur. (ez zad'ul mesir, zamaşşeri:keşşaf) yani ayetin "Nebi öldürüldüğü halde, beraberindeki Rabbaniler yılmadı, zayıflık göstermedi ve boyun eğmedi" anlamında olması mümkündür.

147) ve sözleri "RAB'bimiz, cezayı gerektiren işlerimizi, işimizde aşırıya gitmemizi bize başışla, ayaklarımızı (senin yoluna) sabitle ve kâfirler [gerçeği örtenler] milletine karşı bize yardım et" demelerinden başkası olmadı.

148) Ardından Allah onlara dünyanın [ilk'in] getirisini ve ahiretin [sonun] en güzel getirisini verdi. Allah, güzellik edenleri sever.

149) Ey inanmış olanlar! Eğer, gerçeği örtmüş olanlara gönülden itaat ederseniz, sizi geriye (eski halinize) geri çevirirler. Ardından, kaybedenler olarak dönersiniz.

150) Hayır! Allah sizin mevlanızdır. Hemde, yardım edenlerin en iyisidir (hayırlısıdır).

151) Gerçeği örtenlerin kalplerinin içine, Allah'ın kendileri hakkında [kısım kısım] hiçbir yetki-delil hiç indirmemiş olduğu [şeyleri] ona [Allah'a] şirk [ortak] koşmaları sebebiyle, kan donduran korkuyu atacağız. Onların barınağı ateştir! Zalimlerin konağı ne kötüdür!

152) size sevdiğinizi (zaferi) gösterdikten¹ sonra, siz korkup zayıflık gösterene, emirler hakkında anlaşmazlığa düşene ve isyan edene kadar, onun [Allah'ın] izniyle onları (düşmanları) bitiriyordunuz. elbetteki Allah size Sözü'nü doğruladı. Sizden dünyayı isteyen kimse de vardı; ahireti isteyen kimse de vardı. Sonra sizi sınamak için, sizi onlardan çevirdi (yenilgiye uğrattı). Elbetteki Allah, inananlara karşı ikram sahibi iken, sizin [günahlarınızı] affetmiş/silmişti.

1: Uhud savaşında, müslümanlar başlangıçta gayette başarılı ilerliyor, müşrikleri iyice bitirmiş bir haldeydi. Allah bu şekilde verdiği sözü tutmuş oldu. Ancak okçular, yerlerini terk ederek Peygamberin emrine isyan etmiş oldular. "isyan edene kadar" ifadesi bunu gösteriyor. Okçular ganimet için yerlerini terk edince, Halid bin Velid o taraftan saldırıya geçti ve müslüman ordusuna baskın yaptı. Maalesef ki zafer, bu esnada yenilgiye dönmeye başladı. Çok sayıda müslüman şehit edildi, peygamber yaralandı. Bu ifadeler "uhud savaşında Allah zafer vaad ettiği halde neden yenildiler?" sorusuna cevaptır. Allah, müslümanlar "emirler hakkında anlaşmazlığa düşene ve isyan edene kadar" onlara sözü'nü tutmuş idi.

Bu olaya rağmen, peygamberin "Allah'ım! Onları bağışla, çünkü onlar bilmiyorlar" dediği rivayet edilir. (kurtubi ilgili ayetler, TDV islam ansiklopedisi,)

153) (o) Elçi arkanızdan sizi çağırıyor iken, siz yukarı kaçıyor ve hiçbir kimseye bakmıyordunuz. Ardından Allah, eylemlerinizden devamlı haberdar olarak, kaybettiğiniz [şeye] ve size isabet edene üzülmemeniz¹ için bir dert ile gam olarak size eylemin getirisini verdi.

1: Bir acıyı bir başka acı unutturacağı için onlara bir başka acı verilmiştir.

"le=ل" harfinin zaid olması da mümkündür. (Beydavi) bu durumda "üzülmeniz için" anlamına gelir.

154) Dahası, (bu) dertten sonra, sizden bir takımı bürüyen bir hafif uykuyu üzerinize indirdik. Bir takım ise, "(Bu) işten bizim için hiçbir şey yok mu?" diyerek cahiliye düşüncesi olarak Allah hakkında gerçek dışı düşünceye dalarak kendi canları kendilerini (canlarıyla) ilgilenmeye sevk etmişti. "kesinlikle bu işin hepsi, Allah'ındır" de. Sana yansıtmadıklarını kendi benliklerinde saklıyorlar. "(Bu) işten bize bir şey olsaydı, işte burada öldürülmüş olmazdık" diyorlar. "Eğer, evlerinizde olsaydınız bile, üzerlerine ölüm yazılmış olanlar, mutlaka yataklarına [ölüm yerlerine] gelip ortada görünürlerdi." de. (Bunlar) bir de Allah göğüslerin özünü bilirken, göğüslerinizde bulunanları sınaması için ve kalbinizde bulunanları arındırması içindir.

155) Kesinlikle, iki topluluğun karşılaştığı gün sizden (olup) yüz çevirmiş olanlara [gelince] şeytan sadece onların elde ettiklerinin bazıları sebebiyle onları yanıltmaya/ kaydırmaya çalıştı. Elbetteki, Allah onları affetmişti. Kesinlikle Allah, çok bağışlayandır, halimdir.

156) Ey inanmış olanlar! Can veren de, can alan de Allah iken, Gerçeği örtüp göz ardı etmiş ve kardeşleri sefere çıktığında veya düşmanla savaşta olduğunda, "bizim yanımızda olsalardı, ölmemiş veya öldürülmemiş olurlardı." demiş olanlar gibi olmayın! Allah'ın, bunu [bu sözlerini] onların kalplerinde bir hasret yapması için [onlar gibi olmayın]. Allah, eylemlerinizi bir devamlı görendir.

157) Şayet Allah yolunda öldürülürseniz veya ölürseniz, [bilin ki] Allah'tan bir bağışlanma ve bir rahmet, onların toplamakta olduğundan daha iyidir (hayırlıdır).

158) Şayet, ölürseniz veya öldürülürseniz, [bilin ki] sadece Allah'ın [emrine]¹ doğru bir araya getirileceksiniz.²

1: Muzaf [tamlayan] hazf edilmiştir, cümle "ile emrillahi=الله أمر الي" takdirindedir.

2: Buradaki (تحشرون) ifadesi (يحشرون) şeklinde "onlar/sizi katledenler, haşır olunacaklar" mânâsında da okunmuştur. (zamaşşeri:keşşaf)

159) Ardından, Allah'tan bir rahmet sebebiyledir ki onlara yumuşak davrandın. kalbi katı sert [biri] olsaydın mutlaka çevrenden dağılırlardı. Öyleyse, onları affet ve onlar için bağışlanma dile. İş/emir konusunda, onlara danış. Azim ettiğin/karar verdiğin anda, Allah'a güvenip dayan (tevekkül et). Kesinlikle Allah, güvenip dayananları (mütevekkil olanları) seviyor.

160) Allah size yardım ederse, artık size galip [gelecek] hiçbir [şey] yoktur; sizi yardımsız bırakırsa, ondan sonra size yardım eden kimdir? O halde, inançlılar sadece Allah'a güvenip dayansın (tevekkül etsin).

161) Hıyanet etmek, herhangi bir Nebi için [mümkün] olmaz. Kim hıyanet ederse, kıyamet günü ihanet ettiği (şey) ile gelir. Sonra her cana (nefse) elde ettiği ne varsa o, kendilerine zulüm edilmeksizin tamamen ödenir.

162) Allah'ın Rızasına uyan kimse, Allah'tan bir hışıma/gazaba uğrayan ve barınağı cehennem olan kimse gibi midir? Ne Kötü bir barınaktır!

163) Onlar, Allah'ın katındaki derecelerdir. Hemde Allah, onların eylemlerini bir devamlı görendir.

164) Elbetteki Allah, inançlılara büyük lütufta bulunmuştu. Hani, içlerine kendi canlarından olan, kendilerine [Allah'ın] ayetlerini okuyup teşvik eden, kendilerini

arındıran ve kitabı ve hikmeti öğreten bir Elçi yönlendirmişti. Gerçekten, önceden apaçık bir kayboluşun kesinlikle içindeydi.

165) Size bir felaket (musibet) isabet ettiği zaman mı "Bu nasıl oluyor?" dediniz? Onlara (düşmana) onun [o musibetin] iki [katını] isabet ettirmiştiniz. "O, sizin nefislerinizin katından(gelmiş)tir" de. Kesinlikle Allah, her şeye imkanı olandır.

166-167) İki cemaatin/topluluğun karşılaştığı gün, size ne isabet ettiyse o, Allah'ın izniyle bir de inançları bilsin ve İkiyüzlülük (münafıklık) yapmış olanları bilsin diye [olmuştur]. Kendilerine [münafıklara] "Haydi gelin de Allah yolunda savaşın veya savunun" denilmişti. Onlar "Herhangi bir savaşı biliyor olsaydık, mutlaka size uyardık" dediler. Onlar o gün, kalplerinde olmayanları ağızlarıyla söylerken inanç bakımından, küfre¹ [kâfirlere] onlardan [inançlılardan] daha yakındı.

1: Bu ifadenin "kafirlerden" manasında olduğu da söylenmiştir. Sebebi ise, onlar savaştan kaçarak inananların sayısının az, düşman tarafın sayısının daha çok gösterilmesine sebep oldukları için inananlardan uzak, gerçeği örtelenlere yakın olmuş oldular. (İrşad Ebu-s su'd, kadı beydavi, nesefi, ilgili ayet)

168) [ikiyüzlülük yapanlar] ki oturdular, kardeşleri için "bize gönülden itaat etmiş olsalardı, öldürülmezlerdi" dediler. "Eğer dürüst idiyseyiz, ölümü kendi canınızdan savın!" de.

169-171) Allah yolunda öldürülmüş olanları sakın ölümlerini sanma! Aksine, [onlar] RAB'leri katında, Allah'ın kendi ikramından kendilerine verdiği için sevinir bir halde rızıklandırılan dirilerdir. Kendilerine arkalarından hiç katılmamış olanları, Allah'tan bir nimeti ve bir ikramı müjdelemek isterken kendilerine herhangi bir korku olmadığını, üzülmez bir halde olduklarını ve inançlıların ödülleri Allah'ın yok etmeyeceğini müjdelemek isterler.

172) [İnançlılar] ki kendilerine (o) yara isabet ettikten sonra Allah'a ve Elçiye olumlu cevap vermeyi dilediler. Onlardan¹, güzellik [iyilik] etmiş ve sakınmış kimseler için, çok büyük bir ödül vardır.

1: Buradaki “-dan” yani [min=من] harfi cerr'i, onlardan bir kısmını anlatmak maksadıyla değil, öncekini beyan etmek/açıklamak maksadıyla gelmiştir.
(Zamahşeri:keşşaf)

173) [Güzellik eden ve sakınanlar] ki, insanlar kendilerine "Gerçekten, insanlar size karşı (ordu) topladılar. O halde çekinin!" dediler. [bu sözleri] onları inanç bakımından artırdı ve "Allah bize yeter! ne güzel vekildir!" dediler.

174) Allah'tan bir nimet ve bir ikram ile kendilerine hiç bir kötülük dokunamadan döndüler. Allah, çok büyük bir ikram sahibi iken, Allah'ın Rızasına uydular.

175) İşte o, sadece kendi velilerini korkutan şeytandır¹. Eğer, inançlı idiyerseniz onlardan korkmayın, benden korkun.

1: İnançlıları korkutmak için "... Size karşı (ordu) topladılar. O halde çekinin!" diyen kimseyi anlatmaktadır. Şeytan bir sıfat olduğu için, kötülüğü yapan kişiye de "şeytan" denir. Kur'an'da çoğu ayette şeytanın tek olmadığı ve bir sıfat olduğu "şeytanlar (شياطين)" ifadesi ile belirtilir.

176) Küfr [gerçeği örtme] konusunda yarışanlar seni üzmesin¹. Kesinlikle onlar, hiçbir şekilde Allah'a asla zarar vermeyecekler. Allah, onlara ahirette [son'da] hiçbir hak vermemeyi istiyor. Onlar için büyük bir azap vardır.

1: Bir başka kıraat'te if'al babından (يُحزنك) şeklindedir. Bu okuma tercih edildi.
(kurtubi, nesefi, kadı beydavi ilgili ayet)

177) Gerçekten, inanca karşılık küfrü [gerçeği örtüp göz ardı etmeyi] satın almış olanlar, hiçbir şekilde Allah'a asla zarar vermeyecekler ve onlar için can yakan bir azap vardır.

178) Gerçeği örtmüş olanlar, sakın kendilerine süre vermemizin kendi benlikleri (nefisleri) için bir hayır olduğunu sanmasınlar!¹ Onlara alçaltıcı bir azap varken, ancak kasıtlı suç[larını] artırınsınlar diye onlara süre veriyoruz.²

1: "le tahsebenne=لا تحسبن" yani "sakın sanma!" şeklinde de okunmuştur. (kurtubi)

2: Bazıları, buradaki "lam=ل" harfinin "lam-ul akıbet" yani "sonuç bildiren lam harfi" anlamında olduğunu iddia etmiştir. (Beydavi) buna göre "Onlara sadece süre veriyoruz, sonucunda onlar da kasıtlı suç[larını] artırıyorlar" anlamındadır.

179) Allah, üzerinde bulunduğunuz bu halde, temiz olanlarından, pis olanı ayırt edene kadar inançlıları bırakacak değildir. Allah, sizi gayb'a[görünmeyene] muttali kılacak [haberdar edecek] değildir. Fakat, Allah elçilerinden kimi tercih ediyorsa onu seçiyor. O halde, Allah'a ve Elçilerin'e inanın. Eğer, inanır ve sakınırsanız, artık sizin için çok büyük bir ödül vardır.

180) Cimrilik yapanlar, Allah'ın ikramından verdiği [şeylerin] kendileri için bir hayır olduğunu sanmasınlar! Aksine! o, onlar için bir kötülüktür (şerdir). Kıyamet günü, Göklerin ve yerin (Evrenin) mirası Allah'a ait iken, onların kendisi ile cimrilik yaptıkları ne ise, o boyunlarına dolandırılacak. Allah, onların eylemlerinden² devamlı haberdardır.

1: Burada (يحسبن) ["sanmasınlar" ifadesi] (تحسبن) ["siz sanmayın"] olarak da okunmuştur. (kadı beydavi, kurtubi, zamahşeri:keşşaf)

2: Buradaki (تعملون) kelimesi (يعملون) şeklinde de okunmuştur (keşşaf sahibi, ilgili ayet) daha uygun olduğu için bu tercih edildi.

181-182) Allah "biz zenginler iken, Allah çok fakirdir" demiş olanların sözlerini elbetteki duymuştu. Onların sözlerini, haksız yere Nebi'leri öldürmelerini yazacağız, "Yangının azabını tadın!" diyeceğiz. "İşte bu, ellerinizin önden hazırladığı [şeyler] sebebiyledir. Allah, kullara asla ve asla zulüm edici değildir."

183) "Allah, bize anlaşma verdi: Hiçbir Elçiye, bize ateşin yiyeceği bir kurban getirene kadar inanmıyoruz." demiş olanlar[a gelince], "Elçiler, benden önce açık kanıtlarla ve

demiş olduğunuz şeyle (ateşin yiyeceği bir kurban ile) size gelmişti. Eğer doğru kimselerseniz, neden onları öldürdünüz?" de.

1: İltifat sanatı uygulanarak, üçüncü şahıs yerine ikinci şahıs olarak soru soruldu. İltifat sanatı, arapçada olduğu gibi Türkçemizde de mevcuttur. Mesela Mehmet Akif Ersoy'un Çanakkale şehitleri için yazdığı bir şiir şöyledir:

"Vurulup tertemiz alnından uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için bu toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdat inerek öpse o pâk alını değer."

Şehitleri ilk başta üçüncü şahıs olarak anlatıp, üçüncü satırda ikinci şahıs olarak anlatarak iltifat sanatını kullanmıştır.

184) Artık seni yalanladılar ise, [bil ki] senden önce açık kanıtlar, zukur¹ ve aydınlatıcı kitap ile gelen Elçiler de yalanlanmıştı.

1: Hikmetli her kitaba bu adın verildiği söylenir. (ez zad'ul mesir, ilgili ayet) bazıları, anlaşılması zor olan her ilahi kitabın adının bu olduğunu söyler.
(müfredat : زبر)

185) Her canlı ölümü tadıcıdır¹ ve kıyametin gününde, ancak ödüllerinize size tamamen veriliyor. Artık, ateşten kurtarılan² ve cennete girdirilen kimse kurtulmuştur. Dünya [ilk] hayatı, çokça aldatan bir geçimden başkası değildir.

1: Günümüzde bazıları, ölümsüzlüğün sırrının bulunacağını ve bazı canlıların ölümsüz olmasının mümkün olduğunu savunarak bu ayeti geçersiz yapmaya çalışmaktadır. Ancak bilimsel olarak ölümsüzlük mümkün değildir. Çünkü evrenin sonunun geleceğini ispatlayan pek çok bilimsel teori ve hipotez vardır. Biyolojik olarak canlıların ömrü sadece uzayabilir; ancak büyük çöküş veya büyük yırtılma

gibi teorilere göre evren son bulunca, biyolojik olarak hayatta kalmak, bu evrende hiçbir işe yaramayacaktır.

2: Meryem 68-75 ayetlerine bakınız.

186) Doğrusu, mallarınız ve canlarınız konusunda, sınıyorsunuz. Sizden önce, kendilerine kitap verilmiş olanlardan ve ortak koşanlardan mutlaka ama mutlaka çok eziyet duyacaksınız. Sabreder ve sakınırsanız, [bilin ki] işte bu, kesinlikle kararlı [lık gerektiren] işlerdendir.

187) Bir vakit Allah, kendilerine kitap verilmiş olanların "onu [o kitabı] insanlara mutlaka ama mutlaka açıklayın ve sakın onu gizlemeyin." [diye] pekiştirilmiş anlaşmalarını almıştı. Ardından onu¹ sırtlarının ardına değersizce attılar ve onun karşılığında az bir bedel satın aldılar. Satın aldıkları [şey] ne kötüdür!

1: "onu" (ﻮ) zamiri "kitaba" işaret olursa "kitabı hiçe sayıp az bir bedele sattılar" mânâsına gelir. Aynı şekilde bu zamir, "pekiştirilmiş anlaşmalarına" da işaret olarak "Anlaşmayı hiçe sayıp az bir bedele sattılar" anlamına da gelebilir.

188) Sakın [meydana] getirdiklerinden dolayı sevinen ve hiç yapmadıklarından dolayı övünmeyi sevenlerin azaptan kurtaracak yerde olduklarını sanma!¹ kesinlikle sanma! Onlar için acı bir azap vardır.

1: "le tahsebUnnehum=ﻻ ﺗﺤﺴﺒﯘﻧﻬﻢ" yani "Siz sanmayın!" olarak da okunmuştur. (zamaşşeri:keşşaf)

189) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] krallığı sadece Allah'a aittir ve Allah her şeye imkanı olandır.

190) Kesinlikle göklerin ve yerin [tüm evrenin] yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri yerine geçişinde, sağlıklı akıl sahipleri için mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

191-194) [Sağlıklı akıl sahibi olanlar] ki, ayakta, otururken ve yanları üzerinde [yatar] iken, Allah'ı hatırlayıp anar ve göklerin ve yerin [tüm evrenin] yaratılışı konusunda düşünürler. "RAB'bimiz, bunu [evreni] yalan [gereksiz] olarak yaratmadın, seni tenzih ederiz artık bizi (o) ateşin azabından koru. RAB'bimiz, kesinlikle sen kimi ateşe girdirirsen, onu rezil etmişindir. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur. RAB'bimiz, kesinlikle biz "RAB'binize inanın!" diye inanca çağırın bir davetçi (kur'an'ı)¹ işittik, ardından inandık. RAB'bimiz, artık cezayı gerektiren işlerimizi bize bağışla, bizden kötülükleri tamamen örtüp yok et ve bizi iyilerle beraber vefat ettir. RAB'bimiz, bir de Elçilerinin üzerinden bize söz verdiğini bize ver, kıyamet gününde bizi rezil etme. Gerçekten sen, verilen söze aykırı hareket etmezsin." [dediler]²

1: Cin suresinin 1-14 ayetleri, buradaki kasıt edilenin kur'an olduğunu gösteriyor.

2: "ka'lu=قالو" yani "dediler" sözü hazf edilmiştir.

195) Ardından, RAB'leri onlara olumlu cevap vermeyi diledi: "Kesinlikle ben, sizden erkek veya dişi, çalışanların eylemlerini boşa çıkarmam. Siz, birbirinizdensiniz." Artık, onlar göç etti, yurtlarından çıkarıldı, benim yolumda eziyete uğradılar, savaştılar ve öldürüldüler. Allah'ın katından bir sevap [eylemin getirisi] olarak onlardan kötülüğü mutlaka ama mutlaka tamamen örtüp yok edeceğim ve alt taraflarından ırmaklar akan cennetlere onları mutlaka ama mutlaka girdireceğim. Allah, [eylemin getirisinin] en güzeli kendisinin katındadır.

196-197) Gerçeği örtmüş olanların, beldelerde dönüp dolaşması¹ seni aldatmasın. [Bu] pek az bir geçimdir. Sonra, onların barınağı cehennemdir. Ne Kötü bir hazırlanmış yerdir!

1: "En tekallube = أن تقلب" takdirindedir.

198) Fakat, RAB'lerine (karşı gelmekten) sakınmış olanlar[a gelince] kendilerine, Allah'tan bir konaklama olarak alt taraflarından ırmaklar akan, içinde kalıcı oldukları cennetler vardır. Allah'ın katında bulunan ise, iyiler için daha iyidir (hayırlıdır).

199) Gerçek şu ki: kitap halkından, Allah'ın ayetlerini az bir bedele satmayan, Allah'a saygılı olarak, Allah'a, size indirilmiş olana ve kendilerine indirilmiş olana inanan kimseler mutlaka vardır. İşte onlara, RAB'lerinin katında ödülleri vardır. Kesinlikle Allah, hesabı seri olandır.

200) Ey inananlar! Sabredin, sabırda yarışın, nöbetleşin ve Allah'a (karşı gelmekten) sakının. Beklenir ki, başarılı olursunuz.

NİSA (4)

1) Ey insanlar! Sizi, bir tek candan yaratan, ondan(onun türünden)¹, onun çiftini yaratan, o ikisinden pek çok erkekler ve kadınlar savuran [meydana getiren] RAB'binize (karşı gelmekten) sakının! Kendisiyle soruşturduğunuz/istekte bulunduğunuz Allah'a (karşı gelmekten) ve Rahimler'den de sakının. kesinlikle Allah, [en başından beri] üzerinizde devamlı bir gözetleyendir.

1: Genelde bu ifadenin tevratta anlatılan, "kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratılması" olayıyla alakalı olduğu düşünülmektedir; fakat "ondan" (minha=منها) ifadesinden, "onun bir parçasından" olduğu sonucu çıkmaz. Aynı ifade "kendi canınızdan eşler yaratan" (Rum 21) ayetinde de geçmektedir. Bu ifadeden, kadınların hepsinin erkeklerin bir parçasından yaratılmış olduğu şeklinde anlayamayız. "Kendi canınızdan bir Elçi geldi" (Tevbe 128) ayeti de aynı "min=من" harfi cerr'i ile gelmiştir. Bu sebeple ilgili ayeti "Onun türünden" olarak anlamalıyız.

Ya da bu ifade, hücre teorisi ile ilgili olabilir. Bu durumda "Can" dediği ilk hücredir. "ondan (o candan) kendisinin çiftini yarattı" ifadesi de hücrenin bölünerek çiftini meydana getirmesi ile ilgilidir.

2-3) Yetimlere mallarını verin, pis olanla temizi değiştirmeyin, onların [yetimlerin] mallarını, kendi mallarınıza [katarak] yemeyin/almayın. Kesinlikle bu, [en başından beri]¹çok büyük bir günahı. Yetimler konusunda hakkaniyetsizlik etmekten korktuysanız [yetimlerin velisi olan]² kadınlardan sizin için temiz olanlar [ile] ikişer üçer dörder evlilik yapın. Artık, adil olamamaktan korktuysanız bir tanesiyle [evlenin] veya gücünüzün sahip olduğu (evlilik yoluyla sahip olduğunuz)³ [yeter]. İşte bu [hüküm] haksızlık yapmamanıza daha yakındır.⁴

1: "ka'ne=كان" nakıs fiili, "idi" manası verir.

2: Bazen muzafun ileyh [tamlanan] hazf edilir, muzaf bundan bedel olarak tenvin veya harfi tarif alır. (İlhami haktan| Arapça dil bilgisi) Ayetteki "En-nisa=النساء" yani "kadınlar" ifadesi de harfi tarif yani "el=ال" takısı almıştır. Bu durumda muzafun ileyh hazf edilmiştir. İfadenin takdiri "Nisa-el yeteme=نسا اليتامى" yani "yetimlerin kadınları" olabilir. Buna delil Nisa 127. Ayettir. Genellikle "isteğe bağlı dört eş hakkı" olarak anlaşılmış olsa da ayetin bağlamında yetimlere bakma durumundan bahsedilmektedir. Bu durumda ayetin bu kısmı, yetimlerin velisi olan kadınlarla evlilikten bahsetmektedir.

Bu ifade, asla yetimlerle evliliğe bir delil değildir. Eğer, bazı meallerin parantez içinde yazdığı gibi yetimlerle evlilikten bahsediyor olsaydı "fenkihu-l yeteme=فانكحو اليتامى" veya en uygun şekilde "fenkihu hunne=فانكحو هن" yazması gerekirdi.

"Neden kadının dört eş alma hakkı yoktur?" sorusuna gelince: üstteki açıklamaya binaen ayetin amacı yetimlerin velisi olan kadınları ortada bırakmamak ve yetimlere sahiplik etmektir. Amaç bu olunca, yetimlerin velileri olan kadınlarla çok eşlilik hakkını İslam erkeğe vermiştir. Aksi taktirde hedefin dışına çıkmış olurdu.

3: "Gücünüzün sahip olduğu" manası verilen bu ifade, bir açıklamaya göre "Nikah yoluyla sahip olduğunuz" anlamındadır. (kaynaklar için Nisa 24. Ayetin dipnotuna bakınız) bu durumda ayetin anlamı şu şekilde olur "onların [yetimlerin velisi olan kadınların] bir tanesiyle evlenin veya nikah yoluyla sahip olduğunuz size yeterlidir" Bu durumda "vahideten=واحدة" [bir tek kadını] ifadesi "evlenin" emrine bağlıdır. Devamında geçen "gücünüzün sahip oldukları" ifadesi ise mebni olduğu için mahallen merfudur. "Gücünüzün sahip oldukları size yeter" anlamındadır.

Bir başka alternatif olarak, bu ifade Nisa 24. Ayetteki kullanımı gereğince Mümtehine 10. Ayette bahsedilen muhacir kadınlar olabilir. Eşi müslüman olmayan ama kendisi müslüman olarak İslam ülkesine hicret eden kadın hükmen

boşanmış sayılıyor. Benzeri bir açıklama, bir sahabe tarafından söylenmiştir.
(Nisa 24. Ayetin dipnotuna bakınız)

Ayetteki "bir tek kadını" sözü "Vahidetun=واحدة" şeklinde merfu olarak da okunmuştur. "bir tanesi yeterli" anlamındadır. (Zamahşeri:keşşaf) mevcut kıraat'te ise "vahideten=واحدة" şeklindedir. Bu durumda amili "evlenin" fiili olur. "bir tanesiyle veya gücünüzün sahip olduğuyla evlenin" anlamında olur.

4: Çok eşlilik için ilk hanımın onayının alınması daha uygundur.

Çünkü Nisa 19 "Kadınlara güzel dostluk edin", bakara 229 "Kadınları güzellekle [nikahınızda] tutun" ayetleri kadınlara iyi davranmayı emir etmekte; ayrıca Nisa 128. Ayette erkeğin başka bir eş alma isteği üzerine erkeğe ve kadına anlaşma yapmaları söylenmektedir.

4) (o) Kadınlara [yetimlerin velisi olan kadınlara] sadakalarını titizlikle verin. Artık, ondan [sadakalarından] herhangi bir şeyi bizzat (nefsen) size temiz saydılar [bağışladılar] ise, onu rahat olarak afiyetle yiyin/alın.

5) Allah'ın, sizin için bir ayakta kalış [geçim kaynağı] yaptığı mallarınızı akli zayıflara vermeyin. O [mallarınız] içinde onları rızıklandırın, giydirin ve bilinen iyiliğe uygun bir söz olarak onlara söyleyin.

6) Yetimleri evlilik çağına ulaşıncaya kadar sınayın. Artık, onlardan bir olgunluğu açık seçik gördüyseniz mallarını onları geri yollayın. Onlar büyüyorlar diye, onu [malı] israf ederek ve çabucak yemeyin! Kim bir zengin idiyse, iffetli olmaya çalışsın; kim çok fakir idiyse, bilinen iyiliğe uygun olarak yesin. Mallarını kendilerine geri yolladığınız zaman, onlara karşı şahit ettirin. Devamlı bir hesap eden olarak Allah yetti.

7) Meydana getirenlerin [anne-babanın] ve akrabaların bıraktığından, erkekler için bir nasip vardır; meydana getirenlerin [anne-babanın] ve akrabaların bıraktığından farz

kılınmış [belirlenmiş] bir nasip olarak -ondan [bırakılıandan] az veya çok- kadınlar için de¹ bir pay vardır.

1: İslamdan önce, cahiliye döneminde kadınların mirastan hakkı yoktu. (kurtubi ilgili ayet)

8) Kısmete [miras paylaşımına] hazır buldukları zaman yakınlık sahiplerine, yetimlere ve yoksullara [gelince] ondan [kısmetten] onları da rızıklandırın. Bilinen iyiliğe uygun bir söz olarak onlara söyleyin.

9) Arkasından zayıf bir soy bırakacak olsa, onlara korkacak olan [o kimseler] çekinsinler. Artık, Allah'a (karşı gelmekten) sakınsınlar ve dürüst-adil bir söz söylesinler.

10) Gerçek şu ki, yetimlerin mallarını zulüm olarak yiyenler, karınlarının içine sadece bir ateş¹ yiyorlar ve çılgın Ateşi[n azabını] çekecekler!

1: "Ateş" ile kasıt "haram" da olabilir. (kurtubi)

11) Allah, çocuklarınız hakkında vasiyet ediyor¹. Erkeğe, iki kızın payının misli vardır². Eğer, ikiden fazla kız idiyse, bırakılanın (mirasın) üçte ikisi onlarındır.³ Eğer, bir tek kız idiyse, yarım onundur. Eğer onun [ölünün] çocuğu varsa, bırakılıandan⁴ ebeveynine [anne ve babasına] yani o ikisinden her birine altıda bir [pay] vardır. Eğer, hiç bir çocuğu yoksa ve onun ebeveyni [Anne ve babası] ona mirasçı oluyorsa, annesine üçte bir [pay] vardır. Eğer onun [üç veya üçten fazla]⁵ kardeşleri varsa annesine altıda bir [pay] vardır. [Vefat edenin] kendisiyle vasiyet yaptığı vasiyetin veya borcun ardındandır. Atalarınız ve oğullarınız.. onların hangisinin fayda bakımından size daha yakın olduğuna [dair] bilgi yakalayamazsınız. Allah'ın katından bir farzdır olarak [hüküm böyledir]. Kesinlikle Allah, [en başından beri] bir bilendi, bir hakimdi/hikmetliydi.

1: Bakara 180. Ayete göre bir kimse vasiyet etmek zorundadır. Eğer vasiyet etmedi ise, bu ayetteki vasiyet hükmü geçerlidir.

2: Kur'an, evin geçimini, kadının ihtiyacı olan herşeyi erkeğin omuzuna yüklüyor, (bakara 233) üstüne evlenirken erkeğin kadına mehir vermesini emir ediyor. (Nisa 24-25) ve erkek eğer ayrılırsa bu mehirden bir çöp dahi alamıyor. (Nisa 20) - tabi kadının kendi rızasıyla bağışlaması müstesna (nisa 4)- ilaveten boşanma durumunda kadının bir müddet erkeğin mülkünde misafir olması ve hamilelik durumunda geçiçi bir süreliğine kadına nafaka verme görevi erkeğe verilmiştir. (Talak 3-6) Kadının bu şekilde bir sorumluluğu olmadığı için mirastan, erkeğin fazla almasını vasiyet ediyor.

Bu oldukça adil bir emirdir. Adaletsiz olduğunu iddia edenlerin aksine: eğer kadın ve erkek mirastan ikisi de eşit almış olsaydı, erkeğin mehir vermesi ve kadınları gözetleyici olmasından dolayı erkeklere adaletsizlik olurdu. Ayrıca ayetin bir bölümünde kadının ve erkeğin aynı payı aldığını görebiliriz.

İslam, hüküm vermeden önce, cahiliye döneminde kızlara mirastan pay verilmezdi. (kurtubi Nisa 7)

"iki kızın payının misli..." yani mirası dörde bölüyoruz: her bir kıza 1/4 (toplamda 2/4) verilir; 2/4 bir erkeğe verilir.

3: Burada iki kızın alacağı pay belirtilmemiştir. Bu konuda kimileri hadislere dayanarak iki kızın payının da 2/3 olacağını savunmuştur.

Bazıları ise, ayetteki illetin "kızların ikiden fazla" olması durumunu göz önünde bulundurarak, iki kıza 2/3 pay vermenin doğru olmadığını savunmuştur.

Ancak doğru görünen ikinci görüştür. Sebebiyse önceki ifadede "Erkeğe iki kızın misli kadar pay vardır" demesi iki kız bir erkek oranını gösteriyor.

4: Bu kısımdan itibaren "mimma tereke= مما ترك" denilmesi, mirastan kalan payı kapsadığını gösteriyor.

5: "İhvatun=إخوة" çoğuldur. Ancak çoğul, üç veya üçten fazlası için kullanılır. İki tane olan için çoğul değil, ikil [tesniye] kullanılır.

Sonraki ayette anlatılacak olan sistem üzerine bir dağıtım yapalım.

Ölen bir adamın bıraktığı 6000 TL'nin mirasçısı: Anne, Baba ve bir kız çocuğu olsun:

Öncelikle anne ve babaya 2/6 verilir (2000). Geriye kalan 4000 TL'nin 1/2'i (2000) tek kıza verilir. Kalanı, eğer erkek çocuk varsa ona; yoksa nisa 8. ayette anlatılanlara verilir.

12) [Eşlerinizin] kendilerine ait hiç bir çocuğu yoksa, eşinizin bıraktığının (mirasın) yarısı sizindir. O halde, kendilerine [eşinize] ait herhangi bir çocuk varsa [eşinizin] bıraktıklarından dörtte biri sizindir. [Vefat eden kadının] kendisiyle vasiyet yaptığı vasiyetin veya borcun ardındandır. Hiç bir çocuğunuz yoksa, bıraktığınızdan dörtte biri onlarındır [eşinizindir]. O halde, çocuğunuz varsa bıraktığınızdan sekizde biri onlarındır [eşinizindir]. Kendisiyle vasiyet ettiğiniz vasiyet yaptığınız vasiyetin veya borcun ardındandır. Eğer kendisine mirasçı olunan adam veya bir kadın kelale¹ [Annesi-babası ve çocuğu olmayarak ölen biri] ise ve kardeşi veya kız kardeşi de var idiyse, o ikisinden her birine altıda bir [pay] vardır. Artık, onlar bundan daha çok idiyse, zarar vermeksizin kendisiyle vasiyet edilen vasiyetten veya borçtan sonra üçte bir konusunda ortak². Allah'tan bir vasiyet olarak [hüküm budur]. Allah, devamlı bir bilendir, bir halimdir.

1: "Kelale=كلالة" kelimesinin anlamı konusunda pek çok yorum vardır. En uygunu, peygambere isnat edilen bir hadiste yazdığı üzere "annesi-babası ve çocuğu olmaksızın ölen kimse" anlamındadır. (müfredat: كل)

2: Kuranda matematik hatası yoktur. Bu ayetlerde miras dağıtımının neredeyse özetinin özeti verilmiştir. Bu durumu anlamayan kişiler kuranda bir matematik hatası olduğunu sanmıştır. Bazı durumlarda, özellikle de 12. Ayetteki durumla 11. Ayetteki durumu tek bir durum gibi kabul ettiğimiz durularda, ayetlerdeki oranlar

tutmuyor gibi görünmektedir. Bu durum, Hz. Ömer döneminde de fark edilmiş ve Hz. Ömer bu duruma karşılık avliye, yani payın paydadın fazla çıktığı durumlarda payları eşitleme, yöntemine yönelmiştir.

Avliye yöntemi sağlıklı görünmediği için İbni Abbas'ın farklı bir yöntem uygulayarak Hz. Ömere karşı çıkıp "Eğer Allah'ın öncelikli yaptıklarını öncelikli saymış; geriye bıraktıklarını geriye bırakmış olsaydı avliyeye gerek kalmayacaktı" ve "Allah, hissesi başka bir hissenin varlığında değişen Anne, Eş ve Kocayı öncelikli yaptı...." dediği bilinmektedir.

Bu sisteme göre ayette bir matematik hatası yoktur. Nisa 11-12 ayetlerinde dikkat edilirse Annenin, eşin ve kocanın hissesi her durumda belirtiliyor; başka mirasçılardan varlığı onların hisselerini ortadan kaldırmıyor; sadece oranlarını değiştiriyor. Bu durumda öncelikle bu kişilerin payları verilmeli; geriye kalanı çocuklara verilmelidir.

Popüler Matematik hatası iddiasına şimdi bir göz atalım;

Bir adam vefat etti; geride üç kız, anne ve baba, bir de eş bıraktı.

Öncelik sonralık sıralamasına uyulmadığı takdirde eşe verecek bir pay kalmıyor.

Şimdi bu sıraya uyararak bir dağıtım yapalım:

Bırakılan miras 18.000 ₺ olsun. Önce eşe $\frac{1}{8}$ (2.250) verilir. Kalan 15.750 TL, Anne ve Baba $\frac{2}{6}$ (5.250) alır. Kalan 10.500 TL, üç kız $\frac{2}{3}$ (7000) alır. Geriye kalan $\frac{1}{3}$ (3500) Nisa 8. ayette anlatılanlara: akrabalara, yetimlere ve yoksullara verilir.

Görüldüğü üzere herhangi bir matematik hatası yoktur.

13) İşte bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'a ve Elçisi'ne gönülden itaat ediyorsa, [Allah] onu alt taraflarından ırmaklar akan, içinde kalıcı oldukları cennetlere girdirir. İşte bu, çok büyük bir kurtuluştur.

14) Kim, Allah'a ve Elçisi'ne isyan ederse ve onun sınırlarını çiğnerse, [Allah] onu, içinde bir kalıcı olduğu bir ateşe girdirir. Ona, alçaltan bir azap vardır.

15) Kadınlarınızdan, (o) çirkini işi¹ [meydana] getiren o kadınlar[a gelince] onlara karşı sizden dört [kişiyi] şahit isteyin. Artık, şahitlik ettilerse, ölüm onları vefat ettirinceye veya Allah onların lehine² bir yol meydana getirinceye kadar onları evlerde tutun.

1: "Velletiy=والاتي" ismi mevsulü dişiler için kullanılır. "fahişet=فاحشة" kelimesi ise, hemcinslerin yaptığı zina yani eş cinsellik için kullanılır. (Ankebut 28-29) dolayısıyla bu ayette anlatılan lezbiyenliktir.

2: "Lehine bir yol" ifadesinden kasıt, onların hemcinslerine olan yönelişlerini bırakıp karşı cinslere yönelmesidir.(Fahredden Razi)

Çoğunluk bu ayeti recm'e yorumluyor olsa da ayette "lehlerine" bir yol yapılacağı belirtiliyor. Oysa ki recm veya Nur 2. Ayetteki sopa cezasına bağlamak onların lehlerine değil aleyhlerine bir durumdur.

"Peki, hemcinslerine yönelen bir kadına hapis cezası vermenin mantığı nedir?"

Bu ayette tercih olarak hemcinslerine yönelen kişilere verilecek cezadan bahsediliyor. Eğer eşcinsellik doğuştan geliyorsa, durum değişebilir. Çünkü Allah, kimseye gücünden fazlası sorumluluk vermeyeceğini belirtmiştir. (bakara 286) fakat şu anki araştırmalar, gerek "eşcinsellik geni" olduğu iddia edilen genin eşcinsellikle alakasız oluşu, gerek yapılan bir araştırmada eş cinselliğe yönelen kişilerin sonradan karşı cinslere yönelmesi olsun, eşcinselliğin genetik değil; tercih olduğunu doğruluyor. Konuyla ilgili şu derlemeyi okuyabilirsiniz:

<https://www.bilimveyaratilisagaci.com/2020/04/escinsellik-genetik-midir-tercih-midir/>

16) Sizden onu [çirkin işi] [meydana] getiren iki [erkeğe¹] eziyet edin. Artık, o ikisi Tevbe eder ve (kendi hallerini) düzeltirler ise, o ikisi hakkında [eziyetten] uzaklaşın. Kesinlikle Allah, [en başından beri] tevbeyi çokça kabul edendi, bir Rahimdi.

1: "Ellezeni= اللذان" ifadesi, bunun iki erkeğin kendi arasında yaptığı bir fuhuş çeşidi, yani eşcinsellik olduğunu gösterir.

Bu ayetin, normal zina cezasıyla alakalı olup, eziyetin Nur 2. Ayette bahsedilen 100 celde cezası olduğu da söylenmiştir. İsabetlidir, ancak aynı ayetteki kelime farkları açıkça belli olduğu için, ilk yorum daha isabetlidir.

17) Allah'a göre [kabul edilecek] tevbe, sadece bir bilgisizlikle kötülük yapıp sonra da çok yakından [hemen peşinden] tevbe edenler içindir. İşte, Allah onların tevbelerini kabul eder. Allah, [en başından beri] bir devamlı bilendi, bir hakimdi/hikmetliydi.

18) Ölüm, onların birine hazır oluncaya [gelineye] kadar kötülükleri yapıp da [ölüm gelince] "Gerçekten ben, şimdi tevbe ettim!" demiş olanlar için ve kafirler [gerçeği örtenler] olarak ölenler için tevbe [geçerli] değildir. İşte onlar için can yakan bir azap hazırladık.

19) Ey inanmış olanlar! Kadınlara hoş olmayan bir şekilde mirasçı olmanız size helal değildir. Onlara verdiğinizin bir kısmını götürmek için onlara şiddetle engel olmayın. Ancak apaçık bir çirkin iş [meydana] getirmeleri [durumu] hariç. Onlara [kadınlara] bilinen iyiliğe uygun bir şekilde güzelce dostluk edin¹. O halde, onlardan hoşlanmadıysanız [bilin ki] bir şeyden, kendisinde Allah'ın pek çok yarar (hayır) meydana getirmesi ile birlikte hoşlanmıyor olabilirsiniz.

1: "Muaşerat= معاشرة" güzel bir dostluk olarak dostluk etmektir. (İbni kuteybe:Garib-ul kur'an)

20) Eğer, bir eşin yerini [başka] bir eş [ile] deęiřtirmeyi¹ istediyseniz ve onlardan [kadınlardan] birine tonlarca (mehir) verdiyseniz, hiçbir şekilde ondan(mehirden) almayı. İftira ederek ve apaçık bir kasıtlı suç [işleyere] onu [verdiğinizi] alıyor musunuz?

1: "Bir eşten boşanıp, başka bir eş almak isterseniz" mânâsına gelir. (Beydavi)
Yani "bir eş üstüne başka bir eş daha alırsanız" manasında değildir. Ki, anlatıldığı kadarıyla bazıları kendi eşi dışında başka bir eşe göz koyduğu zaman, kendi eşinden boşanmak için eşine iftira atar, ona verdiği malı geri almak için onu zorlar ve ona baskı yapardı. (Zamahşeri:keşşaf) Ayet, bu eylemi yasaklamıştır.

21) [Siz ve kadınlar] birbirinizle kaynaşmış ve onlar [kadınlar] sizden oldukęa kuvvetli bir pekiştirilmiş anlaşma (evlilik sözleşmesi) almışken, onu [verdiğinizi] nasıl geri alıyorsunuz?

22) Geğmişte [evlilik yapmış olduğunuz] bir tarafa, kadınlardan babanızın evlilik yaptıkları ile evlilik yapmayın. Kesinlikle bu, [en başından beri] bir çirkin iş ve bir iğrençlikti. Yol bakımından ne çirkindir!

23) Anneleriniz/nineleriniz¹, kızlarınız/torunlarınız², kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşin kızları, kız kardeşin kızları, sizi emzirmiş olan anneleriniz [süt anneleriniz] emzirmeden olan kardeşleriniz [süt kardeşleriniz] hanımlarınızın annesi ve kendileriyle baş başa kaldıęınız³ kadınlardan evinizde bulunan⁴ üvey kızlarınız [ile ilişki/evlilik] size haram kılındı. O halde, kendileriyle hiç baş başa kalmamış iseniz, size bir günah/yanlışa meyil ediş yoktur. Geğmişte [evlilik yapmış olduğunuz] bir tarafa, sizin belinizden olan oğullarınızın [öz oğullarınızın] helali ve iki kız kardeşin arasını [ikisini birlikte] almak da [size haram kılındı]. Kesinlikle Allah, [en başından beri] çok bağışlayandır, rahimdir.

1: "Anneleriniz" ifadesi nineleri de kapsar. Mesela araf 27. Ayette "Anneniz" derken Adem'in eşini kastetmiştir. Hâlbuki Adem'in eşi, bizim annemiz değildir, soyumuz kendisinden geldiği için "anne" denilmiştir. Benzeri bir kullanım da "İsrail'in oğulları" derken, İsrail'in bizzat oğullarının değil; torunlarının da kasıt

edilmesinde vardır. "Adem'in oğulları"(Araf 27) derken, Adem'in soyundan gelenlerin kasıt edilmesi; "Babanız İbrahim" (Hac 78) derken hepimizin "babası" olarak tanıtılması da buna benzer bir kullanımdır.

2: "Kızlarınız" ifadesi torunları da kapsar. Tıpkı "İsrail oğulları" sözüyle, israil'in tüm torunlarının kasıt edilmesi gibidir.

3: Bu kelimenin manası, ilişki ile sınırlı değildir. Bir erkek bir kadınla ilişki yaşamamış olsa bile, sadece açık bir şekilde birbirlerini görmüş olmaları bile, bu ifadenin kapsamına girer. (Zamahşeri: keşşaf) devamında bu şekilde bir şey yaşanmamış olan ve zina veya nikah yoluyla birliktelik olmamış kişilerin kızlarının "üvey kız" sayılamayacak olduğunu ve bu kişilerle evliliğin helal olduğunu bildiriyor.

4: "Geçimini üstlenmiş olduğunuz, Öz kızınız konumunda olan ve annesiyle bir arada olduğunuz" manasındadır (Zamahşeri:keşşaf)

24) Allah'ın üzerinizdeki bir yazısı [hükmü] olarak, gücünüzün sahip oldukları (evlilik hakkına sahip olduğunuz)¹ dışında korunmuş [hür] kadınlar da, [size haram kılındı]. İşte bunların [sayılan kadınların] gerisinde kalanları iffetsizlik edenler olmamanız, korunanlar [namuslu] olmanız [şartıyla] mallarınız ile istemeniz size helal edildi. Artık, onlardan [kadınlardan] onunla (evlilikle)² geçinmek/yararlanmak isterseniz, bir farz [şart] olarak onlara mehirlerini verin. (Bu) farz kılınmıştan sonra, o konuda karşılıklı rıza göstermeniz konusunda size bir günah/yanlış meyil ediş yoktur. Kesinlikle Allah, [en başından beri] bir devamlı bilendi, bir hakimdi/hikmetliydi.

1: "Gücünüzün sahip oldukları" ifadesiyle kastedilen, bir açıklamaya göre "Nikah yoluyla sahip olunan" kadınlardır. (Fahreddin Razi) bir başka açıklamaya göre de "hür kadınlardan ikişer üçer dörder" evlilik izni verilen kadınlardır. (Mukatil bin Süleyman, Fahreddin Razi) bu durumda "muhsenat=محصات" ifadesiyle kastedilen, bir sonraki ayette anlatıldığı gibi hür kadınlardır. (Fahreddin Razi) Mukatil [v. 767] ise bunların "tüm kadınlar" olduğunu söyler.

Bu açıklamalar doğrultusunda verilen mana şudur: "Kendileriyle evlilik iznine sahip olduğunuz kadınlar dışında, geriye kalan hür tüm kadınlar (mesela müşrik kadınlar) ile evlilik haramdır."

Bir başka açıklamaya göre, "gücünüzün sahip oldukları" ifadesiyle kastedilen, kendisi hicret etmiş ama eşleri hicret etmemiş kadınlardır. Mümtehine 10. Ayet ise, bu kadınlarla evlilik yapınca onların helal olduğunu belirtmiştir. (Maturudi)

Gelenekte, bu kişilerin cariyeler olduğu söylenmiş ve ayetin başına "harp esiri olarak sahip olduğunuz kimseler" ifadesi eklenmiştir. Ancak ayette bu ifade yoktur, bu sadece bir yorumdur. Üstteki yorumlar, kur'an'ın bütünlüğüne daha uygundur. Çünkü Muhammed 4. Ayete göre, esirler bırakılmak zorundadır. Nur 33. Ayete göre, cariyeler de dahil olmak üzere kadınları istemedikleri bir şeye zorlamak yasaktır. Durum böyleyken, nasıl bu ifade cariyelere bağlanıp onlarla zorla birliktelik olarak yorumlanabilir? Bu ne vicdana sığar, ne de kur'an'ın bütünlüğüne uyar.

2: Ayetin bağlamı evlilik hükmü ile ilgili olduğu için, buradaki (ﷻ) zamiri, "evlilik" mânâsına işaret eder.

25) Sizden kimin inançlı korunmuş (hür)¹ kadınlarla evlenmeye mali güç bakımından gücü yetmiyorsa, inançlı kızlarınızdan² gücünüzün sahip olduklarından [evlensin].³ Allah, inancınızı daha iyi bilendir. O halde, onların iffetsizlik yapanlar olmamaları, korunmuş [namuslu] olmaları ve zina arkadaşları edinenler olmamaları [şartıyla] onlarla ailelerinin izniyle evlenin ve mehirlerini bilinen iyiliğe uygun olarak kendilerine verin. Artık, onlar [o kadınlar] korudukları (evlendikleri)⁴ zaman, bir çirkin fiil (fuhuş) [meydana] getirirlerse, azaptan (cezadan) korunmuş (evli hür) kadınlara olan [cezanın] yarısı onlara gerekir. İşte bunlar, sizden olup sıkıntıya (günaha) düşmekten çekinen kimse[ler] içindir. Sabır etmeniz, daha iyidir (hayırlıdır). Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.

1: Bu kelime, "Hür, iffetli, İslama girmiş, evli" anlamlarına gelebilir. Kur'an'ın her yerinde "muhsina" ve "Muhsena" olarak iki şekilde de okunmuştur. (Fahreddin Razi:Nisa 24) iki okuyuşa göre de verilen anlamlar üsttekiler gibidir.

2: "Feteyat=فتيات" kelimesi, "Öz kızlar" anlamında olan "benat=بنات" kelimesinden farklıdır.

Genelde esirler olduğu söylenmiştir. Peygamberin "sakın, sizden kimse 'kölem' demesin. 'oğlum' ve 'kızım' desin" sözünü delil getirmişlerdir.

(kurtubi, Fahreddin Razi) bu durumda, "Muhsenat=محصنات" kelimesinin "özgür kadınlar" anlamında olduğu kesinleşmiş olur.

3: "li-yenkih=لينكح" ifadesi gizlidir. Çünkü öncesinde geçen ifade bunu gösteriyor.

4: "Hür oldukları zaman" anlamına da gelebilir. Çünkü "ihсан=احسان" kelimesi "korunmaya girmek" anlamındadır. Bu da dolaylı olarak "Özgürlüğe girerek, kendisini kölelikten korumak", "evlilikle kendi namusunu korumak", "İffetli davranarak namusunu korumak" anlamlarına gelir. (Fahreddin Razi: Nisa 24)

26) Allah, size açıklamayı, sizden öncekilerin kanunlarına yumuşakça götürmeyi ve tevbenizi kabul etmeyi istiyor. Allah, bir devamlı bilendir, hakimdir/hikmetlidir.

27) Allah, tevbenizi kabul etmeyi istiyor; kötü arzularına uyanlar, sizin çok büyük bir meyil olarak (günahlara) meyil etmenizi istiyor.

28) Allah, sizden [sorumluluğu] hafifletmek istiyor. İnsan, zayıf olarak yaratıldı.

29) Ey inanmış olanlar! Mallarınızı aranızda Batıl ile [haksızlıkla] yemeyin. Ancak, karşılıklı rıza gösterdiğiniz bir ticaret olmasına [müsaade edilmiştir]. Kendinizi/birbirinizi öldürmeyin!¹ Kesinlikle Allah, size karşı [en başından beri] bir rahimdi.

1: Ayetteki (أنفسكم) kelimesi, "Nefsinizi" mânâsına gelir. Ancak, bu ifade (birbirinizi = بعضكم.. بعض) mânâsında da kullanılabilir. Ayetlerde bu manada da kullanılmıştır. Bu ayet her iki manayı da kapsar.

30) Bunu kim bir düşmanlık ve bir eziyet olarak yaparsa, ona bir ateş'in azabını) çektireceğiz. İşte bu, [en başından beri] Allah'a göre çok kolaydı.

31) Kendisinden engellendiğinizin (yasakların) büyüklerinden uzaklaşırsanız, sizden kötülükleri tamamen örtüp yok ederiz ve sizi çok değerli bir girişe girdiririz.

32) Allah'ın, onunla birbirinize fazla/üstün yaptığı ne ise onu temenni etmeyin. Erkekler kendileri için¹ çalışıp kazandığından bir nasip vardır; kadınlara da kendileri için çalışıp kazandığından bir nasip vardır. Allah'a, kendisinin ikramından sorun/isteyin. Kesinlikle Allah, [en başından beri] her şeyi bir devamlı bilendi.

1: Bu fiil, köken olarak, her türlü kazanç, menfaat, para, şöhret mânâsına gelir. kişinin kendisi için veya başkası için elde ettiği kazanç manasında iken, bu Ayette kullanılan (اكتسب) ise, kişinin kendi çıkarı için elde ettiği kazancı mânâsına gelir. (müfredat : كسب)

33) [Kadın ve erkek] her biri için, meydana getirenlerin [anne ve babanın] ve akrabaların bıraktığı(miras)'dan, veliler (mirasçılar) yaptık. Yeminlerinizin bağlamış olduğu [kimlere gelince] onlara da nasiplerini verin. Kesinlikle Allah, [en başından beri] her şeye bir devamlı şahitti.

34) Allah'ın, birbirlerine karşı fazlalıklı yapması ile ve kendi mallarından harcama (infak) yapmaları ile erkekler, kadınlara gözetici dir.¹ O halde, düzgün-iyi kadınlar, (Allah'a) sürekli itaatkardır,² Allah'ın koruması sebebiyle, kendi Gayb'ları³ [iffetleri] için bir koruyucudur. [Artık, onlara düzgün-iyi davranın]⁴. Kendilerini tehlikeye atmasından⁵ korktuğunuz kadınlara [gelince], onlara hoş söz söyleyin, yataklarda onları terk edin ve

onları darb edin (bırakın)⁶. Artık, size gönülden itaat ederlerse kendilerine karşı herhangi bir yol aramayın. Gerçekten Allah, [en başından beri] çok yücedir, çok büyüktür.

1: Ayetteki (قوام) kelimesi, kur'an'da geçtiği her yerde "gözetmek, korumak," mânâsında kullanılıp, sözlükte de bu manada kullanılır. (müfredat : قوم)

2: "Kunut=قنوت" kur'an'ın her ayetinde "Allah'a sürekli itaat" anlamında kullanılır (Ahzab 35). Buradaki itaat, Allah'a itaat olmalıdır. Kadının eşine olan itaati anlamında ise, "itaat" ile kasıt, erkeğin korumaya yönelik emirlerine itaat anlamında olmalıdır. Çünkü ayetin tamamı, erkeğin kadını korumasından ve kadının kendisini korumasından bahsetmektedir.

3: "El-Gayb =الغيب" ifadesinin başındaki "el=ال" takısı, zamir'in yerine geçmiştir [zamir'den ivaz'dır]. Meryem 4. Ayetteki gibi. (Halebi: duru-l mes'un) yani "ligaybihinne=الغيبهن" anlamındadır.

4: Bir kıraat'te, ayetin bu kısmında "...fe eslihu, ileyhinne[فأصلحو اليهن]" ifadesi mevcuttur. (Zamahşeri:keşşaf) mevcut kıraat'te ise bu ifade hazf edilmiştir.

5: "Nüşuz=نشوز" aslen "yerden yükseklik" demektir. (lisanu-l Arap: نشز) dolaylı olarak "Baş kaldırma" anlamındadır. Ayetteki temel hedef kadını korumak olduğu için, buradaki "baş kaldırma" eylemi, kadının kendisini koruyan eşine karşı korunma hususunda baş kaldırmasıdır. "düzgün-iyi kadınların" özelliği, itaat etme ve kendi Gayb'larını yani can ve namuslarını korumaları ise, "nüşuz eden kadınların" özelliği de, iyi kadınların tam zıttı olarak Gayb'larını yani canlarını ve İffetlerini korumamalarıdır. Dolayısıyla bu anlamı en iyi "kendilerini tehlikeye atan" şeklinde bir çeviri ifade eder.

6: "Darb=ضرب" fiili, yalın haliyle "vurmak"; "An=عن" harfi cerr'i ile "bırakmak" anlamına gelir. (Zuhruf 5)

Bu Ayette "an=عن" harfi cerr'i her ne kadar görünür de yoksa da, hazf edilmiş olabilir. Örneğin Araf 155. Ayette "min=من" harfi cerr'i hazf edilmiştir, ayetin takdiri "min kavmin=من قوم" şeklindedir. Üstelik herhangi bir hazf alameti de yoktur. Bunun dışında hazf olduğu halde alameti olmayan pek çok ayet vardır. Hazf olduğunu kabul edersek bu ifade "vedribu anhinne=واضربو عنهن" takdirindedir. Bakara 229 "Kadınlar, güzellikle tutulur veya güzellikle bırakılır", Tegabun 14 "Eşlerinizden ve çocuklarınızdan [bazıları] size düşmandır. Artık, onlara dikkat edin! Eğer, affederseniz, hoşgörülü olursanız ve bağışlarsanız (...)" ve Nisa 19 "Kadınlara bilinen iyiliğe uygun olarak güzelce dostluk edin" ayetleri sebebiyle bu ayeti "Size itaatsizlik eden kadınları dövün" şeklinde anlayamayız. Ayrıca bir hadiste peygamberimize kadınlar hakkında ne dediği sorulunca "[Eşine] yediğinden yedir, giyindiğinden giydir, onu dövme..." dediği rivayet edilmiştir. (Ebu Davud: nikah 42 no:2144)

"onlara vurun" manası verilirse de şunu bilmekte fayda var:

Ayetteki amaç, kadını korumak olduğu için buradaki emir kadının kendisini tehlikeye atmasını engellemek amaçlıdır. Tıpkı ateşle oynayan bir çocuğa, ebeveyninin öğüt vermesine rağmen halen devam etmesi durumunda hafifçe bir tokat atması gibi bir engelleme amaçlıdır.

35) Eğer, o ikisinin [erkeğin ve kadının] arasında, bir ayrılık [çıkmasından] korkmuşsanız, onun [erkeğin] ailesinden bir hakem, onun [kadının] da ailesinden bir hakem yönlendirin. Eğer, o ikisi [eşler] [aralarını] düzeltmek istiyorsa, Allah aralarını uyuşturur. Kesinlikle Allah, [en başından beri] bir devamlı bilendi, bir hakimdi/hikmetliydi.

36) Allah'a kulluk edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Meydana getirenlere [anne ve babaya], akrabalara, yetimlere, yoksullara, yakınlık sahibi komşuya, uzak komşuya¹, uzaktaki arkadaşına, yolculara ve gücünüzün sahip olduklarına olabildiğince bir iyilik [edin]². Kesinlikle Allah, çokça övünen kibirli olmuş kimseyi sevmiyor.

1: Bu kişilerin, Yahudi, Hristiyan ve başka inanca bağlı komşular olduğu da, normal komşular olduğu da, herhangi bir bağın olmayan yabancı komşu olduğu da söylenmiştir. (ez zad'ul mesir, ilgili ayet)

2: "İhsanen=إحساناً" meful'u mutlaktır. Dolayısıyla fiili hazf edilmiştir.

37) [Onlar] ki, cimri davranıyor, insanlara cimri davranmayı emrediyor ve Allah'ın, ona ikramından verdiği ne ise, onu (zenginliğini) gizliyor. Kâfirler [gerçeği örtenler] için alçaltıcı bir azap hazırladık.

38) [Onlar] ki, mallarını insanların gösterişine harcıyor, Allah'a ve ahiret [son] gününe inanmıyor. Şeytan, kimin için çok yakın bir dost olursa [bilsin ki, o] ne kötü yakın bir dosttur!

39) Şayet, Allah'a ve ahiret [son] gününe inanmış ve Allah'ın kendilerine rızık ettiklerinden harcama (infak) yapmış olsalardı, kendilerine ne [sorumluluk] olurdu? Allah, [en başından beri] onları devamlı bir bilendi.

40) Allah, kesinlikle bir zerre ağırlığınca zulüm etmiyor. Eğer [yapılan iş] bir güzellik [iyilik] olursa, onu kat kat artırır ve kendi tarafından ona [onu yapana] çok büyük bir ödül verir.

41) O halde, her bir topluluktan (ümmetten) bir devamlı şahit getirdiğimiz ve bunlara karşı seni bir devamlı şahit olarak getirdiğimiz zaman [halleri] nasıldır?

42) Gerçeği örtmüş ve Elçi'ye isyan etmiş olanlar o gün, keşke kendileri ile yer eşit seviyede olsaydı [diye] arzu ederler ve Allah'a (karşı) hiçbir olayı-sözü saklayamazlar.

43) Ey inanmış olanlar! Siz sarhoşken¹, ne dediğinizi bilene kadar ve cünüb iken -yolda geçip gidici² olmanız müstesna- gusül alıncaya³ kadar, yönelişe(namaza)/ibadethaneye

yaklaşmayın. Hasta veya bir yolculuk üzerinde iseniz veya sizden biri tuvaletten gelmiş veya kadınlarla birliktelik yaşamış⁴ iseniz, ardından da hiç su bulamamış⁵ iseniz temiz bir yeryüzünden[bir parçayı] teyemmüm edin. Yüzünüzü ve ellerinizi mesh edin. Kesinlikle Allah, [en başından beri] çok affedendir, çok bağışlayandır.

1: Bu ayetin, içkiyi yasaklayan ayetler nedeniyle nesh olduğu iddia edilse de, nesh olmamıştır. Çünkü âyette “içki içmiş iken [وانتم شربتم الخمر]” demiyor, “sarhoşken[وانتم سكارى]” demektedir. Sarhoş olmak için içkili olmak gerekmez. Bir kaza sonucu, hastalık veya uyku nedeniyle de insan sarhoş olabilir.

2: "A'biri sebil=عابرى سبيل" ifadesi "yol üzerinden mescide uğrayıp geçmeniz durumu" anlamındadır. (zad'ul mesir) "yolculuk sebebiyle suyu bulamamış iseniz" manasında olduğu da söylenmiş olsa da (zad'ul mesir, beydavi, kurtubi) İlki daha doğrudur. Çünkü ayetin devamında geçen "...veya bir yolculuk üzerindeyseniz..." ifadesi ikinci anlamı zaten ifade etmiştir.

Tercih edilen anlama göre "salat=صلاة" kelimesine, hac 40. ayette olduğu gibi ibadethane (mescit) anlamının verilmesi gerekir.

3: "İktisal=اغتسال" bedeni yıkamaktır. (müfredat: غسل)

4: İşteş [müfaale] babından olarak "le'mestum=لامستم" ve "lemestum=لمستم" şeklinde okunmuştur. (Müfredat: لمس, Fahreddin Razi) ilk okuyuşa göre, birliktelik anlamı daha belirgindir, sadece birliktelik yaşandığı zaman abdest bozulur. İkinci okuyuşa göre her ne sebeple olursa olsun sadece kadına temas etmek bile abdesti bozar.

5: Bu Ayette, hastalık ve benzeri nedeniyle temizlik yapamayan kişilerin farklı bir alternatif seçmesini emir ediliyor (kurtubi)

Dolayısıyla, bu ayetten “zorluk durumunda, emir edilenin benzeri bir şekilde alternatif tercih edilebilir” hükmü kıyasla çıkar. Tıpkı bakara 173. Âyette “gereklilik varsa, haramlar mubah olur” hükmünün çıkması gibi..

44) Kendilerine kitaptan bir nasip verilmiş olanları sapıklığı [yolu kaybetmeyi] satın alırken ve size yolu kaybettirmeyi istiyorlar iken hiç görmedin mi?

45) Halbuki Allah, düşmanlarınızı daha iyi bilendir. Bir veli olarak Allah yetti, devamlı bir yardımcı olarak da Allah yetti.

46) Yahudiliği seçmiş olanlardan [bazıları] dilleriyle bükerek ve din hakkında dürtükleyerek "İşittik, isyan ettik-korunduk!1", "Dinle! Sağır olası!" ve "bize çobanlık et2!" diyerek3 'kelimeyi' yerinden tahrif ediyor [kaydırıyor]. Şayet kendileri "işittik, gönülden itaat ettik!", "Dinle!" ve "Bize bak!" demiş olsalardı, kesinlikle kendileri için daha iyi (hayırlı) ve daha doğru olurdu; fakat küfürleri [gerçeği örtmeleri] sebebiyle Allah onları lanetledi [rahmetinden engelledi]. Artık, pek azı dışında inanmıyorlar.

1: "İsyan ettik" anlamındaki "asayne=عصينا" fiili "İsyan ettik" anlamına geldiği "Asası ile kaçındı/korundu" (müfredat: عصا) anlamına da gelebilir. Aynı şekilde "Sağır olası" anlamındaki "Gayri musmain=غير مسمع" ifadesi Dua ve beddua olarak iki anlama da müsaittir. (müfredat: سمع) "Bize çobanlık" et manasında olan "raina=راعنا" ifadesi de kendi dillerinde bir hakaret çeşididir. (zamaşşeri:keşşaf) kullandıkları ifadeler, duyan kişi tarafından iki anlama da çekilmeye müsaittir. Devamında kullanılan "demiş olsalardı" diye anlatılan ifadeler ise, iki zıt anlama çekilmeye müsait olmayan ifadelerdir.

2: Ayetteki (راعينا) kelimesi, aslen çobanlık yapma, sürüyü gözetme mânâsına gelir (müfredat : رعي)

Ayetteki bu kelime, ya "birbirimize çobanlık yapalım/güdüşelim" yahut da "Bize çobanlık yap" manasındadır. Ayet bir nevi, onların sürü psikolojisine sahip olmalarını eleştiriyor. "'Bize bak" deselerdi, onlar için elbetteki daha iyi ve daha doğru olacaktı', ifadesi de, "eğer peygamberi başlarında bir çoban, kendilerini de sürü kabul etmemiş olsalardı daha iyi olurdu" anlamındadır.

3: "Vav=و" bazen öncesindeki ifadeyi açıklamak amaçlı kullanılır. (maide 33. Ayetin dipnotuna bakınız) bu ayette, onların yaptığı "tahrifin" nasıl olduğu belirtilmektedir. Yani onlar, metin üzerinden bir değişiklik yapmış değiller; sadece anlam bakımından tahrif etmişlerdir.

Yahudi ve Hristiyan grupların içlerinden pek çok grubun Tevrat ve İncili metin olarak değil; anlam bakımından tahrif ettiğinin en açık kanıtı şudur: Bugün yahudi ve Hristiyanlar aynı Tevrata inandıkları halde, Yahudiler Tevrat'ı baz alarak, İsa'nın gerçek peygamber olmadığını söylerken, Hristiyanlar aynı Tevrat'ı baz alarak İsa'nın gerçek peygamber (veya bazılarına göre Tanrı) olduğunu iddia etmektedir. Yine Hristiyanların içinden yehova şahitleri ve uniteryanlar aynı İncili baz alarak İsa'nın Tanrı olmadığını söylerken, diğer Hristiyan grupları aynı İncili baz alarak İsa'nın Tanrı olduğunu söylemektedir. Bu durum, kutsal metinleri metin olarak değil; anlam bakımından bazı grupların tahrif ettiğini ispatlıyor.

47) Ey kendilerine kitap verilmiş olanlar! Bir takım yüzleri, silip de arkalarına çevirmemizden veya cumartesi ashabına¹ lanet ettiğimiz [rahmetten engellediğimiz] gibi, kendilerine de lanet etmemizden önce, beraberinizdekileri bir doğrulayan olarak [kısım kısım] indirdiğimize inanın! Allah'ın emri, [en başından beri] yerine getirilmişti.

1: (bkz : bakara 65-66)

48) Allah, kendisine ortak yapılmasını(şirki) kesinlikle bağışlamaz. Bundan aşağıda olanı, kimi tercih ediyorsa¹ ona bağışlıyor². Kim, Allah'a şirk [ortak] koşarsa, [bilsin ki] çok büyük bir kasıtlı suçu uydurmuştur.

1: Tercihi, keyfi değildir. bu manada olan ayetlerde "kimi tercih ediyor?" sorusunu sorarak diğer ayetlerden Allah'ın sadece tercihe göre tercihte bulunduğunu anlıyoruz. Örneğin Rad 27. Ayette "Allah [samimi bir şekilde] kendisine yönelen kimseye hidayet ediyor [doğru yola iletiyor]" diyerek, tercihin yine doğru tercihe dayandığını görüyoruz.

2: Allah, kendisine ortak tanrılar yapılmasını bağışlamaz. Ancak, hatasından pişman olanlar için şirki affedebilir. Dikkat edilirse bu Ayette "bağışlama (غفر)" kelimesi, bakara 52. Ayette ise "silme/affetme(عفو)" kelimesi kullanılmıştır.

Bağışlama, karşılıksız olabilir; ancak affetme karşılıklı olur. (kurtubi bakara 52)

49) Kendilerini temize çıkaranları hiç görmedin mi? Hayır! Allah kimi tercih ediyorsa onu temize çıkarıyor. Hemde kendilerine kıl kadar zulüm edilmez.

50) Allah'ın üzerinden (o) yalanı nasıl uydurduklarına bak! Bu [uydurmaları], apaçık bir kasıtlı suç (günah) olarak yetti!

51) Kendilerine kitaptan bir nasip verilmiş olanları, değersiz şeylere ve tağut'a inanırken ve gerçeği örtmüş olanlar için "Bir yol bakımından, bunlar [kâfirler], inanmış olanlardan daha doğru yoldadır" derlerken, hiç görmedin mi?

52) İşte onlar, Allah'ın kendilerine lanet etmiş [rahmetten engellemiş] olduğu [kimselerdir]. Allah, kime lanet ederse, ona asla bir devamlı yardımcı bulamazsın.

53) Yoksa, yönetimden (Mülk'ten) kendileri için bir nasip mi varmış? (öyle olsaydı) o zaman insanlara değersiz bir şeyi (bile) vermezlerdi.

54) Yoksa, İnsanları, Allah'ın kendilerine kendi ikramından vermesi konusunda mı, kıskanıyorlar? Hâlbuki, İbrahim'in ailesine/halkına, kitabı ve hikmeti vermiştik. Onlara çok büyük bir krallık (mülk) vermiştik.

55) Ardından, onlardan[İbrahim'in soyundan]¹ kimi ona² inandı; kimi ondan geri çevirdi. Bir çılgın ateş (sair) olarak cehennem yetti!

1: "Onlardan [منهم]" zamiri yüksek ihtimalle, önceki âyette anlatılan İbrahim'in nesline dönüyor. Buna göre, İbrahim'in neslinden onun dinine inanmayanlar vardır.

Bunun bir önceki âyette anlatılan "kendilerine kitaptan bir Nasib verilmiş kimseler"e atıf olması da mümkündür. Bu durumda, muhatap yahudilerden İbrahim'in dinine inanmayanlar vardır. (kurtubi, kadı beydavi, İrşad Ebu-s su'd)

2: Buradaki (به =ona) zamiri, İbrahim'e, yani onun dinine işaret etmektedir.

56) Kesinlikle, âyetlerimizi örtüp göz ardı etmiş olanlara [gelince] onlara bir ateşi[n azabını] çektireceğiz. Derileri her ne zaman yanarsa, onları (o) azabı tatsınlar diye harici bir deri ile değiştireceğiz¹. Kesinlikle Allah, [en başından beri] bir azizdi, bir hakimdi/hikmetliydi.

1: Cezanın suça göre değişken olduğu ve iyiliğin karşılığı kat kat daha fazla iken, suçun karşılığının ancak misli olduğu diğer ayetlerde anlatılır. (bkz : Nisa 40, enam 160, mümin 40). Bu sebeple, ilgili ayetteki ceza, suçun derecesine göredir. Bir başka açıklamaya göre, cehennem azabı, Cenneti kaybetmenin verdiği bir acıyı anlatan bir temsildir.

57) İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara [gelince ise], alt taraflarından ırmaklar akan, içinde ebediyen kalıcı oldukları cennetlere girdireceğiz. Onlara tertemiz eşler vardır ve onları tam bir gölgeye [rahatlığa]¹ girdireceğiz.

1: Burada gölge ile kastedilen: güzel yaşam, rahatlık, zenginlik ve izzettir.
(müfredat : ظلل)

Kur'an'ın anlattığı cennet tasviri, sadece örnek içerir. Cennet, elbetteki dünyada hayal edeceğimiz güzellikten daha ötesi olmalıdır. Ancak ilk muhatabın cenneti hayal etmesi mümkün olmadığı için dünyada bulunan "en güzel" şeylerden örnekler verir.

58) Allah, kesinlikle emanetleri ehline/sahibine¹ vermenizi ve insanlar arasında hüküm ederken, adaletle hüküm etmenizi emrediyor. Allah, gerçekten bunlarla [bu hükümlerle] ne güzel öğüt veriyor size! Kesinlikle Allah, bir devamlı işitendir, bir devamlı görendir.

59) Ey inanmış olanlar! Allah'a gönülden itaat edin, Elçi'ye gönülden itaat edin ve sizden olan emir önderlerine de [gönülden itaat edin].¹ O halde, herhangi bir şey hakkında çekişirseniz, Allah'a ve ahiret [son] gününe inanmaktaysanız, onu Allah'a ve Elçisi'ne iletin. İşte bu, daha iyidir (hayırlıdır) ve tevil [yorum] bakımından daha güzeldir.

1: "Allah'a, Elçi'ye ve sizden olan emir önderlerine gönülden itaat edin" denilmemesi "Emir önderlerinin" hükmünün, Allah'ın ve Elçisinin hükmü gibi olmadığına dikkat çekmek içindir. Özellikle "Sizden" denilmesi de önceki ayette yöneticilik vasfı anlatılan Müslümanlardan olduğu sürece itaat zorunluluğu olduğuna dikkat çekmek içindir.

60) Kendisini tanımamakla emrolundukları halde Tağut'[un hükmüne] başvurmayı isterken, sana indirilene ve senden önceki indirenlere kendilerinin inandıklarını iddia edenlere hiç bakıp düşünmedin mi? Hâlbuki şeytan, onları çok uzak bir kayboluş olarak [yolu] kaybettirmeyi istiyor.

61) Kendilerine "Haydi, Allah'ın indirdiğine ve Elçiye gelin" denildiğinde, Münafıkları [İkiyüzlülük yapanları] senden büsbütün kaçarken gördün.

62) Artık, elleriyle önden hazırlamış oldukları sebebiyle kendilerine bir felaket isabet ettiği zaman [halleri] nasıl olur? Dahası, "Biz ancak bir iyilik ve bir uzlaştırma istedik" [diye] Allah'a yemin ederek sana geldiler.

63) İşte bunlar, kalplerinde¹ bulunanları Allah'ın bildiği [kimselerdir]. Artık, onlardan ilgiyi kes, onlara öğüt ver ve kendi canları hakkında olgun söz söyle.

64) Elçi [türün]den ne gönderdiyse ancak Allah'ın izniyle kendisine gönülden itaat edilsin diye gönderdik. Şayet, onlar nefislerine zulüm ettikleri zaman, sana gelip de Allah'tan bağışlanma istemiş olsalardı ve Elçi onlar için bağışlanma istemiş olsaydı, tevbeleri çokça kabul eden olarak, Rahim olarak mutlaka Allah'ı bulacaklardı.

65) Artık hayır! RAB'bin¹ delildir² ki, aralarında tartışma çıkaran konu ne ise onda seni hakem kabul edinceye, sonra da senin karar verdiğinden yana kendi benlikleri (nefisleri) içinde herhangi bir sıkıntı bulamayınca ve tam bir teslimiyet olarak teslim oluncaya kadar onlar inanmazlar.

1: Dikkatli okuyan herkes fark etmiş olmalıdır ki; çoğu âyette birinci şahıs, ikinci şahıs ve üçüncü şahıslar birbiri yerine kullanılmaktadır. Mesela burada konuşan (birinci şahıs) Allah olduğu halde, kendisini üçüncü şahıs olarak anlatmaktadır. Bir söz sanatı olarak buna "iltifat sanatı" denilir.

2: "Vav=و" kasem amaçlıdır. Fecr 5. ayetten anlaşılacağı üzere kasem, Türkçede kullandığımız gibi bir yemin amaçlı değildir.

66-68) Şayet, kesinlikle biz "kendi benliğinizi/birbirinizi öldürün ve yurtlarınızdan çıkın" diye onlara [görev] yazsaydık, onlardan pek azı müstesna bunu yapmazlardı. Gerçekten onlar, kendilerine ne öğüt edildi ise onu yapmış olsalardı, mutlaka kendileri için daha iyi (hayırlı) ve tesbit [inancı sağlama alma] bakımından daha güçlü olacaktı. O zaman da, onlara tarafımızdan çok büyük bir ödülü mutlaka verirdik ve mutlaka onları, sapsağlam bir doğru yola iletirdik.

69) Allah'a ve Elçi'ye gönülden itaat eden kimselere [gelince] işte onlar, Nebiler'den, çokça doğru söyleyenlerden, şahitler'den ve düzgün-iyi kişilerden¹ Allah'ın kendilerine nimet vermiş olduğu [kimselerle] birlikte. İşte onlar ne güzel samimi arkadaşdır!

1: Buradaki "...-dan," manasını veren (من) harfi cerr'i, tebyin [beyan etmek] maksadıyla kullanılmış da olabilir. Bu takdirde "Allah'ın nimet verdiği, yani, Nebiler, Sıddıklar...." manasındadır.

70) İşte bu, Allah'tan bir ikram'dır. Bir devamlı bilen olarak Allah yetti.

71) Ey inanmış olanlar! tedbirinizi alın, bölük bölük seferber olun veya topluca seferber olun.

72) Kesinlikle, sizden olup ağır davranan kimseler elbetteki vardır. Eğer, size bir felaket isabet ederse, "Allah bana nimet vermiş. O vakit onlarla birlikte devamlı bir şahit olmadım (onlarla birlikte değildim)." der.

73) Eğer, size isabet eden, Allah'tan bir ikram ise, sanki sizinle kendisinin arasında herhangi bir sevgi hiç oluşmamış gibi, "onlarla birlikte olsaydım da büyük bir zafer elde etmiş olsaydım." der.

74) O halde, dünya [ilk] hayatını ahiret [son] karşılığında satanlar, Allah'ın yolunda¹ savaşsın. Kim, Allah yolunda savaşır, ardından katledilir veya galip gelirse, [bilsin ki] yakında kendisine büyük bir ödül vereceğiz.

¹:"Allah yolunda" ifadesiyle kastedilen her ifade, kur'an'ın onay verdiği ve emir ettiği şeyleri kapsar. Kur'an'ın onay verdiği savaş, sadece savunma, koruma, sadist insanları yok etmek, baskıyı yok etmek maksadıyla yapılan savaştır. (Bakara 190-195,) bunların dışında hiçbir şekilde savaşa müsaade yoktur. Savaş açanlar barış istiyorsa, bu

durumda Barışı emreder (Enfal 61,) savaş açmadığı sürece, müslüman olmayan kişilere dahi iyilik etmeye müsaade edilir. (Mumtehine 8,) bazılarının sandığının aksine; bu tarz ayetler durduk yere savaşmayı emir etmiyor.

75) Size ne oldu ki Allah'ın yolunda, yani¹ "RAB'bimiz! Halkı zalim olan bu kentten bizi çıkar! Bizim için tarafından bir veli yap! bizim için kendi tarafından bir devamlı yardımcı yap!" diyen erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan zayıf bırakılmak istenenler hakkında savaşmıyorsunuz?

1: "Vav=و" tebyin amaçlıdır. Bu ifade, "Allah'ın yolunda savaş" ifadesinin ne olduğunu açıklıyor.

76) İnanmış olanlar Allah'ın yolunda¹ savaşır; gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanlar, tağut yolunda savaşır. Artık, şeytanın velilerine karşı savaşın. Kesinlikle şeytanın planı, [en başından beri] çok zayıftı.

1: "Allah yolunda" ifadesiyle kastedilen her ifade, kur'an'ın onay verdiği ve emir ettiği şeyleri kapsar. Kur'an'ın onay verdiği savaş, sadece savunma, koruma, sadist insanları yok etmek, baskıyı yok etmek maksadıyla yapılan savaştır. (Bakara 190-195,) bunların dışında hiçbir şekilde savaşa müsaade yoktur. Savaş açanlar barış istiyorsa, bu durumda Barışı emreder (Enfal 61,) savaş açmadığı sürece, müslüman olmayan kişilere dahi iyilik etmeye müsaade edilir. (Mumtehine 8,) bazılarının sandığının aksine; bu tarz ayetler durduk yere savaşmayı emir etmiyor.

77- Kendilerine "Ellerinizi çekin! Yönelişi (namazı) ayakta tutun (devam ettirin) ve zekatı verin." denilenlere hiç bakıp düşünmedin mi? Kendilerine savaş¹ yazıldığı zaman, bir bakarsın ki onlardan bir grup Allah'tan çekinir gibi hatta çekinme bakımından daha güçlü bir şekilde insanlardan çekiniyor." RAB'bimiz! Neden bize savaşı [görev olarak] yazdın? Çok yakın bir süre sonuna kadar bizi erteleyesdin?" dediler. "Dünyanın [ilk hayatın] geçimi pek azdır. Hâlbuki ahiret [son], korunup sakınmış kimseye daha yararlıdır (hayırlıdır). Hemde, kendileri kıl kadar zulüm olunmazlar.

1: Buradaki "savaş" sözü marife olarak belirli bir savaşı kasıt ediyor.

Bu savaşın savunma, koruma, baskıyı yok etmek maksadıyla yapılan bir savaş olduğunu diğer ayetlerden anlıyoruz. (Bakara 190-195)

78) Her nerede olursanız olun, yükseltilmiş burçlar¹ içinde olsanız bile ölüm, sizi buluyor. Kendilerine bir güzellik isabet ediyorsa, "bu [güzellik] Allah'ın katındandır" diyorlar. Onlara bir kötülük isabet ediyorsa, "bu [kötülük] senin katındandır" diyorlar. "her [ikisi] de Allah'ın katındandır" de. Bu millete ne oluyor da hiçbir olayı anlamaya yanaşmıyor?

1: "Burç=برج," kelimesi "kale, yıldızlar, gökdelen, saray" manalarına gelir. Bu Ayette, "isterseniz gökteki yıldızların içinde olun" manasında veya "isterseniz yükseltilmiş sağlam saraylarda olun" manasında da olabilir. Her ne manası olursa olsun özet olarak "her koşulda, ölüm sizi bulur" manasındadır.

79) Herhangi bir güzellikten sana ne isabet ederse, o Allah'tandır; sana kötülükten ne isabet ederse, o sendendir.¹ İnsanlar için seni bir elçi olarak gönderdik. Allah, devamlı bir şahit olarak yetti.

1: İlk âyette "Allah'ın katından= min indillah" derken, sonraki Ayette "Allah'tan= minallah" demesi ve muhatabın ilk Âyette "onlar" iken bu Âyette "sen (peygamber)" olması çelişki olmadığını gösterir.

80) Kim, Elçi'ye gönülden itaat ediyorsa, Allah'a gönülden itaat etmiştir. Kim, yüz çevirdiyse, [bilgin olsun] seni onların üzerine bekçi olarak göndermedik.

81) "[işimiz]¹ bir itaat'tir." diyorlar. Senin yanından ayrılıp ortaya çıktıkları zaman kendilerinden bir takım, senin söylediğinin haricinde geceleyin bir iş çevirdi. Hâlbuki Allah, onların geceleyin çevirdikleri işlerini yazıyor. Artık, onlardan ilgiyi kes ve Allah'a güvenip dayan (tevekkül et). Bir vekil olarak Allah yetti.

1: "ta'atun=طاعة" hazf edilmiş bir müptedanın haberidir. "emrune ta'atun=أمرنا طاعة" takdirindedir (Müşkül i'rab-ul kur'an)

82) Halen kur'an'ı derince düşünmüyorlar mı? Allah'tan başkasının katından olmuş olsaydı, onun [kur'an'ın] içinde gerçekten pek çok aykırılık (çelişki) bulurlardı.

83) Kendilerine güvenden veya korkudan bir iş gelince, onu [iş] ifşa ediyorlar. Şayet, onu Elçi'ye ve kendilerinden olan emir önderlerine iletmiş olsalardı, elbette kendilerinden onun iç yüzünü arayanlar mutlaka onu bilirdi. Allah'ın size rahmeti olmasaydı - pek azınız hariç- mutlaka şeytana uymuştunuz.

84) Artık, Allah'ın yolunda [savunma, koruma ve zulme karşı]¹ savaş. Ancak kendi benliğinden (nefsinden) sorumlusun. İnançlıları teşvik et. Gerçeği örtmüş olanların [oluşturduğu] perişanlığı Allah'ın kaldırmasını umun.² Hâlbuki Allah, perişan etme bakımından daha güçlüdür, ibretlik ceza verme bakımından da daha güçlüdür.

1: "Allah yolunda" ifadesiyle kastedilen her ifade, kur'an'ın onay verdiği ve emir ettiği şeyleri kapsar. Kur'an'ın onay verdiği savaş, sadece savunma, koruma, sadist insanları yok etmek, baskıyı yok etmek maksadıyla yapılan savaştır. (Bakara 190-195,) bunların dışında hiçbir şekilde savaşa müsaade yoktur. Savaş açanlar barış istiyorsa, bu durumda Barışı emreder (Enfal 61,) savaş açmadığı sürece, müslüman olmayan kişilere dahi iyilik etmeye müsaade edilir. (Mumteherine 8,) bazılarının sandığının aksine; bu tarz ayetler durduk yere savaşmayı emir etmiyor.

2: (Müfredat: عسى)

85) Kim, bir güzelliğe tam bir şefaath olarak şefaath ederse [yardımcı olursa], ondan [o güzellikten] kendisi için bir nasip oluşur; kim bir kötülüğe tam bir şefaath olarak şefaath

ederse [yardımcı olursa], ondan [o kötülükten] kendisi için bir pay (kifl) oluşur. Allah, [en başından beri] her şeyi bir devamlı gözetendir.

86) Bir selam ile size selam verildiği zaman, ondan daha güzeliyle selamlayın ya da onu [selamı] iade edin [aynısı ile selamlayın]. Kesinlikle Allah, [en başından beri] her şeyi devamlı hesap edendi.

87) Allah, kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayandır. Kendisinde hiçbir şüphe olmayan kıyametin gününe kadar sizi mutlaka topluyor. Söz olarak, Allah'tan daha dürüst olan kimdir?

88) Size ne var ki Münafıklar [İkiyüzlülük yapanlar] hakkında iki takım [oldunuz]?¹ hâlbuki Allah, elde ettikleri sebebiyle onları baş aşağı döndürdü [eski hallerine geri döndürdü]². Allah'ın [yolu] kaybettirdiği kimselere yol göstermek mi istiyorsunuz? Allah, kime [yolu] kaybettirirse, ona asla hiçbir yol bulamazsın.

1: "İki takım [fieteyn=فئتين]" ifadesi, gizli bir "ka'ne=كان"nin haberi olarak mensuptur. (Halebi: duru-l mes'un)

2: "Kurtulduğu şeye geri bulaştırmak" anlamında olan (müfredat : ركس)

Bu fiil, ilgili ayette if'al babından "eski hallerine geri çevirdi" anlamındadır

89) Kendilerinin gerçeği örttüğü (küfre sapığı) gibi siz de gerçeği örtseniz de eşit olsanız [diye] arzu ettiler. O halde, Allah'ın yolunda hicret edinceye kadar onlardan veliler edinmeyin. Artık, yüz çevirirlerse onları yakalayın ve her nerede bulursanız onları [savaş açanları] öldürün¹. Onlardan bir veli ve de bir yardımcı edinmeyin!

1: Sonraki ayette, barış teklifi yapan ve hiç savaş açmayan kişilerin bu ölüm emrinin dışında olduğu belirtildiği için buradaki emir sadece savaş açanları kapsar.

Art niyetle kur'an'a yaklaşan ve katillerin yaptığını İslama iftira etmeye çalışan bazıları bu ayeti cımbız yapıp sonraki ayeti görmezden gelerek, islamın savaş dini olduğunu iddia ederler. Bu şekilde bir cımbız yapmayı engellemek ve okuyucunun yanlış anlamasını engellemek için bu ifade köşeli ayraç içinde yazıldı.

90) Ancak, kendileriyle aranızda bir pekiştirilmiş anlaşma bulunan bir millete ulaşan veya sizinle savaşmaktan ya da kendi milletleriyle savaşmaktan göğüsleri sıkılmış [savaşmaktan bıkmış] olanlar hariçtir [onlara karışmayın]. Şayet, Allah tercih etseydi, onları mutlaka size musallat ederdi, ardından sizinle mutlaka savaşmışlardı. O halde, sizden uzak durmuş, size hiç saldırı yapmamış ve size barış teklifi yapmışlar ise, Allah onlara karşı size hiçbir yol yapmamıştır.

91) Diğerlerini sizden emin [güvende] olmak ve kendi milletlerinden emin [güvende] olmak isterken bulacaksınız. Her ne zaman, onlar fitneye [işkence yapmaya¹] geri döndürülseler, onun içine baş aşağı döndürülürler² [fitneye geri çevrilirler]. Onlar, sizden uzak durmaz, size barış teklif etmez ve ellerini üzerinizden çekmezlerse, onları yakalayın ve nerede denk gelerseniz onları öldürün. İşte bunlara karşı, size apaçık bir yetki verdik.

1: "Fitne=فتن" işkence yapmak anlamındadır. (Bakara 190-194. Ayetlerin dipnotuna bakınız)

2: (müfredat : ركس) "yine eskisi gibi ona dönerler, onu yaparlar" manasındadır.

92) Hatayla olması durumu bir tarafa, bir inançlıya, herhangi bir inançlıyı öldürmesi [caiz] olmaz. Kim, bir hatayla bir inançlıyı öldürdüyse, herhangi bir inançlı boynun [kölenin] hürriyetine kavuşturulması ve onun [ölenin] ailesine/halkına bir diyet vermek [gerekir]. Ancak, [ailesinin] sadaka etmesi [öldürene bağışlaması] müstesna [o halde ailesine diyet vermek gerekmez]. Eğer, o [öldürülen] bir inançlı olduğu halde sizin

düşmanınız olan bir milletten [biri] idiyse, inançlı bir boynun [kölenin] hürriyetine kavuşturulması [yeterli]. Eğer, kendisi ile aranızda bir pekiştirilmiş anlaşma bulunan bir milletten idiyse, [ölenin] ailesine/halkına bir diyet vermek ve inançlı bir boynun [kölenin] hürriyetine kavuşturulması [gerekir.] Artık [bunları] hiç bulamamış kimsenin, Allah'tan bir tevbe olarak ardı ardına iki ay oruç [tutması gerekir]. Allah, [en başından beri] bir devamlı bilendi, bir hakimdi/hikmetliydi.

93) Kim, bir inançlıyı kasten öldürürse, onun karşılığı, içinde kalıcı olduğu cehennemdir. Allah, onun üzerine gazap etmiştir, ona lanet etmiştir [rahmetinden engellemiştir] ve ona çok büyük bir azap hazırlamıştır.

94) Ey inanmış olanlar! Allah'ın yolunda yolculuğa çıktığınız zaman, (durumu) iyice anlayın ve size barış teklif edene, dünya hayatının geçici kazancını arayarak "sen inançlı değilsin!" demeyin. Artık, Allah'ın katında pek çok ganimet vardır. Önceden siz de bunun gibiydiniz, ardından Allah size büyük iyilik etti. O halde, (durumu) iyice anlayın. Kesinlikle Allah, [en başından beri] eylemlerinizden devamlı bir haberdardı.

95-96) İnançlılardan, sıkıntı sahibi olmadıkları halde oturanlar ile Allah'ın yolunda mallarıyla ve canlarıyla Cihad [çaba sarf] edenler eşit değildir. Allah, mallarıyla ve canlarıyla Cihad [çaba sarf] edenleri, oturanlara bir derece fazla/üstün kıldı, Allah her birine en güzeli söz verdi, Cihad [çaba sarf] edenleri oturanlara karşı yüce bir ödül olarak kendisinden dereceler, bir bağışlanma ve bir rahmet olarak fazla/üstün kıldı. Allah, [en başından beri] çokça bağışlayandı, bir rahimdi.

97) Gerçek şu ki, kendi canlarının zalimleri iken, meleklerin kendilerini vefat ettirdikleri[kimselere Melekler] "Ne [halde] idiniz?" dediler. Onlar "Yerde, zayıf bırakılmak istenenlerdik." dediler. [melekler] "Allah'ın yeri [dünyası] geniş değil miydi? O halde onda [yerde] hicret etseydiniz?" dediler. İşte onların barınma yeri cehennemdir. Dönüş yeri bakımından ne kötüdür!

98-99) Ancak hiçbir imkana gücü yetmez ve herhangi bir yol bulamaz haldeki erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan zayıf bırakılmak istenenler hariçtir. Allah'ın, kendilerinden [günahları] affetmesi/silmesi umulanlar işte bunlardır. Allah, [en başından beri] çok affedendi, çokça bağışlayandı.

100) Kim Allah'ın yolunda hicret ederse yerde [dünyada] pek çok kaçıp sığınacak yer ve genişlik [zenginlik/bolluk] bulur. Kim Allah'a ve elçisi'ne yolcu olarak evinden çıkarsa sonra da ölüm kendisine ulaşırsa, artık onun ödülünü [vermek] Allah'a düşmüştür. Allah, [en başından beri] çok bağışlayandı, rahimdi.

101) Yerde yolculuğa çıktığınız zaman, gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanların size fitne [baskın] yapmasından korkmuş iseniz,¹ yönelişten/namazdan [bir kısmını] kısaltmanız size bir günah/yanlış meyil ediş değildir. Gerçekten kafirler, [en başından beri] sizin için apaçık bir düşmandı.

1: Bazıları "[baskın] yapmasından korkmuşsanız" ifadesinin, önceki ifadeye bağlı bir şart olmadığını iddia etmiştir. (zad'ul mesir) Yani, herhangi bir baskın korkusu olmasa, yolculuk esnasında namaz kısaltılabilir. Bunu iddia edenlerin delilleri tamamen hadis kaynaklıdır, ayetin "mefhumu muhalifi" dikkate alınmamıştır.

Ancak, ayetin metninde görünen o ki: namazı kısaltmaya sadece bir baskın endişesi varsa izin vardır.

102) Onların içinde olup ardından kendileri için yönelişe (namaza) kalktığınız¹ zaman onlardan bir takım seninle birlikte kalksın ve silahlarını alsınlar. Secde ettiklerinde arkanızda olsunlar, hiç namaz kılmamış olan diğer takım gelsin, ardından seninle birlikte namaz kılsın, tedbirlerini ve silahlarını alsınlar. Gerçeği örtmüş olanlar, silahlarınızdan ve geçimliklerinizden yana dikkatsizlik etseniz de bir tek baskın olarak üzerinize baskın yapsalar [diye] arzu ettiler. -Sizde, yağmurdan dolayı herhangi bir eziyet [rahatsızlık] var idiyse veya hasta olduysanız silahlarınızı bırakmanızda size bir günah/yanlış meyil ediş yoktur.- Tedbirinizi alın, kesinlikle Allah, kafirler için alçaltan bir azap hazırladı.

1: Ayet, peygamberi muhatap almış olsa da verdiği hüküm tüm Müslümanları kapsamaktadır. Peygambere verilen emirlerin herkese yönelik olduğunun en açık delili Talak 1. Ayette "Ey Nebi!" diyerek sadece peygamberi muhatap alarak başladığı halde "kadınlardan boşandığınız zaman" diyerek tüm Müslümanlara hüküm vermesidir.

103) Yönelişi (namazı) tamamladığınızda, ayakta iken, otururken ve yanınız üzerinde iken Allah'ı hatırlayıp anın! Rahat [güvende] olduğunuzda, yönelişi (namazı) ayakta tutun (gereğince uygulayın). Kesinlikle namaz, [en başından beri] inançlılara vakitlendirilmiş bir yazıydı [farzdı].

104) (Bu) milletin aranması konusunda gevşeklik göstermeyin. Acı çekiyorsanız [bilin ki] onlar da sizin acı çekmeniz gibi acı çekiyor. Siz, onların beklemediğini Allah'tan bekliyorsunuz. Allah, [en başından beri] bir devamlı bilendi, bir hakimdi/hikmetliydi.

105) Gerçek şu ki, insanların arasında Allah'ın sana gösterdiği ile hüküm etmen için kitabı gerçek ile [gereğince] sana doğru indirdik. Hainlerin savunucusu olma.

106) Allah('tan) bağışlanma dile. Kesinlikle Allah, [en başından beri] çok bağışlayandı, bir rahimdi.

107) kendilerine[birbirlerine] hainlik eden kimseler[i korumak] uğrunda mücadele etme. Kesinlikle Allah, çok hainlik eden, kasıtlı suçlu olan kimseyi sevmiyor.

108) İnsanlardan saklamaya çalışıyorlar, o vakit sözden [Allah'ın] razı olmadığı [şeyleri] geceleyin planlıyorlar iken [Allah] kendileriyle birlikte olduğu halde Allah'tan saklamaya çalışmıyorlar. Allah, [en başından beri] onların eylemlerini devamlı kuşatandı.

109) İşte siz, işte bunlar... Dünya [ilk] hayatında, onlar uğrunda mücadele ettiniz. Artık, kıyametin gününde, onlar uğrunda mücadele edecek kimdir? Ya da onlara vekil olacak kimdir?

110) Kim bir çirkinlik [kötülük] eder veya kendi kendisine zulüm ederse sonra Allah'tan bağışlanma isterse, çok bağışlayan olarak, bir rahim olarak Allah'ı bulur.

111) Kim kasıtlı bir suçu elde ederse, [bilsin ki] sadece kendi canı aleyhine onu elde eder. Allah, [en başından beri] bir devamlı bilendi, bir hakimdi/hikmetliydi.

112) Kim bir hata veya kasıtlı suç¹ elde ederse sonra onu [o suçu] beri [masum] birine atarsa, [bilsin ki] bir iftira ve apaçık bir kasıtlı suç (günah) yüklenmiştir.

1: "İsm=ثم!" kelimesinin "kasıtlı suç" anlamında olduğuna bu ayet delildir.

113) Allah'ın sana ikramı ve rahmeti olmasa, onlardan bir takım seni yoldan çıkarmaya mutlaka yüz tutmuştu. Kendi kendilerinden başkasını yoldan çıkaramazlar ve sana hiçbir şekilde zarar veremezler. Allah, sana kitabı ve hikmeti indirdi, hiç bilmediğini sana öğretti. Allah'ın sana ikramı, [en başından beri] çok büyüktü.

114) Onların gizli konuşmalarından pek çoğunda hiçbir yarar (hayır) yoktur. Ancak, bir sadakayı veya bir bilinen iyiliği veya (o) insanların arasını düzeltmeyi emir eden kimse[ler'in gizli konuşması] müstesna [o konuşmada yarar vardır.] kim bunu Allah'ın rızasının arayışı [ile] yaparsa, [bilsin ki] yakında kendisine çok büyük bir ödül vereceğiz.

115) Kim, doğru yol rehberinin (Hidayetin) kendisine açıkça belli oluşundan sonra Elçi ile cepheleşir ve inançlıların yolu haricinde (bir şeye) uyarsa, kendisini yüz çevirdiği [şeye] yöneltiriz ve kendisine cehennem[in azabını] çektiririz. Ne kötü dönüş yeridir!

116) Allah, kendisine ortak sayılmasını (şirk) kesinlikle başıslamaz. Bundan aşıağıda olanı, kimi tercih ediyorsa ona başıslıyor. Kim, Allah'a ortak sayarsa (şirk koşarsa),[bilsin ki] çok uzak bir kayboluş olarak [yolu] kaybetmiştir.

117) Allah'tan beride ancak dişilere(dişi putlara) dua ediyorlar. Onlar, ancak [iyilikten] soyutlanmış şeytana dua ediyorlar.

118-119) Allah, onu lanetledi [rahmetinden engelledi]. [Şeytan] "Kullarından mutlaka ama mutlaka belirlenmiş bir nasip alacağım, onları mutlaka yoldan çıkaracağım, onları mutlaka kuruntulara boğacağım, onlara emir vereceğim onlar da mutlaka sağmal hayvanların kulaklarını yaracaklar¹ ve emir edeceğim onlar da Allah'ın yaratmasını (doğal sistemi) mutlaka değiştirecekler!" dedi. Kim Allah'tan beride şeytanı bir veli edinirse, [bilsin ki] artık apaçık bir kaybediş olarak kaybetmiştir.

1: Canlı klonlama eylemi, bir koyunun kulak memesi hücrelerinden alınarak olmuştur. 1996 yılında bu yöntemle bir koyun yaratılmıştır(kaynak: dolly BBC).

"Kulakları yarma" ifadesiyle bu durum tamamen uyumludur. Eski tefsirler, bunun Arap kültüründe bir olayla ilgili olduğunu söylese de - bu olay şudur: deve beş defa doğurup beşincisi de erkek geldiği zaman, devenin kulaklarını yararlar-, bahsettiğimiz olay ayetle tamamen uyum içindedir.

Haricen, gezici Libyalıların güneş ve ay'a kurban olarak kurbanlığın kulağını kestikleri de bilinmektedir.

(<https://sourcebooks.fordham.edu/ancient/herod-libya1.asp>) Ayetteki kasıt edilen tarihsel olay bu olabilir. (en doğrusunu Allah daha iyi bilir)

120) Halbuki onlara söz veriyor ve onları kuruntulara boğuyor. Şeytan, onlara ancak bir aldatmayı söz veriyor.

121) İşte onların barınma yeri cehennemdir. Ondan herhangi bir kaçış bulamazlar.

122) İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara [gelince] onları, Allah'ın hak bir vaadi [verdiği söz] olarak, alt taraflarından ırmaklar akan, içinde kalıcı oldukları cennetlere girdireceğiz. Söz açısından, Allah'tan daha dürüst kimdir?

123) [Durum] sizin kuruntularınız ve kitap halkının kuruntuları değildir. Kim¹ kötü eylemde bulunursa, bu[eylemi] ile karşılık karşılık buluyor ve kendisine Allah'tan beride herhangi bir veli ve herhangi bir yardımcı bulamıyor.

1: Ayetin bu kısmı inançlı inançsız herkesin yaptığıının karşılığını bulmakta olduğunu anlatıyor. Bu günlük hayatta dikkatli bir şekilde yaşadığı olayları inceleyen herkesin görebileceği bir gerçektir. İnançlı insanın yaşadığı en ufak bir sıkıntı bile, yaptığı hatanın karşılığıdır. Sadece bu olay bile, hayatı düzenleyen gücün (Allah'ın) bir sözü olduğuna apaçık kanıttır.

124) Erkek veya dişi[cinsin]den, inançlı olarak düzgün-iyi eylemlerde bulunan kimse[ler'e gelince] işte onlar, cennete girer ve kıl kadar zulüm olunmazlar.

125) Din açısından, iyilik eden olarak yüzünü [kendini] Allah'a teslim eden ve Hanif [doğru yola yönelmiş] İbrahim'in dini görüşüne uyan kimseden, daha güzel olan kimdir? Allah, İbrahim'i bir dost (Halil) edindi.

126) Göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanlar, sadece Allah'ındır. Allah, [en başından beri] her şeyi bir kuşatandı.

127) (o) kadınlar hakkında senden fetva [problemleri çözmeyi] istiyorlar, "Onlar [o kadınlar] hakkında fetvayı Allah, bir de kendileri lehine yazılanı¹ vermediğiniz, kendileriyle evlenmeye rağbet etmediğiniz kadınların yetim çocukları² konusunda, çocuklardan ezilmiş olanları konusunda ve yetimler için hakkaniyeti gereğince yapmanız konusunda kitapta size okunup teşvik edilen ne ise o fetva veriyor." de. Bir yarar[türün]den ne yaparsanız, [bilin ki] kesinlikle Allah, onu devamlı bir bilendir.

1: Bu surenin ilk 12 ayetinde kadınlara mehir ve mirastan pay verilmesi emir edilmiştir. Burada kasıt miras ya da mehir olabilir.

2: "Yeteme-n nisai=یتامی النساء" ifadesi bir isim tamlamasıdır. Genellikle, sıfat isme muzaf olmuştur mantığıyla "yetim kadınlar" anlamı verilse de bu aslında bir isim tamlamasıdır. Yetimlerin anneleri gibi kendilerine veli olan kadınlar kasıt edilmektedir. (Fahredden Razi, zad'ul mesir) Yani ilgili ayette yetimler ile evlilik değil; onların velisi olan kadınlarla evlilik anlatılmaktadır. Bu durum, Nisa 3. Ayetin "yetimlerin velisi olan kadınlarla evlilik" anlamında olduğunu doğruluyor.

128) Herhangi bir kadın, kocasından¹ bir nüşuz [başka bir kadın alması²] veya vazgeçme [boşanma] korkusuna kapıldıysa, ikisinin de aralarını bir iyileştirme olarak iyileştirmesinde ikisine de bir günah/yanlışla meyil ediş yoktur, iyileştirme daha iyidir (hayırlıdır). Benlikler (nefisler), cimriliğe hazır edilmiştir. Eğer, güzellik eder ve sakınırsanız, [bilin ki] kesinlikle Allah, [en başından beri] eylemlerinizden devamlı haberdardı.

1: "Ba'l= بعل" kelimesi ile "zevc= زوج" kelimesi aynı değildir. Buradaki (بعل) kelimesi, kur'an'da daha çok "eski eşi" manasında kullanılır. Bakara 233. Ayete bakınız. Ayrıma dikkat edilmeli.

2: "Nüşuz= نیشز" kelimesi, burada erkeğin kendi hanımını bırakıp başka bir eş alması isteği, gözünün başkasında olması manasında kullanılır. Ayetin devamında "Benlikler (nefisler) cimriliğe hazır edilmiştir" denilmesi, sonraki ayetin çok eşlilik ile ilgili olması da bunu destekler.

129) Çok uğraşsanız bile, (o) kadınların arasında adil olmaya asla gücünüz yetmeyecek. O halde, onu (birini) askıda bırakmış [olmamak için]¹ tam bir meyilleniş olarak (birine) meyil etmeyin. İyileştirirseniz ve sakınırsanız, [bilin ki] kesinlikle Allah, [en başından beri] çok bağışlayandı, rahimdi.

1: "Fe=ف" sebep bildirmek içindir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

130) O ikisi (eşler) birbirlerinden ayrılırsa, Allah her birini kendi genişliğinden [zenginliğinden] zengin eder. Allah, [en başından beri] genişti [zengindi], hakimdi/hikmetliydi.

131) Göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanlar, sadece Allah'ındır. Elbetteki sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlara ve size "Allah'a (karşı gelmekten) sakının. Gerçeği örterseniz, [bilin ki] göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanlar kesinlikle Allah'ındır. Allah, [en başından beri] bir zengindi, övgüye layıklandı.

132) Göklerde ve yerde [tüm evrende] ne varsa Allah'ındır. Allah, bir vekil olarak yetti.

133) Tercih ederse sizi giderir ve diğerlerini getirir ey insanlar! Allah, [en başından beri] buna imkanı vardı.

134) Kim dünyanın [ilk'in] getirisini istiyorsa, [bilsin ki] dünyanın [ilk'in] ve ahiretin [sonun] getirisi Allah'ın katındadır. Allah, [en başından beri] bir devamlı işitendi, bir devamlı görendi.

135) Ey inanmış olanlar! Kendi canınız veya anne-baba ve akrabalar aleyhine olsa bile, hakkaniyeti gözetinler, Allah için şahitler olun. [Onlardan herhangi biri] bir zengin veya bir fakir idiyse, [bilin ki] Allah o ikisine [zengine ve fakire] daha yakındır. Adaletli olmanız konusunda, keyfe uymayın. Eğer, [doğruluktan] saparsanız veya [adaletten] uzaklaşırsanız, [bilin ki] Allah, [en başından beri] eylemlerinizi devamlı bir haberdardı.

136) Ey inanmış¹ olanlar! Allah'a, Elçisi'ne, onun Elçisi'ne kısım kısım indirmiş olduğu kitaba ve önceden indirdiği kitaba² inanın. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, elçilerini ve ahiret [son] gününü[n hak olduğu gerçeğini] örtüp göz ardı ederse, [bilsin ki] çok uzak bir kayboluş olarak yolu kaybetmiştir.

1: "İnandıklarını iddia edenler!" veya "Bunlardan birine (mesela sadece Allah'a) inananlar!" anlamında olabilir.

137) Gerçek şu ki, inanmış sonra küfre sapmış [gerçeği örtmüş] sonra (yine) inanmış sonra (yine) küfre sapmış [gerçeği örtmüş] sonra da küfr [gerçeği örtme] bakımından artmış olanlara [gelince], onlar için Allah hiç bağışlayacak değildir. Onları herhangi bir yola hiç iletcek değildir.

138) Münafıklara [İkiyüzlülük yapanlara], kendileri için can yakan bir azap olduğunu müjdele!¹

1: Müjde (بشر= بشر) kelimesi iyi şeyler için kullanılır. Fakat bu Ayette istihza sanatı uygulanmıştır. (müfredat : بشر)

139) [İkiyüzlülük yapanlar] ki, İnançlılardan beride, kâfirleri [gerçeği örtenleri] veliler ediniyorlar. Onların yanında izzet mi arıyorlar? O halde, izzet tamamen Allah'ındır.

140) Hâlbuki, kitapta size "Allah'ın ayetlerini, kendilerini[n hak olduğu gerçeği] örtülürken ve onlarla [ayetlerle] alay edilmeye çalışılırken duyduğunuz zaman, ondan [alay etmekten] başka bir konuya-olaya dalıncaya kadar onlarla [alay edenlerle] birlikte oturmayın. Kesinlikle siz [onlarla oturduğunuz] o vakit onların benzerisiniz [demektir]. Gerçekten Allah, münafıkların [İkiyüzlülük yapanların] ve kafirlerin [gerçeği örtenlerin] toplu halde cehennemde içinde toplayıcısıdır." [diye] indirmiştir.

1: Dinine eleştiri yapan kişilere saldıran bu ayeti unutmaması gerekiyor. Kur'an ayetleri eleştiri aldığı vakit, bize düşen şey ya diğer ayetlerde emir edildiği şekilde güzelce uyarı yapmak veya bu ayette denildiği gibi o ortamı terk etmektir.

141) [Münafıklar] ki, sizi mutlaka gözetliyor. Eğer, Allah'tan bir fetih size (nasip) olduysa, "sizinle olmadık mı?" dediler; kafirlere [gerçeği örtenlere] bir nasip olduysa, "Size hiç

üstün gelmedik mi?¹ Sizi İnançlılardan (geleceklere karşı) men etmedik mi?" dediler. Artık, kıyametin gününde aranızda Allah hüküm veriyor. Allah, inançlılara karşı kafirlere[gerçeği örten kimselere] asla bir yol vermeyecektir.

1: "İstihvaz=استحواذ" galip gelmek anlamındadır. (İbni kuteybe: Garib-ul kur'an) bir nevi "Size galip geldik, istesek sizi öldürebilirdik ama yapmadık." dedikleri ifade edilmektedir.

142) Gerçekten, münafıklar [İkiyüzlülük yapanlar] Allah'ı oyuna getirmeye çalışıyorlar. Hâlbuki o, onları oyuna getirdi. Yönelişe (namaza) doğru kalktıkları zaman, insanlara gösteriş yaparak ve Allah'ı pek az anarak tembel olarak kalktılar.

143) İşte bunların [inançlıların ve kafirlerin] arasında gidip gelir-kararsız bir haldedirler. Bunlara (inançlılara) da, şunlara (kafirlere) de [dahil değiller]. Allah, kime yolu kaybettirdi ise, ona asla bir yol bulamazsın.

144) Ey inanmış olanlar! İnançlılardan beride olarak kafirleri [gerçeği örtenleri] veliler edinmeyin. Kendi aleyhinize apaçık bir yetkiyi-delili Allah'a vermek mi istiyorsunuz?

145) Gerçekten, münafıklar [İkiyüzlülük yapanlar] ateşten en aşağıdaki diptedirler. Onlar için, asla bir devamlı yardımcı bulamayacaksınız.

146) Ancak tevbe etmiş, (hataların) düzeltmiş, Allah'a sarılmış ve dinini sadece Allah'a adanmış olanlar hariç. İşte onlar, inançlılarla beraberdir. Allah, inançlılara yakında büyük bir ödül verecektir.

147) Eğer şükür etmiş ve inanmışsanız Allah, azabınızı ne [diye] gerçekleştirsin ki? Allah, [en başından beri] teşekkürle çokça karşılık verendir, devamlı bilendir.

148) Allah, sözden kötü olanının (kötü sözün) açık seçik [söylenmesini] sevmez. Ancak, zulme uğrayan kimse hariçtir. Allah, [en başından beri] devamlı işitendir, devamlı bilendir.

149) Herhangi bir hayrı açığa vursanız veya onu gizlerseniz veya herhangi bir kötülüğü affederseniz [bilin ki] Allah, [en başından beri] çokça affedendi, imkanı olandı.

150-151) Allah'ı ve Elçilerini göz ardı eden, Allah'ın ve Elçilerinin arasını ayırmayı isteyen, "bazısına inanıyoruz, bazısını göz ardı ediyoruz" diyen ve bunun arasında bir yol edinmeyi isteyenlere [gelince], işte bunlar, Hak [kesinleşmiş] olarak kafirlerin [gerçeği örtenlerin] ta kendileridir. Kâfirler [gerçeği örtenler] için, alçaltan bir azap hazırladık.

152) Allah'a ve Elçileri'ne inanmış, onlardan herhangi birinin arasını hiç ayırmamış olanlara [gelince] İşte bunlara ödülleri verecektir. Allah [en başından beri] çok bağışlayandır, rahimdir.

153) Kitap halkı, gökten bir kitabı kendilerine kısım kısım indirmeni istiyor. [Onların bu isteklerine şaşırdıysan, bil ki]¹bundan daha büyüğünü Musa'dan istemişlerdi: "Bize Allah'ı açıkça göster." demişlerdi. Ardından, zulümleri sebebiyle gürültü/yıldırım onları yakalamıştı. Dahası kendilerine açık kanıtlar geldikten sonra buzağıyı [Tanrı] edindiler. Ardından, bunları affetmiştik ve Musa'ya apaçık bir yetki-delil vermiştik.

1: Buradaki "fe=ف" harfi cevaptır. Yani takdiri bir "Onların isteklerine şaşırdıysan" ifadesinin cevabıdır. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

154) Pekiştirilmiş anlaşmaları sebebiyle Tur'u üzerlerine kaldırdık, kendilerine "Kapiya-bölüme secde halinde [boyun eğerek] girin." dedik ve kendilerine "Cumartesi [iş bırakma] konusunda haddi aşmayın" dedik. Onlardan oldukça sağlam bir pekiştirilmiş anlaşma aldık.

155-161) Ardından, pekiştirilmiş anlaşmalarını bozmaları, Allah'ın ayetlerinin [hak olduğu gerçeğini] örtmeleri, Nebi'leri haksızca öldürmeleri, "Kalplerimiz bir kılıftır." demeleri -ki aksine! küfürleri [gerçeği örtmeleri] sebebiyle onların [kalplerinin] üzerini damgaladı. Artık, pek az inanıyorlar.-, gerçeği örtmeleri, Meryem'e karşı çok büyük bir iftira olarak sözleri, "Kesinlikle biz, Allah'ın elçisi (!)¹ Meryem'in oğlu Mesih İsa'yı öldürdük!" demeleri sebebiyle - ki onu öldürmediler ve onu asmadılar; fakat o [öldürdükleri] kendileri için [İsa'ya] benzetildi.² Gerçek şu ki, bu konuda ayrılığa düşmüş olanlar, ondan yana kesinlikle bir şüphenin içindedir. Bu konuda, kendileri için hiçbir bilgi yoktur. Onlar ancak zanna bağlı oldular. Onu, yakinen öldürmediler. Aksine! Allah onu kendisine kaldırdı. Allah [en başından beri] daima üstündü, hakimdi/hikmetliydi. Ölümünden önce ona (İsa'ya) kitap halkından [kim varsa] mutlaka ama mutlaka inanır.³ Kıyamet gününde o onlara karşı bir devamlı şahit olur.- ardından yahudiliği seçmiş olanlardan bir zulüm ve onların, Allah'ın yolundan pek çok [kişiyi] şiddetle geri çevirmeleri, o kendilerine yasaklanmış olduğu halde faizi almaları ve insanların mallarını batıl ile [haksızca] yemeleri sebebiyle kendilerine helal edilmiş temiz [şeyleri] onlara haram ettik.

1: İstihza(alay) sanatı uygulanmıştır. (kadı beydavi, İrşad Ebu-s su'd ilgili ayet)
Çünkü yahudiler, isa'yı elçi olarak kabul etmezler.

2: "Şubbihe=شبهه" fiilinin gizli zamiri, her ne kadar yazılı olmasa da, onların "öldürdük" sözünden dolayı öldürdükleri kişiye işaret ediyor olabilir.
(Zamahşeri:keşşaf)

3: "İsa'nın ölümünden önce ona inanırlar" anlamında olabilir, ki en açık görünen anlam budur. Bu anlamda, İsa peygamberin kıyamete yakın zamanda geleceğine inananlar için bir delil vardır. "Onlardan her biri, kendi ölümünden önce İsa'ya inanır" anlamında da olabilir. Bunun dışında "ona" zamiri kur'an'a işaret edebilir.

162) Fakat, onlardan bilgide kök salanlar-derinleşenler, sana indirdiğimize ve senden önce indirdiğimize inanan (bu) inançlılar, özellikle de¹ yönelişi (namazı) ayakta tutanlar, zekâtı verenler ve Allah'a ve ahiret [son] gününe inananlar (evet!) işte onlara çok büyük bir ödül vereceğiz.

1: "Mukimin=**المقيمين**" ifadesinin mensup olması sebebiyle bazıları gramer hatası iddia etmiştir. Ancak kur'an'da gramer hatası aramakla cetvelde hata aramak arasında bir fark yoktur. Bu dilde "Özellikle de bunları kasıt ediyorum" anlamında isim mensup yapılabilir. Sibeveyh, birkaç metinden örnek vererek, ayetin "özellikle de namazı kılanlar" anlamında olduğunu söylemiştir. Bu metinlerden biri şudur:

وكل قوم أطاعوا أمر سيدهم إلا نميرا أطاعت أمر غاويها

(kurtubi) الطاعنين ولما يظعنوا أحدا والقائلون لمن دار نخليها

Örneğin burada "ez zainİN=**الطاعنين**" kelimesi mensup gelmiştir. Normalde merfu gelmeliydi. Ama "özellikle, bunları kasıt ediyorum" anlamında mensup gelmiştir. Dolayısıyla ilgili ayette de "özellikle de namazı kılanları kasıt ediyorum" anlamında mensup gelmiştir. (zamaşşeri:keşşaf)

163) Gerçekten, Nuh'a ve ondan sonraki Nebi'lere vahyettiğimiz gibi, sana da vahiy ettik. İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, torunlarına, İsa'ya, Eyüb'e, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettik. Davud'a bir Zebur verdik.

164) Önceden sana anlatmış olduğumuz Elçiler'e ve sana hiç anlatmamış olduğumuz Elçiler'e de [vahyettik]. Allah, Musa'ya bir konuşma olarak konuştu.

165) Elçiler'den sonra, Allah'a karşı insanlar için bir kanıt olmasın diye müjdeciler ve korkutucular olarak bir takım elçiler [gönderdik]. Allah, [en başından beri] devamlı üstündü, hakimdi/hikmetliydi.

166) Fakat Allah sana indirdiği [şeye] -ki onu kendi bilgisiyle indirdi- şahitlik ediyor. Melekler de şahitlik ediyor. Devamlı bir şahit olarak Allah yetti.

167) Doğrusu şu ki, gerçeği örtmüş ve Allah'ın yolundan şiddetle geri çevirmiş olanlar, çok uzak bir kayboluş olarak [yolu] kaybetmiştir.

168-169) Doğrusu şu ki, gerçeği örtmüş ve zulüm etmiş olanlara [gelince], Allah onları hiç bağışlayacak ve herhangi bir açılmış yola iletcek değildir. Ancak, içinde ebedi kalıcı oldukları cehennemın açılmış yoluna [iletir]. İşte bu [en başından beri] Allah'a göre pek kolaydı.

170) Ey insanlar! Elçi size RAB'binizden gerçeği (hakkı) getirmiştir. O halde, kendinize bir hayır olarak inanın. Eğer gerçeği örtüyorsanız, [bilin ki] kesinlikle, göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanlar Allah'ındır. Allah, [en başından beri] devamlı bir bilendi, bir hakimdi/hikmetliydi.

171) Ey kitap halkı! Dininiz konusunda aşırıya gitmeyin ve Allah'ın üzerinden ancak gerçeği söyleyin. Meryemin oğlu Mesih İsa sadece Allah'ın elçisi, ona [Meryem'e] attığı kelimesi ve kendisinden bir ruh'tur. Artık, Allah'a ve elçilerin'e inanın. "Üçtür!" demeyin, son verirsiniz sizin için daha iyidir (hayırlıdır). Allah, sadece bir tek Tanrı'dır. O, herhangi bir çocuğun kendisine ait olmasından uzaktır. Göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanlar onundur. Bir vekil olarak Allah yetti.

172) Mesih, Allah'a herhangi bir kulluğu utanç kaynağı olarak¹ görmez. Yaklaştırılmış melekler de [öyle]. Kim[ler], ona [Allah'a] kulluk etmeyi utanç kaynağı olarak görüyorsa ve büyüklük taşıyorsa [bilsinler ki] kendilerini topluca kendisine doğru bir araya toplayacaktır.

1: (müfredat:نكف)

173) İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara gelince, [Allah] ödüllerini kendilerine tamamen veriyor ve kendi ikramından onlara [verdiğini] artırır; [Allah'a ibadet etmeyi] utanç kaynağı olarak görmüş ve büyüklük taslamış olanlara gelince, onlara can yakıcı bir azap olarak azap eder. Onlar, kendileri için Allah'tan beride herhangi bir veli ve yardımcı bulamazlar.

174) Ey insanlar! RAB'binizden en sağlam delil size gelmiştir. Size apaçık bir aydınlık (nur) indirdik.

175) Allah'a inanmış ve ona sarılmış olanlara gelince, onları kendisinden bir rahmet ve bir ikramın içine girdirecektir ve kendisine varan dosdoğru bir yola yumuşakça iletecektir.

176) Senden fetva istiyorlar. "Allah size kelale [Anne-babası ve çocuğu olmayıp ölen]¹ hakkında fetva veriyor: Eğer, helak olan [ölen] bir kimsenin kendisine ait herhangi bir çocuğu [mevcut] değilse ve kendisinin kız kardeşi varsa, mirasın yarısı ona [kız kardeşine] aittir. (fakat kız kardeş ölürse) o [erkek kardeş] onun [kız kardeşinin] hiç bir çocuğu yoksa, ona [kız kardeşine] mirasçı olur. Eğer, [kız kardeşin] iki kız kardeşi varsa, mirastan ne kaldı ise onun üçte ikisi o ikisine [iki kız kardeşine] aittir. Eğer, erkekler ve kadınlar olarak [üç veya üçten fazla] kardeşler varsa, erkeğe, iki kızın payının misli vardır. Allah, yolu kaybedersiniz diye sizin için açıklıyor. Allah, her şeyi devamlı bir bilendir.

1: "Kelale=كلالة" kelimesinin anlamı konusunda pek çok yorum vardır. En uygunu, peygambere isnat edilen bir hadiste yazdığı üzere "annesi-babası ve çocuğu olmaksızın ölen kimse" anlamındadır. (müfredat: كل)

MAİDE (5)

1) Ey inanmış olanlar! Sözleşmelere (akitlere) vefa gösterin. Sağmal hayvanların yırtıcı olmayanları, siz ihramlıyken avı helal saymamanız şartıyla size helal edildi. Ancak, size okunup teşvik edilenler hariçtir. Gerçekten Allah, istediğini yapıyor..

2) Ey inanmış olanlar! Allah'ın işaretlerini¹, kutsal ay'ı², hediye kurbanı, [o kurbanlıkların] kolyelerini³ (bile), RAB'lerinden bir ikramı ve razı oluşu arayarak kutsal eve (beytü-l haram) yönelenleri ihlal⁴ etmeyin. İhramdan çıktığınızda avlanın. Herhangi bir milletin, kutsal mescitten (Mescidi haram'dan) sizi şiddetle geri çevirdiler diye, (sizde oluşturdukları) kini, sakın sizi haksızlık etme suçuna sevk etmesin. İyilik ve takva [korunup sakınma] konusunda destekleşin; kasıtlı suç ve düşmanlıklar konusunda destekleşmeyin. Allah'a (karşı gelmekten) sakının! Gerçekten Allah, sonucu [cezası] şiddetli olandır.

1: Hac işaretleri kastediliyor. Kastedilenin "din" olduğu da söylenmiştir. (kurtubi, kadı beydavi ilgili ayet)

2: Kutsal aylar, kur'an'da anlatılmaz. Muhatabı bildiği için, kur'an tekrar etme gereği duymaz. "ay" ne kadar tekil geliyor olsa da, [(ال) takısı sebebiyle, istiğrak yoluyla] geneli kapsamı da mümkündür. Bu sebeple "kutsal aylar" manası verilebilir.

3: "Boyunlarına kolye takılmış hediye kurbanlarının kolyelerine bile zarar vermeyin" şeklinde açıklanmıştır. (Zamahşeri:keşşaf) bu durumda "kolyeler (القلائد)" ifadesinin başındaki "el=ال" takısı muzafun ileyh'ten ivazdır. İfade aslında "kaleide elhediy=قلائد الهدى" yani "kurbanlıkların kolyelerine" takdirindedir.

4: Bunların ihlali, özetle: haç işaretlerinin hafife alınması, saygısızlık yapılması, Hacca gelenleri engellemek, hacca gönderilen özel kurbanları çalmaya kalkışmak...

3) [Kesilmeksizin]¹ ölmüş hayvan, kan, domuzun eti, Allah'tan başkası [adına] seslenilerek kurban edilenler², boğularak öldürülen-ölen³, vurularak [dövülerek veya kendisine bir şey atılarak]⁴ öldürülen, yuvarlanarak-düşerek ölen, boynuzlanarak ölen ve yırtıcı hayvanın yediği size haram kılındı; ancak [ölümünü] sizin tamamladığınız⁵ (hayvanlar) hariç, [onlar helaldir]. Sunak üzerinde kesilenler ve şans okları ile kismet aramanız da [haram kılındı]. İşte bunlar, haddi aşmaktır. Bugün (bu dönem), gerçeği örtmüş olanlar dininiz'den umudu kestiler, o halde onlardan çekinmeyin ve benden çekinin. Bugün (bu dönem), sizin için dininizi kemale erdirdim [tamamladım]⁶, size nimetimi tamamladım ve din olarak sizin için islama [barış ve yaratıcıya teslimiyete] razı oldum. Artık, kim kasıtlı suça (günaha) yönelici olmamak şartıyla, şiddetli açlık içinde (bunları yemeye) mecbur kalırsa, [bilsin ki] kesinlikle Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.

1: (müfredat : موت)

2: (müfredat: هلال)

3: Biri tarafından veya kendiliğinden bir kaza sebebiyle boğularak ölen hayvan anlamındadır. (müfredat: خنق, kurtubi, zad'ul mesir)

4: (Müfredat: وخذ, kurtubi)

Ayrıca bu ifade, kurbanı eziyet etmeyi de yasaklamaktadır. Çünkü bir kurbanı döverek veya herhangi bir şeyle vurarak öldürmek ona bir eziyettir.

5: "zeket=زكاة" aslen "tamamlamak" anlamındadır. (kurtubi, zad'ul mesir) Yani "Ölümünü sizin tamamlamış olduğunuz helâldir" anlamındadır. İstisna, sadece "yırtıcı hayvanların yediği" ifadesinden yapılan bir istisna olabilir. Bu durumda "yırtıcı hayvanın saldırısına uğramış ama ölümü sizin elinizle gerçekleşmiş olanlar helâldir" anlamındadır. İstisna, "boğularak öldürülen" kısmından itibaren yapılan bir istisna olabilir. Yani "Düşerek, boğularak, boynuzlanarak ölmek üzere iken ölümü sizin elinizden olanlar size helâldir" anlamındadır. (Fahredden Razi)

6: "Dininizi kemale erdirdim [tamamladım]." cümlesinden itibaren yazanlar, ara cümle olarak öncekinden bağımsız gibi görünüyorsa da bağlıdır. Çünkü dini tamamlamak, ancak din içi hükümleri tamamlamak ile olur. Bu ayet de hükümleri tamamlamaktadır.

4) Kendilerine helal kılınanın ne olduğunu sana soruyorlar, "Temiz olanlar ve yırtıcı hayvanlardan eğitmen olarak öğretmiş olduğunuz ne ise o size helal kılındı. Onlara [o hayvanlara], Allah'ın size öğrettiğinden öğretiyorsunuz. O halde, [o hayvanların] size karşı tuttıkları[yakaladıkları]ndan yeyin, üzerlerine Allah'ın ismini anın ve Allah'a (karşı gelmekten) sakının. Gerçekten Allah, hesabı seri olandır.

5) Bugün temiz olanlar helal kılındı. Kendilerine kitap verilmiş olanların yemeği size helâldir; sizin yemeğiniz de onlara helâldir. İnançlı kadınlardan iffetli/özgür olanları ve sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlardan iffetli/özgür kadınlar¹, korunmuş [iffetli] olarak, iffetsiz olmamak ve zina arkadaşları edinenler olmamanız şartıyla kendilerine mehirlerini verdiğiniz zaman [size helâldir]. Kim, inancı göz ardı ederse [bilsin ki] eylemi boşa gitmiştir. Hemde o, ahirette [son hayatta] kaybedenlerdendir.

1: Kendilerine kitap verilmiş kimselerden yani Yahudi, Hristiyan, sâbiî ve belki daha adını duymamış olduğumuz diğer grupların kadınlarıyla evlilik yapmak, kafir veya müşrik olmadıkları sürece bu ayete göre helâldir. Gerçeği, yani islamın doğruluğuna kanıtları görmemiş birisi, kafir [gerçeği örten] olamaz. İsa'yı Tanrı olarak görmeyen bir Hristiyan da müşrik olamaz. Günümüzde halen isa'nın Tanrı olmadığına inanan Hristiyanlar mevcut.

Bazıları bu ayetin bir nevi tarihsel olduğunu ve nesh olduğunu iddia etmiştir. Ancak bu ayet, son gelen ayetlerden olduğu için, önce gelen evlilik yasağı ayetleri bu ayeti nesh edemez. Önce gelenin sonra geleni nesh etmesi olamaz. Kaldı ki, kur'an'ın hiçbir ayeti diğerini hükümsüz bırakamaz. Her ayet duruma göre geçerlilik kazanır.

Bazıları ise bu ayet ve tevbe 31. Ayeti bir araya getirip "kitap ailesi (Yahudi ve Hristiyanlar) da müşrik olmuştur. Kitap ailesi ile evliliğe onay, müşrikler ile evliliğe onay demektir" demiştir. Ancak bu bayağı bir zorlama yorumdur. Çünkü kur'an kitap halkından olan herkesin müşrik olmadığını ve içlerinden doğru kimselerin olduğunu belirtmiştir. (Alimran 110-115)

Kur'an'ın, Yahudi veya Hristiyan olan kişilerle evliliğe onay verip, müşrik (bakara 221) ve kafir [gerçeği örten] kişilerle (Mumtehine 10) evliliği yasaklama nedeni ise, dönemselsel olarak ele alırsak güvenlik amaçlıdır. Çünkü hem tarih hemde kur'an şu gerçeği gösteriyor ki: tarihte müslümanlara en yakın davrananlar özellikle de Hristiyanlar olmuştur. Müşrikler ise, İslama ve müslümanlara oldukça düşmanca davranmıştır.

6) Ey inanmış olanlar! Yönelişe (namaza) doğru kalktığınız zaman, yüzünüzü ve dirseğe kadar¹ ellerinizi yıkayın. Başınızı mesh edin ve iki topuğunuza kadar ayaklarınızı [yıkayın]². Cünüp olmuşsanız temizlenin. Hasta veya bir yolculuk üzerindeyseniz veya sizden biri tuvaletten gelmiş ise veya kadınlarla birliktelik yaşamışsanız, ardından da su bulamıyorsanız[kullanamıyorsanız]³, temiz bir yeryüzüne teyemmüm edin, ardından yüzünüz ve elleriniz ile ondan [bir parçayı] mesh edin. Allah, (bunu) size herhangi bir zorluk [olması] için istemiyor; fakat sizi temizlemek için ve nimetini size tamamlamak için istiyor. Şükretmeniz beklenir.

1: "إلى=إلى" harfi cerr'i, "-e kadar, o kısımda dahil" manasındadır. Yani dirsek de yıkanmak zorundadır. Gelenekte bazıları dirseği yıkmanın gerekmediğini savunmuş olsa da, bu tarz konularda riskten en uzak olanı tercih etmek gerekir. Hemde elçinin dirseğini yıkamış olduğuna dair kaynaklar (Zamahşeri:keşşaf) varken dirseği yıkamak gerekir. Bu kadar basit konular üzerinde durmaya, tartışmaya gerek yoktur. İsrail oğulları, ineğin rengini sorarak aşırı detaya girmişti. Kur'an onların bu tutumunu eleştiriyor iken (bakara 68-71) bize düşen onlar gibi olmamaktır.

2: Bu ifade, "erculEkum=أرجلكم" ve "erculükum=أرجلكم" olarak iki şekilde de okunmuştur. (Zamahşeri:keşşaf)

İlkinde "ayaklarınızı yıkayın" manasına, diğerinde "ayaklarınızı mesh edin" mânâsına gelir.

Elçinin, bir takım kişilerin abdest alırken topuk kısmının kuru kaldığını görünce onları kınamış olduğu söylenir [Ebu Davud taharet 44]. Delil çokluğu, ilk okuyuşu destekler.

3: "vecede=وجد" fiili, sadece "bulmak" manasıyla sınırlı değildir. Mesela su kullandığı takdirde hastalığı artacak biri suyu bulsa bile "suyu kullanmaya imkan bulamayan" kategorisine girer. Örneğin Maide 89. Ayette aynı fiil, "[bunları yapacak maddi imkan] bulamayan" manasında kullanılıyor.

7) Allah'ın size olan nimetini ve pekiştirilmiş anlaşmasını -ki, "işittik ve gönülden itaat ettik" dediğinizde onunla karşılıklı pekiştirilmiş anlaşma yapmıştınız- hatırlayıp anın. Allah'a (karşı gelmekten) sakının. Kesinlikle Allah, göğüslerin özünü devamlı bilendir.

8) Ey inanmış olanlar! Allah için hakkaniyet ile gözeten şahitler olun. Bir milletin (sizde oluşturduğu) kini, sakın sizi adaletsizlik yapma suçuna sevk etmesin! Adil olun, o takvaya [korunup sakınmaya] daha yakındır. Allah'a (karşı gelmekten) sakının. Gerçekten Allah, eylemlerinizi devamlı haberdardır.

9) Allah, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara söz verdi: kendileri için bir bağışlanma ve çok büyük bir ödül vardır.

10) gerçeği örtmüş ve ayetlerimizi [işaretlerimizi] yalanlamış olanlar (evet!) işte onlar, kızgın ateşin (Cahim'in) dostlarıdır.

11) Ey inanmış olanlar! Allah'ın, üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani bir millet size ellerini uzatmaya kalkışmıştı, ardından onların ellerini sizden çekmişti. Allah'a (karşı gelmekten) sakının. İnançlılar, sadece Allah'a güvenip dayansın (tevekkül etsin).

12) Elbetteki Allah, İsrail'in oğullarının pekiştirilmiş anlaşmalarını almış ve kendilerinden on iki başkan yönlendirmişti. Allah "Kesinlikle ben, sizinle birlikteyim. Eğer, yönelişi (namazı) ayakta tutar, zekâtı verir, elçilerime inanır, onlara yüceltme ile birlikte yardım eder¹ ve Allah'a güzel bir ödünç olarak ödünç verirseniz sizin hakkınızda çirkinlerinizi [kötülüklerinizi] tamamen örtüp kaybederim ve alt taraflarından ırmaklar akan cennetlere sizi mutlaka girdiririm. Bundan sonra, sizden kim gerçeği örtüp göz ardı ettiyse, [bilsin ki] yolun ortasını kaybetmiştir.

1: (müfredat : عزر)

13) Ardından, sağlam sözlerini bozmuş olmaları nedeniyle, onları lanetledik [rahmetimizden engelledik] ve kalplerini kaskatı yaptık. Onlar, 'kelimeyi' yerinden oynatıyor [tahrif ediyor]. Kendisiyle hatırlatıldıkları (vahiy)'den bir payı unuttular. Kendilerinden pek azı hariç, onlardan bir ihanete muttali olmaya [görmeye] ara vermezsin (sürekli ihanet görürsün). Artık, onları affet ve hoşgörülü ol.¹ Kesinlikle Allah, güzellik edenleri seviyor.

1: Allah, bizzat kendisinin eleştirdiği ve rahmetinden engellemiş olduğunu söylediği yahudilere karşı, elçisi'ne "hoşgörülü davran" demekte ve bize onu örnek almamız gerektiğini söylemektedir. (Ahzab 21) Ama maalesef bugün çoğu müslüman, kendi inancından olmayan insanları geçin, kendisiyle aynı inanca sahip müslümanlara karşı görüş farklılığı sebebiyle tekfir edip düşman kesilmektedir. Asırlardır müslümanı, bir başka müslümanın katili yapan en önemli sebep, görüş farklılığına saygı duymamaktır.

Ayrıca bu ayet, bizimle aynı inançtan olmayan kişilere hoşgörölü olmamız gerektiğini belirtmektedir. Sırf inancı bizim inancımızdan farklı diye herhangi bir insana düşman olmamız gerekmez. (Mumtehine 8)

14) "Gerçekten biz, hristiyanız" demiş olanlardan [bir kısmının] pekiştirilmiş anlaşmalarını aldık. Ardından, kendisiyle hatırlatıldıkları (vahiy)'den bir payı unuttular. Ardından, kıyamet gününe kadar aralarına düşmanlıklar ve sevgisizlikler yapıştırdık. Yakında Allah, tasarlamakta oldukları [şeyleri] kendilerine haber verecektir.

15) Ey kitap halkı! Kitap(lar)dan¹ gizlemiş olduğunuz² (şeylerin) bir çoğunu size açıklayan, bir çoğunu affeden elçimiz size gelmiştir. Allah'tan bir nur ve³ apaçık bir kitap size gelmiştir.

1: İstiğrak yoluyla, [cins ismi olarak] "kitaplar" manasında da olabilir. Ki doğru olan da budur. Çünkü elçi, sadece bir kitabı değil, tüm kitapları açıklıyordu.

2: Arapçada bir şeyin tamamını söyleyip, bir kısmını kasıt etmek dediğimiz bir olay vardır. (bkz: belegat | zikru-l bad, iradetu-l kul) burada da "siz" diyerek içlerinden sadece gerçeği örten din adamları kasıt edilmiştir.

3: Buradaki "ve =ج" sıla olarak kullanılmış olabilir. Bu takdirde manası "bir nur yani apaçık bir kitap size gelmiştir" manasındadır.

16) Allah onunla [apaçık kitap ile] Rızasına uyan kimse[ler'i], esenlik yollarına yumuşakça iletiyor, kendi izniyle onları karanlıklardan aydınlığa çıkarıyor ve onları dosdoğru bir yola yumuşakça iletiyor.

17) "Gerçekten Allah, Meryem oğlu Mesih'in kendisidir" diyen kimseler, elbetteki gerçeği örtmüştür. "O halde Allah, Meryem'in oğlu Mesih'i, onun annesini ve yerdeki [dünyada] kimseleri topluca helak etmeyi istese, Allah'tan herhangi bir şeye sahip (engel) olacak kimdir?" de. Göklerin, yerin [tüm evrenin] ve ikisi arasındakilerin(Evrenin içindekilerin) krallığı (mülk) Allah'a aittir. Tercih ettiğini yaratıyor. Allah, her şeye imkanı olandır.

18) Yahudiler ve Hristiyanlar, "Biz, Allah'ın oğullarıyız ve onun sevgilileriyiz" dediler. "O halde cezayı gerektiren işleriniz sebebiyle neden size azap ediyor? Aksine! Siz, [Allah'ın] yaratmış olduklarından bir beşersiniz. [Allah] kimi tercih ediyorsa onu bağışlıyor, kimi tercih ediyorsa ona¹ azap ediyor. Göklerin, yerin [tüm evrenin] ve ikisinin arasında (içinde) bulunanların krallığı (mülk) Allah'a aittir. Dönüş, sadece onadır.

1: Bu manada olan ayetlerde "kimi tercih ediyor?" sorusunu sorarak diğer ayetlerden Allah'ın sadece tercihe göre tercihte bulunduğunu anlıyoruz. Örneğin Rad 27. Ayette "Allah [samimi bir şekilde] kendisine yönelen kimseye hidayet ediyor [doğru yola iletiyor]" diyerek, tercihin yine doğru tercihe dayandığını görüyoruz.

19) Ey kitap ailesi! Elçiler'den [gelenlerin] ara vermesi üzerine "bize bir müjdeci[türün]den ve bir uyarıcı[türün]den [kimse] gelmedi" dersiniz¹ diye elçimiz sizin için açıklayarak size gelmiştir. Artık, müjdeciler ve uyarıcılar size gelmiştir. Allah, her şeye imkanı olandır.

1: Bugün bizim için bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak kur'an gelmiştir. Bu nedenle biz de bu sözü söyleyemeyiz.

20) Bir zamanlar Musa, milletine "Ey milletim! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayıp anın. Hani içinizde Nebiler meydana getirdi, sizi yöneticiler yaptı ve size âlemlerden [tüm varlıklardan] hiçbirine hiç vermediğini size verdi." demişti.

21) "Ey milletim! Allah'ın size yazdığı (bu) kutsal yere [bölgeye]¹ girin; arkanıza geri dönmeyin. Aksi halde kaybedenler olarak dönersiniz."

1: "Arz=الأرض" bazen tüm dünyayı, bazen ise bir bölgeyi kastetmek için kullanılır.

22) "Ey Musa, gerçekten orada [o yerde] çok zorba bir millet var. Kesinlikle biz, [onlar] oradan çıkana kadar asla oraya [o yere] girmeyeceğiz. Eğer, oradan çıkarlarsa, kesinlikle biz gireceğiz." dediler.

23) Korkanlardan iki kişi -Allah, o ikisine nimet verdi- "Onlara karşı, (bu) kapıya/bölüme girin. Artık, girdiğiniz zaman kesinlikle siz galipsiniz. İnançlı idiyse, sadece Allah'a güvenip dayanın (tevekkül edin)" dedi.

24) "Ey Musa! Kesinlikle biz, orada [o yerde] onlar [bulunmaya] devam ettiği sürece asla oraya [o yere] girmeyeceğiz. O halde sen ve RAB'bin gidin de ikiniz savaşın. Kesinlikle biz, işte burada oturacağız." dediler.

25) [Musa] "RAB'bim! kesinlikle ben, kendim ve kardeşim haricinde [kimseye] hüküm edemiyorum. Artık, bizimle (bu) hadlerini aşanlar milletin arasını ayır." dedi.

26) (RAB'bi) "Onlar, (bu) yerde şaşkın bir haldeyken kesinlikle o [kutsal bölge] kendilerine kırk sene haram olmuştur. Artık, (bu) hadlerini aşanlar millete tasalanma." dedi.

27-29) Onlara, Adem'in iki oğlunun haberini Hak ile [gereğince] okuyup teşvik et. Hani onlar birer kurban [yakınlaşma vesilesi] olarak kurban sunmuşlardı, ardından O ikisinden birinden (kurban) kabul edildi, diğerinden hiç kabul edilmedi. [kurbanı kabul edilmemiş olan] "Seni mutlaka ama mutlaka öldüreceğim!" dedi. [kurbanı kabul edilmiş olan] "Allah, sadece sakınanlar'dan (geleni) kabul eder. Şayet, beni öldürmek için elini bana uzatmışsan, [bil ki] ben seni öldürmek için elimi sana uzatacak değilim. Kesinlikle ben, alemlerin [tüm varlıkların] RAB'binden korkarım. Kesinlikle ben, benim kasıtlı suçum ve kendi kasıtlı suçun ile¹ yerleşmeni, böylece ateşin dostlarından olmanı istiyorum." dedi.

1: "Bi=ب" harfi cerr'i, "zeyd'e uğrandı [مُر بزيد]" sözünde olduğu gibi meful anlamında değildir. Tıpkı "Kılıcı ile çıktı [خرج بسيفه]" sözünde olduğu gibi hal anlamındadır. (müfredat : بء)

Bazıları soru hemzesinin hazf edildiğini iddia ederek "Benim suçumun ve kendi suçunun [cezasına] uğramanı ister miyim?" manası verir. (kurtubi) bazıları da "la=لا"nın hazf edildiğini iddia ederek "...uğramamanı istiyorum" manası verir. (Halebi:duru-l mes'un)

30) Ardından, kendi benliği (nefsi) kendisine [kurbanı kabul olmayana] kardeşini öldürmeyi isteterek itaat ettirdi de onu öldürdü. Ardından, kaybedenlerden olarak sabahladı.

31) Ardından Allah, kardeşinin ayıbını [cesedini] nasıl gömeceğini kendisine göstermek için yerin içini araştıran-eşen bir karga yönlendirdi. "Yazıklar olsun bana! Bu karga gibi olup kardeşimin ayıbını [cesedini] gömmekten aciz miyim?" dedi. Böylece, pişman olanlardan olarak sabahladı.

32) İşte bu cinayetten¹ dolayı İsrail'in oğullarına² onu "Herhangi bir canlıya karşılık olmaksızın veya yerde herhangi bir bozguna karşılık olmaksızın herhangi bir canlıyı öldürmüş kimse sanki topluca insanları öldürmüş gibidir; ona [herhangi bir canlıya] hayat veren kimse sanki topluca insanlara hayat vermiş gibidir." diye³ yazdık. Elçilerimiz, kendilerine açık kanıtlarla elbette gelmişti. Dahası, bundan sonra onlardan pek çoğu, yerde (halen) İsrâfçıdır [haddi aşanlardır].

1: "Min ecli ze'like=ذلك من أجل ذلك" ifadesi "min İcli ze'like=ذلك من أجل ذلك" yani "Bu cinayetten dolayı" anlamındadır. (müfredat : أجل)

2: "İsrail oğullarına" demesi sadece onlara mahsus olduğunu göstermiyor. Çünkü bu hükmü nesh eden herhangi bir ayet yoktur. Aksine, İsrâ 33. Ayet bu ayeti destekler.

Ayrıca İsrail'in oğullarına yönelik ayetlerin aynı ve benzeri ifadelerle bütün insanlara da söylenmiş olduğunu bazı ayetlerde de görüyoruz. Örneğin bakara 47. Ayette, İsrail oğullarına verilen bir fazlalık anlatılırken, İsrâ 70. Ayette adem oğluna (yani tüm insanlara) verilen bir fazlalık anlatılır. Buradan anlaşılıyor ki, İsrail oğullarına yönelik ayetler, sadece onlara mahsus değildir. Bazıları enâm 146. Ayette "yahudilere... iç yağınını haram ettik" ayetinde bahsedilen gıdaların müslümanlara yasak olmadığını söyleyerek, Maide 32. Ayetin evrensel olmadığını savunmuş olsa da, enâm 146. Ayette bir "sadece yahudilere" manasında "Hasr" kullanılmıştır. Maide 32. Ayette böyle bir mahsus kılma ifadesi yoktur.

3: Tevrat'ta doğrudan "Ey İsrail oğulları, kim, bir canlıyı bir canlıya veya yerde bir bozguna karşılık olmadan öldürdü ise..." şeklinde yazmaz. Eski metinlerde mecaz pek çok görülür. Tevrat'ta genesis 4:10 bölümünde kayyinin kardeşi Habili öldürmesi üzerine söylenen sözün tefsirinde, bu ayet aynen kur'an'ın dediği gibi tefsir edilmiştir. Bu demektir ki, kur'an bu Ayette tevratı tefsir etmiştir.

33) Allah ve Elçisi ile harp etmeye, yani¹ yerde [dünyada] bir bozguna [teröre]² gayret edenlerin cezası, sadece [suçun şiddetine göre]³ şiddetle öldürülmeleri veya asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazdan parçalanmaları veya sürgün (bu) yerden [bölgeden] sürgün edilmeleridir. İşte bunlar, dünyada [ilk hayatta] kendilerine bir rezilliktir. Ahirette [son hayatta] kendilerine çok büyük bir azap vardır.

1: Arapçada (و) harfi, bazen sıla maksadıyla kullanılmıştır. (kurtubi, bakara 53. Ayette kaynakları mevcut. Haricen bakara 42. Ayette و harfinin kullanımı bunu ispatlıyor) bir nevi, önceki cümleyi tanımlamak, ayete "yani" manası katmak için kullanılmıştır.

Buna göre Ayette "Allah ile, Elçisi ile harp etmeye çalışan veya yerde [dünyada] bozguna gayret eden" manasında değildir. Bozguna [teröre, baskıya, yol

kesmeye, vb şeylere] gayret eden kişi, Allah ve Elçisi ile harp etmeye çalışmış demektir.

Genel tefsirler, "Allah ve Elçisi ile harp etmeye" ifadesini mecaz olarak kabul etmiş "Allah'ın dostları (müslümanlar) ve Elçisi ile harp etmeye çalışmak, islam ülkelerine saldırı yapmak" olarak tefsir etmiştir.

Bazıları ise, ayetin "barış anlaşmasını bozan kitap ailesi" hakkında indiğini söylemiştir. (kurtubi, nesefi, kadı beydavi, İrşad Ebu-s su'd, Fahreddin Razi, keşşaf sahibi, mevdudi, el mizan ilgili ayet)

Bu yorumlar ve arapçada (و) harfinin bu şekilde bir kullanımının da olması, ayeti bu şekilde anlamak gerektiğini gösteriyor.

2: "Fesat/فساد" kelimesi "düzeltme/barış" mânâsına gelen (صلح) kelimesinin tersidir (müfredat : صلح). Kur'an'da genel olarak böyle kullanılır. Düzeltmek/barışmak, kapsamına, insanlara yardım etmek, toplumun insanlığın lehine bir şeyler yapmak girer. Aynı şekilde bunun tersi olan eylemler: insanlara zarar vermek, terör, zulüm, baskı, tecavüz etmek, yol kesmek, doğayı katletmeye, dengesini bozmaya ve ülkeyi bozmaya çalışmak "fesat/فساد" kapsamına girer.

Örneğin fesat kelimesi, Neml 34. Ayette, bir kenti yok etmek, halkını perişan etmek manasında kullanılmıştır.

Ayrıca bu çıkarımı, tarihi veriler de destekliyor. Bu ayetin iniş sebebi hakkında birkaç farklı yorum olsa da, hepsinin ortak noktası bu ayetin terör suçu, ülkede kaos çıkarmak üzerine inmiş olduğu yönündedir. Mesela bazıları "kitap ailesinden savaş çıkarmamak üzere yapılan anlaşmayı bozan kimseler üzerine inmiştir" der. Haricen, pek çok yorumcunun, bu ayeti terör, hırsızlık, yol kesmek, gibi suçların cezası olarak yorumluyor oluşu (taberi) bu çıkarımı destekler.

Kur'an'ı negatif olarak savaşçı bir mantıkla yorumlayan kişiler, fesat kapsamını genişleterek, dini eleştirmeyi ve inkarcı olmayı da fesat kapsamına katmıştır. Fakat bu görüş, başta Nisa 140 olmak üzere, inkarcı ve alaycı kimselere nasıl davranmamız gerektiğini anlatan birçok ayetle çelişir.

Nisa 140. Ayette, Allah'ın ayetlerini karşı inkarcı olan hatta alay eden kimselere karşı, bize "başka bir konuya-söze dalıncaya kadar, onlarla birlikte oturmayın" denir. Mümtehine 8. Ayette dini uğrunda bize savaş amayan ve sürgün etmeyen kimselere karşı iyilik yapmamıza müsaade edilir. Böyleyken, sırf inkarcı ve alaycı diye birini "fesat" kapsamına almak bu ayetle çelişir.

3: Nahl 126. Ayette bir suça ancak misli bir ceza verilmesi emir ediliyor. Bundan dolayı, bu ayetteki cezalar, suçun derecesine göre verilir. Örneğin, adam öldüren birine ölüm cezası; doğayı katleden birine sürgün cezası; halkı şiddetli bir şekilde işkence ile öldüren birine el ayak çapraz kesme cezası verilebilir. Bazıları buna "insanlık dışı" olarak bakmaktadır. Ancak, işlenen suç insanlık dışı olunca, verilen cezanın da "insanlık dışı" olması eleştiriye kapalıdır.

34) Ancak kendilerini kontrolünüz altına almanızdan [ele geirmenizden] önce tevbe etmiş olanlar hariçtir. Artık, Allah'ın çok bağışlayan olduğunu, Rahim olduğunu bilin.

35) Ey inanmış olanlar! Allah'a(karşı gelmekten) sakının, ona [Allah'a] vesile [sevgi ve arzu ile yaklaşmak için neden]¹ arayın ve onun [Allah'ın] yolunda Cihad [aba sarf] edin. Başarılı olmanız beklenir.

1: Bu manalar sözlüklerde ve Arapça şiirlerde mevcuttur (müfredat : وسل, kurtubi, ez zad'ul 37-38 ayetleri)

"vesile" ile kastedilen, insanlar değildir. Tevbe 99. Ayette bu durum infak olarak açıklanmıştır.

36) Gerçeği örtmüş olanlar [hakkında] doğrusu şudur ki, şayet yerde bulunanlar ve onlarla birlikte onların misli, sırf kıyamet gününün azabından [kurtulmak için] bunları feda etsinler diye kendilerine ait olsa, kendilerinden kabul olunmaz. Kendileri için can yakan bir azap vardır.

37) Ateşten çıkmayı isterler, halbuki ondan çıkacak değiller. Onlar için devamlı¹ bir azap vardır.

1: "Mukiym =مُكِيم" kelimesi ismi fail olarak "ikame =اِقِيَام" ile aynı baktan yani if'al babından gelmiştir. Bu ayet, "ikame =اِقِيَام" kelimesinin "devamlılık" manasında olduğunu ispatlıyor.

38) Hırsız erkek¹ ve hırsız kadına [gelince], Allah'tan bir caydırma olarak, elde ettikleri² sebebiyle bir karşılık olarak o ikisinin ellerini kesin³. Allah, sürekli üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

1: "Es-sarigu=السارق" ifadesinin başındaki "el=ال" takısı cins ismi olarak "Hırsız erkekler" manasındadır. Yani ayet mana olarak "hırsız erkekler ve hırsız kadınlar" anlamındadır.

Buradaki hırsızlık yapan kişinin yaptığı hırsızlığın kur'an'a göre "hırsızlık" olması için, öncelikle kişiyi hırsızlığa mecbur bırakan bir nedenin olmaması gerekir. Maide 3. ve bakara 173. Ayetlerde, haram edilen yiyecekler sayılıyor ve "kim de mecbur kalırsa" diyerek, mecbur kalmış birine günah olmadığı belirtiliyor. Buna göre "ihtiyaçlar, haramları mubah yapar" hükmüne ulaşıyoruz. Bu nedenle bir çocuk açlıktan ölecek bir halde olduğu için bir ekmek çalsa veya bir başkası başka nedenlerle mecbur kaldığı için hırsızlık yapsa, bu ayetteki cezalar verilemez! Çünkü kendisi buna mecbur kalmıştır. Bunun için şunlar gereklidir:

- Kamu buna engel olmak için gerekli şeyleri yapmalıdır.

- Kur'an'ın dediği gibi, ihtiyaçtan fazlası verilmelidir.
- Yoksulluk gibi, hırsızlığa mecbur bırakan hiçbir neden olmamalıdır.

Bu şartlar altında hırsızlık olmayacaktır. bunlara rağmen halen hırsızlık yapan kişi, hırsızlığı bir meslek haline getirdiğinden yapmıştır. Bu durumda da kur'an'ın verdiği cezalara hiçbir hırsızlık mağduru itiraz etmeyecektir.

Bununla birlikte hırsızın hatasını telafi etmesi kendisinden cezayı kaldırabilir. Çünkü hırsızlıktan daha şiddetli olan fesat [eşkiyacılık, terör] girişiminden vazgeçen kişi bile Maide 33-34 ayetleri doğrultusunda affediliyor.

2: İlet, hırsızın elde ettiği yani çaldığı şeylere bağlanmıştır. Buradan, hırsızlık yapan kişinin, elde ettiği [çaldığı] şeyleri, kendi iradesiyle iade etmesinin cezayı kaldıracağına bir işaret olabilir.

Ayetin bu ifadesini baz almamakla birlikte, hırsızın çaldığı malı yakalanmadan önce iade eden birinin ceza almayacağını savunan vardır. (Fahredden Razi)

3: "Eller" mânâsına gelen "eyd=يد" kelimesi kur'an'da "güç, kuvvet" manasında kullanıldığı için "gücünü kesin/engelleysin, hapis edin" manası verenler vardır. Dil bakımından itiraz edilecek bir tarafı yoktur. Çünkü sözlüklerde de bu manada kullanıldığı malumdur (müfredat : يدي) günümüzde bir başka taraf ise ise, "kesin" ifadesinin, Yusuf 38. Ayette bu kelimenin "elleri yaralamak" manasında kullanılmasını delil olarak "ellerini yaralayın" manasında olduğunu söylemiştir. Ancak, bu ayetin 14 asırdır ezici bir çoğunluk tarafından "ellerini kesin" olarak anlaşıldığını unutmayalım.

Her ne olursa olsun, ilk dipnotta açıkladığım üzere, kur'an'ın burada verdiği cezalar anlattığım şartlar altında gayet yerindedir. Hırsızlık mağduru olan bir kimse bu cezalara itiraz etmeyecektir.

39) O halde, kim kendi zulmünden sonra tevbe etmiş ve (hatasını) düzeltmiş ise, [bilsin ki] kesinlikle Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.

40) Allah, kimi tercih ediyorsa¹ ona azap ediyorken ve kimi tercih ediyorsa onu bağışlıyorken göklerin ve yerin [tüm evrenin] yönetiminin kendisine [Allah'a] ait olduğunu hiç bilmedin mi? Allah, her şeye imkanı olandır.

1: Allah'ın tercihi, keyfi değildir. bu manada olan ayetlerde "kimi tercih ediyor?" sorusunu sorarak diğer ayetlerden Allah'ın sadece tercihe göre tercihte bulunduğunu anlıyoruz. Örneğin Rad 27. Ayetteki "Allah [samimi bir şekilde] kendisine yönelen kimseye hidayet ediyor [doğru yola iletiyor]" ifadesi tercihin yine doğru tercihe dayandığını görüyoruz.

41) Ey Elçi! Ağızları ile "inandık!" demiş ve kalpleri hiç inanmamış olanlardan ve yahudiliği seçip yalanı çokça dinlemiş olanlardan küfr [gerçeği örtme] konusunda yarışanlar seni üzmesin. Onlar, 'kelimeleri' [yerlerine] koyulmalarından sonra oynatırken (tahrif ederken), sana hiç gelmemiş olan, "Bu size verildiyse onu alın; bu size hiç verilmezse dikkat edin!" diyen bir diğer millete çokça kulak verdi. Kendisine Allah'ın bir fitne (azap) istediği kimseye [gelince], Allah'tan (gelecek) herhangi bir şeye, sen onun [o kimsenin] lehine asla sahip (engel) olamazsın. Kalplerini Allah'ın temizlemeyi hiç istemediği [kimseler] işte bunlardır. Kendilerine dünyada [ilk hayatta] bir rezillik vardır. Kendilerine ahirette [son hayatta] çok büyük bir azap vardır.

42) Yalana çokça kulak verdiler, [dinlerini] kökünden bitireni¹ çokça yediler. Artık, sana gelirlerse aralarında hükmet veya onlardan ilgiyi kes. Eğer, onlardan ilgiyi kesersen sana hiçbir şekilde asla zarar veremezler. Hüküm verirken aralarında hakkaniyetle hüküm ver. Kesinlikle Allah, hakkaniyetli davrananları seviyor.

1: (müfredat: سحت)

43) Seni nasıl hakem seçiyorlar? İçinde Allah'ın hükmü bulunan Tevrat kendilerinin yanında. Dahası, bundan sonra yüz çeviriyorlar. İşte bunlar kesinlikle inançlı değildir.

44) İçinde bir yol rehberi (hidayet) ve aydınlık (nur) bulunurken Tevratı kesinlikle biz indirdik. Teslim olmuş Nebi'lerimiz, Allah'ın kitabından (hükümleri) kendilerinden korumaları istenmiş olması sebebiyle, onunla yahudilere, rabbanilere [RAB'be adanmış olanlara] ve din adamlarına hüküm ediyorlar. Onun [kitabın] üzerine şahitler olmuşlardı. Artık, insanlardan çekinmeyin, benden çekinin ve ayetlerimi düşük bir bedele satmayın. Kim[ler], Allah'ın indirdiği ile hiç hüküm etmediyse, [bilsin ki] asıl kâfirler işte kendileridir.

45) Onlara üzerine [görev olarak] onda [Tevratta] "Can, cana karşılık; göz, göze karşılık; burun, buruna karşılık; kulak, kulağa karşılık; diş, dişe karşılıktır.¹ Yaralamalar, karşılıklıdır. Artık, kim bunu (bu kısas hakkını) bağışlarsa [bilsin ki] bu (bağışlaması) kendisine bir kefarettir. Kim[ler], Allah'ın indirdiği ile hiç hüküm etmediyse, [bilsinler ki] asıl zalimler işte kendileridir²" diye yazdık.

1: (Tevrat | çıkış: 21:23-25)

2: Önceki ayette kafir olduklarını söylerken, bu ayetten zalim olduklarını söyleme sebebi şu olabilir:

İlkinde bir hükmün Allah'tan olduğunu bildikleri halde farklı bir şey arayanlardan bahsetmişti. Bundan dolayı onlara "gerçeği örten" denildi. Bu Ayette ise, adalet ilkesi anlatıldı. Bu adalet hükmünü bildiği halde bu hükmü engelleyen biri, mazlum birine zulüm etmiş olacağı için zalim olacaktır. Bu sebepten dolayı, bunu yapanlara "zalim" denildi.

46) Tevrat'tan, önünde bulunanları bir doğrulayan olarak Meryem'in oğlu İsa'yı onların [Nebi'lerin] izleri üzerine onların peşine taktık (gönderdik). İncili, kendisinde bir yol rehberi (hidayet) ve aydınlık (nur) varken, Tevrat'tan önünde bulunanları bir doğrulayan olarak ve korunup sakınanlar (muttakiler) için bir yol rehberi (hidayet) ve bir öğüt olarak ona [İsa'ya] verdik.

47) Bir de İncilin halkı, Allah'ın onda indirdiği [hükümler] ile hüküm etsin diye¹ [İncili, İsa'ya verdik]. Kim[ler] Allah'ın indirdiği ile hiç hüküm etmediyse, [bilsinler ki] asıl hadlerini aşanlar işte kendileridir.

1: Mevcut okuyuş üçüncü şahıs emir kipi ile "li yahkum=ليحكم" şeklinde, yani "İncil halkı hüküm etsin" anlamındadır.

Bir başka okuma şeklinde "En li yahkum=ان ليحكم" şeklindedir. (Zamahşeri:keşşaf) çeviride bu okuyuş esas alındı.

Başka bir okuma şeklinde "liyahkume=ليحكم" yani "hüküm etmeleri için" şeklinde olması (kurtubi,zamahşeri:keşşaf) da bu verilen manayı destekler.

48) (O) Kitap'tan¹ önünde bulunanları doğrulayan ve ona karşı bir koruyup gözetken olarak kitabı sana Hak ile [gereğince] indirdik. Artık, onların arasında Allah'ın indirdiği ile hükmet ve Hak'tan sana gelen hakkında onların keyiflerine bağlı olma. Sizden her biri için, birer kanun ve rota yaptık. Allah tercih etmiş olsaydı, sizi mutlaka bir tek toplum (ümme) yapmıştı; fakat size verdikleri konusunda sizi sınamak için [böyle oldu]. O halde, yararlı işlerde (hayırlarda) yarışın. Topluca dönüş yeriniz sadece Allah'adır. Ardından, kendisinde ayrılığa düşmekte olduğunuz ne ise onu size haber verir.

1: "El kitap =الكتاب" kelimesi, kökeni vahiy olan yazıların tamamını kapsar. Yani kur'an, önünde bulunanlardan sadece kökeni vahiye dayalı olanları doğrulamaktadır. Çünkü önünde bulunan kutsal metinler, insanların bozması sebebiyle tamamen ilahi kaynaklı değildir. Kur'an, sadece vahye dayalı ifadeleri tasdik eder.

Tanrının tek ve benzersiz oluşu;

Tevrat | 2. Samuel 7: 22 "Yücesin, ey Egemen RAB! Bir benzerin yok, senden başka Tanrı da yok!"

İncil | markos 12: 32 “ ‘Tanrı tektir ve O'ndan başkası yoktur’ demekle doğruyu söyledin”

Ve daha birçok kutsal kitapta kur'an ile ortak mesajlar, tek Tanrı inancı, benzer yaratılış olayları ve hükümler bulunur.

Bu benzerlik, nonteist grubun iddia ettiği gibi, bu kitapların "kopya" olduğunu değil; hepsinin aynı Allah'tan gelmiş olduğunu ispatlar. Bir sanatın başka bir sanat eserine benzemesi aynı sanatçının eseri olduğunu gösterir.

49) Aralarında, Allah'ın sana indirdiği ile hüküm et, onların keyiflerine bağlı olma ve Allah'ın sana indirdiğinin bir kısmı hakkında seni fitnelemelerine [karşı] dikkatli ol diye [sana kitabı indirdik]¹. Artık, yüz çevirdiler ise, bil ki Allah, cezayı gerektiren işlerinin bazısını kendilerine isabet ettirmeyi istiyor. Doğrusu, insanlardan çoğunluğu kesinlikle hadlerini aşanlardır.

1: "Enihkum=أن احكم" ifadesi, "kitabı indirdik" cümlesine atıf olmuştur. Sanki (وأنزلنا) (إليك أن أحكم) denilmiş gibidir (Fahreddin Razi)

50) Artık sadece cahiliyenin hükmünü mü arıyorlar? Yakinen-kesin olarak inanan bir millet için, hüküm bakımından Allah'tan daha güzel olan kimdir?

51) Ey inanmış olanlar! [belirli]¹ yahudileri ve [belirli] hristiyanları veliler² edinmeyin. Onlar, birbirlerinin velileridir. Sizden kim onları veli edinirse [bilsin ki] kesinlikle kendisi de onlardandır. Gerçekten Allah, zalimler milletine yol göstermez.

1: "El-yehud=اليهود" ve "En-nasara=النصارى" kelimelerinin başındaki "el=ال" takıları, belirli bir sınıf yahudi ve hristiyanlar olduklarını gösteriyor. Bu belirli sınıf da müslümanlara zulüm edenlerdir. Bunun delili Ankebut 46, Mümtehine 8-9 ayetleri ve ayetin sonundaki "Allah, zalimler milletine yol göstermez" ifadesidir.

"el=ال" takısının belirli bir sınıfı kasıt ettiğine en açık örnek tevbe 31 ve Alimran 173 ayetlerindeki kullanımlarıdır. Eğer bu ayette "yahudi ve hristiyan" şeklinde tekil gelmiş olsaydı bu durumda "el=ال" takısının cins ismi olduğunu, böylece de tüm yahudileri ve hristiyanları kapsadığını söyleyebilirdik.

2: "Veli=ولى" kelimesi rehber, otorite, idareci gibi anlamlara gelir. (müfredat : ولي, bakara 257)

52) Ardından, kalplerinde hastalık bulunanları onların içine koşuşurken, "Bize kuşatıcı bir felaket isabet etmesinden çekiniyoruz" derken görürsün. Artık, Allah'ın bir fetih veya kendi katından bir emir getirmesi umulur. Böylece de onları, kendi benliklerinde (nefislerinde) sır yaptıkları [şeyler] üzerine pişman olarak sabahlarlar.

53) İnanmış olanlar, "kesinlikle kendilerinin mutlaka ve mutlaka sizinle beraber olduklarına dair yeminlerinin gücü [ile] Allah'a ant içenler bunlar mıydı?" diyorlar. Onların [kalplerinde hastalık bulunanların] eylemleri boşa çıktı, kaybedenler olarak sabahladılar.

54) Ey inanmış olanlar! Sizden kim[ler] dininden dönüş yaparsa, [bilsin ki] Allah yakında, kendilerini sevdiği kendilerinin de onu [Allah'ı] sevdiği, inançlılara karşı daha alçak gönüllü, kafirlere [gerçeği örtenlere] karşı daha izzetli [üstün, mağlup olmayan], Allah'ın yolunda Cihad [çaba sarf] eden, herhangi bir kınayıcının kınamasından korkmayan bir millet getirecektir. İşte bu [sayılanlar] Allah'ın, kimi tercih ediyorsa ona verdiği ikramıdır. Hemde Allah, [imkanı] geniştir, devamlı bilendir.

55) Veliniz, sadece Allah'tır, elçisi'dir, yönelişi (namazı) ayakta tutan (devam ettiren) ve rüku edenler [tevazu gösterenler]¹ olarak zekâtı veren o inanmış olanlardır.

1: Bir kelime her zaman için gerçek manada kullanılmaz. Yerine göre mecaz manada kullanılır. Rüku, bildiğimiz namazda boyun eğme hareketidir, Tıpkı bir atın sahibine boyun eğmesi gibi. Bazen "boyun eğmek, alçak gönüllü

davranmak, yumuşak başlı olmak, tevazu göstermek" gibi mecaz olarak kullanılır.(müfredat : ركع, ez zad'ul mesir)

56) Kim Allah'ı, elçisini ve inanmış olanları veli edinirse, [bilsin ki] Allah'ın taraftarları, galiplerin ta kendileridir.

57) Ey inanmış olanlar! sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlardan, dininizi bir alay konusu ve oyun edinmiş olanları ve kafirleri veliler edinmeyin. Eğer, inançlı idiyeniz Allah'a (karşı gelmekten) sakının.

58) Birbirinizi yönelişe (namaza) çağırdığınız zaman, onu bir alay konusu ve oyun edinirler. İşte bu, onların Akıl etmeyen bir millet olmalarından dolayıdır.

59) "Ey kitap halkı! Sırf Allah'a, bize indirilen (vahye), bizden önce indirilen (vahye) inandık diye ve çoğunuz¹ fasık [haddini aşan] diye mi bizden hoşlanmıyorsunuz?" de.

1: Kitap halkının hepsinin aynı olmadığı çeşitli ayetlerde anlatılmaktadır. (Alimran 113-114-115)

60) "Allah'ın katında 'eylemin getirisi' olarak bundan daha şerlisini size haber vereyim mi? Kendisine Allah'ın lanet etmiş [rahmetinden engellemiş] olduğu, kendisine gazap etmiş olduğu kendilerinden maymunlar ve domuzlar yapmış olduğu kimseler ve tağut'a kulluk etmiş kimseler¹ (evet!) işte onlar, konum bakımından daha şerlidir, yolun ortası konusunda [yolu] daha çok şaşırmıştır.

1: "Abede-t tagut=عبد الطاغوت" ifadesi, "men leanehu=من لعنه" ifadesinin mahalline atıftır. Bir başka kıraat'te "ve men abedu=ومن عبدو" şeklinde olması da bunu gösteriyor. (Zamahşeri:keşşaf)

61) Size geldikleri zaman "inandık!" dediler. Hâlbuki küfürle [gerçeği örterek] girmişlerdi ve onunla [küfürle] çıkmışlardı. Hâlbuki Allah, onların saklamakta oldukları [şeyleri] daha çok bilendir.

62) Kendilerinden çoğunu kasıtlı suç, düşmanlıklar ve [dinlerini] kökünden kazıyanı yemek konusunda yarışırken görüyorsun. Bulunmakta oldukları eylemler cidden ne kötüdür!

63) Rabbaniler [RAB'be adanmış kullar] ve din adamları onların kasıtlı suç (günah) söylemelerinden ve [dinlerini] kökünden kazıyanı yemekten engelleselerdi ya? Tasarlamakta oldukları cidden ne kötüdür!

64) Yahudiler, "Allah'ın eli bağlanmıştır [cimridir]"¹ dediler. Dedikleri sebebiyle elleri bağlandı [esir edildiler]² ve lanetlendiler [rahmetten kovuldular]. Aksine, nasıl tercih ediyorsa öyle harcarken, onun iki eli [iki gücü]³ açıktır. RAB'binden sana indirilen, onlardan pek çoğunu saldırganlık ve gerçeği örtmek bakımından mutlaka artırıyor. Kıyamet gününe kadar onların arasına düşmanlıklar ve nefretler attık. Her ne zaman, harp için bir ateş yaktılar ise, Allah onu [ateşi] söndürdü⁴. Allah, bozguncuları sevmiyorken, yerde [dünyada] bozguna [teröre] hayret ediyorlar.

1: (müfredat : غل)

2: Elin bağlanması, mahsur olmak anlamındadır. Mesela, "falanca kimse bir şeyle esir alındı, bağlandı" denirken bu ayetteki kelime ile "[غل فلان]" denir. (müfredat : غل) bu ifade, kıyamet günü onların bağlanacak olduğunu ifade etmektedir (kurtubi, kadı beydavi). "Eğer ahirette olacak bir şey ise, Ayette neden gelecek zaman kipi değil de geçmiş zaman kipi kullanıldı?" sorusuna da "Olayın kesinlikle gerçekleşeceğini vurgulamak için geçmiş zaman kipi kullanılmıştır. Tıpkı 39:68; 75:8,9; 25:30; 7:44-48; 6:128; 20:125,126; 23:112-114 ayetlerinde olduğu" denebilir.

Bunun, "asıl onlar cimridir" manasında olması da mümkündür.

3: "El" arapçada mecaz olarak, güç, mülk, nimet, yetki anlamındadır. Hatta bazen zaid olarak bile kullanılabilir. (müfredat : يدي, kurtubi) iki elden kasıt, dünyadaki yetkisi ve ahiretteki yetkisi manasında olabilir. Yahudilerin "Allah cimridir" demesinden dolayı, Allah bir nevi "ahirette de olsa dünyada da olsa cömertim. Dünyada rızık ile, ahirette de bağışlama ile cömertim" demiştir.

Bazıları "iki eli" ifadesinden hareketle Allah'ın, bir insan gibi eli olduğunu iddia ediyor olsa da anlamsız bir fikirdir. Sebebiyse arapçada eli kolu olmayan varlıklar için bile "eli, iki eli" kelimeleri "güç" manasında kullanılır. Mesela "adaletin iki eline düştü" denir ki "adaletin gücüne, mülküne düştü (yakalandı)" manasındadır (müfredat : يدي, Zamahşeri:keşşaf)

65) Kitap halkı, inanmış ve korunmuş olsaydı, mutlaka onlardan kötülükleri tamamen örtüp yok ederdik ve onları 'Naim'in cennetlerine mutlaka girdirirdik.

66) Şayet onlar Tevrat'ı, İncili ve kendilerine RAB'lerine kendilerine indirileni sürekli olarak gereğince uygulamış olsalardı, mutlaka üstlerinden (gelen nimetlerden) ve ayaklarının altından (topraktan gelen nimetlerden) yerlerdi. Onlardan orta yollu bir topluluk (ümme) vardır. Onlardan pek çoğuna [gelince ise] onların eylemleri ne çirkindir!

67) Ey Elçi! RAB'binden sana indirileni duyur. Eğer, hiç yapmazsan, onun mesajını duyurmamış [olursun]. Allah, insanlardan seni koruyor. Kesinlikle Allah, kafirler [gerçeği örtenler] milletine yol göstermez.

68) "Ey kitap ailesi! tevrat'ı, incili ve size RAB'binizden indirilen [vahyi] sürekli olarak gereğince uygulayana kadar herhangi bir şey (din) üzerinde değilsiniz." de. RAB'binden sana indirilen [vahiy] onlardan pek çoğunu taşkınlık ve küfr [gerçeği örtüp göz ardı etme] bakımından mutlaka artırıyor. Artık, kafirler [gerçeği örtenler] milletine tasalanma.

69) Kesinlikle,¹ inanmış olanlar, yahudiliği seçmiş olanlar, sabii'ler ve hristiyanlar [evet! bunlardan]² kim[ler] Allah'a ve ahiret [son] gününe inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş ise, onlara herhangi bir korku yoktur. Hemde onlar üzülmez bir haldedirler.

1: Bu Ayette "sâbiîler" kelimesinin, mensup olarak (sabiin= صابئين) şeklinde gelmesi gerekirken, merfu olarak (sabiun= صابؤون) şeklinde gelmesinden dolayı, bazıları gramer hatası olduğunu iddia etmiştir. Fakat bu hata değil, dil bakımından bunun birkaç izahı vardır:

Ayetteki "inne=ان" nasb edatı değildir, "evet" anlamında kullanılmıştır. Örneğin bir şair şunu demiştir:

ويقلن شيب قد علاك وقد كبرت فقلت إنه

"[Kadınlar] 'başın ağardı ve sen yaşlandın' derler. [ben de] evet (İNNEh=انه) dedim.]"

Burada "inne=إن" "evet" anlamında kullanılmıştır. (kurtubi)

Başka bir cevap şöyledir:

Burada bir takdim ve tehir vardır. [takdim ve tehir, bir cümlede özne nesne ve yüklem, konuyu vurgulamak amacıyla yer değişmesidir. Örneğin "müminler Allah'a güvensin" cümlesi, normalde "felyetevekkelil müminune ale Allah=فليتوكل فليتوكل=فليتوكل المؤمنون" şeklindedir. Ancak, "müminler ANCAK Allah'a güvenir" manası vermek için "ale Allahi felyetevekkelil müminun =على الله فليتوكل المؤمنون" şeklinde bir yer değiştirme yapılabilir.]

Buna göre, ayetin takdiri şöyledir:

" والصابئون والنصارى كذلك....

.....Sâbiîler ve Hristiyanlar da bunun gibidir" sâbiîler kelimesi, yeni bir cümlenin müptedası olduğu için merfu olmuştur. (kurtubi, zamahşeri:keşşaf)

Ibni kesir ve ubey, bu kelimeyi burada normal bir şekilde mensup okumuştur. Ibni Mesud ise (يا أيها الذين آمنوا والذين هادوا والصابؤن) şeklinde muhatap alarak okumuştur (zamahşeri:keşşaf) mana olarak hepsi aynıdır.

2: Burada (منهم) hazf edilmiştir (zamahşeri:keşşaf)

70) Elbetteki, İsrail'in oğullarının pekiştirilmiş anlaşmalarını almıştık ve kendilerine elçiler göndermiştik. Her ne zaman, kendilerine benliklerinin (nefislerinin) keyif almadığı [bir şey] ile bir elçi geldiyse bir grubu yalanladılar. Bir grubu ise öldürüyorlar.

71) Herhangi bir fitne [azap] olmayacağını sandılar, ardından kör ve sağır davrandılar, sonra Allah onların tevbelerini kabul etti, sonra onlardan pek çoğu (yine) kör ve sağır davrandılar. Hâlbuki Allah, onların eylemlerini bir devamlı görendir.

72) "Allah, Meryem'in oğlu Mesih'in kesinlikle ta kendisidir." demiş olanlar, elbette gerçeği göz ardı etmiştir. Mesih "Ey İsrail'in oğulları! RAB'bim ve RAB'biniz olan Allah'a kulluk edin! Doğrusu şu ki, kim Allah'a şirk [ortak] koşarsa, [bilsin ki] Allah ona cenneti haram etmiştir ve onun barınma yeri ateştir. Zalimlere hiçbir yardımcı yoktur." dedi.

73) "Allah, kesinlikle üçün üçüncüsüdür" demiş olanlar, elbette gerçeği göz ardı etmiştir. Bir tek Tanrıdan başka hiçbir Tanrı yoktur. Eğer, söyledikleri konusunda hiç son vermezlerse, onlardan¹ gerçeği göz ardı etmiş olanlara can yakıcı bir azap mutlaka ama mutlaka dokunacaktır.

1: Genelde buradaki "onlardan (منهم)" sözünün zaid olduğu söylenmiştir. Ancak tevil etmeye gerek yoktur. Kur'an'da yazan ne ise onu söylemek gerekir.

İlk başta bu sözü söyleyen kimselerin "Gerçeği göz ardı etmiş" olduğu haber verildi. Sonraki cümlede ise, bu sözü duyup da halen devam eden kimseler için "Gerçeği göz ardı etmiş" denildi. Çünkü bu sözü, bilmeden söyleyen kimseye uyarı gelmedi ise ceza verilemez. Bu Ayette ise muhatapların bu uyarıyı duyduğu halde halen bu gerçeği göz ardı etmeye devam ederlerse "gerçeği göz ardı etmiş" olacağı bildirildi. Bundan dolayı "Onlardan" diyerek sınırlama yapılmıştır.

Eğer, aksi olsaydı bugün yeterince Tevhid dinini tanımayan bir Hristiyan sadece yetiştirdiği ortam nedeniyle bu sözü söylüyor diye "kafir" sayılacak olsaydı, bu bir nevi adaletsizlik olurdu.

74) Artık, Allah'a tevbe etmeyecekler mi? Ondan bağışlanma istemeyecekler mi? Halbuki Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.

75) Meryem'in oğlu Mesih ancak kendisinden önce Elçilerin gelip geçmiş olduğu bir Elçi'dir. Onun [Mesih'in] Annesi de çok dürüst bir kadındı. İkisi de yemek yerlerdi¹. Kendilerine ayetleri nasıl açıkladığımıza bakıp düşün. Sonra, [Gerçeklerden yalanlara] nasıl da baş aşağı çevrildiklerine bakıp düşün.

1: "Mesih Tanrıdır" diyenleri ve sonraki ayetlerde geleceği üzere, Meryem'e "Tanrı" diyenleri akla davet etmek için söylenen bir ifadedir. Bir nevi "İsa ve Meryem birer Tanrı olsaydı neden insanlar gibi yemek yesinler ki? Onlar da sizin gibi birer insan oldukları için yemek yerlerdi." denilmiştir.

76) "Allah'tan beride, sizin için ne zarara ne de faydaya [hiçbir şeye] sahip olamayan [şeylere] mi kulluk ediyorsunuz? Halbuki Allah, devamlı işitendir, devamlı bilendir." de.

77) "Ey kitap halk! Dininiz konusunda haksız yere aşırıya gitmeyin. Önceden [yolu] kaybetmiş, pek çoğuna [yolu] kaybettirmiş ve kendileri yolun eşit olanını kaybetmiş bir milletin keyiflerine uymayın!" de.

78) İsrail'in oğullarından gerçeği örtmüş olanlar, Davud'un bir de Meryem'in oğlu İsa'nın lisanı üzerine lanetlendiler [rahmetten engellendiler]. İşte bu, onların isyanları sebebiyledir. Onlar, haksızlık etmekteydiler.

79) Onlar, tanınmayan [kötülük] konusunda birbirlerini engellemezlerdi, onu [kötülüğü] yaparlardı. Yapmakta oldukları cidden ne kötüdür!

80) Onlardan pek çoğunu, gerçeği örtmüş olanları kendilerine veli (rehber) yaparken görüyorsun. Benliklerinin (nefislerinin) kendileri için önden hazırladıkları yani Allah'ın kendilerine kızması [cezası] cidden ne kötüdür! Onlar, azabın içinde kalıcıdır.

81) Şayet Allah'a, nebi'ye ve ona indirilmiş olana inanıyor olsalardı, onları veliler edinmezlerdi; ama onlardan pek çoğu hadlerini aşanlardır.

82) İnsanların, inanmış olanlara düşmanlık bakımından en şiddetlisi olarak mutlaka ama mutlaka yahudileri ve şirk [ortak] koşmuş olanları bulacaksın. Onların, inanmış olanlara sevgi bakımından en yakını olarak mutlaka ama mutlaka "Gerçekten biz, hristiyanlarız" demiş olanları bulacaksın. İşte bu, onlardan din bilginleri, ruhbanlar bulunması ve onların büyüklük taslamamalarından dolayıdır.

83) Elçi'ye indirileni işittikleri zaman, Hak'tan [geleni] tanıdıklarından dolayı, onların gözlerini yaştan dolup taşarken görürsün. "RAB'bimiz! İmandık, artık bizi şahitlerle birlikte yaz." derler.

84) "Bize ne var ki, Allah'a ve Hak'tan bize gelene inanmayalım ki? RAB'bimizin, bizi düzgün-iyi kişiler milletiyle birlikte girdirmesine umuyoruz."

85) Derken, Allah söyledikleri sebebiyle alt taraflarından ırmaklar akan, içinde kalıcı oldukları cennetler [ile] kendilerini ödüllendirdi. İşte bu, güzellik [iyilik] edenlerin karşılığıdır.

86) Gerçeği örtüp göz ardı etmiş ve ayetlerimizi [kanıtlarımızı] yalanlamış olanlar (evet!) işte onlar, kızgın ateşin (cahim) dostlarıdır.

87) Ey inanmış olanlar! Allah'ın size helal ettiği temiz şeyleri haram etmeyin ve haksızlık etmeyin. Gerçekten Allah, haksızlık edenleri sevmez.

88) Allah'ın size rızık ettiklerinden helal ve temiz olarak yiyin. Kendisine inançlı olduğunuz Allah'a (karşı gelmekten) sakının!

89) Allah, yeminlerinizdeki boş-söz gelimi [söylediğiniz şeyler] sebebiyle sizi sorumlu tutmaz; ama sözleştiğiniz yeminler sebebiyle sizi sorumlu tutar. O halde bunun kefareti, kendi ailenize yedirdiğinizin orta [seviyesin]den on yoksula yedirmek veya onları giydirmek veya herhangi bir köleyi hürriyetine kavuşturmadır. Artık, (bunları yapmaya) hiç [imkan] bulamamış¹ kimseye üç gün oruç [tutmak gerekir]. İşte bunlar, yemin ettiğiniz zaman yeminlerinizin kefaretidir. İşte, Allah ayetlerini bunun gibi size açıklıyor. Şükür etmeniz beklenir.

1: "Bulmak" yani (وجد) fiili, bu ayetten anlaşıldığı üzere, "imkan bulamamak" anlamına da gelir.

90) Ey inanmış olanlar! İçki, kumar, dikili taşlar [putlar] ve şans okları, sadece şeytanın eylemlerinden bir kirliliktir. O halde, ondan uzaklaşın, başarılı olmanız beklenir.

91) Şeytan içkide ve kumarda sadece aranızda düşmanlıklar ve nefretler koymayı, Allah'ın hatırlatmasından (zikir'den) ve yöneliş'ten (namazdan) sizi şiddetle geri çevirmeyi istiyor. Artık, son verecek misiniz?

92) Allah'a gönülden itaat edin, elçi'ye gönülden itaat edin ve dikkatli olun. Artık, yüz çevirseniz, elçi'ye [düşenin] sadece apaçık bir duyuru olduğunu bilin.

93) İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara inandıkları ve düzgün-iyi eylemlerde buldukları, sonra sakındıkları ve inandıkları, sonra sakındıkları ve güzellik [iyilik] ettikleri zaman, yemiş oldukları konusunda herhangi bir günah/yanlış meyil ediş [mevcut] değildir. Allah, güzellik edenleri seviyor.

94) Ey inanmış olanlar! Allah, kimin gayb'ta (yalnızlıkta) kendisinden korktuğunu bilsin (açığa çıkarırsın)¹ diye, ellerinizin ve mızraklarınızın kendisine ulaşacağı av'dan bir şey ile sizi mutlaka ama mutlaka sınavacaktır. Artık, kim bundan sonra hakka tecavüz ettiyse [bilsin ki] kendisi için can yakan bir azap vardır.

1: İnsan eylemlerinin bilgisinin ancak ortaya çıktıktan sonra Allah tarafından bilindiğini düşünenlere göre Allah'ın bilgisi, sadece kendisinin belirlediği olaylar için vardır. Henüz ortaya çıkmayan bir eylemin bilgisi yoktur. Buradaki sınama amacı da, iradenin açığa çıkıp Allah'ın bilmesidir.

Ancak, iradenin sonucunun Allah tarafından bilindiğini düşünenlerin görüşünü kısaca şöyle anlatabiliriz;

Arapçada, "görmek(اري)", "bilmek(علم)", "korkmak(خوف)" eylemleri, birbiri yerine kullanılabilir. Örneğin fil suresinin 1. Ayetinde "RAB'binin fil ashabına ne yaptığını görmedin mi?" denilir. Halbuki peygamber bunu görmedi (لم يري) sadece, Allah'ın kendisine haber vermesi sayesinde bunu bildi (علم). Bu Ayette görmek, "bilmek" anlamındadır. Buradan hareketle, bu ayetteki "bilsin" ifadesini, "görsün, ezeli ilmi ile bildiğini görsün (açığa çıkarırsın)" şeklinde anlamak mümkündür.

95) Ey inanmış olanlar! Siz ihramlı iken av'ı öldürmeyin! Kim onu [av'ı] kasten öldürürse, işinin vebalini tatması için, kabe'ye ulaşacak bir hediye [kurbanı] olarak, kendisine adalet sahibi iki [kişinin] hüküm edeceği sağmal hayvan[türün]den öldürdüğünü misli veya bir kefarete yani yoksulları doyurmak veya buna denk bir oruç tutmak onun¹ [öldürenin] cezasıdır. Allah, geçmişi affetti. Kim, tekrar (aynı hatasına) dönerse Allah kendisinden intikam alır. Allah, daima üstündür, intikam sahibidir.

1: "cezauhu=جزاؤه" şeklinde de okunmuştur (Zamahşeri:keşşaf). Bu okuyuş diğerlerine göre daha açık olduğu için tercih edildi.

96) Size ve kafilelere bir geçimlik olarak, Denizin av'ı ve yemeği sizin için helal kılındı. İhramda olduğunuz sürece, karanın av'ı size haram kılındı. Kendisine doğru bir araya toplanmakta olduğunuz Allah'a (karşı gelmekten) sakının.

97) Allah; kutsal ev olan kabe'yi, kutsal ay'ı (ayları)¹, hediye [kurbanı] ve [kurbanlıkların] kolyelerini insanlar için bir kalkınma yaptı. İşte bunlar, Allah'ın göklerde ve yerde bulunanları bildiğini ve Allah'ın her şeyi bir devamlı bilen olduğunu bilmeniz içindir.

1: Cins ismi olarak "bütün kutsal aylar" manasında olabilir. (Zamahşeri:keşşaf)

98) Allah'ın sonucunun [cezasının] çok şiddetli olduğunu ve Allah'ın çok bağışlayan olduğunu, bir rahim olduğunu bilin.

99) Elçi'ye ancak duyurmak [düşer]. Hâlbuki Allah, açığa vurduğunuzu ve gizlediğinizi biliyor.

100) "Pis olan ve temiz olan, pis olanın çokluğu hoşuna gitmiş olsa bile, eşit olmaz. Artık, Allah'a (karşı gelmekten) sakının ey sağlıklı akıl sahipleri! Başarılı olmanız beklenir." de.

101) Ey inanmış olanlar! Sizin için açığa vurulursa sizi üzecek şeyler hakkında sormayın. Kur'an'ın [kısım kısım] indirilişi sürecinde onlar [o şeyler] hakkında sorarsanız, sizin için açığa vurulur. Allah, onları [o şeyleri] affetti. Allah çok bağışlayandır, bir halimdir.

1: Kur'an yetmişten fazla ayette "Akıl etmez misiniz? Düşünmez misiniz? Atalarınız yanlış yolda olabilir, düşünün, araştırın" mealindeki emirleri ile ve

sorgulayan müslümanlara örnek olarak kehf dostlarını (Ashabı kehf'i) örnek vererek (kehf 14-15 ayetleri) sorgulamaya teşvik eder. Bu Ayette sorgulamayı yasaklayan bir ifade yoktur, açıklandığı takdirde, hoş gitmeyecek, pişman edecek ve yükü daha da ağır bir hale getirecek olan konular hakkında sormak yasaklanmıştır.

Bakara suresinin 67-71 ayetlerinde, İsrail oğullarının, kesilecek kurban hakkında aşırı detay sorarak işin içinden çıkılamaz bir hale getirmeleri örnek verilebilir. Eğer kendilerine kurban emir edildiği anda hemen kesmiş olsalardı durum kendileri için zorlaşmayacaktı.

Bu çıkarımın doğru olmadığını düşünenlere bu ayetle ilgili şu rivayetler de örnek verilebilir:

Bir rivayete göre: peygamber herkese sorduğu sorunun cevabını vermek üzere yüksek bir yere çıkmıştı. Birisi, "benim babam kim?" diye sorunca, peygamber ona babasının ismini vermişti. O şahsın annesi de "sen, annenin cahiliye kadınları gibi olmadığına (zina yoluyla seni dünyaya getirmediğine) nasıl emin olabilirsin? Eğer öyle yapmış olsaydım beni herkesin içinde rezil edecektin" demiştir (kurtubi) mesela bu olay, Ayette "sizin için, açığa vurulduğunda sizin için çirkin olacak..." ifadesini destekliyor.

Hac emri verildiği zamanda, birisi peygambere ısrarla "her sene mi?" diye sormuştu. Peygamber ilk başta cevap vermese de, ısrarın üzerine "hayır, ancak 'evet' demiş olsaydım, her sene farz olurdu ve siz buna güç getiremez, bundan dolayı günahkar olurdunuz" demişti (kurtubi, mevdudi)

Peygambere isnat edilen şu hadis de bu konuyu destekler:

"Herhangi bir konuyu size emredip yasakladığım sürece, siz de beni kendi halime bırakınız. Sizden önceki ümmetleri çok sual sormaları ve peygamberlerine

karşı münakaşaya dalmaları helâk etti. Size herhangi bir şeyi yasakladığım zaman ondan kesinlikle sakınız, bir şeyi emrettiğimde de onu, gücünüz yettiği ölçüde yerine getiriniz.” (Buhârî, İ'tisâm 2; Müslim, Hac 412, Fezâil 130-131.

Ayrıca bk. Tirmizî, İlim 17; Nesâî, Hac 1; İbni Mâce, Mukaddime 1)

102) Sizden önceki bir millet onlar [o şeyler] hakkında sormuştu sonra onlardan dolayı kafirler [gerçeği örtenler] olarak sabahlamışlardı.

103) Allah bahire'den, saibe'den, vasile'den ve ham'dan¹ herhangi bir (kanun) yapmamıştır; fakat gerçeği örtmüş olanlar, Allah'ın üzerinden (bu) yalanı uyduruyor. Onların çoğunluğu akıl etmiyor.

1: Bu kelimelerin anlamları hakkında birçok yorum yapılmıştır. Mesela bahire: on doğum yapan devenin serbest bırakılmasını anlatır. Bu deveye binilmez ve yük yüklenmez. Saibe: merada serbest bırakılan devedir. Sudan ve yemden men edilmez. Deve beş defa doğurduğu zaman bu şekilde serbest bırakılır. (müfredat : بحر, سيب) anlamları ne olursa olsun, bunlar Arapların kendi kendine uydurduğu şeylerdir. Bu Ayette, insanların kendi kendine hükümler uydurup bu hükümlere bağlılığı eleştiriliyor.

104) kendilerine "haydi Allah'ın indirdiğine ve elçisi'ne gelin!" denildiği zaman, "Atalarımızı üzerinde bulduğumuz ne ise o bize yeterli" dediler. Ataları hiçbir şey bilmiyor ve yol bulamıyor olsalar da mı?¹

1: Bu ayet, sorgulayan müslüman olmaya sevk eden bir ayettir. İnsanların geneli, bulunduğu coğrafyanın inancını tercih etmektedir. Bu nedenle atalarımızın yoluna, bulduğumuz coğrafyanın yoluna ve inancına değil; sadece delillere bakmalıyız. Delilin götürdüğü yere gitmeliyiz. Sorgulayan inanca karşı çıkanlar, bu ayetten bihaberdir.

105) Ey inanmış olanlar! Kendi benliklerinize [bakma sorumluluğu] size [düşer]. Siz yol bulduğunuz/aradığınız¹ zaman, yolu kaybetmiş kimse[ler] size zarar veremez. Topluca

dönüş yeriniz sadece Allah'adır. Ardından, bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi size haber verir.

1: "İhtida=اهتداء" çoğunlukla "doğru yolu bulmak" anlamında olsa da bazen "doğru yolu aramak" anlamına da gelir. (müfredat: هدى)

106) Ey inanmış olanlar! Vasiyet sürecinde birinize ölüm geldiği zaman, aranızdaki bir şahitlik¹, sizden adalet sahibi iki kişinin veya siz yerde yolculuk yaptınız da ardından ölümün felaketi size isabet ettiyse sizin haricinizden [sizden olmayan] diğer iki kişinin [şahitliğidir]. Eğer şüphelendiyseniz, yöneliş'ten (namazdan) sonra o ikisini alıkoyarsınız, böylece o ikisi "Herhangi bir yakınlık sahipleri olsalar bile, onu [yeminimizi] herhangi bir paraya satmıyoruz ve Allah'ın şahitliğini gizlemiyoruz. Kesinlikle biz [bunu yaparsak] o zaman [bilin ki] mutlaka kasıtlı suçlulardanız" [diye] Allah'a yemin ederler.

1: "Şehadetun beynekum=شهادة بينكم" olarak da okunmuştur (Zamahşeri:keşşaf) bu okuyuşa göre çeviri yapıldı.

107) Artık, o ikisinin bir kasıtlı suça layık [o suçu işlemiş] oldukları açığa çıktıysa, onlara karşı hak istemiş olanlardan (mirasçılardan) o [suçlu] iki kişinin yerine geçen, [ölene] daha yakın iki kişinin [şahitliği gerekir]. Ardından "Kesinlikle ikimizin şahitliği, o ikisinin şahitliğinden daha hak'tır [uygundur]. İkimiz, haksızlık etmedik. Kesinlikle biz [bunu yaparsak] o zaman kesinlikle biz zalimlerdeniz." [diye] Allah'a yemin ederler.¹

1: Bu Ayet gramer ve hüküm bakımından kur'an'ın en zor ayetidir. (kurtubi)

108) İşte bu, şahitliği kendi yüzüne [usulüne] göre [yerine] getirirsiniz diye veya onların yeminlerinden sonra bir takım yeminlerin reddedilmesinden korkarsınız diye en yakındır. Allah'a (karşı gelmekten) sakının ve dinleyin. Allah, hadlerini aşanlar milletine yol göstermez.

109) Allah'ın elçileri toplayacağı günü [an]. Ardından [Allah] "Ne cevap aldınız?" der. Onlar "Bizi ait hiçbir bilgi yoktur. Kesinlikle sen, Gayb'ları [gizlilikleri] çokça bilensin" derler.¹

1: Allah, her şeyi en iyi bilen olduğu halde bu soruyu, insanları şahit etmek için soruyor. Bilmediğinden değil. Zamahşeri bu olayı şöyle güzel bir misal ile özetler:

Bir kral kendisine karşı isyana kalkan isyancıların bir mağdura yaptıklarını bildiği halde, hesap sormak ve suçluyu azarlamak için isyancıları ve mağduru huzuruna çağırır. Suçlunun mağdura ne yaptığını bilmesine rağmen suçluyu azarlamak için mağdura "bu isyancı sana ne yaptı?!" diye sorar. Mağdur kişi, suçu krala havale etmek, ona olan güvenini belirtmek ve başına gelen felaketin büyüklüğünü belirtmek için "onun bana ne yaptığını zati alileri daha iyi bilir efendim" der.

110) Bir zamanlar Allah, "Ey Meryem'inoğlu İsa! Sana ve annene olan nimetimi hatırlayıp an! Hani sen beşikte iken ve genç olarak insanlarla konuşurken seni 'Kutsal ruh (Ruh'ul kudüs)' ile güçlendirmişt看. Hani sana kitabı, hikmeti, tevratı ve incili öğretmiştim. Hani benim iznim sayesinde kuşun biçimini çamurdan yaratıyor, ardından onun içine üflüyordun, böylece benim iznim sayesinde bir kuş oluyordu. Körü ve cüzzam hastasını iznim sayesinde iyileştiriyordun. Hani benim iznim sayesinde ölüleri çıkarıyordun. Hani İsrail'in oğullarını senden çekmiştim. Hani açık kanıtlarla onlara gelmiştin, onlardan gerçeği örtmüş olanlar "Bu ancak apaçık bir sihirdir" demişti.

111) Hani havarilere "Bana ve elçime inanın!" diye vahiy etmiştim. Onlar "İnandık, bizim müslümanlardan [teslim olanlardan] olduğumuza şahit ol." demişlerdi.

112) Hani havariler "Ey Meryem'in oğlu İsa! RAB'bin, üzerimize kısım kısım bir 'Maide [sofra]' indirebilir mi?" demişlerdi. [İsa] "İnançlı idiyse, Allah'tan sakının!" dedi.

113) Onlar "ondan [Maide'den] yemeyi, kalbimizin tatmin olmasını, bize doğru söylemiş olduğunu bilmeyi ve bunlara karşı şahitler'den olmayı istiyoruz" dediler.

114) Meryem'in oğlu İsa, "Ey Allah'ım! RAB'bimiz! Bizim için gökten, öncekilerimize-öncülerimize ve sonrakilerimize-diğerlerimize bir bayram ve senden bir

ayet [mucize] olacak [toplucu]² bir 'Maide' indir. Sen, rızık verenlerin en iyisi (hayırlısı) olarak bizi rızıklandır." dedi.

1: Buradaki (اللهم) kelimesi "Ey Allah'ım" şeklinde bir sesleniş manasındadır.
(Zamahşeri:keşşaf)

2: Buradan if'al babından (أنزل) derken, önceki ayetlerde tef'il babından (ينزل) denilmişti. Sanki bir nevi şöyle deniliyor "havariler kısım kısım indirilmesini istemişti, isa ise onların istediğinin daha fazlasını hemen topluca verilmesini istemişti"

115) Allah "Kesinlikle ben onun [Maide'nin] üzerinize kısım kısım indiricisiyim. [bundan] sonra sizden kim gerçeği örterse, [bilsin ki] kesinlikle ben kendisine âlemlerden [varlıklardan] herhangi birine kendisini uygulanmadığım bir azap olarak mutlaka azap ederim." dedi

116) Bir vakit, Allah "Ey Meryem'in oğlu İsa! İnsanlara sen mi "Allah'tan beride beni ve annemi iki Tanrı edinin?" dedin?" demişti². [İsa] "seni tenzih ederim. Bana herhangi bir hak olmayanı söylemek, benim için [mümkün] olmaz. Eğer, onu söylemiş idiysem sen onu bilmişsindir. Benliğimde (nefsimde) olanı bilirsin; ben senin benliğinde (nefsinde) olanı bilmem. Gerçekten sen, Gayb'ları çokça bilensin." demişti.

1: İncil veya tevratta böyle bir emir yoktu. Ama Hristiyanlar arasında bu şekilde bir inanca sahip olanlar vardı. Hristiyanlardan yehova şahitleri bu konuda şunu söylerler:

Kutsal Kitap Tanrı'nın ezelden ebede kadar var olduğunu söyler (Mezmun 90:1, 2; 93:2). Tanrı'nın bir başlangıcı olmadığı için bir annesinin olması da mümkün değildir. Üstelik Meryem Tanrı'yı rahminde taşımış olamaz, çünkü Kutsal Kitap göklerin bile O'nu alamadığını açıklar (1. Krallar 8:27).

Meryem'e özel bağıllık gösterilmesiyle ilgili ilk belirtiler MS dördüncü yüzyılın sonlarında görülür. Bu tarihlerde Katolik Hıristiyanlığı Roma İmparatorluğu'nda devlet dini olmuştu. Bunun sonucunda geçmişte putperest olan birçok kişi sözde Hıristiyan haline geldi. Aynı zamanda kilise Kutsal Yazılarla çelişen üçleme öğretisini benimsedi.

Üçleme öğretisi yüzünden kilise üyelerinin çoğu, İsa Tanrı ise Meryem'in de Tanrı'nın annesi olduğu sonucuna vardı. MS 431'de Efesos'taki bir kilise konsili resmen Meryem'in "Tanrı'nın Annesi" olduğunu ilan etti. Bu konsilden sonra Meryem'e aşırı bağıllık gösterme, hatta Meryem'e tapınma yaygınlaştı. Pagan kökenli kişiler kiliseye katıldıkça, Artemis (Roma dininde Diana) ve İsis gibi bereket tanrıçalarının yerini Bakire Meryem tasvirleri ve ikonları aldı. MS 432'de, Papa III. Sixtus Roma'da "Tanrı'nın Annesi" onuruna bir kilise inşa edilmesini emretti. Bu kilise, Roma'nın doğum tanrıçası Lucina onuruna dikilmiş eski tapınağa yakın bir alanda inşa edildi. Bir yazar bu kiliseyi, "Roma'nın Hıristiyanlaşmasından sonra paganlara ait Yüce Ana tapınmasının Meryem tapınmasına dönüşmesinin kalıcı simgesi" olarak tanımlar (Mary—The Complete Resource).(jw org)

2: Kur'an'da bazen geçmiş zaman kipi ile geleceği anlattığı görülür. Bu ayetlerde anlatılan olaylar kıyamet günü olacak olsa da, kesinlikle olacağını belirtmek maksadıyla "olmuş" gibi anlatılıyor.

117) "Kendilerine ancak bana emir ettiğin [şeyleri] söyledim yani RAB'bim ve RAB'biniz olan Allah'a kulluk edin!" [dedim]. Onların içinde bulunduğum sürece onlara karşı devamlı şahittim. Ardından, beni vefat ettirdiğin zaman sen onların üzerinde bir devamlı gözetleyiciydin. Hemde sen, her şeye devamlı bir şahitsin."

118) "Onlara azap edersen [bilirsin ki] kesinlikle onlar senin kullarıdır; eğer kendilerini bağışlarsan sen daima üstünsün, hakimsin/hikmetlisin."

119) Allah "Bu, dürüslere dürüstlüklerinin fayda vereceği gündür. Kendileri için alt taraflarından ırmaklar akan, içinde kalıcı oldukları cennetler vardır. Allah onlardan razı oldu; onlar da ondan razı oldu. İşte bu, çok büyük bir başarıdır." dedi.

120) Kendisi her şeye imkanı olan iken, göklerin, yerin [tüm evrenin] ve ikisinin arasındakilerin (içindekilerin) yönetimi sadece Allah'ındır.

ENAM (6)

1) Övgü, bütünüyle, gökleri ve yeri (evreni) yaratan; karanlıkları ve aydınlığı¹ yapan Allah'adır. Sonra da gerçeği örtmüş olanlar RAB'lerine adil/denk² tutuyorlar.

1: Burada "karanlıklar" kelimesi çoğul gelirken, "aydınlık" kelimesinin tekil gelme nedenini bunların mecaz olarak "hak (gerçek)" ve "batılı (yalanı)" kasıt etmesinden kaynaklı olabilir. (Fahredden Razi)

2: "Ortak yapıyorlar" manasında (Mücahid) veya "onun kullarını ona denk, onunla eşit seviyede Tanrılar yapıyorlar" manasında (Duru-l mensur) veya "onun sıfatlarını, onun dışındaki şeylere atıf ediyorlar" (müfredat : عدل) manasındadır.

2) O, sizi çamurdan¹ [çamurun bir kısmı ile] yaratandır. Sonra bir süre sonu belirledi. İsimlendirilmiş [belirlenmiş] bir süre sonu, kendisinin katındadır. Sonra da siz şüpheli tartışmaya giriyorsunuz.

1: Buradaki (من) harfi, çamurun tamamı ile değil, bir kısmıyla yaratıldığını gösteriyor. Bilimsel olarak da böyledir. Çamur (طين), su ve toprağın karışımıdır. Çamurda bulunan elementlerin bir bölümü insanda mevcuttur. Örneğin insanın %60'ı sudur çamur zaten sudan meydana gelir. %3'ü azottur, Azot toprakta da mevcuttur. Haricen, oksijen, fosfor, hidrojen, kalsiyum da insan ve toprakta ortak olarak mevcuttur. (TÜBİTAK: elementlerin doğadaki dönüşümü, kimyaca. Com: insan vücudundaki elementler, gencziraat. Com: toprak kimyası)

Ayette "sizi (insanları) çamurdan [bir kısmı ile] yaratan" ifadesini, gelenekte genellikle "atanız ademi çamurdan yarattı" şeklinde yorumlanır (kurtubi ilgili ayet) ancak olayı bilimsel açıdan yorumlayacak olursak bu şekilde bir tevil (yorum) yapmaya gerek yoktur.

İnsan, bir kadının ve bir erkeğin bir araya gelmesi sonucu oluşur. Bu esnada her iki taraftan gelen su vücutta üretilir. Vücut bunları aldığı gıdalar sayesinde üretir. Bu gıdalar da ya hayvansal, ya da bitkisel kaynağıdır. Hayvansal gıdalar da dolaylı olarak yine bitkilerden besin alır. Bitkiler de Besni topraktan ve sudan aldığı için onların da kaynağı yine topraktır. Yediğimiz her şeyin kaynağı toprak ve su olduğu için, hepimizin özü çamurdan yaratılmıştır. (Fahredden Razi)

3) O, göklerde ve yerde [tüm evrende] Allah'tır¹. Sırrınızı ve açıkta olanınızı biliyor; elde ettiklerinizi de biliyor.

1: Burada "Allah" ismi özel bir isim değil, sanki sıfat olarak kullanılmış gibidir. Sanki "o, göklerde ve yerde (evrende) Tanrıdır/Tanrı olarak tanınmış olandır" denilmiş gibidir. Yoksa "Allah, gökte ve yerededir" manasında değildir.

Mesela "zeyd, doğuda ve batıda halifedir[زيد الخليفة في الشرق والغرب]" denirken, Zeyd'in doğuda ve batıda halife olarak yaşadığını değil, o bölgede halife olarak tanınmış olduğu, onun kanunlarının geçerli olduğu kasıt edilmiştir. (kurtubi ilgili ayet) Aynı şekilde burada, "göklerde ve yerde Tanrı o'dur" manasındadır. Zuhruf 84. Ayette olduğu gibi.

4) Kendilerine bir ayet[cinsin]den yani RAB'lerinin ayetlerinden ne geldiyse ondan ancak uzaklaşıcı olmuşlardı.

5) Kendilerine geldiği zaman Gerçeği (Hakkı) yalanlamışlardı. Kendisini maskara yapmaya çalışmakta oldukları (vahyin) haberleri kendilerine yakında gelecektir.

6) Kendilerinden önce bir nesil[türün]den kaç tanesini helak ettik, hiç görmediler [bilmediler]¹ mi? Size hiç vermediğimiz imkan olarak onlara yerde imkan sağladık.² Üzerlerine göğü³ (yağmuru) bol bol gönderdik. Altlarından akan ırmaklar yaptık. Ardından cezayı gerektiren işleri sebebiyle onları helak ettik. Kendilerinden sonra bir başka nesil inşa ettik.

1: Arapçada, "görmek(اري)", "bilmek(علم)", "korkmak(خوف)" eylemleri, birbiri yerine kullanılabilir. Örneğin fil suresinin 1. Ayetinde "RAB'binin fil ashabına ne yaptığını görmedin mi?" denilir. Halbuki peygamber bunu görmedi (لم يري) sadece, Allah'ın kendisine haber vermesi sayesinde bunu bildi (علم). Bu Ayette görmek, "bilmek" anlamındadır.

2: "Temkin=تمكين" kelimesi "mekkentuke=مكنتك" ve "mekkentu leke=مكنت لك" olarak kullanılır. İkisi de aynı anlamdadır. (Mecazu-I kur'an: Ebu Ubeyde)

3: "Gök" mânâsına gelen "sema = سماء" kelimesi, yerden yukarıda olan her şey için kullanılır. "ard=أرض" kelimesi "aşağı taraf" ; "sema" kelimesi ise "yukarı taraf" manasında kullanılır. (müfredat : أرض) her şeyin seması onun yukarı tarafıdır. her sema, altındakiler için "sema" sayılır. Her ard (yer) üst tarafında bulunanlar için "ard" sayılır. (müfredat : سما) Buna göre ilk muhatabı olan insanlar için "sema" derken o insanların yukarıda gördükleri her şeyi kasıt etmektedir. Yıldızlar, bulutlar, yağmur, gökyüzü... Hepsi "sema" diye anlatılır.

Mesela şair atının sırtını anlatırken "ipek gibi kırmızıdır GÖĞÜ/seması (üst tarafı) [وأحمر كالدجاج أما سماؤه فَرِيًّا] demiştir. Üst tarafında olan her şeye "sema" denir. Hatta çamur, ot, yağmur ve evin çatısı için, yerden yukarıda olması nedeniyle "sema" denilmiştir. (kurtubi, bakara 19. Ayet) bir başka şair, yağmuru şu sözlerinde "gök" diye anlatmıştır. . "Gök bir topluluğun arzına(bölgesine) düştüğü zaman... [إذا سقط] السماء بأرض قوم" (kurtubi ilgili ayet)

7) Şayet yazılmış bir metin içinde bir kitabı senin üzerine [parça parça] indirmiş olsaydık ve ona elleri ile dokunsalardı, gerçeği örtmüş olanlar mutlaka "bu ancak apaçık bir sihirdir!" derlerdi.

8) "Ona bir Melek¹ indirilseydi ya?" dediler. Bir Melek indirmiş olsaydık, iş mutlaka tamamlanmış olurdu. Sonra kendilerine göz açtırılmazdı.

1: Melek, köken olarak "gönderilen mesaj, mektup, Elçi" gibi manalarda kullanılmaktadır. İlk muhatabın bu varlıkları gökten (uzaydan) gelen bir varlık çeşidi olarak inandığı malumdur. (müfredat : الملك، اللك، kurtubi bakara 30) günümüzde de meleklerin aslında uzaylılar olduğunu iddia edenler vardır.

Bu varlıklara inanmak, varlıklarının "Gayb" alanında olması sebebiyle "körü körüne inanışçılık" değildir. Örneğin, bir kişi evrenin çok uzak bir noktasında bembeyaz bir boşluk olduğunu iddia etse, bu iddia doğrulanamaz ve yanlışlanamaz. Çünkü bu iddia "Gayb" noktasındadır. Ancak bunu iddia eden kişinin daha önceden bulunduğu her iddia zamanla doğrulanmış ise, bu iddiasına da inanılır.

Kur'an'ın 1400 yıl öncesinden kozmoloji doğa ve yaratılış hakkında o kadar çok konuşup bulunduğu çağın yüzlerce yanlış bilgisine rağmen günümüz bilimine zıt herhangi bir bilgi vermemesi ve "Gayb" alanında olduğunu söylediği pek çok bilginin (mesela ahiret) doğruluğuna kanıt olması sebebiyle henüz doğrulanmış olmayan diğer iddialarına inanmak mantığa aykırı değildir.

9) Onu bir melek yapmış olsaydık, onu mutlaka bir kişi olarak yapardık. Karıştırıyor oldukları ne ise onu kendilerine yine karıştırırdık.

10) Elbetteki senden önceki elçiler de maskara edilmek istenmişti. Derken, onlarla alay etmiş olanları, maskara yapmaya çalışmakta oldukları [şey] kuşattı.

11) "Yerde [dünyada] gezin, aynı zamanda¹ yalanlayanların sonucunun nasıl olduğuna bakıp düşünün.²" de.

1: Bu ayet "summe=ثم" kelimesinin "sonra" manasında olmadığını gösteriyor. Ayet "gezin ondan sonra görün"manasında Değil. "gezin aynı zamanda bunları yapanların akıbetinin nasıl olduğuna bakın" manasındadır.

2: Bu kelime ile araştırmak, gözlem yapmak, düşünmek de kast edilir. (müfredat : نظر)

12) "Göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanlar kimindir?" de, "Allah'ındır. Rahmeti, kendi benliğine (nefsine) yazdı. Kendisinde hiçbir şüphe olmayan kıyametin gününe kadar sizi mutlaka topluyor." de. Kendi benliklerini kayba uğratmış olanlar (evet!) onlar inanmıyorlar.

13) Gecede ve gündüzde duran/dinlenen ne varsa onundur. Hemde o, devamlı işitendir, devamlı bilendir.

14) "Göklerin ve yerin [tüm evrenin] başlatıcısı/ayıranı¹ olan Allah'ın haricinde mi bir veli edineyim? Hâlbuki o yediyor ve kendisi yedirilmiyor." de. "Kesinlikle ben, teslim olmuş kimselerin önderi² olmak [ile] emrolundum." de. Sakın müşriklerden [gerçeği örtenlerden] olma!

1: "Fatara=فطر" fiili bir şeyi açmak/ayırmak ve ibraz etmek manasındadır. (İbni faris Mekayisi-l lugat : فطر) ayırma/yarma manası da verilmiştir. (Lisanu-l Arap: فطر) başlatıcı yani ilk yaratan manası da verilmiştir. (Zamahşeri:belegat esası : فطر)

Bu verilen anlamlar tamamen big bang ile bağdaşır. Çünkü big bang anında bütün madde tek bir noktada bitişik iken ayrılmıştır. Bu durum, ilgili kelimenin "yarma/ayırma" anlamıyla ve Enbiya 30. Ayeti ile alakalıdır. "Başlatma" manası ise evrenin başlangıcının olmasıyla alakası vardır.

2: "Evvel=أول" kelimesi önder, kendisine uyulacak kişi, öncü, başta gelen manasındadır (müfredat : أول)

15) "Kesinlikle ben, RAB'bime isyan ettiysem, büyük bir günün azabından korkarım" de.

16) O gün, kim ondan [azaptan] geri çevrilir ise, [Allah] ona rahmet etmiş [demektir].
Apaçık başarı, işte budur.

17) Eğer, Allah sana bir zarar temas ettirirse, artık onu [o zararı] ondan [Allah'tan] başka hiç bir kaldırıcı yoktur. Eğer, sana bir hayır temas ettirir ise [bil ki] o her şeye imkanı olandır.

18) O, kullarının üstünde egemendir (kahir). O hakimdir/hikmetlidir, haberdardır.

19) "Şahitlik olarak hangi şey daha büyüktür?" de. "Allah, benimle sizin aranızda devamlı şahittir. Bu kur'an, kendisiyle sizi ve ulaşmış kimseleri uyarmam için bana vahiy oldu." de. Gerçekten siz, Allah ile birlikte başka bir Tanrı olduğuna kesinlikle şahitlik ediyor musunuz? "Ben şahitlik etmiyorum!" de. "O sadece bir tek Tanrı'dır. Kesinlikle ben, sizin şirk [ortak] koştuklarınızdan beriyim." de.

20) kendilerine kitap vermiş olduğumuz [kimseler], onu [kur'an'ı]¹ oğullarını tanımakta oldukları gibi tanıyorlar². Kendi benliklerini kayba uğratmış olanlar (evet!) onlar inanmazlar.

1: "Onu tanıyorlar" yani (يعرفونه) ifadesindeki zamir, kur'an'a işaret ediyor. Kur'an'da yazarların, kendilerine kitap verilmiş kimselerin bildiği, kendi kitaplarından tanıdığı şeyler olduğunu (ki, tüm kutsal kitaplar, aynı yaratıcı tarafından geldiği için benzerlik olması beklenir) vurguluyor.

Zamirin -adı geçmiyor olsa da- peygambere işaret etmesi de mümkündür. Çünkü o dönemde bazı din bilginlerinin Hz. Muhammedin kutsal kitaplarda anlatılan peygamber olduğunu bildiğini ve onu kutsal kitap sayesinde gayet iyi tanımakta olduğu söylenir. (Asım Köksal, İslam tarihi)

2: O dönemki Yahudi, Hristiyan ve diğer "kitap verilmiş" kategorisine dahil kişilerin, bir peygamber beklediğine dair bazı veriler mevcuttur.

Bugün bile mektubu mevcut olan büyük roma imparatoru heraklius'un, peygamberin mektubuna verdiği cevapta da bellidir.

Mektupta şöyle yazmaktadır:

“Roma İmparatoru Heraklius’tan, İsa tarafından da kutsal kitapta açıklanmış bulunan Tanrı’nın elçisi Muhammed’e: Elçin tarafından sunulan mektubu aldım ve seni İncil’de Tanrı’nın elçisi olarak gördüğüme şahadet ederim. Meryem’in oğlu İsa da seni bildirmiştir. Romalılara sordum, sana inanmaktadırlar ama kabul etmeleri mümkün değildir. Eğer itaat etmiş olsalardı onlar için iyi olacaktı. Seninle beraber olmayı ve sana hizmet etmeyi... dilerdim.”

[kaynak: Nadia Maria El Cheikh, Byzantium Viewed by the Araps, s. 45 | mektubun görselleri ve harici kanıtları Radidikici. Com sitesinde "hz. Muhammedin mektupları" başlıklı makalede mevcuttur.]

21) Allah'ın üzerinden bir yalan uydurmuş veya onun ayetlerini [mucizelerini] yalanlamış kimselerden daha zalim kimdir? Gerçek şu ki, zalimler kazanamazlar.

22) Onları topluca bir araya toplayacağımız sonra da şirk [ortak] koşmuş olanlara "İddia etmekte olduğunuz ortaklarınız nerede?" diyeceğimiz günü [an].¹

1: "Gün" anlamındaki "yevme=يوم" kelimesi mensuptur. Yani son harfi üstün harekelidir. Mensup olmasını sağlayan ise gizli bir "An!" yani "uzkur=انكر" emridir.

23) Sonra onların fitnelerinin [sonucu]¹ "RAB'bimiz Allah'a yemin olsun ki biz müşrik [ortak koşanlar] değildik." demelerinden başkası hiç olmadı.

1: Muzaf'ın hazf edildiği ve cümlenin [عاقبة فتنتهم] yani "Fitnelerinin akıbeti (sonucu)" manasında olduğu söylenmiştir. (Fahredden Razi)

24) Bak, kendi kendilerine nasıl yalan söylediler? Uydurmakta oldukları kendilerinden sapıp kayboldu.

25-26) Onlardan [müşriklerden] sana kulak veren kimseler var. Onu [kur'an'ı] anlamamaları için¹ kalplerinin üzerine kalkanlar ve kulaklarının içine bir ağırlık yaptık.² Onlar her ayeti [mucizeyi] görseler onlara [o mucizelere] inanmazlar. Hatta, seninle mücadele ederek sana geldikleri zaman, gerçeği örtmüş olanlar, ondan [kur'an'dan] şiddetle geri çevirerek ve kendileri de ondan [kur'an'dan] uzaklaşarak "Bu ancak öncülerin-öncekilerin satırlarıdır [uydurmalarıdır]" derler.

1: Cümle bire bir çeviri yapılsa "onu anlarlar diye..." şeklinde olurdu. Mana olarak "anlamamaları için" olduğu için böyle çeviri yapıldı.

2: Bu ayetten, Allah'ın kendi keyfine göre insanların kur'an'ı anlamasını engellediği sonucu çıkmaz. Gerek bağlamında anlatıldığı üzere onların müşrik (Allah'a ortak yapan) olması, gerekse diğer ayetlerde anlatıldığı üzere, insanın eylemine karşılık Allah'ın doğru yola iletmesi veya yoldan çıkarması (soldaki sure; sağdaki ayet numarası : 4:155, 63:3, 10:74, 40:35, 13:27) insanın eylemine karşılık Allah'ın eylemde bulunduğunu gösteriyor. Dolayısıyla bu ayette onların kendi iradeleriyle suçlu olmalarından dolayı, kur'an'ı anlamalarının Allah tarafından engellenmiş olduğu belirtilmektedir. Bugün kur'an'da her okuduğu yerden bir mantıksızlık ve çelişki bulunduğunu zanneden insanlar da bu kapsama giriyor.

27) Ateşin karşısında durdurulup da "Ne olurdu bize keşke geri döndürülseydik de RAB'bimizin ayetlerini [işaretlerini] yalanlamasaydık¹ ve inançlılardan olsaydık." dedikleri o vakit² görseydin...

1: "Nukeyzibe=نكذب" ve "nekune=تكون" ifadelerini nasb eden yani üstün hareke ile son harflerini "e" olarak okutan, onların cevap cümleleri olmasından dolayıdır. Burada "ve=و" harfi "fe=ف" yerine kullanılmıştır. (Fahreddin Razi)

2: Ayette geçmiş zaman manasında olan (إذ) kullanılmıştır. Eğer (إذا) kullanılmış olsaydı "diyecekleri..." şeklinde geleceği anlatmış olurdu. Geçmiş zaman olarak anlatma nedeni, ya olayın kesinlikle olacağını belirtmek için (kurtubi de bunu savunur) ya da Allah'ın zamandan bağımsız olmasından kaynaklıdır. Allah için her şey bir "an" (burada "an" kavramı bile fazla olur) içinde olup bitmiştir. Bu nedenle Allah olayları olmuş bitmiş bir şekilde anlatmaktadır.

28-29) Hayır! Önceden gizliyor oldukları kendileri için açığa çıktı. Geri çevrilselerdi, kendisinden engellenmiş olduklarına mutlaka yine döner ve "Biz yönlendirilmiş/var edilmiş/yeniden diriltilmiş¹ değilken, başka bir [hayatımız] yoktur. ancak dünya(ilk) hayatımız vardır." derlerdi. Onlar, kesinlikle ve kesinlikle yalancılardır.

1: "Bease=بعث" fiili yönlendirmek, var etmek, yeniden diriltmek anlamlarındadır. (müfredat :بعث)

Bu ifade, önceki ifadeden ayrı olarak başlı başına onların farklı bir sözünden bahsediyor olabilir.

Bir nevi "biz, yaratılmış bir şey değiliz ki iddia ettiğiniz gibi bir yaratıcı bizi yeniden başka bir hayatta(ahiret hayatında) yeniden yaratacak olsun?" dedikleri anlatılmaktadır.

Önceki cümleyle bağlantılı olup, dünyaya geri çevrilmiş olsalar yine "Biz Allah tarafından buraya yönlendirilmiş değiliz," veya "yeniden diriliş olmadı" diyecekleri belirtilmiştir.

30) RAB'lerinin karşısında duruldukları o vakit görseydin... [RAB'leri] "Bu gerçek değil miymiş?" dedi. Onlar "Tabiki, RAB'bimize yemin olsun [gerçekmiş]" dediler. [RAB'leri] "O halde gerçeği örtmekte olmanız sebebiyle azabı tadın!" dedi.

31) Allah'ın karşılmasını (mahşeri) yalanlamış olanlar kaybetmiştir. Nihayet, 'saat' kendilerine aniden geldiği zaman, sırtlarının üzerinde kendi yüklerini (günahlarını) taşıyarak "Ondaki [dünya hayatındaki] eksiklerimiz sebebiyle eyvah bize!" derler. Dikkat! Yüklendikleri ne kötüdür!

32) En yakın¹/ilk hayat (dünya hayatı) ancak bir oyun ve oyalanmadır. Korunup sakınanlar için ahiret [son] yurt daha hayırlıdır. Artık akıl etmiyor musunuz?

1: "Dünya =الدنيا" kelimesi, kur'an'da içinde bulunduğumuz gezegen manasında kullanılmaz. Bu manada "ard =أرض (yer)" kelimesi kullanılır. "Dünya=الدنيا" kelimesi ise "en yakın, en aşağı, ilk" manalarına gelir. (müfredat : دنو) kur'an'da "son" mânâsına gelen "ahiret" kelimesinin karşısında kullanılması da, "en yakın/ilk hayat" manasında olduğunu destekler. Yaşadığımız hayat, ilk; öldükten sonraki hayat ise son hayattır.

Kelime farkını bilmeyen ve meal üzerinden hareket ederek kur'an'da hata arayanlar bu ayetle duhan 38. Ayet arasında bir çelişki iddia ederler. Halbuki, bu Ayette "dünya" kelimesi kullanılmakta ve HAYATA vurgu yapmakta iken, duhan 38. Ayette "gökler ve yer" kelimesi kullanılmış, MEKANA ve AMACA vurgu yapılmıştır. Bu nedenle çelişki ayetlerde değil; hata arayan kişilerde bulunmakta.

33) Gayet iyi biliyoruz ki: kesinlikle o söyleyenler seni çokça¹ üzüyor. Kesinlikle onlar seni yalancı kabul etmiyorlar²; fakat zalimler Allah'ın ayetlerini [mucizelerini] içten kabul ettikleri halde³ reddediyorlar.

1: Buradaki (قد) edatı, mazi fiilin başına gelince "-mış, - miş" anlamını verirken, muzari fiilin başına gelince fazlalık ve çokça yapma anlamı vermektedir.

Örneğin şiirde:

ولكنه قد يهلك المال نائلة

Fakat, o malı ona nail olan çokça(قد) helak ediyor"

(Zamahşeri:keşşaf, beydavi)

2: Ebu Ubeyde, buradaki (يكذب) fiilini, if'al babından yani "yukzibu" şeklinde okumuştur. (kurtubi) if'al babından olan bu kelime, birinin yalan söylediğini bulmak demektir. (müfredat : كذب, zamahşeri:keşşaf) bu kıraat tercih edildi. Peygamberin herkes tarafından "güvenilir (emin)" diye tanınması, hatta o dönemi inkarcı kişilerin bile "biz seni yalanlamıyoruz, bizim yanımızda sen sadık/doğru söyleyen birisin. Biz, sadece senin bize getirdiğini (vahyi) yalanlıyoruz" demesi (kadı beydavi) bu tercihi destekliyor.

3: (müfredat : جحد)

34) Elbetteki senden önceki elçiler de yalanlanmıştı. Yardımımız kendilerine [elçiler'e] gelinceye kadar, yalanlanmaya ve eziyete uğramaya karşı sabır ettiler. Allah'ın kelimelerini¹ değiştirici hiçbir [şey mevcut] değildir. Elbetteki, elçilerin haberlerinden [bir kısmı] sana gelmiştir.

1: "Kelimeler" manasında olan (كلمات) kelimesi, kur'an'da tekil ve çoğul kalıbı ile pek çok manada kullanılır. Bazen "kanun" bazen "ödül, karşılık" bazen "Allah'ın kitabındaki sözleri" bazen de "verilen sözler".

Burada Elçiler'e yardım ve zafer için verdiği sözü kasıt ediyor.

Ayetin bağlamında yardımdan bahsediyor oluşu ve Saffat 171-173 ayetlerinde "kelimeyi" yardım ve zafer olarak açıklıyor oluşu bunu gösteriyor.

35) Eğer, onların ilgiyi kesmesi sana büyük olduysa [ağır geldiyse] yerine içine bir tünel veya göğün içine bir yükseltici aramaya gücün yetti ise [bunu yap]¹ da onlara bir ayet/delil getirirsin. Şayet Allah tercih etseydi mutlaka onları doğru yol (hidayet) üzerine toplardı. O halde sakın bilgisizlerden olma!

1: Hazf edilmiştir (Müşkül i'rab-ul kur'an)

2: "Şae=شاء" fiili "e'sera=آثر" yani "tercih etti" anlamındadır. (Maturidi: İbrahim 4)

36) Sadece duyanlar cevap olumlu cevap vermeyi diler. Ölülere¹ [gelince] Allah onları yeniden diriltir sonra da kendisine geri döndürülür.

37) Onlar "Ona RAB'binden bir (başka)¹ ayet/mucize [kısım kısım] indirilse ya?" dediler. "Gerçekten Allah, herhangi bir ayeti/mucizeyi [kısım kısım] indirmeye imkanı olandır; fakat onların çoğunluğu bilmiyor." de.

1: Onlara zaten mucize gelmiş olduğu diğer ayetlerde belirtildi. (Bakara 99, 153) burada kasıt ettikleri ise daha farklı mucizelerdir.

38) Yerde [dünyada] kımıldanan[türün]den ne varsa ve iki kanadıyla uçan kuş[türün]den ne varsa hepsi mutlaka sizin emsalinizde birer topluluklardır(ümmetlerdir)¹. Kitapta² hiçbir şeyden eksik bırakmadık. Sonra RAB'lerine doğru bir araya toplanacaklardır.

1: İnsanlara benzer "toplumlar" oluşları, bir açıdan da hüküm bakımından bizim gibi olduklarını gösteriyor. Gerek onlara karşı davranışlarımız olsun, gerekse onların hükümleri olsun bizim gibidirler. Maide 32 ve İsra 33 ayetlerinde haksız/gereksiz yere hiçbir "cana" zarar verilmemesi emir edilmiştir. Dolayısıyla da kurban haricinde hayvanlara da zarar vermemek gerekir.

Peygambere isnat edilen şu hadis de bu konuyu destekler:

"kim boşuna bir kuşu öldürür ise, [o kuş] kıyamet günü Allah'a gelir ve 'RAB'bim! bu [kişi] beni boşuna öldürdü, benden faydalanmadı...' diye şikayet eder"

(Fahredden Razi) Ayrıca yargı konusunda da bize benzemektedirler.

Hesap günü ile ilgili ayetlerde "her insan yaptığıının karşılığını alacaktır" demek yerine "her NEFİS(CANLI) yaptığıının karşılığını alacaktır" (Zümer 70) demesi de,

hayvanların dahi hesap göreceğini göstermektedir. Sınamada olan tek varlık insan değildir. Her canlı bir amaç için yaratılmıştır. Ayrıca peygambere isnat edilen şu hadis de bu görüşü destekler:

"Allah'ın Elçisi birbirleriyle boynuzlaşan iki koyun gördü ve bana "Ey Eba Zer, bunların niçin boynuzlaşıklarını biliyor musun?" dedi, "Hayır" dedim. Allah'ın Elçisi "Fakat Allah biliyor ve aralarında hüküm verecektir." buyurdu Ahmed b. Hanbel, Müsned c. 5, s. 162 (Taberi,)

3: Kitaptan kasıt, enam 59. Ayette "yaş, kuru her şey bu kitapta" diye anlatılan ve buruc suresinin 21-22 ayetlerinde kur'an'ın kendisinde bulunduğu anlatılan "levhi mahfuz (korunmuş levha)" olmalıdır.

"levhi mahfuz" -yüksek ihtimalle- evreni kasıt etmektedir. Çünkü determinizme göre evrenin bir sonraki adımı tamamen belirlidir. Mikro dünyadan makro dünyaya kadar her şey belirli kanunlara göre hareket ettiğine göre evren sanki yazılmış bir kitap gibidir. Zamanı geldikçe içindekiler gerçekleşmektedir. "levhi mahfuz" ile kasıt edilenin bu olduğunun delili ise şu ayettir: "...Doğrusu: siz, yeniden dirilişe kadar, Allah'ın kitabında [yazısında] kalmıştınız..." (Rum 56) Bu ayette insanların içinde bulunduğu mekan (evren) "Kitap" olarak tanıtılmıştır.

Bunun kur'an olduğu da söylenmiştir (Fahreddin Razi) ancak "her şey" denilmektedir. "şey" varlığı bilinen ve kendisinden haber verilen her şeyi kapsar (müfredat : شيء) bu özellikler sadece korunmuş levhadadır.

Kur'an olması da mümkündür. Ancak o zaman "hüküm ve yönlendirme konusunda eksik değildir" olarak anlamak gerekir. Çünkü kur'an, insanı her alana yönlendirir.

39) Ayetlerimizi[mucizelerimizi] yalanlamış olanlar karanlıklar içinde sağırdır ve dilsizdir. Allah kimi tercih ediyorsa ona [yolu] kaybettiriyor; kimi tercih ediyorsa¹, onu dosdoğru bir yolun üzerine yerleştirir.

1: Bu manada olan ayetlerde "kimi tercih ediyor?" sorusunu sorarak diğer ayetlerden Allah'ın sadece tercihe göre tercihte bulunduğunu anlıyoruz. Örneğin Rad 27. Ayette "Allah [samimi bir şekilde] kendisine yönelen kimseye hidayet ediyor [doğru yola iletiyor]" diyerek, tercihin yine doğru tercihe dayandığını görüyoruz.

40-41) "Allah'ın azabı size gelse veya 'saat' size gelse, Allah'ın haricindekilere mi dua ederseniz? Eğer dürüst kişiler idiyeniz bana haber verin!" de. "Hayır! Yalnız ona [Allah'a] dua ederseniz, o da tercih ederse kendisine [kaldırması için] davet ettiğiniz [sıkıntıyı] kaldırır ve şirk [ortak] koştüğünüzü unutursunuz." de.

1: "E raeyte=أرأيت" fiili, "ehbirni=أخبرني" yani "bana bildir, haber ver" manasındadır. (مؤفردات: رأي)

42) Elbetteki senden önce de her bir topluluğa da göndermiştik. Ardından, kendilerinden yalvarmaları beklendiğinden dolayı kendilerini perişanlık ve sıkıntı ile yakaladık.

43) Kendilerine 'perişan edişimiz [azabımız]' geldiği o vakit yalvarmaları gerekmiyor muydu? Ama kalpleri katılaştı ve bulunmakta oldukları eylemleri kendilerine şeytan süsledi.

44) Ardından kendisiyle hatırlatıldıklarını (zikir olunduklarını) unuttukları anda onların üzerine her şeyin kapılarını açtık. Sonunda, kendilerine verilmiş [şeylere] sevindikleri zaman aniden kendilerini yakaladık. Ne beklersin? onlar tamamen ümit kesenler [oldular].

45) Ardından, zulüm etmiş olan milletin arkası kesildi. Övgü, alemlerin [varlıkların] RAB'bi Allah'ındır.

46) "Bana haber verin: Allah işitme işlevinizi/algılamanızı¹ ve görme işlevinizi alsa; kalplerinizin üzerini kapatsa, Allah'ın haricinde onları size getirecek bir Tanrı kimdir? " de. Bak, ayetleri nasıl halden hale çevirip açıklıyoruz sonra onlar şiddetle yüz çeviriyorlar.

1: İşitme manasında olan (سمع) kelimesi tekil olduğu halde, bakışlar manasında olan (ابصار) kelimesi çoğul gelmiştir.

47) "Eğer, Allah'ın azabı size aniden hemde¹ açıkça gelse, zalimler milletinden başkası helak edilir m? Bana haber verin!" de.

1: (Halil b. Ahmet: kitabı-I Ayn: او)

48) Elçileri ancak müjdeciler ve uyarıcılar olarak gönderdik. Artık, kim[ler] inandı ve (kendilerini) düzeltti ise, artık [bilsinler ki] kendileri üzülmez bir haldeyken kendilerine herhangi bir korku yoktur.

49) Âyetlerimizi [işaretlerimizi]yalanlamış kimselere [gelince] onlara hadlerini aşmakta olmaları sebebiyle azap dokunur.

50) "Size, "Yanımda Allah'ın hazineleri var." demiyorum, gaybı [gizliliği] bilmiyorum ve "kesinlikle ben bir meleğim" demiyorum. Ben ancak bana vahyedilene bağlı oluyorum." de. "kör ve gören¹ denk olur mu? Artık düşünmüyor musunuz?" de.

1: Bu ifade ya bir temsil, ya da mecaz içerir. "kör" ile gerçeği örten; "gören" ile de gerçeği görüp inanan kastedilmiştir.

51) RAB'lerine doğru bir araya toplamaktan korkanları bununla uyar. Kendileri için ondan [RAB'lerinden] beride herhangi bir veli ve herhangi bir şefaathçi [mevcut] değildir. Beklenir ki onlar korunup sakınır.

52) Gün başında ve sonunda (her vakitte) RAB'lerine kendisinin yüzünü [kendisini]¹ isteyerek dua edenleri küçümseyip kovma. Onların hesabından hiçbir şekilde senin üzerine [sorumluluk] yoktur; senin hesabından hiçbir şekilde onların üzerine [sorumluluk] yoktur ki onları küçümseyerek kovup da acımasızlardan olasın?

1: Yüz ile bir şeyin tamamı kasıt edilir (müfredat : وجه, keşşaf sahibi, ilgili ayet)

53) İşte bunun gibi, onları birbiri ile fitneledik[ayırt ettik¹] sonunda² "aramızdan Allah'ın kendilerine büyük iyilikte buldukları bunlar mıdır?" diyorlar. Allah, şükredenleri en iyi şekilde bilen değil midir?

1: Fitne aynı zamanda "sınama" mânâsına da gelir. Altını ateşe atarak iyisini kötüsünü ayırt etmeye "fitne" denilmektedir. (müfredat : فتن) İnsanların arasında kimin iyi-kötü olduğunu ayırt ederek ortaya çıkarmak da bu olaya benzediği için sınamaya fitne denilmiştir.

2: Buradaki lam harfi 'lamu-l akıbet' olduğu için (Beydavi) böyle çeviri yapıldı. Genel mealler buna dikkat etmediği için ".....(böyle) desinler diye (böyle yaptık)" şeklinde meal etmiştir.

54) Ayetlerimize[mucizelerimize] inananlar sana geldikleri zaman, "Selam [eselenlik] üzerinize olsun, RAB'biniz, rahmeti "Sizden kim bilgisizce herhangi bir kötü eylemde bulundu dahası ondan [o eyleminden] sonra tevbe etti ve (halini) düzeltti ise [bilsin ki] gerçekten o, çok bağışlayandır, bir rahimdir." diye kendi benliğine [görev olarak] yazdı." de.

55) İşte, suçluların yolunun iyice belli olması için, ayetleri [işaretleri] bunun gibi halden hale çevirip açıklıyoruz.

56) "Gerçekten ben Allah'tan beride sizin dua ettiklerinize¹ kulluk etmekten engellendim." de. "Sizin keyiflerinize bağlı olamam. Aksi takdirde yolu kaybetmişim ve yolu bulanlardan değilmişim [demektir]." de.

1: "Tedunehum=تَدْعُونَهُمْ" anlamındadır. Aid zamiri olan "hum=هم" atılmıştır [hazf edilmiştir].

57) "Gerçekten ben, RAB'bimden (gelmiş) ve sizin kendisini¹ yalanlamış olduğunuz bir açık kanıt üzerindeyim. Kendisini acele istediğiniz [şey] yanımda yoktur." de. Hüküm ancak Allah'ındır. O; [gerçeği ve yalanı] ayıranların en hayırlısı olarak hakkı [gerçeği] anlatıyor.

1: Normalde zamirin "Açık kanıt" ifadesine işaret etmesi için "ha=ها" dişi zamirinin kullanılması gerekirdi. Ancak mana itibariyle eril zamir olan "hu=هو" kullanılmıştır. (Beydavi)

58) "Kendisini acele istediğiniz [şey] yanımda olsaydı, benimle sizin aranızda 'iş' mutlaka tamamlanırdı. Hâlbuki Allah, zalimleri gayet iyi bilendir." de.

59) "Gayb'ın [görünmeyenin] anahtarları onun [Allah'ın] yanındadır. Onları [anahtarları] ancak o [Allah] biliyor. Karada ve denizde (bütün dünyada)¹ bulunanları o biliyor. Bir yapraktan ne düşüyorsa onu ancak o biliyor, yerin [dünyanın] karanlıklarında bulunan bir tanecikten, yaştan² ve kurudan ne varsa ancak apaçık bir kitaptadır.

1: Kur'an'da zıt kelimeler bir arada kullanıldığı zaman bütünlük ifade eder. "gökler" ve "yer" ifadesinin bir arada kullanıldığı takdirde bütün evreni kasıt etmesi; "Doğu" ve "batı" ifadelerinin bir arada kullanıldığı takdirde her yönü

kastetmesi gibi, "kara" ve "deniz" gibi zıt kelimeleri bir arada kullanıldığı zaman bütün dünyayı kapsar.

2: Bu ifadelerin mecaz olması da mümkündür. Örneğin Yaş ile "canlının"; kuru ile "ölünün"; düşen yaprak ile "düşük doğan çocuğun" ve tanecik ile "düşük olmayan çocuğun" kastedilmesi mümkündür (kurtubi ilgili ayet)

60) O, sizi gecede vefat ettirendir. Gündüzde ne kazandığınızı¹ biliyor. Sonra isimlendirilmiş bir süre sonu tamamlansın diye onun [gündüzün] içinde sizi yönlendiriyor/yeniden diriltiyor. Sonra dönüş yeriniz onadır. Sonra bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi size haber verir.

1: (Mekayıs-l luga: جرح maddesi)

61) O, kullarının üstünde egemen'dir. Birinize ölüm geldiği zaman elçilerimiz eksiksiz olarak onu [Ölümü geleni] vefat ettiriyor, [bu zamana kadar] size bir takım kayıtçılar gönderiyor.

62) Sonra, [vefat edenler] gerçek mevlaları[sahipleri]Allah'a geri çevrilir. Dikkat! Hüküm onundur. Hemde o, hesap soranların en hızlısıdır.

63) "Siz yalvararak ve gizlenerek kendisine "Yemin olsun bizi bundan kurtarırsa mutlaka ama mutlaka şükredenlerden olacağız!" [diye] dua ederken, karanın ve denizin (dünyanın) karanlıklarından sizi kurtaran kimdir?" de.

64) "Allah, ondan ve her perişanlıktan sizi kurtarıyor. Sonra da siz şirk [ortak] koşarsınız." de.

65) "O, üstünüzden veya ayaklarınızın altından bir azabı üzerinize yönlendirmeye veya sizi taraflar halinde karıştırmaya ve birbirinize birbirinizin perişanlığını [azabını]

tattırmaya imkanı olandır. Bak, ayetleri [işaretleri] nasıl halden hale çevirip açıklıyoruz. Onların anlamları beklenir.

66) Kendisi gerçek olduğu halde senin milletin onu yalanladı. "Ben size asla bir vekil değilim" de.

67) [kur'an'ın¹] her bir haberinin, karar bulma [gerçekleşme] yeri/zamanı vardır. Yakında bileceksiniz.

1: Haberden kasıt edilenin kur'an'ın haberleri olduğu da söylenmiştir (Zamahşeri:keşşaf) bu görüş ayetin bağlamına uygun düşüyor. Buna göre buradaki (نبي) kelimesinin sonundaki tenvin muzafun ileyh'in hazf edildiğini gösteriyor. Mana itibariyle (نبا القرآن) şeklinde olur.

Ki gelişen bilim sayesinde kur'an'da anlatılan yaratılış olaylarının gerçekliğini görüyoruz (Enbiya 30, müminun 14, Fussilet 9-12, Yasin 38-40, şems 1-2, ve birçoğu)

68-69) Ayetlerimiz konusunda [alay etmeye ve yalanlamaya]¹ daları gördüğün zaman, onlar onun haricinde bir konuya-olaya dalıncaya kadar onlardan vazgeç. Şeytan sana kesinlikle unutturursa hatırladıktan sonra zalimler milletiyle birlikte oturma. Korunup sakınanlara, onların hesabından hiçbir şekilde [sorumluluk] yoktur; fakat hatırlatma [sorumluluğu] vardır. Onların da korunup sakınmaları beklenir.

1: Nisa 140. Ayete bakınız.

70) Dinlerini oyun ve oyalanma edinmiş ve dünya [en yakın/ilk] hayatının kendilerini kandırması olduğu [kimseleri] bırak. Herhangi bir benlik (nefis), elde ettikleri sebebiyle [eyleminin getirisinden] mahrum olmasın¹ diye onunla hatırlat. Ona [herhangi bir benliğe] Allah'tan beride herhangi bir veli ve devamlı bir şefaati yoktur, her bir bedeli denkleştirse, kendisinden alınmaz. İşte bunlar elde ettiklerinden dolayı [eylemin

getirisinden] mahrum olanlardır. Kendileri için kaynar sudan bir içecek ve gerçeği örtüp göz ardı etmekte olmalarından dolayı can yakıcı bir azap vardır.

1: "İbsal=ابسال" kelimesinin bu ayette "eylemin getirisinden mahrum olmak" anlamında olduğu da söylenmiştir. (müfredat: بسل)

71) "Allah'tan beride bize fayda ve zarar vermeyenlere mi dua edelim? Allah bize yol gösterdikten sonra, kendisinin "Bize gel!" [diyerek] kendisini doğru yola (hidayete) ağıran dostları olan, şeytanların yerde hayran bir halde kendisini ayartıp řařırtmıř¹ olduğu [kimse] gibi topuklarımız üzerine geri mi evrilelim?" de. "Gerçekten, Allah'ın doğru yolu (hidayeti) doğru yolun (Hidayetin) ta kendisidir. Alemlerin [tüm varlıkların] RAB'bine olalım diye bize emir edildi." de.

1: (Keşf ve-l beyan)

72) "Bir de "Yönelişi (namazı) ayakta tutun ve ona (karşı gelmekten) sakının!" diye [bize emir edildi]."¹ Kendisine doğru bir araya toplanacak olduğunuz O'dur.

1: Bu ayet, baştaki "en=أن" sebebiyle önceki ayetteki (أمرنا) yani "bize emir edildi"sözüne atıftır.

73) Gökleri ve yeri [tüm evreni] hak ile [gereğince] yaratmış olan o'dur. "Ol" diyeceği ardından sözünün Hak olacağı günü [an]! Sur'un içine üfleneceği gün, yönetim (mülk) sadece onundur. Gayb'ın [görünmeyenin] ve açıkça görünenin bilenidir. O, hakimdir/hikmetlidir, haberdardır.

74) Bir vakit İbrahim hata eden(Azer)¹babasına "bir takım putları[Allah'tan alıkoyanları]² mı Tanrılar ediniyorsunuz? Kesinlikle ben, seni ve topluluğunu apaçık bir sapma [yoldan çıkış] içinde görüyorum." demişti.

1: Azer, babasının adı değil bir lakap veya "ihtiyar, aksak inanca sahip kişi, hata eden" manasında bir sıfat veya onların dilinde azarlama manasında bir kelimedir. Tevrat | Genesis 11:27 de, İbrahim'in babasının adı "terah" diye anlatılır. Kur'an bu Ayette üstte dediğimiz gibi sıfat veya onların dilinde azarlama manasında kullanmıştır. Babasının "Azer" adında bir puta taptığı için hafz edilmiş bir muzaf olup cümlenin (عبد آزر) yani "Azerin kulu" manasında olması da mümkündür. (Fahredden Razi, zamahşeri:keşşaf, kurtubi, ez zad'ul mesir, taberi) yinede bazıları bunun isim olduğu konusunda ısrar etmiş ve babasının iki isme sahip olduğunu söylemiştir. Bu mümkündür elbette. Mesela tevratta İbrahim'in başta "avram" isminde olduğu Tanrının onun ismini "İbrahim" yaptığı anlatılır. (Tevrat |Genesis 17:5)

2: "Putlar" manasında olan (اصنام) kelimesinin, Allah'a kulluk etmekten alıkoyan her şeye kullanılması da mümkündür. (müfredat :صنم)

75) İşte bunun gibi, yakın [kesin] inananlardan olsun diye İbrahim'e göklerin ve yerin (Evrenin) Melekutunu[sistemini]¹ gösteriyorduk.

1: Buradaki (ملكوت) kelimesi, yönetim, sahiplik mânâsına gelen (ملك) kelimesinden gelmiştir. Mübalağa amacıyla sonuna vav ve te harfleri eklenmiştir. Tıpkı (رهبوت) gibi (müfredat : ملك, ez zad'ul mesir, ilgili ayet)

Evrenin yönetimi, onun sistematik yapısıdır. Teizm argümanı olarak buna "teleolojik argümanı" denir. Öncülleri ile yazmak gerekirse:

- 1- her sistemin bir dizayn edeni vardır.
- 2- evren bir sistemdir.
- 3- evreni tasarlayan, dizayn eden bir yaratıcı (Allah) vardır.

İbrahim peygamber bu argüman sayesinde yaratıcıyı bulmuş ve o putların Tanrı olamayacağını fark etmiştir.

76) Ardından, gece onun üzerini örtünce, bir parlayan yıldız görüp "RAB'bim budur!" demişti. [parlayan yıldız] kaybolunca "ben, kaybolanları sevmiyorum" dedi.

77) Ardından Ay'ı ışık saçarak doğucu¹ halde görünce "RAB'bim budur!" demişti. [Ay] kaybolunca "Andolsun, RAB'bim bana hiç yol göstermemiş olsaydı kesinlikle yolu kaybedenlerden olurdum." dedi.

1: (müfredat : بزغ)

78-79) Ardından Güneşi ışık saçarak doğucu bir halde görünce "RAB'bim budur, bu en büyüktür!" demişti. [Güneş] kaybolunca "Ey milletim! Kesinlikle ben, sizin şirkinizden [Allah'a ortak kabul etmenizden] beriyim" dedi. "kesinlikle ben, Hanif [doğruya yönelmiş] olarak, yüzümü sadece, gökleri ve yeri [tüm evreni] başlatmış/ayırmış² olana çevirdim. Ben, müşriklerden [Allah'a ortak kabul edenlerden] değilim." dedi.

1: İbrahim, gördüğü ve Tanrı sandığı varlıkların aslında "sonradan var olmuş" olduğunu fark ederek, "ilk yaratıcı" olanı felsefi olarak fark ediyor. Buna "kelam kozmolojik argümanı" denir. Bu argümanı öncülleri ile yazarsak;

- 1- her başlayanın, sonradan oluşanın kendi dışında bir nedeni(yaratıcısı) vardır
- 2-evrenin bir başlangıcı vardır (big bang)
- 2-1-yani evreninde bir nedeni vardır
- 3-evrenin nedeni onu aşkın zamansız mekansız maddeden bağımsız bir bilinç yani tanrı(Allah) olmalıdır.

Bu neden; Zamansız ve maddeden bağımsızdır çünkü zaman ve madde birbiri ile bağlantılı olarak büyük patlama ile başlamıştır

Bu neden Bir bilinçtir. Çünkü "büyük patlama sıradan bir patlama değil. Her yönü ile çok iyi hesaplanmış ve düzenlenmiş bir oluşumdur" - Paul davies -

Büyük patlamanın dizayn edilmiş olması bir bilincin onu dizayn ettiğinin kanıtıdır.

Bu durum, hem yaratıcıyı hemde evren içinde "yaratıcı" olduğu sanılan varlıkların (güneş, put, ay, yıldız) yaratıcı olmadığını ve onların yaratılmış olduğunu göstererek, müşriklerin mantıksal açıdan haksız çıktığını gösteriyor.

2: Enam 14. ayetin dipnotuna bakınız.

80) Milleti kendisiyle tartıştı, [İbrahim] "kendisi bana yol göstermişken, Allah hakkında benimle tartışıyor musunuz?" dedi. "Kendisine [Allah'a] şirk koştuğunuz [Allah'a ortak kabul ettiğiniz şeylerden] korkmuyorum. Ancak, RAB'bimin bana herhangi bir şeyi tercih etmesinden [korkuyorum].¹ RAB'bim bilgi bakımından her şeye genişledi [kuşattı]. Artık öğüt almayacak mısınız?"

1: 'Buradaki istisna munkatı istisnadır. Yani: istisna edilenin, istisna edilenlerden aynı türden olmadığı bir istisnadır. Türkçede genel olarak böyle bir istisna kullanılmaz. Ancak arapçada mevcuttur.

Örneğin:

دخَلَ الضُّيُوفُ الْقَاعَةَ إِلَّا كِلَابَهُمْ .

"Köpekleri müstesna misafirler salona girdi.

Mesela, köpekleri "misafir" kategorisinde değildir, ancak munkatı istisna olduğu için böyle söylenmiştir. İlgili ayet de böyle bir istisna uygulanmış olabilir.

81) "Şirk koştuklarınızdan [Allah'a ortak kabul ettiklerinizden] nasıl korkayım? [Allah'ın] kendileri hakkında size herhangi delili [kısım kısım] hiç indirmemiş olduğu [şeyleri] Allah'a şirk koşmaktan [ortak kabul etmekten] korkmuyorsunuz ki. Artık, (bu) iki gruptan hangisi emniyete daha Haktır [layıktır]? Eğer, bilmekte idiyerseniz [cevap verin!]" [dedi].

82) İnanmış ve inançlarına herhangi bir zulmü asla karıştırmamış olanlar (evet!) işte, yolu bulanlar olarak 'emniyet' kendilerine ait olanlar bunlardır.¹

1: Kur'an'ın bir ayetini başka bir ayetle tefsir eden kişi, peygamberimizdir. Müslümanlar, bu ayetteki "inançlarına zulmü karıştırmamış" ifadesini sordukları zaman peygamberimiz "siz, lokman'ın oğluna "[Allah'a] ortak yapmak çok büyük bir zulümdür(lokman 13. Ayet)" dediğini duymadınız mı?" demiştir. (Taberi)

Ancak, inanca zulmü karıştırmak, şirk (Allah'a ortak yapmak) ile sınırlı değildir. Çünkü Lokman 13. Ayette nekre kullanılarak, '[Allah'a] ortak yapmanın' büyük zulümlere sadece biri olduğu söylenmiştir. İnanç "öldürmeyin, dinde zorlama yoktur" (İsra 33, Maide 32, bakara 256) dediği halde inanç hatta görüş farklılığı yüzünden masum insanları öldürenler ve bunu da "din" adı altında yapanlar da, "inançlarına zulmü karıştırmış" kategorisine girer.

83) Kendi milletine karşı İbrahim'e verdiğimiz (mantıksal) kanıt¹ işte budur! Kimi tercih ediyorsak onu derecelerle yükseltiyoruz. Kesinlikle RAB'bin hakimdir/hikmetlidir, devamlı bilendir.

1: Enam 75. Ayetten buraya kadar anlatılan mantıksal kanıtları kastedilmiştir.

84) Ona [İbrahim'e] İshak'ı ve Yakub'u bağışladık. Her birine yol gösterdik. Nuh'a da, daha önceden yol gösterdik, onun soyundan [bazılarına] yani Davud'a, Süleyman'a, Eyüb'a, Yusuf'a, Musa'ya ve Harun'a da. İşte, güzellik edenlere bunun gibi karşılığını veririz.

85) Zekeriya'ya, Yahya'ya İsa'ya ve İlyas'a [da doğru yol gösterdik]. her biri düzgün-iyi kişilerdendi.

86) İsmail'e, Elyas'a, Yunus'a ve Lut'a [da doğru yol gösterdik]. Her birini Alemlere [varlıklara] karşı fazlalıklı/üstün kıldık.

87) Atalarından, soylarından ve kardeşlerinden [bazılarını]¹ da... Onları seçip topladık ve onları dosdoğru bir yola ilettik.

1: "min =من" harfi cerr'i, bir kısmı [yani "baziyyet"] anlamında kullanılıyor.

88) İşte bu, Allah'ın kullarından kimi tercih ediyorsa¹ ona kendisiyle yol gösterdiği 'yol rehberidir(hidayetidir)'. Şayet şirk koşmuş [Allah'a ortak kabul etmiş] olsalardı bulunmakta oldukları eylemleri kendileri hakkında mutlaka boşa çıkardı.

1: "Kimi tercih ediyor?" sorusunu sorunca, "Allah kendisine yönelen kimseye yol gösteriyor." (Rad 27) ayeti bize cevap veriyor. Demek ki ilk adım insandan, sonrası Allah'tan geliyor.

89) İşte kendilerine kitabı, hikmeti ve nebiliği [peygamberliği] vermiş olduklarımız bunlardır. Artık, bunlar [muhataplar] bunları örtüp göz ardı ederse [bilsinler ki] bunlara [kitaba, hikmete, peygamberliğe] karşı kafir [göz ardı eden] olmayan bir milleti bunlara vekil etmiştik.

90) İşte, Allah'ın kendilerine yol gösterdikleri bunlardır. O halde sadece onların doğru yolunu planla/idare et.¹ "Buna karşı sizden herhangi bir ücret istemiyorum. O, Alemlere [varlıklara] sadece bir hatırlatmadır." de.

1: (müfredat: وَقَفَّنَا الْأَمْرَ: دَبَّرَهُ قَدَد)

91) "Allah, herhangi bir beşere herhangi bir şeyden indirmedir" dedikleri o vakitte Allah'ı, gücünün hakkıyla tanıtmadılar¹. "Musa'nın bir doğru yol rehberi (hidayet) ve bir aydınlık (nur) olarak getirdiği, sizin kendisini açığa vurarak ve pek çoğunu gizleyerek kağıt üzerine yazılı parçalar haline getirdiğiniz (o) kitabı kim indirdi? Sizin ve Atalarınızın bilmedikleri size öğretildi" de. "Allah [indirdi]" de. Sonra, onlar oynarken kendi dalışlarına bırak onları.

1: Bu ifade genellikle "Onu bilmediler, yüceltmediler" olarak açıklanmıştır. (e-s Sıhah fi-l lugat: قدر, kurtubi) ancak ayetin geriye kalan kısmı bu ifadenin ne olduğunu açıklıyor. Bir nevi "Önceden Allah'ın indirdiği bir kitabın varlığını kendileri de söyledikleri halde şimdi 'Allah hiçbir kimseye bir şey indirmedir' diyerek Allah'ı yanlış tanıttılar" denilmektedir.

92) Bu, kendisini indirdiğimiz, önündekileri doğrulayan; kentlerin annesini [Mekkeyi]¹ ve çevresinde kim varsa [hepsini] uyarman için mübarek olan bir kitaptır.² Ahirete [son hayata] inanlar, kendilerinin yönelişini (namazı) korumaya çalışanlar olarak buna (bu kitaba) inanırlar.

1: "Şehirlerin annesinin halkını" yani "ehle ummi-l kura=أهل أم القرى" anlamındadır. Muzaf (أهل) hazf edilmiştir. (kurtubi)

2: Ayette, peygamber muhatap alınarak "litunzira=لتنذر" yani "Senin uyarman için" denilmiştir. Peygamberin elçilik görevi, sadece mekke ve çevresi ile sınırlıdır. Peygamberin elçilik görevi, mekke ve çevresi ile sınırlı olduğu için, Allah'ın "bütün dünyayı..." demesi beklenemez. Ancak kur'an evrenseldir. Kur'an'ın bütün insanlara gelmiş olduğu En'am 90 ve kalem 52 gibi birçok Ayette söylenmiştir.

93) Allah'ın üzerinden bir yalan uydurmuş veya kendisine hiçbir şey hiç vahyedilmediği halde "bana vahyedildi!" diyen kimseden ve "Allah'ın indirdiğinin benzerini ben indireceğim." diyen kimseden daha zalim kimdir? (o) zalimleri ölümün dalgaları içinde iken, melekler "canınızı çıkarın! Allah'a karşı, gerçek olmayanı söylüyor olmanız nedeniyle ve onun ayetlerinden[mucizelerinden] yana büyüklük taslamakta olduğunuz nedeniyle, bugün alçaklığın azabıyla cezalandırılıyorsunuz!" [diyerek] kendi ellerini uzatacakları¹ o vakit, görseydin...

1: Normalde "Kendi Ellerinizi uzatıcılar iken" manasındadır. Ancak fail bazen muzari fiil [geniş zaman fiili] olarak kullanılabilir.

94) Tıpkı, ilk defasında yarattığımız gibi elbette bize teker teker gelmişsiniz ve size verdiklerimizi sırtınızın arkasına [geride] bırakmıştınız. Kendilerinin içinizde ortaklar olduğunu iddia ettiğiniz şefaatçi'lerinizi de sizinle beraber görmüyoruz. Elbetteki aranıza kesilmiş ve iddia etmekte olduklarınız sizden sapıp kaybolmuştur.

95) Gerçekten Allah, tanenin ve çekirdeğin yarıcısıdır. [Allah] ölüden, diriye çıkarıyor¹; diriden ölüden çıkarıcısıdır. İşte bu, Allah'tır. O halde nasıl oluyor da [gerçeklerden yalanlara] ters döndürülüyorsunuz?

1: "Abiyogenez" canlılığın, cansızlıktan geldiğini savunur. Bunu reddeden "biyogenez" ise, canlılığın ancak canlıdan gelebileceğini savunur. Ayetteki bu ifade abiyogenezin mümkün olduğuna işaret ediyor. Biyogenizin geçerli olması da bu ayete aykırı değildir.

96) Sabahlamanın yarıcısıdır. Geceyi bir rahatlık-dinlenme olarak; güneşi ve ay'ı ise bir hesap olarak yaptı. İşte bu, bilen, aziz Allah'ın belirlemesidir.¹

1: Bilimsel olarak, evrendeki her şeyin bir fizik yasasına göre, belirli bir şekilde çalışıyor olduğu malumdur. (bkz: determinizm) bu da evrendeki her şeyin rastgele bir şekilde tesadüfen hareket ettiğini değil; bir güç (Allah) tarafından belirlenmiş bir harekete göre çalışmakta olduğunu göstererek belirleyen bir gücün (Allah'ın) var olduğunu gösteriyor.

97) Yıldızları karanın ve denizin (dünyanın) karanlıklarında kendileriyle doğru yol bulursunuz diye sizin için yapan o'dur [Allah'tır]. Bilen herhangi bir millet için ayetleri [mucizeleri] açıkladık.¹

1: Özellikle "bilen" topluluk için ayetlerin[mucizelerin] açıklandığı söyleniyor. Gerçekten de öyledir. Gerek kur'an ayetleri olsun, gerekse evrenin ayetleri [sistemi] olsun, bunları ancak bilen insanlar tam olarak anlıyor. Kozmoloji

bilmeyen bir insan, evrendeki ve Kur'an'daki kozmoloji ile ilgili ayetleri, bilen bir insan gibi tam olarak anlayamaz. Biyoloji bilmeyen bir insan, biyoloji ile ilgili ayetleri, bilen biri gibi tam olarak anlayamaz.

98) Sizi, bir tek canlıdan¹ inşaa eden o'dur. Artık, bir barınma yeri ve emanet yeri [vardır].² Anlamakta olan herhangi bir millet için ayetleri [mucizeleri] açıklamıştık.

1: Hücre teorisine göre bütün canlılık bir tek hücreden meydana gelmiştir. Buna göre ayetteki "bir tek canlı" ile kasıt ilk hücredir.

2: "Barınma yeri" ifadesinden maksat anne rahmi, "emanet yeri" ifadesinden maksat ise babadır. (lisanul Arab: قرر)

99) Gökten¹ bir su indiren o'dur. Ardından, onunla [o suyla] her şeyin bitkilerin'den çıkardık². Ardından onlardan [bitkilerden], kendisinde üst üste binmiş tane çıkarmakta olduğumuz bir yeşillik; Hurma[türün]den, tomurcuğun'dan, sarkmış salkımlar; üzüm'lerden cennetler[bahçeler]; benzeyen ve benzemeyen zeytin ve nar çıkarıyoruz. Ürün verdiği ve olgunlaştığı zaman, onların ürünlerine bakıp düşünün. Gerçekten işte bunlarda, inanan herhangi bir millet için mutlaka ayetler [mucizeler] vardır.

1: "Gök" kelimesi buluta, yağmura, evin çatısına, bitkilere, gökyüzüne kısacası: yerden yukarıdaki her şeye kullanılabilir. (Enam 6. Ayetin dipnotuna bakınız)

Suyun gökten inmesi yağmur olabileceği gibi, uzaydan gelmesi de olabilir. Çünkü araştırmalara göre dünyadaki su uzaydan gelmiştir. (kaynak: BBC dergi - okyanusların oluşumu)

2: Dikkat edilirse, bitkilerin oluşumu, sudan sonra anlatılmıştır. Çünkü bitkilerin gelişmesi için suya ihtiyaçları vardır. Aerobik bitkiler haricinde bitkilerin su olmadan, oluşup ürün vermesi neredeyse imkansızdır. Çünkü canlılar bilhassa bitkilerin hidrojen ve oksijene ihtiyacı vardır. Dünya, ilk başlarda yeterince suya

sahip değildi. Haliyle bitkilerin oluşumu sudan sonra meydana gelmiştir. (bu bilgileri "Dr. Melik kara, yerküre ve atmosferin oluşumu" adlı yazısından ve farklı kaynaklardan teyit edebilirsiniz) ayet bilimle tamamen paralellik gösteriyor.

Başta Allah'ın üçüncü şahıs olarak anlatılıp bu kısımdan itibaren birinci şahıs çoğul olarak "Biz" diye anlatılması iltifat sanatı ile ilgilidir.

100) Cin¹ [türünü] Allah'a ortaklar saydılar. Onları [Allah] yarattı, onlar herhangi bir bilgi olmaksızın ona [Allah'a] saçmalayarak oğullar ve kız çocukları uydurdular. O münezzehtir ve onların yakıştırdıklarından yücedir.

1: Cin, sözlükte duyu organlarından gizli kalan, algı ötesi mânâsına gelir. (müfredat : جن) burada kasıt edilenlerin melekler olduğu da söylenmiştir. Çünkü melekler de algı ötesindedir. (kurtubi, beydavi)

Enam 8. ayetin dipnotuna bakınız.

101) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] örneksiz yaratıcısıdır. Ona ait herhangi bir çocuk nasıl olabilir? Onun herhangi bir dişi dostu hiç olmamıştı, her şeyi yarattı ve o her şeyi devamlı bilendir.

102) İşte o RAB'biniz Allah'tır. Ondan [Allah'tan] başka, hiçbir Tanrı yoktur. Her şeyin yaratıcısı'dır, artık o her şeyin üzerine bir vekil iken ona kulluk edin.

103) O, bakışları idrak ederken [kavrarken], bakışlar onu [Allah'ı] idrak edemez [kavrayamaz]. O Latif'tir, devamlı haberdardır.

104) "RAB'binizden size basiretler [kalp bakışları/sağlam kanıtlar]¹ gelmiştir. Artık kim bakarsa bu kendi benliğinin (nefsinin) lehinedir; kim körlük ettiyse o kendi aleyhinedir. Hâlbuki ben size bir devamlı kayıtçı değilim." [de].²

1: Kalp bakışı (müfredat : بصر) veya burhan [en sağlam kanıt] anlamındadır. (İbni faris:Mekayisi-I lugat: بصر)

2: Kur'an'da ve diğer metinlerde cümlenin, fiilin, haberin, harfin, tamlayanın, sıfatın kısacası her şeyin "hazf" edilmesi çok sık görülür. Hazf, aklen anlaşılır. Önceki ayetlerde örneği verildi. Bu ayette de "kul=قل" emri hazf edilmiştir çünkü okuyucu tarafından anlaşılmaktadır.

105) İşte ayetleri bunun gibi halden hale çevirip açıklıyoruz. Onlar sonucunda "Sen ders aldın¹." diyorlar, onu (kur'an'ı) herhangi bir bilen millete açıklamak için [ayetleri halden hale çevirip açıklıyoruz].²

1: Bugün de benzeri bir iddianın nonteist (dinsiz) kesim tarafından görülmesi ilginçtir. Kur'an'da anlatılan olayların ve mucizelerin diğer eski metinlerden alıntı olduğunu iddia etmektedirler. Halbuki, kur'an'ın kendisi öncekileri doğrulayan bir kitap olduğunu çeşitli ayetlerde vurgulamıştır.

Hepsinin kaynağı, aynı yaratıcı olduktan sonra benzerlik olması gayet normaldir. Eğer benzerlik olmasaydı "madem Allah daha önce de kitap göndermiş neden kur'an'da anlatılan şeylerin benzerini diğer kitaplarda da görmüyoruz?" denilecekti. Ki, denildi de, kur'an'ın anlattığı bazı olaylar diğer kaynaklarda mevcut değildir.

Mucizeler konusunda kur'an'ın bu kitaplardan alıntı yaptığını düşünmek saçmadır. Kuranın bulunduğu çağda herhangi bir konuda binlerce iddia varken kur'an'ın bunların arasında sadece doğru bilgiyi seçmesi mümkün değil.

Bir insanın bulunduğu çağda kozmoloji doğa ve yaratılış hakkında o kadar çok konuşup bulunduğu çağın yüzlerce yanlış bilgisine rağmen günümüz bilimine zıt herhangi bir ayeti olmayan aksine isabetli ve bağdaşabilen ayetleri olan bir kitap yazması da imkansızdı.

Sadece bu olay bile kuranın insan elinden çıkmadığına kanıttır!

2: İlk "lam=ل" harfi akıbet lam'ıdır; ikinci "lam=ل" harfi esas anlamındadır.

(Beydavi)

106-107) RAB'binden sana vahyedilene bağlı ol. Ondan [Allah'tan] başka hiçbir Tanrı yoktur. Müşriklerden [Allah'a ortak kabul edenlerden] ilgiyi kes¹. Allah, [zorlamayı]² tercih etseydi onlar şirk [ortak] koşmazlardı. Seni onların üzerinde bir kayıtçı yapmadık ve sen onlara bir vekil değilsin.

1: Bunca açıklamaya rağmen müşrik olmaya devam edenlere karşı elçi'ye verilen emir "ilgiyi kes" olduğu halde halen islamın "ya müslüman ol ya da öl!" mantığında olduğu nasıl iddia edilebilir?

2: "Şae=شاء" fiili geçişli bir fiil olduğu için (Enam 80) bir nesne aranır. Burada nesnesi hazf edilmiştir. Ayet "velev şae Allahu en yukrihehum =ولو شاء الله أن يُكرههم" yani "Allah onları zorlamayı tercih etseydi" takdirindedir.

108) Allah'tan beridkilere¹ dua edenlere hakaret etmeyin. Aksi halde onlar hadsizce, bilgisizce Allah'a hakaret ederler. İşte, her topluluğa bunun gibi kendi eylemlerini süsledik. Sonra dönüş yerleri, sadece RAB'lerine doğrudur. Ardından [RAB'leri] bulunmakta oldukları eylemlerini kendilerine haber verir.

1: Bu ifade "yeduvnehum=يدعونهم" takdirindedir, aid zamiri olan "Hum=هم" zamiri atılmıştır. Atıldığını kabul etmezsek ayet "Allah'tan beride dua edenlere hakaret etmeyin" anlamında olur.

109-110) Yeminlerinin tüm gücü [ile] Allah'a ant içtiler: Şayet kendilerine herhangi bir ayet [mucize] gelirse mutlaka ama mutlaka ona [mucizeye] inanacaklarmış. "Ayetler [mucizeler] sadece Allah'ın katındadır." de. O [mucizeler] geldiği zaman tıpkı buna ilk defasında hiç inanmadıkları gibi inanmayacaklarını, gönüllerinin ve bakışlarının¹

döndürüleceğini ve onları kendi taşkınlıkları içinde şaşkın halde bırakacağımızı² [Allah] size fark ettirmedi³.

1: "Tukallebu efidetuhum ve ebsaruhum=اَبْصَارُهُمْ وَ اَفْئِدَتُهُمْ" olarak da okunmuştur. (zamaḥşeri:keşşaf) bu okuyuşa göre çeviri yapıldı.

2: İltifat sanatı uygulanarak üçüncü şahıstan birinci çoğul şahısa geçildi.

3: "Ma =ما" olumsuzluk anlamındadır, "yuşuru=يشعر" fiilinin faili Allah'tır.

111) Kendilerine melekleri kısım kısım indirsek, ölümler onlara konuşsa ve her şeyi onların karşısına kabileler halinde bir araya toptasak bile onlar inanacak değillerdi. Ancak, Allah'ın [zorlamayı] tercih etmesi durumunda [inanırlardı] ;fakat onların çoğunluğu cahillik ediyor.

112) İşte bunun gibi, insanın ve cinin şeytanlarının¹, aldaticılar olarak sözün yaldızını birbirlerine vahiy ederlerken, her bir nebi için birer² düşman [olduklarına] hüküm ettik³. RAB'bin [zorlamayı] tercih etseydi onu yapmazlardı. Artık onları uydurmalarıyla birlikte bırak.

1: "şeyatine-l ins ve-l cin=الجن و الشياطين الانس و الجن" ifadesi, çeviride de yazıldığı üzere, isim tamlamasıdır. (Fahredden Razi) genellikle "Lafzi izafet tamlaması" olduğu kabul edilerek "İnsan ve cin şeytanları" şeklinde anlam verilmiştir

2: Buradaki (عدو) kelimesi tekil gelmiştir. Çoğulu (أعداء) şeklindedir. Ancak tekil geldiği halde çoğul olarak kullanılması mümkündür. (Fahredden Razi)

3: Ayetteki (جعل) fiili, "yaptı, kıldı, seçti, hüküm etti" manalarına gelir.(müfredat :جعل) bu Ayeti "düşman olduklarını belli etti, hüküm etti," manasında anlayanlar vardır. (Fahredden Razi, ilgili ayet) örneğin Fussilet 9. Ayette, aynen (جعل) fiili kullanılmaktadır. Ayet "... Ona denkler olduğunu hüküm ediyorsunuz..." manasındadır. Buradan anlaşılıyor ki, bu Ayette de "hüküm etti" manasındadır.

113) Ahirete [son hayata] inanmayanların gönülleri ona [yalana] eğilim göstermesi için, onu uygun bulması için ve kazanıcı [kazanacak] olduklarını kazanmaları için [sözün yaldızını birbirlerine vahyederler].¹

1: "li=ل" harfleri önceki ayetteki "birbirlerine vahyederler" ifadesine bağlıdır (zad'ul mesir).

114) "Allah'ın dışında bir hakem mi arayayım? Hâlbuki kendisi, kitabı ayırtlanmış¹ olarak indirmiş olandır." [de]² Kitabı kendilerine vermiş olduklarımız onun RAB'lerinden hak ile [gerekli olarak] indirilmiş olduğunu biliyorlar. Artık, sakın şüpheli tartışmaya girenlerden olma!

1: Buradaki "ayırt edilmiş" ifadesi "gerçeği ve yalanı açıklamış helali ve yasağı açıklamış, hükümleri açıklamış, din işlerinde yeterli hükmü beyan etmiş" anlamındadır. (maverdi, kadı beydavi, taberi, mukatil bin Süleyman) bu ifadede "kur'an yeterlidir" diyenlere delil vardır. Ancak, bu ifade, kur'an dışı hiçbir şeye bakmamak gerektiği sonucu çıkmaz. Çünkü kur'an, insanı yönlendirir. Örneğin namazın şeklini vermek yerine pek çok Ayette "Rüku edenlere beraber Rüku edin" diyerek uygulamaya bakmamız gerektiğini söyler.

2: Ayette "onlara... de" manasında olan (قل لهم) ifadesi hazf edilmiştir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

115) RAB'binin kelimesi¹ doğruluk ve adalet bakımından tamamlandı. Kendisini devamlı bilen, devamlı işiten iken onun kelimeleri için hiçbir değiştirici yoktur.

1: "Kelimeler" manasında olan (كلمات) kelimesi, kur'an'da tekil ve çoğul kalıbı ile pek çok manada kullanılır. Bazen "kanun" bazen "ödül, karşılık" bazen "Allah'ın

kitabındaki sözleri" bazen de "verilen sözler". Bu durumda "Allah'ın verdiği sözlerin önüne kimse geçemez, kimse onları değiştirmez" anlamındadır.

"Kelime" ile kasıt edilenler kutsal metinler de olabilir. Bu durumda Tevrat ve İncil de dahil hiçbir kutsal metin değiştirilemez. Nasıl peygamberin zamanında binlerce insanın hafızasında korunması sebebiyle kur'an'a herhangi bir ekleme çıkarma yapılamadıysa aynı şekilde ilk baştan beri binlerce insanın hafızasında olan Tevrat ve İncile de ekleme ve çıkarma yapılamaz. Ancak kur'an'ın bahsettiği tahrif, kitap halkının anlam bakımından gerçekleştirdiği bir tahriftir. tıpkı bugün bazılarının kur'an'ın anlamını saptırmak için yanlış tefsir yapması ve kelimelere olmayan anlamları eklemesi gibi. (Fahredden Razi de aynı görüştedir. Bkz: enam 91)

Yahudi ve Hristiyan grupların içlerinden pek çok grubun Tevrat ve İncili metin olarak değil; anlam bakımından tahrif ettiğinin en açık kanıtı şudur: Bugün yahudi ve Hristiyanlar aynı Tevratı inandıkları halde, Yahudiler Tevrat'ı baz alarak, İsa'nın gerçek peygamber olmadığını söylerken, Hristiyanlar aynı Tevrat'ı baz alarak İsa'nın gerçek peygamber (veya bazılarına göre Tanrı) olduğunu iddia etmektedir. Yine Hristiyanların içinden yehova şahitleri ve uniteryanlar aynı İncili baz alarak İsa'nın Tanrı olmadığını söylerken, diğer Hristiyan grupları aynı İncili baz alarak İsa'nın Tanrı olduğunu söylemektedir. Bu durum, kutsal metinleri metin olarak değil; anlam bakımından bazı grupların tahrif ettiğini ispatlıyor.

116) Eğer, yerde [dünyada] bulunan kimselerin çoğunluğuna gönülden itaat edersen sana Allah'ın yolunu kaybettirirler. Onlar [başka bir şeye] değil ancak zanna bağlı oluyorlar. Onlar ancak saçmıyorlar.

117) Gerçekten RAB'bin doğru yolu bulanları daha iyi bilen iken kendisinin yolundan sapan kimseleri daha iyi bilendir.

118) Artık, ayetlerine inançlı idiyse, kendisine Allah'ın adı anılmış olanlardan yeyin.

119) Size, -kendisini [yemeye] şiddetli bir şekilde mecbur olduklarınız müstesna- haram edilenler ayırt edilmişken, size ne var ki kendisine Allah'ın adı anılmış olanlardan yemiyorsunuz? Gerçekten çoğunluk kendi keyifleriyle bilgisizce mutlaka saptırıyor. Gerçekten RAB'bin haksızlık edenleri en iyi bilendir.

120) kasıtlı günahın açığını ve kapalı olanını bırakın. Gerçekten, kasıtlı günahı elde edenler kazanmakta oldukları [şeyler] sebebiyle yakında cezalandırılacaklar.

121) Kendisine Allah'ın adı hiç anılmamış olanlardan yemeyin. Kesinlikle bu haddi aşmaktır. Kesinlikle şeytanlar velilerine sizinle mücadele etmeleri için vahiy ederler. Onlara gönülden itaat ederseniz [bilin ki] kesinlikle siz mutlaka müşriksiniz [demektir].

122) Bir ölü¹ iken kendisine hayat verdiğimiz ve kendisi için insanların içinde kendisiyle yürüyeceği bir aydınlık (nur) yaptığımız kimse, misali kendisinden herhangi bir çıkışın olmadığı karanlıklar içindeki kimse gibi midir? İşte, kafirlere [gerçeği örtenlere] bulunmakta oldukları eylemleri bunun gibi süslendi.

1: Buradaki bütün ifadelerin mecaz olması mümkündür. "ölü" ile bilgisiz kimse kastedilmiştir. Buna göre mana "bir bilgisiz idi kendisi, ardından kendisine bilgiyle hayat verdik" olur.

Örneğin şöyle bir beyit mevcuttur:

وفي الجهل قبل الموت موت لأهله فأجسامهم قبل القبور قبور وإن امرأ لم يحيي بالعلم ميت فليس له حتى النشور
نشور

"Bilgisizlik, bilgisizler için ölümden önce bir ölümdür, Cesetleri kabirlerden önce kabirdir onların ilimle hayat bulmamışsa bir kişi ölüdür, Artık öldükten sonra dirilişe kadar onun için diriliş olmaz."

Bu ifadenin, kendisi yanlış yolda iken, hidayet bulan herkesi kasıt etmesi de mümkündür. Yine, kafir ve müslümanı temsil ediyor da olabilir. Aydınlık, kur'an'ı ve hidayeti; karanlıklar ise yalanları ve sapıklığı kasıt ediyor. (kurtubi)

123) İşte, her bir kentin içinde kendi suçlarının büyüklerini [başkanlarını]¹ meydana getirdik ki kendi kendilerinden başkasına tuzak kuramaz ve [bunun] farkında değilken onda [buldukları kentte] tuzak kursunlar.²

1: "Suçlularını" [مجریم] kelimesi "büyükler" [اكابر] kelimesinin muzafun ileyh'idir. Yani bu ifade bir isim tamlamasıdır. (Beydavi)

2: Bir nevi "sadece kendi kendilerini tuzağa düşürebilir bir haldeyken tuzak kursunlar da kendi tuzaklarına düşsünler diye böyle yaptık." anlamındadır.

124) Kendilerine herhangi bir ayet [mucize] gelince "Allah'ın elçilerine verilenlerin benzeri bize verilene kadar asla inanmayacağız!" dediler. Allah, elçiliğini-mesajını nereye yerleştireceğini en iyi bilendir. Suç işlemiş olanlara tuzak kurmakta olmaları nedeniyle, Allah'ın katından bir eziklik ve çok şiddetli bir isabet edecektir.

125) Artık, Allah kime doğru yolu göstermeyi istiyorsa onun göğsünü İslam [yaratıcıya teslimiyet ve barış] için genişletir; kime yolu kaybettirmeyi istiyorsa onun göğsünü sanki göğe kalkıyor gibi sıkışık bir dar hale getirir. İşte bunun gibi, Allah inanmayanların üzerine kirliliği (azabı)¹ meydana getirir.

1: (müfredat : رجس)

126) Bu sapasağlam bir yol olarak RAB'binin doğru yoludur. Düşünüp öğüt alan herhangi bir millet için ayetleri ayırtlamıştık/açıklamıştık.

127) RAB'lerinin katında 'Esenlik yurdu (darü-s selam)' kendilerine aittir. O, bulunmakta oldukları eylemleri sebebiyle kendilerinin velisidir.

128) Onları toplu halde bir araya toplayacağı günü [an!]¹ "Ey Cin birliği! İnsanlardan çokluk [yararlanmak]² istemiştiniz " [denilir]³. İnsanlardan onların [cinlerin] velileri olanlar "RAB'bimiz, birbirimizle geçinmek istedik ve bize süre sonu yaptığın (bu)süre sonuna ulaştık." dediler. [RAB'leri] "İçinde kalıcı olduğunuz durağınız ateştir! Ancak Allah'ın tercih ettiği hariç." dedi. Kesinlikle RAB'bin hakimdir/hikmetlidir, devamlı bilendir.

1: Baştaki (يوم) kelimesinin mensup oluşu, hazf edilmiş bir "An" [اذكر] emrinin olduğunu gösteriyor. (Zamahşeri:keşşaf)

2: (Kurtubi)

3: "Denilir" ifadesi gizlenmiştir.(ez zad'ul mesir, Fahreddin Razi)

129) İşte, elde etmekte oldukları sebebiyle zalimleri bunun gibi birbirlerine veli yaparız.

130) "Ey Cin ve İnsan birliği! Size âyetlerimi okuyan ve bu karşılaşma gününüzü [bildirerek] sizi uyaran sizden olan elçiler size hiç gelmedi mi?" Onlar "kendi kendimize(nefsimiz) karşı şahitlik ettik." dediler. Dünya [ilk] hayatı onları kandırdı ve kendi kendilerine (nefislerine) karşı, kendilerinin kâfirler [gerçeği örtenler] olduklarına şahitlik ettiler.

131) İşte bu [elçilerin gelişi] RAB'binin, halkı bihaber olan kentleri kendi zulümleri sebebiyle¹ hiç helak edici olmamasından [dolaydır].

1: Bazen muzafun ileyh(tamlanan) hazf edilip, muzaf (tamlayan) bundan bedel olarak harfi tarif veya tenvin alır. (Meryem 4 ve yasin 40 , İlhami haktan Arapça dil bilgisi) burada (بظلم) kelimesindeki tenvin, hazf olduğunu gösteriyor. Buna göre (بظلمهم) yani "zulümleri sebebiyle" manasındadır.

Bunun, hal manasında olarak "[RAB'binin] zalimce helak edici olmamasından.." manasında olması da mümkündür. (zamaḥşeri:keşşaf)

132) Her birinin kendi eylemlerinden dereceleri vardır. RAB'bin onların eylemlerinden bihaber değildir.

133) RAB'bin zengindir, rahmetin sahibidir. Eğer, tercih ederse sizi götürür ve sizden sonra, tercih ettiğini [yerinize] geçirmeyi diler. Tıpkı, sizi bir başka milletin soyundan inşaa ettiği gibi..

134) Gerçekten size ne söz veriliyorsa o mutlaka gelicidir. Hâlbuki siz, aciz bırakıcılar [kaçıp gidecekler]¹ değilsiniz.

1: (Ebu Ubeyde:mecazu-l kur'an)

135) "Ey milletim! Konumunuz üzerinde-imkanınız yettiğince eylemde bulunun [bakalım!]¹ kesinlikle ben de eylemde bulunacağım. Ardından, yurdun sonucunun kimin lehine olacağını yakında bileceksiniz. Gerçekten, zalimler başarılı olamazlar.

1: "Ale mekenetikum=علي مكانتكم" ifadesi, her iki anlama da gelebilir. (zamaḥşeri:keşşaf) bu ifade emir değil; tehdittir.

136) Allah'a, onun ekinden ve sağmal hayvanlardan ortaya çıkardıklarından bir pay seçip kendi iddiaları ile "Bu, Allah'a; şu ortaklarımıza aittir." dediler. Artık, ortaklarına ait olana [gelince] o, Allah'a ulaşmıyormuş; Allah'a ait olana [gelince] o, ortaklarına ulaşmıyormuş. Ne kötü hüküm veriyorlar!

137) İşte bunun gibi, kendilerinin ortakları 'evlatlarını öldürmeyi' müşriklerden [Allah'a ortak kabul edenlerden] çoğuna süsledi. Sonunda¹ onları yok ediyorlar ve sonunda dinlerini onlara karşı karıştırıyorlar [karışık gösteriyorlar]. Allah [zorlamayı]² tercih etseydi bunu yapmazlardı. O halde onları uydurmalarıyla birlikte bırak.

1: 'Akıbet bildiren lam'dır. (ez zad'ul mesir, ilgili ayet)

2: "Şae=شاء" fiili geçişli bir fiil olduğu için (Enam 80) bir nesne aranır. Burada nesnesi hazf edilmiştir. Ayet "velev şae Allahu en yukrihehum =ولو شاء الله أن يكرههم" yani "Allah onları zorlamayı tercih etseydi" takdirindedir

138) Kendi iddialarınca "Bunlar dokunulmaz sağmal hayvanlar ve ekindir. Bunları ancak tercih ettiğimiz kimseler yiyebilir. Bir takım sağmal hayvanlar vardır, bunların sırtları haram edildi." dediler. Bir takım sağmal hayvanlar vardır, -kendisine karşı bir uydurma olarak- onlara Allah'ın adını anmazlar. Uydurmakta oldukları [şeyler] sebebiyle kendilerine karşılığını verecektir.

139) "Bu sağmal hayvanların karınlarında bulunanlar, yalnızca erkeklerimiz içindir; eşlerimize haram kılınmıştır" dediler. Eğer, [karınlarında bulunan] ölü olursa bunda onlar [kadın ve erkek hepsi] ortakmış. [Allah] onların yakıştırmasının karşılığını verecektir. Gerçekten o, hakimdir/hikmetlidir, bir devamlı bilendir.

1: Bu ifade onların ataerkil bir toplum olduklarını gösteriyor. Kur'an'da kadınlara yönelik pozitif ayrımcılıklara bakarken, kur'an'ın hitap ettiği toplumun ataerkil olduğunu göz önünde bulundurarak değerlendirmek gerekiyor.

140) Evlatlarını akılsızca, bilgisizce öldürmüş ve Allah'ın kendilerine rızık ettiklerini, Allah'ın üzerinden bir uydurma yoluyla haram etmiş olanlar kaybetmiştir. Onlar yoldan sapmıştır ve [en başından beri] doğru yolu bulanlardan değillerdi.

141) Çardaklı ve çardaksız cennetleri [bahçeleri]; hurmaları, tarımı, farklı farklı yiyeceklerini; benzeyen ve benzemeyen zeytini ve nar'ı inşa eden o'dur. Ürün verdiği zaman onların ürünlerinden yiyin ve hasat [kesip toplama] günü, [ürünlerin] hakkını (sadakasını) verin ve israf etmeyin. Gerçekten o, israfçıları sevmiyor.

142) Sağmal hayvanlardan¹ bir yük taşıyıcı ve döşek olarak [inşaa eden o'dur]. Allah'ın size rızık ettiklerinden yeyin, şeytanın izlerine bağlı olmayın. Kesinlikle o [şeytan], size apaçık bir düşmandır.

1: "Enam =انعام" kelimesi ile, deve, koyun, keçi, inek gibi sağmal hayvanlar kasıt ediliyor. Enam 143-144 ayetlerinde, "enam" kelimesinin bu sayılan hayvanlardan olduğunu söylemesi ve Nahl 66. Ayette bunların sağım hayvanı olduğunu söylemesi, bunu ispatlıyor.

143-144) Sekiz sınıfı¹ [inşaa eden o'dur.]² Koyundan iki, keçiden iki... "İki erkeği mi? Yoksa iki dişiyi mi? Yoksa iki dişinin rahimlerinin onun üzerine sarıp sola bıraktığı³ ne ise onu mu haram etmiş? Eğer dürüst idiyseyiz bana herhangi bir bilgiyle haber verin!" de. Bir de deveden iki ve inekten iki [toplamda sekiz sınıfı inşaa etti].⁴ "İki erkeği mi? Yoksa iki dişiyi mi? Yoksa iki dişinin rahimlerinin onun üzerine sarıp sola bıraktığı ne ise onu mu haram etmiş? Yoksa, Allah bunu vasiyet ettiği o vakit siz şahitler miydiniz?" de. O halde, herhangi bir bilgi olmaksızın insanlara yolu kaybettirmek için Allah'ın üzerinden bir yalan uydurmuş kimseden daha zalim kimdir? Gerçekten Allah, zalimler milletine yol göstermez.

1: "Ezvac=أزواج" kelimesi kur'an'da "sınıf, çeşit" manasında da kullanılmıştır. (vakıa 7) Türkçede "çift kişilik" dediğimizde "iki kişilik" olarak anlarız. Ancak, bu kelime arapçada tek kişi için bile kullanılabilir. (kurtubi)

2: "Semaniyete=ثمانية" kelimesi 141. ayetteki "inşaa etti" fiili sebebiyle mensuptur.

3: "İştemelet=اشتملت" fiili, "sarıp sola bırakmak" manasındadır. Mesela aynı kelime ile (الاشتمال بالثوب) denilir ki "insanın, onu [elbiseyi] sarıp, sol tarafına bırakması" manasındadır (müfredat: شمل)

4: "Koyundan iki," ifadesine bağlıdır. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

145) "Bana vahiy edilenlerde '[Kendiliğinden] ölmüş veya akan kan veya domuzun eti -ki kesinlikle o kirlidir- veya kendisiyle Allah'ın haricinde [bir şey adına] kesilen bir 'haddi aşma sebebi' olmadığı sürece onları [sağmal hayvanları] yiyen bir yiyiciye haram kılınmış [bir şey] bulamıyorum." de. Artık, sınırı aşmayı istemeksizin ve düşmanlık etmeksizin (bunları yemeye) mecbur kalmış kimse [bilsin ki] kesinlikle RAB'bin çok bağışlayandır, rahimdir.

146) Sadece¹ yahudiliği seçmiş olanlara her pençe/tırnak² sahibini haram ettik. İnekten ve koyundan, yani o ikisinin iç yağını da haram ettik. Ancak, o ikisinin sırtlarının veya bağırsaklarının taşıdığı veya kemiğe karışan [yağ] hariç [bunları haram etmedik]. İşte bu [haramlar] ölçüyü kaçırmaları nedeniyle kendilerini cezalandırmamızdır ve kesinlikle biz, doğru söyleyenleriz.

1: "Ale=على" harfinin başa gelmesi, olayın sadece onlara mahsus olduğunu ispatlıyor. Eğer cümle "ve harramne ale-lleziyne hedu=وحرمنا على الذين هادو" şeklinde olsaydı, bu olayın onlara mahsus olmadığını söylemek mümkün olurdu. (bkz: hasr edatı)

2: Kelime iki anlama da gelebilir. (müfredat : ظفر)

147) Artık, seni yalanladılar ise "RAB'biniz geniş bir rahmet sahibidir. Onun perişan ettiği [azabı] suçlular milletinden geri çevirilmiyor." de.

148) Şirk koşmuş [Allah'a ortak kabul etmiş] olanlar "Allah [zorlamayı] tercih etmiş olsaydı biz ve atalarımız şirk koşmazdık [ona ortak kabul etmezdik]. Hiçbir şeyi de haram etmezdik." diyecekler. İşte, kendilerinden öncekiler de perişan edişimizi [azabımızı] tadıncaya kadar bunun gibi yalanladı. "Yanınızda herhangi bir bilgiden [bir eser] varsa, bizim için [ortaya] çıkarın." de. Ancak zanna bağlı oluyorsunuz, siz ancak saçmalıyorsunuz.

149) "Yeterli hüccet [delil] sadece Allah'a aittir." de. Allah [zorlamayı] tercih etseydi, mutlaka size topluca doğru yolu gösterirdi.

150) "Hadi, "Allah bunu haram etti" diye şahitlik eden şahitlerinizi getirin!" de. Şahitlik ederlerse onlarla birlikte şahitlik etme! Ayetlerimizi [mucizelerimizi] yalanlamış olanların ve ahirete [son hayata] inanmayanların keyiflerine bağlı olma. Hemde onlar RAB'lerine adil/denk tutuyorlar.

151-153) "Hadi gelin, RAB'biniz size neyi kutsal/vacip¹ yaptıysa onu okuyayım: ona herhangi bir şeyi ortak yapmamanız, anneye-babaya iyilik etmeniz, çocuklarınızı fakirlikten öldürmemeniz," -(çünkü) sizi ve onları biz rızıklandırıyoruz biz!- "Çirkin işlere (fuhuşlara) açığına ve kapalıasına yaklaşmamanız, Allah'ın haram ettiği herhangi bir canlıyı haksız yere öldürmemeniz [kutsaldır]. İşte bu, kendisiyle size vasiyet ettiği'dir. Akıl etmeniz beklenir. Bir de yetimin malına, kendisi şiddetine (rüşd çağına)² ulaşmancaya kadar ancak en güzel şekilde yaklaşmanız, ölçüyü ve tartıyı hakkaniyetle tam yapmanız [kutsaldır]." de. Herhangi bir canlıya kendi genişliğinden [gücünden] başka [görev] yüklemeyiz. Konuştuğunuz zaman, yakınlık sahibi (birinin aleyhine)³ olsa bile, adil olun. Allah'ın anlaşmasına vefa gösterin. İşte bu, öğüt alırsınız diye kendisiyle size vasiyet ettiği'dir. Kesinlikle bu sapasağlam olarak benim doğru yolumdur.⁴ O halde ona bağlı olun. (Farklı) yollara bağlı olmayın, aksi takdirde sizi onun yolu konusunda gruplaştırır. İşte bu, korunup sakınırsınız diye kendisiyle size vasiyet ettiği'dir.

1: "Haram =حرم" kelimesi dilimizde "yasaklı" manasında kullanılmakta, ancak arapçada daha geniş kapsamlı bir kelimedir. Örneğin kur'an, kabeye "mescidi haram" der. "girilmesi yasak, dokunulması yasak ibadethane" manasında değildir. "kutsal kılınmış ibadethane" manasındadır. Ayrıca, bu kelimenin "vacip [şart]" manasında olduğu da söylenmiş ve şu ifade örnek verilmiştir:

(فان حراما لا أرى الدهر باكيا على شجوه إلا بكيت على عمرو)

"Ömür boyu ne zaman onun üzüntüsüne ağlayan birini görürseme Benim de Amr'a ağlamam vaciptir." (Enbiya 95-100 zad'ul mesir)

2: "Eşudde=اشد" ile Nisa 6. Ayetteki rüşd yani aklen olgunluk çağı anlatılıyor.

3: Bu ayeti Nisa 135. Ayet tefsir etmektedir. Bu nedenle çeviriye bu ifadeler yazıldı.

4: Ayetler birbirini tefsir ederler. Fatiha 5. Ayette anlatılan "sıratı müstakim" bu üç ayette sayılan emir ve yasaklardır.

154) Dahası, güzellik etmiş¹ olana (nimeti) tamamlamak için, her şeye bir açıklama olarak, bir doğru yol rehberi (hidayet) ve rahmet olarak Musa'ya kitabı verdik. Onların RAB'lerinin karşılaşmasına (mahşere) inanmaları beklenir.

1: "Güzellik etmiş olanlara" şeklinde çoğul olarak "ellezine ahsenu=الذين احسنو" şeklinde de okunmuştur. (Zamahşeri:keşşaf)

155) Bu [kur'an]¹, kendisini indirdiğimiz mübarek bir Kitaptır. O halde, ona bağlı olun ve korunup sakının. Rahmet olunmanız beklenir.

1: Zamirin Tevrate işaret etmesi mümkün değildir. Çünkü tevrat dışı; kur'an ise eril bir kelimedir. İşaret eril geldiğine göre en yakındaki eril kelimeye yani vahye/kur'an'a işaret eder.

156-157) "Kitap, sadece bizden önceki iki takıma indirildi ve kesinlikle biz onların öğretilerinden gerçekten bihaberdik." dememeniz için¹ veya "Şayet kitap bize indirilseydi mutlaka onlardan daha çok doğru yolda olurduk" dememeniz için [kur'an'ı indirdik]². Artık RAB'binizden size bir açık kanıt, bir doğru yol rehberi (hidayet) ve bir rahmet gelmiştir. Artık, Allah'ın ayetlerini [mucizelerini] yalanlamış ve onlardan şiddetle kaçınmış kimseden daha zalim kimdir? Ayetlerimizden [mucizelerimizden] şiddetle kaçınanlara, şiddetle kaçınmakta olmalarından dolayı azabın kötüsü [ile] karşılık vereceğiz.

1: Birebir çeviri yapılırsa "...dersiniz diye" şeklinde yazılırdı. Ancak mana olarak "dememeniz için" [الا تقولو] olduğu için böyle çeviri yapıldı.

2: Baştaki (أن) önceki ayetteki (انزلنا) yani "indirdik" fiiline bağlıdır.

158) Meleklerin gelmesinden veya RAB'binin gelmesinden¹ veya RAB'binin bazı ayetlerinin[mucizelerinin] gelmesinden başkasını beklemiyorlar². RAB'binin bazı ayetlerinin geldiği gün, daha önce hiç inanmamış veya (inanıp da) inancında herhangi bir iyilik elde etmemiş herhangi bir canlıya inancı fayda sağlamaz. "Bekleyin. Gerçekten biz de bekleyiciyiz." de.

1: Bu ifade "RAB'binin emrinin gelmesinden" manasında olup, muzaf olan "emir=امر" kelimesi hazf edilmiş olabilir. Tıpkı "Ben RAB'bime gidiciyim" (Saffat 99) âyetinin aslında "Ben RAB'bimin emrine gidiciyim" manasında olması gibidir.

2: Baştaki (هل) soru bildirir. Ancak, devamında (إلا) edatı, bunun (ما) manasında olduğunu gösteriyor. Zaten çoğu Ayette soru, red etme manasında kullanılıyor. Buna "istifhamı inkari" denir.

159) Gerçekten, dinlerini gruplaştırmış ve taraftarlar olmuş [kimselere gelince] Kesinlikle herhangi bir şey konusunda, sen onlardan değilsin. Onların işi, sadece Allah'a kaldı. Sonra, [Allah] yapmakta oldukları(şeyler) kendilerine haber verir.

160) Kim herhangi bir güzellik [meydana] getirirse onun [getirdiği güzelliğin] on misli kendisi için vardır; kim, herhangi bir çirkinliği [kötülüğü meydana] getirirse ancak onun [o kötülüğün] misli olarak karşılık bulur. Hemde kendileri zulüm olunmaz bir halledirler.

161) "Gerçekten, RAB'bim beni dosdoğru bir yola; ayakta bir dine ilettiler. Yani hanif [doğruya meyil etmiş] İbrahim'in dini görüşüne... O, müşriklerden [Allah'a ortak kabul edenlerden] değildi." de.

162-163) "Kesinlikle benim yönelişim(namazım), ibadetim [kurbanım], yaşamım ve ölümüm, alemlerin [varlıkların] RAB'bi Allah içindir, Onun hiçbir ortağı yoktur. İşte bununla emrolundum ve ben müslümanların önderiyim¹" de.

1: Çoğu mealde bu kelimeye "ilk" manası verilse de, bir Arapça sözlük yazarı olan Ragıp isfehani, bu ayetleri "ben Müslümanların önderi, imamı, kendisine bağlı olduğu kişiyim" diye açıklamaktadır (müfredat : أول)

164) "Kendisi her şeyin RAB'bi iken Allah'tan başka bir RAB mi arayayım?" de. Her bir canlı ancak kendisine kazanıyor. Herhangi bir yüklenici (günahka) diğerinin yükünü (günahını) yüklenmez. Sonra dönüş yeriniz sadece RAB'binizedir. Ardından, kendisinde ayrılığa düşmekte olduğunuz konuda size haber verir.

165) Sizi, yerin [dünyanın] halifeleri seçen ve size verdikleri hakkında sizi sınamak için derecelerle sizi birbirinizden üstün kılan o'dur. Kesinlikle RAB'bin, sonucu seri olandır. Kesinlikle o, mutlaka çok bağışlayandır, rahimdir.

ARAF (7)

1-3) 'Elif, Lam, Mim, Sad' sana indirilen bir kitaptır.¹ Artık, onunla[bu kitapla] uyarıyorsun diye, ondan [kitaptan] yana göğsünde bir darlık olmasın. İnançlılar için bir hatırlatma; RAB'binizden size indirilene bağlı olun; ondan berideki velilere(rehberlere) bağlı olmayın. Pek az öğüt alıyorsunuz!

1: "Elif, lam, Mim, sad" ifadesi öznedir, çünkü "kitap" [كتاب] kelimesi haber olarak merfudur. Ya da takdiri bir "Bu" [هذا] işaret zamirinin haberidir.

"Elif, lam, Mim, sad" harflerinin "Ben Allah'ım, daha çok bilirim ve açıklarım" [أنا الله أعلم وأفصل] ifadesinin kısaltılmış hali olması da mümkündür. (zeccac: meani-l kur'an)

4) Kent[ler]den kaç tanesini helak ettik! Kederimiz(azabımız), ona [halkına¹] geceleyin hemde kendileri öğlen dinlenmekte iken geldi.

1: "Halkına" [أهل] ifadesi [yani muzaf] hazf edilmiştir. (kurtubi)

5) Perişan edişimiz (azabımız) geldiği vakit duaları "kesinlikle biz zalimlerdik!" demekten başkası olmadı.

6) Kendilerine gönderilmiş olanlara mutlaka ama mutlaka soracağız¹; gönderilmiş olanlara da mutlaka ama mutlaka soracağız.

1: Allah'ın ne cevap verileceğini bildiği halde sorması, onları azarlamak, suçlarına kendilerini şahit ettirmek içindir (Zamahşeri:keşşaf)

7) Kendilerine bir bilgi ile mutlaka ama mutlaka anlatacağız. Biz Gaibler[kaybolanlar] değildik.

8) Terazi o gün Haktır. O halde tartıları ağır gelen kimseler (evet!) işte onlar başarılı olanlardır.

9) Tartıları hafif gelen kimseler (evet!) işte onlar ayetlerimize [mucizelerimize] zulüm etmelerinden dolayı kendi benliklerini kayba uğratanlardır.

10) Elbetteki sizi yerde [dünyada] yerleştirmiştik-imkan sağlamıştık. Onda [yerde] sizin için yaşam araçları yaptık. Pek az şükrediyorsunuz.

11) Elbetteki, sizi yaratmıştık sonra sizi şekillendirmiştik sonra meleklerle "Adem'e secde edin!" dedik hemen secde ettiler. Ancak iblis¹ hariç, o secde edenlerden hiç olmadı.

1: İblis, meleklerden değildir. (kehf 50. Ayet) ancak burada tağlip sanatı olduğu için ayriyeten "iblis'e de secde et, dedik" yazmasına gerek kalmamıştır.

Çoğunlukta melekler olduğu için meleklerle birlikte aralarında bir cin olan iblis de muhatap olmuştur (zamaşşeri:keşşaf bakara 30)

12) "Sana emir ettiğim zaman, seni secde etmemeye sevk eden¹ nedir?" dedi. [iblis] "Ben ondan [Ademden] daha iyiyim. Beni bir ateşten yarattın; onu [Ademi] bir çamurdan² yarattın" dedi

1: (Müfredat: منع)

2: Enam 2. Ayetin dipnotuna bakınız.

13) "O halde [değersizleşir bir halde]¹ in oradan! Artık, orada büyüklenme [hakkı] senin için [mümkün] olmaz. Artık çık, gerçekten sen, küçükklersin." dedi.

1: Bu Ayetteki (اهبط) fiili, seviyeyi düşürerek inmek, alçalmak manasındadır (müfredat : هبط)

14) [iblis] "Yönlendirilecekleri/yeniden diriltilecekleri güne kadar beni beklet." dedi.

15) "Kesinlikle sen bekletilenlerdensin" dedi.

16-17) [iblis] "Beni mahvetmen¹ sebebiyle senin dosdoğru yoluna onlar [insanlar] için mutlaka oturacağım. Sonra önlerinden, arkalarından, sağ taraflarından ve sol taraflarından mutlaka kendilerine geleceğim. Onların çoğunu Şükür edici olarak bulamazsın." dedi.

1: Buradaki (غوي) fiili bir yoruma göre "yaşamı bozmak" manasındadır (müfredat : غوي)

18) [Allah] "Yerilmiş ve uzaklaŐtırılmış bir halde çık ondan! Gerçekten, onlardan sana bağlı olmuş kimseler [bilsinler ki] cehennemi mutlaka ama mutlaka sizden topluca dolduracağım." dedi.

19) "Ey Adem! Sen ve eşin cenneti yurt edin. Ardından tercih ettiğiniz yerden yiysin; bu ağaca yaklaşmayın. Aksi halde zalimlerden olursunuz."

20-21) Ardından Şeytan, kendilerinden örtülmüş olan edep yerlerini kendilerine göstermek için kendilerine kötü düşünceler fısıldadı ve "RAB'biniz, sırf iki melek olursunuz veya kalıcılardan olursunuz diye sizi bu ağaçtan engelledi." dedi. O ikisiyle "Kesinlikle ben, ikiniz için mutlaka nasihat edenlerdenim." [diye] antlaŐtı.

22) [Şeytan] ikisinin aldatmayla [seviye olarak] aşağı sarkıttı.¹ Ağacı tattıklarında, edep yerleri kendileri için ağığa çıktı ve cennetin [bahçenin] yaprağından kendilerine yamamaya başladılar. RAB'leri o ikisine "İkinizi de (bu) ağaçtan engellemedim mi? ve "Şeytan, siz ikiniz için apaçık bir düşmandır" demedim mi?" diye seslendi.

1: "Ağaçtan yeme seviyesine indirdi" anlamındadır. (Zamahşeri:keşŞaf)

23) O ikisi "RAB'bimiz! kendi benliğimize zulüm ettik. Eğer, bizi hiç bağışlamaz ve bize rahmet etmezsen kesinlikle kaybedenlerden oluruz." dediler.

24) [RAB'leri] "Bazınız, bazınıza düşman olarak [değersizleşir bir halde] inin. Sizin için yerde bir süreye kadar barınma ve bir geçim vardır." dedi.

25) "Onda[yerde] yaşarsınız, onda[yerde] ölürsünüz ve ondan[yerden] çıkarılırsınız." dedi.

26) Ey Ademin oğulları! Size, edep yerlerinizi örten bir elbise, bir tüy [süs] ve 'korunup sakınma' elbisesi¹ indirdik. İşte bu, daha iyidir(hayırlıdır). İşte bu, Allah'ın ayetlerinden[mucizelerinden]'dir. Öğüt almaları beklenir.

1: "Libasu-t takve=لباس التقوى" ifadesi, öncesinde geçen "bir elbise, bir tüy" sözüne atıf olarak mensup olarak yani "libasE-t takve=لباس التقوى" şeklinde de okunmuştur. (zamaşşeri:keşşaf) çeviri buna göre yapıldı.

"Elbise" mecazdır.

27) Ey Ademin oğulları! Şeytan, kendilerine edep yerlerini göstermek için kendilerinin elbiselerini kendilerinden çekip çıkararak cennetten çıkardığı gibi sizi de fitnelemesin[belaya çekmesin]. Kesinlikle o [şeytan] ve kabilesi sizin onları görmediğiniz yerden sizi görüyor. Kesinlikle biz, şeytanları inanmayanlar için veliler (rehberler) yaptık.

28) Onlar herhangi bir çirkin iş yaptıkları zaman "Atalarımızı, bunun üzerinde [bu çirkin fiili yaparken] bulduk ve bunu [çirkin fiili] bize Allah emir etti" dediler. "Allah, çirkin işi emir etmez! bilmediğiniz [şeyleri] Allah'ın üzerinden mi söylüyorsunuz?" de.

29-30) "RAB'bim hakkaniyeti emir etti. Her bir secde zamanlarında/mekanlarında yüzünüzü [kıbleye] doğrultun ve dini ona [RAB'bime] adayanlar olarak ona dua edin." de. (Yaratmada) size ilk başladığı gibi, doğru yolu bulmuş bir grup olarak ve kendilerine dalalet [doğru yoldan sapma] kendilerine hak olmuş bir grup olarak tekrar iade

olacaksınız. Gerçekten onlar, Allah'tan beride şeytanları veliler edindiler. Kendilerinin doğru yolu bulanlar olduklarını sanıyorlar.

31) Ey Ademin oğulları! Her bir secde zamanında/yerinde, süsünüzü¹ alın. Yiyin, için ve israf etmeyin. Kesinlikle o [Allah], israfçıları sevmiyor.

1: Süs ile, güzel kıyafet kasıt edilir. Bazı Arapların kabe'yi(secde yerini) elbiseleri olmaksızın tavaf etmelerine karşı inmiş bir ayettir. (müfredat : زين) Nur 31. Ayette kullanılan "süs" kelimesi de burada kasıt edilenin elbise olduğunu doğrular. Ayette "her bir secde yerinde (عند كل مسجد)" demesi bunun kabe ile sınırlı olmayıp her bir ibadet yerinde geçerli olduğunu göstermektedir. Bu da namazda edep yerlerinin kapatılması gerektiğinin (setri avret) kanıtıdır.

32) "Allah'ın, kullarına çıkardığı süsü ve rızıktan temiz olanlarını kim haram etti?" de. "O [süs ve temiz rızık] ahiret gününde (kendilerine) mahsus olarak dünya hayatında inanmış olanlara aittir" de. İşte, bilen bir millet için ayetleri bunun gibi açıklıyoruz.

33) "RAB'bim sadece fuhuşları[çirkin işleri] -ondan açığını ve gizlisini-, kasıtlı suçu, haksız yere sınırı aşmayı istemeyi, kendisine hiçbir yetkiyi-delili [kısım kısım] hiç indirmedeği [şeyleri] Allah'a şirk koşmanızı [ortak kabul etmenizi] ve bilmediğiniz [şeyleri] Allah'ın üzerinden söylemenizi haram etti." de.

34) Her bir topluluk için bir süre sonu vardır. Artık, süre sonları gelince bir saat olarak ertelemeyi isteyemezler ve öne almayı isteyemezler.

35) Ey Ademin oğulları! Eğer, Ayetlerimizi size anlatan sizden olan elçiler size gelirse, bu halde kimler korunup sakınır ve (halini) düzeltirse kendilerine herhangi bir korku yoktur, kendileri üzülmezler.

36) Ayetlerimizi [mucizelerimizi] yalanlamış ve onlar [ayetlerimiz] hakkında büyüklük taslamış olanlar (evet!) işte onlar ateşin dostlarıdır, onun [ateşin] içinde kalıcıdır.

37) Allah'ın üzerinden bir yalan uyduran veya onun ayetlerini yalanlamış kimse[ler]den daha zalim kimdir? İşte onlara kitaptan (yazılı cezalardan) nasipleri ulaşır. Nihayet elçilerimiz onları vefat ettirerek geldikleri onlara geldikleri zaman "Allah'tan beride dua etmekte olduklarınız nerede?" dediklerinde "Bizden kaybolup gittiler." dediler. Kendi benliklerine karşı 'kendilerinin kâfirler [gerçeği örtenler]' olduklarına şahitlik ettiler.

38) "Sizden önce gelip geçmiş cinden ve insandan (oluşan) toplulukların içinde ateşin içine girin." dedi. Her ne zaman bir topluluk (ateşe) girdiyse, kardeşine lanet etti. Sonunda topluca onda [ateşte] bir araya biriktikleri zaman sonrakiler öncekiler için "RAB'bimiz! bunlar bize yolu kaybettirdi. O halde onlara ateşten bir kat (daha) azap ver." dediler. [RAB'leri] "Her biri için bir kata (daha) vardır; fakat siz bilmiyorsunuz." dedi.

39) Öncekiler de sonrakiler için "Bize karşı herhangi bir üstünlükten (payınız) yoktu. O halde elde etmekte olduklarınız sebebiyle azabı tadın!" dediler.

40) Ayetlerimizi [mucizelerimizi] yalanlamış ve onlar [ayetlerimiz] hakkında büyüklük taslamış olanlara [gelince] kesinlikle onlara göğün kapıları açılmaz. Deve, iğnenin deliğinin içinden geçene kadar cennete giremezler. İşte suçluları bunun gibi cezalandırıyoruz.

41) Onlar için cehennemden bir hazırlanmış yer ve üstlerinden örtüler¹ vardır. İşte, zalimleri bunun gibi cezalandırıyoruz.

1: "Giveşun=غواش" şeklinde merfu olarak da okunmuştur (Zamahşeri:Keşşaf) çeviri buna göre yapıldı.

42) İnanmış ve düzeltici eylemlerde bulunmuş kimselere [gelince] herhangi bir canlıya kendi genişliğinden [gücünden] başka [sorumluluk] yüklemeyiz. İşte cennetin dostları olanlar onlardır. Onda [cennette] kalıcıdırılar.

43) Onların alt taraflarından ırmaklar akarken göğüslerinde kinden/düşmanlıktan ne varsa çekip çıkardık. "Övgü, bizi buna yumuşakça ileten Allah'a aittir. Allah'ın yol göstermesi olmasaydı biz doğru yolu bulanlar asla olamazdık. Elbetteki RAB'bimizin elçileri hakkı [gerçeği] getirmişti." dediler. "Bulunmakta olduğunuz eylemlerden dolayı kendisine mirasçı olduğunuz cennet işte budur!" diye kendilerine seslenildi.

44) Cennetin dostları, ateşin dostlarına "RAB'bimizin bize hak olarak söz verdiğini (cenneti) bulmuş bulunuyoruz. Artık RAB'binizin size hak olarak söz verdiğini (ateşi) buldunuz mu?" diye seslendi. Onlar [ateşin dostları] "evet" dediler. Ardından bir ilancı"Allah'ın laneti [rahmetinden engellemesi] zalimlerin üzerinedir!" diye onların arasında ilan etti.

45) O [zalimler] ki, Allah'ın yolundan engelliyorlar. ahirete karşı kafirler [gerçeğini örtenler] olarak, onda [Allah'ın yolunda] bir eğrilik(hata) arıyorlar.

46) ikisinin [cennetin dostlarının ve ateşin dostlarının] arasında bir perde/duvar vardır. Araf'ın [perdenin yükseklerinin] her birini simaları [işaretleri] ile tanımakta olan kişiler¹ vardır. Umdukları halde ona [cennete] hiç girmemiş iken cennetin dostlarına "Esenlik üzerinize olsun!" diye seslendiler.

1: "Rical=رجال" kelimesi, normalde sadece erkekler için kullanılmaktadır. Ancak, tağlip yoluyla kadını da kapsaması mümkündür (müfredat : رجل, el mizan) kelime gerek sözlüklerde manası olsun gerekse kur'an'da kullanımı olsun, "kişiliği tam" olan erkekler için kullanılıyor (müfredat : رجل) buradan anladığımız kadarıyla, Araf bölgesinde bulunan kişilerin üstün kişiler olması daha mantıklıdır. Doğrusunu Allah daha iyi bilir.

47) Bakışları ateşin dostlarının yönüne çevrildiği zaman "RAB'bimiz! bizi zalimler milletiyle beraber sayma [azaba dahil etme]!" dediler.

48-49) Araf'ın [yükseklerin] dostları, simaları [işaretleri] ile tanımakta oldukları bir takım kişilere seslendiler. "Ekibiniz ve büyüklük taslamakta olmanız yeterli gelmedi. "Allah kendilerini herhangi bir Rahmete erişirmez" [diye] ant içtiğiniz bunlar mıydı?" dediler. [Allah] "Girin cennete! siz üzülmecek bir haldeyken size herhangi bir korku yoktur." [dedi].¹

1: Aynı ayetin içinde herhangi bir "dedi" ifadesi olmadığı halde iki farklı kişinin sözünün tek cümle gibi aktarılması durumu Araf 110. ayette de görülür. Okuyucu tarafından kimin konuştuğu rahatça anlaşılmaktadır.

50) Ateşin dostları cennetin dostlarına "(şu) sudan veya Allah'ın sizi rızıklandırmış olduklarından bize taşırın." diye seslendi. [Cennetin dostları]"kesinlikle Allah, onları kafirlere [gerçeği örtenlere] haram etti." dediler.

51) [kafirler] ki, dinlerini bir oyalanma ve oyun edindiler. Dünya [ilk] hayatı onları kandırdı. Artık bugün kendilerini unutuyoruz [umursamıyoruz]¹, tıpkı bu günleri ile karşılaşacaklarını unuttukları ve ayetlerimizi [mucizelerimizi] bile bile reddetmekte oldukları gibi...

1: "Unutmak" [نسيان] "umursamamak" manasında kullanılmıştır. Çünkü bu kelime "kasten [hafızada] tutmayı terk etmek" manasında da kullanılır. (Müfredat:نسي)

52) İnançlı bir millet için bir bilgi üzerine kendisini açıkladığımız¹, doğru yol rehberi (hidayet) ve bir rahmet olan bir kitabı elbetteki size getirmiştik.

1: "Fessalnehu=فصلناه" ifadesi "feddalnehu=فضلناه" şeklinde yani "[diğer bütün kitaplardan] üstün kıldık" şeklinde de okunmuştur (Zamahşeri:keşşaf)

53) Onlar onun tevilinden [söz verdiği azaptan] başkasını beklemiyor.¹ Onun tevilinin geldiği gün önceden onu unutanlar [umursamayanlar] "RAB'bimizin elçileri gerçeği getirmiş! Artık bizim için şefaathçi'ler var mı ki bize şefaath etsinler? veya geri çevrilir miyiz

ki bulunmuş olduğumuzdan başka eylemlerde bulunalım?" derler. Kendi benliklerini (nefislerini) kayba uğramışlardır ve uydurmakta oldukları kendilerinden kaybolup gitmiştir.

1: "Hel=هل" burada "Ma=ما" anlamındadır.

54) Gerçekten RAB'biniz altı günde [evrede]¹ gökleri ve yeri (evreni) yaratmış sonra arşı[yönetimi]² hükümranlığı altına almış³ olan Allah'tır. Geceyi, aceleyle kendisini istediği gündüze bürüyor. Güneş, ay ve yıldızlar⁴ onun [Allah'ın] emriyle hizmete sunulmuştur. Dikkat! Yaratma ve emir yalnız ona aittir. Alemlerin [varlıkların] RAB'bi Allah ne şanlıdır!

1: "Gün" kelimesi kur'an'da "evre" manasındadır. Örneğin çoğu Ayette "yevmu-l kıyamet =يوم القيامة" yani "kıyamet günü" ifadesi geçer. Halbuki kıyamet, 24 saatlik bir günden oluşmuş değildir. Ayet "kıyamet dönemi, evresi" manasında "gün" demiştir. Haricen mearic suresinin 4. Ayetinde "Allah'ın katında bir gün bin yıl gibidir" denilmektedir. Bütün bunlar, günün "evre" manasında olduğunu ispatlıyor.

Bazıları bu görüşe katılmıyor olsa da, "6 günde yaratılış, Allah'ın katındaki zaman dilimi ile 6 gündür. 24 saatlik zaman dilimi olan 6 günlük bir yaratılış değildir." şeklinde yorum yapanlar eskiden beri vardır. (kurtubi)

2: Arş, aslen "kürsü" demektir. Fakat bu kelime "yönetim, güç, saltanat, mülkiyet" manasında da kullanılmıştır. Örneğin "kralın Arşı" ile "kralın mülkü, saltanatı" kasıt edilmiştir. (müfredat : عرش, Fahreddin Razi) buradan anlıyoruz ki, Allah'ın Arşı ile kastedilen, onun mülkü, yani yönetimidir.

3: "Istiva = استوى" fiili "ale =على" harfi cerr'i ile "istila etmek" yani "hükümranlığı altına almak" mânâsına gelir (müfredat : سوا) bu Ayette de aynı şekilde kullanıldığı için bu mana verildi.

4: "Şems = الشمس" (güneş), "Kamer = القمر" (Ay) ve "nucum = نجوم" (yıldızları) sözleri müpteda olarak merfu olarak da okunmuştur. (kurtubi, beydavi) çeviri buna göre yapıldı.

55) Yalvararak ve gizlenerek RAB'binize dua edin. Gerçekten o, haksızlık yapanları/saldırganları sevmez.

56) İyileştirilmesinden sonra yerde [dünyada] fesat [terör, kaos, bozgun]¹ çıkarmayın. Ona [Allah'a] korkarak ve umarak dua edin. Kesinlikle Allah'ın rahmeti, güzellik yapanlardan daha yakındır.²

1: Maide 33. Ayetin dipnotuna bakınız.

2: "Karibun=قريب" ifadesi, "rahmet=رحمة" kelimesinin dişî olması sebebiyle "karibetun=قريبة" şeklinde yazılması gerekirdi. Fakat "Rahmet=رحمة" kelimesi, hakiki dişî değildir. Yani "rahm=رحم" şeklinde eril anlamındadır. Hakiki olmadığı için haber olan "karibun=قريب" kelimesi eril gelmiştir. (Zamahşeri:keşşaf) Dilin bu özelliğini bilmeyenlerin bu ayete yönelik "Gramer hatası" iddialarına itibar edilmemelidir.

57) Rüzgarları rahmetinin önünde bir müjde¹ olarak gönderen o'dur. Sonunda [rüzgarlar] ağır bulutu hafif bulup yüklendiği² zaman onu [bulutu] ölü bir beldeye sevk sevk ederiz, ardından onunla suyu indiririz, ardından onunla ürünlerin tümünden çıkarırız. İşte, ölüyü de bunun gibi çıkarıyoruz. Öğüt almanız beklenir.

1: "Büşran=بشرا" kelimesi "neşran=نشرا" şeklinde de okunmuştur (Zamahşeri:keşşaf) Temel anlam olarak aralarında bir fark yoktur. "beşran=بشرا" kelimesi "müjdelemek"; "neşran=نشرا" kelimesi ise "yaymak" manasındadır. Müjde de güzel bir haberi "yaymak" olduğu için, iki okuyuşa göre de aynı manaya denk gelir.

2: (Müfredat: قتل)

58) Temiz belde... onun bitkisi RAB'binin izniyle çıkar; pis¹ olanın [bitkisi ise] ancak çileli olarak çıkar. İşte, şükür eden bir millete ayetleri bunun gibi halden hale çevirip açıklıyoruz.

1: Hazf kabul edilerek "Pis olan beldenin bitkisi ancak çileli olarak çıkar" [والبلد الذي] şeklinde de mana verilebilir. (Beydavi)

59) Elbetteki, Nuh'u kendi milletine göndermiştik, ardından "Ey milletim! Sizin için kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan Allah'a kulluk edin. Gerçekten ben, size karşı çok büyük bir günün azabından korkuyorum." dedi.

60) [Nuh'un] milletinden seçkinler "Gerçekten biz, seni kesinlikle apaçık bir 'yolu kaybetme' içinde görüyoruz." dediler.

61) [Nuh] "Ey milletim! Bende herhangi bir 'yolu kaybetme (dalalet)' [mevcut] değildir; fakat ben Alemlerin [varlıkların] RAB'binden bir elçiyim." dedi.

62-63) "RAB'bimin mesajlarını size duyuruyorum, sizin için nasihat ediyorum ve Allah[tarafın]dan sizin bilmediğinizi biliyorum. Sizi uyarması için, korunup sakınmanız için ve rahmet olunmanız beklendiği için RAB'binizden bir hatırlatmanın size sizden bir kişi üzerinden gelmesini mi tuhaf buldunuz?" [dedi].

64) Onlar onu [Nuh'u] yalanladılar. Ardından onu [Nuh'u] ve onunla birlikte (o) Gemide olan kimseleri kurtardık; ayetlerimizi yalanlamış olanları boğduk. Kesinlikle onlar, bir körler milletiydi.

65) Ad [milletine]¹ da, kardeşleri Hud'u [gönderdik]. "Ey milletim! Sizin için kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan Allah'a kulluk edin. Artık korunup sakınır mısınız?" dedi.

1: "Ad milleti" [أهل عاد] manasındadır. Devamındaki "kardeşleri" ifadesindeki "onlar =هم" zamiri bunu gösteriyor.

66) Milletinden olup gerçeği örtmüş o seçkinler "Kesinlikle biz, seni bir akıl zayıflığı içinde görüyoruz ve kesinlikle biz, senin yalancılardan olduğunu düşünüyoruz" dedi.

67) "Ey milletim! Bende herhangi bir 'akıl eksikliği' [mevcut] değildir; fakat ben alemlerin [varlıkların] RAB'bi olan Allah[tarafın]dan bir elçiyim." dedi.

68-69) "Ben sizin için güvenilir bir nasihatçı olarak RAB'bimin mesajlarını size duyuruyorum. Sizi uyarması için RAB'binizden bir hatırlatmanın size sizden bir kişi üzerinden gelmesini mi tuhaf buldunuz? Hatırlayın, hani Nuh'un milletinden sonra sizi halifeler yapmıştı. Yaratılıştta sizi uzunluk bakımından artırmıştı. Artık, başarılı olmanız beklendiği için Allah'ın üstün nimetlerini hatırlayıp anın." dedi.

70) "Allah'a kendisini tek sayarak kulluk etmemiz ve atalarımızın kulluk yapmakta olduklarını bırakmamız için mi bize geldin? O halde, dürüst kişilerden idiyse bize vaad ettiğini (azabı) getir!" dediler.

71) "RAB'biniz[tarafın]dan bir kirlilik ve gazap üzerinize düşmüştür [gerçekleşmiştir]. Kendilerini sizin ve atalarınızın isimlendirdiği, kendilerine Allah'ın herhangi bir yetkiyi-delili [kısım kısım] indirmemiş olduğu isimler hakkında mı benimle mücadele ediyorsunuz [tartışyorsunuz]? O halde bekleyin! Kesinlikle ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim." dedi.

72) Ardından onu [Hud'u] ve onun beraberindekileri kendimizden bir rahmetle kurtardık; ayetlerimizi yalanmış olanların arkasını kestik. Onlar inançlı değildi.

73) Semud [milletine] kardeşleri Salih'i [gönderdik]. "Ey milletim! Sizin için kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan Allah'a kulluk edin. RAB'binizden bir açık kanıt size gelmiştir. Bu, sizin için bir ayet [mucize] olarak, Allah'ın bir dişi devesidir. Onu [dişi deveyi] bırakın

da Allah'ın yerinde [dünyasında] yesin. Ona herhangi bir kötülüğü dokundurmayın! Aksi halde can yakıcı bir azap sizi yakalar!" dedi.

74) "Hatırlayın, hani sizi Ad [milletinden] sonra sizi halifeler [birilerinin yerlerine geçenler] yaptı ve yerde [dünyada] sizi yerleştirdi. Onun [yerin] düzlüklerinden saraylar ediniyordunuz, dağları evler olarak yontuyordunuz. Artık Allah'ın üstün nimetini hatırlayıp anın ve yerde [dünyada] bozgunculuk [terör, kaos] yapanlar olarak baş kaldırmayın!" dedi.

75) Milletinden büyüklük taslamış o seçkinler, zayıf bırakılmak istenilenlere yani kendilerinden olup inanmış olanlara "Salih'in kendi RAB'bi[tarafın]dan bir gönderilen(!) olduğunu biliyor musunuz'?" dediler, onlar da "kesinlikle biz, onunla [Salihle] gönderilen ne ise ona inançlıyız." dediler.

1: Alay yollu bir ifadedir. Buna "istihza sanatı" denilir.

76) Büyüklük taslamış olanlar "kesinlikle biz, sizin inanmış olduğunuza karşı kâfirleriz [gerçeğini örtenleriz]." dediler.

77) Ardından, o dişi deveyi kurban¹ ettiler ve RAB'lerinin emri konusunda itaatsizlik ettiler. "Ey Salih! Eğer gönderilmişlerden idiysen bize vaad ettiğini (azabı) getir!" dediler.

1: "Akara=عقر" fiili "kurban etmek" [نحر] anlamındadır (müfredat: عقر) bunun "Dizinden ayağını kesmek" manasında olması da mümkündür. (kurtubi)

78) Derken onları şiddetli çalkalanma yakaladı. Ardından kendilerinin yurdunda çökmüş bir halde sabahladılar.

79) Ardından [Salih] onlardan yüz çevirdi ve "Ey milletim! Elbetteki ben RAB'bimin mesajını size duyurmuştum ve size nasihat etmiştim. Fakat siz, nasihatçıları sevmiyorsunuz." dedi.

80-81) Lut'u [da gönderdik]. Hani, milletine "alemlerden hiç birinin sizi geçmediği¹ (o) çirkin fiile mi geliyorsunuz? Gerçekten siz, kadınlardan beride şehvetle erkeklere geliyorsunuz.² Hayır! Siz İsrafçı [aşırıya giden] bir milletsiniz." demişti.

1: "Sebeka=سبق" fiili, "herhangi bir şeyde öne geçmek" manasındadır (lisanul Arab, müfredat : سبق) kur'an'ın açığına arayanlar "daha önce eşcinsellik yapan hayvanlar ve insanlar vardı" demektedir. Ancak iddia, ayeti geçersiz çıkarmaz. Çünkü kullanılan fiilden anlaşıldığı üzere hiç kimse bu çirkin işte Lut kavmi kadar aşırıya gitmeyi başarmış değildir.

2: Eşcinselliğin genetik değildir. Bazıları genetik olduğunu iddia etse de doğrulayan herhangi bir çalışma mevcut değildir. X kromozomu üzerinde Xq28 bölgesinin eşcinsellik ile ilişkili olabileceği bazı çalışmalarla bildirilmiş olsa da sonraki çalışmalar bu bilgiyi doğrulamayı başaramamıştır. (Balter, M., Can epigenetics explain homosexuality puzzle? 2015, American Association for the Advancement of Science. Orijinal metin "Researchers thought they were hot on the trail of "gay genes" in 1993, when a team led by geneticist Dean Hamer of the National Cancer Institute reported that one or more genes for homosexuality had to reside on Xq28, a large region on the X chromosome. The discovery generated worldwide headlines, but some teams were unable to replicate the findings and the actual genes have not been found") (Daha çok kaynak ve detaylı araştırma için bilimveyaratilisagaci.com sitesinin "Eşcinsellik genetik midir? Yoksa tercih midir?" başlıklı makalesini okuyunuz.)

82) Milletinin cevabı "Kentinizden çıkarın onları! Gerçekten onlar temizlenen insanlarmış(!)" demekten başkası olmadı.

1: "İstihza sanatı"

83) Ardından onu [Lut'u] ve ailesini/halkını kurtardık. Ancak [Lut'un] hanımını hariç. O, (azapta¹) kalanlardan oldu.

1: "Ga'birin=الغابرين" kelimesi "azapta kalmak" manasında da anlaşılabilir. (kurtubi, aynı ifadeyi taşıyan ayetlerin böyle anlaşıldığına dair bir görüş isfehane tarafından da söylenir ; müfredat: غير) Geride kalmak anlamında da olabilir. Tevrata göre Lut'un hanımı da kentten çıkmıştır;ancak geriye bakınca tuz kesilmiştir. (Tevrat: yaratılış 19:26) yani o da azapta kalanlardan olmuştur.

84) Üzerlerine bir yağmur yağdırdık. Artık bak suçluların sonucu nasıl olmuş?

85) Medyen [milletine] kardeşleri Şuayb'ı [gönderdik]. "Ey milletim! Sizin için kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan Allah'a kulluk edin. Size RAB'binizden bir açık kanıt gelmiştir. O halde öcüyü ve tartıyı tam yapın; İnsanlara eşyalarını eksik vermeyin; kendisinin düzeltilmesinden sonra yerde [dünyada] bozgun [terör, kaos] çıkarmayın. Eğer inançlı idiyse bu sizin için daha iyidir (hayırlıdır)." dedi.

86) "Tehdit ederek, Allah'ın yolundan ona [Allah'a] inanmış kimseleri geri çevirerek ve onda bir eğrilik (hata) arayarak her bir doğru yola oturmayın/pusu kurmayın. Hatırlayın, hani siz pek az idiniz, ardından [Allah] sizi çok yaptı. Bakıp düşünün, bozuncuların sonucu nasıl olmuş? "

87) "Sizden bir takım, benimle gönderilene inanmış ve bir takım hiç inanmamış idiyse Allah aramızda hüküm verene kadar sabredin. O, hakimlerin en iyisidir (hayırlıdır)."

88) Milletinden büyüklük taslamış o seçkinler "Seni kentimizden mutlaka ama mutlaka çıkaracağız ey Şuayb! seninle birlikte inanmış olanları da. Ya da dini görüşümüze mutlaka ama mutlaka tekrar döneceksiniz!" dediler. [Şuayb] "İstemeyenler olsak da mı?" dedi.

89) "Kendisinden bizi Allah kurtardıktan sonra tekrar dini görüşünüzün içine tekrar dönersek Allah'ın üzerinden bir yalan uydurmuş [oluruz]. Onun içine geri dönmemiz bizim için [mümkün] olmaz. Ancak RAB'bimiz Allah'ın tercih etmesi durumu hariçtir.

RAB'bimiz her şeyi bilgi bakımından kuşattı. Sadece Allah'a güvenip dayandık (tevekkül ettik). RAB'bimiz! Bizimle milletimizin arasını hak ile [gereğince] aç. Sen, açanların en iyisisin (hayırlısıdır)."

90) Milletinden olan gerçeği örtmüş o seçkinler "Yemin olsun, Şuayb'a uyarsanız kesinlikle siz, o an mutlaka kaybedenlersiniz!." dediler.

91) Derken şiddetli çalkalanma kendilerini yakaladı. Ardından kendilerinin yurdunda çökmüş bir halde sabahladılar.

92) Şuayb'ı yalanlamış olanlar sanki onda [yurtta] hiç yaşamamış gibiydiler. Şuayb'ı yalanlamış olanlar kaybedenlerin ta kendileri oldular.

93) Ardından [Şuayb] onlardan yüz çevirdi ve "Ey milletim! Elbetteki ben RAB'bimin mesajlarını size duyurmuştum ve size nasihat etmişim. O halde kafir [gerçeği örten] bir millete nasıl üzüleyim?" dedi.

94) Ne [zaman] herhangi bir kentin içine herhangi bir nebi gönderdiysek -yalvarmaları beklendiği için- [sonunda] ancak keder ve sıkıntı ile yakaladık.

95) Sonra onlar gürleşinceye ve "Atalarımıza da sıkıntı ve mutluluk dokunmuştu."¹ diyene kadar çirkinliğin [kötülüğün] yerini güzellikle [iyilikle] değiştirdik. Derken onlar farkında değilken aniden onları yakaladık.

1: Yani "Atalarımız da mutluluğu ve üzüntüyü yaşadı, demek ki bu yaşananların ilahi bir müdahaleyle alakası yokmuş," diyene kadar...

96) Kentlerin halkı inansaydı ve korunup sakınsaydı, mutlaka kendilerine gökten ve yerden bereketleri açardık; fakat yalanladılar. Ardından onları elde etmekte olduklarından dolayı yakaladık.

97) Artık kentlerin halkı kendileri uyurken geceleyin 'perişan edişimizin [azabımızın]' kendilerine gelmesinden emin mi oldular?

98) Ya da (o) Kentlerin halkı kendileri eğlencede iken kuşluk vakti 'perişan edişimizin [azabımızın]' kendilerine gelmesinden emin mi oldular?

99) Artık Allah'ın hilesinden emin mi oldular? Kaybedenler milletinden başkası Allah'ın hilesinden emin olmaz.

100) Tercih etsek kendilerine cezayı gerektiren işleri sebebiyle isabet [azap] edebilecek olmamız, (bu) yere kendi halkından sonra mirasçı olanlara hiç yol göstermedi mi? Kalplerinin üzerini damgalarız böylece onlar işitmezler.

101) İşte bunlar, haberlerinden[bir kısmını] sana anlattığımız kentlerdir. Elçileri elbetteki kendilerine açık kanıtlar getirmişti de önceden yalanlamış olduklarına¹ inanacak değillerdi... İşte, Allah bunun gibi kafirlerin [gerçeği örtenlerin] kalplerinin üzerini damgalıyor.

1: Buradaki (بما) "...-dan dolayı" manasında olarak "önceden yalanlamış olduklarından dolayı, inanacak değillerdi" anlamı da verebilir.

102) Çoğuna ait hiçbir 'anlaşma[ya bağlılık]' bulamadık. Gerçekten çoğunu kesinlikle hadlerini aşanlar olarak bulduk.

103) Dahası onların ardından ayetlerimiz [mucizelerimiz] ile Musa'yı firavun ve onun seçkinlerine yönlendirdik. Ardından onlar [ayetlerimiz] sebebiyle¹ (insanlara) zulüm ettiler. Artık bakıp düşün, bozgunculuk [terör, kaos] yapanların sonucu nasıl olmuş?

1: "Bi=ب" harfi cerr'i zaidir. Yani "onlara [ayetlerimize] zulüm ettiler" mânâsına gelir. Fakat çeviride yazıldığı gibi sebep manasında da olabilir.
(Zamahşeri:keşşaf)

104) Musa "Ey Firavun! Kesinlikle ben, alemlerin [tüm varlıkların] RAB'bi[tarafın]dan bir Elçiyim." dedi.

105) "Allah'a karşı ancak hakkı söylemek bana en layık (hak) olandır.¹ Size RAB'binizden bir açık kanıt getirmiştim. Artık İsrail'in oğullarını benimle gönder." [dedi]

1: "Hakikun aleyye=حقيق علي" şeklinde de okunmuştur. (Zamahşeri:keşşaf) çeviri buna göre yapıldı.

106) [Firavun] "Herhangi bir ayet [mucize] getirmişsen onu [meydana] getir. Tabi dürüst kişilerden idiyisen..." dedi.

107) Asasını attı, birden bire o [asa] apaçık bir dev yılan [oldu]!

108) Elini çekip çıkardı, seyredenler için¹ bir anda bembeyaz [oldu]!

109) Firavun'un milletinden seçkinler "Bu, kesinlikle çok bilen bir sihirbazdır!" dediler.

110) [Firavun]¹ "Sizi yerinizden[bölgenizden] çıkarmayı istiyor. Artık ne emir ediyorsunuz?" [dedi]

1: Her ne kadar, ayette "Firavun dedi" [قال فرعون] yazmasa da, Ayette çoğul olarak "Sizi yerinizden[bölgenizden]..." demesi, sözün Firavun'a ait olduğunu gösteriyor. Aynı ifadelerin, şüara 34-35 ayetlerinde Firavunun ağzından söylenmesi de bu manayı doğruluyor. Benzeri bir üslup şüara 39-40 ayetlerinde de görülür.

111-112) [Seçkinler] "Onu ve kardeşini alıkoy, şehirlere bir araya toplayıcılar gönder, bilen her bir sihirbazı sana getirsinler" dediler.

113) Sihirbazlar, firavuna gelip "Kazananlar biz olursak, bizim için, mutlaka bir ödül olmalı." dediler.

114) [Firavun] "Evet ve kesinlikle siz bana yaklaştırılmışlardan(olacaksınız)" dedi.

115) [Sihirbazlar] "Ey Musa! İstersen¹ sen atarsın, istersen biz atıcılar olalım?" dediler.

1: Ayetteki (لَا) serbest bırakmak manasında kullanılan bir edattır. (Fahreddin Razi)

116) [Musa] "Siz atın." dedi. [Sihirbazlar] atınca, insanların gözlerini sihirlediler, onları [insanları] korkutmak istediler ve büyük bir sihir ile geldiler.

117) Musa'ya "Asanı at!" diye vahyettik. Birden bire o [asa] onların uydurmalarını¹ yutmaya [başladı].

1: Bu ifadeden anlaşılıyor ki, Sihirbazlar aslen olmayan bir şeyi, insanları hipnoz ederek öyle olmuş gibi göstermektedir, aslen olağanüstü bir şey yapamamışlardır.

118) Derken hak [gerçek] düştü [ortaya çıktı] ve onların bulunmakta oldukları eylemleri batıl [yalan] oldu.

119) Böylece [sihirbazlar] orada kaybettiler ve küçülmüş olarak geri döndüler.

120-122) Sihirbazlar, secde edenler olarak atıldılar (secdeye kapandılar) "Alemlerin [varlıkların] RAB'bine inandık! Musa'nın ve Harun'un RAB'bine..." dediler.

123-124) Firavun "Sizi izin vermemden önce mi ona inandınız? Kesinlikle bu, [şehrin] halkını kendisinden çıkarmak için şehirde kendisini kurduğunuz bir tuzaktır. mutlaka ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz keseceğim. Aynı zamanda topluca hepinizi asacağım!" dedi.

125- 126) [Sihirbazlar] "kesinlikle biz, sadece RAB'bimize döneceğiz. Sen, başka [bir sebepten] değil, ancak RAB'bimizin ayetleri [mucizeleri] bize geldiğinde onlara [mucizelere] inandık diye bizden intikam alıyorsun. RAB'bimiz! üzerimize sabır yağdır ve müslümanlar [teslim olanlar] olarak bizi vefat ettir." dediler

127) Firavun'un milletinden seçkinler "Musa ve onun halkını, yerde [bölgede] bozgunculuk [terör, kaos] çıkarmaları, seni ve Tanrılarını bırakmaları için mi bırakıyorsun?" dediler. [Firavun] "Onların oğullarını çokça öldüreceğiz ve kızlarını hayatta bırakacağız. Kesinlikle biz, onların üstünde egemeniz." dedi.

128) Musa, milletine "Allah'tan destek isteyin ve sabır edin. [Allah] kullarından Kimi tercih ediyorsa, [yeri] ona mirasçı yaparken kesinlikle yer [dünya] Allah'ındır. Sonuç, korunup sakınanlarındır." dedi.

129) [Musa'nın milleti] "Senin bize gelmeden önce bize eziyet edildi, bize gelişinden sonra da..." dediler. [Musa] "RAB'binizin düşmanlarınızı yok etmesini, sizi yerde [dünyada] halifeler yapmasını, ardından da nasıl eylemde bulunacağınıza bakmasını umun¹." dedi.

1: (müfredat : عسى)

130) Elbetteki, Firavun'un ailesini öğüt almaları beklendiği için kıtlık seneleri¹ ile ve ürünlerden eksiltme ile yakalamıştık.

1: (müfredat : عام)

131) İyilik kendilerine geldiği zaman "Bu[iyilik] sadece bizimdir." dediler. Eğer, bir kötülük kendilerine isabet ederse, Musa ve beraberindekileri uğursuzlukla suçlarlar. Dikkat! Onların uğursuzluğu/kuşu sadece Allah'ın katındandır; fakat, çoğunluğu bilmiyor.

132) "Kendisiyle bizi sihirlemek için herhangi bir ayetten [mucizeden] ne getirirsen getir, artık biz sana asla inanacak/güvenecek değiliz!" dediler.

133) Tufanı[kuşatıcı belayı]¹, çekirgeyi, haşereyi, kurbağayı ve kanı ayrılmış ayetler [mucizeler] olarak onların üzerine gönderdik. Ardından büyüklük tasladılar ve bir suçlular milleti oldular.

1: "Tufan =طوفان" kuşatıcı her türlü olaya denir (müfredat : طوف) onlara gelen tufan ile Nuh Tufanı aynı olaylar olmayabilir. Bunun çiçek hastalığı gibi bir hastalık olduğu da söylenmiştir (kadı beydavi, İrşad Ebu-s su'd)

134) Ricz (azap-sarsıntı) üzerlerine düşünce [meydana gelince] "Ey Musa! RAB'bine senin yanındaki anlaşma sebebiyle bizim için dua et. Yemin olsun bizden ricz'i (azabı-sarsıntıyı) kaldırırca mutlaka ama mutlaka sana inanacağız ve İsrail oğullarını seninle birlikte mutlaka ama mutlaka göndereceğiz." dediler.

135) Kendisine ulaşıcı oldukları bir süre sonuna kadar kendilerinden ricz'i (azabı-sarsıntıyı) kaldırdığımız anda ne beklersin? Onlar döneklik yapıyorlar.

136) Derken onlardan intikam aldık [cezalandırdık]¹, böylece Ayetlerimizi [mucizelerimizi] yalanlamış ve onlardan bihaber olmaları nedeniyle kendilerini yemm'de [denizde²] boğduk.

1: (müfredat : نقم)

2: İbranice "deniz" anlamında olduğu söylenmiştir. (Zad'ul mesir, wictionary)

137) Zayıf bırakılmak istenilmekte olan (bu) milleti ise, içini bereketlendirdiğimiz yerin [bölgenin] doğularına ve batılarına mirasçı yaptık ve sabır etmelerinden dolayı İsrail'in oğullarına en güzel RAB'binin kelimesi tamamlandı. Firavun ve milletin tasarlamağa oldukları [şeyleri] ve yükseltmekte[inşaa etmekte] oldukları [şeyleri] yıktık.

138) İsrail'in oğullarını büyük sudan geçirdik. Ardından kendilerine ait olan putlara ibadete kapanan bir millete geldiler. [İsrail'in oğulları] "Ey Musa! Onların kendileri için olan tanrıları gibi bize bir tanrı yap!" dediler [Musa] "Gerçekten siz, cahillik eden bir milletsiniz." dedi.

139) "kesinlikle bunların içinde buldukları yıkıktır ve bulunmakta oldukları eylemleri batıldır [yalandır]"

140) "O, sizi alemlere [varlıklara] karşı üstün yapmışken, Allah'ın haricinde bir tanrı mı arayayım?" dedi

141) Hani Firavun'un ailesinden/halkından, sizi azabın kötüsüne sürüyor, oğullarınızı şiddetle öldürüyor ve kadınlarınızı hayatta bırakıyor iken, sizi kurtarmıştık. İşte bunda sizin için RAB'binizden çok büyük bir sınama vardır.

142) Musa'ya otuz gece söz vermiştik¹ ve onu [geceyi] on (gece) ile tamamladık. Böylece RAB'binin belirlediği vakti kırk gece olarak tamamlanmıştı. Musa, kardeşi Harun'a "Milletimin içinde benim yerime geç ve (milleti) düzelt-iyileştir. Bozgunculuk [terör, kaos] çıkaranların yoluna uyma!" dedi.

1: "Veadne=وعدنا" olarak da okunmuştur (kadı beydavi, Fahreddin Razi) çeviri buna göre yapıldı.

143) Musa belirlediğimiz vakte gelince ve RAB'bi onunla konuşunca "RAB'bim bana göster de sana bakayım." dedi. [RAB'bi] "Asla beni asla göremeyeceksin; fakat (şu) dağa bak . Eğer, kendi yerinde durabilirse beni göreceksin." dedi. Ardından [RAB'bi] dağa tecelli ettiği [açıkça görüldüğü] zaman, onu [dağı] darmadağın, dümdüz etti ve Musa baygın bir halde düştü. Ayılınca "seni tenzih ederim, sana tevbe ettim ve ben inananların önderiyim¹" dedi.

1: (müfredat : اول)

144) [RAB'bi] "Ey Musa! Kesinlikle ben, mesajlarımla ve konuşmamla seni bütün insanlara karşı özel olarak seçtim. O halde sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol" dedi.

145) Kendisi için, levhalara her şeyden bir öğüt ve her şey için bir açıklama yazdık. "O halde onları [levhaları] kuvvetle al ve milletine emir et ki onların en güzelini¹ alsınlar. Hadlerini aşanların yurdunu size göstereceğim."

1: Bu ifade tıpkı "o kimseler ki, sözü dinlemek isterler. Onun [sözün] en güzeline bağlı olurlar" (Zümer 18) ayeti gibidir.

Biz de, kur'an'ın bize verdiği tercihler hakkında tıpkı kısas meselesinde affetmek gibi, hükümlerin "en güzelini" almalıyız.

2: "Dedik" sözü hazf edilmiştir (kurtubi)

146) Yerde [dünyada] haksız yere büyüklenenleri ayetlerimden[mucizelerimden] geri çevireceğim. Her bir ayeti görseler onlara [ayetlere] inanmazlar. Rüşd'ün [olgunluğun] yolunu görseler, onu bir yol olarak tutmazlar; kurguların[yanlış bilgidен kaynaklı cehaletin] yolunu görseler, onu bir yol olarak tutarlar. İşte bu, onların ayetlerimizi [mucizelerimizi] yalanlamalarından¹ ve onlardan bihaber olmalarından dolayıdır.

1: "Yalanlama"nın sadece sözle olmadığını unutmamak gerekir.

147) Ayetlerimizi [mucizelerimizi] ve ahiretin karşılaşmasını yalanlamış olanların eylemleri boşa çıkmıştır. Bulunmakta oldukları eylemlerinden başkasıyla mı cezalandırılıyorlar?

148) Musa'nın milleti, kendisinden sonra kendilerinin süs takılarından yapılmış, bir böğürmesi olan ceset bir buzağı edindiler. Onun [cesedin] kendilerine konuşmadığını ve herhangi bir yola iletmediğini hiç görmediler mi? Onu [Tanrı]¹ edindiler ve acımasızlardan oldular.

1: "İttihaz=اتخاذ" fiili iki meful (nesne) alır (müfredat : أخذ) ayette ikinci meful olan "ilahen=إلهها" kelimesi hazf edilmiştir.

149) Ellerinin içine düşürüldüğü [pişman oldukları]¹ ve kendilerinin yolu kaybetmiş olduklarını gördükleri zaman, "Şayet RAB'bimiz bize hiç merhamet etmez ve bağışlamazsa, mutlaka kaybedenlerden olacağız." dediler.

1: bu ifade pişmanlık manasında bir deyim olarak kullanılır. (müfredat : سقط, Zamahşeri:keşşaf)

150) Musa, kızgın, üzüntülü bir halde halkına dönünce "Benden sonra ne kötü yerime geçtiniz [yöneticilik yaptınız]! RAB'binizin emrine acele mi ettiniz?" dedi. Levhaları attı ve Kardeşini kendisine çekerek başından tuttu. [kardeşi] "Annemin oğlu! Kesinlikle millet beni zayıf bırakmayı istedi ve beni neredeyse öldürüyorlardı. Artık, benimle [bana böyle yaparak] düşmanları sevindirme ve beni [bu] zalimler milletiyle beraber sayma!" dedi.

151) [Musa] "RAB'bim! beni ve kardeşimi bağışla. Sen merhametlilerin en merhametlisi iken, bizi Rahmetine girdir." dedi.

152) Gerçek şu ki, buzağıyı [Tanrı] edinmiş olanlara RAB'lerinden bir intikam(ceza) ve dünya hayatında bir 'aşağılanma' erişecektir. Uydurukçuları işte bunun gibi cezalandırıyoruz.

153) Kötü eylemlerde bulunmuş sonra bunun [kötü eylemlerinin] ardından tevbe etmiş [hatasından vazgeçmiş] ve inanmış olanlara [gelince] kesinlikle RAB'bin bunun [tevbenin ve inancın] ardından gerçekten çok bağışlayandır, bir Rahimdir.

154) Musa'dan öfke dinince levhaları aldı. Onların [levhaların] nüshasında, RAB'lerinden çekinerek korkanlar için bir doğru yol rehberi ve bir rahmet vardır.

155) Musa, belirlediğimiz vakitte milletinden¹ yetmiş kişiyi uygun bulup seçti. Şiddetli çalkalanma onları yakalayınca [Musa] "RAB'bim! Tercih etseydin onları ve beni önceden helak ederdin. Bizden olan akıllı zayıfların yaptıklarından dolayı mı bizi helak ediyorsun? Bu ancak senin fitnendir[sınamandır]. Onunla [sınamanla] kimi tercih ediyorsan ona yolu kaybettiriyorsun; kimi tercih ediyorsan ona doğru yola gösteriyorsun. Sen, bizim velimizsin. O halde sen bağışlayanların en iyisi (hayırlısı) olarak bizi bağışla ve bize rahmet et." dedi.

1: Buradaki (من) harfi cerr'i hazf edilmiştir. "min kavmihi=من قومه" takdirindedir, çeviride olduğu gibi.

156) "Bize bu dünyada [ilk'te] ve ahirette [son'da] bir güzellik [iyilik] yaz. Kesinlikle biz, sana döndük [tevbe ettik]¹" [RAB'leri] "Azabım... kimi tercih² ediyorsam ona onu isabet ediyorum. Rahmetim her şeyi kuşattı. Artık onu [Rahmetimi] korunup sakınan, zekâtı verenler için bir de ayetlerimize inananlar için yazacağım" dedi.

1: (maturudi)

2: Bu manada olan ayetlerde "kimi tercih ediyor?" sorusunu sorarak diğer ayetlerden Allah'ın sadece tercihe göre tercihte bulunduğunu yani kötüyü tercih edene azap ettiğini, iyiyi tercih edene rahmet ettiğini anlıyoruz. Örneğin Rad 27. Ayette "Allah [samimi bir şekilde] kendisine yönelen kimseye hidayet ediyor [doğru yola iletiyor]" diyerek, tercihin yine doğru tercihe dayandığını görüyoruz.

"men esae=من أساء" yani "kötülük eden kimseye azap ediyor" manasında da okunmuştur (zamaşşeri:keşşaf)

157) O [ayetlerimize inananlar] ki, kendi yanlarında tevatır ve incilde onu yazılmış¹ buldukları, tanınanı [iyiliği] kendilerine emir eden, tanınmayandan [kötülükten] kendilerini engelleyen, temiz olanları kendilerine helal eden; kirli olanları kendilerine haram eden, kendilerinin İsr yükünü² kendilerinden kaldıran ve Üzerlerinde bulunan kelepçeleri

[indiren] okuma yazma bilmeyen nebi olan elçi'ye uyarlar. Artık ona inanmış, onu yüceltmış, ona yardım etmiş ve onunla birlikte indirilmiş olan aydınlığa (nur'a) uymuş olanlar (eve!) İşte onlar, kazananların ta kendileridir.

1: Tevrat ve İncil metin olarak değil; anlam olarak tahrif edilmiştir. (konuyla ilgili detaylı bilgi için enam 115. ayetin dipnotuna bakınız) peygamberimize işaret eden bir örnek Tevrat'ın şu ayetleridir:

Tevrat: yasanın tekrarı 18: 17-21 ;

"RAB bana, 'Söyledikleri doğrudur' dedi. 'Onlara kardeşleri arasından senin gibi bir peygamber çıkaracağım. Sözlerimi onun ağızından işiteceksiniz. Kendisine buyurduklarımın tümünü onlara bildirecek. Adıma konuşan peygamberin ilettiği sözleri dinlemeyeni ben cezalandıracağım. Ancak, kendisine buyurmadığım bir sözü benim adıma söylemeye kalkışan ya da başka ilahlar adına konuşan peygamber öldürülecektir.' 'Bir sözün RAB'den olup olmadığını nasıl bilebiliriz?' diye düşünebilirsiniz. Eğer bir peygamber RAB'bin adına konuşur, ama konuştuğu söz yerine gelmez ya da gerçekleşmezse, o söz RAB'den değildir.."

Peygamberimizin söylediği gelecekle ilgili pek çok haber, o dönemde ortaya çıkmıştır. (Rum 2-4, Kasas 85, fetih 27, Maide 67, Nur 55)

Bugün bile mektubu mevcut olan büyük roma imparatoru Heraklius'un, peygamberin mektubuna verdiği cevap, o dönem insanları tarafından Peygamberimizin kutsal metinlerde yazılı olduğunun kanıtıdır.

Mektupta şöyle yazmaktadır:

"Roma İmparatoru Heraklius'tan, İsa tarafından da kutsal kitapta açıklanmış bulunan Tanrı'nın elçisi Muhammed'e: Elçin tarafından sunulan mektubu aldım ve seni İncil'de Tanrı'nın elçisi olarak gördüğüme şahadet ederim. Meryem'in oğlu İsa da seni bildirmiştir. Romalılara sordum, sana inanmaktadırlar ama kabul

etmeleri mümkün değildir. Eğer itaat etmiş olsalardı onlar için iyi olacaktı. Seninle beraber olmayı ve sana hizmet etmeyi... dilerdim."

[kaynak, mektubun görselleri ve harici kanıtları bilimveyaratilisagaci.com sitesinde "hz. Muhammedin mektupları" başlıklı yazısında bulabilirsiniz]

2: Bakara 286. Ayetin dipnotuna bakınız.

158) "Ey insanlar! Kesinlikle ben, göklerin ve yerin [tüm evrenin] mülkü [yönetimi] kendisine ait olan, yaşatan ve öldüren kendisi dışında hiçbir Tanrı olmayan Allah'ın hepinize (göndermiş olduğu) bir elçisiyim. Artık Allah'a ve onun okuma yazma bilmeyen, Allah'a ve onun kelimelerine inanan, nebi olan elçisi'ne inanın. Ona uyun, yol bulmanız beklenir.

159) Musa'nın milletinden, Hak [gerçek] ile doğru yolu gösteren ve onunla [Hakla] adaletli davranan bir topluluk vardır.

160) Onları oymaklar halinde on ikiye yani topluluklara¹ ayırdık. Musa'ya, milleti kendisinden su isteyince "Asanla taşa vur!" diye vahyettik. Ondaki [taşın] on iki göz [pınar] patladı. Her insan, içme yerini bilmişti. Bulutu üzerlerine gölgelettik. Üzerlerine kudret helvası ve bildircin eti indirdik. "Sizi rızıklandırdığımızın temiz olanlarından yiyin." Bize zulüm etmediler; fakat kendi benliklerine zulüm ettiler.

1: "Esbaten=اسباطا" kelimesi madud değildir, bedeldir veya temyiz amaçlıdır. (Beydavi) "umemen=امما" kelimesi de "on iki" ifadesinden bedeldir. (Zamahşeri:keşşaf)

"Esbaten=اسباطا" kelimesinin madud olduğunu zannederek gramer hatası iddia edenler vardır. Ancak madud değil; üstte anlatıldığı üzere ya bedeldir ya da temyizdir.

161) Bir vakit kendilerine "Bu kenti yurt edinin. Ondan tercih ettiğiniz yerden yiyin, 'hıtta[günahlarımızı düşür]" deyin ve kapıdan secde ederek girin ki sizin için hatalarınızı bağışlayalım. İyilik edenlere (mükafatı) artıracamız." denildi.

1: (Müfredat:حط)

162) Derken, onlardan zulüm etmiş olanlar, kendilerine söylenenin haricinde bir söz olarak değiştirdiler. Ardından, zulüm etmekte olmalarından dolayı üzerlerine gökten bir ricz (azap-sarsıntı) gönderdik.

163) Onlara, denizin kıyısında olan kentin [halkından]¹ sor. Bir vakit, onlar cumartesi[işi bırakma] hakkında sınırı çığniyordu. Onların balıkları, kendilerinin cumartesilerinde[işi bırakmalarında] dolu dolu onlara geliyordu. Cumartesi [işi bırakma] yapmadıkları gün onlara gelmiyordu. Hadlerini aşmakta olmalarından dolayı kendilerini işte bunun gibi sınıyorduk.

1: Muzaf hazf edilmiştir. Cümle (أهل القرية) manasındadır. Devamında (يعدو) fiilinin çoğul olması da bunu gösterir.

164) O vakit kendilerinden bir topluluk, "Allah'ın kendilerini helak edici olduğu veya şiddetli bir azap olarak azaplandırıcı olduğu bir millete niye öğüt veriyorsunuz?" demişti. Onlar da "RAB'binize bir mazeret olması için¹ ve onların korunup sakınmaları beklendiği için" dediler.

1: "Maziraten=معذرة" meful'un li-eclihtir. (Halebi:duru-l mes'un)

165) Kendisiyle hatırlatıldıkları (vahyi) unuttukları zaman, kötülükten engelleyenleri kurtardık; zulüm etmiş olanları, hadlerini aşmakta olmalarından dolayı perişan bir azapla yakaladık.

166) Engellenmiş olduklarından yana baş kaldırdıkları zaman, onlara "Küçümsenerek kovulmuş¹ bir tür maymunlar olun²!" dedik.

1: (müfredat: خساً)

2: "Ku'nu=كونو" ifadesi yahudilere yönelik bir emir değildir, Allah'ın onları o hale çevirmesidir. Şeklen veya huy olarak onların bir çeşit maymuna dönüştüğünü ifade etmektedir. (müfredat : قرد)

Ayet müpteda ve haber cümlesi olarak "maymunlar, Küçümsenerek kovulmuştur." anlamında değildir. Aksine sıfat tamlaması olarak "maymunlardan Küçümsenerek kovulmuş bir tür" anlamındadır. Bunu fark etmeyen bazıları, ayeti sanki tüm maymunları hakir görüyormuş gibi algılayarak "Maymunlar hakir görülüyor" şeklinde mantıksız bir iddiada bulunmaktadır.

167) O vakit kıyamet gününe kadar kendilerini azabın kötüsüne sürecektir kimseleri onlara mutlaka ama mutlaka yönlendireceğini RAB'bin ilan etmişti. Kesinlikle RAB'bin, sonucu[cezası] mutlaka çok hızlı olanıdır. Kesinlikle o, çok bağışlayandır, bir rahimdir.

168) Onları yerde [dünyada] topluluklara ayırdık. Onlardan düzeltenler-iyileştirenler de vardır, bundan beride olanlar da vardır. Geri dönmeleri beklendiği için kendilerini güzelliklerle ve çirkinliklerle [kötülüklerle] sınadık.

169) Onların ardından, bu en aşağısının (dünya hayatının) geçici malını alarak ve "yakında bağışlanırsınız." diyerek kitaba mirasçı olan değersiz [kimseler] onların yerine geçti. Eğer, onun benzeri bir geçici mal kendilerine gelse onu alırlar. Kendilerinden, "Allah'a karşı, Haktan başkasını söylemeyecekler" diye kitabın pekiştirilmiş anlaşması hiç alınmamış mı? Onun [kitabın] içindekiler [ile] ders yaptılar. Ahiret yurdu, korunup sakınanlar için daha iyidir(hayırlıdır). Artık akıl etmiyor musunuz?

170) [Korunup sakınanlar] ki, kitabı sımsıkı tutarlar [hükümlerini korurlar]. Yönelişi (namazı) ayakta tuttular. Kesinlikle biz, düzelterlerin-iyileştirenlerin ödülünü yok etmeyiz.

171) Bir vakit, (o) dağı sanki o gölge imiş gibi üstlerine çekip kaldırdık. Onun kendilerine düşücü [düşecek] olduğunu düşündüler. "size verdiğimiz kuvvetle tutun ve içindekileri hatırlayın, korunup sakınmanız beklenir." [dedik]¹

1: "Dedik" sözü hazf edilmiştir.

172-173) Kıyametin gününde "kesinlikle biz bundan¹ bihaberdik ." dememeniz için veya "Atalarımız önceden sadece şirk koştu [Allah'a ortak yaptı]. Biz onlardan sonra² (gelen) bir soy idik. O halde [gerçeği] iptal edenlerin yaptıklarından dolayı bizi mi helak ediyorsun?" dememeniz için, bir vakit RAB'bin, Adem'in oğullarından onların sırtlarından soylarını almıştı. Onları kendi benlilerine karşı şahit ettirip "Ben sizin RAB'biniz değil miyim?" [demişti] "Tabiki [RAB'bimizsin], şahitlik ettik." demişlerdi³.

1: Allah'ın varlığından onun Rab olduğundan..

2: Yani "biz onlardan sonra gelen bir nesil olduğumuz için onların dinlerine uyduk. Bizim suçumuz yok" manasındadır. Kur'an bu ayetle taklidi[körü körüne] inancı eleştirmektedir.

3: Buradaki konuşmalar, İnsanın fitratına Allah'ın varlığı bilgisinin yerleştirilmiş olduğunu anlatan bir temsildir. En eski çağlardan beri insanların bir yaratıcıya inanması, en cahil dönemden en bilgili modern bilim dönemine kadar insan nereye bakarsa baksın her yerde sistematik bir yapı gördüğü için aklen bir yaratıcının varlığını hep anlamıştır. Hiçbir şey bilmeyen bir insan sadece gece ve gündüzün ardı ardına gelmesine bakarak dahi bu sistemi görmekte; kozmoloji doğa ve yaratılış hakkında bilgi sahibi olan bir bilim insanı bile evrenin her

yerinde determinist (belirlenmiş), rasyonel ve sistematik bir yapı olduğunu görerek yaratıcının varlığını anlamakta. Bu gerçekler bu ayeti doğruluyor.

174) Ayetleri [mucizeleri] işte bunun gibi halden hale çevirip açıklıyoruz. Dönmeleri beklenir.

175) Kendisine ayetlerimizi [mucizelerimizi] verdiğimizizin haberini onlara oku. [O kişi] onlardan [mucizelerimizden] sıyrıldı. Ardından şeytan onu kendisine bağladı da o mahvolanlardan oldu.

176) Tercih etseydik, onu onlarla [mucizelerimizle] mutlaka yükseltirdik; fakat o, yere [dünyaya] takıldı ve hevasına bağlandı. Artık onun misali, (o) köpeğin¹ misali gibidir ki, [o köpek] kendisini tahrik etsen dilini salıp soluyor hemde kendisini terk etsen dilini salıp soluyor bir haldedir. İşte ayetlerimizi [mucizelerimizi] yalanlamış olanlar milletin misali budur. Artık [bu] olayı anlat. Kavramaya çalışmaları beklenir.

1: Köpeğin örnek verilmesine bazıları "hakaret" diye eleştiri yapsa da bu sadece bir metafordur. Örneğin güçlü biri, aslana benzetilir; çalışkan birisi karıncaya benzetilir; sürü psikolojisine sahip biri koyuna benzetilir. Bu benzetmeyi hakaret olarak algılamak tamamen bizim algımızla alakalıdır.

177) Ayetlerimizi [mucizelerimizi] yalanlamış ve sadece kendi benliklerine zulüm etmiş olanların misali ne kötüdür!

178) Allah, kime doğru yolu gösteriyorsa¹, o yol bulucudur; kimlere yolu kaybettiriyorsa, işte kaybedenlerin ta kendileri onlardır.

1: Bu manada olan ayetlerde "kimi tercih ediyor?" veya "kime hidayet ediyor?" sorusunu sorarak diğer ayetlerden Allah'ın sadece tercihe göre tercihte bulunduğunu anlıyoruz. Örneğin Rad 27. Ayette "Allah [samimi bir şekilde]

kendisine yönelen kimseye hidayet ediyor [doğru yola iletiyor]" diyerek, tercihin yine doğru tercihe dayandığını görüyoruz. Enam 35. Ayetin dipnotuna bakınız.

179) Elbetteki Cin ve İnsan[türü]den çoğunluğu cehennem için elemiştik¹. Onların kalpleri² var, onlarla anlamıyor; gözleri var, onlarla görmüyor; kulakları var, onlarla duymuyorlar. İşte onlar, sağmal hayvanlar³ gibidir, bilakis yolu daha çok kaybetmişler. İşte bihaber olanlar asıl bunlardır.

1: Çoğu mealde "yarattık" anlamı verilen (ذراً) fiili "eledik" anlamındadır. Birden fazla kelime, aynı veya ortak bir manaya gelebiliyor olsa da, - bazı kelimeler istisna - hepsinin arasında önemli farklar mevcuttur. Örneğin (خلق) ve (بدع) fiilleri "yaratmak" manasında kullanılır. Ancak (خلق) fiili "tasarlamak" anlamında herhangi bir canlıya da nispet edilebilir bir fiil iken, (بدع) "örneği olmadan ilk defa yaratmak" anlamında olarak insana nispet edilemez.

"Zere=ذراً" fiili, bir görüşe göre hemzesiz olarak (ذريت الحنطة) yani "buğdayı savurdum/eledim" sözünden gelmektedir. (Ragıp istfehani müfredat : ذرو) Buradaki "savurdum/eledim" manasında olan (ذريت) fiili, "Rüzgar bir şeyi savurdu, eledi," manasında kullanılır. (Misbah-ul Münir: ذرو) bu sebeple ayete "yarattık" değil "eledik" manası verildi. Ayet mana olarak sanki şöyledir: "Cin ve insan'dan çoğunu cehennem için eledik/imtihan ederek cehennemlik olduğunu ortaya çıkardık"

2: Kur'an kalbi genellikle duygusal bir anlayış, kavrama ve derin anlayış kaynağı olarak tarif etmektedir. Genellikle öfke, sevgi, merhamet gibi duyguların ve bununla birlikte düşünme özelliğine sahip bir organ olarak tanımlar. Bilimden bihaber olan din karşıtları, bu durumun bilimsel bir hata olduğunu sanıyor, fakat bilim ise bu ayetlerin doğruluğunu ispat etmiştir.

"HearthMath" tarafından yazılmış "Science of the heart" kitabında kalple ilgili şu bilgiler verilmiştir:

Aşk hormonu olarak bilinen, biliş, hoşgörü, arkadaşlık bağı ve güven gibi duygusal fonksiyonlara etkisi olan oksitosinin kalp tarafından da üretilip salgılandığı hatta kalpteki üretimin beyindekiyle aynı aralıkta olduğu keşfedildi. Ayrıca beyindeki duygusal işlem merkezi olan amigdaladaki ve alakalı çekirdeklerdeki işlevlerin kalp tarafından doğrudan etkilenmiş olduğu da keşfedildi.

Bunların yanı sıra, kalbin beyne, beynin sadece anlamakla kalmadığı aynı zamanda itaat ettiği mesajlar gönderdiği biliniyor. Demekki kalp, beyne kendisine itaat ettiriyor. Ayrıca kalp ve beyin sürekli olarak, iki taraflı bir diyalog halinde bir bağlantıya sahip olup her ikisi de birbirinin fonksiyonlarını etkiliyor. Üstelik kalp, beyne kalbe yolladığından fazla bilgiyi beyne yolluyor.

İlgili kitap, kalbin kendi aklı varmış gibi davrandığını, gündelik etkileşimlerimizde algılarımızı ve tepkilerimizi önemli ölçüde etkilemiş olduğunu, kişiliğimizi, algılarımızı ve zekamızı etkileyebileceğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra kalbin daha pek çok fonksiyonlarından da bahsetmektedir. Yani kalp, sanılanın aksine; sadece kan pompalamaz. Ayetlerde belirtildiği üzere ve ilgili kitap tarafından da teyit edildiği üzere, kalbin duyguları ve düşünceye etkisi vardır. Kur'an'ın sıklıkla kalbe düşünme özelliğini atıf etme sebebi de bu olmalıdır.

Kaynak:

<https://www.heartmath.org/research/science-of-the-heart/heart-brain-communication/>

Science of the heart, ilgili ifadelerin orjinal metni:

More recently, it was discovered the heart also manufactures and secretes oxytocin, which can act as a neurotransmitter and commonly is referred to as the love or socialbonding hormone. Beyond its well-known functions in childbirth and

lactation, oxytocin also has been shown to be involved in cognition, tolerance, trust and friendship and the establishment of enduring pair-bonds. (Chapter 1)

Remarkably, concentrations of oxytocin produced in the heart are in the same range as those produced in the brain. (Chapter 1)

Research has shown that the heart's afferent neurological signals directly affect activity in the amygdala and associated nuclei, an important emotional processing center in the brain. (Chapter 5)

The heart was behaving as though it had a mind of its own. Furthermore, the heart appeared to be sending meaningful messages to the brain that the brain not only understood, but also obeyed. (Chapter 1)

That communication between the heart and brain actually is a dynamic, ongoing, two-way dialogue, with each organ continuously influencing the other's function. (Chapter 1)

This means the heart sends more information to the brain than the brain sends to the heart (Chapter 1)

3: Hayvan, bir insan kadar aklını kullanamaz. Allah, cehennem için elenen insanların sanki hayvanlar kadar bile akıllarını kullanmayan varlıklar olduğunu bir metafor ile belirtmiştir.

180) En güzel isimler Allah'ındır. O halde ona onlarla [o isimlerle] dua edin. Onun isimleri hakkında [yanlış] meyil edenleri bırakın. Onlar bulunmakta oldukları eylemleri sebebiyle karşılıklarını alacaklardır.

181) Yarattıklarımızdan hak ile [gerçek ile] yol gösteren ve onunla [gerçek ile] adil davranan bir topluluk vardır.

182) Ayetlerimizi [mucizelerimizi] yalanlamış olanlara [gelince] onlara bilmedikleri yerden derece derece geleceğiz¹.

1: (zad'ul mesir)

183) Onlara zaman veriyorum. Kesinlikle benim planım çok sağlamdır.

184) Hiç kavramaya çalışmadılar mı? Kendilerinin arkadaşında herhangi bir delikten (eser) yoktur. O, apaçık bir uyarıcıdan başkası değildir.

185) Göklerin ve yerin (Evrenin) Melekutu[sistemi] hakkında, Allah'ın yarattığı herhangi bir şey hakkında ve belkide süre sonlarının yaklaşmış olabileceğini, hiç düşünmediler mi?¹ Artık bundan sonra hangi olaya-söze inanırlar?

1: (müfredat : نظر)

186) Allah, kimlere yolu kaybettirirse, artık on[lar] için hiçbir yol gösterici yoktur. [Allah] onları taşkınlıkları içinde şaşkın bir halde bırakır.

187) Sana saat'ten (kıyametten) yana soruyorlar : "onun demir atması [gerçekleşmesi]¹ ne zamandır?" [diye..] "onun [saatin] bilgisi sadece RAB'bimin katındadır. Onun [saatin] vaktinde, ondan [RAB'bimden] başkası onu [saati] açığa çıkaramaz. [saat] göklerde ve yerde (evrende) ağırdır. [Saat] size ancak aniden gelir. Sanki sen ondan [saatten] yana ısrarla bilgi istemişsin gibi sana soruyorlar. "onun [saatin] bilgisi sadece Allah'ın katındadır; fakat insanların çoğunluğu [Allah'ın katında olduğunu] bilmiyor." de.

1: Kelimenin kökeni olan (رسو) "sabit oldu" mânâsına gelir. (müfredat : رسو)
geminin durmak için demir atmasına da bu kelime kullanılır. Ayette "kıymetin sabit olması, ortaya çıkması, gerçekleşmesi" manasında bu fiil kullanılmıştır.
(kadı beydavi)

188) "Allah'ın tercih etmesi bir tarafa, ben kendi benliğim için herhangi bir faydaya ve zarara sahip değilim. Şayet ben gaybı [gizliliği] biliyor olsaydım, mutlaka hayırdan daha çok isterdim ve bana kötülük dokunmazdı. Ben [başka bir şey] değilim, ancak bir uyarıcıyım ve inanan bir millet için müjdeciyim." de.

189) Sizi bir tek candan yaratan, ondan (onun türünden)¹ onun eşini [o can] onunla huzur bulsun-sakinleşsin diye yapan o'dur. [O can] onu [eşini] bürüdüğü [birlikte] yaşadığı² zaman [eşi] hafif-hoş bir yük yüklendi. Ardından ondan [o yükten] şüphelendi³. Ardından [kadın] ağırlaşınca RAB'leri Allah'a "Eğer bize düzgün bir (çocuk) verirsen mutlaka ama mutlaka şükredenlerden oluruz." [diye] dua ettiler.

1: "min-ha =منها" "onun türünden" manasında kullanılır. Örneğin rum 21. Ayette de "nefsinizden eşler yaratan" denilmektedir. Örneğin bu ayeti, kadınların hepsinin, erkeklerin bir parçasından yaratılmış olduğu şeklinde anlayamayız. Nahl 72. Ayette "nefsilerinizden eşler, onlardan da çocuklar yarattı" ayeti de aynı mantığa sahiptir. Bu ayetleri "onun türünden" olarak anlamalıyız.

2: Bu ifade, ilişkiyi kasıt etmektedir. (müfredat : غشي)

3: "miryet=مريئة" yani "şüphe" anlamından "fe me'rat bihi=فمارت به" şeklinde de okunmuştur. "Hamilelik düşüncesi, içine düştü." anlamındadır (Zamahşeri:keşşaf)

190) Ardından, [Allah] o ikisine düzgün bir (çocuk) verince, o ikisine verdiği hakkında ona [Allah'a] ortaklar yaptılar. Allah, onların şirk koştığı [ortak kabul ettiği şeyler]den yücedir.

191) Kendileri yaratılmışken hiçbir şeyi yaratmayan [şeyleri] mi şirk koşuyorlar [Allah'a ortak kabul ediyorlar]?

192) [Şirk koştıkları şeylerin] onlara herhangi bir yardıma güçleri yetmez; kendi benliklerine de yardım etmezler.

193) Onları doğru yola çağırırsanız size uymazlar. Onları çağırırsanız da, sessiz kalsanız da, size göre eşittir.

194) Gerçek şu ki, Allah'tan beride dua ettiğiniz [şeyler] sizin benzeriniz kullardır. Eğer dürüst idiyeniz onlara dua edin de size cevap vermeyi dilesinler.

195) Onlara, kendileriyle yürüyecekleri ayaklar mı var? Yoksa kendileriyle yakalayacakları eller mi var? Yoksa, kendileriyle görecekleri gözler mi var? Yoksa kendileriyle duyacakları kulaklar mı var? "Ortaklarınıza dua edin. Aynı zamanda bana plan yapın da bana göz açtırmayın!" de.

196) "kesinlikle benim velim(rehberim), kitabı [kısım kısım] indiren Allah'tır. O, düzgün-iyi kişilere veli olur.

197) Ondan [Allah'tan] beride dua ettiklerinizin size yardım etmeye güçleri yetmez ve kendi benliklerine de yardım edemezler.

198) Onları doğru yola davet etseniz sizi duymazlar. Onları sana bakıp düşünürken görürsün, hâlbuki onlar görmüyorlar.

199) Sen affı [kolay olanı] al¹, güzel eylemleri² emret ve cahillerden ilgiyi kes.

1: İnsanlardan kolay olanı iste, zor olanı isteme manasındadır. "kolaylaştırın, zorlaştırmayın" [Buharî "Cihad ve siyer", 3] hadisi bu ayetle uyumludur.

2: (Zamahşeri:keşşaf)

200) Şeytandan [kötülükten] bir iğneleme seni dürterse, Allah'a sığınmayı dile. Kesinlikle o, devamlı bir işitendir, devamlı bir bilendir.

201) Gerçek şu ki, korunup sakınmış olanlara şeytandan bir taif[hayal¹] dokunduğu zaman düşünmeye başlarlar; bir bakarsın ki onlar [gerçeği] görürler.

1: İnsanı avlamak için Şeytandan gelen şeye; hayal, kurgu vb. Şeylere denir (müfredat : طوف)

202) Kardeşleri, onları [korunup sakınmış olanları] mahvolmanın[kurguların] içine çekiyorlar, dahası [bunu yapmaktan] geri durmuyorlar.

203) Onlara herhangi bir ayeti[mucizeyi] getirmediğinde "Derleseydin[uydurup getirseydin¹] ya?" dediler. "Ben sadece RAB'bimden bana vahiy edilene bağlı oluyorum. Bu, inanan bir millet için RAB'binizden basiretlerdir, bir doğru yol rehberi ve bir rahmettir.

1: 'Ttoplamak" manasında olan bu fiil, peygambere inanmayan kişiler tarafından alay yollu bir sözdür. (müfredat : جبي, Zamahşeri:keşşaf)

204) Kur'an okunduğu zaman, hemen onu [kur'an'ı] dinleyin¹ ve susun. Rahmet olunmanız beklenir.

1: "İstima=استماع" kelimesinin kökeni olan (سمع) "algılama, uygulama, boyun eğme," manalarında kullanılır. (müfredat : سمع) ayet anlam itibariyle "kur'an'ın emirleri okunduğu zaman, susun ve kur'an'ın emirlerine itaat edin, uygulayın" manasında olabilir.

205) RAB'bini gün başında ve gün sonunda içinden yalvararak, korkarak ve sözden açığı [yüksek sesli] olmaksızın an! Bihaber kişilerden olma.

206) Gerçek şu ki, RAB'binin katındakiler onun kulluğundan [ona kulluk etmekten] yana büyüklük taslamazlar, onu tenzih ederler ve ona secde ederler.

ENFAL (8)

1) Sana Enfal[ganimetlerden artanı]' soruyorlar. "Enfal [ganimetlerden artan] Allah'a ve Elçisi'ne aittir. Artık, Allah'a(karşı gelmekten) sakının, kendi aranızın sahibini [bağını] düzeltin ve eğer inançlı idiyerseniz Allah'a ve Elçisi'ne gönülden itaat edin.

1: "Enfal=انفال" kelimesi ganimetten arta kalanı anlamındadır. (zad'ul mesir)
Genellikle "ganimet" olduğu söylense de bu anlam daha uygundur. Ganimet ile ilgili ayetlerde açıkça "ganimet =غنيمة" denildiği halde bu ayette "Enfal=انفال" kelimesinin kullanılması farklı bir manada olduğunu doğruluyor.

2) İnançlılar, sadece 'Allah anıldığı zaman kalpleri ürpermiş' olanlardır. Onun ayetleri [işaretleri] kendilerine okunup teşvik edildiği zaman [ayetler] onları inanç bakımından artırdı. Onlar sadece RAB'lerine güvenip dayanıyorlar (tevekkül ediyorlar).

3) O [inançlılar] ki, yönelişi (namazı) ayakta tutuyor ve kendilerini rızıklandırdığımızdan harcama (infak) yapıyorlar.

4) İşte, Hak [gerçek] olarak inananlar asıl bunlardır. Onlara RAB'leri katında bir takım dereceler, bir bağışlanma ve kerim [üstün] bir rızık vardır.

5) Tıpkı RAB'binin seni Hak ile [gereğince] evinden çıkarması gibi'... Gerçekten, inananlardan bir grup, kesinlikle hoşlanmıyor.

1: "Kema=كما" ifadesi 1. Ayetle bağlantılı olup "Enfal'in, Allah ve Elçisi'ne ait olması haktır. Tıpkı RAB'binin seni evinden çıkarması gibi bir haktır" manasındadır.

6) [Hak] açıklandıktan sonra, sanki göz göre göre ölüme sevk ediliyormuş gibi 'Hak' konusunda seninle mücadele ediyorlar.

7) Hani Allah, iki takımdan birini size söz vermişti. Siz silahsız olanın sizin olmasını istiyordunuz. Allah ise, kelimeleri ile "Gerçeği" gerçekleştirmeyi ve kafirlerin [gerçeği örtenlerin] arkasını kesmeyi istiyordu.

1: (keşşaf sahibi)

8) "Gerçeği" gerçekleştirmek; "Yalanı" yalan etmek için (bunu yaptı). Suçlular hoşlanmıyor olsa da...

9-10) O vakit RAB'binizden yardım istiyordunuz. Ardında size "kesinlikle ben, peş peşe gelen meleklerden bin¹ [tanesi] ile sizi destekleyenim." [diye] cevap vermeyi dilemişti. Allah bunu [yardım sözünü] başka [bir sebepten dolayı] değil, ancak müjde olsun ve kalpleriniz onunla [yardım sözüyle] huzur bulsun diye yaptı. Yardım, ancak Allah'ın katındandır². Kesinlikle Allah, devamlı üstündür, bir hakimdir/hikmetlidir.

1: Alimran 125-126 ayetlerinde 5000 melek; Enfal 10. ayette ise 1000 melek yardım edildiği söylenmektedir. Bazıları çelişki iddia etmiştir ancak bu ayet Bedir savaşıyla ilgili, Alimran 125-126 ise uhud savaşıyla ilgilidir.(zad'ul mesir, Alimran 126) Farklı savaşlar olduğu için çelişki yoktur.

2: Kur'an'da bir açık arayan misyonerler, bu ayetin uhud savaşıyla ilgili olduğunu ve ayetlerin yenilgiden dolayı bir açıklama amacıyla geldiğini söylemiştir. Fakat bu yanlış bir bilgidir. Bu Ayette anlatılan savaş, Bedir savaşıdır ve 300 kişilik müslüman ordusu 1000 kişilik müşrik ordusuna galip gelmiştir. (kurtubi, kadı beydavi, zad'ul mesir, keşşaf sahibi) uhud savaşıyla ilgili Alimran 152. Ayete bakabilirsiniz. Şu anki ayetin bu ifadeleri de, zaferin Meleklerden değil tamamen Allah'tan olduğunu hatırlatmak ve meleklerle yardım sözünün de, zafer amaçlı değil, sadece korkuyu gidermek amaçlı olduğunu bildirmektedir.

Meleklerin varlığı konusuna gelince; Melek, köken olarak "gönderilen mesaj, mektup, Elçi" gibi manalarda kullanılmaktadır. İlk muhatabın bu varlıkları gökten

(uzaydan) gelen bir varlık çeşidi olarak inandığı malumdur. (müfredat : الملك، ملك، kurtubi bakara 30) günümüzde de meleklerin aslında uzaylılar olduğunu iddia edenler vardır.

Bu varlıklara inanmak, varlıklarının "Gayb" alanında olması sebebiyle "körü körüne inanışçılık" değildir. Örneğin, bir kişi evrenin çok uzak bir noktasında bembeyaz bir boşluk olduğunu iddia etse, bu iddia doğrulanamaz ve yanlışlanamaz. Çünkü bu iddia "Gayb" noktasındadır. Ancak bunu iddia eden kişinin daha önceden bulunduğu her iddia zamanla doğrulanmış ise, bu iddiasına da inanılır.

Kur'an'ın 1400 yıl öncesinden kozmoloji doğa ve yaratılış hakkında o kadar çok konuşup bulunduğu çağın yüzlerce yanlış bilgisine rağmen günümüz bilimine zıt herhangi bir bilgi vermemesi ve "Gayb" alanında olduğunu söylediği pek çok bilginin (mesela ahiret) doğruluğuna kanıt olması sebebiyle henüz doğrulanmış olmayan diğer iddialarına inanmak mantığa aykırı değildir.

11) O vakit, kendisinden bir güvenlik olarak sizi hafif uykuya bürüyor; sizi onunla [o suyla] temizlemek, şeytanın riczini (azabını-sarsıntısını)¹ sizden gidermek, kalplerinizin üzerini bağlayıp korumak² ve onunla [kalplerinizi korumakla] ayaklarınızı sabitleştirmek³ için yaptı.

1: Ayetteki (رجز) kelimesi "sarsıntı" mânâsına gelir (müfredat : رجز) Şeytan, Müslümanların susuzluk çektiği bir durumda kendilerine vesvese verdiğinde bazıları inançlarından şüphe etmeye yani inançları sarsılmaya başlamıştı. Bunun üzerine Allah istediklerini kendilerine vererek, şeytanın verdiği bu sarsıntıyı giderdi. (kurtubi)

2: "Rabt= ربط" Atı korumak için onu yerine bağlamak manasındadır (müfredat : ربط) bir nevi "kalplerinizdeki inancı korumak için, inancınızın kaçıp gitmemesi için su indirdik" manasındadır.

3: Buradaki "onunla" zamiri kalbin korunmasına dönmüştür. "ayaklarınızı sabitleştirmek" ifadesi ise "kuvvetlendirmek" manasındadır (müfredat : تثبت)

Çünkü inanç, hayata etki etmektedir. İnsan, zafer kazanacağına, Allah'ın kendisine yardım edeceğine inandığı esnada başarıya çok yakındır. İnanç giderse bu başarı da gider. İncanın hayata etki etmesi, "Çekim yasası (The secret)" olarak bilinir.

12) O vakit RAB'bin meleklerle "Kesinlikle ben, sizinle birlikteyim. O halde inanmış kimseleri sabitleştirin[kuvvetlendirin]. Gerçeği örtmüş kimselerin kalplerine (o) dolup taşan korkuyu atacağım. Artık vurun boyunların üstüne! Vurun onlardan parmak uçların her birine!" [diye] vahiy ediyordu.

13) İşte bu, onların Allah ve elçisi ile cepheleşmiş olmalarından dolaydır. Allah ve elçisi ile cepheleşenler [bilsin ki] kesinlikle Allah, sonucu [cezası] şiddetli olandır.

14) İşte size.. Artık tadın onu! Kesinlikle kafirlere [gerçeği örtenlere] ateşin azabı vardır.

15) Ey inanmış olanlar! Gerçeği örtmüş olanlarla ordu halinde karşılaştığınız zaman onlara arkanızı dönmeyin.

16) O gün kim -herhangi bir savaş için kenara çekilerek¹ veya herhangi bir birliğe katılarak [arkasını dönmesi/geri çekilmesi] durumu dışında- onlara arkasını dönerse Allah'tan bir gazaba uğramıştır ve barınma yeri cehennemdir. Ne Kötü varış yeridir!

1: Düşmana yenilmiş gibi bir izlenim verip kaçarak tekrar saldırı yapmak anlamındadır. (Zamahşeri:keşşaf)

17) Siz onları hiç öldürmediniz; fakat Allah onları öldürdü. Attığın vakit sen atmadın; fakat Allah attı. O, kendisinden güzel bir sınama olarak inançlıları sınamak için [bunu yaptı]¹. Kesinlikle Allah devamlı bir iştir, devamlı bir bilendir.

1: Bu ifade hazf edilmiştir (Müşkül i'rab-ul kur'an)

18) [güzel bir sınama] işte budur. Kesinlikle Allah, kafirlerin[gerçeği örten kimselerin] planını zayıflatandır.

19) Eğer fetih [hüküm/zafer¹] istiyorsanız, fetih size gelmiştir. Son verirseniz bu sizin için daha iyidir(hayırlıdır); başa dönerseniz biz de döneriz. Birliğiniz çok olsa bile hiçbir şekilde size asla yeterli gelmeyecek. Kesinlikle Allah inançlılarla birlikte dir.

1: Fetih, sözlükte "zafer, yardım ve hüküm" manalarına gelir (müfredat : فتح)

20) Ey inanmış olanlar! Allah'a ve elçisi'ne gönülden itaat edin. Siz iştirken ondan¹ yüz çevirmeyin.

1: "Ondan (anhu=عنه)" zamiri tekil gelmiş ve Elçiye dönmüştür. Bu durumda ayetteki "ve (و)" harfi tebyin amaçlı kullanılmıştır. Ayetin manası sanki "Allah'a, yani onun Elçisi'ne gönülden itaat edin" manasındadır. Bu anlam, "Kim, Elçiye gönülden itaat ederse, artık Allah'a gönülden itaat etmiştir" (Nisa 80) ayeti ile bağdaşır.

21-22) Duymadığı[anlamadığı/itaat etmediği¹] halde "duyduk!" demiş olanlar gibi olmayın. Kesinlikle Allah'ın katında, kımıldananların en kötüsü (şerlisi) akıl etmeyen dilsiz sağırlardır.

1: "Sem'a=سمع" duymak mânâsına geldiği gibi, algılamak, itaat etmek mânâsına da kullanılır. İlgili ayet "anlamadıkları halde, 'anladık' diyenler gibi olmayın" veya "gereğini yapmadıkları halde 'duyduk (itaat ettik)' diyenler gibi olmayın" manasında da olabilir (müfredat : سمع)

23) Allah onlar hakkında bir hayır bilseydi mutlaka onlara işittirirdi. şayet onlara işittirmiş olsaydı, onlar mutlaka ilgiyi keserek yüz çevirirlerdi.

24) Ey inanmış olanlar! size hayat verene [kur'an'a]¹ çağırıldığı zaman Allah'a ve elçi'ye olumlu cevap vermeyi dileyin. Allah'ın kişiyle kalbinin arasına girdiğini ve sadece onun [emrine]² doğru bir araya getirileceğinizi bilin.

1: "Hayat veren" ifadesi ile kastedilen kur'an'dır. (Fahreddin Razi) Bakara 179. Ayette "Kasasta/kur'an'da hayat vardır Ey akıl sahipleri!" denilmesi de bunu destekler.

2: Burada tamlayan olan (أمر) kelimesi hazf edilmiştir. Cümle (إلي أمره تحشرون) takdirindedir.

25) Sizden sadece zulüm etmiş olanlara isabet etmekle asla¹ kalmayan bir fitneden[azaptan] korunup sakının. Allah'ın, sonucu [cezası] şiddetli olan olduğunu bilin.

1: Cevap cümlesi normalde 'tekit nunu' ile gelmez. Yani bu ifade cevap cümlesi ise normalde "le tusibeNNE=لا تصيين" şeklinde olmaması gerekirdi. Ama bu ayette cevap cümlesi değildir. Sıfat cümlesidir.

26) Hatırlayın: hani siz, insanların sizi kapıp götürmesinden korkarak yerde zayıf bırakılmak istenilen pek bir azınlıktınız. Ardından şükretmeniz beklendiği için o sizi barındırdı, kendi yardımıyla sizi güçlendirdi ve temiz olanlardan sizi rızıklandırdı.

27) Ey inanmış olanlar! Allah'a ve Elçisi'ne ihanet etmeyin! aksi takdirde¹ siz bildiğiniz halde emanetinize ihanet ediyorsunuz [demektir].

1: Arapçada cevap için bazen (ف) yerine (و) kullanılabilir. Buna göre ayetin bu kısmı cevap cümlesidir. (Fahreddin Razi)

Ayetin bu kısmı "emanetinize de ihanet etmeyin" manasında da olabilir. Buna göre ayetin bu kısmı (ولا تخونو) şeklindedir. (Fahredden Razi)

28) Mallarınızın ve çocuklarınızın sadece bir fitne [sınama] olduğunu bilin. Allah(a gelince) büyük bir ödülün onun katında [olduğunu bilin].

29) Ey inanmış olanlar! Eğer siz Allah'a (karşı gelmekten) sakınırsanız Allah büyük ikram sahibi iken sizin için bir furkan [gerçeği ve yalanı ayıran¹] yapar, sizden kötülükleri tamamen örtüp yok eder ve sizi bağışlar.

1: (müfredat : فرق)

30) Hani, gerçeği örtmüş olanlar seni sabitlemek [hapsetmek] veya seni öldürmek veya seni [yurdundan] çıkarmak için hile yapıyorlardı. Onlar tuzak kuruyor, Allah da tuzak kuruyor [karşılığını veriyor]. Hâlbuki Allah hile yapanların[karşılık verenlerin¹] en iyisidir (hayırlısıdır).

1: "Karşılığını vermek" manasındadır. Alimran 54. Ayetin dipnotuna bakınız

31) Kendilerine ayetlerimiz okunup teşvik edildiği zaman, "Duymuştuk, istesek bunun benzerini gerçekten biz de söyleriz. Bu, başka [bir şey] değil, ancak öncekilerin-öncülerin satırlarıdır [uydurmalarıdır].

32) Hani onlar "Ey Allah! Eğer bu senin katından (gelmiş) gerçeğin ta kendisi ise üzerimize gökten bir taş yağdır veya can yakıcı bir azap getir" demişlerdi.

33) Sen onların içindeyken Allah onlara azap edecek değildi. Onlar¹ bağışlanma isterken Allah onlara azap edici değildi.

1: Zamir, bu duayı edenlere işaret edebileceği gibi müslümanlara da işaret edebilir.

34) [yoksa] onların ne var ki kendileri kutsal ibadethaneden (Mescidi haram'dan) çeviriyorlarken Allah onlara azap etmesin? Onun velileri değillerdi. Onun velileri başkası değil, ancak korunup sakınanlardır; fakat onların çoğunluğu bilmiyor.

35) (Bu) evin yanında namazları/duaları başka ancak bir ıslık çalmak ve bir alkışlamaktı. O halde gerçeği örtmekte olmanıza karşılık tadın azabı!

36) Doğrusu şu ki, gerçeği örtmüş olanlar mallarını Allah'ın yolundan engellemek¹ için harcıyorlar. [daha da] onu [mallarını] harcayacaklar sonra bu kendilerine bir hasret olacak sonra yenilgiye uğrayacaklar. Gerçeği örtmüş olanlar sadece cehenneme doğru bir araya getirilecektir.

1: Engellemeleri sadece sözle değildi. Peygambere ve inananlara karşı savaşmak için orduya para harcamaları ile olmuştu.

37) Allah'ın, kirlî planı temiz olandan ayırtlaması ve pis olanı birbirine katıp, topluca üst üste biriktirip onu cehennemin içine atması için... İşte, kaybedenler asıl bunlardır.

38) Gerçeği örtmüş olanlara söyle¹, son verdilerse geçmişte olanlar kendileri için bağışlanır; eğer tekrar başa dönerlerse [bilsinler ki] öncülerin-öncekilerin sünneti [kanunu] geçmişti.

1: Anlaşılacağı üzere "de" [قل] sözü her zaman "şöyle söyle" manasında değildir.

39) Herhangi bir fitne [baskı ve işkence]¹ olmayıncaya ve Din [kulluk başkalarına değil]² tamamıyla Allah'a ait oluncaya kadar onlarla [Allah'ın yolundan engelleyenlerle]³ savaşın! Eğer, [engellemeye] son verirlerse,[bilin ki] kesinlikle Allah onların eylemlerine karşılık bir görendir.

1: "Fitne = فتنة" kelimesi "azap, baskı, şiddet, sınama" gibi manalarda kullanılır (müfredat : فتن) Ankebut 10, Enfal 73, Hadid 14 ve Yunus 83 ayetlerinde "fitne" kelimesi "işkence ve baskı" anlamında kullanılmaktadır. Örneğin Yunus 83 "Firavun'un ve onun seçkin adamlarının kendilerine fitne [işkence] etmesi korkusundan dolayı Musa için onun milletinden bir tek soydan başkası inanmadı" denilmektedir. Demek ki Fitne "fiziksel işkence" manasında kullanılmaktadır. Bu durum ayette kendileriyle savaşma emri verilen kişiler, -tıpkı Ammar b. Yasirin annesi Sümeyye'ye sırf müslüman olduğu için işkence ederek öldüren müşrikler gibi- müslümanlara savaş açıp onlara çeşitli işkenceler yapan bir gruptur.

2: Dinin Allah'a ait olması, inanç özgürlüğünün olmasıdır. Allah'ın dini, Bakara 256. Ayette yazıldığı üzere "bu dinde zorlama yoktur" denilen, yani inanç özgürlüğü olan din demektir.

Şu şekilde de anlaşılabilir: "din = الدين" kelimesi "kulluk" mânâsına da gelir. (müfredat : فتن) bu anlama göre "insanlar birbirlerine kul/köle olmayıp, sadece Allah'a kul olarak özgür oluncaya kadar" manasındadır. Allah'ın dini, baskı ve zorlama olmayan özgürlük dinidir. (Bakara 256)

Ayetteki bir hedef zulmün yok olması diğeri ise dinin Allah'a mahsus olmasıdır. Bu hedefi yerine getirmek için uğraşan biri, saldırıya uğrarsa, ona savaşması emir edilir. Yoksa durduk yere savaşmak emir edilmez. Eğer öyle olsaydı âyette "din Allahın oluncaya kadar sizinle çarpışan /savaşan o kimselerle savaşın" demek yerine "din Allahın oluncaya kadar kafirlere karşı savaşın" derdi.

3: "Onlar = هم" zamiri, 36. Ayetteki "Allah'ın yolundan engelleyen" kişilere döner. Bu kişiler engellemeyi sadece mal ile değil, bu ayetin diğer ifadelerinden (mesela "fitne [işkence/baskı] yok oluncaya kadar" ifadesi gibi) ve 36. Ayetin iniş sebebinden anlaşıldığı kadarıyla baskı ve şiddet uygulama ile olmuştur.

Bu ayet islamın savunma amaçlı savaş yaptığının ispatıdır. Eğer amacı durduk yere farkı inançta olan kişilere karşı saldırı olsaydı herhangi bir şart koşmadan "sizden olmayan insanlarla savaşın." derdi.

40) Yüz çevirdiler ise Allah'ın mevlanız[sahibiniz] olduğunu bilin. Ne güzel mevla! Ne güzel devamlı yardımcıdır!

41) Allah, her şeye imkanı olan iken, Furkan [gerçeğin ve yalanın ayrılma] gününde yani iki topluluğun karşılaşma gününde Allah'a ve kulumuza indirdiğimize inanmışsanız, ganimet [elde] ettiğiniz herhangi bir şeyden, beşte biri kesinlikle Allah'a, yani¹ elçi'ye², yakınlık sahiplerine, yetimlere, yoksullara ve yolculara ait olduğunu bilin.

1: Buradaki (و) harfi sıla olarak kabul edilebilir (zad'ul mesir) çeviri buna göre yapıldı. Geriye kalan 4/5, gazilere gider.

Buradaki (و) harfini atıf kabul edenler ganimeti altıya bölmüş, hükmü buna göre açıklamıştır. Buna göre ayetin bu kısmı "beşte biri kesinlikle Allah'a, Elçi'ye, yakınlık sahiplerine..." manasındadır.

Allah'ın hakkının devlet hazinesine gideceği de, kabe'ye gideceği de söylenmiştir (beydavi)

2: Elçimiz bugün hayatta olmasa bile, onun konumuna sahip olan kişiler devlet yöneticisi veya ordu komutanı olan kişiler bu payı alır (kadı beydavi) Elçinin hakkının kamuya harcanması da mümkündür. Çünkü Elçimiz sağlığında kendi payını böyle harcanmıştır (kadı beydavi)

42) O vakit, onlar en uzak vadide iken siz en yakın vadideydiniz ve kervan sizden daha aşağıdaydı. Şayet sözleşme yapsaydınız, mutlaka sözleşmenizde ayrılığa düşerdiniz. Fakat Allah'ın yapılmış olan bir emri tamamlaması için ki, helak olanın, açık bir kanıttan

helak olması ve yaşayanın açık bir kanıttan yaşaması için [böyle oldu]. Kesinlikle Allah, gerçekten bir devamlı işitendir, bir devamlı bilendir.

43) O vakit Allah, uykunda sana onları az olarak gösteriyordu. Şayet sana çok gösterseydi, mutlaka korkarak zayıf düşerdiniz¹ ve emir hakkında mutlaka çekişirdiniz. Fakat Allah sağlık verdi. Kesinlikle o, göğüslerin özünü devamlı bilendir.

1: (müfredat : فشل)

44) O vakit Allah, yapılmış bir emri[işi] tamamlaması için size onları, karşılaştığınız zaman gözlerinizde az olarak gösteriyordu ve onların gözlerinde sizi azaltıyordu. Emirler[işler] sadece Allah'a döndürülür.

45) Ey inanmış olanlar! Herhangi bir birlik ile karşılaştığınızda, sabit olun ve Allah'ı çok hatırlayıp anın, istediğinizi elde edip kurtulmanız beklenir.

46) Allah'a ve elçisi'ne gönülden itaat edin ve çekişmeyin. Aksi halde korkarak zayıf düşersiniz ve rüzgarınız[devletiniz/gücünüz]¹ gider. Sabredin! Kesinlikle Allah sabredenlerle beraberdir.

1: "Rüzgar (ruh=روح)" istiare yoluyla "devlet, güç, galibiyet, başarı, zafer" manalarında kullanılır. (müfredat : روح, zad'ul mesir, kurtubi,)

47) Bir şımarıklık ve insanların gösterişi için yurtlarından çıkmış olanlar gibi olmayın. Onlar, Allah'ın yolundan çeviriyorlar. Hâlbuki Allah onların eylemlerini bir kuşatandır.

48) O vakit, şeytan¹ onlara [yurtlarından bu şekil çıkanlara] kendilerinin eylemlerini süslemiş ve "Bugün, insanlardan sizi yenecek hiçbir [kimse] yoktur. Kesinlikle ben size bir komşuyum." demişti. Ardından, [şeytan] iki bölüğü görünce, topukları üzerinde geri çekildi ve "kesinlikle ben sizden beriyim. Kesinlikle ben sizin görmediğinizi görüyorum. Gerçekten ben Allah'tan korkuyorum. Allah, sonucu [cezası] şiddetli olandır." dedi.

1: Şeytan, bir sıfattır. Kur'an'da "şeytan" ifadesiyle birlikte, "şeytanlar" ifadesinin de geçmesi (mülk 5,) bunu gösteriyor. İçlerinden söz sahibi olan birisi, kötülüğünden dolayı şeytan sıfatına sahip olmuştur.

49) O vakit münafıklar [ikiyüzlülük yapanlar] kalplerinde bir hastalık bulunanlara "Dinleri bunları kandırmış." diyordu. Kim Allah'a güvenip dayandıysa [bilsin ki] Allah devamlı bir üstündür, bir hakimdir/hikmetlidir.

50-51) Gerçeği örtmüş olanları, Melekler onların yüzlerine ve arkalarına vura vura onları vefat ettirirken görseydin... "Tadın yangının azabını! İşte bu, ellerinizin önden hazırladığı [şeyler] ve Allah'ın kullara asla ve asla zulüm edici olmaması sebebiyledir

1: Manayı kuvvetlendirmek için "çokça acımasızlık eden" manasında (ظلام) fiili kullanılmıştır. (ب) harfi cerr'i bu manayı daha da kuvvetlendirir. Ağır bir cezanın ardından, kendisinin zulüm etmediğini söylemesi çelişki değildir. Çünkü onlar, inanan insanlara karşı savaş açmış, eziyet etmişti. Zalime ceza vermemek, mazluma bir zulüm olacağı için Allah ceza vermiş, ceza vermesinin de mazlumlara zulüm etmediğini vurgulamak için böyle bir ifade kullanmıştır.

52) Firavun'un halkı ve onlardan öncekilerin gidişatı gibi... Allah'ın ayetlerinin [hak olduğu] gerçeğini örtüp göz ardı ettiler, Ardından Allah onları ceza gerektiren işleri¹ sebebiyle yakaladı. Kesinlikle Allah güçlüdür, sonucu [cezası] şiddetli olandır.

1: "Zenb=ذنب" kelimesi "kuyruk" manasındadır. Bu kelime nokta-i nazardan sonucu ceza gerektiren her şey için kullanılmıştır. (müfredat : ذنب)

53) İşte bu, Allah'ın herhangi bir millete kendisini verdiği bir nimeti, kendileri kendi benliklerindeki değiştirene kadar, değiştirici olmamasından ve Allah'ın devamlı işiten, devamlı bilen olmasından dolayıdır.

54) Firavun'un halkının ve onlardan öncekilerin gidişatı gibi... RAB'lerinin ayetlerini [mucizelerini] yalanladılar. Ardından onları cezayı gerektiren işleri sebebiyle helak ettik ve Firavunu'nun halkını boğduk. Her biri zalimdi.

55-56) Kesinlikle Allah'ın katında, kımıldananların en kötüsü (şerlisi), gerçeği örtmüş olanlar yani¹ onlardan kendileriyle anlaşma yapmış olduğun sonra da her defasında hiç sakınmaksızın kendi anlaşmalarını bozanlardır². Artık onlar inanmıyorlar.

1: 56. ayetin başındaki ismi mevsul [الذین] bir önceki (55.) ayetteki ismi mevsul'den [الذین] bedeldir (Halebi:duru-l mes'un)

1: "küfr=كفر" bir şeyi örtmek demektir. (müfredat : كفر) Allah, kur'an'da zinayı yasakladığı halde tecavüz eden; Allah, haksız yere öldürmeyi yasakladığı halde masum bir insanı öldüren herkes "eylemde küfr işlemiş" sayılır. Çünkü Allah'ın emrini çiğnemek bile onun hükümlerini örtmek (yani küfr) sayılır.

Ayetler birbirlerini açıklar. Enfal 22. Ayette, Allah'ın katında debelenenlerin en şerlisi için gerçeğe karşı sağır, dilsiz ve akıl etmeyen kimseler olduğu söylendi. Bir insan, zulmü görüyor, buna karşı sağırlık yapıyor, zulmü söylemek yerine sessiz kalıyor ve aklını kullanmak yerine yalanlara takılmaya devam ediyorsa o insan da Allah'ın katında debelenenlerin en şerlisi yani "kafir [gerçeğini örten]" sayılmaktadır. Yani bu ayetlere göre kötülük yapanları geçin, kötülüğe sessiz kalanlar bile bu ayetin anlattığı kategoriye giriyor.

2: Kureyza oğulları (Beni Kureyza) yahudileridir. Kendileri düşmana yardım etmemek adına peygamber ile anlaşma yapmışlardı. Bu anlaşmayı her defasında bozdular. Son bozmaları ise hendek savaşında olmuştu. (kurtubi, beydavi, taberi)

57) Artık, harp'te onlara¹ denk gelersen, onlar sayesinde arkalarındaki kimselere gözdağı ver². Düşünmeleri beklenir.

1: Zamir, önceki ayette anlatılan anlaşmayı bozan kişilere dönüyor. Bu ayetten anlaşıldığı üzere, peygamber beni kureyza savaşında sadece anlaşmayı bozan yahudilere ceza vermiştir. İçlerinde anlaşmaya sadık kalan masum yahudilere ceza vermemiştir.

2: (müfredat: شرد)

58) Herhangi bir milletten bir ihaneti mutlaka bekliyorsan¹ bir eşitlik üzerine onlara [anlaşmayı] at². Kesinlikle Allah, hainleri sevmiyor.

1: "Havf=خوف" Herhangi bir düşünce veya bilgi olan bir belirtiden dolayı, hoş görülme bir şey beklentisine girmektir. Bu kelime "bilmek" anlamında da kullanılabilir (müfredat: خوف) "ihanet eserleri açığa çıkarsa" manasında olması da mümkündür (Taberi) bu ayette "zan, korku" anlamında değildir. Çünkü ayette tekit eden nun [ن] harfiyle bu fiil kullanılmıştır.

2: Meful [nesne] hazf edilmiştir. Ayetteki "nebeze=نبتذ" fiili normalde "bir şeyi değersiz bularak atmak" mânâsına gelir. Ancak isfehâni burada (özetle) "barış anlaşması yap, onlar sadık kaldığı sürece sende sadık kal" manasında olduğunu söylemiştir. (müfredat : نبتذ)

59) Gerçeği örtmüş olanlar sakın öne geçtiklerini sanmasınlar. Kesinlikle onlar aciz bırakmazlar.

60) Onlar [barış anlaşmasını bozanlar/savaşanlar]¹ için gücünüzün yettiğince herhangi bir kuvvetten ve kendisiyle Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan berideki sizin kendilerini bilmediğiniz Allah'ın kendilerini bildiği diğerlerini kendileriyle korkutacağınız bağlanmış bineklerden² hazırlayın. Allah'ın yolunda herhangi bir şeyden ne harcarsanız, size tamamen verilir ve zulüm olunmazsınız.

1: Zamir, önceki ayetlerde anlatılan kişilere yani anlaşmayı bozan kişilere dönüyor. Bu kişilerin bozduğu anlaşmanın, barış anlaşması olduğunu hemen sonraki Ayette barışa gelmeleri halinde barışın kabul edilmesinin emir edilmesinden anlıyoruz. Buna göre ayetteki kişiler ya savaş açanlar ya da barışı bozanlar olmalıdır.

2: "El-hayl= الخيل" ismi at ve binek topluluğu için kullanılır (müfredat : خيل) genelde bunun, savaş için hazırlanan atlar olduğu söylenmiştir (kadı beydavi, kurtubi, Fahreddin Razi)

61) Onlar [savaş açanlar] barışa meyil ederlerse barışa¹ meyil et ve Allah'a güvenip dayan (tevekkül et). Kesinlikle o devamlı işitendir, devamlı bilendir.

1: "Ha=ها" zamiri "selm=السلام" yani barışa işaret ediyor. (Halebi:duru-l mes'un) islamın barışı emir ettiğinin en açık kanıtı bu ayettir.

İslamı savaş dini gibi göstermeye çalışanlar bu ayetin nesh edildiğini savunmuştur. Ancak bu Ayetin nesh edilmediğini kabul eden sahabeler de mevcuttur. (kurtubi)

Kur'an önceki kitapları nesh eder. Kur'an içinde nesh olsa bile, bu ayeti nesh eden herhangi bir ayet yoktur. Savaş ayetleri savaş ortamında, bu ayet ise barış ortamında geçerlidir.

62) Eğer seni oyuna getirmeyi istiyorlarsa [bil ki] kesinlikle Allah sana yeter. O, seni yardımıyla ve inançlılarla güçlendirendir.

63) Onların [inançlıların] kalplerinin arasını uzlaştırdı. Sen, yerde [dünyada] ne varsa hepsini harcamış olsaydın onların kalplerinin arasını uzlaştıramazdın; fakat Allah onların arasını uzlaştırdı. Kesinlikle o devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

64) Ey Nebi! Sana ve inançlılardan sana bağılı olanlara Allah yeter.

65) Ey Nebi! İnançlıları (o) savaşa [savunma ve koruma savaşına¹] teşvik et. Eğer sizden sabreden yirmi [kişi] olursa, iki yüz [kişiyi] yener. Eğer, sizden yüz [kişi] olursa, gerçeği örtmüş olanlardan bin [kişiyi] yener. Çünkü onlar [gerçeği örtenler] anlamayan bir millettir.

1: "Savaş" yani (القتال) sözü marife [belirli] gelmiş olmasından dolayı bu savaş belirli bir savaştır. Savaşın hangi savaş olduğu bu surenin 36-61 ayetlerinde ve kur'an'ın diğer ayetlerinde anlatıldığı üzere (bakara 190-194, Nisa 75) savunma amaçlı veya mazlumları koruma amaçlı olan bir savaştır.

Savaş esnasında her lider, askerlerini savaşa teşvik eder. Bu durum liderin savaş taraftarı olduğu anlamına gelmez.

66) Şimdi Allah sizden [sorumluluğu] hafifletti¹ ve sizin içinizde bir zayıflık olduğunu bildi². Artık sizden sabreden yüz [kişi] olursa, iki yüz [kişiyi] yener. Allah, sabredenlerle beraber iken sizden bin [kişi] olursa, Allah'ın izniyle iki bin [kişiyi] yener.

1: Bu iki ayet arasında bir nesh [hükmü kaldırma] yoktur. Eğer zayıflık varsa bu ayet (1'e 2) geçerli; eğer zayıflık yoksa önceki ayet (1'e 10) geçerlidir. Zayıflık olduğu için Allah yardım etmiştir. Bundan dolayı onların sorumluluğu hafifledi.

Nesh olduğunu iddia edenlere göre ise önceki ayetin dolaylı olarak "1 müslüman 10 kişiyi yenmeli" şeklinde emir manasındadır. Bu ayet ise önceki ayeti nesh etmiş artık 1 müslüman 2 kişiye dayanmak zorundadır.. (Fahreddin Razi)

Bu iki ayet "önceden zayıflardı şimdi ise sayıca çok oldukları için sorumluluk hafifledi" şeklinde açıklayan da mevcuttur (kadı beydavi)

2: "Bildi" ifadesinden hareketle "Allah, eylemleri ortaya çıktıktan sonra bilir" sonucunu çıkaranlar olmuştur (Fahredden Razi).

Ancak, iradenin sonucunun Allah tarafından bilindiğini düşünenlerin görüşünü kısaca şöyle anlatabiliriz:

Arapçada, "görmek(ارِي)", "bilmek(علم)", "korkmak(خوف)" eylemleri, birbiri yerine kullanılabilir. Örneğin fil suresinin 1. Ayetinde "RAB'binin fil ashabına ne yaptığını görmedin mi?" denilir. Halbuki peygamber bunu görmedi (لم يري) sadece, Allah'ın kendisine haber vermesi sayesinde bunu bildi (علم). Bu Ayette görmek, "bilmek" anlamındadır. Buradan hareketle, bu ayetteki "bilsin" ifadesini, "görsün, ezeli ilmi ile bildiğini görsün (açığa çıkarsın)" şeklinde anlamak mümkündür.

67) Bir nebi için, yerde [bölgede] katı oluncaya[kontrolü altına alıncaya] kadar kendisine ait esirler olması [doğru] olmaz!¹ Allah, ahireti [sonu] istemekteyken, siz dünyanın [ilkin] geçici olanını (malını) istiyorsunuz. Allah bir devamlı üstündür, bir hakimdir/hikmetlidir.

1: Bu ayetin, Muhammed 4. Ayetle nesh olduğunu iddia edenler olmuştur. Ancak nesh edici herhangi bir şey yoktur. Çünkü bu ayet, savaşta katı oluncaya [galip gelinceye, hakim oluncaya] kadar esir almanın yasak olduğunu belirtmiştir. Tamamen yasak olduğunu değil.

68) Şayet Allah'tan bir yazı öne geçmiş olmasaydı, aldıklarınız[esirler] hakkında size büyük bir azap mutlaka dokunmuştu.

69) Artık ganimet [elde] ettiğinizden helal ve temiz olarak yiyin[alın] ve Allah'a (karşı gelmekten) sakının. Kesinlikle Allah çok bağışlayandır, bir rahimdir.

70) Ey Nebi! Esirlerden ellerinizde bulunan kimselere "Eğer Allah kalbinizde bir hayır biliyorsa, sizden alınanlardan daha hayırlı olanını size verir ve sizi bağışlar. Hâlbuki Allah çok bağışlayandır, bir rahimdir." de.

71) Sana ihanet [etmeyi] istiyorlarsa, [bil ki] önceden Allah'a ihanet etmişlerdi. Ardından Allah devamlı bir bilen, bir hakim/hikmetli olarak onlardan imkan verdi [onları ele verdi].

72) Gerçek şu ki, inanmış, hicret etmiş, Allah'ın yolunda [iyilik yolunda] malları ve canları ile cihad [çaba] sarf etmiş olanlar ve (insanları) barındırmış ve yardım etmiş olanlar (evet!) işte onlar, birbirlerinin velileridir. İnanmış ve hiç hicret etmemiş olanlara [gelince] onlar hicret edene kadar onların velayetinden size ait hiçbir şey yoktur. Eğer, dinde sizden yardım isterlerse yardım etmek size [düşer]; ancak sizinle kendileri arasında pekiştirilmiş bir anlaşma bulunan bir millete karşı [yardım isterlerse] bu durum hariçtir [yardım etmek size düşmez]. Hâlbuki Allah, eylemlerinizi bir devamlı görendir.

73) Gerçeği örtmüş olanlar birbirlerinin velileridir. Eğer onu yapmazsanız [birbirinizin velileri olmazsanız]¹, yerde [dünyada] bir fitne ve büyük bir fesat [terör, kaos] oluşur.

1: Zamir gerçeği eylemlerine işaret etmektedir. Yani "siz onların yaptığı gibi birbirinize veli olmaz, birbirinize destek çıkmazsanız" manasındadır. Bunun önceki ayette anlatılan kurallara dönmesi de mümkündür.

74) inanmış, hicret etmiş, Allah'ın yolunda [iyilik yolunda] malları ve canları ile çaba sarf etmiş olanlar ve (insanları) barındırmış ve yardım etmiş olanlar (evet!) işte hak olarak [kesin olarak] inançlılar onlardır. Onlar için bir bağışlanma ve değerli bir rızık vardır.

75) Sonradan inanmış, hicret etmiş ve sizinle birlikte çaba sarf etmiş olanlara [gelince] işte onlar sizdendir. Rahim sahipleri[akrabalar], Allah'ın kitabında birbirlerine daha önceliklidir. Kesinlikle Allah, her şeyi bir devamlı bilendir.

TEVBE (9)

1) [Bu]¹ Ortak yapanlardan anlaşma yapmış olduklarınıza yönelik, Allah ve elçisin'den bir beri² oluşturun.

1: "Beraetun=براءة" kelimesi hazf edilmiş bir müptedanın haberidir. Bu müpteda (هذه) zamiridir.

2: Anlaşması iptal edilen kişiler müşriklerin hepsi değildir sadece anlaşmayı bozan kişilerdir. Çünkü 4. Ayette ve 7. Ayette anlaşmayı bozmayan kişilerle anlaşmaya devam edilmesi emir ediliyor

Diğer müşriklerle anlaşmanın iptal edilme sebebi ise ilk olarak kendilerinin anlaşmayı bozmasıdır. Çünkü Enfal 55. Ayette peygambere anlaşmayı bozan kişilere karşı anlaşmayı atması gerektiği söylenmişti. Onlar anlaşmayı bozduğu zaman, bu ayet gereğince Allah da anlaşmayı atmıştır. Ayrıca 13. Ayette bu müşriklerin anlaşmayı bozduğu ve savaşı ilk defa başlatan kişilerin kendileri olduğu yazmaktadır.

İniş sebebi hakkında, peygamberin sefere çıkmasının ardından müşriklerin anlaşmayı bozduğu anlatılmaktadır (Fahreddin Razi) bazı bilgilere göre de, barış anlaşmasının bozulması üzerine bu ayetler gelmiştir (kurtubi) bu durum, yaptığımız açıklamayı doğruluyor.

2) "Artık yerde [bölgede] dört ay seyahat edin. Kendinizin, Allah'ı aciz bırakıcılar olmadığını ve Allah'ın, kâfirleri [gerçeği örten kimseleri] rezil edici olduğunu bilin"

3) Allah'ın (o) ortak yapanlardan beri oluşu ve elçisinin de [beri oluşu], en büyük hac gününde, Allah ve Elçisi'nden insanlara yönelik bir ilandır. Artık, [anlaşmayı bozmaktan yana] tevbe etmişseniz, bu sizin için daha iyidir (hayırlıdır) ; yüz çevirdiyseniz, Allah'ı aciz bırakıcılar olmadığını bilin. Gerçeği örtmüş olanları can yakıcı bir azapla müjdele!

4) Ancak, ortak yapanlardan anlaşmış olduğunuz sonra size hiçbir şeyi hiç eksiltmemiş¹ ve size karşı herhangi biriyle hiç sırt sırta vermemiş [destek çıkmamış] olanlar [hükümün]² haricindedir. Anlaşmalarını müddetlerine kadar onlara tamamlayın. Kesinlikle Allah, korunup sakınanları sever.

1: Burası "nekada=نقض" fiili ile de okunmuştur. (zamaşşeri:keşşaf) bu durumda "Size [anlaşmadan] hiçbir şeyi bozmamış" anlamındadır.

2: Buradaki istisna, 1. Ayetten veya önceki ayetten istisnadır (Fahredden Razi, keşşaf sahibi) yani anlaşmayı bozmayan ve düşmana destek çıkmayan kişiler, bu ayetlerin kapsamından beridir. Haliyle 5. Ayetteki savaş emri, sadece anlaşmayı bozan müşrikleri kapsamaktadır.

5) Kutsal aylar sıyrılınca [bitince] [belirli]¹ müşrikleri [Allah'a ortak kabul edenleri] nereden bulursanız öldürün! Onları yakalayın, onları [kutsal ibadethaneden] engelleyin² ve onlar için her bir gözetleme yerine oturun. Artık, tevbe ederler, yönelişi ayakta tutar ve zekâtı verirler ise, hemen [kutsal ibadethaneye gelen³] yollarını serbest bırakın. Kesinlikle Allah bir bağışlayandır, bir Rahimdir.

1: Buradaki "el müşrikiyn=المشركين" sözünün başındaki (ال) takısı, bunların belirli müşrikler olduğunu gösteriyor. Önceki ayette anlaşmaya sadık kalan ve düşmana destek çıkmayan kişilerin bu ayetlerin kapsamından muaf olduğu belirtilmesi, 13. Ayette müşriklerin savaşı başlatmış olduğunun belirtilmesi ve diğer ayetlerde sadece savunma amaçlı savaşa (bakara 190-194, Nisa 75) müsaade edilmesi, bu ayetteki müşriklerin sadece savaş açanları, düşmana destek çıkanları ve anlaşmayı bozanları kasıt ettiğini gösteriyor. Buna göre ayetin bu kısmı "...Savaş açan, düşmana destek çıkan ve anlaşmayı bozan o ortak yapanları bulduğunuz yerde infaz edin" manasındadır. Hatta bu ifadenin sadece savaş açanları kapsaması da mümkündür. Çünkü devamında bazı kişilerin tevbe hakkı olduğu söylenmiştir.

2: "hasr= حصر" kutsal mescitten engellemek manasındadır (müfredat : حصر) bu ifadenin kutsal mescitten engellemek manasında olduğunu İbni Abbas da söylemiştir. (Zamahşeri:keşşaf, Fahreddin Razi, beydavi) zaten 28. Ayette açıkça yasaklanmıştır. Bu ayet 28. Ayetle birbirini tefsir etmektedir.

Ayetin kasıt ettiği bu olmak zorundadır, aksi düşünülemez. Çünkü aksi takdirde dine zorlama olurdu. Bu da diğer ayetlerle çelişirdi. (Bakara 256, Yunus 99)

"Herhangi bir insanın belirli bir mekana gelmesini yasaklamak, dine zorlama sayılmaz mı?" sorusu akla gelebilir. Herhangi bir dinin ve ideolojinin kendisine özel ayırdığı bir yer olabilir. Bu yere de o dinden veya ideolojiden olmayan kimselerin gelmesini yasaklanması bir tür zorlama sayılmaz. Örneğin ateizm derneği "Ateist olmayanlar bu derneğe gelemez üye olamaz" diyebilir. Çünkü derneğin kuruluşu tamamen ateistler içindir. Sonuçta kimse inançlılara "Bu derneğe gelmek zorundasınız. Gelmezseniz size savaş açarız" demiyor. Aynı şekilde Kur'an da "Kabe'ye gelmek zorundasınız. Gelmezseniz size savaş açarız." dememektedir. Bu durumda herhangi bir zorlamadan bahsedilemez.

3: Önceki ifadenin kutsal mescit'e girmelerini engellediği için buradaki serbest bırakma, kutsal mescit'e gelen yollarını serbest bırakma manasındadır. İbni Abbas da böyle tefsir etmiştir. (Zamahşeri:keşşaf)

6) Eğer, [belirli]¹ müşriklerden birisi senden yakınlık [güvence] isterse, Allah'ın kelamını duyuncaya kadar hemen ona yakınlık [güvence] sağla. Sonra onu güvenli bir yere ulaştır². İşte bu, onların bilmeyen bir halk olmalarından dolayıdır.

1: Buradaki belirli olan müşrikler [ortak yapanlar], tevbe 5. Ayetteki müşrikler ise, içlerinde savaş açmayan ve sığınmak isteyen kişilerdir. Buna göre tevbe 5. Ayet savaş açan müşrikleri kapsamaktadır. Eğer bu müşrikler 4. Ayetteki bahsedilen müşrikler ise, yine 5. Ayet savaş açanları ve anlaşmayı bozanları kapsar.

2: "Müslüman olmazsa, güvenli bir yere ulaştır" manasındadır (kadı beydavi)
Hatta müşriklerden bir kişi Hz. Ali'ye gelerek "Bizden herhangi bir kimse bu dört ayın bitişinden sonra Muhammed'in yanına gelip de Allah'ın kelamını işitmek isterse veya bir ihtiyacı dolayısıyla gelirse öldürülür mü?" diye sorunca Hz. Ali "hayır," diyerek tevbe 6. Ayeti okumuştur. (Kurtubi, İrşad Ebu-s su'd, zamahşeri:keşşaf, Fahreddin Razi) bütün bu açıklamalar, 5. Ayetin savaş açanlara yönelik olduğunu ispatlıyor. Bu ayet, İslamın barış dini olduğunu ifade eden ayetlerden biridir.

7) [Müşriklerden] kutsal ibadethanenin (Mescidi haramın) yanında karşılıklı anlaşma sağladığınız kimseler, [anlaşmada] size sadık oldukları kadar, siz de onlara sadık olun. [bu kimseler bir yana diğer] müşriklerin [Allah'a ortak kabul edenlerin] Allah katında ve elçisinin katında herhangi bir anlaşması nasıl olabilir?

8) Nasıl? Eğer size karşı üstün olurlarsa, sizin hakkınızda ne bir feryat¹ gözetirler, ne de bir zimmet [anlaşma yapılmış kimse]... Ağızlarıyla[yalanlarıyla]² sizi ikna ediyorlar; kalpleri şiddetle karşı çıkıyor! Çoğunluğu hadlerini aşanlardır.

1: "Feryat" anlamındadır (Zamahşeri:keşşaf). "anlaşma, akrabalık bağı," manasında olduğu ve İbranice "Tanrı" manasında olduğu söylenmiştir. (Kurtubi, zamahşeri:keşşaf, kadı beydavi, müfredat : لا)

2: Bu ifade Kur'an'da genel olarak yalana işaret etmek amacıyla kullanılır (müfredat : فوه)

9) Allah'ın ayetlerini [mucizelerini] az bir bedel olarak sattılar böylece onun [Allah'ın] yolundan engellediler. Gerçekten, onların bulunmakta oldukları eylemleri ne kötüdür!

10) Herhangi bir inançlı hakkında ne bir feryat gözetirler, ne de bir zimmet [anlaşma yapılmış kimse]. İşte onlar, haksızlık edenlerin ta kendisidir

11) Eğer, tevbe ederler, yönelişi ayakta tutar ve zekâtı verirler ise, artık dinde kardeşlerinizdir. Ayetleri [mucizeleri] bilen bir halk için açıklıyoruz.

12) Eğer, kendilerinin anlaşmalarından sonra kendi yeminlerini bozarlarsa ve dininiz konusunda olay çıkarırlarsa, küfrün [gerçeği örtmenin] liderleriyle savaşın. Gerçekten onlara ait yeminler yoktur. Son vermeleri beklenir.

13) [Savaşı] size karşı ilk defasında kendileri başlatmış olduğu halde, yeminlerini bozmuş ve elçiyi çıkarmaya [sürgün etmeye] kalkışmış bir milletle savaşmıyor musunuz? Onlardan çekiniyor musunuz? O halde [bilin ki] inançlı idiyerseniz Allah'ın kendisinden çekinmeniz daha haklıdır.

14-15) Onlarla [Savaşı ilk başlatan, yeminlerini bozan ve elçi'yi çıkarmaya kalkışmış kişilerle¹] savaşın da Allah sizin ellerinizle onlara azap etsin, onları rezil etsin, onlara karşı size yardım etsin, inançlı bir milletin göğsüne şifa versin ve [inançlıların] kalplerinin şiddetli öfkesini gidersin. Allah kimi tercih ediyorsa onun tevbesini kabul ediyor. Allah, devamlı bir bilendir, bir hakim/hikmetlidir.

1: "Hum=هم" yani "onlar" zamiri önceki ayetteki kişilere işaret etmektedir. Yani "onlar" dediği, savaşı ilk defa başlatan kişilerdir.

16) Yoksa, bırakılacağınızı mı sandınız? Allah, sizden cihad [çaba sarf] eden ve Allah'tan, elçisin'den ve İnançlılardan beride hiç sırdaş edinmemiş olanları henüz bilmedi. Allah, eylemlerinizi bir devamlı haberdardır.

17) Müşriklerin, kendi benliklerine karşı kendi küfürlerine [gerçeği örtmelerine] şahitler iken, Allah'ın ibadethanelerini onarmaları [doğru] olmaz. İşte eylemleri boşa çıkanlar onlardır. Onlar ateşte kalıcıdır.

18) Allah'ın ibadethanelerini sadece Allah'a ve ahiret [son] gününe inanmış, yönelişi (namazı) ayakta tutmuş, zekâtı vermiş ve ancak Allah'tan çekinmiş kimseler onarır. Artık, işte bunların doğru yolu bulucular olması umulur.

19) Hacılara su taşınmasını ve kutsal ibadethanenin (Mescidi haramın) onarılması görevini, Allah'a ve ahiret [son] gününe inanan ve Allah'ın yolunda çaba sarf eden kimsenin [eylemi] gibi mi saydınız? Allah'ın katında eşit olmazlar. Allah, zalimler milletine doğru yolu göstermez.

20) İnanmış, hicret etmiş, Allah'ın yolunda malları ve canları ile Cihad [çaba sarf] etmiş olanlar Allah'ın katında derece bakımından daha büyüktür. İşte onlar kazananların ta kendileridir.

21-22) Efendileri onları kendisinden bir rahmetle; bir rıdvanla[çokça razı oluşla] ve kendileri için içinde devamlı¹ nimetler bulunan cennetlerle müjdeliyor. Onların [cennetleri] içinde ebedi olarak kalıcıdırlar. Gerçekten Allah.. büyük bir ödül kendisinin katındadır.

1: "İkame = إقامة" kelimesinin "süreklilik" manasında olduğunun ispatıdır.

23) Ey inanmış olanlar! Eğer, küfrü [gerçeği örtmeyi] inanca karşı daha çok seviyorlarsa [tercih ediyorlarsa] atalarınızı ve kardeşlerinizi veliler [rehberler¹] edinmeyin. Sizden kim onları veli yaparsa, artık onlar zalimlerin ta kendisidir.

1: Veli kelimesinin "dost" manasında olmadığını ve "rehber" manasında olduğuna dair delilleri görmek için Maide 51. Ayetin dipnotuna bakınız.

Veli edinmemek, onları düşman kabul etmek manasında değildir. Çünkü lokman 15. Ayette Allah, şirk konusunda anne ve babaya itaat etmemeyi ama bununla birlikte dünyada onlarla güzel biçimde yakınlığı korumayı emir etmektedir.

Haricen enam 151.ayette - inanç farkı gözetmeden - Tevhidden sonra en önemli emrin anneye babaya iyilik olduğu söylenmiştir.

24) "Eğer atalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşiretleriniz, kazandığınız mallarınız, durgunluğundan çekindiğiniz ticaretiniz ve razı olduğunuz yurtlarınız, size Allah'tan, elçisin'den ve onun [Allah'ın] yolunda çaba sarf etmekten daha sevgili geldiyse, Allah emrini getirinceye kadar gözetleyin. Allah haddini aşanlar milletine yol göstermez.

25) Elbetteki Allah pek çok vatanda ve huneyn gününde size yardım etmişti. O vakit çokluğunuz hoşunuza gitmişti de, hiçbir açıdan size yeterli gelmemiştir. Yer [dünya] genişliğiyle size dar gelmişti sonra kaçarak yüz çevirdiniz.

26) Sonra Allah, elçisi'ne ve inançlılara huzurunu indirdi. Hiç görmediğiniz askerleri indirdi ve gerçeği örtmüş olanlara azap etti. İşte bu kafirlerin [gerçeği örtenlerin] karşılığıdır.

27) Dahası Allah, bundan[bu olaydan] sonra kimi tercih ediyorsa onun tevbesini kabul ediyor. Allah çok bağışlayandır, bir rahimdir.

28) Ey inanmış olanlar! [belirli] Müşrikler [ortak yapanlar] sadece [manevi açıdan]¹ kirlidir. Bundan dolayı, bu yıllarından sonra kutsal ibadethaneye (mescidi harama) yaklaşmasınlar². Eğer, bir fakirleşmeden korkmuşsanız, [bilin ki] -Allah tercih etmişse- kendi ikramından sizi zengin edecektir [yeterli gelecektir]. Kesinlikle Allah bir devamlı bilendir, bir hakimdir/hikmetlidir.

1: Müşriklere "kirli" denilmesi onların kötü eylemlerinden dolayıdır. Çünkü 1-14 ayetlerinde kendilerinin anlaşmayı bozduğu, güç ellerinde olsa Müslümanların kendilerine davrandığı kadar insafı davranmayacak oldukları, Elçiyi çıkarmaya kalkışmış oldukları ve savaşı ilk defa başlatan kişilerin kendileri olduğu söylenmiştir. Bu eylemlerinden dolayı, Allah onları "kirli" olarak değerlendiriyor.

Kirillik, onların şirk inançlarından dolayı da olabilir.

2: Tevbe 5. Ayette "Onları [kutsal mescit'ten] engelleyin..." ifadesi bu ayetle bağlantılıdır.

29) Kendilerine kitap verilmişlerden olup¹ Allah'a ve ahiret [son] gününe inanmayan, Allah'ın ve elçisinin haram ettiğini haram etmeyen, hakkın dinini din edinmeyenlere karşı kendileri zillet halinde olarak o cezayı² elden [gönüllü olarak]³ verene kadar savaşın.

1: Ayetin bu kısmı, hükmün, 'kendilerine kitap verilmiş kimseler[Yahudi ve Hristiyanlar]' ile sınırlı olduğunu gösteriyor. Yani herkes için geçerli değildir. Ancak uygulamada, müslüman olmayan herkes için uygulanmıştır.

Ankebut 46. Ayette şöyle denir "kitap halkıyla ancak en güzel şekilde mücadele edin. Onlardan zulüm etmiş kimseler hariç" Zulüm etmeyen kimselerle en güzel şekilde mücadele edeceğiz, ki bu mücadele Fussilet 34. Ayette "İyilik ve kötülük eşit değildir. Onu [kötülüğü] en güzeliyle def et. Bakarsın ki seninle kendisinin arasında bir düşmanlık olan kimse, sanki çok sıcak bir veli [olmuştur]" şeklinde anlatılmaktadır, zulüm eden kimseler ile bu ayette (Tevbe 29) anlatıldığı şekilde mücadele etmek emir edilmiştir. Hac 39. Ayette, zulme uğramış kimselere savaşma izni verildiğine göre bu Ayette (Tevbe 29) kendileriyle savaşılması emir edilen kişiler de müslümanlara zulüm eden kişilerdir.

2: "Cizye =الجزية" genelde "müslüman olmayan kişilerin, islam ülkesinde kendilerinin can, mal ve inanç güvenliklerinin sağlanması şartıyla ödeyecekleri bedel olarak bilinir. Ancak ayette, 'kendilerine kitap verilmiş kimseler' ile sınırlaması, bu uygulamanın bu ayetle bağlantılı olmadığını gösteriyor. "peygamberin uygulaması bu şekildedir" mantığıyla bu ayetin cizye ile ilgili olduğu kabul edilmiş ve üstte açıklandığı şekilde uygulanmıştır.

Günümüzde Bu cezanın, savaş tazminatı olduğu da söylenmiştir. Çünkü dil açısından "cizye" kelimesi "ceza [karşılık]" kökünden gelir. Buna göre savaş açan kişilerin, savaş açtıkları için verdikleri zarardan dolayı savaş tazminatı ödemesi gerekir.

Bunun Muhammed 4. Ayette anlatılan esirlerin, vereceği "karşılık (fidye)" olduğu da söylenmiştir. Ancak bu yorum, günümüzde yapılan bir yorum olup geçmişte yapıldığına dair bir bilgi mevcut değildir.

3: "Kendilerine sağlanan bu nimet sayesinde, gönüllü olarak içten gelerek bu karşılığı vermeleri" manasındadır (müfredat : يد)

30) (o) Yahudiler "Üzeyir, Allah'ın oğludur" dedi¹. Hristiyanlar "Mesih, Allah'ın oğludur" dedi. İşte bunlar, onların ağızlarıyla [uydurdukları²] sözleridir. Kendi [sözlerini]³, daha önceden gerçeği örtmüş olanların sözüne benzetiyorlar. Allah ile savaşmaya çalıştılar⁴. Nasıl da [Gerçeklerden yalanlara] ters çevriliyorlar?

1: Tevratta, Üzeyirin Allah'ın olduğuna dair bir ayet yoktur. Ancak peygamberin zamanında bir takım Yahudilerin "Sen kıblemizi terk etmiş ve Üzeyirin Allah'ın oğlu olmadığını iddia etmişken, biz nasıl sana uyalım?" dediği söylenmiştir. (zad'ul mesir) Eğer, böyle bir iddiada bulunan yahudiler olmasaydı, mutlaka karşı çıkanlar olurdu. (اليهود) isminin başındaki (ال) takısı belirli olan kişileri kastetmek için kullanılmıştır. Yani belirli yahudiler böyle bir iddiada bulunmuştur.

2: "Ağızları" sözü, kur'an'da genel olarak yalana işaret etmek amacıyla kullanılır (müfredat : فوه)

3: Muzaf hazf edilmiştir, muzafun ileyh onun yerine geçmiştir. Cümle aslen (يضاهى) şeklindedir (keşşaf sahibi, kadı beydavi)

4: "Ka'tele= قاتل" sözü, mufaale (karşılık yapılan eylem) babından bir fiildir. Bunun beddua manasında olduğu söylenmiştir ancak doğrusu bu kelimenin "Allah ile karşılık savaşıacak hale geldiler" manasında olmasıdır (müfredat : قاتل) tıpkı bakara 278. Ayette "...Allah ve Elçisi tarafından bir harp içinde bulunuyorsunuz..." ifadesine benzer. Maide 33. Ayette "Allah ve Elçisi ile harp etmeye çalışan" ifadesi de buna örnektir.

31) Din adamlarını ve Rahiplerini, Allah'tan beride RAB'ler edindiler. Meryemin oğlu Mesih'i de [Rab edindiler]. Kendileri ancak bir tek Tanrıya kulluk etmekle emrolundu. Ondaki [o tek Tanrıdan] başka hiçbir Tanrı yoktur. Onların ortak yaptıklarından yücedir.

32) Ağızlarıyla [yalanlarıyla] Allah'ın aydınlığını [İslamiyeti] söndürmeyi istiyorlar. Allah, kendi aydınlığını (nurunu) tamamlamaktan başkasına şiddetle karşı çıkıyor. Kâfirler hoşlanmasa bile...

33) O, müşrikler hoşlanmasa bile elçisini doğru yol rehberi (hidayet) ve hakkın diniyle ona dinin tamamını öğretmek¹ için gönderendir.

1: "Zahera ale=ظهر على" ifadesi "Onu öğrendi" anlamına gelir. İf'al formundan "ezhara ale=أظهر على" ifadesi ise "Ona öğretti" anlamına gelir. Bunun delili ise kur'an'da bu ifadenin kullanımınıdır. Örneğin tahrim 3 "Allah ona (Nebi'ye) onu öğretti [وَإِذْ أَخْبَرَهُ اللَّهُ أَنَّكَ كَتَبْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّا نَظُنُّكَ مِنَ الْغَالِبِينَ]" kehf 20 "Eğer sizi öğrenirlerse [إِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ]"

Genellikle "Galip getirmek" manasında anlaşılması ve "ed-din=الدين" kelimesi Cins adı kabul edilerek "Dinler" anlamı verilmiştir. Bu durumda "Kendi dinini diğer dinlere üstün getirmek için" anlamı verilmiştir.

34) Ey inanmış olanlar! Gerçekten din adamlarından ve rahiplerden çoğunluğu, insanların mallarını mutlaka batıl olarak [haksız yollarla] yiyorlar ve Allah'ın yolundan çeviriyorlar. Altını ve gümüşü biriktirip saklayıp da Allah'ın yolunda onları [biriktirdiklerini] harcanmayanlara [gelince] onları can yakıcı bir azapla müjdele!

35) Onların [biriktirip sakladıklarının] üzeri cehennem ateşinde kızdırılıp, bunlarla alınları, yanları ve sırtlarının dağlanacağı gün [azaba uğrarlar]¹ "Bu, kendi canınız için biriktirip sakladıklarınızdır. O halde Tadın biriktirip saklamakta olduğunuz (şeyleri) tadın!" [denilir]²

1: "Gün" [يوم] kelimesi takdiri bir "azaba uğrarlar" fiilinin zarfıdır. (Halebi:duru-l mes'un)

2: Hazf edilmiştir.

36) Gerçekten Allah'ın katında ayların sayısı, gökleri ve yeri [tüm evreni] yarattığı günde Allah'ın kitabındaki ay¹ olarak on ikidir. Onlardan dördü kutsaldır (haramdır). İşte bu, en doğru dindir. O halde onların [o ayların] içinde, kendi benliğinize/birbirinize zulüm etmeyin. [Müşriklerin] size topyekun bir halde saldırması gibi, siz de müşriklerle topyekun bir halde savaşın. Allah'ın korunup sakınanlarla birlikte olduğunu bilin.

1: "Şehran=شهران" kelimesinin devamındaki ifadeler kendisinin sıfatı olması da mümkündür. (Halebi:duru-l mes'un) çeviri buna göre yapıldı.

37) [Kutsal ay'ı]¹ ertelemek, sadece 'küfürde [gerçeği örtmekte] bir artma'dır. Gerçeği örtmüş olanlar, Allah'ın haram ettiğinin sayısını denk getirip böylece Allah'ın haram ettiğini helal etmeleri için, onu [ertelemeyi] bir yıl olarak helal; onu [ertelemeyi] bir yıl olarak da haram sayarlarken, onunla [ertelemeyle] saptırılırlar. Kendi eylemlerinin kötüsü kendilerine süslendi. Allah, kafirler [gerçeği örtenler] milletine yol göstermez.

1: "Nesi=نساء" kelimesi, kutsal Ay'ı erteleme manasında kullanılır (müfredat : نساء) önceki ayette ve tevbe 1-5 ayetlerinde yazdığı üzere, Kutsal Aylarda savaşmak yasaktır. Bazıları savaşmak için kutsal ay'ı erteliyordu. (Fahredden Razi, kurtubi) ayet bunu yasaklamaktadır.

38) Ey inanmış olanlar! Size ne var ki, size "Allah'ın yolunda nefer [seferber] olun"¹ denildiği zaman, yere ağır oldunuz [saplanıp kaldınız]? Ahirete [son hayata] karşılık dünyaya mı [ilk hayata mı] razı oldunuz? O halde [bilin ki] dünya hayatının faydası, ahirette[son hayatta] ancak pek azdır.

1: "Allah yolunda" ifadesiyle kastedilen her ifade, kur'an'ın onay verdiği ve emir ettiği şeyleri kapsar. Kur'an'ın onay verdiği savaş, sadece savunma, koruma, zalim insanlara karşı mücadele, baskıyı yok etmek maksadıyla yapılan savaştır. (Bakara 190-195, Nisa 75, Haç 39) bunların dışında hiçbir şekilde savaşa müsaade yoktur. Savaş açanlar barış istiyorsa, bu durumda Barışı emreder (Enfal 61,) savaş açmadığı sürece, müslüman olmayan kişilere dahi iyilik etmeye müsaade edilir. (Mumtehine 8,) bazılarının sandığının aksine; bu tarz ayetler durduk yere savaşmayı emretmiyor.

39) Eğer, seferber olmazsanız, Allah, her şeye imkanı olan iken size can yakıcı bir azap olarak azap eder, hariciniz bir halkı [sizinle] değiştirir ve hiçbir açıdan ona zarar veremezsiniz.

40) Eğer ona [elçi'ye] yardım etmezseniz [bilin ki] gerçeği örtmüş olanlar onu çıkardığı vakit [Elçi] ikinin ikincisi iken, Allah ona yardım etmişti. O vakit o ikisi mağarada idi. O vakit [Elçi], dostuna "Üzülme, kesinlikle Allah beraberimizdedir." diyordu. Ardından Allah ona huzurunu indirdi, hiç görmediğiniz askerlerle onu güçlendirdi ve gerçeği örtmüş olanların kelimesini en aşağı yaptı. Hâlbuki Allah'ın kelimesi en yücedir. Allah, devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

41) Hafif olarak¹ ve ağır olarak nefer [seferber] olun. Mallarınız ve canlarınız ile Allah'ın yolunda Cihad [çaba sarf] edin². İşte bu, -eğer bilmekte iseniz-, sizin için daha iyidir (hayırlıdır).

1: Bu ifadeler "hafif teçhizatlı ve ağır teçhizatlı", "güçlü ve zayıf", "gönüllü ve gönülsüz (her koşulda)", "zengin ve fakir" gibi pek çok şekilde yorumlamaya uygundur. (zad'ul mesir)

2: "Cihad =جهاد" kelimesi "müdafaa'da[savunmada] düşmana karşı bütün gücünü harcamak" manasındadır (müfredat : جهاد) ancak kelimenin kullanımından anlaşıldığı üzere Cihad savunma savaşıyla sınırlı olmayıp, her türlü çabayı kapsayan bir kelimedir. Örneğin zekat vermek, dini anlatmak, İnsanın nefesine karşı mücadele etmesi de "Cihad" olarak değerlendirilmiştir. Elçiye isnat edilen bir hadiste "Düşmanlarınızla Cihad ettiğiniz gibi arzularınızla Cihad edin" yazmaktadır. Isnat edilen bir başka hadiste "Elleriniz ve diliniz ile kafirlere karşı Cihad edin" yazmaktadır. (müfredat: جهاد) bütün bunlar, verdiğimiz manayı doğruluyor.

42) Şayet, çok yakın bir geçici fayda ve orta yollu bir sefer olsaydı mutlaka sana uyarlardı; fakat, meşakkat[zor yolculuk] onlara uzak geldi. Allah, onların kesinlikle yalancılar olduğunu biliyorken, kendi benliklerini helak ederek "Şayet gücümüz yetseydi, mutlaka ve mutlaka sizinle beraber çıkardık." [diye] Allah'a ant edecekler.

43) Allah seni Affetti¹. Doğru kimseler sana açıkça belli olana ve sen yalancıları bilinceye kadar (beklemeden) niçin onlara izin verdin?

1: Sözün sahibi Allah olduğu için, bu ifade "affetsin" şeklinde dua olarak meal edilemez. Sözün sahibi Allah'tır ancak iltifat gereğince kendisini üçüncü şahıs olarak anlatmıştır.

44) Allah'a ve ahiret [son] gününe inananlar malları ve canları ile çaba sarf etmekte [Cihad konusunda]¹ senden izin istemezler. Allah, korunup sakınanları devamlı bilendir.

1: "Konu Cihad olduğu zaman sana sorma ihtiyacı bile hissetmez, üzerlerine düşeni yaparlar" manasındadır.

45) Sadece, Allah'a ve ahiret [son] gününe inanmayan ve kalpleri şüpheye kapılmış böylece kendileri de şüpheleri içinde gidip gelenler senden [Cihad konusunda] izin isterler.

46) Şayet (cihada) çıkmayı isteselerdi mutlaka onun için bir hazırlıkta bulunurlardı; fakat Allah onların gidişatından hoşlanmadı da onları meşgul etti. "oturanlarla beraber oturun" denildi.

47) Şayet, sizin içinizde[aranızda] (cihada) çıksalardı sizde ancak bir problemi artırırlardı. İçinizde, onlara kulak verenler varken, size fitne [sıkıntı] isteyerek aranızda (problem) koştururlardı. Allah, zalimleri devamlı bilendir.

48) Elbetteki önceden onlar hoşlanmıyor oldukları halde hak gelinceye ve Allah'ın işi açığa çıkıncaya kadar (o) Fitneyi aramışlardı ve sana işler çevirmişlerdi.

49) Onlardan "Bana izin ver ve fitneleme[belaya çekme]"¹ diyen kimseler vardır. Dikkat! Onlar fitnenin [belanın] içine düştü. Kesinlikle cehennem, kâfirleri [gerçeği örten kimseleri] mutlaka bir kuşatandır.

1: "Beni istemediğim bir şeye zorlama, sonra sana baş kaldırır ve günahkar olurum" diyen Münafıkları anlatıyor. (zad'ul mesir)

50) Sana bir iyilik isabet etse, onlar [ikiyüzlüler] üzülür; sana bir felaket isabet ederse, "Biz önceden işimizi (tedbirimizi) almıştık" derler ve mutlu bir halde yüz çevirirler.

51) "Allah'ın bizim için yazdığından başkası bize asla isabet etmez. O bizim mevlamızdır." de. Artık inançlılar sadece Allah'a güvenip dayansın (tevekkül etsin).

52) "Biz size Allah'ın kendi katından veya bizim ellerimizden bir azabı isabet ettirmesini gözetlerken, siz bize iki iyilikten biri dışında [bir şey] gözetleyemezsiniz¹. Artık gözetleyin, kesinlikle biz sizinle birlikte gözetleyenleriz." de.

1: Soru edatı olan (هل) burada (ما) anlamındadır. Devamında (لا) edatı bunu gösteriyor.

53) "İsteyerek veya istemeyerek harcama (infak) yapın (fark etmez!), sizden [infak] asla kabul edilmeyecek! Kesinlikle siz, hadlerini aşan bir millet oldunuz." de.

54) Harcamalarının kendilerinden kabul edilmesinden kendilerini engelleyen ancak Allah'ın varlığı ve elçisini doğru olduğu gerçeğini örtüp göz ardı etmeleri, yönelişe (namaza) ancak tembel bir halde gelmeleri ve ancak istemeyerek harcama (infak) yapıyor olmalarıdır.

55) O halde malları ve çocukları sana hoş gelmesin. Allah, bunlarla [malları ve çocukları ile] Sadece, onlara dünya [ilk] hayatının içinde azap etmeyi ve kendileri kâfirler [gerçeği örtenler] iken canlarının geride kalmasını (yok olmasını) istiyor.

56) Kendilerinin mutlaka ama mutlaka sizden olduklarına [dair] Allah'a ant içiyorlar. Halbuki sizden değiller; fakat onlar çok korkan bir millettir.

57) Şayet, bir sığınma mekanı veya kaçacak yerler¹ veya bir delik bulsalar dı koşu koşu oraya dönerlerdi.

1: (Zamahşeri:keşşaf)

58) Onlardan, sadakalar hakkında seni ayıplayan kimseler vardır. Eğer onlardan [Sadakalardan] kendilerine verilirse razı olurlar; eğer onlardan [Sadakalardan] kendilerine hiç verilmezse bir bakarsın ki kızarlar.

59) Allah ve Elçisi kendilerine ne verdiyse ona razı olup "Allah bize yeter. Allah, kendi ikramından bize verecektir. Elçisi de öyle. Kesinlikle biz sadece Allah'a rağbet edenleriz." deselerdi...

60) Sadakalar Allah'tan bir farz olarak sadece fakirlerin, yoksulların, onun üzerine çalışanların[zekat görevlilerinin], kalpleri kaynaştırılacak kimselerin, boyunduruktakilerin[kölelikten kurtarılacakların]¹, borçluların, Allah'ın yolunun ve yolda kalanların hakkıdır. Allah devamlı bilendir, hakimdir/hikmetlidir.

1: Özgürlük isteyen kölenin özgür bırakılması için Efendisine verilen para veya esir kimselerin bırakılması için verilen para veya doğrudan köleyi hürriyetine kavuşturmak için verilen para manasındadır. (müfredat : رقب, kurtubi, beydavi)

61) Onlardan, nebi'ye eziyet eden ve "o bir kulaktır[çok dinler ve sözü çok dinlenir]"¹ diyenler vardır. "[O] Allah'a inanan, inançlılara güvenen² olarak sizin için bir hayrın kulağıdır. Sizden, inanmış olanlar için bir rahmettir." de. Allah'ın elçisi'ne eziyet edenler (evet!) onlara can yakıcı bir azap vardır.

1: Çok dinleyen ve sözü çok dinlenen manasındadır (müfredat : اذن) söyleyeni dinleyen ve hemen kabul eden manasında olduğu da söylenmiştir (kurtubi) bir nevi Münafıklar, peygamberin her teklifi kabul edeceğini iddia ediyorlar. Ancak devamında "hayrın kulağıdır" denilerek, sadece hayırlı şeyleri dinleyip kabul edeceği söyleniyor.

2: "İman = ايمان" kelimesi, Allah için kullanıldığında (ب) harfi cerr'i ile; inananlar için kullanıldığında (ل) harfi cerr'i ile kullanılmıştır. İnananlara karşı "güvenmek, tasdik etmek, dediklerine inanmak" manasındadır. Mesela Yusuf 17. Ayette, Yusuf'un kardeşleri, babalarına "sen bize inanacak/dediklerimizi tasdik edecek/bize güvenecek değilsin" manasında (ل) harfi cerr'i ile (و ما أنت بمؤمن لنا) demişlerdir.

62) sizi razı etmek için, Allah'a sizin için yemin ediyorlar. Hâlbuki -inançlı olsalardı- Allah ve elçisi onların razı etmelerine daha layıktır (haktır).

63) [Şunu] hiç bilmediler mi; kim Allah ve Elçisi ile sınırlaşırsa, kendisine kesinlikle içinde kalıcı olduğu cehennem ateşi vardır. İşte bu, büyük rezilliktir.

64) Münafıklar [ikiyüzlüler] kalplerinde bulunanları haber veren bir surenin kendilerine [kısım kısım] ineceğinden çekiniyorlar. "Maskara edinmeye çalışın (bakalım!) Kesinlikle Allah, dikkat ettiğinizi (korktuğunuz şeyi) [ortaya] çıkarıcıdır" de.

65-66) Sorsan onlara mutlaka "Biz sadece dalmıştık ve eğleniyorduk." derler. "Allah ile, ayetleri [mucizeleri] ile ve elçisi ile mi alay ediyordunuz? Özür dilemeyin. inancınızın ardından gerçeği örtmüş oldunuz." de. Sizden bir takımı affetsek, (başka) bir takıma, suçlu olduklarından dolayı azap ederiz.

67) Münafık [iki yüzlü] erkekler ve münafık [iki yüzlü] kadınlar tanınmayı [kötülüğü] emrediyor; tanınanı [iyiliği] yasaklıyor ve ellerini kapatıyorlar [cimrilik yapıyorlar] iken birbirlerindendirler. Allah'ı unuttular, [Allah da] onları unuttu [umursamadı]. Kesinlikle Münafıklar, hadlerini aşanların ta kendileridir.

68) Allah, münafık [iki yüzlü] erkeklere, münafık [iki yüzlü] kadınlara ve kafirlere içinde kalıcı oldukları cehennem ateşini söz verdi. O [cehennem] onlara yeter, Allah onları lanetledi [rahmetinden engelledi] ve onlar için sürekli bir azap vardır.

69) Sizden öncekilere [söz verdiği] gibi. Onlar kuvvet olarak sizden daha güçlü; mallar ve çocuklar bakımından çoktu, kendi paylarından faydalanmak istediler. Sizden öncekilerin, kendi paylarından faydalanmak istediği gibi, siz de kendi paylarınızdan faydalanmak istediniz. (yalanlamaya ve boş şeylere) dalmış olanlar gibi (yalanlamaya ve boş şeylere) daldınız. İşte onların eylemleri dünyada [ilk hayatta] ve ahirette [son hayatta] boşa çıkmıştır. İşte onlar, kaybedenlerin ta kendileridir.

70) Kendilerinden öncekilerin yani Nuh'un milletinin, Ad'ın, Semud'un, İbrahim'in milletinin, Medyen dostlarının (ashabı medyen) ve altı üstüne gelenlerin haberi

kendilerine hiç gelmedi mi? Elçileri onlara açık kanıtlarla geldi. Ardından Allah, onlara zulmedecek değildi; fakat onlar kendi canlarına zulmetmekteydiler.

71) İnançlı erkekler ve inançlı kadınlar, tanınanı [iyiliği] emretmekte; tanınmayandan [kötülükten] engellemekte; namazı devamlı olarak gereğince kılmakta, zekâtı vermekte, Allah'a ve elçisi'ne gönülden itaat etmekteyken birbirlerinin velileridir. İşte onlara (evet!) Allah onlara rahmet edecektir. Kesinlikle Allah devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

72) Allah, inançlı erkeklere ve inançlı kadınlara, alt tarafından ırmaklar akan, kendilerinin içinde kalıcı oldukları cennetler ve Adn cennetlerinde güzel yurtlar söz verdi. Allah'tan bir Rıdvan [çokça razı oluş] ise en büyüğüdür. İşte bu, büyük kazanışın ta kendisidir.

73) Ey Nebi! [belirli] kafirlere ve münafıklara [ikiyüzlülere] karşı savunma yap¹[Cihad et]. Onlara karşı sert ol. Onların barınağı cehennemdir, Ne kötü bir dönüş yeridir.

1: "Cihad =جهاد" kelimesi "müdafaa'da[savunmada] düşmana karşı bütün gücünü harcamak" manasındadır (müfredat : جهاد) ancak kelimenin kullanımından anlaşıldığı üzere Cihad savunma savaşıyla sınırlı olmayıp, her türlü çabayı kapsayan bir kelimedir. Örneğin zekat vermek, dini anlatmak, İnsanın nefesine karşı mücadele etmesi de "Cihad" olarak değerlendirilmiştir. Elçiye isnat edilen bir hadiste "Düşmanlarınızla Cihad ettiğiniz gibi arzularınızla Cihad edin" yazmaktadır. Isnat edilen bir başka hadiste "Elleriniz ve diliniz ile Gerçeği örten kimselerle Cihad edin" yazmaktadır. (müfredat: جهاد) bütün bunlar, verdiğimiz manayı doğruluyor.

Ayette "kâfirler" ve "Münafıklar [ikiyüzlüler]" sözü, belirlilik takısı ile gelmiştir. Tıpkı Alimran 173. Ayette "insanlar" sözünün (ال) takısı ile belirli olup, bütün insanları kasıt etmemesi gibi.. Yani Cihad emri verilen kişiler belirli kişilerdir, bütün kişiler değildir. Bütün kişiler manasında olsa bile, Cihad duruma göre savunma savaş, duruma göre dil ile mücadele manasındadır. Bakara 190. ve Hac 39. Ayette

Savaşa savunma amacıyla izin verildiğine göre savaş olacaksa sadece savaş açan kişilerle savaş olur. Diğerlerine karşı sözle mücadele yapılır.

74) (O) küfürlü sözü mutlaka söyledikleri ve İslamlarının ardından küfr ettikleri [gerçeği örttükleri] halde, demediklerine [dair] Allah'a ant içiyorlar. Hiç ulaşamadıkları(şeye)¹ kalkışmışlardı. Nefretleri ancak Allah ve elçisinin ikramından onları [inançlıları] zenginleştirmesinden dolayıdır. Eğer, tevbe ederlerse, kendileri için daha iyi (hayırlı) olur; eğer yüz çevirirlerse, Allah dünyada [ilk hayatta] ve ahirette [son hayatta] can yakıcı bir azap olarak onlara azap eder. Onların yerde [dünyada] herhangi bir veli ve de bir yardımcısı yoktur.

1: Elçiye suikast girişimidir. (zad'ul mesir)

75) Onlardan, Allah'a "Eğer, ikramından bize verirsen, mutlaka ama mutlaka sadaka veririz ve mutlaka düzgün kimselerden oluruz" [diye] söz veren kimseler vardır.

76) Ardından [Allah] onlara ikramından verdiğiğinde, onunla [o ikramla] cimrilik ettiler ve ilgiyi kesenler olarak yüz çevirdiler.

77) Allah'a verdikleri sözlerinden dönmeleri ve yalan söylemekte olmalarından dolayı, onunla [Allah ile] karşılaşacakları güne kadar kalplerinin içinde bir nifak olarak onları sonuçlandırdık [cezalandırdık].

78) Allah'ın, onların sırlarını ve gizli konuşmalarını bilmekte olduğunu ve gayb'ları [tüm gizlilikleri] çokça bilen olduğunu hiç bilmediler mi?

79) İnançlılardan Sadakalar hakkında gönüllü olanları ve (sadaka konusunda) gücünün yettiğinden başkasını bulamayanları ayıplayan, ardından onlarla dalga geçenlere [gelince] Allah onları maskara etmiştir [ceza vermiştir]¹. Onlar için can yakıcı bir azap vardır.

1: Bakara 15. ayetin dipnotuna bakınız

80) Onlar için bağışlanma iste veya bağışlanma isteme, onlar için yetmiş defa bağışlanma istesen (yine de) Allah onları asla bağışlamayacak. İşte bu, Allah[ın varlığı] ve Elçisini[n doğru olduğu] gerçeğini örtüp göz ardı etmiş olmalarından dolayıdır. Allah, hadlerini aşanlar milletine yol göstermez.

81) Geride bırakılanlar, Allah'ın elçisinin gerisinde oturmalarından dolayı sevindiler. Malları ve canları ile Allah'ın yolunda Cihad [çaba sarf] etmekten hoşlanmadılar ve "(şu) sıcakta nefer [seferber] olmayın" dediler. "Cehennem ateşi sıcaklık bakımından daha şiddetlidir. Şayet biliyor olsalardı.." de.

82) Artık [münafıklar] elde etmekte oldukları [şeyler] sebebiyle bir ceza olarak pek az gülsünler; pek çok ağlasınlar.

83) Eğer, Allah seni onlardan bir takıma geri döndürür de, senden, [savaşa] çıkmak için izin isterlerse, "Benimle beraber, ebediyen asla [savaşa] çıkamayacaksınız ve benimle beraber, herhangi bir düşmanla asla savaşmayacaksınız. Kesinlikle siz, ilk defasında oturmaya razı oldunuz. Artık geri kalanlarla birlikte oturun." de.

84) Onlardan ölen herhangi bir kimseye ebediyen yönelme[dua etme/namaz kılma]!¹ ve onun [ölenin] kabri ile ilgilenme². Kesinlikle onlar, Allah[ın varlığı] ve Elçisini[n doğru olduğu] gerçeğini örtüp görmezden geldiler ve hadlerini aşanlar olarak öldüler.

1: "Salle =صلي" fiili "ale=على" harfi cerr'i ile genellikle "dua ve arındırma" manasında kullanılır. Mesela "dua ve arındırma" manasında (صليت عليه) denir. (müfredat : صلا) ayette de bu harfi cerr'le kullanıldığı için "onlara dua etme" manası verildi. Ancak genel olarak "cenaze namazını kılma" olarak anlaşılmıştır. (kurtubi, kadı beydavi)

2: "Kame= قام" fiili "durmak" manasında olduğu gibi, "yerine getirmek, yapmak" manasında da kullanılır (müfredat : قوم) bu ifade "kabirlerinin başında durma" şeklinde anlaşıldığı gibi "kabirlerini düzenlemeyle uğraşma" şeklinde de anlaşılmıştır (Fahredden Razi).

85) Malları ve çocukları sana hoş gelmesin. Allah, bunlarla [malları ve çocukları ile] Sadece onlara dünya [ilk] hayatının içinde azap etmeyi ve kendileri kâfirler [gerçeği örtenler] iken canlarının geride kalmasını (yok olmasını) istiyor.

86) "Allah'a inanın ve elçisi ile birlikte cihad [çaba sarf] edin." diye bir sure indirildiği zaman, onlardan [mal bakımından] genişlik [zenginlik] sahipleri senden izin isterler ve "Bizi bırak da oturanlarla beraber olalım" derler.

87) Geride kalan [kadınlarla¹] birlikte olmaya razı oldular ve kalplerine damga basıldı. Artık onlar anlamıyorlar.

1: "Havelif=خوالف" kelimesi geride kalan kadınları kastetmektedir. (müfredat : خلف, zad'ul mesir) bu ayetten anlaşıldığı üzere, savaş emri kadınlara yönelik değildir. Yani kadına savaşma zorunluluğu yoktur.

88) Fakat elçi ve onunla birlikte inanmış olanlar malları ve canları ile Cihad [çaba sarf] ettiler. İşte onlara (evet!) iyiler (hayırlar) onlara aittir. İşte onlar başarılı olanların ta kendileridir.

89) Allah, onlara alt tarafından ırmaklar akan, içinde kalıcı oldukları cennetler hazırladı. İşte asıl büyük kazanç budur!

90) Araplardan özür beyan edenler¹ kendilerine izin verilmesi için geldiler; Allah'ı ve elçisini yalanlamış olanlar ise oturdular. Onlardan olup gerçeği örtmüş olanlara can yakıcı bir azap isabet edecektir.

1: Bu kelime "mu'zirune=معذرون [gerçekten özrü olduğu için özür beyan edenler]" ve "muazzirune=معذرون[özrü olmadığı halde özrü varmış gibi gösterenler]" olarak iki şekilde de okunmuştur. (müfredat: عذر, kadı beydavi)

91) [Güç bakımından] zayıflara, hastalara ve harcayacak (bir şey) bulamayanlara, Allah'a ve elçisi'ne samimi oldukları zaman herhangi bir darlık [günah] yoktur. Güzellik yapanlara hiçbir yol [sorumluluk] yoktur. Allah çok bağışlayandır, bir rahimdir.

92) [bir bineğe] binmeleri için sana gelip de sen "sizi kendisine bindirecek [binek] bulamıyorum" dediğin zaman infak edecekleri [bir şey] bulamadıklarından dolayı yüz çevirip, üzüntülü bir halde gözleri yaştan dolup taşanlara da [herhangi bir darlık/günah yoktur].

93) (O) yol [sorumluluk] sadece zengin oldukları halde senden izin isteyenlere vardır. Onlar Geride kalan [kadınlarla] birlikte olmaya razı oldular ve Allah kalplerine damga bastı. Artık onlar bilmiyorlar.

94) kendilerine [zengin olduğu halde geri kalanlara] döndüğünüzde, size özür beyan ederler, "Özür beyan etmeyin. Biz size asla güvenmeyeceğiz. Allah sizin haberlerinizden bize bildirdi." de. Allah, eylemlerinizi görecektir, elçisi de [görecektir] Sonra gayb'ın[gizliliğin] ve şehadetin [açıkça görünenin] bilenine döndürüleceksiniz. Ardından, yapmakta olduklarınızı size haber verecek.

95) Kendilerine döndüğünüzde, kendilerinden ilgiyi kesmeniz [uğraşmamanız] için Allah'a sizin için ant içecekler. Artık onlardan ilgiyi kesin. Kesinlikle onlar bir kirliliktir (azaptır)¹ ve elde etmekte olduklarına bir karşılık olarak barınakları cehennemdir.

1: Kelime manevi, akli ve mizaci açıdan "kirlilik" manasında olsa da "azap" anlamında da kullanılmıştır. (müfredat : رجس)

96) Onlardan razı olmanız için size ant içiyorlar. Artık onlardan razı olursanız [bilin ki] Allah, hadlerini aşanlar milletinden razı olmaz.

97) Araplar küfür [gerçeği örtme] ve nifak [ikiyüzlülük] bakımından daha şiddetlidir; Allah'ın elçisi'ne indirdiğinin sınırlarını bilmemeye daha müsaittirler. Allah devamlı bilendir, hakimdir/hikmetlidir.

98) Araplar'dan olup harcamalarını (infaklarını) bir angarya kabul eden [bazı] kimseler vardır. Size belalar gözetliyorlar, çirkin bela sadece onlara [iner]. Allah devamlı işitendir, devamlı bilendir.

99) Araplar'dan olup Allah'a ve ahiret [son] gününe inanan ve harcamalarını (infaklarını) Allah'ın katında bir takım 'yaklaşmalar [vesilesi]' ve 'elçinin salavatı [duaları] sayan kimseler de vardır. Dikkat! Kesinlikle o [infakları], kendileri için bir yakınlık'tır. Allah onları rahmetinin içine girdirecektir. Kesinlikle Allah çok bağışlayandır, bir Rahimdir.

100) Hicret edenlerden (muhacirler'den), çokça yardım edenlerden (ensar'dan) ve onlara güzellikle bağlı olanlardan ilk öne geçene [gelince] Allah onlardan razı oldu ve onlar da ondan [Allah'tan] razı oldu. [Allah] onlara, alt tarafından ırmaklar akan, kendilerinin onda ebedi kalıcı oldukları cennetler hazırladı. İşte bu çok büyük bir kazanıştır.

101) Çevrenizdeki Araplardan ve şehir (medine) halkından münafık [iki yüzlü] kimseler vardır. Nifak [ikiyüzlülük] üzerine ustalaştılar. Sen onları bilmiyorsun, biz onları biliyoruz. Onlara iki defa azap edeceğiz, sonra çok büyük bir azaba döndürülecekler.

102) Diğerleri, cezayı gerektiren işlerini itiraf etti. Onlar düzgün eylemleri diğer kötü [eylemler] ile karıştırdılar. Allah'ın, onların tevbelerini kabul etmesi umulur. Kesinlikle Allah çok bağışlayandır, bir rahimdir.

103) Onların mallarından, kendisiyle onları temizleyeceğin ve arındıracağın bir sadaka¹ al ve onlara Salat et [dua et ve arındır]. Kesinlikle senin Salat'ın, onlar için bir huzurdur. Allah bir devamlı işitendir, bir devamlı bilendir.

1: Tevbe 60. ayete bakınız.

104) Allah'ın, kullarından tevbe kabul eden ve sadakaları alan olduğunu ve Allah'ın 'tevbeleri çokça kabul eden', bir Rahim olduğunu hiç bilmediler mi?

105) "Siz eylemde bulunun (bakalım!). Allah eyleminizi görecektir. Elçisi ve inançlılar da [görecektir]. Gayb'ın [görünmeyenin] ve şehadetin [açıkça görünenin] bilenine döndürüleceksiniz. Ardından [Allah], bulunmakta olduğunuz eylemleri size haber verecektir." de.

106) Diğerleri, Allah'ın emrine kalmıştır. Allah bir devamlı bilen, bir hakim/ hikmetli olarak ya onlara azap eder ya da onların tevbelerini kabul eder.

107) Zarar vermek, gerçeği örtmek, inançlıların arasını ayırmak ve önceden Allah ve elçisi ile harp etmiş kimseye gözetleme yeri hazırlamak için bir ibadethane edinmiş olanlar da [Allah'ın emrine kalmıştır].¹ "Ancak güzelliği istedik" [diye] Allah'a mutlaka ant içecekler. Halbuki Allah şahitlik ediyor ki kesinlikle onlar yalancılardır.

1: Bu ifade, önceki ayette geçen "diğerleri" sözünün mahaline atıftır. (Beydavi)

108) Onun [o ibadethanenin] içinde ebediyen [namaza] durma. İlk günden takva[korunup sakınma] üzerine kurulan bir ibadethane, içinde [namaza] durmana mutlaka daha layıktır(haktır). Onun içinde, temizlenmeyi seven bir takım kişiler vardır. Allah, temizlenenleri seviyor.

109) O halde Allah'tan (gelen) bir takva [korunup sakınma] ve Rıdvan [çokça razı oluş] üzerine yapısını kuran kimse mi daha iyidir (hayırlıdır)? Yoksa çökecek bir uçurumun

kenarına yapısını kurup da onunla cehennem ateşinin içine düşen kimse mi? Allah, zalimler milletine yol göstermez.

110) Kendilerinin yaptıkları yapı, kalplerinin içinde bir şüphe olmaya ara vermeyecektir. Ancak kalplerinin parçalanması durumunda [ara verecektir]. Allah devamlı bilendir, hakimdir/hikmetlidir.

111) Gerçekten, [inançlılar] Allah'ın yolunda[savunma, koruma ve zulme karşı]¹ savaşırken, Allah inançlılardan canlarını ve mallarını kendileri için cennet karşılığında satın almıştır. Artık onlar Tevrattaki, incildeki² ve kur'an'daki bir hak olarak kendisine verdiği bir söz olarak [bu yolda] öldürürler ve öldürülürler. Kendi anlaşmasına Allah'tan daha vefalı olan kimdir? Artık karşılıklı alıp verdiğiniz satışınız sebebiyle sevinin/müjdelenin. İşte bu, çok büyük kazanıştır.

1: Allah yolunda savaş, Allah'ın kur'an'da onay verdiği savaştır. Kur'an'da da sadece savunma (bakara 190) insanları koruma (Nisa 75), Fitnenin [baskı ve şiddetin] yok olması ve insanların sadece Allah'a kul olması, başkalarının kulu, kölesi olmaması için savaşa müsaade vardır. (Bakara 190-193, Enfal 39-40)

2: İncil | Matta 5: 10-12 "Ne mutlu doğruluk uğruna zulüm görenlere! Çünkü Göklerin Egemenliği onlarıdır. Benim yüzümden insanlar size sövüp zulmettikleri, yalan yere size karşı her türlü kötü sözü söyledikleri zaman ne mutlu size! Sevinin, sevinçle coşun! Çünkü göklerdeki ödülünüz büyüktür. Sizden önce yaşayan peygamberlere de böyle zulmettiler... "

Matta 10:39 "Canını kurtaran onu yitirecek. Canını benim uğruma yitiren ise onu kurtaracaktır."

Matta 19:29 "Benim adım uğruna evlerini, kardeşlerini, anne ya da babasını, çocuklarını ya da topraklarını bırakan herkes, bunların yüz katını elde edecek ve sonsuz yaşamı miras alacak."

112) [Onlar] tevbe edenlerdir, kulluk edenlerdir, [Allah'ı] övenlerdir, [bilgi için¹] seyahat edenler/kendilerini tutanlardır, rüku edenlerdir, secde edenlerdir, tanınanı [iyiliği] emir edenlerdir, tanınmayanı [kötülüğü] yasaklayanlardır ve Allah'ın sınırlarını koruyanlardır. (o) inançlıları müjdele!

1: "Seyahat edenler" manasında olan (السائحون) kelimesi "kulak, göz ve dil organlarını günahattan koruma" manasında bir "oruç" olarak açıklanmıştır. (müfredat : سيج) "normal oruç, hicret, bilgi için seyahat etme," gibi pek çok manada da anlaşılmalıdır. (Zamahşeri:keşşaf, kurtubi)

113) Kızgın ateşin dostları olduklarının iyice belli olmasından sonra müşrikler için nebinin ve inanmış olanların bağışlanma istemesi -yakınlık sahipleri [akrabalar] olsalar bile- [doğru] olmaz.

114) İbrahim'in babası için bağışlanma istemesi ancak ona [babasına] söz verdiği bir vaad'dir. Ardından onun [babasının] Allah'a bir düşman olduğu ona [İbrahim'e] açıkça belli olunca, [İbrahim] ondan [babasından] uzak durdu. Gerçekten İbrahim çok acıyandı, ha'limdi.

115) Allah, herhangi bir millete, kendilerine yol gösterdikten sonra sakınacakları[şeyleri] kendilerine açıkça belli edene kadar, yolu kaybettirecek değildir. Kesinlikle Allah her şeyi devamlı bilendir.

116) Kesinlikle Allah göklerin ve yerin mülkü [yönetimi] kendisine ait olandır. Can veriyor ve can alıyor. Sizin için Allah'tan beride hiçbir veli(rehber) ve hiçbir yardımcı yoktur.

117) Elbetteki Allah; nebi'nin, hicret edenlerin (muhacirin) ve zorluk saatinde kendilerinden bir grubun kalplerinin neredeyse saptığı [bir zamandan] sonra ona bağlı olan ensarın[çokça yardım edenlerin] tevbelerini kabul etmiştir. Aynı zamanda onların [kalplerinin neredeyse saptığı o grubun] tevbelerini kabul etti. Kesinlikle o, onlara karşı Rauf'tur, Rahimdir.

118) Geride bırakılan o üç [kişinin] de [tevbesini kabul etti]. Öyle ki yer [dünya] genişliğiyle onlara dar geldiği, kendi benlikleri onlara dar geldiği ve Allah'tan kendisinden başka hiçbir kaçış yeri olmadığını düşündükleri zaman (bunu yaptı) sonra tevbe etmeleri için tevbelerini kabul etti. Gerçekten Allah, tevbeleri çokça kabul edendir, rahimdir.

119) Ey inanmış olanlar! Allah'a (karşı gelmekten) sakının ve dürüst kişilerle beraber olun.

120-121) Medine halkı ve çevresindeki araplardan kimselerin Allah elçisinden geride kalmak ve onun [elçinin] canından yüz çevirip kendi canlarına rağbet etmeleri [doğru] olmaz. İşte bu, Allah'ın yolunda isabet eden her susuzluğun, her yorgunluğun ve her açlığın ve gerçeği örtmekte aşırıya gidenleri şiddetlice öfkeliendiren herhangi bir vatana ayak basmanın ve herhangi bir düşmandan (yana) bir başarıya sahip oluşun kendilerine ancak düzgün-iyi bir eylem olarak yazılmasından dolayıdır. Kesinlikle Allah, güzellik edenlerin ödülünü yok etmiyor. [Bu durum] bir de küçük ve büyük olarak infak ettikleri her sadaka, geçtikleri her vadi, kendileri için ancak Allah'ın kendilerine bulunmakta oldukları eylemleri sebebiyle en güzel şekilde karşılık vermesi için yazılmasından dolayıdır.

122) İnançlıların hepsinin seferber olmaları [doğru] olmaz. Artık onlardan olan her bir gruptan bir takımın, din konusunda uzmanlaşmak ve kendi milletlerini kendilerine döndükleri zaman -Kendilerinin dikkat etmeleri beklendiği için- uyarmaları gerekmez mi?

123) Ey inanmış olanlar! [Belirli]¹ kafirlerden size yaklaşanlarla savaşın ve sizde bir sertlik bulsunlar. Allah'ın sabredenlerle beraber olduğunu bilin.

1: "Elkuffar=الكفار" kelimesinin başındaki (ال) takısı belirli kişiler olduğunu gösteriyor. Kur'an'da sadece savunma (bakara 190, Haç 39), insanları koruma (Nisa 75), Fitnenin [baskı ve şiddetin] ve zulmün yok olması (bakara 190-193) için savaş emir edilmiştir. Onun haricinde dini farklı kişilere, savaş çıkarmadığı

sürece iyilik etmeye ve adil davranmaya müsaade ettiği (Mumtehine 8.) kötülüğü iyilikle def etmeyi emir ettiği (Fussilet 34) barışa meyil eden düşmanın barış teklifini kabul etmeyi emir ettiğine (Enfal 61) göre buradaki kâfirler, savaş açanlardır.

124) Herhangi bir sure indirildiği zaman, onlardan "Bu, inanç bakımından hanginizi artırdı?" diyen kimseler vardır. Artık İnanmış olanlara gelince, onları inanç bakımından artırdı. Onlar sevinirler/müjdelenirler.

125) Kalplerinde bir hastalık bulunanlara [gelince] o [sure] onların kirliliklerine bir kirlilik [günah] olarak onları artırdı ve onlar kafir [gerçeği örten] olarak öldüler.

1: (Mukatil bin Süleyman)

126) Onlar her yıl bir defa veya iki defa fitnelendiklerini[azaba uğradıklarını] sonra da öğüt almaz bir haldeyken, tevbe etmediklerini görmüyorlar mı?

127) Herhangi bir sure indirildiği zaman, "herhangi biri sizi görüyor mu?" (diye) birbirlerine bakarlar sonra da ayrılırlar. Onların anlamayan bir millet olmaları sebebiyle Allah onların kalplerini çevirdi.

128) Elbetteki size kendi canınızdan olan bir elçi gelmiştir. Sıkıntı yaşamanız ona zor gelir. Size çok düşkündür, inançlılara rauf'tur, rahimdir.

129) Artık yüz çevirdiler ise, "kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan Allah bana yeter. [Allah] büyük arş'ın [hükümrânlığın] RAB'bi iken, sadece ona güvenip dayandım) tevekkül ettim)" de.

YUNUS (10)

1) Elif, lam, ra. İşte bunlar hikmetli kitabın ayetleri [mucizeleri]'dir.

2) Kendilerinden bir kişiye "insanları uyar; inanmış olanlara RAB'lerinin katında kendileri için bir doğruluk kademi [rütbesi] olduğunu müjdele." diye vahiy etmemiz, insanlara tuhaf mı gelmişti? Kâfirler [gerçeği örtenler] "kesinlikle bu apaçık bir sihirbazdır" dedi.

3) Kesinlikle RAB'biniz altı günde [evrede]¹ gökleri ve yeri (evreni) yaratan, dahası [tüm] işleri² planlayarak Arş[yönetimi]³ hükümranlığı altına alan⁴ Allah'tır. O nun izninden sonra olması müstesna, hiçbir şefaatchi yoktur. İşte o RAB'biniz Allah'tır hemen ona kulluk edin. Artık öğüt almıyor musunuz?

1: "Gün" kelimesi kur'an'da "evre" manasındadır. Örneğin çoğu Ayette "yevmu-l kıyamet = يوم القيامة" yani "kıyamet günü" ifadesi geçer. Halbuki kıyamet, 24 saatlik bir günden oluşmuş değildir. Ayet "kıyamet dönemi, evresi" manasında "gün" demiştir. Haricen mearic suresinin 4. Ayetinde "Allah'ın katında bir gün bin yıl gibidir" denilmektedir. Bütün bunlar, günün "evre" manasında olduğunu ispatlıyor.

Bazıları bu görüşe katılmıyor olsa da, "6 günde yaratılış, Allah'ın katındaki zaman dilimi ile 6 gündür. 24 saatlik zaman dilimi olan 6 günlük bir yaratılış değildir." şeklinde yorum yapanlar eskiden beri vardır. (kurtubi)

2: "İş" [الأمر] kelimesi Cins isimdir. Bundan dolayı "işlerin tamamı" anlamındadır.

3: Arş, aslen "kürsü" demektir. Fakat bu kelime "yönetim, güç, saltanat, mülkiyet" manasında da kullanılmıştır. Örneğin "kralın Arşı" ile "kralın mülkü, saltanatı" kasıt edilmiştir. (müfredat : عرش, Fahreddin Razi) buradan anlıyoruz ki, Allah'ın Arşı ile kastedilen, onun mülkü, yani yönetimidir.

4: "Istiva = استوى" fiili "ale = على" harfi cerr'i ile "istila etmek" yani "hükümranlığı altına almak" mânâsına gelir (müfredat :سوا) bu Ayette de aynı şekilde kullanıldığı için bu mana verildi. (Ayetin mecaz anlamda olduğuna dair mantıksal delilleri Fahreddin Razinin "gayb'ın anahtarları (mefatihul gayb)" isimli eserinde bulabilirsiniz)

4) Allah'ın bir Hak olarak verdiği sözü olarak, topluca dönüşünüz sadece onun [emrinedir]. Kesinlikle o [Allah], yaratmaya başlıyor, sonra inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara hakkaniyetle karşılığını vermek için onu [yaratmayı] tekrar başa döndürüyor¹. Gerçeği örtmüş olanlara [gelince] gerçeği örtmekte olmalarından dolayı kendilerine kaynar sudan bir içecek ve can yakıcı bir azap vardır.

1: "Açılır kapanır evren modeline" göre, evren genişlemesini tamamlayacak ve tekrar büzülerek başlangıç durumuna dönecek ve sonra tekrar bir Büyük Patlama yaşayarak tekrar genişleyecek ve sürekli devam edecektir. Büyük patlama demek, yeniden bir evrenin oluşumu demektir. Allah'ın yaratmayı tekrar etmesi bu durum olabilir.

Verilen bilgilerin doğruluğunu fizikçi Michio Kaku'nun "parallel worlds" adlı kitabında ve "big crunch, oscillating universe theory" ile ilgili bilgi veren pek çok kaynaktan görebilirsiniz.

5) Güneşi bir ışık saçan¹ ve ay'ı dolaylı bir aydınlık² yapan, senelerin sayısını ve (o) hesabı bilmeniz için ona menziller belirleyen, o'dur. Allah, işte bunları ancak Hak[gerekli] olarak yarattı. Ayetleri [mucizeleri], bilen bir millet için açıklıyor.

1: "Ziya=ضياء" kelimesi Doğrudan ışık için (kadı beydavi) kullanılır. Yani güneş ışığın kaynağıdır.

2: "Nur = نور" kelimesi dolaylı ışık için (kadı beydavi) kullanılır. Bu Ayette, güneşin ışığın kaynağı olduğu, Ay'ın ise, ışığını güneşten aldığına dikkat çekilmiştir. (kadı beydavi, İrşad Ebu-s su'd) bilimsel olarak da böyledir.

10. Yüzyılda yaşamış Ragıp isfehani, "el müfredat" adlı eserinde aynı ayetin bu olaya dikkat çektiğini söylemiştir. (müfredat: تلو)

6) Gerçekten, Gecenin ve gündüzün zıt düşmesinde [birbirinin yerine geçmesinde] ve Allah'ın göklerde ve [tüm evrende] yarattıklarında, korunup sakınan bir millet için mutlaka ayetler¹ [deliller] vardır.

1: Yaratıcının varlığına kanıt olarak, evrenin sistematik yapısına dikkat çekiliyor.

7-8) Gerçekten, bizimle karşılaşmayı beklemeyen, dünya hayatıyla razı olan, onu [dünya hayatını] yeterli bulan ve ayetlerimizden [mucizelerimizden] bihaber olanlara [gelince] işte, elde etmekte oldukları [şeyler] sebebiyle onların barınağı ateştir.

9) Gerçekten, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara inançları sebebiyle RAB'leri yol gösteriyor. Naim cennetlerinde onların alt tarafından ırmaklar akıyor.

10) Ondaki [cennetteki] duaları "Seni tenzih ederiz Allah'ım!"; ondaki selamlaşmaları ise bir esenlik'tir. Dualarının sonu ise "Övgü, alemlerin [tüm varlıkların] RAB'bi Allah'a aittir." [şeklindedir].¹

1: "Ene-lhamdu=أن الحمد" ifadesi aslında "ennehu-l hamdu=أنه الحمد" şeklindedir. Sondaki "hu=ه" zamiri "Şan zamiri"dir (Zamahşeri:keşşaf) ama hazf edilmiştir (Halebi:duru-l mes'un) bundan dolayı "ene-l hamdu=أن الحمد" şeklinde mensup değildir. Ancak bu şekilde bir okuyuş da mevcuttur (zamahşeri:keşşaf)

11) Allah, insanlara, onların iyiyi (hayrı) istemesi şeklinde şerri acele ettirseydi mutlaka onların süre sonlarına (ölümlerine) karar verirdi.¹ Artık, kavuşmamızı (ahireti) beklemeyenleri kendi taşkınlıkları içinde şaşkın bir halde bırakıyoruz.

1: Eylemin faili Allah olacak şekilde "kadayne=قضىنا" [karar verirdik] ve "kada=قضى" [karar verirdi] olarak iki şekilde de okunmuştur (Zamahşeri:keşşaf) anlam bakımından hepsi aynı yola geliyor.

12) İnsana sıkıntı temas ettiği zaman, yan (yatar) vaktinde veya otururken veya ayakta iken, bize dua eder. Ardından sıkıntısını kendisinden kaldırdığımızda kendisine temas eden sıkıntı için sanki bize hiç dua etmemiş gibi geçer gider. İşte, israfçılara bulunmakta oldukları eylemleri bunun gibi süslendi.

13) Elbetteki sizden önce (o) kentleri zulmettiklerinde helak etmiştik. Halbuki¹, elçileri kendilerine açık kanıtlar getirmişti. Onlar inanacak değillerdi. İşte, suçlular milletini bunun gibi cezalandırıyoruz.

1: Gizli bir (قد) edatı ile hal cümlesi olmuştur (kadı beydavi)

14) Dahası onların ardından sizin nasıl eylemde bulunduğunuza bakalım diye sizi yerde [dünyada] halifeler yaptık.

15) Ayetlerimiz [mucizelerimiz] apaçık halde kendilerine okunup teşvik edildiği zaman kavuşmamızı (kıyamet gününü) beklemeyenler "Bundan başka bir kur'an getir veya onu değiştir." derler. "Onu kendi tarafımca kendi benliğimden dolayı değiştirmek, benim için [mümkün] olmaz. Ben ancak bana vahyedilene bağlı oluyorum. Kesinlikle ben RAB'bime isyan edersem çok büyük bir günün azabından korkarım." de.

16) "Allah tercih etseydi, onu[vahyi] size okuyup teşvik etmezdim ve sizin onu bilmenizi sağlamazdı. Ondan [vahiy'den] önce içinizde bir ömür bulunmuştum. Artık akıl etmiyor musunuz?" de.

17) "O halde Allah'ın üzerinden bir yalan uyduran veya onun ayetlerini yalanlamış¹ kimseden daha zalim kimdir? Gerçek şu ki, suçlular başarılı olamaz!"

1: "Yalanlamak" manasında olan (كذب) fiili sadece sözle yalanlamak manasında değildir. İnsanın eylemiyle dahi ayetleri yalanlaması da bu fiil ile ifade edilir (müfredat : كذب & صدق) kur'an'da geçtiği ayetlerde de bu ifade edilir. Yani bir insan inandığını iddia ettiği halde eylemiyle kur'an'ın yasakladığı şeyleri yapıyorsa; kur'an "haklı bir neden (kıyas, zulüm, savunma, koruma) olmadıkça, Allah'ın haram ettiği bir canlıyı öldürmeyin" (Maide 32, İsrâ 33) derken masum bir insan öldürüyorsa, kur'an "zinaya yaklaşmayın" (İsrâ 32) derken tecavüz ediyorsa eylemiyle ayetleri yalanlamış olur.

18) Allah'tan beride kendilerine zararı ve faydası olmayanlara tapıyorlar ve "Bunlar, Allah'ın katında şefaathçilerimizdir." diyorlar. "Allah'a göklerde ve yerde [tüm evrende] bilmediğini mi haber veriyorsunuz?" de. O münezzehtir, onların şirkinden [ortak saydıklarından] yücedir.

19) İnsanlar ancak bir tek topluluktu. Ardından ayrılığa düştüler. RAB'binden (gelen) öne geçmiş bir kelime olmasaydı ayrılığa düştükleri [şeyler] hakkında aralarında mutlaka karar verilirdi.

20) "Ona RAB'binden (farklı¹) bir ayet [mucize] indirilseydi ya?" derler. "Gayb [gizlilik] sadece Allah'ındır. Artık siz bekleyin. Kesinlikle ben sizinle birlikte bekleyenlerdenim." de.

1: Sözü söyleyenlerin istediği, kur'an dışındaki mucizelerdir. Bu istedikleri mucizeler, İsrâ 91-93 ayetlerinde anlatılır. Neden istedikleri şekilde mucizeler gelmediği İsrâ 59. Ayette anlatılır.

Bugün, kur'an'ın 1400 yıl öncesinden kozmoloji doğa ve yaratılış hakkında o kadar çok konuşup bulunduğu çağın yüzlerce yanlış bilgisine rağmen günümüz bilimine zıt herhangi bir sözü olmayan aksine isabetli ve bağdaşabilen ayetleri olan bir kitap olması bize mucize olarak yeterlidir.

21) Kendilerine temas eden bir zarardan sonra insanlara herhangi bir rahmet tattırdığımız zaman bir bakarsın ki ayetlerimiz hakkında kendilerine ait bir hileleri bulunur. "Allah hile bakımından daha hızlıdır" de. Gerçekten elçilerimiz tuzaklarınızı yazıyor.

22) Sizi karada ve denizde (bütün dünyada)¹ gezdiren² o'dur. Öyle ki, siz gemilerde olduğunuzda, [gemiler] onları [içindeki insanları]³ hoş bir rüzgarla akıp götürdüğü ve [içindeki insanlar] bununla sevindiği sırada fırtınalı bir rüzgar ona [gemiye] geldiği, dalga[lar] kendilerine her yerden geldiği ve onlar kendilerinin kuşatıldığını düşündükleri zaman Allah'a, dini ona adayanlar olarak [şöyle] dua ederler: "Yemin olsun ki bizi bundan kurtarırsan mutlaka ama mutlaka şükredenlerden oluruz."

1: "Kara ve deniz" [البر والبحر] ifadesi, tıpkı "gökler ve yer", "gece ve gündüz" gibi zıt ifadelerin bir arada kullanıldığı zaman bir bütün mana ifade etmesi gibi, bütün bir mana olarak "bütün dünya" manasındadır. Örneğin Enam 59. Ayette "karada ve denizde olanları [Allah] biliyor" yazmaktadır. Kara ve denizin dışında olanları (mesela kuşları) Allah'ın bilmediği iddia edilemez. Bundan dolayı "karada ve denizde" ifadesi "bütün dünyada" manasındadır.

2: "Yunşirukum=ينشركم" yani "sizi yayan" manasında da okunmuştur. (zamaşeri:

3: İltifat sanatı uygulandığı için, 2. Şahıstan 3. Şahsa geçiş yapılmış. Yani normalde ayetin ilgili kısmı "öyle ki, siz gemilerde olduğunuzda, [gemiler] SİZİ, hoş bir rüzgarla akıp götürdüğü..." olmalıydı. Ama iltifat sanatı uygulandığı için 2. Şahıs olarak değil, 3. Şahıs olarak söylendi.

23) Ardından [Allah] onları kurtardığı zaman bir bakarsın ki yerde [dünyada] haksızca sınırı aşmayı isterler. Ey insanlar! Dünya [ilk] hayatının geçimi zamanındaki¹ taşkınlığınız sadece kendi benliğinizin aleyhinedir. Sonra dönüş yeriniz sadece bizdir. Ardından size bulunmakta olduğunuz eylemleri haber veririz.

1: "Meta=متاع" kelimesi zaman zarfıdır. (Halebi:duru-l mes'un)

24) Dünya [ilk] hayatının örneği sadece, kendisini gökten indirdiğimiz bir su gibidir. Artık, insanların ve sağmal hayvanların yediğinden yerin bitkisi onunla [o suyla] karışır. Öyle ki, yer [yeryüzü] takılarını aldığı, [yeryüzü] süslendiği¹ ve kendi halkının kendilerinin ona kadir [hakim] olduğunu düşündüğü zaman hem geceleyin hem de gündüzün işimiz (azabımız) kendilerine geldi. Ardından onları [bitkileri] sanki dün hiç [ekinleri]² olmamış gibi darmadağın ettik. İşte, kavramaya çalışan bir millet için ayetleri bunun gibi açıklıyoruz.

1: Burası aslında (تذینت) şeklindedir. (kurtubi, zamahşeri:keşşaf)

2: İsim tamlaması olan (زرعها) kelimesi hazf edilmiştir (kadı beydavi, zamahşeri:keşşaf)

25) Allah, barış yurduna çağırıyor. Kimi tercih ediyorsa onu dosdoğru bir yola yumuşakça iletiyor.

26) Güzellik edenlere en güzeli ve fazlası vardır. Onların yüzlerini karanlık bir duman bürümez, bir zillet de [bürümez]. İşte onlar cennetin dostlardır. Onlar onun içinde kalıcıdır.

27) Kötülükleri elde etmiş olanlara [gelince] bir kötülüğün cezası onun [kötülüğün] misli iledir. Onları bir zillet bürür. Onlar için Allah'tan hiçbir kurtarıcı yoktur. Sanki onların yüzleri karartır bir haldeki geceden bir parça[ile] bürünmüş gibidir. İşte bunlar ateşin dostlarıdır. Onlar onun içinde kalıcıdır.

28-29) Kendilerini toplu halde bir araya getireceğimiz sonra da şirk koşmuş [Allah'a ortak kabul etmiş] olanlara "siz ve ortaklarınız yerlerinize!" diyeceğimiz günü [an]! Ardından aralarını ayırırız. Ortakları "Siz, bize tapmakta değildiniz. Artık bizimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. Kesinlikle biz, sizin tapmanızdan gerçekten de bihaberdik." derler.

30) Orada her benlik geçmişte bıraktığını [yaptığını] okur¹. Hak olan mevlalarına[sahiplerine] döndürüldüler ve uydurmakta oldukları da kendilerinden kaybolmuştur.

1: "Teblu=تبلى" fiili "okur" manasına gelecek şekilde "tetlu=تتلو" şeklinde de okunmuştur. (Beydavi) bu tercih edildi. Herkes yaptığı şeyleri orada okuyacak ve suçunu itiraf edecektir.

31) "Gökten ve yerden sizi rızıklandırmakta olan kimdir? Yahut işitmeye ve bakışlara sahip olan kimdir? ölüden diriye çıkarana;¹ diriden ölüyü çıkarana kimdir? İşi-emri planlayan kimdir?" de. Ardından "Allah'tır" diyecekler. "O halde sakınmaz mısınız?" de.

1: "Abiyogenez" canlılığın, cansızlıktan geldiğini savunur. Bunu reddeden "biyogenez" ise, canlılığın ancak canlıdan gelebileceğini savunur. Ayetteki bu ifade abiyogenezin mümkün olduğuna işaret ediyor. Biyogenizin geçerli olması da bu ayete aykırı değildir.

32) "İşte o Hak RAB'biniz Allah'tır. Artık Hak'tan sonrası 'yolu kaybetme'den başka ne olabilir ki? O halde nasıl oluyor da [doğru yoldan] çevriliyorsunuz?" [de]

33) İşte bunun gibi, haddi aşmış olanlara karşı RAB'binin "Onlar inanmıyorlar."¹ kelimesi hak oldu [kesinleşti].

1: Bakara 6. Ayete bakınız.

34) "Ortaklarınızdan olup yaratmaya başlayan sonra onu[yaratmayı] tekrarlayan kimse var mıdır?" de. "Allah, yaratmaya başlayan sonra onu [yaratmayı] tekrarlayandır. O halde nasıl oluyor da [gerçeklerden yalanlara] baş aşağı çevriliyorsunuz?" de.

35) "Ortaklarınızdan olup Hakka doğru yol gösteren kimse var mıdır?" de. "Allah, hak için yol gösterendir. O halde, Hakka doğru yol gösteren kimse mi uyulmaya daha layıktır (Haktır)? Yoksa kendisine yol gösterilmediği sürece doğru yol bulamayan¹ kimse mi? Sizin için ne var ki? nasıl hüküm veriyorsunuz?" de.

1: Burası aslında (اهتدای) mastarından (يهتدي) fiili ile dir. Idgam olmuştur (kadı beydavi)

36) Çoğunluğu ancak zanna uyar. Gerçekten zan, Hak'tan yana¹ hiçbir şekilde yarar sağlamaz. Gerçekten Allah onların yaptıklarını devamlı bilendir.

1: Buradaki (من) harfi cerr'i (على) manasında da olabilir. Buna göre ayetin bu kısmı "zan, Hakka karşı hiçbir açıdan yarar sağlamaz" şeklindedir.

37) Bu kur'an, [en başından beri] Allah'tan beride uydurulmuş değildi; fakat kendisinin önünde bulunanların doğrulayanıdır¹ ve alemlerin [tüm varlıkların] RAB'bi[tarafın]dan olan içinde hiçbir şüphe bulunmayan kitap[lar]ın² açıklamasıdır.

1: "Tasdika=تصديق" kelimesi كان kelimesinin haberine atıf olduğundan dolayı mensuptur.

2: Buradaki (ال) takısı ismu-l cins'tir. Bundan dolayı "kitaplar" manasındadır (kurtubi)

38) "Onu [kur'an'ı] uydurdu" mu diyorlar? "O halde dürüst kişiler idiyerseniz onun [kur'an'ın] benzeri herhangi bir sure getirin ve Allah'tan berideki gücünüzün yettiği kimselere dua edin." de.

39) Hayır! Onlar bilgisini hiç kuşatamadıkları [kavrayamadıkları] ve tevili [vaad'i] kendilerine henüz gelmemiş olanı yalanladı. İşte, kendilerinden öncekiler de bunun gibi yalanladı. Artık bak düşün, yalanlayanların sonucu nasıl olmuş?

40) Onlardan ona [kur'an'a] inananlar vardır; onlardan ona [kur'an'a] inanmayanlar vardır. Hâlbuki RAB'bin bozgun [terör] çıkarıcıları daha iyi bilendir.

41) Eğer seni yalanladılar ise, "Benim eylemim sadece benim içindir; sizin eyleminiz sadece sizin içindir. Siz, benim eylemlerimden berisiniz; ben, sizin eylemlerinizden beriyim." de.

42) Onlardan sana kulak verenler vardır. O halde sağırlara sen mi işittireceksin? Akıl etmiyor olsalar da mı?

43) Onlardan sana bakıp düşünenler vardır. O halde körlere sen mi yol göstereceksin? Görmüyor olsalar da mı?

44) Gerçekten Allah, insanlara hiçbir şekilde zulmetmiyor; fakat insanlar sadece kendi benliklerine zulmediyor.

45) Onları sanki gündüzden bir saatten başka hiç kalmışlar gibi sürüp toplayacağımız günü [an]! Kendi aralarında tanışıyorlar. Allah'ın karşılaşmasını yalanlamış olanlar kaybetmiştir. Onlar yolu bulanlar da değillerdi.

46) Onlara söz verdiğimizizin bir kısmını sana göstersek veya seni vefat ettirsek, (sonuçta) onların dönüş yeri sadece bizdir. Aynı zamanda¹ onların yaptıklarına karşı Allah devamlı bir şahittir.

1: Yerine göre "sonra, aynı zamanda" manasında olan (ثُمَّ) kelimesi, "orada" manasında olan (هُنَا) ile de okunmuştur. (Zamahşeri:keşşaf) Buna göre ayet "Allah, onların yaptıklarına orada bir şahittir" manasında.

47) Her bir topluluğun birer elçisi¹ vardır. Artık elçileri kendilerine geldiği zaman aralarında hakkaniyetle karar verilir ve kendileri zulme uğramazlar.

1: Bazen muzafun ileyh hazf edilir, muzaf bundan bedel olarak harfi tarif veya tenvin alır. (İlhami haktan Arapça dil bilgisi) buradaki (رَسُولٌ) kelimesinin sonundaki tenvin, muzafun ileyh'ten bedel olarak (رَسُولِهِمْ) yani "onların elçileri" manasındadır.

48) "Eğer dürüst kişiler idiyse (söyleyin), bu verilen söz ne zamandır?" diyorlar.

49) "Ben kendi benliğim için herhangi bir zarara ve faydaya sahip değilim. Ancak Allah'ın tercih ettiklerine [sahibim]. Her bir topluluğa ait birer süre sonu vardır. Süre sonları geldiği zaman bir saat ertelemeyi isteyemezler, öne almayı da isteyemezler." de.

50) "Bana haber verin,¹ eğer onun [Allah'ın] azabı size gece baskını olarak veya gündüz vaktinde gelirse... (ne olacak)?" de. Suçlular ondan [azaptan] neyi acele istiyorlar?

1: (müfredat : رأي)

51) Sonra düştüğü [gerçekleştiği] zaman mı ona inandınız? Şimdi mi? Hâlbuki siz onu acele istemekteydiniz?

52) Sonra zulmetmiş olanlara "Kalıcılığın azabını tadın! Elde etmekte olduklarınızdan başkası ile mi cezalandırılıyorsunuz?" denilir.

53) "O bir Gerçek midir?" [diye] senden haber istiyorlar. "Tabiki, RAB'bime yemin olsun ki, kesinlikle o mutlaka bir haktır ve siz aciz bırakıcılar değilsiniz." de.

54) Yerde [dünyada] ne varsa [hepsi] zulmetmiş her benliğe ait olsaydı, [her benlik] mutlaka onu feda ederdi. Azabı gördüklerinde pişmanlıklarını gizlediler¹ ve kendileri haksızlığa uğramaz bir haldeyken, aralarında hakkaniyetle karar verildi.

1: "Açığa vurdular" anlamında olduğu da söylenmiştir (müfredat : سرر) ancak kelimenin aslı "gizlemek"tir.

55) Dikkat! Gerçekten, göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanlar Allah'ındır. Dikkat! Gerçekten, Allah'ın verdiği söz haktır! Fakat onların çoğu bilmiyor.

56) O, diriltiyor ve öldürüyor. Sadece ona geri döndürülüyorsunuz.

57) Ey insanlar! Göğüslerde bulunanlara bir şifa, bir doğru yol rehberi ve inançlılara bir rahmet olan bir öğüt [kur'an] RAB'binizden size gelmiştir.

58) "Allah'ın ikramıyla ve rahmetiyle ardından da işte bununla [bir öğüt size gelmiştir]¹. Artık sevinsinler. O [bunlar], kendilerinin toplamakta olduklarından daha hayırlıdır" de.

1: Ayetin bu ifadeleri önceki ayete bağlıdır.

59) "Allah'ın size rızıktan indirip de sizin kendisinden haram ve helal saydığınızı bana haber verin." de. "Allah mı size izin verdi? Yoksa Allah'ın üzerinden mi uyduruyorsunuz?" de.

60) Allah'ın üzerinden (bu) yalanı uyduranların kıyamet gününde zannı nedir? Kesinlikle Allah insanlara karşı gerçekten bir ikram sahibidir; fakat onların çoğunluğu şükretmiyor.

61) Önemli ne işte olursan ol, ondan [o işten] yana kur'an'dan ne okursan oku, herhangi bir eylemden ne eylemde bulunursanız bulunun, siz kendisine [bunlara] daldığınızda, biz üzerinizde mutlaka şahitler oluruz. Yerde ve gökte [tüm evrende], bir zerreden [bir parça] ağırlığı (bile) RAB'binden uzak kalmaz. bundan [bu parçadan] daha küçüğü¹ ve daha büyüğü ancak apaçık bir kitaptadır.

1: Zerreden daha küçük olan, hatta onun bir parçasının - ki, ayette kullanılan (من) harfi cerr'i "baziyet= kismilik" için kullanılmıştır- daha küçüğü olan şey atomdur.

62) Dikkat! Gerçekten, Allah'ın velilerine (evet!) onlara herhangi bir koktu yoktur ve onlar üzülmezler.

63-64) [Allah'ın velileri] ki, inandılar ve korunup sakınmaktaydılar. Dünya [ilk] hayatında müjde onlarındır, ahirette de [son'da da] öyle. Allah'ın kelimeleri için hiçbir değişme yoktur. İşte bu çok büyük bir kazanıştır.

65) Onların sözü seni üzmesin. Gerçekten, izzet tamamen Allah'ındır. O, devamlı işitendir, devamlı bilendir.

66) Dikkat! Gerçekten, göklerde bulunan kimseler¹ ve yerde bulunan kimseler sadece Allah'ındır. Allah'tan beridekilere dua edenler ortaklara uymuyorlar. Onlar ancak zanna bağlı oluyor. Onlar ancak saçmıyorlar.

1: "Men= من" genellikle bilinçli canlılar için kullanılır. Dikkat edilirse "yerde bulunan kimseler (من في الأرض)" denildiği gibi "göklerde bulunan kimseler (من في السماوات)" de denilmiştir. Yani bilinçli canlılar sadece dünyada değil göklerde [uzayda] da mevcuttur.

67) O, sizin için, içinde yerleşmeniz için geceyi ve gösterici olarak gündüzü¹ yapmış olandır. Gerçekten işte bunlarda duyan bir millet için mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

1: Genellikle ayete takdiri mana olarak şu şekilde bir anlam verilmiştir:

هو الذي جعل لكم الليل مُظلماً لتسكنوا فيه والنهار مُبصراً للتحركوا فيه لمعاشيكم

"O, sizin için içinde sükun etmeniz için geceyi karanlık; gündüzü ise, geçiminiz için içinde hareket etmeniz için gösterici yapmış olandır"

Ayetteki bu ifadelerin hazf olduğu, çünkü "gösterici" ifadesinin "karanlık"; "içinde huzur bulmanız [sükun etmeniz] için" ifadesinin ise "içinde hareket etmeniz için" ifadesine işaret ettiği söylenmektedir. (Halebi:duru-l mes'un)

Fakat "sükun" ["sekene=سكن" fiili] bir yere mesela bir yurda/eve yerleşmek manasında da kullanılır. (Zamahşeri:belegat esası: سكن) Üstelik bu ayette "fi=في" harfi cerr'i ile kullanılmıştır. Kur'an, genellikle gece ve gündüzü vakit amaçlı tarif ettiğinde "bi=ب" harfi cerr'ini kullanmaktadır. (Bkz: bakara 274, enam 60)

Dolayısıyla bu ayette gece ve gündüzün yani dünyanın bizim için sükun [yerleşme yeri] amaçlı yaratılmış olduğu anlatılmıştır.

68) "Allah bir çocuk edindi." dediler, ne münasebet!. O, zengindir [yeterli olandır], göklerde ve yerde [tüm evrende] ne varsa onundur. Bunda [bu konu hakkında] yanınızda hiçbir yetki-delil yoktur. Allah'ın üzerinden bilmediğiniz(şeyleri) mi söylüyorsunuz?

69) "Gerçekten, Allah'ın üzerinden yalanı uyduranlar başarılı olmazlar." de.

70) [Onlara]¹ dünyada [ilk hayatta] bir geçim vardır. Sonra dönüş yerleri sadece bizedir sonra gerçeği örtmekte olmalarından dolayı onlara şiddetli azabı tattırırız.

1: Baştaki (متاع) haber olduğu için (لهم) şeklinde hazf edilmiş bir müpteda olmalıdır.

71) Kendilerine Nuh'un haberini okuyup teşvik et. Hani kendi milletine "Ey milletim! Eğer makamım [konumum] ve Allah'ın ayetlerini hatırlatmam size büyük [ağır bir yük] olduysa [bilin ki] ben sadece Allah'a güvenip dayandım (tevekkül ettim), artık ortaklarınızla beraber¹ işinizi kararlaştırın sonra işiniz size bir dert olmasın, aynı zamanda (kararlaştırdığınız konuda) bana hüküm kılın ve bana süre vermeyin." demişti.

1: Buradaki (و) harfi (مع) zarfı manasındadır. Yani "vav'ul maiyye"dir. (شركاء)
isminin mensup oluşu da bunu gösterir. (Zamahşeri, kadı beydavi)

72) "Artık yüz çevirdiyseniz [bilin ki] ben sizden hiçbir ücret istemedim. Ücretim[i vermek] ancak Allah'a [düşer]. Ben, müslümanlardan [teslim olanlardan] olmakla emrolundum." [demişti]

73) Derken onu yalanladılar. Ardından biz onu [Nuh'u] ve onunla birlikte olan kimseleri gemide kurtardık ve onları halifeler [birilerinin yerlerine geçenler] yaptık. Ayetlerimizi [kanitlarımızı] yalanlamış olanları boğduk. Artık bak düşün, uyarılmışların sonucu [cezası] nasıl oldu?

74) Dahası onun [Nuh'un] ardından elçileri kendi milletlerine yönlendirdik. Ardından [elçileri] onlara açık kanıtlar getirdi de önceden yalanlamış olduklarına inanacak değillerdi. Haksızlık edenlerin kalplerinin üzerini işte bunun gibi damgalıyoruz.

75) Dahası onların [o elçilerin] ardından Musa'yı ve Harun'u, ayetlerimiz [kanitlarımız] ile Firavuna ve seçkinlerine yönlendirdik de onlar büyüklük tasladılar ve suçlu bir millet oldular

76) Ardından hak[gerçek] yanımızdan kendilerine geldiğinde "Gerçekten bu apaçık bir sihirdir." dediler.

77) Musa "Size geldiği zaman mı hak [gerçek] için [bunu] söylüyorsunuz? Bu sihir miymiş? Sihirbazlar başarılı olmazlar." dedi.

78) "Atalarımızı kendisinde bulduğumuz(inanç)'tan bizi çevirmek için ve yerde [bölgede] büyüklük [egemenlik] ikinizin olması için mi bize geldiniz? ikinize de asla inanacak değiliz." dediler.

79) Firavun "Bilgin her bir sihirbazı bana getirin." dedi.

80) Sihirbazlar geldiğinde Musa onlara "Atacaklarınızı atın." dedi.

81) [Sihirbazlar] atınca, Musa "Attıklarınız sihirdir. Gerçekten, Allah onu [sihri] iptal edecektir. Gerçekten Allah, bozgunculuk yapanların eylemini düzeltmez."

82) Suçlular istemese bile Allah 'hakkı [gerçeği]' kelimeleriyle hak [gerçek] yapar.

83) Firavun(tarafın)'dan ve seçkinleri(tarafın)'dan fitnelenmekten[işkenceye maruz kalmaktan]¹ yana bir korku üzerine, - milletinden bir soy hariç- Musa'ya [kimse] inanmadı. Doğrusu, Firavun (o) yerde gerçekten de üstündü. Gerçekten o, mutlaka İsrafçılardandı.

1: Bu ayet, "fitne = فتن" kelimesinin "Baskı, azap, işkence" manasında olduğunun en açık kanıtıdır.

84) Musa "Ey milletim! Eğer Allah'a inandıysanız sadece ona güvenip dayanın. Eğer müslümanlar olduysanız [bunu yapın]." dedi.

85-86) Ardından onlar "Sadece Allah'a güvenip dayandık (tevekkül ettik). RAB'bimiz! Bizi zalimler milletine bir fitne[sınama konusu] yapma. Rahmetinle bizi kâfirler [gerçeği örtenler] milletinden kurtar" dediler.

87) Musa ve kardeşine "Mısır'da milletiniz için evler düzenleyin. Evlerinizi bir kible olarak yapın ve yönelişi (namazı) ayakta tutun." diye vahiy ettik. İnançlıları müjdele!

88) Musa "RAB'bimiz! Kesinlikle sen, Firavun'a ve seçkinlerine dünya [ilk] hayatında ziynet ve mallar verdin. RAB'bimiz! Sonucunda¹ senin yolundan saptırıyorlar². RAB'bimiz! Onların mallarının üzerini[görüntülerini] sil ve kalplerinin üzerini şiddetlendir. Artık, sonucunda can yakıcı azabı görünceye kadar inanmayacaklar³.

1: Buradaki (ل) harfi, sebep bildiren lam değil, sonuç bildiren lam; yani "lam-ul akıbet"tir. (Fahredden Razi, kurtubi) bu cümlelerin (لأن لا يضلوا) yani "saptırmasınlar diye" manasında olduğu da söylenmiştir (kurtubi) fakat lam-ul akıbet daha uygundur.

2: Buradaki (يضل) fiili, if'al babındandır. Ancak mucerred olarak "sapıyorlar" olarak "yedillu= يضل" şeklinde de okunmuştur. (Verş mushafı)

3: Bu ifade "sonucunda senin yolundan şaşırıyorlar" ifadesine atıftır. (kurtubi) Buna göre "sonucunda senin yolundan şaşırıyorlar da can yakıcı azabı görünceye kadar inanmayacaklar" manasındadır. Genelde beddua olarak "...kalplerinin üzerini şiddetlendir ki can yakıcı azabı görünceye kadar inanmasınlar" şeklinde çeviri yapılmıştır. Bu çeviri de uygundur.

89) [RAB'leri] "ikinizin de duası cevaplanmıştır[kabul edilmiştir]. Artık dosdoğru olmaya gayret edin ve bilmeyenlerin yoluna uymayın." dedi.

90) İsrail'in oğullarını denizden geçirdik. Ardından Firavun ve ordusu, bir taşkınlığı isteyerek ve düşmanca onları takip etti. Sonunda boğulma onu [Firavun'u] yakaladığı zaman "Gerçekten İsrail'in oğullarının inandığı(Tanrıdan) başka hiçbir Tanrı olmadığına inandım! Ben Müslümanlardan[teslim olanlardan]ım" dedi.

91) Şimdi mi? Hâlbuki önceden isyan etmiştin ve bozgunculardandın.

92) O halde bugün, arkandaki[sonraki] kimselere bir ayet [kanıt] olman¹ için seni bedenle kurtaracağız. Gerçekten, insanlardan çoğunluğu ayetlerimizden[kanıtlarımızdan] bihaberdir.

1: "Hatta bugün bile, Firavun'un cesedinin yüzerken bulunduğu yer, bölge sakinlerince gösterilir. Bu yer Sina Yarımadası'nın batı kıyısındadır ve şimdi Cebel-i Firavun (Firavun Dağı) olarak bilinir. Bu dağın yakınında da, Hammam-ı

Firavun (Firavun Hamamı) denen sıcak bir kaplıca vardır ki, Firavun'un cesedinin bulunduğu söylenen Ebu Zenime'den birkaç mil mesafededir.

Eğer boğulan Firavun, Hazreti Musa'nın (a.s) kendisine gönderildiğinde Mısır'ı yöneten Minfetah ise, mumyalanmış cesedi hala Kahire müzesinde sergilenmektedir. Sir Grafton E. Smith Firavun'un mumyasından bandajları kaldırdığında cesedi üzerinde bir tuz tabakası bulunmuştu ki, bu onun denizde boğulduğunun apacık delilidir". (mevdudi)

93) Elbetteki İsrail'in oğullarını doğru bir yere yerleştirmiştik. Temiz olanlardan kendilerini rızıklandırmıştık da (o) bilgi kendilerine gelinceye kadar ayrılığa düşmediler. Gerçekten RAB'bin kıyamet gününde, kendisinde ayrılığa düşmekte oldukları konuda aralarında karar verir.

94) Artık sana indirdiğimizden [herhangi biri hakkında] bir şek[kararsızlık- şüphe] içindeysen senden önce kitabı okuyanlara sor¹. Elbetteki, Efendinden olan Hak, sana gelmiştir. Artık, tereddüt edenlerden olma..

1: Yani "kur'an'da anlatılan bu olayların gerçekliğinden şüphe içindeysen, daha önceki kutsal yazıları okuyanlara sor" anlamındadır. Eski tabletlerde ve kutsal olduğu düşünülen yazılarda bile kur'an'ın anlattığı olayları doğrulayan bilgiler mevcuttur. Örneğin Nuh tufanı gılgamış destanında ve manu olayında da anlatılır. (wictionary) bunun dışında çamurdan yaratılış vb. pek çok olaylar da eski kaynaklarda geçmektedir. Vahyin kaynağı aynı yaratıcı olunca hepsinde de aynı olayların geçmesi normaldir.

95) Sakın, Allah'ın ayetlerini [kanıtlarını] yalanlayanlardan olma. Aksi halde, kaybedenlerden olursun.

96-97) Gerçekten, kendilerine RAB'binin kelimesi hak olmuş [kesinleşmiş] olanlar -kendilerine her bir ayet [kanıt] gelse bile- can yakıcı azabı görünceye kadar inanmazlar.

98) İnanmış da inancı kendisine yarar sağlamış bir kent olması gerekmez miydi? Ancak, Yunusun milleti hariç, onlar İnanışları zaman dünya [ilk] hayatında kendilerinden rezilliğin azabını kaldırdık ve bir süreye kadar kendilerini geçindirdik.

99) Şayet Allah [zorlamayı]¹ tercih etseydi, yerde [dünyada] bulunan kimselerin hepsi toplu halde mutlaka inanırdı. Artık, insanları inançlı oluncaya kadar sen mi zorlayacaksın?

1: "Şae=شاء" fiili, geçişli bir fiil olduğu için bir meful [nesne] aranır (Enam 90. Ayete bakınız). Yani "Allah tercih etseydi" ifadesine "neyi tercih etseydi?" sorusunu sorarız. Buradan, meful'ün hazf edildiği [atıldığı] anlaşılır. Hazf edilen meful, ayetin devamından anlaşılacağı üzere "en yukrihehum=أن يُكرههم" ifadesidir.

Kısacası ayet "velev şae Allahu en yukrihehum =ولو شاء الله أن يُكرههم" yani "Allah onları zorlamayı tercih etseydi" takdirindedir.

100) Allah'ın izniyle olmadıkça, herhangi bir benliğin inanması [mümkün] değildir. [Allah] akıl etmeyen kimselerin üzerine, kirliliği [azabı] meydana getirir.

1: Allah'ın izni olmaksızın, hiçbir kimse inanmaz. Ancak izin verdiğini, insan suresi 3. Ayet gibi çeşitli ayetlerde vurgulamıştır.

101) "Göklerde ve yerde [tüm evrende] neler bulunduğu bakıp düşünün. Ayetler ve uyarıcılar inanmayan bir millete yarar sağlamaz." de.

102) Kendilerinden önce gelip geçmişlerin günlerinin benzerinden başkasını beklemiyorlar¹. "Artık bekleyin, kesinlikle ben, sizinle birlikte bekleyenlerdenim" de.

1: Soru edatı olan (هل) burada (ما) anlamındadır.

103) Sonra elçilerimizi ve inanmış olanları işte bunun gibi kurtarıyoruz. İnançlıları da bir hak olarak kurtarıyoruz.

104) "Ey insanlar! Eğer, benim dinimden bir şek [kararsızlık, şüphe] içindeyseniz, [bilin ki] Allah'tan beride sizin kulluk ettiklerinize ben kulluk etmiyorum; fakat sizi vefat ettiren Allah'a kulluk ediyorum. Ben inançlılardan olmakla emrolundum." de.

105-107) " Bir de "Yüzünü hanif [doğruya yönelmiş] olarak (o) dine doğrult, müşriklerden olma, Allah'tan beride olan, sana fayda ve zarar vermeyenlere dua etme. Eğer yaparsan kesinlikle sen, o anda zalimlerden [demektir]. Eğer Allah sana bir zarar temas ettirirse onu [o zararı] ondan [Allah'tan] başka hiçbir kaldırıcı yoktur; eğer sana bir hayır isterse onun [Allah'ın] ikramını hiçbir reddedici[engelleyci] yoktur. Onu [ikramını] kullarından kimi tercih ediyorsa ona isabet ettiriyor. O çok bağışlayandır, rahimdir" diye [emrolundum]"

1: Buradaki (أن) önceki ayete atıftır.

108) "Ey insanlar! Hak, RAB'binizden gelmiştir. Artık kim yol bulduysa [bilsin ki] sadece kendi benliği lehine yol buluyor; kim yolu kaybederse [bilsin ki] sadece kendi benliği aleyhine yolu kaybediyor. Ben size bir vekil değilim" de.

109) Sen sana vahyedilene uy ve Allah hakimlerin en iyisi (hayırlısı) iken, hüküm verinceye kadar sabır et.

HUD (11)

1-2) "Elif, Lam, Ra' ayetleri hükümlendirilmiş sonra Allah'tan başkasına kulluk etmemeniz için hakim/hikmetli olan, devamlı haberdar olan tarafından ayırt edilmiş [açıklanmış] bir kitaptır. Kesinlikle ben, ondan [onun tarafından] sizin için (gelen) bir uyarıcı ve bir müjdeciyim." [de]²

1: "Elif, Lam, Ra," sözü müptedadır, "kitaptır" [كتاب] kelimesi haberdar. Yani "Elif, Lam, Ra.... Bir Kitaptır" manasındadır. (zamaşşeri:keşşaf, beydavi, kurtubi)

2: "De" [قل] emri, okuyucu tarafından anlaşıldığı için hazf edilmiştir. Daha önceden bu tarz hazf örnekleri verilmişti. Bkz: Tevbe 35 "denilir" sözü hazf edilmiştir,

3) "Bir de "RAB'binizden bağışlanma dileyin sonra ona tevbe edin ki, isimlendirilmiş bir süre sonuna kadar sizi güzel bir geçim olarak geçindirsin ve her bir ikram sahibine kendi ikramını versin." diye [ayetleri açıklanmış bir kitaptır.]¹ Eğer, yüz çevirdiyseniz [bilin ki] kesinlikle ben, size karşı büyük bir günün azabından korkuyorum."

1: Buradaki "en=ن" birinci (1.) ayete bağlıdır.

4) Dönüşünüz sadece Allah'ın [emrinedir]¹. O her şeye imkanı olandır.

1: Muzaf hazf edilmiştir, muzafun ileyh onun yerine geçmiştir. Cümle (إلى أمر الله) manasındadır. Örneğin Saffat 99. ayette İbrahim'in şöyle dediği anlatılır: "kesinlikle ben, RAB'bime gidiciyim" hâlbuki bu ifade "RAB'bimin emrine gidiciyim" manasındadır.

5) Dikkat! Kesinlikle onlar, (içlerindeki)¹ ondan saklamak istedikleri için, göğüslerini dürüyorlar[içlerindeki gizliyorlar]. Dikkat! Elbiselerine bürünmek istedikleri zaman sır sakladıkları (şeyleri) ve açıkça gösterdikleri (şeyleri) [Allah] biliyor. Gerçekten o, göğüslerin özünü bir devamlı bilendir.

1: "İstihfa=استخفاء" [bir şeyi] gizlemeyi [إخفاء] istemek anlamındadır. (müfredat: خفي) bu durumda meful hazf edilmiştir.

6) Yerde [dünyada] kımıldanan [türün]den ne varsa [hepsinin] rızık[nı belirlemek] ancak Allah'a [düşer]. Onların barınma yerini¹ ve emanet yerini [Allah] biliyor. Her biri apaçık bir kitabın içindedir.

1: "Barınma yeri" ifadesinden maksat anne rahmi, "emanet yeri" ifadesinden maksat ise babanın sülbü'dür. (lisanul Arab: وكلهم قال: فَمُسْتَقَرٌّ فِي الرَّحْمِ وَمُسْتَوْدَعٌ فِي صَلْبِ (الأب، روي ذلك عن ابن مسعود ومجاهد والضحاك

7) Hanginizin eylem bakımından en güzel olduğu [konusunda]¹ sizi sınamak için, Arş [hükümraniği]² suyun³ üzerinde iken gökleri ve yeri [tüm evreni] altı günde [evrede⁴] yaratan, o'dur. Eğer, "kesinlikle siz ölümün ardından yönlendirilecek/yeniden diriltileceksiniz." desen, gerçeği örtmüştü olanlar mutlaka "Bu ancak apaçık bir sihirdir [etkilemedir]⁵" derler.

1: Harfi cerr veya (أن) edatı hazf edilmiştir. Cümlenin takdiri (ليبلوكم في ايكم) veya (ليبلوكم أن ايكم) şeklindedir.

2: Arş, aslen "kürsü" demektir. Fakat bu kelime "yönetim, güç, saltanat, mülkiyet" manasında da kullanılmıştır. Örneğin "kralın Arşı" ile "kralın mülkü, saltanatı" kasıt edilmiştir. (müfredat : عرش, Fahreddin Razi) buradan anlıyoruz ki, Allah'ın Arşı ile kastedilen, onun mülkü, yani yönetimidir.

3: Eski metinlerde, evrenin boşluğu "su" ile temsil edilir. Örneğin yasin 40. Ayette güneş ve ay için "her biri birer yörüngede yüzer" denilmektedir. Halbuki "yüzer (سيح)" kelimesi suda yüzmek mânâsına gelir. Hatta Tevratın ilk bölümlerinde bile "gök kubbenin suyu" (yaratılış, 1. Bölüm) ifadesi geçer. Yani kısacası kur'an evrenin boşluğuna "su" demektedir ve bilimle tamamen uyumludur. Çünkü evrenin %95'inin karanlık sıvı'dan oluştuğunu gösteren bir teori mevcuttur, adı ise

"karanlık sıvı" (kaynaklar:

<https://penntoday.upenn.edu/news/physicist-theorizes-dark-matter-superfluid>

[https://newatlas.com/dark-fluid-theory-matter-energy/57540/\)](https://newatlas.com/dark-fluid-theory-matter-energy/57540/)

Ayetin anlattığı "su" ile bu teori uygunluk göstermektedir.

4: "Gün" kelimesi kur'an'da "evre" manasındadır. Örneğin çoğu Ayette "yevmu-l kıyamet = يوم القيامة" yani "kıyamet günü" ifadesi geçer. Halbuki kıyamet, 24 saatlik bir günden oluşmuş değildir. Ayet "kıyamet dönemi, evresi" manasında "gün" demiştir. Haricen mearic suresinin 4. Ayetinde "Allah'ın katında bir gün bin yıl gibidir" denilmektedir. Bütün bunlar, günün "evre" manasında olduğunu ispatlıyor.

Bazıları bu görüşe katılmıyor olsa da, "6 günde yaratılış, Allah'ın katındaki zaman dilimi ile 6 gündür. 24 saatlik zaman dilimi olan 6 günlük bir yaratılış değildir." şeklinde yorum yapanlar eskiden beri vardır. (kurtubi)

5: Bu ifade "...ancak apaçık bir sihirbazdır" manasında olarak (ساحر) şeklinde de okunmuştur. (keşşaf sahibi) sihir kelimesi etkileme anlamındadır. Örneğin "Kesinlikle beyandan [bir kısmı] sihirdir[إنَّ من البيان لسحرا]" ve "Tabiat sihirbazdır [الطَّبِيعِيَّةُ سَاحِرَةٌ]" (müfredat: سحر) denilmiştir. Çünkü beyan yani açıklamanın bir kısmında muhatabı etkileme vardır. Tabiat ise gerçekleştirdiği şeylerle bakanları etkilemektedir. Bu anlam doğrultusunda kafirler bir nevi "Bu söylenenler sadece bizi etkilemek için uydurulmuş şeylerdir" demektedir.

8) Eğer, Sayılmış bir topluluk [zamanlarına] kadar kendilerinden azabı ertelese, mutlaka "Onu [azabı] tutan ne?" derler. Dikkat! [azap] kendilerine geldiği gün, kendilerinden geri çevirilecek bir halde değildir. Maskara etmeye çalışmakta oldukları [azap] kendilerinin başına geldi.

9) Şayet İnsana bizden bir rahmet tattırsak, sonra kendisinden onu [rahmeti] çekip çıkarsak, kesinlikle o çok ümitsiz [olur], çok nankör¹ [olur].

1: "Küfr= كفر" aslen "örtmek" demektir. "kefur= كفور" ise daha çok "nankör" manasında kullanılır (müfredat : كفر)

10-11) kendisine temas etmiş bir sıkıntının ardından kendisine bir nimet/bolluk tattırsak, mutlaka "kötülükler benden gitti!" der. Kesinlikle O, bir şımarandır, bir böbürlenendir; ancak, sabır etmiş ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlar hariç. İşte, kendileri için bir bağışlanma ve büyük bir ödül olanlar onlardır.

12) Artık, "Ona bir servet indirilmeli veya onunla beraber bir melek gelmeli değil miydi?" demeleri nedeniyle sana vahyedilenin bir kısmını terk edici olmanı ve göğsünün ondan [vahiy'den] dolayı daralıcı olmasını bekliyorlar¹. Sen sadece bir uyarıcısın; Allah ise her şeye vekildir.

1: "Lealle=لعل" kelimesi, beklenti bildiren bir kelimedir. Buradaki beklenti, insanlar tarafından olan bir beklentidir. Bir nevi "insanlar senin bunu [yapacağını] düşünürler." anlamındadır. (müfredat: لعل bakınız: يظنّ بك الناس ذلك)

13) Yoksa, "onu [vahyi] uydurdu" mu diyorlar? "o halde dürüst idiyse, onun [vahyin] benzeri uydurulmuş on sure[yüksek makam]¹ getirin ve Allah'tan beride gücünüzün yettiği kimseye dua edin." de

1: Bakara 23. ve yunus 38. Ayette "bir sure" derken, burada "on sure" demesi bir çelişki değildir. Çünkü bakara 23-24 ayetlerinde bir sure ile meydan okunduğu zaman "Asla yapamazlar" denilmektedir. Bu ayette on sure ile meydan okununca da, devam eden ayette "yanaşmazlar" denilmektedir. Bir nevi: "on sure isteyin yanaşmazlar; bir sure isteyin yapmaya güçleri yetmez" denilmektedir.

14) Eğer, size¹ karşılık vermeye yanaşmazlarsa, indirilen(vahyin) Allah'ın bilgisiyle olduğunu ve ondan [Allah'tan] başka hiçbir Tanrı olmadığını bilin. Artık siz, müslümanlar[teslim olanlar]mısınız?

1: Öncesinde "de" diyerek elçi'yi muhatap aldığı halde bu ayette "Size" demesi, peygambere verilen emirlerin, tüm Müslümanlara yönelik olduğuna bir kanıttır.

15) Kim[ler], dünya [ilk] hayatını ve onun süsünü istemekteyse onda [dünya hayatında] eylemleri(nin karşılığı) tamamen kendilerine verilir ve kendileri onda haksızlığa/eksikliğe uğramazlar.

16) İşte onlara (evet!) onlara ahirette [son hayatta] ancak ateş vardır. Sanatları¹ onda [dünya hayatında] boşa gitmiştir; bulunmakta oldukları eylemleri de yalandır.

1: "San'a=صنع" yani "sanat", onların işlemiş oldukları sevapları manasındadır.

17) [Onlar] RAB'binden bir açık kanıt üzerinde olan, ondan [RAB'binden] bir Şahidin kendisini takip ettiği¹ ve ondan önce de bir imam ve bir rahmet olan Musa'nın kitabının da takip ettiği kimse [gibi olur mu?]². İşte bunlar ona (kur'an'a/RAB'be) inanıyor. Partilerden kim onu[n hak olduğu] gerçeğini örtüp göz ardı ederse onun kendisine söz verilen sadece ateştir. Ondan yana, hiçbir şüphe içinde olma! Kesinlikle o, RAB'binden Haktır; fakat insanların çoğu inanmıyor.

1: Ayetteki (يتلوه) fiili, hem okumak, hem de takip etmek mânâsına gelir (müfredat : تلو) "o kimseyi takip eden" manasında olduğu gibi, "onu [açık kanıtı/kur'an'ı] okuyan" manasında da olabilir (zad'ul mesir)

2: Bu ayet önceki ayete atıf olup, cevabı hazf edilmiştir (Fahredden Razi, kadı beydavi)

18) Allah'ın üzerinden bir yalan uyduran kimse[ler]den daha zalim kimdir? İşte onlar RAB'lerine karşı sunulurlar ve şahitler "RAB'lerinin üzerinden yalan söyleyenler işte bunlardır." derler. Dikkat! Allah'ın laneti [rahmetinden engellemesi], zalimlerin üzerinedir.

19) [zalimler] ki, Allah'ın yolundan engelliyorlar. Onlar, ahirete [son hayata] karşı kafirlerin [gerçeği örtenlerin] ta kendisi olarak, onun [Allah'ın] yolunda bir eğrilik [hata] arıyorlar.

20) İşte bunlar, yerde [dünyada] hiç aciz bırakıcılar olmazlar. Onların, Allah'tan beride hiçbir velileri de olmamıştır. Azap kendileri için katlanır [kat kat artar]. Onlar, işitmeye güç yetirenler değildi ve görmekte de değildi.

21) İşte, kendi nefislerini kayba uğratmış olanlar bunlardır. Uydurmakta oldukları kendilerinden kaybolmuştur.

22) Onların, ahirette [son hayatta] kaybedenlerin ta kendileri olduğunda kuşku yoktur!

23) Gerçekten, İnanmış, düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş ve RAB'lerine alçak gönüllü davranmış olanlar (evet!) İşte, cennetin dostları onlardır. Onlar onun [cennetin] içinde kalıcıdır.

24) (O) iki grubun örneği, kör ve sağır; devamlı gören ve devamlı işiten gibidir. Örnek olarak ikisi eşit midir? Artık Öğüt almıyor musunuz?

25-26) Elbetteki Nuh'u kendi milletine göndermiştik. "kesinlikle ben, Allah'tan başkasına kulluk etmeyin diye sizin için (gönderilmiş) apaçık bir uyarıcıyım. Kesinlikle ben, size karşı can yakıcı bir günün azabından korkuyorum" [demişti]¹.

1: Burada (قال) yani "dedi" sözü hazf edilmiştir [atılmıştır].

27) Milletinden olup gerçeği örtmüş o seçkinler "Seni bizim gibi bir beşerden başkası olarak görmüyoruz. Ayrıca sana ancak görüşü olgun olmayan¹ rezillerin uyduğunu Bize karşı hiçbir fazlalığınız/üstünlüğünüz olmadığını görüyoruz. Hayır, yalancılar olduğunuzu düşünüyoruz." dediler.

1: (müfredat: بدأ)

28-29) [Nuh] "Ey milletim! Bana haber verin, Eğer ben RAB'bimden bir açık kanıt üzerindeysen ve bana katından bir rahmet vermiş de o [rahmet/açık kanıt] size görünmez olduysa? Siz ona [o rahmete] isteksiz iken, sizi ona mecbur mu ederiz?" dedi. "Ey milletim! Ben, ona (vahye) karşı sizden bir mal istemiyorum, ücretim[gi vermek] ancak Allah'a [düşer], inanmış olanları kovucu değilim. Kesinlikle onlar, RAB'leri ile karşılaşıcıdır. Fakat ben, sizi cahillik eden bir millet olarak görüyorum"

30-31) "Ey milletim! Eğer, onları [inançlıları] kovarsam, Allah'tan (gelecek olana) karşı bana kim yardım eder? Artık öğüt almıyor musunuz? Ben "Allah'ın hazineleri yanımdadır" demiyorum, ben, gaybı [gizliliği] bilmiyorum, "kesinlikle ben bir meleğim" demiyorum, gözlerinizin aşağılık gördüğü [kişiler] için, "Allah, onlara asla bir hayır vermeyecek" demiyorum. -Allah, onların nefislerinde bulunanları, en iyi şekilde bildi- [aksi takdirde] kesinlikle ben o zaman zalimlerdenim [demektir]" [dedi].

32) [Nuh'un milleti] "Ey Nuh! Bizimle tartıştın, ardından tartışmamızı çok uzattın. Artık, dürüst kişilerdensen bize söz verdiğini (azabı) bize getir." dediler.

33-34) [Nuh] "Siz, aciz bırakıcılar değilken, onu (azabı) -tercih ederse- sadece Allah getirir. Allah sizi mahvetmeyi istemekteyse ben size nasihat etmeyi istesem (bile) nasihatim size fayda vermez. O, sizin RAB'binizdir ve sadece onun [emrine] döneceksiniz" dedi.

35) Yoksa "onu (Nuh kıssasını) kendisi uydurdu" mu diyorlar? "Eğer onu uydurduysam, [bilin ki] ben sizin suçlarınızdan beri iken suçum sadece benim üzerimedir." de.

36-37) Nuh'a "Gerçek şu ki, milletinden hiç kimse asla inanmayacak, ancak [şu an'a kadar]¹ inanmış kimseler hariç. Artık, onların yapmakta olduklarından dolayı kederlenme. Gözetimimizle [korumamız altında]² ve vahyimizle, gemiyi tasarla. Zulmetmiş olanlar hakkında benimle muhatap olma. Kesinlikle onlar, boğulmuştur." diye vahiy edildi.

1: "Kad=قد" edatı, "mişli geçmiş zamanı" ifade eder. Bundan dolayı böyle çeviri yapıldı.

2: "Ayn=عين" bilinen göz organıdır. (ب) harfi cerr'i ile bu manada kullanılır. Mesela (وفلان بعيني) yani "falanca, benimle gözümledir" denir, ki manası "onu koruyorum ve gözlüyorum" demektir. (müfredat : عين bakınız: أحفظه وأراعيه أي: وفلان بعيني، أي:)

38-39) [Nuh] gemiyi yaparken milletinden seçkinler her ne zaman ona uğradılarsa onu maskara yaptılar. [Nuh] "Eğer bizi maskara yapıyorsanız, [bilin ki] bizi maskara ettiğiniz gibi, kesinlikle biz de sizi maskara edeceğiz. Yakında rezil eden bir azabın kime geleceğini ve sürekli bir azabın kimin üzerine konacağını bileceksiniz!" dedi.

40) Sonunda emrimiz gelince ve Tennur¹ şiddetlice kaynayınca "Çift olan her iki sınıftan² [bir kısmını], aileni -kendisine karşı (o) söz öne geçmiş olan kimse hariç- inanmış kimseleri onun [geminin] içine taşı." dedik. Onunla birlikte ancak pek az [kişi] inandı.

1: "Tennur=التنور" kelimesi, Süryanicede (ܬܢܘܪ) ve İbranicede (תנור) "fırın" manasındadır (wictionary) üç dilde de ortak olarak "fırın" manasındadır. Ancak bu kelime ile fırının kasıt edilmediğini söyleyenlerin pek çok yorumu olmuştur. Örneğin, kamer 11-12. Ayet delil alınarak "yeryüzünün suyu" manasında olduğu söylenmiştir. (zad'ul mesir ve Fahreddin Razi ilgili ayet tefsirinde hepsi mevcuttur)

2: "Min kulli zevceyni=من كل زوجين" şeklinde izafe edilerek de okunmuştur. (beydavi, Fahreddin Razi) ayette "çift olan her iki sınıftan" ifadesinde herhangi bir sınırlama yoktur. Bu çift sınıflara bitkiler de girebilir. Ancak başındaki "-den, -dan" manasını veren "min=من" harfi cerr'i teviz [kısımlama] amaçlı kullanılmıştır. Yani "çift olan her iki sınıftan bir kısmını gemiye yükle" anlamındadır. Bu kısma da insanlar ve gemide taşınmaya müsait hayvanlar girebilir. Hepsi girmek zorunda değildir.

41) [Nuh] "Onun içine binin. Onun[geminin] akıp gitmesi ve demir atması¹ [durması], Allah'ın ismiyledir. Kesinlikle RAB'bim gerçekten de çok bağışlayandır, bir rahimdir." dedi.

1: Buradaki (مجرأها و مرسأها) kelimeleri "matar, ismi mekan, ismi zaman" manasında (م) harfinin üstünlü olmasıyla da okunmuştur. (zamaşşeri:keşşaf) Buna göre ilgili ifadeler "onun [geminin] akıp gitme zamanı ve demir atma zamanı..." veya "onun [geminin] akıp gitme yeri ve demir atma yeri..." şeklinde de çeviri yapılabilir.

42) O sırada, o [gemi] dağlar gibi bir dalganın içinde onlarla akıp gidiyordu. Nuh, oğluna seslendi. [Oğlu, Nuh'tan] bir uzaklaşma içindeydi. "Ey oğlum! Bizimle birlikte bin ve kâfirlerle [gerçeği örtenlerle] birlikte olma!"

43) [Oğlu] "Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım" dedi. [Nuh] "Bugün, Allah'ın emrinden koruyan¹ hiçbir [şey] yoktur. Ancak, rahmet eden kimse (Allah'ın kendisi) hariç[o koruyabilir]" dedi. Dalga, o ikisinin arasına girdi, ardından (oğlu) boğulanlardan oldu.

1: "Koruyan" manası verilen (عاصم) kelimesi, faildir[öznedir]. Ancak, failin[öznenin] meful [nesne] manasında olması da mümkündür, Tarık 6. Ayetteki gibi (kurtubi) Buna göre "Bugün, Allah'ın emrinden korunacak yoktur." manasındadır

44) "Ey yer [dünya]! Suyunu yut! Ey gök! Sen de (suyunu) tut!" denildi. Su çekildi, iş/emir tamamlandı,¹ [gemi] Cudi'nin üzerine yerleşti ve zalimler milleti için "uzak [yok] olsunlar!" denildi.

1: Nuh tufanına dair arkeolojik bir kanıtın henüz bulunmaması sebebiyle yalan olduğunu iddia edenler vardır. Fakat bu mantıksız bir iddiadır. Tarihte varlığı anlatıldığı halde, varlığına dair arkeolojik bir kanıt olmayan pek çok şey vardır.

Örneğin Nuh tufanı farklı isimlerle gılgamış destanında geçer. Ki bu destanı anlatan tabletlere bile tamamen ulaşamıyor iken, çok daha önceden olmuş bir olayın kalıntısı nasıl bulunabilir? Bu konuyla ilgili olacak tek kanıt, ilgili metinlerde geçen tarihi bilgilerdir. Birçok kaynakta, aynı olayın farklı isimler ve farklı olaylar ile anlatıldığı görülür. (bkz: gılgamış destanı, manu olayı)

45) Nuh, RAB'bine seslendi, ardından "RAB'bim! Gerçekten, oğlum benim ailemdendir, gerçekten verdiğin sözün haklı ve sen hakimlerin hakimisin." dedi.

46) [RAB'bi] "Ey Nuh! O [oğlun] kesinlikle senin ailenden değildir. Kesinlikle o, düzgün-iyi olmayan eylemde bulundu¹. Artık, kendisinde sana herhangi bir bilgi olmayan (şeyi) benden isteme. Kesinlikle ben, cahillerden olmaman² için sana öğüt veriyorum" dedi.

1: Bir başka kıraat'te (عمل) şeklinde okunmuştur (kurtubi) bu tercih edildi.

2: "En-le tekune=ألا تكون" takdirindedir.

47) [Nuh] "RAB'bim! Gerçekten ben, hakkında bana ait herhangi bir bilgi bulunmayan senden istemekten sana sığınırım. Eğer, beni bağışlamaz ve bana rahmet etmezsen kaybedenlerden olurum" dedi.

48) "Ey Nuh! Bizden bir esenlikle, sana ve seninle birlikte olan kimselerden olan topluluklara bereketlerle in. Bir takım topluluklar vardır ki kendilerini geçindireceğiz sonra can yakıcı bir azap bizden kendilerine dokunacaktır." denildi.

49) İşte bunlar, sana vahyettiğimiz gayb'ın [gizliliğin] haberlerindedir. Bundan [kur'an'dan] önce sen ve milletin onu [o haberleri] bilmiyordunuz. O halde sabret, gerçekten sonuç, korunup sakınanlar içindir.

50-51) Ad [milletine] kardeşleri Hud'u [gönderdik]¹ "Ey milletim! Sizin için kendisinden başka hiçbir Tanrı bulunmayan Allah'a kulluk edin. Siz ancak uydurukçusunuz. Ey milletim! Ben ona (vahye) karşı sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Benim ücretim[i vermek] ancak beni başlatmış [yaratmış] olana [düşer]. Artık akıl etmiyor musunuz?" dedi.

1: 25. Ayetteki "gönderdik" fiiline bağlıdır.

52) "Ey milletim! RAB'binizden bağışlanma dileyin sonra ona tevbe edin ki üzerinize gökten akın akın (yağmur) göndersin ve kuvvetinize bir kuvvet olarak sizi artırsın. Suçlular olarak yüz çevirmeyin."

53-55) Onlar "Ey Hud! Senin sözünden [dolayı] biz Tanrılarımızı terk ediciler değilken, bize bir açık kanıt getirmedi. Biz, sana inançlı değiliz. Biz ancak "bazı Tanrılarımız seni bir kötülük sebebiyle çarpmış!" diyoruz." dediler. [Hud] "gerçekten ben Allah'ı şahit ediyorum. sizin ondan [Allah'tan] aşağıda olup [ona] ortak yaptıklarınızdan beri olduğuma siz de şahit olun, ardından bana topluca tuzak kurun, sonra da bana göz açtırmayın." dedi.

56-57) "Gerçekten ben RAB'bim ve RAB'biniz olan Allah'a güvenip dayandım (tevekkül ettim). Kimıldanan[türün]den ne varsa ancak o [RAB'bim] onun alnından¹ bir tutucudur. Gerçekten RAB'bim dosdoğru bir yol üzerindedir. Artık yüz çevirdiyseniz [bilin ki] kendisiyle size gönderildiğim (vahyi) size duyurmuştum. RAB'bim sizin hariciniz bir milleti (sizin yerinize) geçirmek ister. Siz ona hiçbir açıdan zarar veremezsiniz. Kesinlikle RAB'bim her şeyi devamlı kayıt edendir." [dedi].

1: Buradaki (ناصي) alın, saçın ön kısmı, manasındadır (müfredat: نصا) istekle yapılan hareketleri yönlendiren bölge tam da beynin bu kısmıdır. (Essentials of Anatomy and Physiology, sinirbilim. org/beyin-loblari-kac-tanedir/ [frontal lob])

58) Emrimiz gelince, Hud ve onunla birlikte inanmış olanları bizden bir rahmetle kurtardık. Onları çok katı bir azaptan kurtardık.

59-60) İşte bu Ad[milleti]'dir. RAB'lerinin ayetlerini [mucizelerini] bile bile reddettiler, elçilerin'e isyan ettiler, her bir inatçı zorbanın emrine uydular. Bu dünyada kendilerine bir lanet [rahmetten kovulma] bağlandı ve kıymet gününde de öyle. Dikkat! Kesinlikle Ad[halkı] RAB'lerini göz ardı ettiler. Dikkat! Uzaklık [yok oluş] Hud'un milleti Ad [milleti] içindir.

61) Semud [milletine] kardeşleri Salih'i [gönderdik]. "Ey halkım! Sizin için kendisinden başka hiçbir Tanrı bulunmayan Allah'a kulluk edin. O, sizi yerden¹ inşaa etti ve size onda [yerde] ömür vermeyi istedi. Artık ondan bağışlanma dileyin sonra ona tevbe edin. Gerçekten RAB'bim, çok yakındır, cevap verendir." dedi.

1: Canlılığın nasıl başladığı henüz bilinmiyor olsa da ilk canlının yeryüzünden bulunan elementlerden oluştuğu malumdur." Sizi yerden inşaa etti "ifadesinde de bu olaya dikkat çekilmiş olabilir.

Bu Ayette "yer" ile kasıt edilenin belegat açısından "toprak" olması da mümkündür. Bu konuyla ilgili şu açıklama yapılabilir;

İnsan, bir kadının ve bir erkeğin bir araya gelmesi sonucu oluşur. Bu esnada her iki taraftan gelenler de vücutta üretilir. Vücut bunları aldığı gıdalar sayesinde üretir. Bu gıdalar da ya hayvansal, ya da bitkisel kaynaklıdır. Hayvansal gıdalar da dolaylı olarak yine bitkilerden besin alır. Bitkiler de Besni topraktan ve sudan aldığı için onların da kaynağı yine topraktır. Yediğimiz her şeyin kaynağı toprak ve su olduğu için, hepimiz çamurdan yaratılmış oluyoruz. (Fahreddin Razi)

62-63) Onlar "Ey Salih! Sen bundan önce, içimizde ümitlenen [bir kimse] idin. Bizi, atalarımızın kulluk etmekte olduklarına kulluk etmemizden mi engelliyorsun? Kesinlikle biz, bizi kendisine davet ettiğin şüpheliden yana bir şek [kararsızlık, şüphe] içindeyiz."

dedi. [Salih]" Ey milletim! Bana haber verin, Eğer ben RAB'biden bir açık kanıt üzerindeysem ve bana katından bir rahmet vermişse? Artık kendisinde isyan edersem Allah'tan (gelecek olana karşı) bana kim yardım eder? Siz beni ancak kaybetme bakımından artırırınız." dedi.

64) "Ey milletim! Bu, sizin için bir ayet [mucize] olarak, Allah'ın bir dişi devesidir. Onu bırakın da Allah'ın yerinden [toprağından] yesin. Ona herhangi bir kötölük temas ettirmeyin. Aksi halde çok yakın bir azap sizi yakalar."

65) Derken [halkı] onu [deveyi] kurban etti. [Salih] "yurdunuzda üç gün geçinin. İşte bu, yalanlanlanamaz bir vaad'dir[verilen sözdür]." dedi.

66) Ardından emrimiz gelince, Salih ve onunla birlikte inanmış olanları bizden bir rahmetle kurtardık ve o günün rezilliğinden de [kurtardık]¹. Gerçekten RAB'bin güçlü olanın, devamlı üstün olanın ta kendisidir.

1: Bu Ayette (و) harfinin -pek sağlıklı bulunmakla birlikte- ziyade olduğu söylenmiştir. (kurtubi) Buna göre "...Salih ve onunla birlikte inanmış olanları bizden bir rahmetle, o günün rezilliğinden kurtardık" olur. Ancak (عزَاب) kelimesinin hazf edilmiş [atılmış] olduğunu söylemek daha doğrudur (Fahredden Razi) bu durumda çevirisi şu şekilde olur: "..Salih ve onunla birlikte inanmış olanları azaptan kurtardık ve o günün rezilliğinden de [kurtardık]."

67) zulmetmiş olanları (o) çığılık yakaladı, ardından yurtlarında çökmüş bir halde sabahladılar.

68) Sanki, orada [yurtlarında] hiç yaşamamış/zenginlik sürmemiş gibydiler. Dikkat! Semud [milleti] RAB'lerini göz ardı ettiler. Dikkat! Gerçekten uzaklık Semud [millet] içindir.

69) Elbetteki elçilerimiz müjdeyle İbrahim'e gelmişlerdi. [Elçilerimiz] "Esenlikler!" dediler. [İbrahim] "Esenlik [sizin üzerinize olsun]!" dedi. Hemen kızarmış bir buzağı getirmekte² çok zaman geçirmedi.

1: Çeviriye pek yansımıyor olsa da elçiler "selamEn=سلام" şeklinde esenlik dilediği halde İbrahim "selamUn=سلام" şeklinde esenlik dilemiştir. İbrahim'in dilediği esenlik onlarınkinden daha güzeldir. Bu durum bir nevi Nisa 86. ayetle bağlantılıdır. (müfredat: سلم)

2: Kur'an, bu olayları bize hikaye maksadıyla anlatmaz. Bu ayet, İbrahim'in misafirperverliğini örnek almamız için vardır.

70) Ardından [İbrahim] onların ellerinin ona [kızarmış buzağıya] ulaşamadığını görünce onları tanımadı ve onlardan dolayı bir korku içine doğdu. [Elçilerimiz] "korkma, gerçekten biz, Lut'un milletine gönderildik" dediler.

71-72) [İbrahim'in] hanımı o anda ayaktaydı, ardından güldü¹. Hemen onu[hanımını] İshak'la ve İshak'ın arkasında Yakup'la müjdeledik. [Hanımı] "Vay halime! Ben, aciz [yaşlı kadın] iken ve bu kocam bir yaşlı iken mi doğuracağım? Gerçekten de bu çok tuhaf bir şeydir." dedi

1: Buradaki (ضحكت) fiilinin "[kadın] hayız gördü" manasında olduğu da söylenmiştir (keşşaf sahibi, kadı beydavi, kurtubi,)

73) [Elçilerimiz] "Allah'ın emrinden/işinden yana mı şaşırıyorsun? Ey ev ailesi! Allah'ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinedir. Gerçekten o, övgüye layık olandır, iyiliği çok olandır." dediler.

74) İbrahim'den (o) derin korku gittiği ve müjde kendisine geldiği zaman, Lut'un halkı hakkında bizimle tartışıyordu.

75) Gerçekten İbrahim, çok acıyandı, halimdi, [Allah'a] yönelmişti.

76) Ey İbrahim! Bundan[bu tartışmadan] vazgeç. Gerçek o ki, RAB'binin emri gelmiştir. Gerçekten onlara, geri döndürülmez bir azap gelmiştir.

77) Elçilerimiz Lut'a gelince, [Lut] onlar sebebiyle üzüldü, onlar sebebiyle çaresizliğe kapıldı¹ ve "Bu, sinirli/çetin bir gündür" dedi.

1: "Sıkıntıya düştü, çaresizliğe kapıldı, gücü yetmedi" manasında bir ifadedir.
(müfredat : ذرع, zad'ul mesir)

78) Milleti ina [Lut'a] tehlikeli bir şekilde geldi. Önceden de (o) çirkin eylemlerde bulunuyorlardı. [Lut] "Ey milletim! İşte bunlar [toplumun tüm kadınları]¹ benim kızlarımdır. Onlar sizin için temizdir. Artık Allah'tan sakının ve beni misafirim içinde rezil etmeyin. Sizden, aklen olgun bir adam yok mu?" dedi.

1: "Her peygamber, kendi toplumunun babasıdır" denilmiştir. (kurtubi, kadı beydavi, zad'ul mesir, Fahreddin Razi, taberi) bunu diyenlerin bazıları, ahzab 6. Ayette peygamberin eşlerinin, inançlıların annesi olduğunun belirtilmesini delil getirmiştir. Gayette isabetlidir.

Elimizdeki bilgilere göre, Lut'un iki kızı vardır (Tevrat | yaratılış kitabı 19:15) ayette ise kızlara yönelik zamir çoğul olarak (هن) şeklindedir. Arapçada çoğul, en az üç olduğuna göre, bu Ayette anlatılan kızlar Lut'un öz kızları değil, denildiği gibi toplumun kadınlarıdır.

79) [Milleti] "Elbetteki [şunu] bilmiştin ki senin kızlarında bize herhangi bir hak yoktur ve gerçekten sen, ne istediğimizi çok iyi biliyorsun." dediler.

80) [Lut] "Size karşı, bana ait bir kuvvet olsaydı veya güçlü bir dayanağa¹ sığınabilseydim..." dedi.

1: Konuyla ilgili, peygambere isnat edilen bir sözde şöyle denir;

"...رحم الله أخي لوطا لقد كان يأوي إلى ركن شديد".

Allah, kardeşim Lut'a rahmet etsin. Elbetteki kendisi güçlü bir dayanağa sığınmakta idi..." (Duru-I mensur)

Dikkat edilirse, peygamber "kardeşim (أخي)" diye bahsetmektedir. Bu da "kardeş" kelimesinin, sadece "aynı atadan olma kardeş" manasıyla sınırlı olmadığına delilidir.

81) [Elçilerimiz] "Ey Lut! Kesinlikle biz, RAB'binin elçileriyiz, [milletin] sana asla ulaşamayacak. Artık, gecenin bir bölümünde aileni gece yürüyüşüne çıkar ve hanımın hariç sizden kimse geriye bakmasın¹. Gerçek o ki, onlara [milletine] isabet eden, ona [hanımına] da isabet edicidir. Gerçekten, onlara verilen söz zamanı sabahdır. Sabah, çok yakın değil midir?" dedi.

1: Buradaki istisna, mevcut kıraat'e göre "Ailenle yürü" sözünden istisna olabildiği gibi, "kimseye geriye bakmasın" sözünden de istisna olabilir. Bir başka kıraat'te (امراتك) kelimesinde (ت)harfi ötrelidir. (kurtubi, kadı beydavi, zamahşeri:keşşaf, Fahreddin Razi) "kimse geriye bakmasın" sözünden olan istisna tercih edildi. Tevrata göre, Lut'un hanımı da kendisiyle birlikte yola çıkmıştır, ancak geriye dönüp bakınca tuza kesilmiştir. (Tevrat | yaratılış, 19:26)

82-83) Emrimiz gelince, onun üstünü altına çevirdik, üzerlerine birbiri ardı gelen Siccilden[taş ve toprak karışımından] RAB'binin katında işaretlenmiş taşlar yağdırdık. Bunlar [bu taşlar], zalimlerden hiç de uzakta değildir.

84) Medyen [milletine] kardeşleri Şuayb'ı [gönderdik]. "Ey milletim! Sizin için kendisinden başka hiçbir Tanrı bulunmayan Allah'a kulluk edin. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Gerçekten ben, sizi bir hayırda görüyorum ve size karşı kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum." dedi.

85-86) "Ey milletim! Hakkaniyetle ölçüyü ve tartıyı tam yapın; insanlara eşyalarını eksik vermeyin. Yerde [dünyada] bozguncular olarak kargaşa çıkarmayın. Eğer, inançlı idiyerseniz Allah'ın bakiyesi sizin için daha iyidir (hayırlıdır). Ben sizin üzerinize devamlı bir kayıtçı değilim."

87) Onlar "Ey Şuayb! Atalarımızın kulluk etmekte olduklarına kulluğu terk etmemizi veya mallarımızda istediğimizi yapmayı terk etmemizi sana yönelişin¹ mi emir ediyor? Gerçekten sen, halimsin(!), aklen olgun birisin (!)²" dediler.

1: Buradaki (صلواتك) kelimesi namazın çoğulu olarak (صلواتك) şeklinde de okunmuştur. Bunun namaz, din veya dua manasında olduğu da söylenmiştir. (zad'ul mesir)

2: Bu sözleri alay yollu bir sözdür. Tıpkı Araf 75. Ayette olduğu gibi.

88-90) [Şuayb] "Ey milletim! Bana haber verin, ben RAB'bimdem bir açık kanıt üzerindeysen ve beni kendisinden güzel bir rızık olarak rızıklandırdıysa? Ben, sizi kendisinden engellediklerime karşı size aykırı hareket etmek istemiyorum. Ben, ancak gücümün yettiği kadar ıslah etmek [düzeltmek, iyileştirmek] istiyorum. Benim muvaffakiyetim ancak Allah sayesinde. Ben sadece ona güvenip dayandım (tevekkül ettim) ve ben sadece ona yönelirim." dedi. "Ey milletim! Cepheleşmem (size aykırılığım) Nuh'un milletine ya da Hud'un milletine ya da Sâlih'in milletine isabet edenin benzerinin size isabet etmesine neden olmasın. Lut'un halkı sizden uzakta değildir. RAB'binizden bağışlanma dileyin sonra ona tevbe edin [pişman olarak dönüş yapın]. Gerçekten RAB'bim bir Rahimdir, çok sevendir."

91) Onlar "Ey Şuayb! Söylediklerinden çoğunu anlamıyoruz. Gerçekten biz, seni içimizde çok güçsüz olarak görüyoruz. Eğer, üç-beş kişilik o çevren olmasaydı, senin bize karşı hiçbir üstünlüğün yokken mutlaka seni recm ederdik[taşlardık]." dedi.

92-93) [Şuayb] "Ey milletim! üç-beş kişilik o çevrem size karşı Allah'tan daha mı üstündür? [Allah'ı] gerinizde önemsiz saydınız. Gerçekten RAB'biniz eylemlerinizi kuşatandır." dedi. "Ey milletim! Konumunuz üzerine- imkanınız kadarıyla eylemde bulunun. Kesinlikle ben de eylemde bulunucuyum. Artık rezil eden bir azabın kime geleceğini ve yalancının kim olduğunu yakında bileceksiniz. Artık gözetleyin. Kesinlikle ben, sizinle birlikte bir gözetleyenim."

94) Emrimiz gelince Şuayb'ı ve onunla birlikte inanmış olanları bizden bir rahmetle kurtardık ve o zulmetmiş olanları o bir tek çığılık yakaladı, ardından yurtlarında çökmüş bir halde sabahladılar.

95) Sanki orada [yurtlarında] hiç yaşamamış /zenginlik sürmemiş gibiydiler. Dikkat! Semud [milletinin] uzak olması gibi, uzaklık [yıkım] Medyen [milleti] içindir.

96-97) Elbetteki, Musa'yı ayetlerimiz [kanıtlarımız] ve apaçık bir yetki-delil ile Firavun'a ve seçkinlerine göndermiştik. Ardından Firavunun emrine uydular. Halbuki Firavunun emri, olgunlukta[doğrulukta] değildi.

98) Kıyamet gününde [Firavun] halkının önüne geçer. ardından onları ateşe vardırır¹. (o) varış ne kötü varış yeridir!

1: Olayın kesinlikle olacağını vurgulamak maksadıyla geçmiş zaman kipi ile "vardırdı" diye anlatılmıştır. Ancak çeviride doğru anlaşılması için "vardırır" şeklinde yazıldı.

99) Bunda [bu hayatta¹] ve kıyamet gününde bir lanet [rahmetten kovulma] kendilerine bağlandı. Yapılan bağış ne kötü bağıştır!

1: Buradaki (هذه) zamiri, dişi bir isme işaret eder. Ayet (في هذه الحياة) manasındadır. Buna göre (الحياة) kelimesi hazf edilmiştir [atılmıştır].

100) İşte bunlar, sana anlattığımız (o) kentlerin haberlerindedir. Onlardan [bazıları] ayaktadır ve [bazıları] hasat edilmiştir [izi kalmamıştır].

101) Onlara zulmetmedik; fakat onlar kendi benliklerine zulmettiler. RAB'binin emri gelince Allah'tan beride dua ettikleri Tanrıları hiçbir açıdan kendilerine yeterli gelmedi. Onlardaki sürekli helakten başkasını artırmadılar.

102) İşte [halkı] zalim iken kentleri yakaladığı zaman RAB'binin yakalaması bunun gibidir. Gerçekten onun yakalaması, can yakıcıdır, şiddetlidir.

103) Gerçekten bunda(anlatılanlarda), ahiretin [sonun] azabından korkan kimseler için mutlaka bir ayet [kanıt] vardır. İşte bu, insanların kendisi için toplanmış (olduğu) bir gündür. İşte bu, şahitlenmiş bir gündür.

104) Onu [o günü] ancak sayılmış bir süre sonuna erteliyoruz.

105) Onun geldiği gün, onun [Allah'ın] izin verdiği hariç, hiçbir can konuşamaz. Artık onlardan [bazıları] mutsuzdur;[bazıları ise] mutludur.

106) Mutsuz olanlara [gelince] onlar ateştedir, onlara orada [ateşte] bir inleme ve zor, fena bir soluklanma vardır.

107) Gökler ve yer [tüm evren] devam ettiği sürece, orada [ateşte] kalıcıdırlar. Ancak RAB'binin tercih etmesi hariç. Gerçekten RAB'bin istediğini çokça yapandır.

108) Mutlu edilmiş olanlara [gelince] RAB'binin tercih etmesi durumu müstesna, onlar; gökler ve yer [tüm evren] devam ettiği sürece, azalmayan bir lütuf olarak içinde kalıcı oldukları cennettir.

109) Bunların kulluk etmekte oldukları [şeyler] hakkında hiçbir endişe içinde olma. Onlar ancak önceden atalarının kulluk ettikleri gibi kulluk ediyorlar. Gerçekten biz, nasiplerini kendilerine eksiltmeksizin tamamen vericiyiz.

110) Elbetteki Musa'ya kitabı vermiştik. Ardından o[kitap] hakkında ayrılığa düşüldü. Şayet, RAB'binden olan öne geçmiş bir kelime olmasaydı, aralarında mutlaka karar verilirdi. Kesinlikle onlar, ondan yana şüpheye düşürücü bir şek [kararsızlık,] içindedir.

111) Gerçekten, [o ayrılığa düşenlerin]¹ hepsinin eylemlerini(n karşılığını) RAB'bin kendilerine mutlaka ama mutlaka² tamamen veriyor. Gerçekten o, onların eylemlerinden devamlı haberdardır.

1: Muzafun ileyh hazf edilmiş, muzaf bundan bedel olarak tenvin almıştır.

(Zamahşeri:keşşaf) Buna göre cümle (كلهم) manasındadır. (هم) zamiri, önceki ayette anlatılan "ayrılığa düşmüş" kimselere işaret etmektedir.

2: Buradaki (لما) kelimesi, bilinen (لما) değildir. (ل) yemine hazırlık , (ما) ise fazladır. Haricen iki farklı kıraat da, buradaki (لما) kelimesinin malum (لما) olmadığına delilidir.(zamahşeri:keşşaf)

112) Artık seninle birlikte tevbe eden kimselerle emrolunduğun gibi dosdoğru olmaya gayret et¹ ve taşkınlık yapmayın. Gerçekten o, bulunduğunuz eylemlerinizi devamlı görendir.

1: İstifal babı, bir şeyi istemek anlamında kullanılır. Çünkü kimse eksiksiz değildir, kimse dosdoğru olmayı başaramaz. Ancak olmaya gayret edebilir.

113) Zulmetmiş olanlara dayanmayın-boyun eğmeyin¹, aksi halde size ateş temas eder ve sizin Allah'tan aşağıda hiçbir veli bulunmaz sonra da yardım olunmazsınız.

1: Buradaki (ركن) kelimesi için "dayanmak, güvenmek, güç, [onların yaptığı yanlış şeylere] onay verip sessiz kalmak, onları sevmek," şeklinde birbirine yakın manalar verilmiştir. (müfredat: ركن, kurtubi, zad'ul mesir)

114) Gündüzün iki tarafında ve gecenin aşamalarında¹ yönelişi (namazı) ayakta tut (gereğince uygula). Gerçekten iyilikler, kötülükleri gideriyor. İşte bu, hatırayanlar için gerçekten bir hatırlatmadır.

1: Bu ayet namazın 5 vakit olduğunun delil olabilir. Gündüzün iki tarafı ile öğle ve ikindi; gecenin aşamaları ile akşam, yatsı ve sabah namazı kastedilmiştir. Çünkü ayette (زاف) kelimesi (زلفة) kelimesinin çoğuludur(sihah fi-l lugat, ayrıca bakınız: العباب الزاخر) çoğul en az üç olduğuna göre, gecenin içinde en az üç vakit namaz vardır. Gece, güneşin batmasıyla başlayan süredir. (lisanu-l arab:ليل)

115) Sabret. Kesinlikle Allah, güzellik [iyilik] edenlerin ödülleri yok etmez.

116) Sizden önceki kentlerden de, yerde bozgunculuktan engelleyen bakiyet [sağduyu] sahiplerinin olması gerekmez miydi? Onlardan kurtardıklarımızdan¹ ancak pek azı [bunu yaptı]. Zulmetmiş olanlar, içinde buldukları refaha uydular ve suçlular oldular.

1: Buradaki (ممن انجينا) cümlesindeki (من) için teb'iz, yani "kısımlama" manası verildi. Yani Allah'ın kurtardığı kişilerin içlerinde bir kısmı bunu yapmıştır.

117) Halkı düzeltici-iyileştirici bir halde olan kentleri RAB'bin, zulümleri sebebiyle¹ helak edici değildi.

1: Bazen muzafun ileyh(tamlanan) hazf edilip, muzaf (tamlayan) bundan bedel olarak, harfi tarif veya tenvin alır. (İlhami haktan Arapça dil bilgisi) burada (بظلم) kelimesindeki tenvin, hazf olduğunu gösteriyor. Buna göre (بظلمهم) yani "zulümleri sebebiyle" manasındadır.

Hal olarak "zulüm edici olarak helak/yok edici değildir" manası da olabilir.
(zamaşeri:keşşaf)

118-119) Şayet RAB'bin [zorlamayı¹] tercih etseydi, insanları mutlaka bir tek topluluk yapardı. RAB'bin kimlere rahmet ediyorsa onlar müstesna; [diğerleri] ayrılığa düşmeye ara vermezler. Onları, bunlar [ayrılık ve rahmet²] için yarattı ve "Cehennemi, mutlaka Cinlerden ve insanlardan [bir kısmı³] ile tamamen doldururum⁴" kelimesi tamamlandı.

1: "Şae=شاء" fiili, geçişli bir fiil olduğu için bir meful [nesne] aranır (Enam 90. Ayete bakınız). Yani "Allah tercih etseydi" ifadesine "neyi tercih etseydi?" sorusunu sorarız. Buradan, meful'ün hazf edildiği [atıldığı] anlaşılır. Kısacası ayet "velev şae rabbuke en yukrihehum = ولو شاء ربك أن يُكرههم" yani "RAB'bin onları zorlamayı tercih etseydi" takdirindedir.

2: Buradaki (ذلك) işaret zamiri, rahmete ve ayrılığa işaret eder. Tek bir işaret zamirinin iki isme işaret etmesi dil açısından mümkündür (kurtubi). Kur'an'da da örneği şu ayetlerde geçer: bakara 69, yunus 58, Furkan 67.

3: Buradaki (من) teb'iz, yani "kısımlama" manasındadır. Bunlar da eylemleri ile cehennemi hak edenlerdir.

4: Bu söz, Allah'ın geçmişte meleklere verdiği bir sözdür. İnsanlar eylemleriyle, bu sözün tamamlanmasını sağladılar.

120) Elçilerin haberlerinden kendisiyle yüreğine direnç vermekte olduğumuz her bir [haberi] sana anlatıyoruz. Bunlarda [anlatılanlarda], inançlılar için Hak [gerçek], bir öğüt ve bir hatırlatma sana geldi.

121-122) İnanmayanlara "Konumunuz üzerine-gücünüz yettiğince eylemde bulunun. Gerçekten, biz de eylemde bulunanlarız. Bekleyin, gerçekten biz de bekleyenleriz." de

123) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] gayb'ı [gizliliği] Allah'a aittir. Emrin/işin tamamı sadece ona geri döndürülür¹. O halde ona kulluk et ve ona güvenip dayan (tevekkül et). RAB'bin, eylemlerinizden asla bihaber değildir.

1: "Yercau=يرجع" şeklinde de okundu (zad'ul mesir) bu durumda çevirisi şöyle olur: "Emrin/işin tamamı ona geri döner"

YUSUF (12)

1) Elif, lam, ra. İşte bu, apaçık kitabın ayetleridir.

2) Gerçekten biz, onu açık-anlaşılır¹ bir kur'an olarak indirdik. Akıl etmeniz beklenir.

1: "Arabiyyu=العربي" konuşmanın açık net-duru [anlaşılır] olan kısmıdır. (müfredat: عرب bkz: الفصحیح البین من الکلام: والعربی: bir nevi "Halk arasında konuştuğunuz gibi karmaşık ve kuralsız bir dil olarak değil; apaçık, anlaşılır kurallı bir dil ile onu indirdik" anlamındadır.

3) Biz, sana öykülerin en güzelini bu kur'an'ı vahiy edişimizle anlatıyoruz. Sen bundan [kur'an'dan] önce, gerçekten de bihaber olanlardan idin.

4) Hani Yusuf, babasına "Ey babacığım! Gerçekten ben, on bir parlayan yıldızı, güneşi ve ay'ı (rüyamda)¹ gördüm, onları benim için secde ederlerken gördüm" demişti.

1: Bu görme olayı rüyada olmuştur. Çünkü devam eden ayette, babasının Yusuf'a "...Rüyanı anlatma..." dediği yazmaktadır.

5-6) [Babası] "Ey küçük oğlum! Kardeşlerine rüyanı anlatma. Aksi halde, sana bir tuzak planlarlar. Gerçekten şeytan, insana apaçık bir düşmandır." demişti. "İşte bunun gibi, RAB'bin seni özel olarak seçer, sana olayların yorumundan öğretir, sana nimetini tamamlar ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a onu [nimetini] tamamladığı gibi, Yakup ailesine de [nimetini] tamamlar. Gerçekten RAB'bin devamlı bir bilendir, bir hakimdir/hikmetlidir."

7) Elbetteki Yusuf ve kardeşlerinde, soranlar/isteyenler için çokça ayetler[ışaretler] vardı.

8) Hani [kardeşleri] "Biz, kenetlenmiş bir topluluk olduğumuz halde, gerçekten Yusuf ve kardeşi babamıza bizden daha sevgili geldi. Gerçekten babamız apaçık bir şaşırma içindedir." demişti.

9) "Yusuf'u öldürün veya bir yere [bölgeye] önemsizce bırakın da, babanızın yüzü [kendisi] size kalsın, bundan sonra da düzgün-iyi bir millet olursunuz."

10) Kendilerinden bir sözcü "Eğer (bir şey) yapacaksanız, Yusuf'u öldürmeyin, onu kuyunun dibine atın da yolcu topluluklarından bazısı onu alsın." dedi.

11-12) [kardeşleri] "Ey babamız! Senin için ne var ki Yusuf konusunda bize güvenmiyorsun? Gerçekten biz, ona nasihatçiyiz. Yarın, onu bizimle gönder de bol bol yesin ve oynasın. Gerçekten biz onu mutlaka koruyacağız." dediler.

13) [Babaları] "Onu götürmeniz, gerçekten beni çok üzer. Siz, ondan [Yusuftan] bihaber iken kurtun onu yemesinden korkuyorum" dedi.

14) [kardeşleri] "Yemin olsun ki biz kenetlenmiş bir topluluk olduğumuz halde kurt onu yerse, kesinlikle biz o an kaybetmişleriz" dediler.

15) Ardından, onu [Yusuflu] götürdükleri ve onu kuyunun dibine bırakmayı kararlaştırdıkları zaman [yapacaklarını yaptılar]¹. Ona [Yusuflu] "Onların bu işlerini, kendileri farkında değilken mutlaka kendilerine haber edeceksin" (diye) vahyettik.

1: Buradaki (لما) edatının cevabı hazf edilmiştir [atılmıştır]. Bunu, "vahiy/işaret ettik = واوحينا" ifadesinin başındaki (و) gösteriyor.

Cevabın hazf edilmiş [atılmış] olduğunu zamahşeri, kurtubi ve kadı beydavi de söylemektedir

16) Akşam ağlayarak babalarına geldiler.

17) "Ey babamız! Biz yarışarak gittik ve Yusuf'u geçim eşyamızın yanında terk ettik. Ardından kurt onu yedi. Biz dürüst kişiler olsak bile sen bize asla güvenecek değilsin." dediler.

18) [Yusufun] gömleğinin üzerinde sahte bir kan ile geldiler. [Babaları] "Hayır! Benliğiniz size bir işi güzel gösterdi. Artık sabır güzeldir, hâlbuki Allah sizin yakıştırmalarınıza karşı kendisine sığınandır. dedi.

19) Bir yolcu topluluğu geldi, su toplayanlarını gönderdiler. Kovasını çıkardı, "Hey Müjde! Bu bir oğlan çocuğu!" dedi. (su toplayanlar) onu [Yusuf'u] satılık bir eşya olarak (yolcu topluluğundan) gizledi. Halbuki Allah, onların eylemlerini devamlı bilendir.

20) Onu[Yusuf'u], çalınmış sayılı az bir dirhemle satın aldılar¹. Onlar, O konuda [Yusuf'u satın alma konusunda] gönülsüzlerdendi.

1: "Şera=شرو" fiili "satın aldım" manasındadır. Ancak, bunun "sattım" yani (بيع) manasında da olması mümkündür (müfredat : شرو, keşşaf sahibi, kadı beydavi, kurtubi) her iki şekilde de anlaşılması mümkündür. Ancak kelimenin ilk anlamı tercih edildi.

21) Mısır'dan onu [Yusuf'u] satın alan [kişi] hanımına "Onun kalacağı yeri değerli tut. Belki bize faydası olur veya onu bir çocuk ediniriz. " dedi. İşte, Yusuf'u o yerde [bölgede] yerleştirdik. Hemde ona olayların yorumundan öğretelim diye [böyle yaptık]¹. Allah kendi emrine galiptir; fakat insanların çoğu bilmiyor.

1: "Velinuallimehu=ولنعلمه" ifadesinin başında bulunan "ve=و" harfi hazf edilmiş bir ifade olduğunu gösteriyor. Mesela "Hem adaletle hükmete hem de olayların yorumundan kendisine öğretelim" manasında olabilir. Veya çeviride olduğu gibi "Ona öğretelim diye bunları yaptık" [وَفَعَّلْنَا ذَلِكَ لِنَعْلَمَهُ] anlamındadır. (Halebi:duru-l mes'un)

22) [Yusuf] şiddetine[olgunluk çağına] ulaştığında, kendisine bir hikmet ve bir bilgi verdik. İşte, iyilere bunun gibi karşılık veriyoruz.

23) Evinde bulunduğu kadın onu [Yusuf'u] kendi benliğinden [iffetinden] geri çevirmeye çalıştı [zinaya çağırdı],kapıları iyice kapattı ve "Senin için hazırlandım, hadi gel!" dedi. [Yusuf] "Allah'a sığınırım. Gerçek şu ki, RAB'bim kalacağım yeri güzelleştirdi. Gerçek o ki, zalimler, başarılı olmazlar." dedi.

24) Elbetteki, [kadın] ona [Yusuf'a] niyetlenmişti; [Yusuf da] ona [kadına] niyetlenmişti. Şayet RAB'binin en güçlü delilini görmemiş olsaydı... İşte, kötülüğü ve çirkin işi ondan [Yusuf'tan] çevirelim diye böyle oldu. Gerçekten o [Yusuf], adanmış¹ kullarımızdandır.

1: Buradaki (مخلصين) kelimesi (مخلصين) ve (مخلصين) olarak iki şekilde de okunmuştur (zad'ul mesir). İkinci okuyuşa göre çeviri yapıldı.

25) İkisi de kapıya yetişmeye çalıştı, [kadın] onun [Yusuf'un] gömleğini arkadan yırttı ve kapının tarafında [kadının] Bey'ine rast geldiler. [kadın] "Ailene bir kötülük isteyen kimsenin cezası, ancak hapis olunmak veya can yakan bir azaptır" dedi.

26-27) [Yusuf] "O [kadın] beni kendi benliğimden [iffetimden] geri çevirmeye çalıştı [zinaya çağırdı]." dedi. [kadının] Ailesinden bir şahit de şahitlik etti: Eğer, [Yusuf'un] gömleği önden yırtılmışsa, [kadın] doğru söylemiştir ve o [Yusuf] yalancılardandır; eğer, [Yusuf'un] gömleği arkadan yırtılmışsa, [kadın] yalan söylemiştir ve o [Yusuf] dürüstlerdendir.

28) Ardından onun [Yusuf'un] gömleğinin arkadan yırtılmış [olduğunu] görünce, "Gerçekten şu [olay] siz [kadınların] tuzağındandır. Gerçekten, siz [kadınların] tuzağı büyüktür" dedi.

29) Yusuf! Sen bundan [bu durumdan] vazgeç; [Ey kadın!]¹ cezayı gerektiren işin için başışlanma iste. Gerçekten sen, hata edenlerden oldun.

1: Bu kısımda (استغفرى) emri gibi, tüm fiiller ve zamirler dışı çekimi ile devam etmektedir. Yani muhatap olan kadındır. Bundan dolayı gizli bir nida mevcuttur.

30) Şehirde bir takım kadınlar¹ "Azizin hanımı, gencini kendi benliğinden [iffetinden] geri çevirmeye çalışıyor [zinaya çağırıyor], sevgi bakımından onun [kalbine] işlemiş. Gerçekten biz, onu apaçık bir sapıklık içinde görüyoruz." dediler.

1: Buradaki (نسوة) kelimesinin dişiliği hakiki olmadığından dolayı "dedi" manasında olan fiil, (قالت) şeklinde değil (قال) şeklinde geldi. (kadı Beydavi, zamahşeri:keşşaf)

31) Ardından [kadın] onların tuzaklarını [dedikodularını] duyduğunda, onlara (haber) gönderdi, onlara yastıklar hazırladı. Onlardan her birine birer bıçak verdi ve (Yusuf'a) "çık karşılarına!" dedi. Ardından [kadınlar] onu [Yusuf'u] görünce, onu [gözlerinde] büyüttüler, ellerini kestiler ve "Allah için, haşa! Bu bir beşer değildir. Bu ancak çok değerli bir melektir!" dediler.

32) [Kadın] "işte, kendisi hakkında beni kınadığınız (genç) budur. Elbetteki, onu kendi benliğinden [iffetinden] geri çevirmeye çalışmışım [zinaya çağırmışım], ardından o korunmak istedi. Eğer, kendisine emir ettiğimi hiç yapmazsa, kesinlikle hapse atılacak ve kesinlikle zavallılardan olacak!" dedi.

33) [Yusuf] "RAB'bim! Hapis, [kadınların] beni kendisine davet ettiklerinden daha sevgili geliyor. Eğer, onların [kadınların] tuzaklarını benden çevirmezsen, onlara [kadınlara] alışır ve cahillerden olurum." dedi.

34) Derken, RAB'bi onun duasını kabul etmeyi diledi ve onların [kadınların] tuzaklarını ondan çevirdi. Kesinlikle o devamlı işitenin, devamlı bilen ta kendisidir.

35) Sonra, ayetleri [kanıtları] görmelerinin ardından, kendilerine [şu uygun] göründü: o [Yusuf] bir süreye kadar kesinlikle hapis olacak.

36) [Yusuf]la] beraber, hapse iki genç girdi. İkisinden biri "gerçekten ben kendimi bir içki sıkarken görüyorum." dedi ; diğeri "Gerçekten ben, kendisinden kuşun yediği bir ekmeği başımın üstünde taşıırken kendimi görüyorum. Bunun yorumunu bize haber ver. Gerçekten biz, seni iyilerden olarak görüyoruz" dedi.

37) [Yusuf] "ikinize kendisiyle rızıklandırıldığınız ne yemek gelirse onun ikinize gelişinden önce onun yorumunu ikinize mutlaka haber veririm. İşte bu, RAB'bimin bana öğrettiğindendir. Gerçekten ben, kendileri ahirete karşı kafir [gerçeğini örten] olanların ta kendileri olarak, Allah'a inanmayan bir milletin dini görüşünü terk ettim."

38) "Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dini görüşüne uydum. Allah'a, hiçbir şeyi ortak yapmamız, bize [doğru] olmaz. İşte bu, bize ve insanlara Allah'ın ikramındandır. Fakat, insanların çoğu şükretmiyor." dedi.

39) "Ey hapishane dostlarım! Guruplaşan RAB'ler mi daha iyidir (hayırlıdır)? Yoksa tek olan, egemen olan Allah mı?" [dedi].

40) "Siz, ondan [Allah'tan] beride siz ve atalarınızın isimlendirdiği bir takım isimlerden başkasına kulluk etmiyorsunuz. Allah, onlar hakkında hiçbir bir yetki-delil indirmedir. Hüküm, ancak Allah'ındır. [Allah] kendisinden başkasına kulluk etmemenizi emretti. İşte bu, ayakta olan [geçerli] dindir; fakat insanların çoğu bilmiyor. "[dedi] .

41) "Ey hapishane dostlarım! İkinizden birine gelince: o, RAB'bine bir şarap hazırlar; diğere gelince: o asılır¹ ardından kuş onun başından yer. Kendisi hakkında benden fetva istediğiniz iş tamamlandı."

1: Taha 71. Ayetin dipnotunda belirtildiği üzere, buradaki "asılma" olayı, kazığa saplama olabilir. Çünkü Yusuf peygamberin M. Ö. 15. Yüzyıllarda yaşadığı

bilinmektedir. Daha öncesinde de kazığa saplama yöntemi olduğu için (Bkz: Wikipedia: Impalement) ayetin kastı bu olabilir.

42) [Yusuf] o ikisinden, kurtulacağını düşündüğü kimseye "RAB'binin yanında beni bahset." dedi. Ardından şeytan ona¹ RAB'binin hatırlatmasını unutturdu da [Yusuf] hapiste birkaç [3 ile 9]² sene kaldı.

1: Buradaki "Ona =" zamiri, Yusuf'a da, hapisten çıkan kişiye de işaret edebilir. (kurtubi) Yusuf'a işaret ederse "Yusuf, Allah'ı anmayı unuttu ve kullardan yardım istedi" manasındadır; çıkan kişiye işaret ederse "RAB'binin yanında Yusuf'tan bahsetmeyi unutturdu." anlamındadır.

2: Buradaki (بضع) üç ile dokuz yıl arasını kasıt eder. (müfredat : بضع، kurtubi)

43) Kral "Gerçekten ben, yedi zayıf [ineğin], yemekte olduğu yedi şişman inek; yedi yeşil başak ve diğeri kuru [başaklar] görüyorum. Ey seçkinler! Eğer siz rüyayı tabir edenler/yorumlayanlar iseniz rüyam hakkında bana fetva verin." dedi.

44) [seçkinler] "Karışık hayaller... Halbuki biz, hayallerin yorumlanmasını asla bilenler değiliz" dediler.

45) [hapishanede iken] o ikisinden kurtulan kimse, bir ümmet[uzun bir süre]¹ sonra "Ben, onun yorumunu size haber veririm. Artık beni gönderin" dedi.

1: Kelime anlamı budur. Burası (بعد امه) şeklinde de okunmuştur(müfredat: ام). Ancak, şaz bir okumadır. (إمة) yani "[Allah'ın kendisini kurtarma] nimetinin ardından" manasında da okunmuştur. (kurtubi)

46) (Yusuf'a gelip) "Yusuf! Ey çokça doğru söyleyen! yedi zayıf [ineğin], yemekte olduğu yedi şişman inek; yedi yeşil başak ve diğeri kuru [başaklar] hakkında, bize fetva verir misin? Belki insanlara dönerim de onlar da belki bilirler." [dedi].

47) [Yusuf] "Adet olarak yedi sene [bitki] yetiştirirsiniz¹ ardından ne hasat ettiyseniz, yiyeceğinizden pek azı hariç, onu[hasat ettiğinizi] bırakın." dedi.

1: "Yetiştirin" manasında bir haber cümlesidir. Devamında "bırakın" ifadesi de bunu gösterir. (kadı Beydavi, keşşaf sahibi)

48) "Sonra, bunun ardından sakladıklarınızdan pek azı müstesna, kendilerine önden hazırladıklarınızı yiyen yedi şiddetli [sene] gelir." [dedi]

49) "Sonra, bunun ardından, insanların kendisinde kurtarıldığı¹ ve kendisinde (meyve) sığıdığı bir [bolluk²] yılı gelir." [dedi]

1: Ayetteki (يغاث) fiili, "yağmurlandı" mânâsında da olabilir (müfredat : غوث) insan sıkıntıdan kurtulduğu zaman söylenen "Allah onu kurtardı (أغاثه الله)" sözünden alıntı olarak "kurtarıldı" manasında de olabilir (Fahredden Razi, kadı beydavi)

2: Bu ayetlerdeki kullanımından anlaşılacağı üzere "sene [سنة]" kelimesi zorluk ve sıkıntılı zamanlarda; "yıl [عام]" işe rahatlık ve bolluk zamanlarında kullanılır.

50) Kral "onu [Yusuf'u] bana getirin." dedi. Ardından Elçi, (Yusuf'a) gelince, (Yusuf) "RAB'bine dön de ona sor: Ellerini kesen (o) kadınların durumu nedir? Gerçekten RAB'bim onların [kadınların] tuzaklarını devamlı bilendir." dedi.

51) [Kral] "[kadınlar!] Yusuf'u kendi benliğinden [iffetinden] geri çevirmeye çalıştığınız [zinaya çağırdığınız] vakit derdiniz neydi?" dedi. [kadınlar] "Allah için haşa! Ona karşı hiçbir kötülük bilmiyoruz." dediler. Aziz'in hanımı "Şimdi Hak [gerçek] ortaya çıktı. Ben, onu kendi benliğinden [iffetinden] geri çevirmeye çalıştım. Gerçekten o [Yusuf] mutlaka dürüstlerdendir." dedi.

52) "İşte bu, gayb'ında[yokluğunda] benim kendisine hainlik etmediğimi ve Allah'ın, hainlik edenlerin tuzağına yol göstermediğini bilmesi içindir."

53) "Ben, nefsimi (günahtan) beri etmiyorum [temize çıkarmıyorum]. Gerçekten nefis, kötülüğü çokça bir emir edendir. Ancak, RAB'bimin tercih ettiği hariç. Gerçekten RAB'bim çok bağışlayandır, bir rahimdir."¹

1: 52 ve 53. Ayetlerde Züleyhanın itirafı da anlatılıyor olabilir, Elçiler Yusuf'a döndükten sonra Yusuf'un kendilerine söylediği sözler de olabilir. (zad'ul mesir)

54) Kral, "Onu [Yusuf'u] bana getirin, onu kendi nefsim için mahsus (özel biri) yapayım." dedi. Onunla konuşunca "kesinlikle sen bugün yanımızda itibarlısın, güvenilirsin" dedi.

55) [Yusuf] "Beni, yerin hazinelerinin [koruması¹] yap. Gerçekten ben, çok koruyanı, devamlı bilenim." dedi.

1: "Muzaf hazf edilmiştir [atılmıştır]. (kurtubi)

56) İşte bunun gibi, Yusuf'u o yerde [bölgede] yerleştirdik, ondan tercih ettiği yerde konaklıyordu. Rahmetimizi tercih ettiğimiz kimseye isabet ettiriyoruz; iyilerin ödülleri yok etmeyiz.

57) Gerçekten ahiretin [sonun] ödülü, inanmış ve korunup sakınmakta olanlar için daha iyidir (hayırlıdır).

58) Yusuf'un kardeşleri geldiler, akabinde onun karşısına [huzuruna] girdiler. Onlar onu [Yusuf'u] tanımadığı halde [Yusuf] onları tanıdı.

59) [Yusuf] onların hazırlıklarını [yolculuk eşyalarını] gönderdiği zaman, "Babanızdan (baba bir) olan kardeşinizi bana getirin. Görmüyor musunuz? Kesinlikle ben, ölçüyü tam yapıyorum ve ben misafir edenlerin en iyisiyim." dedi.

60) "Artık onu [kardeşinizi] bana hiç getirmezsensiz [bilin ki] yanımda size hiçbir ölçü yoktur ve bana yaklaşmayın." [dedi]

61) [kardeşleri] "Onu [kardeşimizi] babasından istemeye çalışacağız. Gerçekten biz mutlaka (bunu) yapacağız." dediler.

62) [Yusuf] kendi gençlerine "onların ticaret eşyalarını, semerlerinin (yüklerinin) içine yerleştirin. Ailelerine döndükleri zaman onu belki tanırlar. Belki onlar geri dönerler." dedi.

63) Ardından [kardeşleri] babalarına döndüklerinde, "Ey babamız! Ölçü bizden engellendi. Kardeşimizi bizimle birlikte gönder, ölçek edinelim. Kesinlikle biz, onu [kardeşimizi] koruyanlarız." dediler.

64) [Babaları] "Ona [kardeşinize] karşı, size ancak onun kardeşine [Yusuf'a] karşı önceden size güvenişim gibi güveniyorum¹. Allah, merhametlilerin en merhametlisi iken, koruma bakımından daha iyidir." dedi.

1: Soru edatı olan (هل) burada (ما) anlamındadır. Devamında geçen (لا) edatı bunu gösteriyor.

65) [kardeşleri] geçim eşyalarını açtıklarında, ticaret eşyalarını kendilerine geri verilmiş buldular. "Ey babamız! Biz abartmıyoruz¹. (işte bak!) Bunlar, bize geri verilmiş ticaret eşyalarımız. Ailemizin geçimini sağlarız, kardeşimizi koruruz ve bir deve ölçeği (alacağımızı) artırırız. Bu çok kolay (az) bir ölçektir." dediler.

1: Buradaki (بغى) fiili "istemek" manasında da olabilir, "aşırıya gitmek [abartmak]" manasında da olabilir. Buradaki (نَبَغِي) fiili (تَبَغِي) şeklinde, babalarını muhatap

olarak da okunmuştur. (zamaşer:keşşaf, kadı beydavi) Buna göre manası "Ey babamız! daha ne istersin?" olur.

66) [Babaları] "Siz, kuşatılmanız müstesna onu [kardeşinizi] bana mutlaka (geri) getireceğinize [dair] Allah'tan pekiştirilmiş bir söz bana verene kadar, asla onu sizinle birlikte göndermem." dedi. [kardeşleri] pekiştirilmiş sözlerini verdiklerinde, [Babaları] "Allah, söylediklerimize bir vekildir" dedi.

67) "Ey oğullarım! Tek bir kapıdan girmeyin; ayrı ayrı kapılardan girin. Allah'tan (gelecek olanı) sizden [engellemeye] yeterli değilim. Hüküm, ancak Allah'ındır. Sadece ona güvenip dayandım (tevekkül ettim). O halde güvenip dayananlar sadece ona güvenip dayansın." dedi.

68) Babalarının kendilerine emrettiği yerden girdikleri zaman, [bu] Allah'tan (gelecek herhangi bir şeyi, kendilerinden [engellemeye] yeterli değildi. [bu] ancak Yakub'un kendi nefsinde karar verdiği bir ihtiyacıydı. Gerçekten o, kendisine öğrettiğimiz(şeyler) için bir bilgi sahibidir; fakat insanların çoğu bilmiyor.

69) [kardeşleri] Yusuf'un yanına girdiklerinde, [Yusuf] kardeşini kendisinin [yanına] aldı, "Gerçekten ben senin kardeşimim. Artık onların eylemlerinden dolayı kederlenme." dedi.

70) [Yusuf] onların hazırlıklarını [yolculuk eşyalarını] gönderdiğinde, kardeşinin (Bünyamin'in) semerinin(yükünün) içine su kabını yerleştirdi. Sonra bir ilancı "kafile! Gerçekten siz, hırsızısınız!" [diye] ilan etti.

71) [kardeşleri] onlara dönerek "kaybettiğiniz nedir?" dediler.

72) [Onlar da] "Kralın altından yapılmış¹ su kabını kaybettik ve onu getiren kimseye mutlaka bir deve yükü var. Ben bu konuda iddialıyım" dediler.

1: Buradaki (صواع) ifadesi (صوغ) şeklinde de okunmuştur. Bu kelime, su kabının altından yapılmış olduğunu gösteriyor. (müfredat : صوغ)

73) [kardeşleri] "Allah'a yemin olsun (tallahi), elbetteki siz bilmiştiniz ki, bu yere [bölgeye] bozgunculuk çıkarmak için gelmedik ve biz hırsız değildik." dediler.

74) [Onlar] "Eğer siz yalancılar iseniz, onun [hırsızlığın] cezası nedir?" dediler.

75) [kardeşleri] "Onun [hırsızlığın] cezası: [Çalınan eşya] kimin semerinde (yükünde) bulunursa, o kimse onun [çalınan eşyanın] karşılığıdır. İşte, zalimleri bunun gibi cezalandırıyoruz." dediler.

76) (Yusuf) kardeşinin kutusundan önce, onların [diğer kardeşlerinin] kutularını (aramaya) başladı. Sonra, kardeşinin kutusundan (kabı) çıkardı. İşte bunun gibi, Yusuf adına plan yaptık. Kralın dininde, [Yusuf'un] kardeşini (yanına) alması -Allah'ın tercih etmesi müstesna- [mümkün] değildi. Tercih ettiğimiz kimseyi derecelere yükseltiriz ve her bir bilgi sahibinin üstünde bir devamlı bilen vardır.

77) [Diğer kardeşleri] "Eğer (kardeşi Bünyamin) çaldıysa, artık [biliyoruz ki] önceden onun kardeşi de (Yusuf da) çalmıştır" dediler. Yusuf, onu kendi benliğinde gizledi (içine attı) ve onlar için onu hiç açığa vurmadi. "konum olarak siz daha kötüsünüz. Hâlbuki Allah, yakmıştırmalarınızı daha iyi biliyor." dedi.

78) [kardeşleri] "Ey aziz! Gerçekten onun çok büyük yaşlı bir babası var. Artık onun yerine birimizi al. Kesinlikle biz, seni iyilerden görüyoruz." dediler.

79) [Yusuf] "Geçim eşyamızı yanında bulduğumuz kimsenin dışında [birini] almaktan Allah'a sığınırız. Aksi takdirde, gerçekten biz, zalimleriz[demektir]" dedi.

80) [kardeşleri] bundan ümitlerini yitirince, fısıldaşarak bir arada yalnız kaldılar. Büyükleri "Babanızın Allah'tan bir pekiştirilmiş sözü sizden almış olduğunu ve önceden Yusuf hakkında kusurunuzu hiç bilemediniz mi? Artık babam bana izin verinceye veya

Allah hükmedenlerin en iyisi olarak bana hüküm edinceye kadar, bu yerden [bölgeden] asla ayrılmayacağım." dedi.

81-82) "Babanıza dönün, "Ey babamız! Gerçekten oğlun hırsızlık yaptı. Bildiğimizin dışında [bir şeye] şahit değildik, gayb'ı [görünmeyen] için bekçiler de değildik. İçinde bulunduğumuz kentin [halkına]¹ ve içinde[beraberinde] döndüğümüz kabileye sor. Gerçekten biz, dürüst kişileriz." deyin".

1: "Ehle-l karyeti=أهل القرية" takdirindedir. Muzaf olan "ehle=أهل" kelimesi hazf edilmiştir.

83) [Babaları] "Hayır! Benliğiniz size bir işi güzel gösterdi. Artık sabır güzeldir. Allah'tan, onları topluca bana getirmesini umarım¹, gerçekten o, devamlı bilendir, hakimdir/hikmetlidir." dedi.

1: "Umulur ki" manasında olan (عسى), "... Olmasını dilerim" manasındadır. (müfredat :عسى,)

84) [Babaları] onlardan yüz çevirdi ve "Ey Yusuf üzerindeki hasretim!" dedi. Gözleri üzüntüden ağardı. Artık o, [acısını] içine atan [biri oldu].

85) [oğulları] "Allah'a yemin olsun (tallahi) eriyip biten [ölen] biri olana veya helak olanlardan olana kadar, Yusuf'u anmaya devam edeceksin." dediler.

86) [Babaları] "Ben, acımı ve üzüntümü sadece Allah'a şikayet ediyorum ve Allah'tan sizin bilmediğinizi biliyorum." dedi.

87) "Ey oğullarım! Gidin, Yusuf'tan ve kardeşinden yana iz sürün; Allah'ın rüzgarından ümit kesmeyin. Gerçek o ki, Allah'ın rüzgarından¹ [rahmetinden] ancak, kâfirler [gerçeği örtenler] milleti ümit keser."

1: Bu ayet "ravh=روح" ve "ruh=روح" olarak iki şekilde de okunmuştur. (zamaşeri:keşşaf) her iki kelimedede birbirine yakın manadadır. Anlam olarak "Allah'ın rahmeti, ferahlığı, genişliği" anlamına gelir. (müfredat : روح, keşşaf sahibi)

88) Ardından [Yusuf'un kardeşleri] onun [Yusuf'un] yanına girdiklerinde, "Ey aziz! Bize ve ailemize sıkıntı temas etti. Değersiz bir ticaret eşyası ile geldik, sen ölçüyü bize tam yap ve bize sadaka olarak bağışla. Gerçekten Allah, sadaka olarak bağışlayanlara karşılığını veriyor." dediler.

89) [Yusuf] "Siz cahiller iken, Yusuf'a ve kardeşine ne yaptığınızı bildiniz mi?" dedi.

90) [kardeşleri] "Gerçekten sen Yusuf musun?" dediler. [Yusuf] "Ben Yusufum ve bu kardeşim. Allah, bize büyük iyilikte bulunmuştu. Gerçek şu ki, kim korunup sakınır ve sabır ederse, artık kesinlikle Allah, iyilerin ödülleri yok etmez." dedi.

91) [kardeşleri] "Yemin olsun (tallahi), elbetteki Allah seni bize karşı tercih etmiştir. Biz, gerçekten hata edenlerdik." dediler.

92-93) [Yusuf] "Bugün, size hesap sorma yoktur. Allah, merhametlilerin en merhametlisi iken sizi bağışlar. Benim şu gömleğimi götürün, ardından babamın yüzüne onu atın, bir gören [haline] gelsin ve ailenizi topluca bana getirin." dedi.

94) Kafile ayrılınca babaları "Beni bunak saymazsanız gerçekten ben Yusuf'un kokusunu buluyorum" dedi.

95) "Allah'a yemin olsun (tallahi) , gerçekten sen eski kayboluşunun içindesin." dediler.

96) Derken, müjde gelince onu [gömleği] onun yüzüne attı. Ardından bir gören olarak eski haline döndü. "Size "ben, Allah'tan, sizin bilmediğinizi biliyorum" demedim mi?" dedi.

97) [Oğulları] "Ey babamız! Bizim için, cezayı gerektiren işlerimize bağışlanma iste. Gerçekten biz, hata edenlerdik." dediler.

98) [Babaları] "İleride sizin için RAB'bimden bağışlanma isteyeceğim. Gerçekten o, çok bağışlayanın, rahim olanın ta kendisidir." dedi.

99) Yusuf'un yanına girdiklerinde, anne-babasını kendisine sığındırdı. "Allah tercih ettiyse, Mısır'a emin [güvende] olarak girin." dedi.

100) [Yusuf] anne-babasını tahtın üzerine yükseltti ve onun [Yusuf] için¹ secde halinde (duaya) kapandılar². [Yusuf] "Ey babacığım! Bu, önceden gördüğümün/rüyanın yorumudur. RAB'bim onu Hak [gerçek] kıldı ve bana [şöyle] iyilikler etmişti: bir vakit beni hapisten çıkarmıştı ve Şeytanın benimle kardeşlerimin arasını bozmasından sonra, sizi çölden getirdi. Gerçekten RAB'bim tercih ettiğine çok lütufkardır. Kesinlikle o, devamlı bilendir, hakimdir/hikmetlidir." dedi.

1: "Yusuf için Allah'a secde halinde (duaya) kapandılar" veya "Yusuf'u kible yaparak Allah'a secde halinde (duaya) kapandılar" manasındadır. (Fahreddin Razi)

2: Ayetteki (خر) fiili, "ses çıkararak düşmek" manasındadır. Secdeye kapanırken, insanların düşmesi ve secde esnasında dua ederek ses çıkarması durumu bu kelime ile ifade edilmiştir. (müfredat : خر)

101) "RAB'bim! Bana mülkten[yönetimden bir pay] vermiştin ve bana olayların yorumundan öğretmiştin. [Ey]¹ Göklerin ve yerin [tüm evrenin] başlatıcısı/ayıranı!² Sen, dünyada [ilk hayatta] ve ahirette [son hayatta] benim velimsin. Beni müslüman [barışçı ve sana teslim olan] olarak vefat ettir ve beni iyilere ekle"

1: Buradaki (فاطر) isminin mensup olma sebebi, bir nida oluşundan dolayıdır. Ya da ilk baştaki nidadan bedeldir. Buna göre ayetin ilk kısmı "Ey göklerin ve yerin (evrenin) yoktan var edeni RAB'bim!" olarak meal edilir.

2: Enam 14. ayetin dipnotuna bakınız.

102) İşte bu [anlatılanlar], kendisini sana anlatmakta olduğumuz, gayb'ın [gizliliğin] haberlerindedir. Sen, onlar tuzak kurar bir halde işlerini kararlaştırdıkları zaman onların yanında değildin.

103-104) Sen, [inanmaları için] hırs yapsan bile, insanların çoğu inançlı değildir. Ona [vahye] karşılık, onlardan bir ücret istemiyorsun. O [vahiy] ancak, alemlere [varlıklara] bir hatırlatmadır.

105) Göklerde ve yerde (evrende) kaç ayet [mucize] vardır, halbuki kendileri onlardan [mucizeler'den]¹ vazgeçerek bir halde onların üzerinden geçip gidiyorlar.

1: "Merre=مَرَّ" fiili geçip gitmek anlamındadır. Dikkat edilirse göklerdeki ayetlere de geçip gidileceğini, göğe çıkmanın mümkün olmadığı bir zamanda belirtilmiştir.

Evrenin her yeri, mikro (atom altı) dünyadan makro dünyaya, her şey bize "tasarım" demektir. Gerek, evrenin rasyonelliği (anlaşılabilir oluşu), gerekse determinist (belirlenmiş) bir yapıda oluşu, her şeyiyle bize tasarlayan, belirleyen, rasyonel kılan bir yaratıcının varlığını anlatmaktadır. Ancak insanların çoğu, ayette yazdığı üzere bunu görmezden gelmekte.

106) Çoğunluğu Allah'a ancak müşrik olarak [ortak kabul ederek] inanırlar.

107) [insanlar] Allah'ın azabından bir Gaşiyenin[örtüp kuşatan felaketin] kendilerine gelmesinden veya kendileri farkında değilken saat'in kendilerine ansızın gelmesinden emin midir?

108) "Bu, bir basiret [kanıt] üzerine ben ve bana uyan kimselerin Allah'a doğru davet ettiğimiz benim yolumdur. Allah münezzehtir! Halbuki ben müşriklerden [Allah'a ortak kabul edenlerden] değilim." de.

109) Senden önce ne gönderdiysek ancak kentlerin halkından kendilerine vahyettiğimiz bir takım kişileri¹ gönderdik. Artık, yerde [dünyada] gezip, kendilerinden öncekilerinin sonucunun nasıl olduğuna bakıp düşünmediler mi? Ahiret [son] yurdu, korunup sakınmış olanlar için elbetteki daha iyidir. Artık akıl etmiyor musunuz?

1: "Rical=رجال" kelimesi, İnsanın erkeğine denilir. Bu ayetten genellikle "peygamberler ancak erkeklerden çıkar" sonucu çıkarılmıştır. Ancak, bu kelimenin tağlip gereğince kadın ve erkek karışık olarak kullanılması da mümkündür.

Eşari mezhebi; Meryem ve birkaç kadının elçi olduğunu savunmuştur. (kurtubi, Meryem 16, Alimran 42,) Tevrat'ta da pek çok kadın peygamber anlatılmaktadır.

110) Sonunda elçiler ümitlerini yitirdiği ve kendilerine yalan söylenmiş¹ olduğunu düşündükleri zaman, yardımımız geldi, ardından tercih ettiğimiz kimseler kurtarıldı. Perişan ettiğimiz (azabımız) suçlular milletinden geri çevrilmez.

1: Bizdeki kıraat'te "[kendilerine] yalan söylendi" manasında (كُذِّبُوا) şeklindedir. Verş mushafında ise "[kendileri] yalancı çıkarıldı" manasında (كُذِّبُوا) şeklindedir. Dikkatli düşünülürse Her iki kıraat'e göre de çıkan sonuç aynıdır.

111) Elbetteki onların öykülerinde akıl sahipleri için mutlaka birer ibret vardı. O, uydurulmuş bir söz değildi; fakat önündekinin doğrulayanı, her şeyin bir açıklaması ve inanan bir millet için bir doğru yol rehberi ve bir rahmetti.

RAD (13)

1) Elif, lam, mim, ra. İşte bu, kitabın ayetleridir. O ki, RAB'binden sana Hak [gerçek] olarak indirildi; fakat insanların çoğu inanmıyor.

2) Gökleri, herhangi bir dayanak [direk¹] olmadan yükselten, Allah'tır. [gökleri] görüyorsunuz². Dahası arş'ı[yönetimi]³ hükümlerine altına aldı⁴. Güneşi ve Ay'ı hizmete sundu, her biri isimlendirilmiş birer süre sonuna akıp gidiyor. [Allah] işi planlıyor ve ayetleri [mucizeleri] açıklıyor. RAB'binizin kavuşmasına (kıyamete) kesin olarak inanmanız beklenir.

1: Eski çağlarda, insanlar göğün direklerle ayakta durduğuna ve direklerle yükseldiğine inanırdı. Türklerin eski inançlarında bile, bu inançtan eser vardır.

Hatta, peygambere en yakın zamanlarda yaşamış olan İbni Abbas, İkrime, Mücahid, Hasan, Katade gibi birçok kişi de, bu yanlış inanca sahiptir. (İbni Kesir, Kurtubi, Fahreddin Razi, Zad'ul Mesir) Kur'an bu yanlış inanca açıkça karşı çıkmaktadır. Bulduğu çağın yüzlerce yanlış bilgisine rağmen, Kur'an bu yanlış inanca karşı çıkarak mucize olduğunu bize gösteriyor.

2: "Onları görüyorsunuz" manasında olan (ترونها) fiili, kendi başına ayrı bir cümledir. (Zamahşeri: Keşşaf, Zad'ul Mesir) çünkü (ها) zamiri (سماوات) [yani "göklerin"] dışı olması sebebiyle, onlara dönmektedir.

Bu fiili "direkler" isminin sıfatı yapanlar da vardır, ancak ilkinin daha uygun olduğu söylenmiştir. (Zad'ul Mesir)

3: Arş, aslen "kürsü" demektir. Fakat bu kelime "yönetim, güç, saltanat, mülkiyet" manasında da kullanılmıştır. Örneğin "Kralın Arşı" ile "Kralın mülkü, saltanatı" kasıt edilmiştir. (Müfredat : عرش, Fahreddin Razi) buradan anlıyoruz ki, Allah'ın Arşı ile kastedilen, onun mülkü, yani yönetimidir.

4: "Istiva = استوى" fiili "ale = على" harfi cerr'i ile "istila etmek" yani "hükümranlığı altına almak" mânâsına gelir (müfredat : سوا) bu Ayette de aynı şekilde kullanıldığı için bu mana verildi.

3) Yeri[n büyüklüğünü] artıran¹, onun [yerin] içinde ağırlıklar², nehirler ve ürünlerin tamamından, [ürünlerin] içinde iki çifti³ yapan O'dur. Geceyi gündüze bürüyor. Gerçekten, bunda kavramaya çalışan bir millet için mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

1: "Medde=مَدَّ" fiili, uzatmak manasındadır. Ancak bu uzatma, dümdüz bir şeyi uzatmak manasında değildir. Örneğin Türkçedeki "müddet" kelimesi de buradan gelmiştir. Arapçada "süreyi uzatmak" manasında bu fiil kullanılır. Mesela Meryem 79. Ayette "...kendisine, müddet açısında azaptan (geleni) uzatırız..." denilir. Azabın süresini artırmak manasında bu fiil kullanılmıştır. Bu Ayette de, yerin [dünyanın] büyüklüğünün artırıldığı yazmaktadır. Şekliyle alakalı bir durum yoktur.

2: "Revasiye=رواسي" kelimesi "resev=رسو" kelimesinin çoğul halidir. Bu kelime "ağırlık" manasındadır.

Örneğin:

"القت السحابه مراسيها"

Bulutlar, ağırlıklarını attı" (müfredat : رسو)

Yani "yağmur ağırlığını bıraktı" denir. Naziat 32. Ayette "dağları ağırlaştırdı/yerine oturttu (أرساها)" manasında bu kelime fiil olarak kullanılır. "yerde bulunan ağırlıklar" denilince, genel olarak dağlar anlaşıldığı için bu kelimeye "dağlar" manası verilmiştir.

3: "İçindeki" ["fihe=فيها"] ifadesindeki zamir, "ürünlerin tamamı" ["kulli-s semerat=كل الثمرات"] ifadesine işarettir. Yani "ürünlerin içinde iki çifti yaratan" manasındadır.

Ki, bitkilerde ve meyvelerde erkek ve dişi hücreleri bulunmaktadır.

(Kaynak: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, Tohumlu Bitkiler Sistematigi Ders Notları, Prof. Dr. Osman BEYAZOĞLU, TRABZON, 2007) Bu bilgiyi doğrulayan pek çok kaynak vardır.

O dönem insanının gözlem yoluyla tespit etmesinin mümkün olmadığı bir olayın açık bir ayetle belirtilmesi, Kur'an'ın Allah kelamı olduğunu ispatlar.

4) Yerde [dünyada] komşulaşmış kıtalar; bir tek sudan sulanan üzümden cennetler [bahçeler], ekinler, kök salmış ve kök salmamış hurmalar vardır. Onları, yiyecekler konusunda birbirlerine karşı üstün yapıyoruz. Gerçekten bunda, akıl eden bir millet için mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

5) Eğer tuhaf buluyorsan, onların "Biz mi bir toprak olduğumuz zaman, gerçekten biz mi yeni bir yaratılış¹ içindeyiz?" sözleri daha tuhaftır. İşte, RAB'lerinin [varlığı] gerçeğini örtüp göz ardı etmiş olanlar bunlardır. İşte, boyunlarında kelepçeler bulunanlar bunlardır. İşte, ateşin dostları bunlardır. Onlar onun [ateşin] içinde kalıcıdır.

1: "Biz mi tekrar yaratılacakmışız?" şeklinde olan çeviriler doğru değildir. Çünkü (خلق) mastardır.

Bu ayet, canlıların cesedinin toprağa karışmasından sonra yeni bir yaratılış içinde olduğunu belirtmektedir. Bilimsel olarak da doğrudur. Çünkü toprağa karışan elementler, topraktan bir bitki olarak çıkmaktadır. Bu bitki, canlının vücuduna gıda olarak girmektedir. Çiftleşme sonucu bu elementler yeni bir canlı olarak dünyaya gelmektedir.

6) Kendilerinden önce gelip geçmişlerin örnekleri olduğu halde kötülüğü, iyilikten önce senden acele istiyorlar. Gerçekten RAB'bin, insanların zulümlerin karşı mutlaka bir bağışlama sahibidir ve gerçekten RAB'bin sonucu şiddetli olandır.

7) Gerçeği örtmüş olanlar "RAB'binden ona (farklı)¹ bir ayet [mucize] indirilmesi gerekmez miydi?" diyorlar. Sen, sadece bir uyarıcısın. Her bir milletin birer yol göstereni vardır.

1: Mucizelerin geldiği, çeşitli ayetlerde vurgulandı. Bu sözü söyleyenler, İsrâ 91-93 ayetlerinde yazdığı üzere, daha büyük mucizeler istemektedir.

8) Her bir dışının ne taşıdığını, rahimlerin ne yuttuğunu ve ne arttırdığını Allah biliyor. Onun katında her şey, bir miktar iledir.

9) [Allah]¹ gayb'ın [görünmeyenin] ve şehadetin [açıkça görünenin] bilenidir, çok büyüktür, çok yücedir.

1: Müpteda olan (هو) zamiri hazf edilmiştir. (müşkil irabu-l kur'an)

10) Sizden, sözü gizleyen kimse de onu [sözü] açıklayan kimse de onu gecede gizlenmek isteyen kimse de gündüzde başını alıp giden de eşittir.

11) Allah'ın emrinden onu koruyarak önünden ve ardından onu [insanı] takip edenler vardır. Gerçekten Allah, hiçbir milleti, kendi benliklerinde bulunanları kendileri değiştirene kadar değiştirmez. Allah, bir millete bir kötülük istediği zaman, ona [kötülüğe] herhangi reddetme [engelleme] yoktur. Onlara ondan [Allah'tan] aşağıda hiçbir veli yoktur.

12) O, bir korku ve bir ümit olarak, şimşegi size gösteren ve bulutları ağır olarak inşa edendir.

13) Ra'd¹ onun övgüsüyle; melekler de onun ²(Ra'd'ın) korkusundan onu tenzih ediyorlar. Allah hakkında mücadele ederlerken, şiddetli sesi/sarsıntıyı (ölümü)³ gönderir, onları tercih ettiği kimseye isabet ettirir. Hâlbuki o kuşatması⁴ şiddetli olandır.

1: Ra'd, gök gürültüsüdür veya bir yaratığın adıdır veya bir meleğin adıdır.
(keşşaf sahibi, müfredat : رعد, Fahreddin Razi)

2: Buradaki (منه) zamiri, Allah'a da işaret edebilir, Ra'd'a da işaret edebilir.

3: (İbni faris Mekayisi-l lugat & Ragıp isfehani: صعق)

4: "Mihal=محال" kelimesi kendi başına yeni bir kelime olabilir. Buna "ceza, kıtlık, kuraklık" anlamları verilmiştir. (müfredat : محل)

"havl=حول" kelimesinden geldiği de söylenmiştir. (müfredat : محل) -Ki, bu tercih edildi-. Bu durumda "kuşatması" manasına gelir. "Hiyle=حيلة" kelimesinden gelmiş de olabilir. (müfredat : محل) bu durumda "hilesi" manasına gelir. (zad'ul mesir)

14) Hakkın daveti¹ sadece onundur. Ondan [Allah'tan] beride dua ettikleri², kendilerine hiçbir şeyle cevap vermeyi dileyemezler. Ancak, kendisine ulaşacak olmadığı halde ağzına ulaşması için avucunu suya uzatanın [suyun ona verdiği] cevabı gibi [cevap verirler]. Kafirlerin [gerçeği örtenlerin] duası ancak bir kayboluşun içindedir.

1: "Davet=دعوة" kelimesi "davet" manasında olabildiği gibi, "dua" manasında da olabilir. (kadı beydavi) Yani "kabul edilecek olan dua, sadece Hakka yapılan dua" manasındadır. Buna göre (دعوة الحق) manevi izafet değil; lafzi izafettir. Buna göre "Hak olan dua, sadece onundur[ona yapılandır]" şeklinde meal edilir.

2: Buradaki (يدعون) ifadesi aslında (يدعونهم) şeklindedir, sonundaki (هم) zamiri hafz edilmiştir [atılmıştır]. Ayetin akışı, bunu gösteriyor. (ي) yerine (ت) ile (تدعون) şeklinde de okunmuştur (kadı beydavi, zamahşeri:keşşaf) bu durumda "dua ettikleriniz" olur. Bu kıraat bir açıdan verdiğimiz manayı doğrular. Mana itibariyle ikisi de aynı sonuca ulaşır. İlkinde, müşrikler 3. Şahıs; ikincisinde ise müşrikler 2. Şahıs olarak anlatılmıştır. Aynı sonuca ulaşır.

15) Göklerde ve yerde [tüm evrendeki] kimseler gönülden isteyerek ve istemeyerek sadece Allah'a secde ediyorlar. Onların gölgeleri de günün başında ve sonunda (her vakitte) [secde ediyorlar].

16) "Göklerin ve yerin [tüm evrenin] RAB'bi kimdir?" de. "Allah'tır" de. "O halde Allah'tan beride kendi benlikleri için herhangi bir faydaya ve zarara sahip olmayan veliler mi edindiniz?" de. "Kör (gerçeği örten) ile gören (gerçeği onaylayan)¹ eşit midir? Yoksa, karanlıklar(yalanlar) ile aydınlık (doğru yol) eşit midir? Yoksa, Allah'a onun yaratması gibi yaratan ortaklar yaptılar da (o) yaratma onlara benziyor (gibi) mi geldi?" de. "Allah tek, egemen olarak her şeyin yaratıcısı'dır" de.

1: "Kör" ve "gören" mecaz manadadır. (kadı beydavi)

17) Gökten bir su indirdi, ardından kendi kaderiyle (ölçüsüyle) vadiler sel oldu, sel üste çıkan köpüğü yüklendi. Üzerinde, güzellik (eşyası) veya bir geçim arayarak, ateşte yaktıklarından da onun misli bir köpük vardır. İşte, Allah; gerçeği ve yalanı bunun gibi örneklendirir. Köpüğe gelince, o bir çöp olarak gider; İnsanların faydasına olanlar ise yerde kalır. İşte, Allah bunun gibi misaller örneklendirir.

18) RAB'leri için olumlu cevap vermeyi dilemiş olanlara en güzeli vardır; ona hiç olumlu cevap vermeyi dilememiş olanlar, şayet yerde [dünyada] bulunanlar tamamen ve onların benzeri onlarla beraber kendilerinin olsaydı, mutlaka onları feda ederlerdi. İşte onlara (evet!) onlara hesabın kötüsü kendilerine aitti. Onların barınağı cehennemdir. Ne kötü bir hazırlanmış yerdir!

19) Artık, RAB'binden sana indirilenin Gerçek olduğunu bilen kimse, ona kör olan kimse gibi midir? Sadece sağlıklı akıl sahipleri düşünüp öğüt alır.

20) [Sağlıklı akıl sahipleri] ki Allah'ın anlaşmasına vefa gösterirler ve pekiştirilmiş anlaşmalarını bozmazlar.

21) [onlar] ki Allah'ın kendisiyle birleştirilmesini¹ emir ettiğini birleştirirler, RAB'lerine karşı saygılı davranırlar ve. hesabın kötüsünden korkarlar.

1: Akrabalık bağıını korumak, bütün kitaplara inanmak, islam hukukuna uymak, gibi çeşitli şekillerde açıklanmış olsa da "inancı" ve "eylemi" birleştirmek olarak da açıklanmıştır (kurtubi) en uygunu budur.

22) [Onlar] ki, RAB'lerinin yüzünü [kendisini] aramak için sabır ettiler, yönelişi (namazı) ayakta tuttular (gereğince kıldılar), kendilerini rızıklandırdığımızdan gizlice ve açıkça harcadılar (infak ettiler) ve kötülüğü iyilikle savıyorlar. İşte, yurdun sonucu kendilerine ait olanlar bunlardır.

23) Adn cennetleri, onlar oraya girerler. babalarından, eşlerinden ve soylarından düzgün-iyi davranmış kimseler de [oraya girerler]. Melekler, onların yanına her bir kapıdan girerler.

24) "Sabır etmiş olduklarınız sebebiyle esenlik üzerinize olsun. Yurdun sonucu ne güzeldir!"

25) Allah'ın anlaşmasını, onun pekiştirilmesinin ardından bozan, Allah'ın kendisiyle birleştirilmesini emrettiğini koparan ve yerde [dünyada] bozgun [terör,] çıkaranlara [gelince] İşte onlara (evet!) onlara lanet [rahmetten kovulma] vardır. Kendileri için yurdun kötüsü vardır.

26) Allah, tercih ettiği kimseye rızkı uzatır [artırır] ve ölçüler. Dünya [ilk] hayatıyla sevindiler. Hâlbuki dünya [ilk] hayatı, ahirette[son hayatın yanında] ancak bir geçimdir.

27-28) Gerçeği örtmüş olanlar "RAB'binden ona (farklı)¹ bir ayet [mucize] indirilmesi gerekmez miydi?" diyorlar. "Gerçekten Allah, tercih eden kimseye² yolu kaybettirir; inanmış ve Allah'ın hatırlatmasıyla (vahiyle) kalpleri tatmin olmuş, ona [Allah'a] yönelmiş

kimseye yolu gösterir." de. Dikkat! Kalpler sadece Allah'ın hatırlatmasıyla (vahiyle) tatmin olur.

1: Rad 7. Ayete bakınız.

2: "Men yeşeu=من يشاء" ifadesi mebni olduğu için faili "Allah" da olabilir, "kimse" de olabilir. İfadede geçen "tercih eder" [يشاء] fiilinin faili "kimse" [من] ifadesidir. Yani Allah "tercih ettiğine" değil "tercih edene" yolu kaybettirir. Devamındaki ifadeler de Allah'ın yol göstermesinin insanın eylemine bağlı olduğunu belirttiği için bu çeviri daha uygundur. Şayet faili "Allah" kabul edersek "Allah kimi tercih eder?" sorusunu sorarak yine aynı sonuca ulaşabiliriz. (bkz: saf 5. Ayet)

29) İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara [gelince], Tuba[her türlü güzellik]¹ onlarıdır. Güzel dönüş yeri de öyle.

1: "Tu'be=طوبى" kelimesi cennetteki bir ağaçtır veya cennetteki her türlü güzelliştir. (müfredat : طيب)

30) İşte bunun gibi, kendisinden önce gelip geçmiş topluluklar bulunan bir topluluğun içine, kendileri Rahman'ın [varlığı gerçeğini] örtüp göz ardı ederlerken sana vahyettiğimizi kendilerine okuyup teşvik etmen için seni gönderdik. "O [Rahman] Ondan başka hiçbir Tanrı olmayan RAB'bimdir. Sadece ona güvenip dayandım (tevekkül ettim). Tevbem¹ sadece onadır." de.

1: "Benim dönüşüm" manası da verilebilir. (kurtubi, zamahşeri:keşşaf) ancak Ebu Ubeyde, buradaki (متاب) kelimesinin (تبت إليه) [ona tevbe ettim] sözünün mastarı olduğunu söylemiştir. (zad'ul mesir) bu tercih edildi.

31) Şayet, kendisiyle dağların yürütüldüğü veya kendisiyle yerin [dünyanın] parça parça edildiği veya kendisiyle ölümlerin konuşurduğu bir kur'an olsaydı, [yine inanmazlardı¹]. Hayır! Emir tamamen Allah'ındır. İnanmış kimseler [şunu] halen fark etmediler² mi: Allah [zorlamayı³] tercih etseydi, insanların tamamına mutlaka doğru yol gösterirdi. Gerçeği

örtmüŖ olanlara tasarlamakta oldukları [Ŗeyler] nedeniyle, Allah'ın vermiŖ olduğu sözü gelinceye kadar kendilerine bir çarpıcı isabet etmeye veya [o çarpıcı] onların yurdundan yakın [bir yere] konmaya ara vermez. Gerçekten Allah, verdiği sözüne aykırı davranmaz.

1: Buradaki (لو) Ŗart edatının cevabı hazf edilmiŖtir [atılmıŖtır]. Cevabı "[olsaydı] yine bu kur'an olurdu" olabildiği gibi, önceki ayete atıfla "yine inanmazlardı" da olabilir. (kadı beydavi, kurtubi, keŖŖaf sahibi)

2: Buradaki (بيئس) fiilinin manası "ümit keser" demektir. Ancak burada, "bilmediler mi? anlayamadılar mı?" manasındadır. Bir kıraat'in (بتبين) Ŗeklinde olması da bunu gösterir. (ZamahŖeri:keŖŖaf, kadı beydavi, kurtubi)

3: "Ŗae=شاء" fiili, geçiŖli bir fiil olduğu için bir meful [nesne] aranır (Enam 90. Ayete bakınız). Yani "Allah tercih etseydi" ifadesine "neyi tercih etseydi?" sorusunu sorarız. Buradan, meful'ün hazf edildiği [atıldığı] anlaşılır. Kısacası ayet "lev Ŗae Allahu en yukrihehum =ولو شاء ربك أن يُكرههم" yani "Allah onları zorlamayı tercih etseydi" takdirindedir.

32) Elbetteki senden önceki elçiler de (inanmayanlar tarafından) maskara yapılmak istenmiŖti, ardında gerçeği örtmüŖ olanlara süre vermiŖtim sonra onları yakaladım. Artık, sonucum(cezalandırmam) nasıl olmuŖ?

33) her canın, elde ettiklerinin üzerine gözetici olan kimse [böyle olmayan kimse gibi¹] midir? Allah'a ortaklar yaptılar. "Onların adını verin. Yoksa, ona [Allah'a] yerde bilmediği [Ŗeyi] mi haber veriyorsunuz? Yoksa, sözden dıŖ [asılsız²] olanını mı?" de. Hayır, gerçeği örtmüŖ olanlara hileleri süslendi ve yoldan engellediler. Kimi Allah ŖaŖırttıysa, artık ona hiçbir yol gösterici yoktur.

1: Bu cümle hazf edilmiŖtir.

Cümlenin takdiri (كمن ليس كذلك) Ŗeklindedir. (müŖkil irabu-l kur'an)

2: (kurtubi)

34) Onlara dünya [ilk] hayatında bir azap vardır. Ahiret [son] azabı tabiki daha zordur. Onlar için, Allah'tan koruyan hiçbir [şey] yoktur.

35) Muttakilere [korunup sakınanlara] söz verilen cennetin örneği [şudur] : alt tarafından ırmaklar akıyor, yiyeceği daimidir ve gölgesi de.. İşte bu, korunup sakınmış olanların sonucudur. kafirlerin [gerçeği örtenlerin] sonucu ateştir.

36) Kendilerine kitabı vermiş olduğumuz [kişiler] size indirilenle seviniyorlar. (Şu) partilerden, onun [indirilenin] bir kısmını tanımayan (inkar eden) kimseler vardır. "Sadece Allah'a kulluk etmekle ve ona ortak kabul etmemekle emrolundum. Sadece ona davet ediyorum ve dönüş yerim sadece onadır." de.

37) İşte bunun gibi, onu [kur'an'ı] açık-anlaşılır¹ bir hüküm olarak indirdik. Şayet, bilgiden [bir kısmın] sana gelişinden sonra, onların keyiflerine uyarsan, senin için Allah'tan (koruyacak) hiçbir bir veli ve hiçbir koruyan yoktur.

1: Arabiyyu=العربي" konuşmanın açık net-duru [anlaşılır] olan kısmıdır. (müfredat: العرب bkz: الفصحیح البین من الکلام: والعربی: bir nevi "Halk arasında konuştuğunuz gibi karmaşık ve kuralsız bir dil olarak değil; apaçık, anlaşılır kurallı bir dil ile onu indirdik" anlamındadır.

38) Elbetteki senden önce de elçiler göndermiştik, onlara da eşler ve soylar yapmıştık. Herhangi bir elçi için, Allah'ın izni olmadan herhangi bir ayet getirmek [mümkün] olmaz. Her bir süre sonunun bir kitabı [yazısı] vardır.

39) Allah, tercih ettiğini mahvediyor¹ ve sabitliyor. Kitabın anası sadece onun katındadır.

1: Ayetin ifadesi genel olup, bazı istisnalar (ecel gibi) haricinde her şeyin değişebilir olduğunu bildirmektedir. "İstediği günahı siler; istediği günahı yerinde

bırakır, istediği hükmü nesh eder; istediği hükmü yerinde bırakır," gibi çeşitli şekillerde açıklanmış olsa da (zad'ul mesir, kurtubi, kadı beydavi) geneldir.

40) Eğer, onlara söz verdiğimizizi (azabı) sana göstersek de veya seni vefat ettirsek de sana sadece duyurmak; bize sadece hesap düşer.

41) Yere gelip, onun [yerin] etrafından eksilttiğimizi¹ görmüyorlar mı? Allah, hesabı seri olan olarak hükmediyor, onun hükmü için takip eden yoktur.

1: Yer, yani (الارض) kelimesi, yerine göre "dünya"(Rad 4, Enbiya 30 ve pek çok ayet) yerine göre "bölge" (Yusuf 56, 80 ve pek çok ayet) mânâsında kullanılmaktadır.

Eğer "yer" kelimesi "bölge" mânâsında ise, Karaların azalması olayı (kimyaakademi. Com) ile bağdaşır. "Yer" kelimesinin "dünya" manasında da olabilir. Bazıları bu ayeti, dünyanın kutuplardan içine doğru basık bir halde olmasını (kaynak: klimatoloji, DMİ YAYINLARI YAYIN NO : 2005 / 01, sayfa: 40) delil olarak dünyanın uçlarından eksilttilmesini bağlamıştır.

İlk dönem islam yorumcuları, ayetin ifadesini anlamadığı için mecaz kabul etmiş, "toprakların fetih edilmesi, bilginlerin vefat etmesi" şeklinde yorumlamıştır(kurtubi, kadı beydavi, zad'ul mesir) . İfadenin aynen yazdığımız manada olabileceğini ikrima (veya en-Nehai) de kabul etmiştir, ancak bunu mantıklı bulamadıkları için "yorum" açısından karşı çıkmışlardır. (kurtubi)

42) Kendilerinden öncekiler de tuzak kurmuştu. Tuzak[lar]¹ tamamen Allah'ındır. [Allah] Her bir benliğin elde ettiklerini biliyor. Kâfirler [gerçeği örtenler] yurdun sonucunun kime ait olduğunu bilecektir.

1: Buradaki (المكر) cins ismi olduğu için "tuzaklar" manasındadır.

43) Gerçeği örtmüş olanlar "sen gönderilmiş değilsin!" diyorlar. "Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah ve kitabın bilgisi kendi yanında bulunanlar yetti" de.

İBRAHİM (14)

1) Elif, lam, ra. RAB'lerinin izniyle insanları karanlıklardan (yalanlardan) aydınlığa (gerçeğe), devamlı üstün olanın, övgüye layık olanın tek doğru yoluna çıkarman için, sana indirdiğimiz bir kitaptır.

1: Müpteda olan (هذا) hazf edilmiştir [atılmıştır]. (müşkil irabu-l kur'an)

2) Göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanlar, kendisinin olan Allah'ın [tek doğru yoluna çıkarman için]¹... şiddetli bir azaptan [dolayı] vay kafirlerin [gerçeği örtenlerin] haline!

1: Ayetin başındaki (الله) isminin kesre ile okunması, önceki ayetteki (صراط العزيز الحميد) ifadesinin devamı bir sıfattır veya bedeldir. "Allahu =الله" şeklinde de okunmuştur (kadı beydavi, kurtubi) Buna göre yeni bir cümle gibi "Allah, o ki..." şeklinde meal edilir.

3) [Kâfirler] ki dünya [ilk] hayatını, ahiret [son] hayatına karşı isteyip seçiyorlar, Allah'ın yolundan engelliyorlar ve onda [Allah'ın yolunda] bir eğrilik (hata) arıyorlar. İşte bunlar, çok uzak bir kayboluşun içindedir.

4) Bir elçi[türün]den¹ ne gönderdiysek ancak kendi milletinin diliyle gönderdik ki onlara iyice açıklasın. Artık, Allah kimi tercih eden kimseye yolu kaybettirir; tercih eden kimseye² yol gösteriyor. O, azizdir, hakimdir.

1: "Elçi" manasında olan "el resul=الرسول" kelimesi, "gönderilen" manasındadır. Elçinin vahiy almış bir kişi olma zorunluluğu yoktur. Mesela Yusuf suresinin 50. Ayetinde Kralın, Yusuf'a gönderdiği kişi için "resul =الرسول" denilmiştir. Gerek sözlükte kullanımı olsun (müfredat : رسل) gerekse kur'an'da kullanımı olsun, elçinin vahiy alan elçi olma zorunluluğu yoktur. Dolayısıyla bugün dünyanın her yerine kur'an'ı kendi dillerinde ulaştıran insanlar da "Elçi" konumundadır. Bugün

kur'an bize kendi lisanımızda ulaştığına göre bize de "kendi dilimizde Elçi" gelmiştir.

2: "Men yeşeu=من يشاء" ifadesi mebni olduğu için faili "Allah" da olabilir, "kimse" de olabilir. İfadede geçen "tercih eder" [يشاء] fiilinin faili "kimse" [من] ifadesidir. Yani Allah "tercih ettiğine" değil "tercih edene" yolu kaybettirir. Devamındaki ifadeler de Allah'ın yol göstermesinin insanın eylemine bağlı olduğunu belirttiği için bu çeviri daha uygundur. Şayet faili "Allah" kabul edersek "Allah kimi tercih eder?" sorusunu sorarak yine aynı sonuca ulaşabiliriz. (bkz: saf 5. Ayet)

5) Elbetteki Musa'yı "Milletini karanlıklardan (yalanlardan) aydınlığa (gerçeğe) çıkar ve Allah'ın günlerini hatırlat!" diye ayetlerimiz [kanıtlarımız] ile göndermiştik. Gerçekten bunda, çokça sabır eden, çokça şükreden herkes için mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

6-7) O vakit Musa, milletine "Allah'ın nimetini hatırlayıp anın. Hani Firavun'un halkı sizi azabın kötüsüne sürüyor, oğullarınızı boğazlıyor, kadınlarınızı hayatta bırakıyor iken [onlardan] sizi kurtarmıştı. Bunda, sizin için RAB'binizden büyük bir sınama vardı. Hani RAB'biniz size [şunu] ilan etmişti: eğer şükrederseniz, mutlaka (nimeti) artırırım; [nimeti] örtüp görmezden gelerseniz [bilin ki] gerçekten azabım şiddetlidir." demişti.

8) Musa "Eğer, siz ve yerde [dünyada] bulunanların tamamı, [nimeti] örtüp görmezden gelerseniz [bilin ki] gerçekten Allah, bir zengindir(size ihtiyacı yoktur), bir övgüye layık olandır." demişti.

9) Size, sizden öncekilerin Nuh, Ad, Semud milletlerinin ve onlardan sonrakilerin haberi hiç gelmedi mi? Onları ancak Allah biliyor. Elçileri kendilerine açık kanıtlarla geldi de ellerini ağızlarına döndürüp "gerçekten biz, sizinle gönderileni örtüp göz ardı ettik. Gerçekten biz, bizi kendisine davet ettiğiniz şüpheliden yana bir şek [kararsızlık, şüphe] içindeyiz" dediler.

10) Elçileri "Allah hakkında, göklerin ve yerin [tüm evrenin] başlatıcısı/ayıranı¹ hakkında mı bir şək [kararsızlık, şüphe] var? Halbuki, sizin cezayı gerektiren işlerinizden[bir kısmını] size bağışlamak ve sizi isimlendirilmiş bir süre sonuna kadar ertelemek için sizi çağırıyor." dediler. [Milletleri] "Siz, atalarımızın kulluk etmekte olduklarından bizi engellemek isteyen bizim mislimiz bir beşerden başkası değilsiniz. Bize apaçık bir yetki-delil getirin!" dediler.

1: Enam 14. ayetin dipnotuna bakınız.

11-12) Elçileri, onlara "Biz, sizin misliniz birer beşerden başkası değiliz; fakat Allah kullarından tercih ettiği kimseye büyük iyilikte bulunuyor. Allah'ın izni olmadan size herhangi bir yetki-delil getirmemiz, bizim için [mümkün] olmaz. İnançlılar, sadece Allah'a güvenip dayansın (tevekkül etsin). Bize ne var ki, bize yollarımızı göstermiş iken Allah'a tevekkül etmeyelim? Bize ettiğiniz eziyete mutlaka ama mutlaka sabır edeceğiz! Güvenip dayananlar (tevekkül edenler) sadece Allah'a güvenip dayansın (tevekkül etsin)" dediler.

13-14) Gerçeği örtmüş olanlar, elçilerin'e "Sizi, yerimizden [bölgemizden] mutlaka ama mutlaka çıkaracağız veya bizim dini görüşümüze mutlaka geri döneceksiniz!" dediler. Derken, RAB'leri onlara [elçilere şunu] vahiy etti: Zalimleri mutlaka ama mutlaka helak edeceğiz! O yeri [bölgeyi] onların ardından mutlaka size yurt yapacağız. İşte bu, konumumdan korkan ve tehdidimden korkan kimse içindir.

15-17) [Elçiler] fetih [hüküm, zafer] istediler ve her bir inatçı zorba başarısız oldu. Bunun ardından cehennem vardır. Kendilerine irinli bir sudan içirilir. Onu [suyu] yutkunur, boğazından neredeyse geçiremez, ölüm ona her yerden gelir, halbuki o ölecek değildir. Bunun ardından çok katı bir azap vardır.

18) RAB'lerinin göz ardı etmiş olanların örneği [şudur] : onların eylemleri fırtınalı bir günde rüzgarın savurup götürdüğü kül gibidir. Elde ettiklerinden hiçbir şeyin üzerine kadir [sahip] olamazlar. İşte bu çok uzak kayboluşun ta kendisidir.

19-20) Allah'ın, gökleri ve yeri [tüm evreni] Hak ile yarattığını hiç görmedin[bilmedin]¹ mi? Eğer tercih ederse, sizi giderir ve yeni bir yaratılış getirir. Halbuki bu, Allah'a karşı hiç de aziz [ağır/zor] değildir.

1: "Görmek, bilmek, korkmak" fiilleri, bazen birbiri yerine de kullanılabilir.
(müfredat: خوف, رأي, zad'ul mesir)

21) Allah için topluca ortaya çıktılar. Derken zayıf olanlar, büyüklük taslamış olanlara "Gerçekten biz, siz bağılydık. Artık siz, Allah'ın azabından herhangi bir şeye (karşı) bize yeterli misiniz?" dediler. [büyüklük taslamış kimseler] "Allah bize yol gösterseydi, mutlaka size yol gösterirdik. Sızlansak da sabır etsek de bize eşittir. Bizim için, hiçbir kaçış yoktur." dediler.

22) İş tamamlandığında şeytan "Gerçekten Allah, hak vaad olarak size söz verdi. Ben de size söz verdim de size aykırı davrandım [sözümden döndüm]. Benim için, üzerinizde ancak sizi davet etme yetkisi vardı. Hemen bana olumlu cevap verdiniz. Artık beni kınamayın, kendi nefsinizi kınayın. Ben, size yardıma yetişecek değilim; siz de bana yardıma yetişecek değilsiniz. Gerçekten ben, önceden beni ortak yapmanızı reddetmişim. Gerçekten zalimler için (evet!) onlar için can yakıcı bir azap vardır." dedi.

23) İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş kimseler, alt tarafından ırmaklar akan, RAB'lerinin izniyle, içinde kalıcı oldukları cennete girdirildi. Onun içinde onların selamlaşması sadece bir esenliktir.

24-25) Bir misali yani aslı [kökü] sabit olan, üstü [dalları] gökte olan, RAB'binin izniyle kendi yiyeceğini her zaman veren temiz bir ağaç gibi olan temiz bir kelimeyi RAB'binin nasıl örneklendirdiğini hiç görmedin mi? Allah, insanlar için misaller örneklendiriyor. Onların düşünüp öğüt almaları beklenir.

26) Kirli bir kelimenin misali, yerin üstünden sökülmiş, kendisinin hiçbir oturağı olmayan çirkin bir ağaç gibidir.

27) Allah, İnanmış olanları dünya [ilk] hayatında ve ahirette [son hayatta] sabit sözle sabitliyor. Allah, zalimlere yolu kaybettirir. Allah, tercih ettiğini yapıyor.

28) Allah'ın nimetini nankörlüğe değiştirmiş ve halkını kaosun yurduna kondurmuş olanları hiç görmedin mi?

29) Cehennemi (evet!) onu[n azabını] çekecekler, (o) ne kötü duraktır!

30) Allah'a, onun yolunu kaybettirmek¹ için denkler(Tanrılar) saydılar. "Geçinmeye devam edin (bakalım!) Gerçekten dönüş yeriniz ateştir." de.

1: "Yolunu kaybetmek [yoldan çıkmak]" manasında "yedille=يَدِيلُ" şeklinde de okunmuştur (kadı beydavi, kurtubi)

31) İnanmış kullarıma söyle¹ de kendisinde hiçbir satışın ve yakın dostluğun olmadığı bir gün gelmeden önce, yönelişi (namazı) ayakta tutsunlar (gereğince kılsınlar)², kendilerini rızıklandırdığımızdan gizlice ve açıkça infak etsinler.

1: Bu ayet (قل) emrinin "şöyle de" manasıyla sınırlı olmayıp, yerine göre "bildir," manasında olduğunun ispatıdır.

2: Şartın cevabı olduğu için (بِقَمِيمٍ) şeklindedir.

32) Allah; gökleri ve yeri [tüm evreni] yaratandır; gökten bir su indirip de onunla [o suyla] sizin için bir rızık olarak ürünlerden çıkarandır; Gemiyi, kendisinin emriyle denizde akıp gitsin diye, sizin için hizmete sunan ve nehirleri sizin için hizmete sunandır.

33) İki devamlı hareket edenler¹ olarak güneşi ve ay'ı, sizin için hizmete sundu. Geceyi ve gündüzü, sizin için hizmete sundu.

1: Araplar, öğle vakti güneşin gökte bir müddet sabit kaldığını düşünürlerdi. (müfredat : زول) kur'an bu Ayette, güneş ve Ay'ın devamlı olarak hareket ettiğini söyleyerek, bu yanlış inanca karşı çıkmakta.

34) Kendisinden [Allah'tan] her istediğinizden [bazısını]¹ size verdi. Allah'ın nimetini saysanız, onu hesap edemezsiniz. Gerçekten insan, çok zalimdir, çok nankördür.

1: Buradaki (من) teb'iz, yani "kısımlama" manasındadır. İnsanların her istediği değil; İnsanların gerek fitratı gereğince istediği (yeme, içme, yaşama gibi) gerekse arzu olarak istediği (zenginlik, üstünlük gibi) şeylerin tamamı değil, bir kısmı dünyada verilmiştir. Eğer tamamı verilmiş olsaydı, ahiretin bir anlamı olmazdı.

35) Hani İbrahim "RAB'bim! Bu beldeyi güvenli yap. Beni ve oğullarımı putlara [seni anmaktan alıkoyan şeylere¹] kulluk etmekten uzak tut." demişti.

1: "Putlar" manasında olan (اصنام) kelimesi Allah'a kulluk etmekten alıkoyan her şeye kullanılır. . (müfredat : صنم)

36) "RAB'bim! Gerçekten onlar [putlar], insanlardan pek çoğuna yolu kaybettirdi. Artık kim bana uyarıya keskinlikle o benden'dir; kim bana isyan ederse gerçekten sen çok bağışlayansın, bir rahimsin."

37) "RAB'bimiz! Gerçekten ben, soyumdan [bazısını] ekimsiz bir vadiye, senin kutsanmış evinin yanına yurt ettim[yerleştirdim]. RAB'bimiz! Onlar yönelişi (namazı) ayakta tutsunlar(gereğince uygulansınlar)¹. Artık, insanlardan onları arzulayan bir takım gönüller yap ve onları ürünlerden rızıklandır. Şükretmeleri beklenir."

1: Buradaki (ﺝ) harfi "lam-ul key" olursa, "namazı devamlı olarak gereğince kılınsınlar diye yerleştirdim" veyahut da "...diye putlardan uzak tut" mânâsında olur. (zad'ul mesir) Eğer, "emri gaib lamı" olursa (kurtubi) çeviride yazıldığı manadadır.

38) "RAB'bimiz! Kesinlikle sen sakladığımızı ve açığa vurduğumuzu biliyorsun. Allah'a¹ karşı hiçbir şey saklı kalmaz, ne yerde [dünyada] ne de gökte..."

1: Burada "iltifat sanatı" uygulanmıştır. Allah'ı 2. Şahıs olarak muhatap şeklinde anlatırken, buradan itibaren 3. şahıs yaparak bu sanat uygulanmıştır.

39) "Övgü, ihtiyarlık üzerine bana İsmail'i ve İshak'ı hediye eden Allah'ındır. Gerçekten RAB'bim mutlaka duayı işitendir."

40) "RAB'bim! Beni yönelişin ayakta tutanı yap. Soyumdan [bazılarını] da [öyle yap]. RAB'bimiz! ve duamı kabul et."

41) "RAB'bimiz! Hesabın ayağa kalkacağı [gerçekleşeceği] günde beni, iki çocuğumu¹ ve inançlıları bağışla."

1: "Va'lideyye=والدي" yani "anne-babamı" şeklinde okunmuştur. Bir başka kıraat'te "veledeyye=ولدي" yani "iki çocuğumu [İsmail'i ve İshak'ı]" şeklinde de okunmuştur. (zad'ul mesir, kurtubi)

Tevbe 114. Ayette İbrahim'in babasının "Allah düşmanı" olduğu ve İbrahim'in bundan sonra ondan uzak durduğu yazmaktadır. Buna göre, "iki çocuğumu" manasında olan okuma daha doğru olduğu için bu tercih edildi.

Diğer okumayı tercih edenler, tevbe 114. Ayette bahsedilen bu duruma şöyle cevaplar vermiştir:

- Bu duayı, babasının düşman olduğu kendisine apaçık belli olmadan önce etmişti.

- Bu duayı, "Onlara islami nasip et" manasında söylemiştir. (kurtubi, kadı beydavi, zad'ul mesir)

42) Sakın Allah'ı, zalimlerin eylemlerinden bihaber sanma. Onları sadece, kendisinde bakışların donup kalacağı bir güne erteliyor.

43) Hipnoz olarak¹ koşar bir haldedirler, başları kalkmış bir haldedirler. tarafları(bakışları) kendilerine geri dönmez ve gönülleri bir boşluktur.

1: Bu anlamlar, sözlükte verilen anlamlara kıyasla verilmiştir. (bkz: müfredat : هطع, zad'ul mesir, kurtubi)

44) İnsanları [şu] gün [ile] uyar: [o gün] azap gelir, ardından zulmetmiş olanlar "RAB'bimiz! Çok yakın bir süre sonuna kadar bizi ertele ki davetine icabet edelim ve elçiler'e uyalım." derler. Sizin için, hiçbir sorun olmadığına [dair] önceden ant içmemiş miydiniz?

45) Kendi benliklerine zulüm etmiş olanların yurt yaptıkları yerlerini yurt edinmişsiniz. Onlara [o zulüm etmiş olanlara] nasıl yaptığımız sizin için belli olmuştu ve sizin için misaller örneklendirmiştik.

46) Halbuki kendileri tuzaklarını planlanmışlardı. Allah'ın katında da onların tuzakları var. Onların tuzakları, kendisinden dağları oynatacak değildir¹.

1: Buradaki (ن) olumsuzluk anlamında olup "değildir" manasındadır.

Bunun "Eğer" manasında olması da mümkündür. Buna göre "dağları oynatacak (kadar tehlikeli) olsa bile" manasındadır.

Buradaki (ن) "kesinlikle" manasında bir tekid edatı da olabilir. Devamında geçen (ل) harfi (ل) şeklinde tekid amaçlı da okunmuştur, buna göre "Gerçekten, onların tuzakları, kendisinden dağları oynatacak (kadar tehlikeli idi)" manasında olur. (kadı beydavi)

47) Sakın Allah'ın, elçilerin'e verdiği sözüne aykırı hareket edeceğini sanma! Gerçekten Allah devamlı üstündür, bir intikam sahibidir.

48) [Azabın geldiği¹] gün, yer [dünya] harici bir yer [dünya] ile değiştirilir². Gökler [de değiştirilir]. Onlar tek egemen Allah için ortada apaçık görünür oldular.

1: 44. Ayetteki geçen "azap gelir,...." ifadesinden bedeldir. (kurtubi)

2: Kıyamet saatinde, yerin ve göğün, yani evrenin tamamen değişeceği bildirilmiştir.

"Açılır kapanır evren modeline" göre, evren genişlemesini tamamlayacak ve tekrar büzülerek başlangıç durumuna dönecektir. Bu durumda yeniden büyük patlama ile yeniden evren oluşacaktır. (kaynak: Michio Kaku parallel worlds, oscillating universe) Fikrimce, ayetin kastettiği "değiştirme" olayı bu olmalıdır.

49) O gün, suçluları zincirler içinde bir araya gelenler olarak görürsün.

50) Onların kıyafetleri katrandandır ve ateş yüzlerini bürür.

51) Allah, her bir canlıya elde ettiğinin karşılığını vermesi için [apaçık ortada görünür oldular]¹. Gerçekten Allah, hesabı çok hızlı olandır.

1: Buradaki (ل) harfi, 48. Ayetteki (برزو) yani "apaçık ortada görünür oldular" fiiline bağlıdır.

52) Bu [kur'an] insanlar için bir duyurudur. Onunla uyarılmaları için, onun sadece bir tek Tanrı olduğunu bilmeleri için ve sağlıklı akıl sahiplerinin öğüt alması için [indirilmiştir].¹

1: "ve liyunzeru=ولينذرو" fiilinin başındaki (و) harfi sebebiyle gizli bir fiile bağlıdır. Bu fiil de "anzile=أنزل" olabilir.

HİCR (15)

1) Elif, lam, ra. İşte bu, kitabın ve¹ apaçık bir kur'an'ın ayetleridir.

1: "Ve [و] harfi tebyin amaçlı olabilir (Maide 33. Ayetin dipnotuna bakınız) . Ayete "işte bu, kitabın yani apaçık kur'an'ın ayetleridir" manası verir.

2) Gerçeği örtmüş olanlar zaman zaman [kendi kendileri için] keşke müslüman olsalardı [diye] arzu ederler.

3) Bırak onları da yesinler, geçinsinler ve emel[ler]¹ onları oyalasın. Yakında bilecekler.

1: Buradaki (الأمل) cins isimdir. Bundan dolayı "emeller" manası verildi.

4) Herhangi bir kent[cinsin]den ne helak ettiyse kendisinin ancak¹ bilinen bir kitabı [yazısı] vardır.

1: "Ve lehe=ولها" şeklinde yazılmıştır. Normalde (و) olmaksızın yazılır. Ancak bu şekilde bir kullanım da dil açısından uygundur. Tıpkı şuara 208. Ayette olduğu gibi.

Mesela "üzerinde elbise [olan] dışında, hiçbir kimse görmedim" manasında :

(ما رأيت أحدا إلا وعليه ثياب)

Denildiği gibi,

(.ما رأيت أحدا إلا وعليه ثياب)

Şeklinde (و) olmadan da söylenebilir. (Fahredden Razi)

2: Burada (أهل) yani "halkı" manasında hazf edilmiş [atılmış] bir muzaf vardır.

5) Hiçbir topluluk kendi süre sonunun önüne geçemez, ertelemek de isteyemez.

6-7) "Ey kendisine [kısım kısım] hatırlatma (zikir) indirilmiş¹ (!) olan! Gerçekten sen, cinlenmişsin [delirmişsin]! Eğer, dürüst kişilerden[biri] idiysen, bize melekleri getirmen gerekirdi!" dediler.

1: Alay yollu bir ifadedir. "istihza sanatı" denir.

8) Melekleri ancak Hak ile [gerekirse] kısım kısım indiririz. O zaman da onlara göz açtırılmazdı.

9) Gerçekten, zikri¹ kısım kısım biz indirdik, biz! Gerçekten onu koruyucu² olanlar mutlaka biziz.

1: Bazılarına göre "kelime" Hz. İsa'yı; "zikir" ise, Hz. Muhammed'i kasıt eder. (müfredat : ذكر) bundan dolayı zikir ile kasıt, peygamber olabilir. Ancak 6. Ayette, "kendisine zikir indirilmiş" ifadesine dikkat edersek, zikrin Kur'an olması gerekir.

2: "Onu" zamiri, Kur'an'a da işaret edebilir, elçi'ye de. (Zad'ul mesir) zamir peygambere işaret ediyorsa tarihle sabit olan şudur:

Peygamber, vahiy bitinceye kadar vefat etmemiştir. Katıldığı savaşlar olmasına rağmen, hatta yaralanmış olmasına rağmen vahiy bitinceye kadar Allah onu korumuştur.

Zamir Kur'an'a işaret ediyor da olabilir. Kur'an'ın korunması ise hafızalar sayesinde gerçekleşmiştir. Örneğin pek çok insanın ezberlediği her gün tekrar tekrar okuduğu istiklal marşımızı düşünün. Elimizde hiçbir teknoloji olmasaydı bile sadece marşımızı ezberleyen pek çok insan sayesinde marşımıza hiçbir ekleme çıkarma yapılamazdı. Çünkü yapılan ekleme bu marşı bilenler tarafından fark edilir ve ilan edilirdi. Kur'an'ın korunması da bunun gibidir. Binlerce hafızın hafızasında bulunan Kur'an metnine herhangi bir ekleme yapılmış olsaydı mutlaka bu fark edilir, bir takım kişiler tarafından ortaya yeni mushaflar çıkarılır,

herkes "benim kur'an'ım doğru olandır" der, kur'an nüshaları birbirini tutmaz ve elimizde yüzlerce çeşit kur'an mushafı olurdu. Ne günümüzde ne de tarihte böyle bir şeyin yaşanmamış olması kur'an'ın sağlam olduğunu ispatlıyor.

Kıraat (okuyuş) farklılıkları ise tamamen vahye dayalıdır. Zaten kur'an'ın dizilişi, yazımı, ayetlerin yerleri tamamen Elçinin onayıyla olmuştur. (bkz: zamaşşeri:keşşaf Tevbe suresinin açıklaması bölümünde peygamberin "Bu ayeti, bu kısma yaz" diyerek vahiy yazarlarını yönlendirdiğine dair kaynakları belirtmektedir.)

Yeryüzünde biri diğerine muhalif olan, kur'an'ın orjinal mesajına zarar veren hiçbir kur'an mushafı yoktur. Kıraat farklarının bulunduğu ayetlerde bu konuya değinildi.

Ayrıca bkz:

Brimingham'da 1370 yıllık kuran mushafı mevcuttur. [

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150722_en_eski_kuran_1]

10) Elbetteki senden önceki ilklerin/öncülerin taraftarlarının içine de (vahiy) göndermiştik.

11) Kendilerine bir elçi[türün]den ne geldiyse onu ancak maskara yapmaya çalışıyorlardı.

12-13) İşte bunun gibi, onu öncülerin/öncekilerin sünneti gelip geçmiş olduğu halde ona[elçi'ye] inanmayan suçluların kalplerinin içine saplarız.

14-15) Şayet, üzerlerine gökten bir kapı açsak onlar onun [kapının] içine yükselerek gider bir hale gelselerdi "sadece bakışlarımız(gözlerimiz) sarhoş edildi. Hayır, biz sihirlenmiş [etkilenmiş] bir milletiz." derlerdi mutlaka!

16-17) Elbetteki, gökte burçlar¹ yaptık. Ona [göğe] bakıp düşünenler için süsledik ve onu [göğü] recm edilmiş/kovulmuş her bir şeytandan koruduk.

1: Burçlar, yani (بروج) kelimesi için "yıldızlar, gezegenler, saraylar, konaklar" gibi pek çok yorum yapılmıştır. (müfredat : برج, zad'ul mesir)

18) Ancak, kim kulak hırsızlığı yaparsa, apaçık bir alev (kozmetik ışın¹) onun peşine düşer.

1: Buradaki alev ile kasıt ya meteor ya da kozmik ışıdır. Bu ayetten, cinlerin gökte (uzayda) gezen varlıklar yani uzaylılar olduğu anlaşılıyor.

19) Yeri[n büyüklüğünü]¹ arttırdık, onun [yerin] içine ağırlıklar² attık ve onun [yerin] içinde, ölçülü her şeyden yetiştirdik.

1: "Medde=مَدَّة" fiili, uzatmak manasındadır. Ancak bu uzatma, dümdüz bir şeyi uzatmak manasında değildir. Örneğin Türkçedeki "müddet" kelimesi de buradan gelmiştir. Arapçada "süreyi uzatmak" manasında bu fiil kullanılır. Mesela Meryem 79. Ayette "...kendisine, müddet açısında azaptan (geleni) uzatırız..." denilir. Azabın süresini artırmak manasında bu fiil kullanılmıştır. Bu Ayette, yerin [dünyanın] büyüklüğünün artırıldığı yazmaktadır. Şekliyle alakalı bir durum yoktur.

Eğer şekliyle alakalı ise, şunu bilmekte fayda var:

Ayette geçen (الأرض) kelimesi, yerine göre "dünya" (Rad 4, Enbiya 30 ve pek çok ayet) yerine göre "bölge" (Yusuf 56, 80 ve pek çok ayet) mânâsında kullanılmaktadır. Ayette bölge manasında olup, "bölgeyi uzattıkça uzattık" denilmiş olabilir. Razi, "çok büyük bir kürenin (yani dünyanın) her bir kıtası, sanki düz gibi görünür" diyerek bu ayetin yuvarlak dünyaya aykırı olmadığını söylemiştir.

2: "Revasiye=رواسي" kelimesi "resev=رسو" kelimesinin çoğul halidir. Bu kelime "ağırlık" manasındadır.

Örneğin:

القت السحابة مراسيها"

Bulutlar, ağırlıklarını attı" (müfredat : رسو)

Yani "yağmur ağırlığını bıraktı" denir. Naziat 32. Ayette "dağları ağırlaştırdı/yerine oturttu (أرساها)" manasında bu kelime fiil olarak kullanılır. "yerde bulunan ağırlıklar" denilince, genel olarak dağlar anlaşıldığı için bu kelimeye "dağlar" manası verilmiştir.

20) Onda [yerde] sizin için yaşam araçları yaptık. Kendilerine sizin rızık verici olmadığınız kimseler [için de geçimlik yaptık]¹.

1: Buradaki "Kendilerine sizin rızık verici olmadığınız kimseler" ifadesi (معاش) ifadesine atıf olabilir. (kadı beydavi) Buna göre "kendilerine sizin rızık verici olmadığınız kimseleri de size rızık olarak yaptık" mânâsına gelir.

Bu ifade (لكم) ifadesine atıf olabilir. Çeviri buna göre yapıldı, her iki çeviri de uygundur.

21) Hazinesi yanımızda olmayan hiçbir şey yoktur. Onu, ancak bilinen bir kaderle indiririz.

22) Rüzgarları, aşılایıcılar olarak gönderdik, ardından gökten bir su indirdik, onu [suyu] size içirdik. Halbuki ona hazinedar olanlar siz değilsiniz.

23) Gerçekten biz (evet!) mirasçılar olarak mutlaka biz hayat veriyoruz ve biz öldürüyoruz.

24) Elbetteki, sizden olup (eylemde) öne geçmek isteyenleri bilmiştik ve elbetteki sonraya kalmak isteyenleri de bilmiştik.

25) Gerçekten RAB'bin onları[insanları] bir araya topluyor. Kesinlikle o, hakimdir/hikmetlidir, devamlı bilendir.

26) Elbetteki insanı, bir 'salsal'den,¹ yani toz olmuş/değişmiş² bir kara topraktan (karbondan)³ yarattık.

1: "Salsal=صلصال" kelimesi hakkında; "Çamurla karışmış tozlu toprak, ses getiren toprak, demir gibi hareket ettirildiği zaman ses getiren, değişim, katı/kuru çamur" gibi pek çok açıklama yapılmıştır. Fakat ayetin devamında bulunan "min=من" harfi cerr'ini bedel kabul edersek (ki bu mümkündür bkz: Halebi :duru-l mes'un) devamındaki "hamein mesnun=حما مسنون" ifadesi, Salsal'in ne olduğunu açıklamaktadır.

2: "Mesnun=مسنون" kelimesi toz manasındadır. Bu anlamda "سنتت الحجر على الحجر" yani "Taşı taşa sürttüm" ifadesi kullanılır. Taşların arasından çıkan maddeye yani toza da bu kelime kullanılır. (Fahredden Razi, keşif ve-l beyan, kurtubi) Karbon'a işaret olabilir. Çünkü karbon katı halde bir maddedir. Çünkü bu kelimenin "değişim" manası da mevcuttur. (Maturidi, Fahredden Razi) Karbon elementi yıldızların patlaması sonucunda yani bir tür değişim sonucunda oluşmaktadır. (TÜBİTAK)

3: "Hame=حما" kelimesi "Siyah toprak" anlamındadır. (Maturidi) bu ifadeler tüm canlıların özünde bulunan karbon elementi ile uyumludur. Hatta Rahman suresinin 14. Ayetinde, salsal'in "Fahhar" yani ateşte çokça pişmiş bir şeye benzetilmesi, karbonun yıldızların patlaması sonucu oluşmasını (TÜBİTAK) akla getiriyor.

Bu ifadeler bütün canlıların özünün olduğu karışımı bir temsil olarak anlatıyor olabilir. Henüz ilk canlının dünya şartlarında nasıl bir şekilde oluştuğunu bilmiyoruz. Belkide ilk hücre, ayette bahsedilen bu karışımın içinde oluşmaya başlamıştır.

Zaten yaygın kabul edilen bir hipoteze göre canlılığın okyanusun altındaki hidrotermal bacalarda başladığı düşünülüyor. Bu bacalarda kimyasalların bolluğu ve sağladığı enerji, ilk canlılığın başlaması için uygun ortam oluşturmuş olabilir. (50 Soruda Yaşamın Tarihi, Bilim ve Gelecek Kitaplığı,) bu bacalar da kara bir duman püskürtmektedir. (TÜBİTAK) belki ayetin kastettiği de temsili olarak budur. Doğrusunu Allah bilir..

"Peki "insanı" derken "insanın özünü" kasit etmesi nasıl mümkün olabilir?" sorusu akla gelebilir. Kur'an'da ve diğer metinlerde bu şekilde bir kullanım pek çoktur. Örneğin "Sizi bir tek candan yarattı" (Nisa 1) ayetinde muhatap aldığı insanlar bir tek candan değil, her biri de iki candan yani bir anne ve bir babadan meydana gelmiştir. Ancak bu ayette insanların özünün bir tek can olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla konumuz olan ayette de tüm canlıların özünü kasit etmesi mümkündür.

27) Can'nı¹ da daha önceden zehirleyen² rüzgarın ateşinden yaratmıştık.

1: "Cinlerin atası, iblis, bir Cinin adı, yılan" gibi manalar verilmiştir. (kadı beydavi, keşşaf sahibi, müfredat : جن) bir cins ismi olması da mümkündür (kadı beydavi) çünkü önceki ayette cins ismi olarak "insanı" denilmektedir. Burada da insana karşılık, cins ismi olarak cinlerin tamamını kasit etmesi daha doğru olur.

2: Ayetteki (سموم) kelimesi için "dumansız ateş, nüfuz eden ateş, kavurucu rüzgar" gibi çeşitli manalar verilmiştir. (kadı beydavi, kurtubi, keşşaf sahibi) ancak doğru olanı, "zehirli rüzgar" manasında olmasıdır. (müfredat: سمم) Arapçada "sam=سم"

kelimesinin aynı şekilde İbranicede "sam=סם" olarak "zehir" manasında olması, (wictionary) bu manayı doğruluyor.

28-29) Hani RAB'bin, meleklere "Gerçekten ben, bir 'salsal'den, yani toz olmuş/değişmiş bir kara topraktan (karbondan) bir beşerin yapıcısıyım. Artık, onu düzenlediğim ve onun içine kendi ruhumdan üflediğim zaman hemen secde edenler halinde onun için düşün[yere kapanın]" demişti.

30) Akabinde meleklerin tamamı topluca secde etmişti.

31) Ancak iblis¹ hariç. O, secde edenlerle birlikte olmaya şiddetle karşı çıktı.

1: buradaki istisna munkatıdır. Yani iblis, meleklere dahil değildir. Bu tıpkı

خرجت الطلاب إلا المدرس

"öğrenciler çıktı, ancak öğretmen istisna [o çıkmadı]" demeye benzer. Öğretmen, öğrencilere dahil olmayan farklı bir istisnadır. Bu Ayette de, aynı istisna çeşidi vardır.

32) [RAB'bin] "Ey iblis! Sana ne var ki secde edenlerle birlikte olmadın? " dedi.

33) [iblis] "kendisini bir 'salsal'den, yani toz olmuş/değişmiş bir kara topraktan (karbondan) yarattığın bir beşer için hiç secde edecek değilim!" dedi.

34) [RAB'bin] "o halde ondan[o bölgeden] çık! Artık, kesinlikle sen bir kovulmuşsun" dedi.

35) "Gerçekten dinin gününe kadar senin üzerinde (bu) lanet [rahmetten engelleme] vardır."

36) [İblis] "RAB'bim! O halde onların yeniden diriltileceği güne kadar bana zaman ver" dedi.

37-38) [RAB'bin] "Artık kesinlikle sen, bilinen vaktin gününe kadar zaman zaman verilmiş olanlardansın." dedi.

39-40) [İblis] "RAB'bim! [hayatımı] mahvetmen sebebiyle, yerde [dünyada] onlar [insanlar] için [dünya meşguliyetini¹] mutlaka süsleyeceğim ve onları toplu halde mutlaka mahvedeceğim! Ancak, onlardan kendisini sana adanmış² olan kulların hariç." dedi.

1: Meful [nesne] gizlidir. "günahlarını süsleyeceğim" veya "dünya ziyneti ile meşgul edeceğim" anlamındadır. (Maverdi)

2: İbni kesir, İbni amir ve Ebu Bekir, her ayette bu ifadeyi "muhtlis=مخلص" olarak okumuştur. (kadı Beydavi) bu okuyuşa göre çeviri yapıldı.

41-42) [RAB'bin] "Bu [kendini bana adama¹], bana göre en doğruya ileten bir doğru yoldur. Gerçekten benim kullarıma (evet!) onlara karşı sana hiçbir yetki yoktur. Ancak bozuk inançlı olanlardan sana uyan kimseler hariç." dedi.

1: Buradaki (هذا) zamiri, önceki ayette istisna yapılan kişilerin eylemine dönmemektedir.

43-44) Gerçekten, cehennem onların tamamının kesinlikle sözleşme [toplanma] yeridir. Ona [cehenneme], her bir kapısında onlardan kısımlandırılmış bir bölüm bulunan yedi kapı vardır.

45-46) Gerçekten, korunup sakınanlar cennetin ve gözlerin [pınarların] içindedir. "Güvende olarak bir esenlikle girin ona [cennete!]"

47) Onların göğüslerinde kinden ne varsa [hepsini] çekip çıkardık. "Kardeşler olarak, koltukların üzerinde birbirinize yönelir bir halde [cennete girin]!"¹

1: "Kardeşler" manasında olan (اخوانا) kelimesi, önceki ayette "ona [cennete] girin" manasında olan (ادخلها) ifadesinden hal olarak mensuptur. (kadı Beydavi) yani (اخوانا) kelimesinin mensup [üstün harekeli] gelişi, onun hal konumunda olduğunu gösteriyor.

48) Onlar, ondan [cennetten] çıkacak değilken kendilerine bir yorgunluk temas etmez.

49-50) Kullarıma haber ver: Kesinlikle ben (evet!) ben çok bağışlayanım, rahimim. Bir de azabımı (evet!) onun can yakıcı azap olduğunu [haber ver].

51) Onlara İbrahim'in misafirlerinden¹ haber ver.

1: Buradaki (ضيف) kelimesi, tekil bir muzaftır. Bu durum, tekil bir muzafın, çoğul yerine kullanılabildiğinin delilidir. Dilimizde de böyledir. Mesela "insanların yurtları" demek yerine "insanların yurdu" deriz, yine çoğul olarak "insanların yurtları" manasına gelir.

52) Onlar hani İbrahim'in yanına girip "Esenlikler" demişlerdi. [İbrahim] "gerçekten biz, sizden ürperdik." dedi.

53) [Misafirler] "Ürperme, gerçekten biz, çok bilen bir oğlan çocuğu ile seni müjdeliyoruz." dediler.

54) [İbrahim] "Büyükülüğün [ihtiyarlığın] bana dokunması üzerine mi beni müjdelediniz? Ne ile beni müjdeliyorsunuz?" dedi.

55) [Misafirler] "Seni Hak [gerçek] ile müjdeledik. Artık, umutsuzluğa kapılanlardan olma!" dediler.

56) [İbrahim] "Yolu kaybedenlerden başka, kim Allah'ın rahmetinden yana umutsuzluğa kapılır ki?" dedi.

57) [İbrahim] "O halde probleminiz/amacınız nedir ey gönderilenler?" dedi.

58-60) [Misafirler] "gerçekten biz, suçlu bir millete gönderildik; ancak Lut'un ailesi hariç, gerçekten biz onların tamamını mutlaka kurtaracağız. Ancak, [Lut'un] hanımı hariç, "Kesinlikle o [kadın] [azapta] kalanlardandır" [diye] belirledik." dediler.

61-62) Ardından, gönderilmişler Lut'un ailesine gelince [Lut] "Gerçekten siz, tanınmamış bir milletsiniz." dedi.

63-65) "Hayır! Onların kendisi hakkında şüpheli tartışmaya girmekte oldukları konu sebebiyle sana geldik. Sana Hakkı [gerçeği] getirdik. Kesinlikle biz dürüstüz. Artık, gecedен bir bölümde aileni gece yolculuğuna çıkar, onların arkalarını takip et, sizden hiçbir kimse ardına bakmasın ve emir olduğunuz yere ilerleyin." dediler.

66) Kendisine işte bu emri "bunların arkası[kökü], sabaha girerlerken kesilmiştir!" diye tamamladık.

67) Şehrin halkı sevinçli bir halde geldiler.

68-69) [Lut] "Bunlar benim misafirimdir. O halde beni mahcup etmeyin. Allah'a (karşı gelmekten) sakının ve beni rezil etmeyin." dedi

70) [Halkı] "Seni, âlemlerden (insanları korumaktan) yana hiç engellemedik mi?" dediler.

71) [Lut] "Eğer yaparsanız, işte bunlarla [topluluğun kadınlarıyla]¹ yani benim kızlarımla [evlenin].²" dedi.

1: "Her peygamber, kendi toplumunun babasıdır" denilmiştir. (kurtubi, kadı beydavi, zad'ul mesir, Fahreddin Razi, taberi) bunu diyenlerin bazıları, ahzab 6. Ayette peygamberin eşlerinin, inançlıların annesi olduğunun belirtilmesini delil getirmiştir. Buradan hareketle, Lut kendi kızlarını değil, bütün kadınları kastetmiştir.

Elimizdeki bilgilere göre, Lut'un iki kızı vardır (Tevrat | yaratılış kitabı 19:15) ayette ise kızlara yönelik zamir çoğul olarak (هن) şeklindedir. Arapçada çoğul, en az üç olduğuna göre, bu Ayette anlatılan kızlar Lut'un öz kızları değil, denildiği gibi toplumun kadınlarıdır.

2: "Bunlarla" [هُؤْلَاءِ] ifadesi mefuldür. Dolayısıyla takdiri bir "evlenin" [تَزَوُّجُوا] fiilinin mefulüdür. (Halebi:duru-l mes'un)

72) "Ömrün buna delildir ki gerçekten onlar, şaşkın bir halde kesinlikle sarhoşluk içindedirler."

73) Derken, [güneşin] doğuşuna girerlerken (o) çılgılık kendilerini yakaladı.

74) Ardından onun (kentin) üstünü altına çevirdik ve üzerlerine siccilden [taş ve toprak karışımından] taşlar yağdırdık.

75) Gerçekten bunda feraset sahibi olanlar için mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

76) Gerçekten o, ayakta[halen durmakta olan] bir yolda bulunmaktadır.

77) Gerçekten işte bunda inançlılar için mutlaka bir ayet [kanıt] vardır.

78) Gerçekten, Eyke dostları (orman halkı-Ashabı Eyke), cidden zalimlerdi.

79) Derken, onlardan intikam aldık. Gerçekten o ikisi (Eyke dostları ve Lut halkı)¹ apaçık bir imamda [güzergahta] bulunmaktadır.

1: "Lut halkı" veya "Medyen halkı" kastedilmiştir. (kadı beydavi, kurtubi, keşşaf sahibi)

"Medyen, Hicaz'dan, Filistin ve Suriye'ye giden yol üzerindedir." (mevdudi)

80-81) Elbetteki Hicr dostları (ashabı hicr) gönderilenleri yalanlamışlardı. Onlara ayetlerimizi [kanıtlarımızı] verdik de onlardan [kanıtlardan] vazgeçenler oldular.

82) Dağlardan, emin [güvenli] evler yontmaktaydılar.

83) Derken, onlar sabaha girerken kendilerini (o) çığlık yakaladı.

84) Ardından elde etmekte oldukları kendilerine yeterli gelmedi.

85) Gökleri ve yeri [tüm evreni] ikisi arasında (içinde) bulunanları ancak Hak ile [gerekli olarak]¹ yarattık. Kesinlikle saat (kıyamet) mutlaka bir gelicidir. Artık, oldukça güzel bir hoşgörü olarak (insanlara) hoşgörülü davran.

1: Evrendeki hiçbir şey gereksiz değildir. Bilimin gelişmesi ile, gereksiz sandığımız pek çok şeyin gerekli olduğunu anladık, bilim geliştikçe daha çok anlayacağız.

86) Gerçekten RAB'bin çokça yaratandır, devamlı bilendir.

87) Elbetteki ikililerden yediyi ve en büyük kur'an'ı [okunanı] sana vermiştik.

88) Sakın, onlardan [bazı] sınıflara geçimlik yaptığımız [şeylere] iki gözünü dikme ve onlara üzülme. Kanadını, inançlılar için indir.

89) "kesinlikle ben, apaçık bir uyarıcıyım" de.

90) Kısımlara ayrılanlara (Yahudi, Hristiyan¹ vb.) indirdiğimiz gibi...²

1: Yahudi ve Hristiyanları kasıt etmektedir. (keşf ve-l beyan) farklı yorumlar da mevcuttur. (kurtubi, Fahreddin Razi)

2: Buradaki (كما) yani "...gibi" ifadesinin, 87. Ayetteki "ikililerden yediyi ve büyük kur'an'ı sana vermiştik" ifadesine bağlı olduğu söylenmiştir. Buna göre " Tıpkı, Kısımlara ayrılanlara indirdiğimiz gibi (ikililerden yediyi ve büyük kur'an'ı sana vermiştik)" manasında olur.

Bu ifadenin 89. Ayete bağlı olup "Tıpkı Kısımlara ayrılanlara indirdiğimiz (o azabın) benzeri ile uyar" manasında olduğu da söylenmiştir (keşşaf sahibi)

91) [Kısımlara ayrılanlar] ki, kur'an'ı parça parça¹ yaptılar.

1: Bu kişiler, bakara 85. Ayette anlatılan kişiler, yani kitabın bir kısmını kabul; diğer kısmını red eden kişilerdir.

92-93) Artık RAB'bin delildir ki onların tamamına bulunmakta oldukları eylem hakkında soracağız.

94) Artık, emrolunduğun [şeyi] çatlat[açıkça söyle] ve müşriklerden [ortak koşanlardan] vazgeç.

95-96) Allah'ın beraberinde bir Tanrı sayan o alaycılara [karşı] kesinlikle biz sana yettik, yakında bilecekler.

97) Onların söyledikleri nedeniyle göğsünün daraldığını elbetteki biliyoruz.

98) Artık övgüyle RAB'bini tenzih et ve secde edenlerden ol.

99) (o) Kesin olan(ölüm) sana gelinceye kadar RAB'bine ibadet et.

NAHL (16)

- 1) Allah'ın emri geldi, artık onu acele istemeyin. O [Allah] münezzehtir ve onların şirkinden [ortak koştuklarından] yücedir.
- 2) [Allah], melekleri kendisinden olan (o) ruh'la, kendi kullarından kimi tercih ediyorsa onun üzerine, [şununla] uyarın diye indirir: gerçek şu ki, benden başka hiçbir Tanrı yoktur, o halde bana (karşı gelmekten) sakının.
- 3) Gökleri ve yeri [tüm evreni] Hakkıyla [gereğince] yarattı. Onların şirkinden [ortak yaptıklarından] yücedir.
- 4) İnsanı¹, bir damladan(zigottan)² yarattı. Ardından ne beklersin? O apaçık bir davacı [oldu]!

1: cins isimdir. Yani "insanları" manasındadır.

2: "Nutfe=نطفة" kelimesi, İbranice "דָּוָה", "damla" anlamındadır.

Arapça sözlüklerde de "az veya çok su, rutubet, saf olan su" manasındadır. (İbni faris:Mekayisi-I lugat, müfredat, tac-el lugat: نطف)

Buradaki damladan kasıt, bilimsel verilere göre "zigot" olmalıdır. Çünkü Kıyamet 37. Ayette, nutfenin meni'den olduğu belirtilmekte; Müminun 14. Ayette de nutfenin bir sonraki aşamasının "alaka [rahme tutunan hücre]" olduğu belirtilmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere, nutfe aşaması zigot aşamasıdır. Zigot "bir damla/su" olarak tarif edilmiş olmalıdır. En doğrusunu Allah bilir.

- 5) Sağmal hayvanları da [Allah] yarattı. Onlarda sizin için bir ısınma ve faydalar vardır. Onlardan yedikleriniz vardır.
- 6) Otlatmadan getirdiğiniz zaman ve otlatmaya götürdüğünüz zaman, onlarda sizin için bir güzellik vardır.

7) [O hayvanlar], benliğinizin yorgunluğu olmaksızın kendisine ulaşabilecek olmadığınız herhangi bir beldeye sizin ağırlıklarınızı taşıyor. Gerçekten RAB'biniz bir rauf'tur, bir rahimdir.

8) Atları, katırları ve merkepleri kendilerine binmeniz için ve süs olarak [yarattı]¹. Bilmediğiniz [şeyleri] de yaratıyor².

1: Kelimelerine mensup oluşu, 5. Ayette geçen (الانعام) kelimesine atıf olarak "yarattı" fiiline bağlı olduğunu gösteriyor.

2: Buradaki (يخلق) fiili, geniş zaman fiili olarak devam eden bir yaratma olduğunu gösteriyor. Yani daha o dönem insanların bilmediği şeyler yaratılıyor. Bu durumda "Bilmediğiniz taşıma vasıtaları yaratıyor" veya "bilmediğiniz hayvanları yaratıyor" anlamındadır ki bu durumda evrime uyumludur.

9) Yolun ortası¹ sadece Allah'a göredir. Ondan² [yollardan] yanlışa giden vardır. Şayet Allah [zorlamayı]³ tercih etseydi, tamamınıza mutlaka yol gösterirdi.

1: "Beyan = بيان" şeklinde bir muzaf hazf edilmiş olabilir. (kurtubi) bu durumda "yolun ortasını açıklamak Allah'a düşer" anlamındadır.

2: Başka bir kıraatte, bu ifade (ومنكم جائر) yani "sizden, yanlışa giden vardır" şeklindedir. (kurtubi)

3: "Şae=شاء" fiili, geçişli bir fiil olduğu için bir meful [nesne] aranır (Enam 90. Ayete bakınız). Yani "Allah tercih etseydi" ifadesine "neyi tercih etseydi?" sorusunu sorarız. Buradan, meful'ün hazf edildiği [atıldığı] anlaşılır. Hazf edilen meful ise "en yukrihehum=أن يكرههم" yani "onları zorlamayı.." ifadesidir.

10) O, gökten bir su indirendir. Sizin için ondan¹ [bir kısmı] bir içecektir ve ondan [bir kısmı] kendisinde (hayvanları) otlattığınız bir ağaç-bitkidir.

1: "Şerabun minhu=شراب منه" kabul edilerek "içecek ondandır" şeklinde de mana verilebilir (Halebi:duru-l mes'un) ancak metne sadık olarak çeviri yapılırsa çeviride olduğu gibi anlamdadır.

11) Sizin için, onunla [o suyla] ekini, zeytini, hurmayı, üzümleri ve tüm ürünlerden yetiştirdi. Gerçekten bunda, kavramaya çalışan bir millet için mutlaka bir ayet [kanıt] vardır.

12) Geceyi, gündüzü, güneşi ve ay'ı sizin için hizmete sundu. Yıldızlar da onun emriyle hizmete sunulmuşlardır. Gerçekten bunda, akıl eden bir millet için mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

13) Yerde [dünyada] farklı/aykırı renkli olarak ortaya çıkardığı [şeyleri] de [sizin için hizmete sundu]¹. Gerçekten bunda, düşünüp öğüt alan bir millet için mutlaka bir ayet [kanıt] vardır.

1: 12. Ayetteki (سخر لكم) ifadesine atıftır.

14) Kendisinden taze bir et yemeniz ve kendisinden onu giyeceğiniz bir güzellik eşyası çıkarmanız için denizi hizmete sunan o'dur. Gemileri, onun [denizin] içinde, yarıp giderken görürsün. Bir de, onun ikramından aramanız ve şükretmeniz beklendiği için [bunu yaptı¹]

1: Buradaki (ولتبتغو) ifadesi, (لتاكلو) ifadesine atıftır. (müşkil irabu-l kur'an)

15) [Yer] sizi yalpalıyor diye, yerin içine ağırlıklar¹ attı. Bir de ırmaklar ve yollar [attı]. Yol bulmanız beklenir.

1: "Revasiye=رواسي" kelimesi "resev=رسو" kelimesinin çoğul halidir. Bu kelime "ağırlık" manasındadır.

Örneğin:

القت السحابية مراسيها"

Bulutlar, ağırlıklarını attı" (müfredat : رسو)

Yani "yağmur ağırlığını bıraktı" denir. Naziat 32. Ayette "dağları ağırlaştırdı/yerine oturttu (أرساها)" manasında bu kelime fiil olarak kullanılır. "yerde bulunan ağırlıklar" denilince, genel olarak dağlar anlaşıldığı için bu kelimeye "dağlar" manası verilmiştir.

Ateist Celal Şengör dağların depremleri önlediğini değil; aksine dağların depremlere sebep olduğunu iddia etmiştir. Ancak bu bir çarpıtmadır. Çünkü dağlar depremlerin bir sonucudur; sebebi değildir. Çünkü depremler oldukça dağlar meydana gelir. Bilindiği üzere kıtaların çarpışması sonucu depremler meydana gelir ve bu çarpışmalar kıvrımlı-bindirmeli dağlar meydana getirir. [Erdem gündoğdu plaka (levha) tektoniği. (erdemgundogdu.weebly.com › ...PDF

PLAKA (LEVHA) TEKTONİĞİ)

Şöyle bir örnekle anlatalım:

Kolunuz yaralandığı zaman kanayan yerde bir yara kabuğu oluşur. Bu bölge vücudun diğer bölgelerine kıyasla kanamaya daha elverişlidir. Ancak "yara kabuğu, kanamanın sebebidir" demek saçmalamaktır. Çünkü kabuk, zaten yaralanma olduğu için meydana geliyor. Celal Şengör'ün iddiası da buna benzemektedir. Çünkü depremler olduğu için dağlar oluşur.

Ayetteki kelimenin "ağırlıklar" manasında olduğunu belirtmiştim. Ayetin kastettiği jeolojik olay konusunda iki hipotez sunabiliriz:

1- İki kıtasal litosfer birbiri ile çarpışmakta ve bunun sonucu olarak kıvrımlı-bindirmeli Himalaya tipi sıradağlar meydana gelmektedir (Sawkins ve diğ., 1974 ten; Ketin, 1994 kıtaların kayması ve levha tektoniği ile ilgili pek çok kaynak bu bilgileri doğrulamaktadır.) belkide bu dağların oluşumu sonucunda kıtaların hareketi yavaşlamaktadır. Tıpkı bir diferansiyel gibi hareketi yavaşlatarak sarsıntıyı azaltmaktadır. Bu fikri bir jeolog olan Peter DeCelles da doğrulamaktadır. (Peter DeCelles - Mountain and earthquake : <https://youtu.be/Sx-c4iJWtSI>)

2- Yer altında, gerek kıtaların hareketi gerekse dünyanın dönmesi sebebiyle oluşan bir sarsıntıyı engelleyen bir ağırlık olabilir.

Ayetler zamanla doğrulanmaktadır. Örneğin big bang teorisi keşif edilmemiş olsaydı Enbiya 30.ayeti asla anlamayacaktık. Güneşin hareket ettiği keşfedilmemiş olsaydı yasin 38.ayetin bir bilimsel hata olduğunu düşünecektik. Zamanla bu ayetin neyi kastettiği daha iyi anlaşılacaktır.

16) ve Alametler [işaretler] de... Onlar, özellikle de yıldızlarla¹ yol bulurlar.

1: Ayetteki (بالنجم) cins isimidir. Burada (ن) ve (ج) harflerinin dammeyle "nucum" şeklinde çoğul manada okunması da (keşşaf sahibi, kadı beydavi) bunu destekler.

17) O halde yaratan kimse, yaratmayan kimse gibi midir? Artık öğüt almıyor musunuz?

18) Eğer Allah'ın nimetini saysanız onu hesap edemezsiniz. Gerçekten Allah, çok bağışlayandır, bir rahimdir.

19) Allah, sır yaptıklarınızı ve alenen yaptıklarınızı biliyor.

20-21) Allah'ın beride onların dua ettikleri¹ [şeyler] hiçbir şey yaratamazlar. Onların kendileri yaratılmaktadır, hayat veremeyen ölülerdir². Hangi zaman, yeniden diriltileceklerinin farkında değildirler.

1: Bu ifade "Dua ettiğiniz" [تَدْعُونَ] ve "Dua ettikleri" [يَدْعُونَ] olarak iki şekilde okunmuştur. (zamaḥşeri:keşşaf)

2: 21. Ayetin (أَمُوتَ) ifadesi 2. Haber, (غَيْرِ أَحْيَا) ifadesi 3. Haberdir. (Müşkül irabu-l kur'an)

22) Tanrınız bir tek Tanrıdır. Ahirete [son hayata] inanmayanlar büyüklük taslamakta iken, kalpleri [gerçeği] tanımayacaktır.¹

1: "İnkâr = إنكار" kelimesi "irfan=عرفان" yani "tanıma" kelimesinin zıddı olarak "tanımama" manasında kullanılır. (müfredat : نَكَر)

23) Onların sır olarak yaptıklarını ve alenen yaptıklarını Allah'ın bildiğinden yana kuşku yoktur. Gerçekten o, büyüklük taslayanları sevmiyor.

24) Kendilerine "RAB'binizin indirdiği nedir?" denildiği zaman, "öncülerin-öncekilerin satırlarını [yalanlarını indirdi]" dediler.

25) Sonucunda¹ kıyamet günü kendi yüklerini (günahlarını) tam olarak yüklenirler, bir de herhangi bir bilgi olmaksızın kendilerine yolu kaybettirdikleri [kişilerin] yüklerinden(günahlarından) [bir kısmını] taşıyorlar. Dikkat! Ne kötü yükleniyorlar!

1: Buradaki (ل) harfi, sebep bildiren lam [lam-ul key] olabileceği gibi, sonuç bildiren lam [lam-ul akıbet] da olabilir. (kurtubi) sonuç bildiren lam tercih edildi.

26) Kendilerinden öncekiler de tuzak kurmuşlardı. Derken Allah[ın emri¹], onların binalarının temellerinden geldi de üstlerinden tavan onların üzerine çöktü ve (o) azap, kendilerine farkında olmadıkları yerden geldi.

1: Muzaf hazf edilmiştir [atılmıştır]. Cümle (أمر الله) manasındadır

27) Sonra [Allah] kıyamet gününde onları rezil eder ve "haklarından benimle¹ cepheleştiginiz ortaklarım²(!) nerede?" der. Kendilerine (o) bilgi verilmiş olanlar "Gerçekten bugün, (o) rezillik ve kötülük kafirlerin [gerçeği örtenlerin] üzerinedir." dediler.

1: Buradaki (تشاقون) ifadesinin sonundaki (ن) harfi, kesre ile de okunmuştur. (keşşaf sahibi, kadı beydavi, kurtubi, ayrıca: verş mushafında böyledir.) Buna göre "bana karşı çıkmakta olduğunuz" mânâsına gelir.

2: Alay yollu ve kınama amaçlı bir ifadedir. (Zamahşeri:keşşaf)

28-29) [Kâfirler] ki, Melekler onların benliklerine zulmederek vefat ettirir. Akabinde onlar barış teklifi sunarlar:¹ "Hiçbir kötü eylemde bulunmuyorduk" Hayır! Kesinlikle Allah, bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi devamlı bilendir. Artık, içinde kalıcı olduğunuz cehennem kapılarına girin. Gerçekten, büyüklenenlerin kalış yeri ne kötüdür!

1: Bu ifade "barışmak isterler, barışmaya çalışırlar" manasındadır. (Zamahşeri:keşşaf)

30) Korunup sakınanlara da "RAB'binizin indirdiği nedir?" denildi, onlar "Bir hayır [indirdi]" dediler. Güzellik [iyilik] etmiş olanlara bu dünyada [ilk hayatta] bir iyilik vardır. Ahiret [son] yurdu ise mutlaka daha hayırlıdır. Gerçekten, korunup sakınanların yurdu ne güzeldir!

31) [O], onların kendisine gireceği, alt taraflarından ırmaklar akan Adn cennetleridir. Onun içinde, ne tercih ediyorlarsa o vardır. İşte Allah, korunup sakınanlara bunun gibi karşılık veriyor.

32- [korunup sakınanlar] ki, Melekler "Esenlikler üzerinizdir. Bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi karşılığında cennete girin." diyerek onları temiz bir şekilde vefat ettirir.

33- Onlar, meleklerin kendilerine gelmesinden veya RAB'binin emrinin gelmesinden başkasını beklemiyorlar¹. Kendilerinden öncekiler de işte bunun gibi yaptılar. Allah onlara zulmetmedi; fakat onlar kendi benliklerine zulmetmekteydi.

1: Soru edatı olan (هل)burada (ما) anlamındadır. .

34) Derken, eylemlerinin kötülüğü kendilerine isabet etti; maskara yapmaya çalışmakta oldukları kendilerini kuşattı.

35) Şirk koşmuş [Allah'a ortak kabul etmiş] olanlar "Allah [zorlamayı]¹ tercih etseydi, biz ve atalarımız, ondan [Allah'tan] beride hiçbir şeye kulluk etmezdik ve ondan beride hiçbir şeyi haram/kutsal saymazdık." dediler. İşte, kendilerinden öncekiler de bunun gibi yaptı. O halde elçiler'e, apaçık bir duyurudan başkası mı düşer?

1: "Şae = شاء" fiili, geçişli bir fiil olduğu için meful [nesne] aranır (enam 90. Ayete bakın). Bu meful ise "en tukrihehum=أن نكرهم" ifadesidir.

36) Elbetteki, her bir topluluğa "Allah'a kulluk edin ve tağut'tan[taşkın sistemden] uzak durun!" diye birer elçi yönlendirmiştik. Derken, onlardan kimine¹ Allah yol gösterdi ve onlardan kimine yolu kaybetmek hak [şart] oldu. Artık, Yerde [dünyada] gezip dolaşın da yalanlayanların sonucunun nasıl olduğuna bakıp düşünün.²

1: Rad 27. Ayette, Allah'ın kime hidayet edeceği anlatılmaktadır.

2: Bu fiil arařtırmak ve dűřűnmek anlamında da kullanılır. (műfredat: نظر)

37) Onların yolu bulmaları uğruna ne kadar hırs yapsan da kesinlikle Allah, yolu kaybettiren kimseye yol göstermez¹. onlar için hiçbir yardımcı yoktur.

1: Genellikle "Yolu kaybettirir" [يُضِلُّ] fiilinin faili Allah kabul edilerek "Allah, yolu kaybettirdiği kimseye yol göstermez" manası verilmiştir. Ancak "Yolu kaybettirir" fiilinin faili "kimse" [من] de olabilir. Çeviri buna göre yapıldı.

Buradaki (هدا) fiilinin (اهتدای) yani "yol bulma" manasında olduğu da söylenmiştir. (kurtubi) Buna göre "Allah'ın [doğru yoldan] şaşırttığı kimse, yol bulamaz" manasındadır. Bir başka kıraat'te (يُهْدِي) şeklindedir. (Zamahşeri:keşşaf) Buna göre "Allah'ın yolu kaybettirdiği kimseye, yol gösterilmez" yani "ne sen ne de başkası tarafından ona yol gösterilemez" manasındadır.

38) Yeminlerinin tüm gücüyle, "Allah, ölen kimseleri diriltmez" [diye] Allah'a ant içtiler. Hayır! Kendi üzerine hak olarak verilmiş bir söz olarak [bunu yapacaktır] ;fakat insanların çoğu bilmiyor.

39) Hakkında ayrılıęa dűřtűkleri [řeyi] kendilerine açıklasın ve gerçeęi örtűp göz ardı etmiř olanlar kendilerinin yalancı olduklarını bilsinler diye [elçiler gönderdik¹].

1: Ayetin (ليبين) ifadesinde bulunan (ل) harfi, 36. Ayetteki "Elçi gönderdik" ifadesine bağlıdır. Bu harfin, önceki ayete bağlı olup "...kendilerine açıklasın....kendilerinin yalancı olduklarını bilsinler diye onları diriltir" manasında olması da mümkündür. (Zamahşeri:keşşaf, kurtubi, zad'ul mesir) ancak ilki daha uygundur.

40) Herhangi bir şey için sözümüz, onu [o şeyi] istediğimizde sadece ona "ol" dememizdir. Hemen [o şey] oluverir.

41) kendilerine zulüm edilmesinden sonra Allah uğrunda hicret etmiş olanları (evet!) onları dünyada [ilk hayatta] mutlaka güzelce konaklayacağız. Kesinlikle Ahiretin [sonun] ödülü, en büyüğüdür. Şayet bilselerdi...

42) [Onlar] ki sabır ettiler. Onlar sadece RAB'lerine güvenip dayanıyorlar (tevekkül ediyorlar).

43) Senden önce ne gönderdiysek ancak kendilerine vahyettiğimiz kişileri¹ gönderdik. Eğer bilmiyorsanız, hatırlatma halkına (zikir halkına) sorun.

1: "Rical=رجال" kelimesi, İnsanın erkeğine denilir. Bu ayetten genellikle "peygamberler ancak erkeklerden çıkar" sonucu çıkarılmıştır. Ancak, bu kelimenin tağlip gereğince kadın ve erkek karışık olarak kullanılması da mümkündür.

"Eşari" mezhebi, Meryem ve birkaç kadının elçi olduğunu savunmuştur. (kurtubi, Meryem 16, Alimran 42,) Tevratda da pek çok kadın peygamber anlatılmaktadır.

44) Açık kanıtlar ve zukur[kutsal metinler] ile [gönderdik]. Kendilerine kısım kısım indirileni insanlara açıklaman için hatırlatmayı (zikri) sana indirdik. Onların kavramaya çalışmaları beklenir.

45) (o) kötülükleri planlamış olanlar, Allah'ın kendilerini yerin [dibine¹] geçirmesinden veya azabın kendilerine farkında olmadıkları yerden gelmesinden emin midirler?

1: (jawahir al Qamus: خسف)

46) veya kendilerinin dönüp dolaşması[esnasın]da kendilerini yakalamasından [emin midirler?] artık onlar aciz bırakıcılar değildir.

47) veya bir azar azar eksilme¹ üzerine kendilerini yakalamasından [emin midirler?] gerçekten, RAB'biniz bir rauf'tur, bir rahimdir.

1: (Zamahşeri:keşşaf, zad'ul mesir)

48) Allah'ın herhangi bir şeyden ne yarattığını hiç görmediler mi? onun [o şeyin] gölgesi, kendileri hakir bir haldeyken sağdan ve soldan Allah için secde ederek dönmektedir.

49-50) Göklerde ve yerde kıvılcıktan [türün]den ne varsa, melekler de (dahil) büyüklük taslamayarak üstlerinden¹ (gelecek bir azaptan)dolayı RAB'lerinden korkarak sadece Allah'a secde ederler. Kendilerine emir edilen ne ise onu yaparlar.

1: Buradaki (من فوقهم) ifadesi yani "üstlerinden" ifadesi, (يخافون) yani "korkarlar" fiiline bağlanabilir (Zamahşeri:keşşaf) çeviri bu anlama göre yapıldı.

51) Allah "iki çift Tanrı edinmeyin. O, sadece bir tek Tanrıdır.¹ O halde sadece benden çekinin." dedi.

1: İlk cümlede ve son cümlede 1. şahıs olarak kendisinden bahsederken bir anda kendisini 3. şahsa çekerek iltifat sanatı uyguladı.

52) Göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanlar sadece onundur; din ise kalıcı olarak onun içindir. O halde Allah'tan başkasından mı çekiniyorsunuz?

53) Nimet[türün]den sizde ne varsa [bilin ki] o, Allah'tandır. Dahası size bir sıkıntı temas ettiği zaman sadece ona feryat edersiniz.

54) Sonra, [Allah] sizden (o) sıkıntıyı kaldırdığı zaman bir bakarsınız ki sizden olan bir grup, RAB'lerine şirk koşar [ortak kabul eder].

55) Sonucunda¹, Kendilerine verdiklerimizi göz ardı ederek nankörlük ederler. Artık faydalanmaya devam edin, yakında bileceksiniz.

1: Buradaki (ل) harfi, sonuç bildiren lam [lam-ul akıbet] da olabilir, sebep bildiren lam [lam-ul key] da olabilir (kurtubi) çeviri, lam-ul akıbet'e göre yapıldı.

Lam-ul key olsaydı, "kendilerine verdiklerimizi göz ardı ederek nankörlük etmek için [Efendilerine ortak yapar]" şeklinde meal edilirdi.

56) Kendilerini rızıklandırdığımızdan, bilmeyen [şeyler/putlar¹] için bir nasip seçiyorlar. Allah delildir ki uydurmakta olduklarınız hakkında mutlaka sorgulanacaksınız.

1: Burası "bilmedikleri [şeylere] bir nasip [pay] ayırıyorlar" şeklinde de meal edilebilir.

57) Allah'a kız çocuklarını yakıştıyorlar. Ne münasebet! Kendilerine ise arzuladıklarını [yakıştıyorlar]¹

1: Buradaki (يشتهون) ifadesinin, "kız çocukları" yani (البنات) kelimesine atıf olarak mahalli olarak mensup olması mümkündür. (zamaşşeri:keşşaf) çeviri bu gramere göre yapıldı.

58-59) Onların biri kız ile müjdelendiği zaman kendisi yutkunur bir haldeyken gündüz boyunca¹ yüzü kapkara hale gelir. Kendisiyle müjdelendiği (şeyin) kötülüğünden (!)² dolayı milletinden saklanmaya çalışır. Onu bir utanç üzerine (hayatta) mı tutar? Yoksa onu [kızını] toprağın içine mi gömer? Dikkat! Ne kötü hükmediyorlar!

1: "Zalle=ظلل" kelimesi gündüz yapılan iş için kullanılır (müfredat: ظلل) bir nevi "Utancından dolayı bütün gün insanlardan dolayı yüzü kararır" denilmektedir.

2: Onların algısına göre "kötülüğünden" demiştir. Devamında "ne kötü hükmediyorlar!" ifadesi de bunu doğruluyor.

60) Kötü örnek, ahirete inananlar içindir; en güzel örnek ise Allah içindir. O, devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

61) Allah, insanları zulümleri sebebiyle yakalıyor olsaydı onun¹ üzerinde hiçbir kımıldanan bırakmazdı; fakat onları isimlendirilmiş bir süre sonuna kadar ertelıyor. Artık, süre sonları geldiği zaman bir saat ertelemeyi isteyemezler ve öne almayı da isteyemezler.

62) Nefret ettikleri ne ise onu Allah'a yakıştırıyorlar. Dilleri, en güzelinin kendilerine ait olduğuna dair (o) yalanı yakıştırıyor. Onlar için ateş olduğundan ve onların önde gidenler¹ olduğundan yana kuşku yoktur.

1: Buradaki (مفرطون) ifadesi (مفرطون) şeklinde de okunmuştur (kurtubi, kadı beydavi) bu tercih edildi.

63) Allah delildir ki, senden önceki topluluklara da (vahiy) göndermiştik, ardından şeytan onlara kendilerinin eylemlerini süslemişti. O halde bugün, o [şeytan] onların velisidir. Onlara can yakıcı bir azap vardır.

64) Kitabı sana ancak hakkında ayrılığa düştükleri [şeyi] kendilerine açıklaman için; bir de inanan bir millete bir doğru yol rehberi ve bir rahmet olarak indirdik.

65) Allah, gökten bir su indirdi, ardından onunla [o suyla] yere [dünyaya] onun [yerin] ölümünden sonra hayat verdi.¹ Gerçekten bunlarda, işiten bir millet için mutlaka bir ayet [kanıt] vardır.

1: Dünya ilk başta bir ateş kütle halinde olduğu yaşama elverişli bir halde değildi. Üzerinde bulunan su da canlılığı oluşturmaya yeterli değildi. Bundan dolayı suyun gökten (uzaydan) geldiğine dair bir teori mevcuttur. (bilgilerin doğruluğu şu kaynaklardan teyit edilebilir: Dr. Melik kara, yerkürenin ve

atmosferin oluşumu, BBC- dergi okyanuslar nasıl oluştu?) ayetin kastettiği olay bu olabilir.

66) Gerçekten, sağmal hayvanlarda sizin için mutlaka bir ibret var. Size (çocuklara), onların karınlarında sindirilmiş gıda¹ ve bir kan arasından (oluşan), içenler(çocuklar)² için kolay yutulur bir halde³ olan, halis bir süt içiriyoruz.

1: (İbni faris:Mekayisi-l lugat, lisanu-l Arap, müfredat: فرث & كرش) Sağmal hayvanların yemiş olduğu gıdalar kana karışmakta, süt de bu kandan oluşmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre, kan hücrelerinin, süt oluşturan hücre ve dokulara yeterli miktarda kan vermeleri gerekir. 1 litre sütün oluşumu için yaklaşık 350-500 litre kan gerekmektedir. Sütün bazı unsurları direk kandan geçmektedir; büyük bir kısımda kandaki yapı taşlarıyla yeniden sentezlenmektedir (oluşmaktadır).

Yani ayetin tarif ettiği şekilde, süt; kan ve kana karışmış olan sindirilmiş gıda arasından oluşmaktadır.

2: Ayetteki "Size" ifadesinden kasıt, devamındaki "içenler" ("للشاربين=liş-Şaribin") ifadesinin belirli bir grubu kasıt etmesinden de anlaşılacağı üzere çocuklardır. Çünkü "içenler" ifadesinin başında bulunan "el=ل" takısı belirli bir grubu kastetmek için kullanılmıştır. (En doğrusunu Allah bilir). Laktoz intoleransı, yani süt hastalığı, yetişkinlerde oldukça yaygın görülen bir şeydir. Sağmal hayvanların sütü, çocuklar için faydalı iken, yetişkinler için zararlıdır. Ki, bu bilgi çok yaygındır, 1400 yıl önce hayvancılıkla uğraşan bir toplumun, bu bilgiyi bilmemesi imkansızdır. Haliyle bu Ayetteki "Size" ve "içenler" ifadesinden kasıt çocuklar olmalıdır.

Peki "Size" derken muhataplarının çocuk olması mümkün mü?

"Sizi annelerinizin karnında bir yaratılış olarak yaratıyor..." (Zümer 6), "Sizi, çocuk olarak çıkarıyor..." (Mümin 67) Mesela bu ayetlerde "Sizi" dediği halde çocukluk dönemini kastetmiştir.

3: "Saigan=سائغا" kelimesi sıfat değil; haldir. (Zamahşeri:keşşaf)

67) Kendisinden (suyundan¹) bir Seker(helal içecek²) ve güzel bir rızık edindiğiniz hurma ağacının ve üzümün ürünlerinden de [sizin için birer ibretler vardır]³. Gerçekten, bunda akıl eden bir millet için mutlaka bir ayet [kanıt] vardır.

1: Buradaki (منه) ifadesinde bulunan zamir, hazf edilmiş bir muzaf olan (عصير) kelimesine işaret eder. (Zamahşeri:keşşaf)

2: "Sekran=سكرا" kelimesinin sarhoş eden içki manasında olduğu ve bu ayetin nesh edildiği genel bir kabuldür. Ancak içkinin haram olduğunu belirten Maide 90. ayette "hamr=خمر" kelimesi kullanılmıştır. Bu ayette ise "sekr=سكر" kelimesi kullanılmıştır. "nebiz, sirke, helal bir içecek, meyve suyu" anlamlarından herhangi biri olabilir. (kurtubi, zamahşeri:keşşaf, zad'ul mesir) bu anlamlara geldiğine göre herhangi bir nesh yoktur.

3: Ayetin (ومن...) kısmı önceki ayette geçen (انعام) kelimesine atıftır. Ayetin takdiri (ولكم من ثمرات النخيل والأعناب عبرة) şeklindedir (kurtubi)

68-69) RAB'bin, bal arısına "Dağlardan, ağaçlardan-bitkilerden ve [insanların] çardaklarından evler edin. Sonra, tüm ürünlerden ye, ardından kolay bir şekilde RAB'binin yollarına koyul." diye vahyetti. Karınlarından, renkleri farklı olan, içinde insanlara bir şifa bulunan bir içecek çıkar. Gerçekten, bunda kavramaya çalışan bir millet için mutlaka bir ayet [kanıt] vardır.

70) Allah sizi yarattı, sonra sizi vefat ettiriyor. Sizden(aranızdan), bir bilginin ardından hiçbir şey bilmemesi için, ömrün en reziline döndürülen kimseler vardır. Kesinlikle Allah devamlı bilendir, imkanı olandır.

71) Allah, rızık konusunda sizi birbirinize karşı fazlalıklı yaptı. Artık, fazlalıklı kılınmış [kişiler] güçlerinin sahip oldukları [kişilere], onda [rızıkta] kendileriyle eşit olurlar diye¹ rızıklarını gönderici olmuyorlar. O halde Allah'ın nimetini mi bile bile reddediyorlar?

1: Buradaki "fe=ف" sebebiyyedir.

72) Allah, sizin için kendi canlarınızdan[türünüzden¹] eşler yaptı, sizin için eşlerinizden çocuklar ve hizmetçiler² yaptı ve sizi temiz olanlardan rızıklandırdı. Artık, yalana mı inanıyorlar? Allah'ın nimetini mi onlar göz ardı edip nankörlük ediyorlar?

1: Buradaki (من أنفسكم) ifadesi ile "tür" kasıt edilmiştir. Tıpkı tevbe 128 (لقد جاءكم رسول) "elbetteki size kendi canınızdan[türünüzden] bir Elçi gelmiştir" ayetinde olduğu gibi. (kurtubi)

2: Ayetteki (حفدة) kelimesi ile "torunlar, kız çocukları, oğullar" gibi pek çok şeyin kastedildiği söylenmiş olsa da (zad'ul mesir, kurtubi) kelimenin kullanımı çoğunlukta bu kelimenin "hizmetçiler" manasında olduğunu göstermektedir. (Zamahşeri:keşşaf, kadı beydavi, kurtubi müfredat :حفد)

73) Allah'tan beride, kendileri için göklerden ve yerden hiçbir açıdan herhangi bir rızka sahip olmayan ve güçleri yetmeyen [şeylere] kulluk ediyorlar.

74) Allah'a misaller örneklendirmeyin. Gerçekten, siz bilmezken Allah biliyor.

1: "Allah'ı bir şeylere benzetmeyin" manasındadır. (keşşaf sahibi)

75) Allah; herhangi bir şeye imkanı olmayan sahiplenilmiş bir kulu¹ ve kendisini güzel bir rızık olarak bizden rızıklandırmış olduğumuz böylece de kendisinin ondan [rıziktan] gizlice ve açıkça harcama (infak) yapan kimseyi bir misal olarak örneklendirdi. [Sizce] eşit olabilirler mi? Övgü Allah içindir... Aksine! Onların çoğunluğu bilmiyor.

1: "Kul (müşrik)" manası verilen (عبد) kelimesi, bu Ayette Allah'tan başkasına "kul" olan birini yani müşrik birinin halini özetlemek için kullanılmıştır. Çünkü, putlara kul olan bir müşrik, Allah'a kul olarak nefsinin ve insanların kölesi olmaktan kurtulan bir insan ile eşit değildir. Her ne kadar yaratılış itibariyle eşit olsa da...

76) Allah; ikisinden biri, [sahibi] kendisini her nereye yönlendirse hiçbir hayır getirmeyen, sahibine bir yük¹ olarak herhangi bir şeye imkanı olmayan dilsiz; [diğeri ise] dosdoğru bir yol üzerinde olarak adaleti emreden, iki kişiyi misal olarak örneklendirdi. [Sizce] ikisi eşit olabilir mi?

1: "Kullun ale=كل على" ifadesi, "ağırlık, yük" manasında açıklanmıştır. (lisanu-l Arab: كل)

77) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] gayb'ı [gizliliği] Allah'ındır. Saatin (kıyametin) durumu ancak bir bakışın kırpması gibidir, hatta o daha da yakındır. Kesinlikle Allah her şeye imkanı olandır.

78) Allah, annelerinizin karnından siz hiçbir şey bilmiyor bir haldeyken sizi çıkardı. Sizin için algılama¹, bakışlar ve gönüller yaptı. Şükretmeniz beklenir.

1: "Sem'a=سمع" kelimesi bazen algılama anlamında da kullanılır. (müfredat: سمع) ayette "Bakışlar, gönüller" diyerek çoğul kullandığı halde "algılama/işitme" derken tekil kullanmasından bir işaret olabilir.

79) Göğün boşluğunda hizmete sunulmuş kuşları hiç görmediler mi? Onları ancak Allah tutuyor. Gerçekten, bunda inanan bir millet için mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

80) Allah, sizin için evlerinizden bir sükunet [rahatlık, dinlenme] yaptı. Sizin için sağlam hayvanların derilerinden, göç etme ve ikamet etme [kalma] gününde kendilerini hafif bulduğunuz evler yaptı. Yünlerinden, yapağlarından ve tüylerinden bir mobilya ve bir süreye kadar geçim vardır.

81) Allah, yarattıklarından sizin için gölgelikler yaptı. Sizin için dağlardan korunaklar yaptı. Sizin için, sıcağa [karşı] sizi koruyan kıyafetler ve zorlu durumunuzda[şiddetli savaşta] sizi koruyan kıyafetler (zırhlar) yaptı. İşte bunun gibi, nimetini size tamamlıyor, [ona] teslim/ olmanız beklenir.

82) Artık yüz çevirirlerse [bil ki] sana sadece apaçık bir duyurma [görevi] vardır.

83) Allah'ın nimetini tanırlar, sonra çoğunluğu kâfirler [gerçeği örtenler] olarak¹ onu [nimeti] tanımazlar.

1: Burası hal cümlesidir [vav'ul hal'dir] (Müşkül i'rabu-l kur'an)

84) Her bir topluluktan birer devamlı şahit yönlendireceğimiz sonra gerçeği örtmüş olanlara izin verilmeyeceği ve hoşnut etmeleri kendilerinden istemeyeceği günü [an]!¹

1: Buradaki (يوم) kelimesi, hazf edilmiş [atılmış] bir (انكر) kelimesi ile mensup [üstün harekeli] olmuştur. (Zamahşeri:keşşaf, Müşköl i'rab-ul kur'an)

85) Zulmetmiş olanlar azabı gördükleri zaman, kendilerine süre verilmeyecek bir haldeyken kendilerinden [azap] hafifletilmez.

86) Şirk koşmuş [Allah'a ortak kabul etmiş] olanlar ortaklarını gördükleri zaman "RAB'bimiz! Bunlar, senden beride dua etmekte olduğumuz ortaklarımız." dediler. Derken (ortakları) kendilerine laf attılar: "kesinlikle siz, yalancılarsınız"

87) O gün, barışı [teslimiyeti] Allah'a teklif ettiler. Uydurmakta oldukları kendilerinden kayboldu.

88) Gerçeği örtmüş ve Allah'ın yolundan çevirmiş olanlara [gelince] bozgunculuk [terör, kaos] çıkarmaları sebebiyle onların azabını üstüne bir azap olarak artıracamız.

89) Her bir toplumun içine, kendilerine karşı kendi canlarından olan bir devamlı şahit yönlendireceğimiz günü [an]! Seni de bunların üzerine bir devamlı şahit olarak getirdik. Kitabı sana, her şey için bir açıklama olarak ve müslümanlar [barışçı ve Tanrıya teslim olanlar] için bir doğru yol rehberi, bir rahmet ve bir müjde olarak indirdik.

90) Gerçekten, Allah adaleti, iyiliği ve yakınlık sahiplerine vermeyi emrediyor; çirkin işleri, tanınmayan [kötülüğü] ve taşkınlığı yasaklıyor. [Allah] öğüt veriyor, düşünüp öğüt almanız beklenir.

91) Anlaşma yaptığınız zaman, Allah'ın anlaşmasını tam yapın. Allah'ı kendinize bir kefil yapmışken, yeminlerinizi kendi pekiştirilmesinden sonra bozmayın. Kesinlikle Allah, yaptıklarınızı biliyor.

92) Bir topluluk, (diğer) bir topluluktan daha yüksekte olsun diye, yeminlerinizi aranızda bir kin-düşmanlık (kaynağı) edinerek, ipliğini kuvvetinden [sağlamlaşmasından]¹ sonra bir düğümü çözücü bir halde bozan o kadın² gibi olmayın. Allah, bununla [yeminlerinizle] sizi sadece sınıyor. Kıyamet gününde, hakkında ayrılığa düşmekte olduğunuz ne ise onu size mutlaka açıklayacaktır.

1: Buradaki (قوة) kelimesinin sonundaki tenvin, muzafun ileyh'ten bedeldir. (قوتها) manasındadır.

2: İsmi mevsul olan (التي), kadın için kullanılır.

93) Allah [zorlamayı]¹ tercih etseydi, sizi bir tek topluluk yapardı; fakat (tercihi size bıraktığı için) tercih eden² kimseye yolu kaybettirir; tercih eden kimseye yol gösterir. Bulunmakta olduğunuz eylemlerinizden mutlaka sorgulanacaksınız.

1: "Şae=شاء" fiili, geçişli bir fiil olduğu için bir meful [nesne] aranır (Enam 90. Ayete bakınız). Yani "Allah tercih etseydi" ifadesine "neyi tercih etseydi?" sorusunu sorarız. Buradan, meful'ün hazf edildiği [atıldığı anlaşılır. Hazf edilen meful ise "en yukrihehum=أن يكرههم" yani "onları zorlamayı" ifadesidir.

2: "Men yeşeu=من يشاء" ifadesi mebnidir. "yeşeu=يشاء" fiilinin faili "men=من" de olabilir "Allah=الله" da olabilir. Genellikle faili Allah kabul edildiği için "Tercih ettiğini (dilediğini) saptırır" şeklinde meal edilmiştir. Ancak kur'an bütünlüğü açısından faili "men=من" kabul edilmelidir. Çeviride yazıldığı gibi.

Rad 27. Ayette "Allah, kendisine yönelen kimseye hidayet ediyor [doğru yola iletiyor]"

Zümer 3 "Allah, çokça kafir [gerçeğini örtmekte aşırıya giden], yalancı kimseye yol göstermez"

Tevbe 109 "Allah, zalimler milletine yol göstermez"

Tevbe 80 "Allah, hadlerini aşanlar milletine yol göstermez"

Bu ayetler, Allah'ın tercihinin insanın tercihine göre olduğunu gösteriyor.

94) Yeminlerinizi aranızda bir kin-düşmanlık (kaynağı) yapmayın. Aksi halde, bir ayak [kişi], kendisinin (İslam üzerine) sabitlenişinin ardından kayar [yolu kaybeder], Allah'ın yolundan çevirdiğiniz¹ için kötülüğü tadarsınız ve sizin için çok büyük bir azap var olur.

1: Bir insan, yaptığı herhangi bir eylem sebebiyle insanları dinden soğutuyorsa, "Allah'ın yolundan engellemiş" sayılıyor.

95) Allah'ın anlaşmasıyla az bir bedeli satın almayın. Eğer, bilmekte idiyeniz sizin için sadece Allah'ın yanında bulunanlar daha yararlıdır (hayırlıdır).

96) Yanınızda ne varsa tükenir; Allah'ın yanında ne varsa bakidir[ilk hali üzerinde kalıcıdır]. Sabır etmiş olanlara ödülleri, bulunmakta oldukları eylemlerinin en güzeliyle¹ karşılık olarak vereceğiz.

1: "En güzeli sebebiyle karşılık olarak vereceğiz" şeklinde de meal edilebilir. Bu durumda "bi=ب" harfi sebebiyet için kullanılmış olur.

97) Herhangi bir erkek veya kadın[cinsin]den kim inançlı olarak düzgün-iyi bir eylemde bulunursa, mutlaka ama mutlaka ona temiz bir hayat yaşatırız ve onlara ödülleri, bulunmakta oldukları eylemlerin en güzeliyle mutlaka ama mutlaka karşılık olarak vereceğiz.

98) Artık kur'an okuduğun zaman kovulmuş şeytandan Allah'a sığınmayı dile.

99) Gerçek şu ki, inanmış ve sadece RAB'lerine güvenip dayanmış (tevekkül etmiş) olanlara karşı ona [şeytana] hiçbir yetki-kuvvet [mevcut] değildir.

100) Onun [şeytanın] yetkisi-kuvveti sadece onu veli(rehber) yapanlara ve onunla ortak koşanlara karşıdır.

101) Allah, neyi kısım kısım indirdiğini¹ daha çok bilirken bir ayeti (diğer) bir ayetin yerine değiştirdiğimiz² zaman "sen sadece bir uydurukçusun!" dediler. Hayır, onların çoğunluğu bilmiyor.

1: Bu konuyla ilgili detaylara bakara 106. Ayette değinildi. Ayetin değişimi, sadece kur'an'ın diğer kutsal metinlerin hükümlerini nesh etmesi ile olabilir.

2: İltifat sanatı uygulanarak ilk başta Allah üçüncü şahıs olarak anlatılırken bu noktada çoğul birinci şahsa çekildi.

102) [Şunu] bildir:¹ kutsal ruh (ruhu-l kudüs) inanmış olanları (İslam üzerine) sabitlemek için; bir de müslümanlara [RAB'be teslim olanlara] bir doğru yol rehberi ve bir müjde olarak RAB'binden hak ile [gereğince] onu [kısım kısım] indirdi.

1: Burada (قل) denildiği halde, sözün sahibi Allah olmaya devam etmiştir, peygamberin ağzıyla konuşulmamıştır. Demekki (قل) sözü yerine göre "bildir" manasında kullanılıyor.

103) Elbetteki, onların "Ona sadece bir beşer öğretiyor" dediklerini biliyorduk. Ona (öğretiyor, diye) yamulltukları[nispet ettikleri] kimsenin dili anlaşılmaz-karışıktır¹ bu (kur'an) ise apaçık açık-net bir dildir.

1: "Ea'cemi=أعجمي" kelimesi, konuştuğu anlaşılmayan anlamına gelir. (Zamahşeri:keşşaf & beydavi fussilet 44) "arabbiyyen=عربيا" konuşmanın açık-net duru [anlaşılır] olan kısmı (müfredat : عرب) olduğuna göre, bunun zıttı olarak kullanılan "ea'cemi=أعجمي" kelimesinin çeviride yazıldığı gibi bir anlamda olması gerekir. (fussilet 44. Ayetin dipnotuna bakınız)

104) Gerçekten, Allah'ın ayetlerine [kanıtlarına] inanmayanlara (evet!) Allah onlara yolu göstermez. Onlara can yakıcı bir azap vardır.

105-106) (o) Yalanı, sadece Allah'ın ayetlerine [kanıtlarına] inanmayanlar uyduruyorlar. İşte onlar, yani¹ inancının ardından Allah[ın varlığı] gerçeğini örtüp göz ardı edenler yalancıların ta kendisidir. Ancak, kalbi inançla tatmin [dolu] olduğu halde zorlanan hariç. Ama kimler küfre [gerçeği örtmeye] göğüs [gönül] genişletirse, Allah'tan bir gazap kendilerinin üzerinedir. Onlara büyük bir azap vardır.

1: 106. Ayetin (من كفر) ifadesi, 105. Ayetin (أولئك) ifadesinden bedeldir. (zamahşeri:keşşaf)

107) İşte bu, onların ahirete [son hayata] karşı dünya [ilk] hayatını seçmeleri ve Allah'ın, kâfirler [gerçeği örtenler] milletine yol göstermemesi sebebiyledir.

108) Allah'ın; onların kalplerinin¹, algılamasının² ve bakışlarının üzerine damgalamış olduğu [kişiler] işte bunlardır. Bihaber olanların ta kendileri işte bunlardır.

1: Kalbin, düşünceye, algıya ve davranışa etki ettiğine dair bilimsel kanıtlar vardır. Yani çoğu insanın zannettiğinin aksine, kalp de düşünceye etki eder.

Kaynak: McCraty, R., et al., The Coherent Heart Heart-Brain Interactions, Psychophysiological Coherence, and the Emergence of System-Wide Order. Integral Review: A Transdisciplinary & Transcultural Journal for New Thought, Research, & Praxis, sayfa 15 bkz:

https://integral-review.org/issues/vol_5_no_2_mccraty_et_al_the_coherent_heart.pdf

Orjinal metindeki ifadeler "The consistent and pervasive influence of the heart's rhythmic patterns on the brain and body not only affects our physical health, but also significantly influences perceptual processing, emotional experience, and intentional behavior." [Daha detaylı bilgi için bkz:

<https://www.bilimveyaratilisagaci.com/2018/07/44-kalp-dusunur-mu-kuran-ve-bilim-bu-konuda-ne-diyor/>]

Bununla birlikte kalp (kalb / قلب) kelimesinin, "ruh, ilim, şecaat, akıl" gibi manaları da mevcuttur. (Ragıp isfehâni el müfredat قلب maddesi) kasıt edilenin başka bir şey olduğuna şu ayet de delil olabilir:

"Kendisine ait bir kalp bulunan kimse için işte bunda mutlaka hatırlatma vardır" (kaf 37)

2: Bakışlar ve kalpler çoğul kullanıldığı halde "işitme/algılama" kelimesi tekil kullanılmıştır.

109) Onların ahirette [son hayatta] kaybedenlerin ta kendileri olduğundan yana kuşku yoktur.

110) Dahası gerçekten RAB'bin, fitnelenmesinin[işkenceye maruz kalmasının] ardından hicret etmiş sonra cihad [çaba sarf] etmiş ve sabır etmiş olanlar için (evet!) gerçekten RAB'bin bundan [fitneye uğramalarından] sonra mutlaka çok bağışlayandır, bir rahimdir.

111) [Hatırla¹ o] günü ki: her bir can, kendi canı uğruna mücadele ederek gelir ve her bir can, kendi eylemleri(nin karşılığı) tamamen alır, kendileri zulüm olunmazlar.

1: Ayetteki (يوم) kelimesi hazf edilmiş bir (اذكر) fiili ile mensuptur. (müşkil irabu-l kur'an)

112) Güvende olan, tatmin olan ve kendisine rızık her yerden bol bol gelen bir kenti, Allah bir misal olarak örneklendirdi. Ardından [o kentin halkı¹] Allah'ın nimetlerine nankörlük etti. Derken Allah, onların tasarladıkları nedeniyle açlık ve korku elbisesini ona [o kentin halkına] tattırdı.

1: Belegat açısından bir şeyin bir kısmı kastedilerek tamamı söylenir [bkz: belegat | zikru-l kul, iradet-ul bad]. Burada kent söylenerek, kentin halkı kastedilmiştir.

113) Elbetteki, onlara kendilerinden olan bir elçi gelmişti, onlar onu [o elçi'yi] yalanlamıştı. Ardından kendileri zalimler iken, azap onları yakalamıştı.

114) Allah, size helal hoş/temiz olarak neyi rızık ettiyse, onlardan yiyin. Eğer, sadece ona kulluk ediyorsanız, Allah'ın nimetine teşekkür edin.

115) [Allah] size sadece ölüyü, kanı, domuzun etini ve Allah'tan başkası [adına] seslenilerek kurban edilenleri haram etti. Artık, kim (yemeye) -ölçüyü kaçırmamak ve düşmanlık etmemek şartıyla- mecbur kalırsa, [bilsin ki] kesinlikle Allah, çok bağışlayandır, bir rahimdir.

116) Dillerinizin (o) yalanı yakıştırmaması için "Şu helâldir; şu haramdır" demeyin. Sonucunda¹ Allah'ın üzerinden (o) yalanı uydurmuş [olursunuz]. Kesinlikle, Allah'ın üzerinden yalanı uyduranlar başarılı olmazlar.

1: Buradaki (ل) sonuç bildiren lam [lam-ul akıbet] olmalıdır. (Fahredden Razi)

117) [Onların geçimi]¹ az bir geçimdir. Onlara can yakıcı bir azap vardır.

1: Buradaki (متاع) kelimesi hazf edilmiş bir müptedanın haberidir (zamahşeri:keşşaf) hazf edilen müpteda, yazıldığı şekildedir. (Fahredden Razi)

118) Daha önceden sana anlattığımızı sadece¹ yahudiliği seçmiş olanlara haram ettik. Onlara zulüm etmedik; fakat onlar kendi canlarına zulmetmekteydiler.

1: Bir şeyi bir bölüme mahsus yapmak [hasr etmek] için nesne [meful] başa gelir, eylem [fiil] sonraya bırakılır. (bkz: belegat| hasr edatı) burada da aynı şekilde meful başa gelmiş, burada sadece yahudilere haram edildiği bildirilmiştir.

119) Dahası gerçekten RAB'bin, cahillikle kötü eylemde bulunan, sonra bunun [bu kötülüğün] ardından tevbe etmiş ve (hatalarını) düzeltmiş olanlar için (evet!) Gerçekten RAB'bin bunun ardından [onlar için] mutlaka çok bağışlayandır, bir rahimdir.

120-121) Gerçekten, İbrahim Hanif [doğruya yönelmiş] olarak, Allah'a gönülden boyun eğen bir topluluktu. Hiç müşriklerden [Allah'a ortak kabul edenlerden] olmamıştı. Onun [Allah'ın] nimetlerine çokça teşekkür edendi. [Allah] onu [İbrahim'i] seçti ve onu en dosdoğru bir yola ilettiler.

122) Ona [İbrahim'e] dünyada [ilk hayatta] bir iyilik vermiştik. Gerçekten o, ahirette [son hayatta] düzgün kimselerdendir.

123) Sonra sana "Hanif [doğruya yönelmiş] olan ve müşriklerden olmayan İbrahim'in dini görüşüne uy!" diye vahiy ettik.

124) (o) cumartesi [işini bırakma olayı], sadece onda ayrılığa düşenler için yapıldı. Kesinlikle RAB'bin, kıyamet günü kendisinde ayrılığa düşmekte oldukları konuda aralarında mutlaka hüküm verecektir.

125) RAB'binin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et; onlarla en güzeliyle mücadele et [tartış]. Kesinlikle RAB'bin doğru yolu bulanları en iyi bilirken kendisinin yolunu kaybeden kimseleri de en iyi bilen ta kendisidir.

126) Eğer, sonuç [ceza] verecekseniz, size verilen sonucun [cezanın] benzeri ile sonuç [ceza] verin. Şayet sabır ederseniz [bilin ki] kesinlikle bu, sabredenler için daha iyidir (hayırlıdır).

127) Sabret, sabrın ancak Allah ile. Onlara karşı üzülmeye ve onların planlamakta oldukları(tuzakları)ndan dolayı, bir darlık içinde olma.

128) Gerçekten, Allah korunup sakınmış olanlarla ve güzellik [iyilik] yapanlarla beraberdir.

İSRA (17)

1) Kulunu kutsal ibadethane'den (mescidi haram'dan) kendisine ayetlerimizden [bir kısmını] göstermek için, çevresini bereketlendirdiğimiz aksa mescidine geceleyin yürüten münezzehtir. Kesinlikle o, devamlı işitendir, devamlı görendir.

2-3) Musa'ya kitabı verdik ve onu [kitabı] "Benden beride bir vekil edinmeyin¹, [Ey]² Nuh ile birlikte taşıdığımız kimselerin soyu!" diye İsrail'in oğullarına bir doğru yol rehberi yaptık. Kesinlikle o [Nuh], çokça şükreden bir kuldu.

1: Bu ifade (يتخذو) şeklinde de okunmuştur (zad'ul mesir, keşşaf sahibi) Buna göre "...benden beride bir vekil edinmesinler" diye..." manasındadır. İki kıraat'e göre de çıkan sonuç aynıdır.

2: Buradaki (ذريةً) kelimesi gizli bir nida sebebiyle mensuptur. (kurtubi, kadı beydavi, zad'ul mesir) Buna göre "Ey Nuh ile birlikte taşıdığımız kimselerin soyu!" manasındadır.

4) İsrail'in oğullarına, kitap[lar]da¹ [şunu] bildirdik: yerde mutlaka iki defa bozgunculuk [terör, kaos] çıkaracaksınız ve mutlaka çok büyük bir şekilde olabildiğince yüceleceksiniz.

1: Buradaki (الكتاب) cins isimdir. Yani çoğul manasındadır. Bir kıraat'te bu kelimenin çoğul formu ile (الكتب) şeklinde okunması da (kurtubi) bunu destekler.

5) Artık o ikisinden [iki bozgunculuk'tan] ilkinin vadesi geldiğinde, şiddetli bir perişan etme [gücüne] sahip kullarımız size karşı yönlendirdik ve yurtların arasına baskın yaptılar¹. Bu, yerine getirilmiş bir vaat idi.

1: Buradaki (جاس) fiili "evlerin aralarında dolaşıp, gidip gelirken onları katlettiler" manasındadır.

(فجاسوا خلال الديار، فقتلوهم ذاهبين وجائين : (taberi, orjinal metinde bunu söylemektedir.

Bu fiil (حوس) olarak da okunmuştur (zamahşer:keşşaf) manası ise "baskın yaparak yayılmak, savaşta düşmanı vurmak" demektir (lisanu-l Arab) manalar birbirine yakındır.

6) Sonra, onlara karşı devleti-üstünlüğü size çevirdik, sizi mallarla ve çocuklarla destekledik ve sizi nefer [seferber] olarak daha çok yaptık.

7) İyilik ettiyseniz, kendi canlarınız için iyilik ettiniz; kötülük ettiyseniz, o da sizin içindir. Artık sonun vadesi geldiği zaman yüzlerinize kötülük etsinler, ibadethaneye ilk defasında girdikleri gibi girsinler ve üzerinde oldukları ne varsa tamamen yıkıp yok etsinler diye [onları göndeririz¹].

1: "Beasnehum=بعثناهم" ifadesi hazf edilmiştir[atılmıştır]. (Zamahşeri:keşşaf)

8) RAB'binizin size merhamet etmesini umun¹. Eğer başa dönerseniz biz de başa döneriz. Cehennemi kâfirler [gerçeği örtenler] için bir hapis yaptık.

9) Gerçekten, bu kur'an en sağlam olana yumuşakça iletir ve düzgün-iyi eylemlerde bulunan o inançlılara, kendileri için büyük bir ödül olduğunu müjdeler.¹

1: Buradaki (بيشّر) ifadesi şeddesiz olarak (بيشر) şeklinde de okunmuştur. (kadı beydavi) ilkinde "müjdelemek" diğerinde "sevindirmek" manasındadır. (müfredat : بشر)

10) Bir de ahirete [son hayata] inanmayanlara ise kendileri can yakıcı bir azap hazırladığımızı [müjdeler].

11) İnsan, hayırlı duası gibi¹ şerli dua ediyor. İnsan, [en başından beri] çok aceleliydi.

1: Buradaki "kef=ك" harfi hazf edilmiştir. (Nehhas: i'rab-ul kur'an)

12) Geceyi ve gündüzü, iki ayet [işaret] yaptık. RAB'binizden bir ikramı aramanız için ve senelerin sayısını ve hesabı bilmeniz için gecenin ayetini [işaretini] kaldırdık ve bir gösterici [aydınlatıcı] olarak gündüzün ayetini [işaretini] yaptık. Bir de kendisini tam bir açıklama olarak açıkladığımız her şeyi [açıkladık].

13) Boynundaki kuşunu¹ kendisine sardığımız her bir insanı da... Yayılmış-serilmiş olarak kendisiyle karşılaşacağı bir kitabı kıyamet gününde kendisi için (ortaya) çıkarırız.

1: "Kuş" ile kasıt, insanın eylemleri veya şansı veya kaderi veya kendisine yazılmış olan hayır ve şerdir. (zad'ul mesir, zamahşeri:keşşaf)

14) "Oku kitabını, bugün sana karşı bir devamlı hesapçı olarak kendi benliğin yeterli."

15) Kim yolu bulduysa sadece kendi canı için yolu buldu; kim yolu kaybettiyse sadece kendi aleyhine yolu kaybetti. Herhangi yüklenici [günahkar], başkasının yükünü yüklenmez. Biz, herhangi bir elçi yönlendirinceye kadar azap edecek değildik.

16) Herhangi bir kenti (eylemleri sebebiyle)¹ helak etmeyi istediğimiz zaman onun [kentin] zengin şımarıklarını² çoğaltırız³, onlar onda [kentte] hadlerini aşarlar, böylece söz (azap) kendilerine hak [şart] olur. Ardından orayı tamamen yıkıp yok ederiz.

1:

- Rad 11 "Gerçekten Allah, hiçbir milleti kendi benliklerinde bulunanları kendileri değiştirene kadar değiştirmez."
- Nisa 147 "Eğer şükretmiş ve inanmış iseniz, Allah size neden azap etsin?"

- Kasas 59 "...milleti zalimler olandan başka kentleri helak edecek değiliz" ayetleri nedeniyle bu ayeti "eylemleri sebebiyle bir kenti helak etmeyi istediğimiz zaman" olarak anlamak gerekir.

2: (Fahreddin Razi)

3: Bu fiil (أمرنا), (أمرنا), ve (أمرنا) olarak üç şekilde de okunmuştur. ilkinde "emir ettik" ikincisinde "çoğalttık" üçüncüsünde "amirler yaptık" mânâsına gelir. [ilkinin de "çoğalttık" mânâsına geldiği söylenmiştir.] (kurtubi, zad'ul mesir, keşşaf sahibi, müfredat : امر, Razi)

Burada "emir ettik" manasında olup cümlenin "biz iyiliği emir ettik, onlar ise sınırlarını aştı" manasında olduğu da söylenmiştir. Ancak zamahşeri bu fikre katılmaz, emrin mecaz olduğunu söyler. (Fahreddin Razi, keşşaf sahibi)

17) Nuh'un ardından, kentlerden kaç tanesini helak ettik. RAB'bin devamlı bir haberdar, devamlı bir gören olarak kendi kullarının cezayı gerektiren işlerine yeter.

18) Kimler, acele olanı (dünya hayatını) istiyorsa, ona -yani¹ istediğimiz kimseye-, tercih ettiğimizi² acele veririz, sonra yerilmiş olarak, sürülmüş olarak kendisinin[azabını] çekeceği cehennemi kendisi için meydana getiririz.

1: Ayetin (لمن نريد) ["istediğimiz kimseye"] ifadesi, (له) ifadesinden bedeldir. (Zamahşeri: keşşaf)

2: Ayetin bu kısmı (بیشاء) şeklinde de okunmuştur. Bu durumda, "tercih ettiği" fiilinin öznesi insan olabilir. (Zamahşeri:keşşaf) Buna göre "tercih ettiğini (insanın istediğini) acele veririz" mânâsına gelir.

19) Bir inançlı olarak ahireti [son hayatı] istemiş ve ona[ahirete] gereken şekilde gayret etmiş olanlar (evet!) işte onların gayretleri [en başından beri] teşekküre layıktır.

20) [o ikisinin¹] her birine yani bunlara da şunlara da RAB'binin bağışından destekleriz. RAB'binin bağışı [en başından beri] yasaklanmış değildir.

1: Buradaki (كَلَامًا) kelimesinin sonundaki tenvin, muzafun ileyh'ten bedeldir. (kadı beydavi, keşşaf sahibi) yani (كلهما) anlamındadır.

21) Bak, onları birbirlerine nasıl üstün kıldık? Ahiret [son] derece bakımından daha büyüktür ve üstünlük bakımından daha büyüktür.

22) Allah ile beraber başka bir Tanrı kabul etme. Aksi halde bir yerilmiş olarak, yüzüstü bırakılmış olarak oturursun (kalırsın)

23) RAB'bin ancak kendisine kulluk etmenizi, anne-babaya olabildiğince iyilik [etmeyi]⁴ kararlaştırdı². O ikisinden [anne ve babadan] biri veya her ikisi, yanında büyüklüğe [ihtiyarlığa] ulaşırsa, o ikisine "öf!" deme. İkisini azarlama ve ikisine çok değerli bir söz söyle.

1: "İhsanen=إحسان" Meful'u mutlaktır. (Müşkül irabu-l kur'an) Buna göre hazf edilmiş bir (أحسن) ["İyilik edin"] fiili olmalıdır.

2: "Kada=قضى" fiili "hükmetti, emir etti" manasındadır.

Bu fiilin (وصي) şeklinde de okunması (Zamahşer:keşşaf) bunu destekler.

24) O ikisine [anne ve babaya] rahmetten olan tevazu kanadını indir [onları koru] ve "RAB'bim! O ikisinin beni çok küçükken terbiye etmesi gibi onlara merhamet et." de.

25) RAB'biniz, kendi benliklerinizde bulunanları en iyi bilendir. Eğer siz düzgün-iyi kişiler olursanız,[bilin ki] kesinlikle o [RAB'biniz], hatasından dönüş yapanlar için [en başından beri] çok bağışlayandı.

26) Yakınlık sahibine, yoksula ve yolcuya hakkını ver. Büsbütün dağıtıp savurma.

27) Kesinlikle, dağıtıp savuranlar şeytanların kardeşleri olmuştur. Şeytan ise, RAB'bine nankör olmuştur.

28) Eğer, RAB'binden bir rahmetin arayışını umarak onlardan kesinlikle vazgeçersen onlara kolay (yumuşak) bir söz söyle.

29) Elini, boynuna kelepçelenmiş yapma [cimri olma¹] ve onu [elini] büsbütün de açma [israf etme]. Aksi halde kınanmış, bitkin düşmüş olarak oturursun (kalırsın).

1: Cimrilikten kinayedir. Mesela (هو مغلول اليد) ["O eli kelepçelenmiş / bağlanmış olandır"] denilir ki "cimri" manasındadır (müfredat : غل)

30) Gerçekten, RAB'bin rızıkı tercih ettiği kimseye yayar[genişletir] ve [tercih ettiği kimseye] ölçüler [sınırlar]. Gerçekten o, [en başından beri] kullarından devamlı haberdardı, devamlı görendi.

31) Yoksulluğun endişesiyle evlatlarınızı öldürmeyin. Onları ve sizi biz rızıklandırıyoruz biz! Gerçekten, onları öldürmek [en başından beri] büyük bir hataydı.

32) Zina'ya yaklaşmayın. Kesinlikle o, çirkin bir iş ve kötü bir yoldur.

33) Hak¹ olmadıkça [gerekmedikçe] Allah'ın haram ettiği bir canlıyı öldürmeyin. Kim, mazlum olarak öldürülürse [bilin ki] onun velisine bir yetki vermiştik. Artık [velisi], öldürmede israf etmesin [aşırıya gitmesin]². Gerçekten ona, [en başından beri] yardım edilmişti.

1: "Hak" ile kasıt edilenin kisas, bozgun, yol kesme, nefsi müdafaa, insanları savunma (bakara 178, bakara 190-194, Nisa 75, Hac 39, Maide 32-33) gibi nedenler olduğu Maide 32-33 ayetlerinde açıklandı.

2: "İntikam ateşiyile daha fazla insana zarar vermesin, katile ceza verirken, onun yaptığından daha fazla bir ceza vermesin" manasındadır.

34) Yetimin malına, kendisi güçlü (olgunluk) çağına ulaşıncaya kadar, ancak en güzeliyle yaklaşın. Anlaşmayı tamamen yerine getirin. Gerçekten anlaşma [en başından beri] mesuliyet [sorumluluk] gerektirdi.

35) Ölçtüğünüz zaman ölçüyü tam yapın, en doğru kıstas [terazi] ile tartın. İşte bu, daha hayırlıdır ve tevil (yorum) açısından daha güzeldir.

36) Kendisinde sana herhangi bir bilgi olmayan [şeyin] peşine düşme. Kesinlikle işitme, görme ve gönül... bunların hepsi ondan sorumludur.

37) Yerde böbürlenerek yürüme. Kesinlikle sen, yeri [dünyayı] asla parçalayıp yaramayacaksın ve uzunlukça (boy bakımından) dağlara ulaşamayacaksın.

38) İşte bunların yani kötülerinin¹ hepsi, RAB'binin katında [en başından beri] hoş görülmemişti.

1: Buradaki (سَيِّئَةً) ifadesi (سَيِّئَةً) şeklinde de okunmuştur (Verş mushafı) Buna göre (كان)'nin haberi olarak şöyle bir çeviri yapılabilirdi:

"İşte bunların hepsi, RAB'binin katında [en başından beri] kötüydü , hoş görülmemişti."

39) İşte bunlar, RAB'binin hikmetten sana vahiy ettiklerinden[bazıları]dır. Allah ile beraber başka bir Tanrı kabul etme. Aksi halde kınanmış, sürülmüş olarak cehennemin içine atılırsın.

40) RAB'biniz, oğulları size seçip ayırdı ve meleklerden dişiler mi edindi? Kesinlikle siz, çok büyük bir söz söylüyorsunuz.

41) Elbetteki, düşünüp öğüt almaları için, bu kur'an'ı halden hale çevirip açıkladık. [kur'an] onlarda ancak nefreti artırıyor.

42) "Şayet, söyledikleri gibi, onunla birlikte (başka) Tanrılar olsaydı, o zaman mutlaka arş'ın [yönetimin] sahibine bir yol ararlardı." de.

43) O münezzehdir. Ulu olarak, büyük olarak onların söylediklerinden daha yücedir.

44) Yedi (birçok) gök,¹ yer [dünya] ve onların içindeki kimseler onu [Allah'ı] tesbih ediyor. Herhangi bir şeyden ne varsa ancak onun övgüsüyle tesbih ediyor; fakat onların tesbihini anlamazsınız. Kesinlikle o, [en başından beri] bir halimdi, çok bağışlayandı.

1: "Yedi gök" ile ilgili bilimsel açıklamalar fussilet 9-12 ayetlerinde yapıldı.

45) Kur'an okuduğun zaman, sen ve ahirete [son hayata] inanmayan kimselerin arasını gizlenmiş bir set yaptık.

46) Onu [kur'an'ı] anlarlar diye kalplerinin üzerine kalkanlar ve kulaklarının içine bir ağırlık yaptık.¹ Kur'an'da RAB'bini kendi tekliği [ile] andığın zaman nefret ederek arkalarının üzerine dönerler.

1: Diğer ayetlerde, insanın eylemine göre Allah'ın yol göstermesi ve yolu kaybettirmesi (soldaki sure; sağdaki ayet numarası : 4:155, 63:3, 10:74, 40:35, 13:27) insanın eylemine karşılık Allah'ın eylemde bulunduğunu gösteriyor.

Dolayısıyla bu ayette onların kendi iradeleriyle suçlu olmalarından dolayı, kur'an'ı anlamalarının Allah tarafından engellenmiş olduğu belirtilmektedir. Bugün kur'an'da her okuduğu yerden bir mantıksızlık ve çelişki bulunduğunu zanneden insanlar da bu kapsama giriyor.

47) Sana kulak verdikleri vakit neye kulak verdiklerini ve zalimler "Siz, ancak sihirlenmiş bir kişiye uymaktasınız" derlerken o vakit onların gizli konuşmasını biz en iyi biliniz.

48) Bak, senin için nasıl misaller örneklendirdiler de yolu kaybettiler? Artık, herhangi bir yola güçleri yetmiyor.

49) "Biz, kemikler ve ufalanmış toz olduğumuz zaman mı? biz mi yeni bir yaratılış olarak mutlaka yeniden yaratılmış olacağız?" dediler.

50-51) "(isterseniz) bir taş veya bir demir veya göğüslerinizde büyüyenlerden (hayallerinizden) bir yaratık olun (mutlaka yeniden yaratılmış olacaksınız)!" de. Ardından "Bizi kim başa [ilk halimize] döndürür ?" diyecekler, "Sizi ilk defasında başlatan [bunu yapar]" de. Ardından başlarını alaycı bir şekilde sallayarak "Bu ne zamandır?" diyecekler. "Çok yakın olmasını umarım." de.

52) Sizi çağırdığı günü [an]! Ardından onun övgüsüyle cevap vermeyi dilerseniz ve ancak pek az kaldığınızı düşünürsünüz.

53) Kullarıma söyle¹, en güzel olanı söylesinler. Kesinlikle, şeytan onların arasına bozmaya girer. Kesinlikle, şeytan [en başından beri] insanlara apaçık bir düşmandı.

54) RAB'biniz sizi en iyi bilendir. Tercih ederse, size merhamet eder veya tercih ederse size azap eder. Seni onların üzerine bir vekil olarak göndermedik.

55) RAB'bin göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunan kimseleri en iyi bilendir. Elbetteki, Nebi'leri birbirlerine üstün kıldık.¹ Davud'a bir Zebur verdik.

1: Bakara 285. ayette "Nebi'lerden hiçbirinin arasında ayırım yapmayız" denilmektedir. Aradaki farkı görmeyenler, bu iki ayet arasında çelişki olduğunu sanıyor. Bakara 285. ayette inançlıların böyle söylediği yazmakta; İsra 55. ayette ise Allah'ın bir üstünlük verdiği bahsetmektedir. Bu iki ayet kısaca: "Nebi'ler kendi aralarından birbirlerinden üstündür. Ama siz ayırım yapmayın" demektedir.

56) "Allah'tan beride [kendilerinin Tanrılar olduğunu¹] iddia ettiğiniz [şeyler] dua edin. Sizden (o) sıkıntıyı kaldırmaya ve değiştirmeye sahip değiller güçleri yetmez.

1: İki meful hazf edilmiştir [atılmıştır]. Cümle (زعمتموهم آلهة) manasındadır (müşkil irabu-l kur'an)

57) İşte onların dua ettiği kimseler, "Hangisi daha yakın?" [diye] RAB'lerine vesile arıyorlar, onun rahmetini umuyorlar ve onun azabından korkuyorlar. Gerçekten, RAB'binin azabı, korkunçtu.

58) Kıyamet gününden önce, kendisini helak edici olmadığı veya şiddetli bir azap olarak azap edici olmadığı hiçbir kent yoktur¹. İşte bu, (o) kitapta [en başından beri] satırlanmıştı-yazılmıştı.

1: Bu ayette bir keyfiyet yoktur; olacak şeyleri önceden haber verme vardır. Bir nevi "Öyle ya da böyle her kentin içinde mutlaka isyan eden bir millet ortaya çıkacak, sonucunda biz de kendilerini helak edeceğiz." denilmektedir. Ayetin sonunda levhi mahfuz'dan bahsetmesi ve Kasas 59 "...milleti zalimler olandan başka kentleri helak edecek değiliz" ayeti bu fikri doğrular.

59) [Bilinen¹] ayetleri [mucizeleri] göndermekten bizi alıkoyan ancak öncülerin-öncekilerin onları [o ayetleri] yalanlamalarıdır. Semud [milletine]² bir gösterici [aydınlatici] olarak, (o) dişi deveyi verdik. Derken ona [dişi deveye] zulüm ettiler. (o) ayetleri [mucizeleri] ancak, korkutmak için gönderiyoruz³.

1: Onların istediği mucizeler, kur'an gibi bir mucize değil; İsrâ 90-93 ayetlerinde anlatıldığı gibi keyfi mucizelerdir. Yoksa, kur'an kendilerine gayb haberleri vererek (Rum 1-3 gibi), üstün edebiyatı ile kendilerine meydan okuyup aciz bırakarak (bakara 23-24) yeterince mucize sundu, onlar olağanüstü mucizeler bekliyor. Bugün bizim için de bilimsel mucizeler kanıt teşkil etmektedir. Enbiya 30 da big bang, zariyat 47 evrenin genişlemesi, Fussilet 9-12 gezegenlerin oluşumu ve kur'an'ın kozmoloji doğa ve yaratılış hakkında o kadar çok konuşup bulunduğu çağın yüzlerce yanlış bilgisine rağmen günümüz bilimine zıt herhangi bir sözü

olmayan aksine isabetli ve bağdaşabilen ayetleri olan bir kitap olması bize yeterince mucizedir.

2: Buradaki (أهل) kelimesi hazf edilmiş [atılmış] olmalıdır. Devamında geçen (ظلمو) ["zulüm ettiler"] eyleminin çoğul olması bunu gösteriyor.

3: Bu ifade, "geçmişte mucizeler yaratarak denizi ayıran, ölüyü diriltten yaratıcı, bugün neden kötülöklere karşı aynı mucizeleri yaratmaz?" sorusunun cevabıdır. Mucizeler, insanları kurtarmak için değil; insanları korkutmak ve uyarının Allah'tan olduğunun bilinmesi amacıyla gelmiştir.

60) Hani, sana "RAB'bin, insanları kuşattı." demiştik. Sana gösterdiğimiz rüyayı ve kur'an'da, (o) lanetlenmiş [rahmetten kovulmuş] ağacı, insanlar için ancak bir fitne [sınama] yaptık. [bu] onlarda ancak büyük bir taşkınlığı artırıyor.

61) Hani meleklerle "Adem'e secde edin" demiştik. Hemen secde ettiler. Ancak iblis¹ hariç [o secde etmedi] "bir çamur olarak yarattığın kimseye secde eder miyim?" dedi

1: Hicr 31. Ayetin dipnotuna bakınız.

62) "Bana karşı değerli saydığını şu [kişiyi] bana haber ver! Yemin olsun ki eğer kıyamet gününe kadar beni ertelersen, pek azı müstesna, onun soyunu mutlaka yiyip bitireceğim!

63-64) [RAB'bin] "Git! Artık, onlardan kim sana uyarsa, cehennem tam bir ceza olarak kesinlikle sizin cezanızdır" dedi. "Onlardan gücünün yettiği kimseyi sesinle rahatsız et, atlıların ve adamların¹ ile onlara karşı şiddetle bağıır, onlara mallarda ve oğullarda ortak ol, onlara vaat ver²!" Şeytan, onlara ancak bir aldatma vaat eder.

1: Burası (رجالک) olarak da okunmuştur (Zamahşeri:keşşaf, kadı beydavi) bu okuyuşa göre çeviri yapıldı.

2: Buradaki emirler, tıpkı Fussilet 40. Ayette "Tercih ettiğınızı yapın!" denilmesi gibi, kendi haline bırakma manasındadır (Zamahşeri:keşşaf) yani meydan okumadır.

65) "Gerçekten, benim kullarıma [gelince] onlara karşı, sana hiçbir yetki [mevcut] değildir." vekil olarak RAB'bin yeter.

66) RAB'biniz, ikramından aramanız için büyük suda sizin için gemileri sürükleyendir. Gerçekten o, size [en başından beri] bir rahimdi.

67) Denizde size sıkıntı temas ettiği zaman dua etmiş olduğunuz kimseler kayboldu, ancak o [Allah kaldı]. Ardından [o] sizi karaya doğru [çıkarıp] kurtardığı zaman vazgeçtiniz. İnsan, [en başından beri] çok nankördü.

68) Siz [üzerinde olduğunuz]¹ halde, kara tarafını [Allah'ın] dibe geçirmesinden veya taş fırlatan bir fırtınayı üzerinize göndermesinden emin misiniz? Sonra kendiniz için herhangi bir vekil bulamazsınız.

1: Buradaki (بكم) ["sizi"] sözü hal; (جانِبَ البر) ["kara tarafını"] sözü ise (يخسف) ["geçirmesi"] fiilinin meful'ü yani nesnesidir. (zamahşeri:keşşaf)

69) Yoksa gerçeği örtmüş olmanız sebebiyle bir başka defasında onun [denizin] içine sizi tekrar getirip, ardından üzerinize rüzgardan kırıp geçiren bir kasırga gönderip de sizi boğmasından emin misiniz? Dahası, bize karşı ona (bu olaylara) bir intikamcı¹ bulamazsınız.

1: (keşf ve-l beyan)

70) Elbetteki, Adem'in oğullarını değerli kıldık. Onları karada ve denizde (bütün dünyada) taşıdık, onları temiz olanlardan rızıklandırdık ve yarattıklarımızdan çoğuna tam bir üstünlük olarak üstün kıldık.

71) Bütün insanları imamlarıyla çağıracağımız günü [an]!¹. Artık, kimlerin kitabı sağına verilirse, onlar kitaplarını okur ve kendilerine kıl [kadar] zulüm edilmez.

1: Buradaki (يوم) kelimesi, Gizli bir (اذكر) kelimesi ile mensup olmuştur. (kadı beydavi)

72) Kim bunda [bu anlatılanlarda]¹ körlük ettiyse [bilsin ki] ahirette de [son hayatta da] körlük etmiştir ve yol bakımından daha çok yolu kaybetmiştir.

1: Bunun dünya hayatına işaret edip "kim bu dünya hayatında bunlara körlük ederse" manasında olması mümkündür (kurtubi, zad'ul mesir)

73) Ondan [vahiy'den] başkasını bizim üzerimizden uydurman için neredeyse sana vahyettiğimiz konusunda seni fitneleyeceklerdi (saptıracaklardı). O zaman [uydurduğunda] seni mutlaka ama mutlaka çok yakın bir dost edineceklerdi.

74) Şayet seni (vahiy üzerine) sabitlememiz olmasaydı elbetteki sen onlara neredeyse az bir şey meyil edecektin.

75) O zaman hayatın (azabını) kat kat ve ölümün (azabını) kat kat mutlaka sana tattırırdık. Dahası bize karşı herhangi bir devamlı yardımcı bulamazsın.

76-77) Gerçekten, seni [o bölgeden] çıkarmak için neredeyse seni o yerden rahatsız edeceklerdi. [Bunu başarmış olsalardı]o zaman senden önce elçiler'den olarak gönderdiğimiz kimselerin kanunu olarak onlar ancak pek az kalırlardı. Bizim kanunumuz için, hiçbir değişiklik bulamazsın.

78) Güneşin sarkması¹ zamanından, gecenin kararmasına doğru yönelişi (namazı) ayakta tut (gereğince kıl). Sabahın okunmasını (kur'an'ını) da²... Gerçekten sabahın okunması (kur'an'ı) [en başından beri] şahitlenmişti.

1: Buradaki (دلوك) kelimesi için "güneşin en tepede görüldüğü vakit", "güneşin batıya sarkması" anlamları verilmiştir. . (keşşaf sahibi, kurtubi, zad'ul mesir, müfredat : ذلك)

Gerçekte güneşin batıya sarkması gibi bir durum söz konusu değildir. Ancak, kur'an ilk muhataplarına namaz vaktini belirtmek için bu şekilde bir tarif kullanmak zorundaydı." Dünya kendi ekseninde, x noktasına kadar döndüğü zaman, dünyanın şu noktasında bulunursanız namazı kılın" şeklinde bir ifade kullanması beklenemez.

2: "Sabah namazını da [kıl]" manasında olduğu söylenmiştir (kadı Beydavi, kurtubi)

79) Geceden [bir kısım] vardır. Artık senin için bir nafile[fazladan]¹ olarak, [uykudan] onunla² uyan³. RAB'binin seni övülmüş bir makama yönlendirmesini ümit et⁴.

1: "Nafile=نافلة" vacip [şart] emire ilave edilendir. (müfredat : نفل)

2: "Kur'an ile uyan" veya "namaz ile uyan" anlamındadır. Kur'an ile uyanmak manasında olsa bile, bu gece namazı anlamındadır. (müfredat : هجد, kurtubi)

3: "Teheccüd=تهجد" uyuyup uyanmak anlamındadır.(müfredat : هجد) Buradan gece namazının uykunun ardından uyanıp, kılınan bir namaz olduğu anlaşılıyor.

4: (müfredat : عسي)

80) "RAB'bim! Bir doğruluğun girişine girdir, bir doğruluğun çıkışına çıkart ve tarafından benim için devamlı yardımcı olan bir yetki-delil-kuvvet yap." de.

81) "Hak [gerçek] geldi ve batıl [yalan] geride kaldı. Gerçekten batıl [yalan], [en başından beri] çokça geride kalıcıydı" de.

82) Kur'an'dan, inançlılar için bir şifa ve bir rahmet olan ne ise onu kısım kısım indiriyoruz¹. O, Zalimlerde ancak kaybı artırıyor.

1: Ayetin bu kısmı (نُنزِلُ) ve (نُنزِلَ) olarak iki şekilde de okunmuştur (Zamahşeri:keşşaf, kadı beydavi) manaları aynı olsa da, ilki "topluca indiriyoruz" ikincisi "peyderpey indiriyoruz" manasındadır. Her iki fiil de kur'an için kullanılmıştır.

83) İnsana iyilik ettiğimiz zaman, yanı ile burun kıvrıp [kibirli bir şekilde] vazgeçer; ona şer temas ettiği zaman bir umut kesen olur.

84) "Her biri, kendi şekline-karakterine göre eylemde bulunuyor. Artık RAB'biniz yol bakımından en doğru olan kimseyi daha iyi bilir." de.

85) Sana ruh hakkında soruyorlar. "Ruh, RAB'bimin emrinden/işindendir. Size, (o) bilgiden¹, ancak pek az verildi." de.

1: Bazen muzafun ileyh hazf edilir, muzaf bundan bedel olarak harfi tarif veya tenvin alır (İlhami haktan Arapça dil bilgisi) Buradaki (العلم) kelimesi, hazf edilmiş bir muzafun ileyh olan (ه) zamirinden bedel olabilir. Buna göre ayet "size, onun [Ruh'un] bilgisinden ancak pek az verildi" manasında olabilir.

86-87) Şayet tercih etmiş olsaydık sana vahyettiğimizi mutlaka giderirdik. Dahası, o konuda bize karşı, kendin için herhangi bir vekil bulamazsın. Ancak, RAB'binden bir rahmet hariç. Gerçekten onun ikramı [en başından beri] sana çok büyüktü.

88) Gerçekten, insan ve cin[türü]¹ bu kur'an'ın benzerini getirmek üzere toplansa, birbirlerine devamlı arka çıkanlar [destekleşenler] olsalar bile, onun [kur'an'ın] benzerini getiremezler².

1: İstiğrak yoluyla "insanlar ve cinler" manasındadır.

2: 1400 yıl öncesinden kozmoloji doğa ve yaratılış hakkında o kadar çok konuşup bulunduğu çağın yüzlerce yanlış bilgisine rağmen günümüz bilimine zıt herhangi bir sözü olmayan aksine isabetli ve bağdaşabilen ayetleri olan, her çağın bilimine uygun şekilde yorumlamaya müsait bir yapısı olan, her okuyanın aradığını veren; mucize isteyene mucize; mesaj isteyene mesaj; bir sistem arayanlara bir sistem; inkar etmek için bahane arayanlara bahane veren bir kitabın benzeri asla getirilemez.

89) Elbetteki, bu kur'an'da insanlar için her bir örnekten, halden hale çevirerek açıkladık. Derken, insanların çoğunluğu şiddetle karşı çıktı, ancak küfre [gerçeği örtmeye razı oldu].

90-93) "Sen, bize yerden bir [su] kaynağı fışkırtıncaya veya bir hurma ağacından ve bir üzümünden oluşan, senin de aralarında fışkırttıkça fışkırtacağı ırmaklar olan sana ait bir cennet [bahçe] oluncaya veya iddia ettiğin gibi göğü yumuşak parçalar olarak üzerimize düşürünceye veya Allah'ı ve melekleri karşılıklı halde getirinceye veya takılardan/altından sana ait bir ev oluncaya veya sen göğe kalkıncaya kadar asla sana inanmayacağız! Sen, Kendisini okuyacağımız bir kitabı bize parça parça indirinceye kadar da göğe kalktığına asla inanmayacağız!" dediler. "RAB'bim münezzehtir! Ben elçi bir beşerden başkası değilim ki?" de.

94) Doğru yol rehberi kendilerine geldiği zaman, "Allah, elçi olarak bir beşer mi gönderdi?" demelerinden başkası, insanları inanmaktan engellemedi.

95) [Onlara] söyle¹, şayet yerde [dünyada] tatmin olarak gezip dolaşan melekler olsaydı, kendilerine gökten bir elçi olarak mutlaka bir melek indirirdik.

1: Bu ayet (قل) emrinin "şöyle söyle" manasıyla sınırlı olmayıp "bildir, bunu dediğimizi söyle" manasında olduğunun kanıtıdır.

96) "Benimle sizin aranızda bir devamlı şahit olarak Allah yeter. Kesinlikle o, [en başından beri] kullarından devamlı haberdardı, bir devamlı görendi." de.

97) Allah, kime yol gösterirse, artık o doğru yolu bulandır; kimlere yolu kaybettirirse¹, onlar için, ondan beride veliler asla bulamazsın. Onları kıyamet gününde yüzleri üzerine kör, dilsiz ve sağır olarak sürüp toplarsın, barınakları cehennemdir. Her ne zaman (cehennem) dinesse, alev bakımından onları(n azabını) artırırız.

1: Tercihi, keyfi değildir. bu manada olan ayetlerde "kimi tercih ediyor?" sorusunu sorarak diğer ayetlerden Allah'ın sadece tercihe göre tercihte bulunduğunu anlıyoruz. Örneğin Rad 27. Ayette "Allah [samimi bir şekilde] kendisine yönelen kimseye hidayet ediyor [doğru yola iletiyor]" diyerek, tercihin yine doğru tercihe dayandığını görüyoruz.

98) İşte bu, ayetlerimizi [mucizelerimizi] örtüp görmezden gelmeleri ve "Biz, kemikler ve ufalanmış toz olduğumuz zaman mı? Gerçekten biz mi cidden yeni bir yaratılış olarak yeniden yaratılmış olacağız?" demeleri nedeniyle onların cezasıdır.

99) Gökleri ve yeri [tüm evreni] yaratan Allah'ın, kendilerinin mislini yaratmaya imkanı olduğunu hiç görmediler mi? [Allah] kendileri için, kendisinde hiçbir şüphe bulunmayan bir süre sonu yaptı. Zalimler şiddetle karşı çıktı; ancak küfre [gerçeği örtmeye razı oldu]

100) "Şayet siz, RAB'bimin rahmetinin hazinelerine sahip olsaydınız, o zaman harcama korkusuyla mutlaka (sıkıca) tutardınız. İnsan, [enbaşından beri] çok cimriydi." de.

101) Elbetteki, Musa'ya açık kanıt olan dokuz¹ ayet [mucize] vermiştik. İsrail'in oğullarına sor, hani [Musa] onlara geldiği zaman, Firavun ona "gerçekten ben, senin büyülenmiş [olduğunu] düşünüyorum ey Musa!" demişti.

1: Bu ayetler [kanıtlar] şunlardır:

- 1- Dev yılanı dönüşen asa [Araf 107]
- 2- Musa'nın elinin bir anda bembeyaz olması [Araf 108]
- 3- Sihirbazların sihirlerinin bozulması [Araf 116-122]
- 4- Kuşatıcı bela/Tufan [Araf 133]
- 5- çekirge [Araf 133]
- 6- haşere [Araf 133]
- 7- kurbağa [Araf 133]
- 8- kan [Araf 133]
- 9- Denizin ikiye ayrılması [Şuara 63-68]

Musa peygamberin bunlardan başka mucizeleri de vardır. Ancak, buradaki dokuz tanesi ile kasıt edilen mucizeler Firavun'un gördüğü mucizelerdir. Dokuz mucize ile "Firavun'un gördüğü mucizelerin" kasıt edildiğinin delili ise Neml 12. Ayettir.

102) [Musa] "Elbetteki sen, bir ibretlik olarak bunları[mucizeleri] göklerin ve yerin RAB'inden başkasının indirmediğini bilmiştin. Gerçekten ben, senin mahvolmuş [olduğunu] düşünüyorum ey Firavun!" dedi.

103) Ardından [Firavun], onları o yerden [bölgeden] rahatsız etmeyi istedi. Derken, onu ve beraberindeki kimseleri topluca boğduk.

104) Onun [Firavun'un] ardından, İsrail'in oğullarına "O yeri [bölgeyi] yurt edinin. Diğerinin-ahiretin vadesi geldiğinde, sizi birbirinize geçmiş bir halde getirdik¹" dedik.

1: Buradaki (جئنا ب) ["getirdik"] ifadesi geçmiş zaman fiilidir. Bahsedilen olay henüz olmadığı halde geçmiş zaman fiili anlatılması, olayın mutlaka olacağını vurgulamak amaçlıdır.

105) Sadece Hak [gerekli] olarak onu indirdik; o da sadece Hak [gerekli] olarak indi. Seni ancak müjdecisi ve uyarıcı olarak gönderdik

106) Kur'an'ı... Onu insanlara sakince ağır ağır okuman için onu [kısımlara¹] ayırdık. Onu [kur'an'ı] parçalar halinde kısım kısım indirdik.

1: Buradaki (فرقناه) ifadesi, tef'il formundan (فرقناه) olarak da okunmuştur. (keşşaf sahibi) bu anlam tercih edildi.

Ayetin bu ifadesi yazdığımız şekilde de açıklanmıştır, "içinde gerçeği ve yalanı ayırdık" şeklinde de açıklanmıştır. (müfredat: فرق) Buna göre şeddesiz olarak (فرقناه) okuyuşu tercih edilmelidir.

Ayrıca ayette hazf edilmiş bir (في) harfi cerr'i olduğunu söylemek gerekir. (kadı beydavi)

107) "Ona İnanın veya inanmayın, gerçek şu ki, kendilerine ondan [kur'an'ın inişinden] önce (o) bilgi verilmiş olanlar, kendilerine okunup teşvik edildiği zaman secde halinde çeneler üstüne (duaya) kapanırlar." de.

108) "RAB'bimiz münezzehtir! Gerçekten RAB'bimizin vaadi [en başından beri] mutlaka yapılmıştı [gerçekleşmişti]." derler.

109) Ağlayarak Çeneleri üstüne (duaya) kapanırlar ve [kur'an] onlarda huşuyu artırır.

110) "(Dua ettiğiniz yaratıcıya) Allah ismi verin¹ veya Rahman ismi verin. Hangisini verirsiniz verin, en güzel isimler onundur." de. Yönelişinde (Namazında/ibadet yerinde²) (sesini) çok açma ve onu (sesini) kısma. Bunun [bu ikisinin] arasında bir yol ara.

1: Buradaki (ادعو) ["dua edin/çağırın"] emri "isim verin" manasındadır. Mesela aynı fiil kullanılarak (دعوت ابني زيذا) ["oğluma zeyd (ismini) dua ettim/verdim"] denilir.
(müfredat: دعا)

2: "Salat = صلاة" kelimesi hem namaz, hemde ibadet mekanı anlamında kullanılır.
(müfredat : صلي)

111) "Övgü, hiç çocuk edinmemiş, mülkte[yönetimde] kendisine ait hiç ortak bulunmamış ve acizlikten yana [yardım eden] bir velisi hiç olmamış Allah içindir." de. Onu, büyüttükçe büyüt (tekbir).

KEHF (18)

1-3) Övgü, kitabı kuluna indiren, ona [kitaba] herhangi bir eğrilik(hata) koymayan, kendi katından şiddetli bir perişanlık (azap) için¹ uyarsın ve düzgün-iyi eylemlerde bulunan o inançlılara, kendileri için, içinde ebedi olarak sakince kalacakları güzel bir ödül olduğunu müjdelesin² diye onu en doğru [yapan]³ olan Allah'adır.

1: Ayette (إنذار) mastarından olan (انذر) fiili, iki meful [nesne] alır. İkinci meful hazf edilmiştir [atılmıştır]. (Zamahşeri:keşşaf) yani "kendisinin katından şiddetli bir keder (azap) için korkutsun" ifadesine "neyi korkutsun?" sorusu sorulur. Buradan hazf edilen ikinci meful [nesne] olan (الذين كفرو) ["gerçeği örten kimseler"] ifadesi anlaşılır. Bu durumda "kafirleri uyarsın" anlamında olur.

2: Buradaki (ببشر) fiili (ببشر) şeklinde şedde olmaksızın da okunmuştur. (Zamahşeri:keşşaf) ilkinde "müjdelemek" diğerinde "sevindirmek" manasındadır. (müfredat : بشر)

3: Buradaki (قيماً) kelimesi gizli bir (جعله) fiili ile mensuptur. (kadı beydavi, Zamahşeri:keşşaf)

4-5) bir de, "Allah bir çocuk edindi" demiş olanları uyarsın diye... Ne onlara ne de atalarına o konuda hiçbir bilgi yoktur. Ağızlarından çıkan bir kelime¹ olarak [o sözleri] ağırdır! Bir yalandan başkasını söylemiyorlar!

1: "Kelimeten=كلمة" ifadesi temyiz olarak mensuptur. Cümleye daha kuvvetli bir anlam katar. (كلمة) şeklinde de okunmuştur (zamahşer:keşşaf) bu kıraat'te "ağızlarından çıkan kelime, ağırdır!" manasındadır.

6) Eğer bu söze (kur'an'a) hiç inanmazlarsa onların tercihleri üzerine kendi benliğini mahvedeceksin [diye] bekliyorlar.¹

1: Ayetteki (لعل) kelimesi, beklenti bildiren bir kelimedir. Buradaki beklenti, insanlar tarafından olan bir beklentidir. Hud 12. ayetin dipnotuna bakınız)

7) Gerçekten biz, yerin üzerinde [yeryüzünde] kendisine bir süs olarak ne varsa, [hepsini] eylem bakımından onların [insanların] hangisinin daha güzel olduğunu sınamak için yaptık.

8) Gerçekten biz, onun [yerin] üzerinde ne varsa, [hepsini] mutlaka kuru, bitkisiz bir toprak yapıcıyız.

9) Yoksa kehf ve rakim ashabının[dostlarının] şaşılacak ayetlerimizden [kanıtlarımızdan] olduğunu mu sandın?

10) Hani (o) gençler, dağdaki geniş¹ mağaraya sığınıp "RAB'bimiz! Senin tarafından bize bir rahmet ver, işimizden bir doğruluk hazırla." demişlerdi.

1: Ayetteki (كهف) kelimesinin manası dağdaki geniş mağaradır.
(Zamahşeri:keşşaf)

11) Ardından, dağdaki geniş mağarada senelerce kulaklarının üzerlerine (ses) vurduk.¹

1: Konuyla ilgili şu açıklamayı okuyabilirsiniz:

<https://www.bilimveyaratilisagaci.com/2019/02/114-bunun-uzerine-yillarca-magar-ada-kulaklarina-vurduk-kehf-11-ayeti-bize-ne-diyor/>

12) Sonra iki ekibin hangisinin, süre bakımından ne kadar kaldıklarını daha iyi hesap edeceğini bilmek için onları dirilttik [uyandırdık¹].

1: Buradaki (بعث) fiili, özünde "harekete geçirip yönlendirmek, diriltmek" manasında olsa da (müfredat : بعث) Tıpkı Enam 60. Ayette olduğu gibi "uykudan uyandırmak" manasında kullanılmıştır.

13) Onların haberlerini hak olarak [gereğince] sana biz anlatıyoruz: Gerçekten onlar, RAB'lerine inanmış bir takım gençlerdir. Hidayet [doğru yolu bulma] bakımından onları artırdık.

14-15) Kalplerini (inanca) sıkıca bağladık¹. Bir vakit, kalkıp "RAB'bimiz göklerin ve yerin [tüm evrenin] RAB'bidir. Ondan beride herhangi bir Tanrıya asla dua etmeyeceğiz. Yemin olsun ki [bunu yaparsak] o zaman elbetteki [gerçeğe] uzak olarak konuşmuş [oluruz]." demişlerdi. "Bunlar, yani milletimiz ondan [Allah'tan] beride Tanrılar edindi. Onlara karşı apaçık bir delil getirselerdi ya? O halde, Allah'ın üzerinden bir yalan uyduran kimseden daha zalim kimdir?"

1: "Rabt=ربط" fiili, atı korumak için sıkıca bağlamaktır. (müfredat: ربط) sanki bu kelime ile "inançları kaçmasın diye kalplerine sıkıca bağladık," denilmiş gibidir.

16) "Onlardan ve onların Allah'tan beride kulluk ettiklerinden kaçınmıştınız. Artık dağdaki geniş mağaraya sığının da [Allah] kendisinin rahmetinden size (nimetler) yaysın ve size emrinizden/işinizden işe yarar şeyler hazırlasın."

17) Onlar, ondan [dağdaki mağaradan] geniş bir alanda iken, Güneşi, doğduğu zaman, onların dağdaki geniş mağaradan sağ tarafa meyil ederken ve battığı zaman da onları sol tarafa makasladığını[onları teğet geçtiğini] görürsün. İşte bu, Allah'ın ayetlerinden[mucizelerindendir]. Kime yol gösterirse, artık o yol bulanın ta kendisidir. Kime yolu kaybettirirse ona doğruluğu gösteren bir veli asla bulamazsın.

18) Onlar hafif/tatlı uykuda olduğu halde, onları uyanık sanarsın. Onları, sağ tarafa ve sol tarafa çeviriyoruz. Köpekleri, girişte/eşikte iki kolunu uzatmış(tı). Şayet, Onların üzerine dikilip baksaydın, mutlaka kaçarak onlardan yüz çevirirdin ve onlardan yana bir kan dondurucu bir korku doluverirdin.

19-20) İşte bunun gibi, aralarında sorsunlar diye onları dirilttik [uyandırdık]. Onlardan bir sözcü, "kaç (süredir bu halde) kaldınız?" dedi. "bir gün veya bir günün bir kısmı..." dediler. (diğerleri) "kalış[zaman]ınızı RAB'biniz en iyi bilendir." dediler. "Şu gümüş parayla birinizi şehire gönderin, yiyecek olarak hangisi daha temiz ise bakıp araştırın, ondan[yiyecekten] bir rızkı bize getirsin. Nazik davransın ve sizi birine fark ettirmesin. Kesinlikle, eğer onlar sizi öğrenirlerse sizi recm ederler [taşlarlar] veya kendi dini görüşlerine tekrar döndürürler. O zaman da ebedi olarak asla başarılı olamazsınız. "

21) İşte bunun gibi, Allah'ın, verdiği sözünün Hak [gerçek] olduğunu ve saat'in, kendisinde hiçbir şüphe olmadığını bilsinler diye, onlar kendi aralarında işlerini çekişirlerken, onları rastlattık. "Onların üzerine bir binayı bina edin. RAB'leri onları en iyi bilendir." dediler. İşlerinin üzerine galip olan kimseler "onların üzerine mutlaka bir ibadethane yapacağız." dediler.

22) "[Sayıları] üçtür, dördüncüleri köpekleridir" diyecekler. Gayb'ı taşlar [kafadan atar]¹ bir halde "beştir, altıncıları köpekleridir." diyecekler. "yedidir, sekizincileri köpekleridir." diyecekler². "RAB'bim onların sayısını en iyi bilendir." de. Onlar ancak pek az biliyorlar. O halde, onlar [mağara dostları] hakkında şüpheli tartışmaya girme.³ Ancak açık bir tartışma [konusu olursa] müstesna. Onlar [mağara dostları] hakkında, onlardan hiçbirine fetva sorma.

1: Gaybı taşlamak, "zanna dayalı konuşma, kafadan atma" manasında bir ifadedir. (keşşaf sahibi,)

2: Ayet, özetle boş ve işimize yaramayacak şeyler hakkında tartışmaya girmenin, konuşmanın tamamen anlamsız olduğunu söylüyor. Ashabı kehf'in sayısının bize dünyevi veya uhrevi açıdan hiçbir faydası yoktur. Allah, bu tartışmaya son vermek için onların bu söylemlerini eleştiriyor, elçinin üzerinde hepimize bu tartışmayı yasaklıyor.

3: Hakkında şüphe bulunan bir konuda tartışmaya (ممارسة) denilir. (müfredat: مري) ayetin devamındaki ifade de bu manayı doğruluyor.

23-24) Herhangi bir şey için, Allah'ın tercih etmesi durumu müstesna¹, sakın "kesinlikle ben, bunu yarın yapacağım." deme! Unuttuğun zaman RAB'bini anıp hatırla, "RAB'bimin beni bundan daha yakın bir doğruluğa yumuşakça iletmesini umarım²" de.

1: Buradaki istisna, önceki 23. Ayetteki yasaktan olan bir istisnadır (keşşaf sahibi). Yani "Allah, tercih etmediği sürece, sana müsaade etmediği sürece, sakın bunu söyleme" manasındadır.

Bu Ayette hazf edilmiş ifadeler bulunduğu ve buna göre ayetin bu kısmının (إلا أن) (تقول إلا أن يشاء الله؛) manasında olduğu da söylenmiştir (kurtubi)

Buna göre ayetin ilgili kısmının meali şöyle olur: "sakın "kesinlikle ben, bunu yarın yapacağım" deme! Ancak, "Allah'ın tercih etmesi durumu müstesna (inşallah)" demen müstesna"

2: (Müfredat: عسى)

25) Bir de "Dağdaki geniş mağaralarında üç yüz sene kaldılar, dokuz [sene] artırdılar." [dediler]¹

1: Bu ayetteki ifadeler 22. ayetle bağlantılı olarak onların söylediği sözlerin devamıdır. Bir başka okuyuşta bu ayetin "Onlar dediler ki : [قالوا] " şeklinde başlayıp devam etmesi de bu anlamı doğruluyor (zamaşeri:keşşaf, kurtubi)

26) "Ne [kadar] kaldıklarını Allah daha iyi bilir." de. Göklerin ve yerin [tüm evrenin] gayb'ı [gizliliği] Allah'ındır. Ne enteresan görendir o! Ne enteresan işiten! Onlara, ondan [Allah'ın] beride hiçbir veli yoktur. Kendi hükmünde kimseyi ortak etmez.

27) RAB'binin kitabından sana vahyedilen ne ise onu okuyup teşvik et. Onun kelimeleri için hiçbir değiştirici yoktur ve ondan beride hiçbir dayanak asla bulamazsın.

28) Günün başında ve akşamda RAB'lerine, onun yüzünü [kendisini] isteyerek dua edenlerle beraber nefsinin tut [sabır et]. İki gözünü dünya [ilk] hayatının süsünü isteyerek onlardan ayırma. Kendisinin kalbini, hatırlatmamız (zikrimiz) konusunda bihaber yaptığımız, keyfine uyan ve işi ilerilik/aşırılık olmuş kimselere gönülden itaat etme.

29) "Hak [gerçek] RAB'binizdendir." de. Artık, kim tercih ederse inansın; kim tercih ederse gerçeği örtüp göz ardı etsin¹. Gerçekten biz çadırı-kenarı kendilerini kuşatan bir ateşi zalimler için hazırladık. Eğer, yağmur-yardım isterlerse, erimiş maden gibi yüzleri yakan bir suyla kendilerine yağmur-yardım verilir. Ne kötü içecektir! Ne kötü bir yaslanacak yerdir!

1: İradenin olduğuna en açık delil.

30) Gerçekten, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlar [bilsinler ki] kesinlikle biz, eylem bakımından güzellik-iyilik eden kimse[ler'in] ödülünü yok etmeyiz.

31) İşte onlara, alt taraflarından ırmaklar akan, içinde gümüşten ve altından süslenip güzelleşecekleri, ince kumaştan ve kalın kumaştan yeşil kıyafetler giyecekleri, içinde döşenmiş tahtlar üzerine kurulacak oldukları Adn cennetleri vardır. Ne güzel, eylem getirisidir! Ne güzel bir yaslanacak yerdir!

32) Onlara, örnek olarak iki adamı örneklendir: ikisinden birine, üzümünden iki cennet [bahçe] yaptık, O ikisini [iki bahçeyi] hurmalarla çevreledik ve ikisinin arasına ekin yaptık.

33) Her iki cennet [bahçe], kendi yiyeceğini verdi, ondan [yiyeceğinden] yana, hiçbir açıdan hiç zulüm etmedi [eksiltmedi]¹ ve aralarından bir ırmak fışkırttı.

1: (müfredat : ظلم)

34) Onun [o iki adamdan birinin] bir ürünü vardı. Dostuna, onunla kendisi sohbet halindeyken "Mal bakımından senden daha çoğum ve sayıca¹ daha üstünüm." dedi.

1: "Erkek çocuklar" kasıt edilmiş de olabilir. (zamaşşeri:keşşaf)

35-36) Kendi canına zalim bir halde cennetine [bahçesine] girip "Bunun [bu bahçenin] ebedi olarak dağılıp biteceğini düşünmüyorum ve saat'in (kıyametin) ayağa kalkacağını [gerçekleşeceğini] düşünmüyorum. Şayet, gerçekten RAB'bime iletilirsem, döndürülüş bakımından mutlaka bundan [bu bahçeden] daha iyisini (hayırlısını) bulurum" dedi.

37-41) kendisiyle sohbet etmekte olan dostu "Seni topraktan, sonra bir damladan(zigottan)¹ yaratan sonra seni bir adam olarak düzenleyene [RAB'bine] mi nankörlük ettin? Fakat O Allah benim RAB'bimdir ve RAB'bime kimseyi ortak kabul etmiyorum. Cennetine [bahçene] girdiğin zaman, "Maşallah [Allah'ın tercih etmesi]! Allah'tan başka asla kuvvet yoktur." demen gerekmez miydi? Eğer, mal ve evlat bakımından beni senden daha az görüyorsan, artık RAB'bimin bana senin cennetinden[bahçenden] daha iyisini (hayırlısını) vermesini, onun [senin bahçenin] üzerine gökten bir hesap (yazgı) göndermesini, böylece [bahçenin] kaygan-bitkisiz bir toprak halinde sabahlamasını ya da [bahçenin] suyu batmış bir halde sabahlamasını ardından onu istemeye (dahi) senin gücünün asla yetmemesini umarım." dedi.

1: Nahl 4. Ayetin dipnotuna bakınız.

42) Ürünü (afetle) kuşatıldı, [bahçesi] üzerine çatıları-çardakları çökmüş bir haldeyken onun içine [bahçesine] yaptığı harcamalar üzerine avuçlarını döndürüyor [pişmanlık duyuyor¹] ve "Keşke RAB'bime kimseyi hiç ortak kabul etmeseydim!" diyordu.

1: Pişmanlıktan kinaye bir ifadedir. (keşşaf sahibi)

43) Ona, Allah'tan beride kendisine yardım eden herhangi bir takım da olmadı, kendisi yardım bulan da değildi.

44) Orada(o noktada), velayet¹ Hak [gerçek] olan Allah'ındır. O, eylemin getirisi olarak en iyisidir (hayırlısıdır), sonuç bakımından da en iyisidir (hayırlısıdır).

1: Burası "velayet=ولاية" yardım etme ve veli edinme ; "vilayet=ولاية" mülk ve sultanlık manasına gelir. Bu ayet Her iki şekilde de okunmuştur.
(zamaşşeri:keşşaf, kurtubi)

45) Onlara dünya [ilk] hayatının örneğini ver: [ilk hayat], kendisini gökten indirdiğimiz bir su gibidir. Yerin [toprağın] bitkisi, kendisiyle [o suyla] karıştı. ardından [bitki], rüzgarın kendisini tozutup savurduğu bir çer-çöp olarak sabahladı. Allah, [en başından beri] her şeye iktidarlıdır.

46) Mal ve çocuklar dünya [ilk] hayatının süsüdür; Kalıcı olan düzgün [işler] ise, eylemin getirisi olarak RAB'binin katında daha iyidir (hayırlıdır) ve emel bakımından daha iyidir (hayırlıdır).

47) Dağları gezdireceğimiz¹, yeri [yeryüzünü] bariz [her şeyi ortada] olarak göreceğin ve onları sürüp toplayacağımız günü [an!] Artık onlardan hiçbir kimseyi geride bırakmayız..

1: "Gezdiririz" (نسير) ifadesi, meçhul formu ile "gezdirilir" (تسير) şeklinde de okunmuştur. (keşşaf sahibi, kurtubi) ayrıca "görürsün" (تري) ifadesi meçhul formu ile "görülür" (تري) şeklinde de okunmuştur. (keşşaf sahibi) benzeri birkaç okuyuş daha mevcuttur. (keşşaf sahibi, kurtubi)

48) Sıra halinde RAB'bine sunulduklar, "Elbetteki, sizi ilk defasında yarattığımız gibi, bize gelmiş [bulunuyorsunuz]. Aksine, sizin için söz verilmiş bir zamanı (kıyamet gününü) asla yapmayacağımızı iddia etmiştiniz." [denildi]¹

1: Hazf edilmiş [atılmış] bir (قيل لهم) yani "kendilerine...denildi" ifadesi vardır.

49) Kitap, (ortaya) koyuldu. Suçluları, onun [kitabın] içindekilerden endişeli bir halde ve "Vay halimize! Neyi var bu kitabın? Ne küçük, ne büyük [hiçbir şey] geride bırakmıyor. İllaki [hepsini] hesaplamış." derken görürsün. Eylemlerini hazır halde buldular. RAB'bin kimseye zulüm etmiyor.

50) Hani meleklere "Adem'e secde edin." demiştik, hemen secde ettiler. Ancak, cinlerden olan iblis [secde etmedi]. Ardından RAB'binin emri konusunda haddini aştı. Artık siz onu [şeytanı] ve onun soyunu mu benden beride veliler ediniyorsunuz? Hâlbuki onlar sizin için birer düşmandır. Zalimler için ne kötü bir değiştirme!

51) Onları; göklerin ve yerin [tüm evrenin] yaratılışına ve kendilerinin yaratılışına şahit etmedim. Yolu kaybettirenleri [en başından beri] sağ kol¹ [yardımcı] edinecek değildim.

1: Buradaki (عُضد) kelimesi, bilinen "kol" manasındadır, ancak "yardımcı" anlamında istiare edilir (müfredat :عُضد) Türkçede yardımcı kişiye "sağ kol" denildiği gibi...

52) "İddia ettiğiniz ortaklarıma seslenin." diyeceği günü [an]!¹ Hemen onları [ortak koştuklarını] çağırdılar, [ortak koştukları] kendilerine hiç cevap vermeyi dileyemediler. Aralarında bir helak olma yeri meydana getirdik.

1: "Gün" [يوم] kelimesi gizli bir "An, hatırla" [أذكر] emriyle mensuptur.

53) Suçlular ateşi gördüler. Kendilerinin ona düşecek olduklarını düşündüler ve ondan [ateşten] hiç geri çevirme yeri bulamadılar.

54) Elbetteki, bu kur'an'da her bir örnekten [bir kısmını] insanlar için halden hale çevirip açıkladık. İnsan [en başından beri] tartışmaya her şeyden daha çok [isteklidir].

55) Doğru yol rehberi kendilerine geldiği zaman, İnsanları inanmaktan ve RAB'lerinden bağışlanma istemekten ancak öncülerin-öncekilerin kanununun kendilerine gelmesini veya azabın açıkça¹ kendilerine gelmesini [beklemeleri] engelledi

1: Buradaki ifade (قَبْلًا), (قُبْلًا) ve (قَبْلًا) şeklinde de okunmuştur (Zamahşeri:keşşaf). Mealde (قَبْلًا) şeklinde olan okuma tercih edildi. Manası "açıkça, gözler önünde" demektir. (müfredat : قبل)

56) Gönderilenleri, ancak müjdeciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Gerçeği örtmüş olanlar, hakkı [gerçeği] onunla [yalanla] çürütmek için yalanla (hakka karşı) mücadele ediyorlar. Ayetlerimi ve uyarıldıkları [şeyi] bir maskara edindiler.

57) RAB'binin ayetleri ile öğüt alıp da ondan [ayetlerden] vazgeçmiş ve iki elinin önden hazırladığı [şeyleri] unutmuş kimselerden daha zalim kimdir? Gerçekten biz, onu anlarlar diye onların kalplerinin üzerine kalkanlar yaptık ve kulaklarının içine bir ağırlık-sağırılık yerleştirdik. Eğer onları doğru yol rehberine davet edersen o zaman ebediyen asla doğru yol bulamazlar.

58) Halbuki RAB'bin çok bağışlayandır, rahmetin sahibidir. Şayet, onları elde ettikleri [şeyler] sebebiyle yakalıyor olsaydı, azabı mutlaka onlar için acele ettirirdi. Hayır! Onlar için söz verilmiş bir zaman vardır, ondan [Allah'tan] beride kaçıp sığınacak yer asla bulamayacaklar.

59) İşte bu, kendilerini zulmettikleri zaman helak etmiş olduğumuz kentlerdir. Helak olma zamanları için, söz verilmiş bir zaman seçtik.

60) Bir vakit Musa, gencine "İki büyük suyun toplanma yerine ulaşıncaya kadar durmayacağım hatta sonsuza dek hareket edeceğim." demişti.

61) İki [Musa ve genci] iki denizin toplanma yerine ulaştıklarında, balıklarını ikisi de unuttu. [Balık], suyun içinde aşağı tarafa kendi yolunu tuttu.

62) Geçip gittiklerinde Musa, gencine "kahvaltımızı getir, Elbetteki seferimizden (dolayı) bu yorgunlukla karşılaşmış [bulunuyoruz]." dedi

63) [Genci] "Gördün mü [şu işi]? Kayaya sığındığımız vakit gerçekten ben balığı unuttum. Bana, şeytandan başkası onu yani onu hatırlamamı/anmamı unutturmadı. [Balık] denizde şaşılacak bir halde kendi yolunu edindi" dedi.

64) [Musa] "İşte bu, aradığımızdı." dedi. Hemen izlerini sürerek geriye döndüler.

65) Ardından o ikisi, kullarımızdan olan, kendisine katımızdan bir rahmet verdiğimiz ve tarafımızdan bir bilgi öğrettiğimiz bir kul buldular.

66) Musa ona "Doğruluk-olgunluk açısından, sana öğretilen[şeyler]den bana öğretmen üzerine sana uyabilir miyim?" dedi.

67-68) [O kişi] "Gerçekten sen, benimle birlikte herhangi bir sabra asla güç yetiremeyeceksin." dedi. "Haber bakımından kendisini hiç kuşatmadığın (bilmediğin) [bir şey] üzerine nasıl sabredebilirsin?"

69) [Musa] "İnşallah [Allah tercih ederse], beni sabırlı olarak bulacaksın. İş açısından, sana isyan etmem" dedi.

70) [o kişi] "Eğer bana uyacaksan [bil ki] herhangi bir şey hakkında, ben ondan bir hatırlatma olarak sana bahsedene kadar bana sorma" dedi.

71) İkisi [Musa ve o kişi] hemen [yola] koyuldular. Sonunda gemiye bindikleri zaman, [o kişi] onu [gemiye] bozdu. [Musa] "Onun [geminin] halkını boğmak için mi onu [gemiye] bozdun? Yemin olsun sen istenmeyen bir şey [meydana] getirmişsin." dedi.

72) [O kişi] "Ben "Gerçekten sen, benimle birlikte herhangi bir sabra asla güç yetiremeyeceksin." demedim mi hiç?" dedi.

73) [Musa] "Unutmam sebebiyle beni (sorumlu) tutma. İşimden [dolayı] beni zora sokma." dedi.

74) İkiisi hemen [yola] koyuldular. Sonunda bir ođlanla¹ karşılaştıklarında [o kişi] onu [o oğlanı] öldürdü. [Musa] "Herhangi bir cana karşılık olmaksızın temiz bir canı mı öldürdün? Yemin olsun tanınmayan bir şey [meydana] getirmişsin." dedi.

1: Bu kelime yetişkin erkek için de kullanılabilir. Örneğin "İhtiyarın görüşü, gencin (*) şahit oluşundan daha hayırlıdır "[رأى الشيخ خير من مشهد الغلام] denilmiştir. (Fahredden Razi) burada görüleceği üzere, ihtiyarın zıddı olarak kullanılmıştır. (Fahredden Razi)

75) [O kişi] "Ben "Gerçekten sen, benimle birlikte herhangi bir sabra asla güç yetiremeyeceksin." demedim mi hiç?" dedi.

76) [Musa] "Eğer, bundan sonra herhangi bir şey hakkında sana sorarsam bana dostluk etme. Elbetteki, benim tarafımdan sana bir özür ulaşmış [bulunuyor]." dedi.

77) İkiisi [yola] koyuldular. Sonunda, halkından yemek istedikleri, [halkın da] kendilerini konuklamaya şiddetle karşı çıkmış olduğu bir kent halkına geldikleri zaman devrilmeyi isteyen [devrilmeye ramak kalan] bir yüksek duvar buldular. [o kişi] onu [duvarı] doğrulttu/ayağa kaldırdı. [Musa] "şayet tercih etseydin, mutlaka ona karşı bir ücret alırdın." dedi.

78) [O kişi] "Bu, benimle senin arandaki ayrılıştır. Kendileri üzerine hiç sabır etmeye güç yetiremediğin [şeylerin] yorumunu sana haber vereceğim." dedi.

79) Gemiye gelince: O, denizde çalışan yoksullara ait idi. Onu, kusurlu yapmayı istedim, gerilerinde [düzgün/sağlam]¹ tüm gemileri gasp ederek alan bir kral vardı.

1: Ubey b. K'ab kıraat'inde bu ayet (كل سفينة صالحة) şeklindedir (Zamahşeri:keşşaf), mevcut kıraat'te buradaki (صالحة) ifadesi gizlenmiştir. Çünkü "onu kusurlu yapmayı istedim" ifadesi buna işaret ediyor.

80) Oğlana gelince: Onun anne-babası inançlı iki kişiydi. Ardından onları baskı yaparak taşkınlığa ve küfre [gerçeği örtmeye] zorlamasından çekindik.¹

1: Bu kelimenin "bildik" yerine kullanıldığı da söylenmiştir (Zamahşeri:keşşaf)

Allah'ın kanunu gereğince, terör çıkarmaya çalışmayan, savaş açmayan, herhangi bir insanı öldürmeyen birinin öldürülmesi haramdır. (İsra 33, maide 32, bakara 190-194) ancak bu oğlanın, anne-babasını taşkınlık yaparak insanlara zarar vermeye ve küfre zorlayacak olduğu bilindiği için daha az zararlı olan bir eylem, daha çok zararlı olan bir duruma karşı tercih edilmiştir. Örneğin önceki ayetlerde de gemiyi delmesinin hikmetini anlatmaktadır. Normalde bir insanın malına zarar vermek günahdır, ancak daha büyük bir tehlikeden korumak için daha küçük bir günah tercih edilmiştir. Bu ayetlerden "İki günah arasında tercih yapma zorunluluğu varsa, daha büyük bir günahın/kötülüğün engellenmesi için daha küçük bir günah tercih edilebilir" hükmü çıkmaktadır.

81) "Ardından (manen) temizlik bakımından ondan [öldürülen oğlandan] daha iyisini (hayırlısını) ve rahmet bakımından daha yakınına RAB'lerinin o ikisi için değiştirmesini istedik."

1: Burası şeddeyle (بيدلهما) şeklinde de okunmuştur (zamahşeri:keşşaf) mevcut kıraat'te if'al formundan; verdiğimiz kıraat'te ise tef'il formundan geliyor. İki formun da verdiği anlam aynıdır.

82) "Yüksek duvara gelince: O, şehirdeki iki yetim oğlana aitti. Onun altında o ikisine ait bir hazine vardır ve o ikisinin babası düzgün-iyi biriydi. RAB'bin o ikisinin [iki oğlanın] şiddetine (olgunluk çağına) ulaşmalarını ve RAB'binden bir rahmet olarak hazinelerini çıkarmaya çalışmalarını istedi. Ben, onu kendi işim olarak yapmadım. İşte bunlar, kendileri üzerine hiç sabra güç yetiremediğin [şeylerin] yorumudur." [dedi].

83) Sana Zülkarneyn'den(iki nesil sahibinden)¹ soruyorlar. "Size karşı ondan yana bir hatırlatma okuyacağım." de.

1: "Zülkarneyn=ذو القرنين" özel isimdir. (müfredat : قرن) bu adı almasının sebebi hakkında ve bu kişinin kim olduğu hakkında pek çok görüş vardır. (bkz: mevduci, kadı beydavi, zamahşeri:keşşaf) onun zamanında iki nesil geçtiği için bu adı aldığı da söylenmiştir. O iki neslin, Türkler ve rumlar olduğu da bildirilmiştir (zamahşeri:keşşaf) bu kişinin peygamber olduğu da söylenmiştir. (Fahredden Razi) bu bilgilere göre, bu kişi Türklere gelmiş bir peygamber olabilir.

84) Gerçekten biz, onu yerde [dünyada] yerleştirdik ve ona her şeyden bir sebep[vasıta/araç]¹ verdik.

1: Kendisiyle bir şeye ulaşılan her şeye, araca, alete, bilgiye "sebeb =سبب" denilir. (zamahşeri:keşşaf, kurtubi, müfredat : سبب)

85) bir sebebe [vasıtaya/araca] uydu.

86) Sonunda güneşin batış zamanına¹ ulaştığı zaman, onu karanlık sıcak bir çamurlu gözün (deliğin)² içine batıyor olarak³ buldu⁴ [gördü]⁵. Bir de yanında bir halk buldu. "Ey Zülkarneyn(iki nesil sahibi)! Azap etmekte de serbestsin; onların içinde güzellikle tutmakta da serbestsin" dedik.

1: "Magrib=مغرب" mimli mastar, ismi zaman ve ismi mekan olarak üç şekilde de anlaşılabilir. Çünkü bu üçünün de kalıbı aynıdır. Yani bu ifade "Güneşin batışına",

"güneşin batma zamanına" ve "güneşin batma yerine" olarak üç farklı şekillerde anlaşılabilir.

Bu ifade şu şekillerde anlaşılabilir:

1- Buradan kasıt edilenin kara delik olduğu söylenmiştir. Buna göre, Zülkarneyn bir sebep [araç] ile göğe çıkmış ve kara deliğe doğru gitmiştir. (İskender türe, Zülkarneyn kitabı) ayetin devamında "denize batarken" demek yerine "Bir göze batarken" demesi bu yorumu bir nevi destekler. Ayrıca "sebep" kelimesi, kur'an'da genellikle göğe çıkışla ilgili kullanılmıştır. Kontrol ediniz: mümin 36-37, sad 10,

2- "Batışına" diye meal ettiğimiz "mağrib" ifadesi, bir bölgenin adıdır. (Wikipedia) buna göre Zülkarneyn "Güneşin battığı yer" adı verilen bir bölgeye gitmiş olmalıdır. Batı bölgesinde bir okyanusa ulaştığı, okyanusta da öyle bir manzarayla karşılaştığı da söylenmiştir (İbni kesir, Fahreddin Razi) ki, ayetin devamında "buldu (وجد)" ifadesi de bunu destekler.

3- Şu yazıda çok daha detaylı bir açıklama mevcuttur:

<https://www.bilimveyaratilisagaci.com/2018/10/67-zulkarneyn-ve-gunesin-pinarda-batmasi-2/>

2: "Ayn=عين" göz organıdır. (müfredat : عين) istiare yoluyla pınara, su fışkıran kanala da tıpkı göze benzediği için "göz" denilmiştir. Kasıt edilen, kara delik gibi başka bir şey de olabilir. Çünkü insan gözüyle bakıldığı zaman karanlık bir göze benzemektedir. Kur'an burada (بحر) demiş olsaydı, dünyadaki bir pınar veya deniz olduğu konusunda itiraz etme hakkımız olamazdı.

3: Bu ifadeden, "güneş bir şeye gerçek anlamda batıyor" sonucu çıkmak zorunda değildir. Çünkü gerçek anlamda "suya batma" ifadesi için (غرق) kelimesi kullanılır. (müfredat : غرق) illaki de çıkacak olursa, ilk dipnotta bahsedilen "Güneşin kara deliğe batması" şeklinde olan yorum mümkündür. Kur'an, gelecekte olacak bir

şeyi pek çok ayette geçmiş zaman formu ile anlatmıştır. Bu ayette, geleceği bu şekilde geçmiş zaman formu ile anlatmış olabilir.

4: Buradaki (وجد) ["buldu"] fiili, olayın Zülkarneyn'in gözünden anlatıldığını gösteriyor. Bunun yerine cümle (كنت تغرب) yani "[ulaştığı zaman,] güneş batıyordu" şeklinde olsaydı, olay insan gözüyle değil; gerçek anlamda anlatılıyor olurdu.

5: Bu ve 90. ayetten güneşin dünyada bir pınara battığı, Zülkarneyn'in de bu pınara yani güneşin battığı noktaya ulaştığı, buradan da kur'an'a göre dünyanın düz sanıldığı iddia edilmiştir. Ancak kelime ayrımlarına dikkat edilirse bu ayetten dünyanın düz olduğu sonucuna ulaşılamayacağını anlayabiliriz.

Ayetteki "güneşin doğduğu yere" ve "güneşin battığı yere" şeklinde meal edilen "magribeş-şemsi=مغرب الشمس" ve "matliaş-şemsi=مطلع الشمس" ifadeleri ismi mekan olabildiği gibi ismi zaman ve mastar da olabilir. Çünkü arapçada ismi zaman, ismi mekan ve mastar aynı kalıptan yani "mefil=مفعول" kalıbından ifade edilir. Ayetteki de bu kalıptır. Dolayısıyla bu iki ifadeye şu üç anlam da verilebilir:

- 1- Doğduğu zamana, battığı zamana, (ismi zaman)
- 2- Doğduğu yere, battığı yere, (ismi mekan)
- 3- Doğmasına, batmasına, (mastar)

Genel çeviriler ismi mekan kabul ederek çeviri yapmıştır. Oysaki mastar kabul ederek de çeviri yapılabilir - ki, "aklın yolu kur'an meali"nde böyle çeviri yapıldı -. Anlam şu olur: "Sonunda güneşin batışına ulaştığı zaman, " zaten "ulaştı" manasında olan "belega=بلغ" fiili her zaman için bir şeye giderek ulaşmak manasında değildir. Bir süre sonuna ulaşmak manasında da kullanılır. Örneğin bakara suresinin 231. Ayetinde bu fiil kadınların iddet süresinin sonuna ulaşması manasında kullanılmıştır.

Ayetin özellikle de "Kara bir balçığa batarken buldu" ifadesi kafa karıştırmıştır. Oysa ki kelime ayrımına dikkat edilirse ayetten güneşin gerçekten bir yere battığı sonucu çıkmamaktadır. Çünkü suya gerçek anlamda batma manasında "garake=غرق" fiili kullanılır (müfredat: غرق) Gerçek anlamda bir şeyin ortaya çıkması ve doğması manasında ise "vulide=ولد" ve "bereze=برز" fiilleri kullanılır (müfredat: ولد & برز) ayette ise günlük hayatta kullandığımız "güneş doğdu, güneş battı" manasında olan "talea=طلع" ve "grabe=غرب" fiillerinin mastarları kullanılmıştır. Tabiki bu kelimelerle bizler de güneşin gerçek anlamda doğup battığını kast etmeyiz. Arapçada da böyle. Ayette de olay Zülkarneyn'in gözünden anlatılmaktadır. Bundan dolayı "buldu" [وجد] denilmiştir. Eğer "kanet tagrubu=تغرب" yazsaydı, Zülkarneyn'in gözünden değil gerçek anlamda bir anlatım olurdu, anlamı da "Zülkarneyn oraya ulaştığında güneş batıyordu." olurdu. Kur'an'ın tüm bu ifadelerini göz ardı etsek bile mantıksal olarak o dönemde yaşayan sıradan bir insan bile güneşin gerçekten bir yere batmadığını biliyordu. Çünkü o dönemde kabul gören düz dünya modelinde güneş herhangi bir yere batmaz, sadece gözden kaybolurdu.

87) [Zülkarneyn] "Zulüm eden kimseye gelince: ona yakında azap edeceğiz, sonra RAB'bine geri döndürülür, [RAB'b] ona görülmemiş/tanınmamış bir azap olarak azap eder." dedi.

88) "İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş kimseye gelince: bir karşılık olarak kendisine en güzeli vardır. Bir de ona emrimizden bir kolay olanı söyleyeceğiz."

89) Sonra (yine) bir sebebe [vasıtaya/araca] uydu.

90) Sonunda güneşin karşıya çıkış (doğuş) zamanına¹ ulaştığı zaman, kendilerine ondan beride hiçbir siper² yapmadığımız bir milletine üzerine onu [güneşi] dikilirken (doğarken) buldu.

1: "Matlia=مطلع" kelimesi karşısına dikilme manasındadır. Yine "mefil=مفعل" yani ismi zaman, ismi mekan ve mastar kabul edilebilir.

Mesela (طلع علينا فلان واطلع) denilir (müfredat : طلع) ki "falanca aniden karşımıza çıktı.." manasındadır. Kasas 38. Ayette "Belki, Musa'nın tanrısın(ın karşısına) çıkarım" manasında bu fiil kullanılır. Olay, yine Zülkarneyn'in gözünden anlatıldığı için, Güneşin doğuşu, sanki insanların karşısına aniden çıkmaya benzetilmiştir. Ayetteki (وجد) fiili, olayın Zülkarneyn'in gözünden anlatıldığını ispatlıyor. Kastedilen, Güneşin ışığı da olabilir. Çünkü (شمس) Güneşin ışığı için de kullanılır. (müfredat : شمس)

2: Binalar veya kıyafetler manasındadır. (Zamahşeri:keşşaf) güneş ışığından koruyacak herhangi bir şeyi kastetmiş de olabilir.

91) İşte bunun gibi, onun tarafında bulunanları haber bakımından kuşatmıştık.

92) Sonra bir sebebe [vasıtaya/araca] uydu.

93) Sonunda iki setin (dağın) arasına ulaştığı zaman, o ikisinden [iki setten] beride, neredeyse hiçbir sözü anlamayan bir millet buldu.

94) [Millet] "Ey Zülkarneyn (iki nesil sahibi)! Gerçekten, yecüc ve mecüc yerde [bölgede] bozgunculardır. Artık, bizimle onların arasına bir set yapman üzerine sana bir haraç ayarlayalım mı?" dediler.

95) [Zülkarneyn] "RAB'bimin beni içine yerleştirdiği daha iyidir (hayırlıdır). Artık, bana bir kuvvetle destek olun ki sizinle onların arasına bir sağlam duvar yapayım" dedi.

96) "Bana demirin kütlelerini getirin" [dedi]. Sonunda iki yüksek yapıyı¹ eşitlediği zaman "üfleyin/körükleyin" dedi. Nihayet, onu bir ateş haline getirince, "Bana getirin, onun üzerine eritilmiş bakır dökeyim." dedi.

1: "Sadef=صدف" Yüksek yapıya da denilir. (kurtubi : ويقال للبناء المرتفع صدف)

97) Artık Onun üzerine çıkmaya güçleri yetmedi ve ona bir delik açmaya güçleri yetmedi.

98) [Zülkarneyn] "Bu, RAB'bimden bir rahmettir. RAB'bimin söz verdiği vakti geldiği zaman onu [kuvvetli engeli] paramparça yapar. RAB'bimin verdiği sözü [en başından beri] gerçektir." dedi

99) O gün, onları birbirlerinin içine dalgalanır bir halde terk ettik. Sur'un içine üflendi, ardından onları tamamen topladık.

100) Kâfirler [gerçeği örtenler] için o gün cehennemi açıkça sunduk.

101) [Kâfirler] ki, onların gözleri benim hatırlatmamdan yana bir kapak [cehalet]¹ içindeydi ve işitmeye güçleri yetmezdi.

1: "Git'a=غطا" herhangi bir şeyin üstünü kapayan tabakaya denilir. Cehalet manasında da istiare edilir (müfredat : غطا)

102) Gerçeği örtmüş olanlar, benden beride veliler edineceklerini mi sandılar? Gerçekten biz, cehennemi kafirler [gerçeği örtenler] için bir ağırlama olarak hazırladık.

103) "Eylemler bakımından en çok kaybedenleri size haber verelim mi?" de.

104) "[Onlar] dünya [ilk] hayatında gayretleri kaybolup gitmiş olanlardır. Hâlbuki kendileri tasarlama bakımından güzellik yaptıklarını sanıyorlar."

105) İşte bunlar, RAB'lerinin ayetlerini [mucizelerini] ve onunla [Rab karşılaşma[nın hak olduğu gerçeğini] örtmüş olanlardır. Artık, onların eylemleri boşa gitti. Artık, kıyamet gününde onlara herhangi bir ağırlık kurmayacağız [değer vermeyeceğiz]¹.

1: "Yanımızda onların hiçbir değeri yoktur" anlamındadır (zamaşeri:keşşaf, Fahreddin Razi) "terazi kurmayacağız" manasında olduğu da söylenmiştir ancak bu anlam daha uygundur.

106) İşte bu cehennem onların gerçeği örtüp göz ardı etmiş olmaları, ayetlerimi [işaretlerimi] ve elçilerimi bir maskara edinmeleri sebebiyle karşılığıdır.

107-108) Gerçekten, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara [gelince] bir ağırlama olarak, içinde kalıcı oldukları ve kendisinden ayrılmayı/değişmeyi aramayacakları Firdevs cennetleri onların olmuştur.

109) "RAB'bimin kelimeleri için deniz, bir mürekkep olsaydı, onun [denizin] misli de destek olarak getirseydik bile, RAB'bimin kelimelerinin tükenmesinden önce mutlaka deniz tükenirdi." de.

110) "Ben, sadece sizin örneğinizde bir beşerim. Bana, Tanrınızın sadece bir tek Tanrı olduğu vahyediliyor." de. Artık, kim RAB'binin kavuşmasını [RAB'biyle karşılaşmayı] ummaktaysa olabildiğince düzgün-iyi eylemde bulunsun ve RAB'bine [olan] kulluğa kimseyi ortak etmesin.

MERYEM (19)

1) Kef, He, Ye, Ayn, sad.

2) [Bu]¹, RAB'binin rahmetinin kulu Zekeriya'yı anmasıdır.

1: "Zikru=ذِكْرُ" kelimesi, hazf edilmiş bir müpteda olan (هَذَا) zamirinin haberidir.
(Müşkül i'rab-ul kur'an)

3) Hani o, RAB'bine gizli bir sesleniş olarak seslenmişti

4) "RAB'bim! Gerçekten benden kemik gevşedi [zayıfladı] ve baş,¹ ihtiyar olarak tutuştu [saçım ağardı]. Sana duada hiç mutsuz olmadım RAB'bim!" dedi.

1: "Ra'siy=رَأْسِي" yani "benim başım" anlamındadır. Muzafun ileyh hazf edilmiş, muzaf bundan bedel olarak harfi tarif almıştır. "er-ra's=الرأس" kelimesinin başındaki "el=ال" takısı muzafun ileyh'ten bedeldir.

5-6) "Gerçekten ben, benim arkamdan yerime geçecek yakınlarımdan korktum. Hanımım kısırdı. Artık, bana mirasçı olan ve Yakup ailesinden mirasçı olan bir veliyi bana bağışla, onu razı olarak yap RAB'bim!"

7) Ey Zekeriya! Gerçekten biz, daha önce kendisine hiçbir adaş/denk¹ yapmadığımız, ismi Yahya olan bir oğlan çocuğunu sana müjdeliyoruz.

1: "Semiyye=سَمِيَا" ifadesi adaş manasında da olabilir, benzer manasında da olabilir. (zamaşşeri:keşşaf)

8) [Zekeriya] "RAB'bim! Hanımım kısır olduğu halde ve ben son derece büyüklüğe [yaşlılığa] ulaştığım halde benim bir oğlum nasıl olabilir?" dedi.

9) "İşte bunun gibidir. RAB'bin dedi ki: "O, bana oldukça kolaydır. Oysaki ben seni daha önceden yaratmıştım ve sen hiçbir şey değildin."

10) [Zekeriya] "RAB'bim! Benim için bir ayet [işaret] yap." dedi. [RAB'bin] "senin ayetin [işaretin] denk-sağlam¹ olduğun halde üç gece insanlarla konuşmamandır." dedi.

1: "Seviyyen=سويا" Zekeriya'nın sıfatıdır. Çeviri buna göre yapıldı.

"Üç gece"nin sıfatı olduğu da söylenmiştir. (Fahredden Razi) buna göre "... üç tam/eşit gece, insanlarla konuşmamandır" şeklinde çeviri yapılabilir.

11) [Zekeriya] tapınağın ön tarafından milletin karşısına çıkıp, "Sabah ve akşam, tenzih edin." diye onlara vahiy etti.

12-15) "Ey Yahya! Kitabı bir kuvvetle tut." [dedik]¹. Ona, çocukken hikmet² [akılla gerçeği tespit etme kabiliyeti], tarafımızdan bir sevecenlik ve bir arınmışlık verdik. O, korunup sakınan (takvalı) ve anne-babasına iyilik eden [biri] idi. Hiç zorba olmamıştı, isyankar da [olmamıştı]. Doğduğu gün, öleceği gün ve canlı olarak yeniden dirileceği gün onun üzerinde bir esenlik vardır.

1: "Dedik" [قلنا] sözü hazf edilmiştir.

2: "Hukm=الحكم" burada "hikmet" manasındadır. Hikmet ise akılla gerçeği tespit etmektir. Bunun "Kitabı anlamak ve dinde derin kavrayış sahibi olmak" manasında olduğu da söylenmiştir. (keşşaf sahibi müfredat : حکم)

16) Kitapta Meryem'i an! Hani ailesinden [ayrılıp] doğuda bir yere çekilmişti.

17) Onlardan beride bir örtü edinmişti. Derken, ruhumuzu ona gönderdik. [Ruhumuz] onun için, düzgün bir beşer kılığına girdi.

18) [Meryem] "Korunup sakınan biriysen gerçekten ben, senden Rahman'a sığınıyorum.
" dedi.

19) [Ruhumuz] "Ben sana arınmış bir oğlan çocuğu bağışlayayım diye, sadece RAB'binin (sana gönderdiği) bir Elçiyim." dedi.

20) [Meryem] "Benim bir oğlan çocuğum nasıl olabilir ki? Bana herhangi bir beşer temas etmedi ve ben hiç taşkın-iffetsiz olmadım." dedi.

21) [Ruhumuz] "İşte bunun gibidir. RAB'bin dedi ki: "O, bana oldukça kolaydır. Onu insanlar için bir ayet [mucize] ve bizden bir rahmet yapalım diye [böyle yaptık]" dedi. Emir, tamamlanmış oldu." dedi.

1: Ayetteki (ولنجعله) ifadesindeki (و) harfi, hafz edilmiş [atılmış] bir ifade olduğunu gösteriyor. Bir görüşe göre bu ifade (ولنجعله للناس فعلنا ذلك) takdirindedir. (keşşaf sahibi) çeviri buna göre yapıldı.

22) Ardından, [Meryem] onu yükledi [hamile kaldı]. Onunla, uzak bir yere çekildi.

23) Derken, doğum sancısı onu Hurmanın dalına sürükledi, "Ne olurdu bana! Keşke bundan önce ölseymdim ve iyice unutulmuş olsaydım!" dedi.

24-26) Alt tarafından ona "Üzülme! RAB'bin, alt tarafından bir akar su¹ yapmıştır. Hurmanın dalını kendine doğru silkele ki üzerine yaş taze hurma düşsün. Artık ye, iç ve gözün aydın olsun. Eğer, beşer olanlardan birini görürsen, "Ben, Rahman'a bir oruç adadım. Artık, bugün insan cinsiyle asla konuşmayacağım." de" diye seslendi.

1: Doğum olayını gerçekleştirecek kadının batın bölgesinin suya batırılması, takibinde ise doğum evrelerinden ilkinin veya tümünün suyun altında gerçekleştirilmesi oldukça uzun bir geçmişe sahiptir. Bu uygulamanın en temel nedeni ise doğum yapan kadının daha rahat

hareket etmesi ve ağrının hafiflemesi olarak saptanmıştır (Garland & Jones, 2000; Toker & Ovalı Uran, 2015). Literatüre geçen araştırmalara dayanarak suda doğum olayının, perine bölgesinin esnekliğini arttırmak, perineal travmaları ortadan kaldırmak veya şiddetini önemli ölçüde azaltmak gibi, doğum eyleminde annenin hissettiği ağrı ve rahatsızlığın en büyük sebepleri üzerinde önemli etkilere sahip olduğu kanıtlanmıştır (Maude & Foureur, 2007; Cluett & Burns, 2009; Mollamahmutoğlu vd., 2012).

27-28) [Meryem] onu taşıyarak halkına getirdi. [halkı] "Ey Meryem! Gerçekten sen büyük/acayip bir şey [meydana] getirmişsin" dediler. "Ey Harun'un(dinde) kardeşi! Senin baban kötü biri değildi ve annen taşkın-iffetsiz değildi."

1: "Kardeş" ifadesi, kur'an'da ve Arapça metinlerde sadece "aynı anneden ve babadan olma kardeş" manasıyla sınırlı değildir. Örneğin kur'an'da "kardeş ayet[mucize]" (zuhruf 48) denilir. Hâlbuki ayetler [mucizeler] gerçek anlamda kardeş değildir. "Semud [halkına] kardeşleri Salih'i [gönderdik]" (araf 73) denilir, Halbuki Salih, o halkın tamamına kardeş değildir. Sadece aynı halkta bulunmaktadır. "İnançlılar, sadece kardeşirler" (Hucurat 10)

Peygambere isnat edilen bir sözde şöyle denir:

"...رحم الله أخي لوطا لقد كان يأوي إلى ركن شديد".

Allah, kardeşim Lut'a rahmet etsin. Elbetteki kendisi güçlü bir dayanağa sığınmakta idi..." (Duru-l mensur, Hud 78-80)

Dikkat edilirse, peygamberimiz, Lut peygamberden "kardeşim (أخي)" diye bahsetmektedir. Bu da "kardeş" kelimesinin, sadece "aynı atadan olma kardeş" manasıyla sınırlı olmadığına delilidir.

İlgili ayet "dinde kardeşir" manasında açıklanmıştır. (müfredat : أخ veya اخو) çünkü Musa'nın kardeşi olan Harun ile, isa'nın annesi olan Meryem aynı zamanda yaşamadı.

Farklı açıklamalar da yapılmıştır.

- "Meryem'in, Harun adında bir kardeşi vardır"
- "Harun adında, Salih bir kimse vardı, ona benzetilerek 'sen gözümüzde Harun gibiydin' demişlerdir". Bu da ilk yaptığımız açıklamaya çok yakındır.

Bazıları da Meryem'in, Harun soyundan geldiğini söyler. Bu tıpkı Arap soyundan olan birine "Ey Arapların kardeşi" demek gibidir. (Zamahşeri:keşşaf, kurtubi, Fahreddin Razi, duru-l mensur)

29) [Meryem] ona [çocuğa] işaret etti. [Milleti] "Beşikte çocuk olarak bulunan kimseyle nasıl konuşalım?" dedi.

30-33) [Çocuk] "kesinlikle Ben, Allah'ın kuluyum. Bana kitabı verdi¹, beni bir nebi yaptı, nerede olursam olayım beni mübarek [ilahi bereket kaynağı] yaptı, canlı olduğum sürece, yönelişi(namazı) ve zekatı bana vasiyet/emir etti. Beni anneme iyilik eden [biri yaptı], beni hiç zorba yapmadı, mutsuz da [yapmadı]. Doğduğum gün, öleceğim gün ve canlı olarak yeniden dirileceğim gün üzerimde bir esenlik vardır." dedi.

1: İsa peygamber, kendisinin ileride kesinlikle kitabı (incili) alacağını ve peygamber olacağını bildiği için geçmiş zaman formu ile "verdi..yaptı.." demiştir. Kur'an, olayların kesinlikle olacağını vurgulamak için çoğu yerde geçmiş zaman formu ile olayları anlatır. (39:68; 75:8,9; 25:30; 7:44-48; 6:128; 20:125,126; 23:112-114)

İsa peygamberin, çocukken peygamber olmayıp sonradan peygamber olduğunu düşünenler dediğim şekilde açıklamıştır, bazıları da onun çocukken peygamber olduğunu söylemiştir. (zamahşeri: keşşaf, kadı beydavi)

34) İşte bu Meryem'in oğlu İsa'dır. Hakkında şüpheli bir halde tartışmakta oldukları Hakkın sözüdür.

35) Allah için, herhangi bir çocuk edinmek olamaz! Ne münasebet! Herhangi bir işi tamamladığı¹ zaman ona sadece "ol" der, [o da] hemen olur.

1: "Kada=قضي" fiili, "tamamladı" mânâsına gelir. Örneğin biri ölünce ömrünün tamamlanması sebebiyle de bu fiil kullanılır (müfredat : قضي Fahreddin Razi, bakara 117)

36) Gerçekten Allah, RAB'bimdir ve RAB'binizdir. Artık ona kulluk edin. Bu, en doğruya ileten sapasağlam yoldur.

37) Onların aralarından partiler ayrılığa düştü. Çok büyük bir günün şahit oluşundan dolayı kafirler [gerçeği örtenler] için yazıklar olsun!

38) Bize geldikleri gün, onlar ne acayip işittiler! [ne acayip] gördüler! Fakat zalimler bugün apaçık bir kayboluşun içindedir.

39) Onları pişmanlığın günüyle uyar: o vakit onlar bir habersizlik içindeyken ve onlar inanamıyorlarken iş tamamlanmıştır.

40) Gerçekten biz, yere [dünyaya] ve onun üzerinde bulunan kimselere mirasçı oluruz. Sadece bize geri dönerler.

41-42) Kitapta İbrahim'i an. Gerçekten o, çokça doğru söyleyendi, bir nebiydi. Hani babasına "Ey babacığım! İştirmeyen, görmeyen ve sana hiçbir açıdan yarar sağlamayan [şeylere] neden kulluk ediyorsun?" demişti.

43-45) "Ey babacığım! Sana hiç gelmemiş bir bilgiden (bir pay) gerçekten bana gelmiştir. Artık bana uy, sana eşit bir doğru yolu göstereyim. Ey babacığım! Şeytana kulluk etme. Gerçekten şeytan, Rahman'a bir isyankar olmuştu. Ey babacığım!

Gerçekten ben, Rahman'dan bir azab sana temas eder de şeytana bir veli olursun diye korkuyorum" [dedi].

46) [babası] "Tanrılarımdan yüz mü çevireceksin ey İbrahim? Eğer [yüz çevirmeye] son vermezsen, mutlaka seni taşlarım! Uzun bir süre benden uzak kal." dedi.

47-48) [İbrahim] "Esenlik üzerine olsun. RAB'bimden senin için bağışlanma isteyeceğim. Gerçekten o, bana çok lütufkardı. " dedi. "Sizden ve sizin Allah'tan beride dua ettiğiniz[şeyler]den kaçınıyorum. RAB'bime dua ediyorum, RAB'bimin duasında mutsuz olmamayı dilerim."

49) [İbrahim] onlardan ve onların Allah'tan beride dua ettikleri[şeyler]den kaçındığında, ona İshak'ı ve Yakub'u bağışladık. Her birini nebi yaptık.

50) Onlara Rahmetimizden bağışladık ve onlara çok yüce bir doğruluk dili yaptık.

51) Kitapta Musa'yı an. Gerçekten o, kendisini [Allah'a] adamıştı¹ ve nebi olan bir elçiydi.

1: Bu ifade "muhlis=مخلص" olarak da okumuştur (verş mushafı, Fahreddin Razi).
bu tercih edildi.

52) Ona, sağ taraf olan Tur'un yanından seslendik ve onu gizli konuşmaya yaklaştırdık.

53) Rahmetimizden [dolayı] ona bir nebi olarak kardeşi Harun'u bağışladık.

54) Kitapta İsmail'i an. Gerçekten o, verilmiş söze sadık olandı ve nebi olan bir elçiydi.

55) Ailesine[halkına] yönelişi (namazı) ve zekatı emir etmekteydi ve RAB'binin katında razı olunmuştu.

56) Kitapta İdris'i an. Gerçekten o, çokça doğru söyleyen bir nebiydi.

57) Onu yüce bir mekana yükselttik.

58) İşte bunlar, nebiler'den, Adem'in soyundan, Nuh ile birlikte taşıdığımız kimselerden, İbrahim'in, İsrail'in soyundan, kendilerine yol gösterdiğimiz ve seçtiğimiz kimselerden Allah'ın kendilerine iyilik ettiği [kişilerdir]. Kendilerine rahman'ın ayetleri okunduğu zaman, secde halinde ve ağlayarak (duaya) kapadılar.

59) Onların ardından yönelişi (dini) yok etmiş ve arzularına uymuş değersiz bir nesil [onların] yerine geçti. İleride, bozuk inanc[ın sonucuyla]¹ karşılaşacaklar.

1: "Gavy= غوي" bozuk inançtır. İlgili ayet çeviride yazıldığı şekilde de yorumlanmıştır. (müfredat : غوي, zamahşeri:keşşaf)

60-61) Ancak kim[ler] Tevbe etti, inandı ve düzgün/iyi eylemlerde bulduysa, o[nlar] müstesna. İşte bunlar, cennete yani Rahman'ın Gayb'da¹ [yalnızlıkta] kulluk edenlerine söz verdiği Adn cennetlerine girerler ve hiçbir açıdan zulme uğramazlar. Gerçek şu ki, onun verdiği söz, [yerine] getirilmişti.

1: Bu ifade "...Rahman'ın, kendilerinin gıyabında [yokluğunda] kullarına söz verdiği Adn cennetlerine..." şeklinde de çevrilebilir. (zamahşeri:keşşaf)

62) Onların [cennetlerin] içinde, boş laf işitmezler, ancak¹ bir esenlik işitirler. Onların içinde, sabah ve akşam kendilerinin rızkı vardır.

1: İstisna munkat'ıdır (kurtubi). Yani önceki cümleye bağlı olmayan bir istisna çeşididir. Yoksa "Esenlik" boş söz kapsamına dahil değildir.

63) İşte bu, kullarımızdan korunup sakınış olan kimse[ler'i] mirasçı yaptığımız cennettir.

64) "Ancak RAB'binin emriyle kısım kısım iniyoruz.¹ Önümüzde, arkamızda ve bunların arasında ne varsa onundur. RAB'bin [en başından beri] unutkan değildi." [dediler].²

1: "Yetenezzelu=يَنْزِلُ" şeklinde de okunmuştur. (Beydavi) bu durumda zamir vahye işaret eder, bir nevi "kur'an ancak RAB'binin emriyle kısım kısım iniyor" manasındadır.

2: Bu ayetteki ifadeler Meryem 19. ayete bağlı olarak meleğin konuşmasının devamıdır (Halebi:duru-l mes'un) veya "Melekler, derler ki" [يقولون الملائكة] şeklinde hazf edilmiş bir ifade vardır.

65) Göklerin, yerin [tüm evrenin] ve İkisi arasında (içinde) bulunanların RAB'bidir. O halde ona kulluk et ve ona kulluğa sabırlı davran. Onun için bir adaş/denk¹ biliyor musun?

1: "Semiyen=سمياً" ifadesi adaş manasında da olabilir, benzer manasında da (zamaşşeri:keşşaf)

66) İnsan "öldüğüm zaman mı gerçekten canlı olarak çıkarılacağım?" diyor.

67) İnsan, önceden kendisi hiçbir şey değilken¹ kendisini yarattığımızı hatırlamıyor etmiyor mu?

1: Daha detaylı olarak düşünürsek şu anlamı verebiliriz:

Doğada cansız maddeler olarak bulunduğu halde bu maddeleri bir canlının vücuduna gıda olarak girdirip bu canlıdan bu maddelerin bir yavru olarak çıkarıldığını hatırlamıyor mu?

68) Artık RAB'bin delilidir ki, onları ve şeytanları mutlaka toplayacağız. Sonra, cehennemine çevresine çökmüş bir halde onları mutlaka hazır edeceğiz.

69) Sonra her bir bölükten, "hangisi Rahman'a karşı azgınlık bakımından daha şiddetlidir?" [diye] mutlaka çekip çıkaracağız.

70) Sonra, onun [azabını] çekme bakımından daha evla [uygun] olan kimseleri, tabiki biz daha iyi biliyoruz.

71) Sizden, ona [cehenneme] varmayan yoktur. Bu [durum] RAB'bine göre [en başından beri] kesin olarak kararlaştırılmıştı.

72) Sonra, korunup sakınmış olanları kurtarıyoruz; zalimleri onun [cehennemin] içinde çökmüş bir halde bırakıyoruz.

73) Kendilerine ayetlerimiz [işaretlerimiz] okunup teşvik edildiği zaman, gerçeği örtmüş olanlar, inanmış olanlara "Konum olarak iki gruptan hangisi daha iyidir (hayırlıdır)? Ve Toplanma yeri bakımından daha güzeldir?" dediler.

74) Kendilerinden önce mobilya bakımından ve gösterişçe kendileri [halkı] daha güzel olan kaç tane kent helak ettik?¹

1: Bu iki ayet özetle şunu demektedir: Kriterinize göre, lüks yaşam içinde olanlar hak yolda ise, Allah neden daha önceden sizden daha lüks yaşam içinde olanları helak etti?

Bu durum da herhangi bir inanç grubunun lüks yaşam içinde olmasının veya rezil bir yaşam içinde olmasının, Hak yolda olup olmadıklarına dair herhangi bir delil teşkil etmediğini göstermektedir. Nitekim, islamın altın çağında Müslümanlar gayet iyi ilerliyor iyi bir yaşam içinde bulunuyor, bilime ve gelişmeye önem vermekteydi. Bugün ise Müslümanlar bunun tam tersi bir haldedir.

75) "Kim bir kayboluşun içindeyse, rahman ona [süreyi] uzattıkça uzatsın. Sonunda kendilerine vaat edileni, isterse azabı; isterse saati (kıyameti) gördükleri zaman konum

bakımından kimin daha kötü (şerli) olduğunu ve ordu bakımından daha zayıf olduğunu yakında bilecekler." de.

76) Allah, yol bulmuş¹ olanları doğruluk (hidayet) bakımından artırıyor. Kalıcı olan düzgün-iyi eylemler, eylemin getirisi olarak RAB'binin katında daha iyidir (hayırlıdır) ve dönüş yeri bakımından daha iyidir (hayırlıdır).

1: "İhtida=اهتدا" genellikle "doğru yolu bulmak" manasındadır. Ancak bazen "doğru yolu aramak" manasında da kullanılır. (müfredat : هدي) her iki anlamda da tercih insana aittir. Allah, insanın eylemine göre yol gösteriyor.

77) Ayetlerimizi [işaretlerimizi] örtüp gözardı etmiş ve "Bana mal ve evlat mutlaka ama mutlaka verildi[verilecek]!" demiş olanı bana haber ver.

78) Gayb[ın tepesine] mi dikilmiş[bilgisine mi ulaşmış]? Yoksa, Rahman'ın katından bir anlaşma mı edinmiş?

79) Asla! Onun dediklerini yazacağız ve ona azaptan (geleni) uzattıkça uzatırız.

80) Onun dediğine mirasçı oluruz ve bize tek başına gelir.

81) Bir üstünlük kendilerine ait olsun diye Allah'tan beride bir takım Tanrılar edindiler.

82) Asla! [Tanrılarını] onların kulluğunu göz ardı edecek ve onlara zıt olacaktır.

83) Kendilerini tahrik ettikçe eden/ sarsan şeytanları, kafirlerin [gerçeği örtenlerin] üzerine gönderdiğimizizi hiç görmedin mi?

84-86) Artık onlara karşı acele etme. Korunup sakınanları (muttakileri) Rahman'a doğru bir heyet olarak bir araya toplayacağımız ve suçluları, su arar bir halde cehenneme sevk edeceğimiz gün onlar için sadece bir sayı sayıyoruz.

87) Rahman'dan bir anlaşma edinen kimse[ler] dışında, onlar şefaata sahip olmazlar.

88) "Rahman, bir çocuk edindi." dediler.

89) Gerçekten iğrenç bir şey [meydana] getirdiniz.

90-91) Ondan dolayı yani Rahman'a bir evlat isimlendirdiler/yakıştırdılar diye neredeyse Gökler yırtılacaktı¹, yer [parçalara] ayrılacaktı ve dağlar sarsıcı, gürültülü bir halde yıkılacaktı.

1: Büyük yırtılma teorisine göre evrendeki genişlemenin sonucunda evren yırtılacaktır. (bkz: büyük yırtılma)

92) Rahman'a bir çocuk edinmek yakışmaz.

93) Göklerde ve yerde [tüm evrende] Rahman'a kul olarak gelmemiş hiçbir kimse yoktur.

94) Elbetteki onları kuşatmış/toplamış ve teker teker saymıştı.

95) Onların her biri, kıyamet gününde tek başına ona geldi.

96) Gerçekten, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara [gelince] rahman onlar için bir sevgi/aşk yapacaktır.

97) Onu sadece, korunup sakınanları onunla müjdelemen ve azılı düşman bir milleti uyarman için senin dilinle kolaylaştırdık.

98) Kendilerinden önce kaç nesil helak ettik... Onlardan herhangi birini hissediyor veya onlar için gizli bir ses işitiyor musun?

TAHA (20)

1) Ta, ha

2-3) Kur'an'ı, sana sıkıntı çekmen için indirmedik. Ancak, çekinen/saygılı davranan kimselere bir hatırlatma olarak [indirdik].

4) Yeri [dünyayı] ve yüce gökleri yaratan kimse [tarafından] kısım kısım indirme olarak [indirdik]¹

1: "Tenzilen=تنزیلا kelimesi, hazf edilmiş bir (نزلناه) a'milinin meful'u mutlakıdır. (Müşkül i'rab-ul kur'an) bu kelimenin, (تذكرة) kelimesinden bedel de olabilir. (keşşaf sahibi) buna göre aşağı yukarı aynı şekilde çevrilir. Akla şu soru gelebilir:

"Gökleri ve yeri yaratan" derken, Allah üçüncü şahıs (o) olarak anlatıldığı halde neden devamında "indirdik" diyerek birinci şahıs çoğul (biz) olarak anlatılmıştır?

Bunun cevabı ise iltifat sanatıdır. Bu konuda yeterince detay daha önce (Alimran 183. ayetin dipnotuna bakınız) verilmişti.

5) Rahman, Arşı[yönetimi]¹ hükümranlığı altına aldı².

1: "Arş =عرش" aslen "kürsü" demektir. Fakat bu kelime "yönetim, güç, saltanat, mülkiyet" manasında da kullanılmıştır. Örneğin "kralın Arşı" ile "kralın mülkü, saltanatı" kasıt edilmiştir. (müfredat : عرش, Fahreddin Razi) buradan anlıyoruz ki, Allah'ın Arşı ile kastedilen, onun mülkü, yani yönetimidir. Ayrıca, "Arş'a [taht'a] istiva etmek" ifadesi, kralın bir şeyi mülküne alması, kral olması anlamında kinaye olarak kullanılır. (keşşaf sahibi)

2: "Istiva = استوى" fiili "ale = على" harfi cerr'i ile "istila etmek" yani "hükümranlığı altına almak" mânâsına gelir (müfredat :سوا) bu Ayette de aynı şekilde kullanıldığı için bu mana verildi.

6) Göklerde, yerde [tüm evrende], ikisinin arasında (içinde) ve yaş toprağın altında bulunanlar, onundur [rahman'ındır].

7) Sözde açık [yüksek sesli] olsan (da kapalı olsan da) kesinlikle o, sırrı ve daha saklı olanı biliyor.

8) Allah, kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayandır. En güzel isimler onundur.

9) Musa'nın olayı sana geldi mi?

10) Hani bir ateş görmüştü, ardından ailesine "Siz bekleyin, gerçekten ben açık seçik¹ olarak bir ateş gördüm. Umarım, size ondan [ateşten] bir kor getiririm veya onun karşısında bir yol bulurum" dedi.

11-14) Ona [ateşe] gelince, kendisine seslenildi: Ey Musa! Gerçekten ben (evet!) ben RAB'binim. Artık, ayakkabılarını¹ çıkar, gerçekten sen, kutsanmış vadi olan Tuva'dasın. Ben seni özel olarak seçtim. Artık, vahyedilene kulak ver. Gerçekten ben, benden başka hiçbir Tanrı olmayan Allah'ım. O halde bana kulluk et ve hatırlatmam(zikrim) için yönelişi (namazı) ayakta tut (gereğince uygula).

1: Ayakkabıları çıkarmak, anlaşıldığı şekilde de yorumlanmıştır, bazıları ise "çoluk-çocuk, aile meşguliyetinden sıyrılıp çık" manasında açıklamıştır. Çünkü aileyi anlatmak için "nal=نعل" tabiri kullanılmıştır. (kurtubi)

15) Gerçekten saat (kıyamet), her bir canın kendi gayretiyle karşılık bulması için gelicidir. Onu [saatin gelişini] neredeyse belli edeceğim.¹

1: "Ehfahе=أخفيها" şeklinde de okunmuştur. Bu durumda izhar etmek [açığa çıkarmak] anlamındadır. (zamaşşeri:keşşaf) Bilimsel olarak evrenin bir sonu olduğunu ispatlayan pek çok teori mevcuttur. (bkz: büyük yırtılma, büyük çöküş) her halükarda evrenin bir son bulacağı ve kalıcı olmadığı kesindir. Ayette de belirtildiği üzere, Allah kıyametin gelişini neredeyse açıklamıştır, bugünkü bilim sayesinde de Allah'ın belli ettiğini görebiliyoruz.

Genellikle "neredeyse saklayacağım" manası verilmiştir. (zamaşşeri:keşşaf) bu da doğrudur, ancak yine anlama gelmektedir. Çünkü "neredeyse saklayacağım" ifadesi, tamamen saklanmış olmayıp alametlerinin belli olduğunu göstermektedir. Ki bugün bilim sayesinde alametleri görüyoruz.

16) Ona [saate] inanmayan ve keyfine uyan kimseleri sakın seni ondan¹ çevirmesin. Aksi halde, düşerek mahvolursun.

1: "Saat'e inançtan" veya "namazdan" manasındadır. (kadı beydavi, Zamaşşeri:keşşaf)

17-18) Şu, sağ elindeki nedir¹ ey Musa? [Musa] "O, benim kendisine dayanıp kuvvet kazandığım ve koyunlarıma karşı kendisiyle engellediğim[yol gösterdiğim]² Asam'dır. Onda benim için diğer ihtiyaçlar da vardır" dedi.

1: Allah, Musa'nın elindeki ne olduğunu bilmektedir, ancak bu soruyu, ona yapacağı mucizeye dikkat çekmek için soruyor.

"Bu tıpkı, bir zırh ustasının sana demiri göstererek "bu nedir?" diye sorup, senin ona "bir yığın demir" demen ve aradan birkaç gün sonra zırh ustasının o demiri bir zırh yapıp "bak, işte bu senin gördüğün demir yığını, onu nasıl mükemmel bir zırh yaptım!" demesine benzer." (zamaşşeri:keşşaf)

2: Buradaki (اهش) ifadesi (اهس) şeklinde de okunmuştur. (keşşaf sahibi) manası: koyunları yanlış tarafa gitmekten engellemektir (Ubabu-z zahir: هسس)

19) [Allah] "Onu at, Ey Musa!" dedi.

20) [Musa] onu attı, bir de ne görsün? O koşan bir yılan [olmuş]!

21) [Allah] "Onu yakala ve korkma. Onu, ilk/önceki şekline tekrar iade edeceğiz." dedi.

22-23) "Sana, en büyük ayetlerimizden göstermemiz için, elini, kanadına/koltuğuna sıkıştır, bir diğer ayet [mucize] olarak herhangi bir çirkinliği olmaksızın bembeyaz çıksın"

24) "Firavun'a git. Gerçekten o taşıtı!"

25) [Musa] "RAB'bim! Göğsümü benim için yay/genişlik ver." dedi.

26) "Emrimi/işimi kolaylaştır"

27) "Dilimden düğümü çöz"

28) "[Çöz ki] sözümü anlasınlar"

29) "Ailemden bana bir vezir [sorumluluğumu taşıyacak kimse] yap."

30) "Harun'u, yani kardeşimi..."

31) "Onunla [kardeşimle] sırtımı[kuvvetimi] güçlendir."

32) "Onu, emrimde/işimde ortak yap."

33-34) "Seni çokça tenzih edelim ve seni çokça anıp hatırlayalım diye [yap]"

35) "Gerçekten sen bizi [en başından beri] devamlı görendin."

36-40) [Allah] "İstediğin sana verilmiştir Ey Musa! Elbetteki, sana diğer seferinde de büyük iyilikte bulunmuştuk: hani vahiy edileni annene "Onu (Musa'yı) tabutun içine at, ardından onu denize¹ at, deniz onu sahile atsın, bana bir düşman ve ona (Musa'ya) bir düşman olan onu alsın" diye vahiy etmiştik. Sana benden bir sevgi atmıştım. Gözetimim altında bakımının yapılması için [bunu yaptım]². Bir vakit, kız kardeşin gidip-gelip "onun (Musa'nın bakımına) kefil olacak bir kimseyi size göstereyim mi?" demişti. Böylece, [annenin] gözü aydın olsun ve üzülmesin diye seni annene geri döndürmüştük. Sen, bir canı öldürmüştün, ardından seni dertten kurtarmış ve seni iyice fitnelemiş/sınamıştık. Senelerce, medyen halkının içinde kalmıştın sonra bir kader üzerine geldin ey Musa!" dedi.

1: "Yemm=يم" kelimesi Süryanice "yamma=ܡܚܘܢ" ve İbranice "yam= ים" olarak "deniz, gölet, okyanus" manasındadır. (wictionary)

2: "Ve litusnea=ولتصنع" ifadesinin başındaki (و) harfi, idmar edilmiş [gizlenmiş] bir cümleye işaret edebilir. Cümle (...فعلت كذا) şeklinde de olabilir (keşşaf sahibi) çeviri buna göre yapıldı.

41-44) "Seni, kendi benliğim için iyice düzenledim.¹ Sen ve kardeşin, ayetlerim ile [mucizelerimle] gidin ve hatırlatmam (zikrim) konusunda gevşeklik-kusur² göstermeyin. İkiniz de Firavun'a gidin, gerçekten o taştı, ona yumuşak söz söyleyin, öğüt alması veya çekinmesi beklenir"

1: "İstina=اصطناع" bir şeyi ıslah etmekte aşırılıktır. (müfredat: صنع)

2: (Zamahşeri:keşşaf)

45) [Musa ve kardeşi] "RAB'bimiz! Gerçekten biz, onun üzerimize gelmesinden [bize zarar vermesinden] ve taşkınlık etmesinden korkuyoruz" dediler.

46-48) [Allah] "İkiniz korkmayın, gerçekten ben sizinle birlikteyim, işitiyorum ve görüyorum. Artık, ikiniz ona gelip "gerçekten biz, RAB'binin iki elçisiyiz. O halde İsrail'in oğullarını bizimle birlikte gönder ve onlara azap etme. RAB'binden sana bir ayet getirmiştik. Esenlik, doğru yola bağlı olan kimselerin üzerine olsun. Gerçekten bize, azabın yalanlamış ve yüz çevirmiş kimselerin üzerine olduğu vahiy edilmişti." deyin." dedi.

49) [Firavun] "İkinizin RAB'bi kimdir ey Musa?" dedi.

50) [Musa] "RAB'bimiz her şeye yaratılışını veren sonra yol gösterendir." dedi.

51) [Firavun] "Önceki-öncü nesillerin acı durumu¹ nedir?" dedi.

1: Bu anlam, müfredatın verdiği anlamlara kıyasla verildi. (müfredat: بال)

52) [Musa] "Onun bilgisi, RAB'bimin katında, bir kitaptadır. RAB'bim şaşmaz ve unutmaz." dedi.

53) [RAB] yeri [yeryüzünü] sizin için dinlenmeye elverişli¹ yapan ve sizin için onda yollar açandır. Gökten bir su indirdi,² ardından onunla [o suyla] bitkilerden dağınık/çeşit çeşit, sınıflar halinde çıkardık.

1: "mihad=مهَاد" ve "mehd=مهَد" hazırlanan, basılan mekandır. Aslı, çocuk için hazırlanan [şeydir]. Hazırlamak ve bir şeye kolaylaştırmak anlamına da gelir. (müfredat: مهَد maddesi, İbni faris:Mekayisi-I lugat : مهَد maddesi). Verilen sözlüklerden anlaşıldığına göre kelime anlamı dünyanın şekliyle alakalı değildir. Sadece yerin düzenlenmesi ve bir bebeğe hazırlanan beşik misali dinlenmeye elverişli hale getirilmesi ile ilgilidir. Örneğin "Ona hazırladıkça hazırladım"

(Müddessir 14) ayetinde "hazırladım" manasını veren "mehhedtu=مهدهت" fiilidir. Buradan da anlaşılacağı üzere kelimenin şekil ile alakası yoktur.

2: Dünya ilk başta bir ateş kütleli halinde olduğu yaşama elverişli bir halde değildi. Üzerinde bulunan su da canlılığı oluşturmaya yeterli değildi. Bundan dolayı suyun gökten (uzaydan) geldiğine dair bir teori mevcuttur. (bilgilerin doğruluğu şu kaynaklardan teyit edilebilir: Dr. Melik kara, yerkürenin ve atmosferin oluşumu, BBC- dergi okyanuslar nasıl oluştu?) ayetin kastettiği olay bu olabilir.

54) Yeyin ve sağlam hayvanlarınızı otlatın. Kötülükten engelleyen aklın¹ sahipleri için gerçekten bunda mutlaka ayetler [mucizeler] vardır.

1: "Nuhyet=نهية" kötülükten engelleyen akıldır. (müfredat : نهى)

55) Sizi, ondan [yerden] yarattık, sizi onun [yerin] içine geri iade ediyoruz ve diğer bir defasında sizi ondan [yerden] çıkarıyoruz.

56) Elbetteki, ona (Firavun'a) ayetlerimizin[mucizelerimizin] tamamını göstermiştik, (Firavun) yalanladı ve şiddetle karşı çıktı.

57) [Firavun] "bizi Yerimizden[bölgemizden] çıkarmak için mi sihri getirdin ey Musa?" dedi.

58) "Onun benzeri bir sihri sana mutlaka getireceğiz. Bizimle senin aranda bir buluşma yeri; bizim ve senin kendisinden caymayacağımız seviyeli bir yer belirle."

59) [Musa] "Buluşma zamanınız, süs (bayram) günü ve insanların bir araya toplanacağı kuşluk vaktidir." dedi.

60) Firavun dönüp gitti, planını topladı sonra geldi.

61) Musa, onlara "Yazıklar olsun size! Allah'ın üzerinden bir yalan uydurmayın. Aksi halde, bir azapla sizi kökten kazır. Uyduran kimseler fırsatı kaçırmıştır." dedi.

62) aralarında kendi işlerini çekiştirler[tartıştılar] ve gizli konuşmalarını sır yaptılar.

63-64) "Gerçekten, bu ikisi¹[Musa ve kardeşi] sihirleriyle sizi yerinizden [bölgenizden] çıkarmayı ve sizin en üstün açılmış yolunuzu [geleneğinizi, dininizi]² kaldırmayı isteyen iki sihirbazdır. Planınızı kararlaştırın sonra sıra halinde gelin. Üstünlüğü isteyen, bugün başarmıştır." dediler.

1: Bu ifade normalde "in hezeyni le sahirani=إن هذين لساحران" şeklinde olmalıydı, ki Ebu Amr'ın okuyuşu bu şekildedir (zamahşeri:keşşaf), ancak bu şekilde "in hezeni le sahirani=إن هذان لساحران" şeklinde okunması da doğrudur. Bu tıpkı "in zeydun lemuntalikun=إن زيد لمنطلق" [Zeyd, mutlaka gelicidir] ifadesinde olduğu gibidir.. (Zamahşeri: keşşaf) bu ifadede de "in" bulunmaktadır, ilgili Ayetteki gibi tekid lamı ile gelmiştir ama "zeyd" ismi "zeyden" şeklinde mensup gelmek yerine "zeydun" şeklinde gelmiştir.

Dili bilmeyenler ise bu ayette gramer hatası olduğunu iddia etmiştir, ancak üstte açıklandığı üzere geçersiz bir iddiadır.

2: (zad'ul mesir)

65) "Ey Musa! İster sen at; istersen ilk atanlar biz olalım" dediler.

66) [Musa] "Hayır, siz atın." dedi. (Onlar attıkları zaman) Bir anda onların ipleri ve Asaları, sihirlerinden (dolayı) hızlıca yürüyor olarak kendilerine hayali¹ bir şekilde göründü.

1: (müfredat : خيل)

67) Ardından kendi benliğinde bir korku doğdu Musa'nın..

68-69) "Korkma! Gerçekten sen, en üstünsün. Sağ elindeki at, onların tasarladıklarını yutsun. Onların tasarımı, sadece bir sihirbazın planıdır ve sihirbaz, nereye gelirse gelsin, başarılı olmaz." dedik.

70) Derken, Sihirbazlar secde halinde (yere) atıldılar[kapandılar], "Harun ve Musa'nın RAB'bine inandık" dediler.

71) [Firavun] "Size izin vermemden önce mi ona inandınız? Kesinlikle o, gerçekten size sihri öğreten büyüğünüzdür. Artık, ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazdan mutlaka keseceğim! Sizi hurma ağacının parçalarının içine saplayacağım¹! Azap bakımından hangimizin daha şiddetli olduğunu ve daha kalıcı olduğunu bileceksiniz!" dedi.

1: Normalde bir yere asmak veya Çarmıha germek anlamı kasıt edilmiş olsaydı, burada "içine" ["fi=في"] değil; "üzerine" ["ale=على"] denilmesi gerekirdi. Tefsirler genelde "içine" ifadesinin "üzerine" manasında olduğunu düşünerek tevil etmiş olsa da, muhtemelen ayetin kastı, bu sihirbazların asılması değil de; kazığa saplama yöntemiyle idam edilmesi olmalıdır. Çünkü bu şekilde bir idam yöntemi M. Ö. 18. Yüzyıllara kadar görülmektedir. (Bkz: Wikipedia impalement)

Musa peygamberin M. Ö. 13. Yüzyılda yaşadığı göz önüne alınırsa, o dönemde bu idam uygulanmış olabilir. Genelde "sallebe=صلب" fiilinin bu ayette Çarmıha gerilme olarak anlaşılması sebebiyle ayetin tarihsel bir hata yaptığı iddia edilmektedir. Bu hata yanılığısı, ayetin yanlış anlaşılması sebebiyledir.

72-73) [Sihirbazlar] "Açık kanıtlardan bize gelenlere ve bizi başlatmış [yaratmış] olana¹ karşı asla seni tercih etmeyeceğiz! Hadi hüküm edici olduğuna hükmet! Sen sadece bu dünya [ilk] hayatına hüküm edersin! Gerçekten biz, bizim için hatalarımızı ve bizi kendisine [RAB'bimize] karşı zorladığın sihirden dolayı bağışlaması için RAB'bimize inandık. Allah daha iyidir (hayırlıdır) ve daha kalıcıdır." dediler.

1: Ayetteki (والذى فطرنا) cümlesi, (على ما جاءنا) cümlesine matuftur. Çeviri buna göre yapıldı. Buradaki (و)ın, yemin amaçlı olması da mümkündür. (zamaşşeri:keşşaf) buna göre ayetin bu kısmı "Bizi yaratan kimseye yemin olsun ki, açık Kanıtlardan bize gelen [şeylere] karşı, asla seni tercih etmeyeceğiz." şeklinde meal edilebilir.

74) Gerçek şu ki, kim suçlu olarak RAB'bine gelirse, ona kendisinde ölmeyeceği ve yaşamayacağı cehennem vardır.

75-76) Kimler ona [RAB'bine] düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş bir inançlı olarak gelirse, [bilsin ki] işte onlara yüksek dereceler yani içinde kalıcı oldukları, alt taraflarından ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. İşte bu, arınan kimselerin karşılığıdır.

77) Elbetteki, Musa'ya "Kullarımı gece yürüyüşüne çıkar, herhangi bir erişme/yakalanma korkusu olmadan ve çekinmeden onlar için denizde kuru bir yol aç." diye vahiy etmiştik.

78) Firavun ordusuyla onları takip etti, denizden [bir yerde] onları bürüyen (dalgalar), onları bürüdü.

79) Firavun, kendi milletini yoldan çıkardı ve yol göstermedi.

80) Ey İsrail'in oğulları! Sizi düşmanınızdan kurtarmıştık, Tur'un sağ yanından sizinle sözleştik ve üzerinize kısım kısım kudret helvası ve bıldırcın eti indirdik.

81) Sizi rızıklandığımızın temiz olanlarından yiyin ve onda [rızıkta] taşkınlık yapmayın. Aksi halde, gazabım üzerinize konar. Artık, gazabım kimin üzerine konarsa o (çukura) yuvarlanıp helak olmuştur.

82) Gerçekten ben tevbe etmiş, inanmış, düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş sonra da yolu bulmuş kimseler için, mutlaka bir bağışlayanım.

83) Seni milletin konusunda acele ettiren nedir ey Musa?

84) [Musa] "Onlar işte şunlar izimin üzerindedir. Rız olman için sana doğru acele ettim RAB'bim." dedi.

85) [Allah] "Gerçekten biz, senin ardından halkını fitneledik[sınadık] ve samiriyeli' onları saptırdı."dedi.

1: "Es-samiriyu=السامري" kelimesi isim değildir, sondaki "yu=ي" sebebiyle bu aidiyet bildirir. Tıpkı Türk milletine bağlı olan birinin arapçada "E-t turkiyyu=التركي" diye tarif edilmesi gibi.

Misyonerler, Kur'an'ın bu ayette tarihsel bir hata yaptığını, Tevrat'ın hoşea 8. Bölümünde anlatılan Samiriyenin buzağı heykeli ile Musa dönemindeki olayı karıştırmış olduğunu iddia etmektedirler. Hatta onlara göre Samiriyeliler Musa döneminde yoktu. Fakat gözden kaçırılan nokta şudur:

Tevrat 1. Krallar 16:24 bölümünde Samiriye tepesinin daha önceden "semer" [שֶׁמֶר] olduğunu ve daha sonradan bu Samiriye adını aldığı belirtilir. Bu durumda, Musa peygamberin döneminde semer'e bağlı olan bir millet olabilir. Bu millettten Musa peygamberin milletine katılmış ve aralarında buzağı heykeli yapıp şirk koşmalarına sebep olmuş olabilir. Kur'an bu kişiyi semer'e bağlı olması sebebiyle "Samiriyeli" olarak tarif etmiş olabilir.

"Peki kur'an neden 'semeriyun=السمرى' şeklinde tarif etmemiştir?" sorusu akla gelebilir. Bunun cevabı ise İbranice kelimelerin arapçada farklı olarak okunmasıyla alakalıdır. Örneğin İbranice "şalom" Arapça'ya "selam" şeklinde geçmektedir. Bunun dışında isimler bile farklı Lehçelerde farklı okunur. Örneğin "İsrail" İsmi "إسرائيل، إسرائيل" olarak hatta okuyuşu değişecek tarzda "israel=إسرائيل" olarak da okunabilir.İlaveten şunu da belirtmek gerekir:

Samiriyelilerin kaynağında Samiriyeliler İsrail oğullarının kökünü temsil etmektedir. Kur'an'ın tarihsel hata yaptığını iddia edenler, Samiriyelilerin kaynaklarını göz ardı ederek bu iddiada bulunmaktadır.

86) Ardından Musa, milletine kızgın olarak, üzgün olarak döndü, "Ey milletim! RAB'biniz size çok güzel bir vaat olarak vaat etmedi mi hiç? Anlaşma (süresi) size uzun mu geldi? Yoksa RAB'binizden bir gazabın size konmasını mı istiyorsunuz? [bu yüzden mi] yapılan anlaşmama aykırı davrandınız?" dedi.

87) [Millet] "Yapılan anlaşmana kendi imkanımızla aykırı davranmadık; fakat bize (o) milletin süsünden ağırlıklar yükletilmişti. Onları uzağa attık, işte samiriyeli de bunun gibi attı." dediler.

88) Ardından [Samiriyeli] kendilerine bir böğürmesi olan ceset bir buzağı çıkardı, "Bu, sizin Tanrınız ve Musa'nın Tanrısıdır. Ardından [Musa] unuttu." dedi.

89) [O ceset buzağının] kendilerine herhangi bir söz bakımından dönüş yapamadığını [cevap veremediğini] ve kendileri için herhangi bir zarara ve faydaya sahip olmadığını¹ hiç görmüyorlar mı?

1: "YerciU=يرجع" ifadesi "yerceA=يرجع" şeklinde de okunmuştur (zamaşeri:keşşaf) çeviri bu okuyuşa göre yapıldı. Bu okuyuşa göre "En yercea= أن يرجع" anlamındadır, "en=أن " hazf edilmiştir.

90) Elbetteki Harun daha önceden "Ey milletim! Bununla (bu ceset buzağıyla) fitnelendiniz[sınandınız]. Gerçekten RAB'biniz rahman olandır. Artık, bana uyun ve emrime gönülden itaat edin" demişti.

91) [Milleti] "Musa bize geri dönene kadar, ona [buzağıya] karşı ibadete kapananlar [olmaya] ara vermeyeceğiz!" demişlerdi.

92-93) [Musa] "Ey Harun! Onların yolu kaybettiklerini gördüğün zaman seni bana uymamaya sevk eden¹ neydi? Artık, emrime isyan mı ettin?" dedi.

1: "Men'a=منع" dilimize de "men etmek, alıkoymak" manasında geçmiştir. Ancak bunun "sevk etmek" manası da mevcuttur. Bazıları, ayetteki (الا تسجد) ifadesinde bulunan (لا) sebebiyle, bu manayı vermiştir. (müfredat : منع) bunu Hadid 29. Ayetteki (لا) gibi sıla kabul ederek, ayete (ما منعك أن تسجد) yani "seni secde etmekten men eden nedir?" manasını verenler mevcuttur. (keşşaf sahibi)

94) [Harun] "Ey annemin oğlu! Sakalımı ve başımı tutma. Gerçekten ben, "İsrail'in oğullarının arasını ayırdın ve sözümü gözetmedin." demenden çekindim." dedi.

95) [Musa] "Senin derdin neydi ey Samiriyeli?" dedi.

96) [Samiriyeli] "Onların hiç görmediğini gördüm, ardından (o) elçinin izinden bir avuç avuçladım. Ardından, onu (avucuma aldığımı) değersiz bir şekilde attım. İşte, nefsim bana böylece süsledi." dedi.

97) [Musa] "O halde git. Artık, gerçekten senin için hayatta "Dokunmak yok!" demen vardır. Gerçekten, senin için kendisine asla aykırı davranılmayacak bir vaat yeri-zamanı vardır. Gündüzleyin¹ kendisine ibadete kapanan [olduğun] Tanrına bak! Mutlaka onu yakacağız ve mutlaka onu un ufak ederek denize savuracağız." dedi.

1: (müfredat : ظل)

98) Tanrınız, kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan Allah'tır. Her şeyi bilgi bakımından kuşattı.

99) İşte, öne geçmiş olanların haberlerinden sana böylece anlatıyoruz. Sana, tarafımızdan bir hatırlatma verilmiştir.

100-101) Kimler ondan vazgeçmişse [bilsinler ki] kıyamet gününde, içinde kalıcı oldukları bir yükü kesinlikle onlar taşıyacaktı. Kıyamet gününde onlar için ne kötü bir taşıma vardır!

102-103) Sur'un içine üfleneceği ve suçluları mavi [gözü kör ve aydınlıksız¹] olarak ve kendi aralarında "Ancak on (gün) kaldınız" [diye] fısıldaşır bir halde sürüp toplayacağımız günü [an]!

1: (müfredat : زرق)

104) Gidilen yol bakımından en seçkin olanları "Ancak bir gün kaldınız" derlerken ne demekte olduklarını biz daha iyi biliyoruz.

105-106) Sana dağlar hakkında soruyorlar. "RAB'bim onları un ufak ederek savurur, ardından [dağları] sıra sıra pürüzsüz halde bırakır." de.

107) Onlarda hiçbir eğrilik ve hiçbir tümsek görmezsin.

108) O gün, kendisine hiçbir eğrilik olmayan bir davetçiye uyarlar. Sesler, rahman için huşu bulur [kısıılır] ve fısıltıdan başkasını duymazsın.

109) O gün, ancak Rahman'ın kendisine izin verdiği ve kendisini söz bakımından uygun bulunduğu kimseye şefaet fayda verir.

110) [Rahman], Onların önlerindeki ve arkalarındakilerini biliyor. Onlar ise, onu bilgi bakımından kuşatamazlar.

111) Diri [ve] Kayyum[koruyan ve idare eden] için, yüzler [kişiler] baş eğdi. Herhangi bir zulmü taşıyan kimseler fırsatı kaçırmıştır.

112) Kim, bir inançlı olarak düzgün-iyi işlerden eylemde bulunduyorsa, hiçbir zulümden ve hiçbir haksızlıktan korkmaz.

113) İşte bunun gibi, onu anlaşılır-akıcı¹ bir kur'an olarak indirdik ve onda, vaatlerden [bir kısmını] halden hale çevirip açıkladık. Korunup sakınmaları veya (kur'an'ın) kendileri için bir hatırlatma oluşturması beklenir.

1: "Arabiyen=عربيا" konuşmanın anlaşılır-akıcı olan kısmıdır. (müfredat : عرب bkz: والعَرَبِيُّ: الفصيح البين من الكلام) bir nevi "halk arasında konuştuğunuz gibi anlaşılmaz ve kuralsız bir dile sahip değil; anlaşılır ve düzgün bir dile sahip bir kur'an olarak indirdik" anlamındadır.

114) Hak [gerçek] hükümdar olan Allah yücedir. Sana olan vahyi tamamlanmadan önce kur'an'a (onu okumaya) acele etme. "RAB'bim! Beni bilgi bakımından arttır" de.

115) Elbetteki, daha önceden Adem'e anlaşma vermiştik, ardından unuttu. Ona ait herhangi bir kararlılık bulmadık.

116) Hani meleklerle¹ "Adem'e secde edin." demiştik, hemen secde ettiler. Ancak, iblis [secde etmedi]. O, şiddetle karşı çıkmıştı.

1: Kehf 50. Ayette iblis'in melek olduğu söylenir. Bu ayete ilk bakışta, iblis'in melek olduğu düşünülebilir. Bu ayette tağlip sanatı gereğince, "melekler" denilerek hem Meleklerle hem de iblis'e hitap edilmiştir. Mesela "haracU, illa fulaneten=إلا فلانة" خرجوا "[Erkekler] çıktılar, ancak falanca kadın [çıkmadı]" denilir. (keşşaf sahibi) iblis, meleklerin arasında bir tek cin olarak istisna edilebilir. Bu sebeple bu ayetten iblis'in melek olduğu sonucu çıkmaz.

117-119) Ardından, "Ey adem! Gerçekten bu, senin için ve eşin için bir düşmandır. Sakın ikinizi de cennetten çıkarmasın! Aksi halde mutsuz olursun. Gerçekten, senin için onda [cennette] acıkmamak ve çıplak olmamak vardır. Gerçekten sen, onda [cennette] susuzluk çekmez¹ ve (Güneşin) sıcağından yanmazsın" dedik.

1: Başka ayetlerde (mesela zuhruf 71) cennette yiyecekler ve içecekler olduğu belirtilir. Cennette yiyecek ve içecek olmasıyla bu ayet arasında herhangi bir çelişki yoktur. İki şekilde açıklanabilir:

1) Burada bahsedilen cennet (bahçe) Adem'in dünyada bulunduğu bir bahçedir. Nitekim "cennet" kelimesi normal bahçe anlamında da kullanılıyor (Kehf 39, Sebe 15-16) Tevratta da ademin dünyada bir bahçede yaratıldığı (Tevrat: Yaratılış kitabı 1-2. Bölümleri) belirtildiğine ve bakara 30. Ayette "Yerde bir halife yapanım" ifadesine göre ademin bulunduğu cennet, dünyada bir bahçedir. Ademin bulunduğu cennette acıkmak ve susamak yoktur; ancak inançlılara vaat edilen cennette yiyecek vardır. (zuhruf 71) bu durumda herhangi bir çelişki olmadığı kesinleşmiş olur.

2) Vaat edilen cennetler aynı olsa bile "İstediğin her yiyecek ve içecek sana verileceği için orada açlık ve susuzluk yaşamazsın" anlamındadır.

120) Ardından, şeytan ona kötü düşünceler fısıldayıp "Ey Adem! Sana sürekli kalıcılığın ağacını ve eskimeyen bir krallığı göstereyim mi?" dedi.

121) Derken, o ikisi [Adem ve eşi], ondan [Ağaç'tan] yedi, çirkinlikleri[çirkin yerleri] kendileri için ortaya çıktı. Cennetin yaprağını, üzerlerine kapatmaya başladılar. Adem, RAB'bine isyan etti, böylece [hayatı] mahvoldu.

122) Sonra, RAB'bi onu [Adem'i] özel olarak seçti, ardından tevbesini kabul etti ve yol gösterdi.

123) [RAB'bi] "Topluca, birbirinize birer düşman olarak, [değersizleşir bir halde] ondan [cennetten] inin. Artık, benden bir doğru yol rehberi size kesinlikle gelir de kim benim doğru yol rehberime uyarırsa artık yolu kaybetmez ve mutsuz olmaz." dedi.

124) Kim, hatırlatmamdan (zikrimden) vazgeçerse kesinlikle kendisine dar bir geçim vardır. Kendisini, kıyamet gününde kör olarak bir araya getiririz.

125) [o kimse] "RAB'bim! Beni neden kör olarak bir araya getirdin? Halbuki ben devamlı görendim." dedi.

126) [Allah] "İşte bunun gibi, ayetlerimiz [işaretlerimiz] sana geldi, sen onu unuttun [umursamadın]. İşte böylece, bugün unutuldu. "dedi

127) İşte, israf edenleri [haddi aşanları] ve RAB'binin ayetlerine [işaretlerine] hiç inanmayan kimselere bunun gibi karşılığını veriyoruz. Ahiretin [sonun] azabı ise, gerçekten daha şiddetli ve daha kalıcıdır

128) Yurtlarında gidip-geldikleri kendilerinden önceki olan nesillerden nicelerini helak ettik, [bu] kendilerine hiç yol göstermedi mi? Kesinlikle bunda, kötülükten engelleyen Aklın sahipleri için mutlaka ayetler [işaretler] vardır.

129) RAB'binden (olan) öne geçmiş bir kelime ve isimlendirilmiş bir süre sonu olmasaydı, (azap) mutlaka yakalarına yapışmıştı!

130) Onların söylediklerine sabır et ve RAB'bini, güneşin dikilmesinden(doğmasından) önce ve batışından önce övgüyle tenzih et. Gecenin saatlerinden [bir kısmında] ve gündüzün taraflarında tenzih et. Rız olman beklenir.

131) Onlardan [bazı] sınıflara -kendisinde, onları fitneleyelim[sınayalım] diye- geçimlik yaptığımız dünya [ilk] hayatının güzelliğine iki gözünü sakın dikme! RAB'binin rızıkı, daha iyidir (hayırlıdır) ve daha kalıcıdır.

132) Ailene/halkına yönelişi (namazı) emret ve ona (namaza) karşı sabırlı ol. Senden rızık istemiyoruz. Biz seni rızıklandırıyoruz. Sonuç takvanın(korunup sakınmanın)'dır.

133) "Ona, RAB'binden (farklı)¹ bir ayet [mucize] gelmesi gerekmez miydi?" dediler. Öncülerin-öncekilerin sayfalarında olanların açık kanıtı² kendilerine gelmedi mi?

1: Mucizelerin geldiği, çeşitli ayetlerde vurgulandı. Bu sözü söyleyenler, İsrâ 91-93 ayetlerinde yazdığı üzere, daha büyük mucizeler istemektedir. En büyük mucize kur'an'dır.

2: Önceki sayfalar, yani Tevrat, İncil, zebur ve Allah'ın vahiy ettiği tüm sayfaların ve kitapların açık kanıtı ile kasıt: kur'an'da yazanların onlar tarafından doğrulanmasıdır.

134) Onları ondan [elçi'den] önce herhangi bir azap ile kesinlikle biz helak etseydik, mutlaka "RAB'bimiz! Bize bir elçi göndermen gerekmez miydi? Böylece zillete düşmemizden ve rezil rüsva olmamızdan önce ayetlerine [mucizelerine] uyardık..." derlerdi.

135) "Herkes, gözetleyicidir. Artık siz de gözetleyin. Yakında, kimin (o) eşit doğru yolun dostları olduğunu ve kimin yol bulmuş olduğunu bileceksiniz." de.

ENBİYA (21)

1) İnsanların hesapları yaklaştı. Hâlbuki, kendileri bihaber olarak yüz çevirip uzaklaşmaktadır.

2-3) Onlara RAB'lerinden yeni bir hatırlatma[türün]den ne geldiyse ona ancak eğlenerek, kalpleri oyalanma halindeyken¹ kulak verdiler. Zulmetmiş olanlar "Bu [başka bir şey] değil², ancak sizin örneğinizde bir beşerdir. Siz, göre göre (o) sihire [etkilenmeye] mi geliyorsunuz?" [diyerek] gizli konuşmayı sır yaptılar.

1: "lahiyetUn=لهيئة" ve "lahiyetEn=لهيئة" olarak iki şekilde de okunmuştur. İlkine göre, Ayetteki (يلعبون) fiili, (هم) zamirinin birinci haberidir, (لهيئة) ifadesi ise ikinci haberidir. (keşşaf sahibi) çeviri buna göre yapıldı.

2: Buradaki (هل) soru edatı, (ما) manasındadır.

4) "RAB'bim, işiten olarak, bilen olarak gökteki ve yerdeki [tüm evrendeki] konuşmayı bilir." dedi.

5) [zulüm edenler] Hayır, dediler. "karışık hayallerdir... Yok! Onu uydurdu!... Hayır hayır! O bir şairdir... O halde, öncülerin-öncekilerin gönderilmesi gibi bir ayet [mucize] getirsin bize!"

6) Kendilerinden önceki helak ettiğimiz hiçbir kent[ın halkı]¹ inanmadı. Artık onlar mı inanır?

1: Muzaf olan (أهل) kelimesi hazf edilmiştir.

7) Senden önce de ancak kendilerine vahiy ettiğimiz kişileri gönderdik. Eğer bilmiyorsanız, hatırlatma (zikir) halkına sorun.

8) Onları, yemek yemeyen birer ceset yapmadık. Onlar, kalıcı değillerdi.

9) Sonra, verilen sözü onlara doğruladık(gerçekleştirdik). Ardından onları [gönderdiğimiz kişileri] ve tercih ettiğimiz kimse[ler'i] kurtardık; İsrafçı[haddi aşan]ları helak ettik.

10) Size, kendisinde zikriniz(şöhret, övgü ve şerefimiz)¹ bulunan bir kitabı elbetteki indirmiştik. Artık akıl etmiyor musunuz?

1: (Zamahşeri:keşşaf)

11) Zalim olmuş nice kent[ler]i kırıp geçtik... Onların ardından başka bir millet inşaa ettik.

12) Perişan edişimizi (azabımızı) algıladıkları anda, bir bakarsın ki¹ hemen ondan kaçıyorlar.

1: Buradaki (إِذَا) fucaiyye, yani sürpriz manasındadır. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

13) "Kaçmayın! Kendisinde şımartıldığınız [şeylere] ve yurtlarınıza dönün! Sorgulanmanız beklenir." [denildi]¹

1: "kendilerine denildi" yani (قِيلَ لَهُمْ) ifadesi hazf edilmiştir. (zamahşeri:keşşaf)

14) "Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz, zalimlerdik!" dediler.

15) İşte bu çağrışları, kendilerini sönmüş biçilmiş bir hale getirmemize kadar devam etti.

16) Göğü, yeri [tüm evreni] ve ikisinin arasındakileri (içindekileri) oyuncular olarak yaratmadık.

17) Şayet, bir oyalanma¹ edinmeyi isteseydik, mutlaka onu kendi tarafımızdan edinirdik. Biz, (bunu) yapacak değildik.²

1: "lehv=لهو" oyalanma manasındadır. (müfredat : لهو) bunun "çocuk", "kadın" manasında olduğu da söylenmiştir (zamaşeri:keşşaf)

2: Buradaki (إن) şart edatı da olabilir, nehy yani Red etme manasında da olabilir. (kurtubi) nehy manasına göre çeviri yapıldı. Diğer şekilde çeviri yapılsaydı, ilgili kısım "...Eğer, (bunu) yapacak olsaydık..." şeklinde yazılırdı.

18) Aksine! Hakkı [gerçeği], yalanın üzerine doğru fırlatıyoruz, [Hak] onun [yalanının] beynine isabet ediyor¹, bir bakarsın ki [Yalan], sıkıntılı bir şekilde canı çıkmaya [başlamıştır]. Yakıştırdıklarınızdan [bir kısmı] sebebiyle yazık size!

1: "Dimag=دِمَاغ" beyin manasındadır. Bu ifade "beyni parçalamak, beyne isabet etmek" manasındadır. Kinayeli bir ifadedir. (müfredat : دماغ, kurtubi, zad'ul mesir, zamaşeri:keşşaf)

19) Göklerde ve yerde [tüm evrende] kim varsa, (hepsi) onundur. Onun katındaki kimse[ler], ona kulluk konusunda büyüklük taslamazlar ve yorgunluk çekmezler.

20) Gece ve gündüz (her zaman) tenzih ederler ve ara vermezler.

21) Yoksa, yerden bir takım Tanrılar edindiler de onlar mı yayıyor/diriltiyor¹?

1: (müfredat : نشر)

Bu ifade "yEnşurun=يُنشرون" ve "yUnşirun=يُنشرون" olarak iki şekilde de okunmuştur. Aynı formlar olsa da anlam olarak ikisi de aynıdır. (zamaşeri:keşşaf)

22) Şayet o ikisinin [göklerin ve yerin] içinde, Allah'tan başka Tanrılar olsaydı, mutlaka o ikisi bozulurdu. Arş'ın [yönetimin] RAB'bi olan Allah, onların yakıştırmasından uzaktır.

23) Onlar, sorgulanır bir haldeyken, [Allah] yaptıklarından yana sorguya çekilmez.

24) Yoksa, ondan [Allah'tan] beride bir takım Tanrılar mı edindiler? "Hadi, en sağlam delilinizi getirin! Bu, benimle birlikteki kimselerin hatırlatmasıdır (zikridir) ve benden önceki kimselerin hatırlatmasıdır(zikridir)." de. Aksine! Çoğu, gerçeği bilmiyor. Artık, onlar vazgeçicidir.

25) Senden önce de bir elçi[türün]den ne gönderdiysek kendilerine ancak "Benden başka hiçbir Tanrı yoktur. O halde, bana kulluk edin." diye vahiy ediyorduk.

26) "Rahman bir çocuk edindi" dediler, ne münasebet! Aksine! [onlar]¹ değerli kullardır.

1: Müpteda olan (هم) zamiri hazf edilmiştir (Müşkül i'rab-ul kur'an)

27) Onlar, onun [Rahman'ın] emriyle eylemde bulunurken, kendi sözleriyle¹ onu(n sözünün önüne) geçmezler.

1: Muzafun ileyh hazf edilir, muzaf bundan bedel olarak tenvin veya harfi tarif alır. (ilhami haktan | Arapça dil bilgisi) burada da aynı şekilde izafet için kullanılmıştır. İfade (يقولهم) manasındadır (zamaşşeri:keşşaf)

28) [Rahman] onların önlerindeki ve arkalarındakilerini biliyor. Onlar, ona (olan) çekinmeden dolayı ürperir bir haldeyken, ancak onun razı olduğu kimseye şefaah ederler.

29) Onlardan kim "kesinlikle ben, ondan [Rahman'dan] beride bir Tanrıyım" derse, işte böyle onu cehennem [ile] cezalandırırız. İşte, zalimleri bunun gibi cezalandırıyoruz.

30) Gerçeği örtmüş olanlar; gökler ve yer [tüm evren] ikisi bir bitişik (tekillikte)¹ iken, o ikisini ayırdığımızı hiç görmediler mi? canlı her şeyi sudan² meydana getirdik. Halen inanmıyorlar mı?

1: "Big bang [büyük patlama]" teorisi ile bağdaşabilen bir ayettir.

Kur'an'da (سماوات والأرض) yani "Gökler ve yer" ifadesi "tüm evren" manasında kullanılır. Geçtiği tüm ayetlere bakılırsa bu durum anlaşılabilir. Örnek ayetler şunlardır:

- 24/35 "Allah 'göklerin ve yerin' nûrudur.."
- 2/116 "... göklerde ve yerde ne varsa hepsi onundur.."
- 7/54 "... Gökleri ve yeri altı evrede yaratan... "

(örnekler çoğaltılabilir)

Bu durumda ayetin manası şudur: "bütün evren, bir tek halde (tekillikte) iken, o tekilliği birbirinden ayırdık"

Big bang [Büyük patlama] teorisi, yaklaşık 13.8 milyar yıl önce evrenin tek ve belirsiz bir hacme sahip bir noktadan (tekillikten) hızla genişleyerek bugünkü halini aldığını söyler. (Kozmikanafor.com & bilimfili.com)

Ayetteki ifadeler bu teori ile tamamen uyumludur. Ayrıca zariyat 47. Ayete bakınız. Bu mucizeyi inkar etmeye çalışanlar, ayetin bununla alakasız olduğunu söyleyerek eski tefsirlerin bir kısım yorumlarını baz alarak ayeti bu gerçekte alakasız gibi göstermeye çalışsa da boş bir çabadır. Tefsirlerin bu tarz yaratılış ile ilgili ayetleri yorumları mutlak doğru olmak zorunda değildir. Tefsir yazarları, bu ayetleri vahye göre değil kendi bilgilerine göre açıklamıştır.

Bununla birlikte, eski tefsirlerin bazıları bu teoriye çok yakın yorum yapmıştır. Örneğin Zamaşeri [v. 538/1144] "Gökler ve yer yapışmıştı, aralarında uzay yoktu" demiştir. (zamaşeri: keşşaf) Mücâhid, katade, İbni Abbas, Ebu İshak çok yakın yorumlar yapmıştır. (kurtubi, Mücâhid'in tefsiri, taberi)

Bugün Bazıları bu bahsedilen tekillikte "yerin" olmadığını, bundan dolayı ayetin big bang ile alakasız olduğunu söylemiştir, fakat ayetteki "Gökler ve yer" ifadesi,

en başta belirttiğimiz gibi "tüm evren" manasındadır. Kaldı ki, Yeri(dünyayı) oluşturan maddeler bu tekilikte potansiyel olarak mevcut olduğu için ayet big bang teorisi ile yine çelişmez.

2: Yaygın kabul gören bir hipoteze göre canlılık okyanusun altındaki hidrotermal bacalarda başlamıştır. (bkz: 50 soruda yaşamın tarihi, Bilim ve Gelecek Kitaplığı,) ayetin kastettiği de bu olabilir.

31) [Yer] onları yalpalıyor diye, Yerde ağırlıklar¹ meydana getirdik ve onda [yerde] geniş yollar yaptık. Yol bulmaları beklenir.

1: "Revasiye=رواسي" kelimesi "resev=رسو" kelimesinin çoğul halidir. Bu kelime "ağırlık" manasındadır. Örneğin:

القت السحابية مراسيها"

Bulutlar, ağırlıklarını attı" (müfredat : رسو)

Yani "yağmur ağırlığını bıraktı" denir. Naziat 32. Ayette "dağları ağırlaştırdı/yerine oturttu (أرساها)" manasında bu kelime fiil olarak kullanılır. "yerde bulunan ağırlıklar" denilince, genel olarak dağlar anlaşıldığı için bu kelimeye "dağlar" manası verilmiştir.

Ateist Celal şengör dağların depremleri önlediğini değil; aksine dağların depremlere sebep olduğunu iddia etmiştir. Ancak bu bir çarpıtmadır. Çünkü dağlar depremlerin bir sonucudur; sebebi değildir. Çünkü depremler oldukça dağlar meydana gelir. Bilindiği üzere kıtaların çarpışması sonucu depremler meydana gelir ve bu çarpışmalar kıvrımlı-bindirmeli dağlar meydana getirir. [Erdem gündoğdu plaka (levha) tektoniği. (erdemgundogdu.weebly.com > ...PDF

PLAKA (LEVHA) TEKTONİĞİ)

Şöyle bir örnekle anlatalım: kolunuz yaralandığı zaman kanayan yerde bir yara kabuğu oluşur. Bu bölge vücudun diğer bölgelerine kıyasla kanamaya daha elverişlidir. Ancak "yara kabuğu, kanamanın sebebidir" demek saçmalamaktır. Çünkü kabuk, zaten yaralanma olduğu için meydana geliyor. Celal Şengör'ün iddiası da buna benzemektedir. Çünkü depremler olduğu için dağlar oluşur.

Ayetteki kelimenin "ağırlıklar" manasında olduğunu belirtmiştim. Ayetin kastettiği jeolojik olay konusunda iki hipotez sunabiliriz:

1) İki kıtasal litosfer birbiri ile çarpışmakta ve bunun sonucu olarak kıvrımlı-bindirmeli Himalaya tipi sıradağlar meydana gelmektedir (Sawkins ve diğ., 1974 ten; Ketin, 1994 kıtaların kayması ve levha tektoniği ile ilgili pek çok kaynak bu bilgileri doğrulamaktadır.) belkide bu dağların oluşumu sonucunda kıtaların hareketi yavaşlamaktadır. Tıpkı bir diferansiyel gibi hareketi yavaşlatarak sarsıntıyı azaltmaktadır. Bu fikri bir jeolog olan Peter DeCelles da doğrulamaktadır. (Peter DeCelles - Mountain and earthquake : <https://youtu.be/Sx-c4iJWtSI>)

2) Yer altında, gerek kıtaların hareketi gerekse dünyanın dönmesi sebebiyle oluşan bir sarsıntıyı engelleyen bir ağırlık olabilir.

Ayetler zamanla doğrulanmaktadır. Örneğin big bang teorisi keşif edilmemiş olsaydı Enbiya 30.ayeti asla anlamayacaktık. Güneşin hareket ettiği keşfedilmemiş olsaydı yasin 38.ayetin bir bilimsel hata olduğunu düşünecektik. Zamanla bu ayetin neyi kastettiği daha iyi anlaşılacaktır.

32) Göğü, korunmuş bir çatı (koruyucu)¹ yaptık. Hâlbuki, onlar [göğün] ayetlerinden[mucizelerinden] vazgeçicidir.

1: Atmosfer bir koruyucu olarak dünya için çatı görevi görüyor. Atmosfer olmasaydı, meteor taşları dünyaya çarpar, güneş ışınları dünyayı yok ederdi.(bkz: ozon tabakası, meteor taşları)

33) Geceyi, gündüzü, güneşi ve Ay'ı yaratan O'dur. [O gök cisimlerinin]¹ her biri, [kendi] rotalarında² yüzüyor.

1: "Kullun=كُلُّ" kelimesinin sonundaki tenvin, muzafun ileyh'ten bedeldir. Güneş, ay ve ona bağlı olan yıldızlar kastedilmiştir. (celaleyn, Kadı beydavi, keşşaf sahibi) yani cümle (كلهم) şeklindedir. Çeviride yazıldığı gibidir.

2: Muzafun ileyh hazf edilir, muzaf bundan bedel olarak tenvin veya harfi tarif alır. (ilhami haktan |Arapça dil bilgisi) ayetin bu kısmı (كلهم في فلکهم) şeklindedir. Yani "her biri bir felekte yüzer" şeklinde değil "her biri kendisine ait bir felekte yüzer" manasındadır. Bilimsel açıdan da doğrudur. Güneş ve ay, her biri kendi yörüngesinde yüzer. Güneş sabit değil, uzayda akıp gitmektedir, (TÜBİTAK) Ay, dünyanın etrafında kendi yörüngesinde yüzmektedir. (fenbilimi. Net) ayrıca şems 1-2 ve Yasin 38-40 ayetlerine bakınız.

Eğer, kur'an (كُلُّ فِي فَلَكٍ وَاحِدٍ) ["her biri, bir tek felekte..."] demiş olsaydı, bu bilimsel bir hata olurdu. Zaten 14 Asır önceki bir insan, göğe bakınca güneş ve Ay'ın bir tek yörüngede hareket ettiğini düşünürdü. Bu bile, kur'an'ın Allah sözü olduğunun ispatıdır.

34) senden önce hiçbir beşere kalıcılık [ölümsüzlük] vermedik. O halde, sen ölürsen onlar mı kalıcıdır [ölümsüzdür]?

35) Her bir can ölümü tadıcıdır. Bir fitne [sınama] olarak, sizi kötü (şer) ve iyi (şer) ile sınıyoruz. Sadece bize geri döndürülüyorsunuz.

36) Gerçeği örtmüş olanlar seni gördükleri zaman, "Tanrılarınızı zikir eden [diline dolayan]¹ bu muydu?" [diyerek]² seni ancak bir maskara ediniyorlar. Hâlbuki, kendileri Rahman'ın hatırlatmasını örtüp görmezden gelenlerin ta kendileridir.

1: Zikir, yani "bahsetmek, anmak" iyi ve kötü anlamda da olur. Bahseden kişi dost ise iyi; düşman ise kötü anlamda kullanır. (zamaşşeri:keşşaf)

2: Takdiren (قائلین) manasındadır. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

37) İnsan[lar]¹ aceleden yaratılmıştır². Ayetlerimi [mucizelerimi] size göstereceğim. O halde acele istemeyin.

1: Cins isimdir. (zad'ul mesir) baştaki (ال) takısı, istiğrak yoluyla "tüm insanları" manasındadır.

2: "halakal insane=خلق الإنسان" yani "insanı [aceleden] yarattı" şeklinde de okunmuştur (zad'ul mesir) iki okuyuşta da mana aynıdır.

38) Bir de "Eğer dürüst idiyseñiz bu verilen söz [tehdit] ne zamandır?" diyorlar.

39) Gerçeği örtmüş olanlar kendileri yardım olunmaz bir haldeyken, ateşi yüzlerinden ve de sırtlarından kaldıramayacakları zamanı bilselerdi...¹

1: Buradaki (لو) şart edatının cevabı hazf edilmiştir [atılmıştır.] (keşşaf sahibi) cevap şunlardan biri olabilir:

- "...bilselerdi, azabı acele istemezlerdi"
- "... bilselerdi, verilen sözün [tehdidin] doğru olduğunu bilirlerdi" (kurtubi)

40) Aksine! [O tehdit] kendilerine aniden gelir, onları çok eder! Kendileri göz açtırılmaz bir haldeyken, onu geri döndürmeye güçleri yetmez.

41) Doğrusu, senden önceki Elçileri de maskara yapmaya çalışmışlardı. Onlarla alay etmiş olanları, maskara yapmaya çalışmakta oldukları [şey] kuşattı.

42) "Sizi, gece ve gündüz Rahman'dan kim koruyabilir?" de. Aksine! Onlar RAB'lerinin hatırlatmasından (zikrinden) vazgeçicidir.

43) Yoksa, kendilerine bizden beride kendilerini engelleyen [koruyan] Tanrılar mı var? onların kendi benliklerinin yardımına (bile) güçleri yetmiyor. Onlara bizden dostluk görmezler.

44) Hayır! Bunları ve onların atalarını, ömür kendilerine uzun gelene kadar faydalandırdık. Bizim, yere gelip, onun [yerin] etrafından eksilttiğimizi¹ görmüyorlar mı? Artık, onlar mı galiptir?

1: Yer, yani (الارض) kelimesi, yerine göre "dünya"(Rad 4, Enbiya 30 ve pek çok ayet) yerine göre "bölge" (Yusuf 56, 80 ve pek çok ayet) mânâsında kullanılmaktadır. Bu ayet, kur'an mucizesidir. Eğer "yer" kelimesi "bölge" mânâsında ise, Karaların azalması olayı (kimyaakademi. Com) ile bağdaşır. İlk dönem islam yorumcuları, ayetin ifadesini anlamadığı için mecaz kabul etmiş, "toprakların fetih edilmesi, bilginlerin vefat etmesi" şeklinde yorumlamıştır(kurtubi, kadı beydavi, zad'ul mesir rad 41) . Ifadenin aynen yazdığımız manada olabileceğini ikrima (veya en-Nehai) de kabul etmiştir, ancak bunu mantıklı bulamadıkları için "yorum" açısından karşı çıkmışlardır. (kurtubi, rad 41)

Ayetin sonundaki "onlar mı galiptir? [galip gelecektir?]" ifadesi, ayetin anlattığımız şekilde anlaşılmasına engel değildir. Ayet "gücümüz, dünyanın etrafından eksiltmeye yettiğini görmüyorlar mı? Bu gücümüzü düşünsünler, halen bize karşı galip geleceklerini mi düşünüyorlar?" olarak da anlaşılabilir.

45) "Sizi sadece vahiyle uyarıyorum. Sağırlar uyarıldıkları zaman daveti işitmezler." de.

46) Eğer, onlara RAB'binin azabından bir esinti temas etse, mutlaka "Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz zalimlerdik." derlerdi.

47) Kıyamet gününde hakkaniyet terazilerini kurarız. Artık, herhangi bir can, hiçbir açıdan zulme uğramaz. Bir hardaldan bir tane olsa (bile), onu getiririz¹. Devamlı hesap gören olarak biz yeteriz.

1: "Eteyne=أتينا" ifadesi, "e'teyne=أتينا" şeklinde mufaale formundan da okunmuştur. (zamaşşeri:keşşaf) mana olarak "karşılığını verimiz, ödülünü verimiz" manasındadır.

48) Doğrusu, Musa'ya ve Harun'a, Furkan'ı [gerçeği ve yalanı ayıranı], bir ışığı (Nur'u)¹ ve korunup sakınanlar için bir hatırlatmayı (zikri) vermiştik.

1: Ayetteki (و) harfi "yani" manasındadır. Enfal 20. Ayette de bu şekilde bir kullanımı vardır. Bu anlama göre "bir ışık olarak Furkanı verdik" manasındadır.

İbni Abbas'ın (و) harfi olmaksızın okuması da bu manayı doğrular. (keşşaf sahibi, kurtubi, zad'ul mesir)

49) [Korunup sakınanlar] ki, saat'ten (kıyametten) ürperir bir haldeyken, RAB'lerinden Gayb'da[yalnızlıkta bile]¹ çekinirler/ona saygı duyarlar.

1: "Bi-l Gayb =بالغيب" ifadesi "kimsenin görmediği yerde/yalnızlıkta bile [Allah'ın yasaklarından] çekinirler [münafıklık yapmazlar]" veya "[Gayb olduğu halde] Allah'a inanırlar, onun azabından çekinirler" manasındadır. (zad'ul mesir)

50) Bu, indirdiğimiz mübarek [Tanrısal bereket kaynağı] olan bir hatırlatmadır (zikirdir). Artık siz onu tanımayanlar (inkarcılar) mısınız?

51) Doğrusu, önceden İbrahim'e kendi doğruluğunu vermiştik. Onu devamlı bilenlerdik.

52) Hani babasına ve milletine "Şu kendileri için ibadet kapananlar olduğunuz heykeller de nedir?" demişti.

53) "Babalarımızı, onlar için ibadete kapananlar olarak bulduk." dediler.

54) [İbrahim] "Doğrusu, siz ve babalarınız apaçık bir kayboluş içinde imişsiniz." dedi.

55) "Hak [gerçek] ile mi geldin? Yoksa sen, oyuncuların mısın[şaka mı yapıyorsun]?" dediler.

56) [İbrahim] "Hayır! RAB'biniz göklerin ve yerin RAB'bidir. Ki o, onları [gökleri ve yeri] başlatmış/ayırmış¹ olandır. Ben, bunun üzerinden size şahitlik edenlerdenim." dedi.

1: Fatarā=فطر" fiili bir şeyi açmak/ayırmak ve ibraz etmek manasındadır. (İbni faris Mekayisi-I lugat : فطر) ayırma/yarma manası da verilmiştir. (Lisanu-I Arap: فطر) başlatıcı yani ilk yaratan manası da verilmiştir. (Zamahşeri:belegat esası : فطر)

Bu verilen anlamlar tamamen big bang ile bağdaşır. Çünkü big bang anında bütün madde tek bir noktada bitişik iken ayrılmıştır. Bu durum, ilgili kelimenin "yarma/ayırma" anlamıyla ve Enbiya 30. Ayeti ile alakalıdır. "Başlatma" manası ise evrenin başlangıcının olmasıyla alakası vardır.

57) "Allah'a yemin olsun ki (tallahi) arkanızı dönüp yüz çevirmenizin ardından putlarınıza[Allah'tan alıkoyanlarınıza]¹ kesinlikle plan yapacağım!" dedi.

1: Enam 74. Ayetin dipnotuna bakınız.

58) Ardından [İbrahim], onları [putları] parça parça etti. Ancak, büyük [puta] -belki dönerler diye- onlar için [karışmadı].

59) "Tanrılarımıza bunu kim yaptı? kesinlikle o mutlaka zalimlerden[biri]dir." dediler.

60) "onları [putları] zikir eden [diline dolayan], kendisine "İbrahim" denilen bir genci işittik." dediler.

61) "O halde, onu [İbrahim'i], insanların gözlerinin önüne getirin, şahit olmaları beklenir." dediler.

62) "Bunu, Tanrılarımıza sen mi yaptın ey İbrahim?" dediler.

63) [İbrahim]"Hayır! Onu, onların [putların] büyüğü yani şu yaptı. Eğer, konuşuyorlarsa artık onlara sorun." dedi.

64) Kendi benliklerine/birbirlerine dönüp, "gerçekten siz, zalimlerin ta kendisisiniz!" dediler.

65) Sonra başları üzerine ters döndürdüler¹ (eski kafalarına geri döndüler) "Elbetteki bunların konuşamadığını bilmiştin!" [dediler].

1: Burası (نكس) şeklinde malum formuyla da okunmuştur (keşşaf sahibi) Buna göre "...(eski) kafalarına, baş aşağı [birbirlerini] geri döndürdüler" manasındadır. Anlam olarak aynıdır.

66-67) [İbrahim] "O halde, Allah'tan beride hiçbir açıdan size fayda vermeyen ve size zarar vermeyen [şeylere] mi kulluk ediyorsunuz? Yuh olsun size ve Allah'tan beride kulluk ettiğiniz [şeylere]! Artık akıl etmiyor musunuz? " dedi.

68) "Eğer, (bir şeyler) yapıcı olduysanız, onu [İbrahim'i] yakın! Ve Tanrılarınıza yardım edin." dediler

69) "Ey Ateş! İbrahim'in üzerine bir soğukluk ve bir esenlik ol!" dedik.

70) Ona [İbrahim'e] bir plan yapmak istediler, ardından onları en çok kaybedenler haline getirdik.

71) Onu [İbrahim'i] ve Lut'u, alemler [tüm varlıklar] için, içini bereketlendirdiğimiz (o) yere [bölgeye] ulaştırarak kurtardık.

72) Ona [İbrahim'e] bir fazladan (armağan) olarak, İshak'ı ve Yakub'u bağışladık. Her birini, düzgün-iyi kişiler yaptık.

73) Onları, emrimizle yol gösteren imamlar yaptık. Onlara, hayırlı olan işleri yapmayı, yönelişi (namazı) ayakta tutmayı (gereğince uygulamayı) ve zekatı vermeyi vahyettik. Bizim için kulluk edenler olmuşlardı.

74) Lut'u da [an], ona bir hüküm ve bir bilgi verdik. Bir de, onu pis eylemde bulunmakta olan o kentin [halkından] kurtardık. Gerçekten, onlar [kentten halkı], sınırlarını aşan, kötü bir millettir.

75) Onu [Lut'u] Rahmetimize girdirdik. Gerçekten o, düzgün-iyi kişilerdendi.

76) Nuh'u da [an]. Önceden bir vakit seslenmişti. Ona cevap vermeyi diledik, onu ve ailesini/halkını olanları, çok büyük sıkıntıdan kurtardık.

77) Ona, Ayetlerimizi [işaretlerimizi] yalanlamış (o) milletten yardım ettik. Gerçekten onlar kötü bir millettir. Ardından onları topluca boğduk.

78) Davud'u ve Süleyman'ı da [an]. Hani orada milletin koyunu geceleyin yayılmıştı. O ikisi [Davud ve Süleyman] Ekin hakkında hüküm ediyordu. Biz, onların¹ hükümlerine şahittik.

1: Davud ve Süleyman, iki kişi olduğu halde burada tesniye yerine, çoğul olan (هم) zamirinin gelmesinin [Arapça'da çoğul en az üçtür] sebebi, o ikisi dışında başka kişilerin de hükümlerinin olduğunu vurgulamaktır. (zamaşşeri:keşşaf)
Bazıları çoğul zamirin tesniye yerine kullanıldığını söylemiştir. (kurtubi)

79) Süleymanın onu [hükümü] anlamasını¹ sağladık. Her birine, bir hüküm/hikmet ve bir bilgi verdik. Davud ile beraber tesbih eden dağları ve kuşları hizmete sunduk. Biz (bunları) yapanlardık.

1: Tefil formundan gelen "fe fehmemneha = ففهمناها" ifadesi if'al formundan "fe efhemneha= فأفمنها" olarak da okumuştur. (keşşaf sahibi, kurtubi) iki formun da amacı aynıdır, aynı manayı verir.

80) Perişanlıktan [kızgın savaştan] sizi korusun diye sizin için ona [Davud'a] elbise/zırh¹ sanatını öğrettik. Artık, şükredici [olacak] mısınız?

1: Davut peygamberin döneminde Zırh olup olmadığına dair açıklama için Sebe 11. Ayetin dipnotuna bakınız.

81) İcini bereketlendirdiğimiz o yere [bölgeye] doğru, kendisini emriyle akıp giden kasırga halinde rüzgar Süleyman'a aitti. Biz, her şeyi devamlı bilenlerdik.

82) Şeytanlardan, onun [Süleyman] için dalgıçlık yapan¹ ve bunlardan beride bir takım eylemlerde bulunan kimseler vardı. Biz, onlar için kayıt altına alanlardık.

1: Kelime manası "suyun alt tarafına dalıp bir şeyler çıkarmak" olmakla birlikte, buradan kasıt edilenin "garip eylemler ve harika fiiller çıkarmak" anlamında olduğu söylenmiştir. (müfredat : غوص)

83) Eyüb'ü [an]. Hani RAB'bine "Bana (o) sıkıntı temas etti, hâlbuki sen rahmet edenlerin en merhametlisisin." diye seslendi.

84) Ardından, ona cevap vermeyi diledik, bir zarar[türün]den onda ne varsa kaldırdık. Ona, tarafımızdan bir rahmet ve kullara bir hatırlatma (zikir) olarak ailesini ve onlarla birlikte onların benzerini verdik.

85) bir de İsmail'i, İdris'i ve Zülkifl'i¹ [an]. Her biri, sabırlı kişilerdendi.

1: "Zülkifl=ذو الكفل" sözlükte "pay/kefil sahibi" manasındadır. İlyas, Yunus veya Yuşa b. Nun olduğu söylenmiştir (Kurtubi, Keşşaf sahibi) Tevrat'ın "hezekiel" olarak bahsettiği peygamber olduğu da söylenmiştir (mevdudi)

86) Onları, Rahmetimize girdirdik. Gerçekten onlar, düzgün-iyi kişilerdendir.

87) Büyük balığın¹ sahibini (Yunusu) de [an]. Hani kavgalı bir halde gitmişti. Kendisine asla güç yetiremeyeceğimizi düşünmüştü. Ardından, karanlıklar içinde "Senden başka hiçbir Tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben, zalimlerden oldum." diye seslendi.

1: "zunnun=ذو النون" sözlükte "büyük balık sahibi" manasındadır. (müfredat: نون) Yunus peygamberin lakabıdır.

88) Ona cevap vermeyi diledik ve onu derinden kurtardık. İşte, inançlıları bunun gibi kurtarıyoruz.

89) Zekeriya'yı [an]. Hani RAB'ine seslendi: "RAB'bim! Sen mirasçılarının en hayırlısı iken, beni tek olarak bırakma!"

90) Ona cevap vermeyi diledik, ona Yahya'yı bağışladık ve kendisi için eşini düzelttik. Gerçekten onlar, hayırlı işlerde yarışıyorlardı. Arzulu ve çekinir bir halde bize dua ediyorlardı. Onlar, bize saygılıydı.

91) İrzini korumuş o kızı da [an]. Onun içinde(ki çocuğa)¹ ruhumuzdan üfledik. Kendisini ve çocuğunu alemler [tüm varlıklar] için bir ayet[mucize] yaptık.

1: Bir şeyin içine üfleme, ona hayat vermek manasındadır. (Hicr 29) bu ayet "Onun (Meryem'in) içine üfledik[Meryem'e hayat verdik]" manasında değildir. "Onun içinde (bulunan bebeğe) üfledik[hayat verdik]" manasındadır. Mesela (نفخت) (في البيت فلان) ["falan kişinin evinde üfledim"] denilirken, "falan kişinin evinde kavala üfledim" manasında bu söylenir. (keşşaf sahibi)

92) Gerçek şu ki, ben sizin RAB'biniz iken bu bir tek topluluk olarak sizin topluluğunuzdur¹. O halde bana kulluk edin.

1: "ÜmmetUkum=أُمَّتُكُمْ" ifadesi, "ümmeEkum=أُمَّتُكُمْ" şeklinde (هذا) işaret isminden bedel olarak da okumuştur. [inne'nin] haberi olarak kabul edilip (أمة) kelimesi de merfu okunmuştur. (zamaşeri:keşşaf) buna göre ayetin bu kısmı "...Bu sizin toplumunuz, bir tek toplumdur..." şeklinde meal edilebilir

93) Emirlerini/işlerini kendi aralarında parça parça ettiler. Her biri, sadece bize dönecektir.

94) Artık, kim bir inançlı olarak düzgün-iyi eylemlerde bulunursa onun gayretine asla nankörlük yoktur. Gerçekten biz onu yazanlarız.

95) [Bu] kendisini helak ettiğimiz bir kentin [halkına] haramdır¹. Gerçekten onlar, (inanca)² geri dönmezler.

1: "Ennehum=أَنَّهُمْ" ifadesi "innehum=إِنَّهُمْ" şeklinde de okunmuştur. Buna göre ayetin ".. haramdır" kısmına kadar cümle bitmiş olmalıdır. Buna göre çeviri yapıldı. (zamaşeri:keşşaf) bu ayet, önceki ayete atıf olarak "Bu, yani emeğin göz ardı edilmesi, kendisini helak ettiğimiz bir kentin [halkına] haramdır" manasındadır.

2: (keşşaf sahibi)

96-97) Sonunda, kendileri her bir tepeden akın ederken, yecüc ve mecüc['ün seddi] açıldığı ve gerçek vaat yaklaştığı zaman, gerçeği örtmüş olanlar "Vay halimize! Bundan yana habersizlik içindeydik. Aksine! Zalimler idik" [derken] bakışları (gözleri) donup kalır.

98) Gerçekten, siz ve Allah'tan beride kulluk ettiğiniz [şeyler¹/putlar] cehennem yakıtısınız. Siz ona [cehenneme] varıcısınız.

1: Kastedilenler, putlardır, 101. Ayetin dipnotuna bakınız.

Ayette (من) yerine (ما) kullanması, kasıt edilenin (putlar gibi) cansız nesnelere olduğunu gösteriyor. Çünkü (ما) genellikle cansız şeyler için kullanılır.

99) Bunlar Tanrılar olsaydı, ona [cehenneme] varmazlardı. Her biri onun [cehennemin] içinde kalıcıdır.

100) Kendileri için onun [cehennemin] içinde kendilerine zor bir soluklanma vardır. Onlar onun [cehennemin] içinde işitmezler.

101) Gerçek şu ki, kendileri için bizden [bizim tarafımızdan] öne geçmiş güzellik olanlar (evet!) işte onlar, ondan [cehennemden] uzak kılınmıştır.

102) Onlar, canlarının çok arzu ettiği [şeyler] içindeyken, [cehennemin] hareketini (bile) işitmezler.

103) En büyük tasa, onları üzmez ve Melekler onları "Bu, size söz verilmekte olan gününüzdür." [diyerek]¹ karşılar.

1: Buradaki (يقولون) sözü takdiridir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

104) Kitaplar için sayfanın dürülmesi gibi gg¹ dreceđimiz² günü [an]! Üzerimize [düşen] verilmiş bir söz olarak, tıpkı ilkin yaratmaya başlamamız gibi, onu tekrar başa dndrrz³. Gerçekten, biz en başından beri yapanlardık.

1: "Gökleri" manasında da olabilir. Çünkü (السماء) kelimesi, tekil olsa da, cins adı olarak "Gökler" manasına gelebilir.

Kur'an'da tekil olduğu halde çoğul anlamda kullanıldığı yerler vardır. (müfredat : سما)

2: Fizikçi Michio Kaku "parallel worlds" isimli kitabında şunları söyler: "Sonunda evrenin orjinal genişlemesi tersine döner ve kendi üzerine doğru büzülür" [Eventually, they see that the original expansion of the universe is reversing, and that the universe is contracting on itself.] (kaynak: Parallel worlds A Journey through creation, higher dimension and future of the cosmos, Michio kaku sayfa 77) Ggn sayfa gibi drlmesinden kasıt bu olabilir.

şu da olabilir: Einstein'a göre uzay maddesiz bir haldeyken tamamen dümdüzdür. İçinde bulunan kütleler uzayı bkmektedir. (bkz: Einstein'ın özel görelilik kuramı) daha iyi anlaşılması için şu şekilde bir örnekle anlatabiliriz: içi boş olan bir çemberin üzerine bir örtü açtığınızı hayal edin. Bu örtünün üzerinde hiçbir şey yokken örtü tamamen dümdüzdür. Ancak zerine bir ağırlık attığınız zaman bu ağırlık örtüyü boşluğa doğru eğmeye başlar. Uzaydaki kütlelerin de uzayı bükmesi buna benzemektedir. Bu durumda ayetin anlattığı senaryo şu şekilde olabilir: evrende kütle namına hiçbir şey kalmayacak, uzay tamamen dümdüz bir hale gelecek ve sonunda bir sayfanın dürülmesi gibi uzay da brlecektir. Ayette en açık görünen durum budur.

3: "Avd=عود" bir şeyi terk ettikten sonra o şeye tekrar geri dönmektir. (müfredat: عود) mesela "Siz tekrar (aynı suçlara) dönerseniz, biz de (aynı cezayı vermeye)

tekrar döneriz" (İsra 8) ayetinde de aynı fiil kullanılmıştır. İlgili ayette de if'al babından bu fiil kullanıldığı için "tekrar başa döndürmek" anlamındadır.

Bu ayet "Açılır-kapanır evren" modeli ile tamamen uyumludur. "açılır kapanır evren modeline" göre, evren genişlemesini tamamlayacak ve tekrar büzülerek başlangıç durumuna dönecek ve sonra tekrar bir Büyük Patlama yaşayarak tekrar genişleyecek ve sürekli devam edecektir. Büyük patlama demek, yeniden bir evrenin oluşumu demektir. Allah'ın yaratmayı tekrar etmesi bu durum olabilir.

Verilen bilgilerin doğruluğunu fizikçi Michio Kaku'nun "parallel worlds" adlı kitabında ve "big crunch, oscillating universe theory" ile ilgili bilgi veren pek çok kaynaktan görebilirsiniz. Hatta ayetin sonundaki "Biz en başından beri yapanlardık." ifadesi de bunu doğrulamaktadır. "En başından beri" manasını veren de "ka'ne=كان" nakıs fiilidir.

105) Hatırlatmadan (zikir'den) sonra zebur'da(tüm kutsal kitaplarda)¹ "Yere [dünyaya] düzgün-iyi kullarım mirasçı olur" diye elbette yazmıştık.

1: (müfredat : زير, kadı beydavi)

106) Gerçek şu ki, kulluk eden bir millet için yeterlilik bundadır.

107) Seni, ancak alemlere [tüm varlıklara] rahmet olarak gönderdik.

108) "Bana, Tanrınızın sadece bir tek Tanrı olduğu vahyediliyor. Artık, müslümanlar[Allah'a teslim olanlar] mısınız?" de.

109-111) Artık yüz çevirdiler ise, "Size, bir eşitlik üzerine ilan ettim. Vaat olduğunuz[şey] yakın mı yoksa uzak mı? Bilemiyorum. Gerçekten o, sözden açığını da biliyor, sizin sakladığınızı da... Bilemem, belki de o (tehdit) sizin için bir fitne [sınama] ve bir süreye kadar bir geçimdir." de.

112) "RAB'bim! Hak [gerçek] ile hükmet. RAB'biniz Rahman'dır, sizin yakıştırmalarınıza karşı destek dilenilendir." dedi.

HAC (22)

1) Ey insanlar! RAB'binize (karşı gelmekten) sakının. Gerçekten, saat'in depremi, çok büyük bir şeydir.

2) Onu [depremi] gördüğünüz gün, her bir emzirenin (annenin) emzirdiğinden yana dikkati kaçır. Her bir yük (çocuk) sahibi, yükünü bırakır. İnsanları sarhoş görürsün, hâlbuki onlar sarhoş değildir; fakat Allah'ın azabı şiddetlidir.

3) İnsanlardan, herhangi bir bilgi olmaksızın Allah hakkında mücadele eden/tartışan ve (iyilikten) soyutlanmış her bir şeytana uyan kimse[ler] vardır.

4) Onun [öylesi kimselerin] üzerine "kim onu [şeytanı] veli/idareci yaparsa [bilsin ki] kesinlikle o [şeytan], ona [veli yapan kimseye] yolu kaybettirir ve alevin azabına yumuşakça iletir." diye yazıldı.

5) Ey insanlar! Eğer, yeniden dirilmeden yana, bir şüphe içindeyseniz, [şunu düşünün] kesinlikle biz, size açıklamak için, sizi topraktan sonra bir damladan(zigottan)¹, sonra bir Alaka[rahme tutunan]dan, sonra biçimlenmiş ve biçimlenmemiş bir küçük etten sizi yarattık. Rahimlerde, tercih ettiğimizi isimlendirilmiş bir süre sonuna kadar barındırıyoruz, sonra sizi bir bebek olarak çıkarıyoruz, sonra şiddetinize [olgunluk çağınıza] ulaşmanız için [size ömür veriyoruz²]. Sizden, kimisi vefat ettiriliyor³, sizden kimisi de bilgiden sonra hiçbir şey bilmemesi için, ömrün en reziline(yaşlılığa) döndürülüyor. Yeri [dünyayı], kupkuru bir arazi halinde görürsün. O anda, onun [yerin] üzerine suyu indiririz, [yer] harekete geçip kabarır ve çekici her sınıftan yetiştirir.

1: Nahl 6. Ayetin dipnotuna bakınız, bu ayette de görüldüğü üzere, "alaka[rahme tutunan hücre]" aşamasının hemen öncesi "nutfe" olarak tarif edilmiştir. Nutfenin meniden olduğu kıyamet 37. Ayette belirtildiği için, nutfeyle kasıt meni olamaz, zigot aşaması olmalıdır.

En doğrusunu Allah bilir..

2: "Nuammirukum=نعميركم" ifadesi hazf edilmiştir. (Müşkül i'rab-ul kur'an) çünkü (لتبلغوا) ifadesinin başındaki (ل) harfi, buna işaret ediyor.

3: "Yeteveffa=يتوفى" yani "[Allah] vefat ettiriyor" şeklinde de okunmuştur. (keşşaf sahibi)

6) İşte bu, Allah'ın 'Hakkın' ta kendisi olması, ölüleri diriltmesi ve her şeye imkanı olması sebebiyledir.

7) bir de Saat'in, kendisinde hiçbir şüphe olmayan bir halde gelici olmasından ve Allah'ın, kabirlerdeki kimse[ler'i] diriltmesi [sebebiyledir]¹.

1: Bu Ayetteki (بأن الله هو....) edatları Önceki Ayetteki (أن) sözüne matuftur.

8) İnsanlardan kimisi hiçbir bilgi, hiçbir doğru yol rehberi ve hiçbir aydınlatıcı kitap olmaksızın Allah hakkında mücadele eder/tartışır.

9) Allah'ın yolundan saptırmak için, kaba davranıp¹ yüz çevirdi. Kendisi için dünyada [ilk'te] bir rezillik vardır. Kıyamet gününde kendisine yangın azabını tattırırız.

10) İşte bu[azap], elinin önden hazırladığı [şeyler] sebebiyle ve Allah'ın kullara asla zulmedici olmaması sebebiyledir.

11) İnsanlardan, bir harf [kenar] üzerinden¹ Allah'a kulluk eden kimse vardır. Kendisine bir hayır isabet ettiyse, onunla tatmin olur; bir fitne [sınama] isabet ederse, yüzü üzerine (geriye) dönüş yapar, dünyayı [ilk'i] ve ahireti [sonu] kaybeder. İşte bu, apaçık kaybedişin ta kendisidir!

1: Bu ifadenin anlamını, ayetin devamı açıklamıştır. (müfredat : حرف)

12) Allah'tan beride, kendisine hiçbir zarar vermeyen ve kendisine fayda veremeyen [şeylere] dua ediyor. İşte bu, çok uzak kayboluşun ta kendisidir.

13) Gerçekten¹ zararı, faydasından daha yakın olan kimseye dua ediyor. Gerçekten ne kötü sahiptir! gerçekten ne kötü destekçidir!

1: "le men=لمن" ifadesinin başındaki (ل) harfi tekit amaçlıdır. Ama öne alınmıştır. Sona almak da başa almak da uygundur. Bunun örneği çoktur (kurtubi) burada (ل) harfi ertelenmiştir. Yani Ayetteki cümle aslında (...من لضره...) şeklindedir.

14) Gerçekten Allah, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş kimseleri, alt taraflarından ırmaklar akan cennetlere girdirir. Gerçekten Allah, istediğini yapıyor.

15) Kim, dünyada [ilk'te] ve ahirette [son'da] Allah'ın kendisine asla yardım etmeyeceğini düşünmekte idiyse, göğe/tavana¹ bir sebeple² [vasıta/iplikle] uzansın, sonra (gökten gelecek olanları) kessin. Ardından baksın, planı şiddetle öfkelenildiği [şeyi] gideriyor mu?

1: "Gök" mânâsına gelen "sema = سماء" kelimesi, yerden yukarıda olan her şey için kullanılır. "ard=أرض" kelimesi "aşağı taraf" ; "sema" kelimesi ise "yukarı taraf" manasında kullanılır. (müfredat : أرض) her şeyin seması onun yukarı tarafıdır. her sema, altındakiler için "sema" sayılır. Her ard (yer) üst tarafında bulunanlar için "ard" sayılır. (müfredat : سما) Buna göre ilk muhatabı olan insanlar için "sema" derken o insanların yukarıda gördükleri her şeyi kasıt etmektedir. Yıldızlar, bulutlar, yağmur, gökyüzü... Hepsi "sema" diye anlatılır.

Mesela şair atının sırtını anlatırken "ipek gibi kırmızıdır GÖĞÜ/seması (üst tarafı) [وأحمر كالديباج أما سماؤه فَرِيًّا]" demiştir. Üst tarafında olan her şeye "sema" denir. Hatta çamur, ot, yağmur ve evin çatısı için, yerden yukarıda olması nedeniyle "sema" denilmiştir. (kurtubi, bakara 19. Ayet) bir başka şair, yağmuru şu sözlerinde "gök"

diye anlatmıştır. . "Gök bir topluluğun arzına(bölgesine) düştüğü zaman... [إذا سقط] السماء بأرض قوم" (kurtubi enam 6. Ayet)

2: "Sebeb=سبب" her iki manaya da gelebilir. (müfredat : سبب)

Ayetin manası özetle şöyledir: "kim Allah'ın peygamberine yardım etmeyeceğini düşünmekte idiyse, elinden gelen her şeyi yapsın, isterse öfkesinden kendini assın, isterse göğe çıksın ve gelecek yardımı kesmeye çalışsın, sonra baksın eline bir şey geçecek mi?"

"tavana kendisini assın sonra nefesini kessin", "göğe çıksın, mesafe kat etsin baksın", şeklinde de yorumlanmıştır. Hangi anlam olursa olsun ayetin mesajı aynıdır. (zamaşşeri: keşşaf, Fahreddin Razi, kadı beydavi)

16) İşte bunun gibi, onu apaçık ayetler [işaretler] halinde indirdik. Gerçekten Allah, kimi istiyorsa¹ ona yol gösteriyor.

1: "Allah kimi ister?" sorusunun cevabını rad 27 "Allah, kendisine yönelen kimseye yol gösteriyor" ayeti veriyor. Yani Allah, insanın eylemine göre yol gösteriyor.

17) Gerçek şu ki, inanmış olanlar, yahudiliği seçmiş olanlar, sabii'ler, hristiyanlar, mecusiler ve şirk koşmuş olanlara [gelince] kesinlikle Allah, kıyamet gününde aralarını ayırır. Gerçekten Allah, her şeye devamlı şahittir.

18) Göklerdeki kimselerin, yerdeki kimselerin, güneşin, ay'ın, yıldızların, dağların, kımıldananların sadece Allah'a secde [itaat] ettiğini hiç görmedin mi? İnsanlardan birçoğu da [Allah'a secde ediyor.] Birçoğuna [gelince] ise azap kendilerine hak oldu. Allah, kimi alçaltırsa, artık ona değer verici [hiçbir kimse] yoktur. Gerçekten Allah, tercih ettiğini yapıyor.

19) Bu iki davacı, RAB'bi hakkında davalandı.¹ Gerçeği örten kimseler(e gelince ise), kendilerine Ateşten bir kıyafet kesildi. Başlarının üstünden kaynar su dökülür.

1: "İhtesamu=اختصمو" çoğuldur, fakat fail olan "hasmeni=خصمان" ifadesi ise tesniyedir. Normalde ikisinin de tesniye olması gerekirdi. Ancak "hezeni hasmeni =هَذَا خَصْمَان" ifadesi lafza göredir, "ihtesamu=اختصمو" ifadesi ise manaya göredir. Çünkü "Bu iki davacı" derken, "Bu iki davacı [grup]" manası kastedilmiştir. Tesniye, lafza göre gelmiştir. Çoğul olan "davalaştılar" ifadesi ise manaya göre gelmiştir. Benzeri bir kullanım Muhammed 16. Ayette de vardır. "minhum men yestemiu ileyke=منهم من يستمع إليك" yani "Onlardan sana kulak vermiş kimse vardır." ifadesinde geçen "kimse" [من] lafzen tekil ancak mana itibariyle çoğul olduğu için ayetin devamında "hatte ize haracu=حتى إذا خرجو" yani "Nihayet ÇIKTIKLARI zaman" denilmiştir. Hâlbuki buradaki "çıktıkları" ifadesi çoğuldur. Çünkü manaya göre çoğul kullanılmıştır. (zamahşeri: keşşaf)

Dili bilmeyenler bu ayetin gramer hatası olduğunu zannetmiştir.

20) karınlarının içindekiler ve ciltleri onunla eritilir.

21) Onlara demirden kamçılar vardır.

22) Her ne zaman, ondan yani dertten çıkmak isterlerse, onun içine tekrar iade edilirler. "Yangın azabını tadın!" [denilir]¹

1: Takdiri bir (قيل لهم) ifadesi olmalıdır. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

23) Gerçekten Allah, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanları alt taraflarından ırmaklar akan, içinde bileziklerden ve altından takınıp güzelleşecekleri cennetlere girdirir. [Kendilerine] inci¹ [verilir]. Onlardaki [cennetlerdeki] elbiseleri ipektir.

1: Bu cümle (يؤتون لؤلؤا) takdirindedir. Çünkü (لؤلؤا) kelimesi mensup oluşu buna işaret ediyor. (zamahşeri:keşşaf)

24) Sözü'n temiz olanına yumuşakça iletildiler. Övgüye layık olanın doğru yoluna yumuşakça iletildiler.

25) Evet, gerçeği örtmüş, Allah'ın yolundan ve kendisini insanlar için, orada ibadete kapananın/yerli olanın ve yabancı'nın eşit olduğu [bir yer] yaptığımız¹ kutsal ibadethaneden (Mescidi haram'dan) çevirmekte olanlara (azap ederiz).² kim orada haksızlıkla, zulümle [herhangi bir şey]³ isterse, ona can yakıcı bir azaptan tattırırız.

1: "SeveEn=سوا" ifadesi, (جعلناه) fiilinin ikinci nesnesidir. Aynı ifade "seveUn=سوا" şeklinde de okunmuştur. Buna göre cümle olarak ikinci nesnedir. (zamaşşeri: keşşaf) çeviri birinciye göre yapıldı.

2: "İnne=إن" 'nin haberi hazf edilmiştir [atılmıştır]. (zamaşşeri:keşşaf)

3: Ayetteki (بالحاد بظلم) ifadeleri hal'dir. Nesne, bu ifadenin kapsamına girecek her şeyi kendisine almak için terk edilmiştir. (zamaşşeri:keşşaf)

26-27) Hani, İbrahim'i "Bana hiçbir şeyi ortak kabul etme. Tavaf edenler, kıyam edenler, çokça rüku edenler ve çokça secde edenler için evimi temizle. İnsanların içinde, haccı ilan et, sana yaya olarak ve her derin-uzak vadiden gelen yorgun binek üzerinde sana gelsinler." diye, (o) evin mekanına yerleştirmiştik.

28) "Kendileri için faydalara şahit olmaları ve bilinen günlerde, yırtıcı olmayan sağmal hayvanlardan kendilerine ne rızık ettiyse onun üzerine Allah'ın ismini anmaları için [Haccı ilan et]. Artık onlardan yiyin ve fakir olan perişan [insanlara] yedinin.

29) Sonra, vücut temizliğini [tırnak kesimi, tıraş ve vücut temizliği]¹ tamamlasınlar, adaklarına vefa göstereyin ve eski-değerli evi tavaf etsinler.

1: "Tefese=تفت" kelimesinin aslı tırnak ve benzeri vücuttan kesilip atılan şeylerin kiridir. Ayetteki "yagdu=يقضو" fiilinin manası ise bir şeyi kesmek ve gidermektir.

(müfredat : تفت) bu anlamlar kasıt edilen anlamın, tıraş olmak, tırnak kesimi ve benzeri bir temizlik kastedildiğini gösteriyor.

30-31) [İş, vaziyet] işte böyledir.¹ kim, Allah'ın kutsallarını yüceltirse [bilsin ki] bu kendisi için RAB'binin katında daha iyidir (hayırlıdır). Sağmal hayvanlar sizin için helal kılındı. Ancak size okunanlar [haram kılındı]². Ona [Allah'a] müşrik olmaksızın, Allah'a hanifler [yönelmişler] olarak putlardan olan kirden kaçının ve taraflılığın[yalanının] sözünden de kaçının. Kim Allah'a şirk koşarsa, o sanki gökten sert bir şekilde düşüp, kuşun kendisini kapıp kaçmakta olduğu hatta³ rüzgarın kendisini uzak bir mekana havalandırdığı (bir kimse) gibidir.

1: "Ze'like=ذالك" hazf edilmiş bir müptedanın haberidir. (zamaşşeri:keşşaf)

2: Buradaki istisna, (الانعام) ["sağmal hayvanlar"] ifadesinden yapılmış bir istisna değildir. [yani "sağmal hayvanlardan size okunanlar harici geri kalanlar helaldir" manasında değildir.] Maide 3. Ayette okunanlar haramdır, sağmal hayvanlar helaldir. (zamaşşeri:keşşaf)

3: "ev=او" edatı yerine göre "ve, veya, hemde, - e kadar, hatta, aksine" anlamlarına gelir. (Halil bin Ahmed, kitabı-I Ayn: أو)

32) [Durum]¹ böyledir. Kim Allah'ın işaretlerini yüceltirse [bilsin ki] kesinlikle bu, kalplerin takvasındandır.

1: "Ze'like=ذالك" hazf edilmiş bir müptedanın haberidir. Ayet (الأمر ذالك) takdirindedir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

33) Onlarda (sağmal hayvanlarda), isimlendirilmiş [belirlenmiş] bir süre sonuna kadar sizin için faydalar vardır. Sonra onların mahalli, eski-değerli evdir (beyti-I atik).

34-35) Allah'ın ismini, yırtıcı olmayan sağlam hayvanlardan kendilerine rızık ettiklerimizin üzerine anmaları için, her bir topluluğa bir ibadet kurbanı yaptık. Artık Tanrınız, bir tek Tanrı'dır. O halde, sadece onun için teslim[Müslüman] olun. Allah anıldığı zaman kalpleri ürperen ve kendilerine rızık ettiklerimizden harcama [infak] yapan o alçak gönüllüleri, kendilerine isabet edenler üzerine sabredenleri¹, yönelişi (namazı) ayakta tutanları müjdele.

1: "Sabiri'ne=الصابرين" cümlesi, "muh'biti'ne=مخبتين" cümlesine matuftur. "mimme razeqna... =مما رزقنا..." ifadesi, ayetin başındaki (الذين) mevsul'ünün sıra cümlesidir. (Müşkül i'rab-ul kur'an) çeviri, Buradaki gramer açıklamasına göre yapılmıştır.

36) ve bedenler¹ [develer]... Onları da sizin için, Allah'ın işaretlerinden yaptık, onlar da sizin için bir hayır vardır. O halde, onların üzerine sıra halindeyken Allah'ın ismini anın. Onların yanları devrildiği [öldükleri] zaman, onlardan yiyin ve kanaat getiren[aza yetinen, istemeye çekinene] ve istemekten çekinmeyene (dilenciye) yedinin². İşte bunun gibi, onları sizin için hizmete sunduk. Şükretmeniz beklenir.

1: (müfredat : بدن, kadı beydavi)

2: Kurban kesmeyi bir vahşet olarak görüp "Tanrı böyle bir emir veremez" diyenlere verilecek en güzel örnek doğadır. Çünkü doğayı yaratan Tanrı, tüm canlıları birbirlerine kurban etmiştir. Bir ceylanı aslana kurban eden Tanrının, bir sağlam hayvanı da insana kurban etmesi gayet doğaldır. Dini inançları bir tarafa bıraksak bile Tanrının doğadaki yarattığı kanunlara bakarak her canlıyı birbirine kurban ettiğini anlayabiliriz. Dolayısıyla "Tanrı kurbanı emir edemez" diyenler doğadaki bu gerçeğe karşı gözlerini kapatıyor.

37) Onların etleri ve kanları Allah'a asla ulaşamaz; fakat ona [Allah'a] sizden gelen takva [korunup sakınma] ulaşır. İşte böylece size yol göstermesi üzerine Allah'ı yüceltmeniz için onları hizmete sundu. Güzellik edenleri müjdele!

38) Gerçekten Allah, inanmış olanları çokça savunuyor/koruyor. Gerçekten Allah, çokça hainleri, nankörleri sevmiyor.

39) kendileri zulüm edilmeleri sebebiyle, kendilerine savaş açılanlara [savaş konusunda]¹ izin verildi. Gerçekten Allah, onların yardımına mutlaka imkanı olandır.

1: "Kendilerine savaş açılanlar" ifadesi, izin verilenin "savaş" olduğuna işaret etmektedir. Bundan dolayı (في القتال) ifadesi hazf edilmiştir. (zamaşşeri:keşşaf, kurtubi, kadı beydavi) ayrıca "kendilerine savaş açılanlar" ifadesi, "savaşanlar" manasında (يُقاتِلُو) şeklinde de okunmuştur. (zad'ul mesir, zamaşşeri: keşşaf, kurtubi, Fahreddin Razi) bu kıraat'te, bir nevi "Kendileri zulüm edilmeleri sebebiyle, savaşan kişilere (bu yaptıkları savaşa) izin verildi" denilmiş gibidir.

40) [kendilerine zulüm edildiği için izin verilenler] ki, ancak "RAB'bimiz Allah'tır" diyorlar diye, yurtlarından haksızca çıkarıldı. Allah'ın, insanların bir kısmını bir kısmıyla savunması olmasaydı içlerinde Allah'ın ismi çokça anılan Manastırlar, Kiliseler, Havralar ve ibadethaneler mutlaka yıkılırdı. Allah, kendisi[nin dinine¹] yardım eden kimse[ler'e] mutlaka ama mutlaka yardım edecektir. Gerçekten Allah güçlüdür, devamlı üstündür.

1: Tamlayan [muzaf] olan (دين) kelimesi atılmıştır [hazf edilmiştir].

41) [Onlar] ki kendilerini yerde [bölgede] yerleştirek (saltanat versek), yönelişi (namazı) ayakta tutarlar (gereğince kırlarlar), zekatı verirler, tanınanı [iyiliği] emreder; tanınmayandan [kötülükten] engellerler. İşlerin sonucu sadece Allah içindir.

42) Eğer seni yalanladılarsa, [şunu bil ki] onların öncesinde, Nuh'un milleti, Ad ve semud da yalanlamıştı.

43) İbrahim'in milleti de Lut'un milleti de [yalanlamıştı].

44) Medyen milleti de [yalanlanmıştı]. Musa¹ da yalanlanmıştı, onlara mühlet vermiştim, sonra onları yakalamıştım. Artık, beni tanımamak nasıl olmuş?

1: Neden "Musa'nın halkı da yalanlamıştı" denilmedi de "Musa yalanlandı" denildi? Çünkü Musa'nın halkı olan İsrail oğulları onu yalanlamadı, onu halkından olmayan kiptililer yalanladı. (zamaşşeri:keşşaf)

45) [Millet] zalim iken, kendisini helak etmiş olduğumuz kaç tane kent vardır... Artık, o [Kentler], Arş'ları/çatıları üzerine yıkıktır. kullanılmaz kaç tane kuyu, güçlendirilmiş kaç tane köşk vardır..

46) Yerde [dünyada] hiç gezmediler mi ki kendisiyle akıl edecekleri kalpler¹ veya kendisiyle işitecekleri kulaklar kendilerinin olsun? Gerçek şu ki, bakışlar [gözler] krleşmez, fakat göğüslerde bulunan kalpler körleşir.

1: Kur'an kalbi genellikle duygusal bir anlayış, kavrama ve derin anlayış kaynağı olarak tarif etmektedir. Genellikle fke, sevgi, merhamet gibi duyguların ve bununla birlikte düşünme özelliğine sahip bir organ olarak tanımlar. Bilimden bihaber olan din karşıtları, bu durumun bilimsel bir hata olduğunu sanıyor, fakat bilim ise bu ayetlerin doğruluğunu ispat etmiştir.

"HearthMath" tarafından yazılmış "Science of the heart" kitabında kalple ilgili şu bilgiler verilmiştir:

Aşk hormonu olarak bilinen, biliş, hoşgörü, arkadaşlık bağı ve güven gibi duygusal fonksiyonlara etkisi olan oksitosinin kalp tarafından da üretilip salgılandığı hatta kalpteki üretim beyindekiyle aynı aralıktaki olduğu keşfedildi. Ayrıca beyindeki duygusal işlem merkezi olan amigdaladaki ve alakalı çekirdeklerdeki işlevlerin kalp tarafından doğrudan etkilenmiş olduğu da keşfedildi.

Bunların yanı sıra, kalbin beyne, beynin sadece anlamakla kalmadığı aynı zamanda itaat ettiği mesajlar gönderdiği biliniyor. Demekki kalp, beyni kendisine itaat ettiriyor. Ayrıca kalp ve beyin sürekli olarak, iki taraflı bir diyalog halinde bir bağlantıya sahip olup her ikisi de birbirinin fonksiyonlarını etkiliyor. Üstelik kalp, beynin kalbe yolladığından fazla bilgiyi beyne yolluyor.

İlgili kitap, kalbin kendi akli varmış gibi davrandığını, gündelik etkileşimlerimizde algılarımızı ve tepkilerimizi önemli ölçüde etkilemiş olduğunu, kişiliğimizi, algılarımızı ve zekamızı etkileyebileceğini belirtmektedir.

Bunun yanı sıra kalbin daha pek çok fonksiyonlarından da bahsetmektedir. Yani kalp, sanılanın aksine; sadece kan pompalamaz. Ayetlerde belirtildiği üzere ve ilgili kitap tarafından da teyit edildiği üzere, kalbin duyguları ve düşünceye etkisi vardır. Kur'an'ın sıklıkla kalbe düşünme özelliğini atıf etme sebebi de bu olmalıdır.

Kaynak:

<https://www.heartmath.org/research/science-of-the-heart/heart-brain-communication/>

Science of the heart, ilgili ifadelerin orjinal metni:

More recently, it was discovered the heart also manufactures and secretes oxytocin, which can act as a neurotransmitter and commonly is referred to as the love or socialbonding hormone. Beyond its well-known functions in childbirth and lactation, oxytocin also has been shown to be involved in cognition, tolerance, trust and friendship and the establishment of enduring pair-bonds. (Chapter 1)

Remarkably, concentrations of oxytocin produced in the heart are in the same range as those produced in the brain. (Chapter 1)

Research has shown that the heart's afferent neurological signals directly affect activity in the amygdala and associated nuclei, an important emotional processing center in the brain. (Chapter 5)

The heart was behaving as though it had a mind of its own. Furthermore, the heart appeared to be sending meaningful messages to the brain that the brain not only understood, but also obeyed. (Chapter 1)

That communication between the heart and brain actually is a dynamic, ongoing, two-way dialogue, with each organ continuously influencing the other's function. (Chapter 1)

This means the heart sends more information to the brain than the brain sends to the heart (Chapter 1)

47) Azabı senden acele istiyorlar, Allah, verdiği söze asla aykırı davranmayacak. Gerçekten, RAB'binin katındaki herhangi bir gün, saydıklarınızdan bin sene gibidir¹.

1: Einstein'in, zamanın izafiyet teorisine uyumlu bir ayettir. Bu teoriye göre, yerçekiminden uzaklaştıkça ve hız arttıkça, zamanın hızı değişir. Stephen hawking, kitabında bu gerçeği şöyle anlatır: "Bir çift ikizi düşünelim. Diyelim ki ikizlerden biri dağın tepesinde yaşasın, ötekisi deniz yüzeyinde. İlk ikiz (yani dağın tepesinde yaşayan) ikincisinden daha çabuk yaşlanacaktır. Yani yeniden karşılaştıklarında öbüründen daha yaşlı olacaktır." (Stephen hawking, brief history of time. Chapter 2) ayette de, "Allah'ın katında" denilen, yerini bilmediğimiz bir yerde zamanın bizim saydığımız zamana kıyasla göreceli olduğu belirtilmiştir.

48) kendisi zalim iken kendisine mühlet verdiğim kaç kent vardır... Sonra [o kentleri] yakaladım, dönüş sadece banadır.

49) "Ey insanlar! Ben sizin için sadece apaçık bir uyarıcıyım!" de.

50) İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara (evet!) onlara bir bağışlanma ve çok değerli bir rızık vardır.

51) Ayetlerimiz [işaretlerimiz] konusunda aciz bırakıcılığa gayret etmiş olanlar (evet!) İşte onlar, kızgın ateşin dostlarıdır

52) Senden önce bir Elçi ve Nebi[türün]den ne gönderdiysek mutlaka [şu olmuştur], kendisi temenni ettiği zaman, şeytan onun temennisine¹ (el) atmıştır, ardından Allah da şeytanın attığı [şeyi] kaldırmıştır, sonra Allah kendi ayetlerini hükümlendirmiştir [sağlamlaştırmıştır]. Allah devamlı bilendir, hakimdir/hikmetlidir.

1: "Temenni=تمني" gerçekleşmesi neredeyse mümkün olmayan istek ve düşüncedir. (müfredat : مني) Buradaki Kasıt edilenin "okumak" olduğu ve kıyamet 16, taha 14 ayetlerinde yazdığı üzere, peygamberin vahiyde acele etmesinin kasıt edildiği de söylenmiştir. (keşşaf sahibi, kurtubi, müfredat : مني) "Garanik hadisesi" olarak bilinen olaya gelince: bu konuda bilgin olan kimseler, bu olayın yalan olduğu ve kaynaklarının sorunlu olduğu konusunda hemfikirdir. (İbni kesir, kurtubi, kadı beydavi)

53) [Allah], şeytanın attığı [şeyi], kalplerinde bir hastalık bulunan ve kalpleri katı olan kimselere bir fitne [sınama] yapmak için [böyle yaptı]. Gerçekten, zalimler mutlaka çok uzak bir cepheleşmenin içindedir.

54) Bir de, kendilerine bilgi verilenler onun RAB'lerinden (gelen) gerçek olduğunu bilsinler de ona inansınlar ardından kalpleri ona alçak gönüllü olsun diye [böyle yaptı]. Gerçekten Allah, inanmış olanları sapasağlam bir doğru yola mutlaka yol ileticidir.

55) Gerçeği örtmüş olanlar, saat (kıyamet) aniden kendilerine gelinceye veya kısır bir günün azabı kendilerine gelinceye kadar ondan (kur'an'dan) yana, bir kararsızlık/şüphe içinde [olmaya] ara vermezler.

56) O gün yönetim (mülk) kendilerinin arasında hükmeden Allah'ındır. Artık, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlar Naim'in cennetlerindedir.

57) Gerçeği örtüp göz ardı etmiş ve ayetlerimizi [işaretlerimizi] yalanlamış olanlara (evet!) İşte onlara alçaltan bir azap vardır.

58) Allah'ın yolunda hicret eden, sonra da öldürülen veya ölenlere [gelince] Allah, onları olabildiğince güzel bir rızık [ile] mutlaka rızıklandıracaktır. Gerçekten Allah, rızık verenlerin kesinlikle en iyisidir (hayırlısıdır).

59) Onları, razı oldukları bir girişe mutlaka girdirecektir. Gerçekten Allah, devamlı bilendir, bir halimdir.

60) [Durum¹] işte budur. Kendisine sonuç [karşılık] verildiğinin misliyle sonuç [karşılık] veren sonra kendisine karşı aşırıya gidilen kimse[ler'e] Allah, mutlaka ama mutlaka yardım eder. Gerçekten Allah, çok affedendir, çok bağışlayandır.

1: "Ze'like= ذالك" ifadesi, atılmış [mahzuf] bir öznenin yüklemidir. [yani cümle (الأمر) ذالك) takdirindedir.] (Müşkül i'rab-ul kur'an)

61) İşte bu, Allah'ın geceyi gündüzün içine geçirmesi ve gündüzü gecenin içine geçirmesi¹ sebebiyle ve Allah'ın devamlı işiten, devamlı bilen olması sebebiyledir.

1: Gündüzün ve gecenin uzaması anlamında olduğu söylenmiştir. (müfredat :ولج)

62) İşte bu, Allah'ın 'Hakkın[gerçeğın]' ta kendisi olması; onların ondan [Allah'tan] beride dua ettiklerinin de yalanın ta kendisi olması ve Allah'ın, en yüce olanın, en büyük olanın ta kendisi olması sebebiyledir.

63) Allah'ın, gökten bir su indirdiğini, ardından yerin yemyeşil bir hale sabahladığını [dönüştüğünü] görmüyor musun? Kesinlikle Allah, bir latiftir, devamlı haberdardır.

64) Göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanlar onundur. Gerçekten Allah, zengin olanın, övgüye layık olanın kesinlikle ta kendisidir.

65) Yerde [dünyada] bulunanları ve denizde akıp giden gemileri Allah'ın sizin için hizmete sunduğunu hiç görmedin mi? Yerın üzerine düşmesin (içine çökmesin) diye göğü (evreni) tutuyor¹. Ancak, kendisinin izni olursa [düşer]. Gerçekten Allah, insanlara kesinlikle bir Rauf'tur, bir Rahimdir.

1: Göğün yere düşmesi olayı bilimsel olarak şu şekillerde açıklanabilir.

1) Kur'an ne anlatıyor?

- Gök ve yer bitişik iken birbirinden ayrıldı (Enbiya 30)
- Gök genişliyor (zariyat 47)
- Gök tutulmuyor olsaydı, düşerdi/içine çöker, eski durumuna (bitişik haline /Enbiya 30) dönerdi.

Evrende "karanlık enerji" denilen verilen bir enerji türü vardır evrenin genişleme hızını artırır. (TÜBİTAK) eğer bu enerji olmasaydı, evren çekim gücü yüzünden içine çöker, ilk durumuna (baştaki gibi tek noktaya) dönerdi. Yani karanlık enerji, göğü (uzayı) tutuyor. Ayette de göğün tutulmuş olduğu belirtiliyor. Allah, bu enerjinin görevini kendisine nispet etmektedir. Çünkü yaratıcısı kendisidir.

Hac 65 "göğü (uzayı) yere düşer/çöker diye tutuyor" 1400 yıl öncesinden, çöldeki bir insana bu olay ancak bu şekilde anlatılabilir.

2) "gök" ile gökteki bulunanlar kasıt edilebilir. Tıpkı Yusuf 82. Ayette "kent" derken aslında "kentlin halkı"nın kasıt edilmesi gibi. (bkz: belagat | zikru-l kul, iradet-ul ba'z) Buna göre, gökte bulunan göktaşlarının dünyaya düşmesi kastedilmiştir.

66) O [Allah] ki, size hayat verdi, sonra sizi öldürüyor, sonra size hayat veriyor, gerçek şu ki, insan gerçekten nankördür.

67) Her bir topluluk için, onların kendisine ibadetkar olduğu bir ibadet vardır. Artık, seninle iş/emir hususunda asla çekişmesinler. RAB'bine davet et, gerçekten sapasağlam bir doğru yol rehberi üzerindesin.

68) Eğer, seninle mücadele ederlerse, "Allah, eylemlerinizi en iyi bilendir" de.

69) Allah, Kendisinde ayrılığa düşmekte bulunduğunuz konuda, kıyamet gününde aranızda hüküm eder.

70) Gökte ve yerde [tüm evrende] bulunanları Allah'ın bilmekte olduğunu hiç bilmedin mi? Gerçekten bu, bir kitaptadır. Gerçekten bu, Allah'a göre çok kolaydır.

71) Allah'tan beride, [Allah'ın] kendilerine kısım kısım hiç yetki indirmedeği [şeye] kulluk ediyorlar. Onlar için, o [kulluk ettikleri şeye] dair hiçbir bilgi [mevcut] değildir. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.

72) Kendilerine ayetlerimiz apaçık okunup teşvik edildiği zaman, gerçeği örtmüş olanların yüzlerindeki (o) tanımamayı[hoşnutsuzluğu] tanırsın. Neredeyse, ayetlerimizi kendilerine okuyup teşvik edenlere saldıracaklar! "Size, bundan daha kötüsünü (şerlisini) haber vereyim mi? Ateştir. Allah, onu [ateşi] gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanlara söz verdi. Ne kötü bir dönüş yeridir!" de.

73) Ey insanlar! Bir örnek verildi, artık ona kulak verin: Doğrusu şu ki, Allah'tan beride dua ettikleriniz, -bunun için toplansalar bile- herhangi bir sineği asla yaratmayacaklar [yoktan var edemeyecekler]¹. Sinek, kendilerinden herhangi bir şeyi alıp gitse, [o kimseler] ondan [bir şeyi] kurtaramazlar. İsteyen de güçsüz, istenen de...

1: Kastedilenlerin putlar olduğu açıktır. Ancak putlarla sınırlı olmayıp her şeyi kapsamaması da mümkündür. Bugünkü gelişen teknoloji ve bilim sayesinde yeni bir canlı oluşturulabilir. Ancak ayette kullanılan "halaka=خلق" fiili bir şeyin, örneği ve aslı olmaksızın ilk defa yaratılması anlamındadır. (müfredat:خلق) Bugün insanlar her şeyi doğadaki olaylardan örneklerle ve bir şeylerden aslını alarak yapmıştır. Enerjinin korunumu kanunu (termodinamik 1) gereğince evren içinde bir şeyler yoktan var olamaz; var olan da yok olamaz. Dolayısıyla evren içinde bulunan bizlerin bir şeyi yoktan var etmesi imkansızdır. Sadece var olanlardan var edebiliriz.

74) Allah'ı gücünün hakkıyla [gereğince] tanıtmadılar¹. Gerçekten Allah kesinlikle çok güçlüdür, devamlı üstündür.

1: Kelimeye verilen bu anlam için Enam 91. Ayetin dipnotuna bakınız.

75) Allah, Meleklerden Elçiler¹ seçti ve insanlardan da. Gerçekten Allah, bir işitendir, bir bilendir.

1: Bu ayet ve İsrâ 95 " [Onlara] söyle¹, şayet yerde [dünyada] tatmin olarak gezip dolaşan melekler olsaydı, kendilerine gökten bir elçi olarak mutlaka bir melek indirirdik." ayeti arasında hiçbir çelişki yoktur. İsrâ 95. Ayet, insanlara gönderilen bir Elçi olarak melek gönderilmediğini belirtirken, bu ayet Allah'ın mesajını peygamberlere iletmek için Meleklerden Elçiler seçildiğini belirtmektedir. Aradaki farkı kavramak istemeyenler çelişki iddia etmiştir.

76) Onların önlerindeki ve arkalarındakilerini biliyor. işler, sadece Allah'a döndürülür.

77) Ey inanmış olanlar! Rûku edin, secde edin, RAB'binize kulluk edin ve iyi olanı (hayrı) yapın. Başarmanız beklenir.

78) Allah uğrunda, kendisinin cihadının hakkı (cihadına yakışır) bir şekilde Cihad [çaba sarf] edin. O sizi özel olarak seçti ve dinde size karşı herhangi bir zorluk yapmadı. Babanız İbrahim'in milletine/dinine [uyun]¹. O, Elçinin size devamlı bir şahit olması için ve sizin insanlara karşı şahitler olmanız için daha önceden de, bunda (kur'an'da) da size 'Müslümanlar[Allah'a teslim olanlar]' ismini verdi. O halde, yönelişi (namazı) ayakta tutun(gereğince kılın), zekatı verin ve Allah'a sarılın. O mevlanızdır [sahibinizdir]. Ne güzel mevla! Ne güzel devamlı yardımcı!

1: Buradaki "babanız İbrahim'in milletine" ifadesi [ملة] kelimesinin mensup olması sebebiyle] atılmış [mahzuf] bir "uyun" [yani (اتبعو) fiili] emri olduğunu gösteriyor. Atılmış [mahzuf] bir "Kef=ك" harfi sebebiyle de [kelime mensup gelmiş] olabilir. Buna göre "tıpkı, babanız İbrahim'in milleti/dini gibi..." şeklinde meal edilebilir. (kurtubi)

MÜMİNUN (23)

1) O [inançlılar] başarmıştır.

2) O [inançlılar] ki, kendilerinin yönelişinde (namazlarında/dualarında) huşu duyanlardır.

3) O [inançlılar] ki, boş şeylerden vazgeçenlerdir.

4) O [inançlılar] ki, zekatı [arınma ve infak eylemlerini¹] yapıcıdır.

1: "Zekat=زكاة" Bu iki anlamda da kullanılır. (zamaşeri:keşşaf)

5) O [inançlılar] ki, kendi edep yerleri için koruyucudur.

6) Ancak eşleri yani¹ güçlerinin sahip olduklarına (helal yolla sahip olduklarına)² karşı [korumazlar]. Bu halde onlar kesinlikle kınanmamıştır.

1: "Ev = و" edatı yerine göre (ب) manasında kullanılır. Örneğin saffat 147. Ayette "Onu [Yunus'u] yüz bin [kişiyeye], bilakis Fazlasına gönderdik" yazmaktadır. Burada "bilakis. " manası verilen "ev=و" edatıdır. Burada da (ب) manasında olup, "yüz bin" ifadesi fazladır. Mana olarak "Onu [Yunus'u] fazlasına gönderdik" demektir. (Halil bin ahmed kitabı'l ayn : و) bu anlam doğrultusunda "veya" yerine "yani" anlamı tercih edilebilir.

2: Buradaki "güçlerinin sahip olduklarına" [ما ملكت إيمانهم] ifadesinin, "helal yolla sahip olunan kişiler", "evlilik izni verilen kişiler" ve "evlilik yoluyla sahip olunan" manasında olduğuna dair kaynaklar için bkz: Nisa 24-25 ayetlerinin dipnotu.

7) Artık, kim[ler] bunun arkasını (bundan daha fazlasını) ararsa, [bilsinler ki] artık onlar aşırıya gidenlerin ta kendisidir.

8) [İnançlılar] ki emanetlerine ve anlaşmalarına riayet edicidir.

9) [İnançlılar] ki, kendilerinin yönelişlerini¹ korumaya çalışırlar.

1: 2. Ayette "salatihim=صلاتهم" (tekil) derken bu ayette "salavatihim=صلواتهم" (çoğul) denilmiştir. Her türlü yönelişlerini; namaz, dua, dine bağlılık vb. Allah'a yönelten her eylemlerini korumaya çalışırlar, manasında olabilir.

10-11) İşte onlar, Firdevs'e mirasçı olan mirasçıların ta kendisidir. Onlar, onun içinde kalıcıdır.

12) Gerçek şu ki, insanı¹ çamurdan bir süzmeden² yaratmıştık.

1: [İstiğrak yoluyla] "insanları" manasındadır. Sadece Adem'in kasıt edildiği de söylenmiştir. Ama uygun olanı, "tüm insanları" manasında olmasıdır.

2: "Topraktan süzülen bir özden" manasındadır. Ya da meni kastedilmiştir. (müfredat : سلال) buradaki (من) harfi, çamurun tamamı ile değil, bir kısmıyla yaratıldığını gösteriyor. Bilimsel olarak da böyledir. Çamur (طين), su ve toprağın karışımıdır. Çamurda bulunan elementlerin bir bölümü insanda mevcuttur. Örneğin insanın %60'ı sudur çamur zaten sudan meydana gelir. %3'ü azottur, Azot toprakta da mevcuttur. Haricen, oksijen, fosfor, hidrojen, kalsiyum da insan ve toprakta ortak olarak mevcuttur. (TÜBİTAK: elementlerin doğadaki dönüşümü, kimyaca. Com: insan vücudundaki elementler, gencziraat. Com: toprak kimyası)

13) Sonra onu, sağlam bir barınakta bir damla(zigot)¹ yaptık.

1: Nahl 4. Ayetin dipnotuna bakınız.

14) Sonra, damlayı (zigotu) bir alaka (rahme tutunan hücre)¹ halinde yarattık. Ardından alakayı (rahme tutunan hücreyi) küçük bir et halinde yarattık, ardından küçük eti,

kemikler halinde yarattık, Ardından kemiklere et giydirdik². Sonra onu, diğer/son bir yaratılış halinde inşa ettik. Yaratıcı(tasarımcı)ların³ en güzeli Allah, ne şanlıdır!

1: "alaka=علق" kelimesi bir şeyin bir şeye yapışması, tutunması anlamına gelmektedir. (müfredat & İbni faris:Mekayısı-I lugat : علق)

Op. Dr. Banu Çiftçi, "hamilelik nasıl oluşur?" başlıklı yazısında "yuvalanma" aşamasında aynen şunları söylemektedir:

"Yuvalanma, henüz çok genç olan embriyonun, ana rahminin iç tabakasında kendisine uygun bir yer bulup oraya gömülme, yerleşme işlemidir. Döllenmeden 6 gün sonra başlar ve ortalama 12 günde tamamlanır. İlk aşama 6. günde başlayan, yapışma, tutunma aşamasıdır. Hücre topunun en dışındaki hücreler özelleşerek bu tutunmayı sağlayan özel kimyasal maddeleri salgırlar ve rahim iç tabakasına tutunurlar."

(Kaynak: <https://www.drbanuciftci.com/sayfa/hamilelik-nasil-olusur>)

Ayet bu gerçeklerle tamamen uyumludur.

2: "Kemiklere et giydirdik." ifadesinin neyden bahsettiğini bilmeyenler bilimsel hata olduğunu iddia etmiştir. Hâlbuki ayetin ifadesi bilimle tamamen uyumludur. Webster'in "embryology at a glance" isimli kitabının 53. sayfasında şu ifadeler geçmektedir:

"...göç eden öncü kaslar (myoblastlar) uzuvların içine doğru göç eder, kaynaşır..."[...The migrating muscle precursors migrate into the limbs, coalesce...]

(Kaynak: Embryology at a glance, Samuel Webster, Rihannon de wreede 2. Baskı, 53. Sayfa "uzuvlar" (limbs) bölümü.)

Yani uzuvlara başka yerden kaslar göç etmekte ve kaynaşmaktadır. Ayetin bahsettiği et, kaslar olmalıdır. "Kemiklere et giydirdik" olayı da uzuvlara göç eden kaslardan bahsetmektedir. Dikkat edilirse bu kaslar uzuvların üzerinde kendiliğinden oluşmamakta; başka yerden uzuvların üzerine göç etmektedir. Bu

olay "Kemiklere et giydirdik" şeklinde anlatılmaktadır. Bu ifade şu şekilde de açıklanmıştır:

1) Kemiklerin görünür hale gelmesi kaslardan önce olduğu gibi, devam eden süreçlerde de kemik büyüdükçe yeni kas hücrelerinin gelip buraları doldurması kas oluşumunun kemik oluşumundan sonra gerçekleştiğini göstermektedir.

2) İlkel kas hücreleri Somitlerden hareket ederek yeni oluşan kemik dokusunu bir elbise gibi sürekli kaplarlar. Bu bilimsel gerçeği ise "kemiğe et giydirdik" sözüyle çok edebi bir üslupla muntazam olarak açıklanmıştır.

(Kaynak:

<https://www.bilimveyaratilisagaci.com/2018/11/84-kemiklere-et-giydiriyoruz-ne-de-mektirmuminun-14/> | Sadler TW. Langman's medical embryology: Lippincott Williams & Wilkins; 2015.

Webster S, De Wreede R. Embryology at a Glance: John Wiley & Sons; 2016. Sayfa 53)

3: "Ha'ligiyn=خالقين" kelimesi, yoktan var etmek anlamında kullanılmamıştır. Bu fiil normal yaratmak/tasarlamak manasında insana nispet edilebilir. Örneğin, Allah, İsa peygamberi muhatap alarak "...Benim iznimle yaratıyordun..." (Maide 110) derken bu Ayetteki (خلق) fiili kullanılmıştır. Yaratma eylemi peygambere nispet edilmiştir. Bir başka ayette, müşrikler muhatap alınarak "...siz bir ifk[iftira/yalan] yaratıyorsunuz..." (ankebut 17) denilmiş ve yine yaratma manasında olan (خلق) fiili yine Allah'tan başkasına nispet edilmiştir. Buradan anlaşıldığı üzere, ilgili Ayetteki "yaratma" manasında olan (خلق) fiili "tasarlama" manasında olup, tasarlama yeteneği olan herkese nispet edilebilir. Bu ayette Allah, tüm tasarımcıları kıyas ederek kendisinin "en" olduğunu belirtmiştir. "yoktan var etme" anlamında olan (بدع) fiili sadece Allah'a nispet edilir, insana nispet edilemez.

15) Dahası, gerçekten siz, bundan sonra mutlaka öleceksiniz.

16) Dahası, gerçekten siz, kıyamet günü dirilirsiniz.

17) Doğrusu, üstünüzde yedi (birçok)¹ yörüngeler² yaratmıştık. Yaratılıştan bihaber değildik.

1: "Yedi" sayısı eski metinlerde genellikle "birçok" manasında kullanılır. Lokman 27. Ayette "...yedi deniz desteğe gelse..." derken, "yedi" sayısı çoluğa işaret etmek için kullanılmıştır. (Fahredden Razi, lokman 27)

2: Yol, gök tabakası, yörünge, katman anlamlarına gelir. (zamaşeri:keşşaf, müfredat : طرق)

18) Gökten, bir kaderle [ölçüyle] bir su indirdik, ardından onu yerin içine yerleştirdik. Gerçekten biz, onu mutlaka gidermeye imkanı olanlarız.

19) Hurma ağacından ve üzümünden cennetleri [bahçeleri] sizin için onunla [o suyla] inşa ettik. Onların [cennetlerin] içinde sizin için pek çok meyve vardır. Siz onlardan yiyorsunuz.

20) Sina dağından çıkan, yağla ve yiyenler için bir katık olarak yetişen ağacı da [o suyla inşa ettik]¹.

1: "ŞeceratEn=شجرة" kelimesi [mensup olması sebebiyle] önceki ayetteki "cenne'tin=جنات" kelimesine atıftır. Bu sebeple bu şekilde meal edildi.

21) Gerçekten, sağmal hayvanlarda sizin için mutlaka bir ibret vardır. Onların karınlarında bulunandan size içiriyoruz. Sizin için onlarda pek çok faydalar vardır ve onlardan yiyorsunuz.

22) Onların üzerinde ve gemilerin üzerinde taşınırsınız.

23) Elbetteki Nuh'u kendi milletine göndermiştik. "Ey milletim! Sizin için kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan Allah'a kulluk edin. Artık, sakınmıyor musunuz?" demişti.

24-25) Milletinden (olup) gerçeği örtmüş o seçkinler "Bu ancak size üstün gelmeyi isteyen sizin gibi bir beşerdir. Allah tercih etseydi mutlaka melekleri indirirdi. Öncü/önceki atalarımızdan bunu işitmedik." dediler. "O [başka bir şey] değil, ancak kendisinde bir cinnet [delilik] bulunan bir adamdır. Bir süreye kadar, onu gözetleyin."

26) [Nuh] "RAB'bim! Beni yalanlamaları sebebiyle bana yardım et." dedi

27-28) Ona [Nuh'a] "Gemiye gözetimimizle[korumamız altında]¹ ve vahyimizle tasarla. Ardından Emrimiz gelince ve Tennur² şiddetlice kaynayınca, çift olan her iki sınıftan³ ve aileni onun [geminin] içine kat. Ancak, Ondan [ailenden] kendisine (o) söz, öne geçmiş olan kimseyi [katma]. Zulüm etmiş olanlar hakkında benimle muhatap olma, kesinlikle onlar, boşlucudur. Sen ve seninle birlikte olan kimse[ler], gemiye kurulduğunuz zaman, "Övgü, bizi zalimler milletinden kurtaran Allah'adır" de!" diye vahyettik.

1: Ayn=عين " bilinen göz organıdır. (ب) harfi cerr'i ile bu manada kullanılır. Mesela (فان بعيني) yani "falanca, benimle gözümledir" denir, ki manası "onu koruyorum ve gözlüyorum" demektir. (müfredat : عين bakınız: أحفظه وأراعيه: أي: وفان بعيني، أي:)

2: Tennur=التنور " kelimesi, Süryanicede (ܬܢܘܪ) ve İbranicede (תנור) "fırın" manasındadır (wictionary) üç dilde de ortak olarak "fırın" manasındadır. Ancak bu kelime ile fırının kasıt edilmediğini söyleyenlerin pek çok yorumu olmuştur. Örneğin, kamer 11-12. Ayet delil alınarak "yeryüzünün suyu" manasında olduğu söylenmiştir. (zad'ul mesir ve Fahreddin Razi ilgili Hud 40 tefsirinde hepsi mevcuttur) Min kulli zevceyni=من كل زوجين " şeklinde izafe edilerek de okunmuştur. (Verş mushafı) ayette "çift olan her iki sınıftan" ifadesinde herhangi bir sınırlama yoktur. Bu çift sınıflara bitkiler de girebilir. Ancak başındaki "-den, - dan" manasını veren "min=من" harfi cerr'i teviz [kısımlama] amaçlı kullanılmıştır. Yani "çift olan

her iki sınıftan bir kısmını gemiye yükle" anlamındadır. Bu kısma da insanlar ve gemide taşınmaya müsait hayvanlar girebilir. Hepsi girmek zorunda değildir.

29) "RAB'bim! Sen, indirenlerin en hayırlısı iken, beni mübarek bir inişe indir." de.

30) Gerçekten, bunda mutlaka ayetler [işaretler] vardır. Gerçekten biz, sınıyacıydık.

31) Dahası, onların ardından diğerlerinin neslini inşaa ettik.

32) Ardından kendilerinden bir Elçi'yi "sizin için, kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan Allah'a kulluk edin. Artık, sakınmıyor musunuz?" diye kendi içlerine (aralarına) gönderdik.

33-34) [o Elçinin] milletinden (olup) gerçeği örten, Allah'ın karşılaşmasını (hesap gününü) yalanlamış ve dünya [ilk] hayatında kendisini zengin yapıp şımarttığımız o seçkinler "Bu, ancak sizin örneğinizde, sizin yediklerinizden yiyen, sizin içtiklerinizden içen bir beşerdir. Eğer, sizin örneğinizde bir beşere gönülden itaat ederseniz gerçekten siz, o an mutlaka kaybetmiş [olursunuz]" dediler.

35) "Size, öldüğünüzde, bir toprak ve kemik olduğunuzda, sizin kesinlikle çıkarılacak olduğunuzu mu vaat ediyor?"

36) "Ne kadar uzakta! ne kadar uzakta! vaat olduğunuz [şey]!"

37) "Biz, [bu hayata] yönlendirilmiş/yeniden diriltilmiş değilken, öldüğümüz ve yaşadığımız (bu) Dünya hayatından başkası yoktur."

38) "O, ancak Allah'ın üzerinden bir yalanı uyduran bir kişidir. Hâlbuki biz, ona inananlar-güvenenler değiliz."

39) [o Elçi] "RAB'bim! Beni yalanlamaları sebebiyle bana yardım et" dedi.

40) [RAB'bi] "Az sonra, pişman olarak mutlaka sabahlayacaklar" dedi.

41) Derken o çılgılık kendilerini hak ile [gereğince] yakaladı. Onları selin götürdüğü çer-çöp haline getirdik. Uzaklık[yıkım], zalimler halkına olsun!

42) Dahası, onların ardından diğerlerinin nesillerini inşaa ettik.

43) Hiçbir toplum, kendi süre sonunun önüne geçemez ve ertelemeyi de isteyemez.

44) Sonra, arka arkaya Elçilerimizi gönderdik. Her ne zaman bir topluluğa Elçileri geldiyse, [topluluğu] onu [kendilerine gelen Elçi'yi] yalanladılar. Onları birbirine taktık (birbirinin ardından helak ettik) ve onları hikayeler haline getirdik. Uzaklık [yıkım] inanmayan bir millet içindir!

45-46) Sonra, Musa'yı ve kardeşi Harun'u Ayetlerimiz[işaretlerimiz] ve apaçık bir yetki-delil ile, Firavun'a ve seçkinlerine gönderdik, onlar [Firavun ve adamları] büyüklük tasladılar ve ululanan bir millet oldular.

47) "Bizim örneğimizde iki beşere mi güveneceğiz? Hâlbuki O ikisinin [Musa'nın ve Harun'un] milleti bize kulluk ediyor." dediler.

48) İkisini [Musa'yı ve Harun'u] yalanladılar, ardından helak edilenlerden oldular.

49) Musa'ya, onların doğru yolu bulmaları beklendiği için elbette kitabı vermiştik.

50) Meryem oğlunu ve annesini birer ayet [işaret] yaptık. O ikisini, barınma [yerine] ve akar suya¹ sahip bir tepeye sığdırdık.

1: (Zamahşeri:keşşaf)

51) Ey Elçiler!¹ temizlerden yiyin ve düzgün-iyi eylemlerde bulunun. Gerçekten ben eylemlerinizi bir devamlı bilenim.

1: Kur'an ve kur'an'ın mesajını ileten herkese Elçi denilir. Bu Ayetteki muhatabın peygamberin ashabı olduğu söylenmiştir. (müfredat : رسل) onlar kur'an'ın mesajını ileten kişiler olduğu için "Elçi" olarak isimlendirilmiştir.

52) Gerçekten ben sizin RAB'biniz iken, bu bir tek topluluk olarak sizin topluluğunuzdur. O halde bana (karşı gelmekten) sakının.

53) Ardından işlerini, kendi aralarında kutsal kitaplar¹ haline ayırdılar. Her bir taraftar, kendi tarafında bulunanlara seviniyor.

1: "Zubur=زبور" kelimesi anlaşılması zor olan kutsal kitaplara verilen bir isimdir. (müfredat : زبور) bu ifade "dinlerini gruplara ayırdılar" veya "dinlerini kitaplara ayırdılar" veya "her biri bir kitap edindi." anlamındadır. (kurtubi, zamahşeri:keşşaf, müfredat:زبور)

54) Artık, onları bir süreye kadar kendi bataklıklarında [cehalet ve körlüklerinde]¹ bırak.

1: "Gamr=غمر" boğucu olan çok suya denilir. (lisanu-l Arap : غمر) sözlük anlamına kıyasla bu mana verildi. Bu kelime cehalet ve körlükten kinaye olarak kullanılmıştır. (zamaşşeri:keşşaf)

55-56) Kendilerine, onunla maldan ve oğullardan destek vermemizi, kendileri için hayırlarda koşuşturmamız [olduğunu] mu sanıyorlar? Aksine, farkında değiller.

57-61) Gerçek şu ki, RAB'lerinin saygısından titreyenler, RAB'lerinin ayetlerine inananlar, RAB'lerine şirk koşmayanlar ve kalpleri kendilerinin RAB'lerine geri dönecek olmalarından dolayı ürpermiş bir haldeyken vereceklerini verenler, (evet!) işte onlar hayırlarda yarışıyorlar. Onlar onun için [hayırlar için] öne geçenlerdir.

62) Hiçbir cana kendi genişliğinden [gücünden] fazlası [sorumluluk] yüklemiyoruz. Tarafımızda gerçeği dile getiren bir kitap vardır. Onlar, zulme uğramazlar.

63) Aksine, kalpleri bundan [dolayı] bir bataklık içindedir. Onların, bundan beride kendisi için eylemde bulunmakta oldukları bir takım eylemler de vardır.

64) Sonunda onların zengin şımarıklarını yakaladığımız zaman, bir bakarsın ki onlar feryat ediyorlar.

65) "Bugün feryat etmeyin. Gerçekten siz, bizden [tarafımızdan] yardım olunmazsınız"

66-67) "Ayetlerim size okunup teşvik ediliyordu, ardından siz onlara [ayetlerime] büyüklük taslayanlar iken geceleyin sohbet halinde saçmalayarak gerisin geriye baş aşağı dönüyordunuz."

68) (O) Sözü[n sonucunu]¹ hiç düşünmediler mi? Yoksa, öncü-önceki atalarına hiç gelmeyen mi onlara geldi?

1: "Tedbir=تدبير" işin sonucunu düşünmektir. (müfredat : دبر)

69) Yoksa, Elçilerini hiç tanımıyorlar da bundan dolayı mı onu (kur'an'ı) tanımıyorlar?

70) Yoksa "Onda bir cinnet-delilik var" mı diyorlar? Hayır! Kendilerinin çoğu gerçeğe karşı isteksizken o, kendilerine gerçeği getirdi.

71) Şayet, 'Gerçek' onların hevalarına bağlı olsaydı, gökler, yer [tüm evren] ve onların içindeki kimseler, mutlaka bozulurdu. Aksine, kendilerine hatırlatmalarını (zikirlerini) getirdik. Artık, onlar hatırlatmalarından (zikirlerinden) vazgeçicidir.

72) Yoksa onlardan [küçük]¹ bir haraç mı istiyorsun?² RAB'bin rızık verenlerin en iyisi (hayırlısı) iken, onun [büyük] haracı daha hayırlıdır.

1: "[Küçük] haraç" olarak çevrilen kısımda "harcen=خراج" denilirken, "[büyük] haraç" olarak çevrilen kısımda "harac=خراج" denilmiştir. Bu iki ifade arasındaki ince farka göre böyle çeviri yapıldı. (farkı öğrenmek için : keşşaf sahibi)

2: Elçi üzerinden, elçilik görevinde bulunarak İslamı duyuran tüm Müslümanlara yönelik bir ifadedir. Peygamberin haraç istemesi düşünülemez.

73) Gerçekten sen, onları sapasağlam bir doğru yola mutlaka davet ediyorsun.

74) Gerçek şu ki, ahirete [son hayata] inanmayanlar, doğru yoldan mutlaka ayrılanlardır.

75) Onlara rahmet etseydik ve zarar[türün]den kendilerinde olan ne varsa onu kaldırmış olsaydık taşkınlıkları içinde şaşkın şaşkın mutlaka inat etmeye devam ederlerdi.

76) Onları elbette azap ile yakalamıştık da RAB'leri için boyun eğmediler. Yalvarmıyorlar.

77) Sonunda şiddetli bir azap sahibi bir kapıyı kendilerinin üzerlerine açtığımız zaman, bir bakarsın ki onlar onun içinde kederlidir.

78) Size kulak, bakışlar ve gönüller inşaa eden O'dur. Ne kadar az şükrediyorsunuz.

79) Yerde [dünyada] sizi eleyip ortaya çıkaran O'dur. Sadece ona doğru bir araya toplanırsınız.

80) Hayat veren ve öldüren O'dur. Gece ve gündüzün ihtilafı [birbirinin zıttına gelişi], onundur. Artık, akıl etmiyor musunuz?

81) "Hayır!" dediler. "[Bunlar], öncülerin-öncekilerin sözlerinin örneğidir"

82-83) "Öldüğümüz ve bir toprak ve kemikler olduğumuz zaman mı? gerçekten biz mi yeniden diriltilmiş olacağız? Elbetteki bu [bahsettiğin olay] önceden bize ve atalarımıza da söz verilmişti. Bu, öncülerin-öncekilerin satırlarından[uydurmalarından] başkası değildir." dediler.

84) "Eğer, bilmekte idiyeniz (cevap verin) : yer [dünya] ve içinde bulunan kimseler, kimindir?" de.

85) "Allah'ındır" diyecekler. "Artık düşünüp öğüt almaz mısınız?" de.

86) "Yedi(birçok) göğün RAB'binin ve Büyük Arş'ın [evrenin yönetiminin] RAB'bi kimdir?" de.

87) "Allah" diyecekler. "Artık, sakınmıyor musunuz?" de.

88) "Eğer, bilmekte idiyeniz (cevap verin) : kendisi koruyup kollayan (ama) kendisi ona [herhangi bir şeye] karşı korunup kollanmaya(ihtiyacı olmaya)n iken her şeyin sistemi elinde [kuvvetinde]¹ bulunan kimdir?" de.

1: "Yed=يد" kelimesi el manasında olup, "kuvvet," anlamında istiare edilir. Mesela (وقع يدي عدل) yani "adaletin iki eline düştü" denilir. "adaletin kuvvetine düştü" manasındadır. (müfredat : يد)

89) "Allah'ındır" diyecekler. "O halde, nasıl oluyor da sihirleniyor[aldatılıyor]sunuz?" de.

90) Aksine! Onlara gerçeği getirdik. Gerçekten onlar kesinlikle yalancılardır.

91-92) Allah, hiçbir çocuk edinmedi ve onunla birlikte hiçbir Tanrı olmadı¹. [olsaydı]² o zaman her bir Tanrı, kendi yarattığını mutlaka götürür ve mutlaka birbirlerine karşı üstün

olurlardı. Gayb'ın [görünmeyenin] ve şehadet'in [açıkça görünenin] bileni olan Allah, onların yakıştırmısından münezzehtir, onların ortak saydıklarından yücedir.

1: "Ka'ne=كان" fiili, "idi, oldu" manasına gelir. Allah için kullanıldığı takdirde, "ezelden beridir böyledir" manasına gelir. (müfredat : كان)

2: "İzen=إِذَا" yani "O zaman" ifadesi şartın cevabına gelir. Bu ifade, (ولو كان معه آلهة) yani "şayet onunla birlikte Tanrılar olsaydı" şeklinde bir şart cümlesinin atıldığını [hazf edildiğini] gösteriyor. Çünkü ayetin öncesi, bu ifadeye yeterince işaret ediyor. (zamaşşeri:keşşaf)

93-94) "RAB'bim! Eğer, onlara söz verilen [şeyleri] bana göstereceksen... RAB'bim! beni (bu) zalimler halkının içinde sayma!" de.

95) Gerçekten biz, onlara söz verdiğimiz [şeyleri] sana göstermeye mutlaka imkanı olanlarız.

96) Kötülüğü en güzeliyle def et. Onların yakıştırmalarını biz daha iyi biliyoruz.

97) "RAB'bim! Şeytanların kışkırtmalarından sana sığındım." de.

98) "Bana gelmelerinden sana sığındım RAB'bim!"

99-100) [yakıştırmaları¹], kendilerinden birine ölüm gelip, kendisi "RAB'bim! Beni geriye dönder! Belki Kendisini terk ettiğim düzgün eylemde bulunurum." diyene kadardır. Asla! Gerçekten o, [kendisinin dönme isteği] onun söyleyeceği bir kelimedir (sadece). Onların arkalarında, yeniden dirilecek oldukları güne kadar bir berzah [engel] vardır.

1: "-e kadar" manasında olan "hatte=حتى" edatı, 96. Ayetteki "Onların yakıştırmaları" ifadesine bağlıdır. (zamaşşeri:keşşaf)

101) Sur'un içine üflendiği zaman, o gün aralarında nesepler[soy bağları] yoktur ve soruşturamazlar.

102) Artık, kim[ler]'in tartıları ağır geldiyse, işte onlar başarılı olanların ta kendileridir.

103) Artık, kim[ler]'in tartıları hafif geldiyse, işte onlar cehennemde kalıcı olarak kendi canlarını kayba uğratanların ta kendileridir.

104) Onlar, onun [ateşin] içinde [yanmaktan] dişleri görünür¹ bir haldeyken, ateş onların yüzlerini kavurur.

1: (Fahredden Razi)

105) Ayetlerim size hiç okunup teşvik edilmekte değil miydi? ardından siz de onları hiç yalanlamakta [değil miydiniz?]

106) "RAB'bimiz! Talihsizliğimiz bize galip geldi, biz yolu kaybetmiş bir millet olduk." dediler.

107) "RAB'bimiz! Bizi ondan [ateşten] çıkar! Eğer, tekrar [yalanlamaya] dönersek, artık biz kesinlikle zalimleriz [demektir]"

108) [RAB'leri] "Yıkılın onun [ateşin] içine ve benimle konuşmayın!" dedi.

109-111) "Gerçek şu ki, kullarımızdan olan bir grup, "RAB'bimiz! İnanmış, o halde bizi bağışla ve sen merhametlilerin en iyisi (hayırlısı) olarak bize merhamet et." diyordu. Siz, onları bir alay konusu ediniyordunuz. Öyle ki, hatırlatmamı (zikrimi) size unutturdular¹. Siz onlardan yana gülmekteydiniz. Gerçekten ben, bugün onlara sabır etmeleri sebebiyle "Onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir" diye onlara karşılığını verdim."

1: "Alay konusu edinmeniz sebebiyle, artık size zikri bildirmez oldular."
manasındadır.

112) "Yerde [dünyada] seneler sayısı bakımından ne kadar kaldınız?" dedi.

113) "Bir gün veya bir günün bir kısmı [kadar] kaldık. Artık sayanlara sor." dediler.

114) "Bilmiş olsaydınız, pek az [bir zaman] dışında kalmadınız" dedi.

115) "Sizi sadece boşuna-zevkine yarattığımızı ve bize dönmeyeceğinizi mi sandınız?"

116) Gerçeğin hükümdarı olan Allah, yücedir. Çok değerli olan arş'ın [yönetimin] RAB'bi
olandan başka hiçbir Tanrı yoktur.

117) Kim, Allah ile beraber kendisinde herhangi bir sağlam delil bulunmayan başka bir
Tanrıya dua ederse [bilsin ki] kesinlikle onun hesabı sadece RAB'binein katındadır.
Gerçek o ki, kâfirler [gerçeği örtenler] başarılı olmazlar.

118) "RAB'bim! Bağışla ve sen merhametlilerin en iyisi (hayırlısı) olarak merhamet et"
de.

NUR (24)

1) [Bu],¹ kendisini indirdiğimiz, farz [şart] kıldığımız ve düşünüp öğüt almanız için, içerisinde apaçık ayetler [kanıtlar] indirdiğimiz bir suredir.

1: "SuretUn=سورة" kelimesi, [merfu olması sebebiyle] atılmış [hazf edilmiş] bir öznenin yüklemidir. Dolayısıyla cümle (هذه سورة) yani "Bu... suredir" takdirindedir. (müşkül i'rab-ul kur'an)

2) Zinakar kadın¹ ve zinakar erkeğin [hükmüne gelince] o ikisinden her birinin derisine yüz defa vurun.² Eğer, Allah'a ve ahiret [son] gününe inanmışsanız, Allah'ın dininde (emrine itaat etmekte), o ikisi konusunda sizi acıma duygusu yakalamasın. O ikisinin azabına, inançlılardan bir takım şahit olsun.

1: [İfadelerin başındaki ل takıları] ayetteki "Zinakar kadın ve Zinakar erkek" ifadesinin [istiğrak yoluyla], "Zinakar kadınlar ve erkekler" manasında olduğunu gösteriyor.

2: "Celde=جلد" ifadesi, tıpkı "batanehu=بطنه" ["karnına isabet ettim/vurdum"] ve "zaherahu=ظهره" [sırtına isabet ettim/vurdum"] ifadeleri gibidir. (müfredat : جلد) bu kelime "deriye vurmak" anlamına geldiği için (Zamahşeri:keşşaf, kadı beydavi), deriye herhangi bir şeyle vurmak (sopa veya kırbaç) da yeterlidir. Çünkü amaç, toplumun bu cezaya şahit olup bu suçtan uzaklaşmasıdır. Zina suçu için en az dört şahit gereklidir(Nur 4-9, Nisa 15). Dört şahit yoksa, topluma etki eden bir eylem olmadığı için dünyevi bir ceza verilemez, cezası ahirete kalmıştır.

3) Zinakar erkek; zinakar bir kadın veya şirk koşan bir kadından başkasıyla evlenemez;¹ zinakar kadın[ın hükmüne gelince ise] onunla, zinakar bir erkek veya şirk koşan bir erkekten başkası evlenmez. Bu, inançlılara haram edilmiştir.

1: Bu ifadeler her ne kadar haber cümlesi olsa da emir anlamını taşır. Bir kıraat'te bu ifadenin "le yenkih=لَا يَنْكُحُ" [nehy-i gaib] şeklinde okunması da bunu gösteriyor. (zamaḥşeri:keşşaf) çünkü bu kıraat'te açıkça emir vardır.

Nikah'ın, sözlük anlamına bağlı kalarak birliktelik anlamında olduğu da söylenmiştir. Ancak, kur'an'da nikah kelimesi -biri tartışmalı- her yerde evlilik sözleşmesi anlamında kullanılmıştır. (kurtubi, zamaḥşeri:keşşaf, kadı beydavi) bu sebeple evlilik anlaşması anlamında olması daha doğrudur.

4) İffetli kadınlara¹ [zina]² suçlamasında bulunmaya devam eden³ sonra hiç dört şahit getirmeyenlerin seksen defa derilerine vurun ve onlar ait olan şehadeti [şahitliği] ebedi olarak kabul etmeyin. İşte onlar, sınırlarını aşanların ta kendileridir.

1: "İhsan=إِحْسَان" korumak demektir. Bu kelimenin etken [ismi fail] formunda çoğulu "Muhsinat=مُحْسِنَات" şeklinde gelir ve "İffetli kadınlar" anlamına gelir. Edilgen [ismi meful] formunda ise çoğulu "muhsEnat=مُحْسِنَات" şeklinde gelir ve "evli kadınlar" anlamına gelir (müfredat : حَصْن). İlgili ayet Her iki şekilde de okunmuştur (kurtubi, ilgili ayet ve Nisa 24) burada etken formuna göre çeviri yapıldı. Genel olarak edilgen formu baz alınmıştır ama etken gibi "İffetli kadınlar" manası verilmiştir.

2: Suçlamanın zina suçlaması olduğu, bağlamında zina eden kadınlardan bahsedip hemen ardından İffetli kadınlara geçmesi ve dört şahit getirmekten bahsetmesidir. Çünkü zinaya/fuhuşa dört şahit istenir. (Nisa 15) (kadı beydavi, keşşaf sahibi, kurtubi)

3: "Yermune=يُرْمُونَ" geniş zaman çekimli bir fiil olduğu için, suçlamanın devam etmekte olduğunu gösteriyor.

5) Ancak, bunların ardından tevbe etmiş ve (hatasını) düzeltmiş olanlar hariçtir,. [onlardan ceza kaldırılır].¹ Kesinlikle Allah çok bağışlayandır, Rahim'dir.

1: İkinci ayetten itibaren, sayılan her suçtan yana cezanın kaldırılması olduğu söylenmiştir. Yani, deriye vurulma cezası, şahitliğin kabul edilmemesi gibi cezalar tamamen kaldırılır (kurtubi, kadı beydavi, zad'ul mesir). Genel olarak bu istisnanın sadece şahitliğin kabul edilmemesi ile ilgili olduğu söylene de ayette bununla sınırlayan bir şey yoktur.

6-7) Eşlerine [zina] suçlamasında bulunmaya devam eden ve kendi benliklerinden başka kendilerine hiç şahitler bulunmayanlara [gelince] : Onlardan birinin şahitliği, 'kendilerinin mutlaka dürüstlerden olduğuna'¹ dair dört defa Allah'ı şahit saymasıdır. Beşinci defasında 'Eğer yalancı idiyse, Allah'ın la'netinin [rahmetinden engellemesinin] kendisinin üzerine olmasını' [diler].

1: Buranın aslı (على أنه) şeklindedir. (على) harfi atılmıştır, "ennehu=إنه" [kesr edilmiştir] "innehu=إنه" olmuştur. (kadı beydavi)

8-9) [Kadının]¹, Allah'ı dört defa şahit sayarak "kesinlikle o, mutlaka yalancılardanır" diye şahitlik etmesi, azabı kendisinden savar. Beşinci defasında 'Eğer [eşi] dürüstlerden idiyse, Allah'ın gazabının kendisine olmasını' [diler].

1: Ayetteki (تشهد) fiili ve (عنها) harfi cerr'i, kadından bahsettiğini gösteriyor.

10) Ya Allah'ın size karşı ikramı ve rahmeti olmasaydı...? Kesinlikle Allah, tevbeleri çokça kabul edendir, hakimdir/hikmetlidir.

11) Gerçek şu ki, (o) ters yüz edilen haberi/büyük iftirayı¹ [meydana] getirenler, sizden olan kenetlenmiş bir topluluktur. Onu [iftirayı], sizin için bir şer sanmayın, aksine! O sizin için bir hayırdır. Onlardan her bir kişi için, kasıtlı suçtan elde ettiği [bir günah] vardır. Onlardan, onun [o iftiranın] büyüğünü sahiplenene [gelince] onun için büyük bir azap vardır.

1: "İfk=إفك" kelimesi için bkz: (müfredat : افك, zamahşeri:keşşaf)

Bu ayetten itibaren 17. Ayete kadar olan bölümün, Hz. Aişe'ye atılan bir iftirayla alakalı olması sebebiyle tarihsel olduğu iddia edilse geçersiz bir iddiadır.

Kur'an'da her ayet bir veya birçok kişinin eylemi üzerine inmiştir. Kur'an doğrudan isim vererek "sen böyle yapma" demek yerine "Ey insanlar! Böyle yapmayın" diyerek evrensel mesaj verir. Bu ayette, herhangi bir kadına iftira eden herkese bir ceza olduğu, iftiranın en büyüğünü idare eden kimseye daha büyük bir azap olduğu belirtilmiştir.

12) Onu [iftirayı] işittiğiniz¹ vakit, inançlı erkeklerin ve inançlı kadınların, kendi benliklerinde bir hayır düşünmesi ve "Bu, apaçık bir ters yüz edilen haberdır/iftiradır." demeleri gerekmez miydi?²

1: İnançlıları muhatap alarak "işittiğiniz vakit" denilmesinin ardından "inançlıların" diyerek, onları üçüncü şahsa taşıması iltifat sanatıdır. (keşşaf sahibi) yani normalde "Onu işittikleri vakit, inançlıların, bir hayır düşünmesi" denilmesi gerekirdi, ama iltifat sanatı uygulanıp ikinci şahıs, üçüncü şahsa dönüştürüldü. Bu sanat Türkçe'de de vardır. Mehmet Akif ersoy, şehitler için yazdığı bir şiirinde şöyle demektedir:

"Vurulup tertemiz alından uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için bu toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdat inerek öpse o pâk alını değer."

Akif ersoy, şiirin "uzanmış yatıyor..." kısmında şehitleri üçüncü şahıs olarak anlatırken, devamında "Ey bu topraklar uğruna toprağa düşmüş asker!" diyerek ikinci şahsa çekiyor. Bu iltifat sanatıdır. Kur'an'ın hemen hemen her suresinde vardır.

2: İnançlıların, namuslu bir kadın hakkında böyle bir şey duyduğu zaman, kendi aralarında iyi zanda bulunması gerekir.

13) [İftira edenlerin] Onun [o iddialarının] üzerine dört şahit getirmeleri gerekmez miydi?¹ Onlar hiç şahit getirmemişlerdi. O halde, Allah'ın katında yalancılardan ta kendileri olanlar işte onlardır.

1: Zinaya dört şahit getirilmesi gerekmektedir. (Nisa 15, nur 4-9) bu hüküm bu ayette yeniden hatırlatıldı.

14) Şayet, Dünyada [ilk'te] ve ahirette [son'da] Allah'ın size ikramı ve Rahmeti olmasaydı, içine dalıp taşıdığınız [şey] hakkında size büyük bir azap temas etmişti.

15) Onu [iftirayı] dilinize dolamakta[dedikodu yapmakta] idiniz, kendisi hakkında, size ait bir bilgi bulunmayan, ağızlarınızla (yalanlarınızla)¹ söylüyordunuz, o [İftira] Allah'ın katında büyük olduğu halde, siz onu [iftirayı] basit sanıyordunuz².

1: Bu ifade tıpkı "kalplerinde bulunmayan [şeyleri] ağızlarıyla söylüyorlar" (Alimran 167) ayetine benzer. Kur'an'da "ağızlarıyla" ifadesinin geçtiği hemen hemen her ayette yalana işaret vardır. (müfredat : فوه)

2: Zina suçlaması olduğu zaman, Müslümanların dedikodu yapması kınanmıştır. "dedikodu yapmak haramdır" hükmü çıkmaktadır.

16) Onu [iftirayı] işittiğiniz zaman, "Bunu konuşmamız bizim için [doğru] olmaz. Ne münasebet! Bu, büyük bir iftiradır." demeniz gerekmez miydi?

17) Eğer inanmışsanız, Allah bunun [bu iftiranın] benzerine ebedi olarak tekrar dönmemeniz¹ için size öğüt veriyor.

1: "en LE teudu=الاتعودو" manasındadır. (Fahreddin Razi)

Bu ayet, diğer ayetlere yaptığımız açıklamalarımızı doğrulayarak tekrar böyle bir günaha düşülmemesi için bu ayetlerin indiğini belirtmektedir.

18) Allah, ayetleri size açıklıyor, Allah devamlı bilendir, hakimdir/hikmetlidir.

19) Gerçekten, inanmış kimselerin içinde çirkin eylemin/fuhuşun yaygınlaşmasına sevinenlere [gelince] onlar için, dünyada [ilk'te] ve ahirette [son'da] can yakıcı bir azap vardır. Siz bilmezken Allah biliyor.

20) Ya Allah'ın ikramı ve Rahmeti sizin üzerinize olmasaydı...? Kesinlikle Allah, Rauf'tur, Rahim'dir.

21) Ey inanmış olanlar! Şeytanın adımlarına uymayın. Kim, şeytanın adımlarına uyarsa, [bilsin ki] kesinlikle [şeytan] çirkin işi ve tanınmayı [kötülüğü] emreder. Şayet, Allah'ın ikramı ve Rahmeti üzerinize olmasaydı, sizden bir tek kimseyi bile, ebedi olarak arındırmazdı; fakat, Allah devamlı işiten, devamlı bilen olarak kimi tercih ederse onu arındırır.

22) Sizden, ikram ve (maddi) genişlik sahibi olanlar, yakınlık sahiplerine (akrabalara), yoksullara ve Allah'ın yolunda göç edenlere (nafaka) vermede kusur etmesinler!¹ Affetsinler ve hoş görsünler. Allah'ın, sizi bağışlamasını sevmez misiniz? Hâlbuki Allah çok bağışlayandır, bir Rahim'dir.

1: Bu ifade "Eksiklik göstermek, kusur işlemek" manasında da olabilir; "yemin etmesinler" manasında da olabilir. Yemin manasını verenler, şu rivayeti kaynak almaktadır: Peygamberin eşi Hz. Aişe'ye atılan iftirayı yayanlar arasında Hz. Ebu Bekir'in akrabaları da mevcuttu. Ebu Bekir, bu olaydan dolayı akrabalarına nafaka vermemeye yemin etmiştir. (müfredat : إلى, keşşaf sahibi, kadı beydavi) bu kelime "yemin etmesinler" manasında ise, ayetin devamındaki "(nafaka) vermede..." ifadesi, (على ألا يؤتوا) yani "(nafaka) vermemeye..." takdirindedir.

23) Gerçek şu ki, İffetli/evli¹, habersiz, inançlı kadınlara [zina] suçlamasında bulunanlara dünyada [ilk'te] ve ahirette [son'da] lanet olundu[rahmetten engellendi]. Onlara çok büyük bir azap vardır.

1: Kur'an'ın her yerinde bu ifade "İffetli kadınlar" (محصنات) anlamında da "evli kadınlar" (محصنات) anlamında da okunmuştur. (Kadı beydavi, Nisa 24 bkz: وقرأ الكسائي بكسر الصاد في جميع القرآن, verş ve hafs kıraat'inde bu ayet ismi meful formundadır.)

24) Bulunmakta oldukları eylemleri sebebiyle dillerinin ve ayaklarının kendilerine karşı şahitlik edeceği günü [an]!

25) O Gün, Allah hakkıyla [gereğince] onlara borçlarını¹[karşılıklarını] tamamen verir ve onlar, apaçık hakkın[gerçeğin] ta kendisinin Allah olduğunu bilirler.

1: "Din=دين" aslında borç demektir. Ceza/karşılık anlamında da kullanılır. (müfredat :دين)

26) [manevi olarak] kötü kadınlar, kötü erkeklerindir; kötü erkekler, kötü kadınlarıdır. [manevi olarak] temiz kadınlar, temiz erkeklerindir; temiz erkekler, temiz kadınlarıdır. İşte bunlar, onların söylediklerinden beri kılınmışlardır, onlar için bir bağışlanma ve değerli bir rızık vardır.

27) Ey inanmış olanlar! Kendi eviniz haricindeki evlere bir samimiyet buluncaya¹ [izin alana] ve ailesine-halkına selam verinceye kadar girmeyin. İşte bu, sizin için daha iyidir (hayırlıdır). Düşünüp öğüt almanız beklenir.

1: Bu fiilin mastarı olan "isti'nas=استأناس" kelimesi, "sıcak bir karşılama bulmak, izin istemek, açık seçik görmek" anlamındadır. (zamaşşeri:keşşaf, kadı beydavi,

zad'ul mesir, müfredat : انس) verilen anlamların hepsi de uygun bir ortam olduğunu görüp izin istemek sonucuna gelmektedir.

28) Artık [evlerin] içinde, hiç kimseyi bulamazsanız, sizin için izin oluncaya kadar, onlara [o evlere] girmeyin. Eğer, size "geri dönün!" denilirse, hemen geri dönün. Allah, eylemlerinizi bilen iken, bu sizin için daha temizdir.

29) Yurt edinilmemiş, içinde size ait geçimlik bulunan evlere girmeniz size günah/yanlış meyil ediş değildir. Allah, açığa vurduğunuz [şeyleri] ve sakladığınız[şeyleri] biliyor.

30) İnançlı erkeklere söyle,¹ bakışlarından [bir kısmını: kötü niyetlisini]² kıssınlar ve edep yerlerini korusunlar. İşte bu, kendileri için daha temizdir. Gerçekten Allah, onların tasarladıklarından devamlı haberdardır.

1: "Kul=قل" sözünün sadece "şöyle söyle" manasında olmadığı delilidir.

2: "Min=من" edatı kısımlama amaçlıdır. Yani "gözlerini tamamen kapatsınlar" manasında değildir, dikkat edilirse "gözleri" [عيونهم] değil, "bakışları" [ابصارهم] denilmiştir. Çünkü, bakışların bir kısmı kötü niyetlidir, bunlar yasaktır. (Buradaki "min=من" edatının kısımlama manasında olduğunu söyleyenler daha önceden de vardır. Bkz: Fahreddin Razi ve zamahşeri:keşşaf, bunu diyen kişilerin görüşlerini aktarır) İncilde Hz. İsa'nın şöyle dediği rivayet edilir: İncil: matta 5: 27-28 " 'Zina etmeyeceksin' dediğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, bir kadına şehvetle bakan her adam, yüreğinde o kadınla zina etmiş olur"

31) İnançlı kadınlara söyle, bakışlarından [bir kısmını: kötü niyetlisini] kıssınlar, edep yerlerini korusunlar ve süslerini açığa vurmasınlar, ancak ondan ortaya çıkanlar hariç [onlar görünebilir]. Örtülerini¹, yakalarının üzerine kapatsınlar, süslerini ancak kocalarına, babalarına, kayınpederlerine, kardeşlerine, erkek kardeşlerinin oğullarına, kız kardeşlerinin oğullarına, kendi kadınlarına (inançlı kadınlara), güçlerinin sahip olduklarına, erkeklerden ve kadınların mahremine öğrenmemiş çocuklar[lar]dan²

[kadınlara] ihtiyaçsız olan hizmetçilere karşı açığa vurabilirler. Sslerinden ne gizledilerse onun bilinmesi için ayaklarını (yere) vurmasınlar. Başarılı olmanız beklendiği için Allah'a tevbe edin ey inançlılar!

1: [Ayetteki **خمر** kelimesinin tekili olan] ""hamr=**خمر**" bir Şeyi gizlemektir. Kendisiyle gizlenen/örtülen [herhangi bir Şeye] denilir. Fakat, bilinene göre kadının başını örttüğü [Şey] için, isme dönüşmüştür". (müfredat : **خمر**) kelimenin baş örtüsü anlamında kullanıldığı sözlük anlamından bellidir.

Ancak, tarihsel verilere göre, başörtüsü İslam ile başlamış değildir. Kadınların başörtüleri vardı, ama baş örtüsünün uçlarını geriye doğru attıkları için, yaka kısımları açıkta kalıyordu. (keşşaf, Fahreddin Razi, kurtubi) bu bilginin ışığında, başörtüsünü reddedenler Ayetteki emrin "başınızı rtn" değil, "yakanızı rtn" manasında olduğunu söyleyebilirler.

Buna karşılık başörtüsünü kabul edenler, Hz. Aişe'nin "Bu ayet indiği zaman, kadınlar başlarını örttü" Şeklindeki (kurtubi) sözünü baz alarak, Ayetteki emrin başı örtmek olduğunu söyleyebilirler. Gerçi, tarihsel bilgiyle bu hadis birbirine aykırı gibi görünmektedir. İki tarafın da birbirlerine karşı farklı itirazları mevcuttur. Doğrusunu Allah bilir.

2: "Tıfıl=**طفل**" kelimesi "Sizi, Tıfıl olarak (annenizin karnından) ıkaran" (mümin 67) ve "Tıfıllar, ergenlik çağına ulaşana kadar" (Nur 59) ayetlerinden anlaşıldığı üzere, bebeğe ve Ergenliğe ulaşmayan çocuğa denilir.

32) Sizden olan bekarları; erkek klelerinizden ve kadın klelerinizden düzgün-iyi olanlarını evlendirin. EĞer fakir idilerse, Allah onları kendi ikramından zengin eder. Hâlbuki Allah, bir geniştir[zengindir], devamlı bilendir.

33) Herhangi bir evlilik (imkanı) bulamayanlar, Allah kendilerini zengin/yeterli yapana kadar, İffetli olmaya çalışsınlar. Yeminlerinizin sahip olduklarından [klelerinizden] kitabı

[özgürlük anlaşmasını] isteyenler(e gelince), eğer onlar(ın bırakılmaları)nda (kendileri için) bir hayır bildiyseniz, hemen onlarla özgürlük anlaşması yapın[serbest bırakın¹], size verdiği Allah'ın malından kendilerine [özgürlük isteyenlere] verin. Eğer, korunmayı² istedilerse, dünya [ilk] hayatının geçici [faydasını] arıyorsunuz diye, gençliğe ulaşmış kızlarınızı³ taşkınlığa⁴ zorlamayın! Kim, onları zorluyorsa [bilsin ki] onların zorlanmasından sonra artık kesinlikle Allah, (o kızlar için) çok bağışlayandır, bir Rahim'dir.

1: [Ayetteki مكاتب fiilinin mastarı olan] "mukatebe=مكاتب" özgürlük anlaşması anlamındadır. Genel olarak "kölenin bir ücret karşılığında özgür kalması" manasında açıklanmıştır. (müfredat : كتب, kurtubi) bu sebeple kölelere zekat verilmesi emir edilmiştir. (Tevbe 60) ancak ayetin devamındaki "Size verdiği Allah'ın malından kendilerine verin" ifadesi, kamuya yönelik bir emirdir. Yani, kölenin sahibi olan kişinin belirlediği miktarda ücreti, köle değil; kamu ödemelidir. (Fahredden Razi'nin verdiği bir görüştür)

Bu ayet köleliği bitirmiştir. Özetle özgürlük isteyen tüm kölelerin serbest bırakılması emir edilmiştir. Kölenin sahibi olan kişi, köle özgürlük istediği zaman onun bırakıldığı takdirde kendi başının çaresine bakacağını bildiyse, onu serbest bırakmak zorundadır. Bazıları bu Ayetteki (كاتبو) ["özgürlük anlaşması yapın [serbest bırakın]"] ifadesinin emir olmadığını iddia etmiştir ama ayetteki ifadenin emir formunda olması ve iniş sebebi olsun, ilk muhatapların [hz. Ömer gibi] bu ayeti emir olarak kabul etmesi ve kabul etmeyenlere karşı çıkması olsun tamamen emir olduğunu gösteriyor. (kurtubi, keşşaf sahibi, Fahredden Razi)

"Mameleketeymenukum=ما ملكت أيمانكم" ifadesi yerine göre anlam kazanmaktadır. Bu ayetteki kullanılan "özgürlük anlaşması yapın" ifadesi köleleri kasıt ettiğini gösteriyor.

2: "tehasseene=تحصن" ifadesi, "sakınmak, sığınmak, korunmaya girmek, zinadan kaçınmak" Manasına gelir. (Mu'cem-ul vasit: تحصن, Mu'cem-ul lugati-l arabbiye :

تَحَصَّنَتِ الْمَرْأَةُ: عَقَّتْ, tenvir-ul mikbas) kelime aslen "korunmak" manasında olup tefaul babındandır.

Ragıp isfehani, bu ayeti "...(Nur 33) sözü, onları [kızları] kendisinde herhangi bir kerh[baskı] ve kurh [tikindirici] bulunan [şeyleri yapmaya] taşımaktan engellemektedir..." (müfredat: كره) şeklinde yorumlamıştır. Buhari, bu ayeti baz alarak "zorlanan kimsenin nikahı geçerli değildir" (buhari ikrah 3) demiştir. Bu açıklamalar, Ayetteki "korunmayı istedilerse" ifadesinin aslında "evlilik istedilerse", "bekar kalmayı istedilerse" ve "namusunu korumayı istedilerse" anlamında olduğunu gösteriyor. Genelde bu ifade sadece iffeti korumak anlamıyla sınırlandırılmıştır. Ancak Ayetteki hüküm genel olarak kızları zorlamamayı kasıt ediyor.

3: "Feteyat=فتيات" kelimesi, kişinin kendi kızını, cariyesini ve üzerinde söz hakkı bulunan tüm kızlar için geçerlidir. Kelime anlamı aslen "gençliğe ulaşmış kız" demektir. Köle kadınlar için de kullanılmıştır. (müfredat : فتى, kurtubi Nisa 25) her iki anlamda kullanılması, dediğimiz manada olduğunu gösteriyor.

4: "Biga=بغاء" kelimesi genellikle "zina, günah" manasında açıklanmaktadır. (tenvir-ul mikbas) köken olarak (بغى) kelimesi "sınırı aşmak, taşkınlık" anlamındadır. Üstteki açıklamalar sonucunda bu ifade sadece zinaya değil; kadınları herhangi bir şeye zorlamanın yasak olduğunu gösteriyor. Evlilik istemeyen bir kızı evliliğe zorlamak bu ayet gereğince yasaktır. (buhari ikrah 3) aynı şekilde evlilik isteyen bir kızı engellemek de onu taşkınlığa sevk edeceği için yasaktır.

34) Elbetteki size, açıklayıcı ayetler; sizden önceki gelip geçmiş kimselerden bir örnek; korunup sakınanlar için bir öğüt indirmiştik.

35) Allah, göklerin ve yerin [tüm evrenin] aydınlığı[nın sahibi]dir.¹ Onun aydınlığının örneği, içinde bir ışık bulunan bir oyuk gibidir. Işık, bir kristalin içindedir. Kristal, sanki

doğulu ve batılı olmayan, kutlu bir zeytin ağacın[ın yağı]dan tutuşturulan inci bir parlayan yıldız gibidir. [o ağacın] yağı, neredeyse herhangi bir ateş hiç temas etmese bile aydınlatıyor. Aydınlik üzerine aydınlıktır. Allah, tercih ettiği kimseyi aydınlığına iletiyor. Allah, insanlar için örnekler veriyor. Hâlbuki Allah, her şeyi devamlı bilendir.

1: "Göklerin ve yerin (evrenin) aydınlığıdır" şeklinde bir çeviri pek doğru değildir. Çünkü devamında "Onun aydınlığının örneği" ifadesi, cümlelerin mealde verildiği gibi bir manada olduğunu gösteriyor.

Mesela [زيد كريم] "Zeyd, değerlidir" denilirken [زيد ذو كرم] "Zeyd, değer sahibidir" anlamı kasit edilir. (kadı beydavi) bu ifadenin "aydınlaticısıdır" manasında olduğu da söylenmiştir. Nitekim (منور) şeklinde de okunmuştur, bu kıraat bu anlamı doğrular (kadı beydavi).

36-38) Allah'ın, yükselmesine ve içlerinde kendi isminin anılmasına izin verdiği evlerde, 'eylemlerinin en güzeli olarak kendilerine Allah'ın karşılıklarını vermesi ve ikramından onları artırması için, kendisinde kalplerin ve bakışların döndüğü bir günden korkarak, herhangi bir ticaretin ve satışın kendilerini Allah'ın hatırlatmasından (zikrinden), yönelişin (namazın) ayakta tutulmasından (devam ettirilmesinden) ve zekâtın verilmesinden oyalamayan kişiler' [o evlerin] içinde onu [Allah'ı], günün başında ve sonunda tenzih ediyorlar. Allah, kimi tercih ederse onu hesapsız rızıklandırıyor.

39) Gerçeği örtmüş olanlara [gelince] onların eylemleri, susayanın onu bir su sandığı düz bir bölgedeki bir seraba benzer. Nihayet [o susayan kişi] ona [seraba] geldiği zaman, ona (dair) hiçbir şey bulamaz ve yanında Allah'ı bulur. Allah, hesabı seri olan iken, ona hesabını tam olarak verir.

40) Hatta, [onların eylemleri] derin denizdeki karanlıklar gibidir. Onu, tepesinde bir dalga bulunan onun da tepesinde bir bulut bulunan bir dalga bürür. Karanlıklar, birbirlerinin üstündedir. Elini çıkardığı zaman, neredeyse onu [elini] hiç görmez. Allah, kime herhangi bir aydınlık yapmadıysa, artık ona aydınlıktan [hiçbir şey] yoktur.

41) Göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunan kimselerin ve saflar halindeki kuşların Allah'ı tenzih ettiğini hiç görmedin mi? her biri kendi namazlarını ve tesbihlerini bilmiştir. Allah, onların yaptıklarını devamlı bilendir.

42) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] yönetimi, Allah'ındır. Dönüş sadece Allah[ın emrine]dir.

43) Allah'ın, bir bulut sürüklediğini sonra [bulutun] arasını kaynaştırdığını sonra üst üste birikmiş bir halde yaptığını hiç görmedin mi? Ardından yağmur tanesini, onun arasından çıkarken görürsün. Gökten/yukarıdan, ondaki [bazı¹] dağlardan kısım kısım dolu/kar² indiriyor. Ardından, onu tercih ettiği kimseye isabet ettiriyor; onu tercih ettiği kimseden çeviriyor. Onun şimşeginin parıltısı, neredeyse bakışları giderecek!

1: Bu ayette "-dan, -den" anlamını veren üç tane "min=من" harfi cerr'i vardır. Birincisi başlangıç, ikincisi kısım bildirmek yani "bazı" anlamını katmak, üçüncüsü ise beyan amaçlıdır.

2: "Berd=برد" buz, dolu manasına gelir. (müfredat: برد) İbranicede aynı kelime "barad=בָּרָד" Kar konisi anlamına gelir. (wictionary)

44) Allah, geceyi ve gündüzü döndürüyor. Gerçekten, bunda bakışların [gözlerin] önderleri için mutlaka bir ibret vardır.

45) Allah, her kımıldanana bir sudan¹ yarattı. Artık, onlardan karnı üzerine yürüyen kimseler vardır, onlardan iki ayağı üzerine yürüyen kimseler vardır ve onlardan dört [ayağı] üzerine yürüyen kimseler vardır. Allah, tercih ettiğini yaratıyor. Gerçekten Allah, her şeye imkanı olandır.

1: Canlılığın suda başladığı yaygın kabul edilen bir gerçektir. En uygun tutarlı görünen bir hipoteze göre canlılık okyanusun altında hidrotermal bacalarda

başlamıştır. Hatta bu bacaların yanında halen yaşayan canlılar (karidez, deniz yıldızı, vb.) vardır. (50 soruda yaşamın tarihi, TÜBİTAK: hidrotermal bacalar)

46) Elbetteki, açıklayıcı ayetler indirmiştik. Allah, kimi tercih¹ ederse onu sapasağlam bir doğru yola yumuşakça iletiyor.

1: [Ayetteki يَشَاء fiilinin mazi formu olan] "şae=شاء" fiili, (أثر) yani "tercih etti" anlamındadır. (maturudi : İbrahim 4) Allah'ın tercihi, kulun tercihine göredir.

- Rad 27 "Allah, kendisine yönelen kimseye yol gösteriyor"
- Bakara 26 "Allah, ancak hadlerini aşanları [doğru yoldan] şaşırır"

Bu iki ayet, insanın tercihine göre Allah'ın tercih ettiğini gösteriyor.

47) "Allah'a ve Elçiye inandık, itaat ettik" diyorlar Dahası onlardan bir grup, bundan sonra yüz çeviriyor. Onlar, kesinlikle inançlı değildir!

48) Aralarında hüküm etmesi için, Allah'a ve Elçisi'ne davet edildikleri zaman, bir bakarsın ki onlardan bir grup vazgeçicidir.

49) Eğer Hak, kendilerinin [lehine] oluyorsa, gönüllü olarak ona [hakka] gelirler.

50) Kalplerinde bir hastalık mı vardır? Yoksa şüphelendiler mi? Yoksa, Allah'ın ve Elçisinin kendilerine karşı taraflı davranacağı[ndan] mı korkuyorlar? Aksine! Onlar zalimlerin ta kendileridir.

51) Aralarında hüküm etmesi için, Allah'a ve Elçisi'ne davet edildikleri zaman, inançlıların sözü sadece "işittik ve gönülden itaat ettik" demeleri olmuştu. İşte onlar, başarılı olanların ta kendileridir.

52) Allah'a ve Elçisi'ne gönülden itaat eden; Allah'a saygılı olan ve on[dan] çekinen kimse[ler'e gelince] işte onlar, kurtulanların ta kendileridir.

53) Yeminlerinin tüm gücüyle, Allah'a ant içtiler: şayet [Allah] kendilerine emir ederse, mutlaka ama mutlaka çıkacaklarmış! "Ant içmeyin! İtaat(iniz) tanınmıştır(malumdur). Kesinlikle Allah, eylemlerinizden bir haberdardır." de.

54) "Allah'a gönülden itaat edin ve Elçiye gönülden itaat edin. Artık, yüz çevirdiyseniz, o halde [bilin ki] onun taşıdığı [sorumluluğu] sadece kendisinin üzerinedir; sizin taşıdığınızı[sorumluluğunuz] sadece sizin üzerinedir. Ona gönülden itaat ederseniz, yol bulursunuz. Elçiye, apaçık bir duyurudan başka [sorumluluk] yoktur." de.¹

1: Ayette, peygambere "de" denildiği halde, peygamberin "bana itaat edin" yerine "Elçiye itaat edin" demesi iltifat sanatı gereğince. (zamaşşeri:keşşaf)

55) Allah, sizden olan inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara [şunu] söz verdi: kendilerinden öncekileri halife yapmayı [yönetime geçirmeyi] dilediği gibi, kendilerini de yerde [bölgede] mutlaka ama mutlaka halife yapmayı [yönetime geçirmeyi] dileyecektir. Kendileri için, kendilerinin dinlerini -ki o [dinden] kendisi onlar için razı oldu- mutlaka ama mutlaka yerleştirecektir[sağlamlaştıracaktır]. Korkularının ardından, onların [durumlarını] mutlaka ama mutlaka güvenlik [ile] değiştirecektir. Onlar bana¹ kulluk eder, bana hiçbir şeyi ortak yapmazlar. Kim, bunun ardından gerçeği örtüp görmezden geldiyse, işte onlar hadlerini aşanların ta kendileridir.

1: iltifat sanatı gereğince, "[Allah] onları halife yapmayı dileyecektir... O [dinden] kendisi onlar için razı oldu" şeklinde üçüncü şahıs anlatırken, bu noktada "bana kulluk ederler" diyerek kendisini üçüncü şahıstan, birinci şahısa çekti.

56) Yönelişi (namazı) ayakta tutun (gereğince kılın), zekatı verin ve Elçiye gönülden itaat edin. Rahmet olunmanız beklenir.

57) Sakın gerçeği örtmüş olanların yerde [dünyada] aciz bırakıcılar olduğunu sanma! Onların barınma yeri ateştir, gerçekten ne kötü bir dönüş yeridir!

58) Ey inanmış olanlar! Gücünüzün sahip oldukları ve sizden ergenlik çağına ulaşmamış olanlar üç defa sizden izin istesinler: Sabahın yönelişinden (namazından) önce, öğleden (dolayı) kıyafetinizi bırakacağınız[çıkarcacağınız] zaman ve yatsının yönelişinden (namazından) sonra. [bunlar]¹ sizin için üç mahrem[vakit]tir. Bunlardan sonraki [vakitlerde] size ve onlara günah/yanlış a meyil ediş yoktur. [onlar], sizi(n etrafınızda) dönüp dolaşanlar[hizmet edenlerdir]. birbirinizin [yanında dönüp dolaşıcılarınsınız]. İşte Allah, ayetleri size bunun gibi açıklıyor. Allah devamlı bilendir, bir hakimdir/hikmetlidir.

1: [Müpteda olan] "hiye=هي" zamiri atılmıştır. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

59) Sizden olan çocuklar-bebekler, ergenlik çağına ulaştıkları zaman, kendilerinden öncekiler gibi sizden izin istesinler. İşte Allah, ayetleri size bunun gibi açıklıyor. Allah devamlı bilendir, bir hakimdir/hikmetlidir.

60) Herhangi bir evlilik beklemeyen kadınlardan, oturanların [Ay halinden kesilenlerin hükmüne gelince]¹ süslerini sergilemeksizin, kıyafetlerini bırakmalarında [çıkarmalarında] kendileri üzerine, yanlış a meyil ettiren herhangi bir günah yoktur. Allah devamlı işiten iken, devamlı bilen iken onların kaçınması kendileri için daha iyidir (hayırlıdır).

1: (Müfredat : قعد)

61) Kendi evlerinizden, babalarınızın evlerinden, annelerinizin evlerinden, erkek kardeşlerinizin evlerinden, kız kardeşlerinizin evlerinden, amcalarınızın evlerinden, halalarınızın evlerinden, dayılarınızın evlerinden, teyzelerinizin evlerinden, anahtarlarına sahip olduğunuz[yerden], arkadaşınızın [evinden] yemeniz, size bir sıkıntı [günah] değildir. Kör'e de sıkıntı [günah] değildir, topal'a da sıkıntı [günah] değildir, hastaya da sıkıntı [günah] değildir. Topluca veya dağılık(ayrı ayrı) yemeniz, size bir sıkıntı [günah] değildir. O halde evlere girdiğiniz zaman, Allah'ın katından temiz mübarek [ilahi bereket

kaynağı] olan bir selam [ile] nefislerinizi/birbirinizi selamlayın. İşte Allah, ayetleri size bunun gibi açıklıyor. Akıl etmeniz beklenir.

62) İnançlılar sadece, 'Allah'a ve Elçisi'ne inanan, onunla [Elçi'yle] birlikte toplantılık bir iş üzerinde oldukları zaman, ondan [Elçi'den] izin isteyene¹ kadar gitmeyen' [kişilerdir]. Gerçekten, senden izin isteyen kimseler(e gelince) işte onlar Allah'a ve Elçisi'ne inananlardır. Bazı önemli işleri için senden izin istedikleri zaman, onlardan tercih ettiğine izin ver ve onlara Allah'tan başışlanma iste. Gerçekten Allah çok başışlayandır, bir Rahim'dir.

1: "Resul=الرسول" yani "Elçi" kelimesi bazen taşınan söz anlamında da kullanılır. (müfredat: رسول) bundan dolayı kur'an'a "Elçi" denebilir. Bu ayetin hitabı tarihsel olsa da verdiği mesaj evrenseldir. Ayette Elçi'den izin istemek dolaylı olarak emredilmiştir. Bizim için Elçi "kur'an" olduğuna göre herhangi bir hüküm konusunda kur'an'dan izin istememiz, yani onun hükmüne başıurmamız gerekir.

63) Elçinin davetini¹, birbirinizin daveti gibi aranızda saymayın. Sizden olan, gizlenerek sıyrılıp kaçmak isteyenleri Allah bilmekteydi. Onun [Elçinin] emri konusunda muhalefet edenler, kendilerine bir fitnenin [sınamanın] hatta can yakıcı bir azabın kendilerine isabet etmesinden sakınsınlar.

1: "Elçinin duasını, kendi duanız gibi saymayın" anlamında da olabilir. "birbirinizi çağırduğınız gibi Elçi'yi çağırmayın" anlamında da olabilir. (kadı beydavi) bu anlam Hucurat 2-5 ayetleriyle başdaşır. Ancak devamına uyumlu olan mana, çeviride verildiği gibidir.

Bu ayet de önceki ayete başlı olarak "kur'an'ın davet ettiği hükmü kendi davet ettiğiniz hüküm gibi saymayın" anlamında olabilir.

64) Dikkat edin! Göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanlar, kesinlikle Allah'ındır. Sizin üzerinde olduğunuz[şeyi] bilmekteydi. Ona geri döndürülecekleri gün onlara eylemlerini [Allah] haberi verir. Allah, her şeyi devamlı bilendir.

FURKAN (25)

1) Alemlere [tüm varlıklara] bir uyarıcı olması için, Furkanı [gerçeği ve yalanı ayırıcı] kuluna kısım kısım indiren ne kutludur!

2) [Ki o] göklerin ve yerin [tüm evrenin] yönetimi kendisine ait olandır. Hiçbir çocuk asla edinmedi, yönetimde onun herhangi bir ortağı hiç olmamıştır. Her şeyi yarattı ve en ince ayrıntısına kadar belirledi.¹

1: Her şeyin belirlenmiş olduğunu (determinizm) ve böylece her şeyi belirleyen bir gücün var olduğuna dikkat çeken bir ayettir.

3) Ondan [o her şeyi yaratandan] beride olan, kendileri yaratılmakta iken, hiçbir şey yaratamayan; kendi benlikleri için herhangi bir zarara ve faydaya sahip olmayan; ölüme, hayata ve yaymaya[diriltmeye] sahip olmayan bir takım Tanrılar edindiler.

4) Gerçeği örtmüş olanlar, "Bu (kur'an), kendisinin uydurduğu bir ters yüz edilmiş haberden başkası değildir. Başka bir millet de bu konuda (kur'an'ı uydurma konusunda) ona destek oldu." dediler. Böylece bir zulüm ve bir yalan [meydana] getirmiş [oldular].

5) "Öncülerin-öncekilerin satırları[uydurmaları]dır¹. Onları [o masalları] uydurup uydurup² yazmış. Onlar [o masallar] kendisine sabahın ilk vakitlerinde ve [günün] sonunda yazdırıldı." dediler.

1: "Evvel=اول" kelimesi öncü, lider anlamına geldiği gibi (müfredat: اول) "sonraki" [آخر] kelimesinin zıttı olarak "önceki" anlamında da kullanılmaktadır. İkinci anlamda onların ne dedikleri açıktır. İlk anlamda ise ayet, Peygambere "Öncü sayılan insanlar, milleti kontrol altına almak ve yönetmek için bu hikayeleri uydurmuştur." diyerek onun da aynı hedefte olduğunu belirtmek için yaptıkları bir suçlamadan bahsetmektedir.

2: "İktitab=اكتتاب" uydurma şeyler için kullanılır. (müfredat : كتب) bu ifade meçhul olarak (اكتتبه) şeklinde de okunmuştur. (keşşaf sahibi) "uydurup uydurup kendisine yazdırıldı" manasındadır.

6) "Onu, göklerdeki ve yerdeki [tüm evrendeki] sırrı bilen indirdi. Gerçekten o, [en başından beri] çok bağışlayandı, bir Rahim'di." de.

7-8) "Bu Elçi (!) için ne var ki, yemek yiyor ve pazarlarda geziyor? Kendisine bir melek indirilmeli, böylece onunla birlikte bir uyarıcı olması veya ona bir hazine atılmalı veya kendisinden yiyeceği bir cennetin [bahçenin] kendisine ait olması gerekmez miydi?" dediler. Bir de zalimler, "sihirlenmiş [etkilenmiş] bir kişiden başkasına uyumuyorsunuz!" dediler.

9) Bak! Sana nasıl örnekler verdiler de yolu kaybettiler... Artık, herhangi bir yola güç yetiremezler.

10) Tercih ederse, sizin için bundan daha iyi (hayırlı) olanı, yani alt taraflarından ırmaklar akan cennetler [bahçeler] yapabilen ve sizin için saraylar yapabilen ne kutludur!

11) Aksine! Saati (kıyameti) yalanladılar. Saati(kıyameti) yalanlamış olanlara bir alev hazırladık.

12) [Ateş] onları uzak bir mekandan gördüğü zaman, onlar, onun [ateşin] taşan öfkesini ve zor soluklanmasını işitirler/algırlarlar.

13) Ondan [ateşten], dar bir mekana, bağlanmış bir halde atıldığı zaman, orada 'yok oluşu' çağırırlar!

14) "Bir tek 'yok oluşu' çağırmayın; pek çok 'yok oluşu' çağırın!"

15) "İşte bu mu daha iyidir (hayırlıdır)? Yoksa çekinenlere (müttakilere) söz verilen, kalıcı cennet [bahçe] mi? [Cennet] Onlar [çekinenler] için, bir karşılık ve bir dönüş yeri oldu." de.

16) Onlara onun [cennetin] içinde, tercih ettikleri [şeyler] vardır, kalıcı bir halledirler. Bu [en başından beri] RAB'bine göre 'istenmiş bir vaat' idi.

17) Onları ve Allah'tan beride kulluk ettikleri [şeyleri] bir araya toplayıp "Siz mi kullarıma yani bunlara yolu kaybettirdiniz? Yoksa onlar mı (o) yolu [kendileri] kaybetti?" diyeceği günü [an]!

18) "Ne münasebet! Senden beride velilerden [birini] edinmemiz, bize yakışacak [bir şey] değildi; fakat sen onları ve atalarını nimetlendirdin. Sonunda hatırlatmayı (zikri) unuttular ve tükenmiş bir millet oldular." dediler.

19) Artık onlar [kulluk ettikleriniz] söyledikleriniz sebebiyle sizi yalanlamışlardır. Artık, (azaptan) herhangi bir çevirmeye ve herhangi bir yardıma güç yetiremezsiniz. Sizden kim zulmederse, ona oldukça büyük bir azabı tattırırız.

20) Senden önce gönderilenlerden ancak [şöyle kişiler] gönderdik ki kesinlikle onlar da yemek yiyorlardı ve pazarlarda geziyorlardı. Sizi birbirinize bir fitne [sınama] yaptık. Sabır ediyor musunuz? Hâlbuki RAB'bin [en başından beri] devamlı görmekteydi.

21) Karşılaşmamızı (hesaplaşmamızı) beklemeyenler "Meleklerin, üzerimize inmesi veya RAB'bimizi görmemiz gerekmez miydi?" dediler. Elbetteki onlar kendi benliklerinde büyüklük tasladılar ve büyük bir baş kaldırma olarak itaatsizlik etmişlerdir.

22) Melekleri görecekleri günü [an]! o gün suçlular için müjde yoktur, [korkudan]"Tam bir mahrumiyet!" derler.

1: "Tam bir mahrumiyet!" sözü, korkulan biriyle karşılaştıkları zaman söyledikleri bir sözdür. (müfredat : حجر)

23) Herhangi bir eylemden ne eylemde bulundularsa ona doğru adım atarız¹ [dağıtırız], ardından onu [o eylemlerini] saçılmış toz duman haline getiririz.

1: (zamaşşeri:keşşaf)

24) Cennetin dostları, o gün barınma yeri bakımından daha iyidir (hayırlıdır). Öğle vakti¹ dinlenme yeri bakımından daha güzeldir.

1: (müfredat : قيل)

25) Göğün, (o) gizleyenle [bulutla] parça parça ayrıldığı ve Meleklerin kısım kısım bir halde indirildiği Gün[ü an!]¹

1: "YevmE=يوم" kelimesi, gizli bir "uzkur=انكر" fiili ile mensuptur.

26) Yönetim (mülk), o gün Rahman için haktır [sabittir] ve kafirlere[gerçeği örtenlere] çok zor bir gün olmuştur.

27-29) Zalimin, [pişmanlıktan] iki elini ısırıp "Ne olurdu bana keşke Elçi'yle birlikte bir yol edinseydim! Yazıklar olsun bana! Ne olurdu bana keşke falan kimseyi bir dost edinmeseydim! Yemin olsun ki o, bana gelmesinden sonra hatırlatma (zikir) konusunda bana yolu kaybettirdi. Şeytan [en başından beri] insanı yüzüstü bırakandı." diyeceği günü [an]!

30) Elçi "RAB'bim! Gerçekten, milletim bu kur'an'ı dokunulmaz [bir şey]¹ edindi." dedi.

1: ["Hicr=حجر" kelimesinin ismi meful'u olan] "mehcur=محجور" dokunulmaz, haram kılınmış anlamına gelir. (müfredat : حجر)

31) İşte böylece, her bir Nebi için suçlulardan bir düşman [olduğuna] hükmettik.¹
RAB'bin bir yol gösterici ve devamlı yardımcı olarak yetti!

1: Ayetteki (جعل) fiili, "yaptı, kıldı, seçti, hüküm etti" manalarına gelir.(müfredat :جعل) örneğin Fussilet 9. Ayette "... Ona denkler olduğunu iddia/hüküm ediyorsunuz..." ayetinde de aynı (جعل) fiili kullanılmıştır, "olduğuna hüküm ediyorsunuz" manasındadır. Buradan anlaşılıyor ki, bu ayette de "hüküm etti" manasındadır.

32) Gerçeği örtüp görmezden gelenler "Kur'an'ın, ona tek bir [defa] topluca indirilmesi¹ gerekmez miydi?" dediler. Senin gönlünü onunla [kur'an'la] sabitlememiz için işte böyle [yaptık]. Onu [kur'an'ı] akıcı-düzgün bir şekilde okuduk.

1: ["Nuzzile=نَزَّل" fiilinin mastarı olan] "tenzil=تنزيل" kelimesi "kısım kısım indirmek" anlamındadır. Ancak, bu ayette "inzal=إنزال" yani "topluca indirmek" anlamındadır. Aksi halde "topluca kısım kısım inmesi gerekmez miydi?" şeklinde çelişkili bir anlam çıkmaktadır. (zamaşşeri:keşşaf)

33) Bir misal olarak sana ne getirdilerse mutlaka sana hakkı [gerçeği] ve en güzel tefsiri getirmiş [olduğumuz hal üzerine]¹ getirdiler.

1: Cümle hal olarak nasb mahallindedir. (Halebi:duru-l mes'un)

34) Cehenneme yüzleri üzerine bir araya toplanacak olanlar (evet!) işte onlar, mekan bakımından daha kötüdür (şerlidir), yol bakımından daha çok yolu kaybetmiştir.

35) Elbetteki Musa'ya kitabı vermiştik ve onunla birlikte kardeşi Harun'u bir vezir yapmıştık.

36) Ardından "Ayetlerimizi yalanlamış millete gidin" demiştik. Ardından onları [o halkı] tamamen yıkıp mahvetmiştik.

37) Nuh'un milletini de.¹ Onlar, Elçileri yalanladıklarında, onları boğduk ve onları insanlar için bir ayet [işaret] yaptık. Zalimler için, can yakıcı bir azap hazırladık.

1: "KavmE=قوم" kelimesi, [mensup olması sebebiyle] ya önceki ayette geçen "tamamen yıkıp mahvetmiştik" ifadesine bağlı olarak "Nuh'un milletini de tamamen yıkıp mahvetmiştik" anlamındadır, ya da gizli bir "zikir et/an" [yani اذكر] fiili ile "Nuh'un milletini da zikir et/an" anlamındadır. (kurtubi)

38) Ad, Semud, Ress dostlarını ve bunların arasındaki pek çok nesilleri de [insanlar için bir ayet yaptık¹].

1: Önceki ayette geçen "yaptık" fiiline bağlıdır. (zamaşeri:keşşaf)

39) Her birine, kendisi için örnekler verdik. Her birini yıkıp yok ettik.

40) Doğrusu, onlar kötülüğün yağmuru kendisine yağdırılmış Kente gelmişlerdi. Hiç onu [o kenti] görecek durumda değiller miydi? Aksine! Onlar yayılışı[yeniden dirilişi] beklemiyorlar!

41-42) Seni gördükleri zaman seni ancak maskara ediniyorlar: "Allah'ın, bir Elçi olarak yönlendirdiği kimse bu muymuş? Şayet, [Tanrılarımız] üzerine sabır etmemiş olsaydık, gerçekten neredeyse bizi Tanrılarımızdan saptıracaktı" [dediler]. Azabı gördükleri vakitte yol bakımından daha çok yolu kaybedenin kim olduğunu yakında bilecekler!

43) Tanrısını kendi keyfi edinmiş olanı haber ver bana! Artık sen mi onun üzerine bir vekil olacaksın?

44) Yoksa, onların çoğunun işittiğini-algıladığını veya akıl ettiğini mi sanıyorsun? Onlar ancak sağmal hayvanlar¹ gibidir. Aksine! Onlar yol bakımından daha çok yolu kaybetmiştir.

1: Hayvan, bir insan kadar düşünmediği halde, kimin iyi kimin kötü olduğunu, kimin kendisine rızık verdiğini zamanla anlayacak kadar akla sahiptir. Allah, onların düşünmüyor olduklarını, gerçeği ve yalanı, iyiyi ve kötüyü ayırt etmemelerini bir teşbih yoluyla ifade etmektedir.

45) Hiç görmedin mi? RAB'bin gölgeyi nasıl uzatıyor? Şayet tercih etseydi, onu sakın [sabit] yapardı. Dahası güneşi, ona bir delil¹ yaptık.

1: Onun varlığına güneş bir delil oldu anlamındadır. Çünkü her şey zıttıyla farkındalık kazanır.

46) Sonra onu [gölgeyi] kendimize doğru kolay bir avuçlama olarak avuçladık[giderdik]¹.

1: Bu ifade gerçek manada avuçlama değildir. "Güneşin, gölgeyi nesh ettiğine/kaldırdığına işaret etmektedir." (müfredat : قبض)

47) Geceyi sizin için bir elbise; uykuyu bir dinlenme; gündüzü bir yayılma yapan o'dur.

48) Rüzgarları¹ rahmetinin iki elinde [önünde] müjde² olarak gönderen o'dur. Gökten, çokça temizleyici³ bir su indirdik.⁴

1: "Rüzgarı" [الريح] ve "Rüzgarları" [الرياح] olarak iki şekilde de okunmuştur. (zamaşşeri:keşşaf) Anlam olarak birdir, tekil olarak "el-riyh=الريح" şeklindeki okumaya göre baştaki "el =ل" takısı, cins ismi olarak yine "Rüzgarları" mânâsına gelir.

2: "Müjdeci" [بشرا] ve "yayan/hayat veren" [نشرا] olarak iki şekilde okunmuştur. (zamaşeri:keşşaf) mana olarak yine aynıdır. Çünkü müjde, güzel haberi yaymak anlamındadır.

3: "Tahur=طهور" kelimesi "çokça temizleyici" manasında faildir. (Kurtubi, Beydavi) Tıpkı aynı kalıptan olan "gafur=غفور" kelimesinin "çokça bağışlayan"; "vedud=ودود" kelimesinin "çokça seven" manasında olduğu gibi.

4: İltifat sanatı. Konuyla ilgili detaylı bilgi için Alimran 183. ayetin dipnotuna bakınız.

49) Ölü bir beldeye onunla hayat verelim, yarattıklarımızdan sağmal hayvanlara ve pek çok insana onu içirelim [diye böyle yaptık].

50) Doğrusu, öğüt almaları için onu onların arasında halden hale çevirip açıklamıştık. Artık insanların çoğunluğu, küfürden [gerçeği örtmekten] başkasına şiddetle karşı çıkıyor. (ancak küfre razı oluyor)

51) Şayet, tercih etseydik, her bir kentin içine mutlaka bir uyarıcı gönderirdik.¹

1: Bu ayetle "Her topluluğa bir Elçi gönderdik" (Nahl 36) ayeti arasında bir çelişki yoktur.

1) Nahl 36. Ayette "Elçi" [resul=الرسول] yazarken bu ayette "uyarıcı" [nezir=النذير] yazmaktadır.

2) Nahl 36. Ayette "topluluk" [ümme=أمة] yazarken bu ayette "kent" [karye=قرية] yazmaktadır. Arada kelime farkları varken çelişki olduğu iddia edilemez.

52) Artık, kafirlere [gerçeği örtenlere] gönülden itaat etme ve onlara onunla (kur'an'la) büyük bir Cihad olarak Cihad et!

53) İki geniş su yerini¹ salıvermiş olan O'dur. Bu, soğuktur, çok tatlıdır; şu tadı değiştirilmiştir², sıcaktır. İkisinin arasına bir engel³ ve dokunulmaz bir sınır yaptık.

1: "Bahr=بحر" çok suyu toplayan kuşatan-geniş mekana denir. (müfredat : بحر)

2: Verilen anlamlar, tamamen İsfehani'nin müfredat adlı eserine göre verilmiştir. (müfredat : عذب, ملح)

3: Engel ile kastedilen Haloklin tabakası olabilir. Bu tabaka, Akdeniz suları ile Karadeniz suları arasında bir bariyer görevi görmektedir. (Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi Dergisi, : link: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/214262>)

Körfez akışı da olabilir. "Akıntı'nın Meksika Körfezi'ndeki hızı 3,5 knot (6,5 km/saat) olarak ölçülmüştür. Buradaki debisi 30 milyon metreküptür ki Missisipi Nehri'nin birkaçyüz katıdır. Hatteras Burnu'nda hızı 1 knot'a kadar düşer. Kıta sahanlığından akan akıntının sıcaklığı Kıtanın sahilinden akan soğuk güney akıntısıyla 'Soğuk Duvar' adı verilen yapıyı oluşturur. Burada akıntının derin mavi suları diğer sulardan rahatlıkla ayırt edilebilir" (Wikipedia: gulf stream) dikkat edilirse, Ayetteki "azb=عذب" kelimesinin 'soğuk' anlamında da olduğunu belirtmiştik. (müfredat : عذب)

Bir açıklamaya göre: Türk amirali Seydi Ali Reis, "Meratü'l-Memalik" adlı eserinde (16. yüzyıl), İran Körfezi'nde, denizin acı sularının altında tatlı su kaynaklarının bulunduğunu ve donanması için bunlardan faydalandığını yazar. Amerikan Petrol Şirketi de içme suyu için Zahran yakınında kuyular kazmadan önce İran Körfezi'ndeki aynı kaynaklardan su almıştı. Bahreyn yakınında da, deniz yatağında halkın son zamanlara kadar su aldığı tatlı su kaynakları vardı. (mevdudi)

54) Su'dan bir beşer yaratan,¹ ardından onu bir soy ve sıhriyet yapan O'dur. RAB'bin [en başından beri] imkanı olandı.

1: Canlılığın suda başladığı yaygın kabul edilen bir gerçektir. Popüler bir hipoteze göre canlılık okyanusun altında hidrotermal bacalarda başlamıştır. Hatta bu bacaların yanında halen yaşayan canlılar (karidez, deniz yıldızı, vb.) vardır. (50 soruda yaşamın tarihi, TÜBİTAK: hidrotermal bacalar) ayetin kastettiği bu olabilir. Erlik suyundan yaratılması da kasıt edilmiş olabilir.

55) Allah'tan beride, kendilerine fayda vermeyen ve kendilerine zarar vermeyen [şeylere] kulluk ediyorlar. Kafir, [en başından beri] RAB'bine karşı devamlı sırt sırta veren[destekleşen]di.

56) Seni ancak bir müjdecî ve bir uyarıcı olarak gönderdik.

57) "Ben buna karşı -tercih eden kimsenin, sadece RAB'bine doğru bir yol edinmesi dışında- sizden hiçbir ücret istemiyorum." de.

58) Ölmeyen diriye güvenip dayan (tevekkül et) ve onun övgüsüyle tenzih et. Kulunun, cezayı gerektiren işlerinden devamlı haberdar olarak, o yetti.

59) Gökleri, yeri (evreni) ve ikisi arasındakileri (içindekileri) altı günde [evrede] yaratan, dahası Arş'ı¹ hükümranlığı² altına alan, Rahman O'dur. Artık, onu devamlı haberdar olana sor.

1: Arş, aslen "kürsü" demektir. Fakat bu kelime "yönetim, güç, saltanat, mülkiyet" manasında da kullanılmıştır. Örneğin "kralın Arşı" ile "kralın mülkü, saltanatı" kasıt edilmiştir. (müfredat : عرش, Fahreddin Razi) buradan anlıyoruz ki, Allah'ın Arşı ile kastedilen, onun mülkü, yani yönetimidir.

2: "Istiva = استوى" fiili "ale = على" harfi cerr'i ile "istila etmek" yani "hükümranlığı altına almak" mânâsına gelir (müfredat : سوا) bu Ayette de aynı şekilde kullanıldığı için bu mana verildi.

Bu olayın mecaz olduğuna dair mantıksal ve vahye dayalı tüm delileri Fahreddin Razinin "mefatihul gayb" adlı eserinde bulabilirsiniz.

60) Kendilerine "Rahman için secde edin!" denildiği zaman "Rahman nedir? Senin bize emir ettiğine mi secde edeceğiz?" dediler ve onlar nefret bakımından arttı.

61) Gökte burçlar¹ yapan ve onda [gökte] bir lamba² ve dolaylı aydınlatan³ bir ay yapan O'dur.

1: Burçlar, yani (بروج) kelimesi için "yıldızlar, gezegenler, saraylar, konaklar" gibi pek çok yorum yapılmıştır. (müfredat : برج, zad'ul mesir hicr 16-17)

2: "Lambalar" [سُرُجًا] olarak da okunmuştur. (zamahşeri:keşşaf) güneş ve yıldızlar kastedilmiştir. (kadı beydavi)

3: "Nur=نور" dolaylı aydınlatma için kullanılır. (Beydavi: Yunus 5) bu ayet ve yunus 5. ayetin ifadelerinden anlaşıldığı üzere güneş bir ışık kaynağı; ay ise bir yansıtıcıdır.

62) Düşünüp öğüt almayı dileyen veya şükür etmeyi dileyen kimse[ler] için, [birbiri] yerine geçen olarak geceyi ve gündüzü yapan O'dur.

63) Rahman'ın kulları, yerde alçak gönüllü bir halde gezenlerdir. Cahiller, onlarla muhatap oldukları zaman "selam-esenlikler" derler.

64) [Rahman'ın kulları] ki, secde halinde ve kıyam halinde gecelerler.

65-66) [Rahman'ın kulları] ki, "RAB'bimiz! Cehennem azabını bizden geri çevir. Gerçekten, onun azabı, [en başından beri] yakayı bırakmayandı. Gerçekten o, ne kötü bir karargah ve konumdur!" derler.

67) [Rahman'ın kulları] ki, harcama (infak) yaptıkları zaman, hiç israf etmediler ve hiç cimrilik etmediler. [Harcamaları] işte bu ikisinin arasında dengeli bir haldeydi.

68-69) [Rahman'ın kulları] ki, Allah ile birlikte başka hiçbir Tanrıya dua etmezler. Hak[gerekli] olmadıkça, Allah'ın kutsal saydığı herhangi bir canı öldürmezler ve zina etmezler. Kim, bunları [haksız yere öldürmeyi ve zinayı] yaparsa, bir kasıtlı suçla karşılaşır, yani¹ kıyamet gününde azap, kendisi için kat kat artar ve içinde aşağılanmış olarak kalır.

1: "Kat kat artar" [يضعف] ifadesi "karşılaşır" [يلق] ifadesinden bedeldir. (keşşaf sahibi)

70) Ancak tevbe etmiş, inanmış ve düzgün-iyi herhangi bir eylemde bulunmuş kimselerin (evet!) işte onların kötülüklerini Allah iyiliklere değiştirir. Allah, [en başından beri¹] çok bağışlayandı, bir Rahim'di.

1: "Kane=كان" fiili, Allah için kullanıldığı zaman ezelden beri kendisinde olan bir özelliği belirtir. (müfredat : كان)

71) Tevbe etmiş ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş kimse (evet) kesinlikle o [kimse], tam bir tevbe olarak Allah'a tevbe eder.

72) [Onlar] bir tarafa meyil etmeye[yalana] şahitlik etmezler. Boş şeylere uğradıkları [denk geldikleri] zaman saygın bir şekilde geçip gidenlerdir.

73) RAB'lerinin ayetleriyle hatırlatıldıkları zaman, sağır ve kör olarak onların [ayetlerine] üzerine kapanmayanlardır [sağır ve kör davranmayanlardır].

74) "RAB'bimiz! Bize eşlerimizden ve soyumuzdan, gözlerin serinliğini [sağlığını¹] başışla. Bizi, çekinenler(muttakiler) için birer imam yap" diyenlerdir.

1: Bu ifade "kurri=القرّ" yani "soğukluk" anlamındadır. Mana itibariyle "[gözü] soğudu ve sağlık buldu" anlamındadır. Başka bir görüşe göre "karar=القرار" kelimesinden gelmektedir. (mealen) "Allah, bize gözlerimizi başkasına dikmeyeceğimiz kendisiyle huzur bulacağımızı versin" manasındadır. (müfredat : قر)

75-76) İşte onlar, sabır etmeleri sebebiyle [cennet] odasıyla karşılık bulacaklar ve kendisinde kalıcı olarak onda esenlik bir selamlama [ile] karşılanacaklar. Barınma yeri ve konum olarak ne güzeldir!

77) "Duanız olmasaydı, RAB'bim sizi dikkate almazdı. [Duanın aksine] siz yalanlamıştınız, o halde [bilin ki] yakında (azap size) lazım olacaktır." de.

ŞUARA (26)

1-2) Ta, Sin, Mim. İşte bu, apaçık kitabın ayetleri'dir [mucizeleri'dir].

3) Onlar inançlı olmuyorlar diye kendi benliğini mahvedici olmanı bekliyorlar.¹

1: Hud 12. Ayetin dipnotuna bakınız.

4) Tercih edersek, onların üzerine gökten bir ayeti kısım kısım indiririz. Böylece onların boyunları¹(öne çıkanları) ona [ayete] eğilmiş bir hale gelirler.

1: "Öne çıkanları" veya "toplulukları" manasında olduğu da söylenmiştir. (kurtubi)

5) Rahman[tarafın]dan yeni bir hatırlatma[türün]den onlara ne geldiyse onlar ondan [o hatırlatmadan] ancak vazgeçiciydiler.

6) Artık yalanlamışlardır. Kendisini maskara yapmaya çalışmakta olduklarının¹ haberleri kendilerine yakında gelecektir.

1: Kur'an ayetleri kasit ediliyor. Kur'an'ın pek çok haberi gerek o zaman da gerekse bu zamanda her şekilde gelmiştir. Bkz: Romalıların galibiyeti (Rum 1-3) evrenin tekillikten gelmesi (Enbiya 30), Güneş ve Ay'ın yörüngelerinin doğru tarif edilmesi (yasin 38-40, şems 1-2) evrenin genişlemesi (zariyat 47) gezegenlerin veya atmosferin oluşumu (fussilet 9-12, Naziat 29-32) insanın anne rahminde oluşum sırası doğru anlatım (müminun 14) Ay'ın kendi ışığı olmayıp güneşten aldığı ışığı yansıtması (yunus 5) dünyanın veya kıtaların hareketi (Neml 88, Naziat 32) canlılığın suda başlaması (Nur 45).

7) Yere [dünyaya] hiç bakıp düşünmediler mi onda [yerde] değerli her bir çiftten-sınıftan kaç tane yetiştirdik?

8) Gerçekten bunda mutlaka bir ayet [mucize] vardır. Onların çoğunluğu inançlı değildi.

9) Gerçek şu ki, RAB'bin kesinlikle devamlı üstündür, Rahim'dir.

10-11) Hani RAB'bin, Musa'ya "(Şu) zalim halka yani Firavunun halkına git! Sakınmıyorlar mı?" diye seslenmişti.

12-14) [Musa] "RAB'bim! Gerçekten ben, beni yalanlamalarından korkuyorum. Göğsüm daralıyor¹ ve dilim[in düğümü] çözülmedi. O halde, Harun'a da (vahiy) gönder. Bir de onlar için benim üzerimde cezayı gerektiren bir iş var. Artık, beni öldürmelerinden korkuyorum." dedi.

1: "Daralıyor" manasında olan "yadiyU=يضيق" fiili, ["en yukezzibune=أن يكذبون" fiilinin mahalline atıf olarak] "yadiyA=يضيق" şeklinde de okunmuştur. (kadı beydavi) bu durumda ayetin ilgili kısmı şöyle meal edilir: "...beni yalanlamalarından ve göğsümün daralmasından... Korkuyorum"

15) [RAB'bi] "Asla! İkiniz [sen ve Harun] Ayetlerimiz [işaretlerimiz] ile gidin. Gerçekten biz, sizinle birlikte kulak verenleriz." dedi.

16-17) "Artık Firavun'a ikiniz gidin, ardından "gerçekten biz, 'İsrail oğullarını bizimle birlikte gönder' diye alemlerin [tüm varlıkların] RAB'binin mesajıyız¹" deyin."

1: "Resul=رسول" kelimesi bu Ayette "risalet=رسالة" yani "mesaj" anlamındadır. (zamaşşeri:keşşaf)

18-19) [Firavun] "İçimizde (aramızda) bir çocuk iken seni hiç terbiye etmedik mi? ömründen [bir bölümde] senelerce içimizde kalmadın mı? Ve sen kafirlerden [nankörlerden] olarak yapacağın o hareketi yaptın." dedi.

20-21) [Musa] "O zaman ben yolu kaybedenlerden iken onu¹ yaptım." dedi. "Ardından, sizden korkunca sizden kaçtım. RAB'bim bana bir hüküm bağışladı ve beni gönderilenlerden yaptı."

1: Bkz: Kasas 15. Ayet.

22) [Musa şöyle devam etti] "İşte bu kendisini başıma kaktığın nimet, İsrail'in oğullarını köleleştirmendir."¹ dedi.

1: Kur'an'ın hiçbir ayetinde köle edinmeye onay verilmediği gibi, bu ayette de köleliğin firavuna ait bir eylem olduğu belirtiliyor. Dolaylı olarak "kölelik, Firavunun işidir" denilmektedir.

23) Firavun "Alemlerin [varlıkların] RAB'bi nedir?" dedi.

24) [Musa] "Göklerin, yerin (evrenin) ve ikisinin arasındakilerin (içindekilerin) RAB'bidir. Eğer, yakinen-kesin olarak inananlar idiyseniz..." dedi.

25) [Firavun] çevresindeki kimselere "duymuyor musunuz?" dedi.

26) [Musa] "[O] sizin RAB'binizdir ve öncü-önceki atalarınızın RAB'bidir." dedi.

27) [Firavun] "Gerçekten, size gönderilen Elçiniz, kesinlikle cinlenmiştir[delirmiştir]" dedi.

28) [Musa] "[O], doğunun, batının (her tarafın) ve ikisinin arasındakilerin RAB'bidir. Eğer, akıl etmekte idiyseniz..." dedi.

29) [Firavun] "Yemin olsun ki, eğer benim dışımda bir Tanrı edinirsen, mutlaka ama mutlaka seni hapis edilmişlerden yapacağım!" dedi.

30) [Musa] "sana apaçık bir şey getirsem bile mi..?" dedi.

31) [Firavun] "Eğer dürüst kişilerden idiyse onu hemen getir!" dedi.

32) [Musa] ardından asasını attı, ne görsünler? O apaçık dev bir yılan!

1: (Kamusu-l muhit: ثعب)

33) Ardından elini çekip çıkardı, bir baktılar ki o [eli] bakanlar için bembeyaz!

34-35) [Firavun] çevresindeki seçkinlere "gerçekten bu, sihiriyle sizi yerinizden [bölgünüzden] çıkarmayı isteyen gerçekten bilge bir sihirbazdır. O halde neyi emir ediyorsunuz?" dedi.

36-37) "Onu ve kardeşini alıkoy. Şehirlere, bir araya toplayıcılar gönder de sana bilgin usta sihirbazlar getirsinler" dediler.

38) Ardından, bilinen bir günün vaktine sihirbazlar toplandı.

39) İnsanlara "Siz toplanacak mısınız?" denildi.

40) "Belki sihirbazlara uyarız, tabi galip olurlarsa..." [dediler]

41) Ardından sihirbazlar gelince, Firavun'a "Eğer galip olursak, bize mutlaka bir ödül/ücret var değil mi?" dediler.

42) [Firavun] "Evet, [galip olduğunuz] anda gerçekten siz, mutlaka yakınlaştırmışlardan [olursunuz]" dedi.

43) Musa onlara "Atacağınızı atın." dedi.

44) İpliklerini, asalarını attılar ve "Firavun'un izzeti ile gerçekten biz, galip olanların ta kendileriyiz!" dediler.

45) Ardından Musa, asasını attı. Bir de ne görsünler? O [asa] onların uydurmalarını yutuyor!

46-48) Ardından sihirbazlar secde eder bir halde (yere) atılıp "Alemlerin [varlıkların] RAB'bine, yani Musa'nın ve Harun'un RAB'bine inandık." dediler.

49) [Firavun] "Size izin vermemden önce ona inandınız. Kesinlikle o, size sihri öğreten büyüğünüzdür. Artık, mutlaka yakında bileceksiniz. Ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazdan mutlaka keseceğim ve sizi topluca mutlaka asacağım!" dedi.

50-51) [Sihirbazlar] "Sıkıntı yok. Gerçekten biz, sadece RAB'bimize dönücüyüz. İnançlıların önderi-ilkleri¹ olduğumuz için RAB'bimizin bize hatalarımızı bağışlamasını arzuluyoruz." dediler.

1: "Evvel=اول" kelimesi uyulacak kişi, önder, reis, başta gelen anlamına gelir. (müfredat : اول) bir hareketin başını çeken ilk kişi, herkesi peşinden o harekete sürüklediği için o hareketin ilki yani önderidir. Sihirbazlar, Musa'ya inandıkları zaman, diğer insanların da ona iman etmelerini sağladıkları için, bu hareketin ilkleri olmuşlardır.

52) Musa'ya "Kullarımı gece yürüyüşüne çıkar. Gerçekten siz, takip edileceksiniz" diye vahiy ettik.

53) Ardından Firavun, şehirlere bir araya toplayıcılar gönderdi.

54) "Gerçekten bunlar, çok az kopuk bir topluluktur"

55) "Gerçekten onlar, bizi öfkeliendirenlerdir."

56) "Gerçekten biz, dikkatli bir kalabalığız."

57-58) Derken, onları cennetlerden[bahçelerden], gözlerden [pınarlardan], hazinelerden ve değerli konumlardan çıkardık.

59) İşte böylece İsrail'in oğullarını ona mirasçı yaptık.

60) Onları [İsrail'in oğullarını] güneşin doğuş vaktine girerek takip ettiler.

61) İki kalabalık birbirlerini görünce, Musa'nın dostları "kesinlikle biz, yakalandık." dedi.

62) [Musa] "Asla! RAB'bim benimle birlikte. Bana yol gösterecektir" dedi.

63) Ardından Musa'ya "Asan ile denize vur" diye vahyettik. Böylece [deniz] yarıldı, her bir bölümü göğe uzanan¹ büyük dağ gibi oldu.

1: (Zamahşeri:keşşaf)

64) Diğerlerini oraya yaklaştırdık.

65) Musa'yı ve onunla birlikteki kimseleri toplu halde kurtardık.

66) Sonra diğerlerini batırdık/boğduk.

67) Gerçekten, bunda mutlaka bir ayet [delil] vardır. Onların çoğunluğu inançlı değildi.

68) Gerçekten RAB'bin, kesinlikle devamlı üstündür, Rahim'dir.

69) Onlara İbrahim'in haberini oku.

70) Bir vakit, [İbrahim] babasına ve milletine "Neye kulluk ediyorsunuz?" demişti.

71) "Bir takım putlara kulluk ediyoruz, artık gündüzleyin onlar için ibadete kapananlarız" dediler.

72-73) [İbrahim] "Dua ettiğiniz vakit sizi duyuyorlar mı? Yahut size faydaları veya zararları oluyor mu?" dedi.

74) "Hayır! Babalarımızı-atalarımızı bunun gibi yaparken bulduk." dediler

75-77) [İbrahim] "O halde, siz ve eski babalarınızın-atalarınızın kulluk etmekte olduklarını(n şu halini) gördünüz mü? Artık, kesinlikle onlar benim için birer¹ düşmandır. Ancak, alemlerin [varlıkların] RAB'bi hariçtir. " dedi.

1: "Aduvvun=عدو" her ne kadar tekil de olsa, çoğul anlamındadır. (kurtubi)

78) "[O] beni yaratmış olandır. Ardından bana o yol gösterdi."

79) "O ki, beni yediriyor ve içiriyor."

80) "Hasta olduğum zaman o bana şifa veriyor."

81) "[O] beni öldüren dir sonra diriltendir."

82) "[O], din gününde hatalarımı bana bağışlamasını arzuladığımdır."

83) "RAB'bim! Bana bir hüküm bağışla ve beni düzgün-iyi kişilere kat."

84) "Diğerleri/sonrakiler içinde bana bir doğruluk dili(Şan)¹ yap."

1: (zad'ul mesir: Meryem 50)

85) "Beni, Naim'in cennetine mirasçı olanlardan yap"

86) "Bir de babama [günahlarını] başısla, kesinlikle o, yolu kaybedenlerdendir."

87-88) "Yeniden diriltilecekleri günde, yani herhangi bir malın ve oğulların faydalı olmayacağı günde beni üzme."

89) "Ancak, Allah'a sağlıklı bir kalple (kalbi selim olarak) gelmiş olan kimse hariçtir [onunki fayda verir]."¹

1: "Ancak, Allah'a sağlıklı bir kalple gelen kimsenin Malı ve oğulları kendisine fayda verir" manasındadır. Çünkü malını ve oğullarını Allah yoluna adamıştır. (Fahredden Razi) farklı yorumlar da mevcuttur. (bkz: zamahşeri: keşşaf, kurtubi)

90) Cennet, sakınanlar(muttakiler) için yakınlaştırıldı.

91) Kızgın ateş, bozuk inançlılar için açıkça görünür hale getirildi.

92-93) Onlara "Allah'tan beride, ibadet etmekte olduklarınız nerede? Size yardım ediyorlar mı? Veya yardım dileniyorlar mı?" denildi.

94-95) Derken onlar, bozuk inançlılar ve iblis'in ordusu tamamı onun [kızgın ateşin] içine ters döne döne atıldı.¹

1: (zamaşşeri: keşşaf)

96-97) Onlar, onun [kızgın ateşin] içinde davalışırken "Allah'a yemin olsun ki (tallahi) gerçekten biz, apaçık bir kayboluşun içindeydik." dediler.

98) "Bir vakit, alemlerin [varlıkların] RAB'biyle sizi eşitlemekte[eşit saymakta] idik."

99) "Bize ancak suçlular yolu kaybettirdi."

100-101) "Artık, şefaathçilerden bizim için [kimse] yoktur, sıcak bir arkadaş da yoktur."

102) "Artık, bizim için [dünyaya dönüş] bir kere daha olsaydı¹, inançlılardan olurduk"

1: "Olsaydı" [لو] kelimesinin "Keşke" [ليت] manasında olduğu da söylenmiştir. (zamaşşeri: keşşaf) buna göre "Keşke bizim için [dünyaya dönüş] bir kere daha olsaydı..." manasındadır.

103) Gerçekten bunda mutlaka bir ayet [kanıt] vardır. Onların çoğunluğu inançlı değildi.

104) Gerçekten RAB'bin, kesinlikle devamlı üstündür, Rahim'dir.

105) Nuh'un milleti de gönderilenleri yalanladı.

106) Bir vakit, kardeşleri Nuh "sakınmaz mısınız?" demişti.

107) "gerçekten ben, sizin için emin[güvenilir] bir Elçiyim."

108) "O halde, Allah'a (karşı gelmekten) sakının ve bana gönülden itaat edin"

109) "Ona karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ücretimi [vermek] alemlerin [varlıklarının] RAB'binden başkasına [düşecek] değildir."

110) "O halde, Allah'a (karşı gelmekten) sakının ve bana gönülden itaat edin"

111) [Milleti] "Reziller sana uymuş iken¹, sana inanır mıyız?" dediler.

1: "İken" manasını veren [yani vav'ul hal olmasını sağlayan] "kad=قد" edatı takdiri olarak vardır. (kurtubi, zamahşeri:keşşaf)

112-115) [Nuh] "Onların, bulunmakta oldukları eylemler konusunda bilgim yoktur. Farkındaysanız, onların hesabı, RAB'bimden başkasına [düşecek] değildir. Hâlbuki ben inançlıları küçümseyip kovucu değilim. Apaçık bir uyarıcıdan başkası değilim." dedi.

116) [Milleti] "Yemin olsun ki, buna son vermezsen, mutlaka taşlananlardan olursun ey Nuh!" dediler.

117-118) [Nuh] "RAB'bim! Gerçekten, milletim beni yalanladı. Artık, benimle onların arasını iyice aç! Beni ve inançlılardan¹ benimle olan kimseleri kurtar!" dedi.

1: "-den, - dan" manasında olan "min=من" harfi, bu ayette beyan amaçlı olabilir. Buna göre ayet "...benimle birlikte olan inançlıları kurtar" şeklinde meal edilebilir.

119) Ardından, onu ve onunla birlikte olan kimseleri (o) dolu gemide kurtardık.

120) Dahası, [onların]¹ arkasından, arta kalanları boğduk.

1: ["Ba'dU =بعد" zaman zarfı, izafet'ten kesildiği için, damme üzerine mebnidir.]
(Müşkül i'rab-ul kur'an, Mu'cem-ul vasit: بعد)

121) İşte bunda mutlaka bir ayet [kanıt] vardır. Onların çoğunluğu inançlı değildi.

122) Gerçekten RAB'bin, kesinlikle devamlı üstündür, Rahim'dir.

123) Ad [milleti] de gönderilenleri yalanladı.

124) Bir vakit, kardeşleri Hud onlara "Sakınmıyor musunuz?" demişti.

125) "gerçekten ben, sizin için emin [güvenilir] bir Elçiyim"

126) "O halde, Allah'a (karşı gelmekten) sakının ve bana gönülden itaat edin"

127) "Ona karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ücretimi [vermek] alemlerin [varlıkların] RAB'binden başkasına [düşecek] değildir."

128) "Her yüksek yere-yola eğlenerek bir ayet [alamet] mi bina ediyorsunuz?"

129) "kalıcı olursunuz beklentisiyle, sanat eserleri [köşkler, yapılar] mı ediniyorsunuz?"

130) "Tuttuğunu zaman, zorbaca tutuyorsunuz [cezalandırılıyorsunuz]1"

1: "Beteşa=بطش" şiddetle tutmak-yakalamak ve bir el tarafından ona tutarak-yakalayarak isabet etmektir [vurmaktır]. (zamaşşeri: Esas-ul belegat : بطش)

Bu ifade, "cezada acele ediyorsunuz" anlamında açıklanmıştır. (zamaşşeri: keşşaf)

131) "Artık, Allah'a (karşı gelmekten) sakının ve bana gönülden itaat edin."

132) "Bildiğiniz [şeyler] ile size destek çıkandan sakının."

133-134) "Size sağmal hayvanlar, oğullar, cennetler [bahçeler] ve gözler [pınarlar] ile destek çıktı."

135) "Gerçekten ben, size karşı büyük bir günün azabından korkuyorum"

136-138) [Milleti] "Öğüt versen de öğüt verenlerden olmasan da bize göre eşittir. Biz, asla azap edilmişler değilken, bu öncülerin-öncekilerin ahlakından¹ başkası değildir." dediler.

1: "Biz, hiçbir zaman için azap edilmediğimize göre, bu anlattıkların öncekilerin-öncü atalarımızın uydurduğu şeylerden başkası değildir" anlamındadır.

Bu ifade "Öncekilerin ahlakından..." manasında olarak "huluk=خُلُق" şeklinde de okunmuştur, "Öncekilerin yarattığından (uydurduğundan)..." manasında olarak "halaka=خَلَقَ" şeklinde de okunmuştur (zamaşşeri:keşşaf) ilk manaya göre, inançsız grup sanki şöyle demiştir: "Bu, ahlak olgusunu ayakta tutmak için önceki Atalarımız tarafından uydurulan hikayelerden başkası değildir"

139) Ardından onu yalanladılar, derken onları helak ettik. Gerçekten, bunda mutlaka bir ayet [kanıt] vardır. Onların çoğunluğu inançlı değildi.

140) Gerçekten RAB'bin, kesinlikle devamlı üstündür, Rahim'dir.

141) Semud [millet] de gönderilenleri yalanladı.

142) Bir vakit, kardeşleri Salih kendilerine "Sakınmıyor musunuz?" demişti.

143) "Gerçekten ben, sizin için emin [güvenilir] bir Elçiyim"

144) "O halde, Allah'a (karşı gelmekten) sakının ve bana gönülden itaat edin."

145) "Ona karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ücretimi [vermek] alemlerin [varlıkların] RAB'binden başkasına [düşecek] değildir."

146-148) "Burada emin [güvende] olarak bırakılacak mısınız? Cennetlerde [bahçelerde], gözlerde [pınarlarda], ekinlerde ve tomurcuğu yumuşak hurmalarda..."

149) "Dağlardan, ustaca evler oyuyorsunuz"

150) "Artık, Allah'a (karşı gelmekten) sakının ve bana gönülden itaat edin"

151-152) "Yerde [dünyada] bozgun [terör, kaos] çıkaran ve düzeltmeyen o İsrafçıların [aşırıya gidenlerin] emrine gönülden itaat etmeyin."

153-154) [Milleti] "Sen, sadece sihirlenmişlersensin. Bizim örneğimizde bir beşer'den başkası değilsin. Eğer dürüstlerden idiysen bir ayet [mucize] getir." dediler.

155-156) [Salih] "Bu, kendisine ait içme payı olan bir dişi devedir. Bilinen herhangi bir günde sizin için içme payı vardır. Ona, herhangi bir kötülükle temas etmeyin. Yoksa büyük bir günün azabı sizi yakalar." dedi.

157) Derken, [milleti] onu [dişi deveyi] kurban etti, ardından pişman olarak sabahladılar.

158) Azap onları yakaladı. Gerçekten, bunda mutlaka bir ayet [kanıt] vardır. Onların çoğunluğu inançlı değildi.

159) Gerçekten RAB'bin, kesinlikle devamlı üstündür, Rahim'dir.

160) Lut'un milleti de gönderilenleri yalanladı.

161) Bir vakit, kardeşleri Lut onlara "Sakınmıyor musunuz?" demişti.

162) "Gerçekten ben, sizin için emin [güvenilir] bir Elçiyim"

163) "O halde, Allah'a(karşı gelmekten) sakının ve bana gönülden itaat edin"

164) "Ona karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ücretimi [vermek] alemlerin [varlıkların] RAB'binden başkasına [düşecek] değildir."

165) "Alemlerden,[varlıkların içinden] erkeklere mi geliyorsunuz?"

166) "RAB'binizin eşlerinizden size yarattığını¹ bırakıyor musunuz?² Aksine! Siz düşmanlık eden-haddi aşan bir milletsiniz."

1: Bu kısım [من harfi cerr'i beyan amaçlı kabul edilerek] "Size yarattığı eşlerinizi bırakıyor musunuz?" şeklinde de meal edilebilir.

2: Bu ifadeden anlaşıldığı kadarıyla, Lut halkının Eş cinselliği kendilerine doğuştan gelmiş değildir; kendilerinin tercihidir.

Eşcinselliğin genetik değildir. Bazıları genetik olduğunu iddia etse de doğrulayan herhangi bir çalışma mevcut değildir. X kromozomu üzerinde Xq28 bölgesinin eşcinsellik ile ilişkili olabileceği bazı çalışmalarla bildirilmiş olsa da sonraki çalışmalar bu bilgiyi doğrulamayı başaramamıştır. (Balter, M., Can epigenetics explain homosexuality puzzle? 2015, American Association for the Advancement of Science. Orijinal metin "Researchers thought they were hot on the trail of "gay genes" in 1993, when a team led by geneticist Dean Hamer of the National Cancer Institute reported that one or more genes for homosexuality had to reside on Xq28, a large region on the X chromosome. The discovery generated worldwide headlines, but some teams were unable to replicate the findings and the actual genes have not been found") (Daha çok kaynak ve detaylı araştırma için bilimveyaratilisagaci.com sitesinin "Eşcinsellik genetik midir? Yoksa tercih midir?" başlıklı makalesini okuyunuz.)

167) [Milleti] "Yemin olsun ki buna son vermezsen, mutlaka çıkarılanlardan olacaksın ey Lut!" dediler.

168) [Lut] "gerçekten ben, sizin eyleminiz[den] tiksinenelerdenim." dedi.

169) "Efendim! Beni ve ailemi/halkımı onların eylemlerinden kurtar."

170) Derken, onu ve ailesini topluca kurtardık.

171) Ancak, (azapta) kalanların içindeki yaşlı kadın hariç.

172) Dahası, diğerlerini mahvettik.

173) üzerlerine bir yağmur yağdırdık. Artık, (yasaklardan) korkutulanların yağmuru ne kötüdür!

174) Gerçekten, bunda mutlaka bir ayet [kanıt] vardır. Onların çoğunluğu inançlı değildi.

175) Gerçekten RAB'bin, kesinlikle devamlı üstündür, Rahim'dir.

176) Eyke dostları, gönderilenleri yalanladı.

177) Bir vakit, Şuayb onlara "Sakınmıyor musunuz?" demişti.

178) "Gerçekten ben, sizin için emin [güvenilir] bir Elçiyim"

179) "O halde, Allah'a(karşı gelmekten) sakının ve bana gönülden itaat edin"

180) "Ona karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ücretimi [vermek] alemlerin [varlıkların] RAB'binden başkasına [düşecek] değildir."

181) "Ölçüyü tam yapın ve sakın kaybettirenlerden olmayın."

182) "sapasağlam terazi ile tartın."

183) "İnsanların eşyalarını eksiltmeyin ve yerde [dünyada], bozguncular olarak kargaşa çıkarmayın."

184) "Sizi ve öncü-önceki kuşakları yaratandan sakının."

185-186) Onlar "Sen, sadece sihirlenmişlersin. Bizim örneğimizde bir beşer'den başkası değilsin. Gerçekten, biz senin kesinlikle yalancılardan [olduğunu] düşünüyoruz." dediler.

187) "Eğer, dürüstlerden idiyisen, üzerimize gökten yumuşak parçalar düşür."

188) [Şuayb] "RAB'bim sizin eylemlerinizi en iyi bilendir." dedi.

189) Derken, onu yalanladılar, ardından onları gölge gününün azabı yakaladı. Kesinlikle o, büyük bir günün azabıydı.

190) Gerçekten bunda, mutlaka bir ayet [kanıt] vardır. Onların çoğunluğu inançlı değildi.

191) Gerçekten RAB'bin, kesinlikle devamlı üstündür, Rahim'dir.

192) Gerçekten o (kur'an), alemlerin [varlıkların] RAB'binin kısım kısım indirmesidir.

193) Onu (kur'an'ı) güvenilir Ruh (Ruhu-l emin) indirdi.

194) (yasaklara karşı) korkutanlardan olman için, senin kalbine [o indirdi]

195) Apaçık bir düzgün-anlaşılır¹ dil ile [indirdi].

1: "Arabiyyu=العربي" konuşmanın açık net-duru [anlaşılır] olan kısmıdır. (müfredat: العرب bkz: والعَرَبِيُّ: الفصيح البين من الكلام عرب

karmaşık ve kuralsız bir dil olarak değil; apaçık, anlaşılır kurallı bir dil ile onu indirdik" anlamındadır.

196) Gerçekten o (kur'an), öncülerin-öncekilerin Zebur'larındadır [kutsal metinlerindedir.]

197) İsrail'in oğullarının bilginlerinin, onu bilmesi, onlara bir ayet [kanıt] olmuyor mu?

198-199) Onu yabancılardan bazısına indirseydik, [o yabancı] onlara onu okusaydı, onlar (yine) ona inançlı olmazlardı.

200) İşte, onu suçluların kalplerinin içine böyle kattık.

201) Can yakıcı azabı görünceye kadar ona inanmazlar.

202) Artık, onlar farkında değilken, [azap] onlara aniden gelir.

203) Ardından "Biz, süre verilmişler miyiz?" derler.

204) Artık, azabımızı mı acele istiyorlar?

205-207) Bana haber ver, onları senelerce geçindirsek sonra tehdit olundukları [şey] kendilerine gelse, onların geçindirilmekte olmaları kendilerine yeterli gelir mi?

208-209) Bir hatırlatma olarak kendisine ait uyarıcılar olanlardan başka hiçbir kenti helak etmedik. Zalimler değildik.

210) Onu (kur'an'ı) şeytanlar kısım kısım indirmediler.

211) [Bu] onlar için beklenemez ve güç yetiremezler.

212) Gerçekten onlar, işitmekten yana, mutlaka uzaklaştırılmıştır.

213) O halde Allah ile birlikte başka herhangi bir Tanrıya dua etme. Aksi takdirde azap edilmişlerden olursun.

214) En yakın aşiretini uyar.

215) İnançlılardan, sana uyan o kimselere kanadını indir.

216) Artık, sana isyan ettilerse, "kesinlikle ben, sizin eylemlerinizden beriyim" de.

217) En üstün olana, Rahim olana güvenip dayan (tevekkül et).

218-219) [O], kalktığın zaman ve secde edenlerin içinde, dönüp dolaşırken seni görendir.

220) Gerçekten o, devamlı işitendir, devamlı bilendir.

221) Şeytanların kimin üzerine indiğini size haber vereyim mi?

222-223) [şeytanlar] duyu [kulak] atan her bir kasıtlı suçlu uydurukçunun üzerine iner. Onların çoğunluğu yalancıdır.

224) [Belirli] şairler(e gelince)¹ onlara bozuk inançlılar uyar.

1: Dikkat edilirse burada cins ismi olacak şekilde "eş-şair=الشاعر" demek yerine, belirli bir grubu kasıt edecek şekilde "eş-şuara=الشعراء" denilmiştir. Tüm şairlere yönelik bir ifade değildir. Yani kasıt edilen şairler, devam eden ayetlerde anlatılan sıfatlara sahip şairlerdir.

225-226) Onların her vadide söylendiklerini¹ ve yapmadıkları [şeyleri] söylediklerini hiç görmedin mi?

1: Yalan uydurup atıp tutmalarından kinaye bir ifadedir. (zamaşeri:keşşaf)
şairlerin çoğunun yalan söylemesinden dolayı "Yalancı" diye isimlendirilmesi de
(müfredat: شعر) bu verilen manayı doğruluyor. Çünkü Ayetteki "onlar" zamiri,
şairlere gitmektedir.

227) Ancak, inanmış, düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş, Allah'ı çokça Zikir etmiş, zulme uğramalarının ardından yardım istemiş olan [şairler] müstesna. Zulüm etmiş olanlar hangi döndürölüşe döndürüleceklerini bilecekler.

NEML (27)

1-2) Ta, Sin. İşte bunlar, bir doğru yol rehberi ve inançlılar için bir müjde olarak, kur'an'ın ve apaçık kitabın ayetleri'dir.

3) [İnançlılar] ahirete [son hayata] yakinen-kesin olarak inananların ta kendileri, yönelişi (namazı) ayakta tutanlar (gereğince kılanlar) ve zekatı verenlerdir.

4) Gerçekten ahirete [son hayata] inanmayanlara (evet!) onlara kendi eylemlerini süsledik. Artık onlar şaşkın haldedir.

5) Ahirette [son'da] en çok kaybedenlerin ta kendileri iken, Azabın kötüsü kendilerine ait olanlar işte onlardır.

6) Gerçekten sen, bir hakim/hikmetli olan, devamlı bilen tarafından kur'an'la buluşturuluyorsun.

7) bir vakit Musa, ailesine "gerçekten ben, açık seçik olarak bir ateş gördüm. Size, ondan herhangi bir haber getireceğim veya size kor bir alev getireyim. Belki ısınırsınız" demişti.

8) [Musa] ona [ateşe] gelince "Ateşin içinde kim varsa ve çevresinde kim varsa [hepsi] bereketlendi. Alemlerin [varlıkların] RAB'bi Allah, münezzehtir." diye seslenildi.

9) "Ey Musa! Gerçek şu ki, ben devamlı üstün olan, hakim/hikmetli Allah'ım."

10) "ve Asa'nı at!" [Musa] onu [Asa'yı] Sanki bir yılan-şeytan gibi hafif hareketli bir halde görünce, arkasını dönüp kaçır bir halde yüz çevirdi ve tekrar dönmedi. "Ey Musa! Korkma! Kesinlikle, benim tarafımda gönderilenler korkmaz."

11) "Ancak, kim zulüm etti ise o müstesna [o korkar]. Sonra (bununla birlikte kim) herhangi bir çirkinliğin ardından bir iyilikle (o eylemi) değiştirdiyse, [bilsin ki] kesinlikle ben, çok bağışlayanım, bir Rahimim."

12) "Elini, koynuna girdir ki herhangi bir çirkinliği olmaksızın bembeyaz olarak çıksın. (Bu) Firavun'a ve halkına yönelik Dokuz ayetin¹ [mucizenin] içindedir. Kesinlikle onlar, hadlerini aşan bir halk oldu."

1: Dokuz ayet şunlardır:

- 1) Dev yılanı dönüşen asa [Araf 107]
- 2) Musa'nın elinin bir anda bembeyaz olması [Araf 108]
- 3) Sihirbazların sihirlerinin bozulması [Araf 116-122]
- 4) Kuşatıcı bela/Tufan [Araf 133]
- 5) Çekirge [Araf 133]
- 6) Haşere [Araf 133]
- 7) Kurbağa [Araf 133]
- 8) Kan [Araf 133]
- 9) Denizin ikiye ayrılması [Şura 63-68]

Bunların dışında mucizeler de vardır. Ancak firavunun şahit olduğu mucizeler dokuz tanedir.

13-14) Ardından, gösterici ayetlerimiz [mucizelerimiz] kendilerine gelince "Bu, apaçık bir sihirdir" dediler ve kendi benlikleri onlara [mucizelere] yakinen-kesin olarak inandığı halde¹, onları [mucizeleri] bir zulüm ve büyüklenme olarak bile bile reddettiler. Artık bak, bozguncuların sonucu nasıl oldu?

1: Hal olmasını sağlayan gizlenmiş [idmar edilmiş] bir "kad=قف" edatı vardır. (zamaşeri:keşşaf)

15) Elbetteki, Davud'a ve Süleyman'a da bir bilgi vermiştik. O ikisi "Övgü, bizi, inançlı kullarından pek çoğuna karşı üstün-fazlalıklı yapan Allah'adır." dediler.

16) Süleyman, Davud'a mirasçı oldu ve "Ey insanlar! Bize, kuşun konuşması(dili) öğretildi ve bize her şeyden [bir pay] verildi. Gerçekten bu, apaçık ikramını ta kendisidir." dedi.

17) Cin[ler]'den, İnsan[lar]'dan ve Kuş[lar]'dan¹ olan kendisinin orduları süleyman için bir araya toplandı. Böylece onlar ilham olunuyorlardı.

1: [Ayette geçen الجن, الطير, الانس isimlerinin başındaki "el=ال" takıları, cins ismi olarak "cinler, insanlar, kuşlar" anlamındadır. Yani tekil değildir.

18) Nihayet, karınca vadisinin üzerine geldikleri zaman, bir karınca "Ey karınca[lar!] Yurtlarınıza girin de Süleyman ve orduları farkında değilken sakın sizi kırıp geçmesin!"¹ dedi.

1: Hayvanlar arasında iletişim olduğu, bilhassa karıncaların kendi aralarında bir çeşit iletişimi olduğu bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Kaynak: Bert Holldobler & Edward O. Wilson (1990) "The Ants"

Süleyman peygambere mucize olarak onların konuşma dilini anlama kabiliyeti ve onların duyacak kadar kuvvetli bir kulak verilmiştir.

19) Ardından [Süleyman] onun [karıncanın] sözünden [dolayı] gülerek tebessüm etti, "RAB'bim! Bana, anne-babama verdiğin nimetine teşekkür etmemi ve senin kendisinden hoşnut olacağın düzgün-iyi eylemlerde bulunmayı bana ilham et ve beni, Düzgün-iyi kullarının içine rahmetinle girdir." dedi.

20-21) [Süleyman] Kuşu yokladı, ardından "Neyim var da Hüdhüdü görmüyorum? Yoksa kaybolanlardan mı oldu?" dedi. "Ona mutlaka şiddetli bir azap olarak azap edeceğim veya onu keseceğim veya bana mutlaka apaçık bir delil-yetki getirecek!"

22-25) Ardından, çok geçmeden [Hüdhüd] "Senin, kendisini [bilgi bakımından]¹ hiç kuşatamadığını ben kuşattım ve Sebe [halkın]dan sana yakın[kesin] bir haber getirdim: Gerçekten ben, onlara [Sebe halkına] yöneticilik yapan bir kadın buldum. Kendisine her şeyden [bir pay] verilmiş ve onun büyük bir Arş'ı[kürsüsü] var. Onu [o kadını] ve halkını, Allah'tan beride, güneşe secde ederlerken buldum. Göklerde ve yerde saklanıp duranı [ortaya] çıkararak, sakladığınızı ve açığa vurduğunuzu bilen Allah'a secde etmesinler diye şeytan, kendilerine kendilerinin eylemlerini süsledi ve onları (o) yoldan şiddetle geri çevirmiş. Artık, yol bulamıyorlar. " dedi.

1: (müfredat : حيط)

26) Allah, büyük Arşın [hükümlerinin] RAB'bi olan kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayandır.

27-28) [Süleyman] "Doğru mu söyledin? Yoksa yalancılardan mıydın? Bakacağız." dedi. "Kitabımla(mektubumla), onlara [Sebe halkına] git, onu [kitabımı] onlara at, sonra onlardan yüz çevirip [ayrılıp] bak, neye dönecekler [ne cevap verecekler]?"

1: Kur'an bu olayı hikaye maksadıyla anlatmıyor, bir yöneticinin nasıl davranması gerektiğini bu olay üzerinden bize anlatıyor.

29-31) [Sebe kraliçesi] "Ey seçkinler! Gerçekten, bana değerli bir kitap (mektup) atıldı. Kesinlikle o [kitap], Süleyman'dandır, kesinlikle o "Bana karşı büyüklenmeyin ve teslim olarak bana gelin!" diye Rahman, Rahim Allah'ın ismiyle(yazılmış)tır." dedi.

32) [Sebe kraliçesi] "Ey seçkinler! İşimde bana fetva verin[problemimi çözün]. Siz, şahit olana kadar hiçbir iş/emri kesecek-kesinleştirecek değilim." dedi.

33) [Seçkinler] "Biz, bir kuvvet sahibiyiz ve çok güçlü bir perişan etme gücüne sahibiz[belalı savaşçılarız]. Emir, sana [düşer]. Artık, bak neyi emir edersin..." dediler.

34-35) [Sebe kraliçesi] "Gerçek şu ki: yöneticiler, herhangi bir kente girdikleri zaman, onu [o Kenti] bozguna uğratır ve [kentlin] halkının izzetlilerini, alçaklar haline getirir. İşte onlar da bunun gibi yaparlar. Kesinlikle ben, onlara bir hediye göndereceğim, ardından bakacağım: gönderilenler ne ile dönüyor?" dedi.

36-37) [Gönderilen]¹, Süleyman'a gelince, [Süleyman] "Bana herhangi bir mal ile mi destek veriyorsunuz? O halde [bilin ki] Allah'ın bana getirdiği, sizin getirdiğinizden daha yararlıdır. Aksine! Siz, hediyenizle seviniyorsunuz. Onlara git. Artık onların, kendisine karşı koymaya [imkanları] olmayan bir orduyla mutlaka onlara geleceğim! Onlar küçülmüş bir haldeyken, onlar alçaklık halinde ondan [kentten] mutlaka çıkaracağım!" dedi.

1: "Geldi" manasında olan "cae=ءاء" fiili, çoğul olarak "geldiler" manasında olan "cau=اوا" şeklinde de okunmuştur. (Beydavi) Buna göre "Gönderilenler, Süleyman'a gelince" manasında olur.

38) [Süleyman] "Ey seçkinler! Onların teslim olarak gelmelerinden önce, onun [kraliçenin] Arş'ını [kürsüsünü], hanginiz bana getirir?" dedi.

39) Cin[ler]'den bir ifrit "Ben, senin makamından kalkmandan önce onu sana getiririm. Gerçekten ben, ona karşı kuvvetliyim, eminim [güvenilirim]." dedi.

40) Kendisinin katında, kitaptan bir bilgi bulunan, "Ben, senin göz kapağını hareketinin dönmesinden[gözünü kırpmadan] önce onu sana getiririm." dedi. [Süleyman], onun [kürsünün] yanında bulunduğunu görünce "Bu, RAB'bimin -beni sınaması için [verdiği]- ikramındandır : şükür mü edeceğim? Yoksa nankörlük edip [nimeti] görmezden mi geleceğim? Kim şükrettiyse, sadece kendi benliği için şükreder; kim, nankörlük edip [nimeti] görmezden geldiyse [bilsin ki] kesinlikle RAB'bim mutlaka zengindir, çok değerlidir." dedi.

41) [Süleyman] "Onun için, onun Arş'ını[kürsüsünü] tanınmaz hale getirin, bakalım: [kraliçe] yol bulacak mı? Yoksa yol bulamayan kimselerden mi olacak?" dedi.

42) [Kraliçe] gelince "Arş'ın[kürsün], bunun gibi miydi?" denildi. [kraliçe] "Sanki ona benziyor." dedi. Bize, ondan önce bilgiden verildi ve biz, teslim olanlardan (müslümanlardan) olmuştuk.

43) [Kraliçenin] Allah'tan beride kulluk etmekte olduğu [şeyler] onu [kraliçeyi] engelledi. Kesinlikle o [kraliçe], Kafir [gerçeği örten] bir millettendi.

44) [Kraliçeye] "Köşke gir!" denildi. [Kraliçe] onu bir derin su sandı ve iki ayak bileğinden [elbisesini] açtı. [Süleyman] "gerçekten o, billur'dan [yapılmış] pürüzsüz bir köşktür" dedi. [kraliçe] "RAB'bim! Gerçekten ben, kendi benliğime zulüm etmişim. Süleyman ile birlikte, alemlerin [varlıkların] RAB'bi Allah'a¹ teslim (müslüman) oldum" dedi.

1: İltifat gereğince, ikinci şahsı [muhatapı] üçüncü şahısa [gaib'e] alarak "...Alemlerin RAB'bi olan Allah'a teslim oldum" dedi. Bu sanatı uygulamamış olsaydı "...Alemlerin RAB'bi olan Sana teslim oldum" derdi.

45) Elbetteki, Semud [halkına] "Allah'a kulluk edin!" diye, kardeşleri Salih'i göndermiştik. Derken ne beklersin? Onlar iki davalaşan¹ iki grup [olmuşlar]!

1: "Davalaşan" [اختصم] ifadesi manaya göre çoğul; "iki grup" [فريقان] ifadesi lafza göre ikil gelmiştir.

46) "Ey milletim! Neden, güzellikten önce çirkinliği [kötülüğü] acele istiyorsunuz? Belki bağışlanırsınız diye Allah'tan bağışlanma istemeniz gerekmez miydi?" dedi.

47) "Sen ve seninle birlikteki kimsele sebebiyle uğursuzlaştık." dediler. [Salih] "uğursuzluğunuz, Allah'ın katındadır. Aksine! Siz sınanan bir milletsiniz." dedi.

48) Şehirde, dokuz kabile vardı, ki onlar yerde [o bölgede] bozgunculuk yapıyor ve düzeltici-barışçı davranmıyordu.

49) birbirleriyle Allah [adına] antlaşarak "mutlaka ama mutlaka ana ve ailesine [tarafdarlarına]¹ gece baskını² yapacağız! Sonra, mutlaka onun velisine "onun ailesinin [tarafdarlarının] helak oluşuna şahit değiliz, Yemin olsun ki, biz dürüstüz" diyeceğiz" dediler.

1: "Ehl=أهل" kelimesi, sadece aile için kullanılmaz. Aynı yola, dine, gruba bağlı olan herkes için kullanılır. (müfredat : أهل)

2: (müfredat : بيت)

50) Sağlam bir hile yaptılar, onlar farkında değilken biz de sağlam bir hile yaptık [karşılığını verdik].

51) Artık, bak, onların hilesini sonucu nasıl olmuş? Gerçekten biz, onların milletini topluca yıkıp yok ettik.

52) İşte bunlar, zulüm etmeleri sebebiyle, bomboş haldeki evleridir. Gerçekten bunda, akıl eden bir millet için mutlaka bir ayet [kanıt] vardır.

53) İnanmış ve korunup sakınmakta olanları kurtardık.

54-55) Lut'u da [göndermiştik.]¹ bir vakit, halkına "Siz, göz göre göre (o) Çirkin işe mi geliyorsunuz? Siz gerçekten, kadınlardan beride, şehvet halinde erkeklere mi geliyorsunuz?² Aksine! Siz, cahillik eden bir milletsiniz!" dedi.

1: ["Lut'an=لوطاً" isminin mensup olması sebebiyle] Neml 45. Ayetteki geçen "göndermiştik" [أرسلنا] fiiline bağlıdır.

2: Bu ifadeden anlaşıldığı kadarıyla, Lut halkının Eş cinselliği kendilerine doğuştan gelmiş değildir; kendilerinin tercihidir.

Eşcinselliğin genetik değildir. Bazıları genetik olduğunu iddia etse de doğrulayan herhangi bir çalışma mevcut değildir. X kromozomu üzerinde Xq28 bölgesinin eşcinsellik ile ilişkili olabileceği bazı çalışmalarla bildirilmiş olsa da sonraki çalışmalar bu bilgiyi doğrulamayı başaramamıştır. (Balter, M., Can epigenetics explain homosexuality puzzle? 2015, American Association for the Advancement of Science. Orijinal metin "Researchers thought they were hot on the trail of "gay genes" in 1993, when a team led by geneticist Dean Hamer of the National Cancer Institute reported that one or more genes for homosexuality had to reside on Xq28, a large region on the X chromosome. The discovery generated worldwide headlines, but some teams were unable to replicate the findings and the actual genes have not been found") (Daha çok kaynak ve detaylı araştırma için bilimveyaratilisagaci.com sitesinin "Eşcinsellik genetik midir? Yoksa tercih midir?" başlıklı makalesini okuyunuz.)

56) Ardından, milletin cevabı "Lut'un ailesini [halkını] kentinizden çıkarın! Gerçekten onlar, temizlenen insanlar mı? (!)" demekten başkası değildi.

57) Ardından, onu [Lut'u] ve ailesini [taftalarını] kurtardık. Ancak, hanımını [kurtaramadık]. Onun, (azapta) kalanlardan [olmasını] belirledik.

58) Derken, onların üzerine bir yağmur yağdırdık. Uyarılanların yağmuru kötü oldu.

59) "Övgü, Allah'ındır; Esenlik, özel olarak seçtiği kullarının üzerindedir." de. Allah mı daha iyidir (hayırlıdır)? Yoksa ortak koştukları [şeyler] mi?

60) Gökleri ve yeri [tüm evreni] yaratan; gökten sizin için bir su indiren kimdir? Ardından onunla [o suyla], 'Ağacını (bile) yetiştirmenizin size [mümkün] olmadığı, görkem sahibi, kuşatılmış bağlar-bahçeler' yetiştirdik. Allah ile beraber bir Tanrı mı?? Hayır! Siz, [Allah'a] adil/denk tutan bir halksınız!

61) Yeri [dünyayı] bir karar [barınma] yapan; [yerin] ara boşluğuna ırmaklar yapan; ona ağırlıklar yapan; iki büyük suyun¹ arasına bir ayırıcı/engel² yapan kimdir? Allah ile beraber bir Tanrı mı?? Hayır! Çoğunluğu bilmiyor.

1: "Bahr=بحر" çok suyu toplayan kuşatan-geniş mekana denir. (müfredat : بحر)
Türkçe'de bu tanımı tam olarak karşılayan bir isim yoktur. Nehir, deniz, ırmak, gölet, dere vb. Hiçbir isim, Ayetin devamından anlaşıldığı üzere tanıma uymuyor.

2: Engel ile kastedilen Haloklin tabakası olabilir. Bu tabaka, Akdeniz suları ile Karadeniz suları arasında bir bariyer görevi görmektedir. (Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi Dergisi, : link: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/214262>)

62) Sıkıntıya düşen [kişi], ona dua ettiği zaman cevap veren; çirkinliği[kötülüğü] kaldıran ve sizi yerin [dünyanın] halifeleri [yönetime geçenleri] yapan kimdir? Allah ile beraber bir Tanrı mı?? Ne az düşünüp öğüt alıyorsunuz!

63) Karanın ve denizin (dünyanın) karanlıklarında size yol gösteren; rüzgarları, rahmetinin önünde bir müjde olarak gönderen kimdir? Allah ile beraber bir Tanrı mı?? Allah, onların şirk koştukları [şeyler]den yücedir.

64) Yaratmaya başlayan, sonra onu tekrar¹ eden; Sizi gökten ve yerden rızıklandıran kimdir? Allah ile beraber bir Tanrı mı?? "Eğer dürüstseniz, en sağlam delilinizi getirin!" de.

1: Enbiya 104. Ayetin dipnotuna bakınız. Ayrıca "Açılır kapanır evren modeli (oscillating universe theory)" hakkında araştırma yapabilirsiniz.

65) "Göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunan kimseler -Allah müstesna- Gayb'ı [gizliliği] bilmiyor. Onlar, ne zaman yeniden yaratılacaklarının farkında değiller." de.

66) Aksine! Onların ahirette [son'da] bilgileri son noktaya ulaştı.¹ Aksine! Onlar, ondan [Ahiretten] bir şek [kararsızlık, şüphe] içindedir. Aksine! Onlar, ondan [ahiretten] yana ködür.

1: (Zamahşeri: keşşaf)

67-68) Gerçeği örtmüş olanlar "Biz ve atalarımız-babalarımız toprak olduğumuz zaman mı? Gerçekten biz çıkarılacak mıyız? Doğrusu, bize ve atalarımıza önceden de bu söz verildi. Bu, öncekilerin-öncülerin satırlarından [uydurmasından] başkası değildir." dediler.

69) "Yerde [yeryüzünde] gezin, ardından bakın: suçluların sonucu nasıl olmuş?" de.

70) Onlara üzülme, onların planladıkları hilelerinden [dolayı] herhangi bir sıkıntıda olma.

71) "Eğer dürüst idiyeniz (söyleyin) bu tehdit ne zamandır?" diyorlar.

72) "Acele istediğinizin bir kısmının, peşinizde olmasını umarım."¹ de.

1: (müfredat : عسى)

73) Gerçek şu ki: RAB'bin insanlara karşı bir ikram sahibidir; fakat, onların çoğunluğu şükretmiyor.

74) Gerçek şu ki: RAB'bin, göğüslerin koruyup sakladığı [şeyleri] ve açığa vurduğu [şeyleri] mutlaka biliyor.

75) Gökte ve yerde gizli-gayb[türün]den ne varsa ancak apaçık bir kitabın içindedir.

76) Gerçek şu ki: bu kur'an, İsrail'in oğullarına kendisi hakkında ayrılığa düştükleri çoğu [şeyi] anlatıyor.

77) Gerçekten o, bir doğru yol rehberdir. İnançlılar için bir rahmettir.

78) Gerçekten, RAB'bin onların arasında kendi hükmüyle karar verir. O devamlı üstündür, devamlı bilendir.

79) O halde, Allah'a güvenip dayan (tevekkül et) Gerçekten sen, apaçık gerçeğin üzerindesin.

80) Gerçekten sen, ölümlere işittiremezsin. Arkalarını dönüp yüz çevirdikleri zaman, sağırlara duayı/çağırımı işittiremezsin.

81) Sen, yolu kaybetmeleri konusunda körlerin rehberi değilsin. Sen, ancak Ayetlerimize [mucizelerimize] inanan kimse[ler'e] işittirirsin. Artık onlar, Müslümandır [teslim olanlardır].

82) Üzerlerine (o) söz, düştüğü [gerçekleştiği] zaman yerden "insanlar Ayetlerimize [mucizelerimize] yakinen-kesin olarak inanmıyorlardı." diye onlarla konuşan bir kımıldanan çıkardık.

83) Her bir topluluktan Ayetlerimizi [mucizelerimizi] yalanlayan kimselerden birer bölümü bir araya toplayacağımız gün[ü an]! Artık onlar ilham olunur.

84) Nihayet, geldikleri zaman, "Herhangi bir bilgi bakımından kendilerini hiç kuşatmadığınız ayetlerimi mi yalanladınız? Yoksa ne eylemde bulunuyordunuz?" dedi.

85) Zulüm etmeleri sebebiyle, (o) söz, üzerlerine düştü [gerçekleşti]. Artık konuşmazlar.

86) İçinde yerleşsinler¹ diye geceyi; gündüzü de bir gösterici olarak yapmış olduğumuzu hiç görmediler mi? Kesinlikle bunda, inanan bir millet için mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

1: Yunus 67. Ayetin dipnotuna bakınız. Ayetin takdiri manası şu olmalıdır: "Geceyi ve gündüzü, yani dünyayı içinde yerleşmeniz için yapmıştır". Gece ve gündüz ifadesinden kasıt, içinde bulunduğumuz dünya olmalıdır. En doğrusunu Allah bilir.

87) Sur'un içine üfleneceği gün[ü an] : Artık, -Allah'ın tercih ettiği kimseler müstesna- göklerdeki kimse[ler] ve yerdeki kimseler telaşlandı. Her biri, baş eğer bir halde ona geldi.

88) Dağları, kendilerini donuk [hareketsiz] sandığın bir halde görüyorsun. Halbuki onlar [dağlar], bulut geçişi şeklinde geçip gidiyor.¹ her şeyi, becerikli yapan Allah'ın sanatı olarak [tasarlandılar].² Kesinlikle o, yaptıklarınızdan devamlı haberdardır.

1: Dünyanın veya kıtaların hareketine işarettir.

1) Dünyanın hareketi: Naziat 32. Ayette "Dağları ona [yere] sabitledi." yazmaktadır. Bu ayette ise dağların hareket ettiğini belirttiğine göre bu iki ayet yerin hareket ettiğine işarettir. Çünkü yere sabit olan dağların hareketi, yerin hareket etmesi demektir. Yer ile kastedilen de ya tüm dünyadır, ya da bir bölgedir. Kur'an'da bu kelimenin tüm dünyayı kasıt ettiği ayetler bkz: Hud 7, rad 4, Enbiya ve pek çoğu.

2) Aynı mantığa göre, dağların sabit olduğu kıtaların hareketini kasıt etmesi de mümkündür. Bu kelimenin belli bir bölgeyi kastettiği örnek ayetler bkz: Yusuf 56, 80, maide 21 kıtaların hareketi için bkz: levha tektoniği.

<http://www.cografya.gen.tr/egitim/fiziki/levha-tektonigi.htm>

Ayetin kıyamet günüyle alakalı olduğunu söyleyip mucizeyi reddedenlerin iddiası mantıklı değildir. Çünkü ayette "...Allah'ın sanatı..." denilmektedir. Kıyamet gününde büyük bir kaos, yıkım varken, böyle bir ortamda "sanattan" bahsedilemez. Bu ayet, ancak normal ortamda gerçekleşen bir şey ise "sanat"

olarak anlatılabilir. Ayrıca, "Donuk olduğunu sanarak görüyorsun" denilmektedir. Kıyamet gününde o kaos ortamında, dağların donuk olduğunu bir insan nasıl sanabilir ki? Ancak normal şartlarda bakan bir insan dağların sabit olduğunu sanabilir.

2: "Sun'a=صنع" meful'u, atılmış [hazf edilmiş] bir "suniat=صنعت" [tasarlandılar] fiilinin meful'u mutlak'ıdır. (müşkül i'rab-ul kur'an)

89) Kim güzellik getirirse kendisine ondan daha iyisi (hayırlısı) vardır. Hemde kendileri o gün endişeden güvendedir.

90) Kimler çirkinlik [kötülük] getirirse, artık onların yüzleri [kendileri]¹ tepe taklak ateşin içine düşürülür. "bulunmakta olduğunuz eylemlerinizden başkası [sebebiyle] mi cezalandırılırsınız?."

1: (müfredat : وجه, Zamahşeri:keşşaf)

91-92) "Ben, sadece 'burayı [bu beldeyi] kutsal kılan, her şey kendisine ait olan, bu beldenin RAB'bine' kulluk etmekle emrolundum. Bir de, Müslümanlardan [Allah'a teslim olanlardan] olmakla ve kur'an'ı okuyup teşvik etmekle-uygulamakla emrolundum." [de]¹ Artık, kim yol bulduysa, sadece kendi benliği için yol buluyor. Kim yolu kaybettiyse artık "Ben sadece uyarıcılardanım." de.

1: "De" [قل] emri hazf edilmiştir.

93) "Övgü, Allah'adır. [O ki] size ayetlerini [mucizelerini] yakında gösterecektir,¹ ardından onları [o mucizeleri] tanırırsınız." de. RAB'bin, eylemlerinizden asla bihaber değildir.

1: Ayetlerini göstermiştir. Bkz: Romalıların galibiyeti (Rum 1-3) evrenin tekillikten gelmesi (Enbiya 30), Güneş ve Ay'ın yörüngelerinin doğru tarif edilmesi (yasin

38-40, şems 1-2) evrenin genişlemesi (zariyat 47) gezegenlerin veya atmosferin oluşumu (fussilet 9-12, Naziat 29-32) insanın anne rahminde oluşum sırası doğru anlatım (müminun 14) Ay'ın kendi ışığı olmayıp güneşten aldığı ışığı yansıtması (yunus 5) dünyanın veya kıtaların hareketi (Neml 88, Naziat 32) canlılığın suda başlaması (Nur 45).

KASAS (28)

1) Ta, Sin, Mim.

2) İşte bu, apaçık kitabın ayetleri'dir.

3) Musa'nın ve Firavun'un haberinden [bir kısmını] inanan bir millet için Hak ile [gereğince] sana okuyup teşvik ediyoruz.

4) Gerçek şu ki, Firavun yerde [bölgede] ululandı. Kendilerinden oğullarını boğazlamakta, kadınlarını hayatta bırakmakta olduğu bir takımı zayıf bırakmayı isterken [o bölgenin] ailesini/halkını birer taraftar haline getirdi. Gerçekten o, bozgunculardandı.

5-6) Yerde [o bölgede] zayıf bırakılmak istenenlere büyük bir iyilikte bulunmayı; onları imamlar [önderler] yapmayı; onları mirasçılar yapmayı; yerde [o bölgede] onlara imkan vermeyi; Firavun'a, Haman'a ve o ikisinin ordusuna, onlardan korkup çekinmekte oldukları [şeyleri] göstermeyi istiyoruz.

7) Musa'nın annesine "Onu [Musa'yı] emzir. Ona karşı [onun başına bir şey gelmesinden] korktuğun zaman, onu denizin¹ içine at, korkma ve üzülme. Gerçekten biz, onu sana geri çevireceğiz. Onu gönderilenlerden yapıcıyız." diye vahyettik.

1: "yemm=يمم" kelimesi İbranicede de ["yam=יָם"] deniz anlamındadır. (wictionary: يمم)

8) Ardından, Firavun'un ailesi ona [Musa'ya] denk gelip aldı.¹ Sonucunda², [Musa] kendilerine bir düşman ve bir bela olacak... Gerçekten, Firavun, Haman ve o ikisinin ordusu, hatalıydı.

1: (zad'ul mesir)

2: Bazı mealler Buradaki "lam=ل" harfinin, sebep bildiren lam olduğunu baz alarak "...kendileri için bir düşman ve üzüntü konusu olsun diye sahipsiz görüp aldılar..." şeklinde meal etmiştir. Ancak Buradaki "lam=ل" harfi, sonuç bildiren lam harfi[yani lam-ul akıbet]'dir. (kurtubi, Fahreddin Razi)

9) Firavun'un hanımı "[Bu bebek], Benim için ve senin için bir göz serinliği-sevinci! Onu [bebeği] öldürme, bakarsın belki bize faydası olur veya onu bir evlat ediniz" dedi. Hâlbuki onlar, (durumun) farkında değillerdi.

10) Musa'nın annesinin gönlü, bomboş olarak sabahladı. İnançlılardan olması için, kalbinin üzerine sıkıca bağlamış olmasaydık neredeyse onu kesinlikle açığa çıkaracaktı.

11) [Annesi] onun [Musa'nın] kız kardeşine "Onu [Musa'yı] takip et" dedi. Kız kardeşi, onlar farkında değilken, onu [Musa'yı] izledi.

12) Emzirenleri [süt annelerini] önceden ona [Musa'ya] haram ettik [yasakladık]. Ardından [kız kardeşi] "Ona, sizin için kefil olan [bakımını üstlenen] bir ev ailesini-halkını size göstereyim mi? Halbuki onlar, onun için [Musa için] nasihatçidir." dedi.

13) Böylece onu [Musa'yı] annesine geri getirdik ki gözü aydın olsun, üzülmesin ve Allah'ın verdiği sözünün Hak [gerçek] olduğunu bilsin. Fakat, onların çoğunluğu bilmiyor.

14) [Musa] Şiddetine [olgunluğuna] ulaştı ve oturaklı olduğu zaman, ona bir hüküm ve bir bilgi verdik. İşte, iyilere bunun gibi karşılığını veririz.

15) [Şehrin] ailesinden-halkından bihaber olduğu bir sırada [Musa] şehire girdi. Ardından, onda [şehirden] savaştan iki kişi buldu: bu, kendisinin tarafından; şu, kendisinin düşmanından. Derken, kendisinin tarafından olan kimse, onun düşmanından olan kimseye karşı, ondan [Musa'dan] yardım istedi, Musa, onu [düşmanından olan adamı] itti¹, böylece onu[n hayatını] sonlandırdı. "Bu, şeytanın eylemindendir. Kesinlikle o, apaçık, saptıran bir düşmandır!" dedi.

1: (İbni kuteybe: garib-ul kur'an, zad'ul mesir, müfredat: وكز)

16) "RAB'bim! Gerçekten ben, kendi canıma zulmettim. Artık beni bağışla!" dedi. Ardından, [RAB'bi] onu bağışladı. Kesinlikle o, çok bağışlayandır, Rahim'dir.

17) "RAB'bim! Bana nimet yaptıkların[verdüklerin] sebebiyle, artık asla suçlulara sırt sırta veren [destekçi] olmayacağım!" dedi.

18) Ardından, şehirde korkarak, gözetleyerek sabahladı. Bir baktı ki, dün kendisinden yardım isteyen kimse, (yine) kendisine feryat ediyor [yardım istiyor]. Musa, ona "Sen kesinlikle apaçık bir azgınsın!" dedi.

19) [Musa] İkisinin de düşmanı olan o kimseyi tutmayı [cezalandırmayı]¹ istediği zaman [o kimse] "Ey Musa! Dün, bir canı öldürdüğün gibi beni de mi öldürmeyi istiyorsun? Sen yerde [bu bölgede] ancak zorba olmayı istiyorsun. Düzeltenlerden [birisi] olmayı istemiyorsun." dedi.

1: "Beteşa=بطش" şiddetle tutmak-yakalamak ve bir el tarafından ona tutarak-yakalayarak isabet etmektir [vurmaktır]. (zamaşeri: Esas-ul belegat :
(بطش)

20) Şehrin en uzağından bir adam koşarak geldi, "Ey Musa! Gerçekten, seçkinler seni öldürmek için senin hakkında danışıyorlar. Artık [bu bölgeden] çık! Gerçekten ben, sana nasihat edenlerden [biriyim]" dedi.

21) Ardından [Musa] korkarak, gözetleyerek oradan [o bölgeden] çıktı. "RAB'bim! Beni (bu) zalim milletten kurtar." dedi.

22) Medyen tarafına yöneldiğinde "RAB'bimin, beni yolun ortasına iletmesini umarım" dedi.

23) Medyen suyuna vardığında, onun [suyun] yanında, insanlardan (hayvanlarına su) içiren bir topluluk buldu. Bir de, onların berisinde, (hayvanlarını) engelleyen iki kız buldu. "İkinizin sıkıntısı nedir?" dedi. O iki kız "Çobanlar çekilmeden, (hayvanlara su) içirmeyiz. Babamız da büyük bir ihtiyardır." dediler.

24) [Musa], o ikisi için (hayvanlara su) içirdi, sonra gölgeye çekildi. Ardından "RAB'bim! Gerçekten ben, hayırdan bana ne indirdiysen ona fakirim [muhtacım]!" dedi.

25) Derken, o ikisinden [iki kızdan] biri haya üzerine [utanır bir halde] yürüyerek ona [Musa'ya] gelip "Gerçekten babam, bizim için (hayvanlara su) içirme ödülü olarak sana karşılığını vermek için seni çağırıyor." dedi. Ardından, [Musa] ona [kızların babasına] gelince ve öyküyü (kendi öyküsünü) ona anlatınca [kızların babası] "Korkma! Zalimler milletinden kurtuldun." dedi.

26) O ikisinden [iki kızdan] biri "Ey babacığım! Onu ücretle tut. Gerçekten, ücretle tuttuğun hayırlı kimse güçlüdür, emindir." dedi.

27) [Kızın babası] "Sekiz hiccet[sene] bana ücretin[çalışman] karşılığında, bu iki kızımdan birini seninle evlendirmeyi istiyorum. Artık, On [seneye] tamamlarsan, senin katından[bir ikram]dır. Sana, yorgunluk vermek [zorluk çıkarmak] istemiyorum. Allah tercih ederse (inşallah) beni düzgün-iyi kişilerden [birisi olarak] bulacaksın." dedi.

28) [Musa] "İşte bu, benimle senin aramızdadır. (Bu) iki süre sonundan hangisini tamamdıysam artık bana karşı 'adaletsizlik [yakıştırması]' yoktur. Allah, dediklerimize bir vekildir." dedi.

29) Ardından, Musa (o) süre sonunu tamamlayınca ve ailesiyle gezince, Tur'un yanında açık seçik olarak bir ateşi gördü. Ailesine "Siz bekleyin, gerçekten ben açık seçik olarak bir ateşi gördüm. Umarım, size ondan [Ateşten] bir haber veya ateşten bir kor getiririm. Belki ısınırsınız." dedi.

30) Ardından [Musa] ona [ateşe] gelince, vadinin sağ kıyısından, mübarek [ilahi bereket kaynağı] alandaki ağaçtan "Ey Musa! Gerçekten ben, Alemlerin [varlıkların] RAB'bi olan Allah'ım." diye seslenildi.

31) bir de "Asan'ı at!" diye [seslenildi]. [Musa] onu [Asa'yı] sanki bir yılan-şeytan gibi hafif hareketli bir halde görünce, arkasını dönüp kaçır bir halde yüz çevirdi ve tekrar dönmedi. "Ey Musa! [buraya] yönel! korkma! Gerçekten sen, emin [güvende] olanlardan [birisin]"

32) "Elini, koynuna koy, herhangi bir çirkinliği olmaksızın bembeyaz çıksın. Kanadını korkudan kendine doğru sıkıştır. İşte bu ikisi, RAB'binden Firavun'a ve onun seçkinlerine en sağlam iki delildir. Gerçekten onlar, hadlerini aşan bir millet oldu."

33-34) [Musa] "RAB'bim! Gerçekten ben, onlardan bir canı öldürdüm. Artık, beni öldürmelerinden korkuyorum. Kardeşim Harun, o, dil [konuşma] bakımından benden daha açıktır [düzgün konuşur]. Artık, onu, benimle birlikte beni doğrulayan bir takipçi-destekçi olarak gönder. Gerçekten ben, beni yalanlamalarından korkuyorum." dedi.

35) [RAB'bi] "pazunu kardeşinle şiddetlendireceğiz, ikinize bir sultan yetki yapacağız. Artık, Ayetlerimiz [mucizelerimiz] sebebiyle siz ikinize ulaşamayacaklar. Siz ikiniz ve ikinize uyan kimseler, üstün gelicilersiniz." dedi.

36) Ardından Musa, onlara apaçık Ayetlerimizi [mucizelerimizi] getirince "Bu, ancak uydurulmuş bir sihirdir.. Bunu, Öncü-önceki babalarımızın içinde (arasında) işitmedik." dediler.

37) Musa "RAB'bim kimin kendisinin katından gelen (o) rehber ile geldiğini ve (o) yurdun sonucunun kimin lehine olacağını en iyi bilendir. Gerçek şu ki, zalimler başarılı olmazlar" dedi.

38) Firavun "Ey öne seçkinler! Sizin için, benden başka hiçbir Tanrı bilmiyorum." dedi. "Benim için, çamurun üzerine (bir ateş) tutuştur Ey haman!. Benim için bir köşk yap, belki Musa'nın Tanrısının[ın karşısın]a dikilirim (!) gerçekten ben, onun yalancılardan [birisi olduğunu] düşünüyorum."

39) O [Firavun] ve ordusu, yerde [bölgede] haksızca büyüklük tasladı. Onlar, kendilerinin bize geri döndürülmeyeceklerini düşündüler.

40) Ardından, onu ve ordusunu yakaladık, onları denizin içine değersizce attık. Artık, bak: zalimlerin sonucu nasıl oldu?

41) Onların, ateşe çağıran imamlar [önderler] olduklarını belirttik.¹ kıyamet günü, onlar yardım olunmazlar.

1: "Cealne=جعلنا" fiili, tıpkı "Rahman'ın kulları olan Meleklerin, dişi olduklarına hüküm ettiler/belirttiler/saydılar (جعلوا)" (zuhruf 19) ayetinde olduğu gibi "belirttik, öyle saydık" anlamındadır. (Fahredden Razi)

42) Bu dünyada [ilk'te] onların peşine bir lanet [rahmetten engellenme] bağladık, kıyametin gününde onlar lekelenmişlerdendir.

43) Elbetteki, öncü-önceki nesilleri helak etmemizden sonra, insanlar için basiretler, bir rehber ve bir rahmet olarak Musa'ya kitabı vermiştik. Düşünüp öğüt almaları beklenir.

44) Musa'ya, (o) işi hüküm ettiğimiz zaman, sen batı tarafında değildin. Şahitler'den de değildin.

45) Fakat, bir takım nesiller inşaa ettik, ardından ömür onların üzerine uzadı. Sen, Ayetlerimizi kendilerine okuyup teşvik ederek medyen ailesinin-halkının içinde bulunmakta değildin. Fakat biz gönderenlerdik.

46) Biz seslendiğimiz vakitte, sen Tur'un yanında değildin. Fakat, senden önce kendilerine hiçbir uyarıcı gelmemiş bir milleti uyarman için [sana öğretip seni gönderdik]¹. Düşünüp öğüt almaları beklenir.

1: (Tenvir-ul Mikbas)

47) Şayet, elleriyle önden hazırladıkları sebebiyle kendilerine bir musibet [bela] isabet edip de kendilerinin "RAB'bimiz! Bize bir Elçi göndermen gerekmez miydi? Böylece senin ayetlerine uyardık ve İnançlılardan olurduk" demeleri olmasaydı [seni Elçi olarak onlara göndermezdik]¹.

1: "levla=لولا" ifadesinin yüklemi [haberi] atılmıştır [hazf edilmiştir]. Yüklemi köşeli ayraç içinde yazdığımız şekildedir. [yani cümle aslında (ما أرسلنا إليهم رسولا) takdirindedir] (Müşkül i'rab-ul kur'an)

48) Artık, Hak [gerçek] onlara katımızdan gelince "Musa'ya verilen [şeylerin] benzerinin verilmesi gerekmez miydi?" dediler. Önceden, Musa'ya verilen [şeyleri] de görmezden gelip [gerçeği] hiç örtmediler mi? "[Bunlar] destekleşen iki sihirdir" dediler. Bir de "Gerçekten biz, her birine karşı kafiriz." dediler.

49) "Eğer dürüst kişiler idiyseyiz, hemen Allah'ın katından olan, o ikisinden daha çok yol gösteren bir kitap getirin, ona uyayım!" de.

50) Artık, sana hiç cevap vermeyi istemezlerse, onların sadece kendi keyiflerine uyduklarını bil. Allah'tan herhangi bir rehber olmaksızın, kendi keyfine uyan kimseden, daha çok yolu kaybetmiş olan kimdir? Gerçekten Allah, zalimler milletine yol göstermez.

51) Elbetteki, onlara (o) sözü ulaştırdık. Düşünüp öğüt almaları beklenir.

52) Ondan (kur'an'dan) önce kendilerine kitabı verdiklerimiz ona inanırlar.

53) Kendilerine Ayetlerimiz okunup teşvik edildiği zaman "Ona inandık! Kesinlikle o, RAB'bimizdendir. Gerçekten biz, ondan (kur'an'dan) önce de Müslümanlardık [Allah'a teslim olanlardandık]." dediler.

54) İşte onlara sabır etmeleri sebebiyle ödülleri-ücretleri iki defa verilir. Onlar, çirkinliği [kötülüğü] güzellikle savarlar ve kendilerini rızıklandırdığımızdan harcama (infak) yapıyorlar.

55) Boş [şeyleri] işittikleri zaman ondan vazgeçerler "bizim eylemimiz bizim; sizin eyleminiz sizin içindir. Esenlik üzerinize olsun... Biz cahilleri aramıyoruz." dediler.

56) Kesinlikle sen, sevdiğin kimseye yol gösteremezsin. Fakat Allah, yolu arayanları en iyi bilen olarak tercih ettiği kimseye yol gösteriyor.

57) "Eğer seninle birlikte (o) rehberle uyarsak yerimizden [bölgemizden] kapılıp kaçırılırız!" dediler. Onları, tarafımızdan bir rızık olarak her şeyin ürünlerinin kendisine toplandığı, güvenilir bir dokunulmaz (yere) hiç yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğunluğu bilmiyor.

58) Kendi yaşam kaynaklarına şımarmış kaç tane kenti helak ettik... İşte bunlar, onlardan sonra ancak pek az yurt edinilmiş olan yurtlarıdır. Biz, mirasçılar olmuştuk.

59) Başkentlerine, Ayetlerimizi kendilerine okuyup teşvik eden bir Elçi gönderinceye¹ kadar, RAB'bin kentleri helak edecek değildi. Halkı zalim olandan başka kentleri helak edecek değildik.

1: İbrahim 4. Ayetin dipnotuna bakınız.

60) Herhangi bir şeyden size ne verildi ise [bilin ki] o, dünya [ilk] hayatının geçimidir. Allah'ın katında bulunanlar daha iyidir (hayırlıdır) ve daha kalıcıdır. Artık, akıl etmiyor musunuz?

61) Artık, kendisine güzel bir vaat [söz] verdiğimiz, böylece kendisinin de ona [o güzel söze] kavuşucu olduğu kimse, tıpkı dünya [ilk] hayatının geçimi olarak geçindirdiğimiz sonra kıyamet gününde hazır edilmişlerden olan kimse gibi midir?

62) [Allah'ın] Onlara sesleneceği, ardından "iddia etmekte olduğunuz ortaklarım (!) nerede?" diyeceği günü [an]!

63) Kendilerine [azap] sözü¹ hak [kesin] olmuş [kişiler] "RAB'bimiz! İşte bunlar [yaşamlarını-inançlarını] bozduğumuz kimselerdir. Tıpkı [yaşamımızı-inancımızı] bozduğumuz gibi, kendilerini[n de yaşamını-inancını] bozduk. [onlardan] Beri olarak sana [yöneldik]. Onlar, bize kulluk etmekte değillerdi!" dediler.

64) "Ortaklarınızda dua edin!" denildi, onlar dua etti. Ardından kendilerine hiç cevap verilmedi ve azabı gördüler. Onlar yol bulmuş olsalardı...

65) [Allah'ın] onlara sesleneceği, ardından "Gönderilenlere verdiğiniz cevap nedir?" diyeceği günü [an]!

66) O gün, haberler onlara karşı kör oldu. Artık onlar soruşturmazlar.

67) Artık tevbe etmiş, inanmış ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş kimseye gelince, onun başarılarından [biri] olması umulur. .

68) RAB'bin, tercih ettiğini yaratıyor ve onlar için iyi (hayırlı) olan¹ ne ise onu seçiyor. Allah, münezzehtir ve onların ortak saydıklarından yücedir.

1: Türkçe çevirilerin ezici bir çoğunluğu bu kısmı "...onların ise seçim hakkı yoktur..." şeklinde meal etmektedir. Ancak ilgili kısım gramer açısından yaptığım şekilde de çevrilebilir.

Ayetteki "ma ka'nu=ما كانوا" ifadesindeki "ma=ما" mevsul'dür ve "seçiyor"[يختار] fiilinin meful'udür. Dolayısıyla "ma ka'nu=ما كانوا" ifadesi nasb mahallindedir. Bu sebeple ayeti bu şekilde çevirdim. Ebu İshak ve zeccac gibi bir takım dil bilginleri bu anlamı kabul eder. (kurtubi, beydavi)

"...onların ise, seçim hakkı yoktur..." anlamını verenler ise, "ma =ما" için nefy manası vermiştir, "yararlı" manası verdiğimiz "hıyerat=خياره" kelimesi için "seçim" [اختيار] manası vermiştir. Ancak kur'an bütünlüğü açısından benim verdiğim meal daha uygundur. Eğer genel meallerin yaptığı şekilde çeviri yapılırsa, bu ifade "tercih ettiğini peygamber seçer, onların peygamber seçimi yoktur" manasındadır. (kurtubi)

69) RAB'bin, onların göğüslerinin koruyup sakladığı [şeyleri] ve açığa vurduğu [şeyleri] biliyor.

70) O, kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan Allah'tır. Övgü, İlk'te ve ahirette [son'da] sadece onun içindir. Hüküm, sadece onundur ve sadece ona geri döndürülürsünüz.

71) "Bana haber verin, Allah, kıyamet gününe kadar geceyi üzerinizde aralıksız devam eden bir hale getirse, herhangi bir ışığı, size getirecek olan Tanrı Allah'ın haricinde kimdir? Artık, işitmiyor musunuz?" de.

72) "Bana haber verin, Allah, kıyamet gününe kadar, gündüzü üzerinizde aralıksız devam eden bir hale getirse, kendisinden dinleneceğiniz herhangi bir geceyi size getirecek olan Tanrı Allah'ın haricinde kimdir? Artık, görmüyor musunuz?" de.

73) İçinde yurt edinmeniz için ve kendisinin [Allah'ın] ikramından aramanız için, rahmetinden [dolayı] geceyi ve gündüzü sizin için meydana getirdi.

74-75) Onlara sesleneceği, ardından "iddia etmekte olduğunuz ortaklarım(!) nerede?" diyeceği günü [an]! Her topluluktan birer devamlı şahit çekip çıkardık. Ardından "en

sağlam delilinizi getirin!" dedik. Böylece Hakkın, Allah'a ait olduğunu bildiler ve uydurmakta oldukları kendilerinden kayboldu.

76-77) Doğrusu: Karun, Musa'nın milletindendi. Ardından, onlara karşı sınırı aşmıştı, ona hazinelerden vermiştik ki, kesinlikle [hazinelerin] anahtarlarını, kuvvet sahibi kenetlenmiş bir topluluk zor kaldırırdı. Bir vakit, milleti ona "şımarma! Gerçekten Allah, şımarıkları sevmez. Allah'ın sana verdiği [şeylerin] içinde, ahiret [son hayat] yurdunu ara; dünyadan [ilk hayattan] payını unutma. Allah'ın sana güzellik yaptığı gibi, güzellik yap, yerde [bölgede] bozgunculuğu arama, gerçekten Allah, bozguncuları sevmez." demişti.

78) [Karun] "O [hazineler] bana sadece benim yanımda bulunan bir bilgi üzerine verildi." dedi. Hiç bilmedi mi ki: Kendisinden önceki nesillerden, kuvvet bakımından kendisinden daha şiddetli ve kalabalık olma bakımından daha çok kimseleri Allah helak etmişti. Suçlular, cezayı gerektiren suçlarından yana sorgulanmazlar.

79) Derken, Karun kendisinin süsü içinde milletinin karşısına çıktı. Dünya [ilk] hayatını isteyenler "Keşke karun'a verilenlerin benzeri bize ait olsaydı. Gerçekten o, çok büyük bir pay sahibidir" dediler.

80) Kendilerine bilgi verilmiş olanlar "Yazıklar olsun size! İnanmış ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş kimse için, Allah'ın karşılığı [eyleme verdiği ödülü] daha iyidir (hayırlıdır). Sabır edenlerden başkası ona [o karşılığa] kavuşturulmuyor." dediler.

81) Derken, onu [Karunu] ve yurdunu (evini) yere soktuk. Ardından, kendisi için Allah'tan beride kendisine yardım eden hiçbir bir takım olmadı. Yardım dilenenlerden de değildi.

82) Dün, kendisinin mekanını-konumunu temenni edenler "Demek ki Allah, kullarından tercih ettiği kimseye rızkı açar [arttırır] ve belirler (ölçüler). Şayet, Allah bize büyük iyilikte bulunmuş olmasaydı, kesinlikle bizi de [yere] sokardı. Demek ki kâfirler [gerçeği örtenler] kesinlikle başarılı olmuyorlar." diyerek sabahladılar.

83) İşte bu, yerde [dünyada] ululanmayı ve bozgun yapmayı istemeyenler için kendisini yaptığımız ahiret [son] yurdudur. (o) sonuç, korunup sakınanlar (muttakiler) içindir.

84) Kim güzelliği [iyiliği] getirdiyse kendisine ondan [o güzellikten] daha iyisi (hayırlısı) vardır; Kim çirkinliği [kötülüğü] getirdiyse, [bilsin ki] çirkin [kötü] eylemlerde bulunmuş olanlar ancak bulunmakta oldukları eylemler [sebebiyle] karşılık bulurlar.

85) Gerçek şu ki, kur'an'ı sana farz [şart] kılan, iade edilmiş[dönüş] yerine seni mutlaka geri getirecektir. "Doğru yol rehberi ile gelen kimseyi de, apaçık bir kayboluşun içinde bulunan kimseyi de RAB'bim en iyi bilendir." de.

86) Kitabın seninle karşılaştırılmasını beklemekte değildin. Ancak RAB'binden bir rahmet olarak [seninle karşılaştırıldı]. O halde, kafirler [gerçeği örtenler] için sakın sırt sırta veren [destek veren] olma!

87) [Ayetlerin] sana indirildiği vakitten sonra sakın seni Allah'ın ayetlerinden çevirmesinler. RAB'bine davet et, sakın müşriklerden [Allah'a ortak kabul edenlerden] olma!

88) Allah ile birlikte başka herhangi bir Tanrıya dua etme! Ondan başka hiçbir Tanrı yoktur. Onun [Allah'ın] yüzünden [kendisinden] başka her şey helak olucudur. Hüküm, sadece onundur ve sadece ona geri döndürülürsünüz.

ANKEBUT (29)

1) Elif, lam, Mim.

2) İnsanlar, kendileri fitnelenmiyor [sınanmıyor] bir halde "inandık!" demekle bırakılacaklarını mı sandılar?

3) Elbetteki, onlardan öncekileri de fitnelemiştik [sınamıştık]. Şu halde, Allah, sabır eden kimseleri mutlaka ama mutlaka bilir. Yalancıları da mutlaka ama mutlaka bilir.

4) Yoksa, kötü eylemlerde bulunan kimseler, bizi geçeceklerini mi sandılar? Ne kötü hüküm ediyorlar!

5) Kim, Allah'ın karşılaşmasını (hesap gününü) beklemekte idiyse, [bilsin ki] kesinlikle Allah'ın [belirlediği] süre sonu mutlaka gelicidir. O devamlı işitendir, devamlı bilendir.

6) Kim, Cihad [çaba sarf] ederse, [bilsin ki] sadece kendi canı için Cihad [çaba sarf] ediyor. Kesinlikle Allah, alemlerden [varlıklardan] mutlaka zengindir.

7) İnanmış ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş olanlara [gelince] onların çirkinliklerini [kötülüklerini] tamamen örtüp kaybedeceğiz. Bulunmakta oldukları eylemlerin en güzeli olarak kendilerine karşılık vereceğiz.

8) İnsana, anne-babasına en güzeli [yapmasını]¹ tavsiye ettik. Eğer, kendisi hakkında sana ait herhangi bir bilgi olmayan [şeyi] bana ortak yapman (şirk) için seninle Cihad ederlerse [mücadele ederlerse], o ikisine [anne-babana] gönülden itaat etme. Dönüşünüz sadece banadır. Ardından, bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi size haber veririm.

1: Bu ifadenin anlamı, mealde yazıldığı şekildedir. [yani : ان يفعل حسنا : takdirindedir] (kurtubi)

9) İnanmış ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş olanları (evet!) onları düzgün-iyi kişilerin içine [arasına] mutlaka ama mutlaka girdireceğiz.

10) İnsanlardan [bir kısım]¹ kimse[ler] vardır ki, "Allah'a inandık!" derler. Ardından, Allah hakkında [yolunda] eziyete uğradığı zaman, insanların fitnesini [işkencesini], Allah'ın azabı gibi sayar. RAB'binden bir yardım gelse, mutlaka "Gerçekten biz, sizinle beraberdik" derler. Alemlerin [varlıkların] göğüslerinde bulunanları en iyi bilen, Allah değil midir?

1: "Min=من" harfi kısımlama [te'biz] amaçlıdır.

11) Allah, inanmış olanları mutlaka ama mutlaka bilir. Münafıkları [ikiyüzlüleri] de mutlaka ama mutlaka bilir.

12) Gerçeği örtmüş olanlar, inanmış olanlara "Yolumuza uyun ve sizin hatalarınızı[n sorumluluğunu] biz taşıyalım!" dediler. Hâlbuki onlar [kafirler], onların [inanmış kimselerin] hatalarından hiçbir şeyi taşıyıcı değildir. Kesinlikle onlar, mutlaka yalancıdır.

13) Onlar kendi ağırlıklarını ve kendi ağırlıklarıyla birlikte bir takım ağırlıkları¹ mutlaka ama mutlaka taşırlar. Kıyamet gününde, uydurmakta oldukları [şeylerden] mutlaka sorgulanacaklar.

1: Nahl 25. Ayet.

14) Elbetteki, Nuh'u kendi milletine göndermiştik. Ardından, onların içinde, elli yıl hariç, bin sene¹ kaldı. Ardından, onlar zalimler iken, tufan kendilerini yakaladı.

1: "Yıl" [عاماً] ve "sene" [سنة] arasında bir fark vardır. "yıl" verimli bir yıl için kullanılır; "sene" ise sıkıntılı ve verimsiz bir yıl için kullanılır. (müfredat : عوم)
"bin"[الف] sayısının çokluk manasında kullanıldığı da söylenmiştir. (zad'ul mesir)
buradan hareketle, ayete "çok uzun yıllar, halkının arasında verimsiz bir zaman

yaşadı. Ancak elli yıl verimli geçti" anlamını vermek mümkün görünmektedir. (kesin değildir).

insan ömrünün 950 yıl olmayacağını düşünenler, bu anlamı vererek Nuh peygamberin 950 yıl yaşamadığını söylemiştir. Fakat Nuh peygamberin 950 yıl yaşaması mümkündür. Çünkü insanın yaşlanması entropi (termodinamik 2) yasasına bağlıdır. Eğer bu yasanın hızı yavaşlarsa, insanın ömrü 950 yıldan daha fazla bile olabilir. Sonuçta evrenin kurallarını yaratan bir yaratıcının bu mucizeleri gerçekleştirme imkansız değildir.

15) Ardından onu [Nuh'u] ve geminin dostlarını (ashabını) kurtardık. Onu [Nuh'un gemisini] alemler için bir ayet [kanıt] yaptık.

16-18) İbrahim'i de [göndermiştik]¹. Hani milletine "Allah'a kulluk edin ve ona (karşı gelmekten) sakının. Eğer, bilmekteyseniz, bu sizin için daha iyidir (hayırlıdır). Siz, sadece Allah'tan beride bir takım putlara kulluk ediyorsunuz ve bir uydurma (ifk) yaratıyorsunuz. Gerçek şu ki, Allah'tan beride kendilerine kulluk ettikleriniz sizin için herhangi bir rızka sahip değildir. Rızkı, Allah'ın katında arayın. Ona kulluk edin ve ona şükredin. Sadece ona geri döndürülürsünüz. Eğer, yalanlıyorsanız, [bilin ki] sizden önceki topluluklar da yalanlamıştı. Elçiye, ancak apaçık bir duyuru yapmak düşer." demişti.

1: 14. Ayetteki "göndermiştik" [ولقد أرسلنا] ifadesine bağlıdır.

19) Allah'ın yaratılışı nasıl başlattığını sonra onu [yaratılışı] nasıl iade ettiğini hiç görmediler mi? Gerçekten bu, Allah'a göre çok kolaydır.

20) "Yerde [dünyada] gezip dolaşın, ardından [Allah'ın] yaratmayı nasıl başlattığını bakıp araştırın.¹ Dahası Allah, ahiretin [sonun] inşaatını inşa eder. Gerçekten Allah, her şeye imkanı olandır." de.

1: "Nazar=نظر" kelimesi görmek, düşünmek, araştırmak, sorgulamak manasında kullanılır. (müfredat: نظر)

21) Tercih ettiği kimseye azap¹ ediyor; tercih ettiği kimseye merhamet ediyor. Sadece ona döndürölürsünüz.

1: Allah'ın tercihi, keyfi değil; insanın eylemine göredir.

saff 5. Ayette "onlar eğrilince, Allah kalplerini eğdi" burada açıkça Allah'ın eyleminin insanların eylemine göre gerçekleştiği görünüyor.

Rad 27 "kesinlikle Allah, tercih ettiğini azap ediyor ve kendisine [samimi bir şekilde] yönelen kimseye hidayet ediyor [doğru yola iletiyor]". Demek ki Allah'ın tercihi, insanların iyi-kötü eylemlerine göre olmaktadır.

"Azap eder" ifadesinin "şiddetle ve darlıkla imtihan eder" anlamında; "merhamet eder" ifadesinin ise "genişlik ve bollukla/refahla imtihan eder" anlamında olması da mümkündür. (Maturudi)

22) Siz, Yerde ve gökte [tüm evrende] aciz bırakıcılar değilsiniz. Sizin için, Allah'tan beride, hiçbir veli ve hiçbir devamlı yardımcı yoktur.

23) Allah'ın ayetlerinin [mucizelerinin] ve onun karşılaşmasını[n hak olduğu gerçeğini] örtüp göz ardı etmiş olanlara [gelince] işte onlar, rahmetimden umut kesti. İşte onlara (evet!) onlara can yakıcı bir azap vardır.

24) [İbrahim'in] milletinin cevabı ancak "onu öldürün veya onu yakın" demek olmuştu. Derken, Allah onu [İbrahim'i] ateşten kurtardı. Kesinlikle bunda, inanan bir millet için mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

25) [İbrahim] "Siz, sadece dünya hayatında aramızdaki bir sevgi için, Allah'tan beride bir takım putlar edindiniz. Dahası, kıyamet gününde birbirinizi göz ardı edersiniz ve birbirinizi lanetlersiniz[rahmetten kovarsınız]! Barınma yeriniz ateştir, devamlı yardımcılardan sizin için hiçbir [kimse] yoktur." dedi.

26) Ardından Lut, ona inandı, "Gerçekten ben, RAB'bim[in emrin]e¹ göç edeceğim. Gerçekten o, devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir." dedi.

1: Cümle "ila emri rabbi=إلى أمر ربي" takdirindedir. [muzafun ileyh olan (أمر) hazf edilmiştir].

27) Ona İshak'ı ve Yakub'u bağışladık. Onun soyunun içine, peygamberliği ve kitabı yerleştirdik. Dünyada [ilk'te] ona, kendisinin ödülünü-ücretini verdik. Gerçekten o, ahirette [son'da] mutlaka düzgün-iyi kişilerdendir.

28-29) Lut'u da... Hani milletine "kesinlikle siz, alemlerden hiçbir kimsenin kendisinde (o işi yapmakta) sizi geçmediği¹ (o) çirkin eyleme gerçekten geliyorsunuz. Siz gerçekten de erkeklere geliyor, yolu kesiyor ve meclislerinizde tanınmayanı [kötülüğü] mü meydana getiriyorsunuz?" dedi. Ardından, milletin cevabı ancak "Eğer dürüstlerden idiyisen, Allah'ın azabını bize getir!" demek oldu.

1: ayetteki (سبق) fiili, "her hangi bir şeyde öne geçmek" manasındadır (lisanul Arab & müfredat : سبق) Bazıları "daha önceden eş cinsellik yapanlar vardır" diyerek kur'an'ın hata yaptığını iddia etmektedir. Ancak dikkat edilirse kur'an "alemlerden hiç birinin yapmadığı" değil; "alemlerden hiç birinin sizi geçmediği" demektedir.

Gerek hayvanlar aleminde olsun, gerekse daha önceki insanlarda olsun, aralarında eş cinsellik yapanlar olsa bile kur'an'ın ifadesi bunun yapılmadığı yönünde değil; yapanların hiçbirinin Lut halkı kadar aşırıya gitmeyi başaramamış olduğu yönündedir.

30) [Lut] "RAB'bim! (bu) bozguncular milletine karşı bana yardım et." dedi.

31) Elçilerimiz, İbrahim'e müjdeyle gelince "Gerçekten biz, bu kentin halkını helak edicileriz. Gerçekten, onun halkı zalim oldu." dediler.

32) [İbrahim] "Gerçekten onun [kentin] içinde Lut var" dedi. [Elçilerimiz] "Onun [kentin] içinde bulunan kimseyi biz daha iyi biliriz. Onu ve ailesini mutlaka ama mutlaka kurtaracağız. Ancak, (azapta) kalanlardan olmuş hanımı hariç [onu kurtarmayacağız]. " dediler.

33-34) Elçilerimizi Lut'a geldiğinde [Lut] onlar sebebiyle fenalaştı ve onlar sebebiyle çaresizliğe¹ kapıldı. [Elçilerimiz] "Korkma ve üzülme! Gerçekten biz, seni ve aileni mutlaka ama mutlaka kurtaracağız. Ancak, (azapta) kalanlardan olmuş hanımın hariç [onu kurtarmayacağız]. Gerçekten biz, hadlerini aşmakta olmaları sebebiyle, bu kentin halkının üzerine gökten bir sarsıntı indireceğiz." dediler.

1: "Sıkıntıya düştü, çaresizliğe kapıldı, gücü yetmedi" manasında bir ifadedir.
(müfredat : ذرع zad'ul mesir: Hud 77)

35) Akıl eden bir millet için, elbetteki ondan [o kentten] apaçık bir ayet [kanıt] bırakmıştık.

36) Medyen[milletine] de kardeşleri Şuayb'ı [gönderdik]. Ardından "Ey milletim! Allah'a kulluk edin, ahiret [son] gününü umun¹ ve yerde [dünyada] kargaşa çıkarmayın." dedi.

1: "Ahiret [son] gününden korkun" anlamında da olabilir. (Beydavi, müfredat : رجا)

37) Ardından [milleti] onu yalanladı, böylece şiddetli sarsıntı onları yakaladı da kendi bölgelerinde çökmüş bir halde sabahladılar.

38) Ad [milletini] ve Semud [milletini] de [helak ettik].¹ Onların yurtlarından, [kendilerinin durumu] size belli olmuştur. Şeytan, onların eylemlerini kendileri için süsledi. Böylece, onları (o) yoldan çevirdi. Hâlbuki onlar, görmeyi isteyenlerdi.

1: "Ad" ve "semud" isimleri, gizli bir "Helak ettik" [أهلكتنا] fiili ile nesne konumundadır. (Müşkül i'rab-ul kur'an) bu isimlerin "An! Hatırla!" [أذكرك] emri ile nesne konumunda olması da mümkündür. (beydavi)

39) Karun'u, Firavun'u ve Haman'ı da [helak ettik]. Elbetteki, Musa onlara açık kanıtlarla gelmişti. Ardından, onlar yerde [bölgede] büyüklük tasladılar. Hâlbuki, öne geçici değillerdi.

40) Böylece, her birini cezayı gerektiren suçları sebebiyle yakaladık. Artık, onlardan [bazı] kimselerin üzerine taş fırlatan fırtına gönderdik; onlardan [bazı] kimseleri (o) çığlık yakaladı; onlardan [bazı] kimseleri, yer[in içine] geçirdik; onlardan [bazı] kimseleri batırdık/boğduk. Allah, onlara zulüm edecek değildi; fakat, onlar kendi canlarına zulüm etmekteydi.

41) Allah'tan beride veliler edinmiş olanların örneği, bir ev edinmiş örümceğin örneği gibidir. Gerçekten, evlerin en çürüğü, kesinlikle örümceğin evidir¹. Biliyor olsalardı...

1: "İpi" demek yerine "Evi" demesi önemli bir inceliklerdir. Çünkü örümceğin ipi, çelikten bile daha kuvvetlidir. Ancak kur'an, örümceğin ipine değil; evine dikkat çekmektedir. Eğer ayette örümceğin ipi için "çürük" denilmiş olsaydı bu bilimsel bir hata olurdu. 14 Asır önceki bir insan, örümceğin ipi ve evi arasındaki farka dikkat edemezdi.

42) Gerçekten Allah, kendisinden başka herhangi bir şeyden neye dua ettiklerini biliyor. O devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

43) İşte bu, kendisini insanlar için örneklendirdiğimiz misallerdir. Onları [örnekleri] ancak bilenler akıl ediyor.

44) Allah; gökleri ve yeri (evreni) Hak ile [gereğince] yarattı. Gerçekten, bunda inançlılar için mutlaka bir ayet [kanıt] vardır.

45) Kitaptan sana vahyedilene okuyup teşvik et ve yönelişi (namazı) ayakta tut (devam ettir). Gerçekten; yöneliş (namaz) çirkin eylemlerden ve tanınmayandan[kötülükten] engeller. Allah, tasarlamakta olduğunuz [şeyleri] bilirken, kesinlikle Allah'ın hatırlatması (zikri) daha büyüktür.

46) Kitap halkıyla ancak en güzeliyle mücadele edin-tartışın. Ancak, onlardan zulüm-haksızlık edenleri (savaş açanları) hariç¹, "Bize indirilene ve size indirilene inandık. Biz, ona teslim olanlar (müslümanlar) iken, Tanrımız ve Tanrınız tektir." deyin.

1: Zulüm edenlerden kasıt, savaş açanlarıdır. (Mücahid, kurtubi) bakara 190-194 ayetlerinde savaş açanlara karşı savaş emri verildiğine, hac 39-40 ayetlerinde, kendilerine zulüm edilen kişilere savaş izni verildiğine göre, kitap halkından savaş açanlar "Zulüm edenler" kategorisine girmektedir.

47) İşte bunun gibi, kitabı sana indirdik. Artık, kendilerine kitabı verdiklerimiz ona inanırlar. Bunlardan, ona [kitaba] inanan kimseler vardır. Ayetlerimizi, ancak kâfirler [gerçeği örtenler] bile bile reddeder.

48) Sen, ondan önce herhangi bir kitaptan [bir şey] okuyup teşvik etmekte değildin ve onu sağ elinle yazıp çizmekte değildin. [Öyle olsaydı] o zaman, [Hakkı] iptal edenler süphelenirdi.

49) Aksine o, kendilerine bilgi verilmiş olanların göğüslerindeki apaçık ayetler'dir [mucizelerdir]. Ayetlerimizi, ancak zalimler bile bile reddeder.

50) "Ona RAB'binden (farklı)¹ayetlerin [mucizeler] indirilmesi gerekmez miydi?" dediler. "Ayetler [mucizeler]sadece Allah'ın katındadır ve ben sadece apaçık bir uyarıcıyım." de.

1: Rad 7. Ayetin dipnotuna bakınız.

51) Kendilerine okunup teşvik edilen kitabı sana indirmemiz onlara hiç yetmedi¹ mi? Gerçekten, bunda mutlaka bir rahmet ve inanan bir millet için mutlaka hatırlatma (zikir) vardır.

1: "Kendilerine gayb haberlerini veren bu kitabı senin gibi birine indirmemiz onlara kanıt olarak yetmedi mi?" anlamındadır. Bizim açımızdan ise "Bugün keşfedilen bilimsel ve tarihsel gerçekleri asırlar önce yaşamış birine vahyetmemiz, o kişinin peygamber olduğuna dair kanıt olarak yetmedi mi?" anlamındadır.

52) "Göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanları devamlı bilen bir şahit olarak, benimle sizin aranızda Allah yetti." de. Yalana inanmış ve Allah'ı göz ardı etmiş olanlar (evet!) işte onlar kaybedenlerin ta kendileridir.

53) Azabı senden aceleyle istiyorlar. İsimlendirilmiş bir süre sonu olmasaydı, azap kendilerine mutlaka gelmişti! [Azap] onlar farkında değilken, aniden kendilerine mutlaka gelecektir.

54) Gerçekten cehennem, kâfirleri [gerçeği örtenleri] mutlaka bir kuşatıcı olduğu halde, onlar azabı senden aceleyle istiyorlar.

55) Onların tepelerinden ve ayaklarının altından azabın onları bürüyeceği günü [an]! "Bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi tadın!" der.

56) Ey inanmış kullarım! Kesinlikle benim yerim [dünyam] geniştir. O halde, sadece bana kulluk edin.

57) Her can, ölümü tadıcıdır. Aynı zamanda sadece bize geri döndürülürsünüz.

58) İnanmış ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş olanlara [gelince] onları, içinde kalıcı oldukları, alt taraflarından ırmaklar akan, cennetten bir takım yüksek konumlara mutlaka yerleştireceğiz. (o) çalışanların ödülü-ücreti ne güzeldir!

59) [Onlar] sabır etmiş olanlardır. Sadece RAB'lerine güvenip dayanırlar (tevekkül ederler).

60) Kıvıldananlardan öyleleri vardır ki, kendi rızkını taşımaz; Allah devamlı işiten, devamlı bilen olarak onları ve sizi rızıklandırır.

61) Doğrusu, onlara "Gökleri ve yeri yaratmış olan; güneşi ve Ay'ı [var oluş amaçlarına] yönlendirmiş olan kimdir?" [diye] sorsan, mutlaka "Allah'tır" diyecekler. O halde, nasıl oluyor da [inançtan, küfre] ters döndürülüyorsunuz?

62) Allah, kullarından tercih ettiği kimse için rızkı açar [arttırır] ve onun için [tercih ettiği kimse için] belirler (ölçüler). Gerçekten Allah, her şeyi bir devamlı bilendir.

63) Doğrusu, onlara "Gökten suyu kısım kısım indiren, ardından onun [o suyla] yeri [dünyayı] onun [dünyanın] ölümünden sonra dirilten kimdir?" [diye] sorsan, mutlaka "Allah'tır" diyecekler. "Övgü Allah'ındır." de. Aksine, onların çoğunluğu akıl etmiyor.

64) Bu dünya [ilk] hayatı, ancak bir oyalanma ve bir oyundur. Ahiret [son] yurduna [gelince] hayatın ta kendisi O'dur. Şayet biliyor olsalardı...

65-66) Gemiye bindikleri zaman, dini (kulluğu) ona [Allah'a] adayanlar olarak Allah'a dua ediyorlar. Ardından, onları karaya doğru [çıkarıp] kurtardığı zaman, bir bakarsın ki onlar kendilerine verdiğimiz [şeylere] nankörlük etmek için ve geçinmek-faydalanmak için şirk koşuyorlar [Allah'a ortak kabul ediyorlar]. Yakında bilecekler.

67) Onlar, emin [güvenli] bir kutsal yaptığımızı hiç görmediler mi? Kendilerinin çevresinden [bazı yerlerde] insanlar kapılıp kaçırılıyor. Artık, sadece yalana mı inanıyorlar? Sadece Allah'ın nimetine mi nankörlük (küfr) ediyorlar?

68) Allah'ın üzerinden bir yalanı uydurmuş veya gerçeği, o kendisine geldiğinde yalanlamış kimseden daha zalim kimdir? Cehennemde Kafirler [gerçeği örtenler] için bir durak yok mudur?

69) Bizim uğrumuzda (yolumuzda) Cihad [çaba sarf] etmiş olanlara [gelince] onları, mutlaka kendi yollarımıza yumuşakça iletiyoruz. Gerçekten Allah, güzellik [iyilik] edenlerle mutlaka beraberdir.

RUM (30)

1) Elif, lam, Mim.

2-5) Rum(Bizans), Yerin [dünyanın] en yakınında¹ yenildi. Hâlbuki onlar [Rum ordusu] onların (perslerin) galibiyetinin ardından 3-9 sene² içinde galip gelecektir. Önceden de sonradan da emir Allah'ındır. O gün, inançlılar, Allah'ın yardımı sebebiyle sevinirler. O, tercih ettiği kimseye yardım ediyor. O devamlı üstündür, Rahim'dir.

1: Bazı tarihsel bilgilere göre, Bizans ve perslilerin savaşı "ölü deniz" olarak bilinen Lut gölünde olmuştur. Bu bölge, dünyanın "en aşağı-alçak" bölgesidir.

Ayetteki "edne=أدنى" kelimesi ya "dnv=دنو" kökünden ya da "dvn=دون" kökünden gelmektedir. (müfredat : دون) her iki kökten de bu kelimenin "en yakın" ve "en aşağı-alçak" anlamında olması mümkündür. Yani ayet, bu savaşın dünyanın en alçak bölgesinde olduğunu doğruluyor.

"El ard=الأرض" [Yer/bölge] kelimesinin başındaki "el=ال" takısı, tamlamadan bedeldir. (beydavi) yani ifade "ardihim=عرضهم" [onların bölgesinin/yerinin] manasında da olabilir.

2: "Bid'i=بضع" kelimesi 3-9 arası veya 5-9 arası sayılar için kullanılır. (müfredat: بضع) Bizansın zaferi, aynen ayetin belirttiği süre içinde olmuştur. Tarihsel bir kur'an mucizesidir.

6) [İnançlılara vaat ettiği] Allah'ın tam bir vaadi'dir [verdiği sözdür]. Allah, kendi vaad'ine[verdiği söze] aykırı davranmaz; fakat insanların çoğunluğu bilmiyor.

7) [o insanlar] ahiretten [son'dan] bihaber iken dünya [ilk] hayatından görünen [kısımları] bilirler.

8) Kendi benliklerinde hiç düşünmediler mi? Allah; gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri(içindekileri) ancak Hak [gerekli] yere ve isimlendirilmiş [belirlenmiş] bir süre sonu için yarattı. Gerçekten, insanlardan çoğunluğu RAB'lerinin karşılaşmasına karşı mutlaka kafirdir [gerçeği örter].

9) Yerde [dünyada] gezip kendilerinden öncekilerin sonucunun nasıl olduğuna bakıp düşünmezler mi? Onlar, kuvvet bakımından kendilerinden daha güçlüydü. Yeri [toprağı] sürmüşlerdi, kendilerinin onu [yeri] onarmasından daha çok onlar onu [toprağı] onarmışlardı ve Elçileri kendilerine apaçık kanıtlar getirmişti. Allah kendilerine zulüm edecek değildi; fakat, onlar kendi canlarına zulüm etmekteydi.

10) Sonra, çirkinlik [kötülük] etmiş olanların sonucu, Allah'ın ayetlerini [mucizelerini] yalanlamaları [sebebiyle] çok çirkin [kötü] oldu. Onlar, onları [ayetleri] maskara yapmaya çalışıyorlardı.

11) Allah, yaratmayı başlatıyor, sonra onu tekrar başa döndürüyor sonra sadece ona geri döndürülürsünüz.

12) Saat'in (kıyametin) ayağa kalkacağı (gerçekleşmeye başlayacağı) gün, suçlular çaresiz kalırlar.

13) Kendilerinin ortaklarından, kendileri için şefaathçi'ler hiç olmayacak. Ortaklarına karşı Kafir [görmezden gelenler] oldular.

14) Saat'in (kıyametin) ayağa kalkacağı (gerçekleşmeye başlayacağı) gün, [yani] o gün, ayrılmaya başlarlar.

15) Artık, inanmış ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş olanlara gelince: onlar, bir sazlık¹ içinde neşelendirilir.

1: (müfredat : روض)

16) Gerçeği örtmüŖ, ayetlerimizi [mucizelerimizi] ve ahiretin karŖılaŖmasını yalanlamıŖ olanlara gelince: iŖte onlar azabın içinde hazır edilmiŖtir.

17) Artık, akŖamladıđınız zaman da sabahladığınız zaman da Allah münezzehtir.

18) Göklerde ve yerde (her yerde); geceleyin ve öğlene girdiğiniz vakit (her zaman) övgü, sadece onundur.

19) Diriyi, ölüden ıkarıyor¹; ölüyü diriden çıkarıyor; ölümünün² ardından Yere [dünyaya] hayat veriyor. İŖte bunun gibi ıkarılıyorsunuz.

1: Abiyogenezin yani cansız maddeden canlılığın oluŖtuđunu savunan teorinin mümkün olduğunu belirten bir ayettir.

2: Dünya ilk baŖta bir ateŖ küttlesi halinde olduğu için yaŖama elveriŖli bir halde değildi, yani ölü bir haldeydi. Üzerinde bulunan su da canlılığı oluŖturmaya yeterli değildi. Bundan dolayı suyun gökten (uzaydan) geldiğine dair bir teori mevcuttur. (bilgilerin doğruluğu Ŗu kaynaklardan teyit edilebilir: Dr. Melik kara, yerkürenin ve atmosferin oluŖumu, BBC- dergi okyanuslar nasıl oluŖtu?) ayetin kastettiği olay bu olabilir.

20) Sizi topraktan [bir kısmı ile]¹ yaratmıŖ olması, kendisinin ayetlerinden[mucizelerinden]'dir. Sonra bakarsınız ki, birer beŖer olarak [iŖinize] dağılıyorsunuz.

1: "Min=من" harfi cerr'i kısımlama [te'biz] amaçlıdır. İnsan, toprağın tamamıyla değil; bir kısmıyla yaratılmıŖtır. İnsanda ve toprakta bulunan pek çok element ortaktır. Örneğin insanın %60'ı sudur, %3'ü azottur, Azot toprakta da mevcuttur. Haricen, oksijen, fosfor, hidrojen, kalsiyum da insanda ve toprakta ortak olarak

mevcuttur. (TÜBİTAK: elementlerin doğadaki dönüşümü, kimyaca. Com: insan vücudundaki elementler, gencziraat. Com: toprak kimyası)

21) Kendilerine ısınmanız [huzur bulmanız] için size kendi canınızdan eşler yaratmış olması; aranızda bir aşk ve bir merhamet var etmesi kendisinin ayetlerinden[mucizelerinden]'dir. Gerçek şu ki, kavramaya çalışan bir millet için işte bunlarda mutlaka ayetler [işaretler] vardır.

22) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] yaratılışı; dillerinizin ve renklerinizin [çeşitliliğinizin]' ayrılığı-farklılığı, kendisinin ayetlerinden[mucizelerinden]'dir. Gerçek şu ki, alemler [varlıklar] için işte bunlarda mutlaka ayetler [işaretler] vardır.

1: "Elvan=الوان" kelimesi bildiğimiz "renkler" anlamındadır. Ancak, bazen bu kelimeyle çeşitlilik de belirtilir. Mesela "Yemek(türün)den şu kadar renkler/çeşitler aldı" [تناول كذا الوانا من الطعام] (müfredat:لون) denilir. "renkler" burada "çeşitler" anlamındadır.

23) Gecede ve gündüzde uykunuz; onun ikramından aramanız kendisinin ayetlerinden[mucizelerinden]'dir. Gerçekten, işte bunlarda işiten bir millet için mutlaka ayetler [işaretler] vardır.

24) Kendisinin ayetlerinden [mucizelerinden] olarak, size bir korku ve bir beklenti olması için yıldırımı gösteriyor; Suyu, gökten kısım kısım indiriyor, ardından onunla [o suyla] ölümünün ardından yere [dünyaya] hayat veriyor. Gerçekten, bunlarda, akıl eden bir millet için mutlaka ayetler [işaretler] vardır.

25) Göğün ve yerin (evrenin) onun emriyle ayakta kalması, onun ayetlerinden[mucizelerinden]'dir. Sonra, yerden bir davet olarak sizi çağırdığı zaman, bir bakarsınız ki siz çıkıyorsunuz.

26) Göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunan kimseler, sadece onundur. Her biri, ona boyun eğicidir.

27) Yaratmayı başlatan sonra onu tekrar başa döndüren O'dur. Hâlbuki o, ona göre çok basittir. Göklerde ve yerde [tüm evrende] en üstün misal sadece onundur. O devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

28) [Allah] Size kendi benliklerinizden bir örnek verdi: gücünüzün sahip oldukları [kişiler arasın]dan, hiç sizi rızıklandırdığımız [şeyler] konusunda size ortaklardan [olanları] var mıdır? Siz, tıpkı kendi benliğinizden-birbirinizden korktuğunuz gibi onlardan da korkarak eşit [olur] musunuz? İşte, akıl eden bir millet için ayetleri bunun gibi halden hale çevirip açıklıyoruz.

29) Hayır! Zulüm etmiş olanlar bilgisizce kendi keyiflerine uydular. Artık, Allah'ın yolu kaybettirdiği kimseye kim yol gösterir? Onlar için, yardımcılardan [kimse] yoktur.

30-32) O halde, Hanif [doğruya eğilmiş] olarak yüzünü [kendini] din için ayakta tut. Ona samimi bir şekilde yönelenler¹ olarak, Allah'ın insanları kendisine [fıtratına] göre başlattığı fıtratına [bağlı olun]². Allah'ın yaratmasına hiçbir değiştirme yoktur. Ona (karşı gelmekten) sakının, yönelişi (namazı) ayakta tutun. İşte bu, ayakta olan [geçerli olan] dindir, fakat insanların çoğu bilmiyor.³ Müşriklerden [Allah'a ortak kabul edenlerden] yani⁴ dinlerini gruplaştırmış ve birer bölük olmuş [kimselerden] olmayın! Her bir taraftar kendi tarafında bulunanlara seviniyor.

1: "Muniybiyne=منيين" kelimesi, 30. Ayetteki gizli olan (الزمو) emrinin zamirinden haldir. 31. Ayetteki ifadeler bu gizli emire atıftır. (zamaşşeri:keşşaf, beydavi)

2: "FıtratE=فطرت" kelimesi gizli bir "bağlı olun" [اتبعوا] emri sebebiyle mensuptur. (kurtubi)

3: İnsan, kendi varoluşunu, yaşadığı hayatı, dünyada gerçekleşen olayları, kısacası her şeyi düşündüğü zaman fitratı gereğince yaratıcının varlığını, yaratıcının bir amaç (din) için yarattığını anlamaktadır. İnsanın "neden" ve "niçin" sorularını sorması, kaçınılmaz olarak kendisini bu noktaya getirir. Bu durum, ayette yazdığı üzere, Allah'ın insanları aynı fitrat üzerine yarattığını ispat etmektedir. Maalesef "...insanların çoğunluğu" sorgulamaktan kaçtığı için "bilmiyor".

4: 32. Ayetteki "...kimselerden" [من الذين...] ifadesi, "ortak yapanlardan (müşriklerden)" [من المشركين] ifadesinden bedeldir. (zamaşşeri:keşşaf, beydavi)

33-34) İnsanlara bir sıkıntı temas ettiği zaman, RAB'lerine -ona samimi yönelenler olarak- dua ederler. Sonra, [RAB'leri] kendisinden bir rahmeti onlara tattırdığında, bir bakarsın ki onlardan olan bir grup, kendilerine verdiğimiz [şeylere] nankörlük etmek için RAB'lerine şirk koşuyorlar. Siz, geçinmeye devam edin¹, yakında bileceksiniz!

1: Bu ifade emir değil, tehdittir. İnsanlardan nankörlük edenleri üçüncü şahısta anlatırken bir anda ikinci şahsa [yani muhatap konumuna] çekmesi iltifat sanatıyla alakalıdır.

35) Yoksa onlara bir yetki-delil indirdik de o [delil] onların ona [Allah'a] ortak kabul etmelerini mi konuşuyor?

1: "Bir delil sahibi" [ذو سلطانا] yani "melek" manasında olması da mümkündür. (zamaşşeri:keşşaf)

36) İnsan[lar'a]¹ bir rahmeti tattırdığımız zaman, onunla seviniyor. Eğer, elleriyle önden hazırladıkları sebebiyle kendilerine bir çirkinlik [kötülük] isabet ederse, bir bakarsın ki umutlarını kaybederler.

1: İstiğrak yoluyla "insanlar" anlamındadır. Devamında "onlar" [هم] denilmesi de bunu destekler.

37) Allah'ın, tercih ettiği kimseye, rızıkı açtığını [artırdığını] ve belirlediğini [ölçülediğini] hiç görmediler mi? Gerçekten, bunlarda inanan bir millet için mutlaka ayetler [işaretler] vardır.

38) O halde, yakınlık sahibine, yoksula ve yolcuya kendisinin hakkını ver! İşte bu, Allah'ın yüzünü [kendisini] isteyenler için daha iyidir (hayırlıdır). İşte onlar, başarılı olanların ta kendileridir.

39) İnsanların malların[ın arasın]da artıp yükselmesi için faiz'den verdiğiniz [şeyler], Allah'ın katında artıp yükselmez. Allah'ın yüzünü [kendisini] isteyerek zekattan verdiğiniz [şeylere gelince ise] işte onlar[o zekatı verenler] kat kat arttıranların ta kendileridir.

40) Sizi yaratmış, sonra sizi rızıklandırmış olan Allah'tır. Sonra sizi öldürüyor, sonra size hayat veriyor. Ortaklarınızdan, bunlardan herhangi bir şeyi yapan kimse var mı? O [Allah] münezzehdir ve onların ortak yaptıkları [şeylerden] yücedir.

41) İnsanların ellerinin elde ettikleri [şeyler] sebebiyle, karada ve denizde (dünyada) bozulma¹ açığa çıktı. Sonucunda² [Allah] onların bulunmuş olduğu eylemlerinin bir kısmını onlara tattırıyor. Onların geri dönmeleri beklenir.

1: "Fesat=فساد" her türlü bozulmayı kapsar. Ahlaki bozukluk, hastalık, kıtlık, savaş... İyice düşünüldüğü zaman, dünyadaki tüm kötülüğün kaynağının insan olduğu görülüyor.

2: Buradaki "lam=ل" harfi, sonuç bildirir [yani lam-ul akıbettir]. Sebep bildirdiği de [yani lam-ul key olduğu da] söylenmiştir. (Beydavi) ancak, sonuç bildirmesi, kur'an bütünlüğü açısından daha doğrudur. Çeviri buna göre yapıldı.

42) "Yerde [yeryüzünde] gezin de önceden yalanlamış olanların sonucunun nasıl olduğuna bakıp düşünün. Onların çoğunluğu müşrikti [Allah'a ortak kabul edendu]." de.

43) O halde, kendisi için Allah'tan geri çevrilme olmayan bir günün gelmesinden önce yüzünü [kendini] ayakta [geçerli] olan din için ayakta tut. O gün, bölük bölük olurlar.

44) Kimler küfr ederse [gerçeği örterse], küfürleri [gerçeği örtmeleri] kendilerinin aleyhinedir; kimler düzgün-iyi eylemde bulunursa [bilsinler ki] sadece kendi canlarının lehine hazırlık yapıyorlar.

45) [Allah'ın] inanmış ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş kimselere kendi ikramından karşılıklarını vermesi için [böyledir]. Gerçekten o, kafirleri [gerçeği örtenleri-nankörlük edenleri] sevmiyor.

46) Rüzgarları, müjdeciler olarak göndermesi onun ayetlerinden [mucizelerinden]'dir. Size kendi rahmetinden tattırması, kendi emriyle gemilerin akıp gitmesi ve onun ikramından aramanız için [onları gönderir]. Şükretmeniz beklenir.

47) Elbetteki, senden önce de kendi milletlerine Elçiler göndermiştik, ardından onlara apaçık kanıtlar getirdiler. Derken, suç işlemiş olanlardan intikam aldık. İnançlıların yardımı, üzerimize [düşen] bir hak oldu.

48) Rüzgarı gönderip, bulutu toz edip kaldıran, ardından onu [bulutu] gökte nasıl tercih ediyorsa öyle açan [yayan], ardından onu [bulutu] yumuşak parçalar haline getiren Allah'tır. Ardından, yağmur taneciklerini, onun boşluğundan çıkarken görürsün. Ardından, kullarından tercih ettiği kimseye onu [yağmur taneciğini] isabet ettirdiği zaman, bir bakarsın ki hemen müjdelenirler.

49) Halbuki, onlar onun kendilerine kısım kısım İndirilmesinden önce (evet!)¹ ondan önce kesinlikle umut kesenlerdi.

1: "kablî=قبلى" ifadelerinin tekrar edilmesi tevkit içindir. (zamaḥşeri:keşşaf)

50) Artık, Allah'ın rahmetinin eserlerine bakıp araştır! Ölümünün ardından yere [dünyaya] nasıl hayat veriyor? Kesinlikle o, her şeye imkanı olan iken ölümlere mutlaka hayat vericidir.

51) Şayet bir rüzgar göndersek, onlar da onu (ekinleri) sararmış halde görseler, ondan sonra mutlaka nankörlük eder bir hale gelirler.

52) O halde, gerçekten sen ölümlere işittiremezsin, arkalarını dönerek yüz çevirdikleri zaman sağırlara duayı işittiremezsin.

53) Halbuki, sen ölümlerin, kendi kayboluşları konusunda rehberleri değilsin. Ancak ayetlerimize [kanıtlarımıza] inanan kimselere işittirirsin. Artık onlar, müslümanlardır [Allah'a teslim olanlardır.]

54) Sizi bir zayıflıktan yaratan, Allah'tır. Sonra, bir zayıflığın ardından bir kuvvet meydana getirdi. Sonra, bir kuvvetin ardından bir zayıflık ve bir saç ağarması[yaşlılık] meydana getirdi. Tercih ettiği ne ise onu yaratıyor. O devamlı bilendir, imkanı olandır.

55) Saat'in (kıyametin) ayağa kalktığı [gerçekleştiği] gün, suçlular (ilk hayatlarında) herhangi bir saat dışında [fazla bir süre] kalmadıklarına yemin ederler. İşte, [gerçeklerden yalanlara] bunun gibi ters çevrilmektelerdi.

56) Kendilerine bilgi ve inanç verilmiş olanlar "Doğrusu: siz, yeniden dirilişe kadar, Allah'ın kitabında [yazısında] kalmıştınız. Artık bu, yeniden diriliş günüdür; fakat siz bilmemektedirsiniz." dediler.

57) Artık, o gün, zulüm etmiş kimselere, hoşnut etmeleri kendilerinden istenmez bir haldeyken, özürleri fayda vermez.

58) Doğrusu: bu kur'an'da, her bir misalden [bir kısmını] insanlar için örneklendirmiştik. Gerçekten, onlara herhangi bir ayet [mucize] getirsen, gerçeği örtmüş olanlar mutlaka "Siz, ancak [gerçeği] iptal edenlersiniz!" diyecekler.

59) Allah, bilmeyenlerin kalplerini işte bunun gibi damgalar.

60) O halde sabır et, kesinlikle Allah'ın verdiği söz bir haktır. Yakinen-kesin olarak inanmayan kimseler, sakın seni hafif düşürmesin [canını sıkmasın]!

LOKMAN (31)

1) Elif, lam, Mim.

2-3) İşte bu, güzellik edenlere bir rehber ve bir rahmet olarak hikmetli kitabın ayetleri'dir.

4) [Güzellik edenler]ahirete [son hayata] yakinen-kesin olarak inanır bir haldeyken, namazı sürekli olarak gereğince kılan ve zekatı verenlerdir.

5) İşte onlar, RAB'lerinden bir rehber üzerindedir. İşte onlar, başarılı olanların ta kendileridir.

6) İnsanlardan [bazı] kimseler, bilgisizce Allah'ın yolunu kaybettirmek¹ için ve onları² (ayetleri) bir alay konusu edinmek için, sözün boşunu [olayların-sözlerin gereksiz olanlarını]³ satın alıyor. İşte onlara (evet!) onlara alçaltıcı bir azap vardır.

1: "Şaşırtmak için" [لِيُضِلُّوا] ve "şaşırmak için" [لِيُضِلَّ] şeklinde iki okuyuşla da okunmuştur. (kurtubi)

2: "Onu/onları" [هـ] zamiri "ayetlere" de işaret edebilir, "Allah'ın yoluna" da işaret edebilir.

3: "Hadis=حديث" hiç yokken ortaya çıkan her şeye denilir. (Mekayısı-I lugat: حدث) söz olsun olay olsun her her şeyi kapsar. Yani ayette eleştirilen şey konuşmada boş olan şeylerle sınırlı değildir. Allah'ın yolundan alıkoymak ve onunla (Allah'ın yoluyla veya ayetleriyle -hiç farketmez ikisi de aynı manaya çıkar-) alay etmek için istenilen her türlü oyalanma ve boş şeyleri yasaklar.

7) Kendisine Ayetlerimiz okunup teşvik edildiği zaman, sanki onu hiç işitmemiş gibi, sanki iki kulağında bir ağırlık var gibi, büyüklük taslayarak yüz çevirdi. Onu, can yakıcı bir azap ile müjdele!

8-9) Gerçekten, inanmış ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş olanlara [gelince] onlar için, Allah'ın hak vaadi olarak kendisinde kalıcı oldukları Naim'in cennetleri vardır. O devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

10) Gökleri, herhangi bir dayanak [direk] olmaksızın yarattı, [Gökleri işte] görüyorsunuz¹... [Yer] sizi yalpalıyor diye, yerin içine ağırlıklar² attı. Onun içinde, her bir kımıldanan [canlıdan] yaydı [meydana getirdi]. Gökten bir su indirdik³. Ardından, değerli her bir çiftten-sınıftan onun [dünyanın] içinde yetiştirdik.

1: Eski çağlarda, insanlar göğün direklerle ayakta durduğuna ve direklerle yükseldiğine inanırdı. Türklerin eski inançlarında bile, bu inançtan eser vardır.

Hatta, peygambere en yakın zamanlarda yaşamış olan İbni Abbas, İkrime, Mücahid, Hasan, Katade gibi birçok kişi de, bu yanlış inanca sahiptir. (İbni Kesir, Kurtubi, Fahrüddin Razi, Zâ'ul Mesîr) Kur'an bu yanlış inanca açıkça karşı çıkmaktadır. Bulunduğu çağın yüzlerce yanlış bilgisine rağmen, Kur'an bu yanlış inanca karşı çıkarak mucize olduğunu bize gösteriyor.

"Onları görüyorsunuz" manasında olan (ترونها) fiili, kendi başına ayrı bir cümledir. (Zamahşeri: Keşşaf, Zâ'ul Mesîr rad 2) bu fiilde bulunan zamir, "Gökleri" kelimesinden haldir. (Zamahşeri: Keşşaf) çünkü (ها) zamiri (سماوات) [yani "göklerin"] dışı olması sebebiyle, onlara dönmektedir.

Bu fiili "direkler" isminin sıfatı yapanlar da vardır, ancak ilkinin daha uygun olduğu söylenmiştir. (Zâ'ul Mesîr rad 2)

2: "Revasiye=رواسي" kelimesi "resev=رسو" kelimesinin çoğul halidir. Bu kelime "ağırlık" manasındadır.

Örneğin:

القت السحابة مراسيها"

Bulutlar, ağırlıklarını attı" (müfredat : رسو)

Yani "yağmur ağırlığını bıraktı" denir. Naziat 32. Ayette "dağları ağırlaştırdı/yerine oturttu (أرساها)" manasında bu kelime fiil olarak kullanılır. "yerde bulunan ağırlıklar" denilince, genel olarak dağlar anlaşıldığı için bu kelimeye "dağlar" manası verilmiştir.

Ateist Celal Şengör dağların depremleri önlediğini değil; aksine dağların depremlere sebep olduğunu iddia etmiştir.

Ancak bu bir çarpıtmadır. Çünkü dağlar depremlerin bir sonucudur; sebebi değildir. Çünkü depremler oldukça dağlar meydana gelir. Bilindiği üzere kıtaların çarpışması sonucu depremler meydana gelir ve bu çarpışmalar kıvrımlı-bindirmeli dağlar meydana getirir. [Erdem gündoğdu plaka (levha) tektoniği. (erdemgundogdu.weebly.com > ...PDF

PLAKA (LEVHA) TEKTONİĞİ)

Şöyle bir örnekle anlatalım: kolunuz yaralandığı zaman kanayan yerde bir yara kabuğu oluşur. Bu bölge vücudun diğer bölgelerine kıyasla kanamaya daha elverişlidir. Ancak "yara kabuğu, kanamanın sebebidir" demek saçmalamaktır. Çünkü kabuk, zaten yaralanma olduğu için meydana geliyor. Celal Şengör'ün iddiası da buna benzemektedir. Çünkü depremler olduğu için dağlar oluşur.

Ayetteki kelimenin "ağırlıklar" manasında olduğunu belirtmiştim. Ayetin kastettiği jeolojik olay konusunda iki hipotez sunabiliriz:

1) İki kıtasal litosfer birbiri ile çarpışmakta ve bunun sonucu olarak kıvrımlı-bindirmeli Himalaya tipi sıradağlar meydana gelmektedir (Sawkins ve diğ., 1974 ten; Ketin, 1994 kıtaların kayması ve levha tektoniği ile ilgili pek çok kaynak bu bilgileri doğrulamaktadır.) belkide bu dağların oluşumu sonucunda kıtaların hareketi yavaşlamaktadır. Tıpkı bir diferansiyel gibi hareketi yavaşlatarak sarsıntıyı azaltmaktadır. Bu fikri bir jeolog olan Peter DeCelles da doğrulamaktadır. (Peter DeCelles - Mountain and earthquake : <https://youtu.be/Sx-c4iJWtSI>)

2) Yer altında, gerek kıtaların hareketi gerekse dünyanın dönmesi sebebiyle oluşan bir sarsıntıyı engelleyen bir ağırlık olabilir.

Ayetler zamanla doğrulanmaktadır. Örneğin big bang teorisi keşif edilmemiş olsaydı Enbiya 30.ayeti asla anlamayacaktık. Güneşin hareket ettiği keşfedilmemiş olsaydı yasin 38.ayetin bir bilimsel hata olduğunu düşünecektik. Zamanla bu ayetin neyi kastettiği daha iyi anlaşılacaktır.

3: "Gökten bir su indirdi" demek yerine iltifat sanatı uygulanarak "Gökten bir su indirdik" diyerek üçüncü şahıstan birinci şahsa geçilmiştir.

11) "Bu, Allah'ın yaratmasıdır. Ondan beridekiler ne yarattı? gösterin bana!" [de].¹ Hayır! Zalimler, apaçık bir kayboluşun içindedir.

1: "De!" [قل] emri atılmıştır [hazf edilmiştir].

12) Elbetteki Allah'a şükür eder diye Lokman'a hikmeti [akılla gerçeği tespit etme kabiliyetini] vermiştik. Kim, şükrediyorsa, sadece kendi canı için şükrediyor; kim nankörlük ediyorsa, [bilsin ki] kesinlikle Allah, bir zengindir [ihtiyacı olmayandır], övgüye layık olandır.

13) Bir vakit lokman oğluna ođđt vererek "Ey biricik oğlum! Allah'a Şirk koŐma[ortak kabul]. Gerçek Şu ki, Şirk çok bđyđk bir zulđmdđr.1" demişti.

1: Şirk, Allah'tan başkasına kulluk; Tevhid ise, sadece Allah'a kulluktur. İnsan, herhangi bir konuda ya nefsinin kđlesi olur, ya da insanların kđlesi olur. Sadece Allah'a kul olduğu zaman, kendi arzularının ve insanların kđlesi olmaktan kurtularak ođzgđr olur. İnsan Şirk koŐtuđu sđrece kđle olmaya devam edip kendi kendisine "bđyđk bir zulđm" yapmış olacaktır. Kur'an bu yđzden Şirki "bđyđk bir zulđm" olarak değerlendirir.

14) İnsana, anne-babasını, "Bana ve anne-babana teŐekkđr et! DđnđŐ sadece banadır!" diye tavsiye ettik. Annesi, onu zayıflık-đrđklđk izerine bir zayıf-đrđk halde taşıdı. Onun [insanın] ayrılığı [sđtten kesilmesi] iki yıldır.

15) "Eğer, sana kendisi hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan [Şeyleri] bana Şirk koŐman [ortak sayman] amacıyla seninle Cihad ederlerse [mđcadele ederlerse], onlara gđnđlden itaat etme. Dđnyada [ilk hayatta] tanınana [iyiliğe] uygun bir Şekilde o ikisine sahiplik et. Bana, samimi bir Şekilde yđnelen kimselerin yoluna bağlı ol. Sonra, dđnđŐđnđz sadece banadır. Ardından, bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi size haber veririm."

16-19) [Lokman] "Ey biricik oğlum! Gerçekten o (iyiliğin-kđtđlđđđn), herhangi bir hardaldan bir tanecik olsa, ardından bir kayanın içinde veya gđklerin içinde veya yerde bulunsa (bile) Allah onu getirir. Gerçekten Allah, bir latif'tir, bir devamlı haberdardır. Ey biricik oğlum! Namazı sđrekli olarak gereğince kıl, tanınanı [iyiliği] emret; tanınmayandan [kđtđlđkten] engelle, sana isabet edene sabır et. Gerçekten bunlar, kararlılık gerektiren] işlerdendir. İnsanlara yanağını eğme [kibirli davranma], yerde bđbđrlenerek yđrđme. Gerçekten Allah, ođvđnen kibirliilerin hiçbirini de sevmiyor. YđrđyđŐđnde orta halli ol ve sesinden [bir kısmını: yđksek, kaba, bilgisiz olanını¹] kıs. Gerçekten, seslerin en tanınmayanı[hoş gđrđlmeyeni], mutlaka cahillerin² (eŐeklerin) sesidir." [dedi].

1: "Min savtike=من صوتك" yani "sesinden" cümlesinde bulunan "min=من" yani "-den" manası veren harf, kısmılık bildirir. [te'biz amaçlıdır]. Yani sesin bir kısmının kısılması emir edilir. Devamında geçen ifadeden anlaşılacağı üzere, bu sesteki kasıt, rahatsız edici, yüksek, kaba ve bilgisizce olanıdır.

2: "Himar=حمار" bildiğimiz merkebe denilir. Bazen bu kelimeyle cahiller tabir edilir (müfredat : حمر) bu anlama göre bir nevi "cahilce konuşma" denilmektedir.

20) Allah'ın, göklerde ve yerde (evrende) bulunanları sizin için hizmete sunmuş olduğunu; kendi nimetini görünür ve görünmez halde size karşı tam yaptığını hiç görmediniz mi? İnsanlardan, bilgisizce, herhangi rehber ve aydınlatıcı bir kitap olmaksızın, Allah hakkında mücadele eden [tartışan] kimseler vardır.

21) Onlara "Allah ne indirdi ise ona bağlı olun." denildiği zaman, "Atalarımızı üzerinde bulduğumuz ne ise ona bağlıyız." dediler. Ya şeytan, onları [atalarını] alevin azabına davet ediyorsa...?

22) Kim, iyilik eden [birisi] olarak yüzünü [kendini] Allah'a teslim ederse, [bilsin ki] artık en sağlam kulpa tutunmayı istemiştir. İşlerin-emirlerin sonucu sadece Allah'adır.

23) Kimler küfr ederse [gerçeği örterse], onların küfrü [gerçeği örtmesi] seni üzmesin. Onların dönüşü sadece bizedir, ardından onların eylemlerini kendilerini haber verimiz. Gerçekten Allah, göğüslerin sahiplerini devamlı bilendir.

24) Onları birazcık geçindiririz, sonra onları sert bir azaba mecbur ederiz.

25) Doğrusu: onlara "Gökleri ve yeri (evreni) kim yarattı?" [diye] sorsan, mutlaka ama mutlaka "Allah" diyecekler. "Övgü, Allah'ındır." de. Aksine! Onların çoğunluğu bilmiyor.

26) Göklerde ve yerde (evrende) ne varsa, Allah'ındır. Kesinlikle Allah zengindir, övgüye layık olandır.

27) Şayet, (Allah'ın kelimelerini yazmak için) yerde [dünyada] ağaçtan ne varsa, [hepsi] kalemler olsaydı, deniz ona (mürekkep olarak) destek olsa, ardından yedi (birçok) deniz [daha destek olsaydı], Allah'ın kelimeleri (yine) tükenmezdi. Kesinlikle Allah devamlı üstündür, bir hakimdir/hikmetlidir.

28) Sizin yaratılışınız ve yeniden dirilişiniz, ancak bir tek can[ın yaratılışı ve yeniden dirilişi] gibidir. Kesinlikle Allah, bir devamlı işitendir, bir devamlı görendir.

29) Allah'ın, geceyi gündüzün içine geçirdiğini; gündüzü gecenin içine geçirdiğini¹; güneşi ve ay'ı -her biri, isimlendirilmiş bir süre sonuna doğru akıp giderken- hizmete sunmuş olduğunu ve Allah'ın, eylemlerinizi bir devamlı haberdar olduğunu hiç görmedin mi?

1: Gece ve gündüzün uzaması ile ilgili bir ifadedir. (müfredat : ولج)

30) İşte bunlar, Allah'ın 'Gerçeğin' ta kendisi olması; onların, ondan [Allah'tan] beride dua ettikleri [şeylerin] ise, 'Yalanın' ta kendileri olmaları ve Allah'ın, en üstün, en büyük olması sebebiyledir.

31) Size ayetlerinden [mucizelerinden bir kısmını] göstermek için, Allah'ın nimeti sayesinde gemilerin denizde akıp gittiğini hiç görmedin mi? Gerçekten, işte bunlarda, çokça sabreden, çokça teşekkür eden herkese mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

32) Herhangi bir dalga, gölgeleyen bir bulut gibi kendilerini bürüdüğü zaman, Allah'a -dini ona adayanlar olarak- dua ettiler. Ardından, onları karaya doğru [çıkarıp] kurtarınca, artık onlardan [bazıları] orta yolu tutanlardır. Ayetlerimizi [mucizelerimizi] ancak nankör ihanetkarların hepsi bile bile reddeder.

33) Ey insanlar! RAB'binizden çekinin. Meydana getirenin [babanın] meydana getirdiğinden [çocuğundan] yana [herhangi bir şeyi] karşılayamadığı; (aynı şekilde) meydana getirilenin [çocuğun] meydana getireninden [babasından] yana hiçbir açıdan karşılığını veremeyeceği bir güne saygılı olun-çekinin. Gerçekten, Allah'ın verdiği sözü bir gerçektir! O halde, dünya [ilk] hayatı, sakın sizi aldatmasın. Kandıran, sakın sizi Allah ile kandırmasın!

34) Gerçekten, Allah, Saat'in (kıyametin) bilgisi kendisinin katında [olandır]. Yağmur yardımını kısım kısım indiriyor, Rahimlerin içindekileri biliyor. Herhangi bir can, yarın ne elde edeceğini ön göremez; herhangi bir can öleceği yerin hangisi olduğunu ön göremez. Gerçekten Allah bir devamlı bilendir, bir devamlı haberdardır.

SECDE (32)

1) Elif, lam, Mim

2) İçinde hiçbir şüphe olmayan Kitabın kısım kısım indirilişi Alemlerin [varlıkların] RAB'bindendir.

3) Yoksa "Onu uydurdu!" mu diyorlar? Aksine! O, kendilerine senden önce hiçbir uyarıcı gelmemiş bir milleti uyarman için, RAB'binden (olan) 'gerçeğin' ta kendisidir. Yol bulmaları beklenir.

4) Allah, gökleri, yeri [tüm evreni] ve ikisinin arasındakileri (içindekileri) Altı günde [dönemde]¹ yaratandır dahası Arş[²yönetimi] hükümranlığı³ altına alandır. Sizin için, ondan beride hiçbir veli ve hiçbir şefaatchi yoktur. Artık, düşünüp öğüt almıyor musunuz?

1: "gün" kelimesi kur'an'da "evre" manasındadır. Örneğin çoğu Ayette "yevmu-l kıyamet = يوم القيامة" yani "kıyamet günü" ifadesi geçer. Halbuki kıyamet, 24 saatlik bir günden oluşmuş değildir. Ayet "kıyamet dönemi, evresi" manasında "gün" demiştir. Haricen mearic suresinin 4. Ayetinde "Allah'ın katında bir gün bin yıl gibidir" denilmektedir. Bütün bunlar, günün "evre" manasında olduğunu ispatlıyor.

2: "Arş = عرش" aslen "kürsü" demektir. Fakat bu kelime "yönetim, güç, saltanat, mülkiyet" manasında da kullanılmıştır. Örneğin "kralın Arşı" ile "kralın mülkü, saltanatı" kasit edilmiştir. (müfredat : عرش, Fahreddin Razi) buradan anlıyoruz ki, Allah'ın Arşı ile kastedilen, onun mülkü, yani yönetimidir. Ayrıca, "Arş'a [taht'a] istiva etmek" ifadesi, kralın bir şeyi mülküne alması, kral olması anlamında kinaye olarak kullanılır. (keşşaf sahibi)

3: "Istiva = استوى" fiili "ale = على" harfi cerr'i ile "istila etmek" yani "hükümranlığı altına almak" mânâsına gelir (müfredat : سوا) bu Ayette de aynı şekilde kullanıldığı için bu mana verildi.

5) Gökten yere kadar [tüm]¹ işi planlar, sonra miktarı sizin saydıklarınızdan elli bin sene olmuş bir günde [dönemde] onun [emrine²] doğru yükselerek gider.

1: "El-emr=الأمر" kelimesinin başındaki "el=ال" takısı cins isimdir. Bundan dolayı "bütün işler" anlamındadır.

2: Muzaf hazf edilmiştir, cümle (إلى أمره) takdirindedir.

6) İşte o, görünmeyen ve açıkça görünenin bilendir, devamlı üstündür, Rahim'dir.

7) Kendisini yarattığı her şeyi güzel yapandır. İnsanın yaratılışına çamurdan¹ [bir kısımla] başladı.

1: Buradaki (من) harfi, çamurun tamamı ile değil, bir kısmıyla yaratıldığını gösteriyor. Bilimsel olarak da böyledir. Çamur (طين), su ve toprağın karışımıdır. Çamurda bulunan elementlerin bir bölümü insanda mevcuttur. Örneğin insanın %60'ı sudur çamur zaten sudan meydana gelir. %3'ü azottur, Azot toprakta da mevcuttur. Haricen, oksijen, fosfor, hidrojen, kalsiyum da insan ve toprakta ortak olarak mevcuttur. (TÜBİTAK: elementlerin doğadaki dönüşümü, kimyaca. Com: insan vücudundaki elementler, gencziraat. Com: toprak kimyası)

8) Sonra, onun neslini değersiz sudan bir süzülen özden meydana getirdi.

9) Sonra, onu [insanı] düzenledi ve onun içine kendi ruhundan üfledi [hayat verdi]. Sizin için Duyma-algılama, bakışlar ve gönüller yaptı. Ne az teşekkür ediyorsunuz...

10) "Yerin [toprağın] içinde kaybolduğumuz zaman mı? Gerçekten biz mi yeni bir yaratılış içindeyiz [olacağız]?" dediler. Aksine! Onlar, RAB'lerinin karşılaşmasına karşı kafirdir [gerçeği örtenlerdir].

11) "Size vekil edilen ölüm meleği sizi vefat ettirir, sonra sadece RAB'binize geri döndürülürsünüz" de.

12) O vakit, suçluları RAB'lerinin katında başlarını ters çevirici [yere dikmiş] bir halde "RAB'bimiz! Gördük ve işittik. Artık, bizi geri döndür ki düzgün-iyi eylemlerde bulunalım. Gerçekten biz, yakinen-kesin olarak inananlarız." [derken]¹ görseydin...

1: "Derken" [يقولون] ifadesi hazf edilmiştir.

13) Şayet [zorlamayı¹] tercih etseydik, her bir cana kendi doğru yol rehberini mutlaka vermiştik; fakat, (cinlerin ve insanların eylemleri sebebiyle) benden [şu] söz hak oldu [kesinleşti] : "Cehennem, cinlerden [bir kısmıyla] ve insanlardan [bir kısmıyla]² tamamen mutlaka ama mutlaka dolduracağım!"

1: "Şae=شاء" fiili, geçişli bir fiil olduğu için bir meful [nesne] aranır (Enam 90. Ayete bakınız). Yani "Allah tercih etseydi" ifadesine "neyi tercih etseydi?" sorusunu sorarız. Buradan, meful'ün hazf edildiği [atıldığı anlaşılır. Hazf edilen meful ise "en nukrihehum=أن نكرهم" yani "onları zorlamayı" ifadesidir. Dolayısıyla ayet "onları zorlamayı tercih etmiş olsaydık" anlamındadır.

2: "Cinlerden ve insanlardan" ifadesinde bulunan "den, dan" [yani من harfi cerr'i] kısım bildirmek [te'biz] amaçlıdır. Bu bir kısım cinler ve insanların kim olduğu sad 83-85 ayetlerinde belirtilmiştir.

14) "O halde, bu gününüzü unutmanız [dikkate almamanız]¹ sebebiyle tadın! Gerçekten biz sizi unuttuk [dikkate almıyoruz]. Bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi sebebiyle kalıcı olan azabı tadın." (denilir)

1: "Nisyan=نسيان" İnsanın, kendisine bırakılmak istenileni terk etmesidir. İster kalbin (akılın) zayıflığından olsun, isterse herhangi bir gafletten olsun, isterse kasten olsun isterse de kalpten onun zikri silininceye kadar kasten yapılmakla

olsun. (müfredat : نسي) bu ayette kasten yapılarak unutmada bahsedilmektedir. Gafletten dolayı olan unutmada cezası yoktur. Bunun delili "...eğer unutursak bizi [sorumlu] tutma" (bakara 286) ayetidir.

Dilimizde de "unutmak" kelimesini bu anlamda kullanırız. Örneğin "geçmişte olanları unuttum artık" dediğimiz zaman "geçmişte olanları dikkate almıyorum" manasında bunu söyleriz. Gerçekten unutmada anlamında değil.

15) Ayetlerimize [mucizelerimize] inananlar, sadece 'onlar [Ayetlerimiz] ile hatırlatıldıkları zaman, büyüklük taslamadan, secde halinde (duaya) kapanmış ve RAB'lerinin övgüsüyle tesbih etmiş olanlardır.

16) RAB'lerine korku ve beklenti dolu bir halde dua ederek onların yanları yataklarından çekilir (kalkarlar). Kendilerine rızık ettiklerimizden harcama (infak) yaparlar.

17) Herhangi bir can, bulunmakta olduğu eyleme karşılık olarak, gözlerin serinliğinden (ödülde) kendisi için ne saklandığını bilmez.

18) O halde, İnançlı olmuş kimse, fasık [haddini aşan] olmuş kimse gibi midir? Eşit olmazlar.

19) İnanmış ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş olanlara gelince, onlara, bulunmakta oldukları eylemleri sebebiyle, bir iniş [konaklama] olarak barınma yeri olan cennetler vardır.

20) Hadlerini aşmış olanlara gelince, artık onların barınma yeri ateştir. Her ne zaman, ondan [ateşten] çıkmayı istedilerse, onun [ateşin] içine geri iade edildiler ve kendilerine "kendisini yalanlamakta olduğunuz ateşin azabını tadın!" denilir.

21) Onlara en büyük azabın berisinde, daha yakın bir azaptan mutlaka ama mutlaka tattıracağız. Geri dönmeleri beklenir.

22) RAB'binin ayetleri ile hatırlatılmış sonra onlardan [ayetlerden] vazgeçmiş kimseden daha zalim kimdir? Gerçekten biz, suçlulardan intikam alacağız.

23) Elbetteki Musa'ya kitabı vermiştik. Artık, onun karşılaşmasından yana herhangi bir şüphe-kararsızlık içinde olma. Onu İsrail'in oğulları için bir rehber yapmıştık.

24) Onlardan, sabır ettiklerinde emrimizle yol gösteren bir takım imamlar [önderler] yaptık. Onlar, yakinen-kesin olarak ayetlerimize [mucizelerimize] inanıyorlardı.

25) Gerçek şu ki: hakkında ayrılığa düşmekte oldukları [şeyler] hakkında, RAB'bin kıyamet günü onların aralarını ayırır.

26) Kendilerinden önceki nesillerden kaç tanesini helak ettik? [bu durum] onlar için yol göstermedi mi? Hâlbuki onlar, onların [helak ettiklerimizin] yurtlarında gidip-gelmektedir. Gerçekten, bunlarda mutlaka ayetler [mucizeler] vardır. Artık işitmiyorlar mı?

27) Kupkuru yere [toprağa] suyu sevk ettiğimizi hiç görmediler mi? Böylece onunla [o suyla], kendisinden sağmal hayvanlarınızın ve kendi benliklerinizin yiyeceği bir ekini çıkarıyoruz. Halen görmüyorlar mı?

28) "Eğer dürüst idiyse [söyleyin] : Bu fetih [hüküm, zafer] ne zamandır?" diyorlar.

29) "Fetih [hüküm] gününde, gerçeği örtüp görmezden gelmiş olanlara inançları fayda vermez. Hemde kendilerine göz açtırılmaz." de.

30) Artık, onlardan vazgeç ve bekle. Gerçekten onlar, bekleyenlerdir.

AHZAB (33)

1) Ey Nebi!¹ Allah'a(karşı gelmekten) sakın, kafirlere [gerçeği örtenlere] ve münafıklara [ikiyüzlülere] gönülden itaat etme! Kesinlikle Allah, devamlı bir bilendir, bir hakimdir/hikmetlidir.

1: "Ey Nebi" şeklinde peygamberi muhatap alması, bizi muhatap almadığı anlamına gelmez. Örneğin talak 1. Ayette de "Ey Nebi!" diyerek ayete başlandığı halde "boşandıığınız zaman" diyerek çoğul ifadeyle herkese yönelik emir vermiştir. Bunun sebebi, Nebi'ye hitap eden ayetlerin bizi de kapsamından dolayıdır.

2) RAB'binden sana vahyedilene bağlı ol. Kesinlikle Allah, eylemlerinize karşı [en başından beridir]¹ devamlı haberdardı.

1: "Ka'ne=كان" fiili "oldu, idi" anlamında kullanılır. Ancak Allah için kullanıldığı zaman, "en başından beridir" anlamında kullanılır. (müfredat : كان)

3) Allah'a güvenip dayan (tevekkül et). Bir vekil olarak Allah yetti.

4) Allah, herhangi bir adamın yani onun boşluğunun içinde hiç iki kalp'ten(ruh'tan)¹ meydana getirmedi. Kendilerini 'anneniz saydığınız'² eşlerinizi de anneniz yapmadı; evlatlığınızı, oğullarınız saymadı. Bunlar, ağızlarınızla [uydurduğunuz] sözlerinizdir.³ halbuki Allah, doğru yola iletirken, gerçeği söylüyor.

1: Kalp kelimesi, ruh, bilgi, akıl vb. manalarda kullanılır. (müfredat : قلب) Ancak gerçek anlamda kabul edilse dahi sorun yoktur. 1884 yılında yaşayan üç bacaklı ve iki kalpli (!) bir adamın bu ayeti çürütmüş olduğu iddia ediliyor olsa da bu iddianın aslı yoktur. Detaylı bilgi için lütfen bu makaleyi okuyunuz:

<https://www.bilimveyaratilisagaci.com/2019/12/189-cift-kalpli-bir-adam-olur-mu/>

2: "Zıhar=ظهار" bir adamın, kendi eşine "sen benim annemin sırtı gibisin" diyerek ondan uzaklaşmasıdır. (müfredat : ظهر, kurtubi)

3: Bu ifade, bazı ahlak kurallarının insanlar tarafından yaratıldığını belirtmektedir. Bir insanın, evlendiği kadına "sen benim annemin sırtı gibisin" diyerek onu annesi sayması, sadece kendi kendine uydurduğu bir ahlak kuralıdır. Dolayısıyla zıhar yaptığı eşiyile evliliğini sürdürmesi, ensest değildir. Çünkü onun gerçekten annesi değildir.

Aynı şekilde, bir insanın herhangi bir kişiyi öz evladı sayması, onu gerçek anlamda öz evladı kendisini de gerçek anlamda o kişinin babası yapmaz. Dolayısıyla, insanların kendi kendilerine ürettiği bir ahlak kuralına bağlı olarak bir eylemi "ahlaksız" sayması, onu gerçekten ahlaksız bir eylem yapmaz.

5) Onları [evlat saydıklarınızı] babaları için [babalarına nispet ederek] çağırın. Bu, Allah'ın katında daha hakkaniyetlidir. O halde, eğer onların [evlat saydıklarınızın] babalarını bilmiyorsanız, artık onlar dinde kardeşlerinizdir ve sahiplerinizdir. Bu konuda, hata ettiğiniz [şeyler] hakkında, üzerinize herhangi bir günah/yanlış meyil ediş yoktur; fakat, kalplerinizin kasıtlı olarak [yaptığınızda size günah vardır]. Allah, [en başından beridir] çok bağışlayandı, bir Rahim'di.

6) Nebi, inançlılara kendi canlarından daha yakındır. Onun [Nebi'nin] eşleri, onların [inançlıların] anneleridir.¹ Rahim sahipleri [akrabalar], Allah'ın yazısında (miras konusunda) birbirlerine, İnançlılardan ve hicret edenlerden daha yakındır. Ancak, (miras konusunda) velilerinize, tanınmış bir iyiliği yapmanız durumu müstesna. İşte bunlar, [en başından beri] kitapta satırılanmıştı [yazılmıştı].

1: Peygamberin eşlerinin "anne" sayılması onların güvenliği içindir. İnançlıların anneleri konumunda oldukları için, her ihtiyaçları karşılanmıştır.

"Evrensel bir kitapta bu ayetten ne anlamalıyız?" sorusu akla gelebilir. Bunun cevabı şudur:

Nebi, bir devletin başkanı konumundadır. Dolayısıyla Nebi'nin konumunda olan gerçek bir İslam devletinin lideri de bizim için kendi canımızdan daha öncelikli olmalıdır. Onun eşlerine de tıpkı öz annelerimiz gibi değerli bir konumda tutmalıyız.

7-8) bir vakit, Nebiler'den kendilerinin pekiştirilmiş anlaşmalarını almıştık¹. Senden², Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem'in oğlu İsa'dan da.. [Allah'ın], dürüslere, kendilerinin dürüstlükleri konusunda sorması için onlardan [Nebiler'den] oldukça sapasağlam bir pekiştirilmiş anlaşma almıştık. [Allah], kafirlere[gerçeği örtenlere] can yakıcı bir azap hazırladı.

1: bkz: Alimran 81. Ayet.

2: Peygamberimizi başa alması, (و) harfinin her zaman sıra belirtmek amaçlı olmadığına ispatıdır. Ona verdiği değer sebebiyle başa almıştır.

Başta "Nebiler'den" dediği halde, zaten Nebi olan peygamberlerin söylenmesi, onlara verdiği ayrı bir değer sebebiyledir. Aynı üslup, bakara 98. Ayette de vardır.

9) Ey inanmış olanlar! Allah'ın, üzerinizdeki nimetini anın! Hani size ordular gelmişti. Ardından, onların üzerine bir rüzgar [azap] ve kendilerini hiç görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah, eylemlerinize [en başından beri] bakmaktaydı.

10) O [olay olduğu] vakit, size tepenizden ve sizden aşağıdan gelmişlerdi. O vakit, bakışlar, (hedeften) sapmıştı, kalpler gırtlaklara ulaşmıştı ve Allah hakkında düşüncelere dalmıştınız.

11) İşte orada, inançlılar denenmişti [durumları ortaya çıkmıştı] ve şiddetli bir şekilde iyice sarsılmışlardı.

12) O vakit, münafıklar [ikiyüzlüler] ve kalplerinde bir hastalık bulunanlar "Allah ve Elçisi, kandırmaktan başka [bir şeyi] vaat etmemiş." diyorlardı.

13) O vakit, onlardan bir takım "Ey yesrip halkı! Sizin için kalış [barınma yeri] yoktur, o halde geri dönün." diyordu. Onlardan bir grup, "Evlerimiz, avrettir [korunmasızdır]"¹ diyerek, Nebi'den izin istiyor. Hâlbuki, onlar [evleri] avret [korunmasız] değildir. Onlar ancak kaçmayı istiyorlardı.

1: "Çiğnenmeye müsaittir" manasındadır. (müfredat: عور)

14) Onlara karşı onun [şehrin] çevresinden girilmiş olsaydı, sonra kendilerinden fitne [işkence yapmaları] istenseydi, mutlaka ona [fitneye] gelirlerdi ve onda¹ [şehirde] ancak pek kolay [az bir süre] kalırlardı.

1: "Kendilerinden istenilene cevap vermekte geç kalmazlardı" manasında da olabilir, çeviride yazıldığı manada da olabilir. (zamaşşeri:keşşaf)

15) Doğrusu, "Arka dönmeyeceklerine[kaçmayacaklarına]" dair¹, Allah ile anlaşmışlardı. Allah'ın anlaşması, [en başından beri] sorumluluk taşımaktaydı.

1: "En=ن" edatı hazf edilmiştir.

16) "Eğer ölmekten veya öldürülmekten kaçırıyorsanız, [şunu bilin ki] kaçış, asla fayda vermez. [kaçarsanız] o zaman ancak pek az geçindirilirsiniz." de.

17) "Eğer, [Allah] size herhangi bir çirkinlik [kötülük] isterse veya herhangi bir rahmet isterse, Allah'tan size sarılacak [sizi koruyacak/engelleyecek]¹ olan kimdir?" de. Kendileri için, Allah'tan beride herhangi bir veli veya bir devamlı yardımcı bulamazlar.

1: "Asm=**عصم**" tutunmak engellemek ve beraber olmak anlamındadır. Mesela "Allah, kulunu korudu" anlamında (**يعصم الله عبده**) denilir. (Mekayıs-ıl Lugat: **عصم**)

18-19) Allah, sizden olup [yarardan] engelleyenleri de kardeşlerine "Hadi bize gelin!" diyenleri de biliyordu. Onlar, perişanlığa [savaşa] ancak pek az olarak, size karşı cimrilik yapanlar olarak gelirler. Korku, kendilerine geldiği zaman onlar sana bakarken sanki ölümden [korktuğu için] baygınlık geçiren [biri] gibi, onların gözlerinin döndüğünü gördün. Korku, gittiği zaman iyiye (hayra) karşı cimrilik yaparak sizi keskin dillerle rahatsız ederler. İşte onlar, hiç inanmamışlardır. Artık Allah, onların eylemlerini boşa çıkarmıştır. Bu, [en başından beridir] Allah'a göre çok kolaydı.

20) Taraftarların hiç gitmediklerini sandılar. Eğer, taraftarlar gelseydi, sizin haberlerinizi sorarak arapların içinde çölde kalanlar olmayı arzu ederlerdi. İçinizde (aranızda) olsalardı, ancak pek az savaşmışlardı.

21) Elbette sizin için; Allah'ı ve ahiret [son] gününü ummakta ve Allah'ı çokça zikir etmiş olan kimse[ler] için, Allah'ın Elçisinde güzel bir örnek vardı.

22) İnançlılar, orduları gördüklerinde "Bu, Allah ve Elçisinin bize söz verdiği; Allah ve Elçisi, doğru söyledi." dediler. Bu, onları ancak inanç ve teslimiyet bakımından artırdı.

23-24) İnançlılardan, Allah ile yaptığı anlaşmayı ona göre doğrulamış kişiler vardır. Artık, onlardan kimi adağını tamamladı; onlardan kimi de beklemekte. Allah'ın, dürüslere, dürüstlükleri sebebiyle karşılığını vermesi ve münafıklara [ikiyüzlülere] -tercih ederse- azap etmesi veya tevbelerini kabul etmesi içindir ki onlar (anlaşmalarını) hiçbir sekile değiştirmediler. Gerçekten Allah, [en başından beri] çok bağışlayandı, bir Rahim'di.

25) Allah, gerçeği örtmüş olanları sertlikleri [öfkeleri] ile geri çevirdi. Herhangi bir hayra hiç ulaşamadılar. Allah, inançlılara (o) savaşta yetti. Allah [en başından beri] bir güçlüydü, bir devamlı üstündü.

26) Kitap halkından onlarla [savaşta olduğunuz düşmanla]¹ sırt sırta vermiş [destekleşmiş] olanları korunma yerlerinden indirdi ve kalplerinin içine dolup taşan korkuyu fırlattı. [Onlardan: düşmana destek verenlerden] Bir grubu öldürüyorsunuz ve bir grubu esir alıyorsunuz.

1: Bağlamında bir savaş ortamından bahsedilmektedir. Bakara 190-194, Hac 39-40, İsrâ 33, Nisa 75 vb. ayetler gereğince Müslümanlara sadece savunma amaçlı savaşa izin verilmiştir. Buna göre düşman tarafından kendilerine savaş açılan Müslümanlar, kitap halkından sadece savaş açanlara destek olan bir gruba -ki onlar beni kureyza Yahudileridir- ceza olarak savaş açmıştır. Tüm yahudilere değil. Eğer bu savaş, birkaç Yahudinin ihaneti sebebiyle tüm yahudilere uygulanmış olsaydı, Ankebut 46. Ayete aykırı bir hareket edilmiş olurdu. Elçinin de kur'an'a aykırı hareket etmesi beklenemez.

Enfal 56. Ayette ve tarihsel bilgilere göre de aynı grubun düşmana yardım etmemek adına peygamber ile anlaşma yaptığı belirtilmektedir. Bu anlaşmayı her defasında bozdular. Son bozmaları ise hendek savaşında olmuştu. (kurtubi, kadı beydavi, taberi Enfal 56)

Bazı kaynaklar olayı iyice "masada katliamına" benzeterek peygamberin binlerce yahudiyi bu ihanet yüzünden öldürdüğünü iddia etmiştir. Ancak bu iddia, üstteki açıklamadan anlaşılacağı üzere peygambere yakışmaz.

27) Onların [düşmana destek çıkanların] yerine [bölgesine], yurtlarına, mallarına ve kendisine hiç basmadığınız bir yere sizi mirasçı yaptı. Allah, her şeye imkanı olandır.

28-29) Ey Nebi! Eşlerine "Eğer, dünya [ilk] hayatını ve onun süsünü istemekteyseniz, haydi gelin size boşanma nafakanızı¹ vereyim ve sizi güzel bir şekilde tamamen

bırakayım." de. "Eğer Allah'ı, Elçisini ve ahiret [son] yurdunu istemekteyseniz, [bilin ki] gerçekten Allah, sizden (içinizden) güzellik [iyilik] yapan kadınlara büyük bir ödül hazırladı."²

1: Bu ifade, boşanma bedeli anlamında kullanılır. (müfredat : متع)

2: Dünya hayatını isteyip Ahiretten vazgeçen bir eşe karşı bize düşen sorumluluğun ne olduğu peygamber üzerinden bize tarif edilmiştir. 21. Ayette peygamberin bize örnek olduğu belirtildiğine göre bu ayetin peygambere mahsus olduğunu iddia edemeyiz.

30-31) Ey Nebi'nin hanımları! Sizden, kim apaçık bir fuhuş [meydana] getirirse, azap iki kat olarak katlanır.¹ İşte bu, Allah'a göre [en başından beridir] çok kolaydı. Sizden kim, Allah'a ve Elçisi'ne boyun eğer ve bir düzgün-iyi eylemde bulunursa, kendisine ödülünü iki defa veririz. Kendisi için değerli bir rızık hazırladık.

1: Nebi, bizim için bir örnektir (Ahzab 21). Onun eşi olan bir kadın zina ederse, hem o örnek insanın adını hem de kendi konumunu kirletmiş olacaktır.

Dolayısıyla ayeti evrensel olarak şu şekilde anlayabiliriz: Müslümanlar arasında örnek kabul edilen veya ilim sahibi olan birinin eşi zina ederse, hem o örnek insanın adını hem de kendi konumunu kirletmiş olacağı için iki kat ceza alır.

32) Ey Nebi'nin hanımları! Kadınlardan herhangi birisi gibi değilsiniz. Korunup sakınmış iseniz, konuşmada cilveli¹ olmayın. Yoksa, kalbinde bir hastalık bulunanlar çokça umutlanır. Tanınana [bilinen iyiliğe] uygun bir şekilde konuşun.²

1: "Hada=خضع" kelimesinin hangi anlamda olduğunu devamındaki ifadeler yeterince belli etmektedir.

2: Ahzab 30-31. Ayetlerin dipnotuna bakınız. Bu emirler, örnek bir insanın eşi konumunda olan herkes için geçerlidir. Sadece Nebi'nin eşleriyle sınırlı değildir.

33-34) Evlerinizde ağır başlı olun¹ ve ilk cahiliyenin [kendisini] sergilemesi (gibi) [kendinizi] sergilemeyin. Namazı sürekli olarak gereğince kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Elçisi'ne gönülden itaat edin. Allah, sizden sadece kirliliği gidermek istiyor ev halkı! Sizi iyice temizlemek [istiyor]. Allah'ın ayetlerinden ve hikmetten Evlerinizde okunup teşvik edilenleri anın! Gerçekten Allah, [en başından beridir] bir latifti, bir haberdardı.

1: Bu kelime "ağırbaşlılık, saygıdeğer olmak" anlamındaki "vakar=وقار" kelimesinden gelmektedir. (müfredat : وقر) Bir başka okuyuşta "vakırne=وَقْرَن" şeklinde okunmuştur, "yerleşme, sabit olma, oturma" manasındadır. (müfredat : قر)

35) Gerçekten, müslüman [teslim olan] erkekler ve müslüman [teslim olan] kadınların; inançlı erkekler ve inançlı kadınların; boyun eğen erkekler ve boyun eğen kadınların; dürüst erkekler ve dürüst kadınların; sabırlı erkekler ve sabırlı kadınların; saygılı erkekler ve saygılı kadınların; sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınların; oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınların; edep bölgelerini koruyan erkekler ve koruyan kadınların; Allah'ı çokça anıp hatırlayan erkekler ve anıp hatırlayan kadınların [hükmüne gelince] Allah onlar için bir bağışlanma ve çok büyük bir ödül hazırladı.

36) Allah ve Elçisi, herhangi bir işe karar verdiği zaman, inançlı herhangi bir erkek ve inançlı bir kadın için, işlerinden kendilerine herhangi bir seçim hakkı olması, [uygun] olmaz. Kim, Allah'a ve Elçisi'ne isyan ettiyse [bilsin ki] apaçık bir kayboluşa sapmıştır.

37) Hani Allah'ın kendisine iyilik ettiği ve senin de kendisine iyilik ettiğine "Eşini karşında (nikahında) tut ve Allah'a (karşı gelmekten) sakın!." diyordun. Allah'ın, açığa vurucu olduğu (evlilik emrini)¹ kendi benliğinde saklıyordun. Allah, kendisinden çekinmene daha hak [layık] olduğu halde, insanlar(ın yarattığı ahlak kuralların)dan çekiniyordun. Zeyd, ondan [o kadından] bir ilişkiyi bitirince [boşanınca], -İnançlılara, evlatlıklarının eşleri (ile evlilik) konusunda, [evlatlıkları] onlardan [eşlerinden] bir ilişkiyi bitirince [boşanınca],

onlara herhangi bir sıkıntı olmaması için- seni onunla [o kadınla] eşleştirdik². Allah'ın emri, [en başından beri] yapılmıştı.

1: Peygamberi karalamak uğruna sonradan uydurulmuş bir takım iftiralar sebebiyle ayetin bu ifadesini, peygamberin, evlatlığı olan zeyd'in eşi Zeynep'e olan aşkına bağlayanlar olmuştur. Ancak, ayetin bu ifadesi ile kastedilen Allah'ın evlilik emridir. Zeyd, o kadından boşandığı takdirde, Allah'ın peygamberine bir evlilik emri vereceğini peygamber biliyordu. Bu evlilik yüzünden eleştiriye maruz kalacağını bildiği için insanlardan çekiniyordu. (İbni kesir, kurtubi) Ayette "Allah'ın açığa vurucu olduğu" ifadesi de bu anlamı doğrular. Çünkü Allah'ın açığa vurmuş olduğu, peygamberin bu evliliğidir. Eğer aşkı olsaydı, kur'an'da bunu belirten ifadelerin olması gerekirdi.

Mantıksal olarak, eğer kur'an'ı peygamber kendisi uydurmuş olsaydı, böyle bir ayeti uydurup kendisine inanmayan insanların eline koz vermezdi.

2: İnsanlar, bazı ahlak kurallarını kendileri yaratıyor. Yarattıkları ahlak kurallarına kendileri bağlı kalıyor. Mesela bir erkek ve bir kız, birbirlerine "kardeşim" diye hitap ediyorlar. Sonra birbirlerine aşık oluyorlar ve evlenmeye karar veriyorlar. Eğer, insanlar bir ahlak kuralı yaratmış ise, bu evliliğe "ensest" gözüyle bakmalıyız. Çünkü ne de olsa onlar kardeştir! Öz kardeşi ile evlilik yapan, ensest yapmış olur.

Fakat, ahlak kurallarını insanların yarattığını anlar ve mantıklı düşünürsek, aralarında kan bağı olmadığı için, bu evliliğe ensest diyemeyiz. Çünkü gerçek anlamda kardeş değiller.

Çoğu inançsız insanların argüman yaptığı, Müslümanların da aklını karıştıran, ahzab 37. Ayetin mesajı budur. İnsanlar kendi yarattıkları ahlak kurallarına tapıyor. Araplar da "zihar" dediğimiz bir olay da bununla alakalıdır. Bir erkek, kendi hanımına "sen annemin sırtı gibisin" diyerek, eşini bir nevi annesi sayarak

ondan uzaklaşır. Allah da tam bu konuda şunu söyler "Allah, zihar yapmış olduğunuz kadınları anneniz yapmadı!.. [zihar yapanlar bilsin ki] Anneleri kendilerini doğuran kişilerdir. Onlar çirkin ve yalan söz konuşuyor.."(mücadele 2 ahzab 4) Bu iki ayet, üstte dediğim şeylerin özetidir. Allah bir nevi "sizin yarattığınız ahlak kuralları, sadece sizin boş sözlerinizden ibarettir, diliniz ile ne kadar 'bu benim annemdir' deseniz de, o sizin anneniz olmaz! Diliniz ile ne kadar 'bu benim evlat edindiğim oğlum!' demiş olsanız da, o sizin öz oğlunuz değil! Kendi yaratmış olduğunuz ahlak kurallarına uymayın!" demektedir.

38) Allah'ın, Farz [şart] yaptığı [şeyler] hakkında Nebi'ye herhangi bir darlık [sıkıntı] yoktur. [İşte bunlar] Önceden gelip geçmiş olanlar hakkında, Allah'ın kanunu olarak [kanunlaştırdığıdır]. Allah'ın emri, [en başından beri] ölçülenmiş bir belirlemeydi.

39) [Onlar] Allah'ın mesajlarını duyuranlar ve ondan çekinenlerdir. Allah'tan başka hiçbir kimseden çekinmiyorlar. Devamlı bir hesap görücü olarak Allah yetti.

40) Muhammed, adamlarınızdan herhangi birinin babası değildi; fakat Allah'ın Elçisi ve Nebilerin sonuncusuydu¹. Allah, [en başından beri] her şeyi devamlı bilendi.

1: "Hatim=خاتم" kelimesi, "hatim=خاتم" şeklinde de okunmuştur (Verş mushafı). İlkine göre "Nebilerin mührüdür" anlamında olur, ikincisine göre etken olarak çeviride yazıldığı gibi olur.

Dikkat edilirse "Elçilerin sonuncusudur" demek yerine "Nebilerin sonuncusudur" denilmiştir. Çünkü peygamberimiz son Elçi değildir, kur'an ve kur'an'ın mesajını ileten herkes "Elçi" konumundadır.

41) Ey inanmış olanlar! Allah'ı olabildiğince çok anıp hatırlayın.

42) Sabahın ilk saatlerinde ve günün sonunda onu tesbih edin.

43) O [Allah] sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size salat [rahmet] edendir. Melekleri de [size salat eder]. O [Allah], inançlılar konusunda [en başından beri] bir Rahim'di.

44) Onunla [Allah ile] karşılaşacakları gün, selamlaşmaları bir esenlik'tir. Onlar için, çok değerli bir ödül hazırladı.

45-46) Ey Nebi! Gerçekten biz, seni bir şahit, bir müjdeci, bir uyarıcı, Allah'a kendisinin izniyle [çağırın] bir davetçi ve ışık saçan bir aydınlatıcı olarak gönderdik.

47) İnançlıları, kendileri için Allah'tan büyük bir ikram olduğu [bilgisi] ile müjdele.

48) Kafirlerle [gerçeği örtenlere] ve Münafıklara [ikiyüzlülere] gönülden itaat etme, onların eziyetlerini boşver ve Allah'a güvenip dayan (tevekkül et). Bir vekil olarak Allah yetti.

49) Ey inanmış olanlar! İnançlı kadınlarla evlilik yapıp sonra onlara temas etmeden önce onlardan boşandığınız zaman, sizin için onlara [o kadınlara] karşı kendisini sayacağınız hiçbir iddet yoktur. (onların bekleme süresi yoktur). Hemen, onlara boşanma nafakalarını verin ve onları güzel bir şekilde tamamen bırakın.

50) Ey Nebi! Gerçekten biz, mehirlerini verdiği eşlerini; Allah'ın sana geri döndürdüğü¹ [şeylerden] gücünün sahip oldukları [kişileri] ; seninle birlikte göç eden amcanın kızlarıyla, halalarının kızlarıyla, dayının kızlarıyla ve teyzelerinin kızlarıyla [evliliği] sana helal ettik². Bir de, sana herhangi bir darlık [sıkıntı] olmaması için, inançlı herhangi bir kadın, eğer kendi benliğini Nebi'ye bağışlamış ise, Nebi onunla [o kadınla] evlenmeyi istemişse, (diğer) inançlılardan beride sadece sana mahsus olarak³ [helal kıldık⁴]. Onlara [inançlılara], kendi eşleri ve güçlerinin sahip oldukları hakkında Farz [şart] ettiğimiz [şeyleri] bilmiştik. Allah, çok bağışlayandır, bir Rahim'dir.

1: Kelime "övülmüş/güzel bir halde geri dönmek" manasındadır. (müfredat: فياً) bu ifade "kafirlerden, sana döndürdüğü" anlamında olabilir (kurtubi)

2: "Evliliği helal ettik" Tıpkı Nisa 23. Ayette "haram edildi" ifadesinin "evlilik haram edildi" anlamında olması gibi.

3: "Bir de" kısmından itibaren "Eğer, Nebi'ye kendi nefisini bağışlarsa...Nebi onunla evlenmeyi isterse" demesinin sebebi, "bir de" kısmından itibaren olan bölümün peygambere mahsus olduğunu göstermek içindir. (zad'ul mesir)

4: Nebi'ye hitap eden her ayet, doğrudan bütün Müslümanlara hitap etmektedir. Mesela talak 1. Ayette tıpkı bu ayette olduğu gibi "Ey Nebi" şeklinde başladığı halde "boşandığınız zaman" diyerek tüm Müslümanlara yönelik emir vermiştir. Bu da peygambere hitap eden ayetlerin herkese yönelik olduğunun kanıtıdır.

Bundan dolayı Ayetteki bu ifade şöyle anlaşılabilir "Eğer inançlı bir kadın, inançlı bir erkeği ister, o erkek de o kadını isterse, bu ikisi diğer inançlılara değil sadece birbirlerine helal olurlar"

Ayetteki tüm ifadeler evrenseldir. Çünkü sayılan kadınlar sadece peygambere değil, inançlılara da helaldir. Haram edilenler listesinde bu kadınların hiçbiri sayılmadığı için helaldir (Nisa 23). Ayrıca, bu ayette peygambere pozitif bir ayrıcalık yoktur. Peygamber burada sayılan kadınların hiçbiri ile evlilik yapmamıştır (kuzeni Zeynep istisna, ahzab 37. Ayetin konusudur). Ki, bir ayrıcalık olsa bile, sonraki ayetlerde bu sayılan kadınlardan başkasıyla evliliğin yasak olduğunu belirtmesi, peygambere sınır getirdiği için negatif bir ayrıcalıktır. Eğer kur'an'ı peygamber kendisi uydurmuş olsaydı, kendisine negatif bir hüküm yazmazdı. Bu durum, ayetin evrensel olduğuna başka bir açıdan delildir.

Özellikle göç eden akrabalarından bahsetmesi, göç sebebiyle ortada kalan kadınlarla evliliğin daha uygun olduğunu belirtmek içindir.

Akraba evliliğinin tıbben faydalı mı yoksa zararlı mı olduğu konusunda şu makaleyi okuyabilirsiniz:

<https://www.bilimveyaratilisagaci.com/2019/07/148-kuranda-akraba-evlilik-emredilir-mi/>

Olayı Özetlemek gerekirse: akraba evliliğinin zararlı kabul edilmesinin sebebi, sakat doğum vb. riskleri bir kademe artırmasıyla ilgilidir. Hemen hemen her evlilikte, çocuğun sakat doğma riski vardır, akraba evliliği bunu sadece bir kademe yukarı çıkartıyor (normal evliliklerde %2-3 ise, akraba evliliğinde %3-4 oluyor). Olay temelinde akrabalıkla değil; evlenecek bireylerin atadan kalma genetik bir hastalığa sahip olup olmamasıyla alakalıdır. Haliyle aynı soydan gelen kişilerin (akrabaların) evliliği bu riski artırıyor. Ama olay özünde akrabalıkla değil; genetikle alakalıdır. Kaldı ki, akraba evliliği, zararlı genetik değişiminin birikmesini engellemektedir. Akraba evliliğinin yasaklanması, gelecek nesiller için genetik bir problem yaratabilir. (Bkz:

https://www.eurekalert.org/pub_releases/2012-04/nesc-wnm042512.php)

Bu sebepten ötürü, akraba evliliğinin engellenmemiş olmalıdır. Allah en doğrusunu bilir.

51) Onlardan [o kadınlardan] tercih ettiğin kimseyi bırakabilirsin [boşanabilirsin]¹; tercih ettiğin kimseyi [nikahında] sığındırabilirsin [tutabilirsin]. Kaçındığın [evlilikten vazgeçtiğin] kimselerden, kimi[nle evlenmeyi tekrar] ararsan, sana herhangi bir günah/yanlış meyil ediş yoktur. Bunlar, onların [kadınların] gözlerinin serinlemesi [mutlu olmaları], üzülmemeleri ve onların her birine verdiğin [şeylere] razı olmalarına daha yakındır.² Allah, kalplerinizdekileri biliyor. Allah, [en başından beri] bir devamlı bilendi, bir halimdi.

1: Bu ifadeler, "istediğinden boşanabilirsin istediğini [nikahında] tutabilirsin" manasındadır. (zamaşşeri:keşşaf, kurtubi, zad'ul mesir, beydavi) devamındaki

köşeli ayraç içindeki anlamlar, bu anlamlara binaen verildi. Ayet evrenseldir. Evlilikte özgürlük, isteyeninin istediğini seçme hakkı herkese yöneliktir.

2: Peygambere veya bütün Müslümanlara "belirli kişilerle evlilik yapmak zorundasınız" denilmiş olsaydı, bu evliliğe iki taraf da razı olmazdı.

52) [Bu helal edilenlerden] sonraki kadınlar¹ [ile evlilik] ve onlarla (başka) eşlerden [biriyle] değiştirmen² sana helal değildir. İsterse güzellikleri hoşuna gitsin... Ancak, gücünün sahip olduğu kimseler hariç (onlarla evlilik yapabilirsin). Allah, her şeyi gözetleyendir.

1: Helal sayılanlarım haricindeki tüm kadınlarla: Anne, teyze, kardeş vb. Evlilik haramdır. (zad'ul mesir)

2: "Helal kılınan bu kadınların yerine haram kılınan kadınları koymak" veya "Bu kadınları boşayıp, haram kılınan kadınları nikaha almak" manasındadır. (zad'ul mesir, beydavi)

53) Ey inanmış olanlar! Nebi'nin evlerine, vaktini beklemeden ve herhangi bir söz [konuşmak] için sıcak bir ortam beklemeksizin, yemeğe [davet edilip] sizin için izin verilmeden girmeyin; fakat davet olduğunuz zaman girin. Ardından, yediğiniz zaman ayrılın. Gerçekten bu (hareketleriniz), Nebi'ye eziyet ediyordu, o sizden çekiniyordu. Halbuki Allah, Hak'tan [gerçeği ortaya çıkarmaktan] çekinmez. Onlardan [peygamberin eşlerinden] herhangi bir geçimlik [eşya] istediğiniz zaman, onlardan bir set arkasından isteyin. İşte bunlar, sizin kalpleriniz ve onların [peygamberin eşlerinin] kalpleri için daha temizdir.¹ Allah'ın Elçisi'ne eziyet etmeniz ve ondan sonra onun eşleriyle evlilik yapmanız ebedi olarak sizin için [doğru] olmaz. Gerçekten bunlar, Allah'ın katında, [en başından beri] büyüktür. (büyük bir günahtır)

1: Peygamber ve Müslümanlar üzerinden misafirlik adabı anlatılmaktadır. Bu sebeple evrenseldir. Ayet bir nevi "vakit gözetmeden herhangi birinin evine

gitmeyin, söze fazla dalmayın, ev sahibinin eşinden bir şey isteyeceğiniz zaman, bir set (perde) arkasından isteyin ev sahibi hareketlerinizden rahatsız olur, söylemeye çekinir." demektedir.

54) Herhangi bir şeyi açığa çıkarırsanız veya onu saklarsanız, [bilin ki] kesinlikle Allah, [en başından beri] her şeyi bir devamlı bilendi.

55) Onlara [Nebi'nin hanımlarına], babaları, oğulları, kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kendi kadınları, güçlerinin sahip oldukları kişiler hakkında (bir set olmaksızın görüşmelerinde) bir günah/yanlış meyil ediş yoktur. [Ey kadınlar!] Allah'a (karşı gelmekten) sakının. Kesinlikle Allah, [en başından beri] her şeye bir devamlı şahitti.

56) Gerçekten Allah ve melekleri, Nebi'ye salat ediyorlar [rahmet ediyorlar, övgü sunuyorlar]¹. Ey inanmış olanlar! Ona salat edin (onu takip edin)² ve tam bir teslimiyet olarak teslim olun.

1: Fiiller bir takım harfler [harfi cerr] ile kullanıldığı zaman, başka anlamlara gelebilirler. Örneğin "darabe=ضرب" fiili "vurdu" anlamındadır. Ancak "an=عن" harfi cerr'i ile kullanıldığı takdirde kendi "terk etmek" mânâsına gelir. "ragabe=رغب" genişlik anlamında olduğu halde "an=عن" harfi cerr'i ile "yüz çevirmek" anlamına gelir.

Bu Ayette de "salat=صلاة" kelimesi "ale=على" harfi cerr'i ile kullanıldığı için kendi anlamından çıkarak diğer anlamlara gelmiştir.

2: "Salla=صلي" fiili takip etmek manasına da gelir. Örneğin şöyle bir söz nakil edilir:

"سبق النبي صلى الله عليه وسلم و"صلى" أبو بكر"

[Nebi (s.a.v.) öne geçti, Ebu Bekir (onu) takip etti/ardından geldi] (Fattani: mucmeu bihari-I envar: صلا)

Hatta "salla=صلي" fiilinin ismi faili olan "Musalli=المصلي" ise öne geçeni/önde gideni takip etmek anlamına gelir. (Razi: Muhtaru-I siyah: صلا)

Ayet genellikle, peygambere salavat getirme emri (namazda okunan salli-barik duaları) olarak kabul edilmiştir. Fakat ilgili ayet, bu hükmün yanında "peygamberin getirdiği vahyi takip etmek" manasında da olabilir. Bu durumda ayet kısaca şunu söylemektedir: "Peygambere; onun getirdiği vahyi takip edin ve teslimiyet gösterin"

Tabi bu anlam için, Ayetteki "ale=على" harfi cerr'ini zaid saymak gerekir. Tıpkı "e'mene=آمن" fiilinin Kur'an'da sürekli olarak "bi=ب" harfi cerr'inin zaid olarak kullanılması gibi, zaid sayabiliriz.

57) Gerçekten, Allah'a ve Elçisi'ne eziyet edenler [bilsinler ki] Allah, onları dünyada [ilk'te] ve ahirette [son'da] lanetledi [rahmetinden engelledi]. Onlar için, alçaltan bir azap hazırladı.

58) İnançlı erkeklere ve inançlı kadınlara, kendilerinin elde etmedikleri [şeyler] sebebiyle eziyet edenler, bir iftira ve apaçık bir kasıtlı suç yüklenmiştir.

59) Ey Nebi! Eşlerin, kızlarına ve inançlıların kadınlarına söyle de dış örtülerinden [bir kısmını] üzerlerine yaklaştırsınlar [salsınlar]. İşte bu, onların (İffetli olarak) tanınmasına daha yakındır [uygundur]. Böylece eziyete uğramazlar. Allah, [en başından beri] çok bağışlayandı, bir Rahim'di.

60-61) Şehirde kargaşa çıkartan [halkı kışkırtan]¹, kalplerinde bir hastalık bulunan münafıklar [ikiyüzlüler]², şayet (kargaşa çıkarmaya) son vermeyecek olurlarsa, mutlaka ama mutlaka seni onların peşine düşürürüz, sonra onlar onda [şehirde] ancak

lanetlenmiş [rahmetten engellenmiş] olarak pek az seninle komşuluk ederler. Her nerede denk gelinirlerse, yakalanırlar ve iyice katledilirler.³

1: İster eylemle olsun ister sözle olsun, kargaşa çıkarmaktır. (müfredat : رَجَف)

2: Arada bulunan "ve=و" harfleri, zaidir. Yani burada sayılanlar üç ayrı sınıf değildir; hepsi bir sınıfın özelliğidir. (kurtubi) Buradaki savaş emri de, bu üç sığata sahip olan kişilere yöneliktir. Sadece münafık olduğu için herhangi bir insana zarar vermek, kur'an'ın bütünlüğüne aykırıdır. (bkz: İsrâ 33, maide 32, yunus 99, bakara 190-194)

3: Yalan haber yayarak Halkı kışkırtmak ve kargaşa çıkarmak, cinayetden daha tehlikeli bir eylemdir. Çünkü cinayet, sadece bir kişinin hayatına son vermek iken, halkı kışkırtmak, koskoca bir milletin, devletin hayatına son vermek, demektir. Bu sebeple ayette savaş emri verilmiştir.

62) Önceden gelip geçmiş olanlar hakkında, Allah'ın kanunu olarak [böyle yapılır]. Allah'ın kanunu için, hiçbir değıştirme bulamazsın.

63) İnsanlar Saat (kıyamet) hakkında sana soruyorlar, "Onun bilgisi, sadece Allah'ın katındadır." de. Ön göremezsın, Saat'in çok yakın olması beklenir.

64-65) Gerçekten Allah, kafirleri [gerçeğı örtenleri] lanetledi [rahmetinden engelledi] ve onlar için, içinde ebedi olarak kalıcı oldukları bir alev hazırladı. Onlar, hiçbir veli ve yardımcı bulamazlar.

66) Ateşin içinde, yüzlerinin döndürülecekleri gün, "Ne olurdu bize keşke Allah'a gönülden itaat etseydik, Elçiye gönülden itaat etseydik..." derler.

67-68) "RAB'bimiz! Gerçekten biz, beylerimize ve büyüklerimize gönülden itaat ettik, ardından onlar doğru yolu kaybetmimizi sağladılar." dediler. "RAB'bimiz! Onlara azaptan iki kat ver ve onları olabildiğince büyük bir lanet olarak lanetle [rahmetinden engelle]!"

69) Ey inanmış olanlar! Musa'ya eziyet etmiş olanlar gibi olmayın! Allah, onu [Musa'yı] onların dediklerinden beri etti. [Musa] Allah'ın katında¹ itibarlı idi.

1: Bu ifade "Allah'ın itibarlı kulu idi" [وكان عبد الله وحيهاً] manasında da okunmuştur. (Beydavi, zamahşeri:keşşaf)

70-71) Ey inanmış olanlar! Allah'a (karşı gelmekten) sakının ve sedid [gerçek-adil] bir söz söyleyin de [Allah] eylemlerinizi düzeltsin ve sizin için cezayı gerektiren işlerinizi bağışlasın. Kim, Allah'a ve Elçisi'ne gönülden itaat ediyorsa, büyük bir kurtuluş olarak kurtulmuştur.

72-73) Gerçekten biz emaneti¹ göklere, yere ve dağlara sunduk, onlar onu [emaneti] yüklenmeye şiddetle karşı çıktılar ve ondan ürperdiler. Allah'ın, münafık [ikiyüzlü] erkeklere, münafık [ikiyüzlü] kadınlara, müşrik [Allah'a ortak koşan] erkeklere ve müşrik [Allah'a ortak koşan] kadınlara azap etmesi; İnançlı erkeklerin ve inanca kadınlara tevbesini kabul etmesi için insan onu [o emaneti] yükledi. Gerçekten o, [en başından beri] çok zalimdi, çok cahildi. Allah [en başından beri] çok bağışlayandı, bir Rahim'di.

1: Farzlar, akıl, Tevhid, adalet, anlayış vb. şekillerde yorumlanmıştır. (müfredat : امن, kurtubi, zad'ul mesir, beydavi)

SEBE (34)

- 1) Övgü, göklerde ve yerde bulunanlar sadece kendisine ait olan Allah içindir. Övgü ahirette [son'da] sadece onun içindir. Hemde o hakimdir /hikmetlidir, devamlı haberdardır.
- 2) O, yerin içine gireni ve ondan çıkanı; gökten ineni ve ona yükselerek gideni biliyor. O Rahim'dir, çok bağışlayandır.
- 3) Gerçeği örtmüş olanlar "Saat (kıyamet) bize gelmez" dediler. "Aksine! görünmeyenin bileni olan RAB'bime yemin ederim ki, [saat] size mutlaka ama mutlaka gelecektir. Göklerde ve yerde, bir zerre ağırlığı ondan [Allah'tan] uzak kalmaz. Bundan daha küçüğü ve daha büyüğü ancak apaçık bir kitaptadır." de.
- 4) "İnanmış ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş olanlara karşılığını vermesi için [saat mutlaka gelecektir]. Kendileri için bir bağışlanma ve değerli bir rızık olanlar, işte onlardır."
- 5) Ayetlerimiz hakkında, aciz bırakıcılar olarak (ayetleri geçersiz kılmaya) çalışmış olanlara [gelince] işte onlara kirlilikten olan, can yakıcı bir azap vardır.
- 6) Kendilerine bilgi verilmiş olanlar RAB'binden sana indirilmiş [şeylerin], 'Hakkın [gerçeğin]' ta kendisi olduğunu ve devamlı üstün olanın, övgüye layık olanın doğru yoluna yumuşakça ilettiğini görüyorlar.¹

1: "Kendilerine bilgi verilmiş olanlar" yani bulunduğu alanda bilgi sahibi olan herkes kur'an'da yazarların gerçek olduğunu görür. Örneğin kozmolojiyi bilen birisi, kur'an'ın kozmoloji ile ilgili ayetlerinin gerçekle uyumlu olduğunu görebilir. Biyolojiyi bilen birisi, kur'an'daki biyoloji ile ilgili ayetlerin gerçekle uyumlu olduğunu görebilir. Bu tarz ayetlere örnek olarak şu ayetlere bakabilirsiniz: evrenin tekillikten gelmesi (Enbiya 30), Güneş ve Ay'ın yörüngelerinin doğru tarif

edilmesi (yasin 38-40, şems 1-2) evrenin genişlemesi (zariyat 47) gezegenlerin veya atmosferin oluşumu (fussilet 9-12, Naziat 29-32) insanın anne rahminde oluşum sırası doğru anlatım (müminun 14) Ay'ın kendi ışığı olmayıp güneşten aldığı ışığı yansıtması (yunus 5) dünyanın veya kıtaların hareketi (Neml 88, Naziat 32) canlılığın suda başlaması (Nur 45).

7-8) Gerçeği örtmüş olanlar "tamamen parçalanıp toz olduğunuz zaman, mutlaka sizin yeni bir yaratılış içinde [olacağınızı] size haber veren bir kişiyi size gösterelim mi?" dediler. "Allah'ın üzerinden bir yalan mı uydurdu?¹ Yoksa kendisinde bir cinnet [delilik] mi var?" Hayır! Ahirete [son hayata] inanmayanlar azabın ve en uzak kayboluşun içindedir.

1: Bu ifadede soru hemzesi (إ) hazf edilmiştir. (kurtubi)

9) Onlar gökten ve yerden [tüm evrenden] önlerinde bulunanları ve arkalarında bulunanları hiç görmüyorlar mı? Tercih etsek, onları yer[in dibin]e geçiririz veya gökten onların üzerine yumuşak parçalar düşürürüz. Samimi bir şekilde yönelen her bir kul için, gerçekten bunlarda mutlaka bir ayet [kanıt] vardır.

10-11) Elbetteki, Davud'a bizden bir ikram verdik. "Ey dağlar! Onunla beraber dönüp dolaşip-sabah akşam tenzih edin¹ ve [siz de öyle] ey kuşlar!" [dedik]. Bir de "Tam [zırhlar]² yap, dizmede² ölçüle. Düzgün-iyi eylemlerde bulunun. Gerçekten ben, eylemlerinizi bir devamlı görendir." diye demiri, onun için [Davut için] yumuşattık.

1: (İbni kuteybe: garibu-l kur'an, zad'ul mesir)

2: "Sebigatin=سایغات" kelimesi bir şeyin "tamam" olması anlamındadır. (İbni faris:Mekayısı-l lugat : (سبغ) genellikle kastın Zırhlar olduğu düşünülmüştür. (Beydavi) kasıt edilen eğer Zırh ise, bu Zırh yüksek ihtimalle pullu Zırh olarak bilinen "lorica squemata" denilen Zırh türü olmalıdır. Bu Zırh türü ilk defa

asurlularda görünmektedir. (bkz: DİA, VII, 3, Robinson, s. 1-2 | İslam ansiklopedisi)

İlgili ayette de "serd=سرد" kelimesinin kullanılması bu Zırh türüne işaret ediyor. Çünkü bu kelime sözlükte birbiri ardınca gelen birbirine uyumlu halde olan şeyler için kullanılır (İbni faris Mekayisi-I lugat: سرد) tıpkı dokuma gibi. Hatta haram aylarda birbiri ardınca gelen aylara "serd" denilmesi de bu yüzdendir. Anlaşılan Davut peygamber pullu tarzda veya plaka tarzında zırhlar yapmaktadır.

Lane'in sözlüğünde vermiş olduğu "Coats of chainmail (zincir Zırh)" anlamı sebebiyle bazıları kuranın tarihsel bir hata yapmış olduğunu, çünkü Davut peygamberin zamanında bu zırhın olmadığını iddia etmektedirler. Ancak Ayetteki kullanılan kelimelerin zincirli Zırh ile alakası yoktur. Pullu veya plaka Zırhları kastetmektedir. Bu Zırh türleri Asurlular döneminde (M. Ö. 2025-612) görülmektedir ve Davut peygamber de M. Ö. 1000'li yıllarda yaşamıştır. Doğal olarak Davut peygamberin zamanında bu tip zırhlar bulunuyordu.

12) Kendisinin sabah gidişi bir ay(lık mesafe) ve gün arası dönüşü bir ay(lık mesafe) olan rüzgarı Süleyman'a [boyun eğdirdik]. Kendisi için, erimiş bakır gözü [pınarı] akıttık. RAB'binin izniyle, cin[türün]den, onun önünde çalışan kimseler vardı. Onlardan [cinlerden] kim, emrimizden saparsa ona alevin azabından tattırırdık.

13) Onlar, [Süleyman] için onun tercih ettiği mihraplardan [tapınağın ön taraflarından], temsili heykellerden, havuzlar gibi çanaklardan ve sabit kazanlardan yaparlardı. "Bir teşekkür olarak çalışın Davud'un ailesi! ! Kullarımdan çokça teşekkür edenler pek azdır."

14) Ölümü, ona (Süleyman'a) karşı tamamladığımızda [hayatına son verdiğimizde] onun ölümünü ancak, onun değneğini yiyen bir yer kıyıdananı (dabbetu-l arz) gösterdi. [Süleyman] ses getirir bir şekilde¹ düşünce Cin[lerin şu hali] anlaşıldı: Şayet gayb'ı [görünmeyeni] biliyor olsalardı, (o) alçaltan azabın içinde kalmazlardı.

1: (Müfredat: خر)

15) Elbette Sebe için, yurtlarında mutlaka bir ayet yani sağdan ve soldan iki cennet [bahçe] vardı. "RAB'binizin rızkından yiyin ve ona şükredin! [Bu] temiz bir beldedir. [O] çok bağışlayan bir RAB'dir."

16) Derken vazgeçtiler. Ardından, onların üzerine 'Arim selini' gönderdik. Onlara iki cennetlerini [bahçelerini], 'dikensiz ağaç yiyeceğine, kökü sabit ağaca ve yararsız bir ağaçtan pek az bir şeye sahip' iki cennetle [bahçeyle] değiştirdik.

17) İşte, gerçeği örtmeleri [nankörlük etmeleri] sebebiyle onları bunun gibi cezalandırdık. Nankörlerden başkasını mı cezalandırırız?

18) Onlarla, kendisini bereketlendirdiğimiz kentlerin arasında, açıkta görünen bir takım kentler meydana getirdik. Onların içinde, gezip dolaşma [imkanı] belirledik. "Onların içinde, gecede ve güvenli günlerde gezip dolaşın."

19) Ardından "RAB'bimiz! Seferlerimizin arasını uzaklaştı." dediler ve kendi canlarına zulüm ettiler. Derken, onları sözler [efsaneler] yaptık ve onları tamamen parçalanmış toz haline getirdik. Gerçekten, işte bunlarda, çokça sabreden ve çokça teşekkür eden herkes için mutlaka (arkeolojik) ayetler [kanıtlar] vardır.

20) Elbetteki, iblis onlara olan düşüncesini doğruladı. İnançlılardan bir grup dışında, (hepsi) ona [iblis'e] uydu.

21) Halbuki onun [şeytanın] onlara karşı [en başından beri] hiçbir yetkisi-kuvveti yoktu. Ancak ahirete [son hayata] inanan kimseyi ondan [son hayattan] yana bir şek-şüphe içinde bulunan kimseden [ayırtlayıp] bilmemiz için [böyle oldu]. RAB'bin her şeyi devamlı kayıt edendir

22) "Allah'tan beride iddia ettiklerinize dua edin." de. Göklerde ve yerde, bir zerre ağırlığına sahip değiller. Onlar için, o ikisinde [Göklerde ve yerde] hiçbir ortaklık yoktur. Ona [Allah'a] onlardan herhangi bir destekçi yoktur.

23) Onun katında şefaathayda vermez, ancak kendisine izin vermiş olduğu kimse hariç. Sonunda kalplerinden endişe gidince¹ "RAB'biniz ne dedi?" dediler. "Hakkı [gerçeği]" dediler. O en yücedir, en büyüktür.

1: "Fuzzia=فزع" ifadesi "furia=فرع" yani "bomboş oldu" anlamında da okunmuştur. (zad'ul mesir)

24) "Göklerden ve yerden [tüm evrenden] sizi rızıklandıran kim?" de. "Allah'tır. O halde, gerçekten biz veya siz, [iki taraftan birisi] mutlaka bir rehber üzerindedir veya apaçık bir kayboluşun içindedir." de.

25) "Siz, bizim suçumuzdan sorgulanmazsınız; biz, sizin eylemlerinizden sorgulanmayız." de.

26) "RAB'bimiz aramızı toplar, sonra hak ile açar [hüküm eder]. O çokça açandır [hükmedendir], devamlı bilendir." de.

27) "Ona [Allah'a] ortak kattıklarınızı bana gösterin." de. Asla! Aksine o, devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

28) Seni, ancak insanlar için bir [günahlardan] önleyen¹, müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bilmiyor.

1: "Ke'ffet=كافة" kelimesi "günahlardan önleyen" anlamındadır. (müfredat : كف) bu kelimenin "genel mesajla, bütün olarak, insanların hepsine" anlamında olması da mümkündür (Beydavi, kurtubi)

29) "Bu tehdit ne zamandır? Eğer dürüst idiyse (söyleyin)!" diyorlar.

30) "Size, kendisini bir saat ertelemeyi ve öne almayı isteyemeceğiniz bir günün söz verilmiş zamanı vardır" de.

31) Gerçeği örtmüş olanlar "Bu kur'an'a ve onun [kur'an'ın] önündekilerine asla inanmayacağız!" dediler. Zalimleri RAB'lerinin katında bekletilmişken görseydin... Birbirlerine cevap verirler/atışırılar. Zayıf bırakılmış planlar, büyüklük taslamış olanlara "Siz olmasaydınız mutlaka inançlı olurduk!" derler.

32) Büyüklük taslamış olanlar, zayıf bırakılmış olanlara "Size gelmesinden sonra biz mi sizi (o) rehber'den çevirdik? Hayır! Siz, suçluydunuz!" dediler.

33) Zayıf bırakılmış olanlar büyüklük taslamış olanlara "Hayır! Allah'ı göz ardı etmemiz ve ona denkler[Tanrılar] kabul etmemiz [için] gecenin ve gündüzün tuzağını o vakit bize siz emir ediyordunuz!" dediler. Azabı gördükleri zaman, pişmanlığı gizlediler. Gerçeği örtmüş olanların boyunlarının içinde kelepçeler meydana getirdik. Bulunmakta oldukları eylemlerden başkasıyla mı cezalandırılırlar?

34) Herhangi bir kentin içine, bir uyarıcı[cinsin]den ne gönderdiysek zengin şımarıkları ancak "gerçekten biz, kendisiyle gönderildiğiniz [vahye] karşı Kafiriz [görmezden gelenleriz]" dediler.

35) "Biz, sizden mallar ve çocuklar bakımından daha fazlayız. Hâlbuki biz, azap edilmiş değiliz." dediler.

36) "Rızkı, tercih ettiği kimseye gerçekten RAB'bim açıyor [arttırıyor] ve ölçülüyor; fakat insanların çoğu bilmiyor." de.

37) Mallarınız ve çocuklarınız, rütbe bakımından sizi katımıza yaklaştıran (herhangi bir şey) değildir. Ancak, inanmış ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş kimseler hariç¹. İşte

onlar, yüksek odaların içinde güvende iken, kendilerine eylemleri sebebiyle, katmerli olan karşılık vardır.

1: Mallarını Allah yolunda harcadığı ve çocuklarını Allah yolunda yetiştirdiği için fayda eder.

38) Ayetlerimiz hakkında, aciz bırakıcılar olarak (ayetlerimizi geçersiz kılmaya) gayret etmiş olanlara [gelince], işte onlar, azabın içinde hazır edilmişlerdir.

39) "Rızkı, kullarından tercih ettiği kimseye gerçekten RAB'bim açıyor [arttırıyor] ve ona [tercih ettiğine] ölçülüyor. Herhangi bir şeyden ne harcama (infak) yaptıysanız o, onun yerine geçirir. Hemde o, rızık verenlerin en iyisidir (hayırlısıdır)." de.

40) Onları topluca bir araya getireceği günü [an!] sonra, meleklerle "Bunlar mı size kulluk etmekteydi?" der.

41) [Melekler] "Ne münasebet! sen onlardan beride bizim velimizsin. Hayır! Onlar, Cine kulluk etmekteydiler. Onların çoğunluğu, onlara inançlıdır." dediler.

42) Artık, bugün birbirinizi için herhangi faydaya veya zarara sahiplenemezsiniz. Zulüm etmiş olanlara "kendisini yalanlamakta olduğunuz ateşin azabını tadın!" deriz.

43) Ayetlerimiz, kendilerine açıkça okunup teşvik edildiği zaman "Bu, sizi atalarınızın kulluk etmekte oldukları [şeylerden] şiddetle geri çevirmeyi isteyen bir kişiden başkası değildir." dediler. "Bu, uydurulmuş bir iftiradan başkası değildir." dediler. Gerçeği örtmüş olanlar, [Hak] kendilerine geldiğinde, Hak [gerçek] için "Bu, apaçık bir sihirden [etkilemeden] başkası değildir." dediler.

44) Kendilerine, kendisiyle ders yapacakları kitaplar göndermemiştik. Senden önce, kendilerine hiçbir uyarıcı göndermedik.

45) Onlardan öncekiler de yalanladı, onlara verdiğimizde onda birine (bile) ulaşamadılar. Ardından, Elçilerimi yalanladılar. O halde benim tanımamak nasıl olmuş?

46) "Size, sadece bir tek öğüt veriyorum [o da] Allah için, ikişer ikişer ve teker teker kalkmanız sonra [şunu] kavramaya çalışmanızdır: dostunuzda hiçbir cinnet-delilik yoktur. O, ancak şiddetli bir azabın önünde sizin için bir uyarıcıdır." de.

47) "Ben, sizden ne ödül istediysem¹, o [ödül] sizin içindir. Benim ödülümü [vermek] ancak, Allah'a [düşer]. O, her şeye bir devamlı şahittir." de.

1: Furkan 57. ve şura 23. Ayete bakınız.

48) "RAB'bim Hak ile (vahyi dilediğine) fırlatıyor... [O], gayb'lerin [görünmeyenlerin] çokça bilenidir" de.

49) "Hak [gerçek] geldi; batıl [yalan] (herhangi bir şeyi) başlatamaz ve iade edemez." de.

50) "Eğer, yolu kaybettiysem, sadece kendi canıma karşı kaybederim; eğer yolu bulursam, [o] sadece RAB'bimin bana vahiy ettiği [şeyler] sebebiyledir. Gerçekten o devamlı işitendir, çok yakındır" de.

51) Endişelendikleri o vakit onları görseydin... Artık kaçış yoktur, yakın bir yerden yakalandılar.

52-53) "Ona inandık" dediler. Çok uzak bir yerden [inancı] elde etmek kendileri için nasıl (mümkün) olur ki? Halbuki daha önceden onun [Hak olduğu gerçeğini] örtüp göz ardı etmişlerdi. Çok uzak bir yerden gayb'ı [bilinmeyi] atıp tutuyorlardı.

54) Kendileriyle, kendilerinin çokça arzu ettikleri [şeylerin] arasına girdi. Tıpkı, önceden kendilerinin eşyalarına yapıldığı gibi. Gerçekten onlar, şüphe veren bir şek-şüphe içindeydiler.

FATIR (35)

1) Övgü, göklerin ve yerin başlatıcısı/ayıranı¹; meleklerin, ikişer üçer dörder kanat sahibi Elçiler olarak yapıcısı olan Allah içindir. Yaratılıştta, tercih ettiğini artırıyor. Gerçekten Allah, her şeye imkanı olandır.

1: Enam 14. ayetin dipnotuna bakınız.

2) Allah, insanlara kendi rahmetinden ne açtıysa, onu [rahmetten geleni] tutan [engelleyen] yoktur. [Allah] neyi tuttuysa, onu ondan sonra gönderecek yoktur. O devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

3) Ey insanlar! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayıp anın! Allah'ın haricinde, sizi gökten ve yerden rızıklandıran, herhangi bir yaratıcı mı var? Ondan başka hiçbir Tanrı yoktur. O halde, nasıl oluyor da [gerçeklerden yalanlara] ters döndürölüyorsunuz?

4) Eğer seni yalanladılarsa, [bil ki] senden önceki Elçiler de yalanlanmıştı. İşler, sadece Allah'a döndürölür.

5) Ey insanlar! Doğrusu, Allah'ın verdiği sözü bir gerçektir. O halde dünya hayatı [ilk hayatı] sakın sizi aldatmasın. Çokça aldatan, sakın sizi Allah ile aldatmasın.

6) Gerçekten, şeytan sizin için bir düşmandır. O halde onu [şeytanı] bir düşman edinin. O [şeytan], taraftarlarını sadece alevin dostlarından olsunlar diye çağırır.

7) Gerçeği örtmüş olanlara [gelince] kendileri için şiddetli bir azap vardır; inanmış ve düzgün-iyi eylemde bulunmuş olanlara [gelince] onlar için bir bağışlanma ve büyük bir ödül vardır.

8) Artık, eyleminin çirkini [kötüsü] kendisine süslenmiş, böylece onu güzel olarak görmüş kimse [Allah'ın yol gösterdiği kimse gibi]¹ midir? Kesinlikle Allah, tercih eden

kimseye [yolu] kaybettiriyor; tercih eden² kimseye yol gösteriyor. Artık, canın onlara karşı hasretlere gitmesin (üzülme!). Gerçekten Allah, onların tasarladıklarını bir devamlı bilendir.

1: Yazıldığı şekilde cevap cümlesi olan (كمن هداه الله؟) cümlesi atılmıştır. [hazf edilmiştir]. (zad'ul mesir) çünkü devamında geçen "...tercih eden kimseye [yolu] kaybettiriyor..." cümlesi buna işaret ediyor.

2: "Men yeşeu=من يشاء" ifadesi mebnidir. "yeşeu=يشاء" fiilinin faili "men=من" de olabilir "Allah=الله" da olabilir. Genellikle faili Allah kabul edildiği için "Tercih ettiğini (dilediğini) saptırır" şeklinde meal edilmiştir. Ancak kur'an bütünlüğü açısından faili "men=من" kabul edilmelidir. Çeviride yazıldığı gibi.

9) Allah, rüzgarı gönderip, bulutu toz edip kaldırandır. Ardından, onu ölü bir beldeye sevk ederiz, böylece yere[dünyaya], kendi ölümünün ardından onunla hayat veririz. Yayılma [yeniden hayat bulma] bunun gibidir.

10) Kim, izzeti istemekteyse [bilsin ki] izzet, tamamen sadece Allah'a aittir. Temiz kelime, sadece ona [onun emrine] tırmanır ve düzgün-iyi eylem ona yükselir. Kötülükleri planlayanlara [gelince] kendileri için şiddetli bir azap vardır. İşte onların planı, yok olur.

11) Allah, sizi bir topraktan, sonra bir damladan(zigottan)¹ yarattı, sonra sizi eşler/sınıflar yaptı. Bir dişi[cinsin]den ne varsa ancak onun bilgisiyle taşır (hamile kalır) ve bırakır (doğurur). Bir kitapta olanın dışında hiçbir ömür verilmişe ömür verilmez ve onun ömründen eksilmez. Gerçekten, işte bunlar Allah'a göre çok kolaydır.

1: Nahl 4. Ayetin dipnotuna bakınız.

12) İki geniş su yeri eşit olmaz. Bu, soğuktur, çok tatlıdır¹, içimi [boğazdan] kolay geçer; şu tadı değiştirilmiştir, sıcaktır. Her birinden, taze et yiyorsunuz; kendisini giydiğiniz

güzellik eşyası çıkarmaya çalışıyorsunuz. Onun ikramından aramanız için, gemileri onun (suyun) içinde yarıp giderken görürsün. Teşekkür etmeniz beklenir.

1: Kelime anlamlarına kaynak için Furkan 53. Ayetin dipnotuna bakınız. Engel ile kastedilen Haloklin tabakası olabilir. Bu tabaka, Akdeniz suları ile Karadeniz suları arasında bir bariyer görevi görmektedir. (Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi Dergisi, : link: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/214262>)

Körfez akışı da olabilir. "Akıntı'nın Meksika Körfezi'ndeki hızı 3,5 knot (6,5 km/saat) olarak ölçülmüştür. Buradaki debisi 30 milyon metreküptür ki Missisipi Nehri'nin birkaçyüz katıdır. Hatteras Burnu'nda hızı 1 knot'a kadar düşer. Kıta sahanlığından akan akıntının sıcaklığı Kıtanın sahilinden akan soğuk güney akıntısıyla 'Soğuk Duvar' adı verilen yapıyı oluşturur. Burada akıntının derin mavi suları diğer sulardan rahatlıkla ayırt edilebilir" (Wikipedia: gulf stream) dikkat edilirse, Ayetteki "azb=عذب" kelimesinin 'soğuk' anlamında da olduğunu belirtmiştik. (müfredat : عذب)

Bir açıklamaya göre: Türk amirali Seydi Ali Reis, "Meratü'l-Memalik" adlı eserinde (16. yüzyıl), İran Körfezi'nde, denizin acı sularının altında tatlı su kaynaklarının bulunduğunu ve donanması için bunlardan faydalandığını yazar. Amerikan Petrol Şirketi de içme suyu için Zahran yakınında kuyular kazmadan önce İran Körfezi'ndeki aynı kaynaklardan su almıştı. Bahreyn yakınında da, deniz yatağında halkın son zamanlara kadar su aldığı tatlı su kaynakları vardı. (mevdudi)

13) Geceyi, gündüzün içine geçiriyor; gündüzü, Gecenin içine geçiriyor; Güneşi ve Ay'ı hizmete sundu. her biri, isimlendirilmiş bir süre sonuna akıp gidiyor. İşte o, mülk [yönetim] kendisine ait olan RAB'biniz Allah'tır. Ondandır da dua ettiğiniz kimseler, önemsiz bir şeyi (bile) sahiplenemezler.

14) Onlara dua etseniz, duanızı işitmezler. İşitseler, size cevap vermeyi dileyemezler. Kıyamet gününde, sizin şirkinizi [ortak saymanızı] göz ardı ederler. Devamlı haberdar olanın örneğinde [haberdarın haber vermesi gibi] sana (kimse) haber vermez.

15) Ey insanlar! Siz, Allah'a fakirsiniz [muhtaçsınız]. Halbuki Allah zengindir, övgüye layık olandır.

16) Tercih etse, sizi giderir ve yeni bir yaratılış getirir.

17) İşte bu, Allah'a göre aziz [zor] değildir.

18) Herhangi bir yüklenici, başkasının yükünü (günahını) yüklenmez. (yükü) ağırlaştırılan [biri], kendi taşıdığını (taşımaya) davet etse -yakınlık sahibi (akraba) olsa bile- ondan [o taşınandan] hiçbir şey taşınmaz. Sen sadece 'Gayb'da [yalnızken] RAB'lerine saygılı olanları' uyarırsın. Onlar namazı sürekli olarak gereğince kıldılar. Kim arındıysa [bilsin ki] sadece kendi canı için arınır. Dönüş, sadece Allah'ın emrinedir.

19-21) Kör ve gören eşit olmaz. Karanlıklar ve aydınlık; gölge ve sıcaklık da [eşit olmaz].

22) Canlılar ve ölümler eşit olmazlar. Gerçekten Allah, tercih eden kimseye işittirir. Sen, kabirlerdeki kimselere işittirici değilsin.

23) Sen, ancak bir uyarıcısın.

24) Gerçekten biz, seni bir müjdecî ve bir uyarıcı olarak Hak ile gönderdik. Hiçbir toplum yoktur ki içinde bir uyarıcı gelip geçmiş olmasın.

25) Eğer seni yalanlıyorsa, [şunu bil ki] onlardan öncekiler de yalanladı. Elçileri kendilerine açık kanıtlarla, kutsal metinlerle ve aydınlatıcı kitapla geldi.

26) Sonra, Gerçeği örtmüş olanları yakaladım. Artık, beni tanımamak nasıl oldu?

27) Allah'ın, gökten bir su indirdiğini hiç görmedin mi? Onunla [o suyla] renkleri farklı olan ürünler çıkardık. Dağlardan renkleri çeşitli beyaz, kırmızı ve karga siyahı düzgün yollar vardır.

28) İnsanlardan, kımıldananlardan ve sağmal hayvanlardan, renkleri [çeşitliliği] farklı olanlar vardır. İşte bunun gibi... Kullarından, sadece bilginler Allah'a saygı duyar. Gerçekten Allah devamlı üstündür, çok bağışlayandır.

29-30) Gerçekten, Allah'ın kitabını okuyup teşvik eden, namazı sürekli olarak gereğince kılan, kendilerine rızık ettiğimizden gizlice ve açıkça harcama (infak) yapanlar, [Allah'ın] onlara ödülleri tamamen vermesi ve onları kendi ikramından artırması için asla yok olmayacak bir ticareti beklerler. Gerçekten o, çok bağışlayandır, teşekkürü çokça karşılık verendir.

31) Kitaptan sana vahyettiklerimiz, önündekiler için doğrulayan olarak Hakkın [gerçeğin] ta kendisidir. Gerçekten Allah, kullarından mutlaka devamlı haberdardır, devamlı görmektedir.

32-33) Sonra kitabı, kullarımızdan özel olarak seçtiklerimize miras yaptık. Artık, onlardan [bazıları] kendi benliğine zalimdir; onlardan [bazıları] iktisat edendir [orta yoldadır]; onlardan [bazıları] Allah'ın izniyle iyi (hayırlı) işlerde öne geçen'dir. İşte bu, büyük ikramın yani' içine girecekleri, içinde altından bileziklerden ve inciden süslenip güzelleşecekleri Adn cennetlerinin ta kendisidir. Onun içinde elbiseleri bir ipektir.

1: "Adn cennetleri" [جنات عدن] ifadesi, önceki ayette geçen "büyük ikram" [الفضل الكبير] ifadesinden bedeldir. (zamaşşeri:keşşaf)

34-35) "Övgü, üzüntüyü bizden gidermiş olan Allah'a aittir. Gerçekten, RAB'bimiz mutlaka çok bağışlayandır, teşekkürü çokça karşılık verendir. O ki, kendi ikramından

olan yerleşme yurduna bizi kondurdu. Onda bize herhangi bir zorluk temas etmez, onda bize herhangi bir bıkkınlık da temas etmez." dediler.

36) Gerçeği örtmüş olanlara [gelince] onlar için cehennemın ateşı vardır. Onlara karşı (ölüme) karar verilmez ki ölsünler. Onun [ateşin] azabından [hiçbir şey] onlardan yana hafifletilmez. İşte, her nanköre bunun gibi karşılık veririz.

37) Onlar "RAB'bimiz! Bizi çıkart ki bulunmuş olduğumuz eylemlerimizin haricinde bir düzgün-iyi eylemde bulunalım" [diye] çığlık atar bir haldedir. Size, düşünüp öğüt alan kimsenin, içinde düşünüp öğüt alacağı kadar ömür vermedik mi? Size bir uyarıcı geldi. O halde tadın! Artık, zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.

38) Gerçekten Allah, göklerin ve yerin [tüm evrenin] gayb'ının [gizliliğinin] bilendir. Gerçekten o, göğüslerin sahibini bilendir.

39) Sizi, yerde [dünyada] halifeler yapan o'dur. Artık kim, küfr ederse [gerçeği örtüp nankörlük ederse], küfrü [gerçeği örtüp, nankörlük etmesi] kendi aleyhinedir. Kafirlerin [gerçeği örtenlerin] küfrü [gerçeği örtmesi] RAB'lerinin katında [kendilerini] ancak kin-düşmanlık bakımından artırır. Kafirlerin [gerçeği örtenlerin] küfrü [gerçeği örtüp nankörlük etmeleri, kendilerini] ancak kaybediş bakımından artırır.

40) "Allah'tan beride dua ettiğınız ortaklarınızı gördünüz mü? Yerden neyi yarattıklarını bana gösterin!" de. Yoksa, onların göklerde bir ortaklığı mı var? Yoksa, onlara bir kitap verdik de onlar ondan bir açık kanıt üzerinde midirler? Aksine! Zalimler, birbirlerine ancak bir aldatma vaat ediyorlar [söz veriyorlar].

41) Gerçekten Allah, gökleri ve yeri [tüm evreni] bozulur diye tutuyor.¹ Gerçek şu ki, eğer o ikisi bozursa ondan sonra hiçbir kimse o ikisini tutamaz. Gerçekten o, [en başından beri] bir halim'di, çok bağışlayandı.

1: Karanlık enerji, evrenin çekim hızını artıran bir enerjidir. (TÜBİTAK) bu enerji olmasaydı, evren çekim gücü yüzünden içine çöker ve evrenin içindeki her şey bozulurdu.

42) Yeminlerinin tüm gücü [ile] 'Şayet, kendilerine bir uyarıcı gelirse, toplulukların herhangi birinden mutlaka ama mutlaka daha çok hidayette [doğru yol üzerinde] olacaklarına' [dair] Allah'a ant içtiler. Ardından, kendilerine bir uyarıcı gelince, onları ancak nefret bakımından artırdı.

43) Yeryüzünde büyüklük taslama bir ve kötü planlama/tuzak bakımından [onları artırdı]. Kötü tuzak, ancak kendi ehlini(sahibini) kuşatır. Artık, onlar ancak öncülerin-öncekilerin sünnetinin [kanunun] (kendilerinin başına gelmesini) mi bekliyor? O halde Allah'ın sünneti [kanunu] için hiçbir değiştirme bulamazsın. O halde, Allah'ın sünneti [kanunu] için hiçbir farklılaştırma bulamazsın.

44) Yerde [yeryüzünde] hiç gezip de kendilerinden öncekilerin sonucunun nasıl olduğuna hiç bakıp düşünmediler mi? Onlar, kuvvet bakımından kendilerinden daha şiddetliydi. Allah, [en başından beri] Göklerde ve yerde (evrende) kendisini aciz bırakacak hiçbir şey olmayandı. Gerçekten o [en başından beri] devamlı bilendi, imkanı olandı.

45) Allah, İnsanları elde ettikleri sebebiyle yakalıyor olsaydı, onun [dünyanın] sırtında [üstünde] hiçbir kımıldanan bırakmazdı; fakat, onları isimlendirilmiş [belirlenmiş] bir süre sonuna kadar erteliyor. Süre sonları geldiği zaman ise [bilin ki] kesinlikle Allah,[en başından beri] kullarını görendi.

YASİN (36)

1) Ya, Sin.¹

1: "Ya, Sin" sadece iki harftir. Bazılarının iddia ettiği gibi "Ey Sin!" anlamında değildir. Eğer öyle olsaydı (يا سين) şeklinde yazılırdı.

2-5) Devamlı üstün (aziz) olanın, rahim olanın kısım kısım olarak indirdiği¹ Hikmetli kur'an'a delildir ki² kesinlikle sen gerçekten sapasağlam bir doğru yolun üzerinde gönderilmişlersensin.

1: 5. Ayette geçen "tenzilE=تنزيل" ifadesi mutlak mastardır. Cümle (نزل تنزيل) takdirindedir. (Müşkül i'rab-ul kur'an) aynı ifade "tenzil=تنزيل" şeklinde de okunmuştur. Bu durumda 2. ayetteki "Kur'an" sözünden bedel olur. (zamaşşeri:keşşaf) çeviri bu durumda "kur'an'a, yani aziz [ve] rahim olanın [kısım kısım] indirilişine yemin olsun ki" şeklinde olur.

2: "Yemin" delil anlamında kullanılır. Bunun en açık delili fecr 5. ayettir.

6) Herhangi bir milleti tıpkı atalarının uyarılması gibi¹ uyarman için [gönderilmişlersensin]. Çünkü² onlar bihaberdir.

1: "Ma=ما" olumsuzluk manasında [yani ma-en Nafiye] da olabilir, "kema=كما" yani "Tıpkı....gibi" manasında da olabilir. (zad'ul mesir, kurtubi, beydavi) çeviri ikinci anlama göre yapıldı. Her iki anlam da özünde farklı değildir. Birinci anlama göre, "yakın zamanki ataları uyarılmamış." manasında olur. İkinci anlama göre de daha önceki ataları kastedilmiştir. (Fahredden Razi)

2: Çeviride verilen anlam doğrultusunda buradaki "fe=ف" harfi "çünkü" anlamındadır. Tıpkı "Seni falanca kişiyi uyarman için gönderdim. Çünkü o bihaberdir" [أرسلتك إلي فلان لتنذره فانه/فهو غافل] (zamaşşeri) ifadesinde olduğu gibi..

Diğer anlama göre çeviri şu şekilde olurdu: "Ataları uyarılmamış böylece de bihaber olan bir milleti uyarman için [seni gönderdik]."

7) (O) Söz, onların çoğunluğuna Hak oldu [kesinleşti]. Çünkü onlar inanmıyor.

8) Gerçekten biz, onların boyunlarında kelepçeler meydana getirdik, artık o [kelepçeler] çenelerine kadardır. Artık, onlar başları havadadır.

9) Onların önlerinden bir set çektik ve arkalarından bir set çektik. Ardından onları bürüdü, artık bakmıyorlar.

10) Onlara uyardın mı yoksa uyarmadın mı? (fark etmez) onlara göre eşittir, İnanmıyorlar.

11) Sadece, hatırlatmaya (zikre) uyan ve Gayb'da [yalnızken] Rahman'a saygılı olan kimseleri uyarırsın. Artık, onu [öyle kimseleri] bir bağışlanma ve büyük bir ödülle müjdele.

12) Gerçekten biz, evet biz! Ölümlere hayat veriyoruz, onların önden hazırladıklarını ve tercihlerini yazıyoruz. Her şeyi...(Evet!) onu [her şeyi] apaçık bir imamın içinde hesap ediyoruz.

13) Onlara bir misal olarak (o) kentin dostlarını örneklendir: Hani gönderilenler ona [o kente] gelmişti.

14) O vakit, onlara iki [Elçi] göndermiştik. Ardından, o ikisini yalanladılar. Derken, üçüncü [Elçi] ile üstünlük verdik, böylece "Gerçekten biz, size gönderilenleriz" dediler.

15) [Kentin dostları] "Siz, bizim örneğimizde bir beşer'den başkası değilsiniz. Rahman, hiçbir şey indirmedir. Siz, ancak yalan söylüyorsunuz!" dediler.

16) [Elçiler] "RAB'bimiz biliyor, gerçekten biz, size mutlaka gönderilenleriz." dediler.

17) "Bize, ancak apaçık duyuru yapmak [düşer]"

18) [Kentin halkı] "gerçekten biz, sizden dolayı şanssızlaştık. Yemin olsun, eğer son vermezseniz, sizi mutlaka ama mutlaka taşlarız(recm ederiz) ve bizden size can yakıcı bir azap temas eder!" dediler.

19) [Elçiler] "Şansınız, sizinle birlikte. Hatırlatıldınız [uyarıldınız] diye mi¹ [şanssızlaştığınızı iddia ediyorsunuz]? Hayır! Siz, İsrafçı bir milletsiniz." dediler.

1: Bu ifade "E en=أُنْ" şeklinde de okunmuştur (zamaşşeri:keşşaf, kurtubi, beydavi) bu okumaya göre çeviri yapıldı.

20-21) Şehrin en uzağından bir kişi koşarak geldi "Ey milletim! Gönderilenlere uyun. Kendileri yol bulmuş iken, sizden herhangi bir ödül istemeyen kimse ona bağlı olun!" dedi.

22-25) [Şöyle devam etti] "Bana ne var ki beni başlatmış [yaratmış] olana kulluk etmeyeyim? Sadece ona geri döndürülürsünüz. Ondan beride (başka) Tanrılar edinir miyim? Hâlbuki Rahman bana herhangi bir sıkıntı (vermeyi) isterse, onların şefaati bana hiçbir açıdan yeterli gelmez, onlar beni kurtaramaz. Gerçekten ben, [bunu yaparsam] o zaman ben apaçık bir kayboluş içindeyim [demektir]. Gerçekten ben, RAB'binize inandım. Artık beni dinleyin."

26-27) "Cennete gir." denildi. "Keşke RAB'bimin beni bağışladığını ve beni değer verilenlerden yaptığını milletim bilseydi." dedi.

28) Onun ardından onun milletine gökten hiçbir ordu indirmedik. İndirecek de değildik.

29) [Onların yakalanışı] ancak bir tek çığılıktı. Bir de baktık ki onlar sönecek [hale gelmişler].

30) Ey kullar üzerindeki hasret! Onlara bir Elçi[türün]den ne geldiyse, onlar kendisiyle ancak maskara yapmaya çalışmaktaydılar.

31) Kendilerinden önceki nesillerden kaç tanesini helak ettik, onların geri dönemediklerini hiç görmediler mi?

32) Her biri ancak tarafımızda toplanıcıdır, hazır edilmiştir.¹

1: "in=إن" burada [tahfif edilmiş إن olup] "kesinlikle" anlamındadır veya olumsuzluk [nafiyeye] amaçlıdır. "lemma=لما" ise "Ancak" [yani لا] anlamındadır. "muhdarun=مخضرون" ise ikinci haberdur. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

33) Kendisine hayat verdiğimiz ve kendisinden bir tanecik çıkardığımız, böylece onların kendisinden yediği ölü dünya (yer) kendileri için bir ayettir [işarettir].

34-35) Onun [Allah'ın] ürünlerinden ve kendi ellerinin emeğinden yemeleri için onda [dünyada] hurmadan ve üzümlerden cennetler [bahçeler] meydana getirdik. Onda, gözler [pınarlar] patlattık. Artık, teşekkür etmiyorlar mı?

36) Yerin [dünyanın] yetiştirdiklerinden, onların kendi canlarından ve onların bilmediklerinden çiftlerin¹/sınıfların tümünü yaratan münezzehdir.

1: Bu olay Rad 3. Ayetin bahsetmiş olduğu olayla alakalı olabilir. Rad 3. Ayetin dipnotuna bakınız.

37) Gece, kendileri için bir ayettir [işarettir]. Gündüzü, ondan sıyrırız. Bir bakarsın ki onlar karanlıkta kalmış [haldedir].

38) Güneş de [kendileri için bir ayettir]¹. Kendisi için karar kılınmak istenilen yere kadar² akmaktadır³. İşte bunlar, devamlı üstün (aziz) olanın, devamlı bilen belirlemesidir.

1: "Ve=و" harfi, önceki ayette geçen "Gece, kendileri için bir ayettir" cümlesine bağlıdır.

2: "lam=ل" harfi, "ila=إلى" anlamındadır. "vakit" anlamında da olabilir "yer" anlamında da olabilir. (Fahredden Razi) hepsi de birbirine yakın anlamlar'dır.

Bir görüşe göre bu ifade ile kıyamet vakti Güneşin durup kalacağı kastedilmiştir. (zad'ul mesir, Fahreddin Razi,) bilime aykırı bir tarafı yoktur, ayet gelecekte Güneşin varacağı durumu anlatmaktadır. Bilimin buna aykırı herhangi bir açıklaması yoktur. Güneş hareket etmektedir, ancak Güneşin sonunda durup yok olmayacağına dair herhangi bir veri yoktur.

Bir kıraat'te "le mustekarre=لا مستقر" yani "durmaksızın..." şeklindedir (zad'ul mesir, beydavi). Bilimsel olarak da öyledir. Çünkü araplar Güneşin öğle vakti gökte sabit kaldığını sanıyordu (müfredat : زال) kur'an, bu yanlış bilgiye bu ayetle cevap vermiştir.

3: Güneş, uzayda sabit değildir, Samanyolu Gökadası'nın merkezinin etrafında hareket ediyor. (TÜBİTAK)

39) Ay da [kendileri için bir ayettir]¹. Ona konumlar belirledik, nihayet eğrik eski bir dal gibi bir hale geri döner.

1: "KamerU=القمر" şeklinde de [merfu olarak da] okunmuştur. (zad'ul mesir, kurtubi) önceki ayetlerde geçen "...kendileri için bir ayettir" sözüne bağlıdır.

40) Güneş... Onun Ay'a erişmesi mümkün değildir; Gece, gündüzün [önüne] geçicisi değildir. [Güneş, ay ve yıldızların]¹ her biri, kendi² rotaları içinde yüzüyor.

1: "Kullun=كُلُّ" kelimesinde bulunan tenvin, muzafun ileyh'ten ıvazdır. Buna göre, ilgili ifade "kulluhum=كلهم" yani "Onların hepsi" manasındadır. "Hum=هم" zamiri en az üç şey için kullanılır. Kastedilen güneş, ay ve yıldızlardır. Her ne kadar "yıldızlar" yazmıyor olsa da akıla getirmesi sebebiyle onlara işaret etmektedir. (Beydavi, kurtubi)

2: "Felekin=فلك" kelimesinde bulunan tenvin, muzafun ileyh'ten ıvazdır. Bu ifade "felekihim=فلكهم" yani "kendi rotaları" manasındadır. Bilimsel olarak da doğrudur, güneş, ay ve yıldızlar her biri kendi yörüngesinde gitmektedir. Aynı yörüngede değil. Eğer, kur'an her birinin aynı yörüngede olduğunu sanmış olsaydı "felekin Vahidin=فلك واحد" yani "bir tek rota" derdi. Kur'an'ın indiği dönemde insanların gerek gözlem gerekse kulaktan dolma bilgilerle sunacağı üç model vardır, üçü de yanlıştır.

1) Güneş merkezli evren modeli. Bu modelde güneş sabittir, kur'an ise Güneşin hareket ettiğini belirterek (yasin 38-40) bu yanlış modele aykırı konuşmuştur.

2) Yer merkezli evren modeli. Bu modelde güneş ve ay ayrı birer rotada hareket ediyor olsa da, bu modele göre Ay'ın güneşi takip etmesi söz konusu değildir. Kur'an ise Ay'ın güneşi takip ettiğini belirterek (şems 1-2) bu yanlış modele aykırı konuşmuştur.

3) Güneş ve Ay'ın aynı yörüngede birbirini takip ettiği bir evren modeli. Bu modele göre, Güneş ve ay bir tek rota içinde birbirini takip eder. Kur'an ise, güneş ve Ay'ın kendi rotalarında olduğunu bu ayetin "...kendi rotalarında" ifadesiyle belirterek bu yanlış modele aykırı konuşmuştur. Kur'an'ın bu ifadeleri gerçek evren modeliyle tamamen uyumludur. Güneş sabit değildir (yasin 38) güneş ve ay ayrı birer rotadadır. (yasin 40 Enbiya 33) Ay, Güneşi takip etmektedir (şems 1-2)

41) Kendilerinin soylarını dolu gemide taşımamız kendileri için bir ayettir [işarettir].

42) Onun [geminin] benzeri kendilerinin binecekleri [şeyleri]¹ yaratmamız da [kendileri için bir ayettir].

1: Bugün icat edilen deniz araçlarının icat edileceğine açıkça işaret etmektedir. Çünkü insanları taşıyan geminin benzeri başka bir araç o dönemde mevcut değildi.

43) Tercih edersek kendilerini batırırız, böylece kendileri kurtarılamaz bir haldeyken kendileri için imdada yetişen hiçbir [kimse] olmaz.

44) Ancak bizden bir rahmet ve bir süreye kadar bir geçim olması müstesna.

45) Kendilerine "Önünüzdekinden ve arkanızdakinden korunup sakının. Rahmet olunmanız beklenir." denildiği zaman [vazgeçtiler]¹.

1: "-diği zaman" yani "iza=إِذَا" ifadesinin cevabı hazf edilmiştir. Çünkü devamındaki ifade bunu gösteriyor. (Beydavi, zad'ul mesir)

46) Onlara RAB'lerinin ayetlerinden [mucizelerinden] bir ayet[türün]den ne geldiyse onlar ondan ancak vazgeçiciydiler.

47) Onlara "Allah'ın size rızık ettiklerinden harcama (infak) yapın" denildiği zaman, gerçeği örtmüş olanlar, inanmış olanlara "Allah'ın tercih etse yedireceği kimselere mi yedirelim? Siz, ancak apaçık bir kayboluşun içindesiniz" dediler.

48) "Bu söz verdiğiniz ne zamandır? Eğer dürüst iseniz (söyleyin!)" diyorlar.

49) Onlar, ancak kendileri davaşırırlarken-tartışırken kendilerini yakalayan bir tek çılgılığı bekliyorlar.

50) Artık, herhangi bir tavsiyeye ve ailelerine geri dönmeye güçleri yetmez.

51) Sur'un içine üflendi. Bir bakarsın ki onlar mezarlarından [ayrılıp] RAB'lerine doğru yol alıyorlar.

52) "Vay halimize! Kim bizi hoş-kısa uykumuzdan¹ (kaldırıp) yeniden diriltti?" dediler.
"Rahman, ne söz verdiyse bu o'dur. Gönderilenler doğru söyledi."²

1: "Merkad=مرقد" kelimesi kısa uykunun hoş bulunan-istenilen kısmıdır. (müfredat : رقد)

2: Bu ifade, aynı kişilerin sözünün devamı da olabilir, inançlıların onlara söylediği bir söz de olabilir. (kurtubi)

53) O, ancak bir tek çığlık oldu. Bir bakarsın ki onlar tarafımızda toplanıcıdır, hazır edilmiştir.

54) Bugün, herhangi bir can hiçbir şekilde zulme uğramaz. Siz, bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi başka karşılık bulmazsınız.

55) Gerçekten, bugün cennetin dostları bir meşguliyet içinde neşelidirler.

56) Onlar ve eşleri, bir gölge [zenginlik¹] içinde, süslü bir taht üzerine yaslanmaktadır.

1: (müfredat : ظل)

57) Onun içinde, onlar için bir meyve vardır. Onlar ne isterlerse kendileri için o vardır.

58) Rahim olan RAB'den bir söz olarak bir esenlik vardır.

59) Bugün, ayrılın ey suçlular!

60-61) "Şeytana kulluk etmeyin, gerçekten o, sizin için apaçık bir düşmandır" diye ve "bana kulluk edin, bu, en doğruya ileten sapasağlam bir yoldur" diye size anlaşma vermedim mi ey Adem'in oğulları?

62) [şeytan] elbette sizden pek çok kuşağa [yolu] kaybettirdi. Şu halde, hiç mi akıl etmiyordunuz?

63) Bu, size söz verilmiş olan cehennemdir.

64) Gerçeği örtmekte olmanız sebebiyle bugün onu[n azabını] çekin.

65) Bugün, onların ağızlarını kapatırız, elde etmekte oldukları [şeyleri] elleri bize konuşur ve ayakları şahitlik eder.

66) Tercih edersek, onların gözlerinin üzerini sileriz, böylece doğru yola koşuşurlardı. Şu halde nasıl görebilirler ki?

67) Tercih edersek, buldukları yerde onları [şekil veya ahlak bakımından başka bir şeye]¹ mutlaka dönüştürürüz. Böylece, ilerlemeye ve geri dönmeye güçleri yetmez.

1: "Mesh=مسخ" kelimesi, ahlak bozukluğu ve şekilden şekile dönüştürmek demektir. (müfredat :مسخ)

68) Kime ömür verirsek, onu yaratılış konusunda baş aşağı çeviririz. Artık, akıl etmiyorlar mı?

69-70) Ona şiir öğretmedik, ona (şiir öğretmek de) yakışmaz. O, onun (Elçinin) canlı olan kimseleri uyarması ve kafirlere [gerçeği örtenlere] o sözün hak olması [kesinleşmesi] için (indirdiğimiz) ancak bir hatırlatma ve apaçık bir kur'an'dır.

71) Ellerimizin [kuvvetimizin]¹ işlerinden olan sağmal hayvanları kendileri için yarattığımızı, böylece kendilerinin onlara sahipler [olduklarını] hiç görmediler mi?

1: (müfredat :ۛ)

72) Onları [sağmal hayvanları] kendileri için baş eğdirdik. Artık, onlardan [sağmal hayvanlardan bazıları] kendilerinin bineğidir ve onlardan [bazılarını] yerler.

73) Onlarda [sağmal hayvanlarda] kendileri için faydalar ve içecekler vardır. Artık, teşekkür etmiyorlar mı?

74) Belki yardım bulurlar diye Allah'tan beride bir takım Tanrılar edindiler.

75) Kendileri, onlar [o Tanrılar] için hazır edilmiş bir ordu iken, onların [tanrıların] kendilerine yardım etmeye güçleri yetmez.

76) Onların sözleri seni üzmesin. Gerçekten biz, onların sır sakladıkları [şeyleri] ve açığa vurdukları [şeyleri] biliyoruz.

77) İnsan, kendisini bir damladan(zigottan)¹ kesinlikle bizim yarattığımızı hiç görmedi mi? Bir bakarsın ki o, apaçık bir davacı [olmuştur].

1: Nahl 4. ve müminun 14. Ayetlerin dipnotuna bakınız.

78) [insan] bize bir örnek verdi ve kendi yaratılışını unuttu, "Çürümüş bir haldeyken (şu) kemiklere kim hayat verir?" dedi.

79) "Onlara [kemiklere], ilk defasında onları inşaa eden hayat verir. Hâlbuki o, her (şekilde) yaratmayı devamlı bilendir." de.

80) "O ki, yeşil ağaçtan sizin için bir ateş yaptı. Bir baktınız ki siz ondan [o ateşten] tutuşturuyorsunuz."

81) Gökleri ve yeri [tüm evreni] yaratan, onların benzerini yaratmaya gücü yeten değil midir? O, çokça yaratan, devamlı bilen olarak tabiki [gücü yetendir].

82) Herhangi bir şeyi istediği zaman, onun emri, ona sadece "ol" demesidir. Böylece [o şey] olur.

83) Her şeyin sistemi elinde olan münezzehtir. Sadece ona geri döndürülürsünüz.

SAFFAT (37)

1-5) Sıra halinde sıralananlar; böylece sürdükçe sürenler; ardından hatırlatmayı (zikri) okuyup teşvik edenler delildir ki: gerçekten Tanrınız kesinlikle tektir, göklerin, yerin [tüm evrenin] ve ikisinin arasındakilerin (içindekilerin) RAB'bidir. Doğuların¹ da RAB'bidir.

1: Güneşin yıl içerisinde dünyanın farklı noktalarından doğması kastedilmektedir.

6) Gerçekten biz, ilk/en yakın Göğü bir süs ile yani¹ parlayan yıldızlar ile süslü olarak gösterdik.²

1: "Parlayan yıldızlar" [كواكب] kelimesi "süs" [زينة] kelimesinden bedeldir. Bu ifade "parlayan yıldızların süsü ile" manasında olarak "bi-ziynetil kevakib=بذينة الكواكب" şeklinde de okunmuştur (kurtubi, zad'ul mesir)

2: Ayette, "yarattı yerleştirdi, yaptı" manasında olan "halaka=خلق" veya "ceale=جعل" fiili kullanılmamış; "süsledi" manasında olan "zeyyene=زين" fiili kullanılmıştır. Bu fiilin kullanılması, yıldızların en yakın gökte bulunduğunu değil, en yakın gökte öyle bir görüntü verdiğini gösteriyor. Örneğin enam 43. Ayette "şeytan onlara bulunmakta oldukları eylemleri süslü olarak gösterdi" denir. "süslü olarak gösterdi" manasında yine "zeyyene = زين" fiili kullanılmıştır. Halbuki yaptıkları şey güzel değil, şeytan onlara bu eylemi süsledi yani güzel gibi gösterdi. Bir benzeri olarak bakara 212. Ayette "dünya hayatı kafirlere süslendi" denir. "süslendi" manasında "zuyyine = زين" fiili kullanılmıştır. Yine "güzel gösterildi, aslen güzel olmadığı halde onlara öyle gösterildi" manasındadır.

Eğer kur'an, yıldızların en yakın gökte olduğunu söylüyor olsaydı, Nuh 15-16 ayetlerinde Güneş ve Ay'ın gökte (uzayda) bulunduğunu göstermek için "ceale=جعل" fiilini kullandığı gibi, bu ayette de "ceale=جعل" fiilini kullanırdı. Sadece kelime ayrımı bile bu kitabın o dönemde yaşayan sıradan bir insanın sözü olmadığını göstermektedir.

7) [Göğü], kaşarlanmış her bir şeytandan tam bir koruma olarak [koruduk]¹.

1: "Hıfzan=حفظ" kelimesi meful'u mutlaktır. Cümle çeviride yazıldığı gibi (حفظناها، حفظاً) anlamındadır. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

8-9) [Şeytanlar] en yüce heyete (Melei- ala) kulak veremezler ve bir uzaklaştırma olarak her yandan kendilerine (alev) atılır. Onlar için devamlı bir azap vardır.

10) Ancak, bir kapış kapıp kaçan müstesna, artık delip geçen bir meteor onu takip eder.

11) O halde onlardan fetva iste: yaratma bakımından onlar mı daha güçlüdür? Yoksa yarattığımız kimse[ler] mi? Gerçekten biz, onları yapışkan-sabit bir çamurdan¹ yarattık.

1: Buradaki (من) harfi, çamurun tamamı ile değil, bir kısmıyla yaratıldığını gösteriyor. Bilimsel olarak da böyledir. Çamur (طين), su ve toprağın karışımıdır. Çamurda bulunan elementlerin bir bölümü insanda mevcuttur. Örneğin insanın %60'ı sudur çamur zaten sudan meydana gelir. %3'ü azottur, Azot toprakta da mevcuttur. Haricen, oksijen, fosfor, hidrojen, kalsiyum da insan ve toprakta ortak olarak mevcuttur. (TÜBİTAK: elementlerin doğadaki dönüşümü, kimyaca. Com: insan vücudundaki elementler, gencziraat. Com: toprak kimyası)

Belki de bu ifade, insanın özünün yani ilk canlının oluştuğu yeri kasıt ediyor da olabilir. Henüz ilk canlının nasıl oluştuğunu kesin olarak bilmiyoruz, bir takım hipotezler mevcuttur. Bu hipotezler arasında en uygun görüneni, ilk canlının okyanusların altındaki hidrotermal bacalardan oluştuğunu belirten bir hipotezdir. Ki bu hipotez nur 45. Ayetle bağdaşmaktadır. Bu ayette kasıt edilenin ne olduğunu bilim geliştikçe daha iyi anlayabiliriz.

12) Evet! Sen tuhaf buldun, onlar ise alay ediyorlar.

13) Kendilerine öğüt verildiğinde, öğüt almıyorlar.

14) Bir ayet [mucize] gördüklerinde alay etmeye çalışıyorlar.

15-17) "Bu, apaçık bir sihirden [etkilemeden] başkası değildir." diyorlar. "Öldüğümüz zaman, toprak ve kemik olduğumuz zaman mı? Gerçekten biz mi yeniden diriltilmiş olacağız? Öncü-önceki atalarımız da mı [yeniden diriltilmiş olacak]?"

18) "Evet! Siz alçalmış bir haldeyken¹ [yeniden diriltilmiş olacaksınız]"

1: "Vav=و" burada hafz edilmiş olan "tub'asun=تبعثون" fiilinden hal'dir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

19) Artık o, sadece bir tek çılgıktır. Bir bakarsın ki onlar bakıp duruyorlar.

20) "Vay halimize! Bu, din (borç) günüdür." dediler.

21) Bu, kendisini yalanlamakta olduğunuz ayırma [gerçeği ve yalanı ortaya çıkarma] günüdür.

22-25) Zulüm etmiş olanları, onların eşlerini ve onların Allah'tan beride kulluk etmekte olduklarını bir araya toplayın da onları kızgın ateşin doğru yoluna yumuşakça iletin ve onları durdurun. Kesinlikle onlar, sorumludur. "Size ne var ki ,yardımlaşmıyorsunuz?" [denilir].

26) Evet! Onlar bugün teslim (Müslüman) olmayı isteyenlerdir.

27) Sorgulayarak birbirlerine döndüler.

28) "Gerçekten siz, bize sağdan (iyi taraftan) geliyordunuz" dediler.

29-32) (Diğerleri) "Aksine! Siz, (zaten) hiç inançlı olacak değildiniz. Size karşı bize ait hiçbir yetki yoktu. Hayır! Siz, saldırgan bir millettiniz. Artık, RAB'bimizin sözü bize karşı hak oldu [kesinleşti] Gerçekten biz, tadacağız. Bu halde¹ Sizi[n inancınızı/yaşamınızı] bozduk, gerçekten biz, bozduk." dediler.

1: "Sizi[n inancınızı/yaşamınızı] bozduk" ifadesi "Siz (zaten) inançlı olacak değildiniz" sözüne bağlıdır. (Müşkül i'rab-ul kur'an) ayette sanki şöyle denilmiştir: "Siz zaten inançlı olacak değildiniz. Bu sebeple sizi[n inancınızı/yaşamınızı] bozduk"

33) Artık onlar, o gün azapta ortaktır.

34) İşte, gerçekten biz, suçlulara bunun gibi yaparız.

35) Gerçekten onlar, kendilerine "Allah'tan başka hiçbir Tanrı yoktur" denildiği zaman büyüklük taslamaktaydılar.

36) "Gerçekten biz, cinlenmiş/deli bir şair için mi cidden Tanrılarımızı bırakacağız?" diyorlar.

37) Hayır! O, hakkı [gerçeği] getirdi ve gönderilenleri doğruladı.

38) Gerçekten siz, can yakıcı azabı mutlaka tadıcısınız.

39) Bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi başka karşılık bulamazsınız.

40) Ancak, Allah'ın [kendini ona] adanmış kulları hariç [onlara daha fazlası vardır].

41-43) Naim'in cennetlerinde değerli kılınmışlar olarak kendileri için bilinen bir rızık; meyveler olanlar işte onlardır.

44) Karşılıklı yataklar üzerindedirler.

45-47) kendisinde bir bozukluk [rahatsızlık] olmayan, İçenlere lezzetin berrâğı olan, bir pınardan kase, karşılarında dönüp dolaştırılır. Onlar, ondan [o pınardan] dolayı, sarhoş edilmezler.

48) Onların katlarında, göz kapağının güzel gözlü koruyucuları¹ [İffetli kadınlar] vardır.

1: "Kasıratu-t tarfi=قاصرات الطرف" ifadesinin anlamı: kadınların İffetleri için gözlerini kapatmasından ibarettir. (müfredat: طرف)

49) Onlar, sanki korunmuş beyaz yumurta gibidir.

50) Ardından sorgulayarak birbirlerine döndüler.

51-53) Onlardan bir sözcü, "Gerçekten benim bir arkadaşım vardı, "Gerçekten sen, cidden (söylenenleri) doğrulayanlardan mısın? Öldüğümüzde, toprak ve kemik olduğumuzda mı? Cidden biz mi borçlanmış [karşılık bulmuş] olacağız?" derdi." dedi.

54) "Siz bakar mısınız?" dedi.

55) Derken dikilip baktı, ardından onu [arkadaşını] kızgın ateşin seviyesinde [orta noktasında] gördü.

56) "Tallahi [Allah'a yemin olsun ki] gerçekten neredeyse beni de mahvedecektin!" dedi.

57) "RAB'bimin nimeti olmasaydı, mutlaka (ateşe) hazır edilmişlerden olurum"

58-59) "O halde ilk ölümümüz haricinde biz ölümlü değil miymişiz? Azap edilecekler değil miymişiz?"

- 60) Gerçekten bu, büyük kurtuluşun ta kendisidir.
- 61) O halde, eylemde bulunanlar bunun benzeri için eylemde bulunsun.
- 62) Misafirlik bakımından bu mu daha iyidir(hayırlıdır)? Yoksa zakkum ağacı mı?
- 63) Gerçekten biz, onu [o ağacı] zalimler için bir fitne [azap] yaptık.
- 64) Gerçekten o, kızgın ateşin aslından çıkan bir ağaçtır.
- 65) Onun salkımı, sanki şeytanların başları gibidir.
- 66) Artık, gerçekten onlar, mutlaka ondan yiyecekler. Karınlar ondan doldurulacaktır.
- 67) Sonra, onun üzerine gerçekten onlara kaynar sudan bir karışım vardır.
- 68) Sonra, gerçekten onların dönüş yeri mutlaka kızgın ateştir.
- 69) Gerçekten onlar kendi atalarını yolu kaybedenler olarak buldular.
- 70) Derken, kendileri onların [atalarının] izleri üzerine koşuyorlardı.
- 71) Elbetteki, kendilerinden önceki olan öncülerin çoğunluğu yolu kaybetmişti.
- 72) Elbetteki, onların içine (arasına) uyarıcıları göndermiştik.
- 73) O halde bakıp düşün: uyarılanların sonucu nasıl olmuştu?
- 74) Ancak, Allah'ın adanmış kulları hariç.
- 75) Elbetteki, Nuh bize seslenmişti. Gerçekten, ne güzel cevap verenler[iz]!

76) Onu ve ailesini/kendisine bağlı olanları çok büyük dertten kurtardık.

77) Onun soyunu kalıcı yaptık.

78) Diğerleri arasında, ona (iyi bir nam) bıraktık.

79) Alemlerin [varlıkların] içinde, Nuh'un üzerine esenlik olsun!

80) Gerçekten biz, güzellik [iyilik] edenlere bunun gibi karşılık veriyoruz.

81) Gerçekten o, inançlı kullarımızdandır.

82) Sonra, diğerlerini batırdık/boğduk.

83) Gerçekten, İbrahim onun takımındandır.

84) Hani o İbrahim] RAB'bine sağlıklı bir kalple gelmişti.

85-87) O vakit, babasına ve milletine "kulluk ettiğiniz [şeyler] nedir? Bir uydurma uğruna mı Allah'ın berisinde Tanrılar istiyorsunuz? Alemlerin RAB'bi hakkında düşünceniz nedir?" demişti.

88) Yıldızlar hakkında bir bakıp düşünme olarak iyice bakıp düşündü.

89) Ardından "gerçekten ben, [beden bakımından] sağlıksızım" dedi.

90) [Milleti] arkalarını dönüp kaçar bir halde ondan yüz çevirdi.

91-92) Ardından [İbrahim] onların Tanrılarına kurnazlık yaptı, "Yemiyor musunuz? Neyiniz var ki konuşmuyorsunuz?" dedi.

93) Onlara karşı sağ eliyle bir darbe olarak kurnazlık yaptı.

94) [Milleti] aceleyle ona geldi.

95) [İbrahim] "kendi yonttuğunuz [şeylere] mi kulluk ediyorsunuz?" dedi.

96) "Hâlbuki, sizi ve işlediğiniz [şeyleri] Allah yarattı"

97) [Milleti] "[İbrahim] için bir binayı bina edin de onu kızgın ateşe atın" dedi.

98) Böylece ona bir plan yapmayı istediler, ardından onları aşağı seviyeye getirdik.

99) [İbrahim] "Gerçekten ben, RAB'bimin [emrine] gidiciyim. Bana yol gösterecektir." dedi.

100) "RAB'bim, bana düzgün-iyi kişilerden (birini) bağışla."

101) Derken, onu halim bir oğlan çocuğu ile müjdeledik.

102) [Çocuk] onunla birlikte koşuşturmaya (çalışacak seviyeye) ulaşıncı, [İbrahim] "Ey biricik oğlum! Gerçekten ben, uykuda seni kurban ettiğimi görüyorum. Artık bak düşün, görüşün nedir?" dedi. [çocuğu] "Ey babacığım! Sana emredileni yap. İnşallah [Allah tercih ederse] beni sabırlılardan bulacaksın." dedi.

103-106) İkisi de teslim olunca¹ ve [İbrahim] onu [çocuğunu] iki yan [alın] üzerine yatırınca "Ey İbrahim! Rüyayı doğrulamış bulunuyorsun. Gerçekten biz, güzellik [iyilik] edenlere bunun gibi karşılığını veririz. Gerçekten bu, apaçık bir sınamadır" diye ona seslendik.

1: "Teslim olunca ve [İbrahim] onu [çocuğunu] iki yan [alın] üzerine yatırınca" ifadesinin cevabı devamında geçen ifadelerdir. "Ona seslendik" manasında olan "venedeynehu=ونديناه" ifadesinin başındaki "ve=و" harfi "fe=ف" manasındadır. Yani cevap cümlesidir. Çünkü cevap cümlesi bazen "ve=و" harfi ile de gelir. (Fahredden Razi Enfal 27)

107) Ardından ona fidye olarak büyük bir kurbanlık verdik.

108) Diğerlerinin içinde, ona [ibrahime] (iyi bir nam) bıraktık.

109) İbrahim'in üzerine bir esenlik olsun.

110) Güzellik [iyilik] edenlere işte böyle karşılık veririz.

111) Gerçekten o, inançlı kullarımızdandır.

112) Onu, düzgün-iyi kişilerden bir Nebi olan İshak ile müjdeledik.

113) Ona ve İshak'a bereket verdik. O ikisinin soyundan güzellik [iyilik] eden var; apaçık kendi canına zalim olan var.

114) Elbetteki, Musa ve Harun'a büyük iyilikte bulunmuştuk.

115) O ikisini ve milletlerini büyük dertten kurtardık.

116) Onlara yardım ettik, böylece onlar galip gelenlerin ta kendileri oldular.

117) Açıklamak isteyen kitabı o ikisine verdik.

118) En sapasağlam doğru yola o ikisini yumuşakça ilettik.

119) Diğerlerinin içinde, o ikisine (iyi bir nam) bıraktık.

120) Musa ve Harun'un üzerine bir esenlik olsun.

121) Gerçekten biz, güzellik [iyilik] edenlere böyle karşılık veririz.

122) Gerçekten o ikisi, inançlı kullarımızdandır.

123) Gerçek şu ki İlyas gerçekten gönderilenlerdendir.

124-126) Bir vakit, milletine "(karşı gelmekten) sakınmıyor musunuz? Bal'e dua ediyor ve yaratıcı(tasarımcı)ların¹ en güzelini yani RAB'biniz ve öncü atalarınızın RAB'bi olan Allah'ı bırakıyor musunuz?" dedi.

1: "Ha'ligiyn=خالقین" kelimesi, yoktan var etmek anlamında kullanılmamıştır. Bu fiil normal yaratmak/tasarlamak manasında insana nispet edilebilir. Örneğin, Allah, İsa peygamberi muhatap alarak "...Benim iznimle yaratıyordun..." (Maide 110) derken bu Ayetteki (خلق) fiili kullanılmıştır. Yaratma eylemi peygambere nispet edilmiştir. Bir başka ayette, müşrikler muhatap alınarak "...siz bir ifk[iftira/yalan] yaratıyorsunuz..." (ankebut 17) denilmiş ve yine yaratma manasında olan (خلق) fiili yine Allah'tan başkasına nispet edilmiştir. Buradan anlaşıldığı üzere, ilgili Ayetteki "yaratma" manasında olan (خلق) fiili "tasarlama" manasında olup, tasarlama yeteneği olan herkese nispet edilebilir. Bu ayette Allah, tüm tasarımcıları kıyas ederek kendisinin "en" olduğunu belirtmiştir. "yoktan var etme" anlamında olan (بدع) fiili sadece Allah'a nispet edilir, insana nispet edilemez.

127-128) Derken, onu yalanladılar. Artık, Allah'ın adanmış kulları müstesna kesinlikle onlar, (azaba) hazır edilmişlerdendir.

129) Diğerlerinin içinde, ona (iyi bir nam) bıraktık.

130) İlyaslılara [İlyas'a uyanlara]¹ bir esenlik olsun.

1: "İl-yasin=آل ياسين" ifadesinin "İlyas'a mensup olanlar/ona bağlı olanlar" anlamında olduğu söylenmiştir. bir başka kıraat'te "el-yasin=آل ياسين" yani "Yasin ailesi/halkı" anlamındadır. (kurtubi)

131) Gerçekten biz, güzellik [iyilik] edenlere böyle karşılık veririz.

132) Gerçekten o, inançlı kullarımızdandır.

133) Gerçek şu ki Lut, gerçekten gönderilenlerdendir.

134-135) Bir vakit onu ve ailesini/kendisine bağlı olanları topluca kurtardık. Ancak, (azapta) kalanlardan bir ihtiyar kadın hariç [onu kurtaramadık].

136) Sonra diğerlerini yıkıp yok ettik.

137-138) Gerçekten siz, sabahlarken ve geceleyin onların yanlarına gidip geliyorsunuz. Artık, akıl etmiyor musunuz?

139) Gerçek şu ki Yunus, gerçekten gönderilenlerdendir.

140) Bir vakit, dolu gemiye kaçmıştı.

141) Kur'a çekti, böylece elenenlerden oldu.

142) Ardından, (kendini) kınayıcı¹ bir haldeyken büyük balık onu yuttu.

1: "Kınanmış" manasında "meliym=مليم" şeklinde de okunmuştur. (zamaşeri:keşşaf)

143-144) Şayet o, tesbih edenlerden olmasaydı, yönlendirmeye [yeniden dirilişe] kadar onun [balığın] karnında kalacaktı.

145) Ardından onu, sağlıksız bir halde iken çıplak alana (sahile) attık.

146) Onun yanında kabak bitkisinden bir ağaç yetiştirdik.

147) Onu [yunusu] yüz bin [kişi]'den daha fazlasına kadar¹ gönderdik.

1: Genellikle "yüz bin veya daha fazla kişiye gönderdik" şeklinde çeviri yapılmış olsa da, çeviri yapanların "veya" manası verdiği "ev=أ" edatı yerine göre "-e kadar, hatta, ve" anlamlarına gelir. (Kitabu-l Ayn Halil b. Ahmet: أ maddesi, kurtubi)

Mana itibariyle şu anlamdadır: yüz bin kişiye gönderdik, o yüz bin kişi daha da artıyordu.

148) Ardından, inandılar. Böylece onların bir süreye kadar geçinmesini sağladık.

149) O halde onlardan fetva [problemi çözme] iste: Kız çocukları Allah'ın; erkek çocukları kendilerinin mi?¹

1: "Değersiz gördükleri kız çocukları Allah'a ait, ama değer verdikleri erkek çocukları kendilerine ait öyle mi?" anlamındadır. Kız olsun erkek olsun ölü olsun diri olsun evrende her şeyin Allah'a ait olduğu pek çok ayette defalarca kez vurgulandı. Ancak bu ayette eleştirilen nokta: onların değersiz gördükleri kız çocuklarını Allah'a yakıştırıp, değerli gördükleri erkek çocuklarını kendilerine yakıştırmalarıdır.

150) Yoksa, kendileri şahit iken melekleri dışiler olarak mı yarattık?

151-152) Dikkat! İftiralarından [bir kısmı olarak] mutlaka ama mutlaka "Allah doğurdu." diyecekler. Gerçekten onlar, mutlaka yalancıdır.

153) Erkek çocuklarına karşı kız çocuklarını mı özel olarak seçti?

154) Sizin için ne var? Nasıl hükmediyorsunuz?

155) Artık, öğüt almıyor musunuz?

156) Yoksa sizin için apaçık bir yetki-delil mi var?

157) O halde eğer dürüst idiyeniz, kitabınızı getirin.

158-160) Onunla [Allah ile] cinler arasında bir soy bağı yaptılar [olduğunu iddia ettiler]. Cinler, elbetteki [şunu] bilmişlerdi ki: -Allah'ın adanmış kulları müstesna- kesinlikle onlar mutlaka hazır edileceklerdir. Allah, onların yakıştırmasından münezzehtir.

161-163) Artık, gerçekten siz ve kulluk ettiğiniz [şeyler], ona karşı fitneleyecekler [yoldan çıkaracaklar]¹ değilsiniz. Ancak, kızgın ateşi[n azabını] çekecek olan kimseler hariç [onları yoldan çıkarırsınız].

1: (müfredat : فتن)

164) "Bizden, kendisinin bilinen bir konumu-değeri olmayan [hiçbir şey] yoktur."

165) "Gerçekten biz, (o) saflar halinde dizilenlerin ta kendileriyiz."

166) "Gerçekten biz, mutlaka tenzih edenlerin ta kendileriyiz."

167-169) Gerçekten, onlar mutlaka ama mutlaka "Şayet, öncülerden-öncekilerden bir zikir (hatırlatma) bizim katımızda olsaydı, mutlaka Allah'ın adanmış kulları olurduk" diyorlardı.

170) Derken, onu örtüp göz ardı ettiler. O halde, yakında bilecekler.

171-172) Elbetteki, gönderilmiş kullarımız için kelimemiz öne geçti: kesinlikle onlar, mutlaka yardım edilmişlerdir.

173) Gerçekten, ordumuz mutlaka galip gelenlerin ta kendileridir.

174) Artık bir süreye kadar onlardan yüz çevir.

175) Onlara bak, yakında onlar da bakacaklar.

176) Artık, azabımızı acele mi istiyorlar?

177) [Azap] kendilerinin sahasına indiği zaman, artık uyarılanların sabahı ne kötüdür!

178) Artık, bir süreye kadar onlardan yüz çevir.

179) Bak, artık yakında bakacaklar.

180) İzzetin RAB'bi olan RAB'bin onların yakıştırmalarından münezzehtir.

181) Gönderilenlerin üzerine bir esenlik olsun.

182) Övgü, alemlerin [varlıkların] RAB'bi olan Allah'ındır.

SAD (38)

1-2) Sad... hatırlatma sahibi olan kur'an delildir¹ ki: (iddialarının) aksine! Gerçeği örtüp göz ardı etmiş olanlar bir izzet [gurur] ve cepheleşme içindedirler.

1: Fecr 5. ayete bakınız.

3) Kendilerinden önce bir nesil[türünden] kaç tanesini helak ettik. Ardından seslendiler, (ama artık) sığınmanın sırası değildi.

4) Kendilerinden bir uyarıcının kendilerine gelmesini tuhaf karşıladılar. Kâfirler [gerçeği örtenler] "Bu, yalancı bir sihirbazdır." dediler.

5) "O, Tanrıları bir tek Tanrı mı yaptı? Gerçekten bu, tuhaf bir şeydir."

6-8) Onlardan seçkinler "Yürüyün ve Tanrılarınız üzerinde sabır edin. Gerçekten bu, mutlaka istenilen bir şeydir. Bunu, son-diğer dini görüşte işitmedik. Bu, ancak uydurmadır. Hatırlatma (zikir) aramızdan sadece ona mı indirilmiş?" diye (ortaya) atıldı. Hayır! Onlar, benim hatırlatmamdan yana şek [kararsızlık] içindedir. Hayır! Onlar azabımı henüz tatmadı.

9) Yoksa, devamlı üstün olan [ve] çokça hediye eden RAB'binin rahmetinin hazineleri kendilerinin yanında mıymış?

10) Yoksa göklerin, yerin [tüm evrenin] ve ikisinin arasındakilerin (içindekilerin) yönetimi kendilerine mi aittir? O halde, sebeplerin [vasıtaların] içine yükselsinler.

11) [Onlar] burada taraftarlardan yenilgiye uğramış bir ordudur.

12-13) Kendilerinin öncesinde, Nuh'un milleti, Ad, kazıkların sahibi Firavun, semud, Lut'un milleti ve eyke dostları (Ashabı eyke) yalanladı. İşte onlar, taraftarlardır.

14) Her biri, ancak Elçileri yalanladı. Böylece benim sonucum [cezalandırmam] Hak oldu.

15) Bunlar, ancak kendisi için iki süt sağım [pek az] süresi (dahi) olmayan bir tek çığılığı bekliyorlar.

16) "RAB'bimiz! Defterimizi[hakkımızı] hesap gününden önce bizim için acele ettir [çabucak ver]" dediler.

17) Onların söylediklerine sabır et. El [güç] sahibi kulumuz Davud'u hatırlayıp an. Gerçekten o, (Allah'a) çokça dönendir.

18-19) Gerçekten biz, onunla birlikte akşam ve sabahlama (vaktinde) tenzih eden dağları ve bir araya toplanmış kuşları hizmete sunduk. Her biri, ona (Allah'a) çokça dönendir.

20) Onun krallığını güçlendirdik, ona hikmeti [akılla gerçeği tespit etme kabiliyetini] ve açık hitabı [düzgün konuşmayı/kesin hükmü] verdik.

21) (o) Davanın haberi sana geldi mi? Bir vakit, onlar mihraba [ibadethane odasına] atlamışlardı.

22-23) O vakit, Davud'un yanına girdiler [Davud] onlardan dolayı telaşlandı. Onlar "Korkma! [Biz]' bazısı bazısına [biri diğerine] haddini aşmış iki davacıyız. O halde, aramızda Hak ile hüküm ver, [Haktan/adaletten] uzak olma ve bizi yolun eşitliğine (adalete) ilet. Gerçek şu ki: Bu, benim bir tek dişi koyunum olduğu halde kendisinin doksan dokuz dişi koyunu olan kardeşimdir. O, "Onun [o tek dişi koyunun bakımına] beni kefil et [benim sürüme kat]" dedi ve hitapta bana üstün geldi [haklı çıktı]." dediler.

1: "Biz" yani "nahnu=نحن" zamiri hazf edilmiştir (Müşkül i'rab-ul kur'an)

24) [Davut] "Elbetteki, o senin koyununu kendi koyunlarına [katmayı] isteyerek sana zulüm etmiştir. Gerçek şu ki, dostlardan/ortaklardan çoğunluğunun cidden bazısı bazısına [biri diğerine] haddini aşar. Ancak, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlar hariç [onlar böyle değildir]. Onlar, pek azdır." dedi. Davut, kendisini fitnelediğimizi [sınadığımızı] düşündü, peşinden RAB'binden bağışlanma diledi, rüku ederek (duaya) kapandı ve samimi bir şekilde yöneldi.

25) Derken, bunları kendisi için bağışladık. Gerçekten onun, katımızda mutlaka itibarı ve en güzel dönüş yeri vardır.

26) Ey davut! Gerçekten biz, seni yerde [bölgede] bir halife [birinin yerine geçen/yönetici] yaptık. O halde, insanların arasında Hak ile hüküm ver, keyfe uyma! Aksi halde [keyif] sana Allah'ın yolunu kaybettirir. Gerçekten, Allah'ın yolunu kaybedenlere (evet!) onlara, hesap gününü unutmaları[dikkate almamaları] sebebiyle şiddetli bir azap vardır.

27) Gökleri ve yeri [tüm evreni] ikisinin arasındakileri(içindekileri) gereksiz olarak yaratmadık. İşte bu [gereksiz olduğu fikri], gerçeği örtmüş olanların düşüncesidir. Artık, gerçeği örtmüş olanlara, ateşten dolayı yazıklar olsun.

28) Yoksa, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanları, yerde [dünyada] bozgun [terör, kaos, kargaşa] çıkaranlar gibi mi sayarız? Yoksa, korunup sakınanları, [dinin sınırlarını] parçalayanlar gibi mi sayarız?

29) [Bu¹], ayetlerini sonuna kadar düşünmeleri ve sağlıklı akıl sahiplerinin düşünüp öğüt almaları için kendisini sana indirdiğimiz mübarek [ilahi bereket kaynağı olan] bir kitaptır.

1: "Bu" [هذا] zamiri hafz edilmiştir (Müşkül i'rab-ul kur'an)

30) Davud'a Süleyman'ı hediye ettik. Ne güzel kuldur! Gerçekten o, (Allah'a) çokça yönelendir.

31) Hani, ayakta duran [atlar], cömert [hızlı koşanlar] akşam vakti kendisine sunuldu.

32-33) [Atlar] perde ile saklanıncaya kadar [davut] "Gerçekten ben, RAB'bimin zikrinden dolayı hayrın sevgisini sevdim" dedi. "Onları [atları] bana döndürün" [dedi], ardından [Atların] bacakları[nı] ve boyunları[nı]¹ okşamaya² başladı.

1: Muzafun ileyh hazf edilir, muzaf bundan bedel olarak tenvin veya harfi tarif alır (İlhami haktan |Arapça dil bilgisi) Buradaki "es-suvk=السوق" ve "el-ea'nek=العناق" kelimelerinin başındaki "es/el=ال" takıları (harfi tarifler) muzafun ileyh'ten bedeldir. Yani ifadeler aslında "suvkiha=سوقها" ve "ea'nekiha=اعناقها" şeklindedir. Türkçe anlamı çeviride verildiği gibidir.

2: "Mesh=مسح" kelimesi Eli bir şeyin üzerinde gezdirmek, okşamak demektir. (müfredat :مسح) genellikle çoğu kişi bu ifadenin "Onların bacaklarını ve ayaklarını kesmeye başladı" manasında olduğunu söylemiştir. Bir kısım ise çeviride yazıldığı gibi "okşamaya başladı" manasında olduğunu söylemiştir. (Fahredden Razi, kurtubi, zad'ul mesir, beydavi)

34) Elbetteki, Süleymanı fitneledik[sınadık] ve onun tahtının üzerine bir ceset bıraktık. Sonra, samimi bir şekilde yöneldi.

35) "RAB'bim! Beni bağışla, bana benden sonra hiçbir kimseye ait olması mümkün olmayan bir krallık armağan et. Gerçekten sen, çokça armağan edensin." dedi.

36-38) Onun emriyle kendisinin isabet ettiği yere rahatça akıp giden rüzgarı; şeytanları yani her bir bina ustasını ve dalgıçları ve zincirler içinde yaklaştırılmış diğerlerini, [Süleyman] için hizmete sunduk.

39) Bu, bağışımızdır. Artık, hesapsız olarak¹ büyük iyilik et (verme) veya tut (verme).

1: Bir kıraat'te "ataune bi-gayri hiseb=عطاؤنا بغير حساب" yani "Hesapsız bağışımızdır" şeklindedir. (Zamahşeri:keşşaf)

40) Gerçekten, katımızda onun mutlaka itibar ve en güzel bir dönüş yeri vardır.

41) Kulumuz Eyüb'ü hatırlayıp an. Hani RAB'bine "gerçekten, şeytan bana bir yorgunluk ve bir azap ile dokundu" diye seslendi.

42) [kendisine] "Ayağınla yere vur... Bu, soğuk bir yıkanılacak [su] ve bir içecek." [denildi].

43) Bizden bir rahmet ve sağlıklı akıl sahipleri için bir hatırlatma olarak, ona ailesini ve onlarla birlikte onların benzerini ona armağan ettik.

44) "Eline bir demet al, onunla vur ve günaha girme." gerçekten biz, onu sabırlı bulduk. [o] Ne güzel kul! Gerçekten o, (bize) çokça yönelendir.

45) Kullarımız İbrahim, İshak, bir de eller [kuvvetler] ve bakışlar (gözler) sahibi Yakub'u hatırlayıp an.

46) Gerçekten biz, onları temizlik-arınlık, (o) yurdu hatırlayıp anma sebebiyle temiz-arınlık yaptık.

47) Gerçek şu ki: onlar, katımızda mutlaka hayırlı seçkinlerdendir.

48) İsmail'i, Elyesa'yı ve Zülkifl'i hatırlayıp an. Her biri, hayırlılardandır.

49-50) Bu, bir hatırlatmadır. Gerçek şu ki, en güzel dönüş yeri yani Adn cennetleri, mutlaka korunup sakınanlarıdır. Kapıları kendileri için açılmıştır.

51) Onların içinde [Adn cennetlerinde] birçok meyve ve içeceği talep ederlerken, onların içinde yaslanır haldedirler.

52) Kendilerinin katında, göz kapağının koruyucusu [İffetli]¹ yaşıt/denk kadınlar vardır.

1: "Kasıratu-t tarfi=قاصرات الطرف" ifadesinin anlamı: kadınların İffetleri için gözlerini kapatmasından ibarettir. (müfredat: طرف)

53) Bu [sayılanlar], hesap günü için size söz verilenlerdir.

54) Gerçek şu ki: bu, kesinlikle kendisine hiçbir eksilme olmayan rızkıımızdır.

55-56) Bu, [inançlılar içindir]¹. Gerçekten, taşkınlık yapanlara, mutlaka en kötü dönüş yeri yani [azabını] çekecekleri cehennem vardır. Artık, ne kötü döşektir!

1: Haber cümlesi olan (للمؤمنين) sözü hazf edilmiştir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

57) Bu, kaynayan su ve irindir. O halde, onu tatsınlar.

58) [Onlara] diğer onun şeklinden ve çeşitli [cezalar da] vardır.¹

1: "E'haru=آخر" yüklemdir, "lehum=لهم" şeklinde takdiri ve öne alınmış bir müpteda vardır. "minşeklihi=من شكله" ve "ezvacun=أزواج" ise "e'haru=آخر" için iki sıfattır. (Halebi: duru-l mes'un)

59) Bu, sizinle beraber tehlikeye dalacak bir dalgadır [gruptur]. Onlara "Merhaba[hoş geldin]" yoktur. Kesinlikle onlar, Ateşin [sıkıntısını] çekecek olanlarıdır.

60) "Hayır! Asıl size "Merhaba[hoş geldin]" yoktur. Asıl siz onu (azabı) önden bizim için hazırladınız." dediler. Artık, ne kötü duruştur [o]!

61) Onlar "RAB'bimiz! Bunu kim önden bizim için hazırladıysa, onu[n] azab[ını] ateşte bir kat daha artır." dediler.

62-63) "Bize ne oldu da kendilerini kötülerden saymakta olduğumuz kişileri görmüyoruz? Onları bir alay konusu edinmiştik." dediler. "Yoksa, bakışlar onlardan kaydı mı?"

64) Gerçekten işte bunlar kesinlikle bir haktır. Hâlbuki ateşin dostları davalıyor.

65-66) "Ben sadece bir uyarıcıyım. Bir tek olan, egemen olan, göklerin ve yerin [tüm evrenin] ve ikisinin arasındakilerin (içindekilerin) RAB'bi olan, devamlı üstün olan, çokça bağışlayan Allah'tan başka hiçbir Tanrı yoktur." de.

67-70) "O, sizin kendisinden vazgeçici olduğunuz büyük bir haberdir. Yüksek heyette (melei ala'da) bulunanlar davaladıkları vakit, bana (onlardan yana) hiçbir bilgi yoktu. Bana, benim ancak apaçık bir uyarıcı [olduğum] vahiy ediliyor." de.

71) Hani RAB'bin Meleklerle "Gerçekten ben, çamurdan bir beşer yaratıcıyım." demişti.

72) "Artık, onu düzenlediğim ve onun içine kendi ruhumdan üflediğim zaman hemen onun için secde halinde düşün [yere kapanın]"

73) Meleklerin hepsi tamamen secde ettiler.

74) Ancak iblis hariç, o büyüklük tasladı ve kafirlerden [gerçeği örtenlerden] oldu.

75) [Allah] "Ey iblis! İki elimle [kuvvetimle]' yarattığıma secde etmekten seni ne engelledi? Büyüklük mü tasladın? Yoksa yücelerden mi oldun?" dedi.

1: "İki el" ifadesi "kuvvet" anlamındadır. Örneğin "vaka yedey adlin=وقع يدي عدل" yani "adaletin iki eline düştü" denilir. "adaletin gücüne/kuvvetine yakalandı" anlamındadır. (مؤفردات :يد)

76) [Şeytan] "Ben, ondan daha iyiyim (hayırlıyım). Beni bir ateşten yarattın; onu ise bir çamurdan yarattın." dedi.

77-78) [Allah] "O halde ondan çık! Gerçekten sen, taşlandın [kovuldun]. Gerçekten, Din gününe kadar, senin üzerinde lanetim[rahmetten kovuşum] vardır." dedi.

79) [Şeytan] "RAB'bim! Onların yeniden diriltileceği güne kadar bana süre ver." dedi.

80-81) [Allah] "O halde sen, bilinen vaktin gününe kadar süre verilenlerdensin." dedi.

82-83) [şeytan] "İzzetine yemin ederim ki onların tamamınının [hayatlarını/inançlarını] mutlaka bozacağım. Ancak, onlardan [kendini sana] adanmış¹ kulların hariç" dedi.

1: "Muhlisiyn=مخلصين" şeklinde de okunmuştur (Beydavi)

84-85) [Allah] "[İşte bu] Haktır.¹Ben, hakkı [gerçeği] söylüyorum: Cehennemi, senden [senin cinsinden] ve onlardan [insanlardan] sana uyan kimselerden mutlaka ama mutlaka topluca dolduracağım." dedi.

1: "Ze'like huve-l Hak=ذالك هو الحق" takdirindedir.

86) "Ona [duyuruya] karşılık sizden hiçbir ödül/ücret istemiyorum. Hâlbuki ben, gösteriş yaparak-söylenerek yapanlardan değilim." de.

87) O, Alemlere [tüm varlıklara] ancak bir hatırlatmadır.

88) Onun (kur'an'ın) haberini¹ bir süre sonra mutlaka ama mutlaka bileceksiniz.

1: ayette de yazdığı üzere zamanla kur'an'ın haberlerinin gerçek olduğunu bildik.
Bkz: Romalıların galibiyeti (Rum 1-3) evrenin tekillikten gelmesi (Enbiya 30),
Güneş ve Ay'ın yörüngelerinin doğru tarif edilmesi (yasin 38-40, şems 1-2)
evrenin genişlemesi (zariyat 47) gezegenlerin veya atmosferin oluşumu (fussilet
9-12, Naziat 29-32) insanın anne rahminde oluşum sırası doğru anlatım
(müminun 14) Ay'ın kendi ışığı olmayıp güneşten aldığı ışığı yansıtması (yunus
5) dünyanın veya kıtaların hareketi (Neml 88, Naziat 32) canlılığın suda
başlaması (Nur 45).

ZÜMER (39)

1) (O) Kitabın kısım kısım indirilişi devamlı üstün olan, hakim/hikmetli olan Allah'tandır.

2) Gerçekten biz, kitabı sana Hak ile [gereğince] indirdik. O halde Allah'a, dini ona adayan/mahsus kılan olarak kulluk et.

3) Dikkat! Halis[arınmış] din, sadece Allah'ındır. Ondan [Allah'tan] beride veliler edinmiş olanlar "Biz ancak itibar bakımından bizi Allah'a yaklaştırmaları için onlara kulluk ediyoruz" [derler]¹. Gerçekten Allah, hakkında onların ayrılığa düştükleri ne ise o konuda aralarında hüküm verir. Gerçekten Allah, yalancı olan, çokça nankör olan kimseye yol göstermiyor.

1: "Derler" [يقولون] sözü hazf edilmiştir.

4) Allah, bir çocuk edinmek isteseydi, yarattıklarından tercih ettiğini mutlaka özel olarak seçerdi. O, münezzehtir, tek olanın, egemen olanın ta kendisidir.

5) Gökleri ve yeri [tüm evreni] Hak ile [gereğince] yarattı. Geceyi, gündüzün üzerine yuvarlıyor; gündüzü, Gecenin üzerine yuvarlıyor. Güneşi ve ay'ı hizmete sundu. Her biri, isimlendirilmiş [belirlenmiş] bir süre sonuna akıp gidiyor. Dikkat! O devamlı üstün olandır, çokça bağışlayandır.

6) Sizi bir tek canlıdan¹ yarattı, sonra ondan (onun türünden²) onun eşini yarattı. Sizin için, sağmal hayvanlardan sekiz çift-sınıf indirdi. Sizi, üç karanlıkta bulunan bir yaratılışın ardından annelerinizin karnında bir yaratılış olarak yaratıyor. İşte o, yönetim kendisine ait olan RAB'biniz Allah'tır. Ondan başka hiçbir Tanrı yoktur. Nasıl oluyor da geri çevriliyorsunuz?

1: "Can" [nefs=نفس] ile İlk hücre kasıt edilmiş de olabilir. Hücre teorisine göre tüm canlılar bir tek hücreden gelmiştir.

2: "Min=من" harfi cerr'i "türünden" anlamındadır. "Bir parçasından" anlamında değildir. Örneğin Tevbe 128. Ayette geçen "Size kendi canınızdan bir Elçi geldi" ifadesi, "kendi türünüzden bir Elçi geldi" anlamındadır.

7) Eğer, nankörlük (küfr) ediyorsanız [bilin ki] kesinlikle Allah, sizden daha zengindir [size ihtiyacı yoktur]. Kulları için nankörlüğe (küfre) razı olmaz; teşekkür ederseniz, sizin için ona [teşekküre] razı olur. Hiçbir yüklenici (günahkar) başkasının yükünü (günahını) yüklenmez. Sonra, dönüşünüz sadece RAB'binizedir. Ardından o, bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi size haber verir. Gerçekten o, göğüslerin sahibini bilendir.

8) İnsana bir zarar temas ettiği zaman, samimi bir şekilde RAB'bine dua eder. Sonra, [RAB'bi] kendisinden bir rahmeti ona yolladığı zaman, önceden ona yalvardığını unuttur ve Allah'a, onun yolundan saptırmak için denk (Tanrılar) sayar. "Nankörlüğün (küfr) ile birazcık geçin. Gerçekten sen, ateşin dostlarındansın." de.

9) Yoksa, gönülden itaatkar kimse gecenin saatlerinde secde halinde ve ayakta iken, Ahirete [son hayata] dikkat ederken ve RAB'binin rahmetini umarken, [isyen eden kimse gibi midir]?¹ "Bilenlerle bilmeyenler eşit olur mu? Sadece sağlıklı akıl sahipleri düşünüp öğüt alır" de.

1: Haber cümlesi olan "ke-men huve a'sa=كمن هو عاص" hazf edilmiştir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

10) [Şunu] bildir¹: Ey inanmış kullarım! RAB'binize (karşı gelmekten) sakının! Bu dünya [ilk] hayatında güzellik [iyilik] etmiş kimselere bir güzellik vardır. Allah'ın yeri [dünyası] geniştir. Sabredenlere, ödülleri herhangi bir hesap olmaksızın tamamen verilir.

1: "Kul=قُل" sözü "Şunu bildir" manasında da kullanılır. Her zaman "de ki" anlamında değildir. Örneğin: İsrâ 53. Ayette "Kullarıma söyle(*), en güzel olanı söyleyinler." denilmiştir. Bu ayette de "kul=قُل" sözü "de ki" anlamında değil, "şunu bildir" anlamındadır. Aynı kullanım ahzab 59. Ayette "Ey Nebi! Eşlerin, kızlarına ve inançlıların kadınlarına söyle (*) dış örtülerinden [bir kısmını] üzerlerine yaklaştırsınlar [salsınlar]." ifadesinde de mevcuttur. Nur 30-31 ayetlerinde de aynı kullanım vardır.

11) "Gerçekten ben, Allah'a, dini ona adayan olarak kulluk etmek [ile] emrolundum." de.

12) "Müslümanların [teslim olanların] önderi¹ olmak için emrolundum."

1: (müfredat: أول)

13) "Gerçekten ben, RAB'bime isyan edersem, büyük bir günün azabından korkarım" de.

14) "Dini, sadece ona [Allah'a] adayan olarak sadece Allah'a kulluk ediyorum." de.

15) Artık, ondan [Allah'tan] beride tercih ettiğiniz [şeye] kulluk edin [bakalım!]
"Gerçekten kaybedenler, kendi canlarını ve ailelerini/halkını kıyamet gününde kayba uğratmış olanlardır. Dikkat! O, apaçık kaybedişin ta kendisidir." de.

16) Onlara, ateşten üstlerinden (gelen) bir gölge ve alt taraflarından (gelen) bir gölge vardır. İşte Allah, kullarını bununla korkutuyor. Ey kullarım¹! Artık, bana (karşı gelmekten) sakının!

1: Ayetin bu kısmına kadar, Allah üçüncü şahıs olarak anlatıldı, bu noktada iltifat sanatı uygulanarak, Allah birinci şahıs olarak anlatıldı.

17) Tagut'tan, ona kulluk etmekten kaçınmış ve Allah'a samimi bir şekilde yönelmiş olanlar (evet!) onlar için müjde vardır. Artık, benim kullarımı müjdele.

18) [Benim kullarım] söze kulak verip onun [sözün] en güzeline uyanlardır. İşte onlar, Allah'ın kendilerine yol gösterdiği[kimseler]dir. İşte onlar, sağlıklı akıl sahipleridir.

19) O halde, kendisine azabın kelimesi Hak olmuş [kesinleşmiş] kimse [kurtulmuş kimse gibi midir]?¹ O halde, ateşteki kimseyi sen mi kurtaracaksın?

1: Haber cümlesi olan (كمن نجا) ifadesi hazf edilmiştir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

20) Fakat, RAB'lerine (karşı gelmekten) sakınmış olanlara (evet!) onlara Allah'ın verdiği söz olarak -ki, Allah, verdiği söze aykırı davranmaz- bir oda, onun üstünde, alt taraflarından ırmaklar akıp giden bina edilmiş bir oda vardır.

21) [Şunu] hiç görmedin mi: Allah gökten bir su indirdi, ardından onu [o suyu] yerdeki [dünyadaki] pınarlara kattı, sonra onunla [o suyla] renkleri [çeşitliliği] farklı olan ekin[ler'i] çıkardı. Sonra [ekin] kurur. Ardından onu [ekini] sararmış halde görürsün. Sonra onu dağılmış-parçalanmış hale getirir. Gerçek şu ki: işte şunlarda, sağlıklı akıl sahipleri için mutlaka bir hatırlatma vardır.

22) Artık, göğsünü İslam için Allah'ın açtığı, böylece RAB'binden bir aydınlık (Nur) üzerindeki kimse [Kalbi katılmış kimse gibi midir]?¹ O halde, Allah'ın hatırlatmasından [herhangi bir şeye karşı bile]² kalpleri katı olanlara yazıklar olsun! İşte onlar, apaçık bir kayboluşun içindedir.

1: Haber cümlesi olan hazf edilmiştir.

2: "AN zikrillah=عن ذكر الله" yerine "MİN zikrillah=من ذكر الله" denilmesi, mübalağa içindir. (Beydavi) sanki "Zikir'den herhangi bir şeye karşı bile" manasındadır.

23) Allah, sözün en güzelini, birbirine benzeyen; (anlattıkları) tekrarlanan; RAB'lerine saygılı olanların ondan (o en güzel sözden) dolayı ciltleri ürperdiği bir kitap olarak [kısım kısım] indirdi. Sonra, onların ciltleri ve kalpleri Allah'ın zikrine [hatırlatmasına] karşı yumuşar. İşte şu, Allah'ın tercih ettiği kimseye kendisiyle yol gösterdiği rehberidir. Allah, kime yolu kaybettirirse, ona hiçbir yol gösteren yoktur.

24) Artık, kıyamet gününde yüzünü [kendisini] azabın kötüsüne [karşı] koruyan kimse, [Azaptan emin/güvende olan kimse gibi midir]?¹ zalimlere "Elde etmekte olduklarınızı tadın!" denilir.

1: Haber cümlesi olan (كمن آمن العذاب) ifadesi hazf edilmiştir (Zamahşeri: keşşaf)

25) Onlardan öncekiler de yalanladı. Ardından azap, onlara farkında olmadıkları yerden geldi.

26) Böylece Allah, onlara dünya [ilk] hayatında utancı tattırdı. Şayet, bilmekte olsalardı, Ahiret [son] azabı kesinlikle daha büyüktür.

27-28) Elbetteki, [insanların] korunup sakınmaları beklendiği için açık-anlaşılır¹ [dile sahip], eğriliğe (hataya) sahip olmayan bir kur'an olarak, bu kur'an'da her bir örnekten insanlar için örneklendirdik. Düşünüp öğüt almaları beklenir.

1: "Arabiyyu=العربي" konuşmanın açık net-duru [anlaşılır] olan kısmıdır. (müfredat: عرب bkz: الفصيح البين من الكلام) (والعربي: الفصيح البين من الكلام) bir nevi "Halk arasında konuştuğunuz gibi karmaşık ve kuralsız bir dil olarak değil; apaçık, anlaşılır kurallı bir dil ile onu indirdik" anlamındadır.

29) Kendisi(ne sahiplenmek) hakkında birbirine giren-çekişen ortaklar bulunan bir kişiyi ve (sadece) bir kişiye teslim olmuş bir kişiyi¹ Allah misal olarak örneklendirdi.

Misal-durum olarak ikisi eşit olurlar mı? Övgü, Allah'ındır... Aksine! Onların çoğunluğu bilmiyor.

1: Tevhid ve Şirk'in farkı anlatılmaktadır: birden fazla Efendisi olan biri mi daha özgürdür? Yoksa bir tek Efendisi olan kişi mi daha özgürdür?

İnsan, ya Allah'a teslim olarak, onu Efendisi kabul ederek özgür olur. Ya da Allah'tan başka şeylere (kendi nefsinin, İnsanları, vb.) teslim olarak köle olur. İşte bu yüzden Şirk, zulüm olarak değerlendirilmiştir. (Lokman 13)

30) Kesinlikle sen de öleceksin¹, kesinlikle onlar da ölecek.

1: "Meyyit=مَيِّت" kelimesi, hiç ölmemiş (ama ölecek olan) kimse için kullanılır. "meyt=مَيْت" ise ölmüş kimse için kullanılır. (kurtubi)

31) Sonra, kıyamet gününde kesinlikle siz RAB'binizin katında davalanırsınız.

32) O halde, Allah'ın üzerinden yalan söyleyen ve kendisine geldiğinde doğruyu yalanlamış olan kimseden daha zalim kimdir? kafirler [gerçeği örtenlerin] için cehennemde bir durak yok mudur?

33) Doğruluğu getirmiş ve onu doğrulamış olanlar korunup sakınanların ta kendileridir.

34) RAB'lerinin katında, ne tercih ederlerse o kendilerininidir. İşte şu, güzellik [iyilik] edenlerin karşılığıdır.

35) Allah, onların geçmişte yaptıkları¹ eylemlerinin en kötüsünü tamamen örtüp yok etsin ve onların bulunmakta oldukları eylemlerinin en güzeliyle onların ödülleri karşılık olarak versin diye [böyledir].

1: Bu kısımda "amilu=عملوا" şeklinde geçmiş zaman kipi kullanılmıştır. Bu ifade, onların kötülükleri geçmiş dönemde yaptıklarını gösterir.

36) Allah, kuluna yeten değil midir? Ondan [Allah'tan] beridekilerle seni korkutuyorlar. Allah, kime yolu kaybettirirse, ona hiçbir yol gösteren yoktur.

37) Allah, kime yol gösterirse, ona [yolu] kaybettiren [hiçbir kimse] yoktur. Allah devamlı üstün olan, intikam sahibi olan değil midir?

38) Şayet, onlara "Gökleri ve yeri [tüm evreni] kim yarattı?" [diye] sorsan, mutlaka ama mutlaka "Allah [yarattı]" diyecekler. "O halde, Allah'tan beride kendilerine dua ettiğiniz [şeyleri] bana haber verin: Eğer, Allah bana herhangi bir zarar [vermeyi] istese, onun zararını onlar [dua ettiğiniz şeyler] mi kaldıracak? veya bana herhangi bir rahmet [vermeyi] istese, onun rahmetini onlar [dua ettiğiniz şeyler] mi tutacak?" de. "Güvenip dayananların (tevekkül edenlerin) sadece kendisine güvenip dayandığı Allah bana yeterlidir" de.

39-40) "Ey milletim! Konumunuz üzerine-gücünüz yettiğince eylemde bulunun [bakalım!] Gerçekten ben de eylemde bulunacağım. Rezil eden azabın kime geleceğini ve sürekli olan bir azabın kimin üzerine konacağını yakında bileceksiniz" de.

41) Gerçekten biz, kitabı sana insanlar için Hak ile [gereğince] indirdik. Artık, kim yol bulduysa, kendi benliğinin çıkarınadır; Kim yolu kaybetti ise, sadece kendi benliğinin aleyhine yolu kaybeder. Sen, onların üzerine bir vekil değilsin.

42) Canlıları, ölüm sürelerinde Allah vefat ettiriyor. Hiç ölmemiş [canlıları] uykularında [vefat ettiriyor]. Ardından, kendisine ölüm kararı verdiğini tutar; diğerlerini isimlendirilmiş bir süre sonuna kadar gönderir. Gerçekten, kavramaya çalışan herhangi bir millet için, işte bunlarda mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

43) Yoksa, Allah'tan beride şefaatchi'ler mi edindiler? "Onlar, herhangi bir şeye sahip olmasalar ve akıl etmiyor olsalar da mı [onları şefaatchi edineceksiniz?]" de.

44) "Şefaah, tamamen sadece Allah'ındır. Göklerin ve yerin [tüm evrenin] yönetimi sadece onundur. Sonra, sadece onun [emrine] geri döndürölürsünüz." de.

45) Allah, bir tek olarak anıldığı zaman, Ahirete [son hayata] inanmayanların kalpleri nefret eder. Ondan [Allah'tan] beridekiler anıldığı zaman bir bakarsın ki onlar sevinirler.

46) "Ey Göklerin ve yerin [tüm evrenin] başlatıcısı/ayıranı¹, Gayb'ın [görünmeyenin] ve açıkça görünenin bileni olan Allah'ım! Kullarının arasında, kendilerinin ayrılığa düşmekte oldukları [şeyler] hakkında sen hüküm verirsin." de.

1: Enam 14. ayetin dipnotuna bakınız.

47) Şayet, yerde [dünyada] ne varsa, onların tamamı ve onlarla birlikte onların tamamı zulüm eden kimselerin olsaydı, kıyamet gününde mutlaka onları azabın kötüsünden [kendilerini kurtarmak için] mutlaka feda ederlerdi. Allah'tan (gelen) kendilerinin hiç hesap etmekte olmadıkları [şeyler] kendileri için açığa çıktı.

48) Elde ettikleri [şeylerin] kötülükleri kendileri için açığa çıktı. Kendisiyle alay etmekte oldukları [şeyler] kendilerini kuşattı.

49) İnsana bir zarar temas ettiği zaman, bize dua eder. Sonra, ona bizden bir nimeti yolladığımız zaman, "O, bana sadece bir bilgi üzerine [bilgim sayesinde] verildi" der. Hayır! O bir fitnedir [sınamadır] fakat onların çoğunluğu bilmiyor.

50) Kendilerinden öncekiler de onu söylemişti. Ardından, elde etmekte oldukları [şeyler] kendilerine yeterli gelmedi.

51) Ardından, elde etmiş oldukları [şeylerin] kötülükleri kendilerine isabet etti. Bunlardan zulüm etmiş olanlar kendileri aciz bırakacak bir halde değilken elde ettikleri [şeylerin] kötülükleri kendilerine isabet edecek olanlardır.

52) Allah'ın, tercih ettiği kimseye rızık açtığını [artırdığını] ve belirlediğini [ölçülediğini] hiç bilmediler mi? Gerçekten, inanan bir millet için işte bunlarda mutlaka ayetler [kanıtlar] vardır.

53) [Şunu] bildir¹: Ey kendi canlarına karşı israf etmiş [aşırıya gitmiş] kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Gerçekten Allah, cezayı gerektiren işleri tamamen bağışlar. Gerçekten o, çok bağışlayandır, Rahim'dir.

1: Zümer 10. Ayetin dipnotuna bakınız.

54) Samimi bir şekilde RAB'binize yönelin ve azabın size gelişinden önce ona teslim [Müslüman] olun. Sonra yardım olunmazsınız!

55) Siz farkında değilken Azabın size aniden gelmesinden önce, RAB'binizden size ne indirildi ise onun en güzeline bağlı olun.

56-58) Herhangi bir canın "Allah'ın yanında eksiklik edişim üzerine [etmem sebebiyle] yazık bana! Gerçekten ben, cidden alay edenlerdendim!" demesinden veya "Şayet Allah bana yol göstermiş olsaydı, mutlaka korunup sakınanlar'dan olmuştum!" demesinden veya azabı gördüğü sırada "Benim için bir kere [şans] daha olsaydı da, güzellik [iyilik] edenlerden olsaydım..." demesinden [önce RAB'binizden size ne indirildi ise onun en güzeline bağlı olun¹].

1: "En tekule=أن تقول" ifadesi, "min kablu en tekule=من قبل أن تقول" takdirindedir.

Çünkü önceki ayetteki "Azabın size aniden gelişinden önce" ifadesi buna işaret etmektedir. (kurtubi)

59) Hayır! Ayetlerim [mucizelerim] sana gelmişti, ardından sen onları yalanlamıştın, büyüklük taslamıştın ve kâfirlere [gerçeği örtenlerden] olmuştun.

60) Allah'ın üzerine yalan söylemiş olanları, kıyamet gününde yüzlerini kararmış olarak görürsün. Büyüklenenler için, cehennemde içinde bir durak yok mudur?

61) Allah, korunup sakınmış olanları kurtuluşları/başarıları sebebiyle kurtarır. Çirkinlik [kötülük] onlara temas etmez, hemde onlar üzülmez bir haldedirler.

62) Allah, her şeyin üzerine devamlı bir vekil iken her şeyin yaratıcısıdır.

63) Göklerin ve yerin (Evrenin) kuşatımı sadece onundur. Allah'ın ayetlerini [mucizelerini] örtüp göz ardı etmiş olanlar (evet!) işte onlar kaybedenlerin ta kendileridir.

64) "O halde, Allah'ın haricindeki [birine] mi kulluk etmemi bana emir ediyorsunuz¹ Ey bilgisizler!?" de.

1: "Gayra=غير" kelimesinin "a-e" şeklinde üstün harekeli bitmesinin sebebi, aslında "E te'muruni en eabude gayra Allahi= أ تاملوني أن اعبد غير الله" anlamında olmasından dolayıdır. Yani nesne konumunda olması sebebiyle üstün harekeli [mensup] gelmiştir. Devamındaki "en=أن" hafif edilmiştir, bundan dolayı "eabudE=اعبد" değil "eabudU=اعبد" olmuştur.

65) Elbetteki, sana ve senden önceki kimselere [şu] vahiy edildi: Şayet, şirk koşarsan [Allah'a ortak sayarsan] mutlaka ama mutlaka eylemin boşa gider ve mutlaka ama mutlaka kaybedenlerden olursun.

66) Hayır! Sadece Allah'a kulluk et ve teşekkür edenlerden ol.

67) Allah'ı kendi gücünün hakkıyla tanıtmadılar¹. Kıyamet gününde, yer [dünya] tamamen, onun bir avucunda'dır[sahipliği altındadır]², Gökler ise, onun sağ elinde [gücünde] dürülmüştür.³

1: Enam 91. Ayetin dipnotuna bakınız.

2: "Kabz=قبض", "sahiplenme" anlamındadır. Örneğin aynı fiil ile "kabetu-d dare min fulenin=قبضت الدار من فلان" denilir ki "Evi, falanca kişiden avuçladım: sahiplendim" denilir. (müfredat : قبض)

Bu ifade "fi kabdetihi=في قبضته" anlamındadır. (Nehhas: i'rab-ul kur'an)

3: Fizikçi michou kaku "parallel worlds" isimli kitabında şunları söyler: "Sonunda evrenin orjinal genişlemesi tersine döner ve kendi üzerine doğru büzülür" [Eventually, they see that the original expansion of the universe is reversing, and that the universe is contracting on itself.] (kaynak: Parallel worlds A Journey through creation, higher dimension and future of the cosmos, Michio kaku sayfa 77) Göğün sayfa gibi dürülmesinden kasıt bu olabilir.

Şu da olabilir: Einstein'a göre uzay maddesiz bir haldeyken tamamen dümdüzdür. İçinde bulunan kütleler uzayı bükmektedir. (bkz: Einstein'ın özel görelilik kuramı) daha iyi anlaşılması için şu şekilde bir örnekle anlatabiliriz: içi boş olan bir çemberin üzerine bir örtü açtığınızı hayal edin. Bu örtünün üzerinde hiçbir şey yokken örtü tamamen dümdüzdür. Ancak üzerine bir ağırlık attığınız zaman bu ağırlık örtüyü boşluğa doğru eğmeye başlar. Uzaydaki kütlelerin de uzayı bükmesi buna benzemektedir. Bu durumda ayetin anlattığı senaryo şu şekilde olabilir: evrende kütle namına hiçbir şey kalmayacak, uzay tamamen dümdüz bir hale gelecek ve sonunda bir sayfanın dürülmesi gibi uzay da bürülecektir. Ayette en açık görünen durum budur.

68) Sur'un içine üflendi, Allah'ın tercih ettiği kimse[ler] hariç, göklerdeki ve yerdeki [tüm evrendeki] kimseler sarsıldı(bayıldı), sonra onun [Sur'un] içine son-diğer [kez] üflendi, bir bakıldı ki onlar bakıp dururken ayakta dururlar.

69) Yer [dünya], RAB'binin aydınlığı ile gündüze girdi [ışıldadı] kitap (ortaya) koyuldu, Nebi'ler ve şahitler getirildi, kendilerine zulüm edilmez bir halde kendilerinin aralarında Hak ile karar verildi.

70) O [Allah], onların yaptıklarını en iyi bilen iken, her bir canlıya eylemi tamamen verildi.

71) Gerçeği örtmüş olanlar cehenneme bölük bölük sevk edildi. Sonunda ona [cehenneme] geldikleri zaman, onun [cehennemin] kapıları açıldı. Onun [cehennemin] hazinedarları[bekçileri] onlara "Size, sizden olan, Allah'ın ayetlerini size okuyup teşvik eden ve sizi bu gününüze [karşı] uyarın Elçiler hiç gelmedi mi?" dediler. Onlar "Tabiki [geldi], fakat azabın kelimesi, kafirlere [gerçeği örtenlere] hak [şart] oldu." dediler.

72) "Kendisinde kalıcı olarak cehennemin kapılarına [bölümlerine] girin! Artık, büyüklükten durduğunuz ne kötüdür!" denilir.

73) RAB'lerine (karşı gelmekten) sakınmış olanlar, cennete bölük bölük sevk edildi. Sonunda ona [cennete] geldiklerinde ve onun [cennetin] kapıları açıldığında onun [cennetin] hazinedarları [bekçileri] onlara "Esenlik üzerinize olsun! temizsiniz. Artık, ona [cennete] kalıcı olarak girin." dediler.

74) Onlar "Övgü, verdiği sözü bize doğrulayan ve cennetten nereyi tercih ediyorsak oraya yerleşeceğimiz (o) yere [bölgeye] bizi mirasçı yapan Allah'ındır." dediler. Çalışanların ödülü-ücreti ne güzeldir!

75) Melekleri, RAB'lerini tenzih ederken Arş'ın çevresinden dönüp dolaşırken görürsün. Aralarında Hak ile [gereğince] karar verildi ve "övgü, Alemlerin [varlıklarının] RAB'bi olan Allah'ındır." denildi.

MÜMİN (40)

1) Ha, Mim.

2-3) Kitabın kısım kısım indirilişi, devamlı üstün olan, devamlı bilen, cezayı gerektiren işlerin bağışlayanı, tevbenin kabul edeni, sonucu [cezası] şiddetli olan, uzunluk [bağış] sahibi Allah'tandır. Ondan başka hiçbir Tanrı yoktur. Dönüş sadece onun [emrinedir].

4) Allah'ın ayetleri hakkında, ancak gerçeği örtmüştü olanlar mücadele eder. Artık, onların beldelerde dönmeleri/gezmeleri seni aldatmasın.

5) Onlardan önce de Nuh'un milleti ve onlardan sonraki taraftarlar da yalanladı. Her bir topluluk kendi Elçilerini yakala[yıp cezalandır]maya meyillendi. Gerçeği, onunla [yalanla] geçersiz saymak için Yalanla mücadele ettiler. Derken, onları yakaladım. Artık, sonucum [cezalandırmam] nasıl olmuş?

6) İşte, RAB'binin kelimesi, gerçeği örtmüştü olanlara karşı şunun gibi hak oldu [kesinleşti] : kesinlikle onlar, ateşin dostlarıdır.

7-9) Arş'ı taşıyanlar ve onun [Arş'ın] çevresindeki kimse[ler], RAB'lerinin övgüsüyle tenzih eder, ona inanır ve inanmış olanlar için bağışlanma dilerler. "RAB'bimiz! Rahmet ve bilgi bakımından, her şeyi kuşattın. Artık, tevbe etmiş ve senin yoluna uymuş olanları bağışla. Onları, kızgın ateşin azabından koruyup sakındır. RAB'bimiz! Onları ve onların babalarından, eşlerinden ve soylarından¹ düzgün-iyi kimseleri onlara söz verdiğin Adn cennetlerine girdir. Gerçekten sen, devamlı üstünsün, hakimsin/hikmetlisin. Onları, çirkinliklerden [kötülüklerden] koru. O gün, kimi çirkinliklerden [kötülüklerden] koruduysan, artık ona rahmet etmişsin [demektir]. İşte şu, büyük kurtuluşun ta kendisidir." [derler]².

1: "Men= من" birinci "hum=هم" zamirine bağlıdır. İkinci "hum=هم" zamirine de bağlı olabilir. Buna göre "...Onlara ve onların Atalarından, eşlerinden...düzgün-iyi kimselere söz verdiğin Adn cennetlerine..." şeklinde de çevrilebilir. (Beydavi)

2: "derler" [يقولون] sözü takdiridir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

10) Doğrusu: gerçeği örtmüş olanlara "Elbetteki Allah'ın kızgınlığı, sizin kendi benliğinize olan kızgınlığınızdan daha büyüktür. Siz, inanca davet olundunuz, ardından gerçeği örttünüz" [diye] seslenilir.

11) "RAB'bimiz! Bizi iki defa öldürdün ve bize iki defa hayat verdin. Artık, cezayı gerektiren işlerimizi itiraf ettik. Artık hiçbir yola çıkış yok mudur?" dediler.

12) İşte şu [yaşadığınız azap], şu sebeptedir: Allah'a, kendisi tek [sayılarak] dua edildiğinde, gerçeği örtüp görmezden gelmiştiniz. Eğer ona şirk koşulursa [ortak sayılırsa], inanırdınız. O halde hüküm, yüce olan, büyük olan Allah'ındır.

13) [O] size ayetlerini [mucizelerini] gösteren ve size gökten bir rızık indirendir. Ancak, samimi bir şekilde yönelen kimseler düşünüp öğüt alır.

14) Kafirler [gerçeği örtenler] nefret etse bile, Allah'a dini ona adayanlar olarak dua edin.

15-16) Derecelerin devamlı yükseltene olan, Arş'in sahibidir.¹ Karşılaşma gününe yani² kendilerinden herhangi bir şeyin Allah'a³ karşı saklanamayacağı, onların bariz olacakları, [apaçık ortaya çıkacakları] güne [karşı] uyarması için kullarından tercih ettiği kimseye kendi emrinden olan Ruh'u atar. [O gün gelince] "Krallık, bugün kimindir? Tek olan, Egemen olan, Allah'ındır." (denilir).

1: "Rafiu-d dereceti=رفيع الدرجات" ifadesi özne [müpteda], "zu-l Arşi=ذو العرش" ifadesi ise yüklemdir[haberdır]. (Halebi: i'rab-ul kur'an)

2: 16. Ayetteki "yevmE=يوم" kelimesi, "telaki=تلاق" kelimesinden bedeldir. (Halebi: i'rab-ul kur'an)

3: "Allah" ismi yerine "O" zamiri kullanılarak "Ona karşı..." şeklinde [yani عليه şeklinde] de okunmuştur. (zamaşşeri: keşşaf)

17) Bugün her canlı, elde ettiği ile karşılık bulur. Bugün, zulüm [haksızlık] yoktur. Gerçekten Allah, hesabı çok hızlı olandır.

18) Onları, vakti daralan güne [karşı] uyar. O vakit, onlar yutkunur haldeyken, kalpleri gırtlakların dibindedir. Zalimlerin, hiçbir sıcak [dostu] ve de kendisine gönülden itaat edilen hiçbir şefaatchisi yoktur.

19) Gözlerin hain olanını ve göğüslerin sakladıklarını biliyor.

20) Allah, Hak ile [gereğince] karar verir. Ondan [Allah'tan] beride dua ettikleri¹ hiçbir şeye karar veremezler. Gerçekten Allah, devamlı işitenin, devamı görenin ta kendisidir.

1: "Yeduvnehum=يدعونهم" takdirindedir. "Hum=هم" zamiri atılmıştır. Bir başka kıraat'te "teduvne=تدعون" yani "sizin dua ettiğiniz kimseler" şeklinde (Beydavi, kurtubi,) olması da bunu gösteriyor.

21) Yerde [yeryüzünde] hiç gezip de kendilerinden önce olan kimselerin sonucunun nasıl oldu[ğuna] bakıp düşünmediler mi? Onlar [önceki kimseler] kuvvet bakımından ve yerdeki [yeryüzünde bıraktıkları] eserler bakımından kendilerinden daha güçlüydüler. Ardından Allah, cezayı gerektiren işleri sebebiyle onları yakaladı. Onlar için, Allah'tan [gelen herhangi bir cezaya karşı]¹ hiçbir koruyucu olmadı.

1: "Min Allahi=من الله" ifadesi, bir nevi "min akıbeti-l llahi=من عقبة الله" yani "Allah'ın sonucundan [cezasından]" manasındadır.

Eğer "min va'kin min Allahi=من واقٍ من الله" yazmış olsaydı "Allah'tan gelen herhangi bir koruyucu olmadı" anlamında olurdu.

22) Onlara kendilerinin Elçileri açık kanıtlarla gelirdi, ardından onlar [Elçilerin hak olduğu gerçeğini] örtüp görmezden geldiler. Derken, Allah onları yakaladı. İşte şu [yaşadıkları] bundan dolayıdır. Gerçekten o, güçlüdür, sonucu [cezalandırması] şiddetli olandır.

23-24) Elbetteki Musa'yı, Firavun, haman ve Karun'a açık kanıtlarla ve apaçık bir yetki-delil ile göndermiştik. Ardından, onlar "[O], çokça yalan söyleyen bir sihirbazdır!" dediler.

25) Ardından [Musa] katımızdan olan Hakkı [gerçeği] onlara getirdiğinde "Onunla birlikte inanmış olanların oğullarını öldürün; onların kadınlarını hayatta bırakın" dediler. Kâfirlerin [gerçeği örtenlerin] planı ancak bir kayboluşun içindedir.

26) Firavun, "Beni bırakın da Musa'yı öldüreyim ve RAB'bine dua etsin! Gerçekten ben, dininizi değiştirmesinden veya yerde [bu bölgede] bozgunu açığa çıkartmasından korkuyorum" dedi.

27) Musa "Gerçekten ben, hesap gününe inanmayan her büyüklenenden kendi RAB'bime ve sizin RAB'binize sığındım." dedi.

28-29) Firavun'un Ailesinden/halkından, inancını gizleyen bir kişi "Siz "RAB'bim Allah'tır" diyen bir kişiyi öldürüyor musunuz? Hâlbuki size RAB'binizden açık kanıtlarla gelmişti. Eğer yalancı [biri] idiyse, yalanı kendisinin aleyhinedir; eğer dürüst [biri] idiyse, artık size söz verdiğinin bazısı size isabet eder. Gerçekten Allah, İsrafçı olan [haddi aşan] çokça yalan söylen bir kimseye yol göstermez. Ey milletim! Siz, yerde [bölgede] üstün iken, yönetim bugün sizindir. Artık, (o azap) bize geldiyse Allah'ın perişan edişinden (azabından) yana bize yardım edecek kimdir?" dedi. Firavun "size, kendi gördüğüm [şeylerden] başkasını göstermiyorum ve sizi olgun olan yoldan başkasına iletmiyorum." dedi.

30-31) İnanmış olan [kişi] "Ey milletim! Gerçekten ben, taraftarların günün benzerinden yani Nuh'un milletinin, Ad [milletinin], semud [milletinin] ve onlardan sonrakilerin devam eden durumlarının benzerinin sizin üzerinize [olmasından] korkuyorum. Hâlbuki Allah, kullar için herhangi bir zulmü istemez." dedi.

32-34) "Ey milletim! Gerçekten ben, sesleniş gününün yani arkanızı dönenler olarak [kaçar bir halde] yüz çevirdiğiniz günün sizin üzerinize [olmasından] korkuyorum. Sizin için, Allah'tan [gelen herhangi bir şeye karşı] hiçbir sarılacak [koruyacak] yoktur. Allah, kime yolu kaybettirirse, ona hiçbir yol gösteren yoktur. Elbetteki, önceden de Yusuf size açık kanıtlarla gelmişti. Ardından, onun getirdiklerinden yana siz şek [şüphe, kararsızlık] içinde bulunmaya ara vermediniz. Sonunda helak olduğu zaman "Allah, ondan sonra herhangi bir Elçi asla göndermeyecek" dediniz. İşte bunun gibi, İsrafçı olan, şüphecî kimseye Allah yolu kaybettirir."

35) "[Onlar], kendilerine gelmiş herhangi bir yetki-delil olmaksızın Allah'ın ayetleri [işaretleri] hakkında mücadele edenlerdir. Allah'ın katındaki ve inanmış olanların katındaki kızgınlık büyüdü. İşte, zorba olan her büyüklenenin kalbini Allah bunun gibi damgalar."

36-37) Firavun "Ey haman! Bana bir köşk yap. Belki sebeplere [araçlara] yani göklerin sebeplerine [araçlarına] ulaşırım da Musa'nın RAB'binin (karşısına) dikilirim. Gerçekten ben, onun mutlaka bir yalancı [olduğunu] düşünüyorum." dedi. İşte, Firavun'a kendi eyleminin çirkinini [kötüsü] bunun gibi süslendi ve (o) yoldan [doğru yoldan] geri çevrildi. Firavun'un hilesi, ancak bir kuruyuş [yok oluş] içindedir.

38-39) O inanmış kişi "Ey milletim! Bana uyun ki sizi olgun olan yola iletayım. Ey milletim! Gerçekten ahiret [son hayat], barınma yurdunun ta kendisi iken bu dünya [ilk] hayatı, sadece bir geçimdir." dedi.

40) Kim[ler], çirkin [kötü] bir eylemde bulunduysa, ancak onun [o kötülüğün] benzerini karşılık bulur; erkek ve kadın(cinsin)den kim[ler] bir inançlı olarak düzgün-iyi bir eylemde

bulunduysa [bilsin ki] işte onlar, cennete girerler ve onda [cennette] hesapsız olarak rızıklandırılırlar.

41) "Ey milletim! Bana ne var ki sizi cennete davet ediyorum, siz beni ateşe çağırıyorsunuz?"

42-44) "Ben sizi, devamlı üstün olana, çokça bağışlayana davet ederken, siz Allah'ı gözü ardı etmem için ve kendisi hakkında bana herhangi bir bilgi olmayan [şeyleri] ona şirk koşmaya [ortak saymaya] beni çağırıyorsunuz. Beni, kendisine çağırdığınız [şeylerin] dünyada [ilk'te] ve ahirette [son'da] kendilerine ait herhangi bir davet/dua kabulü olmadığında, bizim Allah'a döneceğimizde ve İsrafçıların [haddi aşanların] ateşin dostları olduğunda kuşku yoktur. O halde, size söylediklerimi hatırlayacaksınız. İşimi Allah'a aktarıyorum. Gerçekten Allah, kulları devamlı görendir."

45) Derken, Allah onu [o inançlı kişiyi] onların planlarının kötülüklerinden koruyup sakındırdı. Firavun'un ailesini/kendisine bağlı olanlarını, azabın çirkinini [kötüsünü] kuşattı.

46) Ateş... onlar ona [o ateşe] sabah ve akşam sunulurlar. Saatin ayağa kalkacağı [gerçekleşeceği] gün, Firavunun ailesine/kendisine bağlı olanlarına "Azabın şiddetine girin!" [denilir].

47) Hani onlar, ateşin içinde birbirleriyle tartışıyorlardı. Ardından zayıf olanlar, büyüklük taslamış olanlara "Gerçekten biz, size bağlı olmuş bir haldeydik. O halde, bizden yana ateşten herhangi nasibi [def etmeye] yeterli misiniz?" dediler.

48) Büyüklük taslamış olanlar "Gerçekten her birimiz, onun [ateşin] içindeyiz. Gerçekten Allah, kullar arasında hüküm vermiştir" dediler.

49) Ateşin içindekiler cehennem hazinedarlarına "RAB'binize dua edin ki herhangi bir gün bizden yana azaptan [bir kısmını] hafifletsin" dediler.

50) [hazinedarlar] "Elçileriniz size açık kanıtlarla hiç gelmedi mi?" dediler. [Ateşin içindekiler] "Tabiki" dediler. [hazinedarlar] "O halde siz dua edin. Kafirlerin [gerçeği örtenlerin] duası, ancak bir kayboluşun içindedir." dediler.

51-52) Gerçekten biz, Elçilerimize ve inanmış olanlara dünya hayatında [ilk hayatta] ve şahitlerin ayağa kalkacağı günde yani zalimlere bahanelerinin fayda vermeyeceği, kendilerine [zalimlere] lanet [rahmetten engelleme] olacağı ve yurdun kötüsünün kendilerine [zalimlere] ait olduğu günde mutlaka yardım ederiz.

53-54) Elbetteki Musa'ya (o) rehberi vermiştik ve İsrail'in oğullarını, bir rehber olarak ve üstün akıl sahiplerine bir hatırlatma olarak kitaba mirasçı yaptık.

55) O halde sabret, gerçekten Allah'ın verdiği söz Haktır [gerçektir], cezayı gerektiren işlerin için bağışlanma dile, akşam [vaktinde] ve sabaha girerken RAB'bini kendisinin övgüsüyle tenzih et.

56) Kendilerine gelmiş herhangi bir yetki-delil olmaksızın Allah'ın ayetleri hakkında mücadele edenlerin kesinlikle göğüslerinde ancak kendisine ulaşmamış oldukları bir kibir bulunmaktadır. Artık, Allah'a sığınmayı dile. Gerçekten o devamlı işitendir, devamlı görendir.

57) Elbetteki göklerin ve yerin (evrenin) yaratılışı, insanların yaratılışından daha büyüktür; fakat insanların çoğu bilmiyor.

58) Kör ve gören eşit olmaz; inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlar ile çirkinlik [kötülük] edenler de [eşit olmaz]. Ne az düşünüp öğüt alıyorsunuz.

59) Gerçekten saat, kendisinde hiçbir şüphe olmayan bir şekilde gelicidir; fakat insanların çoğu inanmıyor.

60) RAB'biniz "Bana dua edin ki size cevap vermeyi dileyeyim. Gerçekten, bana kulluk etmekten yana büyüklük taslamakta olanlar (evet!) onlar alçalmış olarak cehenneme girecek." dedi.

61) İçinde yerleşesiniz/sükun edesiniz diye geceyi; gündüzü¹ de bir aydınlatıcı olarak yapmış olan Allah'tır. Gerçekten Allah, insanlara karşı bir ikram sahibidir; fakat insanların çoğu teşekkür etmiyor.

1: Yunus 67 ve Neml 86 ayetlerin dipnotuna bakınız. "Gece ve gündüz" ifadeleri bir bütün olarak tüm dünyayı kastetmiştir. Yani ayet takdiri olarak "Geceyi ve gündüzü yani dünyayı içinde yerleşmeniz için seçmiştir"

62) İşte o, her şeyin yaratıcısı olan RAB'biniz Allah'tır. kendisinden başka hiçbir Tanrı yoktur. O halde nasıl oluyor da [gerçeklerden yalanlara] ters döndürülüyorsunuz?

63) İşte, Allah'ın ayetlerini bile bile reddetmekte olanlar bunun gibi ters döndürülür.

64) Allah, yeri [dünyayı] sizin için bir barınma; göğü ise bir bina yapandır. Sizi şekillendirdi. Ardından şekliniz güzel yaptı. Sizi, Temiz olanlardan rızıklandırdı. İşte o, RAB'biniz Allah'tır. Alemlerin RAB'bi olan Allah kutludur.

65) O, kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan diridir. O halde, Dini ona adayanlar olarak ona kulluk edin. Övgü, Alemlerin [varlıkların] RAB'bi Allah'ındır.

66) "Gerçekten ben, RAB'bimden bana açık kanıtlar geldiğinde Allah'tan beride kendilerine kulluk ettiğiniz [şeylere] kulluk etmekten engellendim ve Alemlerin [varlıkların] RAB'bine teslim [Müslüman] olmakla emrolundum." de.

67) O [alemlerin RAB'bi], sizi bir topraktan yaratan, sonra bir damladan(zigottan)¹ yaratan, sonra bir alaka'dan (rahme tutunandan)² yaratan, sonra sizi bir bebek olarak çıkararak sonra gücünüze[olgunluk çağınıza] ulaşmanız için sonra da ihtiyar olmanız için

-ki sizden kimi daha önce vefat ettirilir- isimlendirilmiş [belirlenmiş] bir süre sonuna ulaşmanız için ve akıl etmeniz beklendiği için [sizi (hayatta) bırakan'dır]³

1: Nahl 4. ve müminun 14. Ayetlerin dipnotuna bakınız.

2: "Alaka=علق" kelimesi bir şeyin bir şeye yapışması, tutunması anlamına gelmektedir. (müfredat & İbni faris:Mekayısı-I lugat : علق)

Op. Dr. Banu Çiftçi, "hamilelik nasıl oluşur?" başlıklı yazısında "yuvalanma" aşamasında aynen şunları söylemektedir:

"Yuvalanma, henüz çok genç olan embriyonun, ana rahminin iç tabakasında kendisine uygun bir yer bulup oraya gömülme, yerleşme işlemidir. Döllenmeden 6 gün sonra başlar ve ortalama 12 günde tamamlanır. İlk aşama 6. günde başlayan, yapışma, tutunma aşamasıdır. Hücre topunun en dışındaki hücreler özelleşerek bu tutunmayı sağlayan özel kimyasal maddeleri salgırlar ve rahim iç tabakasına tutunurlar."

(kaynak: <https://www.drbanuciftci.com/sayfa/hamilelik-nasil-olusur>)

Ayet bu gerçeklerle tamamen uyumludur.

3: "liteblugu=لتبلغو" ifadesinin başındaki "lam =ل" harfi hazf edilmiş bir "yubgiykum=يبغيكم" yani "Sizi bırakır" ifadesine bağlıdır. (Zamahşeri :keşşaf)

68) O, hayat verendir ve ölüm verendir. Artık, herhangi bir emiri/işi tamamladığı zaman, ona sadece "ol" der, ardından [o iş] olur.

69) Allah'ın ayetleri hakkında mücadele edenlerin nasıl da geri çevrildiğini hiç görmedin mi?

70) Onlar ki, kitabı ve onunla birlikte gönderdiğimiz Elçilerimizi yalanladılar. Artık yakında bilecekler.

71-72) O vakit¹ kelepçeler, boyunlarının içindedir. Kaynar suyun içinde zincirler [ile] sürüklenirler. Sonra, ateşin içinde tutuşturulurlar.

1: "إِذْ" geçmiş zaman için kullanılır. Yani "Hani, bir vakit, bir zaman şöyle şöyle olmuştu" anlamında kullanılır. Ancak, olayın kesinlikle olacağını belirtmek için geçmiş zaman kipi ile olaylar anlatılmıştır. (Zamahşeri:keşşaf, beydavi) Türkçede de buna benzer kullanımlar vardır.

73-74) Sonra kendilerine "Allah'tan beride şirk koşmakta [ortak saymakta] olduğunuz [şeyler] nerede?" denildi. Onlar "Bizden kaybolup gittiler. Aksine, biz önceden herhangi bir şeye dua etmekte değildik." dediler. İşte Allah, kafirlere [gerçeği örtenlere] bunun gibi, yolu kaybettiriyor.

75) İşte bu [Allah'ın size yolu kaybettirmesi], Haksızca [gereksizce] yerde [dünyada] sevinmekte olmanız sebebiyle ve böbürlenmekte olmanız sebebiyledir.

76) Kendilerinde kalıcı olarak Cehennemın kapılarına/bölmelerine girin! Büyüklenenlerin durağı ne kötüdür!

77) O halde sabret. Gerçekten Allah'ın verdiği söz Haktır [gerçektir]. O halde, onlara söz verdiğimiz [şeylerin] bir kısmını sana göstersek de seni vefat ettirsek de (fark etmez) artık, sadece bizim [emrimize] geri dönecekler.

78) Elbetteki senden önce de Elçiler göndermiştik. Onlardan sana anlattığımız kimse[ler] vardır; onlardan sana hiç anlatmadığımız kimse[ler] de vardır. Allah'ın izni ile olmadıkça, herhangi bir Elçinin herhangi bir ayet [mucize] getirmesi [mümkün] olmaz. Artık, Allah'ın emri geldiği zaman, Hakka karar verilir ve [gerçeği] iptal edenler orada kaybeder.

79) Allah, kendilerinden kimine binmeniz ve kendilerinden kimini yemeniz için sağmal hayvanları sizin için yaratandır

80) Sizin için, onlarda [sağmal hayvanlarda] faydalar vardır. Bir de göğüslerinizde bulunan bir ihtiyaca onların üzerinde ulaşmanız için [sağmal hayvanları sizin için yaratandır]. Onların [sağmal hayvanların] üzerinde ve gemilerin üzerinde taşınırsınız.

81) Ayetlerini [mucizelerini] size gösteriyor. O halde, Allah'ın ayetlerinin [mucizelerinin] hangisini inkar ediyorsunuz [tanımıyorsunuz]?

82) Artık, yerde [yeryüzünde] hiç gezip de kendilerinden öncekilerin sonucunun nasıl olduğuna bakıp düşünmediler mi? Onlar, kendilerinden daha çoktu, kuvvet ve yerdeki eserler bakımından daha güçlüydüler. Ardından, elde etmiş oldukları [şeyler] kendilerine yeterli gelmedi.

83) Elçileri kendilerine açık kanıtlarla geldiğinde, onlar kendi katlarında bilgiden bulunan [şeyler] sebebiyle sevindiler. Maskara yapmaya çalıştıkları [şey] kendilerini kuşattı.

84) Perişan edişimizi (azabımızı) gördükleri zaman, "Allah'a onu tek [sayarak] inandık. Ona şirk koşmakta [ortak saymakta] olduğumuz [şeyleri] görmezden geldik." dediler.

85) Artık, perişan edişimizi (azabımızı) gördükleri zaman, Allah'ın, kulları hakkında gelip geçmiş sünneti [kanunu] gereğince inançları kendilerine hiç fayda sağlamadı. Kâfirler [gerçeği örtenler] orada kaybetti.

FUSSİLET (41)

1-4) 'Ha, Mim' Rahman [ve] Rahim(tarafın)dan bir kısım kısım indirilmiştir. Kendi ayetleri açık-anlaşılır¹ bir kur'an olarak, bir müjde ve bir uyarıcı olarak, bilen herhangi bir millet için ayırt edilmiş/açıklanmış bir kitaptır.² Ardından, onların çoğunluğu vazgeçti. Artık, onlar işitmiyorlar.

1: "Arabiyyu=العربي" konuşmanın açık net-duru [anlaşılır] olan kısmıdır. (müfredat: عرب bkz: الفصحیح البین من الکلام: والعربی: الفصحیح البین من الکلام) bir nevi "Halk arasında konuştuğunuz gibi karmaşık ve kuralsız bir dil olarak değil; apaçık, anlaşılır kurallı bir dil ile onu indirdik" anlamındadır.

2: "Ha, Mim" öznedir, "[kısım kısım] indirilmiştir" [تنزیل] ifadesi birinci haberdir, "...bir kitaptır" [کتاب] ifadesi ikinci haberdir. Farklı gramer açıklamaları da yapılmıştır. "Rahman olandan, Rahim olandan [kısım kısım] indiriliş, kendi ayetleri düzgün-apaçık [bir dile sahip] bir kur'an olarak... açıklanmış bir kitaptır" manasına gelecek şekilde [تنزیل kelimesi müpteda, کتاب kelimesi Haber kabul edilerek] bir gramer açıklaması da yapılmıştır. (Zamahşeri: keşşaf, Nehhas: i'rab-ul kur'an)

5) "Kalplerimiz, bizi kendisine davet ettiğin [şeyden] yana bir kalkan içindedir, kulaklarımızın içinde bir ağırlık vardır ve bizimle senin aranda bir engel vardır. O halde eylemde bulun (bakalım!) gerçekten biz de eylemde bulunacağız." dediler.

6-7) "Ben, sadece sizin örneğinizde olan, bana Tanrınızın bir tek Tanrı olduğu vahiy edilen bir beşerim. Artık, dosdoğru ona yönelin ve ondan bağışlanma dileyin. Zekatı vermeyen ve kendileri ahirete [son hayata karşı] kafir [gerçeğini örten] olan müşriklere [ortak koşanlara] yazıklar olsun! " de.

8) Gerçekten, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara (evet!) onlar için kesilmeyen-engellenmeyen bir ödül bulunanlardır.

9-12) "Gerçekten siz, yeri [dünyayı] iki gün (dönem)¹ içinde yaratana mı cidden göz ardı ediyorsunuz? Ona denk(Tanrılar)mı sayıyorsunuz? İşte o, Alemlerin [varlıkların] RAB'bidir. Onun [yerin] içinde [yerin] üstünden ağırlıklar-dağlar² meydana getirdi, onun içini bereketlendirdi, onda isteyenler için eşit olarak dört gün (dönem) içinde onun [yerin] gıdalarını belirledi. Aynı zamanda³, bir duman halindeki göğe⁴ yöneldi. Ardından, ona [göğe] ve yere "Gönüllü olarak veya gönülsüz olarak ikiniz de gelin!" dedi. İkisi de "Gönüllü olarak ikimiz de geldik." dediler⁵. Ardından, onları iki gün (dönem) içinde yedi göğe (gezegene) tamamladı⁶. Her bir göğün (gezegenin) içine kendi işini vahiy etti. En yakın/ilk semayı, ışıklarla süslü olarak gösterdik⁷ ve Tam bir koruma olarak [koruduk]. İşte şu, devamlı üstün olanın, devamlı bilen belirlenmesidir." de.⁸

1: "Yevm= يوم" kelimesi eski sözlüklerde "dönem, çağ, evre" anlamında kullanılır. Bunu kur'an ayetleri ile de anlayabiliriz:

Kur'an'ın pek çok ayetinde "kıyamet GÜNÜ (يوم القيامة)" ifadesi geçer (örnek :2/85) Bu ayetlerde "gün" kelimesinin "dönem, zaman, evre" manasında olduğunu anlıyoruz. Çünkü kıyametin 24 saatlik bir zaman diliminden oluşmadığını biliyoruz. Ayrıca bir diğer delil de Kur'an'a göre zaman görecelidir. Bunu şu ayetlerden anlayabiliriz:

- Mearic 4 "süresi 50.000 yıl olan 1 günde ona yükselir"
- Hac 47 "Allah katında 1 gün sizin saydığınız 1000 yıl gibidir"

Bilimsel olarak da ispat edilmiştir. Zaman görecelidir. Arapçada 1000, 50.000 gibi sayılar çokluktan kinayedir. Bu ayetlerde 1 günün çok uzun yıllara denk olarak göreceli olduğu açıkça belirtiliyor. Demekki "gün" ile kasıt "dönem"dir.

2: "Revasiye=رواسي" kelimesi "resev=رسو" kelimesinin çoğul halidir. Bu kelime "ağırlık" manasındadır.

Örneğin:

القت السحابية مراسيها"

Bulutlar, ağırlıklarını attı" (müfredat : رسو)

Yani "yağmur ağırlığını bıraktı" denir. Naziat 32. Ayette "dağları ağırlaştırdı/yerine oturttu (أرساها)" manasında bu kelime fiil olarak kullanılır. "yerde bulunan ağırlıklar" denilince, genel olarak dağlar anlaşıldığı için bu kelimeye "dağlar" manası verilmiştir.

Bu ayet, kıvrılma yoluyla oluşan dağları çok isabetli bir şekilde tarif etmiştir. Kıtaların kayması sonucu çarpışan kıtalar zamanla kıvrılma veya kırılma yoluyla dağları oluşturur. (bkz: yitim zonu (subduction) orojenez,)

3: "Summe=ثم" kelimesinin "sonra" anlamıyla sınırlı olmayıp yerine göre "ve, bir de, aynı zamanda, Dahası" gibi anlamlara geldiği daha önceden de ifade edildi. Bkz: Enam 154. Ayet ve ilgili ayet kurtubi tefsiri, bu kelimenin "ve" anlamında olduğu belirtilmiştir.

Örneğin yunus 46. ayette "onların dönüşü sadece bizedir, sonra/aynı zamanda (*) Allah onların yaptıklarına karşı devamlı şahittir" denilir. Buradaki "Sonra/aynı zamanda" kısmında "summe=ثم" kelimesine "Sonra" anlamı verilirse sanki "Allah önceden onların eylemlerini şahit değildi" gibi bir anlam çıkmaktadır. Dolayısıyla bu ayette "Sonra" anlamında kullanılmamıştır.

Bir başka örnek ise şudur Enam 11. Ayette "Yeryüzünde gezin aynı zamanda(*) yalanlayan kimselerin sonucunun nasıl olduğuna bakın" kısmında "aynı zamanda" manası verilen kelime "summe=ثم" kelimesidir. Bu ayet "önce gezin ondan sonra bakın" anlamında değil "gezin ve aynı zamanda yalanlayan kimselerin sonucunun nasıl olduğuna bakın" anlamındadır.

Ayrıca ilgili Ayetteki "summe=تم" kelimesine "sonra" anlamı verilirse, ayette 6 değil, 8 günde (dönemde) bir yaratılış çıkmaktadır. Bu da 6 günde (dönemde) yaratılışın gerçekleştiğini belirten ayetlerle (Araf 54, Hud 7) Bundan dolayı bu kelimeyi "aynı zamanda" anlamında kabul etmek gerekir. Kadı beydavi de [V. 1286] bu ayette "sonra" anlamında olmadığını söylemiştir.

4: Ayette "gök" mânâsına gelen "sema=سما" kelimesi, yerden yukarıda olan her şey için kullanılmıştır. Atın sırtına, çatıya, yağmura, buluta hatta yerden yukarıda olması sebebiyle otlara dahi "gök" yani "sema=سما" denilmiştir. (kurtubi, bakara 19. Ayet, müfredat: سما & ارض) bundan dolayı ayette anlatılan "gök" atmosfer, gezegen veya yerden yukarıda olan başka bir şey olabilir.

5: Buradaki konuşmalar ya gerçekten bir konuşmadır ya da tasviri bir konuşmadır. (Fahreddin Razi, zamahşeri:keşşaf)

6: "Kada=قضي" fiili, "tamamladı" mânâsına gelir. Örneğin biri ölünce ömrünün tamamlanması sebebiyle de bu fiil kullanılır (müfredat : قضي Fahreddin Razi: Bakara 117)

7: Saffat 6. Ayetin dipnotuna bakınız.

8: Dini ve bilimi tam olarak bilmeyen kişiler, bu ayetlerde anlatılan yaratılışın bilime aykırı olduğunu düşünmüştür. Ancak ifadeler bilimle tamamen uyumludur. Şöyle ki: 9. Ayette, dünyanın iki günde yani dönemde olduğu anlatılmaktadır. Bu iki dönemin süresi belirtilmediği için bu alan hakkında söylenenler sadece yoruma dayanır. 10. Ayette ise, "baskıların" olduğu anlatılır. Bu baskılar ile kasıt edilenin ne olduğunu henüz tam olarak bilmiyor olsak da dağlar olduğu tahmin ediliyor. Bu ifade de bilime uyumludur. Çünkü bilimsel araştırmalara göre, dağlar dünya ile eş zamanlı oluşmuş değildir. Dünyanın soğuma aşamasında dağların oluşmaya başladığı söylenmektedir.

(<http://www.fizikmuh.com/7-maddede-daglar-nasil-olustu/>)

Dikkat edilirse, gıdaların oluşumu Dağlardan sonra anlatılmıştır. Çünkü dünyanın soğuma aşamasında herhangi bir gıdanın oluşması beklenemez. Gıdanın oluşması için önce bitkilerin olması gerekir. Bitkiler de dünyada suyun oluşumundan sonra su altında hayat bulduğuna göre (<https://bilimfili.com/bitki-evrimi-karaya-ilk-cikanlar-bolum-1/>) suyun oluşumunun ise dünyanın soğumasından sonra olduğuna göre (BBC dergi: okyanuslar nasıl oluştu?) ayette anlatıldığı üzere gıdalar, Dağlardan sonra oluşmuş olmalıdır.

11. ve 12. Ayet ise iki farklı olaylarla bağdaşır:

1) Atmosferin oluşumu:

Dr. Melik kara'nın, "yerküre ve atmosferin oluşumu" başlıklı yazısında Atmosferin oluşumu hakkında şunları söyler:

"... Bu bilgi ve verilere dayanarak pek çok teori geliştirilse de, bunların hepsindeki ortak olan husus, yerkürenin ilk ortaya çıktığında bir ateş topu gibi olduğu ve bir atmosferi bulunmadığıdır...Dünyanın ikinci ve daha yoğun atmosferi dünyanın iç kısımlarındaki erimiş kayalardan volkanik aktiviteler yoluyla yüzeye çıkan gazlar tarafından oluşturulmuştur. Volkanların o zamanlarda çıkardığı gazların bileşimi ile bugünkü bileşiminin aynı olduğu varsayılmaktadır. Bu gazlar %80 su buharı (H₂O), %10 karbondioksit (CO₂) ve yüzde bir kaç azottur (N)..." Buradaki bilgilere göre, Dünya ilk oluştuğunda atmosferi yoktur, atmosfer zamanla oluşmuş ve duman/gaz/buhar halindedir. Yine aynı yazıdan anlaşılacağı üzere, tüm atmosferler aynı zamanda oluşmuş değildir. Başta duman halinde atmosfer, ayette belirtildiği zamanla yedi, yani birçok gök haline gelmiştir.

2) Gezegenlerin oluşumu:

Ayette "gök" mânâsına gelen "sema=سما" kelimesi, yerden yukarıda olan her şey için kullanılmıştır. Atın sırtına, çatıya, yağmura, buluta hatta yerden yukarıda

olması sebebiyle otlara dahi "gök" yani "sema=سما" denilmiştir. (kurtubi, bakara 19. Ayet, müfredat: سما & ارض)

Buradaki "gök" ile kasıt bu nedenle gezegenler olabilir.

Bilimsel verilere göre "Gezegenler, merkezde oluşan Güneş'in çevresinde artakalan gaz ve tozdan meydana geldi. Bu toz ve gaz bulutu, başlangıçta Güneş'in çevresinde dönen, bir disk biçimini aldı.İlkel Güneş Sistemi'nde, toz parçaları bir araya gelerek "kondrül" denen küçük göktaşlarını oluşturdu. Kondrüller birbirleriyle ve çevrelerindeki toz parçalarıyla birleşerek "kondrit" denen göktaşlarını oluşturdu. Günümüzdeki göktaşlarının büyük bölümü de kondritlerdir. Kondritler birleşerek son aşamada "gezegencik" denen ilkel gezegenlere dönüştüler. Gezegencikler oluştuğunda artık ortada fazla gaz ve toz kalmamıştı. (kaynak: gezegenler gen.tr: gezegenlerin oluşumu)

Gezegenler gazdan (dumandan) oluşmaktadır. Tabi bu oluşum hemen bir anda olup bitmiş bir şey değildir. Dünya oluşum esnasında iken, diğer gezegenler de oluşum aşamasında idi. Fussilet 9-12 ayetlerinde anlatıldığı üzere, dünyada gıdalar oluşurken ve yaratılış devam ederken aynı esnada gezegenler dumandan oluşuyordu, yedi (birçok) sema olarak oluşumu tamamlandı.

Yedi (7) sayısı çokluk anlamında kullanılmıştır. Asıl anlamında kullanıldığını düşünürsek yine bilimsel açıdan çelişki çıkmaz. Güneş sisteminde sekiz gezegen vardır. (Dr. Melik kara, yerküre ve atmosferin oluşumu) Kur'an, dünyayı, Güneşi ve Ay'ı ayrı, yedi gezegeni ayrı olarak anlatır. Ay, gezegen değildir. Dünya (1) + yedi (7) gezegen= 8 gezegen yapar.

Tüm bunlar, şu anki bilimsel veriler ışığında yaptığım çıkarımlardır. Hatalı ise, bu benim hatamdır. Kur'an'ın ifadeleri yoruma açık olduğu için hata kur'an'da olmaz.

13) Artık, vazgeçtilerse "Sizi, Ad ve Semud'un şiddetli sesi/sarsıntısı benzeri bir şiddetli sese/sarsıntıya (karşı) uyardım." de.

14) Hani onlara önlerinden ve arkalarından "Ancak Allah'a kulluk edin" diye Elçiler gelmişti. Onlar "RAB'bimiz tercih etseydi, mutlaka melekleri indirirdi. Şu halde biz, kendisiyle gönderildiğiniz [vahye] karşı Kafiriz [gerçeği örtenleriz]" dediler.

15) Ad'a gelince, şu halde onlar yerde [bölgede] haksızca büyüklük tasladı ve "kuvvet bakımından bizden daha şiddetli [güçlü] kimdir?" dediler. Kendilerini yaratan Allah'ın, kuvvet bakımından kendilerinden daha şiddetli [güçlü] olduğunu hiç görmediler mi? Ayetlerimizi [mucizelerimizi] bile bile reddetmekte idiler.

16) Derken, dünya [ilk] hayatında utanç azabını kendilerine tattırmak için, Sarsar [dondurucu/uğultulu] bir rüzgarı kendilerine mutsuz günlerde gönderdik. Ahiret [son] azabı, kendileri yardım olunmaz bir haldeyken kesinlikle daha utanç vericidir.

17) Semud'a gelince, kendilerine yol gösterdik, ardından onlar rehberlere karşı körlüğü beğendi [tercih etti]. Ardından, elde etmekte oldukları [şeyler] sebebiyle alçak azabın şiddetli sesi/sarsıntısı¹ kendilerini yakaladı.

1: Aslen "şiddetli ses ve büyük hiddet" manasında (Ragıp isfehani: Müfredat & İbni faris Mekayisi-I lugat: صعق) olan bu kelime "ölüm, ateş, azap" manasında da kullanılır.

18) İnanmış ve korunup sakınmakta olanları kurtardık.

19) Allah'ın düşmanlarının ateşe doğru [getirilip] toplanıp¹, ardından onların düzenlenecekleri günü [an]!

1: "Nahşuru e'adeallahi=نَحْشُرُ اَعْدَاءَ اللّٰهِ" şeklinde de okunmuştur. (Verş mushafı) "Allah'ın düşmanlarını toplayacağımız..." anlamındadır. Mana olarak ikisi de aynıdır. Birinde faili meçhul olarak Allah'ın toplayacağı; diğesinde ise faili malum olarak, yücelik gereğince çoğul formu kullanılarak Allah'ın toplayacağı anlatılmıştır.

20) Sonunda ona [ateşe] geldikleri zaman, bulunmakta oldukları eylemleri sebebiyle kendilerinin işitmesi, bakışları ve ciltleri kendilerine karşı şahitlik etti.

21) Onlar da ciltlerine "Neden bize karşı şahitlik ettiniz?" dediler. [ciltleri] "Her şeyi konuşuran Allah, bizi konuştu. Hâlbuki, ilk defasında sizi yarattı. Sadece onun [emrine] geri döndürülürsünüz." dedi.

22) İşitmenizin bakışlarınızın ve ciltlerinizin size karşı şahitlik etmesinden gizlenmekte değildiniz; fakat eylemlerinizin çoğunu Allah'ın bilmediğini düşündünüz.¹

1: "Zeamtum=ظعمتم" şeklinde yani "Allah'ın bilmediğini iddia ettiniz" manasında da okunmuştur. (zamaşşeri:keşşaf)

23) İşte şu düşünceniz¹ -ki o RAB'biniz hakkındaki düşüncenizdir- sizi bitirdi. Ardından, kaybedenlerden olarak sabahladınız.

1: "Ze'likum=ذلكم" müpteda, "zanentum=ظننتم" bedel, "erdekum=ارداكم" haberdir (Zamaşşeri: keşşaf)

24) Artık sabır edebilirlerse, ateş kendileri için bir duraktır. Hoşnutluk isterlerse/sızlanırlarsa, onlar hoşnut edileceklerden [şikayetleri giderileceklerden] değildir.

25) (Eylemleri sebebiyle)¹ onlara bir takım yoldaşları kafadar yaptık. Ardından [o yoldaşları] önlerindeki ve arkalarındakilerini süsledi. Kendilerinden önceki cin ve insan[türün]den gelip geçmiş toplulukların sözü, kendilerine Hak [gerekli] oldu. Gerçekten onlar, kaybedenlerden oldular.

1: "Allah, bununla ancak hadlerini aşanlara yolu kaybettirir" (bakara 26), "Allah, hadlerini aşanlar milletine yol göstermez" (tevbe 80), "Allah, zalimler milletine yol göstermez" (tevbe 109), "Allah, samimi bir şekilde kendisine yönelen kimseye yol

gösteriyor" (Rad 27) ayetleri ve bu ayetin bağlamında anlatılan ifadelerden anlaşıldığı üzere : onlara kötü eylemleri sebebiyle Allah bir takım yoldaşları kendilerine kafadar yapıp onlara azap sözünün hak olmasını sağlamıştır; kendi keyfi sebebiyle değil.

26) Gerçeği örtmüş olanlar "Bu kur'an'ı dinlemeyin ve onun hakkında boş konuşun. Belki galip gelirsiniz." dediler.

27) O halde, Gerçeği örtmüş olanlara şiddetli bir azabı mutlaka ama mutlaka tattıracağız. Onları, bulunmakta oldukları eylemlerin en kötüsünü mutlaka ama mutlaka karşılık olarak vereceğiz.

28) İşte bu, Allah'ın düşmanlarının karşılığıdır yani ateştir.¹ Onlara, karşılık olarak Ayetlerimizi bile bile reddetmekte olmaları sebebiyle kalıcı olan yurt vardır.

1: "En-nar=النار" kelimesi, "ceza=جزا" kelimesinden bedeldir. (Nehhas: i'rab-ul kur'an)

29) Gerçeği örtmüş olanlar "RAB'bimiz! Cin ve insan[türün]den bize yolu kaybettirmiş olanları göster ki aşağılardan olmaları için onları ayaklarımızın altına alalım" dediler.

30-32) Gerçek şu ki, "RAB'bimiz Allah'tır" demiş, sonra dosdoğru yönelmiş olanlara (evet!) onlara Melekler "korkmayın! Üzülmeyin! Size söz verilmekte olan cennet ile müjde bulun [sevinin]. Biz, Dünya [ilk] hayatında ve ahirette [son'da] sizin velileriniziz. Onda, sizin için kendi benlikleriniz neyi çokça arzuluyorsa o vardır. Çok bağışlayan [ve] bir rahim[tarafın]dan bir ağırlama olarak, sizin için onda ne iddia [talep] ederseniz o vardır. " diye kısım kısım inerler.

33) Bir söz bakımından, Allah'a davet etmiş, düzgün-iyi eylemde bulunmuş ve "gerçekten ben, teslim olanlardanım [Müslümanlardanım]" demiş olandan daha güzel olan kimdir?

34) Güzellik [iyilik] de¹ çirkinlik [kötülük] de eşit olmaz. En güzel olanla savun. Bir bakarsın ki, seninle kendisi arasında bir düşmanlık olan kişi sanki çok sıcak bir veli [olmuştur].²

1: Genellikle "iyilik ve kötülük eşit olmaz" anlamında meal edilmiş ve arada bulunan "la=لا"nın zaid olduğu söylenmiştir. (zad'ul mesir). Zaid olmadığı da söylenmiştir. (zamaşşeri: keşşaf) Çeviride zaid olmadığı yönünde çeviri yapılmıştır. Bir nevi "iyilik de, kötülük de kendi içinde derece derecedir. İyiliğin en güzeli ile (kötülüğü) defet" denilmiştir.

2: Psikolojide buna "Benjamin Franklin etkisi" denilir.

35) Buna [bu güzel davranışa] ancak sabır etmiş olanlar kavuşturulur. Buna [bu güzel davranışa] ancak belirlenmiş çok büyük bir pay sahibi kavuşturulur.

36) Eğer, şeytandan bir bozma girişimi sana gelirse, Allah'a sığınmayı dile. Gerçekten o devamlı işitendir, devamlı bilendir.

37) Gece, Gündüz, Güneş ve Ay onun ayetlerinden[mucizelerinden]dir. Eğer, sadece ona [Allah'a] kulluk etmekteyseniz, Güneşe ve Ay'a secde etmeyin, onları yaratmış olan Allah'a secde edin.

38) Artık, büyüklük tasladılarsa, [bilsinler ki] RAB'binin katındakiler, gecede ve gündüzde onu bıkmadan tenzih eder.

39) Onun ayetlerinden [biri de şudur] : yeri [dünyayı] boynu bükük [kuru] bir halde görürsün. Onun [yerin] üzerine suyu indirdiğimiz zaman titreşir ve kabarır. Gerçekten, ona [yere] hayat veren, mutlaka ölülerin dirilticisidir. Gerçekten o, her şeye imkanı olandır.

40) Gerçek şu ki, ayetlerimiz [mucizelerimiz] hakkında [doğruluktan] sapanlar, bize karşı saklanamazlar. O halde, ateşin içine atılan kimse mi yoksa kıyamet gününde emin/güvende olarak gelen kimse mi daha iyidir (hayırlıdır)? Tercih ettiğiniz eylemde bulunun [bakalım]! Gerçekten o, eylemlerinizi devamlı görendir.

41-42) Gerçek şu ki, [sapanlar]¹ yani zikrin [kur'an'ın hak olduğu gerçeğini] kendilerine geldiği zaman göz ardı etmiş olanlar [bize karşı saklanamazlar]. Gerçekten o (kur'an) 'Yalan'ın kendisine ne önünden ne arkasından [hiçbir tarafından] gelemeyeceği [kadar] üstün; kısım kısım indirilişi hakim/hikmetli olan, övgüye layık olan[tarafın]dan [gerçekleşmiş] bir kitaptır.

1: Bu ayetin ilk kısmı, önceki ayette geçen "[doğruluktan] sapan kimseler" [الذين يُلحدون...] ifadesinden bedeldir. (Zamahşeri: keşşaf)

43) Sana ne söyleniyorsa ancak senden önceki Elçiler'e söylenmiş [olanlar söyleniyor].¹ Gerçekten Efendin, cidden bir bağışlama sahibidir ve can yakıcı bir sonuç [ceza] sahibidir.

1: En başından beri Elçiler'e vahyedilen ne ise aynısı da peygamberimize vahiy edilmiştir. Dolayısıyla, bugün elimize ulaşan eski kitaplarda ve tabletlerde anlatılan olayların kur'an ile paralellik göstermesi gayet normaldir. İşin mucizevi olan kısmı şudur: kur'an, eski metinlerin zaman içinde - metin olarak değil, anlam bakımından - tahrif edildiğini belirtirken peygamberimiz bu metinlerin içinden sadece doğru olanları söylemiştir. Okuma yazma bilmeyen, bilse de bu metinlerin tamamına ulaşma imkanı olmayan, ulaşsa da içindeki doğru ve yanlış bilgileri ayırt edecek herhangi bir bilgiye ulaşması mümkün olmayan bir kişinin (peygamberimizin) bu kitaplarda anlatılanların olayların içinden sadece gerçekleri söylemesi bir mucizedir.

"Peki anlatılanlar gerçek olduğunu nasıl biliyoruz?"

Zamanla gelişen bilimin kur'an'ı doğrulaması sayesinde biliyoruz.

44) Şayet onu [zikri] anlaşılabilir-karışık¹ bir kur'an yapsaydık, "Ayetlerinin açıklanmış olması gerekmez miydi? (Kitap gerçekten de) anlaşılabilir -karışık bir [dil sahibi] mi?¹ (hâlbuki muhatapları) açık-anlaşılır bir [dil sahibi]." derlerdi mutlaka! "O, inanmış olanlar için bir rehber ve bir şifadır. İnanmayanlara [gelince] o, kendilerine bir körlük iken, onların kulaklarının içinde bir ağırlık vardır. İşte onlar, çok uzak bir mekandan seslenilirler." de.

1: "Ea'cemi=أعجمي" kelimesi, konuştuğu anlaşılmayan anlamına gelir. (Zamahşeri:keşşaf, beydavi) "arabiyen=عربيا" konuşmanın, açık-duru net [anlaşılır] olan kısmı (müfredat : عرب) olduğuna göre, bunun zıttı olarak kullanılan "ea'cemi=أعجمي" kelimesinin bu anlamda olması gerekir. Devamında "...ayetlerinin açıklanması gerekmez miydi?" ifadesi de, bu kelimenin "anlaşılabilir-karışık" anlamında olduğunu ispatlıyor.

45) Elbetteki Musa'ya kitabı vermiştik. Ardından onun [o kitabın] hakkında ayrılığa düşüldü. Şayet, RAB'bin [tarafın]dan öne geçmiş bir kelime olmasaydı, onların aralarında mutlaka karar verilir. Gerçekten onlar, ondan yana, şüphelendirici bir kararsızlığın mutlaka içindedirler.

46) RAB'bin kullara asla zulüm edici değilken kim düzgün-iyi bir eylemde bulduysa, kendi benliğinin lehinedir; Kim çirkinlik [kötülük] yaparsa, kendi aleyhinedir.

47) Saat'in (kıyametin) bilgisi, sadece ona geri döndürülür. Ürünlerden kendi kabuğundan çıkan ne varsa, dışı[türün]den taşıyan [hamile kalan] ne varsa ve de bırakan [doğuran] ne varsa ancak onun bilgisiyledir. Onlara, "Ortaklarım (!) nerede?" [diye] seslenildiği gün, "Sana ilan ettik: bizden hiçbir şahit yoktur" dediler.

48) Önceden dua etmekte oldukları [şeyler] kendilerinden kaybolup gitti. Kendileri için, hiçbir ayıklanış [kaçış] olmadığını düşündüler.

49) İnsan, iyi olan hiçbir duadan bıkmaz. Kendisine şer temas ederse, artık [o] umutsuzdur, beklentisizdir.

50) Şayet, kendisine temas eden zarardan sonra bizden olan bir rahmeti kendisine tattırsak, mutlaka ama mutlaka "Bu benimdir. Saatin ayağa kalkacağını [gerçekleşeceğini] düşünmüyorum. Şayet, RAB'bime geri döndürüldüysem, onun katında benim için mutlaka en güzeli vardır" der. Gerçeği örtmüş olanlara mutlaka ama mutlaka kendilerinin eylemlerini haber vereceğiz. Onlara mutlaka ama mutlaka sert bir azaptan tattıracağız.

51) İnsan bir nimet verdiğimiz zaman, vazgeçer ve yanını döner [yüz çevirir]. Kendisine kötülük (şer) temas ettiği zaman, [bir bakarsın ki] o uzun uzadıya bir dua sahibidir.

52) "Bana haber verin: Eğer, o Allah'ın katından idiye, sonra siz onu göz ardı etmişseniz, [bu durumda] çok uzak bir cepheleşmenin içindeki kimseden daha çok yolu kaybetmiş olan kimdir?" de.

53) Onun (kur'an'ın) Hak [gerçek] olduğu, kendilerine açıkça belli oluncaya kadar, ufuklarda¹ [her yönden] ve kendi benliklerinde Ayetlerimizi [işaretlerimizi] kendilerine göstereceğiz. RAB'binin, her şeye devamlı bir şahit olması hiç yetmedi mi?

1: "Her yönden" anlamındadır. (müfredat : افق) bu ayetin de belirttiği üzere bugün Astronomi, kozmoloji, tarih, arkeoloji gibi pek çok bilim dalında kur'an ayetlerini görüyoruz. Bkz: evrenin tekillikten gelmesi (Enbiya 30), Güneş ve Ay'ın yörüngelerinin doğru tarif edilmesi (yasin 38-40, şems 1-2) evrenin genişlemesi (zariyat 47) gezegenlerin veya atmosferin oluşumu (fussilet 9-12, Naziat 29-32) insanın anne rahminde oluşum sırası doğru anlatım (müminun 14) Ay'ın kendi ışığı olmayıp güneşten aldığı ışığı yansıtması (yunus 5) dünyanın veya kıtaların hareketi (Neml 88, Naziat 32) canlılığın suda başlaması (Nur 45).

54) Dikkat! Gerçekten onlar, RAB'lerinin karşılaşmasından yana bir kararsızlık içindedir.
Dikkat! Gerçekten o, her şeyi devamlı kuşatandır.

ŞURA (42)

1) Ha, Mim.

2) Ayn, sin, kaf.

3) Devamlı üstün olan, hakim/hikmetli olan Allah, bunun gibi sana ve senden öncekilere vahiy eder.

4) Göklerin içindekiler ve yerin içindekiler [tüm evrendekiler] sadece onundur. O, en yücedir, en büyüktür.

5) Gökler, neredeyse üstlerinden parça parça olacaktı. Melekler, RAB'lerinin övgüsüyle tenzih eder ve yerdekiler için bağışlanma dilerler. Dikkat edin! Gerçekten Allah, çok bağışlayandır, Rahim'dir.

6) Ondan [Allah'tan] beride veliler (rehberler) edinmiş olanlara [gelince], sen onlara daimi bir vekil değilken, Allah onları devamlı kayıt edendir.

7) Kentlerin annesini [baş kenti] ve çevresindekileri uyarman ve kendisinde hiçbir şüphe bulunmayan toplanma gününe [karşı] uyarman için açık-anlaşılır [bir dile sahibi]¹ bir kur'an olarak bunun gibisini sana vahyettik. [O gün] bir grup, (o) cennetin içindedir; bir grup, (o) alevin içindedir.

1: "Arabiyyu=العربي" konuşmanın açık net-duru [anlaşılır] olan kısmıdır. (müfredat: عرب bkz: والعَرَبِيُّ: الفصيح البين من الكلام) bir nevi "Halk arasında konuştuğunuz gibi karmaşık ve kuralsız bir dil olarak değil; apaçık, anlaşılır kurallı bir dil ile onu indirdik" anlamındadır.

8) Şayet, Allah [zorlamayı¹] tercih etseydi, onları mutlaka bir tek topluluk yapardı, fakat tercih eden kimseyi rahmetine girdirir. Zalimler[e gelince] onlara hiçbir veli ve de hiçbir devamlı yardımcı yoktur.

1: "Şae=شاء" fiili, geçişli bir fiil olduğu için bir meful [nesne] aranır (Enam 90. Ayete bakınız). Yani "Allah tercih etseydi" ifadesine "neyi tercih etseydi?" sorusunu sorarız. Buradan, meful'ün hazf edildiği [atıldığı anlaşılır. Hazf edilen meful "en yukrihehum=أن يكرههم" yan "onları zorlamayı" ifadesidir.

9) Yoksa, ondan [Allah'tan] beride veliler (rehberler) mi edindiler? O halde [bilsinler ki] Allah, asıl velidir. Hemde ölülerin dirilticisidir. O her şeye imkanı olandır.

10-11) "Herhangi bir şeyden ne konuda ayrılığa düştüyseniz, [bilin ki] onun hükmü, Allah'a [kalmıştır]. İşte o, sadece kendisine güvenip dayandığım (tevekkül ettiğim) ve sadece kendisine samimi bir şekilde yönelici olduğum RAB'bim Allah'tır, göklerin ve yerin başlatıcısı/ayırandır¹. Sizin için, kendi canlarınızdan eşler ve sağmal hayvanlardan eşler yaptı. Onda [bu planlamada] sizi ortaya çıkarıyor/eliyor. Onun [Allah'ın] örneğine (bile) benzeyen herhangi bir şey [mevcut] değildir. O, devamlı işitendir, devamlı görendir." [de].²

1: Enam 14. ayetin dipnotuna bakınız.

2: "De" [قل] emri hazf edilmiştir. Buna benzer hazf örnekleri daha önce verildi. Kur'an'da kelimenin, harfin hatta komple bir cümlenin bile hazf edildiği ayetler mevcuttur.

12) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] kuşatımı, sadece onundur. Rızkı, tercih ettiği kimseye açıyor [artırıyor] ve belirliyor [ölçülüyor]. Gerçekten o, her şeyi devamlı bilendir.

13) Kendisini Nuh'a tavsiye etmiş olduğu, sana da vahiy ettiğimiz ve kendisini İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimiz "Dini ayakta tutun ve kendisinde gruplaşmayın"

(ilkesini) dinden sizin için yasa yaptı. Kendisine davet ettiğin, müşriklere [ortak koşanlara] büyük geldi. Allah, tercih ettiği kimseyi özel olarak seçiyor; kendisine samimi bir şekilde yönelen kimseye yol gösteriyor.

14) Onlar ancak bilginin kendilerine gelmesinden sonra aralarındaki taşkınlık sebebiyle gruplaştılar. Şayet RAB'bin[tarafın]dan, isimlendirilmiş bir süre sonuna kadar öne geçmiş bir kelime olmasaydı, aralarında mutlaka karar verilmişti. Evet! Kendilerinden sonra kitaba mirasçı yapılmış olanlar ondan yana şüphelendiren bir kararsızlığın içindedirler.

15) İşte bunun için, sen hemen dua et, emrolunduğun gibi dosdoğru yönel, onların keyiflerine bağlı olma ve "Allah, bir kitap[cinsin]den ne indirdi ise ona inandım. Aranızda adaletli olmakla emrolundum. Allah; RAB'bimizdir ve RAB'binizdir. Eylemlerimiz bizim içindir; eylemlerinizi sizin içindir. Bizimle sizin aranızda bir tartışmaya/delile [ihtiyaç] yoktur. Allah, aramızı toplar. Dönüş sadece onun [emrinedir]" de.

16) Kendisi için [Allah için] kendisine olumlu cevap verilmek istenildikten sonra Allah hakkında tartışanlar yani onların delilleri/tartışmaları RAB'lerinin katında geçersizdir. Kendilerine bir gazap ve şiddetli bir azap vardır.

17) Allah, hak ile [gereğince] kitabı indirendir. Teraziyi de [indirendir]. Öngöremezsün, Saat'in çok yakın olması beklenir.

18) Ona [saate/kıyamete] İnanmayanlar onu [saati/kıyameti] acele istiyorlar. İnanmış olanlar, ondan [Saat'ten/kıyametten] yana kaygılananlardır. Onlar onun Hak [gerçek] olduğunu bilirler. Dikkat! Kesinlikle, Saat (kıyamet) hakkında şüpheli tartışanlar, kesinlikle pek uzak bir kayboluşun içindedir.

19) Allah, kullarına karşı latiftir. O, Asıl güçlü olan, daima üstün olan iken tercih ettiği kimseye rızık veriyor.

20) Kim, Ahiretin [sonun] ekinini istemekteyse, ekininin içini kendisi için arttırırız; kim dünya [ilk] ekinini istemekteyse, kendisine ondan [dünya ekininden] verimiz ve kendisi için ahirette [son'da] hiçbir nasip olmaz.

21) Yoksa, Allah'ın kendisine hiç izin vermediği dinden kendilerine yasa yapan kendilerine ait ortaklar mı var? Şayet [gerçeği yalandan] ayırma kelimesi (hesaplaşma günü) olmasaydı, mutlaka aralarında karar verilmişti. Gerçekten, zalimler için can yakan bir azap vardır.

22) Zalimleri, O [azap] kendilerinin üstüne düşecek [gerçekleşecek] haldeyken, elde ettiklerinden [bir kısmından] dolayı kaygılı bir halde görürsün. İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlar, cennetin havuzları içindedir. RAB'lerinin katında, kendileri için ne tercih ederlerse o vardır. İşte şu, büyük ikramın ta kendisidir.

23) İşte şu, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş kullarına Allah'ın mjdelediğidir. "Ona karşı sizden herhangi ücret-ödül istemiyorum. Ancak, yakınlık/akrabalık hakkında sevgiyi [istiyorum]. Kim, herhangi bir güzelliği [iyiliği] kazandıysa, onun için onda [o güzellikte] güzelliği artırırız. Gerçekten Allah, çok bağışlayandır, teşekküre çokça karşılık verendir." de.

24) Yoksa "Allah'ın üzerinden bir yalan uydurdu" mu diyorlar? O halde [bilsinler ki] Allah tercih ederse senin kalbinin üzerini kapatır. Allah, 'Yalanı' mahveder, 'Hakkı [gerçeği]' kendi kelimeleriyle gerçekleştirir. Gerçekten o, göğüslerin sahibini devamlı bilendir.

25) O, kulları konusunda tevbeyi kabul eden, çirkinlikleri [kötülükleri] bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir.

26) İnanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara cevap vermeyi dileyen ve onlara kendi ikramından [verdiğini] arttırandır. Kafirlerle [gerçeği örtenlere gelince] onlara çok şiddetli bir azap vardır.

27) Allah, kulları için rızkı açmış [artırmış] olsaydı, onlar yerde [dünyada] (şimdiye kadar) mutlaka taşkınlık etmişlerdi,¹ fakat tercih ettiği ölçüyle kısım kısım indiriyor. Gerçekten o, kullarından devamlı bir haberdardır, devamlı bir görendir.

1: 12. Ayette "tercih ettiği kimseye" Rızkı artırdığı anlatılırken burada "tüm kullara" Rızkı artırmaktan bahsedildiği için çelişki yoktur.

28) O, onların beklentiyi bırakmasından sonra veli olanın, övgüye layık olanın ta kendisi olarak yağmur yardımını kısım kısım indiren ve rahmetini yayandır.

29) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] yaratılışı; o ikisinin [göklerin ve yerin] içinde kımıldanan[canlılar]dan savurması [meydana getirmesi], onun ayetlerinden[mucizelerinden]dir. Hemde o, tercih ettiği zaman onları toplamaya imkanı olandır.

30) Bir felaket olarak size ne isabet ettiyse, ellerinizin [gücünüzün] elde ettikleri [şeyler] sebebiyle [isabet etmiştir]. Pek çoğunu [Allah] affeder.

31) Siz, Yerde [dünyada] aciz bırakacak değilsiniz. Sizin için, Allah'tan beride hiçbir veli ve devamlı yardımcı yoktur.

32-33) Denizde, yüksek(dağlar) gibi akıp gidenler¹, onun ayetlerinden[mucizelerinden]dir. Tercih ederse, rüzgarı (enerjiyi)² sakin/hareketsiz yapar, böylece onun [denizin] yüzeyinde durgun hale gelirler.³ Evet! Çokça sabırlı olan, çokça teşekkür eden herkes için işte bunlarda mutlaka ayetler [işaretler] vardır.

1: Gemi anlamında "sefinet= سفينة" ve "fuluk = فلك" kelimeleri kullanılır. (Rum 46, kehf 79. Ayetlere bakınız) ayette bu kelimeler geçmez. Kasıt edilen şeyler dalgalar olabilir. Çünkü rüzgar sayesinde dalgalar oluşur.

2: Rüzgar kelimesi, rahmet, başarı, zafer, kuvvet, devlet, anlamında da kullanılır. (müfredat: روح, zad'ul mesir: Enfal 46)

3: "Zalle=ظل" fiili, "sa'ra=صار" yani "oldu/dönüştü" anlamında olabilir. (Halebi: i'rab-ul kur'an)

"Rakede=ركد" fiili, "durgun/hareketsiz kalmak" anlamında kullanılır. Mesela "rakede-l meu=ركد الماء" yani "su, durgun oldu" anlamına gelir. (Mekayıs-ıl Lugat: ركد)

34-35) Yahut onları[n halkını]¹ elde ettikleri sebebiyle yavaş yavaş batırır/helak eder; pek çoğunu affeder ki hemde² ayetlerimiz hakkında mücadele edenler/tartışanlar, kendileri için hiçbir kurtuluş olmadığını bilsinler.

1: "Yuvbiku ehlehunne=يوبق أهلهم" manasındadır. Muzaf hazf edilmiştir

2: "Ya'leme=يعلم" ifadesi, atılmış [mahzuf] bir "talil"e bağlıdır. Ayet "liyentekime minhum ve ya'leme..=لينتقم منهم ويعلم" yani "ki onlardan intikam alsın ve...bilsinler" anlamındadır. . (zamaşşeri :keşşaf)

36) O halde, size herhangi bir şeyden ne verildi ise o, dünya [ilk] hayatının geçimidir. Allah'ın katında ne varsa, inanmış ve sadece RAB'lerine güvenip dayanmış (tevekkül etmiş) olanlar için daha iyidir (hayırlıdır) ve daha kalıcıdır.

37) [Onlar] kasıtlı suçun ve fuhuşların [çirkin işlerin] büyüğünden kaçınanlardır. Öfkelendikleri zaman, asıl onlar bağışlarlar.

38) [Onlar] RAB'lerine olumlu cevap vermeyi dilemiş ve namazı sürekli olarak gereğince kılmış olanlardır. Onların işleri/emirleri, aralarındaki danışmadır. Kendilerine ne rızık ettiyse ondan harcama (infak) yapıyorlar.

39) [Onlar] kendilerine 'taşkınlık' isabet ettiği zaman, (birbirlerine) yardım isteyenlerdir.

40) Herhangi bir çirkinliğin [kötülüğün] karşılığı, kendisinin örneğinde bir çirkinliktir [kötülüktür]. Artık, kim affeder ve düzeltirse, onun ödülü[nü vermek] Allah'a [kalmıştır]. Gerçekten o, zalimleri sevmiyor.

41) Kendi[sine yapılan] zulmünden¹ sonra yardım isteyen kimselerin (evet!) onların aleyhine hiçbir yol (sorumluluk) yoktur.

1: Bu ifade mastarın meful'üne izafesi türünden bir ifadedir. Bir başka kıraat'te "bade me zulime=بعد ما ظلم" yani "uğradığı zulümden sonra" şeklinde olması da bunu gösteriyor. (zamahşeri: keşşaf)

42) (O) yol (sorumluluk), sadece 'insanlara zulüm eden ve yerde [dünyada] haksız yere taşkınlık edenlerin' üzerinedir. İşte onlara (evet!) onlara can yakan bir azap vardır.

43) Kim sabretti ve bağışladı ise [bilsin ki] kesinlikle şu [hareketi] gerçekten de kararlı[lık gerektiren] işlerdendir.

44) Allah, kime yolu kaybettirirse, artık kendisine ondan [Allah'tan] sonra hiçbir veli (rehber) yoktur. Zalimleri, azabı gördüklerinde "Hiçbir geri dönüş yolu yok mudur?" derlerken görürsün.

45) Onları [zalimleri], zilletten [dolayı] mahçup haldeyken, gizli taraftan/göz kapağından [göz ucuyla] seyir ederlerken görürsün. İnanmış olanlar "Gerçekten kaybedenler, kendi canlarını ve halklarını/ailelerini kayba uğratmış olanlardır." dediler. Dikkat! Gerçekten zalimler, devamlı bir azabın içindedirler.

46) Kendileri için Allah'tan beride kendilerine yardım eden veliler de yoktu. Allah, kime yolu kaybettirirse, ona hiçbir yol yoktur.

47) Kendisi için, Allah'tan hiçbir geri çevirme olmayan bir günün gelişinden önce, RAB'binize olumlu cevap vermeyi dileyin. O gün, sizin için hiçbir sığınak yoktur. Sizin için hiçbir tanımayış (inkar şansı) yoktur.

48) Vazgeçtilerse [bil ki] seni onların üzerine bir kayıtçı olarak göndermedik. Sana [düşen görev] ancak duyuru yapmaktır. Gerçekten biz, insana bir rahmeti kendimizden tattırdığımız zaman, onunla sevinir. Ellerinin önden hazırladıkları sebebiyle kendisine bir çirkinlik [kötülük] isabet ederse, insan kesinlikle bir nankör [olur].

49) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] yönetimi Allah'ındır. Tercih ettiğini yaratıyor. Tercih ettiği kimseye dişiler hediye eder; tercih ettiğin kimseye erkekler hediye eder.

50) Yahut onları erkekler ve dişiler olarak eşleştirir, tercih ettiği kimseyi kısır yapar. Gerçekten o, devamlı bilendir, imkanı olandır.

51) Herhangi bir beşer için, Allah'ın onunla konuşması ancak bir vahiy olarak veya bir engel arkasından veya bir Elçi göndermesi [ile] olmuştur. Böylece, o kendisinin izniyle tercih ettiğini vahiy ediyordu. Gerçekten o, yücedir, hakimdir/hikmetlidir.

52-53) İşte bunun gibi sana emrimizden bir ruh gönderdik. Sen, kitabı da inancı da ön görüyor değildin; fakat onu, kullarımızdan tercih ettiğimiz kimseye kendisiyle yol göstereceğimiz bir aydınlık yaptık. Gerçekten sen, sapasağlam bir doğru yola, yani göklerde ne varsa, yerde ne varsa (tüm evrende ne varsa) kendisine ait olan Allah'ın doğru yoluna iletiyorsun. Dikkat! İşler, sadece Allah'a döner.

ZUHRUF (43)

1) Ha, Mim.

2-3) Apaçık kitap işarettir ki, gerçekten biz onu açık-anlaşılır¹ bir kur'an yaptık. Akıl etmeniz beklenir.

1: "Arabbiyyen =عربيًا" konuşmanın açık net-duru [anlaşılır] olan kısmı, anlamındadır. (müfredat: عرب bkz: الفصحیح البین من الکلام)

4) Gerçekten o, tarafımızdaki ana kitaptadır. Gerçekten bir yücedir, bir hakimdir/hikmetlidir.

5) Siz, İsrafçı [haddi aşan] bir millet oldunuz diye, bir uzaklaşma olarak [sizi ihmal edelim de]¹ size hatırlatmayı bırakalım mı?²

1: Baştaki "fe=ف" harfi, atılmış [mahzuf] bir ifadeye bağlıdır. Cümle, çeviride verildiği gibi "e nuhmilukum fe nedribukum=أ نهملکم فنضربکم" takdirindedir. (Zamahşeri:keşşaf)

2: "Darb=ضرب" fiili "AN=عن" harfi cerr'i ile "terk etmek" anlamına gelir. Mesela "edrabtu anke=أضربت عنک" ve "darabtu anke=ضربت عنک" denilir. İkisi de "Senden uzaklaştım, seni terk ettim" anlamındadır. (Nehhas :i'rab-ul kur'an)

Bir başka açıklamaya göre "Sizden yana onu [zikri] tutalım, artık size hatırlatma yapmayalım" anlamındadır. (İbni kuteybe: Garibu-l kur'an)

6) Öncekilerin-öncülerin içine (arasına) Nebi[cinsin]den kaç tane gönderdik.

7) Nebi[cinsin]den onlara ne [kadar kişi] geldiyse, onlar onu ancak maskara yapmaya çalışmaktaydılar.

8) Sert bir yakalayıp [cezalandırma] olarak onlardan daha şiddetlisini helak ettik. Öncülerin-öncekilerin örneği geçmişti.

9) Gerçekten onlara "Gökleri ve yeri [tüm evreni] kim yarattı?" desen, mutlaka ama mutlaka "onları üstün olan, sürekli bilen yarattı." diyecekler.

10) [O], yeri sizin için bir dinlenme alanı yapmış olandır. Onda, sizin için bir takım yollar meydana getirdi. Yol bulmanız beklenir.

11) [O], gökten bir ölçüyle kısım kısım bir su indirmiş olandır. Ardından, onunla [o suyla] ölü bir beldeyi yaydık¹ [dirilttik]. İşte bunun gibi çıkarılırsınız.

1: İlk kısımda Allah üçüncü şahıs olarak anlatıldı, bu kısımda ise birinci şahıs çoğul olarak anlatıldı. Buna iltifat sanatı denilir.

12-14) [O], çiftlerin/sınıfların tümünü yarattı. Kendilerinin sırtına/üstüne geçmeniz [kontrolünüz altına almanız] için Gemilerden ve sağmal hayvanlardan sizin için binme¹ [imkanı] yaptı. Sonra kendilerinin sırtına/üstüne geçtiğiniz [kontrolünüz altına aldığınız] zaman, RAB'binizin nimetini hatırlayıp anmanız ve "Biz bunları (kendi amacımıza) yaklaştıracaklar değilken, bunları bizim için hizmete sunan münezzehtir! Gerçekten biz, mutlaka sadece RAB'bimize döneceğiz." demeniz için [yaptı].

1: "Ma=ما" mastar veya ismi mevsuldür. (Nehhas: i'rab-ul kur'an) Mastar anlamına göre çeviri yapıldı. Eğer ismi mevsul kabul edersek "gemilerden ve sağmal hayvanlardan kendisine bineceğiniz [şeyler] yaptı" anlamında olur.

15) Kullarından bir parçayı ona [RAB'lerine] yakıştırdılar. Gerçekten insan, kesinlikle apaçık bir nankördür.

16) Yoksa, yarattıklarından kızları(kendisine çocuk) edindi ve oğulları size mi yakıştırdı?

17) Onların biri, Rahman'a bir misal olarak örneklendirdiği (kız çocuğu) ile müjdelendiği zaman, (öfkesini) yutkunur bir haldeyken yüzü kararmış bir hale gelir.

18) Davada apaçık olmadığı halde, güzellik/süs içinde yetiştirilen¹ kimseyi mi (RAB'lerine bir misal olarak örneklendirdiler)?

1: "Yetişen" anlamına gelecek şekilde "yenşeu=ينشأ" olarak da okumuştur.
(Nehhas: i'rab-ul kur'an)

19) Rahman'ın kulları olan melekleri dişiler saydılar. Onların yaratılışlarına şahit mi oldular? Şahitlikleri (!) yazılacak ve sorgulanacaklar.

20) "Rahman tercih etseydi onlara kulluk etmezdik." dediler. İşte bunda, kendileri için hiçbir bilgi yoktur. Onlar, ancak saçmıyorlar.

21) Yoksa, bundan önce kendilerine bir kitap verdik de onlar ona mı sarılmayı isteyenlerdir?

22) Hayır! "Gerçekten biz, atalarımızı bir ümmet üzerinde bulduk. Gerçekten biz, onların eserleri/tercihleri üzerinde yol bulanlarız" dediler.

23) İşte bunun gibi, herhangi bir kente senden önce uyarıcı[cinsin]den ne gönderdiysek zengin şımarıkları ancak "gerçekten biz, atalarımızı bir ümmet üzerinde bulduk. Gerçekten biz, onların eserlerine/tercihlerine uyarız" dediler.

24) (Uyarıcı) "Size, Atalarınızı üzerinde bulduğunuz [şeyden] daha doğrusunu getirmiş olsam bile mi?" dedi. Onlar "Gerçekten biz, kendisiyle gönderildiğiniz [vahye] karşı Kafiriz [görmezden gelenleriz]" dediler.

25) Derken, kendilerinden intikam aldık. Artık, bak, yalanlayanların sonucu nasıl olmuş?

26-27) Hani İbrahim, babasına ve milletine "Gerçekten ben, kulluk ettiğiniz [şeylerden] beriyim. Ancak, beni başlatmış [yaratmış] olan hariç [ona yakınım]. Artık o, gerçekten bana yol gösterecektir." demişti.

28) Onu (o sözünü), onun [İbrahim'in] arkasın[dan gelen soyu] içinde kalıcı bir kelime yaptı. Onların geri dönmeleri beklenir.

29) Aksine, bunları ve atalarını, Hak [gerçek] ve apaçık bir Elçi kendilerine gelinceye kadar geçindirdim.

30) Hak [gerçek] kendilerine gelince, "Bu bir sihirdir. Gerçekten biz, buna karşı kafiriz [gerçeği örtenleriz]." dediler.

31) "Bu kur'an'ın, iki kentten olan büyük bir kişiye kısım kısım indirilmesi gerekmez miydi?" dediler.

32) Onlar, RAB'binin rahmetini mi bölüştürüyorlar? Biz, onların geçimliklerini dünya [ilk] hayatının içinde aralarında bölüştürdük. Birbirlerini işçi edinmeleri için, dereceler halinde birbirlerinin üstünde yükselttik. Hâlbuki RAB'binin Rahmeti, onların topladıklarından daha iyidir (hayırlıdır).

33-35) Şayet, insanlar (nankörlük üzerinde) bir tek ümmet olacak olmasaydı, Rahman'ı göz ardı edip nankörlük edenlerin mutlaka evlerine gümüşten tavanlar, üzerlerine çıkacakları merdivenler, evleri için kapılar, kendilerine yaslanacakları yataklar ve takılar yapardık. Gerçekten, işte şunlar kesinlikle dünya [ilk] hayatının geçimidir. Hâlbuki, RAB'binin katındaki ahiret [son], korunup sakınanlar içindir.

36) Kim, Rahman'ın hatırlatmasından yana körlük ederse, bir şeytanı ona kafadar yaparız¹. Artık, o [şeytan] ona bir yoldaş [olur].

1: İltifat sanatı uygulanarak ilk başta "Rahman" üçüncü şahıs olarak anlatıldı, sonra üçüncü şahıstan birinci şahsa çekilerek "Biz" diye anlatıldı. Bu iltifat sanatıdır.

37) kesinlikle onlar, (o) yoldan engelliyorlar ve kendilerinin yol bulanlar olduklarını sanıyorlar.

38) [o kimse] sonunda bize geldiği zaman "Keşke, benimle senin aranda iki doğu uzaklığı olsaydı. Ne kötü yoldaş!" dedi.

39) Hani siz, zulüm etmişsiniz. Bugün, (bu sözleriniz) size asla fayda sağlamayacak. Gerçekten siz, azapta ortaksınız.

40) Artık, sen mi sağıra duyuracaksın? Veya Kör'e ve [en başından beri] apaçık bir kayboluşun içinde olan kimseye yol göstereceksin?

41) Artık, seni kesinlikle götürürsek [bil ki] kesinlikle biz onlardan intikam alacağız.

42) Veya onlara söz verdiğimizizi sana kesinlikle gösterirsek, [bil ki] kesinlikle biz onların üzerinde iktidarız.

43) O halde, sana vahyedilene sarılmaya çalış. Gerçekten sen, sapasağlam bir doğru yolun üzerindesin.

44) Gerçekten o, sana ve milletine bir hatırlatmadır. Yakında, sorgulanacaksınız.

45) Elçilerimiz'den olan senden önce göndermiş olduğumuz kim varsa [ilettikleri vahye]¹ sor: Rahman'dan beride, kendisine kulluk edilecek Tanrılar olduğunu belirtmiş miyiz?²

1: Bu ifadeyi, peygamberin miraç gecesinde görüştüğü peygamberlere sorması için verilen bir emir olduğunu söyleyenler olmuştur. Ancak bu iddia, kur'an'ın evrenselliğine aykırı bir iddiadır. Çünkü peygambere verilen emirler, dolaylı olarak

Müslümanlara yöneliktir. Müslümanların da peygamberlere sorması mümkün olmadığına göre isabetli bir iddia değildir.

Bu ifadede haliyle "Kent'e sor"(Yusuf 82) ifadesinin "Kent'in halkına sor" manasında olması gibi bir hazf vardır. Yusuf 82. ayetteki ifade nasıl "ves'el ehl-l karyeti=الْقَرْيَةَ=وَاسْأَلِ أَهْلَ الْقَرْيَةَ" manasında olup muzaf hazf ediliyorsa, bu ayette de "ves'el kavle men erselne=أَرْسَلْنَا=وَاسْأَلْ قَوْلَ مَنْ أَرْسَلْنَا" Yani "gönderdiğimiz kimselerin kavline[ilettikleri söze] sor" manasında bir muzafın hazfı vardır.

2: "E cealne=أَجْعَلْنَا" ifadesindeki "ceale=جَعَلَ" fiili her iş için kullanılır. Bu ayette, fussilet 9. ayette olduğu gibi "öyle olduğunu belirtmek" manasında kullanılmıştır.

İlk kısımda "Rahman" üçüncü şahıs olarak anlatıldı, sonra üçüncü şahıstan birinci şahsa çekilerek iltifat sanatı uygulandı. İltifat sanatı Türkçemizde de mevcuttur. Örneğin Mehmet Akif ersoy, şehitler için yazdığı bir şiirinde şöyle demektedir:

"Vurulup tertemiz alından uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için bu toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdat inerek öpse o pâk alını değer."

Akif ersoy, şiirin "uzanmış yatıyor..." kısmında şehitleri üçüncü şahıs olarak anlatırken, devamında "Ey bu topraklar uğruna toprağa düşmüş asker!" diyerek ikinci şahsa çekiyor. Bu iltifat sanatıdır. Kur'an'ın hemen hemen her suresinde vardır.

46) Elbetteki Musa'yı Firavun ve seçkinlerine açık kanıtlarla göndermiştik. Ardından "Gerçekten ben, Alemlerin [varlıkların] RAB'binin Elçisiyim" dedi.

47) Ardından [Musa] onlara Ayetlerimizi [mucizelerimizi] getirince ne beklersin? Onlar onlardan [o mucizeler'den] yana dalga geçiyorlar.

48) Onlara, herhangi bir ayet [mucize cinsin]den ne gösterirsek, ancak onun [o ayetin] kardeşinden¹ daha büyüğünü [gösteririz]. Onların (emrimize) dönmeleri beklendiği için, onları azap ile yakaladık.

1: Her ayet [mucize] aynı kaynaktan yani Allah'tan geldiği için "kardeş" [اخا] olarak isimlendirilmiştir. (müfredat : اخا)

49) Onlar "Ey sihirbaz! Sana söz vermesi sebebiyle RAB'bine bizim için dua et. Gerçekten biz, cidden yolu bulanlarız." dediler.

50) Ardından, azabı kendilerinden açtığımız [kaldırdığımız] zaman ne beklersin? Onlar ters dönüyorlar. (sözlerinden dönüyorlar)

51-53) Firavun, milletin içinde seslendi, "Ey milletim! Mısırın yönetimi ve alt tarafımdan akıp giden bu nehirler benim değil mi? Yoksa benim, bu alçak ve (kendisini) neredeyse açıklayamayan kimseden daha iyi [olduğumu] artık görmüyor musunuz?¹ O halde, altından bileziklerin kendisine atılması veya kendisiyle beraber yaklaşan meleklerin gelmesi gerekmez miydi?" dedi.

1: "Ene=أنا", "em=أم" ile "e fe le tubsirun=أفلا تبصرون" ifadesine atıftır. (zad'ul mesir)

54) Böylece [Firavun], milletini hafife aldı, ardından [milleti] ona [Firavun'a] gönülden itaat etti. Gerçekten onlar, hadlerini aşan bir millettir.

55) Ardından, onlar bizi[m Kullarımızı]¹ kızdırınca, onlardan intikam aldık. Böylece onları topluca boğduk/batırdık.

1: "Esif=أسف" kalpte intikam arzusunu hareketlendirmektir. (müfredat: أسف) Allah'ın kullarını kızdırmak, günahın büyüklüğü sebebiyle Allah'a izafe edilmiştir. Bu tıpkı, peygambere biat'in, Allah'a biat olması (Fetih 10) gibidir.

56) Böylece, onları sonrakiler/diğerleri için bir geçmiş ve bir misal haline getirdik.

57) Meryem'in oğlu bir misal olarak örneklendirildiği zaman, ne beklersin? Milletin ondan yana yaygara çıkarıyor¹.

1: "Yesuddu=يصدُّ" ve "yesiddu=يصدِّ" olarak iki şekilde de okunmuştur.(Nehhas: i'rab-ul kur'an) İlkine göre "uzaklaştılar" anlamında; ikincisine göre "yaygara çıkardılar" anlamındadır. (kurtubi)

58) Onlar "Tanrılarımız mı daha iyidir (hayırlıdır)? Yoksa o mu?" dediler. Bunu sana ancak bir tartışma için örneklendirdiler. Aksine! Onlar davalı bir millettir.

59) O, ancak kendisine nimet [iyilik] ettiğimiz bir kuldur. Onu, İsrail'in oğullarına bir misal yaptık.

60) Şayet tercih etseydik, sizden [bedel olarak] yeryüzünde [birilerinin] yerine geçen melekleri kesinlikle yapardık.

61) Gerçekten o, Saat (kıyamet) için mutlaka bir bilgidir. O halde, [saat'le] ilgili sakın şüpheli tartışmaya girmeyin ve bana bağlı olun. Bu, sapasağlam bir doğru yoldur.

62) Şeytan, sakın sizi çevirmesin. Gerçekten o, sizin için apaçık bir düşmandır.

63-64) İsa, açık kanıtlarla geldiği zaman "Gerçekten ben, size hikmet [akılla gerçeği tespit etme kabiliyeti] ile gelmişim. Bir de hakkında ayrılığa düştüğünüzün bir kısmını size açıklamak için [gelmişim]. O halde Allah'a (karşı gelmekten) sakının ve bana

gönülden itaat edin. Gerçekten Allah, RAB'bimdir ve RAB'binizdir. O halde ona kulluk edin. Bu, sapasağlam bir doğru yoldur."

65) Derken, taraftarlar kendi aralarından ayrılığa düştüler. Artık, can yakıcı azaptan [dolayı] yazıklar olsun zulüm etmiş olanlara!

66) Onlar ancak kendileri farkında değilken Saat'in aniden kendilerinde gelmesini bekliyorlar.¹

1: Soru anlamında olan "Hel=هل" burada "Ma=ما" anlamındadır. Çeviri buna göre yapıldı.

67) Samimi dostlar, bugün birbirlerine birer düşmandır. Ancak, korunup sakınanlar hariç [onlar düşman değildir].

68) Ey kullarım! Siz üzülecek değilken bugün size bir korku yoktur.

69) O [kullarım] ki, ayetlerimize [mucizelerimize] inandılar ve müslümanlar [gerçeğe teslim olanlar] idiler.

70) Siz ve eşleriniz, değerlendirilerek-güzelleştirilerek cennete girin!

71) Karşılarında, altından tabaklar ve küpler ile dolaşılır. Onun [cennetin] içinde, kendi canlarının arzuladığı ve gözlerinin lezzet aldığı [şeyler] vardır. Siz, onun içinde kalıcısınız.

72) İşte şu, bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi sebebiyle kendisine mirasçı yapıldığınız cennettir.

73) Kendisinden yiyeceğiniz pek çok meyve, sizin için onda [cennette] vardır.

74-75) Gerçek şu ki, suçlular, kendisinin içinde çaresiz bir haldeyken cehennem azabının içinde, kendileri hakkında (azaba) ara verilmez bir şekilde kalıcıdır.

76) Onlara zulüm etmedik; fakat onlar zalimlerin ta kendileri oldular.

77) "Ey malik (sahip)! RAB'bin bize karşı (ölüme) karar versin." [diye] seslendiler. O da "Gerçekten siz, kalacaksınız." dedi.

78) Elbetteki size Hakkı [gerçeği] getirmiştik; fakat çoğunuz Hakka [Gerçeğe] gönülsüzsünüz.

79) Yoksa, herhangi bir işi sağlama mı aldılar? O halde [bilsinler ki] kesinlikle biz, sağlama alanız.

80) Yoksa, onların sırlarını ve gizli konuşmalarını işitmediğimizi mi sanıyorlar? Aksine! taraflarındaki Elçilerimiz yazıyor.

81-82) "Eğer, Rahman için bir çocuk var idiyse, o halde ona kulluk edenlerin ilki benim. Göklerin ve yerin RAB'bi, yani arş'ın [yönetimin] RAB'bi onların yakıştırmasından münezzehdir." de.

83) Artık, onları bırak da kendilerine söz verilen günleriyle kendileri karşılaşınca kadar dalsınlar ve oynasınlar.

84) O, gökte Tanrı olandır¹ ve yerde Tanrı olandır. O, hakimdir/hikmetlidir, devamlı bilendir.

1: Enam 3. Ayetin dipnotuna bakınız. Bu ifade "gökte bulunan bir Tanrı'dır" anlamında değildir. "Gökte de Tanrı sayılarak kulluk edilendir, Yerde de Tanrı sayılarak kulluk edilendir." anlamındadır.

85) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] ve ikisinin arasındakilerin (içindekilerin) yönetimi kendisine ait olan, Saatin (kıyametin) bilgisi kendisinin katında bulunan ve sadece kendisinin [emrine] geri döndürülecek olduğunuz ne kutludur!

86) Ondan [Allah'tan] beride [kendilerine]¹ dua ettikleri [şeyler] şefaate sahip olamazlar. Ancak Hakka [Gerçeğe] bilerek şahitlik eden kimse [şefaate sahip olur].

1: Ait zamiri atılmıştır [hazf edilmiştir] (Müşkül i'rab-ul kur'an)

87) Şayet, onlara kendilerini kimin yarattığını sorsan, mutlaka ama mutlaka "Allah [yarattı]" diyecekler. O halde, nasıl oluyor da [gerçeklerden yalanlara] ters döndürülüyorlar?

88) Onun "Ey Rabbin! Gerçekten bunlar, inanmayan bir millettir" dediğini de [Elçilerimiz yazıyor]¹.

1: "Kıylí=قِيلَ", "kıylE=قِيلَ" ve "kıylU=قِيلُ" olarak üç şekilde de okunmuştur. (zamaşşeri: keşşaf) ikinci okuyuş tercih edildi. Bu okuyuşa göre -başka alternatifler bulunmakla birlikte- 80. Ayetteki "...Elçilerimiz yazıyor" ifadesine bağlıdır. (Nehhas: i'rab-ul kur'an)

89) Artık onlara hoşgörülü davran ve "Esenlik [olsun]" de. Yakında bilecekler.

DUHAN (44)

1) Ha, Mim.

2-7) "Apaçık kitap delildir ki, Gerçekten biz onu, mübarek [ilahi bereket kaynağı] olan, katımızdan bir emir/iş olarak her hakim/hikmetli işin, içinde gruplara ayrıldığı bir gecede indirdik. Gerçekten biz, uyarıcıydık. Gerçekten biz, RAB'binden yani göklerin ve yerin [tüm evrenin] ve ikisinin arasındakilerin (içindekilerin) RAB'binden bir rahmet olarak göndericileriz. Gerçekten o, devamlı işitenin, devamlı bilenin ta kendisidir. Eğer, yakinen-kesin olarak inananlar idiyse [bu böyledir]."¹

1: "dediler" [قالوا - قلن] sözü hafz edilmiştir. Tıpkı 12. Ayette olduğu gibi.

8) Ondan başka hiçbir Tanrı yoktur, can veriyor ve can alıyor. RAB'binizdir ve öncü-önceki atalarınızın RAB'bidir.

9) Aksine, onlar bir şek [kararsızlık, şüphe] içindedirler, oynuyorlar.

10-12) Artık Göğün, insanları bürüyen apaçık bir dumanı getireceği günü bekle. "Bu, can yakıcı bir azaptır. RAB'bimiz! Azabı bizden kaldır. Gerçekten biz, inançlıyız" [derler].

13-14) Onlara, apaçık bir Elçi gelmişti, sonra ondan yüz çevirdiler ve "[O], cinlenmiş/delirmiş bir eğitimidir." demişlerdi. Şu halde onlar için zikir [hatırlatma/öğüt alma] nasıl olsun?

15) Gerçekten biz, azabı birazcık kaldıracğız. Gerçekten siz, tekrar başa döneceksiniz.

16) Yani (o) büyük yakalayış olarak yakalayacağımız günü [bekle]¹. Gerçekten biz, intikam alanlarız.

1: "YevmE=يوم" kelimesi, 10. Ayetteki "gün" kelimesinden bedeldir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

17-18) Elbetteki, önceden Firavun'un milletini fitnelemiştik [sınamıştık]. Onlara "Allah'ın kullarını bana teslim edin¹, gerçekten ben sizin için emin [güvenli] bir Elçiyim" diye (söyleyen) değerli bir Elçi gelmişti.

1: "İbedAllahi=عباد الله" ifadesi, meful'dür. Çeviri buna göre yapıldı. Nida da olabilir. (Nehhas: i'rab-ul kur'an, kurtubi) Buna göre "Bana doğru gelin ey Allah'ın kulları!" şeklinde çeviri yapılabilir.

19-21) Bir de "Allah'a karşı ululanmayın. Gerçekten ben, size apaçık bir yetki-delil getiriyorum. Gerçekten ben, sizin beni taşlamanızdan, RAB'bime ve RAB'binize sığındım. Artık, bana hiç inanmamışsanız, benden ayrılın." diye [gelmişti].

22) Ardından RAB'bine "Bunlar suçlu bir millettir." diye dua etmişti.

23) "O halde, kullarımı geceleyin gece yürüyüşüne çıkar. Gerçekten siz, takip edileceksiniz."

24) "Denizi, arası açık bir halde bırak. Gerçekten onlar, boğulacak bir ordudur."

25-27) Cennetlerden [bahçelerden], gözlerden [pınarlardan], ekinlerden, çok değerli konumlardan, içinde hoş sohbet edenler oldukları nimetlerden kaç tanesini terk ettiler.

28) [Durum] işte bunun gibidir. Onları [terk ettikleri şeyleri] diğer bir millete miras yaptık.

29) Ardından, onlara karşı gök ve yer ağlamadı. Onlar, göz açtırılanlar [süre verilenler] değillerdi.

30-31) Elbette ki İsrail'in oğullarını, alçaltan azaptan, yani Firavun'dan kurtarmıştık. Gerçekten o [Firavun], ululanandı, İsrâfçılardan[haddi aşanlardan]dı.

32) Elbetteki onları bir bilgi üzerine, alemlere [varlıklara] karşı beğenip seçmiştik.

33) Onlara, kendisinde apaçık bir sınaama/yıpratma bulunan Ayetlerimizden verdik.

34-36) Gerçekten, bunlar kesinlikle "Biz, yayılacak [yeniden diriltilecek] değilken, ancak ilk ölümümüz vardır. Eğer (yeniden diriliş iddiasında) dürüst idiyerseniz, o halde atalarımızı getirin, " diyorlar.

37) Onlar mı daha iyidir (hayırlıdır)? Yoksa Tubba milleti ve onlardan öncekiler mi? Onları helak ettik. Gerçekten onlar, suçluydu.

38) Gökleri ve yeri (evreni) ve ikisinin arasındakileri (içindekileri) oyuncular olarak yaratmadık.

39) O ikisini (Evreni) ancak Hak [gerekli] yere yarattık; fakat onların çoğu bilmiyor.

40) Gerçekten, ayırma [gerçeği ortaya çıkarma] günü, onların toplu halde belirlenmiş vakitleridir.

41) [Ayırma günü] yani kendilerine yardım edilmez iken herhangi bir velinin herhangi bir veliye hiçbir açıdan yeterli olmayacağı gün...

42) Ancak, Allah'ın kendisine rahmet ettiği kimse hariç [onlara yardım edilir]. Gerçekten o, devamlı üstündür, Rahim'dir.

43-44) Evet! Zakkum'un ağacı, kasıtlı suç işleyenlerin yemeğidir.

45) Karınlarda erimiş maden gibi kaynar.

46) Kaynar suyun kaynaması gibi..

47-48) "Onu, Cehennemini seviyesine/ortasına sürükleyin! Sonra, kaynar suyun azabından onun başının tepesine dökün."

49-50) "Tat! Gerçekten sen üstünsün(!), değerlisin (!) ya! kendisi hakkında şüpheli tartışmada olduğun ne ise gerçekten bu o'dur."

51) Gerçekten, korunup sakınanlar, emin [güvenli] bir konumdadır.

52) Yani, cennetlerin ve gözlerin [pınarların] içindedir.

53) Karşılıklı haldeyken, ince kumaştan ve kalın kumaştan giyerler.

54) [Durum] işte bunun gibidir. Güzel gözlü huriler ile onlara eş/hizmet verdik.

1: Genelde "Onlarla eş yaptık/evlendirdik" anlamı için, herhangi bir harfi cerr almaksızın "zevvacnehum=زوجناهم" denilmesi gerekirdi. (zad'ul mesir) ama harfi cerr kullanarak bunu söylemesi farklı bir anlam olduğunu gösteriyor. Bu anlam "onlara hizmete verdik" anlamında olmalıdır. Bir kıraat'te "emdednehum bi-ıysi ıyn =أمددناهم بعيس عين" şeklinde yani "Güzel gözlü beyazlar ile onları destekledik" anlamında olması (Ferrâ: Meani-l kur'an) bunu destekler.

Cennet vaad'leri, sadece birer örnektir. O dönem insanları için "en güzel" ve "en çok arzulanan" ne ise, kur'an onu örnek vermektedir. Onlar için bu vaad'ler neyse, bugün bizim için "sonsuz mutluluk, eğlence, aşk, sınırsız teknoloji" aynıdır. Verilen örneklere değil, verilen mesaja bakılması gerekir. Cennet bunlarla sınırlı değildir.

Bazılarının, bu vaad'leri eleştirmesi saçmadır. Çünkü kur'an, doğal olarak muhatabının beğendiği şeyleri vaat etmelidir.

55) Hem de Onun içinde emin [güvende] olarak, her meyveyi talep ederler.

56-57) RAB'binden bir ikram olarak onun içinde, ölümü tatmazlar. Ancak ilkin (dünyanın) ölümü hariç.¹ Kızgın Ateşin azabından onları korur. İşte şu, büyük kazancın ta kendisidir.

1: Ayrık istisnadır (Beydavi). Yani "Cennette ilk ölümü tadarlar" anlamında değildir.

58) Onu, sadece senin dilinle kolaylaştırdık. Düşünüp öğüt almaları beklenir.

59) O halde gözetle. Gerçekten onlar gözetleyicidir.

CASIYE (45)

1) Ha, Mim.

2) Kitabın kısım kısım indirilişi, üstün olan, hakim/hikmetli olan Allah'tandır.

3) Gerçekten, Göklerde ve yerde (evrende), inançlılar için mutlaka ayetler [mucizeler] vardır.

4) Sizin yaratılışınızda ve kımıldanan[canlılar]dan savurmasında/meydana getirmesinde, yakinen-kesin olarak inanan bir millet için ayetler [mucizeler] vardır.

5) Gecenin ve gündüzün birbiri yerine geçmesinde, Allah'ın gökten herhangi bir Rızıktan indirmesinde, ardından onunla [o indirdiği ile], ölümünün¹ ardından yere [dünyaya] can vermesinde ve Rüzgarların halden hale geri çevrilmesinde, akıl eden bir millet için ayetler [mucizeler] vardır.

1: Dünya ilk başta bir ateş kütleli halinde olduğu için yaşama elverişli bir halde değildi, yani ölü bir haldeydi. Üzerinde bulunan su da canlılığı oluşturmaya yeterli değildi. Bundan dolayı suyun gökten (uzaydan) geldiğine dair bir teori mevcuttur. (bilgilerin doğruluğu şu kaynaklardan teyit edilebilir: Dr. Melik kara, yerkürenin ve atmosferin oluşumu, BBC- dergi okyanuslar nasıl oluştu?) ayetin kastettiği olay bu olabilir.

6) İşte şunlar, Allah'ın kendilerini sana Hak ile [gereğince] okuyup teşvik ettiğimiz ayetleridir. Artık, Allah'tan ve ayetlerinden[mucizelerinden] sonra hangi söze inanırlar?

7-8) Allah'ın ayetlerini, kendisine okunup teşvik edilirken işiten sonra da sanki onu hiç işitmemiş gibi (hareketinde) büyüklük taslayan olarak ısrar eden kasıtlı suçlu olan her bir uydurukçuya yazıklar olsun! Artık, onu [öylesi kimseyi] can yakıcı bir azap ile müjdele!

9-10) [O] ayetlerimizden herhangi bir şeyi öğrendiği zaman, onları [ayetlerimizi] bir alay konusu edinmiş olmalıdır. İşte onlara (evet!) onlara alçaltan bir azap, arkalarından da cehennem vardır. Elde ettikleri [şeyler] hiçbir açıdan kendilerine yeterli gelmiyor. Allah'tan berideki velileri de [yeterli gelmiyor]. Onlar için, büyük bir azap vardır.

11) Bu, bir yol rehberidir. RAB'lerinin ayetlerini göz ardı etmiş olanlara [gelince] onlar için, sarsıntıdan olan can yakıcı bir azap vardır.

12) Allah, kendisinin emriyle/işiyle onun içinde gemilerin akıp gitmesi için ve kendisinin ikramından aramanız için denizi size hizmet ettirdi. Teşekkür etmeniz beklenir.

13) Göklerde ne varsa, yerde ne varsa [hepsini] topluca kendisinden (bir rahmet olarak) size hizmet ettirdi. Evet! Kavramaya çalışan bir millet için işte bunlarda mutlaka ayetler [mucizeler] vardır.

14) İnanmış olanlara söyle de Allah'ın günlerini beklemeyenleri bağışlasınlar ki [Allah], elde ettikleri sebebiyle bir millete karşılığını versin.

15) Kim, düzgün-iyi bir eylemde bulunduysa, kendi canının çıkarınadır; Kim çirkinlik [kötülük] ettiyse, kendi aleyhinedir. Sonra sadece RAB'binize geri döndürülürsünüz.

16) Elbetteki, İsrail'in oğullarına kitabı, hükmü/hikmeti ve peygamberliği vermiştik, temiz olanlardan rızıklandırmıştık, alemlere [varlıklara] karşı üstün kılmıştık.

17) Onlara, işten açık kanıtlar vermiştik. Ardından onlar ne ayrılığa düştüler ise ancak bilginin kendilerine gelmesinden sonra aralarındaki taşkınlık için [ayrılığa düştüler]. Kendisine ayrılığa düşmekte oldukları konuda, aralarında kıyamet günü gerçekten RAB'bin karar verir.

18) Sonra, işimizden bir yasanın üzerine seni seçtik. O halde, ona [o yasaya] bağlı ol ve bilmeyenlerin keyiflerine bağlı olma!

19) Gerçekten onlar, Allah'tan (gelecek) hiçbir şeye [karşı] sana yeterli olmazlar. Gerçek şu ki, Allah, korunup sakınanların velisi iken zalimler birbirlerinin velileridir.

20) Bu, insanlar için basiretler(veren)dir. Yakinen-kesin olarak inanan bir millet için bir yol rehberi ve bir rahmettir.

21) Çirkinlikleri [kötülükleri] kazananlar kendilerini, tıpkı inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlar gibi [yapacağımızı mı] yani¹ yaşamlarını ve ölümlerini eşit yapacağımızı mı sandılar? Ne kötü hüküm ediyorlar!

1: "Seve'en=سواء..." ifadesi, "ellezine e'menu=الذين آمنوا..." ifadesinden bedeldir.
(Beydavi)

22) Allah, bir de¹ kendilerine zulüm edilmeksizin her bir can elde ettiği ile karşılık bulması için Gökleri ve yeri [tüm evreni] hak [gerekli] yere yarattı.

1: "Ve li-tucze=لتجزى" ifadesinin başındaki "ve=و" harfi, hazf edilmiş bir ifade olduğunu gösteriyor. Bu ifade "liyudille bihi ale kudretihi=ليُدلِّ به على قدرته" ifadesidir.
(Zamahşeri: keşşaf) hazf edilen ifadenin Türkçesi "kendi imkanını onlara(insanlara) onunla (yaratmasıyla) göstermek için.."

23) Artık, Tanrısını kendi keyfi edinen, Allah'ın bir bilgi üzerine kendisine [yolu] kaybettirdiği, işitmesinin ve kalbinin üzerini kapattığı, bakışının üzerine bir perde meydana getirdiği kimseyi bana haber ver, artık Allah'tan sonra ona kim yol gösterir? Artık düşünüp öğüt almıyor musunuz?

24) "[Başkası] değil, ancak dünya [ilk] hayatımız vardır. Ölüyoruz ve yaşıyoruz, bizi [başkası] değil, ancak zaman helak ediyor." dediler. İşte bu konularda kendileri için hiçbir bilgi yoktur. Onlar, ancak zannediyorlar.

25) Kendilerine Ayetlerimiz apaçık okunup teşvik edildiği zaman, onların tartışmaları/delilleri (!) ancak "Eğer dürüst iseniz, atalarımızı getirin" demek olmuştu.

26) "Allah, size can veriyor sonra sizi öldürüyor sonra kendisinde hiçbir şüphe olmayan kıyamet gününe kadar sizi topluyor; fakat insanların çoğu bilmiyor." de.

27) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] yönetimi sadece Allah'ındır. Saatin ayağa kalkacağı [gerçekleşeceği] gün, işte o gün [gerçeği] iptal edenler kaybeder.

28-29) Her bir topluluğu, dizi üstü çökmüş bir halde görürsün. Her bir topluluk, kendi kitabına davet edilir. "Bugün, bulunmakta olduğunuz eylemleriniz [ile] karşılık bulursunuz. Bu, size karşı gerçeği dile getiren kitabımızdır. Gerçekten biz, bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi kopyalıyorduk."

30) Artık, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara gelince, RAB'leri onları rahmetine girdirir. İşte bu, apaçık kazancın ta kendisidir.

31) Gerçeği örtmüş olanlara gelince, "Ayetlerim size okunup teşvik edilmekte değil miydi? Ardından siz büyüklük tasladınız ve suçlu bir millet oldunuz."

32) "Gerçekten, Allah'ın verdiği söz Haktır [gerçektir]. Saat'te (evet!) onda hiçbir şüphe yoktur." denildiği zaman, "Saat'in ne olduğunu ön görmüyoruz. Biz, ancak bir zan olarak zanda bulunuyoruz. Biz, yakinen-kesin olarak inanmayı dileyenler değiliz" dediniz.

33) Onların eylemlerinin çirkinleri [kötüleri] kendileri için ortaya çıktı. Kendisini maskara yapmaya çalışmakta oldukları [şey] kendilerini kuşattı.

34) "Bu gününüzün karşılaşmasını unuttuğunuz [umursamadığınız] gibi, bugün sizi unutuyoruz [umursamıyoruz]. Barınağınız ateştir ve sizin için yardımcılardan [hiçbiri] yoktur."

35) "İşte şu [yaşadığınız], Allah'ın ayetlerini bir maskara edinmiş olmanız ve dünya [ilk] hayatının sizi kandırması sebebiyledir. Artık, bugün ondan [Ateşten] çıkarılmazsınız." hoşnut etmeleri kendilerinden istenmez bir haldedirler.

36) Övgü, göklerin RAB'bi, yerin RAB'bi yani Alemlerin [varlıkların] RAB'bi olan Allah'ındır sadece...

37) O, üstün olan, hakim/hikmetli olan iken, büyüklük göklerde ve yerde (evrende) sadece onundur.

AHKAF (46)

1) Ha, Mim.

2) Kitabın kısım kısım indirilişı, üstün olan, hakim/hikmetli olan Allah'tandır.

3) Gökleri ve yeri [tüm evreni] ve ikisinin arasındakileri (içindekileri) ancak Hak ile [gereğince] ve isimlendirilmiş [belirlenmiş] bir süre sonu ile yarattık. Gerçeği örtmüş olanlar, uyarılmış olandan vazgeçicidir.

4) "Allah'tan beride dua ettiğiniz [şeyleri] gördünüz mü? Yerden neyi yarattıklarını bana gösterin! Yoksa, onların göklerde bir ortaklığı mı varmış? Eğer dürüst idiyeniz, bana bundan önceki herhangi bir kitabı veya herhangi bir bilgiden bir eseri getirin." de.

5) Allah'tan beride kıyamet gününe kadar kendisine cevap vermeyi dileyemeyen kimse[ler'e] dua eden kimseden daha çok yolu kaybetmiş kimdir? Hemde onlar [dua ettikleri kimseler] onların dualarından bihaberdir.

6) İnsanlar, bir araya toplanıldığı zaman, onlar kendileri için düşmanlar oldular. Onların kulluklarına karşı Kafirler [göz ardı edenler] oldular.

7) Ayetlerimiz, onlara açıkça okunup teşvik edildiği zaman, Gerçeği örtmüş olanlar kendilerine geldiğinde Hakka [Gerçeğe] "Bu, apaçık bir sihirdir" dediler.

8) Yoksa, "Onu uydurdu!" mu diyorlar? "Eğer, onu uydurduysam, Allah'tan [gelecek hiçbir şeye karşı] benim için hiçbir şekilde sahip (engel) olamazsınız. O, kendisinde dolup taşıdığı [şeyleri] daha çok bilendir. Benimle sizin aranızda devamlı bir şahit olarak o yetti. Hâlbuki O çok bağışlayandır, Rahim'dir." de.

9) "Ben Elçiler'den ilk ortaya çıkan [biri] olmadım. Bana ne yapılacağını ön göremem, size de... Ben ancak bana vahyedilene bağlı oluyorum. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım." de.

10) "Bana haber verin, o, Allah'ın katından idiye ve siz onun [Hak olduğu gerçeğini] örtüp göz ardı ettiyseniz [haliniz ne olacak]?¹ İsrail'in oğullarından bir şahit, onun benzerine şahitlik etti, ardından inandı. Siz, büyüklük tasladınız.² gerçekten Allah, zalimler milletine yol göstermez." de.

1: "İn=ن" şart edatının cevabı hazf edilmiştir. Takdiren "fe ma ha'lukum=فما حالكم" şeklindedir.

2: İkinci "vav=و" harfi atıf; üçüncü ve dördüncü "vav=و" harfi ise ibtida kabul edilerek böyle çeviri yapıldı.

11) Gerçeği örtmüş olanlar, inanmış olanlardan dolayı¹ "O,² yararlı olsaydı, onlar ona [ulaşmada] bizim önümüze geçemezlerdi" dediler. Bir vakit, onunla yol bulamamışlardı. Artık "Bu, eski bir uydurmadır." diyecekler.

1: "li=ل" "lam-ul illet"ir. (Halebi: Duru-l masun) çeviri buna göre yapıldı. Tebliğ amaçlı bir lam da olabilir. Buna göre normalde "Ona [ulaşmada] bizim önümüze geçemezsiniz" şeklinde olmalıydı. Ama iltifat uygulanarak "...geçemezlerdi" denildi.

2: Kur'an veya inançtır.

12) Ondan önce de bir imam ve bir rahmet olarak Musa'nın kitabı vardır. Bu [kur'an¹] ise, zulüm etmiş kimselere korkulu haberi vermek için, açık-anlaşılır [bir dile sahip] olarak doğrulayan ve güzellik [iyilik] edenlere bir müjde olan bir kitaptır.

1: "Bu" yani "haza=هَذَا" zamiri erildir. "kur'an=قرآن" kelimesi eril olduğu için zamir ona döner. Tevrata işaret edemez. Çünkü "Tevrat=التوراة" kelimesi dişildir. Eğer "hazihi=هذه" deseydi, Tevrata işaret ederdi.

13) Gerçekten, "RAB'bimiz Allah'tır" demiş, sonra dosdoğru yönelmiş olanlara [gelince] artık kendileri üzülecek değilken kendileri için herhangi bir korku yoktur.

14) İşte onlar, bulunmakta oldukları eylemlerine bir karşılık olarak, içinde kalıcı oldukları cennetin dostlarıdır.

15) İnsana, anne-babasına olabildiğince iyilik [etmeyi]¹ tavsiye ettik. Annesi onu hoşnutsuz olarak [zorlukla] taşıdı ve onu hoşnutsuz olarak [zorlukla] bıraktı [doğurdu]. Onun taşınması ve ayrılığı [sütten kesilmesi] otuz aydır. Sonunda şiddetine [olgunluk çağına] ulaşınca ve kırk yaşına ulaşınca "RAB'bim! Bana, anneme ve babama nimet [olarak] verdiğin nimetine teşekkür etmemi ve kendisinden hoşnut olduğun düzgün-iyi eylemlerde bulunmamı bana sevdin. Benim için, soyumun için düzelt. Gerçekten ben, sana tevbe ettim ve Gerçekten ben, teslim [Müslüman] olanlardanım" dedi.

1: "İhsanen=إحساناً" meful'u mutlaktır. Yani bu ifade "en yuhsine ileyhime ihsanen=إحساناً إلهما" manasındadır. (Müşkül i'rab-ul kur'an) "iyilik etmeyi tavsiye ettik" anlamından daha kuvvetli bir ifadedir bu. Sanki "yapabildiğin kadar en güzel şekilde iyilik et" denilmiş gibidir.

16) İşte onlar, eylemlerinin en güzelini kendilerinden kabul ettiğimiz ve cennetin dostlarının içinde iken çirkinlerini [kötülüklerini] es geçtiğimiz [kişilerdir]. Onlara, vaat olunmakta oldukları doğruluk vaadi [sözü] olarak [söz verdik]¹.

1: "Vaade-s sıdk=وعد الصدق" ifadesi meful'u mutlaktır. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

17-18) [Annesi ve babası, kendisine] "Yazık sana! İnan! Gerçekten, Allah'ın verdiği söz Haktır [gerçektir]." [diyerek] Allah'tan yardım isterken, anne-babasına "Uf ya ikinize! Benden önce nesiller gelip geçmiş olduğu halde, bana benim çıkarılacak [diriltilecek]

olduğumu mu vaat ediyorsunuz [söz veriyorsunuz]?" deyip ardından da "Bu ancak öncülerin-öncekilerin satırları[uydurmaları]dır." diyene [gelince] İşte on[un gibi olan]lar, kendilerinden önceki Cin ve insan[türün]den gelip geçmiş toplulukların içinde kendilerine (o) söz [tehdit] hak olmuş [kesinleşmiş] olanlardır. Gerçekten onlar, kaybedenlerin ta kendileriydiler.

19) Bir de kendilerine zulüm edilmez bir haldeyken eylemleri[nin karşılığı] kendilerine tamamen verilsin diye her birinin kendi eyleminden dereceleri vardır.

20) Gerçeği örtmüş olanların ateşin üzerine sunulduğu gün, [kendilerine] "Dünya [ilk] hayatınızda, temizlerinizi [Temiz eylemlerinizi] giderdiniz ve onlarla [temiz eylemlerinizi ile] faydalanmayı istediniz. Artık, yerde [dünyada] haksız yere büyüklük taslamakta olmanız sebebiyle ve hadlerinizi aşmakta olmanız sebebiyle bugün, alçak olan azap [ile] cezalandırılırsınız" [denilir]

21) Ad [milletinin] kardeşini hatırlayıp an! Bir vakit, Ahkaf'taki milletini uyardı. Hâlbuki, kendisinin önünden ve arkasından "[Başkasına] değil ancak Allah'a kulluk edin. Gerçekten ben, size karşı büyük bir günün azabından korkuyorum." diye uyarıcılar gelip geçmişti.

22) Onlar "Bizi, Tanrılarımız[a kulluk]tan ters çevirmek için mi bize geldin? O halde, eğer dürüstlerden idiyen, bize söz verdiğin(azab)ı bize getir!" dediler.

23) [O kişi] "Bilgi, sadece Allah'ın katındadır. Kendisiyle gönderildiğimi size duyuruyorum fakat, sizi cahillik yapan bir millet olarak görüyorum." dedi.

24-25) Ardından, onu [söz verileni/azabı] vadilerine yönelmiş bir ortaya çıkan [bir bulut] halinde gördüklerinde "Bu, bize yağmur yağdıran bir ortaya çıkan[bulut]tur." dediler. "Aksine! Kendisini acele istediğiniz ne ise bu o'dur. [o] içinde can yakıcı bir azap olan, RAB'binin emriyle her şeyi yıkıp mahveden bir rüzgardır." Derken, yurtlarından başkası görülmez bir halde sabahladılar. İşte, suçlu millete bunun gibi karşılığını veririz.

26) Elbetteki, sizi içine yerleştirmedığımız [şeylerin] içine onları yerleştirmiştik. Onlar için bir işitme, bir takım bakışlar ve bir takım gönüller yaptık. Ardından, onlara işitmeleri, bakışları ve gönülleri hiçbir şeyden yana onlara yeterli gelmedi. O vakit, Allah'ın ayetlerini bile bile reddetmekte idiler. Kendisini maskara yapmaya çalışmakta oldukları [şey] kendilerini kuşattı.

27) Elbetteki, çevrenizdeki Kentlerden ne varsa helak etmiştik. (Emrimize) geri dönmeleri beklendiği için ayetleri halden hale çevirip açıklamıştık.

28) Allah'tan beride, yakınlık için [kendilerini]¹ Tanrılar edindikleri [şeyleri] onlara yardım etselerdi ya? Aksine! Onlardan kayboldular. İşte şu ve iftira etmekte oldukları [şeyler] kendilerinin uydurmakta oldukları [şeydir].

1: "Hum=هم" zamiri atılmıştır [hazf edilmiştir]. (Halebi:i'rab-ul kur'an)

29) Bir vakit, kur'an'a kulak veren cin[türün]den bir birliği sana çevirmiştik. Ardından, ona hazır olduklarında "Sessiz olun!" dediler. Ardından, tamamlandığında onlar uyarıcılar olarak kendi milletlerine dönüp gittiler.

30) "Ey milletimiz! Gerçekten biz, önündekileri doğrulayan olarak Musa'dan sonra indirilmiş, gerçeğe doğru ve sapasağlam bir açılmış yola doğru yol gösteren bir kitabı işittik." dediler.

31) "Ey milletimiz! Allah'ın davetçisine icabet edin ve ona inanın ki cezayı gerektiren işlerinizden yana sizi bağışlasın ve can yakıcı bir azaptan sizi kurtarsın."

32) "Kim, Allah'ın davetçisine icabet etmezse, [bilsin ki] kendisi yerde [dünyada] aciz bırakıcı değildir. Kendisinin ondan [Allah'tan] beride velileri [mevcut] değildir. İşte on[un gibi olan]lar, apaçık bir kayboluşun içindedir."

33) Allah'ın, gökleri ve yeri [tüm evreni] yarattığını ve onların yaratılışında onun hiç zorluk/yorgunluk çekmediğini hiç görmediler mi? Ölümlere can vermeye imkanı olan değil midir?¹ Tabiki! Gerçekten o, her şeye imkanı olandır.

1: "Bi kadirin=بقادر" ifadesinin başındaki "bi=ب" harfi cerr'i ret anlamındadır. (Ferrâ: meani-I kur'an) devamındaki "Tabi ki" manasında olan "bela=بلى" kelimesinin, olumsuz soruya olumlu cevap anlamında kullanılması bunu destekler.

34) Gerçeği örtmüş olanların ateşin üzerine sunuldukları gün, "Bu, gerçek değil miymiş?" [denildi]. Onlar "Tabi ki ey RAB'bimiz!" dediler. "O halde, gerçeği örtmekte olmanız sebebiyle azabı tadın!"

35) O halde sabret! Tıpkı, Elçiler'den kararlılık sahiplerinin sabır etmesi gibi.. Onlar için acele isteme. Tehdit olundukları [şeyi] gördükleri gün, sanki gündüzden bir saat'ten başka hiç kalmamış gibidirler. [Bu] bir duyurudur. Hadlerini aşan milletten başkası helak edilmez¹.

1: Soru edatı olan (هل) burada (ما) anlamındadır.

MUHAMMED (47)

- 1) Gerçeği örtmüŖ ve Allah'ın yolundan çevirmiş olanların (evet!) onların eylemleri kaybolmuŖtur.
- 2) İnanmış, düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş ve Muhammed'e kısım kısım indirilene -ki o, onların RAB'lerinden (gelmiş) gerçektir.- inanmış olanlara [gelince] onların çirkinliklerini [kötülüklerini] tamamen örtüp yok etti ve onların kötü durumlarını düzelitti.
- 3) İşte Ŗu [durum], gerçeği örtmüŖ olanların 'yalana' bağlı olmaları ve inanmış olanların RAB'lerinden (gelmiş) 'gerçeğe' bağlı olmaları sebebiyledir. İşte, Allah insanlar için, bunun gibi kendilerinin misallerini örneklendiriyor.
- 4) O halde, harp [savaŖ] kendi ağırlıklarını bırakana kadar¹, Gerçeği örtmüŖ olanlarla [savaŖta]² karşı karşıya gelince artık boyunların vuruluŖu vardır [infaz edin]³. Sonunda onlara ağır bastığınız [üstün geldiğiniz] zaman, bağı güçlendirin. Artık, [bağı güçlendirdikten] sonra, [esirleri] ister karşılıksız olarak, ister karşılıklı olarak bırakmak vardır.⁴ [Durum] işte budur. Ŗayet Allah tercih etseydi, mutlaka onlardan yardım alırdı, fakat sizi birbirinizle sınamak için [böyle yaptı]. Allah'ın yolunda öldürölmüş olanlara [gelince] artık onların eylemleri asla kaybolmayacaktır.

1: Bu ifade, bu ayetin savaŖ alanında geçerli olduğunu gösteriyor. SavaŖ ağırlıklarını bırakınca, yani savaŖ halkı silahlarını bırakınca (İbni kuteybe: meani-l kur'an) savaŖ bitince bu Ayetteki savaŖma ve esir alma hükmü bitiyor.

2: "Karşı karşıya gelme" ifadesi "savaŖ" anlamındadır. (Zamahşeri: keŖşaf) yani "savaŖ ortamında karşı karşıya gelince.." anlamındadır. 1. Dipnotta anlattığımız kısım ve diğer savaŖ/barıŖ ayetleri (İsra 33, maide 32, bakara 190-194, Hac 39-40, bakara 256,) bunu doğruluyor.

3: Bu ifade tıpkı "Ey nefis! Sabır!" demek gibidir. (Ebu Ubeyde: mecaz-ul kur'an) bir başka açıklamaya göre "idribu-r rikabe darben=اضربوا الرقاب ضربا" yani "boyunlarına tam bir darbe olarak vurun!" anlamındadır. Fiil atılmıştır [hazf edilmiştir], mastar öne geçmiştir. (Zamahşeri: keşşaf) her anlamda da savaş içinde düşmanı infaz etmek emir edilmiştir. Arapçada, bir şeyin bir parçasını söyleyerek tümünü kasıt etmek dediğimiz bir olay vardır. (bakınız : belegat) mesela "el" diyerek kişinin gücü kasıt edilir. "boyun" diyerek, köle kasıt edilir (müfredat : رغب) "boyun vurmak" infaz etmek manasındadır. Boyun ile savaşçının tamamı kasıt edilir, vurmak ile de infaz etmek kasıt edilir. Bu yüzden ayeti "düşmanı infaz edin" şeklinde anlamak gerekir. Zaten o dönemde ok ve farklı savaş araçları kullanıldığını biliriz. (bkz: uhud savaşı, hayberin fethi)

Bazılarına göre, Ayetteki "rigab=رقاب" kelimesi "boyun" değil, "gözetme merkezi" anlamındadır. Kelimenin sözlük anlamından hareketle ve diğer ayetlerde "boyun" anlamında "a'nak=عناق" kelimesinin kullanılmasından hareketle (bkz: (17-29), (17-13), (8-12), (34-33), (38-33), (13-5), (26-4), (36-8), (40-71)) bu anlam verilebilir.

4: Fiiller gizlenmiştir. Cümle "en temennu ve imma en tefdu=أن تمنوا واما ان تفدو" yani "menn=منن etmeniz ya da isterseniz feda=فدا etmeniz [vardır]" anlamındadır. (Ferrâ :Meani-l kur'an, beydavi) "menn=المن" ise, esirleri karşılık olmaksızın terk etmek/bırakmak, anlamındadır. (Ferrâ : Meanil kur'an, bahru-l muhit, Mukatil) "Feda=فدا" ise, Karşılıklı esir alıp verme yoluyla müslüman esiri kurtarmaktır. Ya da bir mal karşılığı esiri bırakmaktır. (Ruh-ul beyan)

5-6) Onlara yol gösterecek, onların kötü durumlarını düzeltecek ve kendilerine kendisini tanıttığı cennete kendilerini girdirecektir.

7) Ey inanmış olanlar! Eğer, Allah'a yardım ederseniz¹, [Allah da] size yardım eder ve Ayaklarınızı sabitler [sizi güçlendirir].

1: Muzaf hazf edilmiştir, muzafun ileyh onun yerine geçmiştir. İlgili ayet "dinAllahi=الله دين" [Allah'ın dinine] veya "ibedAllahi=الله عباد" [Allah'ın kullarına] veya "ResûlAllahi=الله رسول" [Allah'ın Elçisi'ne] anlamındadır. Yani takdiren "Allah'ın dinine/Elçisi'ne/kullarına yardım ederseniz" anlamındadır. Ya da İslam dinine, Elçiye ve yoksullara yardım etmek, yüceliği sebebiyle "Allah'a yardım" sayılmıştır. Bu tıpkı "..Sana biat eden kimseler, sadece Allah'a biat ediyor." (Fetih 10) ve "Elçiye gönülden itaat eden kimse, Allah'a gönülden itaat etmiştir." (Nisa 80) ayetine benzer. Elçiye itaat, Allah'a itaat olduğuna ve Elçiye biat, Allah'a biat olduğuna göre, bu Ayetteki "Allah'a yardım" ifadesi "Allah'ın Elçisi'ne yardım" anlamındadır.

8) Gerçeği örtmüş olanlara [gelince], onlar için yıkıma/çöküşe [karar verildi]¹ ve eylemleri kaybolup gitti.

1: Takdiri bir nasb eden fiil sebebiyle "ta'sen=تعسا" kelimesi mensuptur. "kada ta'sen lehum=قضى تعسا لهم" takdirindedir. (Zamahşeri: keşşaf)

9) İşte şu, Allah'ın indirdiği [vahiy'den] onların hoşlanmamaları sebebiyledir. Artık, onların eylemleri boşa çıktı.

10) Yerde [yeryüzünde] hiç gezip de kendilerinden öncekilerin sonucunun nasıl olduğuna bakıp düşünmediler¹ mi? Allah, onların üzerine yıktı. Kâfirler[gerçeği örtenler] için onun [o sonucun/cezanın] benzeri vardır.

1: (Müfredat: نظر)

11) İşte bu, inanmış olanların mevlasının [sahiplerinin] Allah olması ve kafirlerin [gerçeği örtenlerin] kendilerine herhangi bir mevlanın [sahibin] olmaması sebebiyledir.

12) Gerçekten Allah, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanları alt taraflarından ırmaklar akan cennetlere girdirir. Gerçeği örten kimseler ise, geçiniyor ve tıpkı sağmal hayvanların yemesi gibi yiyor. Ateş, onlar için bir duraktır.

13) Seni çıkarmış olan kentin[in halkın]dan kuvvettçe daha şiddetli olan kent[ler]den nicelerini helak ettik. Ardından kendileri için hiçbir yardımcı yoktu.

14-15) O halde, RAB'bin[tarafın]dan bir açık kanıt üzerinde olan kimse, kendi eyleminin çirkini [kötüsü] kendisine süslenmiş ve kendi keyiflerine uymuş kimse[ler], yani¹ Ateşte kalıcı olan ve kendisine kaynar su içirilip de bağırsaklarını parça parça eden kimse[ler] gibi midir? Korunup sakınanlara söz verilen cennetin örneği [şudur], içinde yosunlanmayan bir sudan ırmaklar, kendi yiyeceği hiç değişmeyen bir sütten ırmaklar, içenler için lezzetli bir içkiden ırmaklar ve arı-duru baldan ırmaklar vardır. Onlar [korunup sakınanlar] için, onda [cennette] her üründen ve RAB'lerinden bir bağışlanma vardır.

1: 15. Ayetteki, "ke men=کمن" ifadesi, 14. Ayetteki "ke men=کمن" ifadesinden bedeldir.

16) Onlardan, sana kulak veren kimse[ler] vardır. Sonunda senin katından çıktıkları zaman, kendilerine bilgi verilmiş olanlara "Biraz önce ne dedi?" dediler. İşte onlar, Allah'ın kalplerinin üzerini damgaladığı ve kendi keyiflerine uymuş olan [kişilerdir].

17) Yol bulmuş olanlara [gelince], onları hidayet [doğruluk] bakımından artırdı ve onlara takvalarını [korunup sakınmalarını] verdi.

18) Artık, onlar ancak saat'in aniden kendilerine gelmesini bekliyorlar.¹ artık, onun [saatin] şartları gelmiştir. O halde, [saat] kendilerine geldiğinde, onların zikirleri [hatırlatmaları/öğüt almaları] nasıl olabilir ki?

1: Soru edatı olan (هل) burada (ما) anlamındadır.

19) O halde, Allah'tan başka hiçbir Tanrı olmadığını bil. Allah, dönüp dolaşma yerinizi ve durağınızı bilirken, cezayı gerektiren işlerin için, inançlı erkekler ve inançlı kadınlar için bağışlanma dile.

20) İnanmış olanlar "Herhangi bir surenin kısım kısım indirilmesi gerekmez miydi?" diyorlar. Ardından, hükümlendirilmiş bir sure [toplucu] indiği ve içinde savaş anıldığı zaman, kalplerinde bir hastalık bulunanları ölümden dolayı ona karşı aklı örtülmüşün/sarhoşun bakışı şeklinde sana bakarken görürsün. Yazık onlara!

21) [Emrimiz] gönülden itaat ve tanınan/güzel bir sözdür. O halde, emir kararlaştırıldığı zaman, Allah'a dürüst olsalardı, kesinlikle kendileri için daha iyi (hayırlı) olurdu.

22) Demek idareye/yönetime geçerseniz, yerde [dünyada] bozgun [terör, kaos, savaş] çıkarmanız ve Rahimleri (akrabalık bağını) parça parça etmeniz sizden beklenecek, [öyle] mi?

23) Allah'ın kendilerine lanet ettiği [rahmetinden engellediği] böylece sağır ettiği ve bakışlarını kör ettiği işte bunlardır.

24) O halde, onlar kur'an'ı derinlemesine düşünmüyorlar mı? Yoksa bir takım kalplerin üzerinde [kalplerin] kendi yanılgıları mı var?

25) Gerçek şu ki, rehberin kendilerine belli oluşundan sonra arkalarının üzerine geriye dönüş yapanlara (evet!) onlara şeytan, (kötülükleri) süslü gibi gösterdi ve onlara emeller verdi.

26) İşte şu, Allah'ın kısım kısım indirdiğinden hoşlanmayanlara onların "Bazı işlerde/emirlerde size gönülden itaat edeceğiz" demeleri sebebiyledir. Halbuki Allah, onların sırlarını biliyor.

27) O halde, melekler onların yüzlerine ve arkalarına vura vura onları vefat ettirdiği zaman nasıl [olacak halleri]?

28) İşte şu [durum], Allah'ı ceza verecek dereceye getiren¹ [şeylere] onların uymaları ve onun rızasından hoşlanmamaları sebebiyledir. Artık, onların eylemleri boşa çıktı.

1: "Sehata=سخط" akıbeti [cezayı] zorunlu kılan şiddetli öfke anlamındadır. (müfredat :
سخط)

29) Yoksa, kalplerinde bir hastalık bulunanlar, kendilerinin kinlerini Allah'ın asla (ortaya) çıkarmayacağını mı sandılar?

30) Şayet tercih edersek, sana onları gösteririz de sen onları mutlaka simalarıyla tanırsın. Bir de onları sözün üslubundan mutlaka ama mutlaka tanırsın. Halbuki Allah, eylemlerinizi biliyor.

31) Sizden Cihad [çaba sarf] edenleri (mücahitleri) ve sabredenleri biz bilene kadar sizi mutlaka ama mutlaka sınavacağız. Haberlerinizi de sınarız.

32) Gerçek şu ki, rehberin (Hidayetin) kendilerine belli oluşundan sonra gerçeği örtmüş, Allah'ın yolundan çevirmiş ve Elçi'yle cepheleşmiş olanlar Allah'a hiçbir açıdan asla zarar veremeyeceklerdir. [Allah] onların eylemlerini boşa çıkaracaktır.

33) Ey inanmış olanlar! Allah'a gönülden itaat edin, Elçiye gönülden itaat edin ve eylemlerinizi iptal etmeyin.

1: "Vav=و" harfi "yani" anlamında da olabilir. Bu durumda "...itaat edin yani eylemlerinizi boşa çıkarmayın" anlamında olabilir. Bu kullanıma örnek ayetler için Maide 33. Ayetin dipnotuna bakınız.

34) Gerçek şu ki, gerçeği örtmüş ve Allah'ın yolundan şiddetle geri çevirmiş sonra da gerçeği örten nankörler olarak ölmüş olanlara [gelince] Allah onları asla bağışlamayacaktır.

35) O halde, siz en üstün iken alçalmayın, barışa/teslimiyete davet etmeyin¹. Allah, sizinle birlikte ve eylemlerinize asla daralmayacak [eksiltmeyecektir].

1: Enfal 61. Ayette "Onlar, barışa meyil ederlerse, barışa meyil et" denilmiştir. Yani barış teklifi, savaş açan düşman tarafından gelecektir. Müslümanlar, kendilerine savaş açan tarafa karşı alçalarak barış teklifi etmeyecektir, çünkü savaşı başlatanlar düşmanlardır. Bakara 190-194, Mümtehine 8, hac 39-40, bakara 256, İsra 33 ayetleri gereğince müslümanlar saldırı değil, savunma savaşı yapabilir. Savunma ve koruma savaşında düşmana karşı alçalarak barış teklifi etmek doğal olarak yasaklanmıştır. Bununla birlikte, savaş açan taraf barış teklifi ederse, Enfal 61 gereğini barış teklifi kabul edilmek zorundadır.

"Barış" manasında olan "selm=سلم" kelimesi "silm=سلم" şeklinde de okunmuştur. (Beydavi) her iki okuyuş da "teslimiyet" ve "barış" anlamlarına gelebilir. (müfredat : سلم) Buna göre "onları teslim olmaya çağırmayın" şeklinde çeviri yapılabilir.

36) İlk (dünya) hayat, sadece bir oyun ve oyalanmadır. Eğer, inanıyor ve korunup sakınıyorsanız, ödüllerinize size verilir ve sizden mallarınızı istemez.

37) Eğer, sizden onları [mallarınızı] ister de [onları istemedi] sonuna kadar giderse, cimrilik edersiniz ve kinlerinizi (ortaya) çıkarır.

38) İşte siz, öyle kimselersiniz ki, Allah'ın yolunda harcama (infak) yapmanız için çağrılırsınız da sizden kimisi cimrilik eder. Kim cimrilik ederse, [bilsin ki] sadece kendi canından yana cimrilik eder. Halbuki Allah zengindir; siz fakirsiniz. Eğer yüz çevirirseniz, sizden başka bir millet [sizinle] değiştirmeyi [yerinize geçirmeyi] diler, sonra onlar sizin emsalleriniz olmazlar.

FETİH (48)

1-3) Gerçekten biz, cezayı gerektiren işlerinden öne aldıklarını (geçmiş günahlarını) ve sonraya ertelediklerini (gelecek günahlarını) Allah bağışlasın, nimetini sana tamamlasın, sana sapasağlam yola doğru yol göstereceğini ve sana üstün bir yardım olarak yardım etsin diye senin için apaçık tam bir fetih yaptık [hüküm verdik].

4) O, kendilerinin inançlarıyla beraber bir inanç artsın diye inançlıların kalplerinin içine huzuru indirendir. Göklerin ve yerin orduları sadece Allah'ındır. Allah, [en başından beri] bir devamlı bilendi, bir hakimdi/hikmetliydi.

5) İnançlı erkekleri ve inançlı kadınları, içinde kalıcı oldukları alt taraflarından ırmaklar akan cennetlere girdirsin ve kendilerinden çirkinliklerini [kötülüklerini] tamamen örtüp yok etsin diye [böyledir]¹. İşte şu, Allah'ın katında [en başından beri] büyük bir kazançtı.

1: "Diye" manası verilen "lam=ل" [lamu-t talil] harfi, önceki ayetlerde geçen herhangi bir ifadeyle bağlantılıdır. "...diye sana fetih yaptık" veya "...diye göklerin ve yerin orduları sadece Allah'ındır" gibi önceki ayetlerde geçen herhangi bir ifadeyle bağlantılı olabilir.

6) Bir de, Allah hakkında zannın/düşüncenin kötüsü [ile] zanda/düşüncede bulunan münafık [iki yüzlü] erkeklere, münafık [iki yüzlü] kadınlara, müşrik [Allah'a ortak koşan] erkeklere ve müşrik [Allah'a ortak koşan] kadınlara azap etsin diye [böyledir]. Allah, onlara gazap etti, onları lanetledi [rahmetinden engelledi] ve onlar için cehennemi hazırladı. Ne kötü dönüş yeri!

7) Göklerin ve yerin orduları, sadece Allah'ındır. Allah, [en başından beri] devamlı üstündü, hakimdi/hikmetliydi.

8) Gerçekten biz seni bir şahit, bir müjdecî ve bir uyarıcı olarak gönderdik.

9) Allah'a ve Elçisi'ne inanmanız, bir de ona saygıyla yardım etmeniz, ona ağır başlı davranmanız, günün başında ve sonunda onu tenzih etmeniz¹ için...

1: "...ona...ona...ona" [hu=۞] zamirlerinin ilk ikisi, Elçiye; üçüncüsü Allah'a işaret eder. Hepsinin Allah'a işaret etmesi de mümkündür. Allah'a yardım, onun dinine veya Elçisi'ne veya kullarına yardımdır. Muhammed 7. Ayetin dipnotuna bakınız.

10) Gerçekten, sana biat edenler [egemenliğini kabul edenler]¹ sadece Allah'a biat ediyor [onun egemenliğini kabul ediyor]. Allah'ın eli [gücü] onların elinin [gücünün] üstündedir. O halde, kim ters döndüyse [vazgeçtiyse] artık sadece kendi canının aleyhine ters döner [vazgeçer]. Kim, kendisi hakkında Allah'a verdiği söze vefa gösterirse, [bilsin ki] kendisine çok büyük bir ödül verecektir.

1: Kur'an'ın muhatabı Elçidir. Elçiye itaat, onun getirdiği vahye itaat'tir. Dolayısıyla, "sana biat edenler" ifadesini, "vahye biat edenler" şeklinde anlamak mümkündür.

11) Araplar'dan, geride bırakılanlar sana "Mallarımız ve ailemiz/halkımız bizi meşgul etti. Artık, bizim için bağışlanma dile." diyecekler. Kalplerinde¹ [mevcut] olmayanları, dilleriyle söylüyorlar. "Eğer, size bir zarar (gelmesini) istediye veya bir fayda (gelmesini) istediye artık Allah'tan (gelecek) herhangi bir şeye sizin için kim sahip [engel] olabilir? Aksine! Allah, [en başından beri] eylemlerinizden devamlı haberdardı." de.

1: Bakara 7. Ayetin dipnotuna bakınız.

12) Aksine! Siz, Elçinin ve inançlıların kendi ailelerine/halkına ebediyen asla dönmeyeceklerini düşündünüz, bu sizin kalplerinizde süslendi, kötü olan zanda/düşüncede bulundunuz ve bitik bir millet oldunuz.

13) Kim, Allah'a ve Elçisi'ne hiç inanmıyorsa, [bilsin ki] gerçekten biz, kafirler [gerçeği örtenler] için bir alev hazırladık.¹

1: Bir insan, kendisi kanıtlar ulaştıktan sonra halen bu gerçeğe inanmıyorsa, "Gerçeği örtüp görmezden gelen" yani "Kafir" sınıfına girer. Çünkü kendisine uyarı ulaşmayan kimseye ceza yoktur. (İsra 15)

14) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] yönetimi sadece Allah'ındır. Tercih eden kimseye [günahlarını] bağışlar ve tercih eden kimseye azap eder. Allah, [en başından beri] bir bağışlayandı, bir rahimdi.

15) Ganimetlere, onları almak için harekete geçtiğiniz zaman, geride bırakılanlar "Bize karışmayın da size uyalım" diyecekler. Hâlbuki Allah'ın kelamını değiştirmek istiyorlar. "Bize asla bağlı olmayacaksınız. İşte, Allah önceden bunun gibi söyledi" de. Ardından "Hayır! Bizi kıskanıyorsunuz!" diyecekler. Hayır! Onlar [en başından beri] ancak pek az anlıyorlardı.

16) Araplar'dan geride bırakılanlara "Barışa¹ girinceye kadar² kendileriyle savaşacağınız şiddetli bir perişan etme gücüne [savaş gücüne] sahip bir millete davet edileceksiniz. Artık, gönülden itaat ederseniz, Allah size güzel bir ödül verir; eğer tıpkı önceden yüz çevirdiğiniz gibi yüz çeviriyorsanız, size can yakıcı bir azap olarak azap eder." de.

1: Bu ifadeyi "Dine zorlama"ya delil olarak sunanlar olmuştur, fakat kur'an bütünlüğü (bkz: Bakara 256, 190-194, Hac 39-40, İsra 33, maide 32, Mümtehine 8, Enfal 61, bakara 217, İbrahim 13) açısından geçersiz bir yorumdur.

"yuslimune=يسلمون" fiili "silm'e girerlerse" anlamındadır. Çünkü if'al formu bu anlamda da kullanılır. "silm=سلم" ise savaşın zıttı yani barış anlamındadır. (müfredat : سلم) ayetten anlaşıldığı üzere, barışçı olmayan saldırgan bir millete karşı savaş yapılıyor. Bu savaş da onların barışa girip saldırıya son vermeleri ile son bulmaktadır.

2: "Ev=او" Edatı "-e kadar" anlamında da kullanılır. (Halil b. Ahmet kitabı-I Ayn: او)

17) Kör'e, herhangi bir darlık/günah [mevcut] değildir, topal'a da herhangi bir darlık/günah [mevcut] değildir, hastaya da herhangi bir darlık/günah [mevcut] değildir. Kim Allah'a ve Elçisi'ne gönülden itaat ederse, [Allah] onu alt taraflarından ırmaklar akan cennetlere girdirir; kim yüz çevirirse, [Allah] ona can yakıcı bir azap olarak azap eder.

18-19) Elbetteki Allah, İnançlılardan, (o) ağacın altında sana (kur'an'a) biat etmiş [egemenliğini kabul etmiş] oldukları vakit razı oldu. Böylece kalplerindeki bildi de onlara huzuru indirdi ve çok yakın bir fetih ve kendisini alacakları pek çok ganimet olarak onlara iyiliğin getirisini verdi. Allah, [en başından beri] en üstündü, hakimdi/hikmetliydi.

20) Allah, kendisini alacağınız pek çok ganimeti size söz verdi, sizin için bunu acele ettirdi, (o) insanların ellerini [güçlerini] sizden kaldırdı. İnançlılar için bir ayet [kanıt] olması ve sizi sapasağlam bir doğru yola iletmesi için [bunu yaptı].

21) Bir de, kendilerine imkanınız olmayan diğerlerini [size söz verdi]. Allah, onları kuşatmıştı. Allah, her şeye [en başından beri] imkanı olandı.

22) Şayet, gerçeği örtmüş olanlarla karşılıklı savaşırsanız, mutlaka arkalarını dönüp kaçarlar sonra herhangi bir veli ve devamlı yardımcı bulamazlar.

23) Allah'ın, önceden gelip geçmiş kanunu olarak [böyledir]. Allah'ın kanununu için hiçbir değiştirme bulamazsın.

24) O, onlara karşı size zafer kazandırdıktan sonra Mekke'nin karnında onların ellerini [gücünü] sizden; sizin ellerinizi [gücünüzü] onlardan kaldırandır [çekendir]. Allah, [en başından beri] eylemlerinizi devamlı görendi.

25) Onlar, gerçeği örtmüş, Allah'ın yolundan çevirmiş ve hediye [hacca gönderilen kurbanı] kendi mahaline ulaştır diye kapatanlar [engellenenler] olarak [şiddetle geri

çevirmiş] olanlardır. Kendilerini hiç bilmediğiniz inançlı erkekler ve inançlı kadınlar olmasaydı [ellerinizi onlardan çekmezdi]. Onları [o inançlı erkekleri ve kadınları] bilgisizce ezip geçersiniz de onlardan dolayı size bir sıkıntı/hastalık isabet eder diye [ellerinizi onlardan çekti]. [bunlar], Allah'ın tercih eden kimseyi rahmetine girdirmesi içindir. Şayet, ayrılmaya başlasalardı onlardan olup gerçeği örtmüş olanlara can yakıcı bir azap olarak mutlaka azap ederdik.

26) O vakit, gerçeği örtmüş olanlar onların kalplerinin içine ateşi-öfkeyi, yani cahiliye Ateşini-öfkelerini yerleştirdiler. Ardından Allah, Elçisi'ne ve inançlılara kendi huzurunu indirdi ve 'takva [korunup sakınma] kelimesini' onlar[ın yakasına] yapıştırdı. Onlar, buna [bu kelimeye] daha Hak [uygun] idiler ve daha ehil/layık idiler. Allah, [en başından beri] her şeyi bir devamlı bilendi.

27) Elbetteki Allah, Elçisi'ne rüyayı Hak ile [gereğince] doğrulamıştı. İnşallah [Allah tercih ettiyse], güvende olarak, başınızı tıraş edenler olarak, kısaltmış olarak, korkusuzca, kutsal ibadethaneye (Mescidi haram'a) mutlaka ama mutlaka gireceksiniz! Ardından, sizin hiç bilmediğiniz [şeyleri] bildi de işte bundan beride yakın bir fetih yaptı.

28) O, dinin tamamını kendisine öğretmek için Elçisini hidayet [doğru yol rehberi] ile ve Hakkın diniyle gönderendir. Devamlı bir şahit olarak, Allah yetti.

29) Allah'ın Elçisi Muhammed ve beraberindekiler¹, (o) kafirlere [gerçeği örtenlere] karşı güçlüdür; kendi aralarında merhametlidir. Onları, RAB'lerinden bir ikramı ve rızayı arayarak rüku edenler ve secde edenler halinde görürsün. Simaları, secdenin eserlerinden dolayı yüzlerindedir. İşte bu, onların Tevrattaki örnekleridir. İncildeki örnekleri² filizini çıkarıp onu sağlamıştıran, akabinde sertliğe hazırlanıp bacağı [sapı] üzerine kurulan bir ekin gibidir. Çiftçilerin hoşuna gider. Allah, onlardan inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara, kafirlerin [gerçeği örtenlerin] sertleşmesi/öfkelenmesi için³ bir bağışlanma ve çok büyük bir ödül söz verdi.

1: "Muhammedun resul-ullah=محمد رسول الله" ifadesi ve "vellezine meahu=والذين معه" ifadeleri müpteda; devamındaki ise haberdir. (Beydavi) çeviri buna göre yapıldı. Bununla birlikte "Muhammed, Allah'ın Elçisidir. Beraberindeki kimseler..." manasına gelecek şekilde "Muhammedun resul-ullah=محمد رسول الله" kısmında durak [vakıf] yaparak okunabilir. (kurtubi)

2: "Fi-t tevrat =في التوراة" ifadesinde durak yapılarak okunduğu için anlam bu şekildedir. Bu durak sayılmazsa "...Bu, Tevrattaki ve incildeki örnekleridir..." şeklinde meal meal edilebilir. (Beydavi)

3: "Li yegiyze=ليغيظ" [sertleşmeleri/öfkelenmeleri için] ifadesinin başındaki "lam =ل" harfi, devamındaki ifadeye bağlı bir illet'ir. (Beydavi, zamahşeri:keşşaf)

HUCURAT (49)

1) Ey inanmış olanlar! Allah'ın ve Elçisinin önüne geçirmeyin!¹ Allah'a(karşı gelmekten) sakının! Gerçekten Allah, devamlı işitendir, devamlı bilendir.

1: Meful, yani "öne geçirmeyin" derken kasıt edilen nesne atılmıştır [hazf edilmiştir]. Bunun sebebi de akla gelecek her şeyin buradaki "nesne" olabilmesinden dolayıdır. (Beydavi) yani "kendi emrinizi, sözünüzü, isteğinizi, Allah ve Elçisinin emrinin, sözünün, isteğinin önüne geçirmeyin" anlamındadır.

Emir evrenseldir. Çünkü "Allah ve Elçisi" ifadesi, kur'an'ın her yerinde bir bütün olarak "islam" anlamında kullanılır. Elçi hayatta olmasa da, onun getirdiği vahiy hayattadır.

2) Ey inanmış olanlar! Seslerinizi Nebi'nin sesinin üstünde yükseltmeyin.¹ Sözde, birbirinize aşırı olduğunuz gibi, ona da aşırı olmayın. Siz farkında değilken, eylemlerinizi boşa çıkarmamanız için [bunu yapın]²

1: Peygamberin sesi, onun getirdiği vahiydir. Vahiy okunurken ses yükseltmek, Nebi'nin sesinin üstünde ses yükseltmektir. Bu tıpkı "kur'an okunduğu zaman dinleyin ve susun" (Araf 204) ayeti gibidir.

2: "...aşırı olmayın (bağırmanın). Aksi halde, eylemleriniz boşa çıkar" şeklinde de meal edilebilir. Ancak bu çeviri, mana itibariyle tamamen doğru olsa da gramer bakımından metne sadık olmadığı için olduğu gibi çeviri yapıldı.

3) Gerçekten, Allah'ın Elçisinin katında kendi seslerini eksiltene [gelince] işte onlar, Allah'ın kendilerinin kalplerini 'Takva [korunup sakınma]' için test ettiği kimselerdir. Kendileri için bir bağışlanma ve çok büyük bir ödül vardır.

4) Gerçekten, hücrelerin (odaların) gerisinden sana seslenenler (evet!) onların çoğunluğu, akıl etmiyor.

5) Şayet, sen kendilerin[in karşısına] çıkıncaya kadar kendileri sabır etselerdi, mutlaka kendileri için daha iyi (hayırlı) olurdu. Halbuki Allah, çok bağışlayandır, bir Rahim'dir.

6) Ey inanmış olanlar! Herhangi bir fasık [haddini aşan kişi], size herhangi bir haber getirirse, iyice anlayın/tespit edin. Bilgisizlikle herhangi bir millete isabet edersiniz [zarar verirsiniz] de yaptığınız [hareket] üzerine pişman olarak sabahlarsınız diye [bu emir veriliyor].

7-8) Allah'ın Elçisinin, içinizde (aranızda) olduğunu bilin. Şayet, emir'den çoğunda size gönülden itaat etseydi, mutlaka sıkıntıya düşmüştünüz. Fakat Allah, inancı size sevdirdi ve onu kalbinizde süsledi; küfrü [gerçeği örtmeyi/nankörlüğü], haddi aşmayı ve isyanı size nefret ettirdi. İşte onlar, Allah'tan bir ikram ve bir nimet olarak olgunların [doğruların] ta kendileridir. Allah, daima bir bilendir, bir hakimdir/hikmetlidir.

9) Eğer, İnançlılardan iki takım birbiriyle savaşırlarsa¹, hemen o ikisinin [o iki takımın] arasını düzeltin/iyileştirin. Artık, ikisinden biri diğerine karşı taşkınlık etmeyi isterse, artık taşkınlık etmeyi isteyen [takıma karşı], Allah'ın emrine güzelce dönene kadar savaşın. Artık, [Allah'ın emrine] güzelce dönerse, adaletle aralarını düzeltin/iyileştirin ve hakkaniyetli olun. Gerçekten Allah, hakkaniyetlileri seviyor.

1: "İki takım" [taifetani= طائفان] ifadesi, lafzen tesniye gelmiştir, devamındaki "birbirleriyle savaşırlarsa" [ikteatulu= اقتتلو] ifadesi ise mana olarak çoğul gelmiştir. Çünkü iki takım, mana itibariyle çoğuldur. Bu yüzden "ikteatela= اقتتلا" denilmemiştir.

10) İnançlılar, sadece birer kardeştir. O halde, kardeşlerinizin arasını düzeltin/iyileştirin. Allah'a (karşı gelmekten) sakının, rahmet olunmanız beklenir.

11) Ey inanmış olanlar! Herhangi bir millet, herhangi bir milletle alay etmesin. Belki [alay edilen millet], kendilerinden daha iyidir (hayırlıdır). Bir takım kadınlar da bir takım kadınlarla [alay etmesin]. Belki [alay edilen kadınlar] kendilerinden daha iyidir (hayırlıdır). Kendi benliğinizi-birbirinizi kötölemeyin ve lakapları birbirinize takmayın. İnançtan sonra, haddi aşmanın ismi ne kötüdür! Hiç tevbe etmiş kimseler (evet!) işte onlar zalimlerin ta kendileridir.

12) Ey inanmış olanlar! Zannın çoğundan uzak durun, Gerçekten, zannın bazısı kasıtlı suçtur. Bir de açık aramayın, birbirinize dedikodu yapmayın. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi? Artık, o size hoş gösterilmedi¹. Allah'a (karşı gelmekten) sakının, gerçekten Allah, tevbeleri çokça kabul edendir, bir Rahim'dir.

1: "Kurrih=كُرِّه" olarak da okunmuştur. (Zad'ul mesir) buna göre çeviri yapıldı.

13) Ey insanlar! Sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık. Tanışmanız için sizi birer ırk ve kabileler haline getirdik. Gerçekten, Allah'ın katında en değerliniz, en çok korunup sakınanınızdır. Gerçekten Allah, bir devamlı bilendir, bir devamlı haberdardır.

14) (o) Araplar¹ "inandık!" dediler.¹ "Hiç inanmadınız. Fakat "Teslim [Müslüman] olduk" deyin. İnanç, kalplerinizin içine henüz girmedi. Eğer, Allah'a ve Elçisi'ne gönülden itaat ederseniz, [Allah] hiçbir açıdan eylemlerinizi eksiltme yapmaz. Gerçekten Allah, çok bağışlayandır, bir Rahim'dir.

1: Mana olarak "Cemaat=جمعة" yani "topluluk" kelimesi bulunduğu için ayette "ka'le-l earabu=قال الأعراب" değil; "ka'let-i earabu=قلت الأعراب" denilmiştir. (Nehhas: i'rab-ul kur'an)

15) İnançlılar, sadece 'Allah'a ve Elçisi'ne inanmış' olanlardır. Onlar sonra hiç şüpheye kapılmaz mallarıyla ve canlarıyla Allah'ın yolunda Cihad [çaba sarf] ederler. İşte onlar, dürüstlerin ta kendileridir.

16) "Allah, Göklerde ne varsa, yerde ne varsa [tüm evrende bulunanları] bilirken, dininizi Allah'a mı öğretiyorsunuz? Allah, her şeyi daima bilendir" de.

17) Barışçı/teslim [Müslüman] oldular diye sana minnet ediyorlar [başına kalkıyorlar]. "İslamınızı [barışınızı/teslimiyetinizi] bana minnet etmeyin [başıma kalkmayın]. Aksine! Eğer dürüst idiyseyiz, inanç için size yol göstermesi [ile] Allah size minnet ediyor [başınıza kalkıyor]." de.

18) Gerçekten Allah, göklerin ve yerin [tüm evrenin] Gayb'ını [gizliliğini] biliyor. Allah, eylemlerinizi devamlı görendir.

KAF (50)

1-4) Kaf. Şanlı kur'an delildir ki...¹ Aksine! Kendilerinden olan bir uyarıcının kendilerine gelmesini tuhaf karşıladılar. Ardından, kafirler [gerçeği örtenler] "Bu, çok tuhaf bir şeydir. Öldüğümüz ve toprak olduğumuz zaman mı?(yeniden dirilecek mişiz?) İşte bu, çok uzak (bir ihtimali olan) bir dönüşür." dediler. Yerin [dünyanın] kendilerinden ne eksilttiğini bilmiştik. Katımızda, devamlı kayıt eden/koruyan bir kitap vardır.

1: İfadenin cevabı gizlidir. Ya da 4. Ayetteki "Yerin [dünyanın] kendilerinden ne eksilttiğini bilmiştik" ifadesidir. (zad'ul mesir)

5) Aksine! Hakkı [gerçeği], kendilerine geldiği zaman yalanladılar. Artık, onlar çok karışık bir iş içindedirler.

6) Artık, üstlerindeki göğe hiç bakıp düşünmüyorlar mı? Onu nasıl bina ettik? Onu nasıl süsledik? Ona ait hiçbir yarık-sorun yoktur.

7) Yer [dünya]... Onu[n büyüklüğünü] artırdık.¹ Onun [yerin] içine ağırlıklar² attık, onun içinde, sevimli/güzel her çiftten-sınıftan bitirdik.

1: "Medde=مَدَّ" fiili, uzatmak manasındadır. Ancak bu uzatma, dümdüz bir şeyi uzatmak manasında değildir. Örneğin Türkçedeki "müddet" kelimesi de buradan gelmiştir. Arapçada "süreyi uzatmak" manasında bu fiil kullanılır. Mesela Meryem 79. Ayette "...kendisine, müddet açısında azaptan (geleni) uzatırız..." denilir.

Azabın süresini artırmak manasında bu fiil kullanılmıştır. Bu Ayette de, yerin [dünyanın] büyüklüğünün artırıldığı yazmaktadır. Şekliyle alakalı bir durum yoktur.

2: "Revasiye=رواسي" kelimesi "resev=رسو" kelimesinin çoğul halidir. Bu kelime "ağırlık" manasındadır.

Örneğin:

القت السحابية مراسيها"

Bulutlar, ağırlıklarını attı" (müfredat : رسو)

Yani "yağmur ağırlığını bıraktı" denir. Naziat 32. Ayette "dağları ağırlaştırdı/yerine oturttu (أرساها)" manasında bu kelime fiil olarak kullanılır. "yerde bulunan ağırlıklar" denilince, genel olarak dağlar anlaşıldığı için bu kelimeye "dağlar" manası verilmiştir.

8) Samimi bir şekilde yönelen her bir kula göstermek ve hatırlatmak için [bunları yaptık].

9-11) Gökten, kısım kısım mübarek [ilahi bereket kaynağı] bir su indirdik, ardından kullar için bir rızık olarak , onunla[o suyla] cennetler [bahçeler], biçilen tane[ler], kendisi için zıt tomurcuk olan uzun hurma ağaç[ları] bitirdik, onunla [o suyla] ölü bir beldeye hayat verdik işte, çıkış [diriliş] bunun gibidir.

12) Kendilerinden önce, Nuh'un milleti, Res ve semud dostları (Ashabı) yalanladı.

13) Ad [milleti], Firavun ve Lut'un kardeşleri de [yalanladı].

14) Eyke dostları (Ashabı eyke) ve Tubba milleti de [yalanladı]. Her biri, Elçileri yalanladı, ardından tehdit (azap) onlara hak oldu.

15) O halde ilk yaratılışta biz mi yorulduk? Aksine! Onlar yeni bir yaratılıştan yana karışıklık (şüphe) içindedir.

16-17) Elbetteki, insanı yaratmıştık. Benliğinin kendisine fısıldamasını da biliyoruz. Sağdan ve soldan oturan iki karşılayıcının, karşıladığı o vakit¹, biz ona can damarının ipinden daha yakınız.

1: 17. Ayetteki "O vakit" ["iz=ذ"] zarfı, 16. Ayetteki "daha yakın" ["ekrabu=أقرب"] ifadesine bağlıdır. (Zamahşeri: keşşaf)

18) Herhangi bir sözden [ağzından] ne [laf] çıkarsa, ancak kendisinin tarafında hazır bulunan [kayıt eden] bir gözetleyici vardır.

19) Ölümün sarhoşluğu, Hak ile geldi. "İşte bu, kendisinden kaçmakta olduğun [şeydir]" [denilir].

20) Sur'un içine üflendi. İşte bu, tehdidin günüdür.

21) Her bir benlik kendisiyle beraber bir sevk edici ve devamı bir şahit [ile] geldi.

22) "Elbetteki, bundan yana bir habersizlik içindeydin. Artık, senden kapağını kaldırdık, böylece bugün bakışın keskindir."

23) Yoldaşı "Bu, yanımdaki [şey] hazırdır." dedi.

24-26) "İkiniz, her inatçı, hayrı çokça engelleyen, saldırgan, şüpheli nankör cehennemine atın! O ki, Allah ile beraber diğer bir Tanrı kabul etti. Artık, ikiniz şiddetli azabın içine onu atın."

27) Onun yoldaşı "RAB'bimiz! Onu 'haddi aşmaya' ben sevk etmedim, ama o çok uzak bir kayboluşun içindeydi." dedi.

28-29) [RAB'leri] "Yanımda davalaşmayın. Hâlbuki ben size (bu) tehdidi önden sunmuştum. Ben, kullara zulüm edici değilken, yanımda 'söz' değiştirilmez." dedi.

30) Cehenneme "Doldun mu?" diyeceğimiz ve [cehennemin] "daha fazlasından var mı?" diyeceği günü [an!]

31) Cennet, korunup sakınanlara çok uzak olmaksızın yaklaştırıldı.

32) Bu, sizin yani [Allah'a] çokça dönüş yapan, çokça koruyan herkesin vaat olunduğudur [kendisine söz verilendir].

33) Yani, Gayb'ta [yalnızlıkta bile] Rahman'a saygılı olmuş ve sağlıklı bir kalple (kalbi selim olarak) gelmiş kimse[ler'in vaat olunduğudur].

34) Ona [cennete] bir esenlikle girin! İşte bu, kalıcı olan gündür.

35) Tarafımızda daha fazlası varken, onun [cennetin] içinde, tercih ettikleri ne varsa kendilerindir.

36) kendilerinden önce, yakalama [cezalandırma] bakımından kendilerinden daha şiddetli olan kaç kentten helak ettik, ardından "Hiçbir kurtuluş yok mu?" [diye] beldelerde yol aldılar.

37) Gerçekten, kendisine ait bir kalp (sağlıklı düşünme) bulunmuş olan veya kendisi devamlı bir şahit iken işitme atan [kulak veren] kimseler için işte bunlarda mutlaka hatırlatmalar vardır.

38) Elbetteki, gökleri ve yeri [tüm evreni] ve ikisinin arasındakileri (içindekileri) altı günde [dönemde] yaratmıştık. Bize hiçbir yorgunluk-zayıflık dokunmamıştı.

39) Artık, onların söylediklerine karşı sabır et. Güneşin dikilmesinden (doğmasından) önce ve batışından önce RAB'binin övgüsüyle tenzih et.

40) Gecedен [bir bölümde de tenzih et]... Artık, secdelerin¹ arkalarından [sonrasında] onu tenzih et.

1: "Edbera-s sucud=ادبار السجود" yani "secdelerin arkalarından" ifadesi "edbera-n nucum=ادبار النجوم" yani "yıldızların arkalarından" şeklinde de okunmuştur.
(müfredat: دبر)

41-42) Seslenicinin çok yakın bir yerden sesleneceği gün kulak ver. Yani, ığlığı hak ile işitecekleri gün... İşte bu, çıkış (diriliş) günüdür.

43-44) Gerçekten biz hayat veriyoruz ve öldürüyoruz, biz! Yerin, kendilerinden [dolayı] hızlıca parça parça yarıldığı gün dönüş yeriniz sadece bizedir. İşte bu, bize göre çok kolay olan bir 'bir araya getirme'dir.

45) Biz, onların söylediklerini daha iyi biliyoruz. Sen, onlara karşı bir zorba değilsin. Artık, tehditten (azaptan) korkan kimselere kur'an ile hatırlat.

ZARİYAT (51)

1-6) Savurup yaydıkça yayanlar (rüzgarlar); bir ağırlık taşıyanlar (dişi canlılar); kolayca akıp gidenler (gemiler); herhangi bir işi bölüştürenler delildir ki, vaad olunduğunuz sadece ve sadece doğrudur. Din, gerçekten bir vuku bulucudur [gerçekleşicidir].

7-8) Dalgalar¹ sahibi gök işaretir ki, kesinlikle siz, gerçekten aykırı-çeşitli bir sözün içindediniz.

1: (Zamahşeri: keşşaf, zad'ul mesir)

9) Ters yüz edilen [geri döndürülen] kimse, ondan yana ters yüz ediliyor [geri döndürülüyor].

10-11) Bir sersemlik/cehalet içinde bilinçsizce saçmalayanlar lanetlendi¹ [rahmetten engellendi].

1: "Kutile=قُتِلَ" kelimesi mazi olarak "öldürüldü" anlamındadır. Arapçada beddua, mazi fiil ile yapıldığı için çeviri yapanların çoğunluğu bu ayetin beddua olduğunu düşünmüştür. Ancak dua ve beddua, sadece gücü yetmeyen bir varlığın kullanacağı bir yöntemdir. Bu yüzden Allah'a yakıştırılması uygun değildir. İllaki de bu beddua olarak kabul edilirse, bu ifade onun gerçekleşmesi anlamındadır; temenni değildir.

İlgili kelime "lanet [rahmetten engelleme]" anlamındadır (kurtubi, zad'ul mesir) veya Allah'ın ölümü icat etmesi anlamındadır. (müfredat : قَتَلَ)

12) "Dinin günü ne zaman?" [diye] soruyorlar.

13) Yani¹ ateşin üzerinde fitnelenecekleri [yakılacakları] günü¹ [soruyorlar].

1: "YevmU=يوم" şeklinde merfu olarak da okunmuştur. (Beydavi) bu durumda önceki ayette geçen "din günü" ifadesinden bedeldir. (Nehhas: i'rab-ul kur'an)

14) "kendisini acele istemekte olduğunuz bu fitnenizi tadın!"

15-19) Gerçekten, korunup sakınanlar, RAB'leri kendilerine ne verdiyse onu alacak bir haldeyken cennetlerin [bahçelerin] ve gözlerin [pınarların] içindedirler. Gerçekten onlar, bundan önce de güzellik [iyilik] edenlerdendi. Onların geceden [bir bölümde] gece uykuları, çok azdı. Onlar, seherlerde bağışlanma diliyorlardı. Onların mallarında, isteyenler ve [istemekten] mahrum edilmişler (hayvanlar)¹ için bir hak vardır.

1: Bunların köpekler olduğu da söylenmiştir (müfredat : حرم)

20) Korunup sakınanlar (muttakiler) için yerde de [dünyada da] bir takım ayetler [mucizeler] vardır.

21) Benliklerinizde de [ayetler vardır]. Artık, bakmıyor musunuz?

22) Gökte, rızkınız ve vaad olduğunuz vardır.

23) Artık, göğün ve yerin [tüm evrenin] RAB'bi delildir ki: gerçekten o, sizin konuştuğunuz [şeyler] gibi mutlaka bir gerçektir.

24) İbrahim'in, değerli olan misafirinin konusu sana geldi mi?

25) O vakit, onun yanına girip "bir esenlik olarak [selamlıyoruz]"¹ dediler. [İbrahim] "Asıl, esenlik [sizin üzerinize olsun]"². dedi. "tanınmamış bir milletsiniz"³

1: Genel olarak çeviriye pek yansımıyor olsa da, misafirlerin selamı "selamEn=سلام" şeklinde mensup gelirken, İbrahim'in selamı ise "selamUn=سلام" şeklinde merfu gelmiştir.

Misafirlerin bu sözü aslen çeviride yazıldığı gibi "nusellimu selamen=تسلم سلاما" şeklindedir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

2: Bu ifade aslında "aleykümselamun=عليكم سلام" şeklindedir. (Zamahşeri :keşşaf) bu diğerinden daha abartılı/güzel bir selamdır. (müfredat : سلم)

3: "Kavmun=قوم" kelimesi atılmış [mahzuf] bir müptedanın haberidir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

26) Ardından [İbrahim] fırsat bulup ailesine yöneldi, ardından şişman bir buzağı ile geldi.

27) Ardından onu (yemeği), onlara doğru yaklaştırıp "yemez misiniz?" dedi.¹

1: 25-27 ayetleri arasında misafire karşı ev sahibinin nasıl bir davranışı olması gerektiği anlatılıyor.

28) Derken, onlardan dolayı bir çekinme/korku içine doğdu. [misafirler] "Korkma." dediler ve onu çok bilgin bir oğlan çocuğu ile müjdelediler.

29) Ardından, [İbrahim'in] hanımı, bir çığılık içinde yöneldi. Ardından, (ellerini) yüzüne kapattı ve "[ben]¹ kısır bir ihtiyar kadını." dedi.

1: "İhtiyar kadın" ifadesi, gizlenmiş bir "ene=انا" yani "Ben" zamirinin haberidir. (Halebi: Duru-l mesun)

30) [Misafirler] "İşte, RAB'bin bunun gibi dedi. Gerçekten o, hakimdir/hikmetlidir, devamlı bilendir." dediler.

31) [İbrahim] "Amacınız nedir ey gönderilenler?" dedi.

32-34) [Elçiler] "Gerçekten biz, suçlu bir millete, kendilerinin üzerlerine RAB'binin katından İsrâfçılara işaretlenmiş taşlar göndermek için gönderildik." dediler.

35) Ardından, onda [o kentte] inançlılardan olan kim varsa çıkardık.

36) Ardından, onda [o kentte], bir ev haricinde Müslümanlardan [Allah'a teslim olanlardan kimse] bulamadık.

37) Can yakıcı azaptan korkanlar için, o konuda [o kent konusunda] bir ayet [kanıt] bıraktık.

38) Bir de Musa hakkında da [bir ayet bıraktık]. Bir vakit onu Firavun'a apaçık bir yetki-delil ile göndermiştik.

39) Ardından [Firavun] dayanağı [adamları] ile yüz çevirdi ve "sihirbazdır veya cinlenmiştir/delirmiştir" dedi.

40) Derken, onu ve ordusunu yakaladık. Ardından, o [Firavun] kendisini kınar bir haldeyken onları [Firavun ve ordusunu] denize¹ değersizce attık.

1: İbranicede "deniz" anlamındadır. (wictionary)

41) Ad [milleti] hakkında da [bir ayet bıraktık]. Bir vakit, kurutan (soylarını/köklerini kurutan) rüzgarı göndermiştik.

42) [O Rüzgar] kendisine geldiği hiçbir şeyi, çürümüş toz haline getirmeksizin bırakmaz.

43) Semud [milleti] hakkında da [bir ayet bıraktık]. Bir vakit, kendilerine "Bir süreye kadar geçinin!" denilmişti.

44) Derken, RAB'lerinin emrinden yana baş kaldırdılar, ardından onlar bakıp dururken onları şiddetli ses/sarsıntı¹ (ölüm) yakaladı.

1: (İbni faris Mekayisi-I lugat, Ragıp isfehani müfredat: صعق)

45) Ardından hiçbir kalkışa [savunmaya] güç yetiremediler ve yardım bekleyenler de değillerdi.

46) Daha önce Nuh'un milleti hakkında [bir ayet bıraktık]. Gerçekten onlar, hadlerini aşan bir millettir.

47) Gök, gerçekten biz genişletici¹ olarak,² onu bir el [güç] ile bina ettik.

1: "vesea=وسع" fiili "genişledi" anlamına gelir. (müfredat : وسع) bu fiilin if'al formu olan "evsea=أوسع" "genişletti" anlamına gelir. Bu formun ismi faili "mu'si=موسع" şeklinde gelir. Ayette de bu kalıbın çoğul formu ile gelmiştir. Yani mana olarak "(Göğü) genişleticiyiz" manasında olabilir. Bu ayet, evrenin genişlemesi ile bağdaşır. Bu durumda, Ayetteki "Onu" [ha=ها] zamiri atılmıştır [hazf edilmiştir].

Evrenin keşif edilmesi ancak 20. Yy'da tespit edildi. Kur'an ise, bu teoriye 1400 yıl öncesinden işaret etmiştir.

Bu ayetin "Göğü genişletiyoruz" anlamında olduğunu bu teorinin keşfedilmesinden çok daha önce Beydavi [v. 1286], İbni zeyd [v.?] ve İbni kesir [v. 1301] de söylemiştir.

2: "Ve inne lemusiun=وإننا لموسعون" ifadesi, "beneynaha=بنيناها" ifadesinin hal cümlesidir. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

48) Yer [dünya], onu hazırlayıp düzenledik¹. Ne güzel hazırlayanlar[ız]!²

1: "Ferş=فرش" kelimesi, bir şeyin hazırlanması ve artırılması anlamındadır. (İbni faris: Mekayisi-I lugat: فرش kelimesinin açılımında geçen مد ve مهد kelimelerinin anlamına bakınız)

2: "Mehd=مهد" bir şeyi hazırlamak ve bir şey için kolay hale getirmektir. (İbni faris: Mekayisi-I lugat: مهد)

Ayetteki "biz" [نحن] zamiri, anlaşıldığı için atılmıştır [hazf edilmiştir] (Halebi: duru-l mesun)

Çoğul zamir, yüceltme amaçlı kullanılmıştır. (Fahredden Razi, kurtubi, müfredat: نحن)

49) Her şeyden iki zıt¹/çeşit yarattık. Düşünüp öğüt almanız beklenir.

1: "Zevc=زوج" kelimesi, sınıf, benzeri, eşi, örneği, zıttı anlamlarına gelir. (müfredat : زوج, beydavi, Fahredden Razi) mikro dünyadan makro dünyaya her şey bir zıttı veya bir benzeri veya bir başka çeşidi ile bulunmaktadır. Bilimsel açıdan herhangi bir problemi yoktur.

Örneğin "zamanın daha kısa tarihi (A briefer history of the time)" kitabında şu ifadeler geçmektedir:

"Dahası, bu her bir atomaltı parçacığa denk düşen bir karşıt parçacık vardır. Karşıt parçacıklar, kardeş parçacıklarıyla aynı kütleyle sahiptir, ama yükleri ve diğer özellikleri zıttır. Örneğin, bir elektronun karşıt parçacığın pozitron denir, elektronun karşıtı olarak pozitif yüklüdür. Karşıt parçacıklardan yapılmış karşıt dünyalar ve karşıt insanlar olabilir. Ancak bir parçacıkla karşıt parçacık karşılaştıklarında birbirlerini yok ederler. Yani, eğer karşıt benliğinizle karşılaşırsanız, el sıkışmayın, büyük bir ışık patlaması içinde ikiniz de kaybolabilirsiniz!" (chapter 5)

Bu ifadeye göre, Şu an içinde bulunduğumuz evrendeki her Şeyin zıttı bulunmaktadır. Ayette de özellikle "iki zıt" ifadesinin geçmesi bu gerçekle bağdaşmaktadır.

50-51) "Artık, Allah'a firar edin! Gerçekten ben, on[un tarafın]dan size (gelen) apaçık uyarıcıyım. Allah ile beraber bir başka Tanrı kabul etmeyin. Gerçekten ben, on[un tarafın]dan size (gelen) apaçık bir uyarıcıyım. " [de]¹

1: "De ki" [قل] emri hazf edilmiştir [atılmıştır].

52) İşte bunun gibi, kendilerinden önce Elçi[türün]den ne geldiyse ancak "sihirbazdır veya cinlenmiştir/delirmiştir" dediler.

53) Bunu tavsiyeleştiler mi? Aksine! Onlar taşkın bir millettir.

54) Artık onlardan yüz evir. Artık, sen kınanmış değilsin.

55) Hatırlat! Çünkü kesinlikle hatırlatma, inançlılara fayda veriyor.

56) Cin ve insan [türünü] ancak bana kulluk etmeleri için yarattım.

57) Onlardan hiçbir rızık istemiyorum, bana yedirmelerini istemiyorum.

58) Gerçekten Allah, çokça rızık verenin, etin kuvvetin sahibinin ta kendisidir.

59) Artık, zalimler için, dostlarının (ceza) payı gibi bir (ceza) payı vardır. Artık, beni acele istemesinler.

60) Artık, gerçeği örtmüş olanlara vaat [tehdit] olundukları günlerinden dolayı yazıklar olsun!

TUR (52)

1-8) Tur; yayılmış ince deri içinde satırlanmış kitap; onarılmış ev; yükseltilmiş çatı¹ ve tutuşturulmuş deniz delildir ki, gerçekten RAB'binin azabı, kendisi için hiçbir engelleyici olmayacak bir şekilde gerçekleşicidir.

1: Naziat 29-32 ayetlerinin dipnotuna bakınız.

9-10) [Gerçekleşeceği] gün, gök sallandıkça sallanır; dağ, gezdikçe gezer.

11-13) Artık o gün, yani onların cehenneme itildikçe itilecekleri¹ gün bir dalış içinde oynamakta olan yalanlayıcılara yazıklar olsun!

1: "davet" ["dae=دعا"] kelimesinden "yudavne=يدعون" şeklinde de okunmuştur. (Beydavi) bu durumda "...ateşe davet edildikçe edilecekleri gün" anlamına gelir.

14-15) "Bu, kendisini yalanlamakta olduğunuz ateştir. Artık, bu sihir miymiş? Yoksa siz bakmıyor muymuşsunuz?" [denilir].

16) "Çekin onu[n azabını]! Artık, sabır edin veya sabır etmeyin, size göre eşittir. Sadece bulunmakta olduğunuz eylemlerinize karşılık bulursunuz."

17-18) Gerçek şu ki, korunup sakınanlar (muttakiler), RAB'lerinin kendilerine verdiği [şeyler] ile eğlenir bir halde Cennetlerin ve Naim'in içindedir. RAB'leri kızgın Ateşin azabından kendilerini korur.

19-20) "Bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi sebebiyle, saflaştırılmış olarak yatakların üzerine yaslanır bir halde afiyetle yiyecek ve içecek" güzel gözlü huriler ile onlara eş/hizmet verdik.¹

1: Duhan 54. Ayetin dipnotuna bakınız.

Bu ifadenin bir başka şiveye göre "evlendirdik" anlamında olduğu da söylenmiştir.
(kurtubi)

21) İnanmış ve kendi soyları bir inançla kendilerine uymuş olanlara [gelince] soylarını da kendilerine kattık. Onların eylemlerinden hiçbir şeyden azaltmadık. Her bir şahıs, kendi elde ettiğine karşılık bir rehindir.

22) Onları, meyvelerle ve çokça iştahlandıkları et ile destekledik.

23) Onların [cennetlerin] içinde, kendisinde herhangi bir boş/gereksiz [söz söyletme] ve kasıtlı suça sevk etme olmayan bir kaseyi kapışırlar.

24) Kendileri sanki saklanmış inci gibi olan delikanlılar kendileri için karşılarında dönüp dolaşır.

25) Birbirlerine yönelip soruştururlar.

26-28) "Gerçekten biz, önceleri ailemizin/halkımızın içinde çekinenler -korkaklar idik. Ardından, Allah bize büyük iyilikte bulundu ve bizi zehirin azabından korudu. Gerçekten biz, önceden ona dua edenlerdik. Gerçekten o, iyiliği genişletenin, Rahim olanın ta kendisidir." dediler.

29) O halde hatırlat! Artık, RAB'binin nimeti sayesinde sen asla bir kahin değilsin, cinlenmiş/delirmiş de değilsin.

30) Yoksa "şüpheli/belirsiz olan zamanı (ölümü)¹ kendisine gözetlediğimiz (kendisine olmasını beklediğimiz) bir şairdir." mi diyorlar?

1: "El menun=المنون" zaman anlamındadır. (zad'ul mesir, kurtubi) ölümün zamanı belirsiz olduğu için "şüpheli zaman" denilmiştir. (müfredat : ريب)

31) "Gözetleyin [bakalım!] Artık, gerçekten ben sizinle beraber gözetleyenlerdenim." de.

32) Yoksa, onlara zekaları mı bunu emir ediyor? Aksine¹! Onlar taşkın bir millettir.

1: Her iki "em=م" edatı için "yoksa" veya "Hayır/aksine" anlamı verilebilir. (zad'ul mesir) ilkinin "yoksa" ikincisinin "aksine" anlamında olması daha uygundur.

33-34) Yoksa "onu (kur'an'ı) sen söyletiyorsun [uyduruyorsun]" mu diyorlar? Hayır! İnanmıyorlar. Eğer dürüst kişiler idiyse, hemen onun örneğinde olan herhangi bir söz/yeni bir şey getirin!¹

1: Kur'an'ı okuyan herkes mutlaka farklı bir özelliğini bulur. Edebiyatçı okur, edebi sanatları bulur; matematikçi okur, matematiksel mucizeler bulur; biyolog okur, biyoloji dalından mucizeler bulur; sorusuna cevap arayan samimi bir insan okur, sorusuna cevap bulur. Aynı şekilde samimi bir niyetle okumayan, kur'an'a inanmayan bir insan okur ve her yerde hata, çelişki bulduğunu zanneder. Dünyada bu şekilde bir özelliği olan ikinci bir kitap daha yoktur. Eğer kur'an, bir insanın uydurduğu bir kitap ise, en basitinden bu şekilde bir özelliği olan ikinci bir kitabın daha olması gerekirdi.

35) Yoksa, onlar herhangi bir şey olmaksızın mı yaratılmışlar? Yoksa, yaratıcıların ta kendileri onlar mıymış?

36) Yoksa, gökleri ve yeri [tüm evreni] mi yaratmışlar? Aksine! Yakinen-kesin olarak inanmıyorlar.

37) Yoksa, RAB'binin hazineleri kendilerinin katında mıymış? Yoksa, onlar egemenlerin/yazıcıların¹ ta kendileri miymiş?

1: "Musaytir=مصيطر" kelimesi, hem "sin=س" hem de "sad=ص" ile okunmuştur. Her iki okuyuşta da bu iki anlama da gelmeye müsaittir. (müfredat : سطر, صطر maddeleri, Zamahşeri: keşşaf, Beydavi)

38) Yoksa, kendisinde kulak verecekleri bir basamakları mı varmış? O halde, kulak verenleri apaçık bir yetki-delil getirsinler!

39) Yoksa, kız çocukları onun; erkek çocukları sizin miymiş?

40) Yoksa, kendilerinden bir ödül/ücret istiyorsun da onlar bir para kaybından dolayı ağır [borç altında] mı bırakılmışlar?

41) Yoksa, 'Gayb [gizlilik]' kendilerinin yanında da kendileri mi yazıyorlar?

42) Yoksa, bir hile mi istiyorlar? Artık, gerçeği örten kimseler, hileye düşenlerin ta kendileridir.

43) Yoksa, Allah'ın haricinde kendileri için bir Tanrı mı var? Allah, onların şirk [ortak] koşmakta olduklarından münezzehdir.

44) Eğer, gökten yumuşak parçaları düşer bir halde görseler, "üst üste birikmiş bir bulut" derler.

45-46) O halde, kendisinde çarpılacakları günleriyle yani kendileri yardım olunmaz bir haldeyken, hilelerinin kendilerine hiçbir şekilde yeterli olmayacağı gün ile kendileri karşılaşınca kadar kendilerini bırak.

47) Gerçekten, zulüm etmiş olanlara işte bunlardan beride bir azap vardır; fakat çoğunluğu bilmiyor.

48) Artık, RAB'binin hükmü için sabır et. Gerçekten sen, gözetimimizdesin [korumamız altındasın]¹. Kalktığın zamanda RAB'binin övgüsüyle tenzih et.

1: "Ayn=عين" bilinen göz organıdır. "bi=ب" harfi cerr'i ile bu manada kullanılır. Mesela "fulenun bi ayniy=فلان بعيني" ifadesi "falanca, benimle gözümledir" anlamındadır ancak "onu koruyorum ve gözetliyorum" manasında kullanılır. (müfredat : عين)

49) Geceden [bir bölümde de tenzih et]. Artık, yıldızların arkalarından onu [RAB'bini] tenzih et.

NECM (53)

1-2) (Kara deliğe) düştüğü zaman yıldız[lar]¹ delildir ki, dostunuz yolu kaybetmedi ve bozuk inanca sapmadı.

1: "Nucum=نجوم" ifadesiyle kastedilenin meteor, peygamber, kur'an, bitkiler, Süreyya yıldızı vb. olduğu söylenmiştir. (Fahredden Razi, kurtubi, zad'ul mesir)

Bilimsel açıdan herhangi bir sorun yoktur. Kasıt, yıldızlar olsa bile, bu düşüşün dünya olma zorunluluğu yoktur. Kara deliğe düşüşleri, bu ayetle bağdaşır.

Belegat açısından bir şeyin tamamı söylenerek onun bir parçası da kasıt edilir. Tıpkı Yusuf 82. Ayette "kente sor" derken "kentin halkına sor" anlamının kastedilmesi gibi. Bu durumda "yıldızlar" derken, onlardan kopan parçalar yani meteorlar kasıt edilmiş olabilir.

3) O, keyiften konuşmuyor.

4) O, ancak vahiy olunan bir vahiydir.

5-7) Ona, dayanıklılık sahibi olan kuvvetin şiddeti öğretti. Ardından, kendisi en yüce ufukta iken kuruldu.

8) Sonra yaklaştı, ardından sarktı.

9) Ardından iki yay arası kader mesafe vardı, hatta daha yakın.

10) Derken, vahiy edeceğini [Allah'ın] kuluna vahyetti.

11) Gönlü, gördüğünü yalanlamadı.

12) O halde, onun gördüğü [şey] hakkında mı kendisiyle şüpheli tartışmaya giriyorsunuz?

13-15) Elbetteki, onu [o gördüğü şeyi] bir başka inişte, kendisinin yanında 'sığınma cenneti' bulunan 'sidreti-l münteha'nın [son noktanın]' yanında görmüştü.

16) O vakit, 'sidre'yi bürüyen [şey], bürüyordu.

17) Bakış (göz), sapmadı ve taşmadı.

18) Elbetteki, RAB'binin en büyük ayetlerinden görmüştü.

19-20) O halde, Lat, uzza ve diğer üçüncüsü menatı haber verin.

21) Erkek[ler], sizin ve dişi[ler], onun muymuş?

22) Öyleyse işte bu, insafsız bir kismettir.

23) O [isimler], ancak sizin ve atalarınızın onlara [putlara] isimlendirdiği bir takım isimlerdir. Allah, bu konuda hiçbir yetki-delil indirmedir. Onlar, ancak 'Zann'a ve benlilerin keyif aldığı [şeye] bağlı oluyorlar. Hâlbuki, onlara RAB'lerinden doğru yol rehberi (hidayet) elbette gelmişti.

24) Yoksa, insana uçuk kaçık beklentili¹ olduğu [şeyler] mi varmış?

1: "Temenni=تمني" genellikle gerçekleşmesi mümkün olmayan, yalan ve çoğunluğu gerçek dışı olan düşünceye denilir. Temenni, "yalan" olarak tanımlanabilir. Mesela Hz. Osman'ın "Teslim [Müslüman] olduğumdan beridir, Temenni etmedim" dediği rivayet edilir. (müfredat : ممن maddesi) 19. Ayetten itibaren anlatılanlar ve bu sözlük açıklaması, "temenni"nin, Türkçede anladığımız

temenni ile aynı olmadığını gösteriyor. Aksi takdirde, dua etmenin bir anlamı olmazdı.

25) Artık, ahiret [son] ve ilk sadece Allah'ındır.

26) Göklerde bulunan, şefaath'leri hiçbir şekilde faydası olmayacak kaç melek vardır... Ancak, Allah'ın tercih ettiği ve razı olduğu kimseye izin vermesinden sonra [şefaath'leri faydalı olur].

27) Gerçekten, ahirete [son hayata] inanmayanlar Melekleri, dişi isimler olarak isimlendiriyorlar.

28) Bu konuda onlara herhangi bir bilgi yoktur. Onlar, ancak 'zann'a bağlı oluyorlar. Gerçekten 'zan' hiçbir şekilde 'Hak'tan [herhangi bir şeye] faydası olmaz.

29) Artık, hatırlatmamızdan yüz çeviren ve ancak dünya [ilk] hayatını isteyen kimse[ler]den vazgeç.

30) İşte bu, bilgiden yana onların varış yeridir. Gerçekten RAB'bin, yol bulanları/arayanları daha iyi biliyorken, kendisinin yolundan kaybolanları daha iyi bilen ta kendisidir.

31) Çirkinlik [kötülük] etmiş olanlara, eylemleri sebebiyle karşılığını vermesi ve güzellik [iyilik] etmiş olanlara en güzeliyle karşılığını vermesi için, göklerde ve yerde [tüm evrende] bulunanlar sadece Allah'ındır.

32) [güzellik edenler] kasıtlı suçun ve fuhuşların [çirkin işlerin] büyüğünden kaçınanlardır. Ancak, zaman zaman yaptıkları/küçük günahları/günaha yaklaşımları¹ hariç. Gerçekten, RAB'bin bağışlaması geniş olandır. O, sizi yerden inşa ettiği zamanda da, annelerinizin karnında siz 'cenin' iken de daha iyi bilendir. O halde, kendi benliğinizi temize çıkarmayın. O, korunup sakınan kimse[ler'i] daha iyi bilendir.

1: "lemm=لمم" kötülüğe yaklaşmaktır, [kötülüğün] küçüğü için de kullanılır. Mesela "fulenun yefalu keza lememen=فَلاَن يَفْعَل كَذَا لَمَمًا" denilir ki "zaman zaman [yapar]" manasına gelir. (müfredat : لم)

33-34) Yüz çevirmiş, az vermiş ve (vermeyi) durdurmuş kimseyi bana haber ver.

35) Kendisinin katında Gayb'ın [görünmeyenin] bilgisi mi varmış böylece görüyor muymuş?

36-41) Yoksa, kendisi Musa'nın ve çok vefalı olan İbrahim'in sayfalarındakilerinden, yani "Herhangi bir yüklenici (günahkar) başkasının yükünü (günahını) yüklenmez", "İnsana, gayret ettiği[şey]den başkası [mevcut] değildir" ve Kendi gayreti, yakında görülecektir. Sonra, tam bir karşılık olarak onun karşılığını alacaktır" ¹ (ifadelerinden) haberdar edilmedi mi?

1: Buradaki (ألا) ifadesi aslında "en le=لا أن" anlamındadır. "en =أن" ifadeleri, "sayfalarındakilerinden" ifadesinden bedeldir. (Zamahşeri: keşşaf)

42) "Son varış noktası, sadece RAB'binedir." diye.¹

1: "En=أن" ve "in=إن" olarak iki şekilde de okunmuştur. Genellikle ilk şekilde okunmuştur. (zamahşeri :keşşaf) Bu okumaya göre, 54. Ayete göre sayılanlar, Musa'nın ve İbrahim'in sayfalarında yazılanlardır. İkinci okuyuşa göre, yeni bir cümle başlangıcı olarak öncekilerden bağımsızdır.

43) "O, güldürdü ve ağlattı"

44) "O, can aldı ve can verdi."

45-46) "hedeflendiği¹ zaman bir damladan (zigottan)² iki çift/sınıf olan erkeği ve dişiyi yarattı"

1: (müfredat, İbni faris Mekayisi-I lugat: مني)

2: Nahl 4. ve müminun 14. Ayetlerin dipnotuna bakınız.

47) "Diğer/son inşaa (diriliş) onun üzerinedir."

48) "O, zengin etti ve sermaye verdi/razı etti¹"

1: "İçinde zenginlik olanı ve ticaret/sermaye bulunanı verdi" anlamındadır. "Razı etti" anlamında olduğu da söylenmiştir. (müfredat : قني)

49) "O, şira (yıldızının) RAB'bidir."

50-51) "Öncü-önceki olan Ad [milletini] ve semud [milletini] o helak etti, ardından bırakmadı."

52) "Önceden Nuh'un milletini de [helak etti]. Gerçekten onlar, daha zalim ve daha taşkın idi"

53) 'Altı üstüne getirilmiş olan (milleti)' de düşürdü/yıktı.

54) Ardından, bürüyen ne ise onu [o kenti] de bürüdü.

55) O halde, RAB'binin hangi üstün nimeti hakkında şüpheli tartışmaya girersin?

56) Bu, öncü-önceki uyarıcılardan bir uyarıcıdır.

57) Yakınlaşıcı olan (kıyamet) yakınlaştı.

58) Ona [yakınlaşıcıya], Allah'tan beride herhangi bir açıcı [mevcut] değildir.

59-61) O halde, bu sözden yana mı baş sallayarak [eğlenerek] şaşırıyorsunuz, gülüyorsunuz ve ağlamıyorsunuz?

62) Artık, Allah'a secde et ve kulluk et.

KAMER (54)

1) Saat, yaklaştı ve Ay bölündü.¹

1: Bu ifade, "Ay, kıyamet vakti bölünecektir" şeklinde de yorumlanmıştır. "iş açığa çıktı" anlamında da. (müfredat : شق, kurtubi) peygamberin zamanında Ay'ın ikiye bölünmüş olduğunu savunanlar çoğunluktadır.

Ayette "bölündü" şeklinde geçmiş zaman fiili anlatılması, gelecekte olmasına engel değildir. Olayın kesinlikle olacağını belirtmek için, pek çok ayette olaylar geçmiş zaman fiili ile anlatılır. (kontrol ediniz: 39:68; 75:8,9; 25:30; 7:44-48; 6:128; 20:125,126; 23:112-114)

2) Herhangi bir ayet [mucize] görürlerse, vazgeçerler ve "Devam eden bir sihirdir" derler.

3) Yalanladılar ve keyiflerine uydular. Her bir iş, yer bulucudur (gerçekleşecektir).

4-5) Elbetteki, içinde [kötülükten] kovucu/engelleyci [şeyler] yani tam-yeterli bir hikmet bulunan haberlerden kendilerine gelmişti. Artık, uyarıcılar fayda vermiyor.

6) O halde, onlardan yüz çevir. Davetçinin, tanınmayan bir şeye davet ettiği günü [an]!¹

1: "yevmE=يوم" kelimesi, gizli bir "uzkur=أذكر" emri ile mensuptur. (Beydavi)

7-8) Onlar, bakışları düşkün bir halde, davetçiye doğru hipnoz olmuş bir halde, sanki yayılan çekirgeler gibi mezarlardan çıkarlar. Kâfirler [gerçeği örtenler] "Bu, zor bir gündür." derler.

9) Kendilerinin öncesinde Nuh'un milleti yalanladı. Ardından, kulumuzu yalanladılar ve "cinlenmiştir/delirmiştir" dediler. O da, [onlar tarafından] engellendi.

10) Ardından, RAB'ine "Ben, yenildim. Artık, (adıma) yardım iste!" diye dua etti.

1: "İntisar=انتصار" yardım talep etmektir. (müfredat: نصر)

11) Ardından, göğün kapılarını boşalan bir su ile açtık.

12) Yeri, gözler [pınarlar] halinde fışkırttık. Böylece, belirlenmiş bir emir üzerine Su[lar], karşılaştı [bir araya geldi].

13) Onu, tahtalar/gemi parçaları ve çiviler sahibinin (geminin) üzerinde taşıdık.

14) Kendisi göz ardı edilmiş olan kimseye bir karşılık olarak, gözetimimizle [korumamız altında] akıp gidiyordu.

15) Elbetteki, onu [o gemiyi] bir ayet [mucize] olarak bıraktık. Artık, hiçbir öğüt alan yok mudur?

16) Artık, azabım ve uyarım nasıl olmuş?

17) Elbetteki, hatırlatmak için kur'an'ı kolaylaştırdık. Artık, hiçbir öğüt alan yok mudur?

18) Ad [milleti] yalanladı. Artık, azabım ve uyarıcılarım nasıl olmuş?

19-20) Gerçekten biz, İnsanları çeken sarsar [dondurucu/uğultulu] bir rüzgarı, devam eden mutsuz bir günde onların üzerine gönderdik. Onlar, sanki kökünden sökülüp çıkarılmış hurma ağacının arkası/kökü gibilerdi.

21) Artık, azabım ve uyarıcılarım nasıl oldu?

22) Elbetteki, hatırlatmak için kur'an'ı kolaylaştırdık. Artık, hiçbir öğüt alan yok mudur?

23) Semud [milleti] uyarıcıları yalanladı.

24) Çünkü "Bizden olan bir tek bir beşere mi? ona mı bağlı olacağız? [bağlı olursak] o zaman gerçekten biz, bir kayboluşun ve çılgınlığın cidden içindeyiz [demektir]" dediler.

25) "Hatırlatma görevi (zikir) aramızdan ona mı atılmış? Hayır! O, çokça yalancıdır, çokça belalıdır."

26) Yarın, kimin 'çokça yalancı', 'çokça belalı' olduğunu bilecekler.

27) "Gerçekten biz, bir fitne [sınama] olarak kendileri için bir dişi deve göndericileriz. Artık, gözetle ve sabırlı ol."

28) "Onlara, suyun kendilerinin aralarında birer kısmet olduğunu bildir. Her bir içme (vakti), hazırlanmıştır."¹

1: Buradaki ifadeler, Allah o Elçiye söylediği sözlerdir. - düşünerek okuyan herkes tarafından - anlaşıldığı için ayette "Ona...dedik" ifadeleri hafz edilmiştir.

29) Derken, dostlarına seslendiler, ardından o da (görevi) üstlendi, (deveyi) kurban etti.

30) Artık, azabım ve uyarıcılarım nasıl olmuş?

31) Gerçekten biz, onların üzerine bir tek çığlık gönderdik. Ağıl yapılmış¹ çer-çöp gibi oldular.

1: "Muhtezar=محتظر" şeklinde meful olarak da okunmuştur. (Beydavi, kurtubi)

32) Elbetteki, hatırlatmak için kur'an'ı kolaylaştırdık. Artık, hiçbir öğüt alan yok mudur?

1: Bu ve 30. Ayetteki ifadeler "tekrir" sanatı gereğince tekrar tekrar söylenmiştir. Bu sanat arapçada olduğu gibi Türkçemizde de mevcuttur. (bkz: tekrar sanatı)

33) Lut'un milleti, uyarıcıları yalanladı.

34-35) Gerçekten biz, taş fırlatan bir fırtınayı¹ onların üzerine gönderdik. Ancak, Lut'un ailesi/halkı hariç. Katımızdan bir rahmet olarak, onları seherde kurtardık. İşte, teşekkür eden kimse[ler'e] bunun gibi karşılığını veririz.

1: (Zamahşeri :keşşaf)

36) Elbetteki [Lut], yakalayıp cezalandırmamız[a karşı] onları uyarmıştı. Ardından, uyarıcılar hakkında şüpheli tartışmaya girdiler.

37) Elbetteki, onu [Lut'u] misafirlerinden çevirmek istemişlerdi, ardından onların gözlerini silmiştik. "Artık, azabımı ve uyarıcılarımı tadın!"

38) Elbetteki, yerleşici bir azap onlara günün ilk vakitlerinde sabahleyin gelmişti.

39) "Artık, azabımı ve uyarıcılarımı tadın!"¹

1: Tekrir sanatı.

40) Elbetteki, hatırlatmak için kur'an'ı kolaylaştırdık. Artık, hiçbir öğüt alan yok mudur?

41) Elbetteki, Firavunun ailesine/halkına uyarıcılar gelmişti.

42) Ayetlerimizin [mucizelerimizin] tamamını yalanlamıştı. Ardından, onları üstün olan, iktidar olan bir yakalayış olarak yakaladık.

43) Sizin kafirleriniz [gerçeği örtenleriniz], işte şunlardan daha mı iyidir (hayırlıdır)? Yoksa kutsal yazılarda sizin için bir beri oluş [bağımsızlık] mı var?

44) Yoksa "Biz, (birbirinden) yardım isteyen (birbiriyle yardımlaşan) bir kalabalığız." mı diyorlar?

45) (o) topluluk, yakında ağır yenilgiye uğrayacak¹ ve onlar arkalarını dönüp kaçacaklar.

1: "SeNuhzimu=سنهزم" olarak da okunmuştur, buna bağlı olarak "cemA=الجمع" ifadesi nasb edilerek "(o) topluluğu ağır yenilgiye uğratacağız" anlamında da okunmuştur. (kurtubi)

46) Hayır! Saat (kıyamet), onların söz verilmiş zamanlarıdır. Saat, felakettir ve acıdır.

47) Gerçekten, Suçlular bir kayboluşun ve çılgınlığın içindedir.

48) Ateşin içinde, yüzleri üzerinde sürüklenecekleri günü [an]! "Sekar'ın dokunuşunu tadın!"

49) Gerçekten biz, her şeyi bir kader [ölçü] ile yarattık.

50) Emrimiz/işimiz, ancak bakışın bir 'an'ı gibi bir seferdir. (göz açıp kapatma kadardır)

51) Elbetteki, sizin taraftarlarınızı helak etmiştik. Artık, hiçbir öğüt alan yok mudur?

52) Kendilerinin yaptıkları her şey, bir kutsal yazıdadır.

53) Çok küçüğün ve çok büyüğün her biri satırlanmıştır [yazılmıştır].

54-55) Gerçekten, korunup sakınanlar, iktidarlı bir kralın katında, doğruluk koltuğunda iken cennetlerin ve ırmakların içindedir.

RAHMAN (55)

1-2) Rahman, kur'an'ı öğretti.

3) İnsan[lar]'ı¹ yarattı.

1: "El-insan = الإنسان" isminin başındaki "el = ال" takısı ismu-l cins'tir. Yani insan cinsi anlamındadır.

4) Ona, açıklamayı öğretti.

5) Güneş ve Ay, bir hesap iledir.

6) Yıldızlar¹ ve ağaçlar secde ederler.

1: "Bitkiler" anlamında olduğu da söylenmiştir. (kurtubi)

7-8) Gök..[Rahman] onu yükseltti¹, terazide/ölçüde taşkınlık etmemeniz için teraziyi koydu.

1: Naziat 29-32 ayetlerinin dipnotuna bakınız.

9) Hakkaniyet ile tartıyı gereğince yapın ve tartıyı kaybettirmeyin.

10) Yer [dünya].. Onu, yaşayanlar için koydu.

11) Onda, meyveler ve kabuk sahibi hurma vardır.

12) Ekin yaprağına sahip tanecikler ve reyhan¹ [vardır].

1: Rızık, yeşil bitki, yenmeyen bitki veya güzel koku olabilir. (zad'ul mesir, müfredat: روح)

13) O halde, ikiniz¹ RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

1: Ayette "rabbikuma=ربكما" ve "tukezzibani=تكذبان" ifadeleri tesniye yani ikildir. İkil olma sebebi, insan ve cin sınıfına yönelik bir sesleniştendir. (zad'ul mesir)

14) İnsanı, Fahhar¹ [ateşte çokça pişmiş bir şey] gibi bir salsal'den (Karbondan)² yarattı.

1: "Fahhar=فخار" kelimesi ateşte pişmiş olan şeydir. (Mecazu-I Kuran ebu ubeyde)

2: Hicr 14. Ayetin dipnotuna bakınız.

Salsal, toz halindeki bir kara toprak olarak tarif edilmiştir. Karbon elementi renksiz, fakat grafit olarak siyah renklidir. Tüm canlıların özünde bulunan karbon elementi ayette böyle tarif edilmiş olmalıdır. Özellikle de "Fahhar" yani ateşte çokça pişmiş olarak tarif edilmesi de karbonun yıldızların patlaması sonucu oluşmasını akla getiriyor.

15) Cann'ı [cinleri] ateşten bir karışımdan yarattı.

16) O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

17-18) [Rahman], iki doğunun RAB'bidir. İki Batının RAB'bidir.¹ O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

1: Bu ifade, dünyanın küre şekline işaret edebilir. Çünkü tepsi gibi dümdüz bir dünyada doğu ve batının iki tane olduğu söylenemez, ancak dünya küre şeklinde ise birden fazla doğudan bahsedilebilir.

Genellikle bu ifadenin, yaz ve kış mevsiminde farklı yerlerden doğmasına işaret ettiği söylenmiştir. (zad'ul mesir)

19-21) Birbiriyle karşılaşan iki büyük suyu¹ salıverdi. İkisinin arasında, birbirlerini aşmayı isteyemeyecekleri bir engel² vardır. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

1: "Bahr=بحر" çok suyu toplayan kuşatan-geniş mekana/yere denir. (müfredat : بحر)

2: Engel ile kastedilen Haloklin tabakası olabilir. Bu tabaka, Akdeniz suları ile Karadeniz suları arasında bir bariyer görevi görmektedir. (Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi Dergisi, link: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/214262>)

Körfez akışı da olabilir. "Akıntı'nın Meksika Körfezi'ndeki hızı 3,5 knot (6,5 km/saat) olarak ölçülmüştür. Buradaki debisi 30 milyon metreküptür ki Missisipi Nehri'nin birkaçyüz katıdır. Hatteras Burnu'nda hızı 1 knot'a kadar düşer. Kıta sahanlığından akan akıntının sıcaklığı Kıtanın sahilinden akan soğuk güney akıntısıyla 'Soğuk Duvar' adı verilen yapıyı oluşturur. Burada akıntının derin mavi suları diğer sulardan rahatlıkla ayırt edilebilir" (Wikipedia: gulf stream)
Bir açıklamaya göre: Türk amirali Seydi Ali Reis, "Meratü'l-Memalik" adlı eserinde (16. yüzyıl), İran Körfezi'nde, denizin acı sularının altında tatlı su kaynaklarının bulunduğunu ve donanması için bunlardan faydalandığını yazar. Amerikan Petrol Şirketi de içme suyu için Zahran yakınında kuyular kazmadan önce İran Körfezi'ndeki aynı kaynaklardan su almıştı. Bahreyn yakınında da, deniz yatağında halkın son zamanlara kadar su aldığı tatlı su kaynakları vardı. (mevdudi)

22-23) O ikisinden¹, inci ve mercan çıkıyor. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

1: Ayetin bağlamında "tatlı ve tuzlu su" yazmadığı halde bazıları sanki yazıyormuş gibi anlayarak, bilimsel bir çelişki olduğunu düşünmüştür. Çünkü tatlı sudan mercan çıkmaz. Hâlbuki bağlamında tatlı veya tuzlu su yazmamaktadır.

Bir başka yoruma göre "ahadihima=أحدهما" yani "O ikisinden birinde" anlamındadır ancak muzaf olan "ehad=أحد" hazf edilmiştir.

24) Büyük suda, yüksek(dağlar) gibi inşa edilmiş 'Akıp gidenler (gemiler)' onundur.

25) O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?¹

1: Tekrar sanatı gereğince bu ayet tekrar edilmiştir. Türkçe metinlerde de buna benzer örnekler vardır.

26) Onun üzerindeki herkes, geçicidir.

27) En üst imkanın ve ikramın sahibi olan RAB'binin yüzü [kendisi¹] kalıcıdır.

1: "Yüz", doğrudan "kendisi" anlamında da kullanılır. (müfredat: وجه)

28) O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

29-30) Göklerdeki ve yerdeki [tüm evrendeki] kimseler, ondan istiyorlar. her gün o, bir önemli haldedir/iştedir.¹ O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

1: Bu ifadeden, panteist veya panenteist bir "yaratıcı" modeli anlaşılacak zorunda değildir. Bize, yani teizm felsefesine göre, Allah en başından beri olmuş olacak her şeyi belirlemiştir. Dolayısıyla zamandan, mekandan ve maddeden bağımsızdır. Bu ayet, bu görüşümüze zıt düşmez. Mesela ayette "kuşları havada Rahman tutuyor" (mülk 19) der. Hâlbuki kuşların havada durması tamamen doğa

yasalarıyla ilgilidir. Bu yasalar, Allah'ın ayarlaması sebebiyle gerçekleştiği için, bu durum doğrudan Allah'a nispet edilmiştir. Konumuz olan Ayette de buna benzer bir mantık olabilir. Bu sebeple "her gün bir iştedir" ifadesi "her gün, onun emri gerçekleşir" şeklinde anlaşılabilir.

31-32) Sizin için boşa kalacağız [vakit ayıracağız] Ey iki ağırlık (cinler ve insanlar)! O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

33) Ey cin ve insan topluluğu! Eğer, göklerin ve yerin [tüm evrenin] çevrelerinden nüfuz etmeye [geçip gitmeye] gücünüz yetiyorsa, nüfuz edin [geçip gidin]. Ancak, bir yetki-delil-kuvvet ile nüfuz edersiniz [geçip gidirsiniz].¹

1: Uzaya çıkışın ancak bir kuvvet ile mümkün olduğunu belirtmektedir. Bugün elimizdeki yetki (teknoloji) sayesinde uzaya çıkışımıza bir işarettir.

34) O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

35) üzerinize ateşten bir dumansız alev (güneş ışınları)¹ ve alevsiz duman² gönderilir, ardından yardım talep edemezsiniz.

1: "Şuvez=شواظ" kendisinde duman olmayan alevdir. (müfredat : شوظ)

2: "Nuhas=نحاس" kendisinde alev bulunmayan dumandır. (İbni faris: Mekayisi-l lugat: نحس)

Van Allen kuşağı, Güneşten ve diğer yıldızlardan gelen zararlı ışınlar karşı dünyayı çevreleyen bir kalkandır. (Wikipedia) Uzaya çıkıp bu alanı aşan herkes, bu gelen zararlı ışınlar maruz kalacaktır. Ayette "dumansız alev" ve "Alevsiz duman" ifadeleri bu olayla uyumludur.

36) O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

37-38) Gök bölündüğü zaman, yağ tortusu gibi bir gül olur. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

39-40) Artık, o gün herhangi bir insan ve herhangi bir cin, cezayı gerektiren işinden yana sorgulanmaz. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

41-42) Suçlular, simalarıyla tanınırlar. Ardından, alınlardan ve ayaklardan yakalanırlar. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

43) Bu, suçluların kendisini yalanladığı cehennemdir.

44-45) Onunla [cehennemle], 'en [yüksek derecesine ulaşmış]' kaynar su arasında dolaşırlar. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

46-47) RAB'binin makamından korkan kimse[ler] için iki cennet [bahçe] vardır. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

48-49) [o iki cennet] taze yapraklar sahibidir. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

50-51) İkisinin içinde, iki akıp giden iki göz [pınar] vardır. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

52-53) ikisinin içinde, iki sınıf olan meyvelerin hepsinden vardır. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

54-55) Astarı atlastan olan döşeklerin üzerine yaslanır bir halde.. İki cennetin mahsulleri yakındır. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

56-57) Onun içinde, onlardan önce herhangi bir insan ve cin hiç temas etmemiş, göz kapağının koruyucuları [İffetli kadınlar] vardır.¹ O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

1: "Kasıratu-t tarfi=فاصرات الطرف" ifadesinin anlamı: kadınların İffetleri için gözlerini kapatmasından ibarettir. (müfredat: طرف)

58-59) Onlar [o İffetli kadınlar], sanki yakut ve mercan gibidir. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

60-61) Güzelliğin [iyiliğin] karşılığı, ancak güzelliiktir [iyiliktir].¹ O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

1: Soru edatı olan (هل), olumsuzluk anlamındaki (ما) anlamındadır.

62-63) O ikisinden beride, iki cennet vardır. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

64-65) [O iki cennet] iki koyu yeşildir. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

66-67) O ikisinin içinde, kaynayan iki göz [pınar] vardır. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

68-69) O ikisinin içinde meyveler, hurma ve nar vardır. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

70-71) Onların içinde, güzel olan iyi (hayırlı) kadınlar vardır. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

72-73) [O kadınlar] çadırlarda saklanmış olan hurilerdir. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

74-75) Onlara, onlardan önce herhangi bir insan ve herhangi bir cin hiç temas etmemiştir. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

76-77) Yeşil yapraklara ve güzel, eşsiz yatağa yaslanır bir halde.. O halde, ikiniz RAB'binizin üstün nimetlerinin hangisini yalanlıyorsunuz?

78) En üst imkanın ve ikramın sahibi RAB'binin ismi şanlıdır.

VAKIA (56)

1) (O) vaka [olay] vuku bulduğu [gerçekleştigi] zaman...

2) Onun vukusu [gerçekleşmesi] için hiçbir yalancı [yalan çıkarıcı, mevcut]¹ değildir.

1: "Yalan çıkarıcı yoktur" anlamındadır. Bu ifade, olayın kesinlikle gerçekleşeceğini vurgulamaktadır. "Büyük çöküş" ve "büyük yırtılma" gibi pek çok teori ve evrendeki entropinin geri çevrilemez oluşu evrenin nihayetinde bir sonu olduğunu göstermektedir. Yani bilim, bu ayeti doğruluyor.

3) [O], alçaltandır, yükseltendir.

4-7) [O olay gerçekleştiği] yani¹ yer, tam bir sarsıntı şeklinde sarsıldığı ve dağlar paramparça olduğu zaman, un ufak toz halinde savrulmuş hale geldi ve siz üç çift/sınıf oldunuz.

1: 4. Ayette geçen "iza=إِذَا", ifadesi 1. Ayetteki "iza=إِذَا"dan bedeldir.
(zamaşeri:keşşaf)

8) Artık, Sağ tarafın¹ dostları, nedir sağ tarafın dostları?

1: Hakka 19. Ayette bahsedilen "kitabın sağından verilme" olayıyla alakalı olabilir. Ya da "sağ" Saffat 28. Ayetteki gibi "iyi taraf" anlamında olabilir. Bu durumda ayet "iyi tarafın dostları" anlamındadır. "Sağ" ile bazen "mutluluk, bereket ve hayır" manası da kasıt edilir. (müfredat : يمن) bu durumda "mutluluğun, hayrın, bereketin dostları" anlamındadır.

9) Uğursuz/sol tarafın dostları, nedir uğursuz/sol tarafın dostları?

10) (İyilikte) öne geçenler, (ahirette de) öne geçenlerdir.¹

1: İlk "ves-sabikune=والسابقون" müpteda, ikincisi ise haberdir. Çeviri buna göre yapıldı. Bununla birlikte, ikincisinin sıfat, 11. Ayetin ise haber olması da mümkündür. (Nehhas: i'rab-ul kur'an) buna göre "Öne geçenler var ya o öne geçenleri, işte onlar..." şeklinde meal edilebilir.

11-12) İşte bunlar [öne geçenler], Naim cennetlerinin içinde yaklaştırılmışlardır.

13-14) [Onlar] öncülerden-öncekilerden olan bir bölümdür. Diğerlerinden/sonrakilerden olan pek azınlıktır.

15) Cevherle işlenmiş yatakların üzerindedirler.

16) Onların [yatakların] üzerinde karşılıklı haldeyken...

17-18) Kalıcı [ölümsüz] yapılmış çocuklar, onların karşılarında, bardaklarla, testilerle ve [su] kaynaklarından (doldurulan) kaselerle dönüp dolaşır.

19) Ondan [o içeceklerden] yana baş ağrısı yaşamazlar ve [bilinçlerini] yitirmezler.

20-21) Yararlı görüp seçtiklerinden meyvelerle ve iştahlandıklarından kuş etiyle [karşılarında dönüp dolaşırlar].

22-24) Saklanmış inci misali güzel gözlü huriler, bulunmakta oldukları eylemlere bir karşılık olarak [karşılarında dönüp dolaşır].¹

1: Bu ifade, "Kalıcı [ölümsüz] yapılmış çocuklar" ifadesine atıftır. (Beydavi) çeviri bu gramer açıklamasına göre yapıldı.

Ya da bu ifadeler öznedir, haber olan "lehum=لهم" hazf edilmiştir. (Müşkül i'rab-ul kur'an) buna göre "...eylemlerine karşılık olarak kendilerininidir." şeklinde meal edilebilir.

25-26) Onda [cennette] 'boş' hiçbir [şey] ve kasıtlı suça sevk eden hiçbir [şey] işitmezler. Ancak, bir söz yani tamam Esenlik olan bir Esenlik [sözü işitirler].

27) Sağ dostları, nedir sağ dostları?

28-31) Dikensiz sedir ağacının, dizilmiş bir akasya ağacının, uzatılmış bir gölgenin ve akan suyun içindedirler.

32-34) Kesilmeyen ve engellenmeyen pek çok meyvelerin, yükseltilmiş döşeklerin içindedirler.

35) Gerçekten biz, onları [inançlı kadınları]¹ tam bir inşa olarak inşa ettik.

1: "Hunne=هن" zamiri, dünyadaki inançlı kadınlara gitmektedir. (zad'ul mesir)

36-38) Ardından, 'sağın dostları' için onları [inançlı kadınları] yaşıtt, sevgisini [eşine] belli eden¹ dokunulmamış bir hale getirdik.

1: "Urub=عرب" kelimesinin tekili olan "arubetun=عروبة" kelimesi, iffetinden dolayı halini ve eşin[e olan] sevgisini belli eden, eşine aşık olan kadın demektir.
(müfredat :عرب)

39-40) [sağın dostları] öncülerden/öncekilerden olan bir bölümdür ve diğerlerinden/sonrakilerden olan bir bölümdür.

41) Solun dostları, nedir solun dostları?

42-44) Bir zehirin, bir kaynar suyun ve dondurucu olmayan ve değerli olmayan siyah dumandan bir gölgenin içindedir.

45-48) Gerçekten onlar, işte bunlardan önce zengin şımarıklardı, en büyük suç üzerinde ısrar ediyorlardı ve "öldüğümüz, toprak ve kemik olduğumuz zaman mı? Gerçekten biz mi yeniden diriltilmiş [olacağız]? Öncü-önceki atalarımız da mı [yeniden diriltilmiş olacak]?" diyorlardı.

49-50) "Gerçekten, öncekiler ve sonrakiler, bilinen günün belirlenmiş vaktine kadar mutlaka toplanmış [olacaktır]" de.

51) "Sonra, gerçekten siz, ey çokça yalanlayanlar, yolu kaybetmiş olanlar! "

52) "Zakkum'dan bir ağaçtan mutlaka yiyeceksiniz."

53) Artık, karınlar ondan [o ağaçtan] dolacaktır.

54) Ardından, onun üzerine kaynar sudan içicidirler.

55) Çok susayanın içmesi [gibi] içicidirler.

56) Bu, dinin gününde onların ağırlanışıdır.

57) Biz yarattık sizi, artık doğrulamanız gerekmez mi?

58-59) Döktüğünüz [meniyi] bana haber verin: onu siz mi yaratıyorsunuz? Yoksa biz mi yaratıcılarız?

60-61) Aranızda ölümü biz belirledik. Sizin benzerinizi [sizinle] değiştirme ve kendisini bilmediğiniz [şeyin] içinde sizi inşaa etme konusunda asla önüne geçilmiş (hükümlerine engel olunmuş) değiliz.

62) Elbetteki, ilk/önceki inşa'yı bilmiştiniz. Artık, düşünüp öğüt almanız gerekmez mi?

63-64) Ekip biçtiğiniz [şeyleri] bana haber verin: onları siz mi yetiştiriyorsunuz? Yoksa biz mi yetiştiriciniz?

65) Şayet tercih edersek, onu çer çöp haline getiririz de şaşırır bir hale gelirsiniz.

66-67) "Gerçekten biz, kayba uğratıldık! Hayır! Biz, mahrum bırakılanlarız" [dersiniz].

68-69) O halde, içtiğiniz suyu bana haber verin: onu [suyu], parlak/beyaz¹ buluttan siz mi indirdiniz? Yoksa indiriciler biz miyiz?

1: (müfredat : مزن, kurtubi)

70) Şayet tercih etseydik onu [o suyu] sıcak/acı yapardık. O halde, teşekkür etmeniz gerekmez mi?

71-72) Çıkardığınız ateşi bana haber verin: onun ağacını siz mi inşa ettiniz? Yoksa inşa edenler biz miyiz?

73) Onu, bir hatırlatma ve kırdaki kalanlara/gelip geçenlere bir faydalanma olarak yaptık.

74) O halde, en büyük RAB'binin ismini tenzih et.

75) Artık, yıldızların düştükleri yerleri (kara delikleri)¹ delil getiririm ki².

1: "Mevaki = مواقع", "mevki = موقع" kelimesinin çoğuludur. "konumlar" veya "düştükleri yerler" anlamına gelir. (müfredat: وقع) Yıldızların düştükleri kara delikleri kasıt ediyor olabilir.

2: "le uksimu=لا أقسم" ifadesinin başındaki "le=لا" zaidir. (zamaşeri: keşşaf) bunu zaid saymayarak "işaret etmiyorum" manası verenler de vardır. (Beydavi)

76) Şayet biliyor olsaydınız, gerçekten o, büyük bir delildir.

77) Gerçekten o, değerli bir kur'an'dır [kur'an'ı kerimdir].

78) Saklanmış bir kitabın içindedir.

79) Ona¹, ancak temizlenenler temas edebilir.

1: "Ona" zamiri, kur'an'a da gidebilir, "saklanmış kitap" denilen kitaba (muhtemelen levh-i mahfuz) da gidebilir. Ayetin her iki anlama göre de gelebileceği pek çok mana vardır. Eğer zamir kur'an olursa, "görünen kirlerden temizlenmiş/abdest almış" veya "günahtan temizlenmiş" veya "şirkten temizlenmiş" veya manasında olabilir. (zad'ul mesir, ayrıca bkz: kurtubi, Fahreddin Razi)

80) Kısım kısım indirilişi alemlerin [varlıkların] RAB'bi[tarafın]dandır.

81) O halde siz, bu konuda mı ciddiyetsiz davrananlarsınız?

82) Rızkınızı/teşekkürünüzü¹, yalanlamanız mı sayıyorsunuz?

1: İbni Abbas kıraat'inde "tecaulune şukrekum=تجعلون شكركم" şeklindedir. (Nehhas: i'rab-ul kur'an, kurtubi)

83-87) O halde, (can) boğaza ulaştığında, o sürede siz bakıp dururken hâlbuki biz size sizden daha yakın iken fakat siz bakmıyor iken eğer siz gerçekten de din/karşılık bulacaklar değilseniz [kendi canınıza geri dönmeniz] gerekmez miydi? Eğer dürüst idiyeniz, ona [canınıza] geri dönsenize?¹

1: 87. Ayetteki ifade 83. Ayetteki "iza=إِذَا" zarfının amilidir. Birinci "levla =لَوْلَا" ifadesinin teşvik ettiği ifadedir. İkinci "levla=لَوْلَا" tekid içindir. (Beydavi)

88-89) Yaklaştırılmışlardan olana gelince ise: artık, [ona¹] bir nefes/rahatlık, bir reyhan ve bir Naim'in cenneti vardır.

1: "Ravhun... =رَوْحٌ." ve diğer ifadeleri, Takdiri bir "lehu=لَهُ" ifadesinin haberidir. (Halebi: duru-l mesun)

90-91) Sağ dostlarından olana gelince ise: "Sağ dostlarından bir esenlik senindir"

92-94) Yolucçokça kaybetmiş çokça yalanlayanlayna gelince ise: "[Sana] kaynar sudan bir ağırlama ve kızgın ateşi[n azabını] çekme vardır."

95) Gerçekten bu, kesin olan Hakkın [gerçeğin] ta kendisidir.

96) O halde, en büyük RAB'binin ismini tenzih et.

HADİD (57)

1) Kendisi Aziz, Hakim halde olan Allah için, göklerde ve yerde ne varsa [Allah'ı] tesbih etti.

2) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] yönetimi sadece onundur. O, her şeye imkanı olan iken, can veriyor ve can alıyor.

3) O, her şeyi devamlı bilen olarak 'ilk'tir, 'son'dur, zahirdir [varlığının gerçeği ortadadır] ve batındır [duyu organlarından saklıdır].

4) O, gökleri ve yeri [tüm evreni] altı günde (dönemde) yaratan, sonra Arş'ı [yönetimi]¹ hükümranlığ² altına alandır. Yere gireni ve ondan çıkanı; gökten ineni ve ona yükselerek gideni biliyor. Nerede olursanız olun, o sizinle birlikte. Allah, eylemlerinizi bir devamlı görendir.

1: "Arş = عرش" aslen "kürsü" demektir. Fakat bu kelime "yönetim, güç, saltanat, mülkiyet" manasında da kullanılmıştır. Örneğin "kralın Arş'ı" ile "kralın mülkü, saltanatı" kasit edilmiştir. (müfredat : عرش, Fahreddin Razi) buradan anlıyoruz ki, Allah'ın Arş'ı ile kastedilen, onun mülkü, yani yönetimidir. Ayrıca, "Arş'a [taht'a] istiva etmek" ifadesi, kralın bir şeyi mülküne alması, kral olması anlamında kinaye olarak kullanılır. (keşşaf sahibi)

2: "Istiva = استوى" fiili "ale = على" harfi cerr'i ile "istila etmek" yani "hükümranlığı altına almak" mânâsına gelir (müfredat : سوا) bu Ayette de aynı şekilde kullanıldığı için bu mana verildi.

5) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] yönetimi sadece onundur. İşler/durumlar, sadece Allah'a döndürülür.

6) Geceyi, gündüzün içine geçiriyor ve gündüzü, gecenin içine geçiriyor. O, göğüslerin sahibini devamlı bilendir.

7) Allah'a ve Elçisi'ne inanın. Sizi, kendisin[in tasarrufuna] geçirmeyi/sahip yapmayı istediği [şeylerden/mallardan] harcama (infak) yapın. Artık, sizden olup inanmış ve harcama (infak) yapmış olanlara [gelince] onlara çok büyük bir ödül vardır.

8) Elçi, RAB'binize inanmanız için size dua ediyorken, size ne var ki Allah'a inanmıyorsunuz? Oysaki, eğer inançlı idiyerseniz, pekiştirilmiş anlaşmanızı almıştı.

9) O, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna apaçık ayetleri kısım kısım indirendir. Kesinlikle Allah, size karşı gerçekten de rauf'tur, rahim'dir.

10) Göklerin ve yerin [tüm evrenin] mirası sadece Allah'a ait olduğu halde size ne var ki Allah'ın yolunda harcama (infak) yapmıyorsunuz? Sizden (içinizden) Fetih'ten önce harcama (infak) yapmış ve savaşmış kimse[ler] eşit olmaz. İşte onlar, ondan [fetih'ten] sonra harcama (infak) yapmış ve savaşmış olanlardan dereceler bakımından daha büyüktür. Her birine, Allah en güzelini söz verdi. Oysaki Allah, eylemlerinizden haberdardır.

11) Allah'a güzel bir ödünç¹ olarak ödünç verip de [Allah'ın] kendisine [veren kimseye] onu [verdiği ödünçü] kendisi için kat kat artırdığı ve kendisi için çok değerli bir ödül olan [kişi] kimdir?

1: Muhammed 7. Ayetin dipnotuna bakınız.

12) İnançlı erkekleri ve inançlı kadınları, kendilerinin aydınlığı (Nur'u) önlerinde ve yeminlerinde/sağlarında koşarken göreceğin günü [an!] "Bugün, müjdeniz alt taraflarından ırmaklar akan, içinde kalıcı olunan cennetlerdir. İşte bu, büyük kazancın ta kendisidir."

13) [göreceğin gün] yani, münafık [iki yüzlü] erkekler ve münafık [iki yüzlü] kadınların, inanmış olanlara "Bize bakın da aydınlığınızdan almaya çalışalım" diyeceği günü [an!] "arkanıza dönün de herhangi bir aydınlık arayın!" denildi. Ardından, karnında rahmetin bulunduğu ve sırtında [arkasında] kendi yönünden azabın bulunduğu bir kapıya [sahip olan] bir duvar aralarına vuruldu [çekildi].

14) Onlara "Sizinle hiç birlikte değil miydik?" [diye] seslenilir. "Tabi, fakat siz kendi canınızı fitnelediniz [yaktınız], gözetlediniz, şüphelendiniz ve Allah'ın emri gelene kadar kuruntular sizi kandırdı. Çokça kandıran, sizi Allah ile kandırdı." dediler.

15) "O halde bugün, sizden de, gerçeği örtmüş olanlardan da herhangi bir fidye alınmaz. Barınağınız cehennemdir, o sizin sahibinizdir ve ne kötü dönüş yeridir!"

16) İnanmış olanlar için 'Allah'ın hatırlatması'na (zikrine) ve Hak'tan önce indirdiği [şeylere] karşı kalplerinin saygılı olmalarının ve önceden kitap kendilerine verilmiş, ardından belirli süre kendilerine uzun gelmiş¹ böylece kalpleri katılaşmış [kişiler] gibi olmamalarının zamanı hiç gelmedi mi? Onlardan [kitap verilmiş o kimselerden] pek çoğu hadlerini aşanlardır.

1: Yani "o süreyi çok uzun bulup sabır edemediler" anlamındadır.

17) Bilin ki, Allah yeri [dünyayı] ölümünden sonra diriltiyor. Akıl etmeniz beklendiği için, ayetleri [işaretleri] size açıklamıştık.

18) Gerçekten, doğrulayan/sadaka veren¹ erkekler, doğrulayan/sadaka veren kadınlar ve Allah'a güzel bir ödünç olarak ödünç vermiş [kimselere gelince]² kendileri için [ödünçleri] kat kat artırılır. Kendileri için, çok değerli bir ödül vardır.

1: "Doğrulayan" mânâsına gelecek şekilde "musaddik=مصديق" olarak da okunmuştur. "Bağışlayan/sadaka veren" anlamında olacak şekilde "muteseddik=متصدق" olarak da okunmuştur. (Beydavi, kurtubi)

2: Manaya atfen "ellezine ekredu=الذين افترضوا" manasındadır. (Beydavi)

19) Allah'a ve Elçisi'ne inanmış olanlara [gelince] işte, çokça dürüst olanlar ve RAB'lerinin katında şahitler olanlar asıl onlardır. Kendileri için, ödülleri ve kendilerinin aydınlığı vardır.¹ Gerçeği örtmüş ve Ayetlerimizi [mucizelerimizi] yalanlamış olanlara [gelince] İşte, kızgın ateşin dostları, asıl onlardır.

1: "Şuhedau=شهداء" ifadesi müpteda, "inde rabbihim=عند ربهم" ifadesi ise haber kabul edilebilir. (Beydavi) buna göre "... çokça dürüst olanlar işte onlardır. Şahitler, RAB'lerinin katındadır..." şeklinde de meal edilebilir.

20) Bilin ki: Dünya [ilk] hayatı, sadece bir oyun, bir oyalanma, bu süs, aranızda bir övünme ve mal ve çocuklar konusunda bir çoğalmadır, bitkileri Kafirlerin/çiftçilerin¹ hoşuna giden bir yağmur yardımı gibidir. Sonra [o bitki] olgunlaşır, ardından onu sararmış görürsün. Sonra, bir yığın çer çöp olur. Ahirette [son'da] şiddetli bir azap ve Allah'tan bir bağışlanma ve çokça razı oluş vardır. Dünya [ilk] hayatı, ancak çokça aldatanın geçimidir.

1: Her iki anlama da gelebilir. (müfredat : كفر, beydavi) çünkü "küfr=كفر" aslen "bir şeyi örtmek" demektir. Kâfirler, Gerçeği örtenlerdir. Çiftçi ise, ektiği tohumun üzerini örtendir. Ayet her iki şekilde de anlaşılmalıdır.

21) RAB'binizden olan bir bağışlanmaya ve genişliği, Göğün ve yerin genişliği gibi olan ve Allah'a ve Elçisi'ne inanmış olanlar için hazırlanmış olan cennete doğru yarışın. İşte bu, Allah'ın tercih ettiği kimseye verdiği ikramıdır. Allah, en büyük ikramın sahibidir.

22) Yerde ve kendi benliklerinizde, sıkıntıdan size ne isabet ettiyse, onu¹ örneksizce yaratmamızdan önce mutlaka bir kitapta vardır. işte bu, Allah'a göre çok kolaydır.

1: "Onu" zamiri, Yere de işaret edebilir, nefislere de, isabet edene de..(Fahreddin Razi) Hepsinde de anlamlar birbirine yakındır.

Bu ayet, determinizm yani bilimsel kadercilik ile uyumludur. Determinizm'e göre, evrendeki her şey belirlenmiştir. Ayette de, olaylar gerçekleşmeden önce bir kitapta yazılı yani belirlenmiş olduğu anlatılmaktadır.

Bu ayetten, iradenin olmadığı sonucu çıkmaz. İrade dışı gerçekleşen olayların en başından beri belirlenmiş olduğu sonucu çıkar. Tamamen iradenin olmadığı sonucu çıksaydı, insan 3. Ayetle çelişirdi.

23) Kaçırduğınıza çaresizce üzülmemeniz ve size verilene sevinip böbürlenmemeniz için...¹ Gerçekten Allah, küçümseyen böbürlenenenlerin tümünü sevmez.

1: "Ehbarnekum=أخبرناكم" yani "Size haber verdik" fiili hazf edilmiştir. (Müşkül i'rab-ul kur'an) ayet "...böbürlenmemeniz için size haber verdik" anlamındadır. Ya da önceki ayete bağlı olarak "...böbürlenmemeniz için, bir kitaptadır" anlamına gelebilir.

24) O [küçümseyen böbürlenenen kimseler] ki, cimrilik eder ve insanlara cimriliği emrederler. Kim, yüz çevirdi/onlara yöneldi ise [bilsin ki] kesinlikle Allah, asıl zengindir, övgüye layık olandır.

25) Elbetteki, Elçilerimizi açık kanıtlarla göndermiştik. İnsanların, hakkaniyeti ayakta tutmaları [gereğince yerine getirmeleri] için ve Allah'ın, kendisine¹ ve Gayb'da [yalnızken] Elçisi'ne yardım eden kimse[ler'i] bilmesi için² onlarla [Elçilerle] birlikte kitabı ve teraziyi indirdik. İçinde şiddetli bir zorluk ve insanlar için faydalar bulunan demiri indirdik³. Gerçekten Allah, güçlüdür, devamlı üstündür.

1: Muhammed 7. Ayetin dipnotuna bakınız.

2: "li ya'leme=ليعلم" ifadesi, "li yekumu=اليقمو" ifadesinin mahaline atıftır. (zad'ul mesir) çeviri buna göre yapıldı.

3: Demirin çöl tozlarıyla birlikte gökten indiği bilinmektedir. Bununla ilgili Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi şöyle demektedir:

Çöl tozları içinde bulunan demirIII , bulut içerisinde Güneş ışığının etkisiyle +3 halden +2 hale

indirgenmektedir. İndirgenmiş demirII yağışlar sonucunda yeryüzüne indiğinde bitki, toprak ve su kaynakları için önemli fonksiyonlar görmektedir (Saydam, 2010: 38).

Kaynak:

Fırat üniversitesi sosyal bilimler dergisi Cilt: 22, Sayı: 2, Sayfa: 1-15,

ELAZIĞ-2012

ÇÖL TOZLARININ TÜRKİYE'DE DOĞAL VE BEŞERİ ORTAM ÜZERİNE ETKİSİ

Link: dergipark.org.tr > article-filePDF

çöl tozlarının türkiye'de doğal ve beşeri ortam üzerine etkisi - DergiPark

Detaylı bilgi için:

<https://www.bilimveyaratilisagaci.com/2018/10/71-demirin-gokten-yagmurla-inisi-hadid-25/>

26) Elbetteki, Nuh'u ve İbrahim'i de göndermiştik. O ikisinin soyunun içine, peygamberliği ve kitabı yerleştirdik. Onlardan, yol bulanlar/arayanlar vardır. Onlardan pek çoğu hadlerini aşanlardır.

27) Sonra, onların eserleri/izleri üzerine Elçilerimizi ardına taktık (birbirinin ardından gönderdik) ve Meryem'in oğlu İsa'yı da taktık (gönderdik), ona İncili verdik, ona bağlı olanların kalplerine şefkati ve rahmeti yerleştirdik. Kendilerine yazmadığımız ruhbanlığa, ancak Allah'ın çokça razı oluşunu arayarak başladılar. Ardından, ona riayetinin hakkıyla

riayet etmediler. Ardından, onlardan inanmış olanlara kendi ödülleri verdi. Onlardan pek çoğu hadlerini aşanlardır.

28) Ey inanmış olanlar! Allah'a(karşı gelmekten) sakının ve Elçisi'ne inanın ki, onun [Allah'ın] rahmetinden size iki pay verilsin, sizin için kendisiyle yürüyeceğiniz bir aydınlık meydana getirsin ve sizi bağışlasın. Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.

29) Kitap halkının (ehli kitabın), Allah'ın ikramından hiçbir şeye imkanları olmadığını ve ikramın, Allah'ın elinde [gücünde] olup, onu tercih ettiği kimseye verdiğini bilmesi içindir.¹ Allah, çok büyük bir ikram sahibidir.

1: "li enle=لئلا" ifadesinin sonundaki "le=لا" zaidir. Yani anlamı kuvvetlendirmek için fazladan gelmiştir. Yoksa cümleye "bilmemeleri içindir" şeklinde bir anlam katmaz. Farklı iki okuyuşta "li key ya'leme=لِئَلَيْ يَعْلمَ" ve "li en ya'leme =لِأَنْ يَعْلمَ" şeklinde nefy eden "le=لا" nin bulunmaması bunu doğrular. (Nehhas: i'rab-ul kur'an, zad'ul mesir, beydavi)

MÜCADELE (58)

1) Allah, seninle eşi hakkında mücadele eden ve Allah'a şikayette bulunan o kadının sözünü işitmişti. Hâlbuki Allah, İkinizin tartışmasını işitiyordu. Gerçekten Allah, devamlı işitendir, devamlı görendir.

2) Sizden, kendi hanımını annesi sayanlar [bilsinler ki] onlar [hanımları] kendilerinin anneleri değildir. Kendilerinin anneleri ancak kendilerini doğurmuş olan kadınlardır. Gerçek şu ki onlar, sözden tanınmayı ve eğri [yalan] olanı söylüyorlar. Gerçek şu ki, Allah gerçekten de çok affedendir, çok bağışlayandır.

3) Kendi hanımını, annesi sayan sonra da dediği [şey] için tekrar başa dönenlere [eşine geri dönenlere gelince] artık [eşiyle] ilişkisinden önce, herhangi bir kölenin özgür bırakılması [görevi düşer]. İşte, size öğüt edilen budur. Allah, eylemlerinizi devamlı haberdardır.

4) Artık, (bunu yapmaya imkanı) hiç bulamayan kimseye [eşiyle] ilişkisinden önce, arka arkaya iki ay olan oruç [tutma görevi vardır]. Artık, (buna) gücü yetmeyen kimseye, altmış yoksula yedirme [görevi düşer]. İşte bu, Allah'a ve Elçisi'ne inanmanız içindir. İşte bu, Allah'ın sınırlarıdır. Kâfirler [gerçeği örtenler] için, can yakıcı bir azap vardır.

5) Gerçek şu ki, Allah ve Elçisi ile sınırlaşanlar [karşı saf tutanlar], perişan edilerek geri çevrilirler. Tıpkı, kendilerinden öncekilerin perişan edilerek geri çevrildikleri gibi.. Apaçık ayetler [mucizeler] indirmiştik. Kâfirler [gerçeği örtenler] için, alçaltan bir azap vardır.

6) Allah'ın onları, topluca yeniden dirilteceği günü [an!] ardından, onlara bulunmuş oldukları eylemlerini bildirir. Allah, onu [onların eylemlerini] hesap etti ve onlar onu unuttu. Oysaki Allah, her şeye devamlı bir şahittir.

7) Allah'ın, Göklerde ne varsa ve yerde ne varsa [tüm evrende bulunanları] biliyor olduğunu hiç görmedin mi? Üç [kişinin] gizli konuşması ancak dördüncüleri o [Allah]

olursa gerçekleşir. Beş [kişinin gizli konuşması olursa] ancak altıncıları o [Allah] olursa [gerçekleşir]. Bundan daha aşağıda ve daha çok [ise] ancak o [Allah] onlarla birlikte iken [gizli konuşma gerçekleşir] nerede olurlarsa olsunlar... Sonra, kıyamet gününde kendilerine bulunmuş oldukları eylemleri kendilerine bildirir. Gerçekten Allah, her şeyi devamlı bilendir.

8) Gizli konuşmadan engellenmiş, sonra da kendisinden engellendiği [şeye] tekrar dönen ve kasıtlı suç, düşmanlık ve Elçiye kötülük hakkında fısıldaşan kimseleri hiç görmedin mi? Sana geldikleri zaman, Allah'ın seni hiç selamlamadığı bir şekilde seni selamladılar ve "Söylediğimiz [şeyler] sebebiyle, Allah bize azap etseydi ya?" diyorlar. Kendisini[n azabını] çekecekleri cehennem kendilerine yeterlidir. Artık, ne kötü dönüş yeridir!

9) Ey inanmış olanlar! Fısıldaştığınız zaman, kasıtlı suç, düşmanlık ve Elçiye kötülük hakkında fısıldaşmayın. İyilik ve takva [korunup sakınma] hakkında fısıldaşın. Kendisinin[in emrine] doğru bir araya getirilecek olduğunuz Allah'a (karşı gelmekten) sakının.

10) (Bu) gizli konuşma, inanmış olanları üzme için, sadece şeytandandır. Allah'ın izni ile olmadıkça hiçbir şekilde asla zarar verici değildir. İnançlılar, sadece Allah'a güvenip dayansın(tevekkül etsin).

11) Ey inanmış o kimseler! Size "Meclislerde açılın [yeri genişletin]" denildiği zaman, hemen açılın [yeri genişletin] ki, Allah sizin için [yeri] genişletsin. "Dağılın/kalkın¹" denildiği zaman, hemen dağılın/kalkın ki, Allah sizden inanmış olanları yükseltsin ve bilgi kendilerine verilmiş olanları dereceler bakımından [yükseltsin]². Allah, eylemlerinizden devamlı haberdardır.

1: "UnşuZu=أنشزو" yani "kalkın!" şeklinde de okunmuştur, "unşuRu=انشرو" yani "Dağılın!" şeklinde de okunmuştur. (müfredat: نشر)

2: "Minkum=منكم" kısmında söz tamamlanmıştır. Devamındaki ifade gizli bir fiil ile mensuptur. (Halebi: duru-l mes'un) çeviri buna göre yapıldı.

12) Ey inanmış olanlar! Elçi ile gizli konuştuğunuz zaman, gizli konuşmanızdan önce (fakirlere)¹ önden bir sadaka gönderin. İşte bu, sizin için daha iyidir (hayırlıdır) ve daha temizdir. Artık, (buna imkan) bulamıyorsanız, o halde [bilin ki] kesinlikle Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.²

1: Sadaka, Tevbe 60. Ayette bahsedilenlere verilmektedir. Çünkü ilgili ayette "sadece" diyerek sadakayı fakir, yolcu vb. İnsanlara mahsus yapılmıştır.

Eğer, Elçiye verilecek olsaydı, buna "eçr=أجر" denilmesi gerekirdi. "sadaka=صدقة" değil.

2: Ayetin ifadesi tarihsel olsa da verdiği mesaj evrenseldir. İnsanlar, sürekli kolayca soru sorduğu birinin sözlerini pek dikkate almaz. Ancak bir bedel ödeyerek zar zor soru sorduğu birinin sözlerini çok dikkatli dinler. Ayet bu ve çıkarılabilecek pek çok anlam itibarıyla evrenseldir.

13) Gizli konuşmanızdan önce, (fakirlere) önden sadakaları göndermekten çekindiniz mi? hiç yapamamıştınız ve Allah tevbenizi kabul etmişti. O halde, namazı sürekli olarak gereğince kılın, zekatı verin, Allah'a ve Elçisi'ne gönülden itaat edin. Allah, eylemlerinizi devamlı haberdardır.

14) Allah'ın, kendilerine gazap etmiş olduğu bir milleti veli/idareci edinenleri hiç görmedin mi? Onlar, sizden ve onlardan değildir. Onlar, biliyor oldukları halde yalanın üzerine yemin ediyorlar.

15) Allah, çok şiddetli bir azabı onlara hazırladı. Gerçekten onlar, ne kötü eylemde bulunmaktaydılar!

16) İnançlarını¹, bir saklanış edinip Allah'ın yolundan çevirdiler. Artık, onlar için alçaltan bir azap vardır.

1: "Eyman=إيمان" ve "İyman=إيمان" olarak iki şekilde de okunmuştur. (zamaşeri :keşşaf) ilk okuyuşa göre "yeminlerini bir saklanış edinip..." manasındadır. İkinci okuyuşa göre çeviri yazıldığı anlamdadır.

17-18) Allah'ın, onları topluca yönlendireceği/yeniden dirilteceği, onların da ona [Allah'a] tıpkı size yemin ettikleri gibi yemin edeceği gün¹, malları ve çocukları, onlara Allah'tan [gelecek herhangi bir şeye karşı] hiçbir açıdan asla yeterli gelmeyecek. İşte onlar, ateşin dostlarıdır. Onlar, onun [ateşin] içinde kalıcıdır. Kendilerinin herhangi bir şey üzerinde olduklarını sanıyorlar. Dikkat! Gerçekten, asıl yalancılar onlardır.

1: 18. Ayetteki "gün" kelimesi 17. Ayetteki "yeterli olmayacak" ifadesine bağlıdır. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

19) Şeytan, onları kontrolü altına almayı istedi, böylece Allah'ın hatırlatmasını unuttular. İşte onlar, şeytanın taraftarlarıdır. Dikkat! Gerçekten, şeytanın taraftarları kaybedenlerin ta kendileridir.

20) Gerçekten, Allah ve Elçisi ile sınırlaşanlar[a gelince] işte, aşağı seviyede olanların ta kendileri onlardır.

21) Allah "Ben ve Elçilerim mutlaka ama mutlaka yeneceğiz!" diye yazdı. Gerçekten Allah, güçlüdür, devamlı üstündür.

22) Allah'a ve ahiret [son] gününe inanan bir milleti, Allah ve Elçisi ile sınırlaşmış kimse[ler ile] karşılıklı sevgi beslerken bulamazsın. [isterse] Ataları veya oğulları veya kardeşleri veya kabileleri olsun [yine karşılıklı sevgi beslemezler]. İşte onlar, [Allah'ın] kalplerine 'inanç' yazdığı ve kendisinden bir ruh ile kendilerine el [güç] verdiği [kimseler]dir. Onları, alt taraflarından ırmaklar akan, içinde kalıcı oldukları cennetlere

girdirir. Allah, onlardan razı oldu ve onlar ondan [Allah'tan] razı oldular. İşte onlar, Allah'ın taraftarlarıdır. Dikkat! Gerçekten, Allah'ın taraftarları kazananların ta kendisidir.

HAŞR (59)

1) Göklerde ne varsa ve yerde ne varsa [tüm evrende bulunanlar] Allah için tenzih etti. Hemde o, devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

2) O, kitap halkından (ehli kitaptan) olup gerçeği örtmüş olanları ilk Haşr [bir araya toplayış] zamanı kendi yurtlarından çıkarandır. Onların çıkacağını düşünmediniz. Onlar da, kendilerinin kalelerinin Allah'tan [gelen herhangi bir şeye karşı] engelleyicileri olduklarını düşündüler. Ardından, Allah'ın [emri]¹, kendilerinin hiç hesap etmedikleri yerden kendilerine geldi ve kalplerine (o) dolup taşan korkuyu fırlattı. [Allah] onların evlerini kendilerinin elleriyle ve inançlarını elleriyle harap ediyor. Artık, ibret alın ey basiret sahipleri!

1: Muzaf [tamlayan] hazf edilmiştir [atılmıştır], muzafun ileyh [tamlanan] onun yerine geçmiştir. Cümle "Emrullahi=الله أمر" takdirindedir.

3) Şayet, Allah onlara karşı 'sürgünü' yazmamış olsaydı, mutlaka dünyada [ilk'te] onlara azap etmişti. Onlar için, Ahirette [son hayatta] ateşin azabı vardır.

4) İşte bu, onların Allah ve Elçisi ile cepheleşmiş olmaları sebebiyledir. Kim, Allah ile cepheleşirse, [bilsin ki] kesinlikle Allah, sonucu [cezası] şiddetli olandır.

5) Herhangi bir hurma[ağacın]dan ne kestiyerseniz veya onu [hurma ağacını] aslı/kökü üzerinde ayakta bıraktıysanız [bilin ki] Allah'ın izniyle'dir. Hadlerini aşanları rezil etmesi için [o izin verildi].

6) Allah'ın, Elçisi'ne onlardan kolayca/savaşız olarak geri çevirdiği [şeylere gelince] siz ona hiçbir at ve binek koşturmadınız. Fakat Allah, Elçilerini tercih ettiği kimseye musallat ediyor. Hâlbuki Allah, her şeye imkanı olandır.

7) Allah'ın, Elçisi'ne (o) kentin halkından kolayca/savaşızca geri döndürdüğü [şeyler] sizden olan zenginlerin arasında dolaşan [bir şey] olmaması için, Allah'a, Elçisi'ne,

yakınlık sahiplerine, yetimlere, yoksullara, yolda kalanlara aittir. Elçi, size ne verdiyse, artık onu alın; sizi neyden engellediyse, artık ona son verin. Allah'a (karşı gelmekten) sakının. Gerçekten Allah, sonucu [cezası] şiddetli olandır.

8) [yakınlık sahiplerine, yetimlere, yoksullara] yani Allah'tan bir ikramı ve razı oluşu ararken, Allah'a ve Elçisi'ne yardım ederken yurtlarından ve mallarından çıkarılan muhacir [göç eden] fakirlere [aittir]. işte, asıl dürüst olanlar onlardır.

9) Onlardan önce yurda ve inanca yerleşmiş olanlar, kendilerine hicret [göç] eden kimse[ler'i] seviyorlar. Onlara verilmiş olanlardan dolayı göğüslerinde herhangi bir hacet [ihtiyaç/kıskançlık] bulamazlar. Onlar kendilerinde bir boşluk [geçim sıkıntısı] olsa bile onları kendi canlarına karşı tercih ediyorlar. Kim[ler], kendi canının doyumsuzluğundan korunup sakınırsa [bilsinler ki] kazananların ta kendileri işte kendileridir.

10) Onlardan sonra gelmiş olanlar "RAB'bimiz! Bizi ve inançta bizi geçmiş olan kardeşlerimizi bağışla. İnanmış olanlara yönelik bir kini-düşmanlığı kalplerimize yerleştirme. RAB'bimiz! Gerçekten sen, Rauf'sun, Rahimsin" diyorlar.

11) İkiyüzlülük (münafıklık) yapmış [kişileri] kitap halkından (ehli kitaptan) gerçeği örtmüş o kardeşlerine "Yemin olsun eğer çıkarıldıysanız, mutlaka ama mutlaka sizinle birlikte çıkarız ve sizin hakkınızda edebi olarak hiçbir kimseye gönülden itaat etmeyiz. Eğer, saldırıya uğradıysanız, mutlaka ama mutlaka size yardım ederiz." derlerken, hiç görmedin mi? Hâlbuki Allah şahitlik eder ki: kesinlikle onlar gerçekten de yalancıdır.

12) Gerçekten: eğer, onlar [kardeşleri] çıkarılmış olsa, onlar [ikiyüzlüler] onlarla birlikte çıkmazlar. Gerçekten, eğer onlar [kardeşleri] saldırıya uğramış olsa, onlar [ikiyüzlüler] onlara yardım etmezler. Şayet, yardım etmiş olsalar, mutlaka arkalarını döndürür [kaçarlar] sonra da yardım olunmazlar.

13) Gerçekten siz, onların göğüslerinde (iç dünyasında) endişe bakımından Allah'tan daha şiddetlisiniz (Allah'tan çok sizden korkuyorlar). İşte bu, onların anlamayan bir millet olmalarından dolayıdır.

14) Sizinle, topluca savaşamazlar. Ancak, korunmuş bir kentin içinde veya yüksek duvarların arkasından [savaşır]. Aralarındaki perişanlıkları [dertleri] çok şiddetlidir. Sen onları toplu [birlik] sanıyorsun. Hâlbuki onların kalpleri dağınıktır. İşte bu, onların akıl etmeyen bir millet olmalarından dolayıdır.

15) [Onların örneği¹] kendilerinden önceki çok yakın kimselerin örneği gibidir. Emirlerinin/işlerinin vebalini tattılar. Kendileri için can yakan bir azap vardır.

1: Özne [müpteda] olan "meseluhum=مثلهم" ifadesi atılmıştır [hazf edilmiştir].
(Müşkül i'rab-ul kur'an)

16-17) Yani şeytanın örneği gibi... Hani insana "nankörlük et." demişti. Ardından, [insan] nankörlük edince, [şeytan] "Gerçekten ben, senden beriyim. Gerçekten ben, Alemlerin [tüm varlıkların] RAB'bi olan Allah'tan korkuyorum." demişti. Ardından, ikisinin de sonucu [cezası], ikisinin de içinde kalıcı oldukları haldeki ateşin içinde bulunmaları oldu. İşte bu, zalimlerin karşılığıdır.

18) Ey inanmış olanlar! Allah'a (karşı gelmekten) sakının. Herhangi bir can, yarın için önden ne hazırladığına bakıp düşünsün. Allah'a (karşı gelmekten) sakının! Gerçekten Allah, eylemlerinizi devamlı haberdardır.

19) Allah'ı unutmuş, ardından [Allah'ın] kendilerine kendi canlarını unutturmuş olduğu [kimseler] gibi olmayın! İşte onlar, hadlerini aşanların ta kendileridir.

20) Ateşin dostları ve cennetin dostları eşit olmazlar. Cennetin dostları, kazananların ta kendileridir.

21) Şayet, bu kur'an'ı herhangi bir dağın üzerine indirmiş olsaydı, onu [o dağı] Allah'a olan saygısından dolayı parça parça olmuş bir boynu bükük halde görürdün. İşte bu, insanlara örneklendirdiğimiz haldeki misallerdir. Onların kavramaya çalışmaları beklenir.

22) O, kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan Allah'tır. Görünmeyen ve açıkça görünenin bilenisidir, Rahman'dır, Rahim'dir.

23) O, kendisinden başka kral (Melik), kutsal (Kuddus), esenlik (selam), güvenilen/inanılan¹, gözcü (müheymin) , devamlı üstün (aziz), egemen (cebbar), büyüklükte olan, hiçbir Tanrı olmayan Allah'tır. Allah, onların şirk [ortak] koşmakta olduklarından münezzehtir.

1: "mumEn=مؤمن" yani "inanılan/güvenilen" anlamında da okunmuştur.
(zamaşşeri:keşşaf)

24) O, Allah'tır, örneksiz yaratandır, şekil verendir. En güzel isimler onundur. Göklerde ne varsa ve yerde ne varsa [tüm evrende bulunanlar] onun için tenzih ediyorlar. O, devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

MÜMTEHİNE (60)

1) Ey inanmış olanlar! Onlar RAB'biniz olan Allah'a inanıyorsunuz diye Elçi'yi ve sizi çıkararak, Hak'tan size gelmiş olanı göz ardı etmişlerdi. Şu halde, kendilerine sevgi atarak, benim düşmanım ve sizin düşmanınız olanları veliler edinmeyin! Eğer, Cihad [çaba sarf] etmek ve razı oluşumu aramak için çıkmış iseniz [onları veli edinmeyin.] Siz, onlara olan sevginizi gizliyorsunuz. Hâlbuki ben, sakladığınız [şeyleri] ve açığa çıkardığınız [şeyleri] biliyorum. Sizden bunu yapan kimse eşit olan yolu kaybetmiştir.

2) Eğer, sizi ele geçirirlerse, size düşman olurlar, ellerini [güçlerini] ve çirkinlikle dillerini size uzatırlar. "nankörlük (küfr) etseydiniz.." [diye] arzu ettiler.

3) Rahimleriniz [akrabalarınız] ve çocuklarınız, size asla fayda vermeyecek. Kıyamet gününde, [Allah] aranızı ayırır [hüküm verir]. Allah, eylemlerinizi bir devamlı görendir.

4) İbrahim ve onun beraberindekilerde size güzel bir örnek vardı. Hani onlar kendi milletlerine "Gerçekten biz, sizden ve sizin Allah'tan beride kulluk ettiğiniz [şeylerden] beri olanlarız. Sizi(n dininizi) göz ardı ettik. Bizimle sizin aranızda, ebedi olarak düşmanlıklar ve sevgisizlikler açığa çıktı. Siz, Allah'a onu tek [sayarak] inanıncaya¹ kadar..." demişlerdi. Ancak, İbrahim'in, babasına "Senin için mutlaka bağışlanma isteyeceğim! Sana Allah'tan [gelen herhangi bir şeye karşı] hiçbir açıdan sahip [engel] değilim." demesi hariç [bu güzel bir örnek değildir]². "RAB'bimiz! Sadece sana güvenip dayandık (tevekkül ettik) ve sadece sana samimi bir şekilde yöneldik. Dönüş yeri sadece sanadır"

1: Bu sözü söyleyenlerin milletleri tarafından zulme uğradıkları malumdur. Çünkü bu surenin (Mümtehine) 8-9 ayetlerinde Allah'ın sadece savaş açmış ve sürgün etmiş kişilere iyilik etmekten yasakladığı belirtilmiştir. Dolayısıyla bu ayette anlatılan olay sadece inanç farkından dolayı değil; müşriklerin, tek Allah inancına sahip olanlara çeşitli zulümlerinden dolayı böyle söylediğinden bahsetmektedir.

2: Buradaki istisna, "güzel bir örnek" ifadesinden yapılmıştır. (Zamahşeri :keşşaf)

5) "RAB'bimiz! Gerçeği örtmüş olanlar için bizi bir fitne [sınama konusu] yapma! Bizi başısla RAB'bimiz! Gerçekten sen, devamlı üstün olanın, hakim/hikmetli olanın ta kendisisin."

6) Elbetteki, onlarda sizin için, yani Allah'ı ve ahiret [son] gününü ummakta olan kimse[ler] için güzel bir örnek vardı. Yüz çevirmiş kimse[ler] bilsinler ki] gerçekten Allah, zengin olandır, övgüye layık olandır.

7) Sizinle, onlardan birbirinize düşmanlık ettiğiniz kimseler arasında, Allah'ın bir sevgi meydana getirmesini dileyin!¹ Allah, imkanı olandır. Allah, çok başıslayandır, rahimdir.

1: "Ase=عسى" normalde "umulur ki" anlamındadır. Ancak, mana itibariyle "dileyin" manasında olduğu için (müfredat: عسى) bu şekilde çeviri yapıldı.

8) Allah, Din konusunda [kendi dinleri veya sizin dininiz uğruna]¹ size hiç saldırı yapmamış ve sizi yurtlarınızdan hiç çıkarmamış olanlardan, yani onlara iyilik etmeniz[den] ve onlara hakkaniyetli davranmanız[dan] sizi engellemiyor. Gerçekten Allah, hakkaniyetli davrananları seviyor.

1: "Ed-din=الدين" kelimesinin başındaki "el =ال" takısı, tamlanandan [muzafun ileyh'ten] bedeldir. Yani onun yerine geçmiştir. Cümle, "dinikum=دينكم" yani "sizin dininiz" ve "dinihim=دينهم" yani "kendilerinin dini" anlamındadır.

9) Allah, sadece size din konusunda [kendi dinleri veya sizin dininiz uğruna] saldırı yapmış, sizi yurtlarınızdan çıkarmış ve çıkarılmanız konusunda sırt sırta vermiş [destekleşmiş] olanlardan yani onları veli/idareci edinmenizden sizi engeller. Kim, onları veli/idareci edinirse, [bilin ki] artık zalimlerin ta kendileri işte onlardır.

10) Ey inanmış olanlar! İnançlı muhacir [göç eden] kadınlar size geldikleri zaman onları test edin. Allah, onların inançlarını daha iyi bilir. Artık, onların inançlı kadınlar olduğunu bildiyseniz, onları [o kadınları] kafirlere [gerçeği örtenlere] geri göndermeyin. Onlar [o inançlı kadınlar] onlara [kafirlere] helal değildir; onlar [kâfirler] onlara [o inançlı kadınlara] helal olacak değildir. Onlara [kâfirlere] harcadıkları [mehiri] verin. Onlara [o inançlı kadınlara] ödülleri/mehirlerini verdiğiniz zaman, onlarla evlilik yapmanız [konusunda] size hiçbir günah/yanlış meyil ediş yoktur. Kâfir kadınları [evlilik] bağında tutmayın. Ne harcadıysanız onu isteyin ve [kâfirler] ne harcadılarsa onu istesinler. İşte bu, Allah'ın hükmüdür, aranızda hükmediyor. Allah, bir devamlı bilendir, hakimdir/hikmetlidir.

11) Eğer, eşlerinizden herhangi bir şeyi/birini¹, kafirlere kaçırıp da karşılıklı çatışmaya girip (ganimet elde ettiyseniz)², eşleri gitmiş olanlara, onlara (gitmiş eşlerine) ne harcadılarsa, onun mislini verin. Kendisine inançlı olduğunuz Allah'a (karşı gelmekten) sakının.

1: "Ehade min ezvacikum=أحد من أزواجكم" şeklinde de okunmuştur. (zamaşşeri :keşşaf, beydavi) her iki okuyuşa göre de meal edildi.

2: "A'kabtum =عاقبتم" ifadesi farklı okuyuşlarla ve verilen farklı anlamlarla birlikte sonuç olarak "çatışmaya girip elde ettiğiniz ganimetten, eşi giden kişiye verin" anlamındadır. (kurtubi, zamaşşeri:keşşaf, beydavi,)

12) Ey Nebi! İnançlı kadınlar, 'Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmamaları [ortak saymamaları], hırsızlık yapmamaları, zina etmemeleri, çocuklarını öldürmemeleri, elleriyle ayakları arasında herhangi bir iftirayı, onu uydurarak getirmemeleri ve tanınan iyilik¹ (maruf) konusunda sana isyan etmemeleri' konusunda sana biat ederek [egemenliğini kabul ederek] geldikleri zaman, onlara [o kadınlara] biat et ve onlara Allah'tan bağışlanma iste. Gerçekten Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.

1: Kadınların sadece tanınan iyilik konusunda isyan etmeleri yasaklanmıştır. Bu ifadede, kadının seçme hakkına ve yöneticiye yanlış konularda baş kaldırma hakkına delil vardır.

13) Ey inanmış olanlar! Allah'ın kendilerine gazap etmiş olduğu bir milleti veli/idareci edinmeyin. Onlar Ahiretten [son hayattan] umut kesmişlerdir. Tıpkı kafirlerin, kabirlerin dostlarından umut kestikleri gibi..

SAF (61)

1) Göklerde ne varsa ve yerde ne varsa [tüm evrende bulunanlar] Allah için tenzih etti. Hemde o, devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

2) Ey inanmış olanlar! Neden yapmadığınız [şeyleri] söylüyorsunuz?

3) Yapmadığınız [şeyleri] söylemeniz, Allah'ın katında kızgınlıkça ne büyüktür!

4) Gerçek şu ki: Allah, sanki kurşunla sağlamlaşmış binalar gibi saf halinde kendisinin yolunda savaşanları sever.

5) Hani Musa, kendi milletine "Ey milletim! Benim, Allah'ın size [gönderdiği] Elçisi olduğumu bilmekte olduğunuz halde neden bana eziyet ediyorsunuz ?" demişti. Ardından, onlar [doğruluktan] sapınca, Allah onların kalplerini saptırdı. Allah, hadlerini aşanlar milletine yol göstermez.

6) Hani Meryem'in oğlu İsa "Ey İsrail'in oğulları!" Gerçekten ben, Tevrat'tan önümde bulunanları bir doğrulayan olarak ve benden sonra gelecek olan ismi Ahmet olan bir Elçi'yi bir müjdeleyen olarak Allah'ın size [gönderdiği] Elçisiyim." demişti. Ardından, onlara açık kanıtlarla geldiğinde, onlar "Bu, apaçık bir sihirdir/sihirbazdır²!" dediler.

1: Önemli bir detay :

İsrail'in oğulları, Musa'nın kendi milleti olduğu için Musa peygamber "Ey milletim!" diye hitap eder. Ancak, İsa, İsrail'in oğullarından olmadığı için "Ey İsrail oğulları!" diye hitap eder.

2: "Sihrun=سحر" yani "sihirdir" şeklinde de okunmuştur. "sahirun=ساحر" yani "sihirbazdır" şeklinde de okunmuştur. (Beydavi)

7) Kendisi İslam'a [barışa ve teslimiyete] davet olunurken, Allah'ın üzerinden bir yalanı uydurmuş kimseden daha zalim kimdir? Allah, zalimler milletine yol göstermez.

8) Allah'ın aydınlığını ağızlarıyla [yalanlarıyla]¹ söndürmek istiyorlar. Hâlbuki Allah, kendi aydınlığını tamamlayıcıdır. Kâfirler [gerçeği örtenler] istemese bile [tamamlayacaktır].

9) O, müşrikler [ortak koşanlar] istemese bile, ona (Elçisi'ne) dinin tamamını öğretmek için doğru yol rehberi ve Hakkın diniyle gönderendir.

10) Ey inanmış olanlar! Sizi can yakıcı bir azaptan kurtaran bir ticareti size göstereyim mi?

11) [o Ticaret] Allah'a ve Elçisi'ne inanmanız¹, mallarınız ve canlarınız ile Allah'ın yolunda [savunma ve koruma yolunda]² Cihad [çaba sarf]³ etmenizdir. Bilmekte idiyeniz bu sizin için daha iyidir (hayırlıdır).

1: "En=أن" takdir edilerek çeviri yapıldı. Bu şekilde bir takdir dil bakımından geçerlidir. "tuminune=تؤمنون" ve "tucehidune=تجاهدون" ifadelerinin sonundaki nun harfleri lafza göre sabit kalmıştır. (Halebi: Duru-l mesun)

Bir başka kıraat'te "e'minu=آمنو" ve "ce'hidu=جاهدو" şeklinde iki emir olarak yani "inanın!" ve "Cihad edin!" şeklinde okunmuştur. (Halebi: duru-l mesun)

2: "Allah yolunda" ifadesiyle kastedilen her ifade, kur'an'ın onay verdiği ve emir ettiği şeyleri kapsar. Kur'an'ın onay verdiği savaş, sadece savunma, koruma, sadist insanları yok etmek, baskıyı yok etmek maksadıyla yapılan savaştır. (Bakara 190-195,) bunların dışında hiçbir şekilde savaşa müsaade yoktur. Savaş açanlar barış istiyorsa, bu durumda Barışı emreder (Enfal 61,) savaş açmadığı sürece, müslüman olmayan kişilere dahi iyilik etmeye müsaade edilir. (Mumtehine 8,) bazılarının sandığının aksine; bu tarz ayetler durduk yere savaşmayı emir etmiyor.

3: Cihad, müdafaa/savunmada tüm gücünü kullanmaktır. (müfredat: جهاد) bu ifade savaşa sınırlı değildir, dini anlatmak da Cihaddır.

12) [inanın ve çaba sarf edin]¹ ki, cezayı gerektiren işlerinizi sizin için bağışlasın, sizi alt taraflarından ırmaklar akan cennetlere ve Adn cennetlerinin içinde temiz bir yurda girdirsin. İşte bu, çok büyük bir kazançtır.

1: "Yagfir=يغفر" ve "yudhil=يدخل" ifadeleri, şartın cevabı olduğu için cezm edilmiştir. Önceki ayetin "e'minu=آمنو" ve "ce'hidu=جاهدو" şeklindeki kıraat'i de (Halebi: Duru-mesun) bunu doğruluyor.

13) Kendisini seveceğiniz bir diğeri ise, Allah'tan bir yardım ve çok yakın bir fetihtir.¹ İnançlıları müjdele!

1: "Uhra tuhibbuneha=أخرى تحبونها" ifadesi müptedadır, devamındaki "nasrun... =نصر..." ifadesi ise onun haberidir. (Beydavi) iki ifade arasındaki vakfe yani durak dikkate alınacak olursa, hazf eklemek gerekecektir.

14) Ey inanmış olanlar! Allah'ın [dininin]¹ çokça yardımcıları olun. Tıpkı, Meryem'in oğlu İsa'nın, Havarilere "Allah'a doğru [giden yolda] çokça yardım edenlerim kimlerdir?" demesi gibi. Havariler "Biz, Allah'ın [dininin] çokça yardım edenleriyiz" dediler. Ardından, İsrail'in oğullarından bir takım inandı ve bir takım gerçeği örtüp göz ardı etti. Ardından, inanmış o kimselere, kendilerinin düşmanlarına karşı el verdik [destek olduk]. Böylece üstün gelenler olarak sabahladılar.

1: Muzaf [tamlayan] hazf edilmiştir [atılmıştır]. Cümle "dinillahi=دين الله" takdirindedir.

CUMA (62)

1) Göklerde ne varsa ve yerde ne varsa [tüm evrende bulunanlar] kral olan, kutsal olan, devamlı üstün olan hakim/hikmetli olan Allah için tenzih ediyor.

2) O, kendilerinden olan, kendilerine onun ayetlerini okuyup teşvik eden, kendilerini arındıran, kendilerine kitabı ve hikmeti [akılla gerçeği tespit etme kabiliyetini] öğreten bir Elçiyi, bilmeyenlerin içine tayin edendir. Gerçekten onlar, daha önce kesinlikle apaçık bir kayboluşun içindeydi.

3) Henüz kendilerine katılmayan, kendilerinden başkalarına da [bir Elçi tayin etti]¹. O, devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

1: "Ümmilerin içine" ifadesine atıf olarak "ehariyne=آخرين" ifadesi mensup gelmiştir.

4) İşte bu, Allah'ın tercih ettiği kimseye verdiği ikramıdır. Hâlbuki Allah, büyük ikramın sahibidir.

5) Tevrat, kendilerine taşıtılıp [sorumlulukları kendilerine yüklenip], sonra onu taşımayan [uygulamayan] kimselerin örneği, gerçeği açıklayan kitapları¹ taşıyan merkebin örneği gibidir. Allah'ın ayetlerini [işaretlerini] yalanlayan (o) milletin² örneği ne kötüdür! Halbuki Allah, zalimler milletine yol göstermez.

1: "Esfer=أسفار", gerçeği yorumlayan kitaplar anlamındadır (müfredat : سفر)

2: Tevrat kendilerinin sorumluluğunda olan yahudiler, inançlı oldukları halde ayette "Allah'ın ayetlerini yalanlayan millet" olarak tanımlanmıştır. Bu durun, "yalanlamanın" sadece söz ile değil, eylem ile de olabileceğini gösteriyor.

6) Ey Yahudiliği seçmiş olanlar! Eğer, kendinizin insanlardan beride Allah'a veliler olduğunuzu iddia ettiyseniz, ölümü temenni edin! Tabi, dürüst idiyerseniz...

7) Onu [ölümü], elleriyle önden hazırladıkları [şeyler] sebebiyle ebediyen temenni etmeyecekler. Hâlbuki Allah, zalimleri bir devamlı bilendir.

8) "Gerçekten, kendisinden kaçtığınız ölüm, [evet!] kesinlikle o sizinle karşılaşıcıdır.¹ Sonra, Gayb'ın [görünmeyenin] ve açıkça görünenin bilenine geri çevrilirsiniz. Ardından, bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi size bildirir." de.

1: "Fe innehu=فإنه" ifadesinde bulunan "fe =ف" harfi, cümlenin şart ve karşılık anlamı taşıması sebebiyle gelmiştir. (Fahredden Razi, beydavi, zad'ul mesir) bununla birlikte "fe=ف" kullanılmaksızın da okunmuştur. (Fahredden Razi)

9) Ey inanmış olanlar! Cuma gününden (o) namaz için seslenildiği zaman, hemen Allah'ın hatırlatmasına koşun ve alışverişi bırakın. İşte bu, eğer bilmekteyseniz sizin için daha iyidir (hayırlıdır).

10) Artık, (o) namaz tamamlandığı zaman, yeryüzüne dağılın, Allah'ın ikramından arayın ve Allah'ı çokça anıp hatırlayın. Başarılı olmanız beklenir.

11) Bir ticaret ve bir oyalanma gördükleri zaman, ona [ticarete] ayrıldılar ve seni ayakta iken terk ettiler. "Allah'ın katındaki [şeyler], oyalanmadan ve ticaretten daha iyidir (hayırlıdır). Hâlbuki Allah, rızık verenlerin en iyisidir (hayırlısıdır)." de.

MÜNAFİKUN (63)

1) Münafiklar [İkiyüzlülük yapanlar] sana geldikleri zaman, "Senin, Allah'ın Elçisi olduğuna şahitlik ediyoruz." dediler. Hâlbuki Allah biliyor ki, kesinlikle sen kendisinin gerçekten Elçisisin. Allah şahitlik ediyor ki, kesinlikle, Münafiklar [İkiyüzlülük yapanlar] gerçekten yalancıdır.¹

1: Münafikların söyledikleri şahadet sözü doğru olmakla birlikte, onların Kalplerinde olmayanı dilleriyle söylemesi sebebiyle "Yalancı" olarak nitelendirilmiştir.

2) Yeminlerini bir saklanış edinip Allah'ın yolundan çevirdiler. Gerçekten onların bulunmakta oldukları eylem ne kötüdür!

3) İşte bu, onların inanmış sonra da gerçeği örtüp göz ardı etmiş olmalarından dolayıdır. Artık, kalplerinin üzeri damgalanmıştır. Artık, anlamıyorlar.

4) Onları gördüğün zaman, onların cisimleri senin hoşuna gider. Konuşurlarsa, onların konuşmasını dinlersin. Onlar, sanki (duvara) dayanmış ağaç parçaları gibidir.¹ Her çığı, kendilerine karşı sanıyorlar, onlar düşmandır o halde onlara dikkat et! Allah ile savaştıkları dereceye geldiler², nasıl da [Hak'tan, yalanlara] ters döndürülüyorlar!

1: Onlar meyve veren ağaç gibi değerli değildir; meyvesiz, kuru bir ağaç parçası gibi değersizdir.

2: "Ka'tele= قاتل" sözü, mufaale (karşılık yapılan eylem) babından bir fiildir. Bunun beddua manasında olduğu söylenmiştir ancak doğrusu bu kelimenin "Allah ile karşılık savaşacak hale geldiler" manasında olmasıdır (müfredat : قاتل) tıpkı bakara 278. Ayette "...Allah ve Elçisi tarafından bir harp içinde bulunuyorsunuz..." ifadesine benzer. Maide 33. Ayette "Allah ve Elçisi ile harp etmeye çalışan" ifadesi de buna örnektir.

5) Kendilerine "Haydi gelin, Allah'ın Elçisi sizin için bağışlanma istesin." denildiği zaman, başlarını çevirdiler (kibirlendiler). Onları, büyüklük taslayanlar olarak, şiddetle yüz çevirirken gördün.

6) Onlar için bağışlanma diledin mi? Yoksa dilemedin mi? [fark etmez] onlara göre eşittir. Allah, onları asla bağışlamayacak. Gerçekten Allah, hadlerini aşanlar milletine yol göstermez.

7) Onlar [ikiyüzlüler], "Allah'ın Elçisinin yanındaki kimselere, onlar dağılıp gidene kadar harcama (infak) yapmayın." diyenlerdir. Hâlbuki, göklerin ve yerin [tüm evrenin] hazineleri, sadece Allah'ındır; fakat Münafıklar [İkiyüzlülük yapanlar] anlamıyorlar.

8) "Yemin olsun ki, eğer şehire geri dönersek, en üstün olanlar, en alçak seviyede olanları, mutlaka ama mutlaka ondan [o şehirden] çıkaracaktır" diyorlar. Hâlbuki, (o) izzet Allah'ındır, Elçisinin'dir ve inançlılarındır; fakat Münafıklar [İkiyüzlülük yapanlar] bilmiyorlar.

9) Ey inanmış olanlar! Mallarınız da çocuklarınız da sizi Allah'ın zikrinden yana oyalamasın. Bunları yapanlar (evet!) onlar kaybedenlerin ta kendileridir.

10) Birinize ölüm gelip de "RAB'bim! Beni çok yakın bir ecele [süreye] kadar erteleyeseydin de sadaka verseydim¹ ve düzgün-iyi kişilerden olsaydım [olmaz mıydı?]" demesinden önce, sizi rızıklandırdığımızdan harcama (infak) yapın.

1: "Ekun=أكن" fiili, "essaddeka=أصدق" fiilinin mahaline atıf yapmıştır. Onun mahalli ise, cevap cümlesi olduğu için "ekun=أكن" şeklinde bitmiştir. Normalde cümle "...essaddek ve ekun=أصدق وَاكُن" takdirindedir. Sorunun cevabı olarak gelen "fe=ف" harfi "saddek" fiilini nasb etti, "ekun=أكن" fiili, onun mahaline atıf olduğu için cezm edildi.

(Bu açıklama, ayetin gramer hatası olduğunu düşünenler için yazılmıştır.)

11) Allah, hiçbir canı, kendi eceli [süresi] geldiği zaman ertelemez. Allah, eylemlerinizi devamlı haberdardır.

TEGABUN (64)

- 1) Göklerde ne varsa ve yerde ne varsa [tüm evrende bulunanlar] sadece Allah için tesbih ediyor. Yönetim, sadece onundur ve övgü, sadece onundur. O, her şeye imkanı olandır.
- 2) O, sizi yaratandır. Artık, sizden, Kafir [gerçeği örten/nankör] vardır; sizden, inançlı da vardır. Allah, eylemlerinizi devamlı görendir.
- 3) Gökleri ve yeri [tüm evreni] Hak ile [gereğince] yarattı. Sizi şekillendirdi, ardından şeklinizi güzel yaptı. Dönüş yeri sadece onun [emrinedir].
- 4) Göklerde ne varsa ve yerde ne varsa [tüm evrende bulunanları] o biliyor. Allah, göğüslerin özünü bir devamlı bilen iken gizlediğinizi ve açığa çıkardığınızı biliyor.
- 5) Daha önceden gerçeği örtmüştü ardından işlerinin vebalini tatmış olanların haberi size hiç gelmedi mi? Onlar için can yakan bir azap vardır.
- 6) İşte bu, şundan dolayıdır: Onlara, Elçileri açık kanıtlarla geliyordu, ardından onlar "Bir beşer mi bize yol gösteriyor?" demişlerdi. Ardından gerçeği örtmüştü ve yüz çevirmişlerdi. Allah, ihtiyaçsızlığı/zenginliği diledi (onlara muhtaç olmadığını gösterdi). Allah, bir zengindir, bir 'övgüye layık' olandır.
- 7) Gerçeği örtmüştü olanlar asla yeniden diriltilmeyeceklerini iddia ettiler. "Aksine! RAB'bim delildir¹ ki: mutlaka ama mutlaka yeniden diriltileceksiniz ve bulunmuş olduğunuz eylemleriniz mutlaka ama mutlaka size haber verilecektir. İşte bu, Allah'a göre pek kolaydır." de.
 - 1: Önemli bir incelik vardır: Allah'ın varlığı, mantıksal olarak yeniden dirilişi gerektirdiği için "RAB'bim delildir" demiştir. Çünkü bir yaratıcının varlığı, doğal olarak bu dünyada yaşananların hesabının sorulmasını, yapılan iyiliğin ve kötülüğün karşılığını verilmesini gerekli kılar. İnsanın fitratında doğal ihtiyaçları

gibi, yaptığı ve yaşadığı iyiliğin ve kötülüğün karşılık bulması arzusu ve sonsuzluk arzusu vardır. Bu arzuyu veren bir yaratıcı varsa, doğal olarak bu arzuya karşılık olacak ahireti (ölümden sonra dirilişi) de yaratması gerekmektedir.

8) Allah, eylemlerinizden bir devamlı haberdar olan iken, artık Allah'a, Elçisi'ne inanın, bir de size indirdiğimiz¹ (o) aydınlığa [inanın].

1: İltifat sanatı.

9) Onları, 'toplama günü' için toplayacağı günü [an!]. İşte bu, 'Tegabun günü'dür. Kim, Allah'a inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş ise, [Allah] onun [o kişinin] çirkinliklerini [kötülüklerini] tamamen örtüp yok eder ve onu alt taraflarından ırmaklar akan, içinde ebediyen kalıcı oldukları cennetlere girdirir. İşte bu, en büyük kazancın ta kendisidir.

10) Gerçeği örtmüş ve Ayetlerimizi [işaretlerimizi] yalanlamış olanlar [evet!] işte onlar, içinde kalıcı oldukları ateşin dostlarıdır. Ne kötü dönüş yeridir!

11) Herhangi bir felaket[türün]den size ne isabet ettiyse, ancak Allah'ın izniyle [isabet etmiştir]. Kim Allah'a inanırsa, [Allah] onun kalbine yol gösterir. Allah, her şeyi bir devamlı bilendir.

12) Allah'a gönülden itaat edin ve Elçiye gönülden itaat edin. Artık yüz çevirdiyseniz [bilin ki] Elçimize [düşen] sadece apaçık bir duyurudur.

13) Allah, kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayandır. İnançlılar, sadece Allah'a güvenip dayanır (tevekkül eder).

14) Ey inanmış olanlar! Gerçekten, eşlerinizden ve çocuklarınızdan [bazıları] size düşmandır. Artık, onlara dikkat edin! Eğer, affederseniz, hoşgörülü olursanız ve bağışlarsanız, [bilin ki] kesinlikle Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.

15) Mallarınız ve çocuklarınız, sadece bir fitnedir [sınamadır]. Hâlbuki Allah'ın (evet!) kendisinin katında çok büyük bir ödül vardır.

16) Allah'a (karşı gelmekten) güç yetirdiğiniz [kadar] korunup sakının, dinleyin, gönülden itaat edin, kendi canınız için iyi (hayırlı) olanı harcayın (infak edin). Kim[ler], kendi canının doyumsuzluğundan korunup sakınırsa, [bilin ki] asıl başarılı olanlar işte onlardır.

17-18) Eğer, Allah'a güzel bir ödünç olarak ödünç vererseniz, [Allah] onu [o ödünçü] sizin için katlar ve sizi bağışlar. Allah, teşekkürle çokça karşılık verendir, halimdir, Gayb'ın [görünmeyenin] ve açıkça görünenin bilenisidir, devamlı üstündür, hakimdir/hikmetlidir.

TALAK (65)

1) Ey Nebi!¹ Kadınlardan boşanmaya [karar verdiğiniz]² zaman, iddet vakitlerinde³ onlardan boşanın ve iddeti hesap edin. RAB'biniz Allah'a (karşı gelmekten) sakının. Onları [kadınları], kendi evlerinden çıkarmayın ve onlar çıkmasınlar. Ancak, apaçık bir çirkin eylem [meydana] getirmeleri hariç... İşte bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Kim, Allah'ın sınırlarını aşmakta ise, [bilsin ki] kendi canına zulüm etmiştir. Ön göremezsin, Allah'ın bundan sonra bir iş/emir oluşturması beklenir.

1: "Ey Nebi!" diye peygamberi muhatap aldığı halde devamında çoğul olarak "boşanın," demesi, peygambere verilen emirlerin, tüm Müslümanlara yönelik olduğuna bir kanıttır.

2: Bu ifade, tıpkı maide 6. Ayette "namaza kalktığınız zaman" ifadesi gibidir. Yani ayette "namazı kılmaya niyet ettiğiniz" anlamındadır. İlgili ayette aynı şekilde "boşanmaya niyet ettiğiniz zaman" anlamındadır. (beydavi, zad'ul mesir)

3: "lam=ل" harfi vakit anlamında kullanılmıştır. (Beydavi, zad'ul mesir)

2-3) Onların süre sonuna ulaştığınız zaman, tanınana göre [güzellikle] onları [kadınları, nikahta] tutun veya tanınana göre [güzellikle] onlarla birbirinizden ayrılın. Sizden, adalet sahibi olan iki [kişiyi] şahit ettirin ve şahitliği Allah için gereğince uygulayın. İşte bunlar, Allah'a ve ahiret [son] gününe inanmakta olan kimsenin kendisiyle öğüt olunduğudur. Kim, Allah'a (karşı gelmekten) korunup sakınırsa, [Allah] ona bir çıkış meydana getirir ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim, Allah'a güvenip dayanırsa (tevekkül ederse), o [Allah] ona [o kimseye] yeter. Gerçekten Allah'ın emri [yerine] ulaşandır. Allah, her şey için bir belirleniş/ölçü meydana getirmiştir.

4) Kadınlarınızdan, Ay halinden ümit kesmiş o kadınlar[a gelince] eğer şüphelendiyseniz, onların iddeti üç Ay'dır. Hiç ay hali görmemiş (amanoreli)¹ kadınların ki [de aynı şekilde üç Ay'dır].² Yük sahibi [hamile] kadınlar[a gelince] onların süre sonları

yüklerini bırakmalarıdır [doğurmalarıdır]. Kim, Allah'a (karşı gelmekten) sakınırsa, [Allah] ona [o kimseye] kendi emrinden olarak bir kolaylık meydana getirir.

1: Bu ifadeyi çocuk evliliğine delil olarak getirenler olsa da çocuk evliliği, diğer ayetlere aykırıdır.

1) Nisa 6. Ayette, ulaşılmaması gereken bir evlilik çağı olduğu, bu çağa ulaşmayan ve kendisinde olgunluk görünmeyen çocuklara malları verilmeyeceği anlatılıyor. Nisa 24-25 ve maide 5 ayetlerine göre evlilikte kadına mehir verilmesi zorunlu olduğuna ve küçük çocuklar mal alamayacağına göre çocuk evliliğine onay yoktur. Ancak, evlilik çağına ve olgunluk çağına (Nisa 6) ulaştığı zaman evliliğe izin veriliyor.

2) Nur 33. Ayette, evlilik için kadının zorlanmasının yasak olduğu anlatılır. Küçük bir çocuğun evliliğe nasıl rızası olabilir?

Ayetteki "hiç ay hali görmemiş" ifadesiyle kasıt amenoreli kadınlardır. Yaşı 20 olduğu halde hiç ay hali yaşamayan kadınlar vardır. Nisa 6. Ayetten kıyasla, evlilik ve olgunluk çağına ulaşmış olup da evliliğe rağmen hiç adet görmemiş kadınların iddet süresinden bahsedilmektedir. Diğer ayetler sebebiyle, çocuk evliliğine yol çıkmaz.

Hz. Aişe'nin evlilik yaşını delil getirenlerin delili ise yeterli değildir. Çünkü bu evlilik (yaşı ne olursa olsun) Mekke döneminde olmuştur, ama çocuk evliliğine engel olan Nisa 6. Ayet Medine döneminde olmuştur.

Eğer bu ayette kasıt edilenler, iddia edildiği gibi küçük çocuklar ise, -üstteki delilleri yok sayarsak- şöyle açıklayabiliriz:

Nisa 22-23 ayetlerinde bir takım kadınlarla (anneler, teyzeler, kız kardeşler, üvey anneler vb.) evlilik yasaklanmıştır. Ancak ayette "geçmişte olanlar müstesna" ifadesi geçmektedir. Yani "geçmişte böyle bir şey yaptıysanız o yuvayı bozmayın,

ama bundan sonra yapmayın" demektedir. Konumuz olan Ayette de, islamdan önce küçük yaşta evlilik yapmış kızlardan bahsettiğini farz edersek İslam bu kızlarla evliliği yasaklamış (Nisa 6) ama var olan yuvayı da bozmamak için bu kızlar hakkında hüküm vermiş olabilir. Bu durumda ayetin yine "çocuk evliliğine" delil olacak bir tarafı olmaz, sadece geçmişte olmuş bitmiş bir olay hakkında hüküm vermiş olur.

2: Bu ifade, öncesindeki "vellei yeisne=وللائی یسن" ifadesine bağlıdır. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

5) İşte bu, Allah'ın size indirdiği emridir. Kim, Allah'a (karşı gelmekten) sakınırsa, [Allah] ondan [o kimseden] çirkinlikleri [kötülükleri] tamamen örtüp kaybeder ve onun için bir ödülü büyütür.

6) Bulduğunuzdan [imkanınız kadarıyla] yurt edindiğiniz yerden [bir kısmında] onları [o kadınları] yurt edindirir. Onlara [o kadınlara] darlık/sıkıntı vermek için onlara zarar vermeye çalışmayın. Eğer, yük sahibi [hamile] idiyse, artık yüklerini bırakıncaya [doğuruncaya] kadar onlara harcama (infak) yapın. Artık, sizin için emzirirlerse, onların ücretlerini verin. Aranızda bilinen iyilikle/güzelce istişare edin. Eğer, zorlanırsanız, artık onun için başka [bir kadın] emzirir.

7) Bir genişlik [zenginlik] sahibi olan, genişliğinden [gücü yettiği kadarıyla] harcama (infak) yapsın. Kime, kendi rızkı ölçülendi [kısıldı] ise, Allah'ın kendisine verdiğiinden [bir kısmını] harcama (infak) yapsın. Allah, herhangi bir canı, kendisine verdiğiinden başkasıyla [sorumlu] tutmaz. Allah, bir zorluğun ardından bir kolaylık meydana getirecektir.

8) Kent[türün]den niceleri vardır ki, RAB'binin emrine ve Elçilerin'e baş kaldırdılar. Ardından, onlarla [o Kentlerin halkıyla] şiddetli bir hesap olarak hesaplaştık ve onları [o Kentlerin halkını] tanınmamış bir azap olarak azap ettik.

9) Derken, [o kentlerin halkı] kendi emrinin/işinin vebalini tattı. Onun emrinin/işinin sonucu bir yenilgi oldu.

10) Allah, kendileri için şiddetli bir azap hazırladı. O halde, Allah'a (karşı gelmekten) sakının ey inanmış olan sağlıklı akıl sahipleri! Allah, size bir hatırlatma indirmiştir.

11) Yani, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için, Allah'ın ayetlerini [işaretlerini] açık açık size okuyup teşvik eden bir Elçi [indirmiştir]. Kim Allah'a inanır ve düzgün-iyi eylemlerde bulunursa, [Allah] onu [o kimseyi] alt taraflarından ırmaklar akan, içinde ebediyen kalıcı oldukları cennetlere girdirir. Allah, ona [o kimseye] bir rızık olarak güzellik yapmıştır.

12) Allah, Yedi (birçok)¹ Göğü ve yerden onların misallerini yaratandır. Allah'ın, her şeye imkanı olan olduğunu ve Allah'ın, her şeyi kuşatmış olduğunu bilmeniz için (o) emir, onların arasında kısım kısım iner.

1: "Yedi" sayısı, gerek eski metinlerde gerekse kur'an'da "birçok" anlamında kullanılır. Tıpkı Lokman 27. Ayette kullanıldığı gibi.

TAHRİM (66)

1) Ey Nebi! Allah'ın sana helal ettiğini, eşlerinin razı oluşlarını arayarak niçin haram ediyorsun?¹ Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.

1: Maide 87. Ayetteki mesajın aynısıdır.

2) Allah, yeminlerinizi çözme [yöntemini] sizin için belirledi¹. Allah, sizin sahibinizdir. O, devamlı bilendir, hakimdir/hikmetlidir.

1: "Farada=فرض" fiili, "ale =على" harfi cerr'i ile "Şart koştu" anlamında kullanılır. (örneğin: Kasas 85,) ancak "li=ل" harfi cerr'i ile "Şart koşmak" anlamında değil; "belirlemek" anlamında kullanılır. (örneğin: bakara 237) İlgili ayette "Allah, yeminlerinizi çözme yöntemini [kefaret gibi] size açıkladı," şeklinde açıklanmıştır. (Tenvir-ul mikbas, müfredat: حل)

3) Hani Nebi, eşlerinden bir kısmına bir olayı/sözü¹ sır vermişti. Ardından, [eşlerinden biri] onu bildirince ve Allah bunu, ona [Nebi'ye] bildirince (Nebi) onun bir kısmını tanıttı ve bir kısmından vazgeçti. Ardından, [Nebi] bunu, ona [eşine] bildirince, [eşi] "Bunu sana bildiren kimdir?" dedi. [Nebi] "Devamlı bilen, devamlı haberdar olan bana bildirdi" dedi.

1: Bu olay hakkında pek çok şey söylenmiştir. Bunlardan biri de, peygamber'den sonra Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali'nin halife oluşudur. (Kurtubi, Beydavi) anlaşıldığı kadarıyla peygamber bu veya başka bir gerçeği eşlerinden bir kısmına haber vermiş ve eşlerinden biri ifşa etmiştir.

4) Eğer, ikiniz Allah'a tevbe ederseniz [bilin ki] ikinizin kalpleri eğilmiştir. Eğer, ona [Nebi'ye] karşı sırt sırta verirseniz [destekleşirseniz], artık [bilin ki] gerçekten Allah, onun sahibidir. Cebrail, inançlıların düzgün-iyi olanı ve bundan sonra melekler, onun devamlı destekçisidir.

5) Eğer, sizden boşanırsa, [Allah'ın] sizden daha hayırlı olan müslüman [teslim olan], inançlı, [Allah'a] itaatkar,¹ tevbe eden, [Allah'a] kul olan, seyahat eden/kendini tutan², dul kadınları bir de bekar kadınları onun için [sizin yerinize] değiştirmesi umulur.

1: "Ka'nit=فانت" kelimesi, "Allah'a itaatkar" anlamında kullanılır. (Ahzab 35)

2: "Seyahat edenler" manasında olan (السائحون) kelimesi "kulak, göz ve dil organlarını gūnahtan koruma" manasında bir "oruç" olarak açıklanmıştır. (müfredat : سيج) "normal oruç, hicret, bilgi için seyahat etme," gibi pek çok manada da anlaşılmasıdır. (Zamahşeri: keşşaf & kurtubi tevbe 112)

6) Ey inanmış olanlar! Kendi canınızı ve ailenizi/halkınızı, yakıtı insanlar ve taşlar olan, üzerinde Allah'ın kendilerine emir ettiğine baş kaldırmayan ve kendilerine ne emir olunuyorsa onu yapan güçlü sert melekler bulunan bir ateşten koruyup sakındırın.

7) Ey gerçeği örtmüş olanlar! Bugün, özür sunmayın. Sadece, bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi karşılık olarak bulursunuz.

8) Ey inanmış olanlar! Allah'a, Nasuh bir tevbe olarak tevbe edin. Allah'ın, Nebi'yi ve onunla birlikte inanmış olanları mahçup etmeyeceği günde sizden çirkinliklerinizi [kötülüklerinizi] tamamen örtüp kaybetmesi ve alt taraflarından ırmaklar akan cennetlere girdirmesi beklenir. [o gün] onlar "RAB'bimiz! Aydınlığımızı (Nurmuzu) bizim için tamamla ve bizim için [gūnahlarımızı] bağışla. Gerçekten sen, her řeye imkanı olansın." derlerken, onların aydınlıkları önlerinde ve yeminlerinde/sağlarında koşar.

9) Ey Nebi! (o) kafirlere [gerçeği örtenlere] ve Mūnafıklara [ikiyüzlülere] karşı savunma yap (Cihad et)¹ ve onlara karşı sert ol. Onların barınağı cehennemdir. Ne kötü dönüş yeridir.

1: Cihad, müdafaa/savunmada tüm gücünü kullanmaktır. (müfredat : ﷥) Demek ki, kendilerine karşı sert davranılması emir edilenler, saldıranlardır. Diğer ayetler de bunu doğruluyor. (Bkz: Bakara 190-194, 256, Nisa 75, hac 39-40, maide 32, İsra 33,)

10) Allah, gerçeği örtmüş olanlara bir misal olarak Nuh'un hanımını ve Lut'un hanımını örneklendirdi. O iki kadın, kullarımızdan düzgün-iyi olan iki kulumuzun (nikahı) altında idiler. Ardından, o iki kadın, o ikisine ihanet etti. O ikisi, Allah'tan [gelen herhangi bir şeye karşı] hiçbir açıdan o iki kadına yeterli gelmediler. "Siz iki kadın, (ateşe) girenlerle birlikte ateşe girin." denildi.

11) Allah, inanmış olanlara Firavunun hanımını bir misal olarak örneklendirdi. Hani "RAB'bim! Bana katında, cennetin içinde bir ev bina et, beni Firavundan ve onun eyleminden kurtar. Beni, zalimler milletinden kurtar" demişti.

12) Kendi ırzını korumuş olan, İmran'ın kızı o kadın Meryem'i [de misal olarak örneklendirdi] Onun içine¹, kendi ruhumuz'dan üfledik. RAB'binin kelimelerini ve kitaplarını doğruladı. [Allah'a] itaatkar idi.

1: "Fiha=فيها" şeklinde de okunmuştur. (zamaḥşeri:keşşaf)

MÜLK (67)

1) Yönetim, kendisinin elinde [gücünde] bulunan ne kutludur! Hemde o, her şeye imkanı olandır.

2) [O], "Eylem bakımından hanginiz daha güzelsiniz?" [diye] sizi sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. Hemde o, devamlı üstündür, çok bağışlayandır.

3) [O], tabaka/uyumlu halde yedi (birçok) göğü yarattı. Rahman'ın yaratmasında hiçbir uyumsuzluk/aykırılık¹ göremezsin.² Artık, bakmaya dön, hiçbir yarık görüyor musun?

1: "Tefavut=تفاوت" vasıflarda aykırılıktır. (müfredat: فوت)

2: Sakat doğum vb. olaylar, ayete aykırı değildir. Dikkat edilirse "Rahman'ın yarattığı şeylerde..." [في ما خلق الرحمن] denilmemiştir, doğrudan Rahman'ın yaratma sisteminde bir uyumsuzluk olmadığı söylenmektedir. Evrendeki yaratılışta herhangi bir uyumsuzluk yoktur, her şey belirlenmiş bir şekilde (determinizm) çalışmaktadır. Bu durum ayeti doğruluyor. Sakat doğum, hastalık vb. ise, "yaratılış" itibariyle gerçekleşen bir şey değildir, tamamen insanların doğadaki düzeni bozması sebebiyle gerçekleşmektedir. Biyolog Dr. Aidin Salih, "gerçek tıp" adlı kitabında da, yaratılıştan kaynaklı bir sorun olmayıp, insanların bu düzeni kendilerinin bozduğunu belirtmektedir.

4) Sonra, bakmaya iki kere dön ki, bakış (göz) yorgun/aciz bir halde çaresizce sana geri dönsün.

5) Elbetteki, en yakın-aşağı göğü, ışıklarla¹ süslü gösterdik² ve onu³, şeytanlar için bir uzaklaştırma/taşlama yaptık. Onlar [şeytanlar] için, alevin azabını hazırladık.

1: "mesabih=مصابيح", "Misbah=مصباح" kelimesinin çoğuludur. "Misbah=مصباح" ise "lamba" anlamındadır. (müfredat : صبح, Lane's lexicon: مصباح) bu kelimenin istiare

yoluyla "yıldız" anlamında olduğu söylene de, Nur 35. Ayette "yıldız" manasında olan "kevkeb=كوكب" kelimesiyle birlikte bahsedilmesi, bu kelimenin yıldız anlamında olmadığını gösteriyor. Bu ışıklar, Cin 9. Ayette, cinleri kovaladığı söylenen veya Rahman 35 ayetlerinde göğe çıkanlara gelecek olan ateş topu olabilir. Meteor da olabilir. Yıldız kayması dediğimiz olay da kuyruklu yıldızlardan kopan parçalar atmosfere girerek yanmaya başlar. Atmosferde sanki yıldız kaymış gibi bir görüntü verir. Asırlar önce yaşayan bir insan doğal olarak kayan şeylerin yıldızlar olduğunu zanneder.

Ancak kur'an özellikle yıldızlar manasında olan "kevakib=كواكب" veya "nucum=نجوم" kelimesini değil, "lambalar" manasında olan "mesabih =مصابيح" kelimesini kullanmıştır. İşte Ayette anlatılan ışıklar da bunlar olmalıdır.

2: Ayette, "yarattı yerleştirdi, yaptı" manasında olan "halaka=خلق" veya "ceale=جعل" fiili kullanılmamış; "süsledi" manasında olan "zeyyene=زين" fiili kullanılmıştır. Bu fiilin kullanılması, yıldızların en yakın gökte bulunduğunu değil, en yakın gökte öyle bir görüntü verdiğini gösteriyor. Örneğin enam 43. Ayette "şeytan onlara bulunmakta oldukları eylemleri süslü olarak gösterdi" denir. "süslü olarak gösterdi" manasında yine "zeyyene = زين" fiili kullanılmıştır. Halbuki yaptıkları şey güzel değil, şeytan onlara bu eylemi süsledi yani güzel gibi gösterdi. Bir benzeri olarak bakara 212. Ayette "dünya hayatı kafirlere süslendi" denir. "süslendi" manasında "zuyyine = زين" fiili kullanılmıştır.

Yine "güzel gösterildi, aslen güzel olmadığı halde onlara öyle gösterildi" manasındadır. Eğer kur'an, yıldızların en yakın gökte olduğunu söylüyor olsaydı, Nuh 15-16 ayetlerinde Güneş ve Ay'ın gökte (uzayda) bulunduğunu göstermek için "ceale=جعل" fiilini kullandığı gibi, bu ayette de "ceale=جعل" fiilini kullanırdı.

3: "Onu" zamiri göğe de işaret edebilir. (Halebi: Duru-l mes'un) çünkü "ha=ها" zamiri dişi isme işaret eder, gök de dişi bir isimdir. Sanki "Göğü, şeytanlara bir uzaklaştırma yaptık" denilmiş gibidir.

"Onu" zamiri, ışıklara da işaret edebilir (Halebi: Duru-l mes'un,) tekil de olsa, "her şuursuz çoğul, tek bir dişi hükmündedir" kaidesi gereğince ışıklara işaret edebilir. Bu ayette şeytanlar ile kastın müneccimler olduğu da söylenmiştir. (Beydavi)

6) Gerçeği örtmüş olanlara RAB'lerinde cehennemin azabı vardır. Ne kötü dönüş yeridir!

7) Onun[cehennemin] içine atıldıkları zaman, o [cehennem] kaynarken, ona ait derin bir nefes alışı işittiler.

8) [Cehennem] kızgınlıktan [dolayı] neredeyse parçalanıp dağılacak. Her ne zaman bir bölük onun içine atılsa, onun [cehennemin] hazinedarları/bekçileri onlara "Size, bir uyarıcı hiç gelmedi mi?" [diye] sorar.

9) Onlar "Tabi ki bize bir uyarıcı gelmişti, ardından yalanlamıştık ve "Allah, hiçbir şeyden kısım kısım indirmedir. Siz, ancak apaçık bir kayboluşun içindesiniz!" demiştik." dediler.

10) Bir de "Eğer, işitiyor olsaydık veya akıl ediyor olsaydık, alevin dostlarının içinde (arasında) olmazdık." dediler.

11) Böylece, cezayı gerektiren işlerini itiraf ettiler. Artık, yıpranış alevin dostları içindir.

12) Gerçekten, Gayb'da [yalnızken] (bile) RAB'lerine saygılı olanlar [evet!] onlar için bir bağışlanma ve çok büyük bir ödül vardır.

13) Sözüünüzü saklayın veya apaçık gösterin [fark etmez] gerçekten o, göğüslerin sahibini devamlı bilendir.

14) Yaratan kimse, bilmez mi? Hâlbuki o, latiftir, devamlı haberdardır.

15) O, Yeri [dünyayı] sizin için zelil [hizmetinize baş eğmiş] hale getirendir. Artık, onun [yerin] omuzlarında [üzerinde] yürüyün ve onun [Allah'ın] rızkıdan yiyin. Dağılıp/yeniden diriliş, onun [emrinedir].

16) Gökteki kimsenin¹, sizi yere geçirmesinden yana emin [güvende] misiniz? Ardından bir bakarsınız ki [yer] yalpalanıyor.

1: Allah'ın zamandan mekandan ve maddeden münezzehe olduğunu kabul ediyorsak, "men fi-s sema=من في السماء", yani "gökteki kimsenin" ifadesiyle kastedilen melek olduğunu söyleyebiliriz. Ya da "gökteki kimsenin emrinden/azabından emin mi oldunuz?" şeklinde anlayabiliriz. (Fahreddin Razi)

17) Yoksa, gökteki kimsenin taş fırlatan bir fırtınayı üzerinize göndermesinden yana emin [güvende] misiniz? O halde, uyarıcım nasılmış? Bileceksiniz.

18) Elbetteki, kendilerinden öncekiler de yalanlamıştı. Artık, beni tanımamak nasıl olmuş?

19) Saflar halinde ve [kanatlarını] kapatan kuşlara hiç bakıp düşünmediler mi? Onları [o kuşları] ancak Rahman tutuyor. Gerçekten o, her şeyi görür.

20) Yoksa, Rahman'dan beride size yardım edecek olan bu ordunuz kimdir? Kafirler [gerçeği örtenler] ancak bir aldanışın içindedir.

21) Yahut, [Rahman] rızkını tutarsa, sizi rızıklandırarak olan bu kişi kimdir? Aksine! Onlar, baş kaldırma ve nefret konusunda inat ettiler.

22) O halde, kendi yüzü üzerine [yere] kapanmış halde yürüyen mi daha doğru yoldadır? Yoksa düzgün bir şekilde, sapsağlam bir doğru yol üzerinde yürüyen mi?

23) "O, sizi inşa eden ve size işitme, bakışlar ve gönüller yapandır. Ne az teşekkür ediyorsunuz!" de.

24) "O, sizi yerde [dünyada] savuran/ortaya çıkarandır. Sadece onun [emrine] doğru bir araya getirilirsiniz." de.

25) "Eğer, dürüst idiyse, bu söz verilen ne zaman?" diyorlar.

26) "Bilgi, sadece Allah'ın katındadır. Ben, sadece apaçık bir uyarıcıyım." de.

27) Artık, onu itibar halinde¹ gördükleri zaman, gerçeği örtmüş olanların yüzleri kötüleşti ve "Bu, size (ait olduğunu) iddia etmekte olduğunuzdur." denildi.

1: Bu ifade "kâfirler, inançlıların itibarını görünce" şeklinde de yorumlanmıştır.
(müfredat : زلف)

28) "Bana haber verin: Allah beni ve benimle birlikteki kimseleri helak etse veya bize rahmet etse, artık kâfirleri [gerçeği örtenleri] can yakıcı azaptan geçirecek kimdir?" de.

29) "O, Rahman'dır, ona inandık ve sadece ona güvenip dayandık (tevekkül ettik). Artık kim apaçık bir kayboluşun içindeymiş bileceksiniz." de.

30) "Bana haber verin: suyunuz, içine çökmüş bir halde sabahlarsa [hale gelirse], artık kaynak olan bir suyu size getirecek kimdir?" de.

KALEM (68)

1-2) Nun. (o) kalem ve satır satır yazdıkları delildir ki:¹ RAB'binin nimeti sayesinde sen kesinlikle cinlenmiş/delirmiş değilsin.

1: "Kalem ve satır satır yazdıkları", peygamberin "delirmiş" olmadığına nasıl delili olabilir?" sorusu akla gelebilir.

O dönemde edebiyatın zirvede olduğu bir zamanda peygamberin üstün bir edebiyatta sözler söylemesi, 23 yılda söylediği hiçbir ayetin arasında çelişki olmaması, gelecekte haber vermesi ve okuma yazma bilmediği halde eski kutsal yazılarda bulunan ama kendisinin hiç ulaşmadığı bilgileri vermesi, onun delirmiş olmadığına delilidir. "kalemin satır satır yazdıkları" ayetler de bu olayı delil olarak onun delirmiş olmadığına kanıt getirmiştir. Bu delilin bizim açımızdan kanıt olan tarafı ise şudur:

Kur'an'ın 1400 yıl öncesinden kozmoloji doğa ve yaratılış hakkında o kadar çok konuşup bulunduğu çağın yüzlerce yanlış bilgisine rağmen günümüz bilimine zıt herhangi bir sözü olmayan aksine isabetli ve bağdaşabilen ayetleri olan bir kitap olması peygamberin delirmiş olmadığına ve Allah'tan gelen bilgiyle bize aktardığının delilidir.

3) Gerçekten, senin için kesintisiz bir ödül mutlaka vardır.

4) Gerçekten sen, çok büyük bir ahlak üzerindesin.

5-6) Yakında göreceksin ve onlar da görecektir: hanginiz fitnelenmiştir?

7) Gerçek şu ki, RAB'bin, yol bulanları daha iyi bilen iken, kendisinin yolundan kaybolanları da kesinlikle daha iyi bilendir.

8) O halde, yalanlayanlara gönülden itaat etme.

9) Sen yağcılık yapsan da kendileri de yağcılık yapsalar [diye] çok arzu ettiler.

10-14) Her çokça yemin eden, düşük seviyede, çokça çekiştiren, karalama ile çokça ara bozuculuk yapan, hayra çokça engel olan, saldırgan, kasıtlı suç işleyen, eli çok sıkı [cimri] olan, bundan sonra da kötülükle damgalanmış¹ [kimseye], mal ve çocuklar sahibi olmuş diye itaat etme.

1: "Zenim=زَنِيم" kelimesi kötülükle damgalanmış anlamındadır. (zad'ul mesir) bu kelimenin "soyu belli olmayan, kulağı kesik" gibi anlamlara geldiği de söylenmiştir.

15) Ayetlerimiz [işaretlerimiz] kendisine okunup teşvik edildiğinde "öncülerin-öncekilerin satırlarıdır [uydurmasıdır]" dedi.

16) Onu, hortum üzerine işaretleyeceğiz [rezil edeceğiz].¹

1: Bu ifade rezil etme ve utanç verme anlamında kullanılır. (Beydavi, müfredat :خرط)

17-18) Gerçekten biz, onları sınadık. Tıpkı, cennetin [bahçenin] dostlarını sınadığımız gibi, hani onlar, sabaha girerken mutlaka ama mutlaka onu [bahçenin ürünlerini] toplayacaklarına [dair] yemin etmişlerdi. İstisna etmiyorlardı [fakirlerin hakkını ayırmıyorlardı/başka bir ihtimal vermiyorlardı]¹.

1: "İnşallah" yani "Allah (olmasını) tercih ederse" dememişlerdi, anlamındadır. "fakirlerin hakkını ayırmıyorlardı" anlamında olduğu da söylenmiştir. (zad'ul mesir, zamahşeri:keşşaf) Her iki anlam da kur'an'ın diğer ayetleriyle bağdaşır. Aralarında tercih yapmak gerekmez.

19) Derken, RAB'binden bir kuşatma, onlar uyurken onu [o bahçeyi] kuşattı.

20) Böylece, [bahçe] tamamen toplanmış/kararmış¹ gibi bir halde sabahladı.

21-22) Sabaha girerken, "Eğer, toplayıcı idiyse, erkenden ekini [toplamaya] kalkın." diye seslendiler.

23-24) Ardından Kısık sesle "Bugün, herhangi bir yoksul, karşınızda ona sakın [bahçeye] girmesin" diye konuşarak yola koyuldular.

25) Bir amaç üzerine (yoksullara engel olma niyetiyle)¹ imkanları olarak erkenden çıktılar.

1: (Zad'ul mesir, Fahreddin Razi)

26-27) Ardından, onu [o bahçeyi] gördüklerinde "Gerçekten biz, şaşkırdık/yolu kaybettik... Aksine! Biz mahrum edildik" dediler.

28) Onların en ortancası "Size hiç "tenzih etmeniz gerekmez miydi?" demedim mi?" dedi.

29) Onlar "RAB'bimiz! Seni tenzih ederiz, gerçekten biz, zalimler olduk." dediler.

30) Ardından, birbirlerini kınayarak birbirlerine yöneldiler.

31-32) "Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz, taşkınlık yapanlar olduk. RAB'bimizin, ondan [bahçeden] daha hayırlısı [ile] bizim için değiştirmesi umulur. Gerçekten biz, sadece RAB'bimize rağbet etmekteyiz [onu istemekteyiz]" dediler.

33) İşte, azap bunun gibidir. Ahiretin [sonun] azabı, elbette daha büyüktür. Şayet, biliyor olsalardı...

34) Gerçekten, korunup sakınanlara RAB'lerinin katında, Naim'in cennetleri vardır.

35) Artık, Müslümanları [teslim/barışçı olanları], Suçlular gibi mi sayarız?

36) Sizin için ne var? Nasıl hüküm ediyorsunuz?

37) Yoksa, size ait, kendisinde ders çalıştığınız bir kitap mı var?

38) Onda [o kitapta] Beğenip tercih ettiğiniz ne varsa kesinlikle o gerçekten sizin miymiş?¹

1: Bir kıraat'te soru hemzesi ile (إ) ayete başlanmıştır. (Halebi: duru-l mes'un) çeviri buna göre yapıldı. Bir başka açıklamaya göre, "enne=أن" şeklindedir, "lema=لما" ifadesindeki "lam=ل" sebebiyle "inne=إن" şeklinde okunmuştur. (kurtubi, Müşkül i'rab-ul kur'an) buna göre, önceki ayete bağlı olarak "...içinde "beğenip seçtiğiniz ne varsa kesinlikle sizindir" diye kendisinde ders yaptığınız size ait bir kitap mı var?" anlamındadır.

39) Yoksa, "Hüküm ettiğiniz [şeyler] kesinlikle sizindir" diye¹ bize karşı kıyamet gününe kadar varacak olan size ait yeminler mi var?

“: "lema=لما" ifadesindeki "lam =ل" sebebiyle "inne=إن" olmuştur. Aslında "enne=أن" şeklindedir. (zad'ul mesir) çeviri buna göre yapıldı.

40) Sor onlara "Bunlara hanginiz kefil?"

41-43) Yoksa, kendilerine ait ortaklar mı var? Eğer dürüst idilerse, bir bacadan açılacağı [işlerin kızırsaacağı¹] ve onların secdeye davet edilecekleri gün² ortaklarını getirsinler. [Davet edilirler] ardından, bakışları boynu bükük/çaresiz bir haldeyken, utanç kendilerini kuşatır bir haldeyken [secdeye] güç yetiremezler. Hâlbuki onlar sağlıklı haldeyken, secdeye davet edilmişlerdi.

1: Bu ifade, işlerin kızışması, sorunların büyümesi, gerçeğın ortaya çıkması anlamında kullanılır. (Beydavi, müfredat: ساق)

2: 42. Ayetteki "gün" kelimesi 41. Ayetteki "getirsınler" fiili ile mensuptur. (Halebi: duru-l mes'un)

44) Artık, beni bırak ve bu sözü/olayı yalanlayan kimseleri de [bırak]. Bilmedikleri yerden kendilerini derece derece [tuzağaa] çekeceğiz.¹

1: Zamahşerinin ve Razinin açıklamasına binaen bu anlam verildi. (bkz: ilgili ayet tefsiri)

45) Onlar için süre veriyorum. Gerçekten, benim planım sağlamdır.

46) Yoksa, onlardan bir ödül istiyorsun da onlar bir para kaybından dolayı ağır [borç altında] mı bırakılmışlar?

47) Yoksa, Gayb [gizlilik] kendilerinin katında bulunuyor da kendileri mi yazıyorlarmış?

48) RAB'binin hükmü için sabır et. Büyük balığın dostu (Yunus peygamber)¹ gibi olma. Bir vakit: öfkeye boğulmuş bir haldeyken seslenmişti.

49) Şayet, kendisinin RAB'binden bir nimet kendisine inmemiş/ulaşmamış olsaydı, gerçekten yerilmiş olarak çıplak alana değersizce atılmıştı...

50) Derken, RAB'bi onu özel olarak seçti, ardından onu düzgün-iyi kişilerden kıldı.

51) Gerçeği örtmüş olanlar, hatırlatmayı işittikleri zaman, gerçekten de neredeyse seni bakışlarıyla kaydıracaklardı/devireceklerdi.¹ "Gerçekten o, bir cinlenmiştir/delirmiştir" diyorlar.

52) O, ancak alemlere [tüm varlıklara] bir hatırlatmadır.

HAKKA (69)

1) Hak..

2) Hakkı[n gerçeği] nedir?

3) Hakkı[n gerçeğinin] ne olduğunu ön görmeni ne sağladı?

4) Semud'un [milleti] ve Ad'ın [milleti], (o) çarpanı yalanladı.

5) Ardından, Semud'un [milletine] gelince: taşkınlık ile¹ helak edildiler.

1: "Taşkınlık sebebiyle helak edildiler" şeklinde de meal edilebilir. "bi=ب" harfi cerr'i iki anlama da müsaittir.

6) Ad'ın [milletine] gelince: azgın, Sarsar [dondurucu/uğultulu] bir Rüzgar ile helak edildiler.

7) Onlara karşı bir silip yok edici olarak¹ yedi gece ve sekiz gün onu [o azgın rüzgarı] hizmete verdi. Artık, (bu) milleti sanki hurma ağacının bomboş haldeki kökleri gibi [yere] yıkılmış² bir şekilde görürsün.

1: "Hasm=حسم" bir şeyin eserinin/izinin kaldırılmasıdır. (müfredat : حسم)

2: "Sara=صرع" bir şeyin yere düşürülmesidir. (Mekayısı-I lugat: صرع)

8) Artık, onlara ait bir kalıntı görüyor musun?

9) Firavun, kendisinden önce kim varsa ve altı üstüne getirilmiş[kent]ler, hatalar [meydana] getirdiler.

10) Ardından, RAB'lerinin Elçisi'ne isyan ettiler. Derken, onları (azabı) yükselen bir yakalama (ceza) olarak yakaladı.

11) Gerçekten biz, 'su' taşıdığı zaman, akıp gidenin (geminin) içinde sizi taşıdık.

12) Size onu bir öğüt yapalım ve kavrayan bir kulak onu kavrasın diye [bunu yaptık].

13-15) Artık, bir tek üfleyiş olarak Sur'un içine üflendiği, yer ve dağlar taşınıp, ardından ikisi de tek bir dağılış olarak dağılıp toz oldukları zaman, o gün (o) vuku [olay] vuku buldu [gerçekleşti].

16) Gök, bölündü.¹ Artık, o gün, [gök] bir çözülcüdür/dağılıcıdır.

1: bkz: Büyük yırtılma teorisi.

17) Melek[ler]¹, [Göğün] kenarlarındadır. Artık, o gün onların tepesinde RAB'binin Arş'ını [yönetimini] sekiz [melek] taşır.

1: Cins ismi olarak "melekler" anlamındadır. (Fahredden Razi)

18) O gün, sunulursunuz ve sizden hiçbir gizlenici gizlenemez.

19-20) Artık, kitabı yemininden/sağından verilmiş kimseye gelince: O "Alın okuyun kitabımı. Gerçekten ben, kendi hesabım [ile] karşılaşıcı olduğumu düşünmüştüm." der.

21-22) Artık o, razı olan bir yaşamın içinde, yani yüce bir cennetin içindedir.

23) Onun [cennetin] toplanacak meyveleri, yakındır/sarkmıştır.

24) "Boş günlerdeki geçmişiniz sebebiyle yiyin ve için!" [denilir].

25-27) Artık, kitabı solundan verilmiş kimseye gelince: o "Keşke kitabım verilmemiş olsaydı. Hesabımın ne olduğunu hiç bilmemiştim. Keşke o (ölüm)¹ tamamlayıcı olsaydı." der.

1: Zamir, "mevt=موت" yani "ölüm"e işaret etmektedir. (Zamahşeri:keşşaf)

28-29) "Malım bana yeterli gelmedi. Yetkim-kuvvetim benden yok olup kayboldu." [der]

30-32) "Tutun onu da bağlayın! Sonra da kızgın Ateşin [azabını] ona çektirin. Sonra, ölçüsü yetmiş arşın olan zincirin içine onu katın."

33-36) "Gerçekten o, en büyük Allah'a inanmıyordu. Yoksula yedirmeye teşvik etmiyordu. O halde, bugün işte burada ona sıcak bir dost yoktur. Herhangi bir yemek de yoktur. Ancak, irinden [bir parça yiyecek] vardır."

37) "Onu, ancak hatalı eylemi seçenler¹ yer."

1: "Hata=خطا" kelimesi, irade dışı olan, kasıtsız yapılan eylem anlamıyla sınırlı değildir. Kimi zaman, bile bile yanlış şeyi yapmaya da "hata" denir. (müfredat : خطا) mesela Yusuf 91. Ayette, Yusuf'un kardeşleri Yusuf'a yaptıkları kötülüğü itiraf ederken "hata edenler idik" dedikleri anlatılır. Hâlbuki, Yusuf'a o kötülüğü yaparken kasten bile bile bu kötülüğü yapmışlardı.

38-40) Artık, gördüğünüz ne varsa ve görmediğiniz ne varsa delildir ki: gerçekten o, çok değerli bir Elçinin bildirisidir.¹

1: "Resul=رسول" mesajı ileten anlamındadır. Mesajı iletenin söylediği, mesajı gönderenin söylediği olduğuna göre bu ayetteki "söz" yani "kavl=قول" kelimesini doğal olarak "bildiri" olarak anlamak gerekecektir. Ayrıca, "kavl=قول" kelimesinin "bildir" manasında olduğuna dair örnek ayetler Zümer 10. Ayetin dipnotunda yazılıdır.

41) O, herhangi bir Şairin sözü değildir. Ne az inanıyorsunuz.

42) Herhangi bir kahin'in sözü değildir. Ne az düşünüp öğüt alıyorsunuz..

43) Kısım kısım indirilişi Alemlerin [tüm varlıkların] RAB'bi[tarafın]dandır.

44-47) Şayet, bazı sözleri bizim üzerimizden söylemeye [uydurmaya] başlamış olsaydı, mutlaka ondan yemini [kuvveti] yakalardık. Sonra, ondan can damarını mutlaka keserdik de sizden hiç biri, bu konuda onu engelleyenler (koruyanlar) olmazdınız.

48) Gerçekten o, korunup sakınanlar için mutlaka bir öğüttür.

49) Gerçekten biz, sizden yalanlayanlar olduğunu mutlaka biliyoruz.

50) Gerçekten o, kafirlere [gerçeği örtenlere] karşı mutlaka bir pişmanlıktır.

51) Gerçekten o, yakın-kesin olan gerçektir.

52) O halde, en büyük RAB'binin ismiyle tenzih et.

MEARİC (70)

1-3) Bir sorgulayan, 'yükselişin' sahibi olan Allah'tan, kafirler [gerçeği örtenler] için vuku bulucu [gerçekleşici] bir azab hakkında sordu. Onun [o azab] için, hiçbir engelleyici [mevcut] değildir.¹

1: 2. ve 3. Ayetler sorunun cevabı şeklinde olarak da meal edilebilir. Yani "bir sorgulayan, vuku bulucu [gerçekleşici] bir azab hakkında sordu: Kafirler içindir, onun için hiçbir engelleyici [mevcut] değildir. [o azap] 'Yükselişin' sahibi Allah'tandır" şeklinde de yazılabilirdi.

Yapılan çeviriye göre 2. Ayetteki "Onun [o azap] için, hiçbir engelleyici [mevcut] değildir" ifadesi bir itiraz cümlesidir, diğer ifadeler "vuku bulucu [gerçekleşici]" ifadesinin sıfatıdır. (Halebi: duru-l mes'un)

4) Melekler ve ruh(lar)¹, miktarı elli bin sene olan bir gün içinde² onun [emrine]³ doğru yükselerek gider.

1: "Ruh=الروح" isminin başındaki "el=ال" takısı ismu-l cins'tir. Yani ruh cinsi anlamındadır. Bu durumda, tüm canlıların ruhlarından bahsetmektedir. (kurtubi) alternatif olarak, ruh ile kastın melek, Cebrail veya başka bir varlık olduğu da söylenmiştir. (Beydavi, kurtubi, zad'ul mesir)

2: Zamanın izafiyet teorisi ile tamamen uyumlu bir ayettir. Bu ifadeye göre, bir gün, elli bin yıla denk olabilmektedir.

Bu ifade yoruma açıktır. Bu ifade, kıyamet günü yani kıyamet döneminde Meleklerin ve ruhların yükseliş süresinin elli bin yıl olduğunu işaret ediyor olabilir, yükselişin hızına işaret ediyor olabilir. (kurtubi)

Bu ifade, sıkıntıya işaret de olabilir. Çünkü, sıkıntılı zamanlar "çok uzun" olarak isimlendirilmiştir. Kâfirler için o günün çok sıkıntılı olduğunu belirtmek için "elli bin yıl" denilmiştir. (kurtubi) ayrıca bu durumu ayette "sene" kelimesinin kullanılması da destekliyor. Çünkü "sene" genellikle kötü zaman için kullanılır.

3: Tamlayan [muzaf] atılmıştır. "ile emrihi=الي أمره" takdirindedir. Tıpkı Saffat 99. Ayette "Ben, RAB'bime gidiciyim" ifadesinin, aslında "Ben RAB'bimin emrine gidiciyim" manasında olması gibi.

5) O halde, güzel bir sabır olarak sabır et.

6) Gerçekten onlar, onu çok uzak olarak görüyorlar.

7-9) Göğün, erimiş maden gibi olacağı ve dağların boyanmış yün gibi olacağı gün, onu çok yakın olarak görüyoruz.

10) [o gün] herhangi bir sıcak dost, herhangi bir sıcak dostu sormaz.

11-14) Onlar, onlara [birbirlerine] baktırılır. Suçlu, o gün azaptan yana çocuklarını, kız dostunu[eşini], kardeşini, kendisine sığındığı yakınlarını ve yerde [dünyada] kim varsa [hepsini] topluca feda etse sonra da [bu feda edişi] kendisini kurtarsa [diye] arzu eder.

15-18) Asla! Gerçekten o, organları çokça söküp çıkaran¹ bir haldeki yalın alevdir. Arkasını dönmüş, yüz çevirmiş ve (malı) toplamış ardından da saklamış kimseyi çağırır.

1: "nezzeatUn=نزعة" şeklinde merfu olarak da okunmuştur. (Zad'ul mesir) bu durumda "..söküp çıkaran'dır" şeklinde meal edilir.

19) Gerçekten, insan tahammülsüz bir halde yaratıldı.

20) Kendisine zarar temas ettiği zaman çok sızlanandır.

21) Kendisine yarar temas ettiği zaman (hayra) ok engel olandır [cimri'dir].

22) Ancak, [vahyi] takip edenler¹ hariçtir. [Onlar böyle değildir].

1: (Müfredat: ڤلا)

23) O [takip edenler] ki, Namazlarına/takiplerine karşı devamlı olanlardır.

24-25) [takip edenler] ki, kendilerinin mallarında isteyenler [dilenciler] ve [istemekten] mahrum bırakılmışlar (hayvanlar)¹ için bilinen bir hak [pay] vardır.

1: Bunların köpekler olduğu da söylenmiştir. (müfredat: ڤرم)

26) O [takip edenler] ki, Din gününü doğruluyorlar.

27) O [takip edenler] ki, RAB'lerinin azabından çekinenlerin ta kendileridir.

28) Gerçekten, RAB'lerinin azabı, güvenilmezdir.

29) O [takip edenler] ki, edep yerleri için koruyanların ta kendileridir.

30) Ancak, eşleri yani¹ güçlerinin sahip oldukları [kişiler] hariç. Artık, kesinlikle onlar (bu durumda) kınanmamıştır.

1: Müminun 6. Ayetin dipnotuna bakınız

31) Artık, bundan [helal edilenlerden] geridekilerini aramış olanlar haddi aşanların ta kendileridir.

32) O [takip edenler] ki, emanetlerine ve anlaşmalarına riayet edenlerin ta kendileridir.

33) O [takip edenler] ki, şehadetlerini [şahitliklerini] sürekli olarak gereğince yerine getirenlerdir.

34) O [takip edenler] ki, onlar namazlarını korumaya çalışanlardır.

35) İşte onlar, değerlendirilmiş olarak cennetlerin içindedirler.

36-37) Gerçeği örtmüş olanlara ne var ki senin yanında sağdan ve soldan dağılık topluluklar olarak hipnoz olmuş haledirler?

38) Onlardan her bir şahıs, Naim'in cennetine girdirilmeyi mi arzuluyor?

39) Asla! Gerçekten biz, onları bildikleri [şeyden] yarattık.

40-41) Artık, doğuların ve batıların RAB'bi delildir ki: gerçekten biz, kendilerinden daha iyi (hayırlı) olanla değiştirmeye elbette imkanı olanlarız. Biz, önlerine geçilmişler [engellenmişler] değiliz.

42-43) Artık, kendilerine söz verilen günleriyle yani mezarlardan sanki kendileri dikili taşlara doğru koşar gibi süratle çıkacakları gün ile karşılaşınca kadar onları bırak da dalsınlar ve oynasınlar.

44) [O gün] bakışları yerde, zillet kendilerini kuşatır bir haledirler. İşte bu, kendilerine vaat olunmakta [söz verilmekte] olan gündür.

NUH (71)

1) Gerçekten biz Nuh'u, kendi milletine "Can yakıcı bir azabın kendilerine gelmesinden önce, milletini uyar!" diye gönderdik.

2-4) [Nuh] "Ey milletim! Gerçekten ben, "Allah'a kulluk edin , kendisinden korunup sakının ve bana gönülden itaat edin ki, cezayı gerektiren işlerinizden [bir kısmını] size bağışlasın ve isimlendirilmiş [belirlenmiş] bir süre sonuna kadar sizi ertelesin." diye sizin için apaçık bir uyarıcıyım. Gerçekten, Allah'ın süre sonu geldiği zaman, ertelenmez. Şayet, biliyor olsaydınız.." dedi.

5-7) [Nuh] "RAB'bim! Gerçekten ben, milletimi gece ve gündüz davet ettim. Ardından, davetim onları[n] kaçış[larından] başkasını hiç artırmadı. Gerçekten ben, her ne zaman kendilerini bağışlaman için onları davet ettiysem, parmaklarını kulaklarının içine tıkadılar, kıyafetlerine büründüler, ısrar ettiler ve olabildiğince büyüklük tasladılar.

8) "Sonra, gerçekten ben onları açıkça/yüksek sesle davet ettim."

9) "Sonra, gerçekten ben, kendileri için ortaya sunarak [davet] ettim, olabildiğince gizli bir şekilde de [davet] ettim."

10-13) "Ardından, "RAB'binizden bağışlanma dileyin -ki Gerçekten o, [en başından beri] çok bağışlayandır- göğü(yağmuru)¹ üzerinize bol bol göndersin, mallar ve çocuklar ile size destek versin, sizin için cennetler [bahçeler] yapsın ve sizin için ırmaklar yapsın. Size ne var ki, Allah için bir onur beklemiyorsunuz?" dedim." [dedi].

1: "Sema=سما" yerden yukarıda olan her şey için kullanılır. (kurtubi bakara 19, müfredat: سما) burada da yağmur anlamındadır.

14) "Sizi, aşamalar halinde yaratmıştı."

15-16) Hiç görmedin [bilmedin] mi, Allah yedi göğü tabakalar halinde nasıl yaratmış? onların [göklerin] içinde Ay'ı bir aydınlık (yansıtan)¹ olarak yaptı, güneşi bir lamba olarak yaptı.

1: Yunus 5. Ayetin dipnotuna bakınız.

17) Allah, sizi yerden bir bitki olarak bitirdi [yetiştirdi].

18) Sonra, sizi onun [yerin] içine iade eder ve sizi bir çıkarış olarak çıkarır.

19-20) Allah, ondan [yerden] uzak- derin vadi yollarına koyulmanız [gitmeniz] için, yeri [yeryüzünü] sizin için genişçe/büyükçe¹ yaptı.

1: "Bisat=بساط" genişçe olan yer manasındadır. (Müfredat: بسط maddesi) bu fiil "[avucunda] tutmak" kelimesinin zıttı olarak [yani açmak manasında] da kullanılır. (Halil b. Ahmet kitabı-I Ayn: بسط maddesi) Örneğin şura 27. Ayette aynı fiil "rızkı genişletmek/artırmak" manasında, bakara 247, Araf 69, ayetlerinde "güç/kuvvet" manasında, rum 48. Ayette bulutların etrafa yayılması manasında kullanılır. Kısacası bu kelimenin dünyanın şekliyle alakası yoktur.

21) Nuh "RAB'bim! Gerçekten onlar, bana isyan ettiler, kendisini[n] malını ve çocuğunu hiç artırmayan, ancak kaybı[nı] artıran kimseye uydular." dedi.

22-24) "Oldukça büyük bir plan olarak plan yaptılar. "Tanrılarınızı sakın bırakmayın! Ne veddi, ne suva'yı, ne yakus'u, yauk'u ve nasr'ı [hiç birini]sakın bırakmayın!" dediler. Pek çoğuna yolu kaybettirmişlerdi. Zalimleri[n] ancak sapkınlığını arttır!" [dedi]

25) Onlar, hatalarından dolayı boğuldular/batırıldılar, ardından bir ateşe girdirildiler, ardından kendileri için Allah'tan beride hiçbir yardımcı hiç bulamadılar.

26-27) Nuh "RAB'bim! Yerin (bölgenin) üzerinde, kâfirlerden [gerçeği örtenlerden] hiçbir yerleşen [kimse] bırakma! Gerçekten sen, onları bırakırsan, senin kullarına yolu kaybettirirler ve ancak [ilahi sınırları] parçalayan çokça Kafir [gerçeği örten nankör] doğururlar." dedi.

28) "RAB'bim! Beni, annemi ve babamı¹, evime inançlı olarak girmiş kimse[ler'i], inançlı erkekleri ve inançlı kadınları bağışla. Zalimleri[n] ancak, yıkımını arttır."

1: "Veledeyye=ولدي" yani "iki çocuğumu" şeklinde de okunmuştur. (zad'ul mesir)

CİN (72)

1-2) "Bana, cinlerden bir bölüğün kulak verip "Gerçekten biz, olgunluğa (doğruya) doğru yol gösteren hoş bir kur'an işittik. Ardından, ona inandık. RAB'bimize hiçbir kimseyi asla şirk [ortak] koşmayacağız." dedikleri vahiy edildi." de.

3-4) "Gerçekten, RAB'bimizin feyzi yücedir. Hiçbir dişi dost ve hiçbir çocuk edinmedi. Gerçek şu ki, Bizim 'aklı eksik' olanımız, Allah'ın üzerinden, [Haktan] pek uzak olanı söylüyordu."

5) [Cinlerden o bölüğün] "Gerçekten biz, insan ve cinin, Allah'ın üzerinden bir yalanı asla söylemeyeceğini¹ düşündük." [dediği vahiy edildi]².

1: "Tekavvele=تَقْوَل" şeklinde de okunmuştur (Halebi: duru-l mes'un) buna göre "Allah'ın üzerinden bir yalanı asla uydurmayacaklarını düşündük" manasındadır.

2: Bu ayet, ilk ayette konuşmaları aktarılan cinlerin konuşmasının devamıdır. Bazıları bile bu ayeti tek başına cımbız yaparak anlamı kaydırmaktadır.

6) Gerçek şu ki, insan[türün]den bir takım kişiler, Cin[türün]den bir takım kişilere sığınyordu. Böylece, onları musallat olma bakımından artırdılar.

7) Gerçekten onlar, tıpkı Allah'ın hiçbiri [kimseyi] asla yeniden diriltmeyeceğini zannetmeniz/düşünmeniz gibi zannettiler/düşündüler.

8-9) "Gerçekten biz, göğe dokunduk da onu şiddetli bekçiler ve ateş topları [ile] doldurulmuş halde bulduk. Hâlbuki, gerçekten biz, ondan [gökten bir kısımda] işitmek için oturma zamanında/yerinde oturuyorduk da şimdi kim dinlemek isterse, kendisi için takip eden bir ateş topu buluyor".

10) [Cinlerden o bölük] "Gerçekten biz öngörüde bulunamıyoruz: yerdeki [dünyadaki] kimselere bir zarar mı istendi? Yoksa RAB'leri onlara bir olgunluk (doğruluk) mu istedi?" [dedi].

11) "Gerçekten biz, [evet!] bizden düzgün-iyi olanlar da vardır; bizden bundan [düzgünlükten] beride olan da vardır. Biz, bölünmüş [çeşitli] tarikatlar olmuştuk." [dediler]

12) "Gerçekten biz, yerde [dünyada] Allah'ı asla aciz bırakmayacağımızı ve kaçarak onu asla aciz bırakmayacağımızı düşündük [kabullendik]"

13) "Gerçekten biz, hidayeti [doğru yol rehberini] işittiğimizde, ona inandık. Artık, kim RAB'bine inanırsa, herhangi bir haksızlıktan ve herhangi bir kuşatmadan/musallat'tan korkmaz."

14) "Gerçekten bizden (evet!) bizden müslüman [teslim/barışçı olan] da vardır; bizden Hakka göz diken de [haksızlık yapan da] vardır. Artık, teslim [Müslüman] olmuş kimseler (evet!) işte onlar olgunluğu (doğruluğu) arıyorlar."

15) "Hakka göz dikenlere [haksızlık yapanlara] gelince: onlar, cehenneme bir odun oldular."

16-17) Şayet, onlar [cinler] tarikata/açılmış yola yönelmiş olsalardı, kendilerini onda [nimet konusunda] fitnelemek [sınamak] için onlara bol su içirirdik. Kim, kendi RAB'binin hatırlatmasından vazgeçerse [RAB'bi] onu zorlu bir azaba katar.

18) Gerçekten, İbadethaneler Allah'ındır. O halde, Allah ile birlikte başka herhangi birine dua etmeyin.

19) "Gerçek şu ki, Allah'ın kulu ona [Allah'a] dua ederek kalktığı zaman, ona karşı neredeyse bir araya sıkışmış (kendisine saldıracak) hale geliyorlardı."

20) "Sadece RAB'bime dua ediyorum ve ona hiçbirini şirk [ortak] saymıyorum." de.

21) "Gerçekten ben, sizin için ne bir sıkıntıya ne de bir olgunluğa (doğruya) sahibim." de.

22-23) "Gerçekten, Allah'tan [gelen herhangi bir şeye karşı] hiçbir kişi asla bana yakınlık edemez (kurtaramaz). Ondan beride herhangi bir dayanak asla bulamam. Ancak, Allah'tan bir duyuruya ve onun mesajına [sahibim].¹" de. Kim, Allah'a ve Elçisi'ne isyan ettiyse, [bilsin ki] kendisi için içinde ebediyen kalıcı oldukları cehennem ateşi vardır.

1: Burada yapılan istisna, 21. Ayetteki ifadeden yapılan bir istisnadır. (kurtubi)
Çeviri buna göre yapıldı.

24) Sonunda, vaat olundukları [kendilerine söz verilen] ne ise onu gördükleri zaman, yardımcılık bakımından daha zayıf ve sayı bakımından daha az kimmiş, bilecekler.

25-27) "Vaad olduğunuz (azap) yakın mıdır? Yoksa, gayb'ın [görünmeyenin] bileni olan RAB'bim ona bir müddet mi katacak? Ben öngöremem. O, hiçbirine kendisinin gayb'ını [görünmeyenini] bildirmez. Ancak, Elçi [türün]den, kendisinin razı olduğu kim varsa ona [bildirir]. Gerçekten o, onun önünden ve arkasından bir takip eden [peşine] takar." de.

28) RAB'lerinin mesajlarını, onların [Elçilerin] duyurmuş olduğunu bilmesi için¹ [bunu yapar]. Onların [elçilerin] tarafında ne varsa kuşattı ve her şeyi sayıca hesapladı.

1: Bir başka kıraat'te "li yu'leme=الْيُعْلَم" yani "bilinmesi için" şeklindedir. (kurtubi)
buna göre "[insanların] bilmesi için [bunu yapar]" anlamındadır.

MÜZZEMMİL (73)

1) Ey bürünüp sarılan!¹

1: Bu ifade "görevinde gevşeklik yapan" anlamında kullanılmış bir istiaredir. (müfredat : زمّل) bir başka görüşe göre "Elçiliğin gereğine sarılan" veya "kur'an'a sarılan" anlamındadır. (kurtubi)

2-4) Pek azı yani yarısı hariç geceye kalk!¹ veya ondan [geceden] pek az olarak kıs [azalt] veya onun üzerine arttır. Kur'an'ı, sıraya yerleştirerek/ağır ağır/ seçerek oku.

1: "Gece namazına kalk" anlamında olabilir. (kurtubi)

5) Gerçekten biz, sana ağır bir söz atacağız.

6-7) Gerçekten, gecenin işleri¹ (evet!) o, kalıcılık bakımından daha güçlüdür, söz bakımından daha sağlamdır [doğrudur]. Gerçekten, gündüzde senin için çok uzun bir koşturmaca² vardır.

1: "Gecenin işleri" veya "gecenin vakitleri anlamındadır" . (Fahredden Razi)

2: (müfredat : سبّح)

8) RAB'binin ismini an. [kendini] tam bir adayış olarak ona ada!

9) Doğunun ve batının RAB'binin, kendisinden başka hiçbir Tanrı yoktur. Artık, onu bir vekil edin.

10) Onların söylediklerine karşı sabır et ve onlardan olabildiğince güzel bir ayrılış olarak ayrıl.

11) Beni ve nimet sahipleri olup yalanlayanları bırak ve onlara pek az mühlet ver.

12-14) Yerin ve dağların şiddetlice çalkalandığı ve dağların akıcı bir kum yığını oldukları gün gerçekten, tarafımızda ağır kelepçeler, kızgın ateş vardır, boğazda tıkanma [özelliğine] sahip bir yiyecek ve can yakıcı bir azap vardır.¹

1: Bu azap çeşitlerinin ruhi bir azap olduğu, Cenneti elde etmeyi isteyen ve onu gören ama elde edemeyen kişilerin iç dünyalarında çektikleri azabı anlatan bir ifade olduğu da söylenmiştir (Fahredden Razi)

15-16) Gerçekten biz, size bir şahit olan bir Elçiyi size gönderdik. Tıpkı Firavun'a Elçi gönderdiğimiz gibi. Ardından Firavun, (o) Elçiye isyan etti. Derken, onu tehlikeli bir yakalayış olarak yakaladık.

17) Artık gerçeği örtmüştünüz, çocukları başı ağarmış/ihtiyarlamış bir hale getiren [sıkıntılı] günden nasıl korunup sakınırsınız?

18) Gök, onunla [o gün sebebiyle] yarılıcıdır. Verdiği sözü, yerine getirilmiş oldu.

19) Gerçekten bu, bir öğüttür. Artık, kim tercih ettiyse, RAB'bine varan bir yol edindi.

20) Gerçekten, gecenin üçte ikisinden daha aşağı bir vakitte, yarısında ve üçte birinde kalktığını RAB'bin biliyor. Seninle birliktekilerden bir takım da [bu yaptığını yapıyor]. Allah, geceyi ve gündüzü belirliyor, onu yapamayacağınızı¹ bildi, ardından tevbenizi kabul etti. O halde, kur'an'dan ne kolay geliyorsa onu okuyun. Sizden, [bir kısmının] hasta olacağını; diğerlerinin, Allah'ın ikramından ararken yerde [yeryüzünde] sefere çıkacağını; diğerlerinin de Allah'ın yolunda [savunma ve koruma yolunda]² savaşaacağını bildi. O halde, ondan ne kolay geliyorsa onu okuyun. Namazı sürekli olarak gereğince kılın, zekatı verin ve Allah'a oldukça güzel bir ödünç olarak ödünç verin. Herhangi bir hayır[türün]den kendi canınız için önden ne hazırladıysanız, Allah'ın katında onu kendisinden daha iyi (hayırlı) olarak ve daha büyük bir ödül olarak bulursunuz. Allah'tan bağışlanma dileyin. Gerçekten Allah, çok bağışlayandır, rahimdir.

1: "Len tuhsuhu=الن تحصوه" ifadesi genellikle "hesap edemeyeceksiniz" olarak anlaşılmış olsa da, "hasevey=حصوى" fiili, "yapabilecek güce sahip olmak=الإطاقة" manasında da kullanılır (İbni faris:Mekayisi-I lugat : حصوى)

"Onu" zamiri, gece namazlarına gidebilir. Yani "Gece namazlarına gücünüz yetmeyecek" manasında olabilir.

2: "Allah yolunda" ifadesiyle kastedilen her ifade, kur'an'ın onay verdiği ve emir ettiği şeyleri kapsar. Kur'an'ın onay verdiği savaş, sadece savunma, koruma, sadist insanları yok etmek, baskıyı yok etmek maksadıyla yapılan savaştır. (Bakara 190-195,) bunların dışında hiçbir şekilde savaşa müsaade yoktur. Savaş açanlar barış istiyorsa, bu durumda Barışı emreder (Enfal 61,) savaş açmadığı sürece, müslüman olmayan kişilere dahi iyilik etmeye müsaade edilir. (Mumtehone 8,) bazılarının sandığının aksine; bu tarz ayetler durduk yere savaşmayı emir etmiyor.

MÜDDESSİR (74)

1) Ey örtüsünü kalkan edinen!

2) Kalk da uyar!

3) Sadece RAB'bini yücelt!

4) Sadece kendi kıyafetini (nefsini)¹ temizle!

1: "Kıyafet" ile nefis kasıt edilmiş olabilir. Müfredat: ثوب) ayyette hasr uygulanması, yani anlama "sadece" manasını vermek için "giysi" [siyab=ثياب] kelimesini başa alması da bunu gösterir. Çünkü insan sadece kendi nefsinin temizler, başkasına sadece öğüt verebilir.

5) Sarsıntı'dan [günahtan] ayrıl.

6) Daha çoğunu isteyerek büyük iyilikte bulunma/başta kalkma!¹

1: "İstikrar=اتكثار" iki anlama da müsaittir. (müfredat : كثر, zad'ul mesir, beydavi)

7) Sadece RAB'bin için sabır et!

8-10) Çünkü¹, (o) borunun içine [ses] vurulduğu zaman, işte o gün, zor bir gündür. Kafirlerle [gerçeği örtenlere] karşı kolay olmayandır.

1: "Fe=ف" sebebiyye, yani "sebepe bildirme" amaçlıdır. (Zamahşeri: keşşaf, Fahreddin Razi)

11) Beni ve tek¹ olarak yaratmış olduğum kimseyi bırak.

1: "Tek başıma yarattığım" veya "kendisini tek başına yarattığım" manasındadır.
(zad'ul mesir)

12-13) Kendisine, uzatılmış/çok mal ve hazır bulunan çocuklar verdim.

14) Kendisi için hazırladıkça hazırladım.

15) Sonra, artırmamı umuyor.

16) Asla! Gerçekten o, Ayetlerimize [işaretlerimize] çokça itaatsizlik edendir/inatçıdır.¹

1: (Lisanu-l Arap: عند)

17) Onu, yokuşa/zorluğa¹ bürüyeceğim.

1: "Saud=صعود", yokuş anlamındadır. Ancak, zorluk anlamında istiare edilir.
(müfredat : صعد) bu zorluğun ahirette karşılaşacağı bir zorluk olduğu söylenmiştir
(kurtubi)

18) Gerçekten o [inatçı], kavramaya çalıştı ve (diyeceğini) belirledi.

19) Ardından, kaybetti¹. Nasıl da belirledi?

1: "Kaybetti" anlamında bir ifade olduğu da söylenmiştir. (kurtubi) bunu beddua olarak çevirmek doğru değildir. Çünkü sözün faili Allah'tır.

20) Sonra, [yine] kaybetti. Nasıl da belirledi?

21) Sonra, bakıp düşündü.

22) Sonra, sıkılıp surat astı¹ ve sinirlenip kaşlarını çattı.²

1: (müfredat : عبس)

2: (Fahredden Razi)

23) Sonra arkasını döndü [yüz çevirdi] ve büyüklük tasladı.

24-25) Ardından "Bu [başka bir şey] değil, ancak tercih edilmiş bir sihirdir [aldatmadır¹].
Bu, [başka bir şey] değil, ancak bir beşerin bildirisidir" dedi.

1: "Sihir" deyince, akla peri masalları gelir. Ancak, kelimenin asıl anlamı, aldatmak, etkilemek ve yalanı gerçek olarak göstermektir. (kurtubi, müfredat: سحر)

26) Ona, sekar[ın azabını] çektireceğim.

27) Öngöremezsın, Sekar nedir?

28) Baki kılmaz [kalıcı yapmaz] ve bırakmaz.

29) Deriyi yakıp kavurandır.

30) Onun [sekar'ın] üzerinde on dokuz vardır.

31) Ateşin dostlarını ancak melekler yaptık. Kitap kendilerine verilmiş olanların yakinen-kesin olarak inanması, inanmış olanların inancının artması, kitap kendilerine verilmiş olanların ve inançlıların şüpheye düşmemeleri için, kalplerinde bir hastalık bulunanların ve kafirlerin [gerçeği örtlenlerin] "Bu misal ile Allah'ın (demek) istediği nedir?" demesi için, onların sayısını [on dokuzu] ancak gerçeği örtmüş olanlar için bir fitne [sınama] yaptık.¹ İşte bunun gibi, Allah, tercih eden kimseye [yolu] kaybettiriyor; tercih eden kimseye yol gösteriyor. RAB'binin ordusunu ancak kendisi biliyor. O, [alev] beşer için sadece bir hatırlatmadır (zikirdir).

1: Ayette sayının değil, bu fitnenin inançlıların inancının artıracak olduğu yazmaktadır. Yani, Gerçeği örtenler bu sayı sebebiyle bir fitneye düşecektir. Bu düştükleri fitne de, -ayette kasıt edilen olayın gerçekleşmesi sebebiyle- inançlıların inancını artıracaktır. 19 sistemini, baz alarak kur'an'dan ayet inkar edenler, bu fitnenin içine düşmüştür. Bu durum, ayetin anlattığı olayı doğrulayarak bize bir mucize olmaktadır. (en doğrusunu Allah bilir)

32-37) Asla! Ay delildir ki, arkasını dönmüş olduğu vakit gece ve ağardığı/açıldığı zaman sabah da [delildir ki] kesinlikle o [sekar], beşere yani sizden olup öne geçmeye ve sonraya kalmayı istemiş kimseye bir uyarıcı olarak büyüklerden biridir.

38-39) Her bir nefis, kendi elde ettiğine karşılık bir rehindir. Ancak, sağın dostları (ashabı yemin) hariç.

40-42) [Sağın dostları], cennetlerin içinde, suçlular hakkında soruştururlar: "Sizi, sekar'ın (alevin) içine katan nedir?"

43-47) [suçlular] "Hiç [vahy] takip edenlerden¹ (musallin) olmadık. Yoksullara hiç yedirmezdik. (Boşa) dalanlarla beraber (boşa) dalardık. Bize yakın-kesin olarak gelinceye kadar, dinin gününü yalanlıyorduk." dediler.

1: "[Vahyi] takip edenler(musallin)"ın kimler olduğu, Mearic 22-35 ayetlerinde belirtilmektedir.

48) Artık, şefaathçilerin şefaati, onlara fayda vermez.

49-51) O halde, kendilerine ne var ki, öğüt'ten yana sanki kendileri aslandan kaçan, korkutulmuş/korkmuş¹ merkep'ler gibi uzaklaşıcıdırlar?

1: "MustenfEr=مستنفر" ve "mustenfîr=مستنفر" olarak iki şekilde de okunmuştur.
(kurtubi, müfredat: نفر) her iki okuyuşa göre de meal edildi.

52) Aksine! Onlardan her bir kişi, kendisine yayılmış sayfalar verilmesini ister.

53) Asla! Aksine onlar Ahiretten [son'dan] korkmuyor.

54) Asla! Gerçekten o, bir öğüttür.

55) Artık, kim tercih ettiyse, onu hatırlayıp andı (zikir etti).

56) Allah'ın [imkan] var etmedikçe¹ onlar hatırlayıp anmazlar. O, korunup sakınmanın (takvanın) ehlidir, bağışlamanın da ehlidir.

1: "Şae=شاء" filli, Allah'tan olursa "var etme"; kuldandan olursa "elde etme"
anlamındadır (müfredat: شاء)

KIYAMET (75)

1-2) Kıyametin gününe ve [kendisini] çokça kınayan benliği delil getiririm ki...

3) İnsan [türü]¹, kendisinin kemiklerini asla toplayamayacağımızı sanıyor?

1: "El insan = الإنسان" isminin başındaki "el = ال" takısı ismu-l cins'tir. Yani insan cinsi anlamındadır.

4) Tabiki! Onun parmak uçlarını¹ (bile) düzenlemeye imkanı olanlarız.

1: "Benan=بنان" parmak uçları anlamındadır. (Abdullah b. Abbas: garibu-l kur'an: بنان İbni Abbas'ın, bu kelimenin anlamı için أطراف الأصابع dediği söylenir)

5) Hayır! İnsan, kendi önünü (ahiretini)¹ yok etmek² için (hayatı)³ ister.

1: "Geleceğini yok etmek için" manasında (Beydavi) veya "önünde bulunanları (gerçekleri) yok etmek için" manasında olabilir. (Fahredden Razi)

2: "Yalanlamak" anlamında olduğu da söylenmiştir. buna göre "önündekini" ile kastedilen ahirettir. Sonraki ayet bunu doğruluyor. (kurtubi)

3: "Yuridu=يريد" fiilinin nesnesi atılmıştır [hazf edilmiştir](Müşkül i'rab-ul kur'an)

6) [İnsan] soruyor, hani nerede kıyamet günü?

7-10) Bakış (göz), telaşlandığı¹, Ay, aydınlığını yitirdiği², güneş ve ay toplandığı³ zaman, insan[türü] o gün "kaçış nereye?" der.

1: "Bereka=برق" korkudan gözlerin açılıp kapanması ve [sağa sola] dönmesi anlamındadır. (müfredat : برق) mana itibariyle "telaş"ı ifade etmektedir.

2: Ay'ın aydınlığını tamamen yitirmesine bu kelime kullanılır. (müfredat : حسف, kurtubi) Evrenin nihai sonunda olabilecekler ile ilgili teorilerden birisine göre evrende termodinamik yasası nedeniyle her şeyin ısı dengelenecek ve ısı ölümü gerçekleşecektir. (bkz: ısı ölümü, big freeze) bu durumda doğal olarak güneşin ışığını kaybedip Ay'ı ışısız bırakacağı bir ortam meydana gelecektir. Bu teori, ayetle uyumludur.

3: Normalde Ay'ın güneşle bir araya gelmesi mümkün değildir, zaten bu durumu Yasin 40. Ayet belirtmiştir. Çünkü ay, güneşe doğru ilerlemiş olsa güneşe ulaşmadan yanıp yok olur, fakat termodinamik yasası sebebiyle evrendeki her şeyin ısı eşit seviyede olduğu zaman, güneş ve ay da eşit derecede sıcaklığa sahip olacakları için bir araya gelebilirler ki güneşin trilyonlarca yıl sonra "beyaz cüce" olacağı biliniyor. Beyaz cüceler, dünyayla hemen hemen aynı ölçüdedirler. (bkz: biraz kuantum'dan zarar gelmez kitabı sayfa :74) yani şu an gördüğümüz güneş, bir süre sonra neredeyse dünyayla aynı büyüklüğe sahip olacak, bu durumda da "Güneş ve Ay toplandığı zaman" ifadesi gayet beklenen bir olay olacaktır.

iki şeyin 'toplanması' için aynı ölçülerde olması gerekmez mi?" sorusu akla gelebilir; ayetteki "toplandığı" (cumia=جمع) ifadesi, aynı ölçülerde olmayan iki şey için de kullanılabilir. Örneğin bir hadiste "...'cem'i ile' (bi cum'ın=بجمع) kadının ölmesi" denilmiştir. Buradaki "cem'i" sözlüklerde "karnındaki bebeği ile [kadının ölmesi]" olarak açıklanmıştır. (Ebu Ubeyde, garibu-l hadis: جمع) karnındaki bebek, anneye doğal olarak aynı ölçüde değildir. Ama yine bu fiil kullanılmıştır. Demek ki ayetteki "cumia=جمع" yani "toplandı" kelimesi, eşit büyüklükte olmayan iki şey için de kullanılabilir.

11) Asla! Hiçbir kaçış/sığınak yoktur.

12) O gün sadece RAB'bine varan bir durak vardır.

13) O gün, insan ne önden hazırladı ve erteledi ise, ondan haberdar olur.

14-15) Hayır! İnsan, mazeretin [ortaya] atsa bile, kendi canına (nefsine) karşı bir görendir.

16) Ona acele etmek (yetişmek) için dilini ona çabuklaştırma.¹

1: Genellikle "Vahye yetişmek için, kur'an'ı okumakta acele etme" şeklinde yorumlanıyor olsa da, önceki ayetle bir bağlantı yok gibi görünmektedir. Bir görüşe göre, bu ayet, kıyamet günü amel defterini okuyan insanın korkudan dilini çabuklaştırmasıyla alakalıdır. Onun acele etmesine karşılık bu şekilde bir söz söylenecek olduğu bildirilmiştir. (Fahredden Razi)

17) Gerçekten, onun toplanması ve okunması, sadece bize [düşer].

18) Artık, onu okuduğumuz zaman, onun okunmasına bağlı ol.

19) Sonra, onun açıklaması, sadece bize [düşer].

20) Asla! Hayır, (o) acele olanı (dünyayı) seviyorsunuz.

21) Ahireti [sonu] bırakıyorsunuz.

22) O gün, birtakım yüzler aydınlıktır/güzeldir.

23) Sadece RAB'lerine bakmaktadır.

24) O gün, birtakım yüzler, buruşuktur.

25) Kendisine belini kıracak bir felaketin¹ yapılacağını düşünür.

1: (müfredat : فقر)

26-30) Asla! (can) köprücük kemiğine ulaştığında, "Kaldırıcı/iyileştirici¹ kimdir?" denildiğinde, [insan] onun ayrılış olduğunu düşündüğünde, bacak bacağa dolandığında² o gün, sevk sadece RAB'binedir.

1: İki manaya da müsaittir. (müfredat : رقي, kurtubi)

2: Bu ifade, can çıkarken bacağın bacağa dolanması veya belaların belalara dolanması anlamındadır. (müfredat : ساق)

31) Çünkü o, doğrulamadı ve namaz kılmadı.

32) Fakat, yalanladı ve yüz çevirdi.

33) Sonra, üstünlük taslayarak ailesine-halkına gitti.

34) (Ceza) sana daha evladır, artık daha evladır!¹

1: Tehdit ve korkutma amaçlı kullanılan bir ifadedir. "veyl=ويل" anlamındadır. (Beydavi, zamahşeri:keşşaf)

"Ceza, sana daha evladır!" manasında olduğu da söylenmiştir. (müfredat : ولي)

35) Sonra, daha evladır sana, artık daha evla!

36) İnsan, başıboş terk edileceğini mi sanıyor?

37) O, hedeflenen¹ bir meni'den bir damla (zigot)² hiç olmamış mıydı?

1: (İbni faris:Mekayisi-I lugat, müfredat: مني)

2: Nutfe'den sonraki aşama, sonraki ayette anlatıldığı üzere "alaka" yani rahme tutunan hücre (yuvalama) aşaması; bir önceki aşama da bu ayette görüldüğü üzere meni (sperm) aşaması. Buradan da anlaşılacağı üzere, nutfe aşaması "zigot" olmalıdır. Nahl 4. Ayetin dipnotuna bakınız.

38) Sonra, bir Alaka (tutunan hücre)¹ olmamış mıydı? Ardından, yarattı, akabinde düzenledi.

1: "Alaka=علق" kelimesi bir şeyin bir şeye yapışması, tutunması anlamına gelmektedir. (müfredat & İbni faris:Mekayisi-I lugat : علق)

Op. Dr. Banu Çiftçi, "hamilelik nasıl oluşur?" başlıklı yazısında "yuvalanma" aşamasında aynen şunları söylemektedir:

"Yuvalanma, henüz çok genç olan embriyonun, ana rahminin iç tabakasında kendisine uygun bir yer bulup oraya gömülme, yerleşme işlemidir. Döllenmeden 6 gün sonra başlar ve ortalama 12 günde tamamlanır. İlk aşama 6. günde başlayan, yapışma, tutunma aşamasıdır. Hücre topunun en dışındaki hücreler özelleşerek bu tutunmayı sağlayan özel kimyasal maddeleri salgırlar ve rahim iç tabakasına tutunurlar."(kaynak:

<https://www.drbanuciftci.com/sayfa/hamilelik-nasil-olusur>)

39) Ardından, ondan[meni'den]¹ iki sınıfı, erkeği ve dişiye meydana getirdi.

1: Buradaki zamir, 37. Ayetteki "meni'ye" işaretidir. Öncesindeki "bir damla'ya" veya "alaka'ya" işaret edemez. Çünkü bu iki kelime dişildir ki bilimsel olarak da cinsiyet babanın menisinde bellidir, baba Y kromozomu verirse çocuk erkek; X kromozomu verirse çocuk kız olur.

40) İşte o, ölümlere can vermeye imkanı olan değil midir?

İNSAN (76)

1) İnsan [türün]ün¹ üzerinden, hiç anılır bir şey olmayan, uzun dönemden bir zaman geçmişti.²

1: "İnsan" [الإنسان] isminin başındaki "el=أل" takısı, cins isimdir.(Zad'ul mesir) Yani insan türü anlamındadır.

2: "Hel=هل", burada "kad=قد" manasındadır. (Zamahşeri :keşşaf)

2) Gerçekten biz insanı, kendisini sınamakta olduğumuz karışık bir damladan(zigottan)¹ yarattık. Ardından, onu işiten, gören bir hale getirdik.

1: Nahl 4. Ayetin dipnotuna bakınız. Özellikle de "meni (مني)" kelimesi yerine, "damla" manasında olan "nutfe" kelimesini kullanması ve bu damlayı da "karışık (emşec=امشاج)" olarak tarif etmesi zigotla bağdaşır.

3) Gerçek şu ki, İster teşekkür eden bir halde, isterse de nankörlük eden/gerçeği göz ardı eden bir halde olsun¹, (fark etmez) biz ona [insana] (o) yolu gösterdik.

1: "Şe'kiran=شاکرا" ve devamındaki ifade, "hedeynahu=هدیناه" fiilinde bulunan zamir'den haldir. (Müşkül i'rab-ul kur'an) [çeviri buna göre yapıldı]

Ya da, "sebil=السييل" kelimesinden haldir. Mana olarak "Ona, yolu öğrettik. İsterse, teşekkür yolunu, isterse de nankörlük yolunu [hangisini isterse onu öğrettik].." anlamındadır. Beled 10. Ayette olduğu gibi (zamahşeri:keşşaf)

4) Gerçekten biz, kafirler [gerçeği örtenler/nankörler] için, zincirler, kelepçeler ve alev hazırladık.

5-6) Gerçekten iyiler, karışımı kafur olan yani Allah'ın kullarının tam bir fişkirtme olarak onu fişkirtarak kendisini içecekleri bir pınar olan bir kase'den içerler.

7) Onlar, Adaklarına vefa gösterirler ve zararı yaygın olmuş bir günden korkarlar.

8) Yemeği, onu¹ sevmeleri üzerine herhangi bir yoksula, yetime ve esire yedirirler.

1: "Allah'ı sevdikleri için..." veya "O yiyeceği sevmelerine rağmen" anlamındadır. (Beydavi)

9-10) "Size, sadece Allah'ın yüzü [kendisi] için yediyoruz. Sizden hiçbir karşılık istemiyoruz, hiçbir teşekkür de [istemiyoruz]. Gerçekten biz, RAB'bimizden dolayı, suratı asık, çetin bir günden korkuyoruz." [derler].¹

1: "Yekulune=يقولون" fiili, anlaşıldığı için hafif edilmiştir. [mahzuftur].

11) Böylece Allah onları işte bu günün kötülüğünden (şerrinden) koruyup sakındırdı ve onları aydınlık ve gizli bir sevinç olarak karşıladı.

12) Sabır etmeleri sebebiyle, onlara bir cennet ve bir ipek olarak karşılık verdi.

13) Kendileri onda [cennette] süslü tahtlara yaslanır bir halde... Onun içinde, herhangi bir güneş görmezler, dondurucu soğuk¹ da [görmezler].

1: "Zemherir=زمهرير" in, Ay anlamında bir kullanımı da vardır. (Beydavi)

14) Onun [cennetin] gölgeleri kendilerine sarkmış bir haldedir. Onun [cennetin] koparılmış meyveleri tamamen boyun eğdirilmiştir.

15-16) Karşılarında, gümüşten kaplar ve billur olan yani gümüşten billur olan bardaklar ile karşılarında dönüp dolaşılır. Onu, tam bir belirleme olarak belirlediler.

- 17)** Onun [cennetin] içinde, karışımı zencefil olan bir kase kendilerine içirilir.
- 18)** Yani, onun [cennetin] içinde selsebil olarak isimlendirilen bir pınar olarak...
- 19)** Karşılarında, kalıcı kılınmış [ölümsüz] çocuklar dönüp dolaşır. Onları gördüğün zaman, saçılmış inciler sanarsın.
- 20)** Gördüğün zaman, orada bir Naim ve çok büyük bir krallık görürsün.
- 21)** Onların üzerinde, kalın ipek olan yeşil ve ince ipek kıyafet vardır. Gümüştan bilezikler [ile] güzelleştirler. RAB'leri, onlara temiz bir içecek içirdi.
- 22)** Gerçekten bu, sizin için bir karşılık oldu. Gayretiniz, teşekkürü layık oldu.
- 23)** Gerçekten biz (evet!) biz, kur'an'ı bir 'kısım kısım indiriliş' olarak sana kısım kısım indirdik.
- 24)** Artık, RAB'binin hükmü için sabır et. Onlardan, kasıtlı suç işleyenlere veya nankörlere gönülden itaat etme.
- 25)** RAB'binin ismini, günün başında ve sonunda hatırlayıp an! (Zikir et).
- 26)** Gecedен [bir bölümde de hatırlayıp an!]. Artık, onun için [RAB'bin için] secde et ve onu uzun bir gecede tenzih et.
- 27)** Gerçekten, işte bunlar, acele olanı (dünyayı) seviyor ve arkalarında ağır bir günü bırakıyorlar.
- 28)** Onları biz yarattık ve bağlarını¹ güçlendirdik. Tercih ettiğimiz zaman, tam bir değiştirme olarak onların benzerlerini (onlarla) değiştirdik.

1: Yaradılış, eklem bölgeleri vb. diye açıklanmıştır. (kurtubi, beydavi) kişinin, kendisiyle güç kazandığı yakınları anlamında da olabilir. (müfredat : اسر)

29) Gerçekten bu bir öğüttür. Artık, kim tercih ettiyse, RAB'bine [giden] bir yol edindi.

30) Ancak Allah, [imkan] var ettiyse¹, siz tercih edersiniz.² Gerçekten Allah, [en başından beri] devamlı bilendi, hakimdi/hikmetliydi.

1: "Şae=شاء" fiilinin aslı, bazılarına göre icat etmek ve isabet etmektir. Allah'tan olursa "icat [var etme]"; insanlardan olursa "isabet [yakalamak]" anlamındadır. (müfredat : شيء) ayete bu anlam doğrultusunda mana verildi.

Diğer türlü "Allah istemedikçe, siz isteyemezsiniz" anlamına göre yine özgür iradenin olmadığı sonucuna ulaşılmaz. Çünkü, diğer ayetlerde (bkz: İnsan 3, beled 10, kehf 29) iradeye sahip olduğumuz açıkça belirtilmiştir.

2: "Teşeune=تشاءون" ifadesi "yeşeune=يشاءون" yani "onlar tercih eder" şeklinde de okunmuştur. (Beydavi) mana olarak aynıdır. İlkinde, insanlar ikinci şahsa alınmıştır; ikincisinde ise insanlar üçüncü şahıs olarak anlatılmıştır.

31) Tercih eden kimseyi, kendi rahmetinin içine girdirir. Zalimlere [gelince] onlara can yakıcı bir azap hazırladı.

MÜRSELAT (77)

1-7) Peş peşe gönderilenler, ardından estikçe esenler, yaydıkça yayanlar, ardından ayırdıkça ayıranlar, ardından bir özür için veya bir uyarı için¹ hatırlatmayı (zikri) atanlar delildir ki: ne vaat olunuyorsanız [size ne söz veriliyorsa] o kesinlikle ama kesinlikle gerçekleşicidir.

1: Bu iki ifade meful'un min eclih'tir. (Halebi: duru-l mes'un)

- 8) Artık, yıldızlar silindiği zaman,
- 9) Gök, yarıldığı zaman,
- 10) Dağlar, toz toprak edildiği zaman,
- 11) Elçiler, vakitlendirildiği zaman,
- 12) "Hangi gün için süre sonları belirlendi?"
- 13) "Ayırma günü için..."
- 14) Ayırma günü nedir? öngörmeni ne sağladı?
- 15) O gün, yalanlayanlara yazıklar olsun!
- 16) öncüleri-öncekileri hiç helak etmedik mi?
- 17) Sonra, onları sonrakilerin [peşine] bağladık.
- 18) İşte, suçlulara bunun gibi yaparız.

19) O gün, yalanlayanlara yazıklar olsun!

20) Sizi, hakir bir sudan hiç yaratmadık mı?

21-22) Ardından, onu bilinen bir ölçüye kadar korunmuş bir durağın içine yerleştirdik.

23) Ardından, ölçüledik. Artık ne güzel ölçüleyenler[iz]!

24) O gün, yalanlayanlara yazıklar olsun!

25-26) Yeri; dirileri ve ölüleri² bir kucaklayıp kuşatan¹ yapmadık mı hiç?

1: (müfredat : كفت & İbni faris:Mekayisi-I lugat: كفت)

2: "Ehyaen ve emvat=أَمْوَاتٌ وَأَحْيَاءٌ" ifadeleri, takdiri bir "tekfutu=تَكْفُوتُ" fiili ile mensuptur. (Halebi: duru-I mes'un, Müşköl i'rab-ul kur'an)

27) Onun [yerin] içinde, yüksek ağırlıklar meydana getirdik. Size, tatlı bir su içirdik.

28) O gün, yalanlayanlara yazıklar olsun!

29) Kendisini yalanlamakta olduğunuz [şeye] doğru yola koyulun.

30-31) Üç kol/bölüm sahibi olan, gölgelendirici olmayan ve alevden [herhangi bir şeye karşı bile] yeterli gelmeyen bir gölgeye doğru yola koyulun.

32) Gerçekten o [alev], saraylar¹ gibi kıvılcım atıyor.

1: "Kasr=قصر" saray anlamındadır. Bunun tahta, deve boynu, anlamlarına geldiği de söylenmiştir. (Zad'ul mesir,)

33) Sanki o, sarı develer gibidir.

34) O gün, yalanlayanlara yazıklar olsun!

35) Bu, onların konuşamayacağı gündür.

36) Kendileri için izin verilmez ki özür sunsunlar...

37) O gün, yalanlayanlara yazıklar olsun!¹

1: Tekrir sanatıdır.

38) Bu, ayırmanın [gerçeği ortaya çıkarmanın] günüdür. Sizi ve öncüleri-öncekileri topladık.

39) Eğer, size ait bir plan var idiyse, bana da plan yapın!

40) O gün, yalanlayanlara yazıklar olsun!

41-42) Gerçekten, korunup sakınanlar (muttakiler) gölgelerin [izzet ve zenginliğin¹], gözlerin [pınarların] ve çokça iştahlandıkları ne varsa onun içindedir.

1: "Zıl=ظل" kelimesi, izzet ve refah için de kullanılır. (müfredat : ظل)

43) Bulunmakta olduğunuz eylemlerinizi sebebiyle afiyetle yiyin ve için!

44) Gerçekten biz, güzellik [iyilik] edenlere bunun gibi karşılığını veriyoruz.

45) O gün, yalanlayanlara yazıklar olsun!

46) Yeyin ve pek az geçinin [bakalım!] Gerçekten siz, suçlusunuz.

47) O gün, yalanlayanlara yazıklar olsun!

48) Kendilerine "Rku edin!" denildiği zaman, rku etmediler.¹

1: "Namaz kılın denildiği zaman kılmadılar" anlamına da gelebilir. Belegat açısından, bir Şeyin bir parçası söylenerek, onun tamamı kasıt edilebilir.

"Allah'a boyun eğin denildiği zaman, boyun eğmediler" anlamında da olabilir. Buna göre, "Rku" mecaz anlamda kullanılmıştır.

49) O gün, yalanlayanlara yazıklar olsun!

50) Artık, bundan sonra hangi söze inanırlar?

NEBE (78)

1-3) kendisinde ayrılığa düşenler oldukları (o) büyük haber hakkında neyi soruşturuyorlar?

4) Asla! Bilecekler.

5) Sonra, asla! (yine) bilecekler.

6-7) Yeri [yeryüzünü], hiç dinlenmeye elverişli¹ halde yapmadık mı? Dağları da kazıklar² olarak [yapmadık mı]?

1: "Mihad=مهاد" ve "mehd=مهد" hazırlanan, basılan mekandır. Aslı, çocuk için hazırlanan [şeydir]. Hazırlamak ve bir şeye kolaylaştırmak anlamına da gelir. (müfredat: مهد maddesi, İbni faris:Mekayisi-I lugat : مهد maddesi). Verilen sözlüklerden anlaşıldığına göre kelime anlamı dünyanın şekliyle alakalı değildir. Sadece yerin düzenlenmesi ve bir bebeğe hazırlanan beşik misali dinlenmeye elverişli hale getirilmesi ile ilgilidir. Örneğin "Ona hazırladıkça hazırladım" (Müddessir 14) ayetinde "hazırladım" manasını veren "mehhedtu=مهدت" fiilidir. Buradan da anlaşılacağı üzere kelimenin şekil ile alakası yoktur.

2: Dağların "kazık" olması iki şekilde anlaşılabilir:

1) Dağların kökenleri olmasıyla bağdaşır. (bkz: orojenez)

2) İlk muhatapların algısına göre dünyanın dengesini sağlamasıyla alakalı olabilir. Nahl 15. Ayetin dipnotuna bakınız.

8) Sizi, sınıflar/çiftler halinde yarattık.

9) Uykunuzu, bir sabitleme/dinlenme yaptık.

10) Geceyi, bir elbise yaptık.

11) Gündüzü, bir geçimlik yaptık.

12) Üstünüzde, yedi şiddetli/güçlü yaptık.

13) ışık/sıcaklık yayan bir lamba yaptık.

14-16) Kendisiyle [o suyla] tanecikler, bitkiler ve [birbirine] geçmiş cennetler [bahçeler] çıkarmak için, sıkıştırılardan¹, bir sel olarak bir su indirdik.

1: "Suyu, kendi içinde sıkıştırılardan" yani bulutlardan anlamında olabilir.

(müfredat : عصر)

17) Gerçek şu ki, [gerçeği, yalandan] ayırmanın günü, [en başından beri] belirlenmiş bir zamandı.

18) [Ayırmanın günü] yani, Sur'un içine üfleneceği, ardından bölük bölük geleceğiniz gün [belirlenmiş bir zamandı].

19) Gök, açıldı, ardından kapılar halinde oldu.

20) Dağlar, gezdirildi, ardından serap oldu.

21-22) Gerçekten, cehennem taşkınlar için bir gözetleme yeri oldu. Dönüş yeri [oldu].

23) Onun içinde, uzun çağlar boyunca bulunacaklardır.

24-26) Onun içinde, [taşkınlar] herhangi bir soğuk/buz tatmazlar, herhangi bir içecek de [tatmazlar]. Uyumlu bir karşılık olarak ancak kaynar su ve irin [tadarlar].

27) Gerçekten onlar, hesabı (mahşeri) beklemiyordu.

28) Ayetlerimizi [işaretlerimizi] tamamen yalanladılar.

29) Her şeyi.. bir kitap olarak hesapladık.

30) O halde tadın! Artık, sizi[n] azabı[nızdan] başkasını asla artırmayacağız!

31-34) Gerçekten, korunup sakınanlar (muttakiler) için bir başarı yani sulu bahçeler, bağlar, yaşıt bekar eşler¹ ve dolu kaseler vardır.

1: Buradaki "kevaib=كواعب" kelimesini, Mukatil bin Süleyman [v. 767] "azeray=عذارى" yani "bekarlar" anlamında olduğunu söylemiştir.

35) Onun [cennetin] içinde, bir boş [söz] işitmezler, bir yalan da [işitmezler].

36) RAB'binden bir karşılık yani hesaplı [yeterli] bir bağış olarak [bunlar vardır].

37) Yani, göklerin ve yerin ve ikisinin arasındakilerin (içindekilerin) Rahman olan RAB'binden [bir karşılık olarak bunlar vardır].¹ Onlar [göklerin ve yerin içindekiler], ondan yana herhangi bir hitaba sahip olmazlar.

1: "Rabbu=رب" ve "Rahmanu=رحمان" şeklinde merfu olarak okunmuştur. (Halebi: duru-l mes'un) buna göre şu şekilde bir çeviri yapılabilir:

"[O], göklerin ve yerin ve ikisinin arasındakilerin (içindekilerin) RAB'bidir. Rahman, onlar kendisinden [Rahman'dan] yana herhangi bir hitaba sahip olamazlar"

Mevcut çeviri, mecrur olarak yani "rabbi=رب" ve "Rahmani=رحمان" olarak okunuşa göre yapılmıştır. "RAB" kelimesi önceki ayette geöen "RAB" ifadesinden bedeldir, "Rahman" ise, "RAB"bin sıfatı olarak mecrurdur. (Beydavi)

38-40) Ruh(lar'ın) ve Meleklerin saf saf ayağa kalkacağı gün, yani kişinin kendi elinin [gücünün] önden hazırladığı [şeylere] bakıp düşüneceği ve kafirin [gerçeği örtenlerin] "Keşke, bir toprak olsaydım!" diyeceği gün¹ ancak Rahman'ın kendisine izin verdiği ve isabetli [doğru] söylemiş kimse[ler] konuşur. İşte bu, Hak [gerçek] gündür. O halde, kim tercih ettiyse, RAB'ine [giden] bir dönüş yeri edindi. Gerçekten biz, çok yakın bir azaba [karşı] sizi uyardık.

1: 40. Ayetteki "gün" kelimesi 38. Ayetteki "gün" kelimesinden bedeldir. (Halebi: duru-l mes'un)

NAZIAT (79)

1-5) Boğuk bir şekilde çekip çıkaranlar¹, titrek bir şekilde hareket edenler,² tenzih ettikçe edenler, ardından yarıştıka yarışanlar, ardından herhangi bir emri/işi planlayanlar delildir ki...³

1: 1-5 ayetlerine kadar anlatılanların, Meleklerin sıfatları olduğu söylenmiştir. (Beydavi) bu ifade, ruhu şiddetle çıkarmalarına yorumlanmıştır. (müfredat : نزع)

2: "Neşit=نشيط" titreme ve hareket anlamındadır. (Mekayısı-I lugat: نشيط) kasıt edilenler, bir yoruma göre yıldızlardır. (müfredat: نشيط) Bir başka yoruma göre ise, "canı yumuşakça çıkaran melekler" anlamındadır. (zad'ul mesir)

3: Kasemin cevabı atılmıştır. Çünkü sonraki ayet buna işaret etmektir. Cevap "letebeasunne=لتبعنَّ" yani "mutlaka ama mutlaka diriltileceksiniz" şeklindedir. (Zamahşeri: keşşaf, Müşköl i'rab-ul kur'an,)

6-7) Sarsıntının sarsacağı ve takipçinin ona bağı olacağı günü [an!]¹

1: "YevmE=يوم" kelimesi, hazf edilmiş bir "uzkur=أذكر" yani "hatırlayıp an! (zikir et)" emri ile mensuptur.

8) O gün, kalpler hızlı hızlı atar.

9) Onların [kalplerin] bakışları mahçuptur.

10-11) "Gerçekten biz mi? çukurun [kabrilerin]¹ içindeyken geri döndürülecek miyiz [yeniden dirilecek miyiz]? Bir yığın çürük kemik olduğumuz zaman mı?" diyorlar.

1: Bir görüşe göre, "hafr" kelimesi "kabriler" anlamındadır. (müfredat : حفر)

12) "O zaman işte bu, kaybeden (gereksiz) bir tekrardır." dediler.

13) Artık [bilin ki] o, sadece bir tek haykırıştır.

14) [Haykırışın] ardından, bir bakarsın ki onlar meydandadır.

15) Musa'nın olayı/sözü sana geldi mi?

16) Hani kutsanmış 'Tuva' vadisinde RAB'bi ona seslenmişti.

17) "Firavun'a git. Gerçekten o, taşkınlık etti."

18-19) "Ardından, "(Günahlardan) Arınmayı ve RAB'bine doğru sana yol göstermemi böylece (RAB'bine) saygılı olmayı ister misin?" de."

1: Buradaki "هَلْ لَكَ إِلَى أَنْ تَزَكَّى" ifadesine anlam itibariyle meal verildi. (bkz; Fahreddin Razi, Halebi:duru-l mes'un)

20) Ardından [Musa] ona daha büyük olan ayetleri [işaretleri] gösterdi.

21) Ardından [Firavun] yalanladı ve isyan etti.

22) Sonra koşa koşa arkasını döndü.

23-24) Ardından, bir araya toplayıp seslendi, ardından "Ben, en yüce RAB'binizim!" dedi.

25) Derken, Allah onu [Firavun'u], sonun ve ilkin caydırıcı[bir cezası] olarak yakaladı.

26) Gerçekten, saygılı olan/çekinen kimse[ler] için işte bunda mutlaka bir ibret vardır.

27) Yaratma bakımından siz mi daha şiddetlisiniz/zorsunuz? Yoksa Gök mü? [Allah] onu [göğü] bina etti.

28) Onun yukarıya doğru kalınlığını/çatısını¹ yükseltti. Ardından, onu eşitledi.

1: "Semke=سمك" kelimesi yukarıya doğru giden yükseklik veya çatı anlamındadır. (Zamahşeri: keşşaf, beydavi, kurtubi) atmosfer bir koruyucu olarak dünya için çatı görevi görüyor. Atmosfer olmasaydı, meteor taşları dünyaya çarpar, güneş ışınları dünyayı yok ederdi. (bkz: ozon tabakası, meteor taşları) Peki atmosferin yükselme olayı nedir? Atmosfer dünyada bir buhar olarak oluşur. Ateş kütlesi olan dünyanın soğuması ile ortaya çıkan buhar, göğe yükselip atmosferi oluşturuyor. (bkz: Dr. melik kara, yerkürenin ve atmosferin oluşumu) Böylece "yükselme" olayı gerçekleşmiş oluyor.

29) Onun [Göğün] karanlığını bulanıklaştırdı/körleştirdi¹; onun aydınlığını çıkardı.

1: (Müfredat ve Halil b. Ahmet: kitab-u-l ayn: غطش)

30) Bir de yeri [dünyayı]... bundan sonra¹ onu [yeri] yerinden giderdi [onardı]².

1: "Ba'de ze'like=بعد ذلك" ifadesinin "bundan sonra", "bununla birlikte" ve "bundan önce" anlamında olduğu da söylenmiştir. (kurtubi) "bundan önce" anlamını verenlerin dayanağı pek sağlam değildir. Enbiya 105. Ayette geçen "Zikir'den sonra, zebur'da.." ifadesinden "Sonra" manası verilen yine aynı ifadedir. Zikir kur'an kabul ederek "kur'an'dan önce zebur'da" anlamı vermişlerdir. Ancak "Zikir" ile kastedilen Tevrat olabilir. Bu yüzden isabetli bir anlam değildir. "Bununla birlikte" anlamını verenlerin delilleri ise kalem 13. Ayette geçen "bundan sonra da kötülükle damgalanmış" ifadesinde geçen "Sonra" kelimesidir. Bu ifadenin "bununla birlikte kötülükle damgalanmış" manasında olduğunu söylemişlerdir. Bu da gayet uygundur.

2: Verilen genel anlamlar aşağı yukarı "yerinden gidermek, oynatmak, başka yere taşımak, yaşama elverişli hale getirmek onarmak" anlamlarıdır. (müfredat: دحا, Fahreddin Razi, kurtubi, zamahşeri: belegat esası: دحو)

31) Ondan [yerden] suyunu¹ ve otunu² çıkardı.

1: Dünyanın soğuma aşamasında suyun kendisinin içinden çıkmasına işaret ediyor olabilir. (Dünyanın bu aşaması ile ilgili detaylı bilgi için bkz: Dr. Melik kara, yerkürenin ve atmosferin oluşumu)

2: Dikkat ederseniz, bitkilerin oluşumu atmosferden sonra anlatılıyor. Çünkü mevcut verilere göre bitkilerin oluşması için atmosfere ihtiyaç var. Atmosfer ilk oluştuğu anda oksijen yoktu, sonradan oluştu. Ayrıca dünyanın ilk başta bir ateş kütle gibi olması sebebiyle, ilk başta suyu yoktu. Mevcut olan bazı bilimsel verilere göre, dünyadaki su sonradan oluşuyor. Konuyla ilgili BBC dergisinden küçük bir bölüm bırakayım:

Her türlü yaşamın kaynağı olan su, 4,5 milyar yıl önce Dünya oluşuktan yüz milyonlarca yıl sonra yabancı bir madde olarak, donmuş parçalar halinde uzaydan geldi dünyaya. O sırada gezegenimiz yanardağların sürekli patladığı kupkuru bir yerd... Dünya yüzeyindeki suyun hemen hemen tamamı onu oluşturan kaya ve buz parçalarından gelmişti. Fakat atmosfer henüz oluşmadığı için bu su molekülleri kaynayıp uzaya uçuyordu.

Fakat bu arada yaşanan jeolojik olaylar sonucu gezegenin içinden yüzeye doğru su çıkmaya devam ediyordu. Demir gibi ağır elementler gezegenin merkezine doğru akıyor, bugün bildiğimiz haliyle Dünya'nın dış kabuğu, manto ve çekirdeği şekil alıyordu. Manto soğudukça su ve diğer uçucu maddeler yüzeye doğru çıkıyor, ısınan su buharı ise yanardağ ağızlarından dışarı çıkıyordu... . Böylece 500 milyon yıl önce Dünya'nın atmosferi ve ısısı istikrarlı bir hal aldı ve dışarı sızan su buharı soğuyup yoğunlaştı. Bunun sonucunda yağmur yağmaya

başladı. Hem de binlerce yıl boyunca. Artık Dünya'nın yüzeyinde bir miktar su birikmişti. (bkz: BBC dergi- okyanuslar nasıl oluştu?)

32) Bir de dağlar.. Onları [Dağları] ağırlaştırdı.

33) Sizin için ve sağmal hayvanlarınız için bir geçimlik olarak [bunlar oldu].

34-36) Artık, daha büyük kuşatan geldiği zaman, yani¹ insanın ne gayret ettiyse onu hatırlayacağı ve kızgın ateşin, görenler için bariz [açıkça görünür] olacağı gün..

1: İdmar edilmiş bir "eaniy=أعني" fiili sebebiyle "yevmE=يوم" kelimesi mensuptur.
(Halebi :duru-l mes'un)

37-39) Artık, taşkınlık yapmış ve dünya [ilk] hayatını tercih etmiş kimse[ler'e] gelince: Kesinlikle kızgın ateş, barınağın ta kendisidir.

40-41) RAB'binin makamından korkan ve (o) nefsi, (o) keyiften engelleyen kimse[ler'e] gelince: kesinlikle cennet, barınağın ta kendisidir.

42) Saat'ten yana sana soruyorlar: "Onun demir atması [gerçekleşmesi] nerede?"

43) Onun zikrinden neyin [hangi bilginin] içindesin ki?

44) Onun [Saat'in] son noktası sadece RAB'binedir.

45) Sen, sadece ona [Saat'e] saygılı olan kimseleri uyaransın.

46) Onlar, onu [saati] görecekleri gün sanki (dünyada) bir akşam veya onun [akşamın] aydınlığından [daha fazla süre] hiç kalmamış gibidirler.

ABESE (80)

1-2) K r, kendisine geldi diye surat astı ve yüz çevirdi.

3-4) Sana ne öngörüde bulundurdu? belki o (Günahlardan) arınacaktı? Ya da hatırlayacak da hatırlama ona fayda verecekti?

5-7) [Kendini] yeterli görmek isteyene gelince, sen onunla ilgileniyorsun. Onun (Günahlardan) arınmaması [konusunda] sana [sorumluluk] yoktur.

8-10) Koşa koşa ve saygılı bir halde sana gelen kimseye gelince: Sen ondan [başkasıyla] oyalanıyorsun [onunla ilgilenmiyorsun].

11) Asla! Gerçekten bu bir  g tt r.

12) Artık, kim tercih ettiyse, onu hatırlayıp andı.

13-14) [ g t] değerli kılınmış, yükseltilmiş, temizlenmiş sayfaların içindedir.

15-16) Değerli, iyi yazarların ellerindedir.

17) (O) insan¹ lanetlendi.² Onu nankör yapan nedir?

1: Bir görüşe göre, "kutile-l insanu=قتل الإنسان" ifadesinin geçtiği her yerde Kafir [gerçeği örten] kastedilmiştir. (kurtubi)

2: "Kutile=قتل" ifadesi bu ayette "lanetlendi" anlamındadır. (kurtubi) beddua olduğu da söylenmiştir ama fail Allah olduğu için beddua manası uygun değildir.

18) Onu hangi Şeyden yarattı?

19) Onu bir damladan(zigottan)¹ yarattı ve onu belirledi.

1: Nahl 4. Ayetin dipnotuna bakınız.

20) Sonra, yolu ona kolaylaştırdı.

21) Sonra onu öldürdü ve ona kabir yaptı.

22) Sonra, tercih ettiği zaman onu yaydı [diriltti].

23) Asla! [o insan] onun [Allah'ın] emir ettiğini hiç ama hiç yapmadı.

24) Artık, (o) insan, yemeğine bakıp düşünsün.

25) Gerçekten biz¹, suyu döktükçe döktük.

1: "İnne=ن" olarak da okunmuştur. (zamaşeri :keşşaf) çeviri bu okuyuşa göre yapıldı. "enne=ن" olarak da okunmuştur. Bu durumda "yemek" ifadesinden bedeldir. "insan, yediğine yani döktükçe döktüğümüz suya baksın" manasındadır.

26) Sonra, yeri böldükçe böldük.

27-31) Ardından, onun [yerin] içinde bir tanecik, bir asma, bir yonca, bir zeytin, bir Hurma, kalın ağaçlı bahçeler, meyveler ve otlak yetiştirdik.

32) Sizin için ve sağmal hayvanlarınız için bir geçimlik olarak [bunları yetiştirdik].

33-36) Artık, (o) yüksek çığılık geldiği zaman, yani kişi kardeşinden, annesinden, babasından kız dostundan (eşinden) ve oğlundan kaçtığı gün..

37) O gün, onlardan her bir kişinin, kendisine yeterli önemli bir hali/işisi vardır.

38) O gün, birtakım yüzler [kişiler], aydınlıktır/güzeldir.

39) Glmektedir, sevinçlidir.

40) O gün, bir takım yüzlere [kişilere gelince] onların üzerinde toz vardır.

41) Onları bir karanlık/duman sarar.

42) İşte onlar kafirlerin [gerçeği örtenlerin], sınırları parçalayanların ta kendileridir.

TEKVİR (81)

1) Güneş, kör edildiği¹ [ışığını yitirdiği] zaman

1: (Ferra meani-l kuran, kurtubi, Ebu hayyan el garniti, bkz: كور: {كورت}: أذهب
(ضوءها)

2) Yıldızlar, darmadağın olduğu¹ zaman,

1: (müfredat : كدر)

3) Dağlar, gezdirildiği zaman,

4) On aylık hamile [develer],¹ gereksiz sayılıp bırakıldığı zaman,

1: "Bulutlar, yağmursuz bırakıldığında" anlamında olduğu da söylenmiştir
(Beydavi).

5) Vahşi hayvanlar, bir araya toplanıldığı zaman,

6) Büyük sular, tutuşturulduğu¹ zaman,

1: "Çekildiği zaman" anlamında da olabilir. (müfredat: سجر) Su, oksijen ve
hidrojen'den oluşmaktadır. Bu iki madde birbirinden ayrıldığı zaman, denizler
yanabilir. (mevdudi)

7) Benlikler eşleştirildiği zaman,

8-9) Diri diri gömülen kız çocuklarının cezayı gerektiren hangi işleri (!) sebebiyle
[gömüldükleri] sorgulandığı¹ zaman,

1: "seelet=سألت" yani "Sordukları zaman" şeklinde de okunmuştur (Fahredden Razi)

10) Sayfalar, yayıldığı/dağıtıldığı zaman,

11) Gök, sıyrıldığı¹ zaman,

1: "Gök" ile kastedilen, bildiğimiz gökyüzü de olabilir, yerden yukarıda olan herhangi bir cisim de olabilir. "sema=سماء" kelimesinin "yerden yukarıda" olan her şeye, [mesela evin çatısı, atın sırtı, yağmur, bulut, vb.] denildiği malumdur. (bkz: Kurtubi bakara 19. Ayetin tefsiri, müfredat: سماء ve ارض maddeleri) belkide, kıyamet esnasında atmosfer, ozonosfer, gibi tüm gök tabakalarının yok olacağına işaret olabilir.

12) Kızgın ateş, alevlendirildiği zaman,

13) Cennet, yaklaştırıldığı zaman,

14) [Her]¹ can (nefis), ne hazır ettiyse, onu bilmiştir.

1: "Nefsun=نفس" kelimesi, geneli kapsamaktadır. (Beydavi). Yani "tüm canlar" anlamındadır.

15-18) Artık hayır! Saklananlar yani akıp giderek kaçanlar¹; dönüp gittiği zaman gece; nefeslendiği zaman sabah delildir ki,

1: Gezegenler veya yuvalarına saklanan hayvanlar olabilir. Kelime anlamları, bu ve benzeri anlamlara müsaittir. (Fahredden Razi)

19-21) Gerçekten o, bir kuvvet sahibi olan, arş'ın [yönetimin] sahibinin katında bir itibarlı olan, orada gönülden itaat edilen, güvenilir olan çok değerli bir Elçinin bildirisidir.¹

22) Dostunuz, asla bir cinlenmiş/delirmiş değildir.

23) Elbetteki, onu apaçık ufukta görmüştü.

24) O, Gayb [gizlilik] konusunda, asla cimri değildir [gerçeği gizlemez].

25) O, kovulmuş bir şeytanın bildirisi değildir.

26) Artık, nereye gidiyorsunuz?

27-28) O, ancak Alemlere [varlıklara] yani, sizden dosdoğru olmayı tercih etmiş kimselere hatırlatmadır (zikirdir).

29) Ancak Alemlerin RAB'bi olan Allah [imkan] var ettiyse¹, siz tercih edebilirsiniz.

1: "Şae=شاء" fiili Allah'tan olursa "Var etmek"; kuldan olursa "isabet etmek [elde etmek]" anlamındadır. (Müfredat: شاء)

İNFİTAR (82)

- 1) Gök, yarıldığı zaman,
- 2) Parlayan yıldızlar saçıldığı zaman,
- 3) Büyük sular fışkırtıldığı zaman,
- 4) Kabirler, açılıp [içindekiler] yönlendirildiği¹ zaman,

1: (müfredat : بعثر)

- 5) [Her] can (nefis), önden hazırladığı ve ertelediği [şeyleri] bilir.
- 6) Ey insan! Değerli RAB'bin hakkında seni ne aldattı?
- 7) [RAB'bin] seni yaratmış, ardından seni eşitleyip dengelemiş olandır.
- 8) Yani hangi surette tercih ettiyse seni onda biçimlendirdi
- 9) Asla! Aksine siz, dini yalanlıyorsunuz.
- 10-11) Gerçekten, üzerinizde kayıt edenler yani değerli yazıcılar var.
- 12) Yaptıklarınızı biliyorlar.
- 13) Gerçekten, iyiler kesinlikle Naim'in içindedirler.
- 14) Gerçekten, [dinin] sınırlarını parçalayanlar, kesinlikle kızgın ateşin içindedirler.

15-16) Dinin gününde, ondan kayıp olmayacak [çıkamayacak] bir haldeyken onun [azabını] çekerler.

17) Sana ne öngörüde bulundurdu? Nedir dinin günü?

18) Sonra sana ne öngörüde bulundurdu? Nedir dinin günü?

19) Herhangi bir benliğin herhangi bir benlik lehine hiçbir şeye sahip olamayacağı günü [an!] O gün emir, Allah'ındır.

MUTAFFİN (83)

1) 'Mutaffifin'e¹ yazıklar olsun!

1: "Mutaffifin" in ne olduğu devam eden ayetlerde anlatılmaktadır.

2-3) O [Mutaffifin olanlar] ki, insanlardan ölçek aldıkları zaman, vefa [tam almayı] isterler. Kendileri, ölçek verdikleri veya Tarttıkları zaman, [ölçüyü] kaybettirirler/eksiklik yaparlar.

4-6) Onlar, büyük bir gün yani Alemlerin [varlıkların] RAB'bi için insanların ayağa kalkacağı gün için kendilerinin yönlendirileceklerini/yeniden diriltileceklerini düşünmüyorlar mı?

7) Asla! Gerçekten, [dinin sınırlarını] parçalayanların kitabı, kesinlikle 'siccin' içindedir.

8) Sana ne öngörüde bulundurdu, 'siccin' nedir?

9) [Siccin], rakamlandırılmış bir Kitaptır.

10-11) O gün, din gününü yalanlayan (o) yalanlayıcılara yazıklar olsun!

12) Onu [Din gününü] ancak kasıtlı suç işleyen saldırgan yalanlar.

13) Kendisine, ayetlerimiz [işaretlerimiz] okunup teşvik edildiği zaman "öncülerin-öncekilerin satırlarıdır [uydurmasıdır]" dedi.

14) Asla! Aksine, elde etmekte oldukları [şeyler] kalplerinin üzerini paslandırdı.

15) Asla! Gerçekten onlar, o gün RAB'lerinden kesinlikle engellenmişlerdir.

16) Sonra, gerçekten onlar kızgın ateşi[n azabını] kesinlikle çektiler.

17) Sonra "Bu, kendisini yalanlamakta olduğunuz [şeydir]" denilir.

18) Asla! Gerçekten, iyilerin kitabı, kesinlikle 'İlliyyin' içindedir.

19) 'İlliyyin' nedir? Sana, bilgi yakalamanı ne sağladı?

20) [İlliyyin], Rakamlandırılmış bir Kitaptır.

21) Yaklaştırılmışlar, ona şahitlik ediyor.

22) Gerçekten, iyiler Naim'in içindedir.

23) Bakıp düşünerek süslü makamların üzerindedirler.

24) Onların yüzlerinde bulunan 'Naim'in aydınlığını/güzelliğini' tanırsın.

25) Mühürlenmiş bir 'Rahik'ten içirililer.

26) Onun [Rahik'in] mühürü/sonu misktir. O halde, 'erdemlilik için kendi nefsiyle mücadele edenler'¹, işte bunlar konusunda kendi nefisleri ile mücadele etsinler.

1: (müfredat : نفس)

27-28) Onun karışımı, yaklaştırılmışların kendisinden içeceği bir pınar olarak tesnim'dir.

29) Gerçekten, suç işlemiş olanlar, inanmış olanlardan dolayı gülüyorlardı.

30) Onlara [inanmış olanlara] uğradıkları zaman, işaret ederler [kınarlar].

31) Kendi ailelerine/halklarına döndükleri zaman keyifli olarak döndüler.

32) Onları [inanmış olanları] gördükleri zaman "Gerçekten, bunlar cidden [yolu] kaybedenlerdir/şaşıranlardır." dediler.

33) Onlar, onlara kayıtçı olarak gönderilmediler.

34-35) O halde bugün, inanmış olanlar, bakıp düşünerek süslü makamların üzerinde iken kâfirlerden [gerçeği örtenlerden] dolayı gülerler.

36) [Böylece], Kâfirler [gerçeği örtenler], yapmış olduklarının getirisini aldılar mı?

İNŞİKAK (84)

1-2) Gök, ayrıldığı, RAB'bi için dinlediği ve Hak [buna layık] edildiği zaman,

3-5) Yer, gerildiği¹, içindekileri attığı, boşaldığı, RAB'bi için dinlediği ve Hak [buna layık] edildiği zaman,

1: Bu ifade, cilt derisinin uzatılması yani gerilmesi anlamındadır. Cilt derisi gerildiği zaman, nasıl kıvrımları yok oluyorsa, yeryüzü de gerildiği zaman, üzerindeki dağlar yok olacaktır. (kurtubi) bu ifadeden dünyanın şekli çıkmaz. Çünkü kelimenin açılımı ile ilgili verilen örneğe dikkat edilirse, ister düz cilt olsun isterse yuvarlak bir cilt olsun [mesela başın derisi] gerildiği zaman yüzeyi düz olur. Bu sebeple ayetten dünyanın şekline işaret çıkarılamaz.

6) Ey insan! Gerçekten sen, RAB'bine doğru alabildiğince çalışıp çabalayansın. Ardından, onunla karşılaşıcısın.

7-9) Artık, kitabı sağına verilmiş kimselere gelince: o, yakında çok kolay bir hesap olarak hesaplaşacaktır ve ailesine/halkına mutlu edilmiş olarak dönecektir.

10-12) Kitabı, sırtının gerisine verilmiş kimselere gelince, yakında yıkımı [ölümü] çağırarak ve alevin [azabını] çekecektir.

13) Gerçekten o, ailesinin/halkının içinde mutlu edilmişti.

14) Gerçekten o, asla dönmeyeceğini [diriltilmeyeceğini] düşünmüştü.

15) Bilakis, gerçekten RAB'bi onu devamlı görendi.

16-19) Artık hayır. Şafağı, geceyi, topladığı [şeyleri] ve toplandığı zaman Ay'ı delil getiririm ki, mutlaka bir tabaka'dan bir bir tabakaya bineceksiniz.

20) O halde, kendileri ne var ki inanmıyorlar?

21) Kendilerine kur'an okunduğu zaman secde etmiyorlar?

22) Hayır! Gerçeği örtmüş olanlar, yalanlıyor.

23) Allah, sakladıklarını/içlerindeki daha iyi bilir.

24) Artık, onları can yakıcı bir azap ile müjdele!

25) Ancak, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlar hariç. Onlar için, engellenmemiş bir ödül vardır.

BURUC (85)

1-5) Burçlar sahibi gök, söz verilmiş olan gün, şahit ve şahitlik edilen delildir ki, hendeğin yani tutuşturulma sahibi olan Ateşin dostları öldürüldü.

6-7) Bir vakit, onların inançlılara yaptıklarına karşı şahitler olarak onun [ateşin] karşısında oturuyorlardı.

8-9) Onlardan ancak devamlı üstün olan, övgüye layık olan, göklerin ve yerin [tüm evrenin] yönetimi sadece kendisine ait olan Allah'a inanıyorlar diye intikam aldılar. Hâlbuki Allah, her şeye devamlı şahittir.

10) Gerçek şu ki, inançlı erkeklere ve inançlı kadınlara işkence etmiş/onları yakmış¹ olup sonra hiç tevbe etmemiş [hatadan dönüş yapmamış] olanlara (evet!) onlara cehennem azabı ve yangın azabı vardır.

1: "Fetene=فتن" fiili, iki anlama da müsaittir (müfredat : فتن, kurtubi, beydavi)

11) Gerçek şu ki, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlara (evet!) onlara alt taraflarından ırmaklar akan cennetler vardır. İşte bu, büyük başarının ta kendisidir.

12) Gerçekten, RAB'binin tutup cezalandırması kesinlikle çok şiddetlidir.

13) Gerçekten o, başlatıyor ve başa döndürüyor.

14) O, çok bağışlayandır, çok sevendir.

15) Arş'ın [yönetimin] sahibidir, iyiliği bol olandır.

16) İsteddiğini çokça yapandır.

17-18) Ordunun yani Firavun'un ve semud'un olayı/sözü sana geldi mi?

19) Hayır! Gerçeği örtmüş olanlar, bir yalanlamanın içindedir.

20) Halbuki Allah, onların gerisinden kuşatan'dır.

21) Hayır! O, şerefli bir kur'an'dır.

22) Korunmuş bir levhanın (Levhi mahfuzun) içindedir.

TARIK (86)

1) Gök ve Tarık [vurucu]¹ delilidir ki,

1: bkz: Pulsar yıldızı.

2) Öngörüde bulunmanı ne sağladı? Tarık [vurucu] nedir?

3) [O], delici yıldızdır.

4) Kesinlikle her bir can [evet, her bir canın] üzerinde mutlaka bir kayıt edici vardır.

5) O halde, insan neyden yaratılmış, bakıp düşünsün.

6-7) Hızla atan¹, bel ve bacaklar¹ arasında çıkan bir sudan yaratıldı.

1: "Dafik=دافق" kelimesi faildir. Yani "hızla atan" manasındadır. Genellikle tevil yoluyla bu ifadeye "hızla atılan"[yani "medfuk=مدفق"] manası verilmiştir. Bundan dolayı da erkeğin suyunun kast edildiği düşünülmüştür. Ancak ayetin ifadesi bize "Hızla atan" bir su olduğunu gösteriyor. Bu sudan kast ise kadının rahminin sağ ve sol taraflarında bulunan ovaryumlar içindeki foliküllerdir. Bu foliküller(içi su dolu olan baloncuklar) bir süre sonra patlayarak içindeki yumurtayı anne rahminin boşluğuna göndermektedir. Ayetteki "Hızla atan su" ifadesinden kast bu olabilir. Bu durumda ayetteki "Min=من" harfi cerri sebep bildirmiş olur. Anlamı "hızla atan bir su sayesinde yaratıldı" olur.

"Teraib=ترايب" ifadesinin anlamı konusunda ayrılık vardır. "Kaburga kemikleri, göğüs, kalbin suyu, gerdanlık bölgesi, vb." (Kurtubî, mufredat: ترب, Keşf ve-I beyan, bahru-I muhit) bu kelimenin "kişinin iki bacağı, iki eli gibi uzuvları" manasında olduğu da söylenmiştir. (Kurtubî ve bahru-I muhit) anne rahmi iki bacak ve bel arasındaki bölgede bulunduğundan dolayı bu anlam tercih edildi.

"Çıkan" manasında olan "yahrucu=يخرج" fiilinin zamirinin işareti insan da olabilir. (Kurtubi) bu durumda bebeğin çıkış noktası kast edilmiştir.

8-9) Gerçekten o, sırların sınanacağı (ortaya çıkacağı) gün, onun [insanın] geri dönüşüne [geri döndürmeye] imkanı olandır.

10) Artık, kendisi için hiçbir kuvvet ve yardımcı yoktur.

11-14) Dönüş sahibi olan gök ve çatlak sahibi olan yer, delilidir ki, Gerçekten o, bir ayırma [gerçeği ortaya çıkarma] sözüdür ve asla gereksiz/faydasız değildir.

15) Kesinlikle onlar, plan yaptıkça yapıyorlar.

16) Plan yaptıkça yapıyorum.

17) Artık, kafirlere [gerçeği örtenlere] ağır ol, onlara azıcık mühlet verdim.

ALA (87)

- 1) Yüce RAB'binin ismini tenzih et.
- 2) O [RAB'bin] ki, yarattı, ardından eşitledi.
- 3) O [RAB'bin] ki, belirledi, ardından yol gösterdi.
- 4) O [RAB'bin] ki, otağı çıkardı.
- 5) Ardından, onu kapkara halde bir çer-çöp yaptı.
- 6) Sana okutacağız, artık unutmayacaksın.
- 7) Ancak, Allah'ın tercih ettiği [şeyler] hariç. Gerçekten o, açıkça ortadakini ve gizleneni biliyor.
- 8) (o) Kolaylık için seni kolaylaştıracacağız.¹

1: Bu ifade "en kolay olana seni muvaffak kılacağız" olarak anlaşılmış olsa da "teysir=تيسير" kelimesinin anlamı kolaylaştırmak manasındadır. Bu ifade kur'an'a yönelik bir hitap olabilir. Tıpkı Allah'ın göğe ve yere konuşması gibi (fussilet 11). "Kolaylık için seni (okuyanlara) kolaylaştıracacağız" manasında olabilir.
- 9) Artık, hatırlatma fayda verdiyse hatırlat.
- 10) Saygılı kimse öğüt alacaktır.
- 11) En mutsuz [kişi] ondan [öğütten] uzaklaşacaktır.

12-13) [en mutsuz kişi], en büyük ateşi[n azabını] çeker, sonra onun [ateşin] içinde ölmez ve yaşamaz.

14-15) Arınan ve RAB'binin ismini anıp da namaz kılan kimse, kazanmıştır.

16-17) Aksine! Ahiret [son] daha iyi (hayırlı) ve daha kalıcı iken Dünya [ilk] hayatını tercih ediyorsunuz.

18-19) Gerçekten bu, öncekilerin kesinlikle sayfalarında yani İbrahim'in ve Musa'nın sayfalarındadır.

GAŞİYE (88)

- 1) Gaşİye'nin [kuşatanın] olayı/sözü sana geldi mi?
- 2-3) O gün, birtakım yüzler [kişiler] mahcuptur, çalışandır, yorgundur.
- 4) Çok sıcak bir ateşin azabını] çeker.
- 5) Son Sıcaklığına ulaşmış bir gözden [pınardan] içirilir.
- 6-7) Kendileri için, şişmanlık vermeyen ve açlıktan [herhangi bir şeye] yeterli olmayan bir kuru dikenden başka yiyecek [mevcut] değildir.
- 8) O gün, birtakım yüzler [kişiler] nimetlidir.
- 9) Gayreti için razı olmuştur.
- 10) Yüce cennetin içindedir.
- 11) Onun [cennetin] içinde, boş olanı işitmezler.
- 12) Onun içinde, akıp giden bir göz [pınar] vardır.
- 13-16) Onun içinde, yükseltilmiş döşekler, konulmuş küpler, saf saf dizilmiş küçük yastıklar ve yayılmış halılar vardır.
- 17) O halde, yüklülere [bulutlara]¹ bakıp düşünmüyorlar mı? Nasıl yaratılmış?

1: Develer veya bulutlar kastedilmiştir. (müfredat : إبل)

- 18) Bir de göğe [bakıp düşünmüyorlar mı?]¹ nasıl yükseltilmiş?²

1: "İle-s sema=إلى السماء" ifadesi, "ile-l ibil=إلى الإبل" ifadesinin matuftur.

2: Naziat 29-32 ayetlerinin dipnotuna bakınız.

19) Dağlara [bakıp düşünmüyorlar mı?] nasıl dikilmişler?

20) Yere [bakıp düşünmüyorlar mı?] nasıl eşitlenmiş?¹

1: Bu dört Ayetteki fiiller, 1. Şahıs formu ile de okunmuştur. (Beydavi, kurtubi) yani "Nasıl yaratmışım? Nasıl yükseltmişim?.." manasında.

"Sath=سطح" bir şeyi artırmak (İbni faris:Mekayisi-l lugat : سطح maddesi) ve eşitlemek/düzenlemek (zamaşşeri:belegat esası: سطح maddesi) anlamındadır. kelime anlamının dünyanın şekliyle alakası yoktur. Üzerinde yaşamın gerçekleşmeyeceği tarzda düzensiz bir yapıya sahip olmayıp düzenlenmiş olduğu anlatılmaktadır. Diğer sözlük anlamına göre düzlükle alakalı değildir. Hemen hemen hepsinin verdiği ortak manaya göre düzenlemek anlamındadır. Mesela Ragıp isfehani [v. 1108] şunu söyler: "[Örneğin] 'mekanı sath ettim' denilir. 'Onu [mekanı] sath [evin üzeri] gibi bir düzenleme içinde yaptım' manasındadır"

İbni manzur [D. 1232, v. 1311] lisanu-l Arap isimli sözlüğünde bu kelimenin "yere yatırmak/uzandırmak" anlamında olduğunu söyler.

21-22) O halde, hatırlat. Sen, sadece bir hatırlatıcısın, onlara bir bekçi değilsin.

23) Ancak, yüz çevirmiş ve gerçeği örtmüş kimse[ler] hariç.

24) Artık, Allah daha büyük azap olarak ona azap eder.

25) Gerçekten, dönüşleri sadece bizedir.

26) Sonra gerçekten, hesapları[nı sormak] sadece bizedir.

FECR (89)

1-4) [Geceyi] yaran¹, on geceler, çift, tek² ve yürüdüğü zaman gece delildir ki

1: "Fecr=فجر" bir şeyi olabildiğince yarmaktır.(müfredat : فجر) Gündüz de, Geceyi yaradığı düşüncesiyle bu adı almıştır.

2: Bir yoruma göre, "tek" ile kasıt Yaratıcıdır; "çift" ile kasıt ise, mürekkep olması hesabıyla yaratılmışlardır. (müfredat : شفع)

5) İşte bunda, bilinç sahibi olan için bir delil var mı?

6-10) RAB'binin, Ad [milletine] yani dayanak sahibi olan, belde[ler] içinde kendisinin örneği hiç yaratılmamış olan İrem'e; Vadide sert taşı oyan semud[milletine]; kazıklar sahibi Firavun[un halkına] nasıl yaptığını hiç görmedin mi?

11) [Firavunun halkı] ki, beldede taşkınlık yaptılar

12) Bozgunculuğu [terörü] onun [beldenin] içinde çoğalttılar.

13) Derken, bir azabın kamçısını RAB'bin onların üzerine boşalttı.

14) Gerçek şu ki, RAB'bin kesinlikle gözetleme yerindedir.

15) Artık, RAB'bi, kendisini [insanı] sınavıp da kendisine ikram ettiği ve kendisine nimet verdiği zaman, insana gelince: [insan] "RAB'bim bana ikram etti" der.

16) Kendisini [insanı] sınavıp da rızkını kendisine karşı belirlediği [ölçülediği] zaman, [insana] gelince: [insan] "RAB'bim beni alçalttı" der.

17) Asla! Hayır, yetime ikram etmiyorsunuz.

18) Yoksulun yemeği konusunda [yoksula yedirmeye] teŖvik etmiyorsunuz.

19) Mirası, alabildiğince hep birlikte yiyorsunuz.

20) Malı, olabildiğince çok seviyorsunuz.

21) Asla! Yer, ufak ufak toz edildiği zaman,

22) RAB'bin[in emri]¹ ve melekler saf saf geldiği zaman,

1: Muzaf hazf edilmiŖ olabilir. Buna göre "Emrullahi=امر الله" yani "Allah'ın emri..." manası verilebilir. Muzaf'ın hazf edildiği ayet örneklere vardır.

23-24) O gün, cehennem getirildi. O gün, insan hatırlar. "KeŖke hayatım için önden hazırlasaydım!" derken kendisi için hatırlatma[nın faydası]¹ nasıl olacak ki?

1: Muzaf olan "menfaat=منفعة" kelimesi hazf edilmiŖtir. Aksi takdirde eliŖki çıkar. (ZamahŖeri: keŖŖsaf, Fahreddin Razi, beydavi)

25) Artık, o gün herhangi bir kimse onun azap ettiği Ŗekilde azap edemez.

26) Herhangi bir kimse, onun bağladığı Ŗekilde bağlayamaz.

27) "Ey tatmin olmuŖ benlik!"

28) "Razı olunmuŖ bir halde razı olarak RAB'bine dn."

29) Ardından, kullarımın¹ içine gir.

1: İltifat sanatı uygulandı. nceki ayette "RAB'bine" denilerek "Rab" nc Ŗahıs olarak anlatıldı. Bu ayetten itibaren ise, birinci Ŗahısa ekildi.

30) "Cennetime gir."

BELED (90)

1-4) Hayır, sen bu beldede serbest iken bu beldeyi, babayı ve doğanı [çocuğu] delil getiriyorum ki, elbetteki insanı bir zorluk/sıkıntı içinde yaratmıştık.

5-6) [İnsan] "Yığın yığın mal helak ettim" derken¹ herhangi birinin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?

1: "Yekulu=يقول" sözü hal kabul edilebilir. (Halebi: duru-l mes'un)

7) Kendisini herhangi birinin hiç görmediğini mi sanıyor?

8-9) Kendisi için hiç iki göz, bir dil ve iki dudak meydana getirmedi mi?

10-11) Ona, iki yüksek yol/tepe gösterdik de o, sarp yokuşa atılmadı.

12) Öngörüde bulunmanı ne sağladı? sarp yokuş nedir?

13) [O], herhangi bir boynun [kölenin] özgür bırakılmasıdır.

14-16) Ya da açlık-susuzluk sahibi bir günde yakınlık sahibi bir yetime veya toprak sahibi [yoksulluktan toprağa yapışan/sürünen] bir yoksula yedirmektir.

17) Sonra, inanmış, sabrı tavsiyeleşmiş ve merhameti tavsiyeleşmiş kimselerden oldu.

18) İşte onlar, sağ tarafın dostlarıdır.

19) Ayetlerimizi [işaretlerimizi] örtmüş olanlara [gelince], onlar uğursuz/sol tarafın dostlarıdır.

20) Üzerlerinde kapalı bir ateş vardır.

ŞEMS (91)

1-9) Güneş, onun aydınlığı/sıcaklığı¹, onu [güneşi] takip ettiği² zaman Ay, onu³ (dünyayı) gösterdiği/açığa çıkardığı zaman gündüz, onu³ bürüdüğü zaman gece, gök, onun [göğün] yapısı⁴, yer, onun [yerin] büyümesi⁵, can (nefis) ve onu düzenleyip kendisine [dini sınırları] parçalamayı [günahı] ve korunup sakınmayı ilham eden (güç) işarettir ki, onu [nefsi] arındıran başarmıştır.

1: "Duha=ضحا" kelimesi iki anlama da müsaittir. (Fahredden Razi, Mukatil b. Süleyman)

2: Güneş, yasin 38. Ayette anlatıldığı gibi akıp gitmekte, yasin 40. Ayette belirtildiği gibi Güneş, Ay ve yıldızlar ayrı birer yönde hareket etmektedir ve bu Ayette de belirtildiği üzere bütün bunlarla birlikte Ay, Güneşi takip etmektedir. Bilimsel olarak kanıtlanmıştır. O dönem insanının bu şekilde bir güneş modelini tahmin etme olasılığı neredeyse hiç yoktur. Bu bile, kur'an'ın evreni yaratan tarafından gönderilmiş olduğunu ispatlıyor.

Bu ifadeyi "güneşin ışığına uymak" olarak da yorumlayan vardır, gerçek anlamda "Güneşi takip etmek" olarak da yorumlayan vardır. (zad'ul mesir, Fahredden Razi) Işığın uymak, anlamını verenler ise, Ay'ın, ışığını güneşten aldığına işaret olduğunu söylemişlerdir. (müfredat: تول, zad'ul mesir)

3: Zamirin "dünyaya" işaret ettiği de söylenmiştir. (Halebi: duru-l mes'un, beydavi) yani "Dünyayı açığa çıkardığı (içindekileri gösterdiği) zaman gündüz", "dünyayı bürüdüğü (içindekileri gizlediği) zaman geceye" manası verilebilir. Çünkü, "Dünya" [arz=أرض] kelimesi de dışıldır. Ayette kullanılan işaret zamiri de dışıldır.

Bununla birlikte, bu zamirlerin güneşe gitmesi de dil açısından mümkündür.

4: "Ma=ما" mastar amaçlıdır. Çeviri buna göre yapıldı. Eğer mevsul kabul edecek olursak, ki çoğunluk mevsul kabul ederek çeviri yapmıştır, "...Onu bina eden..." mânâsına gelir. "men benaha=من بناها" yani "bina eden kimse" şeklinde de okunmuştur. (zad'ul mesir)

5: "Taha=طها" fiili için şu anlamlar verilmiştir:

- [Yeri] sağdan, soldan ve her yanından uzatmak/yaymak. (zad'ul mesir)
- [Yeri] kısımlamak/bölmek. (Maverdi)
- [Yeri] genişletmek. (Fahredden Razi)

Verilen anlamlara göre bu kelimenin dünyanın şekliyle alakası yoktur.

10) Onu [nefsi] kirleten, başarısız olmuştur.

11) Semud [milleti] kendi taşkınlığı sebebiyle yalanladı.

12) Hani, onun [semud milletinin] en bedbaht olanı harekete geçmişti.

13) Ardından, Allah'ın Elçisi kendilerine "Allah'ın dişi devesine ve onun su içmesi[ne dikkat edin!]" demişti.

1: "Ne'kate=ناقة" kelimesi, tahzir sebebiyle mensuptur. (zamaşşeri:keşşaf, zad'ul mesir)

14) Derken, onu [Elçiyi] yalanlamış, ardından onu [dişi deveyi] kurban etmişlerdi. Ardından RAB'leri, cezayı gerektiren işleri sebebiyle onları mahvetmişti, böylece onu [semud milletini] eşitlemişti [yerle bir etmişti].

15) O, bunun[bu mahvedişin] sonucundan korkmaz.

LEYL (92)

1-4) Bürüdüğü zaman gece; apaçık görüdüğü zaman gündüz; erkeği ve dişiyi yaratan delildir ki, gerçekten çabanız dağınıktır [çeşit çeşittir].

5-7) Artık, bağış yapmış, korunup sakınmış ve en güzeli doğrulamış kimseye gelince: onu [öylesi kimseyi] kolaylık için kolaylaştıracamız [kolaylığı ulaştıracamız].

8-10) Cimrilik etmiş, [kendini] yeterli görmek istemiş ve en güzeli yalanlamış kimseye gelince: onu [öylesi kimseyi] zorluk için kolaylaştıracamız. [zorluğa ulaştıracamız].

11) Tepe taklak yuvarlanacağı zaman, malı kendisine yeterli gelmez.

12) Gerçekten 'yol göstermek', sadece bize düşer.

13) Gerçekten, ahiret [son] ve ilk, sadece bizimdir.

14) Artık, köpüren bir ateşe [karşı] sizi uyardım.

15-16) Onu[n azabını] ancak yalanlamış ve yüz çevirmiş olan en bedbaht [kimse] çeker.

17-18) Arınarak kendi malını vermiş olan en çok korunup sakınan [kimse] ondan [o ateşten] uzaklaştırılacaktır.

19-21) Onun katında herhangi biri için, karşılık bulacağı bir nimet[türün]den ne varsa, ancak en yüce RAB'binin yüzünü [kendisini] aramak için vardır. O, mutlaka razı olacaktır.

DUHA (93)

1-3) Aydınlık ve sakinleştiği zaman gece delildir ki, RAB'bin seni bırakmadı¹ ve nefret etmedi.

1: "Veddea=وَدَّع" ve "vedea=وَدَّع" olarak iki şekilde de okunmuştur. (zad'ul mesir)
İlki, "vedalaşma" anlamındadır; diğeri ise "bırakma" anlamındadır. (Beydavi)

4) Kesinlikle ahiret [son], senin için ilk'ten daha yararlıdır.

5) kesinlikle RAB'bin sana bağışlayacak, ardından razı olacaksın.

6) Seni, yetim olarak bulup da hiç barındırmadı mı?

7) Seni, yolu kaybetmiş olarak bulup da hiç yol göstermedi mi?

8) Seni, bir muhtaç olarak bulup da zengin yapmadı mı?

9) Artık, yetime gelince, [onu] ezme!

10) Sorana/isteyene¹ gelince: [onu] azarlama!

1: Genellikle "isteyene/dilenciye gelince..." olarak anlaşılmıştır. Ancak 6 ve 9; 7 ve 10; 9 ve 11 ayetleri arasında bir bağlantı vardır, 6 ve 9 ayetleri birbiriyle bağlantılı olarak "Seni yetim bulup sığındırdı, o halde yetimi ezme!" demektir. 9 ve 11 ayetleri de birbiriyle bağlantılı olarak "Seni muhtaç bulup zengin etti, o halde Rabbinin nimetinden bahset" demektir. Aynı şekilde 7 ve 10 ayetleri de birbiriyle bağlantılı olarak "Seni yolunu kaybetmiş bulup yol gösterdi, o halde (doğru yolu bulmak için) sana soranı azarlama" manasında olması gerekir ki ilgili kısmın "soru soranlar" manasında olduğunu, en eski kaynaklar da belirtmektedir. (kurtubi)

11) RAB'binin nimeti konusuna gelince: bahset!

İNŞİRAH (94)

1-4) Senin için göğsünü hiç yayıp açmadık mı? Sırtına ağır gelmiş olan yükü senden hiç indirmedi mi? Senin için, zikrini (hatırlatmanı) yükseltmedik mi?

5) Artık, kesinlikle zorlukla beraber bir kolaylık vardır.

6) Kesinlikle zorlukla beraber bir kolaylık vardır!

7) Artık, boşta kaldığın zaman, (başka işlerle) yorul.

8) Sadece RAB'bine rağbet et!

TİN (95)

1-4) İncir, zeytin,¹ Sina dağı (Tur-i siniyn) ve emin [güvende] olan bu belde delildir ki, elbette biz, insan[türünü]² en güzel gelişim/düzen³ içinde yaratmıştık..

1: Sina dağı, Musa peygamberin vahiy aldığı yere; İncir, İsa peygamberin vahiy aldığı yere; zeytin ise, budha'nın vahiy aldığı yere dikkat çekmektedir.

2: Cins isimdir, "tüm insanları" anlamındadır. (zad'ul mesir)

3: (Zamahşeri:keşşaf, müfredat : قوم)

5-6) Sonra, onu [İnsan türünü] aşağıların en aşağısına döndürdük. Ancak, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlar hariç. Artık, kendileri için engellenmeyen bir ödül vardır.

7) Artık, bundan sonra Din konusunda seni ne yalanlayabilir?

8) Allah, hakimlerin en hakimi/hikmetlisi değil midir?

ALAK (96)

1) Yaratmış olan RAB'binin ismini oku-an!'

1: "Bi=ب" harfi cerr'i, zaid sayılarak ve "ikra=اقرأ" emrine "An! (zikir et)" manası verilerek bu şekilde bir anlam verilmesi, dil açısından müsaittir. (Fahredden Razi, zad'ul mesir)

2) İnsanı bir Alak'dan(rahme tutunan hücreden) yarattı.

3-4) En değerli RAB'bin, kalemle [yazı yazmayı]' öğretilmiş iken oku!

1: "Yazı yazma" yani "hatt=الخط" kelimesi hafz edilmiştir. Başka bir okuyuşta bu ifadenin bulunması da bu anlamı doğruluyor. (Zamahşeri: keşşaf)

5) İnsana, hiç bilmediği [şeyleri] öğretti.

6-7) Asla! Gerçekten insan, kendisini 'yeterli/ihtiyaçsız' olarak gördü diye taşkınlık ediyor.

8) Kesinlikle, dönüş sadece RAB'binedir.

9-10) Namaz kıldığı/dua ettiği zaman kulu engelleyeni bana haber ver.

11-12) Bana haber ver: eğer o, doğru yol üzerinde idiyse? Ya da korunup sakınmayı emir ettiyse?

13) Bana haber ver: eğer yalanladı ve yüz çevirdi ise?

14) Allah'ın, kendisini gördüğünü hiç bilmedi mi?

15-16) Asla! Şayet, buna hiç son vermedi ise, mutlaka ama mutlaka¹ Alın ile (alnından) yani, yalancı, hata eden bir Alın ile (alnından) tutup yakalarız.

1: "lenesfeanne=النسفعن" şeklinde de okunmuştur. (zamaşşeri :keşşaf) bu okuyuş tercih edildi.

17) Artık, meclisini [dostlarını] çağırın.

18) Zebanileri çağıracağız.

19) Asla! Ona gönülden itaat etme! (RAB'bine) secde et ve yaklaş.

KADİR (97)

- 1) Gerçekten biz, onu kadir gecesinde indirdik.
- 2) Öngörüde bulunmanı ne sağladı? Nedir kadir gecesini?
- 3) Kadir gecesini, bin aydan daha iyidir.
- 4) Melekler ve Ruh(lar), RAB'binin izniyle onun [o gecenin] içinde her emir'den kısım kısım inerler.
- 5) O, [karanlığı] yaranın [şafağın] dikilmesine/doğmasına kadar bir esenlik'tir.

BEYYİNE (98)

1-3) Kitap halkından ve Müşriklerden [Allah'a ortak sayanlardan] gerçeği örtmüş olanlar, açık kanıt yani Allah'tan (gelmiş) olan, içinde dosdoğru bir kitap bulunan temizlenmiş sayfaları okuyup teşvik eden bir Elçi kendilerine gelinceye kadar, (yalanlarından) hiç ayrılacak değillerdi.

4) Kendilerine kitap verilmiş olanlar, ancak kendilerine (o) açık kanıtın gelmesinden sonra gruplaştılar.

5) Onlar, ancak Hanifler [doğruya eğilmiş] olarak, dini kendisine [Allah'a] adanmış olarak Allah'a kulluk etmeleri, namazı sürekli olarak gereğince kılmaları ve zekatı vermeleri için emrolundular. İşte bu, dosdoğru dindir.

6) Gerçek şu ki, kitap halkından ve Müşriklerden [Allah'a ortak sayanlardan] gerçeği örtmüş olanlar, kendisinde kalıcı oldukları cehennem ateşinin içindedir. İşte onlar kötü halktır.

7) Gerçekten, inanmış ve düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş olanlar (evet!) işte onlar, iyi halktır.

8) RAB'lerinin katında onların karşılığı, alt taraflarından ırmaklar akan, içinde ebedi olarak kalıcı oldukları Adn cennetleri'dir. Allah, onlardan razı oldu; onlar da ondan [Allah'tan] razı oldu. İşte bu, RAB'bine saygılı olmuş kimse[ler] içindir.

ZİLZAL (99)

1-3) Yer, kendi[ne has bir] sarsıntı olarak sarsıldığı; yer, kendi ağırlıklarını çıkardığı ve insan "Ona [yere] ne var? [ne oluyor?]" dediği zaman,

4-5) O gün, [yer] kendi haberini, kendisine RAB'binin vahyetmesi sebebiyle bahseder.

6) O gün, kendi eylemleri görülsün diye insanlar dağınık gruplar halinde dönerler.

7) Artık, kim bir zerre ağırlığınca iyi eylemde bulunursa, onu görür.

8) Kim, bir zerre ağırlığınca kötü eylemde bulunursa, onu görür.

ADİYAT (100)

1-7) Soluk soluğa koşturanlar, ardından kıvılcım çıkaranlar, ardından sabahleyin baskın yapanlar, ardından onda tozu dumanı savurmuş [olanlar], ardından onunla bir topluluk halinde ortasına dalmış [olanlar] delildir ki, kesinlikle insan, RAB'bine verimsizdir/nankördür; kesinlikle kendisi de buna karşı mutlaka devamlı şahittir.

8) Kesinlikle o, iyinin (hayrın) sevgisine cidden çok güçlüdür (düşkündür).

9-10) Artık, kabirdekiler [ortaya] çıkarılıp yönlendirildiği, göğüslerin içindekiler [öz'ler] çıkarıldığı zaman [İnsan] bilmez mi?

11) Gerçekten, RAB'leri o gün onlara karşı mutlaka haberdardır.

KARİA (101)

1-3) Çarpıcı olan... Nedir (o) çarpıcı olan? Sana, öngörüde bulunmanı ne sağladı? Nedir (o) çarpıcı olan?

4-5) İnsanların dağılmış kelebek[ler]¹ gibi olacağı ve dağların renkli yün[ler] gibi olacağı gün [o çarpıcı olan, gelecektir].²

1: "Fıraş=فراش" kelebek anlamındadır. (müfredat : فرش) Kuş ve çekirge olması da mümkündür. (zad'ul mesir)

2: "Yevme=يوم" kelimesi, takdiri bir fiil sebebiyle mensuptur. Yani "te'tiy yevme... =تأتي يوم..." anlamındadır. (Müşkül i'rab-ul kur'an)

6-7) Artık, terazileri ağır gelmiş kimseye gelince: O, razı bir yaşam içindedir.

8-9) Terazileri hafif gelmiş kimseye gelince: onun anası [yeri] 'haviye'dir.

10) Sana, öngörüde bulunmanı ne sağladı? O [haviye] nedir?

11) Sıcak bir ateştir.

TAKSÜR (102)

- 1) Çokluk yarışı, sizi oyaladı.
- 2) Sonunda kabirleri ziyaret ettiniz.
- 3) Asla! Yakında bileceksiniz.
- 4) Sonra Asla! Yakında bileceksiniz.
- 5) Asla! Şayet, Kesin olanın bilgisi [ile] biliyor olsaydınız...
- 6) Kızgın Ateşi mutlaka ama mutlaka göreceksiniz.
- 7) Sonra, onu [ateşi] Kesin olanın gözü [ile] mutlaka ama mutlaka göreceksiniz.
- 8) Sonra, o gün nimetlerden yana mutlaka ama mutlaka sorgulanacaksınız.

ASR (103)

- 1) Asr, delildir ki,
- 2) Gerçekten insan[türü] mutlaka bir kaybedişin içindedir.
- 3) Ancak, inanmış, düzgün-iyi eylemlerde bulunmuş, Hakkı tavsiyeleşmiş ve sabrı tavsiyeleşmiş olanlar hariçtir.

HUMEZE (104)

- 1) Çekiştiren, hata arayan herkese yazıklar olsun!
- 2-3) O [kimse] ki, malının kendisini kalıcı yaptığını sanarak mal topladı ve onu [malı] saydı.
- 4) Asla! O, mutlaka ama mutlaka 'hutame'nin içine değersizce atılacaktır.
- 5) Öngörüde bulunmanı ne sağladı? Hutame nedir?
- 6-7) [O], gönüllerin üzerine çıkmış [ulaşmış], Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir.
- 8) Kesinlikle o, onların üzerine kapanmıştır.
- 9) Uzatılmış bir dayanak içindedir.

FİL (105)

1) RAB'binin, fil dostlarına nasıl yaptı[ğın] hiç görmedin mi?

2) Onların planını, bir kayboluşun içine hiç getirmedin mi? [planlarını bozmadı mı?]

3-4) kendilerine Siccilden [taş ve toprak karışımından] taşlar fırlatan eabil'in [dağınık sürünün] kuşlarını kendilerinin üzerine gönderdi.

5) Ardından, onları yenilmiş kırıntılar gibi yaptı.

KUREYŞ (106)

1-4) Kureyş'in kaynaşması yani kış ve yaz yolculuklarında kaynaşmaları için¹, kendilerini açlıktan doydurmuş ve korkudan emin [güvende] yapmış olan bu evin RAB'bine kulluk etsinler.

1: Buradaki "lam= ل" harfi, 3. Ayetteki "kulluk etsinler" ifadesine bağlıdır.
(zamaşeri:keşşaf)

MAUN (107)

1) Dini yalanlayanı bana haber ver.

2) İşte o, yetimi şiddetle def edendir.

3) Yetimi yedirme konusunda teşvik etmez.

4-5) Artık, kendi namazlarından/takiplerinden[vahiyden] yana dikkatsiz davranan (o)
Namaz kılanlara/takip edenlere¹ yazıklar olsun!

1: (Müfredat:صلا)

6-7) ki onlar, gösteriş yaparlar ve maun'u [desteği] engellerler.

KEVSER (108)

1) Gerçekten biz, sana Kevseri bağışladık.

2) Artık, RAB'bin için namaz kıl ve kurban kes.¹

1: "İnhar=انحر" emrinin, "Namazda ellerini göğüs hizasına kaldır" ve "göğsünü kibleye çevir" gibi farklı anlamlara gelmesi de mümkündür. (kurtubi, zad'ul mesir) ancak bakara 71. Ayet, bir başka kıraat'te "zebehuhe =ذبحوها" [kestiler] ifadesi yerine "naharuhe=نحروها" şeklinde okunması (müfredat:نحر), kelimenin "kurban kesme" anlamında olduğunu destekliyor.

3) Gerçekten, sana kin/nefret duyan, soyu kuruyacak olanın ta kendisidir.

KAFİRÜN (109)

- 1) "Ey kafirler [gerçeği örtenler]!" de.
- 2) "kulluk ettiğinize kulluk etmiyorum."
- 3) "Siz, benim kulluk ettiğime kulluk edenler değilsiniz"
- 4) "Kulluk etmiş olduğunuza ben kulluk eden değilim."
- 5) "Siz, benim kulluk ettiğime kulluk edenler değilsiniz"
- 6) "Sizin kendi dininiz vardır; benim kendi dinim vardır"

NASR (110)

1-3) Allah'ın yardımı ve fetih geldiği ve insanları dalgalar [gruplar] halinde Allah'ın dinine girerken gördüğün zaman, RAB'binin övgüsüyle tenzih et ve ondan bağışlanma dile. Gerçekten o, [en başından beri] tevbeyi çokça kabul edendi.

TEBBET (111)

1) Ebu lehebin iki eli [gücü, malı]¹ battı² ve [kendisi de]³ battı.

1: "İki el" ifadesiyle kastedilen, malı ve gücüdür. Dil açısından "el" kelimesinin bu anlamı vardır. (müfredat : يد)

2: Çoğu meal bu ifadeyi beddua olarak çevirmiştir. Ancak, sözün faili Allah olunca, mazi [geçmiş zaman] fiili için dua anlamının verilmesi doğru değildir.

3: 1. "tebb=تب" fiili, ellere işaret ettiği için dişi olarak [tebbeT=تبت] şeklinde gelmiştir; 2.si ise, ellere değil, doğrudan kendisine işaret ettiği için eril olarak [tebbe=تب] şeklinde gelmiştir.

2) Malı ve elde ettiği, kendisine yeterli gelmedi.

3-5) Hanımı, odun taşıyıcısı iken, kendisi alev sahibi bir ateş[in azabını] çekecek.

İHLAS (112)

- 1) "O Allah tektir" de.
- 2) "Allah Samed'dir [her konuda kendisine başvurulandır]."
- 3) "Hiç doğurmadı ve hiç doğrulmadı"
- 4) "Hiçbir [kişi], ona hiç denk olmadı."

FELAK (113)

1-5) "Yarattığı [şeylerin] kötülüğünden, çöktüğü zaman gece karanlığının kötülüğünden, düğümün içine çokça üfleyenlerin kötülüğünden ve haset ettiği zaman hasetçinin kötülüğünden felak'ın [sabahın] RAB'bine sığınırım" de.

NAS (114)

1-6) "İnsanların göğüslerine fısıldayan (o) Gizlininin fısıldısından, cinlerden ve insanlardan, İnsanların RAB'bine, insanların kralına, insanların Tanrısına sığınırım" de.